

XL sesja Sejmiku Województwa Podkarpackiego odbędzie się w dniu **29 listopada 2013 roku, (piątek) o godzinie 11⁰⁰** w sali audytoryjnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego przy al. Łukasza Cieplińskiego 4 w Rzeszowie.

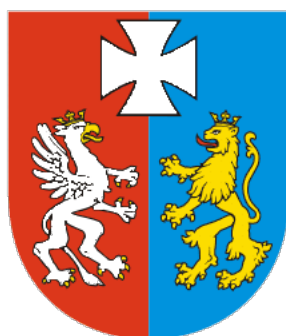
Porządek obrad przewiduje:

1. Otwarcie sesji.
2. Przyjęcie protokołu XXXIX sesji.
3. Debata nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r.
4. Debata nad projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.
5. Podjęcie uchwały w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego dotyczącego środków Funduszu Pracy przeznaczonych na finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu.
6. Podjęcie uchwały w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego popierającego wdrożenie Strategii dla Karpat.
7. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany uchwały Nr XLII/804/10 z dnia 25 stycznia 2010 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów”.
8. Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia projektu Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego i uchwalenia Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego.
9. Podjęcie uchwały w sprawie apelu Sejmiku Województwa Podkarpackiego dotyczącego opracowania i szybkiego wdrożenia Krajowego Programu Ochrony Powietrza.
10. Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny.
11. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany uchwały w sprawie wyboru przez Sejmik Województwa Podkarpackiego przedstawicieli do składu Rady Społecznej przy Wojewódzkim Szpitalu im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu.
12. Podjęcie uchwały w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina.
13. Podjęcie uchwały w sprawie Programu Współpracy Województwa Podkarpackiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014.
14. Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia projektu zmian w statucie Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie i przekazania do uzgodnienia z Radą Miasta Rzeszowa.
15. Podjęcie uchwały w sprawie likwidacji dotychczasowych aglomeracji Kolbuszowa i Widelka oraz wyznaczenia nowej aglomeracji Kolbuszowa.
16. Podjęcie uchwały w sprawie likwidacji dotychczasowej aglomeracji Nisko oraz wyznaczenia nowej aglomeracji Nisko.
17. Podjęcie uchwały w sprawie programu stypendialnego pn. Stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego.
18. Podjęcie uchwały w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r.

19. Podjęcie uchwały w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej Województwa Podkarpackiego.
20. Informacja nt. stanu wykorzystania funduszy europejskich na lata 2007-2013 w województwie podkarpackim.
21. Promocja Podkarpacia poprzez kulturę w kraju i za granicą realizowana poprzez instytucje kultury podległe samorządowi Województwa Podkarpackiego (lata 2012 i 2013).
22. Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2012/2013.
23. Informacja dotycząca dofinansowania udzielonego gminom i powiatom ze środków ochrony gruntów rolnych w 2013 r.
24. Informacja na temat realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 – stan na dzień 30 września 2013 r.
25. Informacja z działalności Zarządu Województwa Podkarpackiego w okresie od 14 października 2013 r. do 8 listopada 2013 r.
26. Informacja Zarządu Województwa Podkarpackiego o realizacji uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego podjętych na XXXIX sesji w dniu 28 października 2013 r.
27. Interpelacje i zapytania radnych.
28. Wnioski i oświadczenia radnych.
29. Zamknięcie sesji.

Fundusze
Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

**Regionalny Program Operacyjny
Województwa Podkarpackiego
na lata 2014-2020**

(ROBOCZY PROJEKT z 31.10.2013 r.)

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
październik 2013

SPIS TREŚCI

SEKCJA 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO – SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ.....	3
SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH.....	32
2.1 Oś priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.....	32
2.2 Oś priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie.....	58
2.3 Oś priorytetowa III. Czysta energia.....	64
2.4 Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.....	84
2.5 Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna.....	113
2.6 Oś priorytetowa VI. Regionalny rynek pracy.....	126
2.7 Oś priorytetowa VII. Integracja społeczna.....	149
2.8 Oś priorytetowa VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie.....	189
2.9 Oś priorytetowa IX. Pomoc techniczna - EFRR.....	208
2.10 Oś priorytetowa X. Pomoc techniczna - EFS.....	208
SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU.....	209
SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE.....	209
SEKCJA 5. UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO.....	219
SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI.....	220
SEKCJA 7. SYSTEM INSTYTUCJONALNY.....	220
SEKCJA 8. SYSTEM KOORDYNACJI.....	231
SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE.....	231
SEKCJA 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA.....	233
SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE.....	235
SEKCJA 12. ELEMENTY DODATKOWE.....	239
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014.....	239
WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW.....	240

SEKCJA 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO – SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

SEKCJA 1.1 WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem

GOSPODARKA WOJEWÓDZTWA

Stan obecny

1. Potencjał istniejących uczelni oraz prowadzone przez nie badania mają szczególne znaczenie dla rozwoju regionu. Dotyczy to zwłaszcza badań w dziedzinach związanych z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami. Choć liczba jednostek związanych z działalnością B+R plasuje województwo na 8 pozycji w skali kraju, to jednak pod względem liczby pracowników naukowych region zajmuje przedostatnie miejsce w Polsce.
2. W porównaniu z innymi regionami znajdującymi się na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, województwo podkarpackie wyróżnia się dużym udziałem prywatnego finansowania prac badawczo-rozwojowych oraz ich silną koncentracją na naukach technicznych. Jednak zbyt niski nadal jest poziom współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a nauką.
3. Województwo charakteryzuje się niskim poziomem przedsiębiorczości oraz systematycznie niższymi niż przeciętnie w Polsce nakładami inwestycyjnymi w sektorze MŚP. Mniejszy jest udział rolnictwa w generowaniu WDB, mimo relatywnie wysokiego zatrudnienia i znacznego udziału obszarów o wykorzystaniu rolniczym, co świadczy o niskiej produktywności tego sektora.
4. W województwie wzrasta liczba rejestrujących się podmiotów (w porównaniu z rokiem 2008 liczba firm wzrosła o ponad 10 tyś. i tendencja ta stale się utrzymuje). Jednak 99% z pośród wszystkich zarejestrowanych w województwie firm to przedsiębiorstwa zatrudniające do 49 pracowników, a ponad 95 % to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób.¹ Mimo rosnącej liczby podmiotów zarejestrowanych w bazie REGON poziom przedsiębiorczości na Podkarpaciu w dalszym ciągu jest bardzo niski. Według danych GUS na koniec 2012 roku na 10 tys. mieszkańców przypadało 728 podmiotów, podczas gdy w Polsce było to 1032 firmy.²
5. W województwie podkarpackim, pomimo podobnego do średniego w kraju udziału małych i średnich przedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, absorbują one mniejszą niż w innych województwach część siły roboczej. O ile w Polsce ten odsetek wynosi 50% to na Podkarpaciu 40%. W przypadku mikroprzedsiębiorstw odsetek ten wynosi 37%. Proporcje te świadczą o słabości sektora MŚP w naszym województwie.³
6. Województwo podkarpackie jest regionem zróżnicowanym pod względem umiędzynarodowienia gospodarki, tylko powiaty z zachodniej części należą do

¹ GUS, Bank Danych Lokalnych

² Ibidem

³ Ibidem

wiodących w dziedzinie eksportu. Niewystarczająca jest również dywersyfikacja partnerów, co może stanowić zagrożenie w sytuacjach kryzysowych.

7. Region wyróżnia się dobrze wykształconą specjalizacją przemysłową oraz innowacyjnym przemysłem lotniczym i informatycznym. Pozostałe potencjalne branże specjalizacji nie posiadają jeszcze ugruntowanej pozycji, jednak skoncentrowane wsparcie może potencjalnie przyczynić się do wzmocnienia ich pozycji. Duże znaczenie dla regionu mają klastry skupiające nie tylko duże firmy i zagranicznych inwestorów, ale także liczną grupę małych i średnich przedsiębiorców.
8. Szansą na promocję postaw proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców w województwie podkarpackim są instytucje otoczenia biznesu. Aktywność tych instytucji i dostęp do oferowanych przez nie usług pozwala zmniejszyć ryzyko i obciążenia związane z rozwojem przedsiębiorstwa.

Wyzwanie

Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu oraz rozwój przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.

Oczekiwane efekty

1. Wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.
2. Zwiększenie kooperacji przedsiębiorców z ośrodkami badawczo-rozwojowymi prowadzące do zintensyfikowania mechanizmów transferu technologii, komercjalizacji wiedzy, wdrożenia wyników badań w dziedzinach, które mają szansę stać się marką - specjalizacją Podkarpackiego.
3. Wzrost poziomu oraz poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.
4. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz wzrost działalności eksportowej podkarpackich firm.
5. Wzrost konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorców.
6. Stworzenie systemu instytucji otoczenia biznesu dopasowanego do regionalnych potencjałów, świadczącego kompleksowe i konkurencyjne usługi.

E-USŁUGI PUBLICZNE

Stan obecny

1. Podkarpacki System e-Administracji Publicznej z założenia stanowi wspólną dla Jednostek Samorządu Terytorialnego województwa platformę e-administracji zintegrowaną z elektroniczną Platformą Administracji Publicznej (ePUAP). Integracja PSeAP-u z ePUAP-em stwarza urzędom administracji samorządowej województwa podkarpackiego możliwość efektywnego wykorzystania funkcjonalności platformy ePUAP. Jednocześnie w jednostkach samorządu terytorialnego wdrożono bardzo dużą ilość rozproszonych lokalnych systemów dziedzinowych, które nie są włączone w systemy integrujące⁴.
2. Podkarpacki System Informacji Medycznej (PSIM), w tym Regionalne Centrum Informacji Medyczne (RCIM) stanowi platformę integrującą lokalne systemy szpitali z

⁴ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, Rzeszów 2013.

terenu województwa podkarpackiego. Ze względu na jego otwartość możliwe jest zintegrowanie wszystkich podmiotów realizujących świadczenia zdrowotne finansowane ze środków NFZ. Nie wszystkie jednostki służby zdrowia zlokalizowane w regionie a realizujące świadczenia zdrowotne są przyłączone do ww. platformy informatycznej i mogą korzystać z wymiany danych w ramach RCIM, co utrudnia przepływ informacji o świadczonych usługach na terenie województwa.⁵

3. W województwie podkarpackim tylko nieliczne jednostki samorządu terytorialnego (25%) dysponują lokalnymi systemami informacji przestrzennej. Centralny system informacji przestrzennej, jakim jest Geoportal.pl świadczy usługi w znacznie mniejszym zakresie niż ma to miejsce dla innych części kraju⁶. Na terenie województwa podkarpackiego brak jest systemów informatycznych spełniających wymogi Dyrektywy INSPIRE w zakresie zbiorów danych przestrzennych. Obecnie jedynie kilka powiatów (i gmin zlokalizowanych na obszarze tych powiatów) województwa podkarpackiego realizuje w ramach środków unijnych odpowiednie systemy informatyczne.
4. Stan posiadania komputerów i klasopracowni komputerowych w szkołach zlokalizowanych na terenach miejskich województwa jest zadawalający, aby możliwe było prowadzenie zajęć z wykorzystaniem technik multimedialnych. Nieco gorzej sytuacja przedstawia się na terenach wiejskich. Jednak nawet w tych dobrze wyposażonych w sprzęt komputerowy klasopracowniach nie w pełni wykorzystywane są ich możliwości m.in. z uwagi na ograniczony dostęp do treści multimedialnych i niewystarczający stopień korzystania z narzędzi programistycznych⁷. Brakuje informatycznych systemów integrujących zasoby i treści multimedialne oraz umożliwiających komunikację i współpracę w procesie dydaktycznym uczelni ze szkołami⁸.

Wyzwanie

Upowszechnienie technologii informacyjno – komunikacyjnych w województwie podkarpackim

Spodziewane efekty

1. Pogłębienie integracji systemów regionalnej administracji publicznej;
2. Pogłębienie integracji systemów teleinformatycznych świadczeniodawców usług zdrowotnych;
3. Upowszechnienie i uspojnienie systemu informacji przestrzennej;
4. Zwiększenie wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych w procesach edukacji.

TRANSPORT

Stan obecny

1. Położenie geograficzne województwa (południowo-wschodnia Polska, granice z Ukrainą i Słowacją) korzystnie wpływają na jego potencjalną dostępność komunikacyjną o znaczeniu międzynarodowym. Przez jego obszar przebiega trasa E40 łącząca granicę niemiecką i ukraińską, droga E 371 z Radomia do Koszyc oraz 5 pozostałych dróg krajowych. Istotną zmianą poprawiającą sytuację komunikacyjną województwa będzie

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020, Rzeszów 2013

⁸ Ibidem.

- oddanie do użytku odcinków autostrady A4. Odcinki będące obecnie w realizacji umożliwią połączenie autostradą Polski południowej i południowo-zachodniej z Rzeszowem, a dalej z granicą w Korczowej⁹.
2. Województwo podkarpackie nie posiada dobrego połączenia drogowego Rzeszowa z Warszawą oraz z pozostałymi miastami wojewódzkimi. Funkcjonowanie autostrady A4 zmniejszy średni czas przejazdu do Krakowa, Katowic czy Wrocławia. Nie wpłynie ono jednak na czasy podróży samochodem osobowym do Warszawy, który wynosi obecnie 252 minuty¹⁰.
 3. Ze względu na ukształtowanie terenu, występowanie obszarów chronionych czy obszarów o niskim zaludnieniu województwo cechuje duża rozbieżność w średnim czasie dojazdu samochodem osobowym do Rzeszowa oraz najniższy wskaźnik efektywności sieci wśród województw Polski Wschodniej (56%). W najgorszej sytuacji są powiaty leski i bieszczadzki (gdzie wymagany czas jest wyższy niż 150 min.) oraz powiat lubaczowski (120 min.). W zasięgu co najwyżej 60 minutowego dojazdu do Rzeszowa znajduje się 60% mieszkańców województwa oraz nieco powyżej 60% firm¹¹.
 4. Ze względu na położenie ośrodków subregionalnych głównie w zachodniej części województwa, ich dostępność również jest niezadowalająca. Wschodnią część regionu (za wyjątkiem bezpośredniego sąsiedztwa Przemyśla) cechuje ponad półgodzinny średni czas dojazdu do najbliższego ośrodka subregionalnego. W najgorszej sytuacji są ponownie powiaty bieszczadzki, leski i lubaczowski. Średni czas dojazdu do najbliższych ośrodków powiatowych w większości nie przekracza 15 min. Dłuższy czas cechuje zachodnią część powiatu przemyskiego, południową powiatu rzeszowskiego oraz obszary położone na południowych krańcach województwa. Miastem najslabiej skomunikowanym z pozostałymi miastami powiatowymi są Ustrzyki Dolne. Ich średni czas przejazdu samochodem osobowym do innych ośrodków powiatowych wynosi 110 min, przy czym podróż do Tarnobrzega zajmuje średnio 176 min. Długi czas przejazdu pomiędzy miastami powiatowymi cechuje również Lubaczów, Stalową Wolę, Lesko oraz Tarnobrzeg. W najlepszej sytuacji znajduje się Rzeszów (średnia 57 min.).¹²
 5. Województwo charakteryzuje słaba wewnętrzna dostępność bieżących dróg i miast powiatowych w transporcie publicznym.
 6. Stan dróg województwa podkarpackiego w 50% przypadków uznawany jest za zły lub niezadowalający. Jest to jeden z najgorszych wyników w kraju. Szansą na poprawę sytuacji jest planowane otwarcie autostrady A4. Bezpośrednim skutkiem obecnego stanu dróg jest ich wysoka wypadkowość. Liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. samochodów wynosi 18,13 i przewyższa ona średnią krajową (17,32). Analogiczne wnioski płyną z badania w ramach projektu *European Road Assessment Programme*, który 61% długości dróg krajowych województwa podkarpackiego klasyfikuje jako drogi o bardzo dużym ryzyku indywidualnym¹³.
 7. Najważniejszym połączeniem kolejowym województwa podkarpackiego jest obecnie modernizowana magistrala E30 prowadząca do granicy z Ukrainą. Prowadzone prace pozwolą na zwiększenie prędkości na odcinku Kraków – Rzeszów do 160 km/h.

⁹ Instytut Badań Strukturalnych, *Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego*, Warszawa 2012

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem

Planowana modernizacja linii od Rzeszowa do granicy pozwoli na osiągnięcie prędkości 120 km/h¹⁴.

8. Długość linii kolejowej województwa podkarpackiego wynosi 5,7 km na 100 km², co jest niższym wynikiem niż średnia krajowa osiągająca 6,5 km na 100 km². Województwo podkarpackie cechuje się jednak najwyższym wskaźnikiem długości linii kolejowej na 100 km² wśród województw Polski Wschodniej. W kwestii długości linii kolejowej na 10 tys. mieszkańców województwo podkarpackie również plasuje się poniżej średniej krajowej osiągając wynik 4,9 km. W tym przypadku jest to drugi (po województwie świętokrzyskim) wynik wśród województw Polski Wschodniej. Równie istotną kwestią jest niska jakość istniejącej infrastruktury kolejowej¹⁵.
9. Województwo podkarpackie nie ma również dobrego połączenia kolejowego Rzeszowa z miastami wojewódzkimi w tym w szczególności z Warszawą. Podróż do stolicy koleją zajmuje średnio 311 min. Zbyt długi czas podróży dotyczy również przemieszczania się pomiędzy miastami leżącymi w obrębie województwa. Efektywność sieci kolejowej wynosi 37,2% co podobnie jak w przypadku dróg jest jednym z niższych wskaźników w porównaniu do innych województw. Średni czas dojazdu koleją z Jasła do innych ośrodków powiatowych wynosi 139 min., analogiczny wskaźnik dla pozostałych równie słabo skomunikowanych miast – Dębicy i Lubaczowa, to odpowiednio 126 i 123 minuty. Najlepiej pod tym względem prezentuje się Tarnobrzeg (38 min.) oraz Rzeszów (47 min.). Szczególnie źle przedstawia się sytuacja Sanoka, skąd podróż koleją do Stalowej Woli, Przemysła czy Tarnobrzega zajmuje ponad 5 godzin¹⁶.
10. Na Podkarpaciu funkcjonują dwa centra logistyczne realizujące przewozy intermodalne, tj. PKP CARGO Centrum Logistyczne Medyka-Żurawica¹⁷ oraz Stacja Kolejowa LHS w Woli Baranowskiej. Stacja Kolejowa w Woli Baranowskiej posiada infrastrukturę umożliwiającą przeładunek towarów sypkich, drobnicowych, drewna i kontenerów z tzw. szerokiego toru biegnącego z Ukrainy na normalny tor europejski¹⁸.
11. Wpisany do europejskiej sieci transportowej TEN-T (sieć kompleksowa) Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka obsłużył w 2012r. 564,9 tys. pasażerów¹⁹, co sytuuje go w klasyfikacji pomiędzy Poznaniem a Łodzią. Lotnisko cechuje wysoka dynamika liczby pasażerów²⁰ oraz bardzo dobre warunki infrastrukturalne. Brak jest natomiast dobrego połączenia lotniska z Rzeszowem, pomimo, że znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy regionu.

Wyzwania

1. Poprawa skomunikowania regionu z krajowym układem transportowym.
2. Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności do ośrodków życia społeczno-gospodarczego, w tym m.in. do regionalnych biegunów wzrostu oraz miejsc koncentracji działalności gospodarczej.

¹⁴Ibidem

¹⁵Ibidem

¹⁶Ibidem

¹⁷ Intermodalny terminal transportowy Medyka – Żurawica wpisany jest do sieci kompleksowej TEN-T

¹⁸ *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013*

¹⁹ *Transport Wyniki działalności w 2012 r.*, GUS, Warszawa, lipiec 2013

²⁰ Zgodnie z *Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013*, dynamika wzrostu ruchu pasażerskiego za okres 2009-2011 była jedną z najwyższych w kraju i wyniosła aż 28,1%.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności całego obszaru regionu, w tym zwiększenie dostępu do Rzeszowa (wzrost liczby mieszkańców województwa objętych godzinną izochroną dojazdu do Rzeszowa) i regionalnych biegunów wzrostu.
2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w transporcie.
3. Obniżenie negatywnego wpływu transportu na środowisko.
4. Wzrost udziału transportu intermodalnego w przewozach towarowych.

EDUKACJA

Stan obecny

1. W ostatnich latach liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną podwoiła się. Mimo to w dalszym ciągu poziom uczestnictwa dzieci w tym wieku w edukacji w Polsce należy do najniższych w UE i OECD – szczególnie dotyczy to dzieci w wieku 3-4 lata, co daje Polsce miejsce w ostatniej grupie krajów UE²¹. W województwie podkarpackim występuje jeden z najniższych w kraju poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej - wynoszący 65,8% (2011r.)²². W dostępie do tej formy edukacji występują znaczące dysproporcje, widoczne przede wszystkim w podziale na miasto - gdzie odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola sięga 89,1% i wieś, gdzie wartość ta sięga 50,5%²³. Podział widoczny jest również w ujęciu terytorialnym na wschodnią część województwa, gdzie mniej niż 1/3 dzieci w wieku przedszkolnym uczęszcza do tej placówki oraz część zachodnią o zauważalnie wyższych wartościach. Średnia liczba dzieci w wieku 3-6 lat przypadająca na 1 miejsce w przedszkolu w 2010 r. wyniosła 2,16 (wobec 1,78 średniej dla Polski)²⁴. Od 2005 r. w województwie obserwowany jest stopniowy wzrost zarówno udziału dzieci chodzących do przedszkola, jak i liczby dostępnych miejsc w tego typu placówkach. Niemniej jednak wykorzystanie miejsc w placówkach przedszkolnych w województwie jest prawie maksymalne. Niska dostępność placówek przedszkolnych jest również istotną barierą aktywizacji zawodowej młodych kobiet²⁵.
2. W województwie podkarpackim występuje zróżnicowanie w dostępie do edukacji, widoczne jest to głównie w podziale na miasto i wieś jak również w podziale na powiaty. Diagnoza funkcjonowania szkolnictwa ogólnego w województwie podkarpackim z uwzględnieniem dynamiki zmian w okresie 2007-2012, pokazuje, że w zakresie szkolnictwa podstawowego liczba uczniów spada, a w ślad za tym również ogólna liczba klas i szkół podstawowych ulega redukcji. Jakość edukacji na tym poziomie nauczania mierzona zdawalnością sprawdzianu szóstoklasisty pokazuje, że ogólne wyniki osiągane przez uczniów są coraz gorsze²⁶.

²¹ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, projekt z czerwca 2013 r., Warszawa, str. 11.

²² Analiza porównawcza województwa w kontekście realizacji celów POKL 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju regionalnego, Warszawa-wrzesień 2012 r., s. 49 (Mapa 21 Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wg województw w 2011 r. (%), s. 49).

²³ Ibidem, s. 50 (Rys. 27 Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wg województw w mieście i na wsi w 2011 r.)

²⁴ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, s. 84.

²⁵ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Instytut Badań Strukturalnych, e.99.

²⁶ Raport z analizy danych zastanych dla badania ewaluacyjnego „Analiza potrzeb i barier organów prowadzących w zakresie programów rozwojowych szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w województwie podkarpackim” Katowice-Kraków, grudzień 2012, IPM Sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego s.c, s.12

3. Liczba gimnazjów na Podkarpaciu z roku na rok systematycznie wzrasta w miastach, maleje zaś na wsi, przy jednoczesnym ogólnym spadku liczby uczniów. Jakość nauczania mierzona wynikami egzaminów gimnazjalnych również spada. W części humanistycznej ogólne wyniki utrzymują się na wyższym poziomie niż w części matematyczno-przyrodniczej²⁷. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego z części językowej są najniższe w kraju (średni wynik dla województwa podkarpackiego - 27,91 pkt., PL - 28,28 pkt.)²⁸.
4. Analiza liczby szkół w województwie podkarpackim w ostatnich pięciu latach pokazuje, że liczba zasadniczych szkół zawodowych, techników uzupełniających oraz centrów kształcenia praktycznego nie zmienia się znacząco²⁹. Jednak liczba kształcących się w ww. szkołach stanowi nadal bardzo niewielki odsetek osób w porównaniu do ogółu kształcących się. Stan szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim ulega w ostatnich latach pewnym zmianom. Zaczynają zaznaczać się efekty przemian zachodzących w szkolnictwie zawodowym w postaci likwidacji techników uzupełniających i odbudowywaniu bazy techników a w ślad za tym również liczby absolwentów/tek tych placówek. Zmniejsza się również liczba oddziałów klasowych, co wynika z jednej strony z demografii, z drugiej zaś ogólnokrajowego zjawiska niedowartościowania kształcenia zawodowego w relacji do kształcenia ogólnego. Analiza jakości kształcenia oparta o wyniki zdawalności egzaminów maturalnych w podkarpackich technicach pokazuje, że maturę zdaje średnio między 67% a 78% przystępujących do egzaminu i około 60% do 70% absolwentów i absolwentek. Ostatnie lata przyniosły też obniżenie zdawalności egzaminu maturalnego w technicach. W technicach uzupełniających – maturę zdaje około 30% do 50% przystępujących i około 15% do 30% absolwentów/tek techników uzupełniających. Z kolei odsetek zdających egzamin zawodowy w technicach z roku na rok jest coraz wyższy – od 48% w roku 2007 do 66% w roku 2012, aczkolwiek jest to tylko nieco ponad połowa absolwentów/tek techników, co uznać można za wskaźnik dosyć niski. W zasadniczych szkołach zawodowych zdawalność egzaminu zawodowego utrzymuje się od lat na zbliżonym poziomie ok. 80%³⁰. W województwie jasno rysuje się potrzeba modernizacji i doposażenia bazy dydaktycznej szkolnictwa zawodowego, w szczególności w odniesieniu do laboratoriów i pracowni zawodowych³¹. Widoczne są również braki w przygotowaniu absolwentów pod kątem wykonywania praktycznych zadań (w tym obsługi urządzeń, z którymi potencjalnie można się spotkać w miejscu pracy i których umiejętności obsługi będzie wymagał potencjalny pracodawca). Jednocześnie współpraca z regionalnymi pracodawcami i przedsiębiorstwami w zakresie organizacji praktyk i staży dla uczniów opiera się głównie o nieformalne kontakty, co przekłada się na bardzo niewielki odsetek uczniów odbywających praktyki zawodowe i staże.
5. W województwie podkarpackim system kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli nie zapewnia dostatecznego wsparcia dla szkół i nauczycieli³². Z drugiej

²⁷ Ibidem. s.23.

²⁸ Ibidem. s.23

²⁹ Ibidem, s.14.

³⁰ Ibidem, s.56.

³¹ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL” Katowice-Kraków, grudzień 2012, IPM Sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego s.c, s.25.

³² Informacja na podstawie wyników kontroli NIK przeprowadzonej na terenie 7 województw (mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego). Kontrolą objęto lata szkolne 2009/2010 i 2010/2011 (Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, Informacja o wynikach kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, s.5)

strony mała aktywność nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego jest w znacznym stopniu spowodowana osiągnięciem przez nich wysokich stopni awansu zawodowego. Z powodu braku możliwości aktualizowania praktycznych umiejętności i słabych związków z zakładami pracy, w regionie szczególnie nisko oceniani są nauczyciele praktycznej nauki zawodu³³. Niejednokrotnie posiadają oni przestarzałe umiejętności, niedopasowane do uwarunkowań obecnego rynku pracy, szczególnie tam gdzie mamy do czynienia z nowoczesnymi technologiami i specjalistycznym sprzętem.

6. Województwo podkarpackie od lat charakteryzuje się najniższym odsetkiem osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym. Wśród populacji w wieku 25-64 kształcenie ustawiczne mieszkańców Podkarpacia jest mało powszechne i z roku na rok uczestnictwo osób dorosłych w kształceniu ustawicznym spada. W 2011 r. zaledwie 3% osób w tym wieku uczyło się lub doksztalało (dla porównania w roku 2010 wskaźnik osiągał wartość 3,3%)³⁴.
7. Szkolnictwo wyższe - Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe propozycja uwzględnienia w RPO WP 2014-2020 (inwestycje w formie projektów strategicznych).

Wyzwanie

Dostosowanie regionalnego systemu edukacji do potrzeb rynku pracy i wyzwań przyszłości poprzez:

- wyrównywanie szans edukacyjnych i poprawę jakości kształcenia w zakresie kształcenia elementarnego, podstawowego i ponadpodstawowego,
- modernizację szkolnictwa zawodowego w kontekście regionalnych uwarunkowań i potrzeb rynku pracy,
- dostosowanie bazy dydaktycznej i edukacyjnej szkół i placówek oświatowych, w szczególności w zakresie wyposażenia warsztatów w szkołach zawodowych wszystkich szczebli,
- kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli,
- upowszechnienie uczenia się osób dorosłych.

Oczekiwane efekty

1. Wzrost liczby dzieci/odsetka dzieci objętych różnymi formami edukacji przedszkolnej
2. Poprawa kompetencji kluczowych uczniów
3. Wzrost współpracy placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami
4. Poprawa bazy dydaktycznej i edukacyjnej szkół i placówek oświatowych
5. Zwiększenie liczby nauczycieli uczestniczących w kształceniu i doskonaleniu zawodowym
6. Zwiększenie odsetka osób dorosłych w wieku 25-64 lat objętych kształceniem ustawicznym

CZYSTA ENERGIA

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie posiada dobre warunki naturalne do rozwoju infrastruktury odnawialnych źródeł energii.

³³ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego... op.cit., s. 31.

³⁴ Wskaźnik „Odsetek osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w wieku 25-64 lat w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (%)”, <http://www.monitoruj.podkarpackie.pl>

2. Ilość wytworzonej energii elektrycznej w województwie podkarpackim w 2010 r. była nieznacznie wyższa niż w roku 2005 r. i spadła w porównaniu z 2009 r.
3. W 2010 r. pod względem zużycia energii elektrycznej (niskie napięcie), w przeliczeniu na 1 mieszkańca, województwo podkarpackie zajęło w zestawieniu z pozostałymi województwami 11 miejsce, a wartość wskaźnika była niższa niż średnia dla kraju. Zauważalny jest stały wzrost zużycia energii elektrycznej we wszystkich gospodarstwach domowych (w miastach i na wsi). Należy więc przypuszczać, że zużycie energii elektrycznej w kolejnych latach będzie się w dalszym ciągu systematycznie zwiększać.
4. System produkcji ciepła w województwie korzysta głównie z paliw kopalnych w postaci węgla kamiennego oraz gazu ziemnego wysokometanowego. Jedynym odnawialnym źródłem energii stosowanym do wytworzenia ciepła jest biomasa, lecz jej wkład jest marginalny (w 2010 r. wyniósł on niespełna 2,8% - ponad 2 razy mniej niż średnia krajowa). Na terenach miast gospodarka ciepła oparta jest o centralne źródła ciepła. Zauważalny jest trend zmniejszenia udziału dużych (centralnych) źródeł ciepła, na rzecz źródeł lokalnych.
5. W celu wyeliminowania strat ciepła i awaryjności prowadzona jest sukcesywna wymiana sieci ułożonych w kanałach prefabrykowanych na nowe sieci z uwzględnieniem najnowszych rozwiązań technicznych.
6. Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń powietrza są procesy spalania paliw w energetyce, transporcie i sektorze komunalno – bytowym.

Wyzwanie

Poprawa efektywności energetycznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa podkarpackiego w oparciu o istniejący potencjał do wytwarzania energii z alternatywnych, w tym odnawialnych, źródeł energii (energetyka wodna, wiatrowa, wykorzystująca biomasę, biogazownie, energię słoneczną i geotermalną).
2. Poprawa efektywności energetycznej szczególnie w sektorze publicznym, mieszkaniowym i w MŚP³⁵.
3. Rozwój ciepłownictwa na terenie województwa w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz wymiana istniejących kotłowni lokalnych na nowe wysokosprawne kogeneracyjne źródła.
4. Poprawa jakości powietrza, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z wytwarzania energii

³⁵ Założenia tzw. pakietu 3 x 20: UE chce ograniczyć do 2020 roku emisję gazów cieplarnianych o 20%, zwiększyć udział źródeł odnawialnych w bilansie finalnej energii do 20% oraz zredukować zapotrzebowanie jednostkowe na energię o 20% poprzez poprawę efektywności; ponadto doprowadzić do wzrostu udziału biopaliw w paliwach transportowych do 10%.

OCHRONA ŚRODOWISKA I ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM

Stan obecny

1. Zasoby wód województwa są nierównomiernie rozmieszczone (w północno - zachodniej części regionu zasoby wód są większe niż w południowej), a ich wielkość jest zmienna. W części południowej okresowo występują niedobory w zaopatrzeniu w wodę. Na Podkarpaciu występuje niski poziom retencji wód powierzchniowych i gruntowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz polderów, a także zły stan zabudowy regulacyjnej cieków wodnych. Na znacznym terenie województwa występuje możliwość wystąpienia powodzi. Z racji uwarunkowań klimatycznych oraz występowania terenów górskich i podgórszych, zjawisko to ma miejsce stosunkowo często.
2. W województwie podkarpackim, podobnie jak w całej Polsce, odsetek ilości odpadów poddawanych selektywnej zbiórce nadal pozostaje bardzo niski. Na terenie województwa nadal spotkać można się ze spalaniem odpadów w gospodarstwach domowych (niska emisja) lub pozostawianiem ich na dzikich wysypiskach, co powoduje zanieczyszczenie środowiska.
3. Na Podkarpaciu wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków w miastach i na wsi oraz dysproporcja między długością sieci wodociągowej a długością sieci kanalizacyjnej. W województwie występuje niedostatek oczyszczalni ścieków na terenach o nielicznej lub rozproszonej zabudowie.
4. Województwo charakteryzuje się cennymi walorami przyrodniczymi oraz dobrym stanem ich zachowania na tle ogólnej kondycji takich zasobów w Polsce, jak i w dużej części Europy. Na terenie Podkarpacia krajowymi formami ochrony przyrody objęto obszar o powierzchni około 797 644 ha, co stanowi 44,7 % powierzchni województwa (w kraju wskaźnik ten wynosi 32,4 %) ³⁶. Województwo należy do najbardziej zalesionych województw w kraju – lesistość na poziomie 37,2% ³⁷.
5. Podkarpackie miasta pełnią funkcję lokalnych biegunów wzrostu, jednak poziom urbanizacji województwa jest niski, a dysproporcje rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie przestrzennym stosunkowo wysokie. W wielu miastach województwa oraz ich obszarach funkcjonalnych występują obszary zdegradowane, które wymagają rekultywacji i stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Podkarpackie miasta borykają się również z zanieczyszczeniem powietrza oraz hałasem.

Wyzwanie

Poprawa stanu środowiska i zachowanie bioróżnorodności przy równoczesnym zwiększeniu skuteczności w reagowaniu na klęski żywiołowe

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami, poprawa koordynacji akcji ratunkowych, rozwój form małej retencji.
2. Poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi, niebezpiecznymi i innymi niż komunalne, zlikwidowanie dzikich wysypisk, zwiększenie odsetka surowców wtórnych podlegających odzyskowi.

³⁶ Źródło: *Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego*, s.183

³⁷ Źródło: *Ibid.*, s.182

3. Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym rozwój systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej.
4. Przywrócenie bioróżnorodności, zwiększenie wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych, wzrost poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.
5. Nadanie nowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarom zdegradowanym i przemysłowym oraz ograniczenie obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu.

KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Stan obecny

1. Historycznie uwarunkowane położenie województwa podkarpackiego „na pograniczu kultur” miało decydujący wpływ na ukształtowanie zachowanego do dziś dziedzictwa kulturowego. Do zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego regionu należą m.in.: historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, architektura sakralna, rezydencjonalna, obronna, użyteczności publicznej, mieszkalna, budownictwo ludowe oraz przemysłowe. Choć na przestrzeni ostatnich lat nastąpiła poprawa kondycji obiektów zabytkowych, nadal wiele z nich wymaga gruntownych prac remontowo-konserwatorskich.
2. Województwo podkarpackie cechuje się relatywnie dużą liczbą instytucji kultury, przy czym życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Na terenie województwa nie brakuje również obszarów, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny.

Wyzwanie

Zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów dziedzictwa kulturowego

Oczekiwane efekty

1. Polepszenie stanu obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych.
2. Rozwój zasobów kultury m.in. poprzez poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury.

SYSTEM OSADNICZY WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie cechuje jedna z najkorzystniejszych w Polsce, policentryczna struktura osadnicza. Miasta na obszarze województwa są rozmieszczone względnie równomiernie, z drugiej jednak strony województwo posiada najmniejszy w kraju wskaźnik urbanizacji (41,4%).
2. W ramach województwa dominującą pozycję zajmuje liczący ponad 180 tys. mieszkańców Rzeszów, który jest największym ośrodkiem miejskim, stolicą regionu i siedzibą władz samorządowych. Spełnia wiele funkcji ponadregionalnych m.in.: jest centrum strefy węzłowej i obszaru wykształcającej się aglomeracji miejsko-przemysłowej przeobrażającej się w metropolię rzeszowską. Jednocześnie w dokumentach krajowych wskazywany jest jako ważny ośrodek rozwoju, w tym centrum i ośrodek przemysłowy z dominantą przemysłu elektromaszynowego i rolno-spożywczego z produkcją o znaczeniu

krajowym, stanowiącym ponad 19% produkcji przemysłowej całego województwa podkarpackiego.

Miasto jako ośrodek wojewódzki o znaczeniu krajowym potrzebuje dalszego wzmocnienia funkcji wyższego rzędu. Należy umacniać jego rolę jako głównego ośrodka skupiającego wyspecjalizowane usługi dla biznesu oraz konsumpcyjne i publiczne, a jednocześnie wzmocniać jego integrację w ramach wyznaczonego obszaru funkcjonalnego³⁸.

3. W województwie można zidentyfikować 9 biegunów wzrostu: Rzeszów-Łańcut (biegun o znaczeniu krajowym), Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola. Rozmieszczenie biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych na obszarze województwa oraz ich położenie względem ośrodka centralnego – Rzeszowa jest ogromnym potencjałem, stwarzającym możliwości równomiernego rozwoju województwa oraz zapewniającym wysoki stopień zintegrowania regionalnego systemu osadniczego.

System miast województwa jest podwójnie policentryczny, tj. oprócz regularnego rozkładu wielkościowego mamy do czynienia z równomiernym rozmieszczeniem geograficznym. W województwie - miasto Rzeszów oraz byłe miasta wojewódzkie: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg stanowią ośrodki „centralne”, wokół których wytwarzają się struktury miejskie ściśle powiązane ze sobą. Grono tych miast uzupełniają Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Jarosław, Sanok i Jasło, tworząc swoisty pierścień wokół największego ośrodka w województwie. Daje to duże prawdopodobieństwo uzyskiwania efektów synergicznych. Sam układ radialno-koncentryczny jest jednym z najefektywniejszych i wskazuje na pierwszeństwo wspierania modernizacji i budowy powiązań komunikacyjnych. W obrębie województwa i jego najbliższego otoczenia wyróżnić można kilka podukładów miejskich, opartych na wyraźnych ciężeniach grawitacyjnych. Jest to zwłaszcza układ Tarnobrzeg-Sandomierz-Stalowa Wola, Jasło-Krosno, Rzeszów-Łańcut, Dębica-Ropczyce³⁹.

4. Każdy z biegunów wzrostu cechuje się specyficznym, wewnętrznym zestawem potencjałów i zasobów rozwojowych oraz wyzwani rozwojowych.

Potencjalną barierą zrównoważonego rozwoju województwa jest słaba dynamika rozwoju gospodarczego w ośrodkach subregionalnych – Przemyślu, Tarnobrzegu i Stalowej Woli, a ponadto słabnąca dynamika rozwoju Krosna. Sytuacja w każdym z tych ośrodków jest różna, odmienna też jest skala możliwości interwencji władz lokalnych i regionalnych. W relatywnie najtrudniejszej pozycji znajduje się Przemyśl. W/w miasta pełnią funkcje ponadlokalnych ośrodków usług publicznych (w szczególności szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia i kultury). Bez wzmocnienia potencjału ośrodków miejskich trudno oczekiwać poprawy sytuacji również na rynku pracy oraz pozytywnych trendów w zakresie kapitału ludzkiego⁴⁰.

Pozostałe bieguny wzrostu (tzw. układy duopolarne) pełniące rolę węzłowych centrów wzrostu – miejskich obszarów funkcjonalnych, również wymagają wzmocnienia w zakresie pełnionych funkcji, głównie w obszarach: gospodarki, produkcji, edukacji i nauki, ochrony zdrowia oraz turystyki. Doprowadzi to do zwiększenia możliwości tworzenia miejsc pracy, polepszenia warunków życia oraz zwiększenia dostępności do usług dla mieszkańców tych ośrodków i otaczających je obszarów funkcjonalnych.

³⁸ ekspertyza pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, opracowana przez pracowników Polskiej Akademii Nauk Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania.

³⁹ ibidem

⁴⁰ Badanie ewaluacyjne: „Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego”, zespół badawczy Centrum Studiów Regionalnych UniRegio.

Wyzwanie

Wzmocnienie pozycji Rzeszowa oraz pozostałych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego w przestrzeni regionalnej i krajowej dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.

Oczekiwane efekty

1. Zachowanie korzystnej policentrycznej struktury osadniczej województwa dzięki równomiernemu rozmieszczeniu głównych ośrodków wzrostu.
2. Umocnienie pozycji Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako centrów rozwoju lokalnego.
3. Pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich w oparciu o endogeniczne czynniki oraz aktywność mieszkańców.
4. Zwiększenie mobilności oraz poprawa jakości życia mieszkańców tworząca warunki do rozwoju i aktywizacji podmiotów gospodarczych, poprzez świadome kształtowanie powiązań komunikacyjnych w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych.

RYNEK PRACY

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie charakteryzuje się niskim wskaźnikiem zatrudnienia (56,5%) podczas gdy średnia dla pozostałych krajów UE 65,67%. W rankingu regionów UE województwo znajduje się na 237 pozycji.
2. Znacznemu wzrostowi uległa liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (z 115 567 osób na koniec 2008 r. do 153 807 osób w 2012 r.). Wzrostowi liczby bezrobotnych towarzyszył także wzrost stopy bezrobocia. Na koniec 2012 r. wskaźnik ten na w województwie podkarpackim kształtował się na poziomie 16,3% i w porównaniu do roku 2008 wzrósł o 3,2 pkt. procentowego.⁴¹
3. Problem bezrobocia w znacznym stopniu dotyka osób młodych, wkraczających dopiero na rynek pracy. Na koniec 2012 r. w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 34 978 osób bezrobotnych do 25 roku życia tj. o 8 727 osób więcej niż w roku 2008. Osoby młode (do 25 roku życia) stanowią blisko 23% ogółu bezrobotnych, a osoby bezrobotne do 34 roku życia ponad połowę zarejestrowanych bezrobotnych (53,7%).⁴² Wśród osób bezrobotnych między 25 a 34 rokiem życia przeważają kobiety, które stanowią ponad 56% ogółu bezrobotnych w tej kategorii wiekowej. W tej grupie wiekowej znaczną część stanowią osoby długotrwale bezrobotne, pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy. Na koniec 2012 roku zarejestrowanych było 19 143 takich osób i stanowiły one ponad 40% ogółu bezrobotnych. W porównaniu do roku 2008 nastąpił wzrost długotrwale bezrobotnych o 3,6 pkt procentowego.⁴³
4. Na podkarpaciu występuje także wysoki odsetek osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych (17,5%) i ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych stale rośnie.⁴⁴

⁴¹ GUS

⁴² Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80/5>

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Ibidem

5. W trudnej sytuacji na rynku pracy są osoby niepełnosprawne. Na koniec 2012 roku w rejestrach powiatowych urzędów pracy figurowało 6 147 osób niepełnosprawnych, tj. o 2 610 więcej niż na koniec 2008 roku. Choć udział tej grupy osób wśród ogółu bezrobotnych nie jest duży i kształtuje się na poziomie 4%, to obserwowany jest stały jego przyrost i w niedługim czasie ta grupa będzie wymagać szczególnej pomocy.⁴⁵
6. Najważniejszym powodem braku aktywności w obszarze podnoszenia kwalifikacji pracowników wśród pracodawców jest deklarowane zadowolenie z umiejętności pracowników – takie przekonanie wyraziło aż 80% pracodawców, którzy w żaden sposób nie kształcili kadr w 2011 roku. Drugą w kolejności przyczyną jest zbyt wysoki koszt szkoleń, który okazuje się być większą barierą dla podmiotów małych i średnich (62%-69%) niż mikro (50%). Pracodawcy nie są skłonni do poszukiwania rozwiązań tego problemu poprzez pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania np. środków unijnych (takie plany deklarował zaledwie co piąty pracodawca).⁴⁶
7. W latach 2007 – 2013 na terenie województwa podkarpackiego zgłosiło zwolnienia 54 zakłady publiczne i 152 zakłady prywatne – łącznie przewidywano zwolnienia 19 640 osób. Ostatecznie zwolnienia nastąpiły w 67 zakładach publicznych i 161 firmach prywatnych obejmując łącznie 13 745 osób, czyli w większej niż zakładano liczbie przedsiębiorstw lecz dotyczyły one mniejszej niż zakładano liczby pracowników.⁴⁷
8. Pomimo zanotowanego spadku w roku 2012 w stosunku do roku 2011, nie można jednoznacznie stwierdzić, że problem zwolnień grupowych został zniwelowany. Ze względu na fakt, że monitorowane są tylko zwolnienia zgłaszane przez zakłady pracy, które ustawowo są do tego zobligowane. Należy mieć na uwadze również zwolnienia pojedynczych osób z małych zakładów pracy, które mają problemy jak osoby zwalniane z większych zakładów pracy, lecz nie zawsze mogą skorzystać z pomocy zewnętrznej.⁴⁸
9. Zaledwie 3% wszystkich dzieci do 3 roku życia jest objętych opieką powyżej 30 godzin w tygodniu w porównaniu do ogólnej liczby dzieci w tym wieku w kraju. Odsetek ten jest znacznie mniejszy niż średnia dla krajów europejskich.⁴⁹ Na terenie województwa podkarpackiego udział żłobków, jako formy sprawowania opieki nad małymi dziećmi w strukturze wszystkich badanych placówek wynosi 72%.⁵⁰ Z danych GUS wynika, iż w 2012 roku na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 31 żłobków, 7 oddziałów żłobkowych i 1 klub dziecięcy. W ciągu ww roku przebywało w tych placówkach 3011 dzieci. W porównaniu z województwami sąsiednimi, Podkarpacie wypada korzystniej dysponując większą liczbą tego typu placówek, jednak na tle całego kraju pod względem liczby placówek dla dzieci w wieku do 3 lat plasuje się na 10 miejscu. Największą liczbą miejsc w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do 3 lat charakteryzują się największe miasta. Natomiast województwo podkarpackie pod względem wartości wskaźnika liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych przypadających na 1000 dzieci w wieku do 3 lat zajmuje 9 miejsce w kraju (wartość wskaźnika 32,7), przy wartości tego wskaźnika dla Polski 37,9.⁵¹

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ „Bilans Kapitału Ludzkiego - Kształcenie przez całe życie. Na podstawie badań zrealizowanych w 2012 roku w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego”, PARP i Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Warszawa 2012, wyd. I, s. 73

⁴⁷ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Eurostat; Analiza województwa podkarpackiego załączona do Mandatu negocjacyjnego z czerwca 2013 roku, str. 3

⁵⁰ GUS, Notatka informacyjna „Żłobki i kluby dziecięce w 2012 r.”, str. 2

⁵¹ GUS, Bank Danych Lokalnych

10. Badania GUS przeprowadzone wśród pracowników w przedziale 15-64 lata pokazują, że zdecydowana większość (87,6%) zatrudnionych ma stałe godziny rozpoczęcia i zakończenia dnia pracy, a wyższa „sztywność” w tym zakresie panuje w sektorze publicznym (90,6%). Z elastycznej organizacji czasu pracy opierającej się na ustalonej miesięcznej lub dziennej liczbie godzin czasu pracy korzysta odpowiednio 4,6% i 5,7% pracowników. Analizując sytuację na rynku pracy pod względem możliwości dostosowania czasu pracy pracowników do wyjątkowych, nieprzewidzianych sytuacji rodzinnych wypada ona również nie najlepiej, bowiem aż 40,5% zatrudnionych nie ma możliwości zmiany rozpoczęcia/zakończenia dnia pracy, co powoduje, że wiele kobiet w wieku 25-35 rezygnuje z pracy na rzecz pełnienia obowiązków rodzinnych związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci.⁵²
11. Z badań przeprowadzonych na przełomie maja i czerwca 2013 roku na ogólnopolskiej próbie N=1000 mikro, małych i średnich przedsiębiorstw wynika, że **tylko 16,7% polskich przedsiębiorców zetknęło się z ideą flexicurity**. Województwo podkarpackie uplasowało się na trzecim miejscu pod względem stopnia znajomości idei flexicurity wśród przedsiębiorców, jednak w przypadku dostrzeganych korzyści wynikających ze stosowania w praktyce tego modelu wypadło znacznie gorzej, bo aż na odległej dwunastej pozycji.⁵³ Niestety w skali całego kraju wciąż niewiele podmiotów korzysta z rozwiązań wpisujących się w model flexicurity.
12. Brak jest inicjatywy ze strony pracodawców do wprowadzania indywidualnego rozkładu czasu pracy w przedsiębiorstwach. Wprowadzenie dostosowanego czasu pracy do potrzeb pracownika jest możliwe najczęściej jedynie poprzez złożenie uzasadnionego wniosku, np. opieką nad dzieckiem. Pracodawcy, jako główną korzyść wynikającą z zastosowania indywidualnego rozkładu czasu pracy, dostrzegają wzrost satysfakcji pracowników (25%) oraz ograniczenie kosztów zatrudnienia (20%). Niestety jednak 29% pracodawców nie potrafi wymienić żadnych korzyści. Z kolei najistotniejszą zaletą ruchomego czasu pracy z punktu widzenia pracowników jest umożliwienie godzenia życia zawodowego z rodzinnym oraz swoboda wyboru czasu pracy.⁵⁴
13. Stan zdrowia mieszkańców w województwie podkarpackim utrzymuje się na poziomie przeciętnym, ale lepszym niż u ogółu Polaków. Wydłużenie przeciętnej długości życia ludzi staje się wyzwaniem w zakresie zachowania jak najdłużej zdrowia fizycznego i psychicznego. Najczęstsze przyczyny zgonów na Podkarpaciu, podobnie jak na terenie całego kraju, to choroby układu krążenia i nowotwory⁵⁵, choroby układu oddechowego, choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego, zaburzenia psychiczne. Problemy zdrowotne przyczyniają się do dezaktywacji zawodowej, a w konsekwencji powodują poważne obciążenie ekonomiczne społeczeństwa polskiego poprzez obniżenie produktywności populacji. W 2010 r. łączna liczba dni absencji chorobowej wynosiła ponad 187 milionów. Łączne koszty schorzeń w Polsce w 2010 roku wyniosły około 149,54 mld PLN (10% wartości PKB wytworzonego w 2010 r.), z czego 60% (81,62 mld PLN, tj. 5,7% wartości PKB) stanowiły koszty utraconej produktywności (pośrednie) będące rezultatem absencji chorobowej, pobierania rent z tytułu niezdolności do pracy

⁵² „Praca a obowiązki rodzinne w 2010 r.”, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2012, s. 29-30.

⁵³ <http://www.asm-poland.com.pl/media/wyniki-badan/>, stan z dn. 24.10.2013 r.

⁵⁴ „Flexicurity – nowa koncepcja rynku pracy”, R. Pyrek, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, T. 20, nr 1, czerwiec 2012, s. 131-132

⁵⁵ <http://monitoruj.podkarpackie.pl/ochrona-zdrowia.html>, stan z dn. 24.10.2013 r.

oraz przedwczesnej umieralności, a 41% (56,6 mld PLN, tj. 4,0% wartości PKB) koszty świadczeń zdrowotnych (bezpośrednie)⁵⁶.

14. Zgłaszalność na badania przesiewowe w ramach krajowych programów zdrowotnych kształtuje się wśród mieszkańców województwa na poziomie zazwyczaj niższym niż średnia krajowa. W przypadku badań mammograficznych na poziomie od 33% do 38,8%, badań cytologicznych 23,95% do 30,46%.⁵⁷
15. Programy profilaktyczne realizowane przez samorządy (i ich jednostki ochrony zdrowia) koncentrują się głównie na edukacji antynikotynowej i antyalkoholowej. Stosunkowo dobrze realizowana jest profilaktyka stomatologiczna wśród dzieci w wieku przedszkolnym. Natomiast poza nielicznymi przypadkami (Samorząd Województwa i Miasto Rzeszów), nie są w ogóle realizowane programy zdrowotne i profilaktyczne dotyczące najczęściej występujących schorzeń. Jednak w przypadku prowadzonych przez samorządy programów, zgłaszalność bywa na niewystarczającym poziomie (np. profilaktyka raka jelita grubego u mężczyzn).
16. W województwie podkarpackim nie występują szczególne obszary negatywnego oddziaływania na zdrowie społeczeństwa/osób pracujących. Obserwowany jest natomiast szczególny wzrost wśród chorób tzw. para zawodowych: schorzenia kręgosłupa, sercowo-naczyniowe, psychiczne.
17. W województwie notuje się duże braki zwłaszcza w tzw. profilaktyce wtórnej chorób układu naczyniowo-sercowego, co utrudnia powrót do normalnej aktywności zawodowej osób po przebytych zdarzeniach.
18. W zakresie rehabilitacji zawodowej na dosyć wysokim poziomie utrzymuje się wsparcie osób niepełnosprawnych, natomiast w pozostałych obszarach wymaga wyraźnej koordynacji i wsparcia.

Wyzwania

1. Zwiększenie ilości osób lepiej przygotowanych do wejścia/powrotu i utrzymania się na rynku pracy.
2. Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie oraz wzrost trwałości powstałych miejsc pracy.
3. Ułatwienie dostępu do podejmowania aktywności zawodowej.
4. Upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia.
5. Zwiększenie udziału firm uczestniczących w kształceniu swoich pracowników.
6. Poprawa sytuacji pracowników i firm planujących restrukturyzację lub przechodzących procesy restrukturyzacyjne.
7. Wdrożenie programów profilaktycznych, w zakresie chorób, które są najczęstszym powodem przedwczesnego opuszczania rynku pracy.

Oczekiwane Efekty

1. Spadek ilości osób bezrobotnych w województwie.
2. Wzrost liczby przedsiębiorstw.
3. Zwiększenie trwałości nowopowstałych miejsc pracy.

⁵⁶ Koszty bezpośrednie (leczenia) to koszty medyczne poniesione z tytułu poszczególnych schorzeń i obejmują one zarówno diagnostykę, jak i leczenie. Obejmują one rzeczywisty przepływ środków pieniężnych, bez względu na to, kto ponosi koszty (obywatel czy płatnik). Dr. Joanna Leśniowska, Ekspertyza pn. „Koszty utraconej produktywności z powodu chorób w Polsce z uwzględnieniem wpływu na rynek pracy i na gospodarkę”, MZ, Warszawa 2013, str. 5, 8, 12, 32, 41.

⁵⁷ Krajowe Strategiczne Ramy Polityki w Obszarze Ochrony Zdrowia w Polsce, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2012, projekt

4. Wzrost liczby miejsc w żłobkach i innych formach opieki żłobkowej.
5. Wzrost liczby przedsiębiorstw/instytucji stosujących elastyczne formy zatrudnienia (flexicurity)
6. Zwiększenie ilości firm, które podnoszą kwalifikacje swoich pracowników.
7. Wzrost świadomości pracodawców w zakresie konieczności podnoszenia kwalifikacji wśród swoich pracowników.
8. Zwiększenie szans na znalezienia nowego zatrudnienia przez pracowników zwolnionych z pracy z powodów restrukturyzacyjnych.
9. Wzrost ilości osób, które powróciły na rynek pracy.
10. Zwiększenie/wydłużenie okresu aktywności zawodowej
11. Zwiększenie mobilności zawodowej

INTEGRACJA SPOŁECZNA

Stan obecny

1. Według danych Eurostatu wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2011 r. w województwie podkarpackim wyniósł 30,5 %. Jest to wskaźnik o ponad 3 % wyższy niż średni dla kraju (27,2 %) oraz o ponad 6 % wyższy niż średnia unijna (UE-27 – 24,2 %) ⁵⁸. Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego województwo podkarpackie charakteryzuje się wyższymi od średniej krajowej wskaźnikami zagrożenia ubóstwem, zarówno relatywnym ⁵⁹, ustawowym ⁶⁰ jak i skrajnym ⁶¹. Wyniki badań wskazują, iż w województwie podkarpackim zagrożony wykluczeniem jest co drugi mieszkaniec regionu ⁶².
2. Województwo Podkarpackie charakteryzuje się wysoką liczbą osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności – województwo plasuje się znacznie powyżej średniej dla kraju ⁶³. Region posiada jeden z najwyższych w kraju wskaźnik obciążenia instytucji pomocy społecznej, tj. liczby klientów przypadającego na jednego pracownika socjalnego (213, wobec średniej dla kraju 181) ⁶⁴. Ogółem w 2012 roku z pomocy społecznej skorzystało ponad 74 tys. rodzin, a w nich blisko 246 tys. osób, stanowi to ponad 11,5 % mieszkańców regionu. Wśród osób korzystających z pomocy społecznej w województwie podkarpackim bardzo liczną grupę stanowią rodziny z dziećmi zwłaszcza rodziny wielodzietne, niepełne (ponad 45,5 tys. rodzin w 2012 r.). Najczęstszymi powodami przyznawania pomocy społecznej w województwie podkarpackim w 2012 r. było ubóstwo (ponad 57,5 %) oraz bezrobocie (ok. 55,8 %). Od

⁵⁸ Wskaźnik ten jest zdefiniowany jako udział ludności w co najmniej jednym z trzech następujących warunków: zagrożonych ubóstwem, czyli poniżej progu ubóstwa, w sytuacji poważnych trudności materialnych (zagrożonych deprawacją materialną), mieszkających w rodzinach o bardzo małej intensywności pracy. Rodzina jest zagrożona ubóstwem jeżeli jej dochód jest niższy niż 60 % mediany dochodów w danym kraju – w roku 2011 wartość tej granicy wnosila dla 1 osoby 887 zł miesięcznie a dla 4 osobowej rodziny (z dwojgiem dzieci do lat 14) nieco ponad 1863 zł. Rodzina jest w pogłębionej deprawacji materialnej jeżeli deklaruje, iż nie może zaspokoić 4 z 9 podstawowych potrzeb. Rodzina żyje w sytuacji bardzo niskiej intensywności pracy jeżeli czas pracy jej członków w roku poprzedzającym badanie był niższy niż 20 % pełnego rocznego czasu pracy.

⁵⁹ Wydatki gospodarstwa domowego wynoszą mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych.

⁶⁰ Granicę ubóstwa wyznacza kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

⁶¹ Poziom minimum egzystencji obliczany jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS) jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

⁶² J. Czapiński, T. Panek (red.), Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2012, s. 348.

⁶³ Źródło: Bank danych lokalnych – w roku 2011 w województwie podkarpackim ze świadczeń korzystało 637,2 osób w Polsce odsetek ten na 10 tys mieszkańców wynosił 523,7 osób.

⁶⁴ Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów PO KL 2007-2013, Warszawa, wrzesień 2012

- 2010 r. następuje wzrost liczby rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa, bezrobocia a także niepełnosprawności⁶⁵.
3. Zwiększa się liczba osób wnioskujących o umieszczenie w domu pomocy społecznej, rośnie też liczba osób wymagających wsparcia tych podmiotów⁶⁶. Systematycznie wzrastają również wydatki na usługi opiekuńcze. Spowodowane jest to starzeniem się społeczeństwa. W województwie podkarpackim występuje niedobór w zakresie ilości oraz dostępności miejsc w placówkach i ośrodkach wsparcia (środowiskowych domach samopomocy, dziennych domach pomocy, ośrodkach interwencji kryzysowej, placówkach opiekuńczo wychowawczych)⁶⁷. W 63 % gmin na Podkarpaciu nie funkcjonują ani świetlice socjoterapeutyczne ani inne placówki wsparcia dziennego.
 4. Mieszkańcy 2/3 gmin w regionie nie mają dostępu do specjalistów do pracy z rodziną. Wciąż na nie wystarczającym poziomie jest wsparcie w postaci asystentów rodzin, rodzin wspierających (tylko 4 w całym regionie, z których pomocy korzysta 3 rodziny) oraz koordynatorów pieczy zastępczej⁶⁸. Istnieje również problem ograniczonego dostępu do specjalistycznych usług pomocy rodzinie, w tym usług interwencji kryzysowej. W 2012 r. na terenie województwa funkcjonowało 14 takich ośrodków (z 88 miejscami, z których skorzystało 2198 osób), wszystkie przeznaczone dla ofiar przemocy w rodzinie
 5. Wykluczeniem społecznym zagrożeni są również migranci, osoby obcego pochodzenia oraz należące do mniejszości, w tym społeczność romska. Romowie są mniejszością najmniej zintegrowaną społecznie i nie zawsze przygotowaną do sprawnego funkcjonowania w coraz bardziej komplikującej się rzeczywistości współczesnego świata⁶⁹. Do grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem należą również więźniowie oraz osoby opuszczające miejsca odbywania kary. Podmioty ekonomiczne społecznej funkcjonujące w województwie podkarpackim mają problemy takie jak: słaby potencjał kadrowy i finansowy, brak stałych (komercyjnych) źródeł finansowania, brak odpowiedniego zaplecza sprzętowego i lokalowego, niewystarczające umiejętności biznesowe (marketingowe, prawne, finansowe) pracujących w podmiotach osób, brak współpracy i kooperacji pomiędzy samymi podmiotami.
 6. Do najbardziej dotkniętych kryzysem obszarów należą miasta subregionalne: **Przemyśl, Dębica oraz Tarnobrzeg (różnorodne problemy przestrzenne, wynikające w dużej mierze z przemian, transformacji ustrojowej)**. Natomiast występowanie zmarginalizowanych gospodarczo terenów wiejskich, głównie na obszarze podregionu krośnieńskiego i przemyskiego jest związane z występowaniem obszarów po Państwowych Gospodarstwach Rolnych. Punktowo znajdują się także w regionie zdegradowane tereny powojenne oraz poprzemysłowe – m.in. związane z wcześniejszym wydobyciem siarki⁷⁰.

⁶⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpackim 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013, Na dalszej pozycji wśród powodów korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba (ok. 15% rodzin), niepełnosprawność (ok. 12% rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych (ok. 7% rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (ok. 5% rodzin), wielodzietność (ok. 4% rodzin), rodziny niepełne (ok. 3% rodzin). Zauważyć również należy, że od 2010 r. następuje wzrost liczby rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa, bezrobocia a także niepełnosprawności

⁶⁶ Ocena realizacji oraz aktualności celów i priorytetów rozwojowych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 w kontekście nowych zadań i wyzwań polityki rozwoju kraju i Unii Europejskiej, Raport końcowy, Warszawa 2012,

⁶⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpackim 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013, MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ, DEPARTAMENT POMOCY I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ, ZESTAWIENIE WEDŁUG WOJEWÓDZTW Sprawozdanie MPiPS-03-R za I-XII 2012 r.

⁶⁸ Diagnoza systemu wsparcia rodziny na terenie województwa podkarpackiego, ROPS Rzeszów, kwiecień 2011,

⁶⁹ Program Integracji Społeczności Romskiej w Polsce na lata 2014-2020, projekt, Warszawa 2013

⁷⁰ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Ibs

7. Poprawa stanu zdrowia i zmniejszanie zachorowalność ludności stanowi jeden z czynników przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz zwiększający aktywność zawodową ludności.

a) Ludność w województwie podkarpackim jest obecnie młodsza niż średnio w Polsce⁷¹. Jednakże wyraźnie rośnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym z 15,5% w 2008 do 16,7% w 2012 i trend ten będzie się w kolejnych latach nasilał⁷².

Województwo Podkarpackie wyróżnia wśród innych wysoki przyrost naturalny, jego wskaźnik w roku 2011 wyniósł tu 1,4 zaś wskaźnik dla całego kraju zaledwie 0,3.

Niemniej wskaźnik urodzeń żywych na 1 000 ludności w latach 2009–2011 był niższy niż w kraju⁷³. Przy tym poziom umieralności niemowląt w województwie jest nadal wyższy niż w kraju⁷⁴. W województwie podkarpackim w 2010 r. wskaźnik zgonów noworodków i niemowląt wyniósł 5,23 i był wyższy od krajowego – 5,0⁷⁵.

b) Głównymi przyczynami zgonów w województwie od lat są:

- choroby układu krążenia, odpowiedzialne za ponad połowę zgonów mieszkańców (więcej niż w kraju, gdzie wskaźnik ten wynosi 46%). Choroby te są również najczęstsze jeśli chodzi o podkarpackie statystyki zachorowalności i hospitalizacji (16,7% wszystkich leczonych w szpitalach).

- nowotwory złośliwe, które stanowiły przyczynę 25% zgonów. Główne grupy zachorowań to: nowotwory złośliwe narządów trawiennych, narządów oddechowych i klatki piersiowej oraz nowotwory złośliwe żeńskich narządów płciowych i sutka.

- trzecią najliczniejszą grupę stanowią zewnętrzne przyczyny zachorowania i śmierci, w tym wypadki, upadki, samookaleczenia.

Mimo poprawy subiektywnej oceny stanu zdrowia, pod koniec 2009 r., u prawie co drugiego mieszkańca Podkarpacia (45%) wystąpiły długotrwałe problemy zdrowotne lub choroby przewlekłe, trwające co najmniej 6 miesięcy.

c) Rośnie rokrocznie liczba pacjentów z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, w tym związanych z uzależnieniami.

d) 74 to podmioty utworzone przez samorządy funkcjonujące w blisko 400 budynkach z czego ponad 150 jest w średnim a 31 budynków w złym stanie technicznym. Najtrudniejsza w tym zakresie sytuacja ma miejsce w przypadku szpitalnych bloków operacyjnych. Sprzęt medyczny jaki funkcjonuje w w/w jednostkach jest wykorzystywany już ponad 10 lat. Wśród najbardziej potrzebnych do uzupełnienia wysokospecjalistycznych sprzętów medycznych wymienić należy, tomografy komputerowe, rezonansy magnetyczne, aparaty rtg. Warto zwrócić również uwagę na brak na terenie województwa aparatu typu pet, akceleratorów radioterapeutycznych.

Wyzwania

1. Aktywizacja społeczno zawodowa osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy w tym społeczności marginalizowanych,
2. Poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej.

⁷¹ Portal Informacyjny GUS.

⁷² Portal Informacyjny GUS.

⁷³ Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w województwie podkarpackim 2009-2011. Jadwiga Jagiełło-Kotwica, Halina Zięba. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Polityki Społecznej, Rzeszów 2012

⁷⁴ Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w województwie podkarpackim 2009-2011. Jadwiga Jagiełło-Kotwica, Halina Zięba. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Polityki Społecznej, Rzeszów 2012

⁷⁵ Diagnoza do SRW, str. 129 (wskaźnik na 1000 urodzeń żywych).

3. Poprawa infrastruktury przedsiębiorstw społecznych i wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej,
4. Wsparcie infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowanej na leczenie chorób związanych z wiekiem przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym (w zakresie chorób układu krążenia, onkologii, ginekologii, położnictwa, neonatologii oraz pediatrii), a także zapewnienie odpowiedniej infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia, umożliwiającej kompleksowy dostęp do specjalistycznych usług medycznych w zakresie profilaktyki, diagnostyki, leczenia i rehabilitacji
5. Zapewnienie osobom w wieku starszym dostępu do kompleksowej opieki medycznej
6. Zwiększenie dostępności do opieki psychiatrycznej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnej do życia w środowisku rodzinnym i społecznym dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub chorych psychicznie.
7. Zwiększenie liczby placówek wsparcia dziennego oraz poprawa dostępu do oferowanych usług.
8. Poszerzenie oferty pomocy rodzinie biologicznej nakierowanej na powrót i integrację, a także wsparcie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej,
9. Polepszenie bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej poprzez rozwój infrastruktury,
10. Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
11. Włączenie w procesy rozwojowe obszarów słabiej rozwiniętych.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie szans na zatrudnienie, obniżenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie,
2. Zwiększenie roli PES w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu oraz zwiększenie zatrudnienia w PES,
3. Poprawa stanu bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów leczniczych, w tym w odpowiednią aparaturę medyczną oraz specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny, w celu zaspokojenia potrzeb pacjentów i zwiększenia jakości i dostępności usług medycznych oraz wydłużenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa.
4. Uzupelnienie istniejącej infrastruktury ochrony zdrowia o brakujące oddziały, w szczególności w zakresie perinatologii (w tym echokardiografii płodu), anestezjologii i intensywnej terapii dziecięcej, geriatry, i innych wynikających z diagnozy,
5. Przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich.
6. Wzmocnienie spójności wewnętrznej, zmniejszenia różnic oraz optymalizacja wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Matryca zgodności Programu z priorytetami Europa 2020, Umową Partnerstwa oraz Position Paper.

EUROPA 2020		Osie priorytetowe RPO WP	Projekt UP		Position Paper	
Priorytet	Inicjatywa przewodnia		Cel szczegółowy	Kierunek działania	Priorytet finansowania	Kierunek działania
Wzrost inteligentny	Unia innowacji	I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	Poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki	Zwiększenie wykorzystania wyników prac B+R w gospodarce	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Zwiększanie prywatnych inwestycji w badania i innowacje
				Wzrost jakości prowadzonych prac B+R (w sektorze nauki i przedsiębiorstw)		Zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw
			Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Wzrost skali działalności przedsiębiorstw		Dostęp do finansowania i zaawansowanych usług dla przedsiębiorców
	Wzrost produktywności przedsiębiorstw					
	Europejska Agenda Cyfrowa		Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w gospodarce i społeczeństwie	Dywersyfikacja działalności i nowe modele biznesowe		Rozwój e-gospodarki
				Zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w małych i średnich przedsiębiorstwach		
	II Cyfrowe Podkarpackie	Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych	Wzmocnienie zastosowania technologii informacyjno – komunikacyjnych w usługach publicznych			
Wzrost zrównoważony	Mobilna młodzież	VIII Jakość edukacji i kompetencji w regionie	Lepsze wykorzystanie kadr gospodarki	Poprawa jakości kształcenia	Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez działania w ramach polityki zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Poprawa jakości edukacji
				Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy		
Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	V infrastruktura komunikacyjna	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Obniżenie emisji generowanych przez transport w aglomeracjach miejskich	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Przejsięcie na energooszczędną gospodarkę niskoemisyjną
			Zwiększenie transportowej dostępności kraju w	Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności transportowej	Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu	Poprawa dostępności

			układzie europejskim i krajowym oraz poprawa bezpieczeństwa energetycznego kraju		gospodarczego i zatrudnienia	
		III Czysta energia	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Przejsięcie na energooszczędną gospodarke niskoemisyjną Ochrona środowiska i usprawnione zarządzanie zasobami naturalnymi
				Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii		
		IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu	Zmniejszenie wrażliwości obszarów i sektorów wrażliwych na zmiany klimatu	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Ochrona środowiska i usprawnione zarządzanie zasobami naturalnymi
				Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych		
	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	Poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki	Zwiększenie wykorzystania wyników prac B+R w gospodarce	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw
			Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Wzrost skali działalności przedsiębiorstw		Wzrost produktywności przedsiębiorstw
		IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych	Zachowanie i efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych	-	-
Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	VI Regionalny rynek pracy	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy	Zwiększenie zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy	Zwiększanie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy
				Poprawa adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i pracodawców		
		VIII Jakość edukacji i kompetencji w	Lepsze wykorzystanie kadr gospodarki	Poprawa jakości kształcenia	Zwiększenie powiązania	Poprawa jakości edukacji

		regionie		systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy			
				Lepszy dostęp do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych			
	Europejski program walki z ubóstwem	VII Integracja społeczna	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy			Poprawa zdrowia zasobów pracy	Integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy
			Zmniejszenie poziomu ubóstwa			Poprawa szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej	Integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy
			Zwiększenie dostępu do usług publicznych			Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych	
			Zmniejszenie poziomu ubóstwa			Kompleksowa rewitalizacja	
		VI Regionalny rynek pracy	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy			Zwiększenie zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy	

SEKCJA 1.2 ROZKŁAD ŚRODKÓW FINANSOWYCH

Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne

W perspektywie finansowej 2014-2020 fundusze europejskie będą przeznaczone na wszystkie zaproponowane w ramach Wspólnych Ram Strategicznych cele tematyczne. Nastąpi jednak wyraźna koncentracja środków w tych obszarach, które umożliwią realizację określonych w Umowie Partnerstwa celów, przy jednoczesnym zagwarantowaniu finansowania najbardziej efektywnych przedsięwzięć. Koncentracja tematyczna interwencji w ramach RPO WP na kluczowych dla rozwoju regionu w najbliższych latach dziedzinach, przy niezbędnej dla uzyskania oczekiwanego wpływu wielkości zaangażowanych środków, doprowadzi do wzmocnienia istniejących potencjałów rozwojowych i zapewni ich lepsze wykorzystanie.

Podstawowym uzasadnieniem rozkładu środków w ramach RPO WP jest konieczność realizacji trzech priorytetów strategii *Europa 2020* - strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Pięć ambitnych celów wynikających ze strategii *Europa 2020* dotyczy: zwiększania zatrudnienia, wzrostu innowacyjności (mierzonego wzrostem nakładów na B+R ogółem i wzrostem udziału nakładów przedsiębiorstw), zmian klimatu, edukacji i walki z ubóstwem. Określone w strategii *Europa 2020* priorytety zostały, zgodnie z konkluzjami Rady Europejskiej, dostosowane do specyficznych uwarunkowań krajowych i przyjęte w *Krajowych programach reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020* jako tzw. Krajowe cele rozwojowe.

Osiągnięcie Priorytetów strategii *Europa 2020* jest wspierane poprzez realizację Projektów przewodnich: Unia innowacji; Mobilna młodzież, Europejska agenda cyfrowa; Europa efektywnie korzystająca z zasobów; Polityka przemysłowa w erze globalizacji; Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia; Europejski program walki z ubóstwem, które należy uznać za zgodne z wyzwaniami rozwojowymi województwa podkarpackiego i możliwe, w różnym stopniu, do wykorzystania w tworzeniu skutecznego wsparcia rozwojowego dla tego obszaru, finansowanego przy udziale środków publicznych.

Dokonując podziału środków pomiędzy poszczególnymi celami tematycznymi wzięto również pod uwagę wnioski wynikające z analizy barier, potrzeb i potencjałów województwa podkarpackiego.

Koncentracja tematyczna w ramach RPO WP polega zatem na skoncentrowaniu interwencji polityki regionalnej z poziomu krajowego na działaniach zorientowanych na strategiczne dziedziny decydujące o konkurencyjności regionu w dłuższym horyzoncie czasowym.

Ustalone obszary tematyczne w ramach RPO WP, wraz z przypisanym im określonym podziałem środków, są istotne z punktu widzenia osiągnięcia celów rozwojowych kraju (kreowania wzrostu i zatrudnienia) i wynikają z analizy czynników rozwoju terytorialnego wpływających na poziom konkurencyjności.

Uwzględniając zapisy projektów rozporządzeń KE ustanawiających szczegółowe przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, alokacje dla poszczególnych priorytetów Programu zostały określone w następujący sposób:

- działania dotyczące innowacji, badań naukowych, rozwoju technologicznego, rozwoju produktów i usług opartych na technologiach informacyjno- komunikacyjnych, wsparcia przedsiębiorców, zwiększenia efektywności energetycznej oraz działania związane z

- odnawialnymi źródłami energii (cele tematyczne 1, 2, 3, 4) – **40,9%** całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- działania mające na celu zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz poprawę efektywności energetycznej (cel tematyczny 4) – **12,9%** całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
 - działania mające na celu promowanie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem (cel tematyczny 9) - **29,7%** całkowitej alokacji przyznanej z EFS;
 - **63,1%** całkowitej alokacji przyznanej z EFS zostanie przeznaczona na cztery priorytety inwestycyjne.

Określając podział środków na poszczególne cele tematyczne i priorytety inwestycyjne w ramach RPO WP, wzięto również pod uwagę priorytety finansowania określone przez KE dla Polski w dokumencie Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 (tzw. position paper dla Polski).

Priorytety finansowania odzwierciedlają wagę potrzeb w zakresie finansowania i potencjalny wkład we wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Są to m.in. poprawa dostępności transportowej, modernizacja sieci energetycznych, poszerzenie korzystania z TIK, zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw, rozwój e-gospodarki, integracja najłabszych grup społecznych na rynku pracy, poprawa jakości edukacji, gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna.

RAMY TEMATYCZNE PROGRAMU

Opisane w Diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów regionu (Sekcja 1.1) wyzwania stojące przed województwem przełożyły się na zakres interwencji RPO WP, który skupi się na n/w celach tematycznych i priorytetach inwestycyjnych:

Cel tematyczny 1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

- **1.1** wzmocnienie infrastruktury B+R (...) i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim
- **1.2** promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)

Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych

- **2.3** wzmocnienie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia

Cel tematyczny 3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury

- **3.1** promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz tworzenia nowych firm

- **3.2** opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji
- **3.3** wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług
- **3.4** wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji

Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

- **4.1.** promowanie produkcji i dystrybucji energii z odnawialnych źródeł,
- **4.2** promowanie efektywności energetycznej i wykorzystanie OZE przez MŚP/przez przedsiębiorstwa
- **4.3.** wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym,
- **4.5.** promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowanie odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych,
- **4.7** promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej Kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe

Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

- **5.2** promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi

Cel tematyczny 6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów

- **6.1** zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego,
- **6.2** zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego,
- **6.3** ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- **6.4** ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury,
- **6.5** działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza,

Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktural sieciowych

- **7.2** zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T
- **7.4** rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego

Cel tematyczny 8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników

- **8.5** zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników
- **8.7** samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy
- **8.8** równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego
- **8.9** adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian
- **8.10** aktywne i zdrowe starzenie się

Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

- **9.1** inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych
- **9.2** wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich
- **9.3** wspieranie przedsiębiorczości społecznej
- **9.4** aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności
- **9.5** integracja społeczności marginalizowanych takich jak Romowie
- **9.7** ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym
- **9.8** wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych

Cel tematyczny 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie

- **10.1** ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego
- **10.3** poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami
- **10.4** inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

STRUKTURA INTERWENCJI

Wskazane powyżej cele tematyczne i priorytety inwestycyjne uporządkowano według przyjętej w RPO WP logiki interwencji wydzielając 10 osi priorytetowych.

Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Indykatywny % alokacji
1	2	3	4	
I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	1	suma	EFRR	8,2%
		1.1	EFRR	3,3%
		1.2	EFRR	4,9%
	3	suma	EFRR	8,9%
		3.1	EFRR	2,2%
		3.2	EFRR	0,9%
		3.3	EFRR	4,0%
II. Cyfrowe Podkarpackie	2	suma	EFRR	2,8%
		2.3	EFRR	2,8%
III. Czysta energia	4	suma	EFRR	8,6%
		4.1	EFRR	1,0%
		4.2	EFRR	0,7%
		4.3	EFRR	3,4%
		4.5	EFRR	2,3%
IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	5	suma	EFRR	2,1%
		5.2	EFRR	2,1%
	6	suma	EFRR	9,2%
		6.1	EFRR	2,5%
		6.2	EFRR	1,8%
		6.3	EFRR	2,0%
		6.4	EFRR	1,1%
V. Infrastruktura komunikacyjna	4	suma	EFRR	0,6%
		4.5	EFRR	0,6%
	7	suma	EFRR	19,9%
		7.2	EFRR	13,4%
VI. Regionalny rynek pracy	8	suma	EFS	12,7%
		8.5	EFS	4,6%
		8.7	EFS	5,2%

		8.8	EFS	0,6%
		8.9	EFS	1,7%
		8.10	EFS	0,6%
VII. Integracja społeczna	9	suma	EFS	8,6%
		9.4	EFS	2,3%
		9.5	EFS	0,2%
		9.7	EFS	3,8%
		9.8	EFS	2,5%
		suma	EFRR	5,7%
		9.1	EFRR	1,8%
		9.2	EFRR	3,3%
		9.3	EFRR	0,6%
VIII. Jakość edukacji i kompetencji w regionie	10	suma	EFS	6,8%
		10.1	EFS	2,0%
		10.3	EFS	4,8%
		suma	EFRR	2,8%
		10.4	EFRR	2,8%
IX. Pomoc techniczna			EFRR	2,1%
X. Pomoc techniczna			EFS	0,9%

Matryca logiczna strategii inwestycyjnej programu

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH

2.1 OŚ PRIORYTETOWA I. KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA

Oś priorytetowa I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka		
CT 1 Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji oraz jego priorytety inwestycyjne	1.1 Wzmacnianie infrastruktury B+R i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim	EFRR
	1.2 Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi, wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii	
CT 3 Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury	3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie nowych firm	
	3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji	
	3.3 Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	
	3.4 Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji	

Oś priorytetowa I jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W jej ramach przewiduje się realizację działań objętych CT1 i CT 3. Połączenie dwóch CT w ramach jednej Osi priorytetowej jest uzasadnione z uwagi na komplementarność zaplanowanych do realizacji typów projektów. Wsparcie infrastruktury i działalności w zakresie B+R w ramach CT 1 jest ściśle powiązane z wdrażaniem innowacji w przedsiębiorstwach zaprogramowane w ramach CT 3. Jednocześnie zarówno w ramach CT 1 jak i w CT 3 przewidywane jest wsparcie innowacyjności i aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw, co ostatecznie wpłynie na podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki województwa.

Priorytetem w tym obszarze powinno być stworzenie otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom, aby umożliwić zmianę w kierunku gospodarki opartej na innowacjach zdolnej tworzyć miejsca pracy w kontekście zmniejszającej się przewagi kosztowej. Główne elementy powinny obejmować wzmacnianie prywatnej działalności w zakresie badań i innowacji oraz poprawę transferu wiedzy między sektorem publicznym i prywatnym. Wsparcie na rzecz badań i innowacji powinno obejmować cały cykl innowacji: od badań do komercjalizacji. Inwestycje należy ukierunkować na działania prowadzące do innowacyjności, wyższej wartości dodanej, dostarczania innowacyjnych wyników oraz zwiększania wydajności, a w ten sposób do rozszerzenia i internacjonalizacji działalności gospodarczej oraz zwiększonego zatrudnienia. Inwestycje należy skoncentrować na obszarach, w których można osiągnąć przewagę konkurencyjną i dokonać transformacji gospodarczej zgodnie z inteligentną specjalizacją, w szczególności w obszarze wzmacniania bazy produkcyjnej.

Ponieważ jakość sieci przedsiębiorstw jest czynnikiem konkurencyjności, który nabiera coraz większego znaczenia, tworzenie i rozwój klastrów oraz nowych sieci są niezbędne, aby przełożyć wzmocnione zdolności w zakresie innowacji i przedsiębiorczości na miejsca pracy i wzrost gospodarczy.

Realizacja priorytetów inwestycyjnych z dwóch celów tematycznych pozwoli zmaksymalizować skuteczność realizacji celu, którym jest **wzrost poziomu przedsiębiorczości oraz poprawa zewnętrznej konkurencyjności regionu**

Wzmacnianie infrastruktury B+R i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim (PI 1.1)

Choć dzięki inwestycjom podjętym w perspektywie finansowej 2007-2013 w województwie podkarpackim znacznej poprawie uległy warunki infrastrukturalne w zakresie prowadzenia badań, to jednak dotychczas obserwowane trendy i procesy wskazują, że wciąż dużym wyzwaniem jest silniejsze powiązanie sektora nauki (w tym szkół wyższych) z gospodarką. Niezbędne w tym celu są przedsięwzięcia mające na celu rozwijanie potencjału jednostek naukowych i uczelni poprzez wspieranie projektów wpływających na poprawę powiązań pomiędzy sferą nauki i gospodarki, świadczenie usług z zakresu B+R na rzecz przedsiębiorców, czy prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych, których wyniki będą mogły być skomercjalizowane (w wyniku ich sprzedaży do gospodarki lub wdrożenia w praktyce gospodarczej).

Uczelnie wyższe są ogromnym potencjałem województwa, który potrzebuje wsparcia dla dalszego rozwoju dlatego interwencja w ramach priorytetu będzie prowadzona w celu zapewnienia najlepszych warunków infrastrukturalnych do prowadzenia badań naukowych. Profil badawczy uczelni wyższych jest powiązany z kierunkami prowadzonych studiów, zatrudnianą kadrą naukową oraz w odniesieniu do części nauk (np. technicznych, biologicznych, chemicznych) z infrastrukturą laboratoryjną. Pomimo, że dotychczasowe przedsięwzięcia przeważnie oceniane są jako trafne – pozwoliły bowiem nadrobić zaległości rozwojowe regionu w zakresie infrastruktury, to nie przełożyły się one dotychczas na jakość prowadzonych badań naukowych. W okresie wdrażania 6 Programu Ramowego jedynie Politechnika Rzeszowska, zajmująca obecnie 15 miejsce wśród uczelni technicznych w Polsce, zrealizowała dzięki niemu 4 projekty. Natomiast całkowita liczba projektów zrealizowanych przez podkarpackie instytucje innowacyjne stawia województwo na jednym z ostatnich miejsc w Polsce⁷⁶.

Cel szczegółowy:

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR / FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Liczba projektów B+R realizowanych przy wsparciu infrastruktury	Szt.	Regiony słabiej rozwinięte				Instytucja Zarządzająca	Rocznie

⁷⁶ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Rzeszów 2013 r.

2		Liczba jednostek naukowych korzystających ze wsparcia infrastruktury	szt	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zrządzająca	Rocznie
---	--	--	-----	----------------------------	--	--	--	------------------------	---------

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych (w tym szkół wyższych) w celu komercyjnego świadczenia usług badawczo-rozwojowych. Interwencja w ramach priorytetu ma za zadanie zmienić kierunek działalności tych jednostek na prorynkowe aktywności badawcze. Możliwość współfinansowania kosztów infrastruktury badawczo-rozwojowej w celu świadczenia usług dla przedsiębiorstw ma za zadanie zachęcić jednostki naukowe do zmiany modelu działalności poprzez gospodarcze, a nie wyłącznie dydaktyczne wykorzystanie nowych pomysłów. Nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze z pewnością wpłynie na wzrost wartości generowanych przychodów oraz zwiększenie szans na samofinansowanie się jednostek. W ramach priorytetu inwestycyjnego 1.1 wpierane będą inwestycje wynikające z regionalnych specjalizacji.

Inteligentne specjalizacje regionu są rezultatem wyboru bazującego przede wszystkim na regionalnych atutach i endogenicznych zasobach, w tym także w aktualnej i przyszłej działalności naukowo-badawczej i przedsiębiorczości. W województwie podkarpackim sprecyzowano wybór dwóch inteligentnych specjalizacji wiodących: lotnictwo i kosmonautyka oraz jakość życia i jednej inteligentnej specjalizacji wspomagającej: informatyka i telekomunikacja⁷⁷

Wybór przemysłu lotniczego i kosmicznego jako inteligentnej specjalizacji województwa podkarpackiego ma swoje uzasadnienie także w jasno zdefiniowanym potencjale naukowo-badawczym i edukacyjnym regionu. Region charakteryzuje m.in. wysoko rozwinięty przemysł lotniczy, o długich tradycjach, z zaangażowanym kapitałem zagranicznym, jak również rozwinięte szkolnictwo wyższe, istotne dla rozwoju regionu kierunki badań i edukacji, głównie w Politechnice Rzeszowskiej i Uniwersytecie Rzeszowskim. Ogromnym potencjałem w tej dziedzinie cechuje się **Dolina Lotnicza** - unikatowy klaster high-tech pełniący rolę klastra wiodącego nie tylko w południowo-wschodniej Polsce, ale również w Europie. Obecnie na Podkarpaciu koncentruje się około 90% krajowej produkcji przemysłu lotniczego. Dolina Lotnicza poprzez swoje działania dąży do dynamicznego rozwoju regionu, zwiększenia liczby miejsc pracy oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Wybór *jakości życia* jako drugiej inteligentnej specjalizacji znajduje pełne uzasadnienie w zasobach endogenicznych regionu. O ile inteligentna specjalizacja lotnictwo i kosmonautyka dotyczy zasadniczo kilku największych miast województwa podkarpackiego, to specjalizacja *jakość życia* z założenia ma służyć inteligentnemu rozwojowi całego jego obszaru, w tym szczególnie środowiska wiejskiego i małych miejscowości.

Natomiast informatyka i telekomunikacja została uznana za *inteligentną specjalizację wspomagającą*. Ma to duże znaczenie dla każdego obszaru społecznego i gospodarczego

⁷⁷ Projekt Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3).

rozwoju regionu ponieważ pozwoli organizacyjnie i finansowo wspierać sektory wysokich technologii.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

Wsparcie infrastruktury sfery B+R w jednostkach naukowych wynikające z regionalnych specjalizacji poprzez inwestycje związane z rozwijaniem potencjału jednostek naukowych, zgodnie z regionalną strategią inteligentnej specjalizacji, w zakresie obejmującym rozwój infrastruktury B+R w jednostkach naukowych (w tej grupie operacji wsparciem objęte zostaną wybrane przedsięwzięcia infrastrukturalne, nie ujęte w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej, które mają jednak kluczowe znaczenie dla realizacji regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji). Wyłączone ze wsparcia będą inwestycje w infrastrukturę dydaktyczną szkół wyższych. W odniesieniu do projektów badawczych wsparciem objęte zostaną w szczególności projekty interdyscyplinarne ukierunkowane na komercjalizację wyników, także w powiązaniu z doposażeniem laboratoriów w niezbędną aparaturę badawczą.

Wsparcie infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych będzie uzgodnione w trakcie negocjacji KT (zgodnie ze strategią regionalnej inteligentnej specjalizacji)

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

W priorytecie inwestycyjnym przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. **W obszarze dotyczącym rozwijania potencjału ośrodków innowacji - uzupełniająco do działań inwestycyjnych wspierane będą działania związane z rozwijaniem kompetencji kadr.**

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki naukowe i ich konsorcja
- Instytuty badawcze
- Instytuty naukowe
- Szkoły wyższe

Główne grupy docelowe

Nie dotyczy

[Ewentualnie do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 1.1 przewiduje się zastosowanie trybu pozakonkursowego w formule projektów strategicznych oraz trybu konkursowego projektów.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć - brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w zakresie dotyczącym:

- przedsięwzięć związanych z uzupełnieniem potencjału badawczego jednostek naukowych, zgodnie z regionalną strategią inteligentnej specjalizacji,

W pozostałym zakresie interwencji osi priorytetowej, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Ponadto przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Z uwagi na ryzyko związane z realizacją przedsięwzięć w obszarze działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, udzielane w ramach osi priorytetowej wsparcie będzie mieć charakter bezzwrotny.

*[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac – **zapewnienie zgodności z zapisami osi I, priorytet 1.2]***

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie prowadzenia prac B+R	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
3	Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R [szt.]	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
4	Liczba wspartych laboratoriów badawczych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
5	Nakłady inwestycyjne na zakup aparatury naukowo-badawczej	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi, wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (PI 1.2)

Na tle nakładów na B+R w relacji do PKB województwo podkarpackie wyraźnie przewyższa średnią krajową i wypada bardzo dobrze także w porównaniu z innymi polskimi regionami. Z punktu widzenia procesów gospodarczych oraz znaczenia dla innowacyjności ważne jest nie tylko powyższe, ale także struktura instytucjonalna tych nakładów. Przyjmuje się, że przeważać powinny te ponoszone przez przedsiębiorstwa. W krajach o najwyższym poziomie rozwoju systemów innowacji odsetek nakładów z sektora przedsiębiorstw przekracza 60%. W 2010 r. średnia dla UE-27 wynosiła około 54% (dane według EUROSTAT), natomiast w województwie podkarpackim było to blisko 59,1% (2011 r.) Struktura nakładów na B+R w regionie jest bardzo korzystna nie tylko w kontekście krajowym, ale także w kontekście europejskim. Co istotne, wysoki udział przedsiębiorstw w finansowaniu B+R jest tendencją utrzymującą się w regionie od wielu lat.

Wśród cech negatywnych w tym obszarze zaliczyć należy niski wskaźnik zatrudnionych w sektorze B+R na 1000 aktywnych zawodowo, wahania liczby zgłaszanych wynalazków, brak tendencji wzrostu, jak również wyraźnie niższa od średniej krajowej aktywność patentowa na milion ludności.⁷⁸

Podsumowując, cechami pozytywnymi w województwie podkarpackim są niewątpliwie: duży udział nakładów na prace rozwojowe i badania stosowane, wysoki udział przedsiębiorstw w finansowaniu działalności badawczo-rozwojowej (wyraźnie wyższy od średniej krajowej), bardzo wyraźny wzrost nakładów na B+R od roku 2005 w wartościach bezwzględnych, korzystna struktura kierunków wydatkowania środków według dziedzin nauki (z dużym udziałem wydatków w naukach inżynieryjno-technicznych), tendencja rosnąca liczby udzielanych patentów po 2004 r., stabilna liczba jednostek badawczo-rozwojowych (rosnąca w 2009 r.)⁷⁹.

Jednak jedną z barier rozwojowych jest niska innowacyjność gospodarki przejawiająca się m.in.: niskim poziomem uczestnictwa ośrodków B+R w procesie tworzenia i dyfuzji innowacji do sektora przedsiębiorstw, niskim wskaźnikiem współpracy firm z regionalnym zapleczem B+R, problemami z wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa. Znaczące jest to, że w województwie więcej przedsiębiorstw niż średnio w kraju wskazuje na bariery ekonomiczne i bariery rynkowe (np. brak własnych środków finansowych, zbyt wysokie koszty innowacji)⁸⁰. Dlatego też konieczne jest skierowanie wsparcia stymulującego działalność innowacyjną poprzez tworzenie warunków dla prowadzenia działalności B+R. Oczekiwany efektami tego wsparcia będą: zwiększenie nakładów prywatnych na działalność B+R oraz zwiększenie stosowania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach w zakresie rozwoju produktów i usług.

⁷⁸ Gaczek Wanda, Matusiak Monika, Mrozińska Agnieszka, Ziółkowska Halina - Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem.

We współczesnej gospodarce za kluczowe czynniki pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw uznawana jest wiedza i innowacje. Dlatego ważnym jest także aby wspierać działania w tym zakresie mając na uwadze rozwój wyspecjalizowanych instytucji wsparcia.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego **mają na celu zwiększenie skali i poprawę jakości prac badawczo-rozwojowych w województwie podkarpackim**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB, w sektorze przedsiębiorstw		PLN	Regiony słabiej rozwinięte				GUS	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Działania przewidziane w ramach priorytetu inwestycyjnego 1.2 mają na celu zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw poprzez rozwój infrastruktury B+R oraz wsparcie prac badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwach służących realizacji regionalnych strategii inteligentnej specjalizacji. W ramach priorytetu planuje się możliwość uzyskania wsparcia na wdrożenie własnych lub zakupionych wyników badań naukowych oraz praw do własności intelektualnych. Przewiduje się również wsparcie transferu wiedzy i praw niematerialnych oraz wsparcie dla pozyskania praw wyłącznych dla własnych rozwiązań technicznych.

Działania realizowane w ramach priorytetu będą skutkowały poprawą jakości badań oraz wzmocnieniem współpracy sektora nauki i gospodarki, przyczyniając się tym samym do wykorzystania potencjału wynikającego z przedsięwzięć interdyscyplinarnych. Zwiększona zostanie sprawność i efektywność działania istniejących instytucji otoczenia biznesu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

1) Wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego (np. centra B+R), służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym zakup aparatury specjalistycznej i urządzeń laboratoryjnych.

2) Wsparcie skierowane do przedsiębiorstw rozpoczynających lub rozwijających działalność badawczo-rozwojową oraz wdrażających innowacyjne rozwiązania w branżach o największym potencjale rozwoju/ inteligentnych specjalizacji regionu. Wsparcie obejmować będzie realizację badań naukowych, w tym: badania stosowane lub przemysłowe, oraz eksperymentalne prace rozwojowe. Przedsiębiorcy będą mogli przeprowadzić prace badawcze samodzielnie i przy wykorzystaniu własnych zasobów lub współpracując w tym zakresie z podmiotem zewnętrznym (jednostką naukową, innym przedsiębiorcą, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.). Możliwe będzie również dofinansowanie uzyskania poza granicami RP ochrony własności przemysłowej w trybie krajowym, regionalnym i międzynarodowym (jako wydatek kwalifikowalny projektu). Finansowany będzie także zakup oraz wdrożenie wyników prac B+R jak również zakup praw

do własności intelektualnej (w tym patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej związanej z wdrażanym produktem lub usługą)

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Decydujący w tym zakresie jest czynnik ludzki, dlatego wiele uwagi poświęcone zostanie rozwojowi kadr nauki i przedsiębiorstw zaangażowanych w prowadzenie badań naukowych, rozwój technologiczny i wdrażanie innowacji - uzupełniająco do działań inwestycyjnych wspierane będą działania związane z rozwijaniem kompetencji kadr.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji szkolenia pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, w tym m.in:

- koszty szkoleń pozostających w bezpośrednim związku z celami realizacji projektu (do wysokości 10% całkowitych kosztów kwalifikowalnych),

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Klastry
- Instytucje otoczenia biznesu
- Szkoły wyższe
- Jednostki badawczo – rozwojowe
- Jednostki naukowe
- Jednostki badawcze
- Parki naukowo – technologiczne
- Inkubatory przedsiębiorczości

Główne grupy docelowe

Nie dotyczy

[Ewentualnie do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym;
- pozakonkursowym, w formule projektów strategicznych.

W ramach interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 1.2 przewiduje się stosowanie konkursowego trybu wyboru projektów. Przewidywana jest także realizacja ograniczonej liczby operacji w formule projektów strategicznych.

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania

będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący.

W procesie wyboru operacji objętych dofinansowaniem w ramach PI 1.2 przewiduje się zastosowanie preferencji dla interwencji w obszarach specjalizacji regionalnej oraz przedsięwzięć realizowanych w ramach współpracy pomiędzy przedsiębiorstwem, a jednostką naukową i/lub realizowane w ramach inicjatyw klastrowych.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Planowaną formą wsparcia w ramach priorytetu będzie pomoc bezzwrotna (dotacja) w efekcie nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie [szt.] /	Szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
4	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca	Rocznie
5	Liczba wspartych klastrów [szt.]	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie nowych firm (PI 3.1)

Województwo podkarpackie należy do województw o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w Polsce, zajmuje ostatnie miejsce wśród województw pod względem poziomu przedsiębiorczości. Wynika to zarówno ze złego stanu wyjściowego, jak i ze znacznie niższej, niż przeciętnie w kraju, dynamiki przedsiębiorstw.⁸¹ Problemy ekonomiczne województwa wiążą się także z niewystarczającą stopą inwestycji prywatnych. Wydajność wszystkich sektorów gospodarki jest niższa niż w całej Polsce. Szczególnie niekorzystna jest sytuacja ponad trzykrotnie mniej produktywnego *rolnictwa*.

Województwo podkarpackie cechuje jednak silna pozycja przemysłu przy niewielkim udziale usług rynkowych w tworzeniu PKB. Centra badawcze zagranicznych firm kształtują w dużej mierze świetne wyniki dot. innowacyjności, zwłaszcza w przemyśle elektromaszynowym. Stanowi on wyraźnie wykształconą specjalizację regionu. Do innych dziedzin „wysokiej szansy” można zaliczyć także branżę IT, odlewnictwo oraz przetwórstwo rolno-spożywcze⁸².

Odpowiedzią na zdiagnozowane problemy, uwzględniając potencjał wskazanych wyżej obszarów, powinno być stworzenie kompleksowego i efektywnego systemu wsparcia przedsiębiorstw (przez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości), który przyczyni się do podniesienia stopy inwestycji w firmach. Ważne będą również kompleksowe działania wspierające tworzenie MŚP – w szczególności w sektorze usługowym (w tym producentów rolno-spożywczych).

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **wzrost poziomu przedsiębiorczości i tworzenie warunków do jej rozwoju**.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego.

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	Regiony słabiej rozwinięte				Institucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Choć gospodarka województwa podkarpackiego charakteryzuje się dużym potencjałem specjalizacji, to nadal region cechuje niski poziom przedsiębiorczości i niewystarczająca stopa inwestycji. By wykorzystać w pełni potencjał województwa należy stworzyć

⁸¹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Rzeszów 2013 r.

⁸² Ibidem.

odpowiednie warunki dla rozwoju gospodarki regionu. Wsparcie zastosowania ICT⁸³ oraz dostęp do nowoczesnych technologii ułatwi szybszy rozwój małym i średnim przedsiębiorstwom. Wsparcie MSP w zakresie wykorzystania ICT jest tym bardziej uzasadnione, że małe podmioty gospodarcze najczęściej działają w sektorach o niskiej innowacyjności i szansą dla nich może okazać rozwinięcie działalności z wykorzystaniem e-handlu. Ponadto występuje nisza popytowa w zakupach na cele prowadzonej działalności oraz sprzedaży produktów i usług. E-handel pośrednio oddziałuje również na turystykę, przyczynia się do promocji produktów regionalnych oraz wzmacnia markę regionu poprzez promocję miejsc i ekologicznego stylu życia⁸⁴ a przede wszystkim wspiera rozwój mikro przedsiębiorczości.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

Wsparcie tworzenia MŚP (w tym producentów rolno-spożywczych):

1. Wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką przede wszystkim w oparciu o już istniejące struktury prowadzące do podniesienia jakości usług oraz pozwalające na skuteczne dotarcie z ofertą do potencjalnych odbiorców.
2. Wsparcie ukierunkowane będzie na powstawanie i rozwój nowych firm/start-up'ow, w tym wsparcie projektów w zakresie e-handlu dla mikro przedsiębiorców z obszarów defaworyzowanych⁸⁵ i terenów wiejskich.

Działanie jest komplementarne w stosunku do działań podejmowanych w priorytecie inwestycyjnym 8.7. finansowanym z EFS (ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

3. Wsparcie tworzenia nowej i istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego poprzez uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Przewiduje się zastosowanie instrumentu finansowania krzyżowego w zakresie niezbędnym do osiągnięcia zakładanego celu priorytetu inwestycyjnego. Niezbędnym warunkiem skuteczności niektórych przedsięwzięć infrastrukturalnych, dotyczących wsparcia przedsiębiorczości jest podjęcie działań towarzyszących (nieinwestycyjnych), polegających na doradztwie, szkoleniach, itp.,

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

- Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w tym dotyczące przygotowania terenów inwestycyjnych realizowane będą również w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
- Preferowane obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej

Główne typy beneficjentów:

⁸³ od ang. *Information and Communication Technologies*

⁸⁴ (RIS3) - inteligentna specjalizacja – „jakość życia”.

⁸⁵ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013. Rekomendacja – „jednoznaczne preferencje dla terenów o najgorszej sytuacji społeczno-gospodarczej”

- Instytucje otoczenia biznesu
- Klastry
- Inkubatory przedsiębiorczości
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym

Główne grupy docelowe

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Projekty realizowane w ramach priorytetu 3.1 wybierane będą w ścieżce konkursowej.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Wsparcie udzielane w ramach PI 3.1 będzie mieć w charakter bezzwrotny.

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości	Rocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	EFRR	Regiony słabiej		System	Rocznie

	finansowe inne niż dotacje (CI)			rozwięte		sprawozdawczości	
4	Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci/ System sprawozdawczości	Rocznie
5	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI)	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
6	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) (CI)	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
7	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
8	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych	ha	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji (PI 3.2)

Atrakcyjność inwestycyjna województwa należy do najlepszych w Polsce Wschodniej. W wartościach bezwzględnych udział BIZ⁸⁶ *per capita* oszacowano na 270 zł. Pomimo, że był to najlepszy rezultat w makroregionie Polski Wschodniej, to w perspektywie ogólnopolskiej pozwoliło województwu podkarpackiemu zająć 11. miejsce. Jednak, pomimo radykalnie słabej dostępności drogowej i kolejowej oraz niewielkiego rynku zbytu, zapewnia ono stosunkowo niskie koszty pracy. Postrzegane jest także jako najbezpieczniejszy obszar w kraju. Szczególnie dobrze oceniana jest atrakcyjność dwóch podregionów – tarnobrzeskiego i rzeszowskiego. Wśród innych atutów regionu wymienia się także działalność parków technologicznych i Specjalnych Stref Ekonomicznych, konkurencyjne ceny gruntów oraz obecność wykwalifikowanej kadry, wyrosłej z przemysłowej tradycji.⁸⁷

Podkarpacie zaliczyć należy do województw o średniej sile eksportowej. Wartość eksportu województwa wyniosła w 2010 r. 3,3 mld euro (11 miejsce w kraju)⁸⁸ W strukturze odbiorców eksportu województwa podkarpackiego występuje również duże zróżnicowanie partnerów. Obok krajów Unii Europejskiej, w tym głównie Niemiec ważnymi partnerami handlowymi są wschodni sąsiedzi w tym głównie Ukraina. Ponad 22% udział w eksporcie stanowią także pozostałe kraje tj. przede wszystkim Kanada i Stany Zjednoczone, co można tłumaczyć silnymi związkami kapitałowymi podkarpackich firm z ich amerykańskimi właścicielami. Coraz większą rolę odgrywa bowiem wymiana handlowa prowadzona przez firmy z Doliny Lotniczej

⁸⁶ Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

⁸⁷ Informacje o województwie podkarpackim dla inwestorów zagranicznych umieszczone na stronie PAliIZ.

⁸⁸ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Rzeszów 2013 r.

(które są swoistym motorem eksportu). Natomiast niezauważalny jest eksport Podkarpacia do krajów dalekiego wschodu (Chin, Japonii, Korei i Tajwanu)⁸⁹

Województwo podkarpackie nie posiada silnej i rozpoznawalnej marki gospodarczej, choć „Dolina Lotnicza” coraz mocniej identyfikuje region jako wiodący w dziedzinie przemysłu lotniczego i ma szansę zostać swoistą wizytówką Podkarpacia. Działania z zakresu promocji gospodarczej realizowane były do tej pory przez szereg instytucji i miały charakter nieskoordynowanych pojedynczych inicjatyw, nie powiązanych spójną regionalną koncepcją promocji eksportu. Mało efektywne było również dotowanie wyjazdów pojedynczych przedsiębiorców na targi, co nie przełożyło się na efektywność tego działania.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	Regiony słabiej rozwinięte				System sprawozda wczości	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Pozytywnym trendem jest zwiększenie aktywności podkarpackich firm na rynkach zagranicznych. Jednocześnie wciąż konieczna jest realizacja działań, które ułatwią MŚP oferowanie produktów i usług na rynkach zagranicznych, których poziom aktywności jest uwarunkowany wielkością przedsiębiorstwa, branżą lub sektorem w którym działa. Ważnym elementem rozwoju regionu będzie aktywna promocja gospodarcza i turystyczna, prowadzona w dostosowaniu do obiektywnie istniejącego potencjału i możliwości jego opłacalnego zagospodarowania. Promocja ta powinna także obejmować możliwości biznesowe, i być prowadzona zarówno w kraju, jak i za granicą. Warunkiem koniecznym dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa jako całości, jak i poszczególnych jego obszarów, jest wykreowanie, rozpropagowanie i utrwalenie jego pozytywnego wizerunku prezentującego walory w zakresie korzystnych warunków dla lokalizowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Skoordynowane działania w zakresie promowania atrakcyjności inwestycyjnej regionu powinny uwzględniać najistotniejsze atuty naszego regionu, m.in. w zakresie sektora lotniczego, chemicznego, przetwórstwa rolno – spożywczego i turystycznego. Przedsięwzięcia w powyższym zakresie mogą być realizowane zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym, w tym z uwzględnieniem udziału administracji publicznej w zakresie uczestnictwa w różnego typu międzyregionalnych i międzynarodowych projektach i sieciach współpracy. Realizowane przedsięwzięcia przyczynią się ponadto do

⁸⁹ Ibidem.

wspierania ponadregionalnej i międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw z województwa podkarpackiego poprzez:

- poprawę wizerunku gospodarki regionu wśród partnerów międzynarodowych,
- poprawę dostępu do informacji o warunkach prowadzenia działalności gospodarczej poza granicami Polski,
- ułatwienie nawiązywania i utrzymywania kontaktów gospodarczych
- wzrost inwestycji przedsiębiorców z regionu na rynkach zagranicznych,
- rozwój branż priorytetowych

Osiągnięcie powyższych celów wpłynie na poprawę wizerunku Podkarpacia oraz wzrost znaczenia regionalnych przedsiębiorców w gospodarce międzynarodowej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

W priorytecie inwestycyjnym przewiduje się takie działania, które wypromują korzystny wizerunek regionu na arenie międzynarodowej, jak również umożliwią spójną promocję podkarpackich eksporterów w procesie ich umiędzynarodowienia.

- Wsparciem objęte będą kompleksowe projekty z zakresu promocji gospodarczej i turystycznej regionu, ze szczególnym uwzględnieniem marki *Dolina Lotnicza*.
- Wsparcie otrzymają projekty polegające na stworzeniu kompleksowej oferty dla przedsiębiorców, grup branżowych i międzybranżowych nastawionych na wzrost eksportu i zdobywanie nowych rynków zbytu poprzez m.in. opracowanie i wdrożenie planów rozwoju eksportu, systemów produkcji i zarządzania podnoszących konkurencyjność, dostosowujących ofertę do wymagań rynków docelowych, wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw (w tym producentów rolno-spożywczych) oraz przedsięwzięć polegających na wspieraniu kooperacji i współpracy między firmami i pośrednikami handlowymi poprzez rozwijanie kontaktów handlowych.

Działanie jest komplementarne w stosunku do działań podejmowanych w priorytecie inwestycyjnym 3.4. (ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

W ramach PI 3.2 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego
- Organizacje pozarządowe
- Klastry
- Instytucje otoczenia biznesu

Główne grupy docelowe

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

[Ewentualnie do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym;
- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premijujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

(ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Wsparcie udzielane w ramach PI 3.2 będzie mieć w większości charakter bezzwrotny. Planuje się również możliwość wykorzystania instrumentów finansowych jako formę wsparcia dla projektów z zakresu udziału w targach.

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje CI)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie

	otrzymujących wsparcie niefinansowe (CI)						
4	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI)	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjent	Rocznie
5	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjent	Rocznie
6	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze krajowym	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjent	Rocznie
7	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/umiędzynarodowienia działalności	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca	Rocznie
8	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego	Szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług (PI 3.3)

Przedsiębiorstwa przemysłowe oraz usługowe Podkarpacia wykazują wysoki udział sprzedaży produktów i usług zarówno nowych jak i istotnie ulepszonych (odpowiednio 5 i 3 miejsce w kraju), co świadczy o ciągłym doskonaleniu swojej oferty handlowej i wysokiej świadomości odnośnie ciągłego podnoszenia jakości produktów i usług. Jednak nadal poziom innowacyjności podkarpackich przedsiębiorstw nie jest na tyle wysoki, by mogły one konkurować na rynku krajowym czy europejskim. Firmy podkarpackie posiadają przeciętną w skali kraju prężność inwestycyjną. Nakłady inwestycyjne podkarpackich przedsiębiorstw w 2010 r. wyniosły 4,1 mld zł, co dało średnią 27 tys. zł na firmę. Wartość ta pozwoliła uplasować się województwu na 7. pozycji w Polsce. Ponad połowa wydanych środków skupiła się w pięciu powiatach – mieleckim, rzeszowskim grodzkim i ziemskim, sanockim oraz stalowowolskim. Warto podkreślić, że Przemysł jako jedyne miasto grodzkie zanotował wyższe nakłady w sektorze usług rynkowych, co stanowi na Podkarpaciu ewenement. W pozostałych powiatach dominowały nakłady firm branży przemysłowej i budownictwa, stanowiąc 60,5% całości. Na przemysłową orientację wskazywać może także wysoki udział produkcji przemysłu w sektorze MŚP, który w 2009 r. wyniósł 42,2%.⁹⁰ Wśród podmiotów gospodarczych, w które zaangażowany jest kapitał zagraniczny przeważały mikro i małe przedsiębiorstwa, jednak ich udział był znacząco niższy (ok. 76%) niż wynosi średnia dla Polski (ok. 83%). Podobnie mniejszy w województwie podkarpackim jest całościowy udział

⁹⁰ Informacja pobrana ze strony projektu „Monitoruj Podkarpackie” (<http://monitoruj.podkarpackie.pl>).

bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W 2010 r. wyniósł on ok. 6% przy wyniku dla Polski równym 10%⁹¹.

Powyższe wymusza konieczność dokonywania dalszych inwestycji prywatnych, co konsekwentnie będzie wpływać na zwiększenie wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa podkarpackiego. Ze względu na zróżnicowanie wewnętrzne regionu w poziomie aktywności gospodarczej, widoczne są potrzeby wsparcia firm (szczególnie na obszarach o niższym poziomie rozwoju gospodarczego) w zakresie przechodzenia na kolejne etapy działalności (głównie zwiększania zatrudnienia), poziomu technologicznego, jak i organizacyjnego.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **trwałe przyspieszenie rozwoju istniejących przedsiębiorstw**.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego.

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym (nakłady brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym jako %PKB)		%	Regiony słabiej rozwinięte				GUS	Rocznie
2		Liczba utworzonych miejsc pracy	O/K/M [EPC]	Regiony słabiej rozwinięte				IZ	Dwa razy w trakcie realizacji programu

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu osiągnięcia jak największej efektywności wsparcia szczególny nacisk zamierza się położyć na wspieranie projektów wykorzystujących potencjały regionu, w zakresie których pozycja i rola województwa w gospodarce krajowej jest lub może być ponadprzeciętnie wysoka. Dotyczy to zarówno dziedzin już obecnie dobrze rozwiniętych, wymagających działań na rzecz utrzymania tego wysokiego poziomu rozwoju, ale także dziedzin, w których duży potencjał nie jest w pełni wykorzystany - jak *produkcja żywności i turystyka*. Turystyka w regionie stanowi znacznie mniejszą część krajowej, niżby to wynikało z potencjału ludnościowego czy terytorialnego. Wyraźną słabością regionu jest generalnie stosunkowo niska jakość oferty. Wprawdzie dynamika budowy hoteli wyższej klasy jest w makroregionie wyższa niż średnio w kraju, ale ilościowo nadal stanowią one nieznaczną

⁹¹ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013

część bazy⁹². Dane te świadczą o potrzebie znacznego podniesienia jakości usług w tym obszarze, by zdobyć i utrzymać konkurencyjność.

Szczególnie istotne będzie wsparcie innowacji produktowych, procesowych i organizacyjnych w MŚP. Wsparcie będzie się koncentrować z jednej strony na kompleksowym wsparciu dla MŚP na każdym z etapów rozwoju przedsiębiorstwa jak również wspomaganie rozwoju mikro przedsiębiorstw poprzez dostarczanie im zasobów umożliwiających rozwój i wzrost zatrudnienia. Wspierane będą działania związane z rozbudową przedsiębiorstwa, zmianą procesu produkcyjnego lub zmianą w sposobie świadczenia usług. Finansowane będą inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny. Inwestycje w obszarze TIK⁹³ zwiększą konkurencyjność przedsiębiorstw, ulepszając oferowane przez nie usługi i produkty oraz wspomogą procesy decyzyjne w przedsiębiorstwach.

W części branż występuje tendencja do kooperacji, w tym poprzez rozwój powiązań klastrowych, które rozwijają się w obszarach o wysokim potencjale innowacyjnym (m.in. klastry kluczowe: lotniczy, ICT). Klastry mogą stanowić istotny element w procesie definiowania i rozwijania specjalizacji w regionie.

W celu zwiększenia tzw. efektu mnożnikowego interwencji, przewiduje się również dokapitalizowanie funduszy poręczeniowych i pożyczkowych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

1. Wsparcie rozwoju istniejących firm poprzez dofinansowanie projektów polegających na rozbudowie przedsiębiorstwa w celu dokonania zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmianę w sposobie świadczenia usług prowadzących do wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (*inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny*) przy jednoczesnym zwiększeniu zatrudnienia. Wsparcie uzyskają projekty przyczyniające się do zwiększenia wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno – komunikacyjnych (TIK)⁹⁴. Ich zastosowanie będzie stanowiło wsparcie dla modernizacji procesów zarządczych, produktów i usługi w małych i średnich przedsiębiorstwach.

Działanie jest komplementarne w stosunku do działań podejmowanych w priorytecie inwestycyjnym 4.2 (ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

2. Wsparcie inwestycyjne w MŚP poprawiające potencjał konkurencyjny firm z sektora turystyki. Wspierane będą w szczególności inwestycje związane m.in. tworzeniem stałych miejsc pracy, z unowocześnieniem wyposażenia przedsiębiorstwa, wdrażaniem nowych rozwiązań organizacyjnych wykorzystujących rozwiązania informacyjno – komunikacyjne.

3. Wsparcie rozwoju klastrów regionalnych i lokalnych.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

⁹² Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pt. Turystyka jako czynnik rozwoju regionów Polski Wschodniej Warszawa, 18 października 2011

⁹³ Ang. ICT

⁹⁴ ang. ICT

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji szkolenia pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, w tym m.in:

- koszty szkoleń pozostających w bezpośrednim związku z celami realizacji projektu (do wysokości 10% całkowitych kosztów kwalifikowalnych),
- zakup usług szkoleniowych,
- transport, zakwaterowanie oraz wyżywienie wykładowców i uczestników szkoleń,
- materiały bezpośrednio związane ze szkoleniem,
- koszty usług konsultacyjnych i doradczych związanych bezpośrednio ze szkoleniami.

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Klastry
- Instytucje otoczenia biznesu
- Grupy i zrzeszenia mikro, małych i średnich przedsiębiorstw

Główne grupy docelowe

Nie dotyczy

[Ewentualnie do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wszystkie projekty wybierane będą do dofinansowania w oparciu o kryteria wyboru zatwierdzone przez Komitet Monitorujący. Opracowanie propozycji kryteriów zostanie poprzedzone procesem konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi, w tym z gronem ekspertów posiadających specjalistyczną wiedzę w danej dziedzinie oraz analizą doświadczeń w tym obszarze z poprzedniej perspektywy finansowej.

Z uwagi na specyfikę interwencji przewiduje się stosowanie konkursowego trybu wyboru projektów. Przewidywane jest udzielanie głównie dotacji bezpośrednich ze względu na potrzebę maksymalizacji oddziaływania wsparcia oraz rolę MŚP dla rozwoju gospodarki województwa podkarpackiego.

Przewiduje się także zastosowanie finansowania zwrotnego w zakresie wsparcia funduszy poręczeniowych i pożyczkowych.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Ponadto przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Możliwe będzie zastosowanie preferencji, np.:

- branżowych – w celu wspierania specjalizacji regionalnych województwa;

- terytorialnych (dedykowane nabory dla wnioskodawców z danej części województwa);
- dla jak największej liczby tworzonych miejsc pracy

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału zewnętrznego poprzez zasilanie funduszy kapitałowych, poręczeniowych i pożyczkowych oraz innych instrumentów finansowego wsparcia przedsiębiorstw.

Ostateczna decyzja zastosowania instrumentów finansowych zostanie jednak podjęta przez IZ na podstawie wyników oceny ex-ante, o której mowa w art. 32 rozporządzenia ogólnego.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjent	Rocznie
2	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia na rynek nowych produktów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
4	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
5	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
6	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie

7	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
9	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
10	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje)	PLN	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
11	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie inwestycji	Szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
12	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie ekoinnowacji [szt.]	Szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji (PI 3.4)

Ważnym czynnikiem zwiększającym atrakcyjność inwestycyjną regionu jest również rozwój instytucji otoczenia biznesu. Szczególnie istotną rolę odgrywają instytucje wspierające przedsiębiorczość, rozwiązania proinwestycyjne, komercjalizację badań naukowych i innowacyjność przedsiębiorstw. Znaczący wpływ na rozwój kompetencji i konkurencyjności podkarpackich IOB miało udzielone wsparcie w perspektywie finansowej 2007-2013. Wyróżnić tu należy m.in. następujące efekty: zwiększenie potencjału w zakresie świadczonych usług oraz poszerzenie oferty usług; poprawa wizerunku i wzrost rozpoznawalności instytucji; wzrost poziomu zatrudnienia w instytucji lub wzrost potencjału merytorycznego kadry; wzrost pozycji konkurencyjnej instytucji, a także nabycie cennego doświadczenia. Jednak potencjał IOB w regionie jest nadal niski dlatego interwencja ponosząca konkurencyjność oferowanych przez nie usług jest uzasadniona.

Wobec coraz większych wyzwań wynikających z funkcjonowania polskiej gospodarki w strukturach jednolitego rynku europejskiego, wzrastającej presji konkurencyjnej, jak również konsekwencji wynikających z globalizacji gospodarki światowej niezbędne jest zapewnienie przedsiębiorcom odpowiedniego dostępu do zróżnicowanego i odpowiadającego potrzebom rynku wsparcia. Wsparcie to powinno uwzględniać gamę dotychczas oferowanych usług, jak również przygotowywane i wdrażane pakiety nowych usług dostosowanych do specyfiki konkretnych potrzeb. Najbardziej odczuwalnymi problemami podkarpackich przedsiębiorców są kwestie finansowo- inwestycyjne oraz trudności związane z marketingiem. Niezbędne jest zatem wsparcie podmiotów zajmujących się profesjonalną obsługą doradcą przedsiębiorców oraz osób planujących podjąć działalność gospodarczą, jak również rozwój istniejących sieci instytucji otoczenia biznesu w regionie. Ważnym elementem działań powinno być kompleksowe wsparcie otoczenia biznesu, uwzględniające jego dotychczasowe ograniczenia. W tym obszarze szczególnie istotne będzie zintegrowanie wsparcia finansowanego z EFS i EFRR oraz jednoczesne podniesienie potencjału działających na terenie województwa podkarpackiego IOB (działania podażowe) oraz wzrost

zainteresowania przedsiębiorców ich usługami (działania popytowe)⁹⁵. Dlatego wsparciem zostaną objęte instytucje świadczące kompleksowe usługi doradcze, dostosowane do potrzeb lokalnych firm, zorientowanych na klienta.

W celu osiągnięcia znacznie większych korzyści wspierane będzie sieciowanie środowiska otoczenia biznesu. Przyczyni się to do zwiększenia konkurencyjności podkarpackich IOB poprzez wprowadzenie usług o charakterze zaawansowanym (np. dot. innowacyjności), które zgodnie z tendencjami występującymi na rynku ocenić należy jako najistotniejsze lub rozwojowe.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **podniesienie jakości i rozszerzenie usług oferowanych przez Instytucje Otoczenia Biznesu**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (CI)	PLN	Regiony słabiej rozwinięte				GUS	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Nie bez znaczenia jest identyfikacja współpracy ponadregionalnej, w tym międzynarodowej, dlatego istnieje potrzeba wsparcia przede wszystkim działań konsolidujących współpracę jednostek otoczenia biznesu. Do działań tych zaliczyć można konferencje i cykliczne spotkania mające na celu popularyzację i rozpowszechnianie dorobku oraz zakresu usług Instytucji Otoczenia Biznesu. W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie przedsięwzięć zorientowanych na integrację sektora otoczenia biznesu, uruchomienie systematycznych mechanizmów konsultacji, promocję całego sektora otoczenia biznesu, stworzenie platformy internetowej zawierającej szczegółową i aktualną informację o ofercie IOB i ukierunkowującą przedsiębiorców na konkretne instytucje mogące im pomóc⁹⁶. Istotnym wyzwaniem będzie opracowanie i wdrożenie nowego modelu biznesowego, w którym Instytucje Otoczenia Biznesu będą mogły się sprawdzać w roli „łącznika” pomiędzy przedsiębiorcą, a sferą nauki czy samorządem lokalnym. W dalszej kolejności należałoby wprowadzić rozwiązania bardziej dostosowane do potrzeb przedsiębiorców oraz innych Instytucji, uprościć procedury współpracy i zapewnić lepszą promocję proponowanych rozwiązań (ofert współpracy)⁹⁷.

Ważny jest również rozwój *klastrów regionalnych, w których udział będzie preferowany podczas udzielania wsparcia przedsiębiorcom w ramach priorytetu*. Same klastry należy traktować nie tyle jako sposób rozwoju pojedynczych przedsiębiorstw, lecz jako mechanizm aktywizacji całego regionu. Pozwalają one stworzyć sieci współpracy i powiązania

⁹⁵ „Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013”

⁹⁶ Rekomendacje -Propozycje działań wspierających podkarpackie IOB w przyszłym okresie finansowania. Raport 2012 z badania ewaluacyjnego - „Wpływ wsparcia RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 na funkcjonowanie Instytucji Otoczenia Biznesu”

⁹⁷ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Rzeszów 2013 r.

gospodarcze, których siła oddziaływania wykracza daleko poza lokalne ramy. Polityka rozwoju regionalnego w oparciu o klastry (*cluster-based policy* – CBP) polega na skoordynowaniu działań w różnych dziedzinach życia gospodarczego, ekonomicznego, politycznego, naukowego. Dzięki temu tworzy się spójny system i swoisty mechanizm naczyń połączonych – nauka wspiera technologię produkcyjną, edukacja odpowiada na rzeczywiste zapotrzebowanie rynku pracy, wspieranie konkurencyjności lokalnych firm pomaga przyciągnąć inwestycje zagraniczne, etc.. Klastry stają się więc tutaj narzędziem wsparcia i aktywizacji, służą uwolnieniu naturalnej przedsiębiorczości. Jedną z najważniejszych zalet prowadzenia CBP są korzyści odczuwalne dla całego regionu, a nie tylko zaangażowanych w projekt podmiotów.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

W ramach priorytetu inwestycyjnego 3.4 większość działań realizowanych będzie w celu wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu. Wspierane będą m.in.: usługi doradcze i szkoleniowe dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze (koszty utrzymania IOB będą stanowiły nieznaczny procent wydatków związanych z realizacją projektów bezpośrednio dedykowanych MSP), projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MŚP i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Przewiduje się zastosowanie instrumentu finansowania krzyżowego w zakresie niezbędnym do osiągnięcia zakładanego celu priorytetu inwestycyjnego.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów

- Instytucje Otoczenia Biznesu
- Klastry

Główne grupy docelowe

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Grupy Producentów Rolnych

[Ewentualnie do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym;

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,

- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci/ System sprawozdawczości	Rocznie
2	Liczba wspartych klastrów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 6. Ramy wykonania osi priorytetowej

Lp.	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik finansowy, produktu lub rezultatu	Jednostka miary*	Fundusz	Kategoria regionów	Cele pośrednie dla 2018 r.	Cele końcowe dla 2023r.	Źródło danych	Wyjaśnienie zastosowania wskaźnika*
1	Poziom zakontraktowanej alokacji	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				
2	Zakończone "kamienie milowe" zdefiniowane w projektach indywidualnych	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorie interwencji

Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		Cel tematyczny (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
01		01 04		01 05		00				03	
058		01		01 05		00				01	
060		01		01 05		00				01	
061		01		01 05		00				01	
062		01		01 05		00				01	
063		01		01 05		00				01	
064		01		01 05		00				01	
065		01		01 05		00				01	
066		01		01 05		00				01	
069		01		01 05		00				03	
072		01		01 05		00				03	
074		01		01 05		00				03	
075		01		01 05		00				03	
099		01		01 05		00				03	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Ewentualnie - do uzupełnienia na późniejszym etapie prac) – do rozstrzygnięcia, czy będą zaplanowane specjalne, dedykowane dla osi działania objęte pomocą techniczną]

2.2 OŚ PRIORYTETOWA II. CYFROWE PODKARPACKIE

Oś priorytetowa II Cyfrowe Podkarpackie		
CT 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych	2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia	EFRR

Celem nadrzędnym osi priorytetowej II jest **upowszechnienie technologii informacyjno – komunikacyjnych w województwie podkarpackim**.

Oś priorytetowa II *Cyfrowe Podkarpackie* realizuje **cel tematyczny 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych**, a w jego ramach priorytet inwestycyjny 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia.

Oś priorytetowa II Cyfrowe Podkarpackie jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia (PI 2.3)

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **wzrost jakości i rozszerzenie zakresu usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną**.

Doświadczenia z realizacji projektów w obszarze technologii informacyjno – komunikacyjnych uzasadniają wspieranie współpracy pomiędzy podmiotami publicznymi celem uzyskania większej efektywności i skuteczność ich działania. Zastosowanie technologii informacyjno – komunikacyjnych w usługach publicznych powinno uwzględniać aspekt pogłębienia integracji systemów usług publicznych. Dla uzyskania najlepszych efektów niezbędne jest skoncentrowanie wsparcia na rozwiązywaniu problemów w sposób całościowy oraz systemowy. Dzięki takiemu podejściu podniesie się jakość, funkcjonalność oraz interoperacyjność usług publicznych. Poprzez rozszerzenie zakresu e-usług możliwy będzie dostęp do większej ilości zasobów publicznych oraz zwiększony zakres informacji udostępnianych w technologii cyfrowej. Możliwe będzie szersze wykorzystanie cyfrowych zasobów w obszarze kultury, turystyki, nauki, a także w procesach edukacji z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi teleinformatycznych.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
		Liczba udostępnionych	Szt.					Beneficjenci	raz na rok

		on-line usług na poziomie co najmniej 4- transakcj a (szt.)							
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

W ramach priorytetu przewiduje się operacje polegających na rozwijaniu e-usług publicznych. Wsparcie będzie obejmowało w szczególności tworzenie i rozwijanie systemów teleinformatycznych i usług publicznych m.in. w obszarach zdrowia, kultury i turystyki, edukacji i nauki, geoinformacji oraz e-administracji.

Przewiduję się działania w zakresie:

- cyfryzacji procesów administracji szczebla regionalnego;
- poszerzenia zakresu oraz stopnia dojrzałości usług publicznych;
- integracji rozproszonych systemów dziedzinowych w administracji i wspieraniu interoperacyjności regionalnej;
- tworzenia i rozwijania systemów jednolitych w skali regionalnej oraz wspierania interoperacyjności z systemami krajowymi;
- cyfryzacji zasobów i treści publicznych oraz integracji systemów udostępniania danych.

Wspierane będzie włączanie kolejnych jednostek oraz integracja systemów dziedzinowych zamiarem kontynuowania dobrych praktyk wynikających z realizacji projektów PSIM i PSeAP. Ponadto warunkiem brzegowym udzielenia wsparcia będzie nieduplikowanie rozwiązań wdrożonych na szczeblu krajowym

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji szkolenia pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu:

- koszty szkoleń pozostających w bezpośrednim związku z celami realizacji projektu (do wysokości 10% całkowitych kosztów kwalifikowalnych),
- zakup usług szkoleniowych,
- transport, zakwaterowanie oraz wyżywienie wykładowców i uczestników szkoleń,
- materiały bezpośrednio związane ze szkoleniem,
- koszty usług konsultacyjnych i doradczych związanych bezpośrednio ze szkoleniami.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną
- Jednostki administracji rządowej w województwie podkarpackim

- Zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe
- Szkoły wyższe
- Jednostki badawczo – rozwojowe
- Jednostki naukowe
- Instytucje kultury
- Organizacje pozarządowe
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- przedsiębiorcy: w ramach projektów realizowanych w partnerstwie.

Główne grupy docelowe

Działania przyczynią się do szerszego i aktywniejszego uczestnictwa obywateli w życiu publicznym poprzez swobodne korzystanie z elektronicznych usług publicznych oraz udostępnionych zasobów publicznych. Działania przyczynią się do ułatwienia kontaktu obywateli z administracją, automatyzację i efektywność procesów interakcji obywatel/administracja regionalna. Wprowadzenie nowych e-usług publicznych przyczyni się do powszechnego wykorzystania powstałej szkieletowej sieci światłowodowej.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym;
- pozakonkursowym.

Z uwagi na specyfikę interwencji oraz decydujące znaczenie dla osiągnięcia celów priorytetu przewiduje się stosowanie w znacznej skali pozakonkursowego trybu wyboru projektów. Przewidywana jest także realizacja w mniejszej skali operacji w formule projektów konkursowych, ze względu na zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych istotne kierunki rozwoju TIK.

Przewidywane jest udzielanie dotacji. ze względu na potrzebę maksymalizacji oddziaływania wsparcia. Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%.

Zakłada się potencjalne wstępowanie pomocy publicznej w tych projektach, które np. przewidują uruchomienie systemów teleinformatycznych obsługujących równocześnie usługi publiczne oraz usługi realizowane w formule komercyjnej (np. w przypadku podmiotów leczniczych świadczących usługi jednocześnie w ramach i poza kontraktem z Narodowym Funduszem Zdrowia).

Zastosowanie formuły projektów strategicznych, systemowych w projektach dot. usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną jest szczególnie uzasadnione. ze względu na koordynację i koncentrację wsparcia oraz potrzebę wspierania integracji i interoperacyjności systemów teleinformatycznych.

Projekty administracji rządowej zespolonej i niezespolonej będą mogły uzyskać wsparcie wyłącznie w sytuacji, w której projekt nie będzie miał zasięgu krajowego. Projekty administracji rządowej mogą uzyskać wsparcie wyłącznie w sytuacji, w której nie jest planowany lub realizowany analogiczny projekt o zasięgu krajowym

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,

- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Ramy odniesienia, które zostaną uwzględnione w procesie wyboru projektów:

- priorytetowe usługi/funkcjonalności dla obywateli i przedsiębiorców, oparte na inwentaryzacji potrzeb oraz aktualnym stanie rozwoju e-usług publicznych,
- łączenie systemów integrujących,
- podejście systemowe,
- ramowe wytyczne nt. oceny kosztów i korzyści w projektach dotyczących e-usług publicznych (zawierające m.in. zalecenia dot. sposobu kwantyfikacji kosztów i korzyści, badania stopnia integracji rozwiązań IT z procesami biznesowymi, unikania duplikacji funkcji z innymi istniejącymi lub aktualnie realizowanymi innymi projektami),
- obowiązek uwzględnienia zgodności z Krajowymi Ramami Interoperacyjności⁹⁸,
- obowiązek integracji z ePUAP.
- brak duplikowania rozwiązań wdrożonych na szczeblu krajowym.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

(Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac)

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych	[szt.]	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie
2	Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu	[szt.]	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Beneficjenci	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

⁹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych.

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 6. Ramy wykonania osi priorytetowej

Lp.	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik finansowy, produktu lub rezultatu	Jednostka miary*	Fundusz	Kategoria regionów	Cele pośrednie dla 2018 r.	Cele końcowe dla 2023r.	Źródło danych	Wyjaśnienie zastosowania wskaźnika*
1	Poziom zakontraktowanej alokacji	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				
2	Liczba e-usług i produktów opartych na zaawansowanych technologiach cyfrowych (key implementation steps)	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				
3	Zakończone "kamienie milowe" zdefiniowane w projektach indywidualnych (key implementation steps)	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte				

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorie interwencji

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
051		01		01		00				02	
051		01		05		00				02	
078		01		01		00				02	
078		01		05		00				02	
079		01		01		00				02	
079		01		05		00				02	
080		01		01		00				02	
080		01		05		00				02	
099											

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

(Ewentualnie - do uzupełnienia na późniejszym etapie prac) – do rozstrzygnięcia, czy będą zaplanowane dedykowane dla osi działania objęte pomocą techniczną

2.3 OŚ PRIORYTETOWA III. CZYSTA ENERGIA

Oś priorytetowa III Czysta energia		
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1 Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii	EFRR
	4.2 Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach	
	4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym	
	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych	
	4.7 Promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe	

Celem nadrzędnym osi priorytetowej III jest **poprawa efektywności energetycznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii**.

Oś priorytetowa III *Czysta energia* realizuje **cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach**.

Oś priorytetowa III jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii (PI 4.1)

Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest jednym z najważniejszych kierunków Polityki Energetycznej Polski do 2030 roku (PEP 2030). Dokument ten zawiera rozwiązania wychodzące naprzeciw najważniejszym wyzwaniom polskiej energetyki zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i do 2030 r. Rozwój energii z OZE zostanie oparty na zasadach racjonalnego wykorzystania istniejących zasobów tej energii, co jest jednym z celów pakietu klimatyczno-energetycznego, będącego realizacją konkluzji Rady Europejskiej z marca 2007 r. Polska zmierzając do zwiększania udziału energii ze źródeł odnawialnych wytwarzanej w systemach indywidualnych i na potrzeby własne gospodarstw domowych, będzie prowadziła działania zmierzające do zapewnienia bezpośredniego wsparcia dla takich instalacji.⁹⁹

Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo-energetycznym województwa przyczyni się do poprawy efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów surowców energetycznych, poprawy stanu środowiska m.in. przez redukcję emisji zanieczyszczeń do atmosfery, gleby i wód oraz redukcję ilości wytwarzanych odpadów. Przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego województwa a w szczególności do poprawy zaopatrzenia w energię na terenach o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej. Potencjalnie największym odbiorcą energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych w województwie może być rolnictwo i mieszkalnictwo (głównie w wyniku rozwoju generacji rozproszonej opartej na OZE). Energetyka rozproszona to zwykle niewielkie jednostki wytwórcze zlokalizowane blisko odbiorcy, co pozwala na podniesienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat przesyłowych. Ponadto

⁹⁹ Krajowy Plan Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych 2010.

wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją zanieczyszczeń, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne.

Występujące na terenie województwa wody geotermalne mogą być wykorzystane na cele produkcji ciepła, a także balneologii i rekreacji. Najwyższy potencjał energetyki geotermalnej, wynoszący powyżej 10 MW występuje w powiatach przeworskim i strzyżowskim, natomiast najniższy potencjał, poniżej 1 MW występuje w powiatach nizański, leżajskim, lubaczowskim, sanockim oraz leskim.

Interwencja powinna jednak być ukierunkowana w taki sposób, aby w optymalny sposób wykorzystać zasoby województwa podkarpackiego. W szczególności preferowane powinno być¹⁰⁰:

- budowa małych elektrowni wodnych, wykorzystujących inwestycje związane z gospodarką wodną;
- budowa instalacji wykorzystujących przetworzoną biomasę (w postaci płynnej lub gazowej) do produkcji energii elektrycznej i ciepłej w skojarzeniu (oparcie produkcji energii na substratach dostępnych na szczeblu lokalnym);
- produkcja energii w mikroźródłach w oparciu o biomasę oraz fotowoltaikę (w szczególności na terenach o zabudowie rozproszonej).

Należy przy tym pamiętać, że wraz z budową instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych konieczna jest realizacja równoległych inwestycji w sieci energetyczne (nowe przyłącza, poprawa efektywności istniejących sieci). Silniejszy rozwój produkcji w oparciu o mikroźródła będzie wymagał znacznie większych inwestycji w infrastrukturę sieciową.

Oprócz inwestycji o znaczeniu regionalnym i lokalnym w OZE, istotne są również działania mające na celu powstawanie małych źródeł energii elektrycznej i ciepłej – wdrażanie działalności prosumenckiej. W przypadku generacji rozproszonej wytwarzana moc jest niezależna od operatora systemu, a sama energia wytwarzana jest i wykorzystywana w ilości zapewniającej zaspokajanie potrzeb własnych producenta. Systematyczny rozwój generacji rozproszonej przyczyni się do większej oszczędności energii wskutek mniejszych odległości do przesłania energii, a co za tym idzie mniejszych strat przesyłowych.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **wzrost wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii w szczególności w generacji rozproszonej**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Udział energii ze źródeł	Dodatkowa zdolność	MW	Region słabiej		2013		Beneficjenci/ Instytucja	Rocznie

¹⁰⁰ Ewaluacja *Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*

	odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (w %) [GUS]	wytwarzania energii odnawialnej/ Additional capacity of renewable energy production		rozwinęty				Zrządzająca	
2	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (w %) [GUS]	Udział OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	Region słabiej rozwinięty		2013		GUS	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, w oparciu o moc instalowanej elektrowni/jednostki:
 - energia wodna,
 - energia wiatru,
 - energia słoneczna,
 - energia geotermalna,
 - energia biogazu,
 - energia biomasy.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności gminy, na terenie których występują najkorzystniejsze warunki (wietrzne, solarne, hydrologiczne i geotermalne) do lokowania inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii z wyłączeniem terenów objętych różnymi formami ochrony przyrody, na których tego typu inwestycje nie mogą być realizowane oraz w przypadku farm wiatrowych terenów w pobliżu zabudowy związanej ze stałym pobytem ludzi.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, w tym przedsiębiorstwa energetyczne
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym

Główne grupy docelowe

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 4.1 przewiduje się zastosowanie wyłącznie trybu konkursowego projektów.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Ponadto przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Planowane jest wykorzystanie instrumentów finansowych (m.in. w zakresie działań na rzecz produkcji urządzeń do wytwarzania energii z OZE) takich jak m.in. pożyczki, poręczenia, kredyty.

Działanie jest komplementarne w stosunku do działań podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego 3.3 finansowanego z EFRR (w/w kwestia zostanie rozstrzygnięta na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS.

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
4	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach (PI 4.2)

Polityka ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 jako jeden z podstawowych celów wyznacza kierunki działań prowadzące do zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki i zaoszczędzenie 9% energii finalnej do roku 2017, określa priorytety w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowiska naturalnego. Wśród działań priorytetowych, znaczący wpływ na rozwój odnawialnych źródeł energii i efektywność energetyczną mają: ochrona atmosfery, ochrona wód, gospodarka odpadami oraz modernizacja systemu energetycznego.

Według szacunków Komisji, UE jest na drodze do osiągnięcia zaledwie połowy celu jakim było zmniejszenie zużycia energii o 20%. Największy potencjał w zakresie oszczędności energii postrzegany jest w budynkach. Plan koncentruje się na instrumentach mających doprowadzić do uruchomienia procesu renowacji budynków publicznych i prywatnych oraz do poprawy energooszczędności stosowanych w nich elementów składowych i używanych w nich urządzeń.

Po budownictwie, największy potencjał poprawy efektywności energetycznej cechuje przemysł. W przemyśle planuje się wprowadzenie wymogów dotyczących efektywności urządzeń przemysłowych, lepsze informowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz dążenie do wprowadzenia audytów energetycznych i systemów zarządzania energią. Poprawa efektywności energetycznej w działaniu przedsiębiorstwa staje się więc ekonomiczną koniecznością z uwagi na rosnące na rynku ceny energii. Aby uniknąć wzrostu kosztów i utrzymać konkurencyjną pozycję na rynku konieczne jest zmniejszenia zużycia energii oraz bardziej efektywne jej wykorzystywanie.

Oczekowaną zmianą zatem będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą wytwarzaną w konwencjonalnych źródłach, zastępowanie ich energią ze źródeł odnawialnych oraz zmniejszenie ilości zużywanej energii i wody w procesach technologicznych.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **poprawę efektywności zużycia energii w MŚP**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Spadek zużycia energii elektrycznej przez wsparte przedsiębiorstwa	MWh	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2				Region słabiej		2013		Beneficjenci/ Instytucja	Rocznie

				rozwinęty				Zrządzająca	
--	--	--	--	-----------	--	--	--	-------------	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- poprawę efektywności energetycznej procesów technologicznych wraz z kompleksową termomodernizacją budynków przemysłowych (na podstawie przeprowadzonego audytu energetycznego).
- inwestycje w przedsiębiorstwach mające na celu produkcję i wykorzystanie energii z odnawialnych źródeł oraz efektywność energetyczną (instalacja OZE jako element kompleksowego projektu).
- budowę/modernizację/wyposażenie systemów energetycznych, ciepłowniczych i wodociągowych przyczyniające się do zmniejszenia strat energii, ciepła i wody.
- wprowadzenie systemów zarządzania energią (np. smart metering) jako element kompleksowy projektu.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,

Główne grupy docelowe

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 4.2 przewiduje się stosowanie konkursowego trybu wyboru projektów. Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Ponadto przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Planowane jest wykorzystanie instrumentów finansowych (m.in. w zakresie finansowania inwestycji z zakresu wzrostu wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych) takich jak m.in. pożyczki, poręczenia, kredyty.

Działanie jest komplementarne w stosunku do działań podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego 4.1 finansowanego z EFRR (w/w kwestia zostanie rozstrzygnięta na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS.

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie/ Number of enterprises receiving support (CI)	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym (PI 4.3)

Jednym z kluczowych kierunków rozwoju województwa podkarpackiego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Projekty realizowane w tym priorytecie inwestycyjnym przyczyniają się do realizacji celów strategii Europa 2020 w ramach priorytetu – Zrównoważony Rozwój. Powyższe oznacza budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w wydajny, zrównoważony sposób wykorzystuje zasoby i zmniejsza emisję zanieczyszczeń.

Badania ewaluacyjne i analizy w zakresie technologii cechujących się niskim poziomem emisji wskazują na to, że główną barierą we wdrożeniu „zielonych” technologii jest brak wiedzy na temat korzyści ekonomicznych wynikających z zastosowania tego rodzaju rozwiązań.

Bardzo ważna jest świadomość społeczeństwa w zakresie możliwości podejmowania różnych działań mogących spowodować eliminację lub znaczne ograniczenie źródeł powstawania zwiększonego zapotrzebowania na energię. Do działań w tym zakresie zaliczyć należy promowanie i wdrażanie rozwiązań technologicznych oraz zachowań społecznych ograniczających zużycie energii w procesach przemysłowych i życiu codziennym. Istotne jest wykonywanie kompleksowej modernizacji budynków, zwłaszcza użyteczności publicznej i mieszkalnych, celem zwiększenia ich efektywności energetycznej do poziomu budownictwa energooszczędnego z równoczesnym wprowadzaniem systemu zarządzania energią, a także promowanie i wsparcie budownictwa energooszczędnego w tym pasywnego.

Zgodnie z przepisami prawa sektor publiczny pełnić ma rolę wzorcową w zakresie działań prowadzących do poprawy efektywności energetycznej.

Zakładane efekty realizowanego priorytetu:

- oszczędności finansowe wynikające z zastosowania nowoczesnych rozwiązań,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery,
- ograniczenie zużycia paliw kopalnych i sukcesywne zastępowanie ich poprzez OZE,
- podwyższenie sprawności energetycznej istniejących elektrociepłowni,
- promocja oraz wsparcie budowy i wykorzystania wysokosprawnej 71n71eneracja,
- kompleksowa modernizacja budynków (zwłaszcza użyteczności publicznej oraz mieszkalnych) w kierunku budownictwa energooszczędnego;
- promocja oraz wsparcie budownictwa energooszczędnego i pasywnego

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **poprawę efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej.**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka a pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych/ Estimated decrease of GHG	tona ekwiwalentu CO2	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci / Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2		Zmniejszenie zużycia energii	kWh	Region słabiej		2013		Beneficjenci / Instytucja	Rocznie

		pierwotnej w budynkach publicznych/ Decrease of annual primary energy consumption of public buildings		rozwinęty				Zrządzająca	
--	--	--	--	-----------	--	--	--	-------------	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- realizacja zadań wynikających z planów ograniczenia niskiej emisji (w tym audyty energetyczne dla sektora publicznego i mieszkaniowego, jako element kompleksowy projektu).
- wspieranie działań zmierzających do wykorzystania odnawialnych źródeł energii (jako element kompleksowy projektu).
- kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą źródła ciepła i zastosowaniem OZE do ogrzewania i chłodzenia w tych budynkach
- kompleksowe inwestycje termomodernizacyjne i renowacyjne w sektorze mieszkalnictwa wraz z zastosowaniem OZE do ogrzewania i chłodzenia w tych budynkach (do poziomu optymalnego pod względem kosztów)
- rozwój budownictwa energooszczędnego, w tym pasywnego, dodatnio energetycznego

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Inwestycje realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego, z preferencją obszarów z naruszeniami standardów jakości powietrza wskazanych w naprawczych programach ochrony powietrza oraz w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki administracji rządowej
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS

- Szkoły wyższe
- Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki oświatowe
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-privatnym

Główne grupy docelowe

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 4.3 przewiduje się zastosowanie trybu konkursowego projektów oraz trybu pozakonkursowego w formule projektów strategicznych (część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT).

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

Projekty realizowane w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego muszą wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej. W przypadku posiadania przez gminy odpowiednich zapisów w już istniejących dokumentach strategicznych lub planistycznych należy zawrzeć w Strategii ZIT odpowiednie odniesienia. Brak takich dokumentów oznacza konieczność pogłębienia w/w zagadnień niskoemisyjności w Strategii ZIT lub w ramach odrębnych dokumentów.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Ponadto przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiuje zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Udzielane wsparcie będzie mieć charakter bezzwrotny.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS.

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii/ Number of households with improved energy consumption classification	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
4	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych (PI 4.5)

W ogólnym bilansie zużycia paliw pierwotnych i nośników energii w regionie największy udział stanowi węgiel, a największy udział w zapotrzebowaniu na moc cieplną mają odbiorcy użytkujący indywidualne wysokoemisyjne źródła ciepła. Skutkuje to niedotrzymaniem standardów jakości powietrza (m.in. pyłu zawieszonego PM10). Źródłami emisji tych zanieczyszczeń są przede wszystkim: produkcja ciepła w domowych instalacjach grzewczych i lokalnych kotłowniach węglowych (tzw. Niska emisja) i transport.

System produkcji ciepła w województwie podkarpackim korzysta głównie z paliw kopalnych. Jedyne odnawialnym źródłem energii stosowanym do wytworzenia ciepła jest biomasa, lecz jej wkład jest marginalny (wyniósł on w 2010 r. niespełna 2,8% ponad 2 razy mniej niż średnia krajowa). Największe zakłady reprezentujące energetykę cieplną w województwie podkarpackim pracują w kogeneracji, w oparciu o wykorzystanie paliwa gazowego, dlatego ich oddziaływanie na środowisko w porównaniu do elektrociepłowni opalanych węglem jest znikome.

Ciepłownictwo sieciowe rozwija się w dużych aglomeracjach miejskich¹⁰¹, gdzie koszty dostarczenia nośnika ciepła do odbiorcy są relatywnie niskie. Wskaźnik dekapitalizacji majątku trwałego w województwie podkarpackim (stan na 2011r.) jest wysoki i wyniósł ponad 55%, co wpływa na zwiększenie strat produkcyjnych jak i przesyłowych. Przedsiębiorstwa wytwarzające ciepło w województwie podkarpackim głównie inwestują w modernizację i rozbudowę sieci dystrybucyjnych. Jednak ponoszone nakłady są niewystarczające. Województwo pod tym względem jest na 14 miejscu w kraju.

Realizacja programów ochrony powietrza to m.in. termomodernizacja, wymiana czynników grzewczych, czy rozbudowa sieci ciepłowniczych.

Wspierane będą przedsięwzięcia prowadzące do obniżenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. Niskiej emisji, szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. Ponadto wsparciem objęte będą inwestycje służące budowie nowych niskoemisyjnych bądź modernizacji istniejących niskosprawnych źródeł ciepła (w tym kogeneracja), a także modernizacji bądź zwiększaniu zasięgu scentralizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło (głównie w małych miastach). W tym zakresie wspierane będą przede wszystkim inwestycje wykorzystujące gaz ziemny, biogaz i biomasę¹⁰².

Realizowane w formule ZIT projekty powinny przyczyniać się m.in. do nadania przestrzeni miejskiej nowej jakości funkcjonalnej i stworzenia warunków do rozwoju obszarów miejskich w oparciu o specyficzne uwarunkowania endogeniczne. Ponadto do zadań własnych gmin należy finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych znajdujących się na jej terenie, niezależnie od prawa własności względem infrastruktury. Koszty te stanowią istotne obciążenie budżetów gmin, natomiast oszczędności możliwe do osiągnięcia w wyniku modernizacji oświetlenia sięgać mogą nawet kilkudziesięciu procent.

Dzięki wsparciu zintegrowanych, kompleksowych projektów mających na celu m.in. wymianę (na bardziej efektywne) indywidualnych źródeł ciepła, zmniejszy się emisja zanieczyszczeń w obrębie miast, co w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **obniżenie emisyjności ośrodków miejskich województwa**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Szacowany spadek emisji	tona ekwiwalen	Region słabiej		2013		Beneficjenci/Instytucja	Rocznie

¹⁰¹ W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego założono rozbudowę i modernizację systemów sieci ciepłowniczych w miastach oraz zwiększenie wykorzystania źródeł energii odnawialnych dla wytwarzania energii cieplnej (geotermii, biomasy, energii słonecznej).

¹⁰² Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego 2013

		gazów cieplarnianych/ Estimated decrease of GHG	tu CO2	rozwinięty				Zrządzająca	
2		Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów	MWh	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zrządzająca	Rocznie
3		Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów	GJ	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zrządzająca	Rocznie
4		Emisja uniknięta	tona	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zrządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się szerokie zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Projekty realizowane w formule ZIT przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie dla projektów wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej/ programów ograniczenia niskiej emisji dla poszczególnych typów obszarów miast i niekwalifikujących się do dofinansowania w ramach innego PI np. działania informacyjno-promocyjne dotyczące oszczędności energii, kampanie promujące budownictwo zeroemisyjne, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego.
- wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła (kryterium wsparcia - przekroczenie standardów jakości powietrza).
- zmniejszenie strat energii w dystrybucji ciepła w tym z OZE (m.in. pompy ciepła, geotermia, kotłownie) oraz rozszerzenie zasięgu ciepła sieciowego (przeciwdziałanie niskiej emisji)
- budowę/modernizację/wyposażenie centralnych systemów ciepłowniczych przyczyniające się do zmniejszenia niskiej emisji i strat ciepła (w tym kogeneracja).
- modernizacja oświetlenia (ulicznego i w obiektach publicznych) z wykorzystaniem urządzeń energooszczędnych i ekologicznych.
- realizacja zintegrowanych strategii zrównoważenia energetycznego dla obszarów miejskich, w tym publicznych systemów oświetleniowych i sieci inteligentnych.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

W zakresie źródeł ciepła i systemów zaopatrzenia w ciepło interwencja ukierunkowana będzie przede wszystkim na obszary, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. Preferowana będzie realizacja projektów powiązanych z priorytetem inwestycyjnym 4.3 (szczególnie w sektorze budownictwa mieszkaniowego).

Inwestycje realizowane będą również w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia,
- Porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS

Główne grupy docelowe

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 4.5 przewiduje się zastosowanie trybu konkursowego projektów oraz trybu pozakonkursowego w formule projektów strategicznych (część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT).

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

Niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

Realizacja projektów w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego musi wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast. W odniesieniu do projektów realizowanych w formule ZIT, w przypadku posiadania przez gminy odpowiednich zapisów w istniejących już dokumentach strategicznych lub planistycznych na temat przejścia na gospodarkę niskoemisyjną należy zawrzeć w Strategii ZIT odpowiednie odniesienia.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. W ramach priorytetu inwestycyjnego zidentyfikowano obszary w ramach których może wystąpić pomoc publiczna (projekty realizowane przez podmioty świadczące usługi w publicznym transporcie zbiorowym).

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Udzielane wsparcie będzie mieć charakter bezzwrotny.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS.

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba budynków wybudowanych z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba budynków przebudowanych z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
4	Długość zmodernizowanej sieci ciepłowniczej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
5	Odsetek punktów świetlnych objętych modernizacją energetyczną	%	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe (PI 4.7)

Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych. Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa, a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych.

Jednocześnie, nadmierny udział indywidualnych źródeł ciepła przekłada się na niewykorzystanie potencjału lokalnych systemów ciepłowniczych. W systemach ciepłowniczych małych i średnich miast rzadko stosuje się kogenerację, a wsparcie dla konwersji węglowych źródeł ciepła na źródła wykorzystujące niskoemisyjne paliwo (gaz ziemny) lub na OZE jest niewystarczające. Jednocześnie jednak sektor ciepłowniczy posiada jeden z największych potencjałów oszczędności energii.

Rozwój energetyki rozproszonej może stanowić jeden z elementów przekonywania społeczeństwa do odnawialnych źródeł energii. Powstanie małych i średniej mocy obiektów energetycznych pracujących w skojarzeniu (kogeneracja) czy produkujących energię ciepłą pozwoli na wykorzystanie lokalnych źródeł energii i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu. Zgodnie z planami zmian w polskim prawie, mikroinstalacje mają być szczególnie wspierane. Rolą samorządu i organizacji pozarządowych w rozwoju energetyki rozproszonej jest prowadzenie szkoleń i doradztwa (m.in. w zakresie doboru odpowiedniego źródła energii czy możliwości uzyskania wsparcia finansowego na inwestycje)¹⁰³.

W Programie rozwoju OZE w województwie podkarpackim przyjmuje się zrównoważony rozwój produkcji biomasy stałej, głównie pochodzenia rolniczego oraz zagospodarowanie biomasy z odpadów komunalnych w zakładach utylizacji odpadów (m.in. w Rzeszowie). Zakłada się także lokalne wykorzystanie wytworzonej biomasy w układach kogeneracyjnych, co ma na celu wspieranie wzrostu udziału ciepła sieciowego w ogólnym zapotrzebowaniu na ciepło. Przewiduje się rozwój biogazowni rolniczych opartych o lokalne substraty oraz wykorzystanie zasobów biomasy leśnej.

Biomasa pochodząca z lokalnych zasobów powinna być w pierwszej kolejności wykorzystywana do wytwarzania ciepła systemowego. Ciepło systemowe powinno być wytwarzane w układach kogeneracyjnych. W procesie wytwarzania energii, obecnie największe przychody generowane są przy wytwarzaniu i sprzedaży energii elektrycznej. Zastosowanie układów kogeneracyjnych umożliwi szybszy zwrot z zainwestowanego kapitału, zatem powinno zachęcać się inwestorów (w tym samorządy) do inwestowania w ten rodzaj źródeł wytwarzania energii.

Wśród działań prowadzonych w celu racjonalizacji, lepszego wykorzystania i zmniejszania zużycia energii należy wspierać w szczególności tworzenie źródeł energii z wykorzystaniem wysokosprawnej kogeneracji poprzez budowę nowych oraz modernizację już istniejących wraz z przyłączem jednostek wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **wzrost produkcji energii pochodzącej z wysokosprawnej kogeneracji**.

¹⁰³ Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego 2013

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka a pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów	MWh	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2		Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów	GJ	Region słabiej rozwinięty		2013		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3		Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji	MWh	Region słabiej rozwinięty		2013		Agencja Rynku Energii	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- budowę lub przebudowę jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji,
- budowę lub przebudowę jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE,
- budowę lub przebudowę jednostek wytwarzania ciepła w wyniku, której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji,
- budowę przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej (jako element kompleksowy projektu)

Podział w oparciu o moc zainstalowaną.

Mechanizm finansowania krzyżowego operacji (cross-financing)

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, w tym przedsiębiorstwa energetyczne
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- Szkoły wyższe
- Organizacje pozarządowe
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej

Główne grupy docelowe

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 4.7 przewiduje się zastosowanie wyłącznie trybu konkursowego projektów.

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. Ponadto przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

Nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych. Udzielane wsparcie będzie mieć charakter bezzwrotny.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS.

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej z OZE w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
2	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej z OZE w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
3	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie
4	Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty		Beneficjenci/ Instytucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 6. Ramy wykonania osi priorytetowej, w podziale na fundusze i kategorie regionów

Lp.	KEW wskaźnik produktu, wskaźnik postępu finansowego, wskaźnik rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019r.
1	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych [tony ekwiwalentu CO ₂] / Estimated decrease of GHG [tons of CO ₂ eq]	tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Region słabiej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Institucja Zarządzająca		
2	Zakończone "kamienie milowe" zdefiniowane w projektach indywidualnych (key implementation steps)	%	EFRR	Region słabiej rozwinięty					
3	Poziom zakontraktowanej alokacji	%	EFRR	Region słabiej rozwinięty					

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorie interwencji

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
11		01 04		01 05		00				04	
12		01 04		01 05		00				04	
13		01 04		01 05		00				04	
14		01 04		01 05		00				04	
15		01 04		01 05		00 05				04	
16		01 04		01 05		00 05				04	
17		01 04		01 05		00				04	
19		01 04		01 05		00 05				04	
70		01 04		01 05		00				04	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

Nie dotyczy

2.4 OŚ PRIORYTETOWA IV. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Oś priorytetowa IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		
CT 5 <i>Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</i>	5.2 Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi	EFRR
CT 6 <i>Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów</i>	6.1 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	
	6.2 zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	
	6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego	
	6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury	
	6.5 Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza	

Oś priorytetowa IV jest osią jednofunduszową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, obejmującą cel tematyczny 5 *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz cel tematyczny 6 *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów*.

Wskazane wyżej połączenie celów tematycznych wynika z logicznego powiązania ze sobą interwencji oraz komplementarności przewidzianych w nich działań. Ponadto połączenie w ramach jednej osi zakresów interwencji związanych z ochroną środowiska (w tym środowiska kulturowego) z działaniami związanymi z adaptacją do zmian klimatu, zapewni spójność planowania i wdrażania projektów oraz zapewni elastyczność w realizacji powiązanych ze sobą działań.

Dzięki realizacji priorytetów inwestycyjnych z dwóch celów tematycznych (5 i 6), możliwe będzie zmaksymalizowanie skuteczności realizacji celu nadrzędnego osi priorytetowej IV, którym jest **ochrona środowiska przy równoczesnym zachowaniu bioróżnorodności oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia atrakcyjności regionu**. Taka konstrukcja osi IV przyczyni się do lepszego, niż miałyby to miejsce w przypadku odrębnych osi priorytetowych, osiągnięcia założonego celu nadrzędnego.

Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi (PI 5.2)

Problem zmian klimatycznych narzuca planowanie szeregu działań, mających zwiększyć odporność na klęski żywiołowe. Jednym z najważniejszych wyzwań polityki regionalnej do roku 2020, które zostały określone w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta obszary wiejskie” jest m.in. przeciwdziałanie powodziom. W dokumencie tym zwrócono uwagę na „negatywne zjawiska pogodowe”, takie jak np. powodzie, gwałtowne

burze, które obok niekorzystnego wpływu społecznego, powodować mogą również znaczny wpływ na rozwój gospodarczy.¹⁰⁴ Potrzeba podjęcia działań w tym obszarze została określona również w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”¹⁰⁵.

Województwo podkarpackie posiada w skali kraju znaczne zasoby wodne. Główną ich składową stanowią wody powierzchniowe. Rzeki wypływające z obszaru województwa (nie dotyczy Wisły), prowadzą 8% zasobów krajowych (według szacunków w roku średnim) wody pitnej¹⁰⁶. Jednocześnie, tak jak to zostało wskazane w „Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020”, na Podkarpaciu występuje niski poziom retencji wód powierzchniowych i gruntowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz polderów, a także zły stan zabudowy regulacyjnej cieków wodnych.

Warunki klimatyczne wraz z anomaliami pogodowymi sprawiają, że na terenie województwa pojawia się problem nadmiaru wody podczas obfitych opadów i śnieżnych roztopów oraz problem jej deficytu w czasie długotrwałej suszy. Jednym ze skutków takiego stanu rzeczy jest problem zalewania obszarów miejskich, co generuje wysokie koszty. Poza tym na znacznym terenie województwa występuje możliwość wystąpienia powodzi. Z racji uwarunkowań klimatycznych oraz występowania terenów górskich i podgórszych, zjawisko to ma miejsce stosunkowo często.

Dlatego też w ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 wsparcie ukierunkowane będzie na działania, które przyczynią się do:

- zwiększenia możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami,
- poprawy koordynacji akcji ratunkowych,
- rozwoju form małej retencji.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na **zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujące na terenie województwa podkarpackiego**.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Pojemność obiektów małej retencji wodnej		dam3	Regiony słabiej rozwinięte	1166,7	2011		GUS	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

¹⁰⁴ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta obszary wiejskie, s. 46

¹⁰⁵ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, s. 155-156

¹⁰⁶ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, s.209

Działania przewidziane w ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 mają na celu lepsze przygotowanie województwa podkarpackiego na wypadek wystąpienia zagrożeń. Dlatego tak istotna jest realizacja inwestycji zwiększających możliwość monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania nimi. Dzięki organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych możliwe będzie przeprowadzanie skoordynowanych akcji ratunkowych. Jednocześnie tego typu przedsięwzięcia niosą za sobą konieczność odpowiedniego wyposażenia służb ratunkowych w sprzęt techniczny wykorzystywany do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof.

Racjonalna gospodarka wodna opiera się w dużej mierze na magazynowaniu wody w zbiornikach retencyjnych i w profilu glebowym. Dlatego też niezmiernie istotne są inwestycje z zakresu małej retencji. Mała retencja jako jedna z form magazynowania wody, może być wykorzystana jako narzędzie do zapobiegania powodziom i suszom, które zaliczane są do zjawisk katastrofalnych.

Istotne jest także zapewnienie właściwej gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi w miastach województwa podkarpackiego, aby nie dochodziło do zalewania obszarów miejskich.

Z uwagi na fakt, że województwo podkarpackie należy do najbardziej zalesionych w kraju, a lasy zaliczane są do jego strategicznych zasobów (są cenne zarówno pod względem przyrodniczym jak i gospodarczym), wsparcie powinno obejmować także zakres tematyczny związany z ochroną przed pożarami.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Rozwój form małej retencji, w tym:
 - budowę (odbudowę, rozbudowę, nadbudowę) lub przebudowę lub remont obiektów małej retencji w szczególności: zbiorników retencyjnych posiadających retencję powodziową wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie, zbiorników wodnych służących kształtowaniu zasobów wodnych
 - budowę suchych zbiorników przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie
 - budowę polderów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie
 - odtwarzanie naturalnych obszarów zalewowych wraz z wykupem niezbędnych terenów
- Wprowadzenie i doskonalenie regionalnego systemu wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacji wystąpienia zagrożenia, w szczególności powodzi
- Wyposażenie i wzmocnienie służb ratowniczych, przede wszystkim poprzez zakupy sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof (w zależności od beneficjenta - na poziomie regionalnym – Ochotnicza Straż Pożarna)
- Budowę, rozbudowę lub modernizację urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów
- Zapewnienie właściwej gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi w miastach

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności na obszarach województwa narażonych na występowanie powodzi.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Spółki wodne i ich związki
- Jednostki OSP
- Parki narodowe i krajobrazowe
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Organy administracji rządowej

Główne grupy docelowe

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 5.2 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich.

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 5.2 przewiduje się wybór projektów w trybie:

- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych
- konkursowym.

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący.

Nie przewiduje się zastosowania cross-finansingu oraz realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(W/w kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba wprowadzonych do użycia systemów monitorowania zagrożeń i systemów wczesnego ostrzegania	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba wybudowanych urzędzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych urzędzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Pojemność obiektów małej retencji	m3	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego (PI 6.1)

Wybór tego kierunku działań podyktowany jest m.in. koniecznością sprostania standardom wyznaczonym w dokumentach krajowych i unijnych - gospodarkę odpadami, jako jedno z głównych wyzwań dla Polski, identyfikuje Komisja Europejska.

Stan gospodarki odpadami, szczególnie komunalnymi, w województwie podkarpackim jest niezadowolający. Zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego”¹⁰⁷ i analiza zawarta w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego¹⁰⁸ potwierdzają, iż gospodarka odpadami w regionie wymaga wsparcia.

Wyzwaniem pozostaje nadal problem odpadów komunalnych, które często są spalane w gospodarstwach domowych (niska emisja) lub pozostawiane na dzikich wysypiskach, powodując zanieczyszczenie środowiska. W województwie podkarpackim zagospodarowano w 2010 roku 262,1 tys. Mg odpadów komunalnych (65,9% masy odpadów zebranych). Pozostała masa odpadów była magazynowana lub kierowana była do zagospodarowania do obiektów zlokalizowanych poza województwem podkarpackim. Na terenie województwa

¹⁰⁷ Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, s.76

¹⁰⁸ Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, s. 24-107

podkarpackiego odpady były przede wszystkim poddawane procesom unieszkodliwiania poprzez składowanie (67,8% masy zagospodarowywanych odpadów).¹⁰⁹

Choć w ostatnich latach można było zaobserwować zwiększenie ilości odpadów poddawanych selektywnej zbiórce, to w województwie podkarpackim, podobnie jak w całej Polsce, odsetek ten nadal pozostaje niski.

Niedostateczna uwaga przykładana jest także do faktu, iż działania powodujące lub mogące powodować powstawanie odpadów powinny być zawsze planowane, projektowane i prowadzone tak, aby spełniały wymogi prawidłowego i racjonalnego gospodarowania odpadami. Wybór technologii produkcji, formy usług, surowców czy materiałów, dokonywany powinien być z myślą o zapobieganiu powstawania odpadów lub zminimalizowaniu ich wytwarzania, zmniejszeniu uciążliwości dla środowiska przyrodniczego, a także wyeliminowaniu zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi.

Konieczne jest takie ukierunkowanie wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.1, aby w efekcie doprowadzić do:

- poprawy gospodarowania odpadami,
- zlikwidowania dzikich wysypisk,
- zwiększenia odsetka surowców wtórnych podlegających odzyskowi.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu *rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz poprawę gospodarki odpadami niebezpiecznymi i innymi niż komunalne w województwie.*

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie, w tym szkła, papieru i tworzyw sztucznych, w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali województwa w ciągu roku	%	Regiony słabiej rozwinięte				WSO	rocznie
2		Udział odzyskanych odpadów innych niż komunalne w strumieniu odpadów	%	Regiony słabiej rozwinięte				WSO	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

¹⁰⁹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, s. 215

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W perspektywie finansowej 2014-2020 za priorytetowy obszar interwencji należy uznać odpady komunalne, które wymagać będą zakrojonych na szeroką skalę działań wspierających rozwiązania pozwalające na stworzenie systemu selektywnej zbiórki oraz budowę instalacji o zasięgu regionalnym pozwalającym na zwiększenie odsetka surowców wtórnych podlegających odzyskowi.

Również gospodarka odpadami niebezpiecznymi wymaga prawidłowego prowadzenia i szczególnej kontroli.

Istotne są także działania prowadzące do likwidacji dzikich wysypisk oraz wspierające zamykanie i rekultywację składowisk odpadów.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Projekty realizowane w formule ZIT powinny mieć charakter kompleksowy i obejmować swoim zasięgiem obszar całego ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego (MOF).

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Przedsięwzięcia w zakresie budowy/przebudowy zakładów przetwarzania odpadów oraz systemów selektywnej zbiórki odpadów, w tym punktów selektywnej zbiórki odpadów zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami
- Wdrożenie nowych technologii w zakresie odzysku, recyklingu i zmniejszenia ilości odpadów
- Kompleksowe działania skierowane na poprawę gospodarowania odpadami komunalnymi m.in. poprzez ograniczenie ich wytwarzania
- Wspieranie materiałowego zagospodarowania odpadów
- Wsparcie infrastruktury zbierania i przetwarzania odpadów przemysłowych
- Likwidacja dzikich wysypisk
- Kompleksowe działania skierowane na poprawę gospodarowania odpadami niebezpiecznymi
- Zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem inwestycyjnym realizowane będą dwutorowo: na terenie całego województwa, zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego oraz w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia

- Podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Przedsiębiorstwa
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym

Główne grupy docelowe

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 6.1 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich.

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.1 przewiduje się wybór projektów w trybie:

- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych
- konkursowym.

W ramach priorytetu część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT.

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Przewiduje się możliwość wstępowania pomocy publicznej.

W ramach PI 6.1 nie przewiduje się zastosowania cross-financingu.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(W/w kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba wybudowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Pojemność wybudowanych składowisk odpadów niebezpiecznych	m3	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Dodatkowa pojemność rozbudowanych, przebudowanych składowisk odpadów niebezpiecznych	m3]	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
5.	Masa odpadów zebranych z likwidowanych dzikich wysypisk i mogilników	Mg	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
6.	Liczba zmodernizowanych, zamkniętych lub zrehabilitowanych składowisk odpadów	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
7.	Liczba wspartych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Instytucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego (PI 6.2)

Jednym z głównych problemów w województwie podkarpackim nadal jest kwestia gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo że w okresie programowania 2007-2013 realizowano szereg inwestycji w tym zakresie, wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków w miastach i na wsi oraz dysproporcja między długością sieci wodociągowej, a długością sieci kanalizacyjnej. Konieczność wspierania tego obszaru potwierdzają również rekomendacje Komisji Europejskiej dla Polski, w których zwrócono uwagę na potrzebę spełnienia wymogów prawodawstwa UE, m.in. poprzez implantację dyrektywy ściekowej oraz Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Jedynie niewielka część realizowanych na terenie województwa inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej cechuje się kompleksowością rozwiązań, pozwalającą na realizację założeń Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Dlatego tak istotny jest wspieranie inwestycji w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w aglomeracjach z przedziału 2-10 tys. RLM.

Problemem, który wymaga rozwiązania w województwie, jest niedostatek indywidualnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracjach ujętych w KPOŚK. Związane to jest z wysokimi kosztami budowy, często w obszarach górskich i podgórskich ciągów kanalizacyjnych. Należy podkreślić, że są to bardzo często obszary źródliskowe, cenne przyrodniczo i atrakcyjne turystycznie. Brak stosownej infrastruktury kanalizacyjnej powoduje, że tereny te cechują się słabym stanem ekologicznym jednolitych części wód, co rzutuje na czystość wody w dalszych odcinkach rzek.¹¹⁰ Podkreślić należy również, że w niektórych przypadkach koszty jednostkowe budowy sieci sanitarnej (przyłączenie gospodarstwa domowego do sieci) znacząco przekraczały maksymalny koszt budowy oczyszczalni przydomowej. Rozwiązania takie prowadzą do niskiej efektywności kosztowej stosowanych rozwiązań, a w przyszłości dużych kosztów eksploatacji.

Taki stan rzeczy sprawia, że jednym z głównych problemów gospodarki wodnej w województwie podkarpackim jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych związane z emisją ścieków komunalnych.

Dlatego też Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego wskazuje, iż niezbędne jest podjęcie również działań ułatwiających i wspierających stworzenie na wszystkich terenach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, stosownej infrastruktury zapewniającej efektywne zbieranie i oczyszczanie ścieków.

W związku z powyższym, wsparcie w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.2 ukierunkowane będzie na działania, w efekcie których dojdzie do poprawy stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym do rozwoju systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej.

Cel szczegółowy

¹¹⁰ Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, s.76-77

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **poprawę stanu gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa.**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków		%	Regiony słabiej rozwinięte	66,2	2011		GUS	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Na terenie województwa podkarpackiego niezbędna jest realizacja inwestycji związanych z budową i modernizacją sieci wodociągowych, kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków, bądź poprawą parametrów już istniejących oczyszczalni dla aglomeracji poniżej 10 tys. RLM.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego wskazuje, iż konieczne jest także podjęcie działań ułatwiających i wspierających stworzenie na wszystkich terenach, w tym również na terenach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, stosownej infrastruktury zapewniającej efektywne zbieranie i oczyszczanie ścieków. Konieczne będzie zatem wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest ekonomicznie lub technicznie niezasadna.

Wdrożenie określonych inwestycji przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców województwa podkarpackiego, a także ochrony stanu środowiska naturalnego w tym podziemnych zbiorników wodnych oraz akwenów powierzchniowych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Budowę, rozbudowę, modernizację oczyszczalni ścieków celem spełnienia wymagań dyrektywy ściekowej dotyczącej jakości oczyszczonych ścieków dla aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM
- Budowę kanalizacji ściekowej w aglomeracji przy spełnieniu wymogu dotyczącego współczynnika koncentracji na poziomie 120 osób na kilometr bieżącej sieci kanalizacyjnej, natomiast na obszarach chronionych, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji, współczynnik nie może być mniejszy od 90 mieszkańców na 1 km sieci
- Budowę systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, zapewniających stopień oczyszczania ścieków jaki jest wymagany dla aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM
- Realizację projektów dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (ujęcia, stacje uzdatniania wody, sieci wodociągowe) w przypadku realizacji projektów kompleksowych tj. w sytuacji, gdy na danym terenie równolegle zapewniona zostanie gospodarka ściekowa zgodna z wymogami unijnymi

- Zakup urządzeń i aparatury (np. mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe)

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, (zgodnie ze standardami wyznaczonymi w dokumentach unijnych oraz krajowych), w szczególności obszary aglomeracji pozbawione infrastruktury kanalizacyjnej spełniające wymóg dotyczący współczynnika koncentracji osób na km sieci oraz tzw. obszary „nieaglomeracyjne” tj. tereny zabudowy rozproszonej nie znajdujące się w aglomeracji.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-privatnym
- Organy administracji rządowej
- Podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego

Główne grupy docelowe

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 6.2 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich.

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.2 przewiduje się wybór projektów w trybie:

- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych
- konkursowym.

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący.

Przewiduje się możliwość wstępowania pomocy publicznej.

Nie przewiduje się zastosowania cross-financingu.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,

- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
5.	Długość wybudowanej sieci wodociągowej	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
6.	Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej sieci wodociągowej]	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
7.	Liczba nowych przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
8.	Liczba wybudowanych ujęć wody	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
9.	Liczba wybudowanych / przebudowanych / zmodernizowanych stacji uzdatniania wody	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego (PI 6.3)

Zachowanie dziedzictwa kulturowego, tak jak ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, to fundamenty dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

Atrakcyjność kulturowa województwa podkarpackiego, oparta jest na wielonarodowym, wielowyznaniowym i wielokulturowym jego dziedzictwie obecnym w architekturze, zbiorach muzealnych, folklorze, organizowanych imprezach kulturalnych. Do zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego regionu należą między innymi: historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, architektura sakralna, rezydencjonalna, obronna, użyteczności publicznej, mieszkalna, budownictwo ludowe oraz przemysłowe, zabytkowe: założenia zieleni i cmentarze, a także mała architektura.

Potencjał kulturowy oparty na pograniczu narodowym, etnicznym i wyznaniowym nie tylko pozostawił wiele cennych materialnych pozostałości w postaci zabytków nieruchomych i ruchomych, ale także bez wątpienia znalazł potwierdzenie w bogactwie kultury niematerialnej, w szeroko pojętej tradycji uwarunkowanej z jednej strony naturalnym przenikaniem kultur, z drugiej zaś idącej w kierunku wyróżnienia cech charakterystycznych dla grup etnicznych czy etnograficznych.

W Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego jako mocną stroną wskazano historyczną wielokulturowość województwa oraz duży zasób obiektów o znacznej wartości historycznej i artystycznej, w tym obiektów wpisanych i pretendujących do wpisu na listę UNESCO, pomników historii oraz wyjątkowy w skali europejskiej zasób sakralnej architektury drewnianej i budownictwa drewnianego. Podkreślono także, iż bogate zasoby dziedzictwa kulturowego oraz jego różnorodność stanowią istotny atut województwa i powinny być wykorzystane do kreowania wizerunku regionu dbającego o przeszłość i szanującego odmienność.

Oprócz bogatego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego istotnym atutem województwa podkarpackiego jest działalność instytucjonalna w dziedzinie kultury. Województwo podkarpackie cechuje się relatywnie dużą liczbą instytucji kultury, przy czym jednocześnie brak jest instytucji i przedsięwzięć kulturalnych o ustabilizowanej renomie krajowej czy międzynarodowej. Pogłębia się także zanik tradycyjnych krajobrazów kulturowych, różnorodności kulturowej, w tym etnograficznej i architektonicznej.

Życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Na terenie województwa podkarpackiego nie brakuje również obszarów, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny.

Dlatego też w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.3 wsparcie ukierunkowane będzie zarówno na działania, które przyczynią się do polepszenia stanu obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych, jaki i działania wpływające na rozwój zasobów kultury m.in. poprzez poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **rozwój zasobów kultury i ochronę zabytków województwa podkarpackiego.**

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Zwiedzający muzea i oddziały muzealne (ogółem) na 1000 mieszkańców	osoby	Regiony słabiej rozwinięte	474	2012		Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Dziedzictwo kulturowe powinno być z jednej strony przedmiotem ochrony i opieki, z drugiej zaś potencjałem, który winien zostać wykorzystany dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć, ukierunkowanych zarówno na kompleksową ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego (m.in. poprzez zwiększenie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie), jak również na jego odpowiednią promocję i wdrażanie nowoczesnego (efektywnego i racjonalnego) modelu zarządzania. Za istotną należy również uznać poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury, tak by miało to przełożenie we wzroście udziału mieszkańców regionu w życiu kulturalnym.

W ostatnich latach coraz większy nacisk kładzie się na rolę kultury w procesie jednoczenia obywateli, rozwijania umiejętności współpracy, kreatywności jednostek i wzmacniania więzi międzyludzkich. W kontekście zrównoważonego rozwoju społecznego wyzwaniem stojącym przed władzami wojewódzkimi jest zapewnienie możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej. Zapewnienie wszystkim mieszkańcom możliwie równych szans korzystania z dóbr kultury staje się zatem działaniem nie tylko pożądanym, ale przede wszystkim koniecznym w celu stopniowego eliminowania marginalizacji niektórych rejonów województwa w tym zakresie. Poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyni się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Należy podkreślić, iż dziedzictwo kulturowe stanowi tożsamość mieszkańców, dlatego tak niezmiernie istotne jest jego zachowanie.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Realizowane w formule ZIT projekty powinny wykorzystywać wspólne cechy/potencjał MOF, np. wspólne dziedzictwo kulturowe i przyczyniać się do umocnienia jego charakteru oraz rozwijania na jego bazie produktów i usług dla mieszkańców i przyjezdnych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Ochronę, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych
- Rozwój zasobów kultury poprzez m.in.:
 - Budowę, przebudowę i renowację instytucji kultury oraz obiektów zabytkowych (m.in. muzea, skanseny, budowle, zespoły budynków w tym budynki sakralne); dostosowanie ich do działalności kulturalnej, ewentualnie połączonej z komercyjną
 - Zabezpieczanie zasobów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń
 - Zakup trwałego wyposażenia oraz konserwację muzealiów, starodruków itp.
 - Wsparcie i rozwój centrów informacji kulturalnej

Maksymalna wartość wydatków kwalifikowanych projektu – 30 mln PLN.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą dwutorowo: na terenie całego województwa oraz w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, w szczególności w rdzeniach biegunów wzrostu. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Instytucje kultury
- Organizacje pozarządowe
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym

Główne grupy docelowe

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 6.3 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich.

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.3 przewiduje się wybór projektów w trybie:

- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych
- konkursowym.

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

W ramach priorytetu część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Przewiduje się możliwość wstępowania pomocy publicznej.

Nie przewiduje się zastosowania cross-financingu.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premijujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba zabytków nieruchomości objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu natura 2000 oraz zielonej infrastruktury (PI 6.4)

Wybór tego kierunku działań wynika z faktu, iż na terenie województwa podkarpackiego, mimo postępujących procesów rozwojowych, w dalszym ciągu znajduje się wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk różnych gatunków zwierząt, roślin i grzybów. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego silnie akcentuje powiązanie rozwoju województwa z działaniami na rzecz ochrony zasobów naturalnych, różnorodności biologicznej i krajobrazu. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa stanowią bowiem jeden z fundamentów, na których można budować przewagi konkurencyjne regionu.

Należy podkreślić, że województwo charakteryzuje występowanie zwartych i wielkopowierzchniowych obszarów cennych przyrodniczo - na obszarze województwa wyznaczono tereny wchodzące w skład dwóch parków narodowych, dziesięciu parków krajobrazowych oraz dziewięćdziesięciu czterech rezerwatów przyrody, ponad 28% terenu województwa zajmują obszary „Natura 2000” utworzone na podstawie Dyrektywy Ptasiej, a ponad 19% obszary „Natura 2000” utworzone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej.

Region, oprócz różnorodnych ekosystemów typowo leśnych, posiada również szereg innych siedlisk przyrodniczych, najczęściej dobrze zachowanych np. półnaturalne łąki i pastwiska, zbiorowiska nadrzeczne i inne. Występuje tu również ważna, niespotykana w innych rejonach kraju, grupa wschodniokarpackich zespołów roślinnych i roślin. Obecna jest także dość liczna grupa chronionych i rzadkich roślin i zwierząt, z których niektóre mają jedyne, naturalne miejsce występowania w Polsce.¹¹¹

Bogactwo różnorodności biologicznej jest jednym z podstawowych wyróżników naszego regionu na tle kraju, dlatego traktowane powinno być z należytą troską, przy przestrzeganiu prawa wspólnotowego (głównie dyrektywa ptasia oraz siedliskowa) oraz krajowego w zakresie poszanowania i zachowania różnorodności biologicznej.

Konieczne jest takie ukierunkowanie wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.4, aby w efekcie doprowadzić do:

- przywrócenia bioróżnorodności,

¹¹¹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, s.183

- zwiększenia wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych,
- wzrostu poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **przywrócenie i ochronę różnorodności biologicznej województwa podkarpackiego**.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami ¹¹²	km2	Regiony słabiej rozwinięte	0	2012		RDOŚ w Rzeszowie	rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Województwo podkarpackie, jak wcześniej to przedstawiono, jest miejscem występowania wielu chronionych gatunków, w tym szeregu zagrożonych wyginięciem i zanikających. Warunkiem skutecznej ochrony gatunkowej jest w dużej mierze ochrona ich miejsc występowania (zabezpieczenie odpowiedniej przestrzeni życiowej, w tym siedlisk przyrodniczych oraz zapewnienie swobodnej wymiany genetycznej).

Nieodłącznym zjawiskiem zachodzących procesów cywilizacyjnych jest agresywna antropopresja na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego. Składają się na nią m.in.: postępująca urbanizacja i zajmowanie przez ludzi terenów będących naturalnymi siedliskami zwierząt, roślin oraz grzybów, zanieczyszczenie poszczególnych elementów środowiska, niekorzystna zmiana sposobów użytkowania ziemi i przekształcanie dolin rzecznych. Dlatego konieczne są liczne przedsięwzięcia inwestycyjne, które przyczynią się do poprawy stanu środowiska w regionie.

Niezmiernie istotne jest właściwe chronienie siedlisk cennych przyrodniczo gatunków zwierząt, roślin i grzybów, w szczególności gatunków wymagających ochrony na podstawie prawa wspólnotowego.

Należy także wspierać rozwój funkcji turystycznych walorów środowiskowych województwa podkarpackiego. Do atrakcji naturalnych regionu należą bowiem m.in. tereny górskie występujące w południowej jego części. Wzbogacają one krajobraz oraz zapewniają ekspozycję atrakcyjnych panoram górskich, szczególnie z łąk zwanych połoninami. Tereny te sprzyjają wędrownikom i spacerom górskim oraz innym formom turystyki aktywnej np. rowerowej, narciarskiej czy konnej. Dlatego też istotna jest realizacja inwestycji

¹¹² Powierzchnia obszarów chronionych objęta planami zadań ochronnych i planami ochrony dla obszarów Natura 2000 oraz powierzchnia rezerwatów przyrody objęta planami ochrony dla rezerwatów przyrody

wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze tj. tereny wypoczynkowe, czy ścieżki dydaktyczne.

Warunkiem koniecznym poprawy jakości środowiska oraz zachowania krajobrazu jest zwiększenie świadomości mieszkańców co do wpływu czynników antropogenicznych na otoczenie przyrodnicze i szerzej na całe systemy ekologiczne regionu. W celu poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców regionu konieczne będzie wsparcie inwestycyjne ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych).

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Działania realizowane w ramach ZIT będą miały na celu przywracanie różnorodności biologicznej na terenach poszczególnych MOF z wykorzystaniem lokalnych zasobów przyrodniczych wraz z prowadzeniem kampanii informacyjno-edukacyjnych. Realizowane przedsięwzięcia w ramach ZIT przyczynią się do podniesienia atrakcyjności turystycznej i przyrodniczej poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody
- Tworzenie i wyposażenie centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki (w tym mobilnych)
- Budowę i modernizację niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych)
- Projekty dotyczące waloryzacji istniejących form ochrony przyrody w szczególności obszarów chronionego krajobrazu, w tym opracowywanie planów/programów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo
- Rozwój działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze, w tym budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury mającej na celu rozwój turystyki i edukacji oraz promowanie form ochrony przyrody np. platformy widokowe, tereny wypoczynkowe, ścieżki dydaktyczne dla ich zagospodarowania na cele turystyczne
- Rozbudowę, modernizację i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych) oraz prowadzenie, komplementarnych i uzupełniających do ogólnopolskich, działań/ kampanii informacyjno-edukacyjnych
- Sporządzanie inwentaryzacji przyrodniczej gmin
- Zwalczanie gatunków inwazyjnych
- Renaturyzację cieków wodnych i obszarów wodno-błotnych

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty objęte priorytetem realizowane będą dwutorowa: na terenie całego województwa, w szczególności na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody (w tym Natura 2000), a także w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa

podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Główne typy beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Organizacje pozarządowe
- Parki narodowe i krajobrazowe
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym
- Organy administracji rządowej
- Jednostki naukowe

Główne grupy docelowe

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 6.4 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich.

Z uwagi na specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.4 przewiduje się wybór projektów w trybie:

- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych
- konkursowym.

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

W ramach priorytetu część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego.

W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Przewiduje się możliwość wstępowania pomocy publicznej.

Przewiduje się możliwość zastosowania cross-financingu w zakresie działań / kampanii informacyjno-edukacyjnych z zakresu edukacji ekologicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody objętych wsparciem	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Liczba opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
4.	Liczba przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
5.	Liczba ośrodków prowadzących działalność	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

	w zakresie edukacji ekologicznej objętych wsparciem					Beneficjent	
6.	Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z edukacją ekologiczną	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza (PI 6.5)

Obszary miejskie są z jednej strony motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów, generującymi największy wkład do Produktu Krajowego Brutto (PKB), a z drugiej strony borykają się ze specyficznymi problemami i wyzwaniem. Miasta są miejscem koncentracji aktywności gospodarczych i węzłami usług publicznych dla mieszkańców oraz dla ciągnącej do nich ludności z ich zaplecza. Korzyści z rozwoju miast rozprzestrzeniają się na otaczające je obszary, przenosząc impulsy rozwojowe z biegunów wzrostu na obszary peryferyjne.

Podkarpackie miasta pełnią funkcję lokalnych biegunów wzrostu, jednak dysproporcje rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie przestrzennym stosunkowo wysokie. Istotnym problemem, który występuje w wielu miastach województwa oraz ich obszarach funkcjonalnych i hamuje jego spójny rozwój, jest występowanie obszarów zdegradowanych, które wymagają rekultywacji i stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Skutkiem niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych, które miały miejsce w województwie podkarpackim jest degradacja części obszarów i obiektów. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz przemysłowych, poprzez nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych ma na celu odwrócenie tej niekorzystnej sytuacji.

Problemem, z którym borykają się podkarpackie miasta jest również zanieczyszczenie powietrza, które w sposób istotny wpływa na zdrowie ludzi, powodując wiele dolegliwości układu oddechowego i krwionośnego. Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza jest niska emisja, szczególnie w okresie grzewczym. Działania mogące zmienić tą sytuację realizowane będą w ramach osi III, natomiast w osi IV przewidziano działania powiązane, wspomagające.

Istniejąca sieć monitoringu powietrza nie obejmuje wszystkich obszarów gdzie te przekroczenia zdiagnozowano, a istniejące punkty pomiarowe wymagają modernizacji w kierunku pomiarów ciągłych. Rozwój sieci monitoringu umożliwi podejmowanie konkretnych działań na wypadek zaistniałych stanów alarmowych wynikających z przekroczeń standardów jakości powietrza.

Innym czynnikiem obniżającym jakość życia w szczególności w miastach jest hałas, który jest uznawany za składową zanieczyszczeń środowiska. Województwo podkarpackie należy do regionów o średnim natężeniu hałasu (głównie ze źródeł komunikacyjnych), jednak w ostatnim czasie ulega on zwiększeniu.

W związku z powyższym w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.5 wsparcie ukierunkowane będzie na działania, które przyczynią się do:

- nadania nowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarom zdegradowanym i przemysłowym
- ograniczenia obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu.

Cel szczegółowy

Działania realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego mają na celu **poprawę jakości przestrzeni miejskiej województwa podkarpackiego**.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/ FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1		Powierzchnia terenów zdegradowanych poddanych rekultywacji lub remediacji	km2	Regiony słabiej rozwinięte	0	2012		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2		Liczba ludności objęta systemem monitoringu ciągłego i powiadamiania o jakości powietrza	tys. osób	Regiony słabiej rozwinięte	298,424	2012		GUS	Rocznie
3		Ilość emisji unikniętej (zanieczyszczenia pyłowe gazowe)	ton	Regiony słabiej rozwinięte	0	2012		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Zadaniem interwencji podejmowanej w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego jest tworzenie w zdegradowanych dzielnicach i obszarach przemysłowych miast warunków infrastrukturalnych do ponownego rozwoju przedsiębiorczości oraz powstawania przyjaznej przestrzeni społecznej. Realizacja projektów mających na celu eliminowanie przeszkód stojących na drodze ponownej integracji wskazanych terenów z rozwijającym się miastem pozwoli wyzwolić dodatkowy potencjał inwestycyjny miast.

Dodatkową korzyścią wynikającą z realizacji tego typu projektów będzie stopniowe zaprzestanie postrzegania tych terenów przez władze lokalne i społeczeństwo jako zagrożenia, utrwalonego w świadomości społecznej w wyniku długotrwałej izolacji i niedostępności tych obszarów, na rzecz potencjalnej szansy rozwojowej zapomnianych przestrzeni miejskich.

Celem realizacji działań w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego jest ograniczenie obszarów gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu oraz zmniejszenie liczby ludności narażonej na nadmierną ekspozycję tych czynników. Tym samym ograniczenie negatywnych skutków dla zdrowia i życia ludzi oraz dla środowiska.

Podejmowane działania służyć będą wzmocnieniu miast, jako potencjalnych biegunów rozwoju oraz poprawie warunków życia w miejskich obszarach funkcjonalnych tak, aby stawały się one atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Działania mające na celu przywrócenie funkcji społecznych, gospodarczych bądź rekreacyjnych zdegradowanym oraz przemysłowym obszarom miejskim, w tym m.in.:
 - rekultywację lub remediację terenów zdegradowanych, tj. przekształcenie ich w celu zmiany dotychczasowych funkcji przez nie pełnionych na cele inne niż środowiskowe, umożliwiającą powtórne wykorzystanie terenu,
 - działania służące poprawie estetyki przestrzeni miejskiej, w tym działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego oraz jakości powietrza z uwzględnieniem ochrony rodzimej bioróżnorodności
- Inwestycje w zakresie budowy infrastruktury koniecznej do dokonywania pomiaru zanieczyszczeń oraz powiadamiania ludności o jego poziomie i budowy systemów monitoringu powietrza,
- Inwestycje dotyczące ograniczenia emisji hałasu,
- Działania służące poprawie jakości powietrza dla sektora MŚP: instalacje i urządzenia ograniczające emisję zanieczyszczeń do powietrza (pyłowe, gazowe)

Monitoring wód powierzchniowych i podziemnych, jakości powietrza, hałasu, ilości i rodzaju wytworzonych odpadów, natężeń pól elektromagnetycznych będzie również prowadzony na obszarach NATURA 2000.

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Inwestycje realizowane będą dwutorowo: w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, w szczególności w ośrodkach miejskich biegunów wzrostu, a także w pozostałych ośrodkach miejskich województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Instrument pozwoli także na realizację powiązanych ze sobą projektów, uwzględniając tym samym zasadę zintegrowanego podejścia.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- Jednostki sektora finansów publicznych,
- Organy administracji rządowej
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- Organizacje pozarządowe
- Partnerzy społeczni i gospodarczy
- Jednostki naukowe
- Szkoły wyższe
- MŚP
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-privatnym

Główne grupy docelowe

Osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu. Mieszkańcy, potencjalni turyści i inwestorzy.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się konkursową i pozakonkursową procedurę wyboru projektów, w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego.

Szczegółowe kryteria i zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone przez Komitet Monitorujący oraz opisane w dokumentach wdrożeniowych.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac. Na podstawie Strategii ZIT.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

W odniesieniu do działań z zakresu rekultywacji terenów zdegradowanych zachowana zostanie ścisła koordynacja z działaniami realizowanymi w ramach celu tematycznego 9 (PI 9.2) służącymi kompleksowej rewitalizacji na obszarach społecznie zdegradowanych realizowanych w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny.

Dodatkowo, zachowana zostanie koordynacja w zakresie kompleksowego uzbrojenia terenów pod inwestycje (dot. terenów zdegradowanych) z działaniami realizowanymi w ramach celu tematycznego 3.

Przewiduje się wstępowanie pomocy publicznej.

Nie przewiduje się zastosowania cross-financingu.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

(Ww. kwestie zostaną rozstrzygnięte na etapie uszczegółowienia programu).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach priorytetu planowane jest zastosowanie instrumentów finansowych w części dotyczącej rewitalizacji miast, w tym w szczególności pożyczki preferencyjne i instrumenty o charakterze mieszanym, z jednoczesnym wykorzystaniem finansowania dotacyjnego oraz finansowania zwrotnego.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów	ha	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
2.	Nowa otwarta przestrzeń na obszarach miejskich	m2	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie
3.	Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami	osoby	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca/ Beneficjent	Rocznie

rozwoju obszarów miejskich						
----------------------------	--	--	--	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 6. Ramy wykonania osi priorytetowej, w podziale na fundusze i kategorie regionów

KEW	Wskaźnik produktu	Wskaźnik postępu finansowego	Wskaźnik rezultatu	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorie interwencji

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		Cel tematyczny (EFRR/ FS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
020		01		01 05		01				06	
022		01		01 05		01				06	
023		01		01 05		00				06	
025		01		01 05		00				06	
082		01 04		01 05		01				06	
083		01 04		01 05		01				06	
084		01		01 05		01				06	
085		01		01 05		00				05	
086		01		01 05		00				05	
087		01 04		01 05		01				06	
089		01		01 05		01				06	
092		01		01		01				06	

				05							
093		01		01 05		01				06	
099		01		01 05		01				06	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

(Ewentualnie - do uzupełnienia na późniejszym etapie prac) – do rozstrzygnięcia, czy będą zaplanowane specjalne, dedykowane dla osi działania objęte pomocą techniczną.

2.5 OŚ PRIORYTETOWA V. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

Oś priorytetowa V Infrastruktura komunikacyjna		
CT 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T	EFRR
	7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego	
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych	

Celem nadrzędnym osi priorytetowej V. *Infrastruktura komunikacyjna* jest **poprawa powiązań komunikacyjnych województwa**.

Oś priorytetowa V obejmuje swoim zakresem interwencji **cele tematyczne 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych** i **4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach**, a w ich ramach następujące priorytety inwestycyjne:

- 7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T,
- 7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego,
- 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych.

Zagadnienia związane ze zwiększeniem dostępności transportowej oraz z promocją proekologicznych rozwiązań transportowych są ściśle powiązane z interwencjami na rzecz gospodarki niskoemisyjnej.

Koncentracja wsparcia w obszarze transportu w jednej osi priorytetowej zapewni spójność planowania i wdrażania projektów transportowych, wpływających na poprawę jakości oferty systemu transportowego regionu (drogi, koleje, czysty transport miejski). Realizacja tego typu inwestycji przyczyni się do poprawy powiązań komunikacyjnych województwa. Lepsze połączenia transportowe oraz rozwój transportu publicznego (w ramach obszarów funkcjonalnych regionalnych biegunów wzrostu) wpłyną również na poprawę spójności terytorialnej województwa, jak również wzrost konkurencyjności i ożywienia przedsiębiorczości (ograniczenie kosztów transportu), wywierając pozytywny wpływ na dostępność rynków pracy, nauki i usług (ułatwienie dojazdów zarówno pod względem kosztów, jak i czasu).

Oś priorytetowa V jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T (PI 7.2)

Cel szczegółowy:

Poprawa drogowych powiązań w województwie

W zakresie infrastruktury drogowej podstawowym wyzwaniem jest lepsze skomunikowanie województwa z siecią dróg krajowych łączących się bezpośrednio z autostradą A4, zwiększenie jej przepustowości oraz likwidacja „wąskich gardeł” poprzez budowę obwodnic obszarów zurbanizowanych.

Kluczowym kierunkiem interwencji w ww. zakresie jest wsparcie inwestycji prowadzących do autostrady i rozprowadzających z niej ruch, jak również dokończenie ciągów komunikacyjnych, których budowę/modernizację zrealizowano lub rozpoczęto w perspektywie finansowej 2007-2013, powiązanych bezpośrednio lub pośrednio z dojazdem do autostrady. Wsparcie w powyższym zakresie przyczyni się do wzrostu funkcjonalności regionalnego systemu transportowego. Podejmowane w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego działania przełożą się również na poprawę bezpieczeństwa ruchu. Ponadto inwestycje w ww. zakresie w sposób pośredni przyczynią się do poprawy dostępności czasowej do ośrodka wojewódzkiego z pozostałych miast regionu, szczególnie na obszarach peryferyjnych¹¹³, których dostępność do stolicy regionu uznawana jest za bardzo słabą oraz usprawnienia połączeń pomiędzy ważnymi ośrodkami województwa (miasta określone jako bieguny wzrostu). Poprawa dostępności obszarów peryferyjnych w województwie w wielu przypadkach służyć będzie jednocześnie poprawie dostępności do ośrodków atrakcyjnych turystycznie lub obszarów przygranicznych.

Konieczna jest również realizacja przedsięwzięć, które zmierzać będą do poprawy spójności na terenie MOF lub stanowić element szerszej koncepcji wynikających ze Strategii ZIT.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski: Podkarpackie - [A]-dostępność do sieci transportowej, wskaźnik POPAREA - [B] Średnia dostępność powiatowego węzła			Regiony słabiej rozwinięte	0,8443 0,3209	2008		IGIPZ PAN dla MRR	

¹¹³ Analiza zmian względnych dostępności na poziomie wojewódzkim (zmiany spójności wewnętrznej województwa) zawarta w badaniu ewaluacyjnym pn. *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw* (PAN IGIPZ, Warszawa 2012) wskazała, iż najgorzej dostępnym w skali województwa obszarem są Bieszczady, Pogórze Przemyskie, Beskid Niski (część wschodnia), a także, choć w mniejszym stopniu – gminy Narol i Horyniec-Zdrój w powiecie lubaczowskim oraz rejon Stalowej Woli.

transportowego w województwie podkarpackim									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Wsparcie infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym w ramach niniejszego priorytetu dotyczyć będzie przede wszystkim dróg wojewódzkich, jako kluczowych szlaków komunikacyjnych z punktu widzenia połączeń z autostradą A4 uwzględnioną w sieci TEN-T, planowaną siecią dróg ekspresowych w Polsce, drogami krajowymi, a także przejściami granicznymi.

Projekty realizowane na drogach wojewódzkich powinny wykazywać komplementarność z układem transportowym na poziomie ponadregionalnym. Poza powiązaniem z istniejącą siecią, promowane również będą połączenia z innymi inwestycjami dotyczącymi zwłaszcza budowy dróg doprowadzających do istotnych ciągów transportowych na poziomie międzynarodowym i krajowym (zwłaszcza dróg prowadzonych nowym śladem)¹¹⁴. Podkreślić przy tym należy, iż poprawa stanu technicznego dróg regionalnych oraz uzupełnienie braków w układzie ich sieci przełoży się na wzrost płynności ruchu i dostępności do sieci dróg wyższego rzędu. Preferowane będą inwestycje domykające modernizację ciągów drogowych zrealizowanych lub rozpoczętych w ostatnich latach oraz odcinki charakteryzujące się najwyższym natężeniem ruchu, prowadzące pośrednio do autostrady.

Inwestycje w drogi lokalne będą możliwe jedynie w przypadku, gdy zapewniają konieczne połączenia z autostradą i drogami krajowymi, usprawniają połączenia między ośrodkami życia społeczno-gospodarczego (w tym ośrodków aktywności gospodarczej, rozwijających się obszarów inwestycyjnych, centrów logistycznych) lub stanowią element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją obszarów miejskich i wiejskich, zrównoważoną mobilnością miejską - inwestycje realizowane m.in. w formule ZIT przyczyniające się do poprawy spójności na terenie poszczególnych MOF, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Projekty dotyczące dróg wojewódzkich (i ewentualnie powiatowych lub gminnych) stanowiących włączenie do autostrady oraz w wyjątkowych przypadkach do dróg krajowych połączonych z autostradą lub usprawniających połączenia między ośrodkami życia społeczno-gospodarczego (drogi, mosty, obwodnice obszarów zurbanizowanych oraz infrastruktura towarzysząca),
- Projekty dotyczące dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych realizowane w ramach ZIT.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty w ramach PI 7.2 realizowane będą na obszarze całego województwa, w szczególności dotyczyć będą:

¹¹⁴ Zgodnie z raportem końcowym z badania ewaluacyjnego pn. *Komplementarność projektów realizowanych w ramach działania 2.1 Infrastruktura komunikacyjna Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2017-2013 z regionalnym układem komunikacyjnym z lipca 2010 r.*

- dróg regionalnych położonych w sąsiedztwie głównych drogowych szlaków komunikacyjnych (autostrada, drogi ekspresowe, drogi krajowe) oraz na obszarach położonych w sąsiedztwie miejsc aktywności gospodarczej,
- dróg na terenie ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego (MOF) (inwestycje realizowane w ramach ZIT).

W ramach PI 7.2 przewiduje się wydzielenie specjalnej puli środków przeznaczonej na wsparcie projektów realizowanych w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu, określonych w Strategii rozwoju województwa Podkarpackie 2020. Projekty realizowane w formule ZIT przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych MOF, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki Samorządu Terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia

Główne grupy docelowe:

Użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z rezultatów wspartych projektów z zakresu infrastruktury drogowej

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 7.2 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich.

Przewiduje się wybór projektów w trybie:

- pozakonkursowym w formule projektów strategicznych,
- konkursowym (dotyczy wyłącznie projektów realizowanych w formule ZIT).

Realizacja przedsięwzięć w trybie pozakonkursowym dotyczyć będzie projektów zidentyfikowanych w dokumentach strategicznych w zakresie planowania rozwoju infrastruktury transportu (regionalna lista projektów priorytetowych dla inwestycji transportowych - tzw. project pipeline). Tryb ten może również dotyczyć projektów realizowanych w formule ZIT wynikających ze Strategii ZIT. **Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.**

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Tryb pozakonkursowy w przypadku projektów realizowanych w formule ZIT będzie stosowany w pierwszej kolejności w odniesieniu do projektów, których realizacja w znaczny sposób wpływa na realizację celów.

Niezależnie od zastosowanego trybu, wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący. Nie przewiduje się różnicowania kryteriów wyboru projektów ze względu na tryb wyboru.

Nie przewiduje się zastosowania cross-finansingu oraz realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

W odniesieniu do działań realizowanych w formule ZIT w ramach PI 7.2 zachowana zostanie ścisła koordynacja z działaniami realizowanymi w ramach CT 9 (PI 9.2) służącymi kompleksowej rewitalizacji na obszarach społecznie zdegradowanych realizowanych w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny oraz CT 4 (PI 4.5) w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się możliwość wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia ogólnego.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Całkowita długość nowych dróg, z czego TEN-T (CI)	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg, z czego TEN-T (CI)	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
3	Długość wybudowanych dróg wojewódzkich	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
4	Długość przebudowanych dróg wojewódzkich	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
5	Długość wybudowanych dróg powiatowych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
6	Długość przebudowanych dróg powiatowych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
7	Długość wybudowanych dróg gminnych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie
8	Długość przebudowanych dróg gminnych	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		Institucja Zarządzająca	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego (PI 7.4)

Cel szczegółowy:

Wzrost konkurencyjności oferty transportu kolejowego

Mając na uwadze, iż **transport kolejowy**, prowadzony w oparciu o zmodernizowaną i rozwiniętą infrastrukturę oraz nowoczesny tabor powinien stanowić ważny element systemu transportowego w regionie, za jedne z priorytetowych w ramach niniejszej osi uznano inwestycje w regionalną infrastrukturę kolejową, jak również modernizację oraz zakup nowoczesnych i ekonomicznych w eksploatacji środków transportu w odniesieniu do taboru kolejowego. Istniejące braki w zasobach taborowych oraz zły stan infrastruktury kolejowej obniżają atrakcyjność oferty transportu kolejowego. Inwestycje w powyższym zakresie pozwolą zwiększyć obecnie niski udział transportu kolejowego w przewozach pasażerskich w województwie podkarpackim, zwiększając tym samym jego konkurencyjność, jako transportu szczególnie przyjaznego dla środowiska. Przeprowadzenie tego rodzaju inwestycji ma również istotne znaczenie dla poprawy bezpieczeństwa ruchu kolejowego oraz jakości i efektywności przewozów kolejowych, poprzez likwidację ograniczeń prędkości, zwiększenie przepustowości linii, skrócenie czasu jazdy pojazdów szynowych oraz poprawę infrastruktury obsługi podróżnych.

Konieczność znacznych i coraz większych inwestycji w podupadającą infrastrukturę kolejową w Polsce wskazuje Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na lata 2012-2016 (CSR).

Konieczność podjęcia działań, które wpłyną pozytywnie na podniesienie konkurencyjności kolei w stosunku do innych rodzajów transportu, mierzonej czasem przejazdu, komfortem podróży i poziomem bezpieczeństwa wskazują również zapisy Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku).

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.		Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski: Podkarpackie - [A]-dostępność do sieci transportowej, wskaźnik POPAREA - [B] Średnia dostępność powiatowego węzła transportowego w województwie podkarpackim		Regiony słabiej rozwinięte	0,8443 0,3209	2008		IGIPZ PAN dla MRR	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Wsparcie systemu transportu kolejowego w województwie w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego dotyczyć będzie m.in. modernizacji i rehabilitacji linii kolejowych szczególnie ważnych dla przewozów regionalnych z punktu widzenia transportu pasażerskiego oraz poprawy dostępności do obszarów aktywności gospodarczej i infrastruktury intermodalnej poza siecią TEN-T. W ograniczonym zakresie możliwa będzie również budowa wybranych odcinków linii. Uzupełnieniem inwestycji na liniach kolejowych będą inwestycje mające na celu unowocześnienie (modernizacja, zakup) taboru kolejowego.

Realizacja projektów w zakresie wybranych odcinków linii kolejowych przyczyni się do poprawy spójności terytorialnej województwa i dostępności do regionalnych/subregionalnych ośrodków miejskich. Dzięki realizacji inwestycji infrastrukturalnych na liniach towarowych poprawiających dostępność do infrastruktury intermodalnej poza siecią TEN-T położony zostanie nacisk na wsparcie przedsiębiorstw działających na terenach specjalnych stref ekonomicznych w Mielcu, Tarnobrzegu i Rzeszowie. Jednocześnie poprzez inwestycje w projekty łączące linię szerokotorową z siecią normalnotorową uzyskana zostanie dobra komunikacja z krajami Europy Wschodniej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- Projekty dotyczące taboru kolejowego dla połączeń regionalnych
- Projekty dotyczące regionalnej infrastruktury kolejowej (linie kolejowe, dworce, zaplecze techniczne).

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty w ramach PI 7.4 realizowane będą na obszarze gmin województwa podkarpackiego, przez które przebiegają lub są planowane linie kolejowe.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki Samorządu Terytorialnego
- Podmioty zarządzające infrastrukturą kolejową,
- Przedsiębiorcy (dotyczy wyłącznie podmiotów wykonujących zadania użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego/związku komunalnego, a także spółek prawa handlowego, w których jednostki samorządu terytorialnego/związek komunalny/Skarb Państwa samodzielnie lub łącznie posiadają większość udziałów lub akcji).

Główne grupy docelowe:

Użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z rezultatów wspartych projektów z zakresu kolei

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie w ramach PI 7.4 udzielane będzie w formie dotacji bezpośrednich. Przewiduje się wybór projektów w trybie pozakonkursowym w formule projektów strategicznych.

Realizacja przedsięwzięć w trybie pozakonkursowym dotyczyć będzie projektów zidentyfikowanych w dokumentach strategicznych w zakresie planowania rozwoju infrastruktury transportu (regionalna lista projektów priorytetowych dla inwestycji transportowych - tzw. project pipeline).

Wybór projektów do dofinansowania będzie następował w wyniku oceny poszczególnych przedsięwzięć w oparciu o obiektywne kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący. Nie przewiduje się zastosowania cross-financingu.

Pomoc publiczna może występować w przypadku projektów dotyczących zakupu/modernizacji taboru kolejowego dla podmiotów realizujących obowiązek świadczenia usług publicznych w transporcie zbiorowym.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się możliwość wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia ogólnego.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Całkowita długość nowych linii kolejowych, z czego TEN-T (CI)	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych, z czego TEN-T (CI)	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
3	Całkowita długość zrehabilitowanych linii kolejowych	km					
4	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
5	Pojemność zakupionego lub zmodernizowanego pasażerskiego taboru kolejowego	osoby	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
6	Całkowita długość odcinków linii kolejowych wyposażonych w system ERTMS	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
7	Liczba wybudowanych,	szt.	EFRR	Regiony słabiej			

	przebudowanych lub wyremontowanych przystanków kolejowych, w tym przystosowanych dla osób niepełnosprawnych			rozwinęte			
8	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
9	Długość linii kolejowych, na których zainstalowano inteligentne systemy transportowe	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
10	Przejazdy kolejowe, na których poprawiono bezpieczeństwo uczestników ruchu	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
11	Liczba ciągów komunikacji pieszej w poprzek linii kolejowych (poza dojściami do peronów) zbudowanych, zmodernizowanych lub doposażonych w celu umożliwienia korzystania przez osoby o ograniczonej mobilności	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych (PI 4.5)

Cel szczegółowy:

Poprawa jakości oferty transportu zbiorowego (publicznego) w miastach województwa podkarpackiego

Jednym z kluczowych kierunków rozwoju województwa podkarpackiego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Projekty realizowane w tym priorytecie inwestycyjnym przyczyniają się do realizacji celów strategii *Europa 2020* w ramach priorytetu – Zrównoważony Rozwój. Powyższe oznacza budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w wydajny, zrównoważony sposób wykorzystuje zasoby i zmniejsza emisje zanieczyszczeń. Opiera się on m.in. na właściwej relacji pomiędzy rozwojem transportu i środowiskiem.

Zwiększenie udziału przyjaznego środowiska transportu publicznego na obszarach miejskich to najważniejszy cel operacji planowanych do dofinansowania w ramach priorytetu inwestycyjnego 4.5 w ramach osi priorytetowej V.

Realizowane projekty powinny przyczyniać się do budowy spójnego i efektywnego systemu przewozów pasażerskich na terenie MOF.

W województwie podkarpackim w perspektywie finansowej 2007-2013 realizowane były projekty z zakresu transportu publicznego, obejmujące zarówno roboty budowlane, jak i zakup i/lub modernizację taboru w zdecydowanej większości w średniej wielkości miastach (pow. 20 tys. mieszk.). Wyjątek stanowi Rzeszów (gdzie realizowany był projekt w ramach PO RPW) i Tarnobrzeg. Projekty o największej wartości realizowane były w Mielcu,

Przemysłu, Stalowej Woli i Dębicy¹¹⁵. Jednak potrzeby w tym zakresie są w dalszym ciągu niezaspokojone. Słabość transportu publicznego zauważalna jest w szczególności w miastach mniejszych, gdzie konieczna jest poprawa dostępności do ośrodków centralnych będących miejscami świadczenia usług publicznych.

Poprawa dostępności transportu publicznego, a wraz z nią spójności sieci jest kluczowa w całym systemie hierarchii osadniczej województwa. Dzięki wsparciu zintegrowanych, niskoemisyjnych systemów transportu publicznego zwiększy się mobilność mieszkańców województwa podkarpackiego, zmniejszy się emisja zanieczyszczeń z transportu w obrębie miast, co w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jednostka a pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1									

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Fundamentem zrównoważonej mobilności miejskiej jest zapewnienie sprawnie funkcjonującego i atrakcyjnego dla pasażera transportu zbiorowego. Jednocześnie, nie jest to warunek wystarczający: inwestycjom w infrastrukturę czy tabor transportu publicznego musi towarzyszyć szeroki wachlarz działań inwestycyjnych i „miękkich” zapewniających, że transport zbiorowy będzie wybierany częściej niż samochód jako podstawowy środek przemieszczania się w obrębie miast. Do tych działań towarzyszących można zaliczyć: politykę parkingową, priorytetyzację ruchu pieszego i rowerowego, ułatwienie podróży multimodalnych (park&ride, bike&ride), ograniczenia w ruchu samochodowym w centrach miast, buspasy i priorytety w ruchu miejskim dla środków komunikacji publicznej oraz wiele innych.

Modernizacja czy rozbudowa systemu transportu publicznego nie będzie więc już celem samym w sobie, ale musi być widziana w kontekście zmian w mobilności miejskiej prowadzących do zmniejszenia emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń uciążliwych dla środowiska i mieszkańców aglomeracji.

Budowa zintegrowanego systemu transportu publicznego, wewnątrz wyznaczonego obszaru oraz poprawa jego dostępności zewnętrznej będzie ważnym czynnikiem osiągnięcia celu tego priorytetu inwestycyjnego. Istotne z tego punktu widzenia będą zatem inwestycje polegające nie tylko na budowie/przebudowie (uzupełniającej do poziomu krajowego) infrastruktury transportu publicznego oraz zakupie/wymianie nowego taboru (wyłącznie o zmniejszonej emisji zanieczyszczeń), ale również inwestycje pozwalające integrować różne środki transportu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- budowę, przebudowę infrastruktury transportu publicznego na terenie miasta i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie oraz zakup/modernizację/wymianę niskoemisyjnego

¹¹⁵ Badanie ewaluacyjne pn. Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego, Centrum Studiów Regionalnych UniRegio

taboru w celu ograniczania ruchu drogowego, np. udogodnienia dla podróży multimodalnych i mobilności pracowników (zintegrowane węzły przesiadkowe pomiędzy różnymi rodzajami środków transportu, budowa, przebudowa parkingów Park&Ride i Park&Bike, rozwój systemów tras rowerowych w tym parkingi rowerowe), wprowadzenie zintegrowanych kart miejskich i systemów wspólnych opłat za przewozy, itp. - uzupełnienie projektów realizowanych z poziomu krajowego.

- rozwiązania z zakresu organizacji ruchu, ułatwiające sprawne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej (np. budowa, remont, przebudowa pętli, zatok lub wydzielenie pasów ruchu dla autobusów komunikacji zbiorowej oraz pozostałej infrastruktury służącej obsłudze pasażerów).

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Inwestycje w realizowane będą w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Projekty realizowane w formule ZIT przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Główne typy beneficjentów:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- Podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia,
- Porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera,

Główne grupy docelowe

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się realizację projektów w formule ZIT. Realizacja projektów musi wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast. W przypadku posiadania przez gminy odpowiednich zapisów w istniejących już dokumentach strategicznych lub planistycznych na temat przejścia na gospodarkę niskoemisyjną należy zawrzeć w Strategii ZIT odpowiednie odniesienia.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym. **Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.** Niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Maksymalny udział dofinansowania wydatków kwalifikowanych zakłada się na poziomie 85%. W ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego zastosowanie mieć mogą przepisy dot. pomocy publicznej (projekty realizowane przez podmioty świadczące usługi w publicznym transporcie zbiorowym).

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
2	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg dla rowerów	km	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
3	Liczba wybudowanych obiektów "Park&Ride"	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
4	Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach "Park&Ride"	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
5	Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach "Park&Ride"	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
6	Liczba wybudowanych obiektów "Bike&Ride"	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
7	Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach "bike&ride"	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
8	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych / zintegrowanych centrów przesiadkowych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			

9	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych (C)	[tony ekwiwalentu CO2]	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte			
---	--	------------------------	------	----------------------------	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej, w podziale na fundusze i kategorie regionów

KEW Wskaźnik produktu	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cele pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
Wskaźnik postępu finansowego								
Wskaźnik rezultatu								
Poziom zakontraktowanej alokacji	%	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte					

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorie interwencji

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
033		01		01 05		00		-	-	07	
034		01		01 05		00		-	-	07	
035		01		01 05		01		-	-	07	
037		01		01 05		01		-	-	07	
047		01		01 05		00		-	-	07	
029		01		01 05		00		-	-	07	
030		01		01 05		00		-	-	07	
047		01		01 05		00		-	-	07	
046		01		01 05		01		-	-	04	
047		01		01 05		01		-	-	04	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.6 OŚ PRIORYTETOWA VI. REGIONALNY RYNEK PRACY

Oś priorytetowa VI Regionalny rynek pracy		
CT 8 Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	EFS
	8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	
	8.8 Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego	
	8.9 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	
	8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się	

Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników (PI 8.5)

Cel szczegółowy: Zwiększenie poziomu zatrudnienia w województwie podkarpackim.

Wsparcie osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, w tym osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy przyczyni się do zmniejszenia bezrobocia w regionie oraz ograniczenia bierności zawodowej mieszkańców.

Poprzez zastosowanie aktywnych polityk rynku pracy osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo uzyskają wsparcie w zakresie rozwiązania swoich problemów uniemożliwiających lub utrudniających im podjęcie i utrzymanie aktywności zawodowej. Osoby znajdujące się poza rynkiem pracy będą miały możliwość nabycia doświadczenia zawodowego, nabycia lub dostosowania do potrzeb rynku pracy kwalifikacji zawodowych i kompetencji. Wsparcie psychologiczno-doradcze pozwoli ukierunkować rozwój zawodowy w sposób dostosowany nie tylko do potrzeb rynku pracy ale także do predyspozycji odbiorców usług, co powinno zapewnić trwałość efektu aktywizacji zawodowej grupy docelowej. Dzięki temu zniwelowane zostaną bezpośrednio bariery wpływające na niską aktywność zawodową osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie

	programu (w tym samozatrudnieni) (C)									
2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczności	Rocznie
3	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyj ne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Poziom i struktura zatrudnienia jest jednym z czynników, które wpływają na rozwój społeczno – gospodarczy regionu. Warunkuje go także jakość kapitału ludzkiego, którą określa wiedza, umiejętności, doświadczenie, kompetencje i kwalifikacje. Inwestycja w kapitał ludzki jest w stanie podnieść jego poziom i jakość w sposób, który umożliwi w przyszłości osiągnięcie wymiernych korzyści dla regionu, w tym zwiększenie poziomu zatrudnienia.

Biorąc pod uwagę określone w diagnozie problemy w obszarze rynku pracy województwa podkarpackiego konieczne jest zapewnienie kompleksowych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo. Działania te będą uwzględniały potrzeby poszczególnych grup osób niepracujących, czyli młodych, długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, osób starszych, niepełnosprawnych, kobiet, osób z terenów wiejskich. Kompleksowość i różnorodność planowanych działań jest istotna ze względu na fakt, że w odniesieniu do danej grupy osób często odnosi się więcej niż jedna cecha, która wpływa niekorzystnie na jej sytuację na rynku pracy.

Proponowany w programie zakres wsparcia pozwoli na dostarczenie pomocy w/w osobom o charakterze kompleksowych i dostosowanych do indywidualnych potrzeb programów aktywizujących. Działania podejmowane będą w zakresie zwiększenia aktywności zawodowej w/w grup osób obejmujących szereg instrumentów rynku pracy, które pozwolą na zniwelowanie ich problemów.

Wsparcie będzie się koncentrować na dostosowaniu kompetencji i kwalifikacji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy, oczekiwani pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy . Tak zaprogramowane działania pozwolą na uzyskanie trwałego efektu w postaci aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

Wobec stwierdzonych problemów istotnym jest zapewnienie wsparcia osobom pozostającym bez zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych i bez doświadczenia zawodowego, zmierzającego do uzyskania przez nich doświadczenia.

Koniecznym staje się zapewnienie wsparcia pozwalającego na nabycie praktycznych umiejętności w zakresie przygotowania dokumentów rekrutacyjnych, odbycia rozmowy rekrutacyjnej, podniesienia wiary w swoje możliwości oraz motywacji do poszukiwania pracy, jak również wzmocnienia pewności siebie. W celu uzyskania efektu synergii, powyższe działania mogą być realizowane przy równoległym wsparciu psychologicznym dla osób pozostających bez zatrudnienia. Zapewnienie tego typu wsparcia jest szczególnie

istotne z punktu widzenia problemów osób biernych zawodowo oraz w celu zapewnienia możliwości stworzenia kompleksowych ścieżek wsparcia dla osób tego wymagających.

Niezbędnym jest objęcie wszystkimi możliwymi formami wsparcia osób z terenów wiejskich z uwzględnieniem użytkowników i członków rodzin użytkowników pracujących w niewielkich obszarowo gospodarstwach indywidualnych (obszar użytków rolnych do 2 ha) w szczególności zamierzających odejść z rolnictwa.

Koniecznym staje się także wsparcie mobilności przestrzennej i zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. Regionalny rynek pracy jest w stanie zaabsorbować ograniczoną liczbę nowych pracowników w związku z tym rozwiązaniem, które umożliwi zapewnienie zatrudnienia poza regionalnym rynkiem pracy osobom z jego obszaru jest połączenie usług EURES ze wsparciem szkoleniowym.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji w ramach PI 8.5 planuje się realizować działania aktywizujące prowadzone w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Przedsięwzięcia realizowane w ramach ZIT będą służyć nie tylko zmniejszeniu bezrobocia na tych obszarach, ale również będą miały znaczący wpływ na umocnienie pozycji ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako lokalnych ośrodków rozwoju. Działania będą komplementarne z przedsięwzięciami mającymi na celu przyciągnięcie nowych inwestorów na dany obszar, co z kolei związane będzie z powstaniem nowych miejsc pracy, a tym samym z zapotrzebowaniem na wykwalifikowaną siłę roboczą. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- indywidualne plany działania
- warsztaty i szkolenia z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy
- wsparcie psychologiczne dla osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo
- pośrednictwo pracy, staże/praktyki zawodowe, subsydiowane zatrudnienie, wyposażenie/doposażenie stanowiska pracy
- studia podyplomowe
- wolontariat
- szkolenia prowadzące do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych w powiązaniu z potrzebami pracodawców
- wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu, w tym w ramach zatrudnienia subsydiowanego, wsparcie adaptacyjne dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową lub wolontariat, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/stażysty/praktykanta/wolontariusza do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy, obejmujące doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna.
- wsparcie mobilności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia obejmujące szkolenia prowadzące do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych w powiązaniu z potrzebami pracodawców połączone z usługami w ramach sieci EURES

Główne typy beneficjentów:

- Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- osoby bezrobotne w tym długotrwale bezrobotne, nieaktywne zawodowo oraz poszukujące pracy, w tym w szczególności:
 - ✓ osoby młode w wieku od 25 do 34 roku życia,
 - ✓ osoby poniżej 25 roku życia
 - ✓ osoby powyżej 50 roku życia
 - ✓ osoby z terenów wiejskich
 - ✓ kobiety
 - ✓ osoby niepełnosprawne
 - ✓ osoby bez doświadczenia zawodowego i/lub z małym doświadczeniem zawodowym (staż pracy do 5 lat)
 - ✓ osoby bez kwalifikacji zawodowych
- rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, w szczególności zamierzający odejść z rolnictwa.

Obszary specyficzne objęte wsparciem:

Projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego, a także w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy w formie projektów systemowych
- tryb dla projektów strategicznych

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów głównie w trybie konkursowym. W przypadku projektów systemowych zaplanowane działania będą miały wyłącznie charakter wynikający z realizacji zadań publicznych tj. realizacji działań ustawowych przez Powiatowe Urzędy Pracy.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

W kontekście zróżnicowań wewnątrzregionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary cechujące się największymi opóźnieniami społeczno-gospodarczymi. Obszary te wyznaczone będą za pomocą modelu taksonomicznego Hellwiga – tzw. wzorca rozwoju. Zaproponowany model pozwala na uporządkowanie jednostek terytorialnych (gmin, powiatów) wg ich stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego. Poziom rozwoju mierzony jest jako odległość danej jednostki samorządu terytorialnego od obszaru wzorcowego, tzn. takiego, w którym poziom wszystkich wskaźników wykorzystanych do analizy jest najbardziej

korzystny. Porządkowanie jednostek (gmin/ powiatów) oparte jest na wskaźnikach pochodzących ze statystyki publicznej. W obszarze rynku pracy (CT 8) obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczone są z użyciem następujących wskaźników: stopa bezrobocia rejestrowanego (BDL GUS, 2011), efektywność zatrudnieniowa (MPiPS, 2011), jednostki nowo-zarejestrowane wg REGON na 10 tys. ludności (BDL GUS, 2011), wskaźnik obciążenia demograficznego – osoby w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (BDL GUS, 2011), udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (BDL GUS, 2011), udział osób poniżej 25 r. ż. w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (BDL GUS, 2011), zmiana poziomu bezrobocia 2011/2008 (BDL GUS, 2008, 2011).

Na podstawie powyższych zmiennych w Uszczegółowieniu programu/ w dokumentacji konkursowej/ kryteriach wyboru wskazane będą obszary sytuujące się w grupie 30% powiatów/ gmin, w których intensywność wsparcia powinna być najwyższa z uwagi na zidentyfikowane problemy. Ponadto zastosowane zostaną kryteria wyboru projektów premiujące projekty mające na celu rozwiązanie problemów występujących na wskazanych w ww. dokumentach obszarach (obszary zostały określone w dokumencie MRR nt. mandatu negocjacyjnego – zakres EFS)

W ramach priorytetu część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT. Szczegółowe kryteria i zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone przez Komitet Monitorujący oraz opisane w dokumentach wdrożeniowych.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym.

Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba osób w wieku do 30 lat objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób bezrobotnych(w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy (PI 8.7)

Cel szczegółowy: Tworzenie trwałych miejsc pracy w województwie.

Realizacja wsparcia w ramach priorytetu przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego poprzez zapewnienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania w formie zwrotnej lub bezzwrotnej osobom planującym rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej. Dzięki takiemu wsparciu zlikwidowana zostanie główna bariera rozwoju nowopowstających podmiotów jaką jest brak dostępu do „tanich” źródeł finansowania.

Zakładanie nowych podmiotów gospodarczych w sposób bezpośredni wpłynie na wzrost poziomu przedsiębiorczości. Jednocześnie poza podjęciem samozatrudnienia przez osobę podejmującą działalność gospodarczą nowopowstałe podmioty będą generować dodatkowe miejsca pracy, co doprowadzi do realizacji celu szczegółowego tj. utworzenia nowych miejsc pracy w województwie i tym samym przyczyni się do wzrostu zatrudnienia mieszkańców regionu.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników w UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdawczości	Rocznie
2	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Regiony słabiej rozwinięte	szt.						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
3	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Regiony słabiej rozwinięte	szt.						System sprawozdawczości/ Badanie ewaluacyjne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Rozwój przedsiębiorczości ma bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji ekonomicznej i społecznej regionu. Wpływa na wzrost liczby nowych miejsc pracy, dzięki czemu stanowi skuteczną formę podnoszenia aktywności zawodowej i przeciwdziałania bezrobociu.

Rozwój przedsiębiorczości pozostaje w ścisłej korelacji z podkarpackim rynkiem pracy, który charakteryzuje wysoki stopień bezrobocia i niski wskaźnik zatrudnienia. Z tego też powodu wzrost poziomu przedsiębiorczości jest zjawiskiem pożądanym i wymagającym wsparcia. Przekłada się bezpośrednio na powstanie nowych miejsc pracy, w tym poprzez samozatrudnienie.

W celu zwiększenia poziomu przedsiębiorczości oraz jej pozytywnego oddziaływania na rynek pracy w ramach priorytetu pomoc skoncentrowana będzie na udzielaniu wsparcia osobom planującym rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W związku ze zdiagnozowanymi problemami w zakresie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania koniecznym staje się uruchomienie instrumentów, które będą w stanie wesprzeć nowopowstałe firmy w początkowej fazie ich działalności aby umożliwić ich tworzenie i rozwój.

Wsparcie realizowane będzie za pośrednictwem szeregu instrumentów, zarówno zwrotnych jak i bezzwrotnych. Jednocześnie łącznie ze wsparciem bezzwrotnym, na rozpoczęcie działalności gospodarczej możliwe będzie udzielanie wsparcia pomostowego, które ma wesprzeć nowopowstały podmiot w początkowym okresie jego działalności, kiedy to dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania jest bardzo ograniczony, a przedsięwzięcie nie generuje wysokich przychodów.

Równocześnie zapewnione zostanie wsparcie o charakterze niefinansowym w formie doradztwa i szkoleń.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- bezzwrotne wsparcie w postaci dotacji dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, obejmujące także finansowe wsparcie pomostowe w początkowym okresie działalności – dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy
- wsparcie zwrotne dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.
- wsparcie doradczo – szkoleniowe dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej oraz osób, które rozpoczęły działalność gospodarczą w ramach projektów realizowanych niniejszym priorytecie, w początkowym okresie działalności.
- wsparcie w postaci bezzwrotnych dotacji na spłatę pożyczki do 20% wartości pożyczki.

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- osoby fizyczne zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów wyłącznie w trybie konkursowym oraz w ramach pakietów operacji.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn, polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji

Dodatkowo przyjęte zostaną kryteria preferujące wsparcie rozwoju przedsiębiorczości poprzez zapewnienie kompleksowego wsparcia, w tym w postaci dostępu do lokalu, sprzętu, usług administrowania dla osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej świadczonego przez inkubatory przedsiębiorczości (w tym utworzone w ramach osi I), świadczonego na rzecz tych osób nieodpłatnie.

Istotne znaczenie z punktu widzenia podniesienia poziomu przedsiębiorczości poprzez zapewnienie kompleksowego wsparcia nowopowstającemu podmiotowi ma działalność inkubatorów przedsiębiorczości. Tego typu instytucje są w stanie zapewnić nowej firmie wsparcie towarzyszące w postaci dostępu do lokalu, sprzętu, usług administrowania (m.in. usług księgowych, prawnych, marketingowych). W celu zapewnienia komplementarności z osią I, na etapie wyboru projektów składanych przez potencjalnych operatorów wsparcia (instytucji udzielających wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej), zostaną zastosowane kryteria preferencyjne dla inkubatorów przedsiębiorczości.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach osi priorytetowej przewiduje się zastosowanie instrumentów finansowych zwrotnych wspierających tworzenie nowych przedsiębiorstw w postaci np. preferencyjnych pożyczek, kredytów umarzalnych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba osób bezrobotnych(w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba osób długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystanej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego (PI 8.8)

Cel szczegółowy: Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób posiadających utrudniony dostęp do rynku pracy.

Analiza regionalnego rynku pracy wskazuje na silną potrzebę objęcia wsparciem zwłaszcza kobiet powracających na rynek pracy, które w większym stopniu niż mężczyźni narażone są na niską efektywność w pracy oraz dezaktualizację kwalifikacji zawodowych związaną z wykonywaniem obowiązków rodzicielskich. Zastosowanie elastycznych form pracy i poprawa funkcjonowania systemu usług opieki nad dziećmi do lat 3 wpłynie na zwiększenie możliwości godzenia relacji praca – życie prywatne, a tym samym na wzrost udziału młodych matek w zatrudnieniu umożliwiając im niejednokrotnie pierwsze lub ponowne wejście na rynek pracy.

Podjęte działania przyczynią się do wzrostu zatrudnienia wśród osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy poprzez wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia oraz zastosowanie elastycznych form zatrudnienia. Wsparcie skierowane będzie w szczególności do osób napotyających bariery w łączeniu życia zawodowego z rodzinnym i pozwoli na wypracowanie konkretnych rozwiązań ułatwiających osiągnięcie równowagi pomiędzy tymi dwoma formami aktywności społecznej.

Stworzenie odpowiednich warunków rozwoju zawodowego przyniesie realne korzyści zarówno dla rodziców, jak i przedsiębiorców oraz całego społeczeństwa.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów.

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczości/ Badanie ewaluacyjne	Rocznie
2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczości	Rocznie
3	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
4	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Zapewnienie optymalnych warunków zatrudnienia pozwalających na godzenie ról rodzinnych i zawodowych jest niezwykle istotne z punktu widzenia rynku pracy. Biorąc pod uwagę słabo rozwinięty system opieki żłobkowej, klubów dziecięcych czy dziennych opiekunów na terenie województwa podkarpackiego niezwykle ważne jest wsparcie funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz rozwój innych form opieki. Pomoc skierowana będzie na poprawę funkcjonowania już istniejących placówek poprzez stworzenie możliwości wygenerowania nowych miejsc pobytu oraz dostosowanie ich do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług. W przypadku większych miejscowości gdzie istnieje

potencjał ludnościowy i infrastruktura, wsparcie ukierunkowane będzie na żłobki, natomiast w mniejszych miejscowościach i wsiach zostanie zapewniona opieka w klubach dziecięcych, przez dziennych opiekunów lub nianie.

Wsparcie będzie obejmowało również tworzenie nowych żłobków - zwłaszcza na terenach gdzie dostęp do takich placówek jest mocno ograniczony oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3. Dodatkowym wsparciem sprzyjającym powrotowi na rynek pracy będzie również dostosowanie czasu funkcjonowania instytucji świadczących usługi opieki nad małym dzieckiem do czasu pracy rodziców, np. całodobowe lub weekendowe. Ponadto możliwe będzie powstawanie żłobków przyzakładowych.

Obok działań podejmowanych w zakresie wspierania usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia istotnym jest równoczesne wdrażanie i umacnianie elastycznych form zatrudnienia (EFZ) w przedsiębiorstwach, jak i w świadomości potencjalnych pracowników.

W Krajowym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014 dostrzeżono, że *„Szczególną rolą państwa powinno być ułatwienie godzenia życia zawodowego i rodzinnego poprzez rozwój instytucji opieki nad dziećmi oraz osobami starszymi i upowszechnianie elastycznego czasu pracy w niepełnym wymiarze czasu i pracy na odległość, co pozwoliłoby lepiej dostosować oferty pracy do możliwości osób wychowujących dzieci lub opiekujących się osobami starszymi, które w szerszym zakresie mogłyby stać się aktywne zawodowo godząc obowiązki rodzinne z zawodowymi.”*¹¹⁶

Pomimo korzyści płynących z wdrożenia EFZ nie są one nadal w pełni wykorzystywane przez polskich pracodawców, bowiem w społeczeństwie istnieje nieprzerwanie silnie zakorzeniony negatywny wizerunek takich form zatrudnienia. Dzieje się tak głównie, dlatego że kojarzą się z umowami na czas określony, pracą dorywczą, umowami cywilno-prawnymi, pracą w niepełnym wymiarze czasu pracy, pracą na zastępstwo, pracą tymczasową, czyli brakiem stałości zatrudnienia. Pracodawcy rzadko decydują się na umożliwienie pracy z domu, wprowadzeniu elastycznych godzin pracy czy zatrudnieniu tymczasowe, które najczęściej służy, jako forma rekrutacji.

Wsparcie będzie ukierunkowane na promocję EFZ wśród pracodawców, pośród osób poszukujących pracy jak i pracujących oraz zostaną podjęte działania wspomagające wdrażanie EFZ w przedsiębiorstwach polegające m.in. na zapewnieniu pracownikowi świadczącemu pracę w sposób niestacjonarny niezbędnego sprzętu do wykonywania pracy oraz niezbędnych szkoleń w zakresie obsługi przekazanego sprzętu (na zasadach zgodnych z art. 67¹¹ *Kodeksu pracy*). W ramach programu została przewidziana również refundacja kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce) oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3 (dzienni opiekunowie)
- programy promujące elastyczne formy zatrudnienia:
 - ✓ wśród przedsiębiorców – propagowanie pracy na odległość, elastycznych godzin pracy, wskazywanie możliwości współpracy ze swoimi pracownikami pomimo ich sytuacji prywatnej
 - ✓ wśród pracowników – wskazująca na możliwość pogodzenia życia rodzinnego (np. w przypadku opieki nad osobą zależną) z życiem zawodowym

¹¹⁶ Krajowy Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014, Warszawa 2012, s. 22

- ✓ wśród bezrobotnych – zmiana wizerunku umów cywilno-prawnych czy pracy tymczasowej, jako lepszego rozwiązania niż pozostawanie na bezrobociu
- ✓ wśród osób starszych – prowadząca do aktywizacji zawodowej oraz wydłużenia czasu pozostawania na rynku pracy
- organizacja indywidualnych szkoleń podczas przerwy w wykonywaniu zawodu spowodowanej rodzicielstwem w celu zapobiegania dezaktualizacji kwalifikacji zawodowych
- refundacja kosztów opieki nad dziećmi w czasie trwania szkoleń
- wdrażanie elastycznych form zatrudnienia w przedsiębiorstwach:
 - ✓ zakup niezbędnego sprzętu/oprogramowania umożliwiającego pracownikom pracę na odległość oraz przeszkolenie personelu
 - ✓ zwrot kosztów na przystosowanie stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej
 - ✓ refundacja kosztów opieki nad dzieckiem lub osobą zależną
- tworzenie i funkcjonowanie centrów co-workingu/laboratoriów pracy

Główne typy beneficjentów:

- Wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia w przypadku, gdy co najmniej jedno z rodziców lub opiekunów prawnych powraca na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka
- przedsiębiorcy
- pracownicy przedsiębiorstw
- osoby bezrobotne
- osoby poszukujące pracy
- osoby niepełnosprawne
- osoby 50+

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi będą realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów wyłącznie w trybie konkursowym. Szczegółowe kryteria, zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.
- powiązanie projektów promujących ideę flexicurty z działaniami skierowanymi na wdrażanie idei w przedsiębiorstwach.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób opiekujących się osobami zależnymi objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba osób bezrobotnych(w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystanej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

	wsparcie w programie (C)						
13	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (PI 8.9)

Cel szczegółowy 1.: Poprawa kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami.

Cel szczegółowy 2 : Pomoc w zakresie utrzymania lub uzyskania zatrudnienia przez pracowników dotkniętych procesami zmiany gospodarczej.

Realizacja wsparcia pozwoli zarówno na podniesienie poziomu kwalifikacji pracowników, jak i umożliwi elastyczne dostosowywanie się do zmian gospodarczych zarówno przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacji, jak i ich pracowników – osób, których bezpośrednio te procesy zmian dotyczą.

Podniesienie kwalifikacji pracowników podkarpackich przedsiębiorstw poprzez wsparcie realizacji usług rozwojowych, zgodnych ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw umożliwi zlikwidowanie ich zdiagnozowanej luki kompetencyjnej, co poprzez lepsze pełnienie powierzonych im obowiązków wpłynie bezpośrednio na poprawę pozycji konkurencyjnej regionalnych przedsiębiorstw.

Działania mające na celu przeciwdziałanie i likwidację negatywnych skutków zachodzących w regionalnej gospodarce procesów restrukturyzacyjnych ukierunkowane zostaną zarówno na konkretne przedsiębiorstwa, których dotyczą opisywane procesy (zwłaszcza związane z planami zwolnień grupowych), jak też skierowane zostaną do indywidualnych odbiorców - osób, które w związku z trwającymi procesami zmian regionalnej gospodarki utraciły zatrudnienie z przyczyn zakładu pracy.

Wsparcie pozwoli poprawić sytuację konkurencyjną regionalnych przedsiębiorstw dotkniętych procesami zmiany gospodarczej, jak również przywrócić do zatrudnienia osoby, które w wyniku zmian gospodarczych utraciły wcześniejsze zatrudnienie.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdawczości	Rocznie
2	Liczba osób które po opuszczeniu programu podjęły	Regiony słabiej	osoby						System sprawozdawczości	Rocznie

	pracę lub kontynuowały zatrudnienie w dotychczasowym miejscu pracy	rozwinęte								
3	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
4	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby							Rocznie
5	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby							Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Z dostępnych analiz wynika, że znaczna część pracodawców uczestniczyła do tej pory we współfinansowaniu działań zmierzających do rozwoju kwalifikacji swoich pracowników - jednak w skali regionalnej działania realizowane do tej pory wydają się być niewystarczająco efektywne, o czym świadczyć może w sposób pośredni chociażby wskaźnik poziomu kształcenia ustawicznego, utrzymujący się na najniższych poziomach w skali kraju (a dodatkowo notowany jest jego spadek w ostatnich latach).

Biorąc jednakże pod uwagę bardzo szeroki zakres dostępnych w funkcjonującym na terenie całego kraju - Rejestrze Usług Rozwojowych - typów operacji możliwych do sfinansowania, na poziomie województwa zostanie wprowadzony jasno zdefiniowany system preferencji, który umożliwi dofinansowanie w pierwszej kolejności tych usług, które zarówno swoim charakterem, jak i tematyką jednoznacznie realizują przyjęte cele rozwojowe województwa.

Założenie dotyczące preferowania usług nie wyklucza możliwości finansowania innego rodzaju usług dostępnych w ramach Rejestru Usług Rozwojowych. Będzie to możliwe pod warunkiem przygotowania przez przedsiębiorcę odpowiedniej analizy uwiarygodniającej konieczność zastosowania określonego rodzaju (czy też tematyki) usługi – jednakże każdorazowo usługa ta będzie musiała zostać zrealizowana poprzez podmiot wybrany z Rejestru.

W ramach perspektywy finansowej 2007 – 2013 podjęto szereg działań związanych z koniecznością przeciwdziałania skutkom ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego który również w coraz większym stopniu dotyka krajowe i regionalne przedsiębiorstwa. Ze względu na to, że bieżąca sytuacja zarówno na świecie, jak i w Polsce nie ulega znaczącej poprawie, konieczne jest kontynuowanie tego typu działań.. Działania te będą polegały na realizacji szeregu instrumentów, umożliwiających

świadczenie bezpośredniej pomocy konkretnym przedsiębiorcom, którzy nie radzą sobie na dynamicznym, dotkniętym przez kryzys rynku .

Jak pokazuje doświadczenie lat ubiegłych, profilaktyka pozwala na unikanie sytuacji zagrożenia.

Realizowane będą działania które pozwolą na stworzenie programów naprawczych dla firmy, takich jak ukierunkowanie działalności na nowe tory, w tym również na strategiczną zmianę profilu firmy. Jednocześnie w sytuacji, gdy pomoc nie przyniesie oczekiwanych skutków podjęte zostaną kompleksowe działania pozwalające pracownikom firm na utrzymanie się na rynku pracy.

Sytuacja społeczno gospodarcza, zarówno w skali kraju, jak i województwa podkarpackiego, napotyka na szereg problemów związanych z niekorzystną koniunkturą, spowodowaną kryzysem. Okoliczności te wymuszają na przedsiębiorstwach wprowadzanie działań, zmierzających do utrzymania swojej pozycji na rynku. Inicjowanie procesów restrukturyzacyjnych, w celu adaptacji do nowej sytuacji, niejednokrotnie pociąga za sobą redukcję zatrudnienia. Osoby, które straciły pracę lub są zagrożone jej utratą, w wyniku przechodzenia przez pracodawcę procesów restrukturyzacyjnych, potrzebują szybkiej interwencji, aby pozostały aktywne na rynku pracy. Działania prewencyjne, zaradcze (mające na celu zatrzymanie tych osób na rynku pracy), są zatem konieczne do podjęcia - w dłuższej perspektywie są efektywniejsze, ponieważ osoba, która utrzyma się na rynku pracy, nie zostanie beneficjentem instytucji zajmujących się pomocą osobom bez zatrudnienia. Dla osób dotkniętych zwolnieniami zaplanowano więc kompleksowe wsparcie mające umożliwić im szybki powrót na rynek pracy w oparciu o indywidualnie zdiagnozowane potrzeby rozwojowe uczestników, pozostające jednak w odniesieniu do możliwości i potrzeb lokalnych rynków pracy. Istotnym jest w tym przypadku również zwiększenie mobilności pracowników poprzez umożliwienie im poszukiwania zatrudnienia poza dotychczasowym miejscem zamieszkania a w ten sposób uzyskanie nowego trwałego miejsca pracy na bardziej chłonnych rynkach zarówno w ramach regionu jak i poza nim.

W kontekście powyższego zaplanowane w ramach priorytetu wsparcie pozwoli zapobiegać sytuacjom kryzysowym występującym w regionalnych przedsiębiorstwach dzięki możliwości szybkiego reagowania. Istotnym jest aby w nowym okresie, kontynuując dobrą praktykę pochodzącą z rozwiązań wypracowanych w latach 2007 – 2013, wspierać zarówno przedsiębiorstwa - oferując im pakiet narzędzi pomocowych, począwszy od zmian i uproszczenia procedur prawnych (działania na poziomie centralnym), poprzez pomoc w dostosowaniu ich struktury i zakresu działalności do potrzeb rynku jak również pracowników, którzy w wyniku procesów restrukturyzacyjnych zostali dotknięci procesami zwolnień lub są nimi zagrożeni

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- podnoszenie kwalifikacji pracowników firm,
- diagnoza potrzeb szkoleniowych przedsiębiorstw zainteresowanych uzyskaniem dofinansowania wsparcia szkoleniowo-doradczego dla pracowników
- wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych przedsiębiorstw, np.:
 - ✓ wsparcie doradcze na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej;

- ✓ zapewnienie przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej wsparcia doradczo-szkoleniowego w zakresie opracowania i wdrożenia planu/strategii restrukturyzacji;
 - ✓ podnoszenie świadomości kadr zarządzających restrukturyzowanych przedsiębiorstw w zakresie możliwości wsparcia przechodzonego procesu zmiany
 - ✓ kompleksowe wsparcie outplacementowe bazujące na narzędziach związanych ze szkoleniami zawodowymi, poradnictwem psychologiczno-zawodowym, wsparciem zatrudnienia w formie staży, praktyk zawodowych, pośrednictwa pracy, wsparcie rozpoczynania działalności gospodarczej poprzez działania szkoleniowo-doradcze oraz środki (bezzwrotne i zwrotne) na rozpoczynanie działalności gospodarczej, dodatki związane z podejmowaniem pracy poza miejscem zamieszkania
- wsparcie osób, które utraciły pracę z przyczyn zakładu pracy ukierunkowane na szybkie przywrócenie osób do zatrudnienia

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mające siedzibę lub oddział na terenie województwa podkarpackiego,
- zamieszkali na terenie województwa podkarpackiego pracownicy mikro, małych i średnich przedsiębiorstw zgłaszający z własnej inicjatywy chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych.
- pracodawcy i pracownicy pracodawców przechodzących procesy restrukturyzacyjne
- osoby, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi będą realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach realizacji pierwszego celu szczegółowego zakłada się wykorzystanie opracowanego przez MRR i PARP funkcjonującego na poziomie całego kraju jednolitego Rejestru Usług Rozwojowych.

Planuje się zastosować istniejący system z wykorzystaniem funkcjonującej na poziomie województwa podkarpackiego modyfikacji polegającej na niezależnym funkcjonowaniu 2 ścieżek finansowania usług rozwojowych:

ścieżka uproszczona bez diagnozy potrzeb w zakresie usług rozwojowych przedsiębiorstwa,
ścieżka z diagnozą potrzeb w zakresie usług rozwojowych przedsiębiorstwa.

Obywa modele funkcjonują w sposób zintegrowany z wdrożonym centralnie systemem Rejestru Usług Rozwojowych (RUR) i są oparte o usługi rozwojowe możliwe do świadczenia w ramach powyższego Rejestru, realizowane przez podmioty zarejestrowane w RUR. Rejestracja w systemie umożliwia dokonywanie wyboru spośród podmiotów spełniających określone (jednakowe) kryteria oraz podlegających ewaluacji osiąganych efektów dokonywanej przez uczestników wsparcia.

W ramach pierwszej ścieżki podmiot korzystający ze wsparcia może uzyskać dofinansowanie usługi wybranej z Rejestru w oparciu o aktualizowany corocznie regionalny katalog zawierający zestawienie usług rozwojowych preferowanych na poziomie województwa. Usługi wymienione w katalogu (zarówno rodzaje finansowanych usług rozwojowych, jak i ich tematyka) wybierane są ze względu na istotne znaczenie i zbieżność ze zdiagnozowanymi potrzebami rozwojowymi województwa przez zespół ekspertów regionalnych powoływanych przez Samorząd Województwa.

Druga ścieżka umożliwia przedsiębiorcy skorzystanie z usługi rozwojowej, która w bieżącej chwili nie występuje w katalogu preferowanych usług rozwojowych (ze względu na rodzaj usługi czy też tematykę). W tym przypadku dodatkowym elementem finansowanym w ramach programu jest wymagana analiza potrzeb przedsiębiorcy uzasadniająca konieczność uzyskania dofinansowania usługi rozwojowej spoza aktualnego katalogu usług preferowanych.

W ramach działań zmierzających do realizacji drugiego i trzeciego celu szczegółowego zakładane jest ukierunkowanie wsparcia zarówno do przedsiębiorców zgłaszających określone problemy restrukturyzacyjne, jak i wsparcie kierowane bezpośrednio do osób dotkniętych skutkami zmiany gospodarczej, które w wyniku powyższych procesów utraciły zatrudnienie.

Zakłada się istnienie 2 ścieżek udzielania wsparcia:

- wsparcie realizowane w formule konkursowej (kierowane do przedsiębiorstw)
- wsparcie systemowe (kierowane do osób).

Pierwsza formuła wsparcia dotyczyła by wszystkich możliwych typów operacji kierowanych do konkretnego zidentyfikowanego z nazwy przedsiębiorstwa – odbiorcy wsparcia. Wsparcie realizowane byłoby w formule otwartego konkursu umożliwiającego szybkie kierowanie wsparcia w obszary wymagające natychmiastowej interwencji.

Wsparcie systemowe (pozakonkursowe) dotyczyć powinno wsparcia kierowanego do indywidualnych osób, które zostały zwolnione z przyczyn pracodawcy i powinno obejmować kompleksowe instrumentarium umożliwiające objęcie wsparciem outplacementowym bezpośrednio po utracie zatrudnienia. Szybkie działania powinny umożliwić niezwłoczny powrót do zatrudnienia osób, które w wyniku trwających w regionie działań restrukturyzacyjnych, nie ze swojej winy utraciły zatrudnienie.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
-----	--	---------------	---------	-------------------	-------------------------	---------------	----------------------------

1	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w ramach programu	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w ramach programu (C)	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób zagrożonych zwolnieniem z pracy (w tym osoby zwolnione) objętych wsparciem w ramach programu	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Aktywne i zdrowe starzenie się (PI 8.10)

Cel szczegółowy: Utrzymanie aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowia mieszkańców województwa.

Celem priorytetu jest utrzymanie pracowników w jak najlepszej kondycji psychofizycznej na rynku pracy przy jednoczesnym ułatwieniu powrotu do pracy osobom w wieku aktywności zawodowej, które zostały zdiagnozowane jako czasowo niezdolne do pracy.

Utrzymania aktywności zawodowej na rynku pracy, poprzez szereg działań z zakresu promocji zdrowia oraz szeroko rozumianej profilaktyki, przyczyni się do zatrzymania wiedzy i doświadczenia, w tym również starszych pracowników, które stanowią naturalny kapitał każdej firmy. W obliczu starzejącego się społeczeństwa niezwykle istotnym staje się zmiana postrzegania starszych pracowników oraz uwolnienie się od powszechnie panujących stereotypów. Stanie się to możliwe m.in. poprzez wdrożenie w przedsiębiorstwach programów z zakresu zarządzania wiekiem.

Ponadto zachowanie dobrego stanu zdrowia będzie sprzyjało opóźnieniu decyzji o opuszczeniu rynku pracy.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
2	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W oparciu o zdiagnozowane problemy w ramach priorytetu podjęte zostaną działania promujące ochronę zdrowia i zdrowy tryb życia, ukierunkowane na rozwój postaw prozdrowotnych i pro środowiskowych wśród mieszkańców regionu. Uzupełnieniem powyższych działań będą programy propagujące codzienną aktywność fizyczną oraz zdrową dietę. Istotną rolę odgrywać będą działania profilaktyczne w zakresie wczesnego wykrywania chorób oraz leczenie, co przyczyni się do zmniejszenia zachorowalności i umieralności w zakresie chorób cywilizacyjnych, w szczególności chorób układu krążenia, układu kostnowięśniowego, układu oddechowego, chorób psychicznych i nowotworów, które współcześnie są przyczyną zbyt szybkiego opuszczania rynku pracy. Działania ukierunkowane będą na wczesną profilaktykę utrwalającą prawidłowe wzorce zdrowego stylu życia, w formie programów przesiewowych, w szczególności w zakresie wczesnego wykrywania raka piersi (badania mammograficzne), raka szyjki macicy (badania cytologiczne), raka gruczołu krokowego (badanie PSA), raka narządów trawiennych, narządów oddechowych. Istotnym elementem wsparcia będą również programy profilaktyczne w zakresie chorób zawodowych lub innych, przyczyniających się do przedwczesnego opuszczania rynku pracy i dezaktywacji zawodowej pracowników (np. profilaktyka pierwotna i wtórna w zakresie chorób kardiologicznych).

W ramach programu przewidziane zostały działania ukierunkowane zarówno na fizyczny, jak i psychiczny aspekt zdrowia, w związku z tym obejmuje on także wsparcie psychologiczne zmierzające m.in. do redukcji stresu związanego z wykonywaną pracą lub pozostawaniem bez zatrudnienia.

Słabe zdrowie postrzegane jest jako główny powód wcześniejszego odchodzenia na emeryturę, stąd też należy stworzyć odpowiednie zabezpieczenie zdrowotne poprzez zapewnienie warunków sprzyjających utrzymaniu i poprawie dobrego stanu zdrowia.

Mając na uwadze powyższe należy podjąć działania na rzecz zmiany sposobu myślenia pracodawców, którzy powinni zainteresować się rozwiązaniami umożliwiającymi

zarówno pozyskiwanie starszych pracowników, wykorzystanie ich wiedzy i doświadczenia, jak również pozwolić im na kontynuację zatrudnienia. W ramach priorytetu zaplanowane zostaną m.in. działania ukierunkowane na podniesienie wiedzy z obszaru zarządzania wiekiem, co będzie czynnikiem zwiększającym potencjał adaptacyjny przedsiębiorstw.

Ponadto pomoc obejmować będzie opracowanie i wdrażanie programów rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiających powrót do pracy dla osób w wieku aktywności zawodowej (18-67), które z różnych przyczyn zdiagnozowane zostały jako osoby niezdolne do pracy (czasowa niezdolność do pracy). Wsparcie zorientowane będzie na zwiększenie ilości świadczeń oraz wzrost poziomu jakości usług w zakresie rehabilitacji przyczyniającej się do powrotu osób w wieku produkcyjnym na rynek pracy.

W celu wydłużenia okresu aktywności zawodowej mieszkańców oraz zwiększenia liczby lat przeżytych w zdrowiu realizowane będą programy zdrowotne ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, programy przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach szczególnych, przygotowujące do kontynuowania pracy na innych stanowiskach, o mniejszym obciążeniu dla zdrowia. Uzupełnieniem powyższego wsparcia będzie podejmowanie działań świadomościowych w postaci kampanii społecznych na rzecz zwiększenia poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy, rozwoju kultury bezpieczeństwa czy też zabezpieczenia przed wypadkami w pracy.

Powyższe wsparcie wpłynie pozytywnie na utrzymanie mieszkańców regionu w zdrowiu i tym samym wydłużenie okresu ich aktywności zawodowej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- promocja zdrowego trybu życia poprzez edukację zdrowotną i prośrodowiskową
- szkolenia z zakresu edukacji zdrowotnej prowadzące do rozwoju postaw prozdrowotnych i prośrodowiskowych
- wsparcie psychologiczne skierowane do osób:
 - ✓ zatrudnionych poprzez treningi służące przeciwdziałaniu negatywnym skutkom stresu zawodowego
 - ✓ pozostających bez zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób długotrwale bezrobotnych
- szkolenia przekwalifikujące pracowników długotrwale pracujących w warunkach szkodliwych, przygotowujące do kontynuowania pracy na stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia
- szkolenia i doradztwo w zakresie zarządzania wiekiem w przedsiębiorstwie
- dofinansowanie wyposażenia lub wyposażenia stanowisk pracy dostosowanych do potrzeb pracowników w starszym wieku lub niepełnosprawnych
- dofinansowanie aktywnego spędzania wolnego czasu pracowników
- współfinansowanie programów profilaktycznych pozwalających na utrzymanie osób zatrudnionych w zdrowiu, a tym samym wydłużenie okresu ich aktywności zawodowej w tym:
 - ✓ badania przesiewowe m.in. : badania mammograficzne/USG piersi, badania cytologiczne, badania endoskopowe, badanie PSA
 - ✓ badania w kierunku chorób zawodowych
- współfinansowanie rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiającej osobom w wieku produkcyjnym powrót do pracy lub utrzymanie aktywności zawodowej

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- osoby zatrudnione, w tym w warunkach szkodliwych
- osoby pozostające bez zatrudnienia,
- przedsiębiorcy

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi będą realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego. Brak zdiagnozowanych specyficznych obszarów wsparcia.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów wyłącznie w trybie konkursowym. Szczegółowe kryteria, zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych.

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,
- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba osób objętych programami rehabilitacji	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

	medycznej ułatwianymi powrót do pracy					Beneficjent	
--	--	--	--	--	--	-------------	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ramy wykonania osi priorytetowej

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji

Europejski Fundusz Społeczny: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
0100		01		01 05		01		?			
0102		01 04		01 05		-	-	?			
0103		01		01 05		-	-	?			
0104		01 04		01 05		-	-	?			
0105		01		01 05		-	-	?			

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.7 OŚ PRIORYTETOWA VII. INTEGRACJA SPOŁECZNA

Oś priorytetowa VII Integracja społeczna		
CT 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych	EFRR
	9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich	
	9.3 Wspieranie przedsiębiorstw społecznych	
	9.4 Aktywna integracja w szczególności w celu poprawy zatrudnialności	EFS
	9.5 Integracja społeczności marginalizowanych takich jak Romowie	
	9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym	
	9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych	

Oś priorytetowa *VII Integracja społeczna* jest osią dwufunduszową współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Uzasadnieniem dla zastosowania takiego podejścia jest uzupełniający charakter EFRR w ramach celu tematycznego 9. W ramach osi VII wiodącym fundusze jest EFS, zaś EFRR pełni jedynie rolę pomocniczą i będzie wykorzystywany jedynie w sytuacji, gdy inwestycje finansowane z jego udziałem będą związane z realizacją celów społecznych wynikających z interwencji EFS tj. odnoszących się do walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych (PI 9.1)

Cel szczegółowy: Poprawa jakości i usług w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej oraz wzrost bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej

Elementem wpływającym na wzrost rozwoju województwa oraz jakość życia mieszkańców jest dostosowana do potrzeb, odpowiednio przystosowana i wyposażona infrastruktura publiczna. Zdrowe i aktywne społeczeństwo przyczynia się do budowania regionalnego rynku pracy odpowiadającego na wyzwania współczesnej gospodarki oraz potrzeby lokalnych pracodawców. W celu utrzymania mieszkańców regionu w dobrym zdrowiu i odpowiedniej aktywności na rynku pracy, podjęte zostaną działania zmierzające do poprawy i zwiększenia dostępności infrastruktury ochrony zdrowia, w tym również w zakresie deficytowych usług medycznych.

Z punktu widzenia rozwoju województwa, kluczowym elementem jest również zaopatrzenie mieszkańców w wysokiej jakości usługi z zakresu pomocy społecznej. Zmiany demograficzne zmierzające w kierunku szybkiego starzenia się społeczeństwa powodować będą wzrost zapotrzebowania na usługi w tym obszarze. Celem podejmowanych działań będzie zwiększenia dostępu do usług w zakresie pomocy społecznej, które spełniają standardy a tym samym są szeroko dostępne.

Wsparcie infrastrukturalne będzie miało znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, przyczyni się do upowszechnienia dostępu do świadczeń w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Jednocześnie podejmowane działania mogą mieć znaczące oddziaływanie na zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, przywrócenie na rynek pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpśredniego lub długoterminowego) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników w UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)
1	Zgony na 10 tys. mieszkańców wg przyczyny: - nowotwory złośliwe - choroby układu krążenia		Regiony słabiej rozwinięte	- nowotwory złośliwe 18,4 (2010) - choroby układu krążenia 44,9 (2010)			GUS	Rocznie
2	Liczba zgonów niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych/ liczba łóżek na oddziałach neonatologicznych w szpitalach ogólnych	szt.	Regiony słabiej rozwinięte	5,3 (2011)/ 611 (2010)			GUS	Rocznie
3	Liczba łóżek w zakładach długoterminowej, stacjonarnej opieki zdrowotnej	szt.	Regiony słabiej rozwinięte	1746 (2010)			GUS	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W celu zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców regionu należy podjąć działania zmierzające do dostosowania systemu ochrony zdrowia do zachodzących zmian demograficznych i epidemiologicznych, w szczególności starzenia się społeczeństwa oraz wzrastającej w województwie zachorowalności i umieralności w zakresie: chorób nowotworowych, układu krążenia, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, chorób psychicznych, alergicznych, a także chorób zakaźnych i zagrożeń epidemiologicznych.

Należy zaznaczyć, iż w województwie podkarpackim kluczowy problem stanowi konieczność podwyższenia jakości usług medycznych w zakresie opieki nad kobietą w okresie ciąży, porodu, położu oraz specjalistycznej opieki nad noworodkiem i świadczeń zdrowotnych dla dzieci. Działania te mogą wpłynąć korzystnie na przyrost naturalny

poprzez świadome podejmowanie decyzji o posiadaniu dzieci. W tym obszarze niezbędne jest m.in. odpowiednie wyposażenie niezbędne do leczenia i monitorowania pacjentów na oddziałach intensywnej opieki neonatologicznej, utworzenie ośrodka perinatologii i oddziału intensywnej terapii dla dzieci. Właściwa diagnostyka i terapia zastosowana od najwcześniejszych lat życia, przyczyni się do lepszego stanu zdrowia oraz wydłużenia okresu lat przeżytych w zdrowiu. W związku z powyższym, kierunek interwencji skoncentrowany będzie na poprawie dostępności i jakości świadczeń w zakresie ginekologii, położnictwa, perinatologii, neonatologii oraz pediatrii.

Mimo, iż w minionych latach inwestycje w zakresie onkologii i kardiologii na terenie województwa umożliwiły usprawnienie funkcjonowania placówek świadczących usługi w tym zakresie, to jednak ze względu na wysoki odsetek zachorowalności i zgonów¹¹⁷ powodowanych tymi schorzeniami, niezbędne jest w dalszym ciągu wspieranie tego obszaru, zwłaszcza w obszarze nowoczesnych technik diagnostyki i leczenia wysokospecjalistycznego. Zdiagnozowane potrzeby województwa w obszarze ochrony zdrowia wskazują także, iż należy wspierać inicjatywy zmierzające do zmniejszenia zachorowalności na choroby układu oddechowego i układu kostno-stawowo-mięśniowego.

Proces starzenia się populacji stwarza poważne wyzwania, jeśli chodzi o opiekę zdrowotną nad osobami starszymi. Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego, liczba osób w wieku produkcyjnym będzie systematycznie spadać, zaś największy spadek zauważalny będzie a latach 2015-2020. Zwiększająca się przewidywana długość życia odgrywa istotną rolę w procesie wzrostu liczby osób w wieku powyżej 80 lat. Ta tendencja przyczynia się do zwiększonego zapotrzebowania na świadczenia w zakresie opieki. Osiągnięcie zadowalających wskaźników długości trwania życia w zdrowiu i poprawę jakości życia także w jego końcowym etapie wymaga zmian o charakterze systemowym (rozwój medycyny geriatrycznej i opieki długoterminowej, opieki nad osobami niesamodzielnymi, dostęp do nowoczesnej rehabilitacji itp.) ale także w sferze zdrowia publicznego (profilaktyka, edukacja, styl życia). W województwie podkarpackim niedostatecznie rozwinięty jest system opieki poszpitalnej dla pacjentów przewlekle chorych. Opieka długoterminowa jako wyspecjalizowana forma opieki pozwala na zachowanie ciągłości świadczeń medycznych dla pacjentów wypisanych z oddziałów szpitalnych, dla których brakuje miejsca w zakładach opiekuńczo-leczniczych i zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych. W związku z powyższym osobom w wieku starszym należy zapewnić dostęp do kompleksowej opieki medycznej (poprzez tworzenie na bazie istniejącej już infrastruktury oddziałów geriatrycznych, zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, poradni specjalistycznych i innych form opieki).

Kolejnym ważnym zagrożeniem są zaburzenia psychiczne i szeroko rozumiane problemy z zakresu zdrowia psychicznego, które w znacznej mierze spowodowane są stresem, tempem życia oraz zmianami, jakie dokonują się we współczesnym świecie.

Pomoc ukierunkowana zostanie również na rehabilitację zdrowotną osób (w tym rehabilitację uzdrowiskową), które ze względu na różne problemy zdrowotne zostały zdiagnozowane jako czasowo niezdolne do pracy. Dotyczy to przede wszystkim osób będących w wieku aktywności zawodowej, które rokują pozytywnie i potencjalnie są zdolne do ponownego podjęcia zatrudnienia po przeprowadzonej rehabilitacji np. rehabilitacja kardiologiczna dla osób po zawałach serca, które ze względu na swój stan zdrowia są czasowo niezdolne do podjęcia zatrudnienia. Odpowiednia rehabilitacja przyczyni się do przywrócenia tych osób na rynek pracy i zwiększenia odsetka osób pracujących.

¹¹⁷ Choroby układu krążenia i nowotwory odpowiadają za ponad 75% zgonów w województwie.

Analiza stanu infrastruktury a także dostępności pacjentów do lekarzy specjalistów w województwie wskazuje na konieczność likwidacji tzw. "białych plam", poprzez uzupełnienie istniejącej infrastruktury ochrony zdrowia o brakujące oddziały: zwłaszcza w zakresie chorób krwi (onkohematologii dziecięcej), perinatologii, intensywnej terapii dziecięcej, alergologii i diabetologii, endokrynologii i immunologii, chorób płuc i rehabilitacji pulmonologicznej oraz geriatry. Ponadto niezbędna jest modernizacja kluczowych elementów infrastruktury mających wpływ na poprawę dostępności do jednej z podstawowych grup usług publicznych jakimi są usługi zdrowotne, w szczególności kompleksowego dostępu do specjalistycznych usług medycznych w zakresie profilaktyki, diagnostyki, leczenia i rehabilitacji. Pomoc powinna również skupiać się na intensywnych działaniach profilaktycznych, które zmniejszą ilość osób diagnozowanych w zaawansowanych stadiach chorobowych – często powodujących niezdolność do pracy, pozwolą na szybkie podjęcie odpowiednich środków zaradczych, a tym samym w rezultacie będą przeciwdziałać dezaktywacji zawodowej społeczeństwa.

Wspierane będą zatem przedsięwzięcia zmierzające do poprawy bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów leczniczych, w tym w odpowiednią aparaturę medyczną oraz specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny, w celu zaspokojenia potrzeb pacjentów i zwiększenia jakości i dostępności usług medycznych oraz wydłużenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa. Wsparcie ukierunkowane będzie nie na budowę nowej lecz przede wszystkim na dostosowanie i wyposażenie istniejącej infrastruktury.

W związku ze zmieniającymi się standardami Unii Europejskiej oraz rosnącym zapotrzebowaniem społeczeństwa konieczne jest zapewnienie wsparcia również w obszarze pomocy społecznej, w szczególności w zakresie poprawy jej dostępności i jakości świadczonych usług. Z raportu Instytutu Badań Strukturalnych „*Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*” jednoznacznie wynika, iż pomoc społeczna to obszar na którym powinna skupić się interwencja przyszłego okresu programowania w zakresie infrastruktury podmiotów pomocy społecznej, w szczególności zajmujących się rehabilitacją osób niepełnosprawnych czy opieką nad sierotami.

W ujęciu ogólnym w 2011 r. mieszkańcy województwa podkarpackiego byli najbardziej wykluczeni lub zagrożeni wykluczeniem strukturalnym. Na podstawie danych urzędowych można stwierdzić, iż głównymi przyczynami wykluczenia społecznego w regionie są: ubóstwo, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa oraz niepełnosprawność¹¹⁸. Województwo podkarpackie sytuuje się wśród tych województw, w których udział osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej jest jednym z najwyższych – ok. 100 tys osób objętych pomocą społeczną¹¹⁹. Od 2008 r. maleje liczba dostępnych miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej przy jednoczesnym wzroście liczby mieszkańców województwa. Oznacza to z jednej strony konieczność rozwoju placówek wsparcia poprzez zwiększanie liczby miejsc, z drugiej zaś pokazuje niebezpieczne tendencje wynikające z rosnącej liczby osób wymagających wsparcia tych podmiotów, dlatego powinno się wspierać rozwój wszystkich form wsparcia, w tym środowiskowego dziennego pobytu.

Problemy, z którymi borykają się osoby objęte pomocą społeczną, w dużej mierze wpływają na ich postawę w życiu społecznym. Z przyczyn obiektywnych osoby te, w tym

¹¹⁸ Diagnoza do SRW, str. 107

¹¹⁹ J.w str. 108.

również osoby niepełnosprawne, nie posiadają odpowiednich kwalifikacji i umiejętności do konkurowania na rynku pracy, a uwzględniając rosnący poziom bezrobocia jeszcze trudniej jest im podjąć zatrudnienie. W efekcie prowadzi to do wykluczenia społecznego tych osób. W związku z powyższym, istotną kwestią będzie wsparcie instytucji, które będą przyczyniać się do rehabilitacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i tym samym będą umożliwiać im szybszy powrót na rynek pracy

Niepokojącym zjawiskiem, które dotyczy znacznej liczby rodzin na Podkarpaciu jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Wsparcie rodziny i zapobieganie patologiom społecznym to jeden z obowiązków placówek pomocy społecznej. W kontekście przeciwdziałania zwiększaniu się zagrożeń społecznych niezwykle ważna jest pomoc dla dzieci i młodzieży, żyjących zarówno w rodzinach dysfunkcyjnych poprzez wczesną interwencję i profilaktykę realizowaną w ścisłej współpracy wszystkich służb, jak i poza rodzinami biologicznymi. Zadaniem placówek opiekuńczo-wychowawczych jest nie tylko praca z dziećmi ale również z ich rodzicami. W ostatnim czasie obserwuje się spadek liczby tych placówek, mimo iż liczba osób korzystających z ich usług przewyższa liczbę dostępnych miejsc. Dlatego niezbędne jest wsparcie działań w środowisku zamieszkania przez tworzenie placówek wsparcia dziennego oraz kontraktowanie tych usług, co daje szansę rozwoju organizacji pozarządowych i tworzenie nowych miejsc pracy. Ponadto istotną kwestią jest poszerzenie oferty pomocy rodzinie biologicznej nakierowanej na powrót i integrację, wspieranie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, w tym rodzin zastępczych zawodowych, rodzinnych domów dziecka.

Zmiany demograficzne zmierzające w kierunku szybkiego starzenia się społeczeństwa, determinować będą wzrost zapotrzebowania na świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze oraz opiekuńcze specjalistyczne w obszarze pomocy społecznej, w szczególności w aspekcie poprawy ich dostępności i jakości.

W kontekście powyższego w ramach priorytetu, wspierane będą przedsięwzięcia zmierzające do polepszenia bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej poprzez rozwój infrastruktury w zakresie: środowiskowych form wsparcia na rzecz dziecka i rodziny, osób starszych, niepełnosprawnych, w tym również osób cierpiących na przewlekłe choroby psychiczne i ich rodzin, rodzinnych domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, świetlic środowiskowych, ośrodków wsparcia i innych.

W ramach niniejszego obszaru wsparcie ukierunkowane będzie również na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Osoby najuboższe, a także osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej – ze względu na różne okoliczności – tj. osoby niepełnosprawne, starsze, osoby mające problemy rodzinne, mają problem z samodzielnym zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych, w szczególności na poziomie ogólnie akceptowalnym. Działania skoncentrowane będą zatem na odnawianiu substancji mieszkaniowej dla celów społecznych w zakresie dostosowywania i doposażenia istniejącej infrastruktury np. na potrzeby osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze czy też osób bezdomnych, celem ponownej ich integracji ze społeczeństwem oraz wprowadzenie na rynek pracy.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- infrastruktura (budowa, rozbudowa, modernizacja, adaptacja istniejącej bazy) ochrony zdrowia w celu dostosowania jej do wymogów pacjentów w zakresie profilaktyki, diagnostyki, leczenia i rehabilitacji
- wyposażenie obiektów ochrony zdrowia, w tym w aparaturę medyczną do profilaktyki, diagnostyki, leczenia i rehabilitacji oraz specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny
- infrastruktura (budowa, rozbudowa, modernizacja, adaptacja istniejącej bazy) pomocy społecznej oraz wyposażenia podmiotów działających w ww. obszarze, w tym w odpowiedni sprzęt, w tym również sprzęt medyczny
- inwestycje w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- zakłady opieki zdrowotnej, działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, dla których organem założycielskim jest samorząd województwa (z wyłączeniem państwowego ratownictwa medycznego)
- partnerzy społeczni i gospodarczy np. organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Główne grupy docelowe:

- osoby w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym cierpiące na schorzenia układu krążenia, kostno-stawowo-mięśniowego, oddechowego, nowotwory, choroby psychiczne i inne
- osoby w wieku produkcyjnym, które ze względu na swoją niezdolność do pracy chcą powrócić na rynek pracy poprzez rehabilitację medyczną
- kobiety w ciąży, młode matki, niemowlęta oraz dzieci
- osoby niepełnosprawne
- osoby z zaburzeniami psychicznymi
- osoby korzystające ze świadczeń opieki społecznej, w tym osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (osoby zależne oraz osoby opiekujące się osobami zależnymi)

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie konkursowym.

W ramach priorytetu realizowane będą również projekty w formule pakietów operacji. Wsparcie inwestycyjne w ramach niniejszego priorytetu musi być powiązane ze wsparciem w ramach PI 9.7 (EFS) – nie dotyczy infrastruktury w obszarze ochrony zdrowia. Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być jedynie uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe. Warunkiem koniecznym dla przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowanych w ramach pakietów operacji będzie posiadanie jasnej wizji, popartej przeprowadzoną wcześniej

analizą potrzeb i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury oraz jej powiązania z działaniami w ramach EFS. W zakresie infrastruktury społecznej muszą to być inwestycje bezpośrednio wykorzystywane przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług oraz przyczyniające się do rozwoju regionalnego i lokalnego poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia. Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego priorytetu muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach osi priorytetowej VII (PI 9.7).

Wsparcie w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego, wsparcie musi być powiązane z procesem aktywizacji zawodowej i może trwać do momentu osiągnięcia samodzielności ekonomicznej. Ponadto wsparcie to musi występować w ramach kompleksowych projektów w powiązaniu ze wsparciem z EFS na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem, z zastrzeżeniem konieczności zapewnienia trwałości infrastruktury.

W obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej możliwym będzie bezpośrednie odniesienie się do zasad horyzontalnych w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji czy zrównoważonego rozwoju. Przeznaczeniem projektów infrastrukturalnych w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej będzie m.in. zwiększanie dostępu do usług skierowanych bezpośrednio do obywateli, a infrastruktura wsparta w zakresie poszczególnych obszarów dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych. W związku z powyższym, realizowane projekty będą uwzględniały zasadę równouprawnienia płci, niedyskryminacji i zrównoważonego rozwoju poprzez promowanie tych zasad zarówno na etapie programowania, jak też przez cały okres realizacji oraz trwałości projektów.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będzie polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Przewiduje się, iż projekty realizowane w zakresie niniejszej osi w miarę możliwości będą uwzględniać potrzebę poprawienia wydajności energetycznej budynków i zwiększenia wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i elektryczności, a wsparta infrastruktura dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje winny w jak największym stopniu przyczyniać się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w regionie, a infrastruktura wsparta w zakresie poszczególnych obszarów dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba wybudowanych/ przebudowanych / rozbudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej (C)	osoby	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	osoby	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe (C)	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich (PI 9.2)

Cel szczegółowy: Wzmocnienie spójności wewnętrznej województwa oraz poprawa jakości życia mieszkańców w wyniku zmniejszenia różnic rozwojowych województwa

Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podkarpackiego cechuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Dlatego niezwykle istotnym celem staje się dążenie do osiągnięcia spójności wewnątrzregionalnej.

Degradacja techniczna, gospodarcza, społeczna i środowiskowa, która przekłada się na pogorszenie jakości życia ich mieszkańców, prowadzi w efekcie do zmniejszenia atrakcyjności poszczególnych obszarów dla jego mieszkańców. Kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych powiązanych z degradacją fizyczną najbardziej zauważalna jest na obszarach zurbanizowanych. W obrębie miast gromadzą się nie tylko czynniki dynamizujące rozwój, ale również problemy takie jak: bezrobocie, wykluczenie społeczne i przestępczość, które często skupiają się na obszarach dotkniętych kryzysem. Na terenach miejskich wymiar środowiskowy, ekonomiczny i

społeczny są ze sobą ściśle powiązane. Podejmowane działania służyć będą wzmocnieniu miast, jako potencjalnych biegunów rozwoju oraz poprawie warunków życia w miastach tak, aby stawały się one atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Wsparcie obszarów przeżywających największe trudności strukturalne oraz włączenie ich w proces podnoszenia konkurencyjności regionu wpłynie na umocnienie pozycji województwa jako całości.

Działania rewitalizacyjne sprzyjać będą poprawie spójności społecznej i terytorialnej, na obszarach społecznie zdegradowanych i realizowane będą w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)
1.	Wskaźnik specyficzny rezultatu 1							

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Działania rewitalizacyjne, w tym związane z rewitalizacją przestrzenną, będą podporządkowane celom społecznym związanym z redukcją ubóstwa i wykluczenia społecznego. Celem działań infrastrukturalnych będzie wsparcie społeczności zamieszkującej obszar zdegradowany.

W ramach priorytetu inwestycyjnego oczekuje się opracowania kompletnych projektów dotyczących rewitalizacji społecznej, fizycznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej. Kwestie społeczne powinny obejmować działania na rzecz grup defaworyzowanych (m.in. aktywizacja środowisk młodzieżowych, kobiet, osób 50+, niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem). Kwestie gospodarcze mogą dotyczyć wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspierania gospodarki społecznej, podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników. W zakresie rewitalizacji środowiskowej interwencje będą dedykowane rekultywacji terenów zanieczyszczonych lub zdegradowanych, w szczególności przemysłowych i powojkowych. Natomiast w zakresie rewitalizacji fizycznej wchodzić będą zadania dotyczące głębokiej przebudowy i adaptacji zdegradowanych obiektów w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji np. kulturalnych, społecznych, gospodarczych. Działania infrastrukturalne powinny być podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych.

Podstawą realizacji ww. przedsięwzięć będą Lokalne Plany Rewitalizacji (LPR), lub odpowiednie zapisy dot. programowania rewitalizacji w strategiach rozwoju poszczególnych

gmin, a punktem wyjścia do ich tworzenia nasilenie problemów społecznych na danym terytorium powiązane z dewastacją/degradacją przestrzeni. Projekty z zakresu rewitalizacji realizowane będą jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów danego obszaru. Działania te nie mogą być odseparowane od użytkowników przekształcanego terenu, którzy świadomi zmian zachodzących w ich otoczeniu muszą być włączani w ciąg przemian, których celem jest nie tylko zagospodarowanie obszaru będącego polem działań, lecz również aktywizacja społeczności lokalnych. Dzięki takiemu podejściu nastąpi poprawa jakości korzystania z przestrzeni, likwidacja izolacji obszarów problemowych oraz poprawa ich estetyki.

Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych. Dlatego preferowane będą rozwiązania rewitalizacyjne, które nie będą prowadzić do nadmiernego wzrostu kosztów nieruchomości i kosztów życia, zmuszając ludzi ubogich do opuszczenia zrewitalizowanych obszarów, jak również projekty przyczyniające się do zwiększenia zatrudnienia mieszkańców.

Finansowanie infrastruktury w przedsięwzięciach dotyczących rewitalizacji (m.in. związanych z przygotowaniem lub rozwojem terenów inwestycyjnych oraz inwestycji transportowych) muszą stanowić element uzupełniający dla realizacji celów społecznych finansowanych z EFS. Wsparcie infrastruktury musi być zatem uzasadnione brakiem możliwości osiągnięcia założonych w LPR rezultatów bez realizacji wskazanych działań inwestycyjnych. W związku z powyższym w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych co do zasady nie powinny być także budowane nowe obiekty. Działania infrastrukturalne stanowić powinny jedynie środek do osiągnięcia celu ogólnego, jakim jest zwiększenie szans na wszechstronny rozwój lokalny.

Przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji będą realizowane tylko w ramach kompleksowych projektów w powiązaniu ze wsparciem w ramach EFS tzw. pakietów operacji. Warunkiem wyboru projektu będzie włączenie elementu społecznego w działania infrastrukturalne obszaru rewitalizowanego.

Pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi realizowanymi w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.2 zachowana zostanie koordynacja zwłaszcza w zakresie działań związanych z ochroną zabytków, w tym prac konserwatorskich i restauratorskich (PI 6.3) oraz w zakresie przedsięwzięć ukierunkowane na podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawania walorów funkcjonalnych i estetycznych przestrzeniom miejskim (PI 6.5).

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

Realizacja działań inwestycyjnych, mająca na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne tych obszarów. Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru.

- uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych,
- zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne i/lub gospodarcze,
- poprawa środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej oraz udostępnienie terenów dla mieszkańców,
- systemy poprawy bezpieczeństwa publicznego,
- dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, turystycznych, itp.,

Przy uwzględnieniu ograniczeń dla następujących typów projektów:

- brak możliwości realizacji projektów polegających na budowie nowych obiektów,
- rewitalizacja tkanki mieszkaniowej w wąskim zakresie (części wspólne budynków), jako element szerszego projektu,
- uzbrojenie terenów pod inwestycje i tworzenie/rozbudowa terenów inwestycyjnych, inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej (infrastruktura drogowa, sieć wodociągowa, kanalizacja sanitarna, kanalizacja deszczowa, sieć ciepłownicza lub energetyczna): dopuszczalne jedynie w wyjątkowych sytuacjach, uzasadnionych spójnością realizowanej operacji - brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu. Konieczność wykazania spójności inwestycji z realizacją celów CT9 oraz oddziaływaniem całości operacji. Co do zasady wsparcie w powyższym zakresie powinno być realizowane w odpowiednich CT 1 -7.

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną
- administracja rządowa
- inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (w tym np.: państwowe gospodarstwo leśne lasy państwowe i jego jednostki organizacyjne, szkoły wyższe)
- partnerzy społeczni i gospodarczy np. organizacje pozarządowe
- jednostki badawczo- rozwojowe,
- instytucje kultury
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- spółdzielnie mieszkaniowe
- wspólnoty mieszkaniowe
- towarzystwa budownictwa społecznego

Główne grupy docelowe:

- społeczności lokalne,
- JST,
- Podmioty gospodarcze.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Inwestycje dotyczące działań rewitalizacyjnych realizowane będą w ośrodkach miejskich województwa podkarpackiego (zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020*), zwłaszcza na tych obszarach miejskich na których doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. ZIT pozwolą na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Takie podejście pozwoli na prowadzenie prawdziwie kompleksowych działań i ich integrację z innymi operacjami realizowanymi na danym terenie.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Na etapie wyboru projektów zostaną zastosowane rozwiązania:

- realizujące równość kobiet i mężczyzn,

- zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne lub rasowe, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek, a także orientację seksualną,
- premiujące zasadę zrównoważonego rozwoju,
- wspierające politykę społeczeństwa informacyjnego.

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się konkursową i pozakonkursową procedurę wyboru projektów, w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego.

Warunkiem koniecznym do uzyskania dofinansowania przedsięwzięcia w ramach priorytetu inwestycyjnego będzie wykazania powiązania z projektami realizowanymi w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Szczegółowe kryteria i zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone przez Komitet Monitorujący oraz opisane w dokumentach wdrożeniowych.

Wsparcie w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego przekazywane będzie wyłącznie na operacje dotyczące kompleksowej rewitalizacji wspieranej z dwóch funduszy – wybierane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji lub odpowiednie zapisy dot. programowania rewitalizacji w strategiach rozwoju poszczególnych gmin (działania inwestycyjne z EFRR podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych. Działania inwestycyjne powinny służyć realizacji CT 9 (obowiązkowo), a dodatkowo mogą być powiązane ze wsparciem w ramach CT 8 i CT 10. Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru (pakiety operacji).

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, Związek ZIT decyduje które obszary powinny podlegać rewitalizacji, ale musi być to zgodne z lokalnymi planami rewitalizacji gmin lub strategiami rozwoju gmin należących do Związku ZIT.

W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym. **Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac na podstawie Strategii ZIT.**

W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący.

W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych).

Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego, istnieje możliwość zastosowanie instrumentów finansowych w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych związanych z

remontami substancji miejskiej, które w efekcie przyczynią się do maksymalizacji przychodów JST (lub podmiotów przez nie prowadzonych); kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których wpływ ekonomiczny będzie pośredni i nie daje się wprost wyliczyć.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczy ości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba nowych / przebudowanych/ przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczy ości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie przedsiębiorstw społecznych (PI 9.3)

Cel szczegółowy: Wzmocnienie infrastruktury przedsiębiorstw społecznych

Celem priorytetu jest wzmocnienie przedsiębiorstw społecznych oraz ich roli w dostarczaniu usług społecznych poprzez rozwój infrastruktury tych podmiotów.

Przedsiębiorstwa społeczne realizują nie tylko potrzebę zatrudnienia osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej. Mogą również uzupełnić dostarczanie towarów i usług przez rynek i państwo oraz rozwiązywać zróżnicowane problemy społeczne w wielu obszarach. W tym celu konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych na rozwój infrastruktury przedsiębiorstw społecznych, która pozwoli im na prowadzenie działalności na optymalnym poziomie.

Powyższe wsparcie będzie miało znaczący wpływ na rozwój przedsiębiorczości społecznej w regionie poprzez wzmocnienie jednego z kluczowych czynników rozwoju sektora ekonomii społecznej. Tym samym umożliwi ono przedsiębiorstwom społecznym realizację celów społecznych oraz w znaczącym stopniu wpłynie na możliwość rozwoju samych przedsiębiorstw, a przez to generowania nowych miejsc pracy.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredni ego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)
1.								

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Jednym z kluczowych czynników rozwoju sektora przedsiębiorczości społecznej i przedsiębiorstw społecznych jest odpowiednio rozwinięta infrastruktura samych przedsiębiorstw oraz infrastruktura ośrodków wsparcia.

Przedsiębiorstwa społeczne które łączą cele ekonomiczne z celami społecznymi napotykają znaczne trudności w dostępie do kapitału umożliwiającego ich rozwój. Ograniczenia te w dużej mierze dotyczą dostępu do zewnętrznych źródeł finansowanie przede wszystkim z uwagi na znaczne koszty i duże ryzyko związane z pozyskaniem kredytów czy pożyczek. Przedsiębiorstwa społeczne do pełnej realizacji swojej roli we współczesnej polityce społecznej potrzebują zapewnienia odpowiednich warunków, w tym posiadania odpowiedniej bazy lokalowej i technicznej. W tym kontekście istotnym jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury ukierunkowanej na rozwój przedsiębiorczości społecznej w regionie.

W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie w postaci dotacji bezzwrotnych o charakterze inwestycyjnym dla istniejących przedsiębiorstw społecznych (wg. definicji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej) w zakresie umożliwiającym rozwój przedsiębiorstwa, np. finansowanie kosztów inwestycji w nieruchomości, unowocześnienie wyposażenia, tworzące nowe możliwości rozwojowe tychże przedsiębiorstw. Powyższe pozwoli na tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości społecznej i tworzenie nowych miejsc pracy.

Program przewiduje również wsparcie w postaci dotacji bezzwrotnych dla zrzeszeń przedsiębiorstw społecznych (np. klastrów) w zakresie inwestycji w infrastrukturę. Inwestycje takie mogą obniżyć koszty prowadzenia działalności, a przez to znacznie poprawić możliwości rozwojowe i wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw społecznych.

Przedsiębiorstwa społeczne z uwagi na rolę, którą pełnią w przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu wymagają szczególnego wsparcia ze strony instytucji otoczenia, które świadczą usługi wspierające przedsiębiorców społecznych. Obecnie instytucje te borykają się z problemami związanymi z nieodpowiednimi warunkami prowadzenia swojej działalności powodowanymi niewystarczającą infrastrukturą techniczną. Niezbędne jest zatem wsparcie podmiotów zajmujących się profesjonalną obsługą doradczą dla przedsiębiorców oraz osób planujących podjąć działalność gospodarczą, jak również rozwój istniejących oraz tworzenie nowych, sprawnych sieci instytucji otoczenia przedsiębiorczości społecznej w regionie.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- infrastruktura (budowa, rozbudowa, modernizacja, adaptacja istniejącej bazy) przedsiębiorstw społecznych w celu rozszerzenia prowadzonej działalności, w tym wyposażenie w niezbędny sprzęt
- inwestycje z zakresu zmian w procesie produkcyjnym lub sposobie świadczenia usług, a także unowocześnienia wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności gospodarczej,
- infrastruktura (budowa, rozbudowa, modernizacja, adaptacja istniejącej bazy) inkubatorów przedsiębiorczości społecznej w celu zapewnienia rozwoju przedsiębiorstw społecznych, w tym wyposażenie w niezbędny sprzęt
- tworzenia nowych lub rozwoju istniejących inkubatorów przedsiębiorczości społecznej

Główne typy beneficjentów:

- przedsiębiorstwa społeczne
- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich zrzeszenia
- organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz w sektorze ekonomii społecznej
- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej wyłącznie w zakresie wsparcia kierowanego do przedsiębiorstw społecznych

Główne grupy docelowe:

- podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty realizowane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

W ramach priorytetu przewiduje się realizację projektów w formule pakietów operacji. Wsparcie w ramach niniejszego priorytetu będzie powiązane ze wsparciem w ramach PI 9.8 (EFS) i ma być jedynie uzupełnieniem, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie będzie możliwe. Warunkiem koniecznym dla przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowanych w ramach pakietów operacji będzie posiadanie jasnej wizji, popartej przeprowadzoną wcześniej analizą potrzeb i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury oraz jej powiązania z działaniami w ramach EFS. W zakresie infrastruktury przedsiębiorstw społecznych wsparcie musi być bezpośrednio powiązane z realizacją celów społecznych przez przedsiębiorstwo lub wzmocnieniem roli przedsiębiorstwa społecznego w świadczeniu usług społecznych, zwłaszcza dla grup zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego PI muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach osi priorytetowej VII w zakresie PI 9.8.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będzie polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Przewiduje się, iż projekty realizowane w zakresie priorytetu w miarę możliwości będą uwzględniać potrzebę poprawienia wydajności energetycznej budynków i zwiększenia

wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i elektryczności, a wsparta infrastruktura dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje winny w jak największym stopniu przyczynić się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w regionie.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Aktywna integracja w szczególności w celu poprawy zatrudnialności (PI 9.4)

Cel szczegółowy: Wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności osób będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej

Wsparcie ukierunkowane zostanie przede wszystkim na zwiększenie szans na zatrudnienie, poprzez korygowanie deficytów wynikających np. z braku kompetencji i kwalifikacji osób będących w niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej. Wyposażenie osób w niezbędne kompetencje i kwalifikacje umożliwi zmniejszenie ich zależności od instytucji pomocowych w regionie a tym samym pozwoli na ich samodzielne funkcjonowanie.

Działania na rzecz mieszkańców regionu, którzy napotykają trudności w funkcjonowaniu w społeczeństwie i na rynku pracy doprowadzą do podejmowania przez nich aktywności społecznej oraz aktywności na rynku pracy. W konsekwencji doprowadzi to do obniżenia poziomu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie. Z kolei

redukcja ubóstwa pozwoli na poprawę wewnętrznej spójności społecznej i terytorialnej województwa.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
2	Liczba osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
3	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
4	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
5	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
6	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy w 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Ubożenie i wyłączenie społeczne osób jest zagadnieniem złożonym i następuje w wyniku nakładania się wielu czynników. Problemy na rynku pracy implikują obniżenie się warunków życia i poszerzanie sfery ubóstwa, zaś problemy finansowe, utrudniając dostęp do dóbr i usług oraz możliwości przekwalifikowania się, stanowią istotną barierę w poszukiwaniu zatrudnienia. Dlatego też walka z tymi zjawiskami wymaga wielopłaszczyznowego i kompleksowego podejścia, w tym oceny czynników strukturalnych i indywidualnych, zastosowania szerokiej gamy narzędzi, począwszy od wspierania aktywności społecznej i

zawodowej osób i rodzin marginalizowanych i wykluczonych społecznie, aż po pomoc społeczną; a także mobilizacji wielu podmiotów publicznych i prywatnych.

Biorąc pod uwagę zdiagnozowane problemy w obszarze włączenia społecznego w województwie podkarpackim koniecznym staje się podjęcie kompleksowych oraz zindywidualizowanych działań na rzecz aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców regionu, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji, tj. przede wszystkim ubogich, długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, bezdomnych, opuszczających placówki opiekuńcze – wychowawcze i penitencjarne. W tym kontekście cel działania osiągnięty zostanie poprzez zastosowanie kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia (połączenia różnych instrumentów), które mają na celu zwiększenie kompetencji ogólnospołecznych (koniecznych do utrzymania/odbudowy pozytywnych relacji z innymi ludźmi) i ogólnozawodowych (które przydadzą się w każdej pracy), a także poprawę funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedztwie i społeczności lokalnej. Zastosowanie kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia, świadczonych przy współpracy instytucji zorientowanych na rozwiązywaniu problemów społecznych zapewni świadczenie pomocy o charakterze „ścieżki wsparcia” a nie „punktowych” działań o obniżonej skuteczności i efektywności. Podejmowane działania dotyczyć będą przede wszystkim aktywizacji zawodowej i przedsięwzięć z zakresu integracji społecznej, edukacyjnej i zdrowotnej, które mają na celu eliminację lub zniwelowanie barier jakie napotykają osoby wykluczone społecznie lub zagrożone takim wykluczeniem. Wspierane inicjatywy wykorzystywać będą instrumenty adekwatne do specyficznych i zdiagnozowanych potrzeb danej grupy, w tym np. usługi asystenckie, zatrudnienie wspomagane. Szczególne wsparcie zostanie skierowane dla osób niepełnosprawnych, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi i rzadkimi, m. in. poprzez finansowanie usług asystenckich czy realizowanie programów zatrudnienia wspomagane.

W związku z faktem, że zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym dotyka w dużym stopniu rodzin z dziećmi (w szczególności wielodzietnych), niezwykle istotne będzie wzmocnienie dla nich wsparcia. Planowane działania nie będą się jednocześnie ograniczać wyłącznie do zmniejszania skali ubóstwa i wykluczenia poprzez zastosowanie różnorodnych instrumentów aktywizacji, ale również przybiorą formę wsparcia prewencyjnego, tak aby zapobiegać popadnięciu w stan wykluczenia i ubóstwa zagrożonych rodzin i osób, w szczególności dzieci i młodzieży. Biorąc pod uwagę zdiagnozowane deficyty oraz fakt, że zagrożenie ubóstwem w przypadku dzieci i młodzieży jest znacznie większe niż osób dorosłych, kluczowym zadaniem jest wzmocnienie wsparcia na rzecz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem, także działań mających na celu pomoc rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, np. poprzez realizację programów edukacyjno – terapeutycznych dla dzieci, rodziców i opiekunów nieformalnych.

W zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz ubóstwu dzieci i młodzieży szczególnym wsparciem zostanie objęta młodzież 15-25 lat z trudnościami w dostosowaniu się do warunków życia i pracy, kwalifikująca się do objęcia wsparciem przez OHP oraz osoby przebywające w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz ośrodkach kuratorskich. Jednocześnie szczególnie narażone na wykluczenie społeczne są osoby opuszczające zakłady penitencjarne po zakończeniu odbywania kary. Aby ograniczyć zjawisko wykluczenia społecznego wśród tej grupy konieczne jest podejmowanie działań zarówno przed jak i po zakończeniu kary. Szczególnie istotne są te prowadzone jeszcze przed zakończeniem odbywania kary. Dlatego też w ramach programu podejmowane będą inicjatywy aktywizacyjne społecznie i zawodowo (np. poradnictwo psychospołeczne) oraz

podnoszące kwalifikacje zawodowe (np. szkolenia zawodowe, doradztwo zawodowe), projekty informacyjne w zakresie promocji zatrudniania osób odbywających karę pozbawienia wolności w instytucjach społecznie użytecznych i samorządowych oraz projektów współpracy jednostek organizacyjnych Służby Więziennej i instytucji samorządowych, instytucji rynku pracy, partnerów społeczno-gospodarczych oraz innych podmiotów w celu reintegracji skazanych ze społeczeństwem.

Działania prowadzone w ramach priorytetu będą zmierzać do wzmocnienia współpracy instytucji zorientowanych na rozwiązywanie problemów społecznych (instytucji pomocy społecznej, publicznych służb zatrudnienia oraz organizacji pozarządowych a zwłaszcza podmiotów ekonomii społecznej). Niezbędna jest integracja działań samorządów gminnych, powiatowych i województwa. Wspólne działania zwiększą odpowiedzialność za realizowane przedsięwzięcia, co wpłynie na ich skuteczność i efektywność, a także wzmocni potencjał realizatorów usług.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji w ramach priorytetu planuje się realizować działania integrujące osoby i rodziny wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem prowadzone w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Działania będą komplementarne z przedsięwzięciami mającymi na celu rewitalizację zdegradowanych miejskich obszarów funkcjonalnych, na których zdiagnozowana została kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych.

Połączenie działań finansowanych z EFS i EFRR w ośrodkach miejskich, które mają potencjał do pełnienia roli centrów rozwoju lokalnego, pozwoli na wzmocnienie ich funkcji i będzie miało na celu poprawę spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- zintegrowane oraz zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej, w zależności od potrzeb: elementy aktywizacji edukacyjnej, kulturalnej, zawodowej, zdrowotnej i społecznej;
- działania o charakterze prewencyjnym w stosunku do zjawiska wykluczenia społecznego, w tym działania zapobiegające zbyt wczesnemu kończeniu nauki; przeciwdziałanie patologiom społecznym (alkoholizm, przemoc, itp.)
- działania środowiskowe na rzecz społeczności, animacja społeczna,
- programy aktywizacji społeczno-zawodowej dla więźniów, w ostatnim okresie (2 lat) przed zakończeniem kary (szkolenia, doradztwo zawodowe, programy z zakresu przygotowania do zatrudnienia i integracji),
- tworzenie modelowych systemów współpracy jednostek organizacyjnych Służby Więziennej z instytucjami samorządowymi, instytucjami rynku pracy, partnerami społeczno-gospodarczymi i oraz innymi podmiotami w celu reintegracji skazanych ze społeczeństwem,
- aktywizacja zawodowa i integracja społeczna dla młodzieży 15-25 lat, kwalifikującej się do objęcia wsparciem przez OHP, w tym szkolenia prowadzące do usamodzielnienia się i podjęcia zatrudnienia (również podnoszące kwalifikacje zawodowe), poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy, subsydiowane zatrudnienia, organizacja staży i praktyk zawodowych.

- programy integracji społeczno - zawodowej dla osób przebywających w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz ośrodkach kuratorskich,
- wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy, zwiększające efektywność i kompleksowość udzielanego wsparcia.

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne (w szczególności jednostki pomocy społecznej),
- podmioty zatrudnienia socjalnego (tworzone zgodnie z wymogami określonymi w prawodawstwie krajowym)
- jednostki organizacyjne Służby Więziennej (Centralny Zarząd Służby Więziennej oraz/lub okręgowe inspektoraty Służby Więziennej),
- ochotnicze hufce pracy,
- organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Główne grupy docelowe:

- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, tj.:
 - ✓ będące klientami pomocy społecznej – bez uwzględniania osób pobierających zasiłek stały, lub
 - ✓ pobierające świadczenia rodzinne bez uwzględnienia jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, lub
 - ✓ korzystające z systemu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, o której mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, lub
 - ✓ zagrożone pogłębioną deprivacją materialną¹²⁰, lub
 - ✓ posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym lub znacznym lub orzeczenie równoważne w świetle przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, lub
 - ✓ młodzież w wieku 15-25 lat ze szczególnymi trudnościami w dostosowaniu się do warunków życia i pracy, kwalifikująca się do objęcia wsparciem przez ohp, lub
 - ✓ osoby odbywające karę pozbawienia wolności, maksymalnie na dwa lata przed opuszczeniem jednostki penitencjarnej (również w związku z warunkowym, przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty kary maksymalnie na dwa lata przed nabyciem uprawnień do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary).
- rodziny zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

¹²⁰ Osoby w gospodarstwach domowych deklaruje brak możliwości realizacji ze względów finansowych przynajmniej 4 z 9 wymienionych potrzeb:

- 1) Deklaracja braku środków finansowych na opłacenie tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku;
- 2) Deklaracja braku możliwości, ze względów finansowych, jedzenia mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień;
- 3) Deklaracja braku możliwości, ze względu na trudności finansowe, ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb;
- 4) Brak możliwości pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości przyjętej w danym kraju granicy ubóstwa relatywnego);
- 5) Zaległości w terminowych opłatach związanych z mieszkaniem, spłatach rat i kredytów;
- 6) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, telewizora kolorowego;
- 7) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, samochodu;
- 8) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, pralki;
- 9) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, telefonu (stacjonarnego lub komórkowego).

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane na terenie całego województwa podkarpackiego, a także w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy w formie projektów systemowych
- tryb dla projektów strategicznych (?)

W większości projekty wybierane będą w trybie konkursowym. W przypadku projektów systemowych zaplanowane działania będą miały charakter strategiczny lub wynikający z realizacji zadań publicznych.

Pozakonkursowo (projekty systemowe) realizowane będą działania prowadzone przez ośrodki pomocy społecznej oraz centra pomocy rodzinie. Pozakonkursowo realizowane również będą działania prowadzone przez jednostki organizacyjne Służby Więziennej (Centralny Zarząd Służby Więziennej oraz/lub okręgowe inspektoraty Służby Więziennej), skierowane do osób odbywających karę pozbawienia wolności, maksymalnie na dwa lata przed opuszczeniem jednostki penitencjarnej – z uwagi na specyfikę grupy docelowej, a także działania Ochotniczych Hufców Pracy.

W ramach priorytetu realizowane będą również projekty w formule pakietów operacji. Wsparcie w ramach niniejszego PI może być powiązane ze wsparciem inwestycyjne w ramach PI 9.1 (EFRR). Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być jedynie uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe. Warunkiem koniecznym dla przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowanych w ramach pakietów operacji będzie posiadanie jasnej wizji, popartej przeprowadzoną wcześniej analizą potrzeb i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury oraz jej powiązania z działaniami w ramach EFS.

Koncentracja wsparcia nastąpi na obszarze 30% gmin, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych będzie miała miejsce poprzez zastosowanie kryteriów wyboru projektów premiujących realizację operacji na wskazanych obszarach. Obszary koncentracji geograficznej wyznaczone będą za pomocą modelu taksonomicznego Hellwiga – tzw. wzorca rozwoju¹²¹. Zaproponowany model pozwala na uporządkowanie jednostek terytorialnych (gmin, powiatów) wg ich stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego. Poziom rozwoju mierzony jest jako odległość danej jednostki samorządu terytorialnego od obszaru wzorcowego, tzn. takiego, w którym poziom wszystkich wskaźników wykorzystanych do analizy jest najbardziej korzystny. Porządkowanie jednostek (gmin/ powiatów) oparte jest na wskaźnikach pochodzących ze statystyki publicznej.

W obszarze aktywnej integracji obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczone będą z użyciem następujących wskaźników: udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (BDL

¹²¹ Metoda zalecana przez MRR

GUS), udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (BDL GUS).

Na podstawie powyższej metody w dokumentacji konkursowej określone będą gminy, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i na obszarze, których realizacja działań będzie premiowana.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule ZIT. Szczegółowe kryteria i zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone przez Komitet Monitorujący oraz opisane w dokumentach wdrożeniowych. W ramach ZIT możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym. *(Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac. Na podstawie Strategii ZIT)*. W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący. Kryteria wyboru projektów w formule ZIT będą akceptowane przez Komitet Monitorujący. W przypadku trybu pozakonkursowego projekty muszą być wpisane wprost w Strategii ZIT (lista projektów strategicznych). Projekty pozakonkursowe znajdujące się na liście będą wyłączone z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach trybu poza ZIT oraz w ramach programów krajowych. Lista przedsięwzięć może również zawierać projekty zakładające realizację powiązanych ze sobą mniejszych projektów (np. kompleksowe działanie ponadgminne realizowane przez różnych beneficjentów).

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

	programie						
2	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba osób w wieku poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba osób powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub pomaturalnym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
13	Liczba osób z wykształceniem wyższym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
14	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
15	Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
16	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Integracja społeczności marginalizowanych takich jak Romowie (PI 9.5)
--

Cel szczegółowy: Wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności grup marginalizowanych, będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej

Celem podejmowanych działań będzie wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności społeczności marginalizowanych, doświadczających trudności adaptacyjnych uniemożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym.

Zaprogramowane wsparcie pozwala na zachowanie odrębności kulturowej społeczności nimi objętych przy jednoczesnym zagwarantowaniu integracji z otoczeniem. Eliminowanie zdefiniowanych deficytów dotyczących społeczności marginalizowane pozwoli na ich włączenie i funkcjonowanie zarówno w społeczności lokalnej jak i na rynku pracy, co zaś w konsekwencji doprowadzi do obniżenia poziomu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(j jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po zakończeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
2	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
3	Liczba osób, które podjęły kształcenie i szkolenie po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
4	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
5	Liczba osób posiadających zatrudnienie w 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
6	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie

rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W związku z licznymi deficytami jakie występują w społecznościach marginalizowanych (migrantów, osób obcego pochodzenia, należących do mniejszości), konieczne jest zaproponowanie rozwiązań pozwalających z jednej strony na zachowanie ich odrębności kulturowej a z drugiej na integrację z otoczeniem. Dlatego też w ramach programu realizowane będą działania rzecz integracji społeczności marginalizowanych obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji (np. sfinansowanie nauki języka polskiego dla osób z pobytem tolerowanym, dofinansowanie zatrudnienia w szkole w przedszkolu w charakterze pomocy nauczyciela, asystenta edukacji romskiej.), zdrowia zatrudnienia (np. aktywizacja kobiet romskich, sfinansowanie indywidualnych konsultantów społeczno – zawodowych w zakresie poruszania się po rynku pracy, subsydiowanie zatrudnienie, szkolenia, organizacja staży zawodowych, prac interwencyjnych), pomocy społecznej prowadzące do integracji i aktywizacji społecznej oraz zawodowej społeczności marginalizowanych, etnicznych, narodowych.

Podejmowane działania będą miały również na celu podważenie negatywnego wizerunku Romów i członków innych społeczności marginalizowanych w kontekście ich możliwości i chęci do włączenia się w życie społeczne i w rynek pracy. Z tego też względu podejmowane będą działania integracyjne skierowane do członków społeczności marginalizowanych zmierzające do ich pełnego uczestnictwa w życiu społecznym (np. działania integracyjne skierowane do np. do mniejszości ukraińskiej, łemkowskiej,).

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- sfinansowanie nauki języka polskiego dla osób z pobytem tolerowanym
- dofinansowanie zatrudnienia w szkole, w przedszkolu w charakterze pomocy nauczyciela, asystenta edukacji romskiej
- sfinansowanie lokalnych programów szczepień ochronnych
- dofinansowanie działalności pielęgniarek środowiskowych
- szkolenia dotyczące życia w rodzinie planowania rodziny, przebiegu ciąży i opieki nad noworodkiem)
- aktywizacja kobiet romskich
- sfinansowanie indywidualnych konsultantów społeczno – zawodowych w zakresie poruszania się po rynku pracy
- subsydiowanie zatrudnienie, szkolenia, organizacja staży zawodowych, prac interwencyjnych,
- działania integracyjne skierowane do mniejszości etnicznych i narodowych

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne,
- organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej

Główne grupy docelowe:

- społeczności marginalizowane, w tym Romowie

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie konkursowym.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będzie polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje winny w jak największym stopniu przyczynić się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w regionie, a infrastruktura wsparta w zakresie poszczególnych obszarów dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba osób w wieku do 30 lat objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

5	Liczba osób bezrobotnych(w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub pomaturalnym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba osób z wykształceniem wyższym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
13	Liczba migrantów, osób obcego pochodzenia, należących do mniejszości, objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
14	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
15	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym (PI 9.7)

Cel szczegółowy nr 1: Poprawa dostępu do podstawowych usług społecznych i zdrowotnych warunkujących rozwój osób i grup marginalizowanych.

Cel szczegółowy nr 2: Dostosowanie sposobów i form świadczenia usług społecznych i zdrowotnych do potrzeb wynikających ze specyficznych cech regionu

Równy dostęp do usług społecznych i opieki zdrowotnej warunkuje rozwój społecznym całego regionu dlatego też konieczna jest eliminacja barier i dysproporcji w

dostępie do nich. Z uwagi na problemy zdrowotne mieszkańców regionu, które negatywnie wpływają na możliwość podejmowania aktywności społecznej i zawodowej, niezbędna jest poprawa dostęp do usług zdrowotnych i podniesienie ich jakości. Zwiększy to znacząco szanse na wydłużenie okresu lat przeżytych w zdrowiu i tym samym przyczyni się do wydłużenia okresu aktywności na rynku pracy.

Wsparcie zagwarantuje dostęp do usług zwłaszcza rodzinom (w tym wielodzietnym, niepełnym, dysfunkcyjnym), które z uwagi na niekorzystną sytuację materialną pozbawione są możliwości korzystania z podstawowych usług społecznych i zdrowotnych, warunkujących ich prawidłowy rozwój i funkcjonowanie w społeczeństwie. Dodatkowo w ramach działań zapewniony zostanie dostęp do usług dla dzieci i młodzieży, które są jedną z grup najbardziej narażonych na ubóstwo, co przyczyni się do ograniczenia zjawiska „dziedziczenia biedy”.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(j jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po zakończeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczuści	Rocznie
2	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczuści	Rocznie
3	Liczba osób, które podjęły kształcenie i szkolenie po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczuści	Rocznie
4	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczuści	Rocznie
5	Liczba osób posiadających zatrudnienie w 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
6	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Mieszkańcom województwa podkarpackiego należy zapewnić dostęp do wysokiej jakości usług, w tym usług społecznych odpowiadających na ich aktualne potrzeby. Poprawa dostępu do usług społecznych konieczna jest z uwagi na wstępujące na obszarze województwa (podobnie jak na obszarze całego kraju) procesy demograficzne (m.in. wzrastającą liczbę osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych, zmniejszającą się dzietność), występujące procesy migracyjne, społeczne (m.in. konieczność wydłużenia aktywności zawodowej) i kulturowe (zmiana charakteru więzi wewnątrzrodzinnych, zmiana modelu rodziny). Koniecznym więc staje się zapewnienie świadczenia usług społecznych w układzie pełnego cyklu życia, które pozwolą na łączenie opieki nad osobami zależnymi z aktywnością zawodową, usług umożliwiających wyrównywanie szans dzieci i młodzieży, usług środowiskowych na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz usług świadczonych na rzecz rodzin i osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom, zwiększony zostanie dostęp do usług m.in. zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych poprzez sfinansowanie samych usług, zwiększenie ich dostępności, poprawę jakości (m.in. poprzez wsparcie podmiotów i osób dostarczających usługi).

Zjawisko zagrożenia wykluczeniem społecznym można zauważyć już wśród dzieci i młodzieży żyjącej np. w rodzinach dysfunkcyjnych, wielodzietnych lub niepełnych. W związku z powyższym szczególnie zakres wsparcia zostanie skierowany do rodzin, w tym sprawujących pieczę zastępczą, m.in. poprzez działania na rzecz podnoszenia jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej mające na celu zmniejszanie liczby dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz podwyższanie wieku dzieci umieszczanych w tych placówkach, restrukturyzację już istniejących placówek opiekuńczo - wychowawczych lub tworzenie nowych placówek spełniających standardy dotyczący m.in. liczby dzieci, rozwój placówek wsparcia dziennego, kształcenie i doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą (usługi asystenta rodziny, usługi koordynatora pieczy zastępczej), działania rodzin wspierających, tworzenie nowych i rozwój istniejących świetlic środowiskowych lub innych placówek wsparcia dziennego dla dzieci w gminach i powiatach.

Ponadto realizowane będą działania sprzyjające wprowadzeniu na rynek pracy oraz integracji ze środowiskiem osób opuszczających m.in. placówki opiekuńczo-wychowawcze. Inicjatywy te zostaną wzmocnione wsparciem polegającym na zwiększeniu dostępności do mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego, gdyż w ramach priorytetu 9.1 zaplanowane został wsparcie w powyższym zakresie, na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (np. przystosowanie do zamieszkania, eksploatacja). Niewystarczający dostęp do mieszkań dla osób opuszczających system pieczy zastępczej lub placówki opiekuńczo-wychowawcze przekłada się niejednokrotnie niekorzystnie na całe ich późniejsze dorosłe życie, spychając je często na margines społeczeństwa.

W celu skutecznego przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu zapewniony zostanie dostęp do specjalistycznych usług zdrowotnych, skierowanych przede wszystkim do noworodków i małych dzieci oraz osób starszych. Wczesna diagnostyka pozwalająca na wykrycie i leczenie chorób rozwojowych, działania dotyczące promocji i profilaktyki zdrowia w zakresie szczepień ochronnych oraz edukacji zdrowotnej przyczynią się do zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia schorzeń, których koszty leczenia mogłyby spowodować zubożenie wielu rodzin. Jednocześnie podjęte działania przyczynią się do wydłużenia okresu lat przeżytych w zdrowiu i tym samym utrzymaniu aktywności na rynku pracy w wieku późniejszym.

W ramach Programu podejmowane będą działania zmierzające do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek (w tym matek samotnych) oraz podnoszenia ich umiejętności w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, grupy wsparcia, grupy samopomocowe).

Dodatkowo, ze względu na zmieniającą się sytuację demograficzną związaną ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, w województwie pojawiają się poważne wyzwania jeśli chodzi o opiekę zdrowotną nad osobami starszymi. Tendencja ta przyczynia się do zwiększonego zapotrzebowania na świadczenia w zakresie opieki nad osobami starszymi. W celu zapewnienia odpowiedniej jakości oraz zwiększenia dostępności usług skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych wsparcie ukierunkowane zostanie na rozwój inicjatyw zwiększających przystępność do opieki środowiskowej w miejscu zamieszkania np. w formie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, asystenta osoby zależnej. Wzrost jakości świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych będzie możliwy na skutek podejmowania działań ukierunkowanych na kształcenie w zakresie opieki i rehabilitacji osób sprawujących opiekę nad osobami niesamodzielnymi, zależnymi oraz możliwości wynajmu sprzętu niezbędnego do domowej rehabilitacji tych osób. Dodatkowo wsparciem objęte zostaną instytucjonalne formy opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi poprzez rozwój opieki geriatrycznej, opieki długoterminowej. Podejmowane działania będą mieć na celu wzrost jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych w zakresie dziennej opieki poszpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości i standardów życia osób zależnych, w tym głównie starszych, które będą stanowiły w regionie coraz liczniejszą grupę.

Powyższe działania przyczynią się do umożliwienia podjęcia zatrudnienia osobom, które do tej pory sprawowały opiekę nad osobami zależnymi.

Ze względu na niedobór w województwie usług w zakresie psychiatrii, wsparcie skierowane będzie również na zwiększenie dostępności do opieki psychiatrycznej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub chorych psychicznie.

Wszystkie usługi powinny cechować: dostępność terytorialna i fizyczna, przystępność finansowa, solidarność, równość szans wszystkich osób z nich korzystających, właściwe uwzględnienie różnorodności osób korzystających, inwestowanie w kapitał ludzki, warunki pracy i odpowiednią infrastrukturę fizyczną, kompleksowy i skoordynowany charakter. Wszystkie usługi społeczne będą zorientowane na daną osobę i przeznaczone do zaspokajania jej życiowych potrzeb. Jednocześnie będą przyczyniać się do zwalczania dyskryminacji i zapewnienia równości płci.

W ramach realizowanych przedsięwzięć wdrażane będą standardy usług opracowane w ramach centralnego POKL w obszarze integracji społecznej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- działania profilaktyczne na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych, preadopcji, upowszechniania usług asystenta rodzin,
- rozwój placówek wsparcia dziennego poprzez tworzenie nowych i rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego w gminach i powiatach,
- usługi rodzin wspierających, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej,

- usługi asystenckie realizowane przez jednostki pomocy społecznej lub podmioty ekonomii społecznej,
- sfinansowanie usług wczesnej diagnostyki wad rozwojowych, szczepień ochronnych, których koszty mogą spowodować ubożenie rodzin,
- programy i działania zmierzające do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek oraz podnoszenia ich umiejętności w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, grupy wsparcia, grupy samopomocowe),
- sfinansowanie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, usług asystenta osoby zależnej,
- wsparcie instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi, w tym np. świadczeń geriatrycznych, ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek geriatrycznych, rozwój opieki długoterminowej,
- dofinansowanie dziennej opieki poszpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej.

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne (m. in. jednostki pomocy społecznej),
- organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, prowadzące działalność w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Główne grupy docelowe:

- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, tj.:
 - ✓ będące klientami pomocy społecznej – bez uwzględniania osób pobierających zasiłek stały, lub
 - ✓ pobierające świadczenia rodzinne bez uwzględnienia jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, lub
 - ✓ korzystające z systemu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, o której mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, lub
 - ✓ zagrożone pogłębioną deprawacją materialną¹²², lub

¹²² Osoby w gospodarstwach domowych deklarujące brak możliwości realizacji ze względów finansowych przynajmniej 4 z 9 wymienionych potrzeb:

- 1) Deklaracja braku środków finansowych na opłacenie tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku;
- 2) Deklaracja braku możliwości, ze względów finansowych, jedzenia mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień;
- 3) Deklaracja braku możliwości, ze względu na trudności finansowe, ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb;
- 4) Brak możliwości pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości przyjętej w danym kraju granicy ubóstwa relatywnego);
- 5) Zaległości w terminowych opłatach związanych z mieszkaniem, spłatach rat i kredytów;
- 6) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, telewizora kolorowego;
- 7) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, samochodu;
- 8) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, pralki;
- 9) Brak w gospodarstwie domowym, ze względów finansowych, telefonu (stacjonarnego lub komórkowego).

- ✓ posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym lub znacznym lub orzeczenie równoważne w świetle przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, lub
 - ✓ młodzież w wieku 15-25 lat ze szczególnymi trudnościami w dostosowaniu się do warunków życia i pracy, kwalifikująca się do objęcia wsparciem przez ohp, lub
 - ✓ osoby odbywające karę pozbawienia wolności, maksymalnie na dwa lata przed opuszczeniem jednostki penitencjarnej (również w związku z warunkowym, przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty kary maksymalnie na dwa lata przed nabyciem uprawnień do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary).
- rodziny zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
 - osoby niepełnosprawne, w tym z niepełnosprawnościami rzadko występującymi oraz sprzężonymi, bez względu na stopień niepełnosprawności,
 - rodziny osób niepełnosprawnych, zamieszkujące wspólne gospodarstwo domowe,
 - osoby zatrudnione o niskich dochodach i otoczenie tych osób,
 - dzieci w zakresie wczesnego wykrywania wad wrodzonych i szczepień ochronnych,
 - członkowie rodzin zastępczych i pieczy zastępczej,
 - osoby starsze
 - osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie
 - kobiety w ciąży, młode matki, zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym.

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursową i pozakonkursową procedurę wyboru projektów.

Projekty pozakonkursowe i konkursowe ze względu na swój charakter będą dotyczyć innych typów działań. W większości projekty wybierane będą w trybie konkursowym. W przypadku projektów pozakonkursowych zaplanowane działania będą miały charakter strategiczny i/lub wynikający z realizacji zadań publicznych. Pozakonkursowo realizowane będą działania prowadzone przez Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w zakresie wsparcia rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Koncentracja wsparcia nastąpi na obszarze 30 % gmin, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i będzie miała miejsce poprzez zastosowanie kryteriów wyboru projektów premiujących realizację operacji na wskazanych obszarach. Obszary koncentracji geograficznej wyznaczone będą za pomocą modelu taksonomicznego Hellwiga – tzw. wzorca rozwoju¹²³. Zaproponowany model pozwala na uporządkowanie jednostek terytorialnych (gmin, powiatów) wg ich stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego. Poziom rozwoju mierzony jest jako odległość danej jednostki samorządu terytorialnego od obszaru wzorcowego, tzn. takiego, w którym poziom wszystkich wskaźników wykorzystanych do analizy jest najbardziej korzystny. Porządkowanie jednostek (gmin/ powiatów) oparte jest na wskaźnikach pochodzących ze statystyki publicznej.

¹²³ Metoda zalecana przez MRR

W obszarze zwiększenia dostępności do usług obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczone będą z użyciem następujących wskaźników: udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (BDL GUS), udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (BDL GUS).

Na podstawie powyższej metody w dokumentacji konkursowej określone będą gminy, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i na obszarze, których realizacja działań będzie premiowana.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z usług społecznych w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem w	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

	programie					Beneficjent	
6	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba osób powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub pomaturalnym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba osób z wykształceniem wyższym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
13	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
14	Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych (PI 9.8)

Cel szczegółowy: Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie

Biorąc pod uwagę rolę sektora ekonomii społecznej¹²⁴ w prowadzeniu aktywnej polityki przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu konieczne jest podejmowanie działań wzmacniających potencjał podmiotów ekonomii społecznej. W tym celu konieczne jest zbudowanie warunków gwarantujących rozwój ekonomiczny podmiotów poprzez wyposażenie ich w niezbędny kapitał finansowy i podniesienie ich potencjału intelektualnego.

Niezbędnie jest również prowadzenie działań zmierzających do zwiększenia rozpoznawalności podmiotów ekonomii społecznej i charakteru ich działalności wśród społeczności lokalnych. Silne i stabilne podmioty ekonomii społecznej będą w stanie tworzyć

¹²⁴ Zgodnie z rozumieniem ekonomii społecznej określonym w projekcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

nowe miejsca pracy oraz dostarczać usługi społeczne (w tym również zdrowotne) niezbędne mieszkańcom regionu.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(j eśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej	Regiony słabiej rozwinięte	szt.						System sprawozda wczości	Rocznie
2	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Regiony słabiej rozwinięte	szt.						System sprawozda wczości	Rocznie
3	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej nie będących przedsiębiorstwami	Regiony słabiej rozwinięte	szt.						System sprawozda wczości	Rocznie
4	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Regiony słabiej rozwinięte	szt.						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
5	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczości	Rocznie
6	Liczba osób, które podjęły kształcenie i szkolenie po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczości	Rocznie
7	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczości	Rocznie
8	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczości	Rocznie
9	Liczba osób posiadających zatrudnienie w 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
10	Liczba osób znajdujących się w	Regiony słabiej	osoby						Badanie ewaluacyj	Rocznie

lepszey sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C)	rozwiniete								ne	
--	------------	--	--	--	--	--	--	--	----	--

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Z uwagi na rosnącą rolę ekonomii społecznej w procesie aktywizacji zawodowej i społecznej, możliwości oferowane przez ten sektor należy potraktować jako narzędzie prowadzenia aktywnej polityki integracyjnej. Podmioty ekonomii społecznej są miejscem reintegracji zawodowej i społecznej osób będących w szczególnej sytuacji, ale także przyczyniają się do integracji społecznej członków ich rodzin. Z uwagi na powyższe konieczne jest dofinansowanie prowadzonej przez nie działalności integracyjnej i w sferze pożytku publicznego.

Przedsiębiorstwa społeczne mogą generować miejsca pracy dla osób, które doświadczyły wykluczenia społecznego, mogą być konkurencyjnymi na rynku realizując jednocześnie misję społeczną. Z uwagi na specyfikę tworzenia spółdzielni socjalnych możliwość przyjmowania nowych członków, wspieranie i współfinansowanie powstawania tych podmiotów wymaga szczególnego podejścia i odmiennego traktowania niż wspieranie jednoosobowych działalności gospodarczych. Zarządzanie przedsiębiorstwem społecznym wymaga bardzo szerokich i różnorodnych kompetencji. Konieczne jest posiadanie umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich), społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych) i kompetencji związanych z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania przedsiębiorstwa społecznego.

Dlatego też w ramach działań wspierane będzie komplementarna realizacja usług wspierających podmioty ekonomii społecznej (usługi animacji, inkubacji i wsparcia istniejących przedsiębiorstw) przez akredytowane instytucje wsparcia ekonomii społecznej z jednoczesnym wspieraniem wzmocnienia potencjału samej instytucji wsparcia. Umiejętne budowanie sektora przedsiębiorczości społecznej oprócz oczywistego tworzenia miejsc pracy, będzie przyczyniać się do wzmocnienia procesów zmierzających do przeciwdziałania wykluczeniu społeczeństwa, integracji społecznej i zawodowej. Konieczne jest również wsparcie samoorganizacji się podmiotów ekonomii społecznej

Dodatkowego wsparcia wymaga działalność w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej lub reintegracji zawodowej i społecznej, takich podmiotów jak Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby oraz Centra Integracji Społecznej.

Z uwagi na zidentyfikowaną niską rozpoznawalność samej ekonomii społecznej, jaki i podmiotów oraz oferowanych przez nie produktów konieczne jest zapewnienie realizacji kampanii społecznych – regionalnych i lokalnych, które pomogą w budowaniu pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej a dla podmiotów ekonomii społecznej będą doskonałą okazją zaistnienia w świadomości zbiorowej.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- komplementarna realizacja usług wspierających podmioty ekonomii społecznej przez akredytowane instytucje wsparcia ekonomii społecznej.
- realizacja bezzwrotnych instrumentów finansowych udzielanych m.in. na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i miejsc pracy w nich oraz na działalność integracyjną i w sferze pożytku publicznego,
- wspieranie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej (wsparcie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, regionalne spotkania es i ps oraz innych platform współpracy,
- współfinansowanie koordynacji działań w zakresie ekonomii społecznej,
- realizacja regionalnych i lokalnych kampanii społecznych informujących o ekonomii społecznej, promujących jej idee, pozytywny wizerunek i kształtujących postawy konsumenckie, we współpracy z organizacjami samorządowymi,
- realizacja regionalnych i lokalnych programów edukacji o i dla ekonomii społecznej w systemie edukacji pozaformalnej, prowadzonej przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje rynku pracy, instytucje kultury, media, a skierowanych do dzieci, młodzieży, osób dorosłych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i biznesu (program edukacyjny dla samorządów i młodzieży)

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne
- organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz w sektorze ekonomii społecznej
- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

Główne grupy docelowe:

- podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia
- osoby fizyczne lub prawne (wraz z ich reprezentantami) w zakresie doradztwa i szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do i założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Wsparcie sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej w regionie świadczone będzie za pośrednictwem akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (dwie instytucje, funkcjonujące w obrębie dwóch wyznaczonych subregionów).

W ramach priorytetu przewiduje się konkursową procedurę wyboru projektów.

W ramach priorytetu realizowane będą również projekty w formule pakietów operacji. Wsparcie w ramach niniejszego priorytetu może być powiązane ze wsparciem inwestycyjne w ramach PI 9.3 (EFRR). Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być jedynie uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe. Warunkiem koniecznym dla przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowanych w ramach pakietów operacji będzie posiadanie jasnej wizji, popartej przeprowadzoną wcześniej analizą potrzeb i

kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury oraz jej powiązania z działaniami w ramach EFS.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Środki przekazywane na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie płatności zaliczkowych, zaś dokumentem na podstawie którego przekazywana będzie płatność będzie umowa o dofinansowanie projektu oraz wnioski o płatność.

Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba osób bezrobotnych(w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

8	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub pomaturalnym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
13	Liczba osób z wykształceniem wyższym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
14	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte			Rocznie
15	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
16	Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
17	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ramy wykonania osi priorytetowej

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej, w podziale na fundusze i kategorie regionów

KEW Wskaźnik produktu Wskaźnik postępu finansowego	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cele pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
--	--	---------	-------------------	----------------------	--------------------	---------------	---	---

Wskaźnik rezultatu								

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji

Europejski Fundusz Rozwoju regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod)	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
055				01 05						09	
056				01 05		01				09	
057				01 05		01				09	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Europejski Fundusz Społeczny: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod)	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
0110		01		01 05		01					
0111		01		01 05							
0113		01		01 05							
0114		01		01 05							
0115		01		01 05							

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.8 OŚ PRIORYTETOWA VIII. JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE

Oś priorytetowa VIII Jakość edukacji i kompetencji w regionie		
CT 10 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego	EFS
	10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. poprzez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowana w ścisłej współpracy z pracodawcami	
	10.4 Inwestycja w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	EFRR

Oś priorytetowa *VIII Jakość edukacji i kompetencji w regionie* realizuje cel tematyczny 10 i jest osią dwufundusową współfinansowaną zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, jak również Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Uzasadnieniem dla zastosowania takiego podejścia jest uzupełniający charakter EFRR w ramach celu tematycznego 10. W ramach osi VIII wiodącym fundusze jest EFS, zaś EFRR pełni jedynie rolę pomocniczą i będzie wykorzystywany jedynie w sytuacji, gdy inwestycje finansowane z jego udziałem będą związane z realizacją celów społecznych wynikających z interwencji EFS tj. odnoszących się do obszaru edukacji.

Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego (PI 10.1)

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym

Cel szczegółowy 2: Wzrost jakości kształcenia ogólnego

W erze gospodarki opartej na wiedzy edukacja stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Bez sprawnego, elastycznego i odpowiednio ukierunkowanego systemu kształcenia nie może być mowy o zwiększeniu jakości kapitału ludzkiego, także w jego wymiarze społecznym. Wszelkie działania zmierzające do przyspieszenia rozwoju gospodarczego muszą zakładać równoległy wysiłek w dziedzinie edukacji, w tym w zakresie upowszechniania kształcenia, poprawy jego jakości i dostosowania do potrzeb rynku pracy.

Celem wyrównywania wszelkich dysproporcji występujących w województwie w obszarze edukacji, niezbędnym jest podjęcie działań zmierzających do poprawy jakości i efektywności nauczania elementarnej, podstawowego i ponadpodstawowego, przy jednoczesnym zapewnieniu powszechnego dostępu do edukacji już od najwcześniejszych jej etapów.

Na jakość nauczania wpływa również kompetentna kadra. Postęp technologiczny powoduje konieczność kształcenia, doksztalcenia lub przekwalifikowywania pracowników, stawiając tym samym nowe zadania przed oświatą. Należy zatem zwrócić uwagę na podnoszenie kwalifikacji oraz rozwój zawodowy nauczycieli. Kompetentna i wykształcona kadra będzie bowiem „motorem” inspirującym uczniów do pogłębiania wiedzy i rozwoju swoich zainteresowań, a tym samym przyczyni się do zwiększenia jakości usług edukacyjnych.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników w UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (SRW)	Regiony słabiej rozwinięte	Osoby						GUS	
	Srednie wyniki egzaminów gimnazjalnych i maturalnych w stosunku do średniej krajowej (Polska=100) (SRW)	Regiony słabiej rozwinięte	Osoby						CKE	
	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK (WLWK)	Regiony słabiej rozwinięte	Osoby						System sprawozda wczności	Rocznie
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C) (WLWK)	Regiony słabiej rozwinięte	Osoby						System sprawozda wczności	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

W województwie podkarpackim udział dzieci w edukacji przedszkolnej jest bardzo niski, w szczególności w odniesieniu do dzieci pochodzących z terenów wiejskich. Z drugiej strony wykorzystanie miejsc w istniejących placówkach przedszkolnych jest prawie maksymalne. Świadczy to o występowaniu dużego zapotrzebowania na usługi w zakresie opieki nad dziećmi w wieku od 3 do 5 lat. Głównymi barierami w dostępie do usług przedszkolnych są przede wszystkim: brak odpowiedniej ilości miejsc w instytucjach opieki, koszty utrzymania dziecka czy też mała elastyczność oferowanych usług w tych placówkach.

W celu zapewnienia właściwego rozwoju umiejętności i kompetencji, odpowiadających na potrzeby i wyzwania współczesnego świata niezbędnym jest zapewnienie dostępności do wczesnej edukacji. Wiek przedszkolny jest najbardziej optymalnym etapem do kształtowania u dziecka właściwych postaw oraz formowania jego psychiki. Pobyt w placówkach wychowania przedszkolnego umożliwia kształtowanie u dzieci kompetencji kluczowych oraz nabywanie różnych umiejętności, które na dalszym etapie ich życia będą wykorzystane na szeroką skalę.

W kontekście upowszechnienia edukacji przedszkolnej wsparcie ukierunkowane będzie przede wszystkim na tworzenie nowych miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego. Odnosi się to zarówno do wsparcia istniejących już placówek (przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego) w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc,

jak również tworzenia nowych ośrodków (i innych form) edukacji przedszkolnej, w szczególności na terenach gdzie dostęp do takich form opieki jest mocno ograniczony, a upowszechnienie edukacji osiąga najniższy stopień w skali regionu. Z uwagi na zmieniające się trendy demograficzne skutkujące zmniejszeniem się liczby dzieci a w konsekwencji likwidacją szkół, do realizacji działań w przedmiotowym zakresie będzie wykorzystywana przede wszystkim istniejąca już baza lokalowa gmin (np. budynki likwidowanych szkół).

Ponadto podejmowane będą również działania ukierunkowane na podnoszenie jakości edukacji przedszkolnej i dostosowanie jej do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług, zwłaszcza dzieci 3 i 4 letnich. Interwencja obejmować będzie prowadzenie różnych zajęć specjalistycznych i wspierających, ukierunkowanych przede wszystkim na rozwój dzieci i kształtowanie ich kompetencji kluczowych, w tym również dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz doskonalenie/kształcenie zawodowe nauczycieli w zakresie pracy z małymi dziećmi. Powyższe działania przyczynią się do równoważenia szans edukacyjnych dzieci, w szczególności z obszarów wiejskich, o słabym dostępie do usług oraz z grup defaworyzowanych. Należy również podkreślić, iż ww. wsparcie pozwoli na powrót na rynek pracy osobom, które dotychczas zaangażowane były w domową opiekę nad dziećmi w wyniku czego przedwcześnie opuszczają regionalny rynek pracy.

W województwie podkarpackim dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym nie jest problemem, zaś poziom nauczania jest porównywalny z poziomem krajowym. Niemniej jednak zauważalne jest niedopasowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy. Jakość edukacji zarówno ogólnej jak i zawodowej jest dość niska, podobnie jak poziom kompetencji kluczowych uczniów. W szkołach nadal większe znaczenie odgrywa uczenie, które koncentruje się na zapamiętywaniu (faktów, algorytmów postępowania), a nie na rozwijaniu umiejętności przydatnych na współczesnym rynku pracy oraz w procesie uczenia się i nabywania nowych umiejętności przez okres całego życia¹²⁵. Szkoła powinna stworzyć uczniom optymalne warunki dla rozwoju, a tym samym przyciągać ich bogatą ofertą edukacyjną, która nie tylko odznacza się wysoką jakością ale też jest dopasowana do oczekiwań uczniów i rzeczywistych potrzeb.

Mając na uwadze przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji oraz eliminowanie czynników determinujących występowanie zjawiska segregacji w szkołach, interwencja ukierunkowana będzie na realizację różnych form działań wyrównujących szanse edukacyjne uczniów, którzy z różnych przyczyn mają utrudniony dostęp do edukacji lub przedwcześnie opuścili system oświaty. W szczególności dotyczyć to będzie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, mających niskie wyniki w nauce, pochodzących z obszarów defaworyzowanych, rodzin dysfunkcyjnych, tzw. „eurosierot”¹²⁶, uczniów niepełnosprawnych. W kontekście powyższego, jak również w związku z obniżeniem wieku obowiązku szkolnego wsparciem objęci zostaną również uczniowie młodsi, którzy każdy etap edukacyjny rozpoczną będą wcześniej niż ich poprzednicy.

W kontekście przyszłych potrzeb gospodarki priorytetem będzie podniesienie kompetencji uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych oraz technicznych. Wsparcie ukierunkowane zostanie przede wszystkim na kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych np. w zakresie matematyki, nauk przyrodniczych, kompetencji cyfrowych, jak również właściwych postaw i umiejętności, które będą podstawą zarówno do dalszego podnoszenia kwalifikacji oraz sprawnego poruszania się na rynku pracy (np. praca w zespole, kreatywność, innowacyjność).

¹²⁵ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, projekt z czerwca 2013 r., Warszawa, str. 14

¹²⁶ tj. dzieci, których przynajmniej jedno z rodziców opuściło dom i wyjechało za granicę w celach zarobkowych

Uzupełnieniem wsparcia dla kształtowania kompetencji cyfrowych uczniów będzie kontynuacja działań realizowanych w ramach rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła” (komponent „e-szkoła”, „e-nauczyciel”). Pozwoli to na wyposażenie szkół w nowoczesne pomoce/narzędzia dydaktyczne, zaś nauczyciele będą mieli możliwość zdobycia kompetencji pozwalających na komunikowanie się z uczniami oraz prowadzenie dokumentacji szkolnej z wykorzystaniem technik informacyjno-komunikacyjnych.

W celu poprawy jakości nauczania interwencja skupiać się będzie również na wdrażaniu programów i narzędzi w zakresie efektywnego zarządzania placówką oświatową.

Jednocześnie, w ramach programów rozwojowych szkół stworzona zostanie też możliwość odpowiedniego wyposażenia placówek w nowoczesne materiały dydaktyczne i sprzęt, w szczególności sprzęt komputerowy, sprzęt i pomoce niezbędne do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach, zapewniające odpowiednią jakość kształcenia (w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFS).

W kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej oraz uwarunkowań regionalnych bardzo ważnym elementem staje się odpowiednie dostosowanie kadr systemu oświaty. W województwie system kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli nie zapewnia im odpowiedniego wsparcia, zaś ich mała aktywność w zakresie dokształcania się spowodowana jest w głównej mierze osiągnięciem wysokich stopni awansu zawodowego.

W bardzo dużym stopniu na jakość nauczania i wyniki osiągnięte przez uczniów wpływa odpowiednio przygotowana, kompetentna kadra. W odniesieniu do powyższego wsparcie ukierunkowane będzie na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli prowadzących kształcenie ogólne i specjalne, w tym również wychowanie przedszkolne. Poprawa kompetencji nauczycieli odbywać się będzie w oparciu o nowy model doskonalenia zawodowego nauczycieli, gdzie doskonalenie to będzie elementem wspomagającym szkołę lub przedszkole, polegającym na motywowaniu nauczycieli do dalszego kształcenia w miejscu pracy. Zakres wspomagania będzie wynikać z analizy indywidualnej sytuacji szkoły i odpowiadać na jej specyficzne potrzeby, a punktem wyjścia wszelkich działań będzie przeprowadzenie rzetelnej diagnozy potrzeb. Proces kształcenia i doskonalenia zawodowego obejmować będzie również kadre administracyjną i zarządzającą placówkami działającymi w systemie oświaty. Inwestowanie w potencjał kadr administrujących i zarządzających systemem oświaty na poziomie regionalnym - w kontekście zdiagnozowanych potrzeb konkretnych placówek oświatowych – będzie miało znaczący wpływ na jakość świadczonych usług edukacyjnych w regionie. Interwencja realizowana będzie w formie szkoleń, kursów doskonalących, studiów podyplomowych, mających na celu podnoszenie dotychczasowych lub nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych. W odniesieniu do zmieniających się trendów demograficznych, skutkujących zmniejszeniem się liczby uczniów oraz zamykaniem szkół, powyższe dotyczyć będzie również realizacji działań wspierających programy przekwalifikowania nauczycieli w kontekście nauczania innych przedmiotów.

Powyższe wsparcie uzupełnione zostanie o kompleksowe doradztwo i pomoc pedagogiczno-psychologiczną w zakresie identyfikowania i odpowiedniego reagowania na problemy oraz umiejętności rozwiązywania sytuacji trudnych w szkole np. w zakresie narkomanii, alkoholizmu, przemocy w rodzinie, agresji wobec rówieśników i nauczycieli, radzenia sobie z uczniem trudnym, uczniem znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej itp.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- wsparcie tworzenia nowych/funkcjonujących przedszkoli/innych form wychowania przedszkolnego w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc przedszkolnych
- realizacja zajęć specjalistycznych/wspierających ukierunkowanych na kształtowanie kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym
- realizacja programów rozwojowych szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne m.in. w zakresie rozwijania metod aktywnego i praktycznego uczenia się, indywidualizacji nauczania (np. zajęcia dodatkowe, pozalekcyjne, wyrównawcze, rozwijające dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uczniów szczególnie uzdolnionych, w zakresie wyrównywania dysproporcji edukacyjnych lub rozwoju kompetencji kluczowych)
- realizacja programów stypendialnych skierowanych do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o profilu ogólnym, szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów matematycznych, przyrodniczych i technicznych, pochodzący z rodzin w trudnej sytuacji materialnej lub znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej – program stypendialny o zasięgu regionalnym, obejmujący gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne o profilu ogólnym;
- programy wsparcia pracy z uczniem młodszym w zakresie identyfikacji potrzeb uczniów i pokonywania przez nich kolejnych progów edukacyjnych
- wdrażanie programów i narzędzia efektywnego zarządzania placówką oświatową
- wdrażanie programów wspomaganie szkół/przedszkoli w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli
- kursy, szkolenia, studia podyplomowe oraz inne formy doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia ogólnego i specjalnego oraz kadry administracyjnej i zarządzającej placówkami działającymi w systemie oświaty
- programy przekwalifikowania nauczycieli
- kompleksowe doradztwo dla nauczycieli w zakresie radzenia sobie z uczniem trudnym/w sytuacjach trudnych, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne
- opracowanie i wdrożenie w szkołach systemów monitorujących/wspierających diagnozowanie przez nauczycieli, pedagogów szkolnych uczniów trudnych/znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej i udzielanie im właściwej pomocy
- działania informacyjne promujące wychowanie przedszkolne, kampanie upowszechniające zainteresowanie naukami matematyczno-przyrodniczymi
- diagnoza skali i przyczyn występowania problemu przedwczesnego opuszczania systemu oświaty oraz programy przeciwdziałające występowaniu tego zjawiska.

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Główne grupy docelowe:

- dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w ustawie¹²⁷ i ich rodzice oraz inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego
- szkoły i placówki realizujące kształcenie ogólne oraz ich uczniowie i wychowankowie (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych)
- osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych

¹²⁷ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn zm.)

- kadra administracyjna i zarządzająca oświatą w szkołach i placówkach oświatowych
- partnerzy społeczno-gospodarczy

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Zgodnie z kierunkami działań określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego, projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe).

W trybie pozakonkursowym w formie projektu systemowego planuje się realizację przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego programu stypendialnego dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o profilu ogólnym. Niniejszy projekt będzie kontynuacją i rozszerzeniem programu stypendialnego przewidzianego dotychczas w ramach Poddziałania 9.1.3 POKL.

Realizowane projekty mogą mieć formułę pakietów operacji. Wsparcie w ramach niniejszego PI może być powiązane ze wsparciem infrastrukturalnym realizowanym w ramach PI 10.4 (EFRR), gdzie wsparcie inwestycyjne ma być jedynie uzupełnieniem interwencji w ramach niniejszego priorytetu, bez której osiągnięcie celów wynikających z CT 10 nie byłoby możliwe.

W kontekście zróżnicowań wewnątrz regionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary cechujące się największymi opóźnieniami społeczno-gospodarczymi, na których opisane w diagnozie problemy występują w największym nasileniu. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzie stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Środki na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie dotacji bezpośrednich.

W ramach priorytetu nie przewiduje się zastosowania cross-finansingu oraz realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba szkół, które wdrożyły rozwiązania w zakresie pracy z uczniem młodszym na danym progu edukacyjnym	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba szkół i placówek, które podjęły działania na rzecz przeciwdziałania rozwarstwieniu społecznemu i segregacji	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba szkół o najniższych wynikach edukacyjnych objętych wsparciem w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
13	Liczba osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
14	Liczba osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub pomaturalnym objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
15	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
16	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. poprzez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowana w ścisłej współpracy z pracodawcami (PI 10.3)

Cel szczegółowy 1:Rozwój wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego w regionie

Cel szczegółowy 2: Upowszechnienie kształcenia ustawicznego

Kapitał ludzki jest jednym z najważniejszych czynników przyczyniających się do wzrostu gospodarczego i wydajności, a doskonalenie umiejętności i poprawa jakości nauczania na wszystkich etapach, w tym w szczególności w zakresie kształcenia zawodowego, będą miały zasadnicze znaczenie dla wszystkich trzech najważniejszych wymiarów strategii Europa 2020.

Priorytetem będzie zatem dążenie do upowszechnienia idei uczenia się przez całe życie poprzez skuteczne zachęcanie mieszkańców regionu do inwestycji w siebie, podnoszenie i nabywanie nowych kwalifikacji, rozwijanie własnych umiejętności i zainteresowań.

Koniecznym staje się również mocniejsze powiązanie instytucji edukacyjnych z sektorem gospodarki oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb regionalnego rynku pracy. Istotnym elementem będzie zwiększanie potencjału szkół zawodowych poprzez dostosowanie programów nauczania i szkolenia do aktualnego zapotrzebowania na rynku pracy, przy jednoczesnym propagowaniu korzyści płynących z wyboru tej ścieżki kształcenia. Powyższe pozwoli na zwiększenie potencjału kapitału ludzkiego regionu, bardziej skuteczne funkcjonowanie na rynku pracy oraz przyczyni się do stworzenia otoczenia przyjaznego do budowania gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, w której wykorzystywany będzie potencjał mieszkańców województwa.

Tabela 4. Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)(jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jedn. pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
2	Osoby dorosłe w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu i szkoleniu (UP)									
2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozdań wczności	Rocznie
3	Liczba osób	Regiony	osoby						System	Rocznie

	świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego po opuszczeniu programu	słabiej rozwinięte							sprawozda wczności	
4	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczności	Rocznie
5	Liczba osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczności	Rocznie
6	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						System sprawozda wczności	Rocznie
7	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C)	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie
8	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	osoby						Badanie ewaluacyjne	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Dynamiczne zmiany gospodarcze, w tym na rynku pracy powodują potrzebę stałego pogłębiania wiedzy, podnoszenia kwalifikacji i doskonalenia umiejętności. Konieczne staje się zatem zwiększenie dostępu osób dorosłych zarówno do edukacji formalnej jak i do różnych form edukacji pozaformalnej. Doświadczenia z dotychczasowego wsparcia w obszarze kształcenia ustawicznego wskazują na potrzebę lepszego powiązania tematyki prowadzonych kursów z rzeczywistymi potrzebami rynku pracy.

W związku z powyższym planowane jest wdrożenie popytowego systemu podnoszenia kwalifikacji, w większym stopniu odpowiadającego na indywidualne zapotrzebowanie osób dorosłych, które z własnej inicjatywy chcą podnieść swoje kwalifikacje, zwiększającego trafność wsparcia przy jednoczesnym zwiększeniu jego efektywności. W ramach tego systemu osoby dorosłe, które samodzielnie chcą podnieść swoje kwalifikacje uzyskają lepszy dostęp zarówno do edukacji formalnej jak i pozaformalnej (szkolenia i kursy) oraz będą mogły w sposób formalny potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w drodze nieformalnej lub pozaformalnej. Uzupełnieniem oferowanego wsparcia będzie system doradztwa w zakresie diagnozy potrzeb oraz znalezienia i wyboru właściwej oferty edukacyjnej, uwzględniający rozwój kompetencji zgodnych z aktualnymi potrzebami na rynku pracy.

W związku z tym, że umiejętność obsługi komputera oraz znajomość przynajmniej jednego języka jest obecnie wymogiem podstawowym zawartym w większości ofert pracy, planuje się w dalszym ciągu wspierać działania skierowane na podniesienie kompetencji osób dorosłych w zakresie znajomości języków obcych oraz ICT. W celu podniesienia jakości kształcenia ustawicznego i rozszerzenia oferty edukacyjnej jako uzupełnienie powyższych działań planuje się wsparcie placówek kształcących osoby dorosłe.

Głównym zadaniem szkolnictwa zawodowego jest przygotowanie wykwalifikowanych pracowników na potrzeby regionalnego rynku pracy. W związku z tym niezbędne jest ściślejsze powiązanie pracodawców ze szkołami zawodowymi, nie tylko w zakresie organizacji staży i praktyk dla uczniów, pozwalające na praktyczną naukę w środowisku miejsca pracy, ale także w zakresie wyznaczania kierunków rozwoju szkół, szkolenia nauczycieli zawodu czy popularyzowania kształcenia zawodowego wśród młodzieży. Doświadczenia województwa z realizacji projektów finansowanych w ramach działania 9.2 PO KL¹²⁸ pokazują, że szkoły zawodowe w bardzo ograniczonym zakresie współpracują z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a współpraca z uczelniami wyższymi ma charakter incydentalny. Stąd też zasadnym jest wspieranie szkół w nawiązywaniu kooperacji z uczelniami wyższymi w obszarze wsparcia programowego/metodycznego czy tworzenia klas patronackich.

Rozwinięta współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym wspomagana przez system monitorowania szkół i rynku pracy (w tym m.in. badanie losów absolwentów) w skali całego województwa pozwoli pozyskiwać informacje potrzebne do prowadzenia polityki edukacyjnej dopasowanej do potrzeb regionalnego rynku pracy, przez co szkoły skuteczniej będą mogły dostosowywać swoją ofertę edukacyjną do rzeczywistych potrzeb województwa. Dostosowanie polegać będzie nie tylko na wprowadzaniu nowych kierunków nauczania i kształcenia modułowego, czy modyfikację programów na kierunkach już istniejących, ale także na umożliwieniu uczniom udziału w kursach i szkoleniach, które nadają specjalistyczne uprawnienia wymagane w wielu zawodach – poczynając od prawa jazdy, a kończąc na obsłudze specjalistycznego sprzętu. Rozszerzona oferta edukacyjna jest niezbędna, aby szkolnictwo zawodowe było atrakcyjne dla ucznia i dawało mu realne szanse na podjęcie zatrudnienia po ukończeniu szkoły. Niemniej ważnymi są także działania służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych uczniów oraz działania zmierzające do wspierania uczniów, którzy wykazują problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożeni są wypadnięciem z systemu szkolnictwa.

Zmieniające i rozwijające się technologie, rozwój nowych branż, wymagają od nauczycieli stałego aktualizowania swojej wiedzy. W związku z tym dokształcanie i aktualizowanie kompetencji przez nauczycieli zawodu jest warunkiem koniecznym, aby oferta dydaktyczna szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe była wysokiej jakości. Nauczyciele przedmiotów zawodowych powinni mieć rzeczywisty kontakt ze środowiskiem pracy poprzez możliwość uczestnictwa w wycieczkach zawodoznawczych oraz wizytach studyjnych w przedsiębiorstwach, czy też odbycia staży i praktyk w przedsiębiorstwach, w tym staży zagranicznych lub innych formach umożliwiających im rozwój kompetencji wykorzystywanych w procesie dydaktycznym

Doświadczenia we wdrażaniu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie podkarpackim pokazały, że we wsparciu pominięto zupełnie dyrektorów szkół zawodowych, którzy mają decydujący wpływ na funkcjonowanie danej szkoły/placówki prowadzącej kształcenie zawodowe. Badanie ewaluacyjne dotyczące rozwoju szkolnictwa

¹²⁸ Projekt systemowy w ramach działania 9.2 POKL „Podkarpackie Stawia na Zawodowców”

zawodowego w województwie podkarpackim pokazało, że „główną przyczyną, dla której część szkół w ogóle nie aplikowała o środki w ramach Działania 9.2 PO KL jest lęk przed realizacją projektów. (...) Motywacja szkół do aplikowania w konkursach Działania 9.2 PO KL zależała w największym stopniu od zdolności managerskich dyrektorów szkół, którzy byli inicjatorami tego pomysłu.¹²⁹” Zasadne jest zatem wsparcie kadry zarządzającej szkołami/placówkami oświatowymi w zakresie efektywnego zarządzania placówką czy utworzenie systemu wspierającego dyrektorów szkół w zarządzaniu jednostką mu podległą. Uzupełnieniem działań zmierzających do poprawy systemu zarządzania powinno być wsparcie organów prowadzących szkoły zawodowe w zakresie przygotowania i prowadzenia własnej polityki edukacyjnej, w tym także poprzez stworzenie systemu, który kształtowałby skoordynowaną sieć szkolnictwa w skali całego regionu, uwzględniając nie tylko lokalny, ale też krajowy i europejski rynek pracy.

W odbiorze społecznym wybór szkoły zawodowej przez ucznia nie jest postrzegany jako prestiżowy, zaś wykształcenie zawodowe, nawet na poziomie średnim jest deprecjonowane. W kontekście rekomendacji z badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie¹³⁰, wynika, iż w celu spopularyzowania kształcenia zawodowego w regionie, należy prowadzić kampanie wizerunkowe i informacyjne, które akcentować będą wartość szkolnictwa zawodowego, przy jednoczesnym podkreśleniu możliwości uzyskania satysfakcjonującego zatrudnienia.

Doradztwo edukacyjno-zawodowe, które działa na poszczególnych etapach edukacji, w województwie podkarpackim jest mało zdiagnozowane. Brak jest aktualnych badań i analiz, które pokazywałyby, na jakim poziomie funkcjonuje system doradztwa w szkołach podstawowych, gimnazjach, czy ogólnokształcących szkołach ponadgimnazjalnych. Badanie uczniów szkół zawodowych, które odbyło się w 2012¹³¹ roku, pokazało, że doradztwo edukacyjno-zawodowe jest pomijane w praktyce.

Powyższe wskazuje na potrzebę przeanalizowania stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach województwa podkarpackiego, a następnie opracowanie lub zaadaptowanie już istniejących rozwiązań, które spowodują powstanie systemu doradztwa na poszczególnych etapach edukacji. System powinien przewidywać wsparcie metodyczne dla doradców zawodowych, w tym także wdrożenie do użycia przetestowanych wskaźników dotyczących zapotrzebowania na zawody na lokalnym, regionalnym czy europejskim rynku pracy oraz koordynację doradztwa edukacyjno-zawodowego na poziomie lokalnym i regionalnym w powiązaniu z działaniami instytucji rynku pracy. Powiązanie systemu z instytucjami rynku pracy pozwoli na wykorzystanie wybranych elementów do celów doradczych dla osób dorosłych.

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych i pozaszkolnych, m.in. szkolenia językowe i kursy ICT
- doradztwo dla osób dorosłych w zakresie diagnozy potrzeb edukacyjnych oraz wyboru odpowiedniej oferty kształcenia

¹²⁹ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Streszczenie, s. 5

¹³⁰ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL”, Katowice-Kraków, grudzień 2012

¹³¹ Przebadano ponad 10 000 osób, z których jedynie 3% wskazało, że wybór szkoły pokierowany był poradą doradcy zawodowego¹³¹ (Ze szkoły do pracy. Raport z badania uczniów szkół zawodowych w województwie podkarpackim” str. 33).

- wsparcie dla placówek oświatowych kształcących osoby dorosłe
- realizacja programów stypendialnych skierowanych wyłącznie do uczniów szkół zawodowych (szkoła zasadnicza, liceum zawodowe lub technikum) – program stypendialny o zasięgu regionalnym,
- wdrażanie projektów skierowanych do szkół zawodowych, w których jednym z efektów będzie tworzenie szkół patronackich (współpraca z przedsiębiorcami) i projektów dotyczących współpracy szkół zawodowych ze szkołami wyższymi,
- współpraca szkół/placówek kształcenia zawodowego z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w zakresie staży i praktyk, tworzenia klas patronackich, wsparcia programowego/metodycznego, doskonalenia nauczycieli zawodu itp.
- stworzenie i wdrożenie systemu integracji szkolnictwa zawodowego z otoczeniem społeczno-gospodarczym
- uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej szkół/placówek prowadzących kształcenie zawodowe poprzez nauczanie kompetencji kluczowych oraz m.in. kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości, realizację kursów i szkoleń zawodowych również w językach obcych, wdrażanie e-learningu
- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz przeciwdziałanie przedwczesnemu wypadnięciu osób z systemu edukacji i opieka pedagogiczno-psychologiczna
- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową, w tym także wsparcie doradcze i szkoleniowe dla dyrektorów szkół i organów prowadzących, w zakresie zdiagnozowanych potrzeb danej placówki lub regionu, jako uzupełnienie działań realizowanych w PO WER.
- opracowanie i wdrażanie nowych kierunków nauczania, kształcenia modułowego, modyfikację programów nauczania na kierunkach już istniejących, tworzenie i wykorzystywanie w procesie dydaktycznym firm symulacyjnych
- rozwój kwalifikacji nauczycieli kształcenia zawodowego poprzez kursy i szkolenia specjalistyczne, studia podyplomowe, staże i praktyki w przedsiębiorstwach
- tworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego
- kampanie wizerunkowe i informacyjne na rzecz szkolnictwa zawodowego
- tworzenie i rozwój systemu poradnictwa i doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Główne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Główne grupy docelowe

- placówki oświatowe kształcące osoby dorosłe (m. in. centra kształcenia ustawicznego, centra kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego)
- szkoły prowadzące kształcenie zawodowe, placówki kształcenia praktycznego, Regionalne Centra Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania
- uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe
- uczniowie szkół ogólnokształcących w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego
- rodzice uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe
- osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty
- partnerzy społeczno-gospodarczy

- osoby w wieku 25-64 lat (oraz osoby nieuczące się, w wieku 18-24), zgłaszające się z własnej inicjatywy chęć kształcenia formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia), w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach

Obszary specyficzne objęte wsparciem

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe).

W trybie pozakonkursowym w formie projektu systemowego planuje się realizację przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie projektu w zakresie rozwoju wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego. Niniejsze będzie kontynuacją projektu realizowanego w perspektywie 2007-2013 w ramach działania 9.2 POKL – Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego. W trybie pozakonkursowym w formie projektu systemowego planuje się też realizację przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego programu stypendialnego dla uczniów szkół zawodowych. Projekt będzie kontynuacją i rozszerzeniem programu stypendialnego przewidzianego dotychczas w ramach Poddziałania 9.1.3 POKL.

W obszarze kształcenia ustawicznego przewiduje się na etapie operacyjnym wprowadzenie kryteriów preferujących grupy, które w najmniejszym stopniu uczestniczą w kształceniu ustawicznym, m. in. osoby z terenów wiejskich i mniejszych miejscowości, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby 50+ czy osoby pracujące na podstawie umów czasowych, umów cywilno-prawnych, pracowników agencji pracy czasowej. W zależności od przyjętego systemu wdrażania preferowanie będzie miało formę zróżnicowanego poziomu dofinansowania do kursu/szkolenia w zależności od przynależności do grupy docelowej lub wyodrębnionej części alokacji ewentualnie kryteriów dostępu czy kryteriów strategicznych.

W ramach priorytetu realizowane projekty mogą mieć formę pakietów operacji. Wsparcie w ramach niniejszego PI może być powiązane ze wsparciem infrastrukturalnym realizowanym ramach PI 10.4 (EFRR), gdzie wsparcie inwestycyjne ma być jedynie uzupełnieniem interwencji w ramach niniejszego priorytetu, bez której osiągnięcie celów wynikających z CT 10 nie byłoby możliwe.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będzie polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Środki na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie dotacji bezpośrednich.

W ramach priorytetu nie przewiduje się zastosowania cross-finansingu oraz realizacji projektów podlegających zasadom pomocy publicznej.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Liczba szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
5	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
6	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
7	Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
8	Liczba powiatów objętych partnerskimi programami współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
9	Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
10	Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
11	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
12	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
13	Liczba osób poniżej 25 lat	osoby	EFS	Regiony słabiej		System	Rocznie

	objętych wsparciem w programie			rozwinęte		sprawozdawczości/ Beneficjent	
14	Liczba osób w wieku powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
15	Liczba osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
16	Liczba osób z wykształceniem ponadgimnazjalnym lub pomaturalnym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
17	Liczba osób z wykształceniem wyższym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
18	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
19	Liczba osób z innych grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, objętych wsparciem w programie (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
20	Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe (C)	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
21	Liczba osób, które skorzystały ze szkoleń/ doradztwa w zakresie kompetencji cyfrowych	osoby	EFS	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Inwestycja w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej (PI 10.4)

Cel szczegółowy: Poprawa dostępności i jakości infrastruktury systemu edukacji

Zgodnie z zapisami *Strategii Europa 2020*, obowiązkiem każdego państwa członkowskiego jest zapewnienie odpowiedniego poziomu inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich etapach¹³².

Poprawa dostępu do zorganizowanej opieki nad dziećmi jest uwydatniana jako ważne działanie w priorytecie rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu w strategii Europa 2020. Niedostatecznie rozwinięty system opieki nad dziećmi stanowi aktualnie strukturalny problem rynku pracy, dlatego niezbędne jest podjęcie działań umożliwiających zwiększenie dostępu do usług opieki nad dziećmi. Wspieranie infrastruktury wczesnej edukacji pozwala pogodzić pracę z życiem rodzinnym, co jest warunkiem niezbędnym dla zwiększenia zatrudnienia wśród młodych rodziców.

W erze gospodarki opartej na wiedzy edukacja stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Polskie szkolnictwo wszystkich szczebli wymaga gruntownej modernizacji i doposażenia oraz zwiększenia nacisku na praktyczny wymiar nauczania. Koniecznym staje się zatem mocniejsze powiązanie instytucji edukacyjnych z sektorem

¹³² „Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020”, projekt przewodni „Młodzież w drodze”.

gospodarki oraz dostosowanie ich oferty i jakości kształcenia do potrzeb regionalnego rynku pracy.

W kontekście powyższego, interwencja w ramach priorytetu ukierunkowana zostanie na poprawę dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej na wszystkich poziomach nauczania, przy jednoczesnym niwelowaniu dysproporcji w dostępie do usług między obszarami wiejskimi, a miastami.

Tabela 3. Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego

Lp.	Wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu (strategicznego) (EFRR/FS)	Jedn. pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych

Ze względu na występujące na terenie województwa znaczące dysproporcje w dostępie do edukacji, w szczególności w odniesieniu do opieki przedszkolnej¹³³, jak też mając na uwadze poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej, który należy do najniższych w kraju, obszarem, który wymaga szczególnej interwencji w nowym okresie programowania jest opieka przedszkolna. Na Podkarpaciu występuje wysokiego zapotrzebowanie na usługi w zakresie opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym co potwierdza prawie maksymalne wykorzystaniem miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego.

W celu wyrównywania dostępu do ww. usług wsparcie udzielane będzie placówkom opieki przedszkolnej i innym formom opieki nad dziećmi w wieku 3-5 lat, w zakresie ich tworzenia i odpowiedniego wyposażenia. Co do zasady wsparcie realizowane będzie w oparciu o istniejącą infrastrukturę, poprzez jej modernizację, adaptację i dostosowanie do potrzeb w kontekście tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego. Należy zaznaczyć, iż tylko w uzasadnionych przypadkach, popartych odpowiednią analizą potrzeb i udokumentowanym brakiem możliwości wykorzystania istniejących budynków, możliwym będzie wsparcie w zakresie budowy nowych obiektów.

Szczególnie istotnym dla regionu jest zwiększenia potencjału szkół zawodowych i propagowanie korzyści płynących z wyboru tej ścieżki kształcenia. Oferta szkół zawodowych winna być dostosowana do potrzeb wynikających z zapotrzebowania na rynku pracy, a absolwenci powinni mieć możliwość korzystania z odpowiednio przygotowanych pracowni i laboratoriów. Przeszarżała baza technodydaktyczna szkolnictwa zawodowego¹³⁴ uniemożliwia na dzień dzisiejszy kształcenie kadr na poziomie dostosowanym do potrzeb rynku pracy. Szkolnictwo zawodowe wymaga stałych nakładów finansowych i nieustannej aktualizacji, gdyż technologie, styl pracy przedsiębiorstw, a w związku z tym oczekiwania pracodawców, skierowane są na poszukiwanie pracowników w pełni dostosowanych do ich potrzeb. Wyniki

¹³³ Widoczne przede wszystkim w podziale na miasto - gdzie odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola sięga 89,1% i wieś, gdzie wartość ta sięga 50,5%.

¹³⁴ Wnioski na podstawie „Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy”, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa, luty 2011.

przeprowadzonego w 2012 r. badania ewaluacyjnego¹³⁵ jednoznacznie wskazują iż do najważniejszych potrzeb prorozwojowych szkół należy m.in. konieczność stałego doposażenia, modernizacji i rozbudowy bazy dydaktycznej szkoły, w szczególności związanej z zajęciami zawodowymi i praktyczną nauką zawodu.

W kontekście poprawy jakości kształcenia oraz wzrostu kompetencji kluczowych uczniów interwencja ukierunkowana zostanie na wsparcie szkół funkcjonujących w ramach systemu oświaty. W zakresie działań infrastrukturalnych wykorzystywana będzie istniejąca infrastruktura tych instytucji jako podstawa do przeprowadzania prac modernizacyjnych, adaptacyjnych, dostosowawczych. Stworzona będzie również możliwość odpowiedniego wyposażenia szkół i placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt zapewniający odpowiednią jakość kształcenia, w szczególności w kontekście potrzeb szkolnictwa zawodowego.

Postęp technologiczny powoduje konieczność ciągłego doksztalcania się i doskonalenia zawodowego stawiając tym samym nowe zadania przed oświatą. Ze względu na fakt, iż w województwie podkarpackim udział osób korzystających z kształcenia ustawicznego od lat należy do jednego z najniższych w kraju¹³⁶, niezbędne jest prowadzenie skoordynowanych działań nakierowanych na rozwój uczenia się przez całe życie. Wsparcie placówek funkcjonujących w systemie kształcenia ustawicznego umożliwi nabywanie i doskonalenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych, przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki regionalnego rynku pracy i zapotrzebowaniu na konkretne kwalifikacje.

W powyższym zakresie wsparcie ukierunkowane zostanie przede wszystkim na modernizację i dostosowanie dotychczasowej infrastruktury, w tym również wyposażenie placówek w sprzęt i nowoczesne urządzenia.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje powinny w jak największym stopniu przyczyniać się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego a infrastruktura wsparta w zakresie poszczególnych obszarów dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Infrastruktura wyższego szkolnictwa zawodowego [Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Przykładowe typy projektów przewidziane priorytetem inwestycyjnym:

- roboty budowlane (rozbudowa, modernizacja, adaptacja, dostosowanie istniejącej infrastruktury) obiektów dydaktycznych w szkołach i placówkach tworzących system oświaty, w tym dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych
- wyposażenie/ doposażenie obiektów dydaktycznych w szkołach i placówkach tworzących system oświaty, w tym w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych
- Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe

Główne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe

¹³⁵ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL”, IPM sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego S.C., Katowice-Kraków, grudzień 2012.

¹³⁶ W 2011 r. zaledwie 3% osób w wieku 25-64 uczyło się lub doksztalało.

- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki tworzące system oświaty
- partnerzy społeczni i gospodarczy np. organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Główne grupy docelowe:

- szkoły i placówki tworzące system oświaty oraz ich uczniowie i wychowankowie (np. ośrodki wychowania przedszkolnego, inne formy opieki nad dziećmi w wieku 3-5 lat, szkoły i placówki kształcenie ogólnego, szkoły i placówki realizujące kształcenie zawodowe, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego)
- studenci i absolwenci państwowych wyższych szkół zawodowych

Obszary specyficzne objęte wsparciem

W ramach priorytetu projekty realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego.

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy (projekty strategiczne, projekty systemowe).

W trybie pozakonkursowym planuje się realizację przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie projektu w zakresie rozwoju wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego, jako konsekwencję wdrażania w trybie systemowym w PI 10.3 projektu stanowiącego kontynuację projektu realizowanego w perspektywie 2007-2013 w ramach działania 9.2 POKL – Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego.

W ramach priorytetu projekty realizowane będą tylko i wyłącznie w formule pakietów operacji. Zaprojektowane wsparcie musi być powiązane ze wsparciem w ramach PI 10.1 (EFS), PI 10.3 (EFS) lub w zakresie wyższego szkolnictwa zawodowego z PI 10.2 (EFS-poziom krajowy w ramach PO WER). Działania infrastrukturalne mają być jedynie uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach ww. priorytetów, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 10 nie byłoby możliwe. Warunkiem koniecznym dla przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowanych w ramach priorytetu będzie posiadanie jasnej wizji, popartej przeprowadzoną wcześniej analizą potrzeb i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury oraz jej powiązania z działaniami w ramach EFS. Dodatkowo, w planowanych do realizacji projektach, koniecznym będzie uwzględnienie kwestii demograficznych oraz analizy ekonomicznej inwestycji po zakończeniu projektu. W przypadku inwestycji w zakresie infrastruktury szkolnictwa zawodowego, elementem niezbędnym będzie uwzględnienie wymiaru dopasowania do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz smart specialisation regionu. Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego PI muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach niniejszej osi priorytetowej, w zakresie pierwszego (PI 10.1) i drugiego (PI 10.3) priorytetu inwestycyjnego osi.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będzie polityka społeczeństwa informacyjnego, zrównoważonego rozwoju czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji. Przewiduje się, iż projekty realizowane w zakresie niniejszej osi w miarę możliwości będą uwzględniać potrzebę poprawienia wydajności energetycznej budynków i zwiększenia wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i

elektryczności, a wsparta infrastruktura dostosowana będzie w miarę możliwości do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Środki na rzecz beneficjentów będą realizowane w formie dotacji bezpośrednich. Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej. W ramach priorytetu nie przewiduje się zastosowania cross-finansingu.

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Opis planowanego zastosowania dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 87 (2) (b) (iii) Rozporządzenia Ogólnego.

Układ wskaźników produktu

Tabela 5. Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS

Lp.	Wskaźnik produktu (EFRR, FS, EFS) i rezultatu bezpośredniego (EFS) WLWK 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jedn. pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
2	Liczba wybudowanych/przebudowanych/ rozbudowanych obiektów infrastruktury szkół wyższych (w zakresie PWSZ)	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
3	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (C)	osoby	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie
4	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	szt.	EFRR	Regiony słabiej rozwinięte		System sprawozdawczości/ Beneficjent	Rocznie

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Ramy wykonania osi priorytetowej

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej

Tabele 7-12: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji

Europejski Fundusz Społeczny: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod)	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
0107		01		01 05		00	-	?		-	-
0109		01		01 05		00	-	?		-	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Regiony słabiej rozwinięte											
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7		Tabela 12: Wymiar 8	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)		Cele tematyczne (EFRR/FS)	
Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod)	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)	Kod	Wartość (euro)
052		01		01 05		00	-	00	-	010	
053		01		01 05		00	-	00	-	010	
054		01		01 05		00	-	00	-	010	

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.9 OŚ PRIORYTETOWA IX. POMOC TECHNICZNA - EFRR

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.10 OŚ PRIORYTETOWA X. POMOC TECHNICZNA - EFS

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU

Sekcja 3.1 Tabela przedstawiająca - zgodnie z przepisami dot. wyznaczania i modulowania stopy współfinansowania - całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Sekcja 3.2 Plan finansowy określający całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu oraz współfinansowanie krajowe, dla całego okresu programowania i każdej osi priorytetowej

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE

Zgodnie z zapisami art. 87.2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy ogólne (...), definiowaniu zakresu tematycznego programu operacyjnego towarzyszy analiza jego wymiaru terytorialnego. Wymiar terytorialny jest obok 11 celów tematycznych UE, drugim kierunkiem adresowania interwencji funduszy strukturalnych w regionie w okresie 2014-2020. Pojęcie wymiaru terytorialnego wynika z zapisów Traktatu Lizbońskiego, który zrównał go z wymiarem gospodarczym i społecznym. Zakłada on przejście od sektorowego do zintegrowanego zarządzania rozwojem ukierunkowanym terytorialnie. Charakteryzuje się lepszym wykorzystaniem endogenicznych potencjałów terytoriów określonych funkcjonalnie, integracją działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomowym systemem zarządzania.

W RPO WP obok analizy różnicowań, potrzeb i potencjałów rozwojowych przedstawione również zostały wyzwania terytorialne. Punktem wyjścia do uwzględnienia w ramach RPO WP wymiaru terytorialnego, uwzględniającym wnioski z diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej województwa, były przede wszystkim zapisy *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020*, w której określone zostały obszary koncentracji potencjałów i barier rozwojowych regionu na tle strategicznych kierunków rozwoju.

Identyfikacja potencjałów i barier rozwojowych województwa wraz z ich delimitacją w przestrzeni i dopasowaniem do nich skutecznych i adekwatnych narzędzi interwencji jest jednym ze sposobów na wzmocnienie koncentracji interwencji publicznej i bardziej efektywne powiązanie celów i priorytetów strategii rozwoju regionu z celami krajowej polityki rozwoju, w tym polityki regionalnej, realizowanej na podstawie *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020*, co w efekcie prowadzi do zwiększenia efektywności wykorzystania środków WRS. Wsparcie w ramach Polityki Spójności jest bowiem mniej skuteczne w przypadkach, gdy nie uwzględnia potencjałów oraz problemów specyficznych dla danego obszaru.

Realizacja interwencji RPO WP na obszarach strategicznej interwencji (OSI):

W ramach RPO WP wymiar terytorialny odnosi się do 5 głównych obszarów strategicznej interwencji państwa, wskazanych w KSRR, tj.:

- obszary miejskie:
 - Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne – planowane są działania realizowane w ramach Zintegrowanej Inwestycji Terytorialnej (ZIT) obejmującej Rzeszów i jego obszar funkcjonalny (ROF),
 - Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji – planowane są działania w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji, realizowane w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, jak i kompleksowe projekty realizowane poza ZIT (w przypadku pozostałych ośrodków miejskich),
- obszary wiejskie, w szczególności te charakteryzujące się najgorszymi wskaźnikami dostępu do usług determinujących możliwości rozwojowe – interwencja mająca na celu rozwój obszarów wiejskich prowadzona będzie w ramach różnych osi priorytetowych. Co do zasady w ramach osi priorytetowych nie przewidziano alokacji dedykowanej wyłącznie obszarom wiejskim.
- obszary przygraniczne,
- obszar Polski Wschodniej - województwo podkarpackie zaliczane jest do grupy 5 województw tworzących obszar Polski Wschodniej, w związku z tym cała interwencja RPO WP 2014-2020 będzie się przyczyniała do przełamywania barier rozwojowych w tej części makroregionu Polski Wschodniej.

Celem wzmocnienia wymiaru terytorialnego w województwie, realizowane będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne adresowane do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz do regionalnych biegunów wzrostu (zidentyfikowanych w SRWP). Zintegrowane Inwestycje Terytorialne będą jednym z elementów kształtowania polityki miejskiej w regionie, a przede wszystkim pozwolą na prowadzenie kompleksowych działań w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych.

ZIT nie będą jedyną formą terytorialnego ukierunkowania interwencji przewidzianą w ramach RPO WP 2014-2020. Innym mechanizmem terytorialnego adresowania interwencji, będą preferencje przestrzenne (bazujące na wyznaczonych w SRWP Obszarach Strategicznej Interwencji), czy premiowanie projektów partnerskich, dotyczących wybranych obszarów tematycznych i geograficznych. Powyższe przyczyni się do wsparcia danego sektora na danym obszarze z uwagi na jego specyficzne cechy.

Wymiar terytorialny w ramach RPO WP będzie finansowany ze środków dwóch funduszy tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Przedstawione podejście terytorialne nie zastępuje podejścia horyzontalnego. Znaczna część działań realizowanych w ramach RPO WP będzie nadal uruchamiana jako działania horyzontalne – będzie więc w zależności od poszczególnych celów tematycznych dotyczyła powierzchni całego województwa.

Kompleksowe i komplementarne podejście do wykorzystania środków WRS w ramach RPO WP w rezultacie przyczyni się do zapewnienia długofalowego i zrównoważonego rozwoju regionu.

Rozwój obszarów miejskich

Województwo podkarpackie ma co prawda korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast na otaczające obszary funkcjonalne jest zdecydowanie niewystarczająca. W związku z powyższym, konieczne jest dalsze umacnianie pozycji Rzeszowa oraz subregionalnych biegunów wzrostu województwa w przestrzeni regionalnej i krajowej dynamizujące procesy rozwojowe.

Miasta województwa podkarpackiego zmagają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi - problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. W niektórych ośrodkach miejskich lub/i na niektórych ich obszarach (dzielnicach) doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych oraz do degradacji fizycznej, gospodarczej i społecznej. Bardzo duże natężenie problemów społeczno – gospodarczych zdiagnozowano w Tarnobrzegu, wysokie w Przemyślu, Stalowej Woli i Dębicy, średnie w Mielcu i Krośnie, niskie w Rzeszowie.

Utrata dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych pełnionych przez miasta lub ich dzielnice prowadzi do pogłębiania występujących problemów: wzrostu bezrobocia, pogorszenia jakości infrastruktury, a także intensyfikacji problemów społecznych związanych z depopulacją oraz występującą koncentracją patologii i ubóstwa.

W ramach RPO WP działania na rzecz zrównoważonego rozwoju miast będą mogły uzyskać wsparcie w szerokim wymiarze. Wymiar miejski w ramach RPO WP będzie realizowany zarówno w ramach głównego nurtu wsparcia (osie priorytetowe tematyczne), jak również w ramach dedykowanych miastom działań finansowanych z wydzielonej puli środków do wykorzystania w ściśle określonym zakresie tematycznym, przy wykorzystaniu specjalnego instrumentu wsparcia dedykowanego miastom – Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) wspieranych środkami EFRR i EFS.

W ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych interwencja zostanie skierowana na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej ośrodków z wykorzystaniem ich wewnętrznych atutów, co w efekcie doprowadzi do umocnienia pozycji ROF oraz biegunów wzrostu jako centrów rozwoju lokalnego.

Rozwój obszarów wiejskich

Obszary wiejskie nie są w szczególny sposób ujmowane w ramach RPO WP, jednak realizacja programu będzie oddziaływać także na te obszary. Biorąc pod uwagę fakt, iż województwo podkarpackie cechuje najniższy w kraju wskaźnik urbanizacji, dla jego zrównoważonego rozwoju konieczne jest również uwzględnianie sytuacji na obszarach wiejskich.

O perspektywach rozwojowych obszarów wiejskich decyduje ich dostępność terytorialna oraz warunki życia (w tym m.in. jakość i dostępność podstawowych usług publicznych). Dlatego wsparcie środków UE koncentrować się będzie zwłaszcza na tych obszarach wiejskich, na których kumulacja barier o charakterze infrastrukturalnym, społecznym i ekonomicznym prowadzi do trwałej marginalizacji i tym samym do wykluczenia z możliwości uczestniczenia w procesach rozwojowych znacznej grupy mieszkańców. Obszarami koncentracji takich działań w województwie podkarpackim są powiaty: jasielski, dębicki, ropczycko-sędziszowski, przemyski, leski i bieszczadzki.

W województwie podkarpackim najgorszą sytuację pod względem dostępności transportowej mają powiaty: leski i bieszczadzki, nieco lepszą, choć również złą powiaty: sanocki i przemyski.

Sekcja 4.1 Ramy realizacji RLKS

W ramach RPO WP nie przewiduje się realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS).

Sekcja 4.2 Ramy realizacji przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (w tym ZIT), szacunkowa kwota wsparcia z EFRR oraz szacunkowa alokacja EFS

Miasta są z jednej strony motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów, generującymi największy wkład do Produktu Krajowego Brutto (PKB), a z drugiej strony zmagają się ze specyficznymi problemami i wyzwaniem. Miasta są miejscem koncentracji aktywności gospodarczych i węzłami usług publicznych dla mieszkańców oraz dla ciężającej do nich ludności z ich zaplecza. Korzyści z rozwoju miast rozprzestrzeniają się na otaczające je obszary, przenosząc impulsy rozwojowe z biegunów wzrostu na obszary peryferyjne. Prawidłowy rozwój tego obszaru wymaga zatem prowadzenia aktywnej polityki rozwoju regionalnego, polegającej na podejściu funkcjonalnym do obszarów miejskich, zakładającej odchodzić od postrzegania problemów i wyzwań jedynie przez pryzmat granic administracyjnych. Tym samym priorytetem dla polityki miejskiej jest rozwój realnej współpracy i partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w obszarach funkcjonalnych miast.

Miasta stanowią ważny element polityki rozwoju na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. W dokumentach strategicznych podkreśla się konieczność podnoszenia konkurencyjności terytoriów poprzez koncentrację wsparcia na obszarach o największym potencjale wzrostu, do których zaliczono największe ośrodki miejskie i ich obszary funkcjonalne, przy jednoczesnym wzmacnianiu spójności terytorialnej i równoważeniu rozwoju w wymiarze przestrzennym. Komplementarnie do prowadzonych działań na rzecz oparcia wzrostu na wybranych obszarach tworzone powinny być warunki dla rozprzestrzeniania rozwoju na obszary w dalszym otoczeniu, przy szczególnym uwzględnieniu roli mniejszych miast w tym procesie.

Rozwój miast oraz zintegrowane podejście do polityki miejskiej odgrywa dużą rolę w osiaganiu trzech najważniejszych celów rozwoju Europy, tj. wzrostu inteligentnego, zrównoważonego oraz sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Mając na uwadze powyższe, w dniu 19 marca 2013r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę w sprawie wskazania regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim. Powyższe rozpoczęło formalne prace nad uwzględnieniem wymiaru miejskiego, w tym realizację Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach regionalnego programu operacyjnego województwa podkarpackiego na lata 2014-2020.

ZIT jest szczególnym trybem poszukiwania i uzgadniania przedsięwzięć rozwojowych w ramach tej części wsparcia która adresowana będzie do miejskich obszarów funkcjonalnych. Odpowiada wprost celowi głównemu programu którym jest **wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa**. Dzięki szerokiemu wykorzystaniu ZIT w województwie może nastąpić zrównoważony rozwój regionu, który

posiada korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, jednak siła oddziaływania miast na otaczające je obszary funkcjonalne jest niewystarczająca.

Przedsięwzięcia podejmowane przez podmioty spoza MOF będą wspierane w ramach wsparcia adresowanego do pozostałych obszarów województwa, na ogólnych zasadach konkursowych.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF):

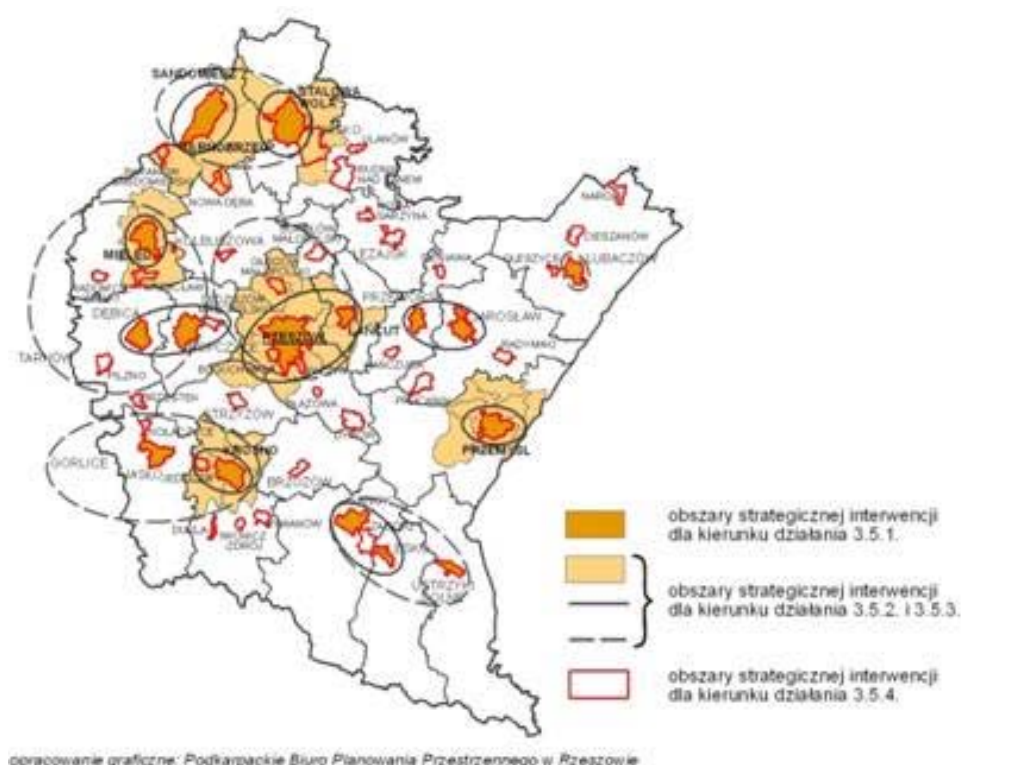
W ramach RPO WP 2014-2020 realizowany będzie tzw. „wojewódzki” ZIT, wykorzystujący środki pochodzące z rezerwy programowej (część B1) oraz z podstawowej alokacji RPO, skierowany do Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego, obejmujący obszar 1 048 km² z liczbą ludności wynoszącą 351 055 mieszkańców. Obszar funkcjonalny miasta jest zwarty i obejmuje 12 gmin. Są to wszystkie jednostki administracyjne graniczące z miastem (8 gmin) oraz 4 gminy, które bezpośrednio z nim nie sąsiadują. ROF obejmuje następujące gminy: Rzeszów, Głogów Małopolski, Trzebownisko, Czarna, miasto Łańcut, gmina Łańcut, Krasne, Chmielnik, Tyczyn, Boguchwała, Świlcza, Czudec oraz Lubenia.

Bieguny wzrostu województwa podkarpackiego:

W ramach RPO WP 2014-2020 planowane są do realizacji również tzw. „subregionalne” ZITy, wykorzystujący środki pochodzące z rezerwy programowej (część B2) oraz z podstawowej alokacji RPO, realizowane przez 8 biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, stanowiące następujące MOF lub pary MOF tj. Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola.

Wskazane powyżej bieguny wzrostu zostały zidentyfikowane w ekspertyzie pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, opracowanej przez pracowników Polskiej Akademii Nauk Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania. Ekspertyza ta została opracowana na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020. Pozwoliła określić bieguny rozwoju województwa podkarpackiego, wskazać ich znaczenie dla regionu oraz wzajemne powiązania.

Zgodnie z rekomendacjami dla okresu programowania 2014-2020 wskazanymi w badaniu ewaluacyjnym pn. *Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*, w przypadku województwa podkarpackiego rozszerzenie zakresu ZIT na inne miasta, jest rozwiązaniem wskazanym, z uwagi na policentryczną strukturę osadniczą. Szczególnie korzystne jest centralne położenie Rzeszowa oraz koncentryczne ułożenie względem stolicy województwa kilku innych większych ośrodków, gdyż daje to duże prawdopodobieństwo uzyskania efektów synergicznych.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

1. Realizacja ZIT w ramach RPO WP odbywać się będzie poprzez wyodrębnienie dedykowanych działań/poddziałań w ramach tematycznych osi priorytetowych,
2. Podstawą interwencji w ramach ZIT będzie opracowanie przez każdy MOF *Strategii ZIT* – dokumentu określającego najważniejsze przedsięwzięcia przewidziane do realizacji na danym terytorium,
3. Projekty realizowane w formule ZIT będą oparte na założeniach określonych w dokumencie MRR pn. *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*,
4. Projekty objęte ZIT będą finansowane z dwóch funduszy – EFRR oraz EFS,
5. Projekty w ramach ZIT mogą być realizowane w formule konkursowej i pozakonkursowej:
 - Tryb pozakonkursowy przewiduje się dla projektów zintegrowanych i strategicznych dla danego MOF (uzasadniony np. wpływem na realizację wskaźników Strategii ZIT),
 - Tryb konkursowy przewiduje się dla puli środków dla której na obecnym etapie nie jest możliwe przedstawienie konkretnych projektów do wsparcia,
6. Granice obszaru funkcjonalnego (zgodnie z SRWP) nie są tożsame z formalną kwalifikowalnością geograficzną projektów realizowanych w ramach ZIT. W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach konsensus może obejmować przedsięwzięcia (np. liniowe, sieciowe) których zasięg wykracza poza obszar funkcjonalny, z zastrzeżeniem, że zasadnicza część przedsięwzięcia zlokalizowana jest w jego granicach. Decyzję w w/w zakresie podejmuje Związek ZIT,
7. Ostateczny zakres tematyczny ZIT będzie wynikiem uzgodnień pomiędzy Związkiem ZIT a IZ RPO i określony w Strategii ZIT,
8. Podział zadań dotyczących realizacji ZIT, zostanie określony w Porozumieniu zawartym pomiędzy organem reprezentującym ZIT i IZ RPO WP.

Wstępnie określony zakres tematyczny ZIT w RPO WP

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny RPO WP	ZIT „wojewódzki”	ZIT „subregionalny”
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka		
Przygotowanie terenów inwestycyjnych (PI 3.1)	x	
Czysta energia		
Efektywność energetyczna i OZE (PI 4.3, 4.5)	x	x
Infrastruktura komunikacyjna		
Zrównoważony transport publiczny (PI 4.5)	x	x
Infrastruktura drogowa (PI 7.2)	x	x
Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		
Gospodarka odpadami (PI 6.1)	x	x
Ochrona różnorodności biologicznej (PI 6.4)	x	
Ochrona dziedzictwa kulturowego (PI 6.3)	x	x
Poprawa stanu środowiska miejskiego – rekultywacja terenów zdegradowanych (PI 6.5)		x
Integracja społeczna		
Kompleksowa rewitalizacja (PI 9.2)	x	x
Włączenie na rynku pracy (PI 9.4)		x
Podmioty ekonomii społecznej (PI 9.8)	x	
Rynek pracy		
Aktywizacja zawodowa (PI 8.5)	x	x

Sekcja 4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych

Nie dotyczy

Sekcja 4.4 Mechanizmy zapewniające koordynację przedsięwzięć opartych na współpracy, strategii makroregionalnych i strategii dla basenów morskich

4.4.1. Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego

Polska będąc państwem regionu Morza Bałtyckiego została objęta Strategią UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) na obszarze całego terytorium. Jednakże województwo podkarpackie jest regionem o peryferyjnym położeniu, oddalonym w znacznym stopniu od obszaru bezpośredniego oddziaływania Morza Bałtyckiego. W związku z powyższym realizacja działań przewidzianych SUE RMB będzie odbywać się poprzez wdrażanie w ramach RPO WP 2014-2020 operacji, mających pośredni wpływ na realizację celów wyznaczonych w ramach SUE RMB.

Mając na względzie powyższe RPO WP 2014-2020 realizuje wszystkie trzy cele ogólne SUE RMB, tj. ocalenie morza, rozwój połączeń w regionie i zwiększenie dobrobytu, co obrazuje **tabela nr ...**

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, obszarami szczególnego zainteresowania z punktu widzenia Polski, spośród zakresu tematycznego objętego SUE RMB, w ramach których możliwe jest uzyskanie wartości dodanej i efektu synergii, przy jednoczesnym realizowaniu celów strategii są poniższe obszary:

- badania i rozwój (szczególnie regionalne inteligentne specjalizacje),
- transfer technologii i innowacji,
- zmiany klimatyczne i ochrona środowiska naturalnego,
- kultura,
- transport,
- budowanie kapitału ludzkiego i społecznego,
- rynek pracy.

W tabeli zaprezentowano zgodność celów SUE RMB z priorytetami Programu.

Tabela nr... Tożsamość celów SUE RMB z priorytetami RPO WP 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Cele SUE RMB		
	Ocalenie Morza	Rozwój połączeń w regionie	Zwiększenie dobrobytu
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka			PA ¹³⁷ SME PA Innovation
2. Cyfrowe Podkarpackie			PA Health PA Education
3. Czysta energia		PA Energy HA ¹³⁸ Sustainable	
4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	PA Culture PA Hazards PA Nutri HA Sustainable		
5. Infrastruktura komunikacyjna		PA Transport	
6. Regionalny rynek pracy			HA Neighbours PA Education
7. Integracja społeczna			PA Health
8. Jakość edukacji i kompetencji w regionie			PA Education

Realizacja założeń Strategii będzie odbywać się poprzez zaprogramowane działania w ramach RPO 2014-2020, które w sposób pośredni przyczynią się do realizacji celów

¹³⁷ Obszary priorytetowe SUE RMB wg Planu Działania.

¹³⁸ Obszary horyzontalne SUE RMB wg Planu Działania.

i wskaźników Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Formułując cele interwencji programu uwzględniono poniższe obszary priorytetowe (PA) i horyzontalne (HA) SUE RMB, mające potencjalnie największe znaczenie dla osiągnięcia celów RPO WP 2014-2020¹³⁹. Poniżej zidentyfikowano cele i działania SUE RMB, które jednocześnie realizują potrzeby regionalne.

Identyfikacja obszarów priorytetowych SUE RMB, komplementarnych z obszarami objętymi interwencją RPO WP 2014-2020.

PA Culture

- promowanie wspólnej kultury i tożsamości kulturowej, w tym kreatywnych przemysłów.

PA Education

- opracowanie innowacyjnego kształcenia, także dla młodzieży,
- opracowanie nowych metod szkolenia przedsiębiorczości i innowacji celem zapobiegania bezrobociu wśród młodzieży,
- wspieranie kształcenia ustawicznego i mobilności,
- zwalczanie przedwczesnego kończenia nauki.

PA Energy

- zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz wspieranie efektywności energetycznej

PA Hazards

- ograniczenie stosowania i oddziaływania substancji niebezpiecznych,
- podejmowanie działań w zanieczyszczonych obszarach i łagodzenie emisji ze źródeł punktowych i rozproszonych.

PA Health

- poprawa i promowanie zdrowia ludzi, w tym jego aspektów społecznych,
- walka z nierównościami w zakresie zdrowia poprzez poprawę podstawowej opieki zdrowotnej,
- zapobieganie chorobom cywilizacyjnym,
- zapewnienie dobrego środowiska pracy.

PA Innovation

- wykorzystanie pełnego potencjału regionu w dziedzinie badań i innowacji,
- wykorzystanie wysokiego poziomu kapitału ludzkiego w regionie i promowanie mobilności naukowców oraz studentów oraz współpracy między przedsiębiorstwami,
- współpraca w ramach ustanowienia wspólnej strategii innowacji,
- wsparcie infrastruktury umożliwiającej nieograniczony przepływ wiedzy w regionie.

PA Nutri

- poprawa oczyszczania ścieków, w tym zmniejszenie ilości związków do dopuszczalnych poziomów.

PA SME

- promowanie przedsiębiorczości i innowacji oraz wzmocnienie sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- wspieranie działań w zakresie internalizacji MŚP.

¹³⁹ Źródło: Action Plan, luty 2013 r.

PA Transport

- poprawa wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych,
- współpraca przy krajowych politykach transportowych i inwestycjach infrastrukturalnych.

Identyfikacja obszarów horyzontalnych SUE RMB, komplementarnymi z obszarami objętymi interwencją RPO WP 2014-2020.

HA Neighbours

- promocja szkolnictwa wyższego i profesjonalnego sieciowania z innowacyjnymi przedsiębiorstwami,
- wspieranie działań związanych z rynkiem pracy,
- wspieranie młodzieży i wymiany studentów i współpracy w regionie Morza Bałtyckiego,
- zdefiniowanie trwałych transgranicznych obszarów dla turystyki i rozwoju gospodarczego.
- wspieranie rozwoju regionalnego poprzez kulturę, dziedzictwo kulturowe, zabytki kultury i przemysł kreatywny,
- promowanie rozwój partnerstwa publiczno – prywatnego.

HA Sustainable

- podejmowanie działań dostosowawczych do zmian klimatu,
- wspieranie niższych emisji i efektywniejszego korzystania z zasobów.

4.4.2 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

*Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 11 lipca 2013 r. stanowi odpowiedź na potrzeby i cele rozwojowe makroregionu, obejmującego województwa lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Wizja strategiczna dla Polski Wschodniej charakteryzuje makroregion, jako *dynamicznie rozwijający się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, stopniowo i systematycznie poprawiającym swoją pozycję rozwojową i konkurencyjną w kraju oraz w Unii Europejskiej.**

RPO WP 2014-2020 obejmuje swoją interwencją wszystkie trzy obszary interwencji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

Tabela nr ... Tożsamość strategicznych obszarów interwencji SRWP celów SUE RMB z priorytetami RPO WP 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Strategiczne obszary interwencji SRPW		
	Innowacyjność	Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego	Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka			
2. Cyfrowe Podkarpackie			
3. Czysta energia			
4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			

5. Infrastruktura komunikacyjna			
6. Regionalny rynek pracy			
7. Integracja społeczna			
8. Jakość edukacji i kompetencji w regionie			

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 koncentruje się na trzech szansach rozwojowych, których wykorzystanie może przyczynić się do poprawy pozycji rozwojowej i konkurencyjnej Polski Wschodniej.

Innowacyjność

- budowa trwałych przewag konkurencyjnych w oparciu o wiodące endogeniczne ponadregionalne specjalizacje gospodarcze,
- wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań.

Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego

- przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy,
- wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna

- przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem,
- wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej,
- wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej.

SEKCJA 5. UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

Sekcja 5.1 Wykaz obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych zagrożonych dyskryminacją

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Sekcja 5.2 Wkład strategii określonej w programie na rzecz obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych zagrożonych dyskryminacją przyczyni się do rozwiązania ich szczególnych problemów

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 7. SYSTEM INSTYTUCJONALNY

Sekcja 7.1 Identyfikacja instytucji zaangażowanych w realizację programu

Tabela 23: Wykaz IZ, IC, IA, IP oraz dane kontaktowe

Instytucja	Nazwa instytucji, departament lub inna jednostka organizacyjna	Kierownictwo instytucji (zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Minister Rozwoju Regionalnego	
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Podkarpackiego	
Instytucja Certyfikująca (jeśli dotyczy)	nie dotyczy	nie dotyczy
Instytucja Audytowa	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej	
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów (Departament Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów)	

[Do uzupełnienia na późniejszym etapie prac (podstawowe informacje na temat najważniejszych podmiotów zaangażowanych w realizację RPO WP 2014-2020)]

Instytucja Zarządzająca RPO WP 2014-2020

Rolę Instytucji Zarządzającej RPO WP 2014-2020 pełni Zarząd Województwa Podkarpackiego.

IZ odpowiedzialna jest za przygotowanie RPO WP 2014-2020 oraz sprawne i efektywne funkcjonowanie systemu zarządzania i kontroli programu.

IZ odpowiada za całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem RPO WP 2014-2020, w zakresie określonym przepisami [art. 114] rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansowego.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań związanych z wdrażaniem programu IZ przygotowuje i wydaje między innymi dokumenty - szczegółowy opis priorytetów programu operacyjnego i opis systemu zarządzania i kontroli. Regulują one szczegółowo zasady wdrażania programu, a także określają kompetencje instytucji zaangażowanych w realizację programu oraz wzajemne relacje między nimi.

IZ może też wydawać wytyczne programowe regulujące kwestie szczegółowe dla RPO WP 2014-2020 oraz inne dokumenty. Treść dokumentów przygotowywanych przez IZ nie może stać w sprzeczności z zapisami dokumentów o charakterze horyzontalnym, takich jak wytyczne horyzontalne (które regulują kwestie dotyczące różnych aspektów wdrażania obowiązujące w całym systemie realizacji programów Polityki Spójności i są wydawane przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego).

Poza funkcjami związanymi z zarządzaniem i kontrolą, IZ RPO WP 2014-2020 powierzone zostały zadania związane z certyfikacją wydatków do Komisji Europejskiej, zgodnie z przepisami [art. 115] rozporządzenia ogólnego. Warunkiem niezbędnym dla pełnienia przez

instytucję zarządzającą zadań związanych z certyfikacją w ramach RPO WP 2014-2020 jest zapewnienie rozdzielenia realizacji zadań zarządczo - kontrolnych od certyfikacji.

Zgodnie z art. 114 Rozporządzenia ogólnego Instytucja Zarządzająca RPO WP 2014-2020:

1. W odniesieniu do zarządzania programem:

- a) wspiera prace Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020 i dostarcza mu informacji wymaganych do wykonywania jego zadań, w szczególności dane dotyczące postępów programu operacyjnego w osiąganiu celów, dane finansowe i dane odnoszące się do wskaźników i celów pośrednich,
- b) opracowuje i przedkłada Komisji Europejskiej roczne i końcowe sprawozdania z realizacji po ich zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020,
- c) udostępnia instytucjom pośredniczącym oraz beneficjentom informacje, które są istotne odpowiednio dla wykonywania ich zadań i realizacji operacji,
- d) tworzy system elektronicznej rejestracji i przechowywania danych dotyczących każdej operacji, które są niezbędne do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, weryfikacji i audytu, w tym danych dotyczących poszczególnych uczestników operacji, w stosownych przypadkach,
- e) dopilnowuje, aby dane, o których mowa w pkt. d), były gromadzone, wprowadzane do systemu i tam przechowywane, a dane na temat wskaźników były podzielone według płci w przypadkach wymaganych załącznikiem I do rozporządzenia w sprawie EFS.

2. W odniesieniu do wyboru operacji w ramach programu:

- a) sporządza i, po zatwierdzeniu, stosuje odpowiednie procedury wyboru i kryteria, które:
 - zapewniają wkład działań do osiągnięcia konkretnych celów i wyników odpowiednich osi priorytetowych,
 - są niedyskryminacyjne i przejrzyste,
 - uwzględniają ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 Rozporządzenia ogólnego,
- b) dopilnowuje, by wybrana operacja wchodziła w zakres funduszu lub funduszy oraz zaliczała się do kategorii interwencji określonej w osi lub osiach priorytetowych RPO WP 2014-2020,
- c) przedkłada beneficjentowi dokument zawierający warunki wsparcia dla każdego działania, w tym szczegółowe wymagania dotyczące produktów lub usług, które mają być dostarczone w ramach operacji, plan finansowania oraz termin realizacji,
- d) upewnia się przed zatwierdzeniem operacji, że beneficjenci dysponują administracyjną, finansową i operacyjną zdolnością,
- e) upewnia się, że, jeżeli operacja rozpoczęła się przed dniem złożenia wniosku o dofinansowanie, spełnione zostały unijne i krajowe zasady dotyczące danej operacji,
- f) dopilnowuje, aby wnioskodawca nie otrzymał wsparcia z funduszy, w przypadku gdy zostało ono lub powinno być zostać objęte procedurą odzyskiwania zgodnie z art. 61 Rozporządzenia ogólnego w następstwie przeniesienia działalności produkcyjnej w obrębie Unii,
- g) określa kategorię interwencji, w odniesieniu do której przypisane są wydatki związane z operacją.

3. W odniesieniu do zarządzania finansami i kontroli programu:

- a) weryfikuje, czy współfinansowane produkty i usługi zostały dostarczone, czy wydatki deklarowane przez beneficjentów zostały przez nich zapłacone oraz, czy spełniają one wymagania obowiązującego prawa unijnego i krajowego, RPO WP 2014-2020 oraz warunki wsparcia operacji,

- b) dopilnowuje, aby beneficjenci uczestniczący w realizacji operacji, których koszty zwracane są na podstawie faktycznie poniesionych kosztów kwalifikowanych, prowadzili oddzielny system księgowości lub korzystali z odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją,
- c) wprowadza skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych, uwzględniając stwierdzone rodzaje ryzyka,
- d) ustanawia procedury gwarantujące przechowywanie zgodnie z wymogami art. 62 pkt. g) Rozporządzenia ogólnego wszystkich dokumentów dotyczących wydatków i audytów wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu,
- e) sporządza poświadczenie wiarygodności dotyczące zarządzania w sprawie funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli, legalności i prawidłowości operacji leżących u podstaw oraz przestrzegania zasady należytego zarządzania finansami, wraz ze sprawozdaniem zawierającym wyniki przeprowadzonych kontroli zarządzania i kontroli oraz wszelkie podjęte działania naprawcze

W odniesieniu do certyfikacji wydatków programu, zgodnie z art. 115 Rozporządzenia ogólnego, Instytucja Zarządzająca RPO WP 2014-2020 w szczególności:

- a) sporządza i przedstawia KE wnioski o płatności i poświadcza, że wynikają one z rzetelnych systemów księgowych, są oparte na weryfikowalnych dokumentach uzupełniających i były przedmiotem weryfikacji przeprowadzonych przez IZ,
- b) sporządza roczne sprawozdania finansowe,
- c) poświadcza kompletność, dokładność i prawdziwość przedłożonych rocznych sprawozdań finansowych oraz poświadcza, że wydatki ujęte w sprawozdaniach finansowych są zgodne z obowiązującymi przepisami unijnymi i krajowymi oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do RPO WP 2014-2020 i zgodnie z przepisami unijnymi i krajowymi,
- d) dopilnowuje, by istniał system, w którym rejestruje się i przechowuje, w formie elektronicznej, dokumentację księgową w odniesieniu do każdej operacji, zdolny do obsługi wszystkich danych wymaganych do sporządzenia wniosków o płatność i rocznych sprawozdań finansowych, w tym rozliczeń kwot podlegających odzyskaniu, kwot odzyskanych i kwot wycofanych,
- e) uwzględnia, podczas sporządzania i składania wniosków o płatność, wyników wszystkich audytów przeprowadzonych przez IA lub na jej odpowiedzialność,
- f) utrzymuje w formie elektronicznej zapisy księgowe dotyczące wydatków zadeklarowanych Komisji Europejskiej oraz odpowiadającego im wkładu publicznego wypłaconego na rzecz beneficjentów,
- g) prowadzi rozliczenia kwot podlegających odzyskaniu i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu na rzecz operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu ogólnego UE przed zamknięciem RPO WP 2014-2020 poprzez potrącenie ich z następnego zestawienia wydatków.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

(po podjęciu decyzji o kształcie struktury zarządzania i wdrażania Programu – opis rozdziału zostanie uzupełniony w zakresie zaangażowanych departamentów / jednostek / instytucji pośredniczących).

Instytucje Pośredniczące II stopnia

Ze względu na dwufunduszowy charakter Programu w system wdrażania zostanie włączony Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie, któremu zostaną powierzone w drodze porozumienia

z Instytucją Zarządzającą RPO WP 2014-2020 zadania dotyczące wdrażania wybranych obszarów Programu.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Podmioty współpracujące z IZ RPO WP 2014-2020

W zakresie wybranych działań dotyczących Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych podmiotami współpracującymi z Instytucją Zarządzającą RPO WP 2014-2020 będą:

- Związek ZIT ROF,
- Związki ZIT biegunów wzrostu.

Realizacja obszarów powierzonych ww. podmiotom w formule ZIT będzie uregulowana na mocy porozumień/umów pomiędzy Instytucją Zarządzającą a niniejszymi podmiotami.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Instytucja audytowa

Instytucja audytowa powołana zgodnie z [art. 113 ust. 4] rozporządzenia ogólnego. Podobnie jak w perspektywie 2007-2013 rola instytucji audytowej dla wszystkich krajowych i regionalnych programów operacyjnych Polityki Spójności jest powierzona Generalnemu Inspektorowi Kontroli Skarbowej, który sprawuje swoją funkcję przy pomocy jednej z komórek organizacyjnych (departamentów) w Ministerstwie Finansów oraz 16 urzędów kontroli skarbowej.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE

Instytucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności z KE jest minister właściwy do spraw finansów publicznych.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Podmiot udzielający desygnacji w imieniu państwa członkowskiego

Wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WP 2014-2020, podlegać będą procesowi desygnacji, która jest przyznawana z zastrzeżeniem spełnienia kryteriów desygnacji.

System krajowej desygnacji, przewidziany w [art. 113 i następnych] rozporządzenia ogólnego stanowi gwarancję poprawnego działania systemu realizacji programów operacyjnych, zarówno w wymiarze instytucjonalnym, jak i proceduralnym.

Desygnacji podlegają instytucje zarządzające, pełniące jednocześnie funkcje instytucji certyfikujących.

W przypadku, gdy część zadań instytucji zarządzającej związanych z realizacją programu operacyjnego zostaje powierzona innej instytucji, obowiązkowi uzyskania desygnacji podlegają wszystkie instytucje, którym zostały powierzone zadania, tj. instytucje pośredniczące i wdrażające.

Podmiotem udzielającym desygnacji jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, jako koordynator realizacji Umowy Partnerstwa i koordynator Polityki Spójności w Polsce, pełniący jednocześnie funkcję państwa członkowskiego w rozumieniu rozporządzenia ogólnego.

Przez desygnację należy rozumieć decyzję ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, potwierdzającą spełnienie przez daną instytucję warunków zapewniających prawidłową realizację programu operacyjnego. Warunkiem uzyskania desygnacji jest spełnienie kryteriów określonych w załączniku XX do rozporządzenia ogólnego, w tym

opracowanie i wdrożenie procedur dotyczących systemu zarządzania i kontroli oraz zawarcie właściwych umów albo porozumień międzyinstytucjonalnych.

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego jest wspomagany przez Komitet ds. Desygnacji, w skład którego wchodzi przedstawiciele ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego oraz przedstawiciele ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Desygnacja warunkuje rozpoczęcie procesu certyfikacji w ramach programu operacyjnego rozumianego jako wystąpienie z pierwszym wnioskiem o płatność do Komisji Europejskiej. Desygnacja jest procesem ciągłym, tzn. spełnianie kryteriów desygnacji będzie weryfikowane podczas całego okresu realizacji programów operacyjnych poprzez kontrole systemowe, jak również wyniki prac instytucji audytowej oraz wyniki kontroli przeprowadzone przez inne upoważnione podmioty. Udzielona desygnacja zostanie zawieszona w przypadku zaprzestania spełniania przez instytucję kryteriów desygnacji albo wycofana w przypadku niezrealizowania przez desygnowaną instytucję działań naprawczych, mających na celu ponowne spełnienie kryteriów desygnacji. Zawieszenie lub wycofanie desygnacji skutkuje częściowym lub całkowitym wstrzymaniem certyfikacji wydatków do Komisji Europejskiej. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego informuje Komisję Europejską o każdym przypadku zawieszenia i wycofania desygnacji.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

System monitorowania i sprawozdawczości

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

System ewaluacji

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

System kontroli

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

System informatyczny

Minister Rozwoju Regionalnego zapewnia budowę i funkcjonowanie centralnego systemu informatycznego SL 2014, który będzie wspierał realizację programów operacyjnych. System ten tworzony jest w celu spełnienia wymogów rozporządzenia ogólnego w zakresie:

1. obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu, w tym danych osobowych uczestników projektów na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z EFS (art. 114 ust. 2 rozporządzenia ogólnego);
2. zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości (art. 62 rozporządzenia ogólnego);
3. zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną (art. 112 ust. 3 rozporządzenia ogólnego).

System informatyczny SL 2014 służy w szczególności do wspierania procesów związanych z:

- 1) obsługą projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu;
- 2) ewidencjonowaniem danych dotyczących programów operacyjnych;
- 3) obsługą procesów związanych z certyfikacją wydatków.

Instrukcje oraz beneficjenci korzystają z funkcjonalności udostępnionych za pośrednictwem centralnego systemu informatycznego SL 2014, w zakresie obsługi projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu.

Dostęp do danych gromadzonych w SL 2014 mają:

- wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań;
- beneficjenci, w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

System informatyczny SL 2014 umożliwia tworzenie określonych raportów, między innymi:

- informacji o poziomie wydatkowania środków UE;
- prognoz wydatków;
- informacji o stanie wdrażania funduszy strukturalnych;
- informacji na temat przeprowadzonych kontroli.

Wymiana informacji pomiędzy Komisją Europejską a instytucją zarządzającą odbywać się będzie poprzez system SFC 2014.

System informacji i promocji

IZ RPO WP 2014-2020 jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, zgodnie z art. 106 CPR, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art. 106 CPR, opracowuje dla RPO WP 2014-2020 strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla tego programu.

IZ RPO WP 2014-2020 przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

Działania informacyjne i promocyjne wspierają realizację krajowego/ regionalnego programu.

Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach,
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa podkarpackiego roli oraz osiągnięć polityki spójności i funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie UP.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi.

Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, czyli wyodrębnioną część budżetu państwa, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej (dochody budżetu środków europejskich), z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów w kwocie odpowiadającej przyznanemu dofinansowaniu unijnemu (wydatki budżetu środków europejskich). Budżet środków europejskich nie obejmuje wydatków ponoszonych w ramach pomocy technicznej.

Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Podstawą dokonania płatności na rzecz beneficjenta jest przekazane do BGK zlecenie płatności wystawione przez instytucję, z którą beneficjent zawarł umowę o dofinansowanie projektu, przygotowane w oparciu o zweryfikowany wniosek beneficjenta o płatność.

Rozliczenie wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta odbywa się na podstawie wniosku o płatność złożonego do właściwej instytucji.

Podstawą do wyliczenia wkładu unijnego, o której mowa w art. 110 ust. 2 rozporządzenia ogólnego, są całkowite wydatki kwalifikowalne.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Sekcja 7.2 Działania angażujące stosownych partnerów w proces przygotowania programu oraz rola partnerów zaangażowanych we wdrażanie, monitorowanie, ewaluację programu

Sekcja 7.2.1 Rola partnerów w procesach przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu

Projekt RPO WP 2014-2020 został przygotowany zgodnie z zasadą partnerstwa polegającą na zobowiązaniu do stałej współpracy między administracją samorządową a administracją rządową, partnerami społecznymi i gospodarczymi, organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza działającymi w obszarach promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz przeciwdziałania dyskryminacji, jak również ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Na etapie programowania projektu RPO WP 2014-2020 zapewniono zaangażowanie partnerów w proces przygotowania Programu poprzez umożliwienie im udziału w pracach Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020, jak również w spotkaniach/konferencjach konsultacyjnych oraz zapewnienie dostępu do aktualnych informacji, analiz i ekspertyz tematycznych.

Prace nad przygotowaniem RPO WP 2014-2020 koordynował Departament Rozwoju Regionalnego UMWP.

W prace nad projektem RPO WP 2014-2020 został aktywnie włączony Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020.

W kontekście wsparcia działań finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego program poddany zostanie również konsultacjom przez zespół ekspertów, który

współpracuje z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Rzeszowie przy realizacji projektu Podkarpackiego Obserwatorium Rynku Pracy.

Prace Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020

Na mocy uchwały Nr 135/3065/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 2 maja 2012 r. z późn. zm. powołany został **Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020**. W jego składzie znaleźli się przedstawiciele:

- Sejmiku Województwa Podkarpackiego,
- departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy,
- jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podkarpackiego,
- strony rządowej,
- organizacji pozarządowych,
- środowisk naukowych,
- partnerów społecznych i gospodarczych.

Wybór partnerów zaangażowanych w prace Zespołu bazował na doświadczeniach z funkcjonowania Komitetu Monitorującego RPO WP 2007-2013. Instytucje, organizacje oraz eksperci wspierający proces powstawania programu operacyjnego odznaczają się znaczącym potencjałem, doświadczeniem praktycznym oraz szeroką wiedzą w danej dziedzinie.

Zadania Zespołu to:

- opiniowanie proponowanych rozwiązań legislacyjnych (przygotowywanych na szczeblu unijnym i krajowym) dla polityki spójności w okresie 2014-2020,
- koordynacja prac w zakresie przygotowania regionalnego programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020,
- opiniowanie, analizowanie i omawianie wniosków wynikających z dokumentów związanych z przeprowadzeniem ewaluacji ex-ante i oceną oddziaływania na środowisko programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020,
- wypracowanie, omawianie, analizowanie i konsultowanie wspólnych dla programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020 rozwiązań w zakresie zagadnień horyzontalnych i innych,
- monitorowanie postępów w wypełnianiu warunkowości ex-ante,
- określenie struktury organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego w Rzeszowie w zakresie wdrażania regionalnego programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020,
- określenie założeń wydatkowania środków unijnych w nowym okresie programowania,
- monitorowanie postępu prac związanych z przygotowaniem niezbędnych dokumentów programowych na lata 2014-2020.

I posiedzenie Zespołu odbyło się w dniu 23 maja 2012 r. Podczas spotkania omówiono główne kwestie dotyczące organizacji prac związanych z programowaniem. Ustalono, iż w pracach nad opracowaniem regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020 udział wezmą powołane w tym celu zespoły zadaniowe. Uznano, iż w pierwszej kolejności należy zdefiniować obszary strategiczne, na podstawie których będzie opracowywany regionalny program operacyjny 2014-2020.

W trakcie **II posiedzenia** ww. Zespołu, które odbyło się w dniu 3 września 2012 r. ustalono, iż Zarząd Województwa Podkarpackiego podejmie decyzję w kwestii powołania zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu

operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020. Ponadto uznano za wskazane podjęcie przez ZWP decyzji o ogłoszeniu naboru dla propozycji projektów planowanych do realizacji w nowej perspektywie finansowej 2014-2020. Uwzględniając powyższe, na mocy uchwały Nr 168/3937/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 11 września 2012 r. z późn. zm., w okresie od 1 października 2012 r. do 16 listopada 2012 r. przeprowadzony został nabór dla propozycji projektów planowanych do realizacji w nowej perspektywie finansowej 2014-2020. Informacja dotycząca ww. naboru została przyjęta uchwałą Nr 196/4565/12 ZWP z dnia 11 grudnia 2012 r.

Mając na uwadze ustalenia podjęte na posiedzeniu Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 w dniu 3 września 2012 r., uchwałą Nr 176/4140/12 z dnia 8 października 2012 r. z późn. zm. ZWP powołał zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020, w ramach następujących obszarów:

- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka;
- Środowisko i energetyka;
- Infrastruktura komunikacyjna;
- Społeczeństwo informacyjne;
- Rozwój Rzeszowa i ośrodków subregionalnych;
- Kapitał ludzki i społeczny.

Członkowie zespołów, jako reprezentanci kluczowych obszarów strategicznych, odpowiedzialni są za wypracowanie założeń, jak również propozycji wstępnych zapisów regionalnego programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020 w ww. obszarach.

Zgodnie ze stanowiskiem ZWP przyjętym uchwałą Nr 181/4189/12 z dnia 23 października 2012 r. prace nad regionalnym programem operacyjnym dla perspektywy finansowej 2014-2020 rozpoczęto w oparciu o roboczy projekt aktualizacji *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020* (w tym m.in. część diagnostyczną niniejszego dokumentu). Otrzymane materiały udostępnione zostały członkom Zespołów Zadaniowych.

Na podstawie kierunków działań wypracowanych przez Zespoły Zadaniowe w poszczególnych obszarach oraz stanowiska przyjętego przez Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 w dniu 7 stycznia 2013 r. (**III posiedzenie Zespołu**) w sprawie wstępnego zarysu regionalnego programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020, Zarząd Województwa uchwałą Nr 202/4709/13 z dnia 9 stycznia 2013 r. przyjął wstępny zarys regionalnego programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020, który został przekazany do Departamentu Koordynacji Programów Regionalnych i Cyfryzacji w MRR w celu konsultacji jego zapisów.

W oparciu o otrzymane w marcu 2013 r. uwagi i rekomendacje MRR dotyczące zarysów RPO 2014-2020, opracowano wstępny projekt RPO WP 2014-2020, który został pozytywnie zaopiniowany przez Zespół w dniu 24 kwietnia 2013 r. (**IV posiedzenie Zespołu**).

Uchwałą Nr 229/5422/13 z dnia 30 kwietnia 2013 r. ZWP przyjął wstępny projekt RPO WP na lata 2014-2020, który został przesłany do Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w celu konsultacji i zaopiniowania.

Spotkanie Zespołu w dniu 12 lipca 2013 r. (**V posiedzenie Zespołu**) poświęcone zostało prezentacji projektu raportu metodologicznego badania pn. „Ewaluacja ex-ante regionalnego programu operacyjnego województwa podkarpackiego na lata 2014-2020”.

Uwagi MRR otrzymane w sierpniu 2013 r. zostały wzięte pod uwagę przy opracowaniu projektu programu w wersji z listopada 2013 r., przedstawionej podczas VI posiedzenia Zespołu w dniu 12 listopada 2013 r.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020

Zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020 w następujących obszarach:

- konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki
- środowiska i energetyki
- infrastruktury komunikacyjnej
- społeczeństwa informacyjnego
- rozwoju Rzeszowa i ośrodków subregionalnych
- kapitału ludzkiego i społecznego

powołane zostały na mocy uchwały Nr 176/4140/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 8 października 2012 r. z późn. zm.

W dniu 9 listopada 2012 r. odbyło się inauguracyjne spotkanie członków zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020. Na spotkaniu przedstawione zostały założenia programowania perspektywy finansowej 2014-2020 oraz omówiono sposób prac nad Programem.

Kolejne spotkania poszczególnych zespołów zorganizowane w 2012 r. służyły wypracowaniu kierunków działań w ramach poszczególnych osi priorytetowych Programu. Na ich podstawie opracowano wstępny zarys RPO WP 2014-2020, który został przyjęty przez ZWP w dniu 9 stycznia 2013 r.

W trakcie kolejnych spotkań zespołów (maj 2013 r.) omawiano zagadnienia dotyczące zakresów wsparcia w ramach osi priorytetowych wstępnego projektu Programu przyjętego przez ZWP w dniu 30 kwietnia 2013 r. (m.in. struktura osi priorytetowych, główne typy projektów, katalog beneficjentów, wskaźniki) oraz inne kwestie powstałe w trakcie bieżących prac nad Programem.

Na bazie ustaleń podjętych przez poszczególne zespoły zadaniowe, uwzględniających wyniki warsztatów przeprowadzonych w październiku 2013 r. przez wykonawcę ewaluacji ex-ante RPO WP 2014-2020 opracowano propozycję kolejnej wersji projektu Programu.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Konsultacje społeczne

Na etapie programowania zapewniony został otwarty i szeroki udział partnerów w konsultacjach społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac (konferencje, internet, korespondencja)

Ponadto informacje nt. RPO WP 2014-2020 oraz programowania perspektywy 2014-2020 prezentowano w trakcie spotkań/konferencji, w których uczestniczyli przedstawiciele IZ, w tym m.in.:

- konferencja „Na fali podkarpackiej energii” organizowana w Sielcu przez Centrum Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego w dniu 26.02.2013 r.,
- warsztaty pt. „Głos organizacji pozarządowych w programowaniu Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2014-2020 w woj. podkarpackim” organizowane w Rzeszowie Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć wspólnie ze Stowarzyszeniem EKOSKOP w dniu 28.02.2013 r.

- posiedzenia Komisji Rozwoju Regionalnego Sejmiku Województwa Podkarpackiego w marcu, maju oraz października 2013 r.
- sesje Sejmiku Województwa Podkarpackiego w marcu oraz października 2013 r.
- konferencja „Samorząd w Polsce A.D. 2013 na rozdrożu?” organizowana w Świlczy przez Samorząd Województwa Podkarpackiego oraz Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie w dniach 15-16.05.2013 r.
- spotkanie ze środowiskiem bankowym nt. „Czy i jak banki województwa podkarpackiego mogą zostać włączone w system dystrybucji środków UE w latach 2014-2020? Oczekiwania wobec banków i ich propozycje ws. nowych programów” organizowane w Rzeszowie przez Związek Banków Polskich w dniu 07.05.2013 r.
- spotkanie informacyjno-konsultacyjne dot. włączenia społecznego i walki z ubóstwem organizowane w Rzeszowie przez WUP w dniu 20.05.2013 r.
- X Podkarpackie Forum Lokalnej Prasy Samorządowej w Trzcianie współorganizowane przez Podkarpackie Stowarzyszenie Samorządów Terytorialnych, Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie oraz Wójta Gminy Świlcza w dniu 22.05.2013 r.
- konferencja pn. „Województwo podkarpackie w nowej perspektywie finansowej 2014-2020” zorganizowana w Państwowej Szkole Muzycznej w Sanoku w dniu 24.05.2013 r.
- 05.06.2013 r. obchody 20-lecia działalności Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Filharmonii Podkarpackiej (panel dyskusyjny pt. „Nowa perspektywa finansowa UE na lata 2014-2020”),
- 26.06.2013 r. posiedzenie Konwentu Wójtów i Burmistrzów Powiatu Lubaczowskiego nt. programowania rozwoju ziemi lubaczowskiej, możliwych obszarów współpracy wewnętrznej samorządów oraz projektów ponadlokalnych i regionalnych planowanych do realizacji w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020,
- konferencja pn. Województwo podkarpackie w nowej perspektywie finansowej 2014 – 2020 zorganizowana w Regionalnym Centrum Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania w Mielcu w dniu 19.08.2013 r.,
- Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa w dniach 7-8.09.2013 r. w miejscu planowanego polsko-ukraińskiego przejścia granicznego Malhowice-Nizankowice,
- I Forum Karpackich Gmin zorganizowane w dniach 26-27 września 2013 r. w Łukowym,
- XXI Konferencji Podkarpackiego Stowarzyszenia Samorządów Terytorialnych zorganizowanej w dniach 30.09-01.10.2013 r. w Chotowej,
- sesja Powiatu Mieleckiego w dniu 11.10.2013 r.,
- konferencja pn. „Samorząd w nowej perspektywie finansowej 2014-2020” dla wójtów, burmistrzów, prezydentów gmin i miast oraz starostów powiatów z Podkarpacia zorganizowana przez Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji we współpracy z Uniwersytetem Rzeszowskim w dniu 18 października 2013 r. w Rzeszowie oraz licznych konferencjach prasowych.

Rola partnerów w realizacji, monitorowaniu i ocenie Programu

Realizacja RPO WP 2014-2020 będzie odbywała się zgodnie z zasadą partnerstwa w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego na wszystkich etapach jego wdrażania. Zgodnie z art. 5 rozporządzenia ogólnego do partnerów społecznych zalicza się władze publiczne szczebla regionalnego i lokalnego, partnerów gospodarczych i społecznych oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym organizacje proekologiczne, organizacje pozarządowe i podmioty odpowiedzialne za promowanie równości i niedyskryminacji.

Kluczową rolę we wdrażaniu będzie pełnił Komitet Monitorujący (w którego wielopoziomowym składzie będą uczestniczyli przedstawiciele organizacji wymienionych w art. 5 rozporządzenia ogólnego, na zasadach pełnoprawnych członków) oraz Podkomitety Monitorujące (np. ds. EFS), grupy i zespoły robocze powoływane przez Komitet Monitorujący. Skład Komitetu Monitorującego będzie dążył do równowagi pomiędzy przedstawicielami wchodzącymi w jego skład w celu realizacji zasady partnerstwa. Szczegółowe zadania Komitetu Monitorującego wynikają z przepisów rozporządzenia ogólnego.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez udział partnerów w systemie monitoringu i sprawozdawczości, przekazywanie informacji o postępie realizacji Programu oraz udział w dyskusji nad rezultatami ewaluacji programu.

W oparciu o zasadę partnerstwa oraz równości płci, powołana zostanie Grupa Sterująca Ewaluacją RPO WP 2014-2020, w skład której wchodzić będą przedstawiciele środowisk akademickich, organizacji pozarządowych, instytucji rynku pracy oraz partnerów społeczno-gospodarczych działających na terenie województwa podkarpackiego.

Wsparcie dla partnerów jako projektodawców lub ostatecznych odbiorców pomocy zapewnione zostanie również w ramach odpowiednich działań Programu, finansowanych ze środków pomocy technicznej.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac (zaangażowanie partnerów w ewaluację ex-ante, definiowanie priorytetów i celów, podział środków i definicje wskaźników określonych w programie, realizację zasad horyzontalnych).

Sekcja 7.2.2 Granty globalne EFS dla partnerów społecznych i interesariuszy wdrażania programu

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

Sekcja 7.2.3 Earmarking środków EFS na wzmocnienie zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz na budowanie potencjału organizacji pozarządowych

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 8. SYSTEM KOORDYNACJI

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE

Sekcja 9.1 Identyfikacja warunków ex ante dla programu oraz ocena ich spełnienia

Tabela 24. Identyfikacja odpowiednich warunków ex-ante i ocena ich realizacji

Warunek ex ante obowiązujący program	Oś priorytetowa (lub osie priorytetowe), do której warunek ma	Spełnienie warunku ex ante: Tak/Nie/Częściow	Kryteria	Spełnienie kryteriów: Tak/Nie	Odniesienie do dokumentów	Dodatkowe informacje/ wyjaśnienia
--------------------------------------	---	--	----------	-------------------------------	---------------------------	-----------------------------------

	zastosowanie	o	Tematyczne warunki ex-ante			
1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, w odpowiednich przypadkach, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych. Warunek wspólny dla funduszy polityki spójności i EFRROW.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	Warunek spełniony częściowo	Gotowe krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji , które: <ul style="list-style-type: none"> – opierają się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji; – przedstawiają środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, – obejmują mechanizm monitorowania. Przyjęto ramy określające dostępne środki budżetowe na badania i innowacje.	NIE	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) http://www.rsi.podkarpackie.pl/Aktualnosci/Dokumenty/RSI_woj.%20Podkarpackiego_2014-2020%20Konsultacje%20spoeczne.pdf	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3). W dniu 30 września 2013 r. zakończyły się konsultacje projektu dokumentu. Harmonogram dalszego procedowania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ listopad 2013 r. – przyjęcie RIS3 Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego, ▪ grudzień 2013 r. – przyjęcie RIS3 uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego.
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz z hierarchią postępowania z odpadami. Warunek wspólny dla funduszy polityki spójności i EFRROW.	4. Ochrona środowiska	Warunek spełniony częściowo	.Istnienie jednego lub więcej planów gospodarki odpadami zgodnych z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE. - Państwo członkowskie sporządziło, zgodnie z art. 1 i 4 dyrektywy 2008/98/WE, programy zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 dyrektywy. - Przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celu na 2020 r. dotyczącego ponownego użycia i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE.	NIE	Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (WPGO) http://www.umwp.podkarpackie.pl/images/stories/res/um/os/wpgo_2012.pdf	Spełnienie kryterium polega na uchwaleniu i notyfikowaniu przez KE Krajowego planu gospodarki odpadami (KPGO) i wojewódzkich planów gospodarki odpadami (WPGK) zgodnych z wymaganiami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE. Ponadto spełnienie kryterium polega na uchwaleniu i notyfikowaniu KE krajowego i wojewódzkich planów gospodarki odpadami, zawierających programy zapobiegania powstawaniu odpadów zgodne z wymaganiami art. 29 dyrektywy 2008/98/ WE. Sejmik Województwa Podkarpackiego, Uchwałą nr XXIV/409/2012 z dnia 27 sierpnia 2012 r. przyjął Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego. Następnie Uchwałą nr XXVIII/540/12 z dnia 21 grudnia 2012 r. Sejmik Województwa Podkarpackiego dokonał zmian w treści dokumentu. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa

						<p>Podkarpackiego został zweryfikowany przez Ministerstwo Środowiska i notyfikowany do KE W przypadku stwierdzenia przez Komisję braku spełnienia przez przyjęty Plan wymagań dyrektywy 2008/98/WE niezbędne może okazać się dokonanie aktualizacji/korekt przez organy województwa w celu zapewnienia ich zgodności z dyrektywą ramową o odpadach.</p> <p>W związku ze stwierdzonymi brakami w wojewódzkich planach gospodarki odpadami w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów w terminie do dnia 31 grudnia 2013 r. zostanie opracowany, jako odrębny dokument, krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów, obejmujący zarówno działania na poziomie krajowym, jak i województw.</p>
--	--	--	--	--	--	---

Sekcja 9.2 Opis działań zmierzających do spełnienia warunków ex ante, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram

Dotyczy jedynie niespełnionych lub częściowo spełnionych warunków ex ante w momencie przedkładania programu do zatwierdzenia (zgodnie ze wskazaniem w tabeli 24).

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

SEKCJA 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA

Polski rząd prowadzi stałe działania zmierzające do obniżenia obciążeń biurokratycznych nakładanych na obywateli oraz na podmioty gospodarcze. Szczególna aktywność skierowana jest na rzecz przedsiębiorstw i przedsiębiorczości. Podejmowane działania ukierunkowane są na stworzenie sprzyjających warunków dla ich rozwoju poprzez m.in. wzmocnianie przewag konkurencyjnych, a w efekcie uzyskanie stabilnego wzrostu gospodarczego w perspektywie długoterminowej. Działania te mają przede wszystkim na celu poprawę dostępu przedsiębiorstw do kapitału, wzmocnienia postaw przedsiębiorczych, instytucjonalne, organizacyjne i finansowe wzmocnienie otoczenia przedsiębiorstw, a także wypełnienie luki informacyjnej poprzez udostępnianie analiz konkurencyjności sektorów przemysłowych.

Podejmowane działania przynoszą wymierne rezultaty, czego wynikiem jest stały wzrost pozycji Polski w rankingu Banku Światowego Doing Business.

Pozytywny wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce mają także fundusze europejskie – w tym fundusze polityki spójności, co zostało potwierdzone przez liczne badania ewaluacyjne. Stąd konieczne jest wypracowanie takich zasad, które umożliwią beneficjentom ubieganie się o środki UE bez ponoszenia zbędnych ciężarów administracyjnych.

Instytucje odpowiedzialne w Polsce za wdrażanie polityki spójności będą kontynuowały w perspektywie finansowej 2014-2020 działania zmierzające do wprowadzenia jak najszerzego katalogu uproszczeń dla beneficjentów środków UE. Niemniej, należy zauważyć, że zdecydowana większość obowiązków nakładanych na beneficjenta wynika wprost z przepisów prawa unijnego (rozporządzenia ramowego i rozporządzeń funduszowych) lub jest ich konsekwencją. W związku z tym pole do redukcji obciążeń w tym zakresie jest niewielkie. Zmniejszenie obciążeń administracyjnych jest możliwe tylko w tych obszarach, które wynikają z uregulowań krajowych IZ lub IP. Podkreślić należy, że system wdrażania środków UE 2014-2020 został zaplanowany w ten sposób, aby kontynuować pozytywne działania edukujące obciążenia dla beneficjentów i poprawiające ich zdolność instytucjonalną (np. wsparcie eksperckie w ramach project pipeline).

Ponadto, zostały jasno określone obowiązki beneficjentów. Zgodnie z zaleceniami krajowymi, przy opracowywaniu programu odpowiednie instytucje zaangażowane w jego przygotowanie były zobowiązane do umieszczenia w programie syntetycznej oceny najważniejszych obowiązków administracyjnych po stronie beneficjentów, związanych z jego wdrażaniem oraz do wskazania ich źródła.

Zalecono ponadto, aby opisując najważniejsze obowiązki beneficjentów wskazać źródło – przepisy unijne, krajowe, wytyczne, ich cel oraz potencjalne konsekwencje ich niewprowadzenia.

Do uproszczeń we wdrażaniu funduszy polityki spójności w okresie 2014-2020, które nie wynikają bezpośrednio z planowanych regulacji unijnych, należą w szczególności:

- większa decentralizacja systemu wdrażania poprzez zwiększenie udziału regionalnych programów w alokacji ogółem. W porównaniu do okresu 2007-2013 samorządom województw powierzone zostanie także częściowe zarządzanie EFS - w ramach dwufunduszowych programów),
- wprowadzenie do programów mechanizmów wsparcia zintegrowanego, których wdrażanie powierzone zostanie ośrodkom miejskim (ZIT),
- elastyczne formy finansowania projektów z rozbudowanym systemem zaliczkowym,
- zapewnienie szerszego tematycznie dostępu do wsparcia zwrotnego,
- zapewnienie łatwego dostępu dla potencjalnych beneficjentów do kompleksowej informacji za pośrednictwem rozbudowanej sieci punktów informacyjnych poszczególnych funduszy.

Z uproszczeń, które wynikają z możliwości wprowadzonych przez rozporządzenie ramowe, w warunkach polskich wykorzystane zostały m.in.:

- w zakresie projektów generujących dochód - możliwie szerokie stosowanie stawek ryczałtowych, w tym także obniżenie poziomu dofinansowania w ramach osi priorytetowej po uwzględnieniu dochodowości projektów realizowanych w ramach tej osi,
- możliwie szerokie stosowanie form ryczałtowego finansowania w ramach programów.

Podkreślić należy, że ww. uproszczenia zostały wprowadzone już na etapie programowania wsparcia. Natomiast w stosunku wszelkich innych obszarów problemowych, zidentyfikowanych w trakcie realizacji programów, będą podejmowane bieżące działania eliminujące źródła problemów (wzorem minionych perspektyw finansowych).

SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE

Na mocy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady¹⁴⁰ ustanawiającego wspólne przepisy Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, określone zostały polityki horyzontalne, wyznaczające priorytetowe kierunki rozwoju społeczno – gospodarczego państw członkowskich.

Działania realizowane w ramach RPO WP na lata 2014-2020 będą przyczyniały się do wspierania kwestii horyzontalnych w zakresie:

- zrównoważonego rozwoju,
- równości szans i zapobiegania dyskryminacji,
- promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn,

Powyższe kwestie uwzględniane będą na poszczególnych etapach realizacji Programu tj. programowania, implementacji, monitorowania i ewaluacji.

Sekcja 11.1 Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój to rozwój społeczno-gospodarczy, którego zadaniem jest zachowanie równowagi w przyrodzie przy jednoczesnym kreowaniu warunków sprzyjających jej rozwojowi. Przy korzystaniu z istniejących zasobów naturalnych nie należy kierować się jedynie zaspokajaniem własnych potrzeb, ale też brać pod uwagę aspiracje rozwojowe przyszłych pokoleń oraz stan otaczającego nas środowiska. Rozwój zrównoważony ma zmierzać w kierunku budowania konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w sposób racjonalny i oszczędny będzie wykorzystywała zasoby naturalne. W celu ochrony środowiska, w tym m.in. w zakresie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych czy też zapobiegania utracie bioróżnorodności, istotnym elementem jest wypracowanie inteligentnych rozwiązań technologicznych, nowoczesnych procesów i metod produkcji. Z drugiej strony zastosowanie inteligentnych systemów, w tym m.in. sieci energetycznych opartych na technologiach ICT, przyczyni się do poprawy warunków rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia przewag konkurencyjnych na europejskim rynku. Postępowanie zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oznacza zwiększenie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

W kontekście powyższego, Komisja Europejska w swoim komunikacie „*Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*”, przedstawiła dwa projekty przewodnie, które umożliwiają postęp w odniesieniu do wyznaczonych przez Unię Europejską priorytetów w zakresie rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu, tj.:

- projekt przewodni „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, zakładający uniezależnienie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejście na

¹⁴⁰ czyt. „rozporządzenie ogólne”

gospodarkę niskoemisyjną, większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, modernizację transportu oraz propagowanie efektywności energetycznej;

- projekt przewodni „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, przyczyniający się do poprawy otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP oraz wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurencyjności na rynkach światowych.¹⁴¹

W związku z powyższym, ze względu na horyzontalny charakter zasady zrównoważonego rozwoju, przy określaniu celów i programowaniu działań niniejszego Programu kierowano się koniecznością łączenia aspektów gospodarczych i społecznych z ochroną środowiska.

Na etapie programowania, ze względu na możliwość realizacji operacji mogących mieć istotny wpływ na środowisko naturalne (przedsięwzięcia infrastrukturalne), zgodnie z *ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz.1227 ze zm.), uwzględniona została konieczność przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Na etapie wdrażania stosowane będą kryteria wyboru projektów, które zapewnią przestrzeganie zasady zrównoważonego rozwoju. Priorytetowo traktowane będą przedsięwzięcia mające na celu efektywność energetyczną poprzez inwestycje związane z modernizacją budynków użyteczności publicznej i w mieszkalnictwie, sektorze przedsiębiorstw i gospodarce odpadami. W miarę możliwości projekty będą przyczyniać się do poprawy wydajności energetycznej budynków, zwiększania wydajności produkcji, transmisji oraz dystrybucji ciepła i elektryczności. Realizowane projekty powinny dążyć do zwiększania udziału energii ze źródeł odnawialnych oraz redukcji emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

W zakresie realizowanych w ramach programu projektów uwzględniona będzie kwestia łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu. Niniejsze będzie polegało na ocenie finansowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych z punktu widzenia ich wpływu na zmiany klimatu, przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektu łagodzenia skutków zmian klimatycznych, adaptacji do nich oraz odporności realizowanych inwestycji infrastrukturalnych na skutki zmian klimatu i powiązane z tym zagrożenia klęskami żywiołowymi.

W kontekście wsparcia z EFS, zasada zrównoważonego rozwoju będzie realizowana m.in. poprzez podejmowanie działań zapewniających odpowiednie wsparcie szkoleniowo – doradcze z zakresu ekologii i ochrony środowiska, dostosowanie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i tworzenie nowych miejsc pracy w sektorach związanych ze środowiskiem naturalnym i energią, podnoszenie świadomości ekologicznej beneficjentów.

Na etapie monitorowania i ewaluacji uwzględnione zostaną zasada zrównoważonego rozwoju.

Sekcja 11.2 Równość szans i zapobieganie dyskryminacji

W kontekście zapisów art. 7 rozporządzenia ogólnego dotyczącego promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, przedsięwzięcia współfinansowane ze środków europejskich powinny być zgodne z polityką równości szans.

¹⁴¹ Komunikat Komisji „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, str. 6

W praktyce oznacza to obowiązek zwalczania wszelkich przejawów dyskryminacji w odniesieniu do płci, wieku, rasy, niepełnosprawności, poglądów religijnych i społecznych, preferencji seksualnych itp. Polityka równości szans ma być wyrazem równego traktowania wszystkich obywateli i jednakowego dostępu do usług.

W Programie zasada równości szans będzie przestrzegana na każdym etapie jego realizacji. Grupą osób, która w szczególności narażona jest na dyskryminację są osoby niepełnosprawne. W celu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych na regionalnym rynku pracy, jak też biorąc pod uwagę szczególne potrzeby tej grupy, w Programie przewidziane zostały nie tylko działania aktywizacyjne zmierzające do zwiększenia aktywności zawodowej tych osób ale też wsparcie o charakterze integracyjnym. W kontekście powyższego, w celu zdobywania nowych umiejętności lub podnoszenia kwalifikacji zawodowych, osoby niepełnosprawne będą miały zapewniony dostęp do szerokiego wachlarza usług w formie np. szkoleń, doradztwa, poradnictwa zawodowego czy też konsultacji.

Do innych grup narażonych na działania dyskryminacyjne należą również osoby młode (do 30 roku życia), kobiety, osoby starsze po 50 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym bądź też już wykluczone.

W osi VI skoncentrowane zostały działania o charakterze aktywizacyjnym, które poprzez różne formy wsparcia (kursy, szkolenia, indywidualne plany działania) pozwolą na aktywizację lub ponowną reintegrację z regionalnym rynkiem pracy osób do tej pory na tym rynku dyskryminowanych (np. osoby bezrobotne, w tym długotrwale, osoby młode, kobiety, osoby starsze). Ponadto przewidziane wsparcie w zakresie godzenia życia zawodowego i prywatnego pozwoli w szczególności kobietom na większą aktywność na rynku pracy. W niniejszej osi zaplanowano również działania na rzecz aktywnego i zdrowego starzenia się, ukierunkowane na jak najdłuższe utrzymanie na rynku pracy osób w wieku aktywności zawodowej, w szczególności osób starszych, które do tej pory z różnych przyczyn zdrowotnych dość wcześnie ten rynek opuszczały.

W ramach osi VII zaplanowano realizację kompleksowych działań, których celem jest integracja i włączenie społeczności wykluczonych bądź narażonych na wykluczenie społeczne, w tym społeczności marginalizowanych, czyli takich, które ze względu na różne czynniki zostały wykluczone z udziału w życiu społecznym. Wsparcie ukierunkowane będzie na programy na rzecz integracji społeczności marginalizowanych obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej społeczności marginalizowanych, etnicznych, narodowych, w tym również osób niepełnosprawnych.

W ramach osi VIII podejmowane będą działania ukierunkowane na wyrównywanie dostępu do wysokiej jakości edukacji m.in. w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami oraz upowszechniania różnych form kształcenia, w tym kształcenia na odległość (e-learning), skierowanego m.in. do osób, które z różnych powodów np. stopień niepełnosprawności, nie mogą uczestniczyć w tradycyjnych formach kształcenia czy szkolenia.

Należy również podkreślić, iż w miarę możliwości infrastruktura wspierana w zakresie poszczególnych osi priorytetowych programu dostosowana będzie do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Na etapie programowania, w prace nad tworzeniem zapisów programu włączeni zostali przedstawiciele instytucji działających na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania dyskryminacji. Planuje się również włączenie przedstawicieli ww. obszarów

w prace Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020, Grupy Sterującej Ewaluacją RPO WP 2014-2020.

Na etapie wdrażania sformułowane zostaną odpowiednie kryteria wyboru projektów, które uwzględniać będą potrzeby grup defaworyzowanych. W przypadku projektów skierowanych do osób niepełnosprawnych, wnioskodawcy zobowiązani zostaną do zapewnienia odpowiednich warunków dla beneficjentów tj. dostosowanie pomieszczeń do wymogów osób niepełnosprawnych (lokale i pomieszczenia wolne od barier funkcjonalnych) oraz stosowanie zasad BHP. Dodatkowo w ramach działań informacyjno-promocyjnych zasada niedyskryminacji będzie szczególnie istotna, gdyż działania te kierowane będą do różnych grup społecznych, z jednoczesnym uwzględnieniem ich potrzeb.

Na etapie sprawozdawczości zapewniony zostanie stały monitoring w zakresie wsparcia skierowanego do osób niepełnosprawnych, zaś gromadzone dane będą uwzględniały kategorię osób niepełnosprawnych.

Sekcja 11.3 Równość płci

Zgodnie z obowiązującymi zasadami horyzontalnymi każde państwo członkowskie Unii Europejskiej zobligowane jest do eliminowania wszelkich nierówności oraz promowania równouprawnienia pomiędzy kobietami i mężczyznami. Promowanie równości płci polega na działaniach zmierzających do zwiększania trwałego udziału kobiet w zatrudnieniu oraz do rozwoju ich kariery zawodowej, ograniczenia segregacji na rynku pracy, zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz propagowania godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn.

W świetle powyższego zasada równości płci będzie zasadą obowiązującą we wszystkich osiach priorytetowych Programu, a problematyka równości kobiet i mężczyzn zostanie uwzględniona na każdym etapie realizacji Programu.

Biorąc pod uwagę dwufunduszowy charakter Programu oraz możliwość współfinansowania operacji z Europejskiego Funduszu Społecznego, na etapie programowania poszczególnych priorytetów uwzględniona zostanie odmienna sytuacja kobiet i mężczyzn, w tym w szczególności ich sytuacja na rynku pracy. W dalszym ciągu to kobiety są tą grupą, która narażona jest na większe bezrobocie i dyskryminację na rynku pracy, uzyskiwanie niższych zarobków czy też stereotypowe postrzeganie zwłaszcza w kontekście kobiet-pracowników jako osób mniej dyspozycyjnych i produktywnych.

W ramach osi współfinansowanych ze środków EFS przewidziane zostały m.in. działania zmierzające do zwiększenia szans kobiet na regionalnym rynku pracy oraz zmiany ich pozycji w życiu społeczno-gospodarczym. Działania z zakresu aktywizacji zawodowej będą umożliwiały kobietom korzystanie ze wsparcia szkoleniowo-doradczego ukierunkowanego na podnoszenie kwalifikacji oraz nabywanie nowych umiejętności, co jednocześnie przyczyni się do zwiększenia ich szans jako potencjalnych pracowników. W celu godzenia życia zawodowego i prywatnego, kwestii szczególnie istotnej dla kobiet powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich i wychowawczych oraz matek samotnie wychowujących dzieci, przewidziane zostały działania zmierzające do zwiększenia dostępu do usług opieki nad dziećmi tj. wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania żłobków, klubów dziecięcych, przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego. Wsparcie to będzie miało nie tylko formę przedsięwzięć inwestycyjnych ukierunkowanych na zwiększenie dostępności usług na terenie województwa podkarpackiego, ale też działań zmierzających do podniesienia standardów i jakości usług świadczonych w tych placówkach.

Przewidziane w Programie działania umożliwią kobietom pełne uczestnictwo w kształceniu i ponowną integrację z rynkiem pracy.

Dodatkowo na etapie programowania, przy tworzeniu zespołów zadaniowych powołanych do prac nad Programem, zapewniony został równy dostęp kobiet i mężczyzn.

Projekty współfinansowane z EFS powinny zawierać diagnozę sytuacji kobiet i mężczyzn w danym obszarze oraz opis oceny wpływu na sytuację płci tzw. gender impact assessment. Dodatkowo kryteria wyboru projektów będą tak projektowane by uwzględniały potrzeby różnych grup społecznych, w tym w szczególności grup defaworyzowanych (np. kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby starsze). Podejście to pozwoli na odpowiednie dopasowanie wsparcia do sytuacji danej grupy, przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektu równouprawnienia płci.

Polityka równości płci będzie również respektowana na etapie monitoringu i sprawozdawczości poprzez przyjęty system wskaźników. W programie wskaźniki dotyczące osób przedstawiane będą w podziale na płeć (K/M) w związku z czym gromadzone dane będą sprawozdawane również w podziale na płeć. Na późniejszym etapie system ten umożliwi prowadzenie badań ewaluacyjnych w zakresie wykorzystanego wsparcia, w odniesieniu do płci.

SEKCJA 12. ELEMENTY DODATKOWE

Sekcja 12.1 Wykaz dużych projektów zaplanowanych do realizacji w okresie 2014-2020

Sekcja 12.2 Ramy wykonania programu

Sekcja 12.3 Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie programu

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW

CEF	Connecting Europe Facility
COCOF	Coordination Committee Of The Funds (Komitet Koordynujący Fundusze)
COSME	Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs
CPR	Rozporządzenie PE i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMR objętych zakresem WRS
CSR	Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EDF	European Development Fund (Europejski Fundusz Rozwoju)
EFG	Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (ang. European Structural and Investment Funds (ESI Funds))
ENI	European Neighbourhood Instrument (Europejski Instrument Sąsiedztwa)
ETS	emissions trading system
EUWT	Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FS	Fundusz Spójności
IA	instytucja audytowa
IK	instytucja koordynująca
IP	instytucja pośrednicząca
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance (Instrument Pomocy Przedakcesyjnej)
IW	instytucja wdrażająca
IZ	instytucja zarządzająca
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KEW	kluczowe etapy wdrażania
KK	komitet koordynujący
KM	komitet monitorujący
KPR	Krajowy Program Reform
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020
LGD	lokalna grupa działania
LGR	lokalna grupa rybacka
MOF	miejski obszar funkcjonalny
NCBR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NEETs	Young people not in employment, education or training
NFOŚiG	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji Państwa
OZE	odnawialne źródła energii
PE	Parlament Europejski
PO IR	Program operacyjny Inteligentny Rozwój
PO IŚ	Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO PC	Program operacyjny Polska Cyfrowa
PO PT	Program operacyjny Pomoc Techniczna
PO PW	Program operacyjny Polska Wschodnia
PO WER	Program operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
POŚ	prognozy oddziaływania na środowisko
PPP	partnerstwo publiczno-prywatne
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PS	polityka spójności
PSCI	Program na rzecz Zmian Społecznych i Innowacji
RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną
SFC 2014	Structural Funds common database
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SRL	strategia rozwoju lokalnego
SRWP	Strategia rozwoju województwa PODKARPACKIE 2020
SUE RMB	Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego
SzOP	Szczegółowy Opis Priorytetów Programu
TIK	technologie informacyjno-komunikacyjne
UOIG	usługi w ogólnym interesie gospodarczym
UP	Umowa Partnerstwa
WDB	wartość dodana brutto
WLWK	wspólna lista wskaźników kluczowych
WPD	Wspólny plan działań
WPR	Wspólna Polityka Rolna

WPRyb Wspólna Polityka Rybołówstwa
WRS Wspólne Ramy Strategiczne
ZIT Zintegrowana inwestycja terytorialna

Cel tematyczny 1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji oraz jego priorytety inwestycyjne (EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	(Polska Wschodnia)	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
<p>Priorytet 1.1. (EFRR) wzmocnienie infrastruktury B+R (...) i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim</p>	<p>Wsparcie infrastruktury sfery B+R oraz badań w jednostkach naukowych wynikające ze specjalizacji krajowych i regionalnych</p> <p>1) wsparcie strategicznej infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych (zgodnie ze strategią krajowej inteligentnej specjalizacji).</p> <p>2) wsparcie wspólnych interdyscyplinarnych projektów badawczych w celu ich sieciowania i konsolidacji podmiotów realizujących badania, w tym wsparcie regionalnych agend badawczych</p> <p>3) finansowanie badań naukowych realizowanych przez jednostki naukowe zgodnie ze strategiami inteligentnej specjalizacji krajowej lub regionalnej.</p> <p>4) wsparcie powstawania międzynarodowych agend badawczych w Polsce.</p> <p>5) wsparcie ochrony własności przemysłowej w ośrodkach badawczych w wyniku przeprowadzonych prac B+R – jako komponent projektów realizowanych w ramach PO Inteligentny Rozwój, brak osobnego działania tego rodzaju.</p> <p>6) rozwój kadry sektora B+R (współpraca badawcza polskich uczelni z najlepszymi europejskimi ośrodkami naukowymi, wsparcie zatrudnienia wybitnych zagranicznych uczonych, krajowe i zagraniczne stypendia naukowe, granty badawcze na projekty B+R)</p> <p>7) tworzenie i rozwój obiektów popularyzujących naukę i innowacje w społeczeństwie – jako komponent w ramach większego projektu dot. rozwoju infrastruktury B+R.</p> <p>W ramach PO IR zakłada się finansowanie infrastruktury ICT w jednostkach naukowych tylko wówczas, gdy infrastruktura ta jest niezbędna do efektywnej realizacji projektu badawczego.</p>	<p>Wsparcie infrastruktury sfery B+R w jednostkach naukowych wynikające z regionalnych specjalizacji</p> <p>1) wsparcie infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych (uzgodnionej w trakcie negocjacji KT i zgodnie ze strategią regionalnej inteligentnej specjalizacji).</p>	Brak działań	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

	W przypadku finansowania badań naukowych oraz projektów badawczych, w ramach POIR zostaną wydzielone koperty regionalne.			
<p>Priorytet 1.2. (EFRR) promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)</p>	<p>Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw (MŚP i duże firmy), wspieranie działalności B+R przedsiębiorstw, rozwój powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami i innymi uczestnikami systemu innowacji; wsparcie systemowe dla IOB</p> <p>1) stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw 2) wsparcie prac B+R realizowanych przez przedsiębiorstwa lub konsorcja naukowo – przemysłowe, obejmujących realizację projektu innowacyjnego od fazy badań, przez prace rozwojowe, aż po wytworzenie linii demonstracyjnej i wdrożenie wyników prac B+R w działalności przedsiębiorstwa 3) wsparcie projektów przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym, uwzględniających wydatki na wdrożenie wyników prac B+R. 4) wsparcie przedsiębiorstw, konsorcjów jednostek naukowych i przedsiębiorstw w przygotowaniu do udziału w programach Horyzont 2020, COSME. 5) wsparcie dla przedsiębiorstw na uzyskanie ochrony własności przemysłowej poza granicami RP w trybie międzynarodowym.</p> <p>W PO IR planowane jest wprowadzenie preferencji dla wsparcia projektów realizowanych przez aktorów (przedsiębiorstw, konsorcjów naukowo-przemysłowych, IOB) krajowych klastrów kluczowych we wszystkich instrumentach PO IR. Wsparcie koordynatorów klastrów w ramach działań realizowanych na rzecz IOB.</p>	<p>Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw - rozwój infrastruktury B+R oraz prace badawczo-rozwojowe w przedsiębiorstwach, służące realizacji regionalnych strategii inteligentnej specjalizacji, wdrożenie dostępnych wyników prac B+R/technologii; wsparcie IOB.</p> <p>1) stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw 2) wsparcie prac B+R przez przedsiębiorstwa umożliwiających realizację regionalnych inteligentnych specjalizacji (w tym dofinansowanie uzyskania poza granicami RP ochrony własności przemysłowej w trybie krajowym, regionalnym i międzynarodowym, jako wydatek kwalifikowalny projektu) 3) wsparcie wdrożenia wyników badań naukowych/technologii oraz praw do własności intelektualnej, w tym patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej związanej z wdrażanym produktem lub usługą (możliwość zastosowania instrumentu „bon na innovation” - w odniesieniu do projektów o małej skali).</p>	<p>Wsparcie na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności B+R+I</p> <p>1) wdrażanie innowacji wymagające przeprowadzenia prac B+R, 2) wdrażanie innowacji wymagające stworzenia lub rozwoju istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej, 3) wsparcie prac B+R realizowanych przez inicjatywy o charakterze ponadregionalnym, obejmujących realizację projektu innowacyjnego od fazy badań, przez prace rozwojowe, aż po wytworzenie linii demonstracyjnej i wdrożenie wyników prac B+R (tj. działalność kompleksowa w obszarze B+R: działalność badawczo-rozwojowa, mająca na celu przygotowanie prototypu (komponent badawczy) i wdrożenie wyników prac B+R do systemu produkcji (komponent wdrożeniowy)).</p> <p>Beneficjentami projektów realizowanych w ramach PI 1.2 będą przedsiębiorcy i ich konsorcja, ponadregionalne inicjatywy klastrów, konsorcja członków inicjatyw klastrowych.</p>	<p>Proponowana kwotowa demarkacja będzie służyła określeniu demarkacji pomiędzy projektami PO IR oraz RPO, które zostały wymienione w pkt. 1 – 3 (w ramach PO PW przewidziano kompleksowe wsparcie B+R+I przedsiębiorstw, uwzględniając w jednym typie projektu projekty z pkt. 1 i 2, o których mowa w PO IR oraz RPO).</p> <p>Propozycja demarkacji w przypadku typów projektów:</p> <p>- typ 1): do 25 mln zł wsparcie w ramach RPO, powyżej 25 mln zł wsparcie w POIR, w przypadku POPW jako wydatek kwalifikowalny projektu kompleksowego. (typ 2 PO PW),</p> <p>- typ 2): do 1 mln zł wsparcie w ramach RPO, w przypadku POIR bez ograniczeń, w POPW beneficjentami tego typu projektu klastry o charakterze ponadregionalnym. (typ 3 w POPW),</p> <p>- typ 3): do 25 mln zł wsparcie w ramach RPO, powyżej 25 mln zł wsparcie w POIR, w ramach PO PW przewidziano kompleksowe wsparcie wdrożenia innowacji, wraz z rozwojem infrastruktury B+R oraz pracami B+R, (typ 1 i 2 POPW).</p>

	<p>Profesjonalizacja usług Instytucji Otoczenia Biznesu dla inteligentnego rozwoju w powiązaniu z inteligentnymi specjalizacjami</p> <p>1) świadczenie profesjonalnych usług proinnowacyjnych przez IOB na rzecz przedsiębiorstw, 2) w ograniczonym zakresie rozwój niezbędnej infrastruktury wybranych typów IOB, np. parków naukowo-technologicznych, centrów transferu technologii, inkubatorów technologicznych.</p>	<p>Wsparcie usług innowacyjnych IOB, zgodnych z RSI oraz w ograniczonym zakresie rozwój niezbędnej infrastruktury uzupełniającej do poziomu krajowego.</p>	<p>Profesjonalizacja usług Instytucji Otoczenia Biznesu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Integracja i wdrażanie sieci współpracy, ponadregionalnej sieci konsolidującej i integrującej istniejącą infrastrukturę badawczo-rozwojową i innowacyjną ośrodków innowacji. 2. Dostosowanie usług istniejących ośrodków innowacji (parków i inkubatorów wspartych w ramach PO RPW 2007-2013) w zakresie działalności proinnowacyjnej. <p>W ramach PO PW wsparcie zostanie skierowane do ośrodków innowacji (potencjalni beneficjenci), które zostały sfinansowane w ramach PO RPW 2007-2013.</p>	<p>Uwaga precyzująca: do wypracowania standardy działalności IOB z PARP celem ułatwienia identyfikacji poszczególnych usług.</p> <p>W zakresie IOB ustalono, że podział między poziomem krajowym a regionalnym będzie przebiegał w oparciu o typ świadczonych usług, tj. wysoce specjalistyczne proinnowacyjne usługi na poziomie POIR, pozostałe usługi proinnowacyjne i podstawowe na poziomie RPO. Wykluczenie stanowią ośrodki PL Wschodniej. PO PW wspierać będzie ośrodki (które wsparte zostały z PO RPW 2007-2013) w zakresie usług proinnowacyjnych i wysokospecjalistycznych.</p>
--	--	--	--	---

Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych (EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
Priorytet 2.1. (EFRR) poszerzanie dostępu do sieci szerokopasmowych, rozwój sieci o wysokiej przepustowości i wspieranie przyjęcia nowych technologii i sieci w gospodarce cyfrowej	1) budowa, rozbudowa, przebudowa sieci dostępowych NGN/NGA (czyli o minimalnej przepływności na poziomie abonenta 30 Mb/s) 2) budowa, rozbudowa, przebudowa sieci dostępowych na poziomie podstawowym możliwa na obszarach wiejskich i oddalonych/słabo zaludnionych 3) budowa, rozbudowa przebudowa sieci szkieletowych i dystrybucyjnych (w technologii umożliwiającej przyłączenie sieci dostępowej w technologii NGA).	Brak działań	
Priorytet 2.2. (EFRR) rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK	1) Projekty dotyczące upowszechniania wiedzy na temat TIK (np. kampanie medialne o zasięgu krajowym)	Wsparcie dla przedsiębiorców (głównie MŚP, w tym m.in. producentów rolno-spożywczych) w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, sprzedaży produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzenia i udostępniania usług elektronicznych odpowiadających ich potrzebom, wprowadzania procesów modernizacyjnych, w tym m.in.: 1) zakup sprzętu i oprogramowania umożliwiający wprowadzenie nowej e-usługi 2) wdrożenie wirtualnego systemu obsługi działalności MŚP 3) rozwój działalności on-line poprzez wdrożenie systemu zarządzania sprzedażą i usługami 4) zakup licencji na oprogramowanie 5) wdrożenie nowoczesnych rozwiązań informatycznych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem 6) uruchomienie portalu multimedialnego 7) stworzenie portalu pracowniczego do zarządzania zasobami personalnymi on-line, 8) kompleksowe wsparcie szkoleniowe w zakresie handlu elektronicznego	

<p>Priorytet 2.3. (EFRR) wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia</p>	<p>Projekty zarządzane przez jednostkę administracji rządowej (projekty administracji zespolonej i niezespolonej) będą mogły uzyskać wsparcie na poziomie krajowym wyłącznie w sytuacji, w której projekt będzie miał zasięg krajowy.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych szczebla centralnego oraz zwiększenie do nich dostępu dla obywateli, w tym m.in. projektów z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-sądów, e-kultury, e-zamówień publicznych, systemów informacji przestrzennej 2) wsparcie e-integracji osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym 3) wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczebla centralnego, a także zapewnienie powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów (w tym wsparcie projektów informatycznych sektora kultury i nauki) 4) rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych, służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych (np. podpis elektroniczny, elektroniczny obieg dokumentów itp.), a także rozwój infrastruktury informatycznej w ramach integrowania zasobów i organizacji centrów usług wspólnych 	<p>Projekty zarządzane przez jednostkę administracji samorządowej. Projekty administracji rządowej zespolonej i niezespolonej będą mogły uzyskać wsparcie w ramach RPO wyłącznie w sytuacji, w której projekt nie będzie miał zasięgu krajowego.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego oraz zwiększenie do nich dostępu dla obywateli, w tym m.in. projektów z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-kultury, systemów informacji przestrzennej 2) wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego/lokalnego, a także zapewnienie powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów 3) rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych, służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych (np. podpis elektroniczny, elektroniczny obieg dokumentów itp.). 	
--	---	--	--

Cel tematyczny 3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	(Polska Wschodnia)	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
Priorytet 3.1. (EFRR) promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm	1) wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału na innowacje (venture capital, seed capital, private equity, anioły biznesu)	Wsparcie <u>tworzenia</u> MŚP (w tym producentów rolno-spożywczych): 1) rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką 2) wsparcie inwestycyjne dla nowopowstałych firm/start-up 3) tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego (w tym na obszarach powojennych, przemysłowych, pokolejowych i popegerowskich): uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.	Brak działań	
Priorytet 3.2. (EFRR) opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji	Projekty pilotażowe i systemowe w zakresie: 1) promocja polskiej gospodarki zagranicą np. w postaci promocji polskich specjalności eksportowych, branżowe programy promocji (np. w obszarach związanych z inteligentną specjalizacją), 2) promocja internacjonalizacji działalności polskich firm – pilotaże, rozwiązania/projekty systemowe 3) projekt systemowy w zakresie wsparcia rozwoju współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw	Projekty konkursowe dla przedsiębiorstw w zakresie (powiązane z rozwiązaniami systemowymi organizowanymi na poziomie krajowym): 1) wsparcie działalności przedsiębiorstw nastawionych na wzrost eksportu i zdobywanie nowych rynków zbytu; 2) wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw (w tym producentów rolno-spożywczych) 3) promocja przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych (w tym m.in. branż rolno-spożywczej) 4) promocja gospodarcza i turystyczna regionu (w wymiarze zarówno krajowym jak i międzynarodowym)	Projekty systemowe i konkursowe w zakresie internacjonalizacji: 1. Wsparcie internacjonalizacji działalności MŚP poprzez kompleksowe indywidualne doradztwo (projekt systemowy) oraz promocję proeksportową (udział w międzynarodowych targach branżowych i w zagranicznych) 2. Internacjonalizacja klastrów w zakresie B+R+I	
Priorytet 3.3. (EFRR) wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	Brak działań	Wsparcie <u>rozwoju</u> firm – projekty zwiększające aktywność inwestycyjną MŚP oraz skutkujące zwiększeniem zatrudnienia i trwałym rozwojem firmy, w szczególności na obszarach wiejskich i obszarach o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego: 1) rozbudowa przedsiębiorstwa prowadząca do	1. Wsparcie rozwoju istniejących ponadregionalnych klastrów mających na celu realizację wspólnych przedsięwzięć produktowych i usługowych (nie związanych z działalnością B+R tzw. non R&D innovation)), w tym	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

		<p>wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (w tym turystycznych),</p> <p>2) działania mające na celu dokonywanie zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmianę w sposobie świadczenia usług, skutkujące wprowadzeniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług przy jednoczesnym zwiększeniu zatrudnienia,</p> <p>3) inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny,</p> <p>4) rozwój klastrów regionalnych i lokalnych.</p> <p>Wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału zewnętrznego poprzez rozwój instrumentów finansowych (fundusze pożyczkowe i poręczeniowe).</p>	<p>mających na celu generowanie nowych miejsc pracy.</p> <p>2. Wsparcie sieciowych przedsięwzięć związanych z tworzeniem i rozwojem kompleksowych produktów turystycznych o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym, w tym generujących nowe miejsca pracy w sektorze MŚP.</p>	
<p>Priorytet 3.4. (EFRR) wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji</p>	<p>Projekty o charakterze <u>systemowym i pilotażowym</u>:</p> <p>1) wsparcie o charakterze systemowym związane z koordynacją Instytucji Otoczenia Biznesu (w tym klastrów), monitorowaniem popytu na usługi IOB, przygotowaniem koncepcji i standardów realizacji usług (w tym testowanie nowych rodzajów usług)</p> <p>2) promocja współpracy nauki i biznesu, kształtowanie postaw innowacyjnych w przedsiębiorstwach oraz promocja innowacyjności jako źródła konkurencyjności gospodarki, w tym nowych form innowacji (np. open innovation).</p>	<p>Większość działań w zakresie wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu:</p> <p>1) usługi doradcze i szkoleniowe dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze .</p> <p>2) projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MŚP i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku</p> <p>3) sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji</p>	<p>Brak działań</p>	

Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach (FS, EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy		Poziom regionalny	(Polska Wschodnia)	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
	FS	EFRR			
Priorytet 4.1. (FS/EFRR) promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii	1). wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wraz z podłączeniem źródła do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej – podział w oparciu o moc instalowanej elektrowni/jednostki	Brak działań	1) wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej – podział w oparciu o moc instalowanej elektrowni/jednostki	Brak działań	
	Proponowany podział mocy : - en. wodna (pow. 2 MWe), - en. wiatru (pow. 10 MWe), (ograniczenie mocy dotyczy wniosku mogącego obejmować więcej niż jedną farmę) - en. słoneczna (pow. 1 MWe), - en. geotermalna (pow. 2 MWth), - en. biogazu (pow. 1 MWe), (ograniczenie mocy dotyczy wniosku mogącego obejmować więcej niż jedną instalację) - en. biomasy (pow. 5 MWth).		Proponowany podział mocy: - en. wodna (do 2 MWe), - en. wiatru (do 10 MWe), - en. słoneczna (do 1MWe), - en. geotermalna (do 2 MWth), - en. biogazu (do 1 MWe), - en. biomasy (do 5 MWth).		
	Brak działań	Brak działań	2) efektywna dystrybucja ciepła z OZE (m.in. pompy ciepła, geotermia, kotłownie)		
	Brak działań	Brak działań	3) budowa instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw		
	Brak działań	Brak działań	4) budowa/modernizacja zakładów do produkcji urządzeń OZE		
2) Budowa oraz modernizacja sieci umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu		Brak działań			

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

	Elektroenergetycznego Podział: projekty realizowane przez OSP (operator systemu przesyłowego) i OSD (operator systemu dystrybucyjnego)				
Priorytet 4.2. (FS/EFRR) promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach	Wsparcie dużych przedsiębiorstw 1) efektywność energetyczna w dużych przedsiębiorstwach (zmniejszenie strat energii, ciepła, wody)	Brak działań	Wsparcie MŚP 1) efektywność energetyczna MŚP (zmniejszenie strat energii, ciepła, wody)	Brak działań	
	2) Audyty energetyczne (przemysłowe) dla przedsiębiorców (duże przedsiębiorstwa)	Brak działań	2) Audyty energetyczne dla MSP jako element kompleksowy projektu		
	3) Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla przedsiębiorców (duże i MŚP) w zakresie efektywności energetycznego i OZE – w formie projektu systemowego	Brak działań	Brak działań		
Priorytet 4.3. (FS/EFRR) wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym	1) Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych (części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych) wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne w zakresie związanym m.in. z: a) ociepleniem obiektu, b) wymianą okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne, c) przebudową systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła), systemów wentylacji i klimatyzacji, d) instalacją OZE w modernizowanych energetycznie budynkach, e) instalacją systemów chłodzących, w tym również z OZE Podział: powyżej 10 mln PLN kosztów kwalifikowanych w przypadku budynków mieszkaniowych oraz powyżej 5 mln PLN kosztów kwalifikowanych w przypadku budynków użyteczności publicznej. Brak ograniczeń w przypadku stosowania IF.	Brak działań	1) Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkaniowych (części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych) wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne w zakresie związanym m.in. z: a) ociepleniem obiektu, b) wymianą okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne, c) przebudową systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła), systemów wentylacji i klimatyzacji, d) instalacją OZE w modernizowanych energetycznie budynkach, e) instalacją systemów chłodzących, w tym również z OZE Podział: poniżej 10 mln PLN kosztów kwalifikowanych w przypadku budynków mieszkaniowych oraz poniżej 5 mln PLN kosztów kwalifikowanych w przypadku budynków użyteczności publicznej. Brak ograniczeń w przypadku stosowania IF.	Brak działań	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

	2) Audyty energetyczne dla sektora publicznego i mieszkaniowego	Brak działań	2) Audyty energetyczne dla sektora publicznego i mieszkaniowego, jako element kompleksowy projektu		
	3) Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego i mieszkaniowego w zakresie efektywności energetycznego i OZE – w formie projektu systemowego	Brak działań	Brak działań		
Priorytet 4.4. (FS/EFRR) rozwoj i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji na średnich i niskich poziomach napięcia	1) Inteligentny system pomiarowy 2) budowa lub przebudowa w kierunku inteligentnych sieci dystrybucyjnych średnich i niskich napięć dla rozwoju OZE mająca na celu ograniczenie strat sieciowych, w tym wymiana transformatorów 3) kompleksowe pilotażowe projekty wdrażające inteligentne rozwiązania na danym obszarze mające na celu optymalizację wykorzystania energii wytworzonej z OZE	Brak działań	Brak działań	Brak działań	
Priorytet 4.5. (FS/EFRR) promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego o transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących	Wsparcie dla projektów na terenie miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie wynikające z planów gospodarki niskoemisyjnej. Na poziomie krajowym wsparcie mogą uzyskać: 1) sieci ciepłownicze i chłodnicze wynikające z planów gospodarki niskoemisyjnej. W przypadku miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie wsparcie dla projektów wynikających ze Strategii ZIT (zawierającej odniesienia do zagadnień niskoemisyjności) lub planu gospodarki niskoemisyjnej. Dla projektów realizowanych na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, wynikających ze Strategii ZIT – tryb pozakonkursowy. Dla pozostałych miast regionalnych i subregionalnych - tryb konkursowy.	Brak działań	Wsparcie dla projektów na terenie miast lub miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. Wsparcie dla projektów mogących wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej dla poszczególnych typów obszarów miast i niekwalifikujących się do dofinansowania w ramach innego PI np. oświetlenie miejskie, działania informacyjno-promocyjne dotyczące np. oszczędności energii, kampanie promujące budownictwo zeroemisyjne, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego.		
	2) zrównoważona mobilność miejska/ekologiczny transport - budowa, przebudowa infrastruktury transportu publicznego (sieci szynowych, trolejbusowych i autobusowych), zakup, modernizacja niskoemisyjnego taboru budowa instalacji do dystrybucji nośników energii dla niskoemisyjnego taboru, budowa i rozbudowa węzłów przesiadkowych, innowacyjne transportowe systemy informacji i zarządzania ruchem (tylko jako element tu wskazanych		2) zrównoważona mobilność miejska – dla projektów realizowanych na terenie 13 miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie – budowa, przebudowa uzupełniającej do poziomu krajowego infrastruktury transportu publicznego w celu ograniczenia ruchu drogowego w centrach miast np. P&R, zintegrowane centra	Wsparcie w zakresie transportu publicznego w stolicach województw Polski Wschodniej i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie (Białegostoku, Lublina, Kielc, Rzeszowa, Olsztyna). Wsparcie dla projektów	Demarkacja w oparciu o schemat: 18 miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie wspartych z POISbis dla projektów stanowiących priorytet finansowania w ramach transportu, w przypadku 11 regionów i 5 z PL wschodnie obudowa inwestycjami w ramach ZIT projektów POISbis.

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

	<p>projektów).</p> <p>Wsparcie wyłącznie dla projektów realizowanych na terenie 18 miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie (Warszawy, Krakowa, Poznania, Trójmiasta, Konurbacji Śląskiej, Łodzi, Bydgoszczy-Torunia, Gorzowa Wielkopolskiego, Zielonej Góry, Szczecina, Wrocławia, Opola, Białegostoku, Lublina, Kielc, Rzeszowa, Olsztyna).</p> <p>Wsparcie dla projektów wynikających ze Strategii ZIT (zawierającej odniesienia do zagadnień niskoemisyjności) lub planu gospodarki niskoemisyjnej.</p> <p>Dla projektów realizowanych na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, wynikających ze Strategii ZIT – tryb pozakonkursowy.</p>		<p>przesiadkowe, wspólny bilet, Inteligentne Systemy Transportowe, ścieżki rowerowe, itp.</p> <p>3) wsparcie dla ekologicznego transportu publicznego w pozostałych miastach i/lub obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie.</p>	<p>wynikających ze Strategii ZIT (zawierającej odniesienia do zagadnień niskoemisyjności) lub planu gospodarki niskoemisyjnej.</p> <p>Zrównoważona mobilność miejska – wsparcie w zakresie tworzenia nowych bądź rozbudowy istniejących ekologicznych sieci transportu miejskiego przez m.in. budowę /przebudowę sieci szynowych, trolejbusowych i autobusowych wraz z niezbędną infrastrukturą na potrzeby komunikacji miejskiej oraz zakupem niskoemisyjnego taboru, budowę intermodalnych dworców przesiadkowych, wdrożenie nowych systemów telematycznych na potrzeby komunikacji miejskiej (jako obudowa dla projektów w ramach POIŚ bis).</p>	
<p>Priorytet 4.6. (EFRR) promowanie badań, badań naukowych, innowacji i wdrażania technologii niskoemisyjnych</p>	<p>Działania tego typu mogą wynikać ze wskazanych na poziomie krajowym inteligentnych specjalizacji i mogą być realizowane w ramach celu tematycznego 1.</p>				

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

<p>Priorytet 4.7. (EFRR/FS) promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe</p>	<p>Podział w oparciu o moc zainstalowaną</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji, 2) budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE 3) budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania ciepła w wyniku której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji, 4) budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej, <p>Podział: pow. 1 MW mocy en. elektrycznej</p> <p>W przypadku instalacji, które wykorzystują jako surowiec energetyczny paliwa kopalne -- pow. 1 MW mocy energii elektrycznej do 20 MW mocy cieplnej.</p> <p>W przypadku instalacji, które nie wykorzystują jako surowiec paliw kopalnych – brak limitu 20 MW mocy cieplnej.</p> <p>Docelowo na poziomie krajowym wsparcie planowane jest w ramach Funduszu Spójności, zależy to jednak od pozytywnych rozstrzygnięć negocjacji projektu rozporządzenia dot. FS. W przeciwnym przypadku wsparcie na poziomie krajowym będzie udzielane z EFRR.</p>		<p>Podział w oparciu o moc zainstalowaną</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji, 2) budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE, 3) budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania ciepła w wyniku, której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji , 4) budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej <p>Podział do 1 MW mocy en. elektrycznej.</p>	<p>Brak działań</p>	
--	---	--	---	---------------------	--

Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem (FS, EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy (FS)	Poziom regionalny	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
Priorytet 5.1. (FS/EFRR) wspieranie wyspecjalizowanych inwestycji służących dostosowaniu do zmiany klimatu	Brak działań	Brak działań	
Priorytet 5.2. (FS/EFRR) promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi	1. rozwój form małej retencji – kompleksowe projekty realizowane przez beneficjentów o zasięgu powyżej 1 województwa	1) rozwój form małej retencji – kompleksowe projekty realizowane przez beneficjentów na obszarze 1 województwa	
	2. organizacja systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych (głównie sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych (wyposażenie jednostek ratowniczych) i usuwania skutków katastrof (w zależności od beneficjenta - na poziomie krajowym – Państwowa Straż Pożarna)	2) organizacja systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych (głównie sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych (wyposażenie jednostek ratowniczych) i usuwania skutków katastrof (w zależności od beneficjenta - na poziomie regionalnym – Ochotnicza Straż Pożarna)	
	3. opracowanie/aktualizacja dokumentów wymaganych prawem krajowym lub unijnym, 4. wsparcie monitoringu środowiska 5. realizacja kompleksowych inwestycji związanych z oceną ryzyka wystąpienia powodzi i zarządzania tym ryzykiem oraz ochroną przed suszą w dorzeczach Wisły i Odry 6. wykonanie zabezpieczeń obiektów już istniejących (kompleksowe remonty, dostosowanie do obowiązujących standardów, rozbiórki obiektów, których technologiczna żywotność dobiegła końca bądź zagrażają bezpieczeństwu ekologicznemu i społecznemu) 7. projekty retencjonowania i gospodarowanie wodami opadowymi - działania nakierowane na zwiększenie naturalnej retencji dolin rzecznych, zapobieganie suszy i zmniejszenie emisji z przesuszonych torfowisk, prawidłowe utrzymanie cieków wodnych (m.in. rzek i potoków górskich), renaturyzacja przekształconych cieków i ich obszarów zalewowych, obszarów wodno-błotnych, prowadzenie odpowiedniej gospodarki leśnej 8. rozwój systemu zarządzania kryzysowego, w tym ratownictwo chemiczno-ekologiczne 9. prowadzenie działań informacyjno- edukacyjnych na temat zmian klimatu i adaptacji do nich 10. zabezpieczanie brzegów morskich przed skutkami zmian klimatu z wykorzystaniem metod przyrodniczych 11. działania dotyczące zabezpieczenia obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi i ich następstwami (np. retencjonowanie wód deszczowych, zapobieganie nadmiernemu spływowi powierzchniowemu, zapobieganie uszczelnianiu gruntu, przeciwdziałanie ruchom masowym)		

Cel tematyczny 6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów (FS, EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy		Poziom regionalny	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
	FS	EFRR		
Priorytet 6.1. (FS/EFRR) zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	1) kompleksowe inwestycje w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami realizowane w regionach gospodarki odpadami, w których uwzględniono komponent dotyczący termicznego przekształcania odpadów, zapewniające zintegrowane podejście zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań akcesyjnych.	Brak działań	1) kompleksowe inwestycje w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi realizowane w regionach gospodarki odpadami komunalnymi, w których nie przewidziano komponentu dotyczącego termicznego przekształcania odpadów, zapewniające zintegrowane podejście zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań akcesyjnych	Warunkiem wsparcia inwestycji będzie ich uwzględnienie w planach inwestycyjnych w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi zatwierdzonych przez Ministra Środowiska. Plany te dopiero powstaną.
	2) Brak działań 3) racjonalizacja gospodarki odpadami oraz wykorzystywania zasobów w procesach produkcji przez przedsiębiorców	Brak działań	2) kompleksowe projekty skierowane na poprawę gospodarki odpadami innymi niż komunalne przez zapobieganie powstawaniu odpadów, promowanie ponownego użycia, wdrażanie technologii odzysku, w tym recyklingu i ostatecznego unieszkodliwiania odpadów 3) kompleksowa poprawa gospodarki odpadami niebezpiecznymi, przede wszystkim w zakresie usuwania i unieszkodliwiania azbestu	
Priorytet 6.2. (FS/EFRR) zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania	1) kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej, z uwzględnieniem inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, w tym wyposażenie aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych, budowę oczyszczalni ścieków bądź poprawa parametrów już istniejących oczyszczalni, wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi – podział interwencji w oparciu o wielkość aglomeracji w obecnie	Brak działań	1) kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej, z uwzględnieniem inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, w tym wyposażenie aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych, budowę oczyszczalni ścieków bądź poprawa parametrów już istniejących oczyszczalni, wsparcie dla gospodarki osadami	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

wynikające z prawa unijnego	aktualizowanym KPOŚK (na poziomie krajowym aglomeracje co najmniej 10 tys. RLM)		ściekowymi – podział interwencji w oparciu o wielkość aglomeracji w obecnie aktualizowanym KPOŚK (na poziomie regionalnym aglomeracje poniżej 10 tys. RLM).	
	Brak działań	Brak działań	2) Kompleksowe wsparcie budowy systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej (budowa przydomowych lub przyzakładowych oczyszczalni ścieków – na obszarach gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest ekonomicznie lub technicznie niezasadna).	
	2) projekty polegające na podniesieniu efektywności procesu oczyszczania ścieków przemysłowych oraz racjonalnego wykorzystania wody w procesach produkcji	Brak działań	Brak działań	
	Brak działań	Brak działań	2) budowa i modernizacja linii wodociagowych (systemy zaopatrzenia w wodę, ujęcia i stacje uzdatniania wody)	
			3) zakup urządzeń i aparatury (np. mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe), zakupu i remontu urządzeń służących gromadzeniu, odprowadzaniu, uzdatnianiu i przesyłowi wody	
Priorytet 6.3. (EFRR) ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego		1. Ochrona zabytków – minimalna wartość kosztów kwalifikowanych projektu 30 mln PLN.	1. Ochrona zabytków – maksymalna wartość kosztów kwalifikowanych projektu 30 mln PLN.	
		2. Rozwój zasobów kultury (w tym poprawa jakości funkcjonowania instytucji kultury) - minimalna wartość kosztów kwalifikowanych projektu 30 mln PLN.	2. Rozwój zasobów kultury (w tym poprawa jakości funkcjonowania instytucji kultury) – maksymalna wartość kosztów kwalifikowanych projektu 30 mln PLN.	
Priorytet 6.4. (FS/EFRR) ochrona i przywrócenie różnorodności	Wsparcie projektów na rzecz systemu krajowego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i Parków Narodowych 1) podniesienie standardu bazy	Brak działań	Parki krajobrazowe i rezerwy przyrody 1) podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków krajobrazowych i rezerwatów	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

biologicznej , ochrona i rekultywacja gleby ¹ oraz promowanie usług ekosystemow ych, w tym programu natura 2000 oraz zielonej infrastruktury	technicznej i wyposażenia Parków Narodowych i obszarów Natura 2000. Opracowywanie planów/ programów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo.		przyrody (w tym położonych na obszarach Natura 2000). Opracowywanie planów/ programów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo	
	Brak działań	Brak działań	2) projekty w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki	
			3) projekty dotyczące działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze wraz z promocją np. stawy widokowe, tereny wypoczynkowe, ścieżki dydaktyczne w tym obszary nadmorskie i przybrzeżne dla ich zagospodarowania na cele turystyczne	
			4) budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych)	
	2) rozwój zielonej infrastruktury ograniczającej presję na gatunki i siedliska przyrodnicze (m.in. przejścia dla zwierząt, przepławki, korytarze ekologiczne, infrastruktura ograniczająca odprowadzanie zanieczyszczeń stanowiących istotne zagrożenie dla zasobów przyrodniczych)	Brak działań		
	3) działania w zakresie ochrony bioróżnorodności, w tym zapewnienie funkcjonowania, ochrony i promocji sieci obszarów Natura 2000, udrażnianie korytarzy ekologicznych, zwiększenie powierzchni obszarów chronionych, renaturyzacja niekorzystnie przekształconych ekosystemów, ochrona gatunków o zagrożonych pulach genowych	Brak działań		

¹ W oryginalnym stanowisku służb Komisji jest mowa o ochronie gleby (ang. soil protection) - MŚ proponuje usunąć słowo „rekultywacja” z nazwy priorytetu.

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

	4) rozbudowa, modernizacja i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (w Parkach Narodowych) 5) prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych	Brak działań	5) rozbudowa, modernizacja i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych) oraz prowadzenie, komplementarnych i uzupełniających do ogólnopolskich, działań/ kampanii informacyjno-edukacyjnych	
	Brak działań	Brak działań	6) projekty dotyczące sporządzenia inwentaryzacji przyrodniczej gmin	
Priorytet 6.5. (FS/EFRR) działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych ² i redukcja zanieczyszczenia powietrza	Wsparcie dużych przedsiębiorstw 1) wsparcie inwestycji dotyczących poprawy jakości powietrza dla dużych przedsiębiorstw, w tym instalacje i urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe)	Brak działań	Wsparcie MŚP 1) wsparcie inwestycji dotyczących poprawy jakości powietrza dla sektora MŚP, w tym instalacje i urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe), systemy monitoringu powietrza	
	2) Brak działań	Brak działań	2) inwestycje dotyczące hałasu (monitoringu hałasu)	
	3) rekultywacja lub remediacja ³ terenów zdegradowanych mająca na celu zmianę dotychczasowych funkcji przez nie pełnionych na cele środowiskowe, umożliwiającą powtórne wykorzystanie terenu	Brak działań	3) rekultywacja lub remediacja terenów zdegradowanych mająca na celu zmianę dotychczasowych funkcji przez nie pełnionych na cele inne niż środowiskowe, umożliwiającą powtórne wykorzystanie terenu	
	Brak działań	Brak działań	4) systemy pomiaru zanieczyszczeń w miastach oraz systemy informowania mieszkańców o poziomach zanieczyszczeń	

² W oryginalnym stanowisku służb Komisji jest mowa o rekultywacji terenów zdegradowanych (ang. regeneration of brownfield sites), a w tym zawierają się działania w celu usunięcia zasklepienia gleby (ang. soil de-sealing measures) i rekultywacja terenów zanieczyszczonych (ang. rehabilitation of contaminated sites) - MŚ proponuje zamienić słowo „przemysłowych” na „zdegradowanych”.

³ rozumie się przez to poddanie gleby, ziemi i wód gruntowych działaniom mającym na celu usunięcie lub zmniejszenie ilości, kontrolowanie oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się substancji powodujących ryzyko, tak, aby teren zanieczyszczony przestał stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, z uwzględnieniem obecnego i planowanego w przyszłości sposobu użytkowania terenu

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

<p>Priorytet 6.6. (EFRR) promowanie technologii innowacyjnych w celu poprawy ochrony środowiska i efektywnego gospodarowania zasobami w sektorze gospodarowania odpadami, gospodarki wodnej i ochrony gleby w celu redukcji zanieczyszczenia powietrza</p>	<p>Działania tego typu mogą wynikać ze wskazanych na poziomie krajowym inteligentnych specjalizacji i mogą być realizowane w ramach celu tematycznego 1.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) technologie bezodpadowe oraz niskoodpadowe technologie produkcji, technologie wykorzystujące surowe wtórne zamiast surowców pierwotnych, energetyczne zagospodarowanie odpadów i osadów ściekowych w ramach źródeł własnych przedsiębiorstw. 2) technologie ograniczające zużycie jednostkowe surowców pierwotnych w tym zużycie wody w procesach produkcyjnych i systemy zamkniętych obiegów wody. 	
<p>Priorytet 6.7. (EFRR) wspieranie przemian przemysłowych w kierunku gospodarki zasobooszczędnej i promowanie ekologicznego wzrostu gospodarczego</p>	<p>Działania tego typu mogą wynikać ze wskazanych na poziomie krajowym inteligentnych specjalizacji i mogą być realizowane w ramach celu tematycznego 1.</p> <p>Podobne typy projektów jak w PI 6.6.</p>	

Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktury sieciowych (FS, EFRR)

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy		Poziom regionalny	(Polska Wschodnia)	Uszczegółowienie (gdzie zasadne)
	FS	EFRR			
Priorytet 7.1. (FS) wspieranie rozwoju multimodalnego Jednolitego Europejskiego Obszaru Transportowego (Single European Transport Area-SEA) poprzez inwestycje w sieci TEN-T	1) budowa, przebudowa dróg znajdujących się w sieci TEN-T, w tym inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu na tych drogach (BRD, ITS) 2) budowa, modernizacja i rehabilitacja sieci kolejowej (podniesienie parametrów do standardów sieci TEN-T) i infrastruktury dworcowej w TEN-T, zakup, modernizacja taboru dla połączeń międzynarodowych i międzyregionalnych 3) inwestycje na rzecz zwiększenia przepustowości przestrzeni powietrznej i bezpieczeństwa ruchu lotniczego		Brak działań	Brak działań	
Priorytet 7.2. (EFRR) zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T		1) budowa, przebudowa dróg krajowych (w tym ekspresowych)poprawiających mobilność regionalną, w tym inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na tych drogach (BRD, ITS) 2) drogi wyprowadzające ruch z miast na prawach powiatu w ciągu dróg krajowych (w tym obwodnice)	1) budowa, przebudowa dróg wojewódzkich, na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z siecią TEN-T, w tym inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na tych drogach (BRD, ITS) 2) pozostałe drogi, zgodnie z kontraktem terytorialnym oraz w przypadku dróg lokalnych zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa.	Wspierane będą projekty z zakresu budowy bądź przebudowy szczególnie istotnych odcinków dróg, które w znaczącym stopniu wpłyną na zwiększenie poziomu spójności sieci drogowej w obrębie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w obrębie 5 miast wojewódzkich Polski Wschodniej, tj. Białegostoku, Lublina, Kielc, Rzeszowa i Olsztyna, i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. Przykładowe typy operacji: przebudowa istniejącej sieci drogowo-ulicznej, budowa obwodnic wewnętrznych, budowa/przebudowa odcinków dróg wyprowadzających ruch z miasta.	Generalna zasada przy wsparciu dróg – po statusie dróg a nie zarządcy. Drogi powiatowe i gminne będą mogły uzyskać dofinansowanie w trybie konkursowym, jeżeli będą spełniać warunki zapisane w UP tj. inwestycje w drogi lokalne (gminne i powiatowe) będą możliwe jedynie, gdy stanowią element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją obszarów miejskich i wiejskich, zrównoważoną mobilnością miejską (przebudowa infrastruktury

					transportu miejskiego), usprawniają połączenia między ośrodkami życia społeczno-gospodarczego (w tym ośrodków aktywności gospodarczej, rozwijających się obszarów inwestycyjnych, centrów logistycznych, lotnisk) lub gdy zapewniają konieczne połączenie z siecią autostrad i dróg krajowych lub gdy uzupełniają luki w połączeniach transgranicznych.
Priorytet 7.3. (FS/EFRR) rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu, włączając transport śródlądowy, morski, porty i połączenia multimodalne	1) budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury oraz wdrażanie rozwiązań i technik zarządzania i monitorowania ruchu: <ul style="list-style-type: none"> - głównych śródlądowych dróg wodnych (w tym portów śródlądowych); - portów morskich w TEN-T i polskiego obszaru morskiego; - centrów logistycznych i terminali przeładunkowych znajdujących się w sieci TEN-T 	Brak działań	1) budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury oraz wdrażanie rozwiązań i technik zarządzania i monitorowania ruchu: śródlądowych dróg wodnych (w tym portów śródlądowych); portów morskich; centrów logistycznych i terminali przeładunkowych nie należących do sieci TEN-T	Brak działań	
Priorytet 7.4. (FS/EFRR) rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego	1) budowa, modernizacja, rehabilitacja sieci kolejowej i infrastruktury dworcowej poza siecią TEN-T, której zarządcą jest PKP PLK SA oraz zakup i modernizacja taboru kolejowego dla połączeń międzynarodowych i międzywojewódzkich 2) budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury, zakup, modernizacja taboru dla publicznego transportu kolejowego na obszarach	Brak działań	1) budowa, modernizacja, rehabilitacja sieci kolejowej i infrastruktury dworcowej poza siecią TEN-T o znaczeniu regionalnym, której zarządcą jest samorząd lub PKP PLK SA oraz zakup i modernizacja taboru kolejowego dla połączeń wojewódzkich	1) modernizacja, rehabilitacja sieci kolejowej i obiektów obsługi podróżnych, której zarządcą jest PKP PLK S.A.	Ustalono, możliwość negocjacji w Kontrakcie Terytorialnym linii kolejowych PLK istotnych z pkt widzenia regionów.

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

	funkcjonalnych miast (kolej aglomeracyjna, metro)				
Priorytet 7.5 Rozwój inteligentnych systemów dystrybuowania, magazynowania i przesyłu gazu i energii elektrycznej	Wsparcie tylko na poziomie krajowym.				

Cel tematyczny 8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników (EFS, EFRR)

Interwencja na szczeblu krajowym powinna skupiać się na wspieraniu przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze zatrudnienia, np. poprawie efektywności usług świadczonych na rzecz klientów instytucji rynku pracy czy modernizacji systemu zarządzania informacjami wykorzystywanymi w usługach rynku pracy.

Większość działań na poziomie regionalnym - wsparcie powinno być kierowane do poszczególnych osób (w tym mieszkańców obszarów wiejskich i rolników w zakresie innym niż działalność rolnicza) w celu poprawy ich sytuacji na rynku pracy, np. poprawa dostępu do zatrudnienia, w tym podnoszenie kwalifikacji i kompetencji zawodowych, podejmowanie lokalnych inicjatyw, wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspieranie zdolności przystosowania się przedsiębiorstw i pracowników do zmian.

Wyjątki od ww. logiki podziału interwencji pomiędzy szczebel krajowy i regionalny przedstawiono w tabeli.

Wiodącym funduszem dla celu tematycznego 8. jest EFS. EFRR pełni rolę pomocniczą - powinien być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS.

Zapisy tabeli w zakresie EFRR co do zasady wskazują na logikę programowania interwencji a tym samym nie wyznaczają katalogu działań, chyba że w konkretnym priorytecie inwestycyjnym wskazano inaczej.

Działania EFS wskazane w tabeli nie stanowią zamkniętej listy typów operacji obowiązkowych na danym poziomie interwencji - mają one charakter przykładowy, co oznacza, że mogą być modyfikowane, rozszerzane oraz dopasowywane w zależności od potrzeb danego regionu lub obszaru tematycznego, o ile wpisują się w opisaną powyżej logikę podziału interwencji. Ponadto, nie odnoszą się do projektów innowacyjnych i ponadnarodowych EFS zaplanowanych do realizacji w ramach wydzielonej osi priorytetowej PO krajowego. Szczegółowy zakres interwencji, w tym katalog działań podejmowanych w ramach poszczególnych celów tematycznych, będzie ustalany indywidualnie w odniesieniu do każdego programu operacyjnego.

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	EFRR/EFMR
Priorytet 8.1. (EFRR) rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz wsparcie inwestycyjne dla samozatrudnienia, mikroprzedsiębiorstw oraz rozwoju firm	Priorytet inwestycyjny nie będzie realizowany w sposób bezpośredni. Działania w tym zakresie mogą być wdrażane w ramach priorytetu inwestycyjnego 8.7. (samozatrudnienie) oraz celu tematycznego 3 (IOB). Brak działań w tym PI.		EFRR do ustalenia zakresu komplementarności EFMR wstępna demarkacja
Priorytet 8.2. (EFRR) wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształceniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych	Brak działań	Wsparcie wyłącznie na poziomie regionalnym wynikające ze strategii dla terytoriów ze specyficznymi potrzebami. Wsparcie środkami EFRR uwarunkowane prozatrudnieniowym charakterem i istnieniem jasnej wizji i strategii co do powiązania działań EFRR z zasadniczym wsparciem, które będzie udzielane w ramach EFS (EFRR jako uzupełnienie EFS). KE rekomenduje zaprojektowanie/ udzielanie wsparcia w sposób skoncentrowany na najważniejszych, dobrze zdiagnozowanych potrzebach. Brak możliwości zaprojektowania szerokiego spektrum wsparcia / wsparcia nie uzasadnionego wcześniejszą solidną analizą. Elementem pomocnym do wyznaczenia zakresu interwencji powinien być SMART Specialisation oraz diagnoza w wymiarze terytorialnym.	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

<p>Priorytet 8.3. (EFRR) inicjatywy w zakresie rozwoju lokalnego oraz pomoc dla struktur świadczących usługi lokalne w tworzeniu nowych miejsc pracy, o ile takie działania są poza zakresem rozporządzenia dot. EFS</p>	<p>Tego typu działania mogą być realizowane w ramach innych priorytetów inwestycyjnych, np. 8.2. Co do zasady zakres wsparcia określony w tym PI dotyczy wspierania CLLD, które pozostają domeną wsparcia EFS.</p> <p>Brak działań w tym PI.</p>		
<p>Priorytet 8.5. (EFS) zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników</p>	<p>Brak działań</p>	<p>Wsparcie usług skierowanych do osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo w celu zwiększenia ich szans na znalezienie zatrudnienia. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy 2) działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku pracy 3) pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego 4) wspieranie mobilności zawodowej 5) działania EURES związane z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców 	<p>Dywersyfikacja działalności osób do tej pory związanych z sektorem rybackim przewidziana do wsparcia w ramach EFMR</p>
<p>Priorytet 8.6. (EFS) trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych bez pracy, zwłaszcza tych którzy nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu (NEET)</p>	<p>Wsparcie usług skierowanych do młodzieży NEET w wieku 15-24 lata w celu zwiększenia ich szans na znalezienie zatrudnienia. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy 2) działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób młodych oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku pracy 3) pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego przez osoby wchodzące na rynek pracy 4) wspieranie mobilności zawodowej osób młodych 	<p>Brak działań. Wsparcie osób niebędących NEET w wieku 15-24 lata wdrażane na poziomie regionalnym w ramach PI 8.5 .⁴</p>	
<p>Priorytet 8.7. (EFS) samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy</p>	<p>Brak działań</p>	<p>Wsparcie usług adresowanych do indywidualnych osób ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorczości. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) instrumenty finansowe, w tym preferencyjne pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej 2) bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy 3) dotacje na spłatę odsetek (interest rate subsidy) 4) grany zwrotne (repayable grants) 5) wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przez wyspecjalizowane instytucje oraz zgodnie z wypracowanymi i obowiązującymi standardami świadczenia usług 	<p>Dywersyfikacja działalności osób do tej pory związanych z sektorem rybackim przewidziana do wsparcia w ramach EFMR</p>
<p>Priorytet 8.8. (EFS) równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego</p>	<p>Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym m.in. poprzez następujące <u>przykładowe</u> działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) działania systemowe na rzecz równości kobiet i mężczyzn i godzenia życia zawodowego i prywatnego 2) ograniczanie segregacji pod kątem płci i zwalczanie stereotypów związanych z płcią na rynku pracy i w obszarze podnoszenia kwalifikacji 	<p>Wsparcie usług ukierunkowanych na zapewnienie równych szans płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia, seniorami i osobami niepełnosprawnymi oraz poprawa dostępu do usług opiekuńczych w wymiarze jakościowym i ilościowym 2) wdrożenie elastycznych form zatrudnienia (work sharing, telepraca, elastyczne godziny pracy, wypożyczanie pracowników) 3) wspieranie aktywizacji osób powracających na rynek pracy po urlopach 	

⁴ Ustalenia w tym zakresie mają wstępny charakter. Szczegóły co do grupy docelowej osób młodych wspieranych w ramach PI 8.5 i 8.6 są obecnie weryfikowane, tak by nie wykluczyć żadnej grupy osób, do której adresowane może być wsparcie.

		macierzyńskich/wychowawczych oraz po okresie opieki nad osobami zależnymi	
Priorytet 8.9. (EFS) adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) budowa systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania na zmiany gospodarcze 2) podnoszenie świadomości pracowników i kadr zarządzających modernizowanych firm w zakresie możliwości i potrzeby realizacji projektów wspierających procesy zmian 3) upowszechnienie zarządzania strategicznego i zarządzania zasobami ludzkimi w MMŚP	Wsparcie usług adresowanych do przedsiębiorstw z sektora MSP i ich pracowników. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować: a. wspieranie rozwoju kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw, b. dostarczanie kompleksowych usług (szkoleniowych, doradczych, diagnostycznych) odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw c. wdrażanie zarządzania strategicznego i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem. Wsparcie usług adresowanych do przedsiębiorstw z sektora MSP przechodzących procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne oraz ich pracowników ukierunkowane na dostosowanie się do zmian gospodarczych. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować: a. wsparcie na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej b. zapewnianie przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej wsparcia doradczego w zakresie opracowania i wdrażania planu rozwoju działalności / planu restrukturyzacji c. wsparcie outplacementowe	
Priorytet 8.10. (EFS) aktywne i zdrowe starzenie się	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) projekty pilotażowe i testujące w zakresie programów profilaktycznych - zawierające m.in. komponent badawczy, edukacyjny oraz wspierający współpracę pomiędzy wysokospecjalistycznym ośrodkiem a lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitalami ogólnymi, w celu przeciwdziałania zjawisku fragmentacji opieki nad pacjentem 2) ogólnokrajowe programy w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia 3) szkolenia oraz doradztwo w zakresie dostosowania szpitali/oddziałów do odpowiedniego standardu hospitalizacji osób starszych oraz pilotażowa realizacja projektów wspierających zakup niezbędnego wyposażenia	Wsparcie usług świadczonych indywidualnym osobom ukierunkowanych na wydłużenie wieku aktywności zawodowej. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować: 1) programy przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujące do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia 2) realizacja populacyjnych programów profilaktycznych w kierunku wczesnego wykrywania nowotworu jelita grubego, piersi i szyjki macicy; 3) opracowanie i wdrożenie projektów profilaktycznych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu; 4) opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji leczniczej ułatwiających powroty do pracy oraz umożliwiających wydłużenie aktywności zawodowej; 5) opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy. 6) programy zdrowotne dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych, w zakresie wykraczającym poza finansowanie w ramach systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego	
Priorytet 8.11. (EFS) modernizacja i wzmocnienie roli instytucji działających na rynku pracy, w tym działania mające na celu zwiększenie transnarodowej mobilności pracowników	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) wdrażanie rozwiązań systemowych zwiększających efektywność usług świadczonych na rzecz klientów instytucji rynku pracy (m.in. modernizacja struktur organizacyjnych, podnoszenie kwalifikacji kadr instytucji rynku pracy, zastosowanie nowoczesnych technologii komunikacyjnych i informacyjnych) 2) modernizacja systemu zarządzania informacjami wykorzystywanymi w usługach rynku pracy 3) wsparcie sieci EURES niezwiązanych z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców	Brak działań	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

Priorytet 8.4 (EFRR) inwestowanie w rozwój infrastruktury dla publicznych służb zatrudnienia	Wsparcie wyłącznie na poziomie krajowym w ramach finansowania krzyżowego	Brak działań	
--	--	--------------	--

Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem (EFS, EFRR)

Na poziomie krajowym interwencja będzie się koncentrować na wspieraniu przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze włączenia społecznego. Na tym poziomie realizowane będą również działania na rzecz wysokospecjalistycznej opieki zdrowotnej (jednostki chorobowe mające największy wpływ na aktywność zawodową) oraz związane z ratownictwem medycznym.

Na poziomie regionalnym wsparcie powinno obejmować zapewne usług indywidualnym osobom mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Z tego poziomu realizowane będą również interwencje związane z ochroną zdrowia i infrastrukturą społeczną wyrównujące nierówności w dostępie do usług na poziomie regionalnym i lokalnym. Wspierana będzie rewitalizacja w oparciu o LPR łącząca tzw. działania miękkie z inwestycjami infrastrukturalnymi.

Wyjątki od ww. logiki podziału interwencji pomiędzy szczebel krajowy i regionalny przedstawiono w tabeli.

Wiodącym funduszem dla celu tematycznego 9. jest EFS. EFRR pełni rolę pomocniczą - powinien być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS.

Zapisy tabeli w zakresie EFRR co do zasady wskazują na logikę programowania interwencji a tym samym nie wyznaczają katalogu działań chyba że w konkretnym priorytecie inwestycyjnym wskazano inaczej.

Działania EFS wskazane w tabeli nie stanowią zamkniętej listy obowiązkowych na danym poziomie interwencji - mają one charakter przykładowy, co oznacza, że mogą być modyfikowane, rozszerzane oraz dopasowywane w zależności od potrzeb danego regionu lub obszaru tematycznego, o ile wpisują się w opisaną powyżej logikę podziału interwencji. Ponadto, nie odnoszą się do projektów innowacyjnych i ponadnarodowych EFS zaplanowanych do realizacji w ramach wydzielonej osi priorytetowej PO krajowego. Szczegółowy zakres interwencji, w tym katalog działań podejmowanych w ramach poszczególnych celów tematycznych, będzie ustalany indywidualnie w odniesieniu do każdego programu operacyjnego.

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	EFROW/EFMR
Priorytet 9.1. (EFRR) inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych	<p>Infrastruktura ochrony zdrowia</p> <p>1) inwestycje w infrastrukturę Państwowego Ratownictwa Medycznego (Szpitalne Oddziały Ratunkowe, Lotnicze Pogotowie Ratunkowe) i jednostek współpracujących z systemem ratownictwa medycznego (Centra Urazowe);</p> <p>2) wzmocnienie infrastruktury szpitali ponadregionalnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostki udzielające świadczeń na rzecz osób dorosłych w zakresie chorób układu krążenia, nowotworowych, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, chorób psychicznych, - jednostki udzielające świadczeń w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz inne jednostki zajmujące się leczeniem dzieci <p>Linia demarkacyjna w ramach pkt 2. oparta jest o organ założycielski (na poziomie krajowym - minister, centralny organ administracji rządowej, publiczna uczelnia medyczna lub publiczna uczelnia prowadząca działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych).</p> <p>Kwestia logiki i podziału interwencji w obszarze zdrowia jest nadal otwarta w związku z prowadzonym nieformalnym dialogiem z KE. Zakres wsparcia tego obszaru, w tym linia demarkacyjna, będą podlegały dalszym pracom.</p>	Brak działań	Do ustalenia zakresu komplementarności
	Brak działań	Infrastruktura ochrony zdrowia – wyłącznie inwestycje: - związane z realizacją celów odnoszących się do walki z ubóstwem i	

		<p>wykluczeniem społecznym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - odnoszące się do zidentyfikowanych na poziomie krajowym obszarów deficytowych (choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, choroby psychiczne) oraz - odzwierciedlające specyficzne zdiagnozowane potrzeby regionalne. <p>Linia demarkacyjna oparta jest o organ założycielski (na poziomie regionalnym – jednostki samorządu terytorialnego z wyłączeniem Państwowego Ratownictwa Medycznego)</p> <p>Kwestia logiki i podziału interwencji w obszarze zdrowia jest nadal otwarta w związku z prowadzonym nieformalnym dialogiem z KE. Zakres wsparcia tego obszaru, w tym linia demarkacyjna, będą podlegać dalszym pracom.</p>	
		<p>Infrastruktura usług społecznych – inwestycje bezpośrednio wykorzystywane przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług.</p> <p>Inwestycje przyczyniające się do rozwoju regionalnego i lokalnego poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia - w odniesieniu do zidentyfikowanych obszarów i deficytów lokalnych -w ramach operacji kompleksowych w powiązaniu ze wsparciem EFS.</p> <p>Wsparcie na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego (w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej i do momentu osiągnięcia samodzielności ekonomicznej) w ramach kompleksowych projektów w powiązaniu ze wsparciem EFS na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (jako wsparcie dla procesu deinstytucjonalizacji usług) – z zastrzeżeniem konieczności zapewnienia trwałości infrastruktury oraz co do zasady w oparciu o istniejącą infrastrukturę (co do zasady brak zgody na budowę nowych obiektów).</p>	
<p>Priorytet 9.2. (EFRR) wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich</p>	<p>Brak działań</p>	<p>Wsparcie wyłącznie na operacje dotyczące kompleksowej rewitalizacji wspieranej z dwóch funduszy – wybierane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji lub inne dokumenty z powyższego zakresu (działania inwestycyjne z EFRR podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych - działania inwestycyjne powinny służyć realizacji CT 9 (obowiązkowo), a dodatkowo mogą być powiązane ze wsparciem w ramach CT 8 i CT 10.. Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru.</p> <p>Ograniczenia dotyczące realizacji wybranych typów interwencji:</p> <p>1) uzbrojenie terenów pod inwestycje i tworzenie/rozbudowa terenów inwestycyjnych, inwestycje dotyczące infrastruktury komunalnej: dopuszczalne jedynie w wyjatkowych sytuacjach (uzasadnionych spójnością realizowanej operacji - brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu; konieczność wykazania spójności inwestycji z realizacją</p>	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

		celów CT9 oraz oddziaływaniem całości operacji). Co do zasady wsparcie w powyższym zakresie powinno być realizowane w odpowiednich CT 1 -7. 2) rewitalizacja tkanki mieszkaniowej - jedynie w wąskim zakresie (części wspólne wielorodzinnych budynków mieszkalnych).). Co do zasady brak zgody na budowę nowych obiektów.	
Priorytet 9.3. (EFRR) wspieranie przedsiębiorstw społecznych	Brak działań	Dotacje inwestycyjne dla funkcjonujących PES w powiązaniu z działaniami realizowanymi z EFS (priorytet inwestycyjny 9.8).	
Priorytet 9.4. (EFS) aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) wypracowanie rozwiązań systemowych i przygotowanie zmian systemowych w obszarze pomocy i integracji społecznej, służących aktywizacji społeczno-zawodowej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz społeczności marginalizowanych 2) podnoszenie kwalifikacji pracowników pomocy i integracji społecznej w zakresie aktywnej integracji i ekonomii społecznej	Działania skierowane do indywidualnych osób mające na celu ich aktywizację społeczno-zawodową. <u>Przykładowy</u> zakres działań może obejmować: 1) programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej, zawodowej.	
Priorytet 9.5. (EFS) integracja społeczności marginalizowanych takich jak Romowie	Brak działań. Działania z zakresu tego priorytetu inwestycyjnego będą częścią działań realizowanych w ramach 9.4.	Działania skierowane do indywidualnych osób mające na celu ich aktywizację społeczno-zawodową. <u>Przykładowy</u> zakres działań może obejmować: 1) programy na rzecz integracji społeczności marginalizowanych obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej społeczności marginalizowanych.	
Priorytet 9.6. (EFS) zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) wypracowanie i wdrażanie rozwiązań systemowych 2) monitoring i badania dotyczące równości, dostępności i uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym poszczególnych grup osób szczególnie narażonych na wykluczenie 3) działania promocyjne i edukacyjne na rzecz równości i dostępności (w ramach tego priorytetu inwestycyjnego na poziomie krajowym nie jest planowane wsparcie dla osób; działanie adresowane dla osób z tego zakresu będą realizowane na poziomie regionalnym w ramach innych priorytetów inwestycyjnych)	Priorytet inwestycyjny na poziomie regionalnym nie będzie bezpośrednio realizowany z uwagi na potrzeby koncentracji tematycznej. Wsparcie działań antydyskryminacyjnych na poziomie regionalnym będzie się odbywało poprzez interwencję w innych priorytetach inwestycyjnych.	
Priorytet 9.7. (EFS) ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) wypracowanie rozwiązań systemowych mających na celu zwiększenie jakości usług społecznych (m.in. usług pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych) i ich dostępność dla osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym opracowanie standardów i metod dystrybucji tych usług 2) <u>zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu opieki zdrowotnej poprzez wdrożenie działań projakościowych</u>	Działania skierowane do indywidualnych osób lub podmiotów/jednostek mające na celu zwiększenie dostępności i jakości usług. <u>Przykładowy</u> zakres działań może obejmować: 1) świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (m.in. pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych) w celu zwiększenia ich dostępności. 2) Działania na rzecz zwiększenia jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych.	
Priorytet 9.8. (EFS) wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania: 1) wypracowanie rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej mających na celu stworzenie przyjaznego środowiska do rozwoju ekonomii społecznej 2) koordynacja działań podejmowanych przez regiony na rzecz ekonomii społecznej, w tym w szczególności koordynacja działań w zakresie wdrażania rozwiązań systemowych w obszarze ekonomii społecznej 3) zwiększenie dostępu do kapitału zwrotnego dla podmiotów ekonomii społecznej (dostęp	Wsparcie usług na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. <u>Przykładowe</u> działania mogą obejmować: 1) świadczenie usług doradczych na rzecz podmiotów ekonomii społecznej 2) tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej 3) wsparcie dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej, w tym o charakterze integracyjnych (np. CIS)	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

Priorytet 9.9. (EFS) lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność	do pożyczek i poręczeń) Brak działań	Działania w zakresie tworzenia CLLD.	
--	---	--------------------------------------	--

Cel tematyczny 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie (EFS, EFRR)

Z poziomu krajowego interwencja skupiać się będzie na wspieraniu przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze szeroko pojętej edukacji. W ramach EFS tylko na tym poziomie realizowane będą działania na rzecz szkolnictwa wyższego.

Na poziomie regionalnym wsparcie powinno być kierowane do indywidualnych osób uczestniczących w procesie kształcenia przez całe życie. Na tym poziomie wspierana będzie infrastruktura edukacyjna i szkoleniowa – wsparcie szkół zawodowych wynikające z inteligentnych specjalizacji danego regionu; infrastruktura związana z prowadzeniem kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych; infrastruktura przedszkolna.

Wyjątki od ww. logiki podziału interwencji pomiędzy szczebel krajowy i regionalny przedstawiono w tabeli.

Wiodącym funduszem dla celu tematycznego 10. jest EFS. EFRR pełni rolę pomocniczą - powinien być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS.

Zapisy tabeli w zakresie EFRR co do zasady wskazują na logikę programowania interwencji a tym samym nie wyznaczają katalogu działań chyba że w konkretnym priorytecie inwestycyjnym wskazano inaczej.

Działania EFS wskazane w tabeli nie stanowią zamkniętej listy obowiązkowych na danym poziomie interwencji - mają one charakter przykładowy, co oznacza, że mogą być modyfikowane, rozszerzane oraz dopasowywane w zależności od potrzeb danego regionu lub obszaru tematycznego, o ile wpisują się w opisaną powyżej logikę podziału interwencji. Ponadto, nie odnoszą się do projektów innowacyjnych i ponadnarodowych EFS zaplanowanych do realizacji w ramach wydzielonej osi priorytetowej PO krajowego. Szczegółowy zakres interwencji, w tym katalog działań podejmowanych w ramach poszczególnych celów tematycznych, będzie ustalany indywidualnie w odniesieniu do każdego programu operacyjnego.

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	EFRR/EFMR
Priorytet 10.1. (EFS) ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego	Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące przykładowo następujące działania: 1) tworzenie warunków dla nowoczesnego nauczania m. in poprzez rozwijanie metod aktywnego i praktycznego uczenia się na wszystkich etapach edukacyjnych oraz wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu: kontynuacja wdrażania rozwiązań w obszarze e-edukacji w zakresie opracowania materiałów metodycznych i dydaktycznych z wykorzystaniem ICT, modernizacja treści i metod kształcenia, doskonalenie podstaw programowych, 2) wzmocnienie jakości pracy przedszkoli, szkół i placówek, w tym ich oceny, kontroli i monitoringu (rozwój narzędzi monitoringu i ewaluacji, wsparcie działań instytucji nadzoru pedagogicznego, modernizacja systemu egzaminów zewnętrznych, wzmocnienie zdolności systemu edukacji do wykorzystywania wyników i wniosków z badań edukacyjnych, nadzoru pedagogicznego oraz wyników egzaminów zewnętrznych) 3) wzmocnienie wybranych mechanizmów i procesów zarządzania w oświacie 4) podwyższenie kwalifikacji i umiejętności kadr systemu oświaty, w tym kadry zarządzającej oświatą (kuratorów oświaty, organów prowadzących); 5) wzmocnienie systemu wspierania szkół i placówek ukierunkowanego na ich rozwój, 6) przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji – działania systemowe	Wsparcie skierowane do placówek przedszkolnych i szkół. Przykładowy zakres działań może obejmować: 1) wsparcie nauczycieli prowadzących kształcenie ogólne, specjalne i zawodowe w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego jako element wsparcia szkoły 2) przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie placówek z terenów defaworyzowanych 3) upowszechnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej 4) wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów, w tym poprzez działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia 5) poprawa jakości edukacji w szkołach prowadzących kształcenie ogólne 6) doposażenie bazy dydaktycznej i naukowej szkół i placówek oświatowych 8) kontynuacja wdrażania założeń rządowego programu „Cyfrowa szkoła” w obszarach e-nauczyciel i e-szkoła,	Do ustalenia zakresu komplementarności. EFMR nie będzie realizować celu 10
Priorytet 10.2. (EFS) poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego	Wsparcie szkolnictwa wyższego. Przykładowy zakres interwencji może obejmować następujące działania: 1) poprawa jakości programów kształcenia w zakresie ich lepszego dostosowania do potrzeb	Brak działań	

Linia demarkacyjna – dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (wrzesień 2013 r.)

<p>oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć</p>	<p>społeczno-gospodarczych (ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju umiejętności praktycznych i kompetencji miękkich, współorganizowaniem i realizacją programów kształcenia we współpracy z pracodawcami)</p> <p>2) zamawianie kształcenia: - przez ministra ds. szkolnictwa wyższego/ministra ds. zdrowia w obszarach kluczowych dla gospodarki i rozwoju kraju - na wnioski pracodawców lub organizacji pracodawców przy aktywnym ich współuczestnictwie w realizacji kształcenia zamawianego</p> <p>3) wspieranie wysokiej jakości staży dla studentów i doktorantów</p> <p>4) zwiększanie efektywności i jakości usług świadczonych przez instytucje wspierające studentów w zakresie ich wejścia i aktywnego uczestnictwa w rynku pracy</p> <p>5) wsparcie mobilności i otwartości międzynarodowej środowisk akademickich (np. programy międzynarodowych studiów doktoranckich, przyjazdy <i>visiting professors</i> z zagranicy i prowadzenie zajęć przez wykładowców z zagranicy, prowadzenie studiów w j. angielskim, wspieranie możliwości studiowania w Polsce przez cudzoziemców)</p> <p>6) wspieranie uzyskiwania zagranicznych akredytacji przez polskie uczelnie i programy kształcenia</p> <p>7) zagraniczne i krajowe staże dydaktyczne i szkolenia dla nauczycieli akademickich i doktorantów</p> <p>8) rozwój potencjału dydaktycznego uczelni</p> <p>9) wdrażanie modeli zarządzania jakością przez uczelnie</p> <p>10) wsparcie kształcenia przeddyplomowego na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym</p> <p>11) podniesienie atrakcyjności kształcenia na kierunkach pielęgniarstwo i położnictwo</p>		
<p>Priorytet 10.3. (EFS) poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p>	<p>Wsparcie poprawy ram funkcjonowania polityki w obszarze objętym priorytetem inwestycyjnym, obejmujące <u>przykładowo</u> następujące działania:</p> <p>1) rozwój krajowego systemu kwalifikacji, w tym m.in. prowadzenie zintegrowanego rejestru kwalifikacji</p> <p>2) dostosowanie kształcenia i szkolenia do wymagań gospodarki i rynku pracy poprzez rozwijanie współpracy przedstawicieli pracodawców z instytucjami edukacyjnymi</p> <p>3) wsparcie instytucji dostarczających usługi edukacyjne dla osób dorosłych w zakresie podnoszenia jakości, trwałości ich oferty oraz powiązań z gospodarką</p> <p>4) stworzenie i rozwój systemu zapewniania jakości usług rozwojowych, w tym wypracowanie mechanizmów umożliwiających ocenę jakości usług świadczonych przez instytucje szkoleniowe, edukacyjne</p> <p>5) wsparcie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr systemu ochrony zdrowia</p>	<p>Wsparcie skierowane do indywidualnych osób mające na celu zdobycie nowych, zmianę lub podniesienie ich kwalifikacji i umiejętności. <u>Przykładowo</u> zakres działań może obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wsparcie dla osób dorosłych, w zakresie kształcenia formalnego i pozaformalnego 2) rozwój wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego 	
<p>Priorytet 10.4. (EFRR) inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<p>Brak działań</p>	<p>Wsparcie inwestycyjne z EFRR możliwe wyłącznie w powiązaniu z działaniami realizowanymi z EFS w ramach priorytetu inwestycyjnego 10.1. i 10.3 (oraz 10. 2 w zakresie wyższego szkolnictwa zawodowego) i jako element uzupełniający interwencję EFS prowadzący do osiągnięcia celów wynikających z CT10. Konieczny warunek realizacji: posiadanie jasnej wizji i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury i jej powiązania z działaniami EFS (konieczność uwzględnienia kwestii demograficznych, analizy ekonomicznej inwestycji po zakończeniu projektu; ponadto w przypadku szkolnictwa zawodowego konieczność uwzględnienia wymiaru dopasowania do potrzeb</p>	

		<p>rynku pracy i Smart specialisation)).</p> <p>1) infrastruktura szkolnictwa zawodowego (poza szkolnictwem wyższym) - zgodnie z krajowymi priorytetami polityki szkolnictwa zawodowego, w oparciu o zdiagnozowane potrzeby regionalnych rynków pracy i Smart specialisation</p> <p>2) komplementarne i zintegrowane inwestycje w infrastrukturę służącą do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie według jasno określonych potrzeb (w przypadku uczenia się przez całe życie, jeżeli jest to możliwe, poprzez przystosowanie istniejących placówek)</p> <p>3) wskazane na etapie przygotowania programu inwestycje w infrastrukturę państwowych wyższych szkół zawodowych pod warunkiem uzyskania przez samorząd województwa każdorazowej pozytywnej opinii MNiSzW (opinia powinna uwzględniać m. in. priorytety krajowej polityki szkolnictwa wyższego, kwestie demograficzne, możliwości utrzymania infrastruktury po zakończeniu finansowania funduszy strukturalnych oraz komplementarność z działaniami EFS podejmowanymi w ramach PO WER.). Wsparcie takie powinno zostać zaprojektowane w odniesieniu do kierunków/działań wynikających z Inteligentnych Specjalizacji i/lub Strategii Rozwoju Regionalnego (w ramach realizacji programów rozwojowych szkół) dla danego regionu oraz w odpowiedzi na zidentyfikowane deficyty w ww. zakresie poparte stosownymi analizami.</p> <p>4) infrastruktura przedszkolna – wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, dla wyrównania dostępu do ww. usług (w tym uwzględniając komplementarność wsparcia EFS, przy czym budowa nowych obiektów jedynie przy udokumentowanym braku możliwości wykorzystania/adaptacji istniejących budynków)</p>	
--	--	---	--

Cel tematyczny 11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej

Cel realizowany wyłącznie z poziomu krajowego.

Priorytet inwestycyjny	Poziom krajowy	Poziom regionalny	EFRROW/EFMR
<p>Priorytet 11.1. (EFS) inwestycje w zdolności instytucjonalne i w skuteczność administracji publicznych oraz usług publicznych w celu przeprowadzenia reform, z uwzględnieniem lepszego stanowienia prawa i dobrych rządów</p>	<p>Priorytet w całości realizowany w programie krajowym z uwzględnieniem wsparcia dla administracji samorządowej. Przykładowy zakres działań: 1) poprawa procesu stanowienia prawa oraz jakości regulacji (w tym poprawa jakości dialogu społecznego i obywatelskiego na etapie tworzenia polityk i przygotowania regulacji); 2) usunięcie barier dla przedsiębiorczości poprzez wprowadzenie zmian instytucjonalnych i prawnych w zakresie kluczowych dla funkcjonowania gospodarki obszarach (sprawiedliwość, przedsiębiorczość, prawo własności intelektualnej, planowanie przestrzenne, itp.), skrócenia czasu trwania postępowań administracyjnych; zmniejszenia ograniczeń w świadczeniu usług w ramach wolnych zawodów oraz uproszczenia procedur prawnych związanych z egzekwowaniem umów i wymogów dotyczących pozwoleń na budowę. 3) Poprawa skuteczności oraz ułatwienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w szczególności dla przedsiębiorstw 4) wprowadzenie standardów i mechanizmów wykonywania zadań publicznych na poziomie krajowym; wprowadzenie systemu monitorowania jakości dostarczanych usług publicznych oraz efektywnego zarządzania usługami publicznymi; interwencje ukierunkowane na zwiększenie udziału podmiotów niepublicznych w wykonywaniu zadań administracji 5) Poprawa zarządzania strategicznego i finansowego państwem i samorządem (uporządkowanie systemu planowania i zarządzania przestrzennego, z uwzględnieniem potrzeb rozwoju gospodarki; przygotowanie i wdrożenie kompleksowego systemu monitorowania procesów rozwojowych w kraju i regionach wprowadzenie systemu oceny efektywności wydatków publicznych powiązanie wydatków z efektami</p>	<p>Brak działań</p>	<p>Do ustalenia zakres komplementarności</p>
<p>Priorytet 11.4. (EFS) budowanie potencjału podmiotów kształtujących politykę w zakresie zatrudnienia i edukacji oraz politykę społeczną i wspieranie paktów sektorowych i terytorialnych na rzecz realizacji reform na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym</p>	<p>Priorytet w całości realizowany w programie krajowym</p>	<p>Brak działań</p>	

**UCHWAŁA NR ...
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO**
z dnia 2013 r.

**w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego
dotyczącego środków Funduszu Pracy przeznaczonych
na finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu**

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz.1590 z późn.zm.) oraz § 19 ust. 2 Statutu Województwa Podkarpackiego stanowiącego załącznik do Uchwały Nr X/103/99 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 29 września 1999 r. w sprawie uchwalenia Statutu Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Woj. Podk. z 1999r. Nr 28, poz.1247 z późn. zm.);

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

Przyjmuje się stanowisko stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Uchwała podlega przekazaniu Prezesowi Rady Ministrów RP, Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej, Ministrowi Finansów oraz wszystkim Parlamentarzystom RP z terenu podkarpacia.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Przewodniczącemu Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Stanowisko
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
dotyczące środków Funduszu Pracy przeznaczonych na finansowanie
aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu

Sejmik Województwa Podkarpackiego zwraca uwagę na trudną sytuację na rynku pracy województwa, na którym stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła na koniec września 2013 roku 15,6 % i była wyższa o 2,6 % od stopy bezrobocia dla Polski.

Sytuacja ta ulega dalszemu pogorszeniu z uwagi na wzrost liczby rejestrujących się absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych oraz osób zatrudnionych przy pracach sezonowych. Również większość nowo zarejestrowanych osób bezrobotnych po okresie ponownego zatrudnienia, często subsydiowanego ze środków publicznych nie znajduje możliwości dalszego przedłużenia uzyskanego zatrudnienia i powtórnie powraca do ewidencji osób bezrobotnych.

Środki Funduszu Pracy przyznane w 2013 roku na finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu dla samorządów powiatowych zostały już zakontraktowane, a brak ich dostępności uniemożliwia skuteczną interwencję na rynku pracy i stawia w niezwykle trudnej sytuacji samorządy powiatowe, w kompetencjach których znajduje się odpowiedzialność za lokalne rynki pracy.

Sejmik Województwa Podkarpackiego kieruje apel do Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Finansów o podjęcie działań mających na celu zwiększenie wysokości środków Funduszu Pracy przeznaczonych na finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w 2013 roku oraz zapewnienie odpowiednich środków na aktywizację osób bezrobotnych w I kwartale 2014 roku.

Uzasadnienie

Sejmik Województwa Podkarpackiego biorąc pod uwagę trudną sytuację na rynku pracy województwa oraz brak środków Funduszu Pracy na finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu uważa, za konieczne zwiększenie środków finansowych na aktywizację osób bezrobotnych jeszcze w trakcie obecnego roku. W związku z tym kieruje apel do Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Finansów o podjęcie działań mających na celu zwiększenie wysokości środków przeznaczanych na finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w 2013 roku oraz zapewnienie odpowiednich środków na aktywizację osób bezrobotnych w I kwartale 2014 roku.

Wykonanie uchwały poprzez przekazanie jej Prezesowi Rady Ministrów RP, Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministrowi Finansów, powierza się Przewodniczącemu Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Komisji Bezpieczeństwa
Publicznego i Zatrudnienia Sejmiku Województwa Podkarpackiego

Jarosław Brenkacz

UCHWAŁA NR
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia 2013 r.

**w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego popierającego
wdrożenie Strategii dla Karpat**

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596 z późn. zm.) oraz § 19 ust. 2 Statutu Województwa Podkarpackiego stanowiącego załącznik do Uchwały Nr X/103/99 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 września 1999 r. w sprawie uchwalenia Statutu Województwa Podkarpackiego (Dz. Urz. Woj. Podk. z 1999r. Nr 28, poz.1247 z późn.zm.);

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

Przyjmuje się stanowisko popierające wdrożenie Strategii dla Karpat stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Uchwała podlega przekazaniu Przewodniczącemu Komisji Europejskiej, Przewodniczącemu Parlamentu Europejskiego, Prezesowi Rady Ministrów RP, Ministrowi Rozwoju Regionalnego, Ministrowi Środowiska, wszystkim Posłom do Parlamentu Europejskiego i Parlamentarzystom RP z terenu Podkarpacia, Marszałkowi Województwa Małopolskiego oraz Marszałkowi Województwa Śląskiego.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Przewodniczącemu Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Sejmik Województwa Podkarpackiego, biorąc pod uwagę zarówno atuty i ogromny potencjał obszaru Karpat, jak również wiele problemów z którymi zmagają się mieszkańcy tej części Europy w tym, uważa za konieczne wypracowanie nowej, europejskiej, makroregionalnej strategii rozwojowej dla tego obszaru. Opierając się na wzorach Strategii dla Morza Bałtyckiego czy Strategii Dunajskiej, celem tego dokumentu winno być przede wszystkim dążenie do integracji i lepszej koordynacji projektów, instrumentów rozwojowych i programów działania w Unii Europejskiej kierowanych do poszczególnych obszarów w ramach makroregionu Karpat.

Sejmik Województwa Podkarpackiego uważa, iż opracowanie i wdrożenie Strategii dla Karpat będzie pozytywnym impulsem, który zapewni obszarowi Karpat, w tym również województwu podkarpackiemu, dynamiczny rozwój i silną pozycję wśród innych regionów Europy.

Wykonanie uchwały poprzez przekazanie jej Przewodniczącemu Komisji Europejskiej, Przewodniczącemu Parlamentu Europejskiego, Prezesowi Rady Ministrów RP, Ministrowi Rozwoju Regionalnego, Ministrowi Środowiska, wszystkim Posłom do Parlamentu Europejskiego i Parlamentarzystom RP z terenu Podkarpacia, Marszałkowi Województwa Małopolskiego oraz Marszałkowi Województwa Śląskiego, powierza się Przewodniczącemu Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Stanowisko
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
popierające wdrożenie Strategii dla Karpat

Karpaty to jeden z największych łańcuchów górskich ciągnący się przez Austrię, Czechy, Polskę, Słowację, Węgry, Rumunię, Ukrainę i Serbię. To obszar, który zachwyca bogactwem fauny i flory. Województwo Podkarpackie jest istotną częścią tej przestrzeni nazywanej „zielonym kręgosłupem” Środkowej i Wschodniej Europy, która w dużym stopniu oparła się zmianom, jakie powoduje działalność człowieka i zachowała swoje naturalne środowisko.

Siłą Karpat jest też ich kulturowe dziedzictwo, na co składa się dorobek wielu pokoleń ludzi zamieszkujących te tereny, którzy pomimo różnic społecznych, religijnych i narodowościowych potrafili czerpać od siebie nawzajem to co najlepsze.

Dzisiaj Karpaty to obszar, który zamieszkuje blisko 20 milionów ludzi. Już sama ta liczba może świadczyć o jego potencjale. To teren o strategicznym znaczeniu dla Europy Środkowej i Wschodniej, a Podkarpackie jest jego integralną częścią. Dlatego musimy przyłączyć się do działań na rzecz rozwoju Karpat i wspierać wszelkie inicjatywy, które mogą mieć korzystny wpływ na budowanie potencjału tego obszaru, zwłaszcza gospodarczego.

Karpaty, aby mogły się rozwijać, potrzebują szybkich, intensywnych, ale jednocześnie dobrze zaplanowanych i skoordynowanych działań. Jest wiele problemów, z którymi trzeba się zmierzyć i dać impuls do zmian. Problemy społeczne, w tym wysokie bezrobocie, braki infrastrukturalne, zwłaszcza w zakresie transportu – to największe bolączki mieszkańców i lokalnych władz we wszystkich państwach obszaru karpackiego.

Dlatego Sejmik Województwa Podkarpackiego pragnie zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia szybkich działań na rzecz wypracowania i wdrożenia wspólnej makroregionalnej strategii dla Karpat. Dzięki staraniom dyplomatycznym oraz inicjatywom parlamentarnym wiele już w tej kwestii zostało zrobione. Nadszedł czas na konkretne decyzje zarówno po stronie władz państwowych, jak i instytucji Unii Europejskiej. Strategia dla Karpat, na wzór Strategii dla Morza Bałtyckiego i Strategii Dunajskiej, powinna przede wszystkim połączyć istniejące już przedsięwzięcia, stwarzając jednocześnie przestrzeń do współpracy dla planowanych nowych działań w tej części Europy.

Samorząd Województwa Podkarpackiego chce w sposób skoordynowany zabiegać o finansowanie działań na obszarze Karpat. Musimy dołożyć wszelkich starań by zapobiegać rozpraszaniu środków, szczególnie tych pozyskanych z budżetu wspólnotowego, a koncentrować je na wspólnych projektach karpackich. Przykładem w tej kwestii powinny być dla nas unijne strategie opracowane dla innych makroregionów oraz inicjatywy, takie jak chociażby europejski program „Przestrzeń Alpejska” (*Alpine Space*).

Sejmik Województwa Podkarpackiego stoi na stanowisku, iż dla harmonijnego rozwoju Karpat, w tym również województwa podkarpackiego, konieczne jest stworzenie nowej, europejskiej, makroregionalnej strategii rozwojowej już teraz, w ramach przygotowań do nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Jest to możliwe, przy wsparciu głównych aktorów polityki europejskiej, zarówno na poziomie państw kolejnych prezydencji jak i Komisji i Parlamentu Europejskiego. Liczymy również, iż nasze stanowisko znajdzie mocne poparcie ze strony władz innych regionów karpackich w Polsce i pozostałych krajach karpackich, w szczególności samorządów województw małopolskiego i śląskiego.

Karpaty potrzebują wsparcia, a naszym obowiązkiem i powinnością, zwłaszcza wobec kolejnych pokoleń mieszkańców Podkarpacia, jest podjęcie działań, które zapewnią temu obszarowi dynamiczny rozwój i silną pozycję wśród innych regionów Europy. Hasło „Europa dla Karpat” niech będzie dla nas wyzwaniem, ale przede wszystkim impulsem do podejmowania zgodnych, wspólnych inicjatyw.

UCHWAŁA NR
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia.....

w sprawie zmiany uchwały Nr XLII/804/10 z dnia 25 stycznia 2010r.
w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów”

Na podstawie art. 18 pkt 20 i art. 89 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2013r., poz. 596 z późn. zm.) oraz art. 91 ust 3, 3a, 7, 9c, 9e i art. 84 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013r., poz. 1232) w związku z art. 7 ustawy z dnia 13 kwietnia 2012r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012r., poz. 460)

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwała, co następuje:

§ 1

W uchwale Nr XLII/804/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów” opublikowanej w Dz. U. Woj. Podk. z dnia 25 lutego 2010r., Nr 13 poz. 319, wprowadza się następującą zmianę:

- Załącznik do uchwały otrzymuje brzmienie określone w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

UZASADNIENIE

Sejmik Województwa Podkarpackiego, w dniu 25 stycznia 2010r. przyjął uchwałę Nr XLII/804/10 w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów” (*z uwagi na przekroczony poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10*), opublikowaną w Dz. U. Woj. Podk. z dnia 25 lutego 2010r., Nr 13 poz. 319, która weszła w życie 12 marca 2010r. Program ten został opracowany w 2009r. i stanowi harmonogram rzeczowo-finansowy, którego wdrożenie winno zapewnić zmniejszenie ponadnormatywnego poziomu stężenia pyłu PM10.

Jednak na terenie miasta Rzeszowa w dalszym ciągu obserwowane są stężenia ponadnormatywne poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, co jest podstawą do aktualizacji obowiązującego programu w trybie art. 91 ust 9c ustawy Poś. Dodatkowo w ocenie jakości powietrza wykonanej za 2012r., przedstawionej do Marszałka Województwa w kwietniu 2013r., wykazano na terenie miasta Rzeszowa występowanie przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 i z tego względu zanieczyszczenie to winno być uwzględnione w procedurze aktualizacji obowiązującego programu ochrony powietrza, uchwalonego w 2010r. Dodatkowo obowiązujący program nie zawiera planu działań krótkoterminowych i zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 13 kwietnia 2012r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012r., poz. 460) powinien być dostosowany do aktualnych wymogów prawa.

W oparciu o powyższe niniejszą uchwałą przyjmuje się zaktualizowany Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów - *z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5* wraz z Planem Działań Krótkoterminowych.

Zakres programu ochrony powietrza został określony w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z 2012r., poz. 1028).

Wykonawcą aktualizacji programu, wyłonionym w trybie przetargu nieograniczonego jest firma EKOMETRIA z siedzibą w Gdańsku.

Głównym celem sporządzenia i wdrożenia Programu Ochrony Powietrza jest przywrócenie naruszonych standardów jakości powietrza, a przez to poprawa warunków życia mieszkańców, podwyższenie standardów cywilizacyjnych oraz lepsza jakość życia w mieście. Oprócz diagnozy Program wskazuje działania naprawcze - niezbędne i możliwe do realizacji, które mają na celu ograniczenie emisji pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5. Okres działań naprawczych ustalono do 31.12.2023r.

Monitorowanie realizacji zadań wynikających z Programu ochrony powietrza będzie realizowane przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w oparciu o system sprawozdawczy z gmin i powiatów, a o wynikach monitoringu powietrza będzie informował corocznie Podkarpacki Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie realizując zadania ustawowe.

Projekt programu zgodnie z art. 91 ustawy Prawo ochrony środowiska w dniach 04.10.2013r. – 25.10.2013r. został udostępniony społeczeństwu w oparciu o procedurę wynikającą z ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziału społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Zebrane uwagi i wnioski w ww. procedurze zostały zestawione w tabelach uwag i wniosków i udostępnione na stronie internetowej.

Ponadto w trybie art. 91 ust 5 program został przesłany do zaopiniowania Prezydentowi Miasta Rzeszowa. Postanowieniem z dnia 4 listopada 2013r. znak: SR-II.602.7.2013 Prezydent zaopiniował go pozytywnie.

Ostateczna wersja Aktualizacji programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów - *z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*” stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

Ustanowiony uchwałą Sejmiku Województwa program jest podstawą formalną do pozyskania środków w ramach programów pomocowych, takich jak np. Program Priorytetowy NFOŚiGW pt *„Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii”* – tzw. KAWKA.

Projektowana uchwała nie zwiększy dotychczasowych wydatków z budżetu województwa w zakresie ochrony powietrza.

ZARZĄD
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

**Program Ochrony Powietrza
dla strefy miasto Rzeszów**
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Publikacja dofinansowana przez
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie

Gdańsk, 2013 rok

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

OPRACOWANIE WYKONANE PRZEZ:

Biuro Studiów i Pomiarów Proekologicznych
„EKOMETRIA” Sp. z o.o.
80-299 Gdańsk, ul. Orfeusza 2
tel. (058) 301-42-53, fax (058) 301-42-52

Zespół autorski Biura Studiów i Pomiarów Proekologicznych „Ekometria” Sp. z o.o.

Główny Projektant: Mariola Fijołek
Małgorzata Paciorek
Wojciech Trapp
Maciej Paciorek
Małgorzata Studzińska
Magdalena Balun
Agnieszka Bemka
Daniel Kałdonek
Łukasz Knapik

Prezes Zarządu: Wojciech Trapp

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Spis skrótów i pojęć

- BAT – Najlepsza dostępna technika/technologia, z ang. *Best Available Technique*
- B(a)P – benzo(a)piren – przedstawiciel wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA)
- CALMET – model meteorologiczny
- CALPUFF – Model symulacji atmosferycznej dyspersji cząstek na danym obszarze
- CALPOST – Program do odczytywania wyników z programu CALPUFF
- CO – Tlenek węgla
- c.o. – Centralne ogrzewanie
- CTDM – Model do oceny jakości powietrza w złożonym terenie geograficznym, z ang. *Complex Terrain Dispersion Model*
- c.w.u. – Ciepła woda użytkowa
- Dyrektywa CAFÉ - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy
- Działanie długoterminowe – działanie realizowane w czasie powyżej 1 roku
- Działanie krótkoterminowe - działanie realizowane w czasie do 1 roku
- Działanie średnioterminowe - działanie realizowane w czasie około 1 roku
- Earth Tech Inc. – Earth Tech Incorporated (nazwa własna firmy)
- EC – Elektrociepłownia
- EMEP – Model meteorologiczny transportu zanieczyszczeń w powietrzu, z ang. *European Monitoring and Evaluation Program*
- EMISJA substancji do powietrza - wprowadzanie w sposób zorganizowany (poprzez emitory) lub niezorganizowany (z dróg, z hałd, składowisk, w wyniku pożarów lasów) substancji gazowych lub pyłowych do powietrza na skutek działalności człowieka lub ze źródeł naturalnych
- EMISJA WTÓRNA – zanieczyszczenia pyłowe powstające w wyniku reakcji i procesów zachodzących podczas transportu na duże odległości gazów (SO₂, NO_x, NH₃, oraz lotnych związków organicznych) oraz reemisja tj. unoszenie pyłu z podłoża (szczególnie na terenie miast)
- GCZK – Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego
- GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
- Gg – Giga gram, 10⁹ g
- GIS – System Informacji Geograficznej, z ang. *Geographic Information System*
- GUS – Główny Urząd Statystyczny
- HNO₃ – Kwas azotowy (V)
- IMGW – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
- ISC3 – Model służący do oszacowywania stężeń zanieczyszczeń pochodzących głównie z przemysłu, z ang. *Industrial Source Complex*
- LPG – Gaz naturalny, z ang. *Liquified Petroleum Gas*
- Mg – Megagram (1 Mg = 1 tona), 10⁶ g
- MŚ – Ministerstwo Środowiska
- MT – Margines tolerancji
- MW – Mega watt
- NFOŚiGW w Warszawie – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; od 1.01.2010 r. - państwowa osoba prawna w rozumieniu art. 9 pkt. 14 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240)
- ng – Nanogram, 10⁻⁹ g
- NH₃ – Amoniak
- NH₄⁺ – Jon amonowy
- NH₄NO₃ – Azotan amonu
- NO₂ – Dwutlenek azotu
- NO₃ – Jon azotowy (V)
- NO_x – Tlenki azotu
- O₃ – Ozon

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Pb – Ołów
- PCZK – Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego
- PD – Poziom dopuszczalny
- PDK – Plan Działań Krótkoterminowych
- PJ – Peta dżul
- PM – Pył drobny, z ang. *Particulate Matter*
- POP – Program Ochrony Powietrza
- POŚ – Prawo Ochrony Środowiska
- PONE – Program Ograniczania Niskiej Emisji, polegający na wymianie starych kotłów, pieców węglowych na nowoczesne kotły węglowe, retortowe, gazowe, ogrzewanie elektryczne, zastosowanie alternatywnych źródeł energii lub podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej
- POZIOM CEŁÓW DŁUGOTERMINOWYCH - poziom substancji, poniżej którego, zgodnie ze stanem współczesnej wiedzy, bezpośredni szkodliwy wpływ na zdrowie ludzi lub środowisko jako całość jest mało prawdopodobny; poziom ten ma być osiągnięty w długim okresie czasu, z wyjątkiem sytuacji, gdy nie może być osiągnięty za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych
- POZIOM DOPUSZCZALNY – poziom substancji, który ma być osiągnięty w określonym terminie i po tym terminie nie powinien być przekraczany. Poziom dopuszczalny jest standardem jakości powietrza.
- POZIOM DOCELOWY – poziom substancji w powietrzu ustalony w celu unikania, zapobiegania lub ograniczania szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzkie i środowisko jako całość, który ma być osiągnięty tam, gdzie to możliwe w określonym czasie, za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych
- POZIOM SUBSTANCJI W POWIETRZU (imisja zanieczyszczeń) – ilość zanieczyszczeń pyłowych lub gazowych w środowisku; jest miarą stopnia jego zanieczyszczenia definiowaną jako stężenie zanieczyszczeń w powietrzu (wyrażane w jednostkach masy danego zanieczyszczenia, np. dwutlenku siarki, na jednostkę objętości powietrza lub w ppm, ppb) oraz jako opad (depozycja) zanieczyszczeń - ilość danego zanieczyszczenia osiadającego na powierzchni ziemi
- PULAP STĘŻENIA EKSPOZYCJI – poziom określony na podstawie wskaźnika średniego narażenia w celu ograniczenia szkodliwych skutków dla zdrowia ludzkiego, który ma zostać osiągnięty przez dany okres
- RPO – Regionalny Program Operacyjny
- SDR – Średni Dobowy Ruch
- SO₂ – Dwutlenek siarki
- SO₄²⁻ – Jon siarczanowy (VI)
- Środek o charakterze regulacyjnym – środek wynikający z powszechnie obowiązujących aktów prawnych (ustawa, rozporządzenie) lub aktów prawa miejscowego
- TERMOMODERNIZACJA – przedsięwzięcie mające na celu zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii cieplnej w danym obiekcie budowlanym
- WCZK – Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego
- WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
- Władza lokalna – instytucja polityczna, która dysponuje możliwością wpływania na tworzenie regulacji obowiązujących w danej społeczności, ograniczonej terytorialnie (powiat, gmina, miasto)
- WRF – mezoskalowy model meteorologiczny, z ang. *Weather Research & Forecasting Model*
- WSSE – Wojewódzka Stacja Sanitarно – Epidemiologiczna
- WZZK – **Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego**, o którym mowa w art. 14 ust. 7 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. Nr 89, poz. 590, z późn. zm.).
- Zadanie realizowane ciągle – zadanie, dla którego nie określa się czasu trwania
- µg – Mikrogram, 10⁻⁶ g
- (NH₄)₂SO₄ – Siarczan amonu

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Spis treści

Streszczenie programu	9
1. Cel, zakres, horyzont czasowy	21
2. Podstawy prawne.....	22
3. Część opisowa	25
3.1. Charakterystyka strefy.....	25
3.1.1. Położenie, ukształtowanie powierzchni.....	25
3.1.2. Lokalizacja punktów pomiarowych.....	26
3.1.3. Powierzchnia i ludność.....	29
3.1.4. Użytkowanie terenu, obszary chronione na mocy odrębnych przepisów.....	29
3.1.5. Czynniki klimatyczne mające wpływ na poziom substancji w powietrzu	32
3.1.6. Obszary przekroczeń w 2012 r.	33
3.2. Stan jakości powietrza w strefie	34
3.2.1. Substancje, dla których opracowano Program Ochrony Powietrza.....	34
3.2.2. Zanieczyszczenie pyłem zawieszonym PM10	39
3.2.2.1. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 w latach 2008-2011	39
3.2.2.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 w strefie miasto Rzeszów w 2012 roku	40
3.2.2.3. Czynniki powodujące przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 w 2012 roku	41
3.2.3. Zanieczyszczenie pyłem zawieszonym PM2,5	41
3.2.3.1. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM2,5 w latach 2010 - 2011	41
3.2.3.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM2,5 w 2012 roku ..	42
3.2.3.3. Czynniki powodujące przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5	42
3.2.4. Emisja substancji zanieczyszczających do powietrza	44
3.2.4.1. Warunki brzegowe.....	44
3.2.4.2. Metodyka wyznaczania emisji pyłów.....	48
3.2.4.3. Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM10.....	56
3.2.4.4. Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM2,5.....	61
3.2.4.5. Emisja pyłu zawieszonego PM10 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	67
3.2.4.6. Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	71
3.2.5. Poziom tła substancji uwzględnionych w Programie	75
3.2.6. Przewidywany poziom substancji w roku prognozowanym	75
3.2.7. Działania kierunkowe zmierzające do przywrócenia standardów jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5	81
3.2.8. Wytyczne do prowadzenia edukacji ekologicznej w zakresie ochrony powietrza.....	83
3.2.9. Harmonogram rzeczowo-finansowy działań naprawczych zmierzających do ograniczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5.....	92
3.2.10. Lista działań niewynikających z Programu	110
3.2.11. Lista działań krótkoterminowych	110
3.3. Przykłady dobrych praktyk – Program Ograniczenia Niskiej Emisji.....	111
4. Obowiązki i ograniczenia wynikające z realizacji Programu.....	116
4.1. Zadania wynikające z realizacji Programu	116
4.2. Ograniczenia wynikające z realizacji Programu.....	117

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

4.3.	Monitoring realizacji Programu.....	119
4.3.1.	Efekt ekologiczny działań naprawczych	129
5.	Uzasadnienie zakresu określonych i ocenionych zagadnień	132
5.1.	Uwarunkowania wynikające z dokumentów, planów i programów krajowych, wojewódzkich oraz miejscowych.....	132
5.1.1.	Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z polityki ekologicznej państwa.....	132
5.1.2.	Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z polityki dotyczącej ochrony środowiska w województwie podkarpackim.....	138
5.1.3.	Uwarunkowania wynikające z planów miejscowych.....	144
5.2.	Charakterystyka techniczno-ekologiczna najważniejszych instalacji i urządzeń emitujących pył zawieszony PM10 i PM2,5 na terenie strefy	147
5.3.	Działania naprawcze możliwe do zastosowania, które nie zostały wytypowane do wdrożenia	150
5.4.	Środki służące ochronie wrażliwych grup ludności, w tym dzieci.....	151
5.5.	Analiza kosztów zewnętrznych złej jakości powietrza na terenie województwa podkarpackiego.....	152
6.	Stężenia substancji w powietrzu wyznaczone na podstawie modelowania.....	162
6.1.	Modelowanie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń	162
6.2.	Warunki meteorologiczne w mieście Rzeszowie w 2012 r. mające wpływ na poziom substancji i wyniki uzyskiwane z modelowania.....	164
6.2.1.	Prędkość i kierunek wiatru	164
6.2.2.	Temperatura powietrza	167
6.2.3.	Opady atmosferyczne	169
6.2.4.	Wilgotność względna powietrza.....	170
6.2.5.	Klasy równowagi atmosfery.....	171
6.3.	Stężenia pyłu zawieszonego PM10 w strefie miasto Rzeszów	173
6.3.1.	Stężenia pyłu zawieszonego PM10 w strefie pochodzące z napływu	173
6.3.1.1.	Tło regionalne.....	173
6.3.1.2.	Tło całkowite	175
6.3.2.	Stężenia pyłu PM10 pochodzące z emisji z terenu strefy.....	177
6.3.2.1.	Stężenia pochodzące z emisji punktowej (przemysłowej i energetycznej)	177
6.3.2.2.	Stężenia pochodzące z emisji powierzchniowej (z ogrzewania indywidualnego)	178
6.3.2.3.	Stężenia pochodzące z emisji liniowej	180
6.3.2.4.	Stężenia całkowite pyłu zawieszonego PM10 w strefie miasto Rzeszów	182
6.4.	Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie miasto Rzeszów	184
6.4.1.	Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie pochodzące z napływu	184
6.4.1.1.	Tło regionalne.....	184
6.4.1.2.	Tło całkowite	185
6.4.2.	Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 pochodzące z emisji z terenu strefy	186
6.4.2.1.	Stężenia pochodzące z emisji punktowej (przemysłowej i energetycznej)	186
6.4.2.2.	Stężenia pochodzące z emisji powierzchniowej (z ogrzewania indywidualnego)	187
6.4.2.3.	Stężenia pochodzące z emisji liniowej	188
6.4.2.4.	Stężenia całkowite pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie miasto Rzeszów	189
6.5.	Ocena wiarygodności przeprowadzonych obliczeń modelowych	190
6.6.	Obszary zagrożeń	192
6.6.1.	Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń pyłu PM10	192
6.6.1.1.	Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń średnich dobowych pyłu PM10	192
6.6.1.2.	Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń średniorocznych pyłu PM10	195

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

6.6.2.	Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń średniorocznych pyłu PM2,5	200
6.7.	Scenariusze naprawcze dla strefy miasto Rzeszów w zakresie zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10.....	204
6.8.	Scenariusze naprawcze dla strefy miasto Rzeszów w zakresie zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM2,5.....	211
7.	Plan Działań Krótkoterminowych dla strefy miasto Rzeszów	212
7.1.	Część opisowa	212
7.1.1.	Analiza stanu jakości powietrza w strefie	212
7.1.2.	Kierunki i zakres działań krótkoterminowych.....	218
7.2.	Lista podmiotów korzystających ze środowiska	222
7.3.	Sposób organizacji i ograniczeń ruchu pojazdów w strefie.....	222
7.4.	Sposób postępowania organów, instytucji, podmiotów korzystających ze środowiska oraz zachowania się obywateli	222
7.5.	Tryb i sposób ogłaszania o zaistnieniu przekroczeń.....	224
7.5.1.	Tryb ogłaszania alarmów	227
7.6.	Część wyszczególniająca obowiązki i ograniczenia wynikające z realizacji Planu	230
7.6.1.	Obowiązki organów administracji i podmiotów w celu realizacji zadań Planu	230
7.6.2.	Informacje i dokumenty wykorzystane do kontroli i dokumentacji realizacji Planu	232
7.7.	Uzasadnienie zakresu określonych zagadnień.....	233

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

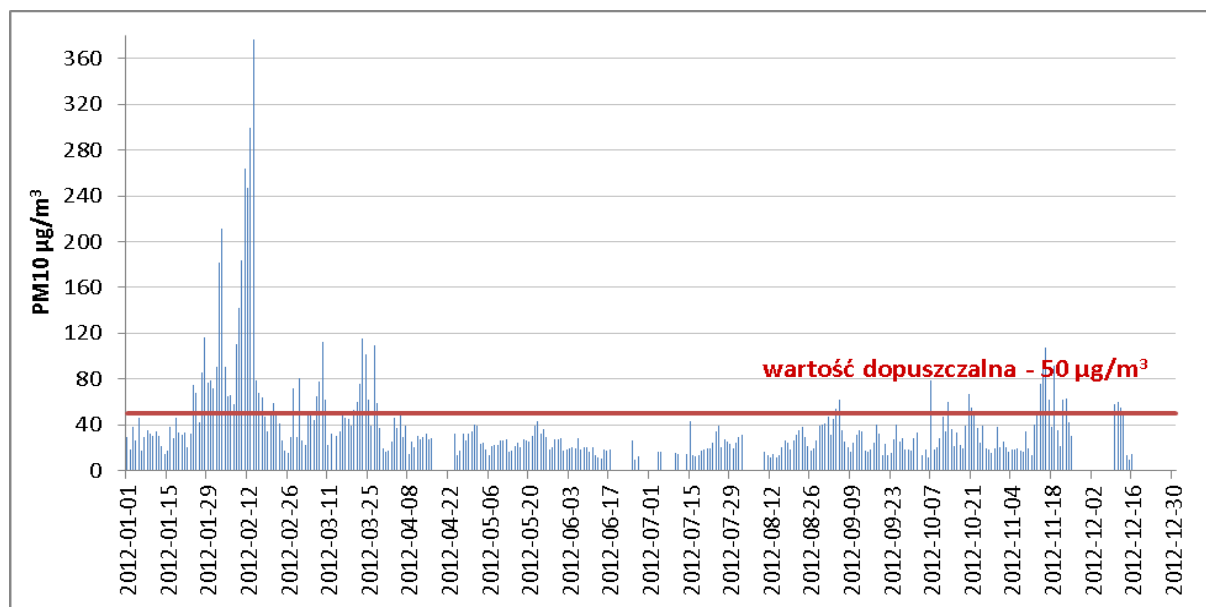
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Streszczenie programu

„Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów” – kod strefy: PL1801, opracowany został w związku z przekroczeniem poziomów dopuszczalnych jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 w 2012 r.

Podstawowym dokumentem wskazującym na konieczność wykonania Programu Ochrony Powietrza w tej strefie, w zakresie zanieczyszczeń pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5, jest bieżąca ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim za 2012 rok, wykonana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w której strefa miasto Rzeszów została zakwalifikowana do klasy C pod względem ochrony zdrowia mieszkańców.

Pomiary stężeń pyłu zawieszonego PM10 w 2012 roku prowadzone były metodą manualną na stanowisku pomiarowym przy ul. Szopena. Stwierdzono przekroczenie średniego dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 oraz brak przekroczenia poziomu średniego dla roku. Najwyższe stężenia średnie dobowe pyłu zawieszonego PM10 wyniosły $71,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ oraz $39,7 \mu\text{g}/\text{m}^3$ dla średniego rocznego pyłu zawieszonego PM10. Liczba dni z przekroczeniami wyniosła 58.

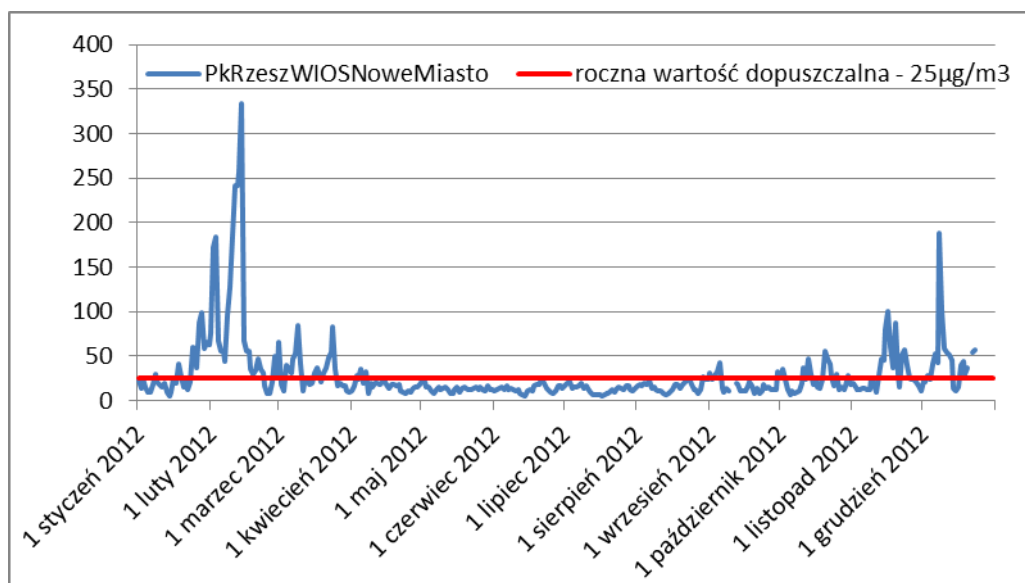
Roczny przebieg średnich dobowych wartości PM10 mierzonych na stanowisku pomiarowym w Rzeszowie w 2012 r.

Najwyższe wartości stężeń pyłu zawieszonego PM10 występują w miesiącach zimowych. Można zatem założyć, że odpowiedzialna jest za nie przede wszystkim niska emisja z systemów grzewczych, związana z sektorem komunalno-bytowym. W okresie zimowym częstym zjawiskiem są ponadto szczególnie niekorzystne scenariusze meteorologiczne, obejmujące cisze wiatrowe, niskie położenie warstwy inwersyjnej czy niż baryczne, utrudniające dyspersję zanieczyszczeń. Równocześnie należy zauważyć, iż miało miejsce kilka przekroczeń wartości dopuszczalnych w sezonie poza grzewczym, co może wiązać się z emisją komunikacyjną.

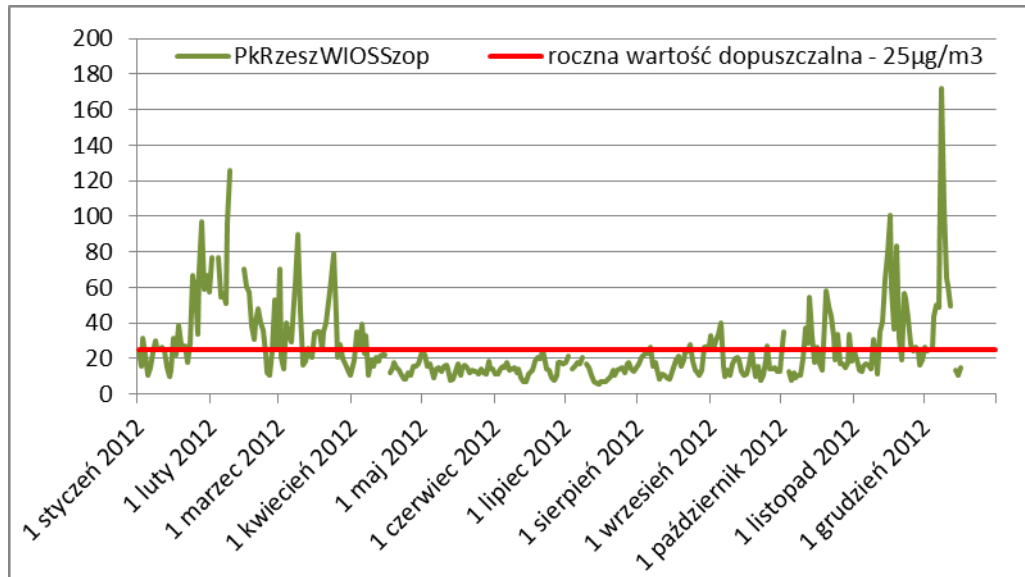
Ocena jakości powietrza w strefie miasto Rzeszów w 2012 roku uwzględniała wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM2,5 ze stanowiska na ulicy Szopena oraz na ulicy Rejtana. Na podstawie wyników pomiarów strefę miasto Rzeszów zakwalifikowano do klasy C pod względem ochrony zdrowia, gdyż stwierdzono przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 powiększonego o margines tolerancji, który w 2012 roku wynosił $2 \mu\text{g}/\text{m}^3$. W 2012 roku na

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

obu stanowiskach pomiarowych w strefie miasto Rzeszów wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego, a na stanowisku przy ulicy Rejtana wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji.

Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowisk pomiarowym przy ul. Rejtana w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowisk pomiarowym przy ul. Szopena w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Analiza średnich dobowych wartości pyłu PM2,5 zmierzonych w stacjach wskazuje, że najwyższe stężenia, znacznie przekraczające poziom dopuszczalny (określony dla roku), występują w okresie zimowym, co wskazuje na ich związek z emisją z indywidualnych systemów grzewczych. Równocześnie należy zwrócić uwagę, iż w sezonie letnim dość często wartości pomiarowe zbliżone są do wartości dopuszczalnej, co wskazywałoby na istotny udział innych typów źródeł (komunikacji lub napływu).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM10 dla miasta Rzeszowa wynosi 18 086,2 Mg, z czego zdecydowanie największy udział – prawie 57%, ma tzw. emisja niska związana z indywidualnym sposobem ogrzewania mieszkań.

Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM2,5 dla miasta Rzeszowa wynosi 8 798,6 Mg, z czego zdecydowanie największy udział – 65% ma tzw. emisja niska związana z indywidualnym sposobem ogrzewania mieszkań.

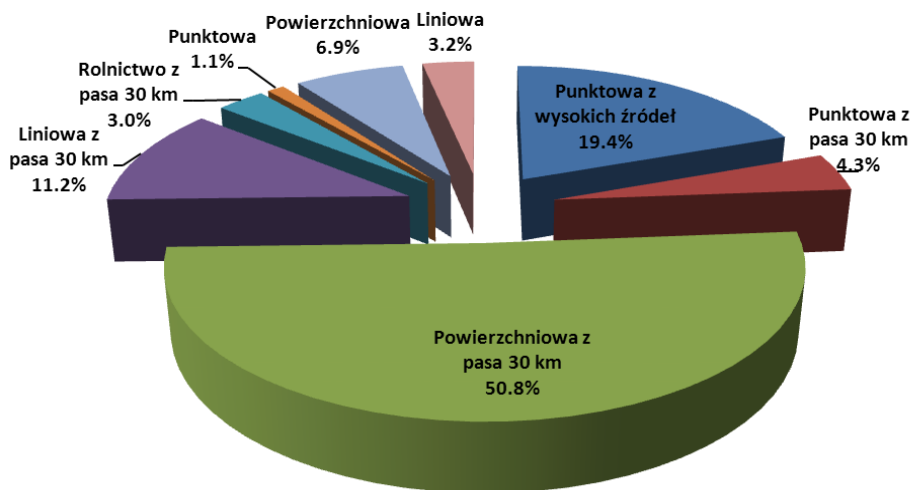
Emisja pyłu zawieszonego PM10 z obszaru strefy miasto Rzeszów została zinwentaryzowana na poziomie 2 272,8 Mg, z czego ponad 61% stanowi emisja powierzchniowa związana z ogrzewaniem indywidualnym mieszkań w Rzeszowie.

Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 z obszaru strefy miasto Rzeszów została zinwentaryzowana na poziomie 1 097,8 Mg, z czego ponad 75% stanowi emisja powierzchniowa związana z ogrzewaniem indywidualnym mieszkań w Rzeszowie.

Bilans emisji pyłu zawieszonego PM10 dla strefy miasto Rzeszów

Typ emisji		Pył zawieszony PM10 [Mg/rok]
Ze względu na lokalizację źródła	Ze względu na typ źródła	
Napływowa	Punktowa z wysokich źródeł	3 958.6
	Punktowa z pasa 30 km	879.8
	Powierzchniowa z pasa 30 km	10 348.9
	Liniowa z pasa 30 km	2 281.6
	Rolnictwo z pasa 30 km	617.3
Z terenu strefy	Punktowa	218.6
	Powierzchniowa	1 396.0
	Liniowa	658.2
SUMA		20 359.0

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

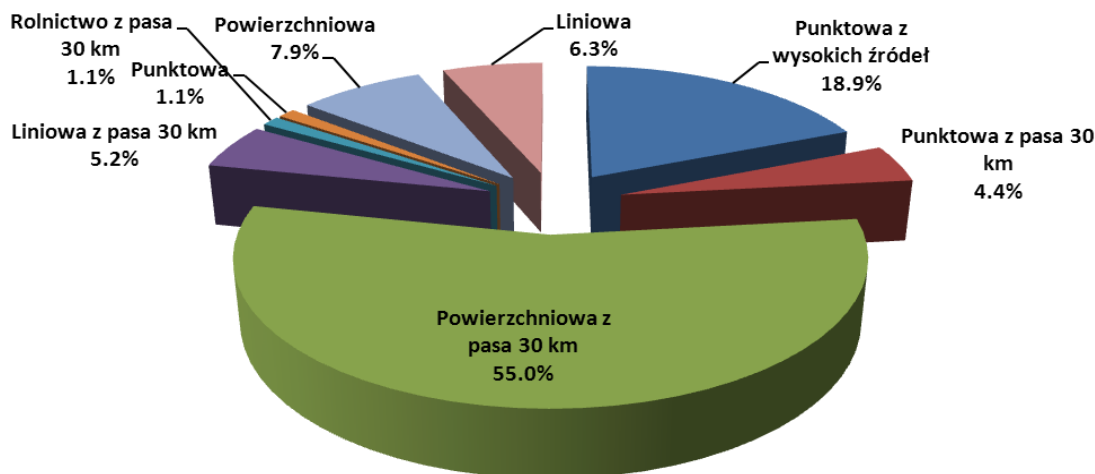

Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM10 dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

Bilans emisji pyłu zawieszonego PM2,5 dla strefy miasto Rzeszów

Typ emisji		Pył zawieszony PM2,5 [Mg/rok]
Ze względu na lokalizację źródła	Ze względu na typ źródła	
Napływowa	Punktowa z wysokich źródeł	1 961.0
	Punktowa z pasa 30 km	455.6
	Powierzchniowa z pasa 30 km	5 719.8
	Liniowa z pasa 30 km	545.6
	Rolnictwo z pasa 30 km	116.6
Z terenu strefy	Punktowa	114.5
	Powierzchniowa	825.9
	Liniowa	658.2
SUMA		10 397.2

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM_{2,5} dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

W ramach opracowania Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów **obliczenia rozkładów stężeń** pyłu zawieszonego **PM₁₀ i PM_{2,5}** wykonane zostały w oparciu o uzupełnioną bazę emisji i dane meteorologiczne za 2012 rok. Uzupełnieniom i uszczegółowieniu podlegały informacje dotyczące wszystkich typów emisji.

Obliczenia modelem CALPUFF wykonane zostały w podziale na typy źródeł:

- punktowe,
- powierzchniowe,
- liniowe.

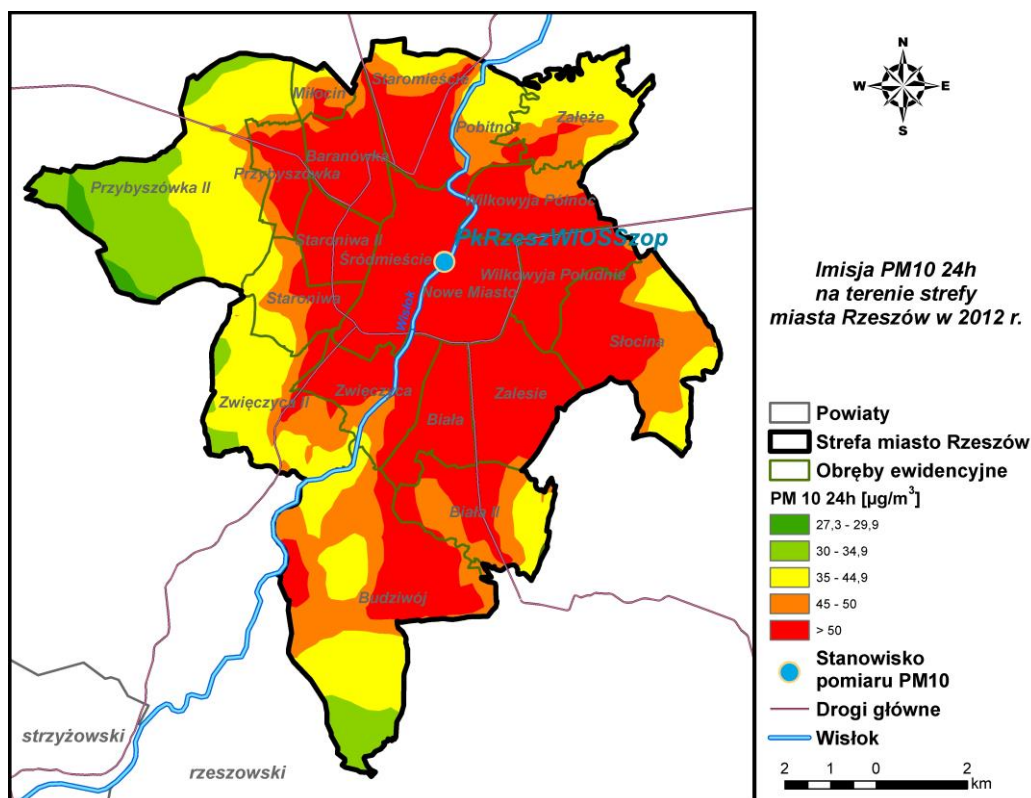
Dodatkowo źródła podzielone zostały na te zlokalizowane na terenie strefy i poza nią (pas 30 km dla źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych oraz całe województwo dla źródeł punktowych o wysokości powyżej 30 m oraz napływ spoza województwa).

Wyniki modelowania wskazują, że na terenie Rzeszowa występują wysokie stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, powodujące przekroczenia poziomu dopuszczalnego o okresie uśredniania wyników 24h i rok, wynoszącego odpowiednio 50 i 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. **Stężenia ponadnormatywne PM₁₀ o okresie uśredniania 24h występują na niemal całym obszarze miasta, wolny od przekroczeń jest pas zachodni strefy z wyłączeniem fragmentu dzielnicy Bodziwój, część południowa i niewielkie fragmenty miasta w części wschodniej i północnej. Najwyższe stężenia występują w rejonie Śródmieścia, gdzie dochodzą do 139,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.**

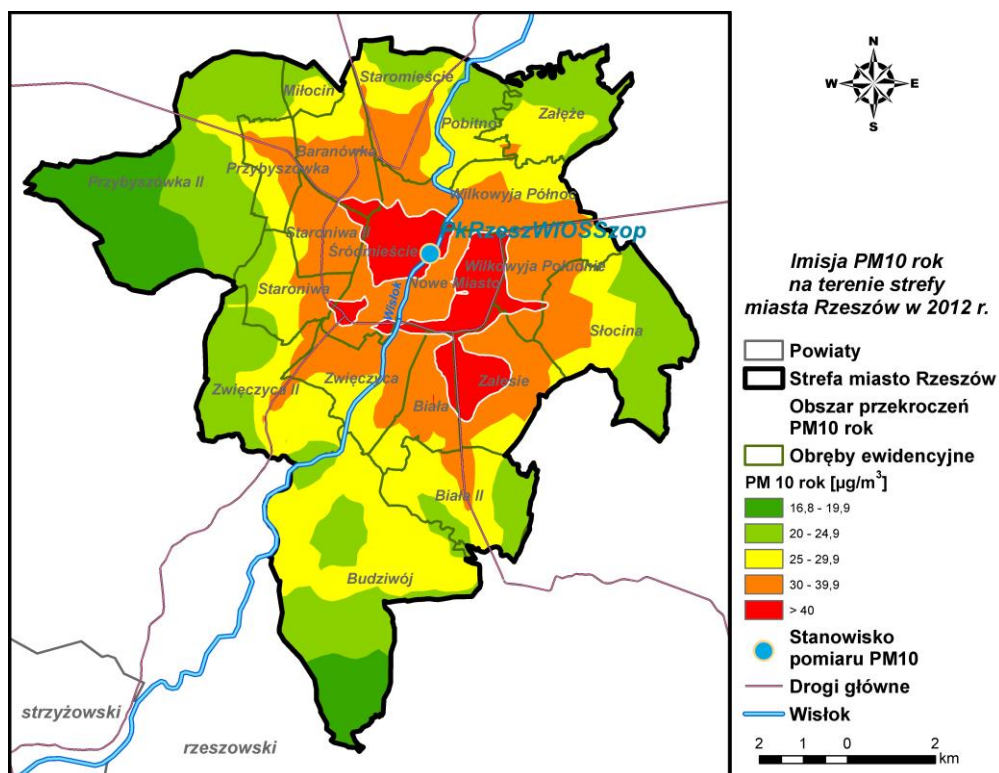
Obszary przekroczeń pyłu zawieszonego PM₁₀ o okresie uśredniania rok obejmują dzielnice Śródmieście, Nowe Miasto, Wilkowyja Południe, Baranówka, Staroniwa II, Zalesie, Biała. Najwyższe stężenia występują w rejonie Śródmieścia, gdzie dochodzą do 69,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Obszary przekroczeń pyłu zawieszonego PM_{2,5} rok obejmują dzielnice Śródmieście, Zalesie i Biała. Najwyższe stężenia występują w rejonie Śródmieścia, gdzie dochodzą do 41,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

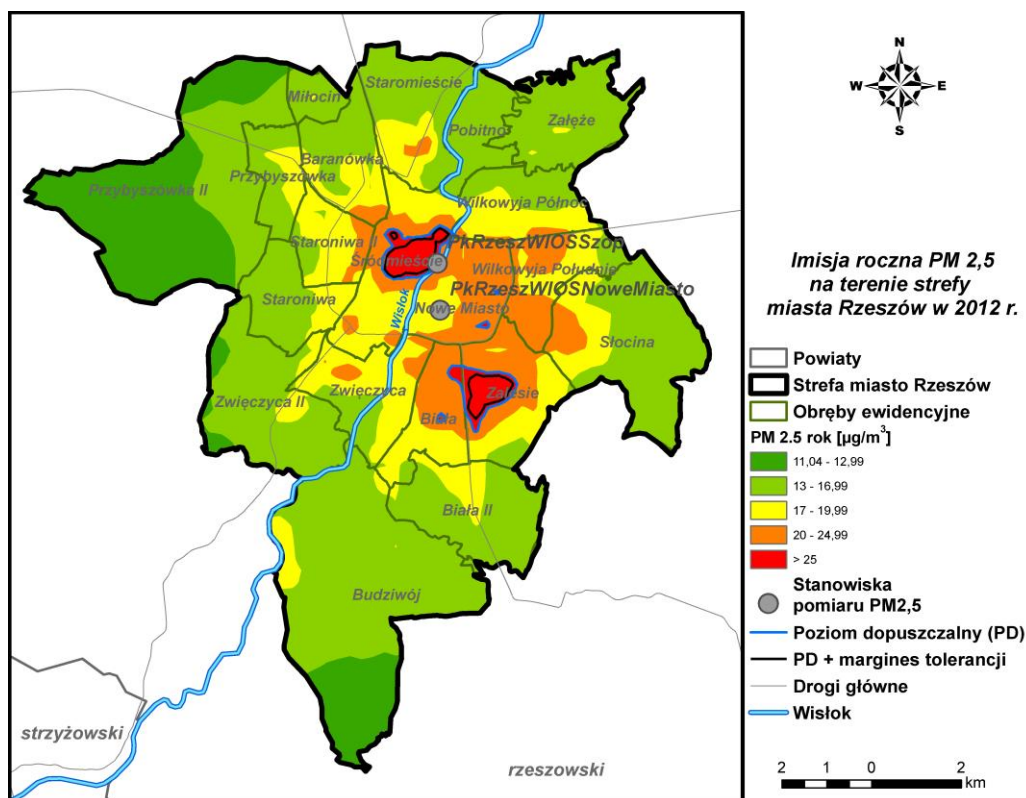

Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.

Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

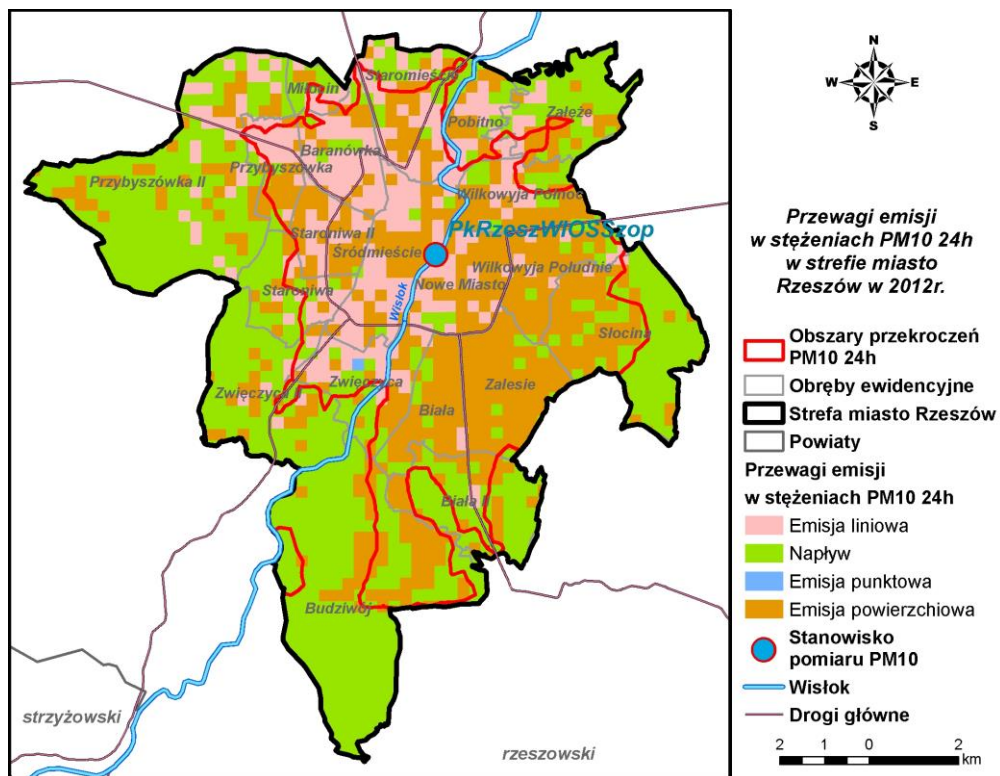
Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.

Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10d01** obejmuje praktycznie cały zabudowany obszar miasta, zajmuje powierzchnię 53,6 km² i zamieszkiwany jest przez 168 300 osób. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10d02** obejmuje niewielki obszar dzielnicy Budziwój, zajmuje powierzchnię 0,9 km² i zamieszkiwany jest przez 150 osób

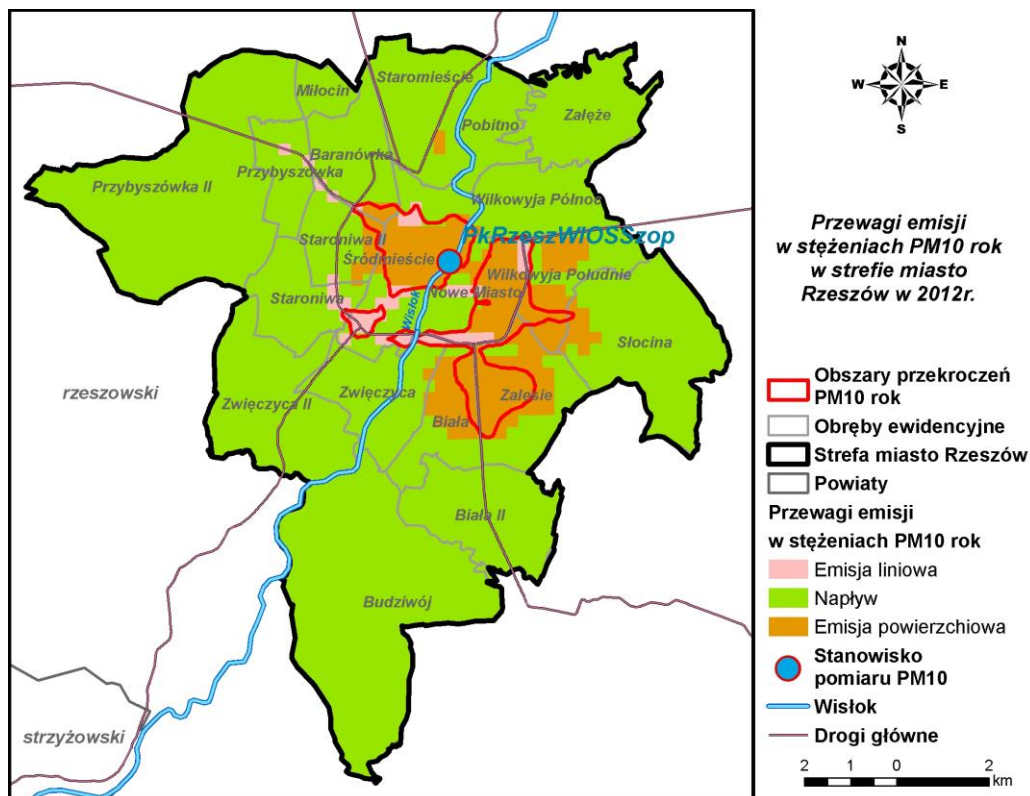
Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10a01** obejmuje dzielnice: Nowe Miasto, część dzielnicy Wilkowyje Południe, część dzielnicy Śródmieście, zajmuje powierzchnię 4,7 km² i zamieszkiwany jest przez 43 000 osób. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10a02** obejmuje dzielnicę Śródmieście, zajmuje powierzchnię 2,9 km² i zamieszkiwany jest przez 14 660 osób. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10a03** obejmuje dzielnicę Śródmieście, zajmuje powierzchnię 0,3 km² i zamieszkiwany jest przez 1 485 osób.

Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM2,5a01** obejmuje część dzielnicy Śródmieście, zajmuje powierzchnię 1,1 km² i zamieszkiwany jest przez 7 100 osób. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM2,5a02** obejmuje część dzielnicy Zalesie i Biała, zajmuje powierzchnię 1,0 km² i zamieszkiwany jest przez 6 690 osób. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM2,5a03** obejmuje bardzo niewielki fragment dzielnicy Nowe Miasto, zajmuje powierzchnię 0,02 km² i zamieszkiwany jest przez 700 osób

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

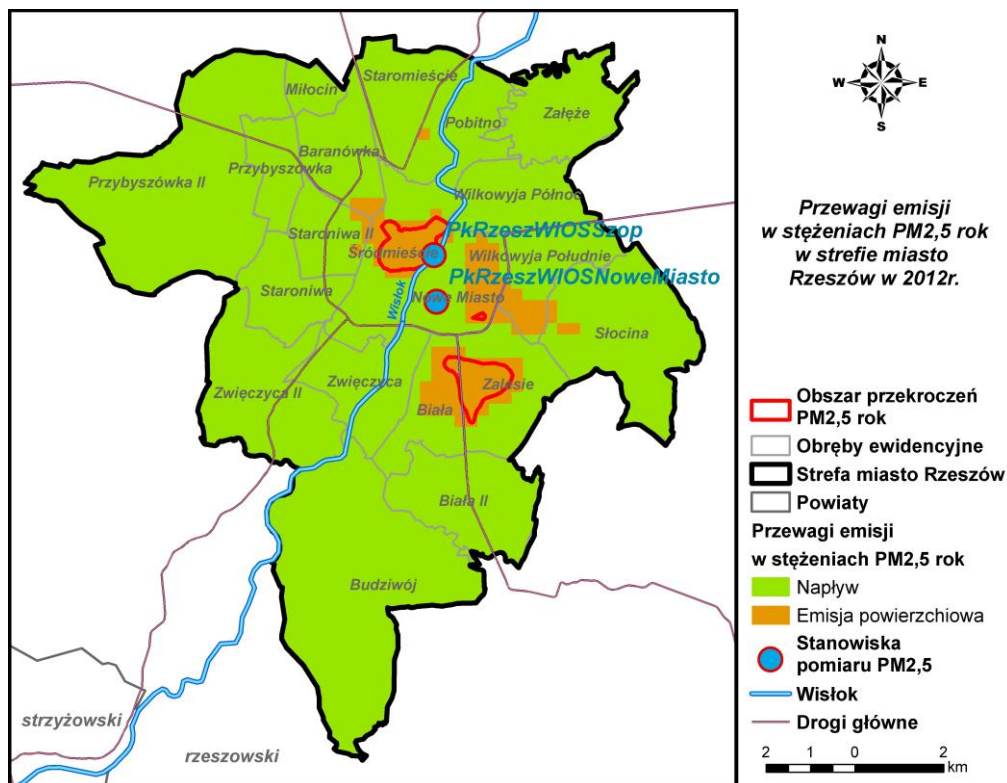

Przeważający typ emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Przeważający typ emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Przeważający typ emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

W obszarach przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h i rok przeważa udział emisji powierzchniowej, komunikacyjnej oraz napływu spoza strefy miasto Rzeszów.

Natomiast w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5, za przekroczenia poziomu dopuszczalnego odpowiedzialna jest przede wszystkim emisja powierzchniowa.

Analiza stężeń kształtowanych przez różne typy emisji w strefie miasto Rzeszów pozwala sformułować wniosek, że obniżenie stężeń pyłu zawieszonego PM10 co najmniej do poziomu dopuszczalnego jest bardzo trudne. Całkowite zlikwidowanie ogrzewania indywidualnego stosującego paliwa stałe spowoduje niemożliwe do udźwignięcia obciążenie finansowe dla samorządu i osób fizycznych oraz może się okazać niewykonalne technicznie. Ponadto wysokie stężenia w znacznej mierze spowodowane są napływem spoza miasta.

Dlatego najważniejsze jest stopniowe wprowadzanie wszelkich działań jak i stosowanie się do kierunków zmierzających do obniżenia emisji szczególnie z ogrzewania indywidualnego. Równocześnie należy pamiętać, że wszelkie działania polegające na zmianie sposobów ogrzewania powinny być wykonywane w miarę możliwości finansowych i technicznych zarówno samorządów terytorialnych jak i osób fizycznych.

Działanie pierwsze (kod działania PkRzeZSO)

Opracowanie i wdrożenie Programu Ograniczenia Niskiej Emisji, obejmującego:

- podłączenie do sieci ciepłej lub wymianę na ogrzewanie elektryczne ok. 90 tys. m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- podłączenie do sieci ciepłej lub wymianę na ogrzewanie elektryczne ok. 7 tys. m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodziennym w Centrum;
- likwidację źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymianę na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 45 tys. m² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum;
- likwidację źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymianę na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 558 tys. m² lokali w mieszkalnictwie jednorodziennym poza Centrum.

Szacunkowy koszt – 55,3 mln PLN

Działanie drugie (kod działania PkRzeMMU)

Działanie polega na czyszczeniu ulic na mokro w okresie wiosna-jesień z częstotliwością najlepiej 1 raz w tygodniu.

Szacunkowy koszt – 200 - 800 PLN/km.

Działanie trzecie (kod działania PkRzePSC)

Systematyczne podłączanie do sieci ciepłej zakładów przemysłowych, spółek miejskich i budynków użyteczności publicznej (likwidacja ogrzewania węglowego) w rejonie gdzie sieć ciepła istnieje oraz gdzie jest to technologicznie możliwe - wykonanie nowych przyłączy ciepłych.

Działanie czwarte (kod działania PkRzeEEK)

Akcje edukacyjne mające na celu uświadamianie społeczeństwa w zakresie: szkodliwości spalania odpadów w paleniskach domowych, korzyści płynących z podłączenia do scentralizowanych źródeł ciepła, termomodernizacji, promocja nowoczesnych niskoemisyjnych źródeł ciepła i inne.

Szacunkowy koszt – 0,2 mln PLN

Działanie piąte (kod działania PkRzePZP)

- 1) Stosowanie odpowiednich zapisów, umożliwiających ograniczenie emisji pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczących np. układu zabudowy zapewniającego przewietrzanie miasta, wprowadzania zieleni izolacyjnej, zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz ustalenia zakazu stosowania paliw stałych, w obrębie projektowanej zabudowy (w przypadku stosowania indywidualnych systemów grzewczych), a także zakazu likwidacji sieci ciepłej i przyłączy oraz zmiany ogrzewania zbiorowego (z sieci ciepłej) na indywidualne oraz ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej, tam gdzie sieć ciepła istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego,.
- 2) Uchwalenie planów zagospodarowania przestrzennego na obszarach przekroczeń wskazanych w Programie Ochrony Powietrza (jeżeli nie ma obowiązujących) oraz zawarcie w nich zapisów dotyczących zakazu likwidacji sieci ciepłej i przyłączy oraz zmiany ogrzewania zbiorowego (z sieci ciepłej) na indywidualne oraz ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej, tam gdzie sieć ciepła istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego,.

Szacunkowy koszt – Środek o charakterze regulacyjnym.

Działanie szóste (kod działania PkRzeUCP)

Stosowanie odpowiednich zapisów, zakazujących spalania odpadów ulegających biodegradacji na terenach ogrodów działkowych oraz ogrodów przydomowych i na terenach zielonych miasta.

Szacunkowy koszt – Środek o charakterze regulacyjnym.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Działanie siódme (kod działania PkRzeSIM)

Stworzenie i utrzymywanie systemu informowania mieszkańców o aktualnym stanie zanieczyszczenia powietrza oraz o jego wpływie na zdrowie.

Szacunkowy koszt – 0,04 mln PLN.

Działanie ósme (kod działania PkRzeWEEG)

Systematyczna wymiana starych, niskosprawnych kotłów, w których spalane jest paliwo stałe (węgiel) na nowoczesne kotły wysokiej sprawności (retortowe lub gazowe) lub włączanie budynków do istniejących sieci ciepłych oraz termomodernizacja budynków, w których dokonano wymiany źródła ciepła w celu zwiększenia ich efektywności energetycznej oraz ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej czyli tam gdzie sieć ciepła istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego.

Działanie dziewiąte (kod działania PkRzeZZP)

Zakup nowoczesnych polewaczko-zamiatarek mechanicznych w celu zwiększenia efektywności czyszczenia ulic.

Termin realizacji Programu ustala się na 31.12.2023 r.

Średnie roczne stężenia pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w obszarach przekroczeń, w przypadku nie podejmowania dodatkowych działań naprawczych oprócz tych wymaganych przez przepisy prawa, oraz w przypadku realizacji zaproponowanych działań przedstawiać się będą następująco:

Poziom stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w obszarachprzekroczeń poziomu dopuszczalnego w strefie miasto Rzeszów w roku bazowym i roku prognozowanym

Kod obszaru	Stężenia PM10/PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w 2012 r. [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	Stężenia PM10/PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w 2023 r. w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa	Stężenia PM10/PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w 2023 roku po realizacji działań naprawczych [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM10 24h</i>			
Pk12mRzPM10d01	65,9	55,2	37,2
Pk12mRzPM10d02	29,8	25,0	22,9
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM10 rok</i>			
Pk12mRzPM10a01	56,2	47,1	33,4
Pk12mRzPM10a02	65,9	55,2	32,9
Pk12mRzPM10a03	47,8	40,0	33,4

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Kod obszaru	Stężenia PM10/PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w 2012 r. [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	Stężenia PM10/PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w 2023 r. w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa	Stężenia PM10/PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w 2023 roku po realizacji działań naprawczych [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM2,5 rok</i>			
Pk12mRzPM2,5a01	41,1	35,5	16,0
Pk12mRzPM2,5a02	31,8	27,5	14,3
Pk12mRzPM2,5a03	25,4	21,9	13,1

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

1. Cel, zakres, horyzont czasowy

„Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów” – kod strefy: PL1801, opracowany został w związku z przekroczeniem poziomów dopuszczalnych jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 w 2012 r. Obecnie dla strefy miasto Rzeszów obowiązuje Program Ochrony Powietrza dla Rzeszowa za 2008 r., w zakresie pyłu zawieszonego PM10, przyjęty Uchwałą nr XLII/804/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów”.

Podstawowym dokumentem wskazującym na konieczność wykonania Programu Ochrony Powietrza w tej strefie, w zakresie zanieczyszczeń pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5, jest ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim za 2012 rok, wykonana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w której strefa miasto Rzeszów została zakwalifikowana do klasy C pod względem ochrony zdrowia mieszkańców.

Program Ochrony Powietrza koncentruje się na istotnych powodach występowania przekroczeń zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym oraz na znalezieniu skutecznych i możliwych do zrealizowania działań, których wdrożenie spowoduje obniżenie poziomu zanieczyszczeń co najmniej do poziomu dopuszczalnego.

Głównym celem sporządzenia i wdrożenia Programu Ochrony Powietrza jest przywrócenie naruszonych standardów jakości powietrza, a przez to poprawa warunków życia mieszkańców, podwyższenie standardów cywilizacyjnych oraz lepsza jakość życia w mieście.

Realizacja zadań wynikających z Programu Ochrony Powietrza ma na celu zmniejszenie stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu w danej strefie do poziomów dopuszczalnych i utrzymywania ich na takim poziomie oraz osiągnięcie pułapu stężenia ekspozycji dla pyłu zawieszonego PM2,5.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

2. Podstawy prawne

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów, został sporządzony w oparciu o następujące akty prawne:

Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232)

Zgodnie z art. 91 ust. 5 zarząd województwa, **w terminie 15 miesięcy** od dnia otrzymania wyników oceny poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacji stref (o których mowa w art. 89 ust.1 pkt 4), **przedstawia do zaopiniowania** właściwym wójtom, burmistrzom lub prezydentom miast i starostom projekt uchwały w sprawie programu ochrony powietrza, a wójt, burmistrz lub prezydent miasta i starosta są obowiązani do wydania opinii w terminie miesiąca od dnia otrzymania projektu uchwały w sprawie programu ochrony powietrza. Program ten ma na celu osiągnięcie dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny. Dla stref, w których został przekroczony poziom więcej niż jednej substancji, sporządza się wspólny Program Ochrony Powietrza dotyczący wszystkich tych substancji.

Zarząd województwa zapewnia możliwość udziału społeczeństwa w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie programu ochrony powietrza.

Zgodnie z art. 91 ust. 3 sejmik województwa, **w terminie 18 miesięcy** od dnia otrzymania wyników oceny poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacji stref **określa w drodze uchwały**, program ochrony powietrza.

Według powyższej ustawy, art. 87 ust 2, strefę stanowi:

- 1) aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy,
- 2) miasto o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy,
- 3) pozostały obszar województwa, niewchodzący w skład miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy oraz aglomeracji.

Zgodnie z art. 7 ust 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2013r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (która weszła w życie w dniu 28 maja 2012 r.) - dla stref dla których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy nie opracowano programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych właściwe organy opracują i przyjmują programy ochrony powietrza oraz plany działań krótkoterminowych w terminie 18 miesięcy od dnia jej wejścia w życie.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. **w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych** (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1028).

Minister Środowiska, w drodze rozporządzenia określił szczegółowe wymagania jakim powinny odpowiadać Programy Ochrony Powietrza oraz ich zakres tematyczny.

„Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów” składa się z trzech podstawowych części:

- Części opisowej, która zawiera główne założenia Programu, przyczynę jego stworzenia wraz z podaniem, jakich substancji dotyczy oraz analizą wyników pomiarów dla obszaru objętego Programem. Uzasadnia się tu występowanie problemu (przekroczenia stężeń normatywnych) poprzez wyniki modelowania rozkładu stężeń zanieczyszczeń na terenie strefy, wyniki pomiarów ze stacji pomiarowych, na których zanotowano ponadnormatywne stężenia. Najważniejszym elementem tej części jest wykaz działań naprawczych, niezbędnych do poprawy jakości powietrza,
- Części wyszczególniającej obowiązki i ograniczenia wynikające z realizacji programu ochrony powietrza, określa wykaz organów administracji publicznej oraz podmiotów odpowiedzialnych za realizację Programu wraz ze wskazaniem zakresu ich kompetencji i obowiązków. Ponadto w tej części zamieszczony jest metodologia monitorowania postępów realizacji prac i związanych z nimi ograniczeń,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Uzasadnienia zakresu określonych i ocenionych przez zarząd województwa zagadnień, zawiera uwarunkowania Programu wynikające z analizowanych dokumentów strategicznych, z charakterystyki instalacji i urządzeń występujących na analizowanym terenie, mających znaczący udział w poziomach substancji w powietrzu oraz innych dokumentów, materiałów i publikacji. Część ta zawiera załączniki graficzne do Programu.

zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1028).

Termin realizacji Programu, w tym terminy realizacji poszczególnych zadań, ustala się uwzględniając:

- wielkość przekroczenia,
- rozkład gęstości zaludnienia,
- możliwości finansowe, społeczne i gospodarcze,
- uwarunkowania wynikające z funkcjonowania form ochrony przyrody na podstawie odrębnych przepisów.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1031).

Rozporządzenie określa:

- 1) poziomy dopuszczalne dla niektórych substancji w powietrzu, zróżnicowane ze względu na ochronę zdrowia ludzi i ochronę roślin;
- 2) poziomy docelowe dla niektórych substancji w powietrzu, zróżnicowane ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ochronę roślin;
- 3) poziomy celów długoterminowych dla niektórych substancji w powietrzu, zróżnicowane ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ochronę roślin;
- 4) alarmowe poziomy dla niektórych substancji w powietrzu;
- 5) poziomy informowania dla niektórych substancji w powietrzu;
- 6) pułap stężenia ekspozycji;
- 7) warunki, w jakich ustala się poziom substancji, takie jak temperatura i ciśnienie;
- 8) oznaczenie numeryczne substancji, pozwalające na jednoznaczną jej identyfikację;
- 9) okresy, dla których uśrednia się wyniki pomiarów;
- 10) dopuszczalną częstość przekraczania poziomów dopuszczalnych i docelowych;
- 11) terminy osiągnięcia poziomów dopuszczalnych, docelowych i celów długoterminowych oraz pułapu dla niektórych substancji w powietrzu;
- 12) marginesy tolerancji dla niektórych poziomów dopuszczalnych, wyrażone jako malejąca wartość procentowa w stosunku do dopuszczalnego poziomu substancji w powietrzu w kolejnych latach.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 września 2012 r. w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1034).

Zgodnie z § 6. 1. Informacja o uchwaleniu programu ochrony powietrza obejmuje:

- opracowanie tekstowe programu ochrony powietrza
- uchwałę sejmiku województwa w sprawie programu ochrony powietrza;
- zestawienie informacji o programie ochrony powietrza.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2012 r., poz. 914) określa strefy oraz ich nazwy i kody.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrza dla Europy, ustanawiającą środki mające na celu:

- zdefiniowanie i określenie celów dotyczących jakości powietrza, wyznaczonych w taki sposób, aby unikać, zapobiegać lub ograniczać szkodliwe oddziaływanie na zdrowie ludzi i środowiska jako całości,
- ocenę jakości powietrza w państwach członkowskich na podstawie wspólnych metod i kryteriów,
- uzyskiwanie informacji na temat jakości powietrza i uciążliwości oraz monitorowania długoterminowych trendów i poprawy stanu powietrza wynikających z realizacji środków krajowych i wspólnotowych,
- zapewnienie, że informacja na temat jakości powietrza była udostępniana społeczeństwu,
- utrzymanie jakości powietrza, tam gdzie jest ona dobra, oraz jej poprawę w pozostałych przypadkach,
- promowanie ścisłej współpracy pomiędzy państwami członkowskimi w zakresie ograniczania zanieczyszczenia powietrza.

Ponadto w trakcie realizacji Programu Ochrony Powietrza uwzględniono następujące dokumenty:

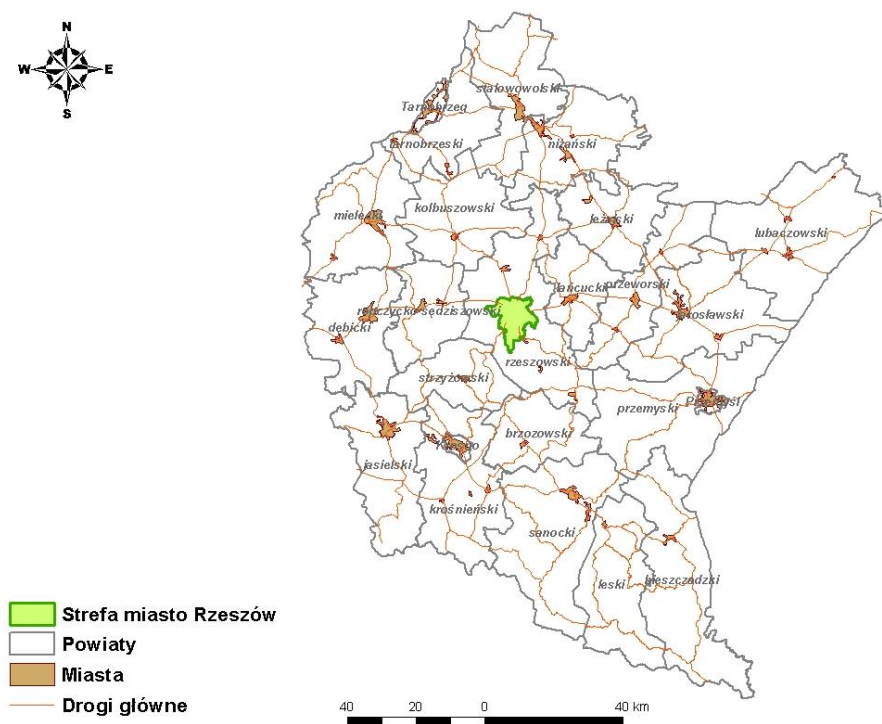
- **„Zasady sporządzania naprawczych programów ochrony powietrza w strefach”**, opracowane w Zakładzie Ochrony Atmosfery Instytutu Ochrony Środowiska w 2003 r., które jest materiałem pomocniczym przy opracowywaniu Programów Ochrony Powietrza.
- **„Aktualizacja zasad sporządzania naprawczych programów ochrony powietrza w strefach”**, Ministerstwo Środowiska, lipiec 2008 r.
- **„Wskazówki dla wojewódzkich inwentaryzacji emisji na potrzeby ocen bieżących i programów ochrony powietrza”**, wydane przez Ministerstwo Środowiska i Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w 2003 r.
- **„Wskazówki metodyczne dotyczące modelowania matematycznego w systemie zarządzania jakością powietrza”** wydane przez Ministerstwo Środowiska i Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w 2003 r.
- Wyniki bieżącej oceny jakości powietrza za rok 2012, wykonanych przez WIOŚ w Rzeszowie.
- Uchwała nr XLII/804/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów”.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

3. Część opisowa

3.1. Charakterystyka strefy

3.1.1. Położenie, ukształtowanie powierzchni

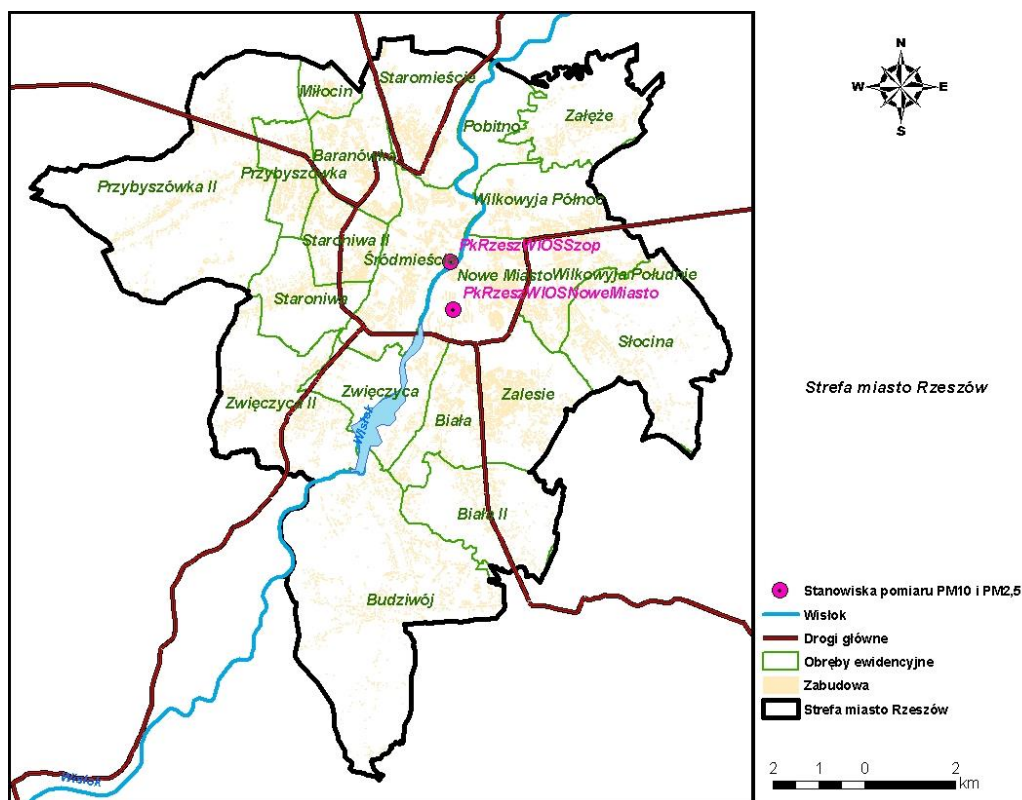

Rysunek 1 Położenie strefy miasto Rzeszów na tle województwa podkarpackiego

Program opracowywany jest dla strefy miasto Rzeszów o kodzie PL1801. Rzeszów położony jest w centrum regionu Polski południowo-wschodniej, w obszarze Euroregionu Karpaty oraz w rozwijającym się z zachodu na wschód paśmie europejskiej przestrzeni infrastrukturalnej i komunikacyjnej, w odległości około 90-100 km od przejść granicznych z Ukrainą i Słowacją.

Rzeszów jest miastem na prawach powiatu, stolicą województwa podkarpackiego. Jest największym z 45 miast tego województwa.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Rysunek 2 Strefa miasto Rzeszów

3.1.2. Lokalizacja punktów pomiarowych

Monitoring zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym PM10 w 2012 roku w Rzeszowie realizowany był w oparciu o 1 stację pomiaru tła miejskiego prowadzoną przez WIOŚ w Rzeszowie, zlokalizowaną przy ul. Szopena.

Tabela 1 Stanowisko pomiaru pyłu zawieszonego PM10 w Rzeszowie w 2012 r.

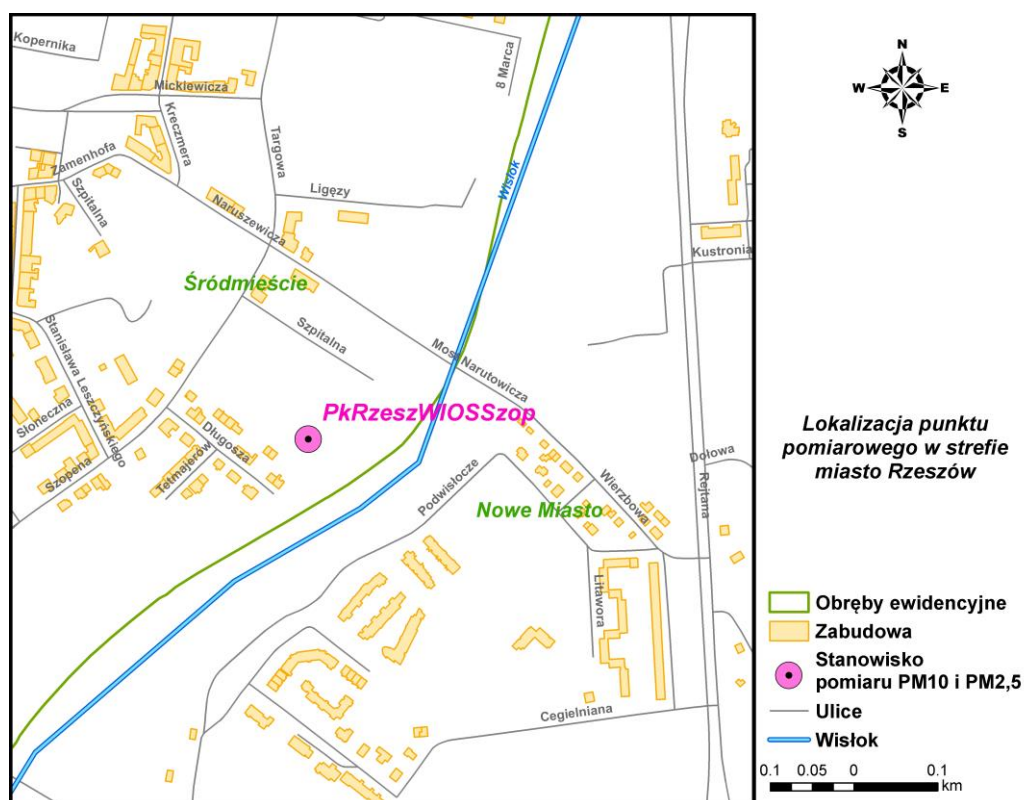
Lp.	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Współrzędne geograficzne
1.	Rzeszów, ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	22°00'52" E 50°02'03" N

Monitoring zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym PM2,5 w 2012 roku w Rzeszowie realizowany był w oparciu o 2 stacje pomiaru tła miejskiego prowadzone przez WIOŚ w Rzeszowie, zlokalizowane przy ul. Szopena oraz przy ul. Rejtana.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 2 Stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM2,5 w Rzeszowie w 2012 r.

Lp.	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Współrzędne geograficzne
1.	Rzeszów, ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	22°00'52" E 50°02'03" N
2.	Rzeszów, ul. Rejtana	PkRzeszWIOSNoweMiasto	22°00'38" E 50°01'28" N

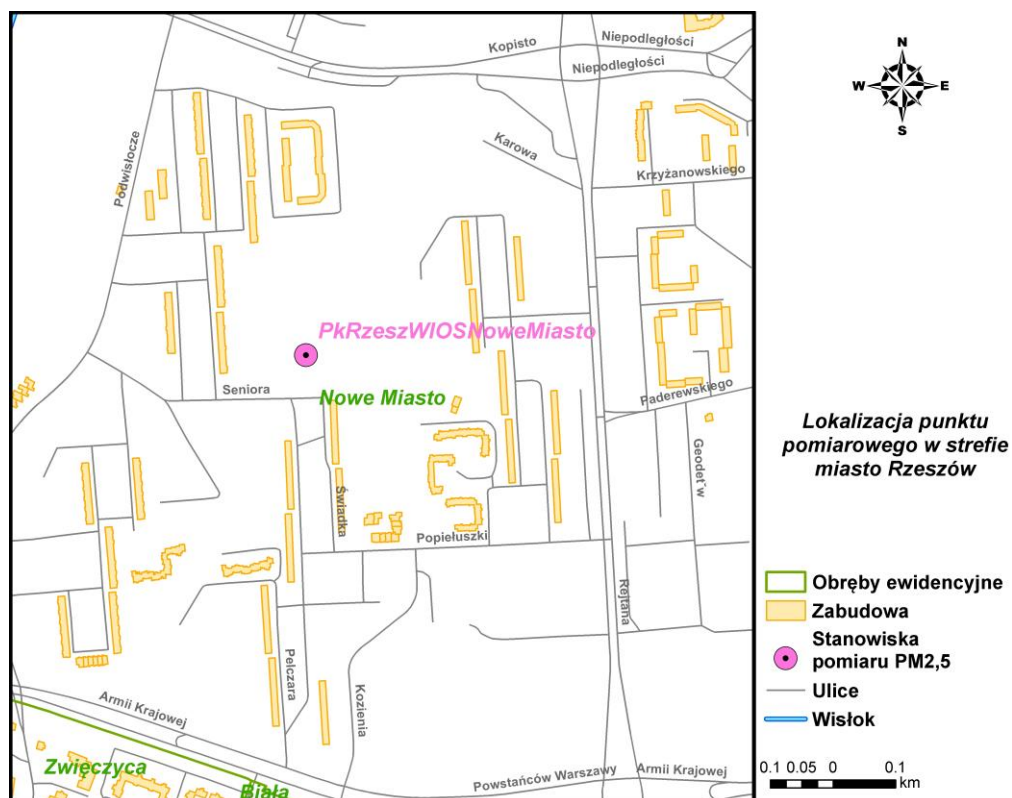
Rysunek 3 Lokalizacja stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 przy ul. Szopena w strefie miasto Rzeszów

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 4 Otoczenie stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM10 i PM 2,5 przy ul. Szopena w Rzeszowie

Źródło: www.wios.rzeszow.pl

Rysunek 5 Lokalizacja stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM2,5 przy ul. Rejtana w strefie miasto Rzeszów

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 6 Otoczenie stanowiska pomiaru pyłu zawieszono PM2,5 przy ul. Rejtana w Rzeszowie

Źródło: www.wios.rzeszow.pl

3.1.3. Powierzchnia i ludność

Miasto Rzeszów zajmuje 117 km², liczba ludności w 2012 roku wynosiła 182 028 osób, a gęstość zaludnienia 1 564 osoby/km². W stolicy województwa podkarpackiego, Rzeszowie mieszka około 8,5% ludności regionu.

Tabela 3 Liczba ludności w mieście Rzeszowie

Ogółem	Kobiety		Mężczyźni	
	osób	%	osób	%
182 028	96 064	53	85 964	47

Źródło: GUS, 2012 r.

3.1.4. Użytkowanie terenu, obszary chronione na mocy odrębnych przepisów

Miasto Rzeszów usytuowane jest na granicy dwóch głównych jednostek morfologicznych Polski południowej, makroregionu Karpat i Kotliny Sandomierskiej. Granica zasięgu między nimi przebiega w rejonie południowo-wschodniego fragmentu terytorium miasta. Część Zalesia, powierzchniowo niewielki teren leżący na południowym wschodzie miasta, zaliczana jest do Pogórza Dynowskiego, wchodzącego w skład Karpat. Centralna część miasta leży w obrębie Podgórza Rzeszowskiego, a tereny północne i północno-wschodnie są w zasięgu Pradoliny Podkarpackiej. Obie te jednostki należą do makroregionu Kotliny Sandomierskiej. Stosunkowo najmniej urozmaiconą rzeźbę terenu prezentują, nieco nachylone na północny wschód, północne fragmenty miasta, obejmujące obszary należące do Pradoliny Podkarpackiej. Lessowe tereny w środkowej części miasta, na obszarach należących do Podgórza Rzeszowskiego, posiadają urozmaiconą rzeźbę terenu. Wyraźny próg terenowy w południowo - wschodniej części miasta, nad doliną Wisłoka, wyznacza granicę

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

zasięgu terenów górskich Pogórza Dynowskiego, wyróżniający się najwyższymi wzniesieniami w tej okolicy. Na południu miasta, przy granicy z Białą, lokalna kulminacja wynosi 258 m n.p.m., a tuż poza miastem, w Lasach Matysowskich, osiąga 353,8 m n.p.m. Ważnymi elementami rzeźby terenu w mieście jest dolina Wisłoka i jego dopływów. Trasa zalewowa Wisłoka, stanowiąca element krajobrazu miasta, położona jest na poziomie 193-200 m n.p.m. i leży 3-5 m ponad poziom średniego stanu wód w korycie rzeki.

Wg danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, w 2012 roku użytki rolne w granicach administracyjnych miasta stanowiły 62%, z czego najwięcej (71%) zajmowały grunty orne.

Tabela 4 Użytkowanie gruntów w Rzeszowie

Ogółem	Użytki rolne					Grunty leśne	Pozostałe grunty
	razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki trwałe	pastwiska		
<i>w ha</i>							
11 636	7 242	5 156	215	618	857	496	3 898

Źródło: US w Rzeszowie, 2011 r.

Szata roślinna na obszarze Rzeszowa zachowała liczne fragmenty reprezentujące wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Dotyczy to przede wszystkim terenów:

- doliny Wisłoka, w tym szczególnie w jego części północnej, w okolicach Pobitnego, z głębokimi wąwozami i jarami rozcinającymi skarpe porośniętą typową murawą kserotermiczną,
- fragmentu Pogórza Dynowskiego, z licznymi zadrzewieniami, usytuowanymi w południowo-wschodnim skraju miasta, tzw. Lasów Matysowskich, gdzie na powierzchni ok. 16 ha występują niewielkie obszary leśne.

Szacuje się, że w Rzeszowie tereny zajęte przez zieleń nieurządzoną i urządzoną wynoszą łącznie ok. 1 300 ha powierzchni, co stanowi ok. 24% terytorium miasta.

Najrozleglejsze tereny zieleni nieurządzonej znajdują się w dolinie Wisłoka i są związane z dolinami jego dopływów; Młynówki, Matysówki, Przyrwy i Mikoški. Tworzą je liczne, chociaż często powierzchniowo drobne, zadrzewienia oraz łąki i pastwiska. Niska zieleń tego rodzaju zajmuje liczne tereny, zwłaszcza w południowej i południowo - wschodniej części miasta.

Zbiorowiska leśne w mieście związane są przede wszystkim z dolinami Wisłoka i jego dopływów. Większe płaty roślinności leśnej zlokalizowane są na zachodnim jego brzegu – Lisia Góra, przy WSK PZL „Rzeszów” oraz w południowo - wschodniej części miasta, na granicy Zalesia z Białą i Matysówką (gm. Tyczyn). Niewielkie fragmenty resztek lasów łągowych, wierzbowo-topolowych występują w dolinie Przyrwy. Nad Zalewem Rzeszowskim, nad Wisłokiem, w specyficznych warunkach siedliskowych, rozwijają się łąki wierzbowo - topolowe. Florystycznie cenny i bogaty jest teren południowej części miasta, obejmujący m.in. zabagnienia w Zalewie Rzeszowskim na Wisłoku.

Na terenie miasta zlokalizowane są także pola uprawne, sady owocowe, a także tereny upraw ogrodnich.

Tereny zieleni miejskiej obejmują: parki, zieleńce miejskie, zieleń publiczną, zieleń cmentarną, zieleń towarzyszącą obiektom sportowym, lasy i ogrody działkowe.

Na terenie Rzeszowa znajduje się dziewięć parków miejskich oraz tereny zieleni urządzonej nad zalewem. Łączna powierzchnia tych terenów wynosi około 68 ha. Powierzchnie parków, szczególnie tych znajdujących się w śródmieściu są zbyt małe, łatwo ulegają dewastacji. Jedyny park o większej powierzchni – Park Sybiraków, znajduje się w znacznej odległości od śródmieścia.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Zieleńce miejskie i przyuliczne zajmują powierzchnię około 116 ha. Natomiast tereny zieleni osiedlowej zajmują około 218 ha. Zieleń towarzysząca obiektom sportowym zajmuje około 29 ha. Ogrody działkowe zajmują stosunkowo znaczną powierzchnię ponad 218 ha.

Do najważniejszych obszarów zieleni nieleśnej na terenie miasta zaliczyć należy:

- Park Jedności Polonii z Macierzą, który powstał na terenach dawnego gospodarstwa rolnego OO. Bernardynów.
- Ogród Miejski przy ul. Dąbrowskiego to przekształcony ogród OO. Reformatów. Dominują w nim drzewa liściaste (ponad 900 szt.), których wiek waha się od kilku do 200 lat. Na terenie ogrodu rośnie szereg okazów egzotycznych drzew, m.in.: kasztan jadalny, orzech czarny, katalpa, świerk (odmiana węzowa), wiśnie kuliste, platan klonolistny, wiąz górski. Jest w nim również piękna aleja grabowa oraz niezwykle dekoracyjne okazy wierzby płaczącej. Obydwa parki, położone w obrębie Śródmieścia, mają bardzo duży wpływ na walory estetyczne i kształtowanie mikroklimatu tej części miasta,
- Park Dominikański zajmuje niewielką powierzchnię, zaledwie 1,7 ha, i jest to raczej skwer, otoczony zabudową mieszkaniową.
- W Staromieście, przy ul. Rycerskiej, znajduje się zespół parkowo - pałacowy, należący niegdyś do rodziny Jędrzejowiczów. Obecnie na terenie parku mieszczą się Szpitale: Miejski oraz Przeciwgruźliczy. W wyniku budowy oraz rozbudowy Szpitala Miejskiego, powierzchnia parku uległa radykalnemu zmniejszeniu. Roślinność jest zaniedbana, wymaga uporządkowania i uzupełnienia. Park ten pełni także niezwykle ważną rolę, izolując obiekty szpitala od ul. Lubelskiej.
- Park na osiedlu Kmity oraz park Sybiraków na osiedlu Baranówka są terenami spacerowo-wypoczynkowymi o znaczeniu dzielnicowym, ze względu na swoje położenie w stosunku do terenów osiedlowych.
- Park Kultury i Wypoczynku oraz tereny nad Zalewem stanowią zagospodarowany fragment doliny Wisłoka.
- W południowo-wschodniej części Rzeszowa znajdują się dwa parki wchodzące w skład zespołów dworsko-pałacowych w Zalesiu i Słocinie, objęte ochroną zabytków i wpisane do rejestru zabytków środowiska kulturowego i krajobrazu. Park w Zalesiu położony jest około 6 km od centrum miasta. Jest to park krajobrazowy, z przewagą krajowych gatunków drzew liściastych. Przepływający potok „Zalesiański” dzieli park na część północną i południową. Park im. Wł. Szafera znajduje się w Słocinie. Jest to pozostałość dawnego zespołu parkowo-dworskiego. Starodrzew parku tworzą: jesiony, lipy drobnolistne, buki, dęby szypułkowe, klony zwyczajne, platan klonolistny i tulipanowiec amerykański. Park ten spełnia niezwykle ważną rolę w kształtowaniu krajobrazu tej części miasta.
- Dzisiejszy Stary Cmentarz został założony pod koniec XVIII w. W 1968 r. cmentarz został w całości uznany za obiekt zabytkowy. Stary Cmentarz zajmuje obecnie powierzchnię 3,65 ha; sięga od ul. Targowej do Wisłoka, a od północy i południa ograniczony jest ul. M.S. Ligęzy i placem targowym. Na cmentarzu, głównie w jego frontowej części, zachowało się jeszcze około 200 nagrobków, z których najstarsze sięgają końca XVIII w.
- W 2005 r. rozpoczęto budowę Parku Papieskiego – na 17 hektarowym terenie położonym w pobliżu Katedry.

Przez Rzeszów przepływa Wisłok, największy lewobrzeżny dopływ Sanu. Płynie on łagodnie meandrując. Tworzy dolinę o kierunku zbliżonym do południkowego. Przy północnej granicy miasta, wpływając na obszar Pradoliny Podkarpackiej, Wisłok zmienia kierunek na równoleżnikowy. Widoczny w tym rejonie cały ciąg starorzeczy wskazuje na częste zmiany hydrograficzne rzeki. Na terenie miasta do Wisłoka wpadają następujące dopływy: Przyrwa, Mikoška i Rudka (dopływy

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

lewoboczne) oraz Strug i Młynówka (dopływy prawoboczne). W południowej części miasta został wybudowany zbiornik retencyjny „Rzeszów”, który miał na celu poprawę warunków wodnych ujęcia wody pitnej w rejonie Zwiężczy.

Do obszarów chronionych na terenie Rzeszowa zaliczyć należy **rezerwat przyrody Lisia Góra** (Dz. U. Nr 166, poz. 1223). Utworzony 23.12.1998 r. Jest to rezerwat typu krajobrazowego, utworzony na powierzchni 8,11 ha, usytuowany na zachodnim brzegu Zalewu Rzeszowskiego. Na terenie rezerwatu są zbiorowiska leśne (dąbrowa i grąd) oraz łąkowe, a także stanowiska bobra.

Na terenie miasta, w centrum Rzeszowa, znajduje się 27 pomników przyrody ożywionej. Łącznie jest to 66 drzew należących do 12 gatunków, w tym jeden gatunek iglasty (modrzew).

Częściowo na terenie Rzeszowa utworzony został **jeden obszar NATURA 2000 - Wisłok Środkowy z Dopływami (kod obszaru PLH18003)**, o całkowitej powierzchni 1 064,6 ha.

Wisłok jest największym dopływem Sanu. Ma 204 km długości i zlewnię o powierzchni 3 528 km². Wypływa na wysokości 770 m n.p.m. w Beskidzie Niskim. Odcinek górski kończy się na zaporze w Besku. Od tego miejsca rzeka ma charakter ciek podgórskiego i przepływa przez płaską Kotlinę Jasielsko-Krośnieńską, a następnie przez Pogórze Strzyżowskie i Dynowskie. Krótki fragment powyżej Rzeszowa przebiega przez teren Podgórze Rzeszowskiego. Wisłok zaliczany jest do małych rzek fliszowych. W Rzeszowie na Wisłoku wybudowano stopień wodny. Większość zlewni Wisłoka to region o charakterze rolniczo - przemysłowym, o średnim natężeniu czynników zagrażających środowisku. W wielu miejscach bezpośrednio do rzeki dochodzą pola uprawne. Brzegi Wisłoka są porośnięte wąskim pasem zadrzewień. Niezajęte pod pola uprawne powierzchnie pokryte są łąkami. Szerokość koryta waha się od 5 do 10 m w górnej części, do około 20 metrów części dolnej. Głębokość jest również zmienna i waha się od 0,15 do 3 m. Przebieg rzeki jest urozmaicony, na przemian występują długie odcinki z szybszym prądem wody i odcinki głębsze, wolno płynące. W korycie rzeki występują nieliczne pasy roślinności zanurzonej, głównie rdestnic. Stobnica jest największym dopływem środkowego Wisłoka. Płyynie rozległą, podmokłą i częściowo zmeliorowaną doliną.

3.1.5. Czynniki klimatyczne mające wpływ na poziom substancji w powietrzu

Lokalne stosunki klimatyczne miasta Rzeszów, jak wszystkich wielkich miast, kształtowane są nie tylko w wyniku frontów atmosferycznych, ale również w wyniku wielu innych czynników, do których zalicza się między innymi: dopływ do atmosfery sztucznie wytwarzanego ciepła, dopływ zanieczyszczeń czy zmiany charakteru podłoża. W wyniku tego w mieście częściej niż na obszarach pozamiejskich obserwuje się wyższe sumy opadów, częstsze występowanie mgieł, zmniejszenie siły wiatrów oraz występowanie silnych turbulencji powietrza.

Warunki pogodowe na danym obszarze bardzo silnie wpływają na kumulację bądź rozpraszanie zanieczyszczeń. Niskie temperatury, a zwłaszcza jej spadek poniżej 0°C, z czym wiąże się większa emisja na skutek wzmożonego zapotrzebowania na ciepło, okresy bezwietrzne lub o małych prędkościach wiatrów (brak przewietrzania miasta), dni z mgłą, wskazujące często na przyziemną inwersję temperatury, hamującą dyspersję zanieczyszczeń (występujące najczęściej w okresie jesienno-zimowym), okresy następujących po sobie kilku, a nawet kilkunastu dni bez opadów (brak wymywania zanieczyszczeń) są warunkami sprzyjającymi kumulowaniu się zanieczyszczeń. Natomiast warunki pogodowe, które sprzyjają rozpraszaniu zanieczyszczeń, to: duże prędkości wiatrów (lepsze przewietrzanie), opad, który zapewnia wymywanie zanieczyszczeń, dni ciepłe, słoneczne, sprzyjające powstawaniu pionowych prądów powietrza (konwekcja), zapewniając wynoszenie zanieczyszczeń.

Miasto Rzeszów położone na pograniczu dwóch regionów fizyczno-geograficznych charakteryzują warunki klimatyczne strefy przejściowej: cieplejszej Kotliny Sandomierskiej i chłodniejszego Pogórze Karpackiego. Rzeszów położony jest w „Sandomiersko-Rzeszowskiej”

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

dzielniczy rolniczo-klimatycznej, charakteryzującej się najniższą temperaturą w miesiącu styczniu wynoszącą $-5,3^{\circ}\text{C}$, najwyższą w lipcu wynoszącą $17,7^{\circ}\text{C}$. Średnia roczna amplituda wynosi około 23°C . Okres wegetacyjny trwa około 220 dni. Notuje się około 122 dni z przymrozkami, około 57 dni mroźnych oraz 37 dni gorących. Największa liczba dni gorących występuje w lipcu i wynosi około 11,4 dnia.

Okres letni (średnia temperatura dobową powyżej 15°C) trwa 90-100 dni w roku. Liczba dni mroźnych wynosi około 18 w styczniu oraz od 3 do 13 w grudniu, do około 5 w marcu. Ogółem notuje się średnio w roku 51 dni mroźnych. Dni przymrozkowe obserwuje się średnio 121 razy w roku. Warunki wilgotnościowe nie odbiegają od średnich krajowych. Najbardziej wilgotnymi miesiącami są listopad i grudzień (86-88% wilgotności względnej), najmniej maj i czerwiec. Z przebiegiem temperatury i wilgotności powietrza związane jest występowanie mgieł i zamglań, których największa ilość przypada na ostatnie miesiące roku. Ruch powietrza w makroskali rejonu Rzeszowa, zdominowany jest napływem z kierunków zachodniego i wschodniego oraz modyfikującą rolę doliny Wisłoka i gór. Przeważającymi wiatrami są wiatry z kierunku zachodniego (19%) i południowo-zachodniego (15%). Cisze i wiatry do 1 m/s występują przez około 8,6% czasu w roku. Ilość dni pogodnych wynosi 45, pochmurnych ok. 150. Rejon, w którym położony jest Rzeszów otrzymuje około 700 mm opadu na rok. Najwyższe w ciągu roku są opady letnie. Średnio wynoszą one 90 - 98 mm miesięcznie.

W obszarach zabudowanych Rzeszowa występują charakterystyczne odstępstwa właściwe dla dużych zespołów miejsko-przemysłowych. Wiążą się one z powstaniem miejskiej wyspy ciepła, obejmującej zasadniczo centrum miasta, ze wzrostem temperatur minimalnych o $1-2^{\circ}\text{C}$ i temperatury średniej o około $0,5^{\circ}\text{C}$, ograniczoną wentylacją naturalną zabudowy w centrum lub też hiperwentylacją w obrzeżnych osiedlach wielorodzinnych. Zmniejszona jest też częstość występowania mgieł lub zamglań. Z kolei w terenach najniżej położonych, o podłożu naturalnym, lecz wilgotnym, mogą pojawiać się ze zwiększoną częstością warunki wysokiej wilgotności powietrza, prowadzące do tworzenia się mgieł i radiacyjnych spływów powietrza chłodnego z wyżej położonych miejsc.

Dolina Wisłoka wraz z systemem dolin jego dopływów tworzy w układzie miasta system terenów biologicznie czynnych i stanowi system wentylacyjny miasta, zapewniający korzystne warunki klimatyczne i odgrywa decydującą rolę w przewietrzaniu miasta. System ten w układzie miasta nie spełnia swojej roli w sposób prawidłowy. Zakłócenia w jego działaniu zostały spowodowane działalnością człowieka, poprzez nadmierne zabudowanie niektórych fragmentów dolin, a także zmianę warunków hydrograficznych i morfologicznych w wyniku skanalizowania niektórych dopływów Wisłoka.

3.1.6. Obszary przekroczeń w 2012 r.

Poniżej w syntetyczny sposób przedstawiono charakterystykę obszarów przekroczeń wartości dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5. Szczegółowy opis obszarów przekroczeń zamieszczono w rozdziale 6.6.

Tabela 5 Obszary przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 wyznaczonych na podstawie modelowania w mieście Rzeszowie w 2012 roku

Nr	Kod	Charakter	Emisja łączna w obszarze [Mg/rok]	Powierzchnia przekroczeń [km ²] / liczba ludności / wartość z obliczeń [µg/m ³]* / wartość z pomiaru [µg/m ³]*
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM10 24h</i>				
1	Pk12sRzePM10d01	miejski	1 794,7	53,6 / 168300 / 138,9 / 71,8
2	Pk12sRzePM10d02	miejski	3,5	0,9 / 150 / 56,8 / -

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Nr	Kod	Charakter	Emisja łączna w obszarze [Mg/rok]	Powierzchnia przekroczeń [km ²] / liczba ludności / wartość z obliczeń [µg/m ³]* / wartość z pomiaru [µg/m ³]*
Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM10 rok				
1	Pk12sRzePM10a01	miejski	385,1	4,7 / 43000 / 56,2 / 39,7
2	Pk12sRzePM10a02	miejski	306,4	2,9 / 14660 / 65,9 / -
3	Pk12sRzePM10a03	miejski	24,1	0,3 / 1485 / 47,8 / -
Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM2,5 rok				
1	Pk12sRzePM2,5a01	miejski	204,2	1,1 / 7100 / 41,1 / 25,5
2	Pk12sRzePM2,5a02	miejski	153,9	1,0 / 6690 / 31,8 / -
3	Pk12sRzePM2,5a03	miejski	10,3	0,02 / 700 / 25,4 / -

* dla obszarów z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM10 24h podano wartości średnie dobowe, dla obszarów z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu PM10 rok i PM2,5 rok podano wartości średnie roczne

3.2. Stan jakości powietrza w strefie

3.2.1. Substancje, dla których opracowano Program Ochrony Powietrza

„Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów” został opracowany ze względu na naruszenie standardu jakości powietrza – przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5.

Poziomy stężenie zanieczyszczeń do osiągnięcia i utrzymania w strefie miasto Rzeszów, według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1031), to:

- pył zawieszony PM10 o okresie uśredniania wyników 24 godziny - 50 µg/m³;
Dopuszczalna częstość przekraczania w ciągu roku – 35 dni,
- pył zawieszony PM10 o okresie uśredniania wyników pomiarów rok kalendarzowy – 40 µg/m³,
- pył zawieszony PM2,5 o okresie uśredniania wyników pomiarów rok kalendarzowy – 25 µg/m³,

Powyższe standardy jakości powietrza są wiążące dla władz samorządowych.

W zakresie zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10 powinny zostać osiągnięte i dotrzymane we wszystkich strefach do roku 2005.

Dla standardu jakości powietrza odnoszącego się do stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM2,5 wyznaczono poziom dopuszczalny wynoszący 25 µg/m³, który powinien zostać osiągnięty do 2015 roku. Do tego czasu dopuszcza się przekraczanie poziomu dopuszczalnego o ustalony dla każdego roku margines tolerancji. Od 2020 roku poziom dopuszczalny średniej rocznej wartości pyłu zawieszonego PM2,5 zostanie obniżony do 20 µg/m³.

W poniższej tabeli zestawiono wartości marginesu tolerancji, o jaki będzie mógł być przekraczany poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM2,5 do 2015 roku:

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 6 Wartości marginesu tolerancji dla pyłu zawieszonego PM2,5

Nazwa/Rok		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Margines tolerancji	µg/m ³	4	3	2	1	1	0
Poziom dopuszczalny wraz z marginesem tolerancji	µg/m ³	29	28	27	26	26	25

Dla pyłu zawieszonego PM2,5 rozporządzenie określa także odrębny standard jakości powietrza dla terenów miejskich – pułap stężenia ekspozycji, czyli poziom określony na podstawie wskaźnika średniego narażenia w celu ograniczenia szkodliwych skutków dla zdrowia ludzkiego.

Tabela 7 Pułap stężenia ekspozycji, okres, dla którego uśrednia się wyniki pomiarów oraz termin osiągnięcia pułapu stężenia ekspozycji

Nazwa substancji	Okres uśredniania wyników pomiarów	Pułap stężenia ekspozycji [µg/m ³]	Termin osiągnięcia pułapu stężenia ekspozycji
Pył zawieszony PM2,5	Trzy lata kalendarzowe	20	2015

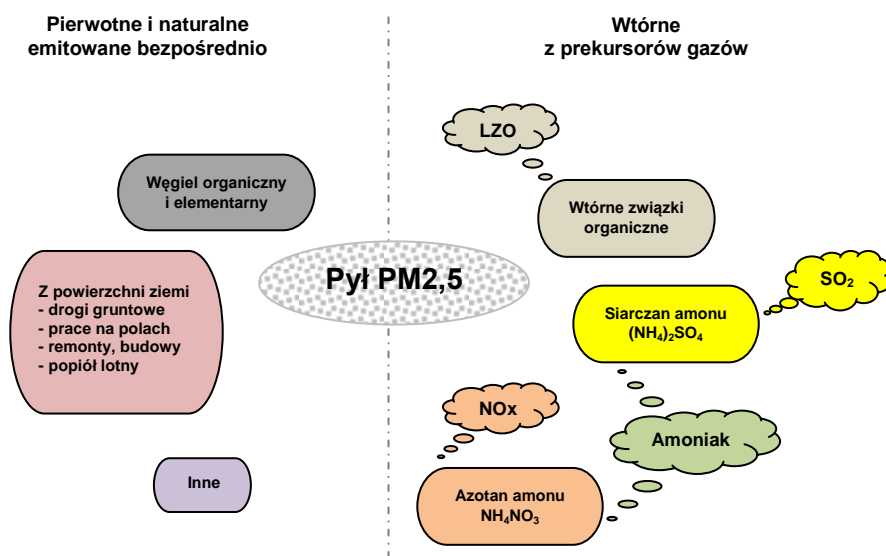
Określone w opracowaniu „Informacja o wartości wskaźnika średniego narażenia dla miasta o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy i aglomeracji oraz wartości krajowego wskaźnika średniego narażenia dla pyłu PM2,5 w Polsce za rok 2011” (GIOŚ, 2012) wartość średniego wskaźnika narażenia dla miasta Rzeszowa w 2012 roku wynosiła 28,8 µg/m³. W opracowaniu „Aktualizacja prognoz pyłu PM10 i PM2,5 dla lat 2015, 2020 na podstawie modelowania z wykorzystaniem nowych wskaźników emisyjnych. Etap – II” (GIOŚ, 2012) określono prognozę wartości wskaźnika średniego narażenia na lata 2015 oraz 2020, przy założeniu, że zostaną uwzględnione wszystkie działania wynikające z planowanych zmian dokumentów (Dyrektywa 2010/75/UE zwana dyrektywa IED oraz dokumenty BREF i BAT dla poszczególnych gałęzi przemysłu) oraz prognozy zmian emisji komunalnej i komunikacyjnej. Wartości te wynoszą: dla 2015 - 25,3 µg/m³, dla 2020 24,4 µg/m³. Jak widać, zmiany te są niewystarczające dla osiągnięcia pułapu stężenia ekspozycji.

Rozporządzenie określa ponadto poziom docelowy pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników pomiarów rok kalendarzowy – 25 µg/m³, ustalany ze względu na ochronę zdrowia ludzi. Standard ten powinien być osiągnięty od 2010 r.

Źródła pochodzenia i skład pyłu zawieszonego w powietrzu

Pył zawieszony, zarówno PM10 jaki i PM2,5, jest mieszaniną bardzo drobnych cząstek stałych i ciekłych, które mogą pochodzić z emisji bezpośredniej (pył pierwotny) lub też powstają w wyniku reakcji między substancjami znajdującymi się w atmosferze (pył wtórny). Pył wtórny to w głównej mierze PM2,5. Prekursorami pyłów wtórnych są przede wszystkim tlenki siarki, tlenki azotu i amoniak. Stacje pomiarowe jakości powietrza, poza pomiarem stężeń pyłu zawieszonego PM2,5 analizują również jego skład chemiczny w pobranych próbkach. W zależności od umiejscowienia danego punktu pomiarowego skład chemiczny pyłu może się różnić. Uwarunkowane jest to wpływem odmiennych źródeł emisji, co częściowo jest konsekwencją zmienności pór roku. W skład pyłu wchodzi głównie węgiel organiczny i elementarny, materia mineralna, wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA) – w tym benzo(a)piren metale ciężkie takie jak: ołów, kadm, nikiel, arsen i inne, jony sodu, potasu, wapnia, magnezu, jony amonowe, siarczany, azotany, chlorki, dioksyny i furany.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 7 Schemat źródeł pyłu zawieszonego PM2,5

Źródło: na podst. prezentacji „Przygotowanie inwentaryzacji emisji cząstek pyłu drobnego” <http://www.noaca.org>

Źródła pyłu zawieszonego w powietrzu można podzielić na antropogeniczne i naturalne. Wśród antropogenicznych wymienić należy:

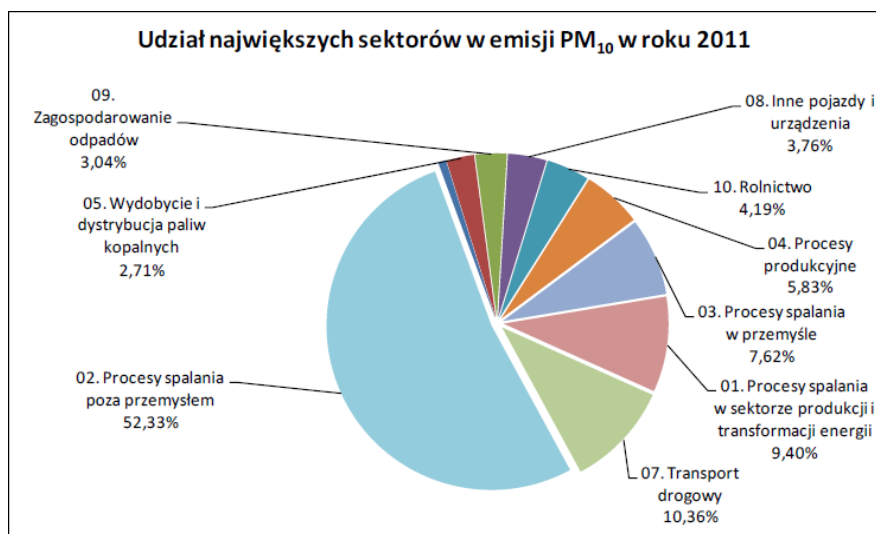
- źródła przemysłowe (energetyczne spalanie paliw i źródła technologiczne),
- transport samochodowy (pył ze ścierania oraz pył unoszony),
- spalanie paliw w sektorze bytowo-gospodarczym.

Źródła naturalne to przede wszystkim:

- pylenie roślin,
- erozja gleb,
- wietrzenie skał
- aerozol morski.

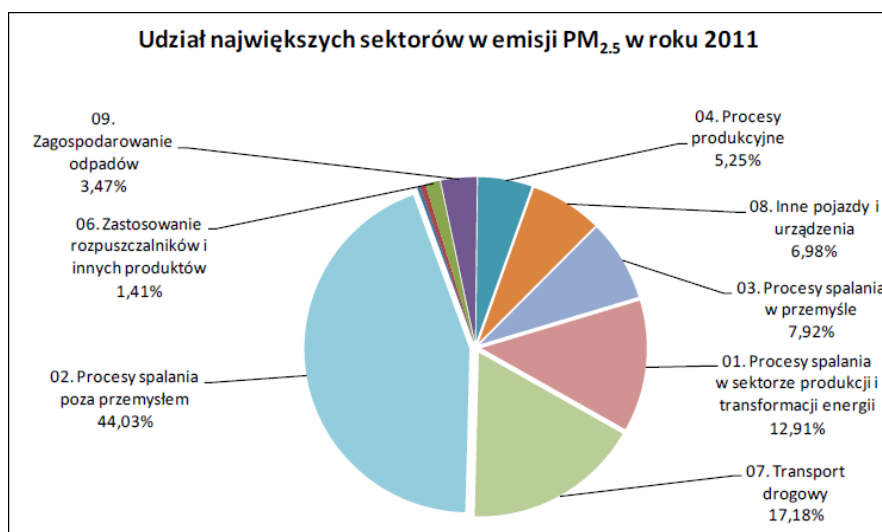
Według rocznych, krajowych raportów wykonywanych przez Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE) największy udział w emisji pyłów drobnych i bardzo drobnych ma sektor spalania paliw poza przemysłem, czyli między innymi ogrzewanie indywidualne budynków. Należy pamiętać, iż w zależności od typu źródła emisji pył zawieszony PM2,5 stanowi od 60 do ponad 90% pyłu zawieszonego PM10.

**Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych**

Rysunek 8 Udziały poszczególnych rodzajów emitentów w emisji pyłu zawieszonego PM10

Źródło: Krajowy bilans emisji SO₂, NO_x, CO, NH₃, NMLZO, pyłów, metali ciężkich i TZO za lata 2010 - 2011 w układzie klasyfikacji SNAP, RAPORT SYNTETYCZNY, 2013, KOBIZE, Warszawa.

Rysunek 9 Udziały poszczególnych rodzajów emitentów w emisji pyłu zawieszonego PM2,5

Źródło: Krajowy bilans emisji SO₂, NO_x, CO, NH₃, NMLZO, pyłów, metali ciężkich i TZO za lata 2010 - 2011 w układzie klasyfikacji SNAP, RAPORT SYNTETYCZNY, 2013, KOBIZE, Warszawa.

Wpływ pyłu zawieszonego na zdrowie ludzi i na środowisko naturalne

Czynnikiem sprzyjającym szkodliwemu oddziaływaniu pyłu na zdrowie jest przede wszystkim wielkość cząstek. W pyłe zawieszonym całkowitym (TSP), ze względu na wielkość cząstek, wyróżnia się frakcje o ziarnach: powyżej 10 µm oraz poniżej 10 µm (pył zawieszony PM10). Małe cząstki o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów (tj. 1/10 milimetra) stwarzają największe problemy. Niewidzialne gołym okiem mikrocząstki, mające średnicę zaledwie 2,5 mikrona, są niezwykle niebezpieczne dla naszego zdrowia. Są tak małe, że przenikają bezpośrednio do płuc i krwioobiegu.

Pył zawieszony PM_{2,5} zagraża zdrowiu przyczyniając się do wzrostu zgonów i zachorowalności na choroby serca i układu krążenia, dróg oddechowych oraz raka płuc. Wzrost stężeń pyłu zawieszonego PM_{2,5} może spowodować wzrost ryzyka nagłych wypadków wymagających hospitalizacji z powodu problemów z krążeniem i oddychaniem.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Raporty Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) wskazują na znaczący wpływ pyłu zawieszonego PM2,5 na zdrowie ludzi. Począwszy od małych zmian chorobowych górnych dróg oddechowych i zaburzeniu czynności płuc, poprzez zwiększenie ryzyka objawów wymagających przyjęcia na izbę przyjęć lub podjęcia leczenia szpitalnego, do zwiększonego ryzyka zgonu przez obciążony układ krążenia i układ oddechowy, oraz raka płuc. W szczególności skutkami długoterminowej ekspozycji na pył jest skrócona długość życia, która jest szczególnie powiązana z obecnością pyłu drobnego.

Grupami wysokiego ryzyku są osoby starsze, dzieci, oraz osoby mające problemy z sercem i układem oddechowym.

Pył może powodować następujące problemy ze zdrowiem:

- podrażnienie górnych dróg oddechowych,
- kaszel,
- podrażnienie naskórka i śluzówki
- alergię
- trudności w oddychaniu,
- zmniejszenie czynności płuc,
- astmę,
- rozwój przewlekłego zapalenia oskrzeli,
- arytmie serca,
- atak serca,
- nowotwory płuc, gardła i krtani,
- przedwczesną śmierć związaną z niewydolnością serca lub chorobą płuc,

Z badań epidemiologicznych prowadzonych w aglomeracji górnośląskiej wynika, iż wzrost stężenia zanieczyszczeń pyłowych PM10 o $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ powoduje kilkuprocentowy wzrost zachorowań na choroby górnych dróg układu oddechowego, w tym astmy.

W skład frakcji pyłu PM10 wchodzi frakcja o średnicy ziaren poniżej $2,5 \mu\text{m}$ (pył zawieszony PM2,5). Według najnowszych raportów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) frakcja PM2,5 uważana jest za wywołującą poważne konsekwencje zdrowotne, ponieważ ziarna o tak niewielkich średnicach mają zdolność łatwego wnikania do pęcherzyków płucnych, a stąd do układu krążenia.

Największe zawartości frakcji PM2,5 w TSP w Polsce występują w przypadku procesów produkcyjnych (ok. 54%), oraz w sektorze komunalno-bytowym (ok. 35%). Analizując udział frakcji pyłu zawieszonego PM2,5 w pyłe zawieszonym PM10 warto zwrócić uwagę, że jest on największy przy transporcie drogowym, gdzie stanowi ok. 90%. Należy przy tym podkreślić, że znaczna część emisji pyłu z transportu drogowego pochodzi z procesów innych niż spalanie paliw, do których zaliczyć można np. ścieranie opon i hamulców oraz ścieranie nawierzchni dróg i unoszenie.

Jak wynika z raportów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), długotrwałe narażenie na działanie pyłu zawieszonego PM2,5 skutkuje skróceniem średniej długości życia. Szacuje się, że życie przeciętnego mieszkańca Unii Europejskiej jest krótsze z tego powodu o ponad 8 miesięcy. Jest to równoznaczne z 3,6 milionami lat życia traconych każdego roku w przeliczeniu na wszystkich mieszkańców UE. Życie przeciętnego Polaka, w stosunku do mieszkańca UE, jest krótsze o kolejne 2 miesiące z uwagi na występujące w naszym kraju większe zanieczyszczenie pyłem aniżeli wynosi średnia dla krajów Unii. Krótkotrwała ekspozycja na wysokie stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 jest równie niebezpieczna, powodując wzrost liczby zgonów z powodu chorób układu oddechowego i krążenia oraz wzrost ryzyka nagłych przypadków wymagających hospitalizacji.

W przypadku roślin pył, który osadza się na ich powierzchni, zatyka aparaty szparkowe oraz blokuje dostęp światła utrudniając tym samym fotosyntezę. Nie bez znaczenia jest też wpływ na środowisko naturalne, gdzie obecność pyłu może prowadzić do ograniczenia widoczności (powstawanie mgieł). Cząstki pyłu przenoszone są przez wiatr na duże odległości (do 2 500 km), następnie osiadają na powierzchni gleby lub wody. Skutki zanieczyszczenia drobnym pyłem

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

unoszonym obejmują również: zmianę pH (podwyższenie kwasowości jezior i strumieni); zmiany w bilansie składników pokarmowych w wodach przybrzeżnych i dużych dorzeczach; zanik składników odżywczych w glebie, wyniszczenie wrażliwych gatunków roślin na terenie lasów i upraw rolnych, a także niekorzystny wpływ na różnorodność ekosystemów.

Pył obecny w powietrzu może mieć nawet negatywny wpływ na walory estetyczne otaczającego nas krajobrazu. Zanieczyszczenia mogą uszkodzić kamień i inne materiały, w tym ważnych kulturowo obiektów takich jak rzeźby czy pomniki i budowle historyczne.

Powyższe fakty znalazły swoje odzwierciedlenie w dyrektywie w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (dyrektywa CAFE) – zdecydowano o włączeniu pyłu zawieszonego PM2,5 do pakietu podstawowych zanieczyszczeń mierzonych w ramach monitoringu prowadzonego przez państwa członkowskie, a także wyznaczono bardzo ambitne i trudne do osiągnięcia cele względem redukcji tego zanieczyszczenia.

Należy podkreślić, że pyły oddziałują szkodliwie nie tylko na zdrowie ludzkie, ale także na roślinność, glebę i wodę.

3.2.2. Zanieczyszczenie pyłem zawieszonym PM10

3.2.2.1. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 w latach 2008-2011

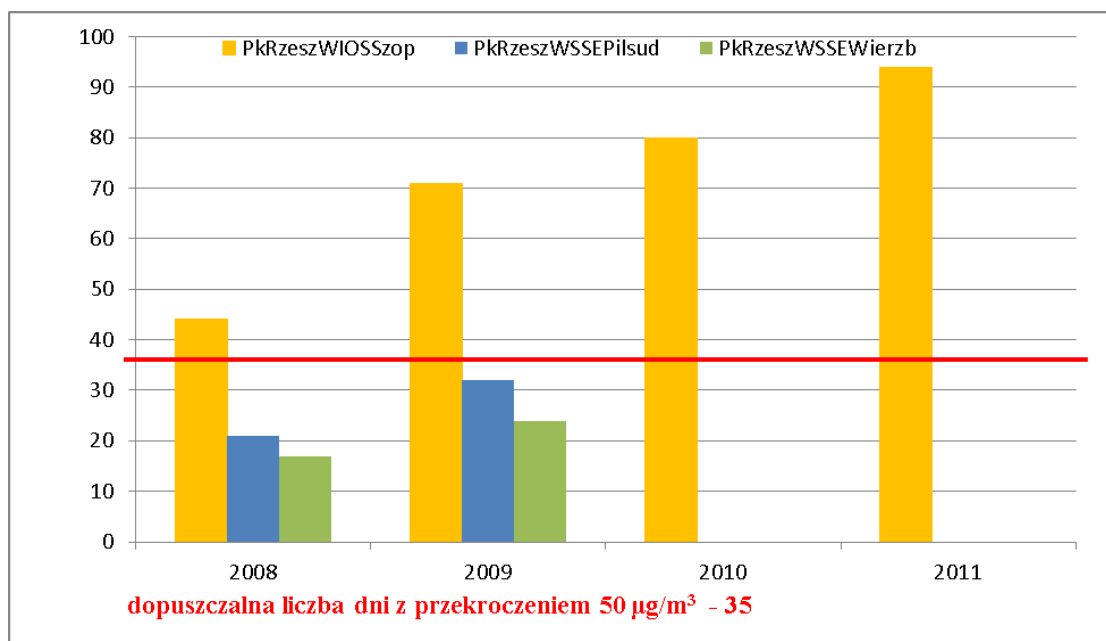
Poniżej przedstawiono wyniki pomiarów stężeń pyłu zawieszonego PM10 ze stacji monitoringu, zlokalizowanych na terenie strefy miasto Rzeszów, za lata 2008-2011. W analizowanym okresie wszystkie pomiary wykonywane były metoda manualną, a jednostkami odpowiedzialnymi za ich prowadzenie były WIOŚ w Rzeszowie oraz do 2009 WSSE. Po roku 2009 na terenie miasta Rzeszowa pozostało wyłącznie jedno stanowisko pomiaru pyłu zawieszonego PM10 prowadzone przez WIOŚ w Rzeszowie.

Tabela 8 Pomiary stężeń pyłu zawieszonego PM10 w strefie miasto Rzeszów w latach 2008-2011

Lp.	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Typ pomiaru	Rok	Kompletność serii [%]	PM10 24h (36 max) [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	Liczba przekr.	PM10 rok [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]
1.	Rzeszów ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	manualny WIOŚ	2008	81	59	44	34,7
				2009	96	67,6	71	38,3
				2010	95	73,8	80	39,9
				2011	93	72,3	94	42,2
2.	Rzeszów ul. Piłsudskiego	PkRzeszWSSEPilsud	manualny WSSE	2008	85	46	21	29,8
				2009	75	47	32	29,5
3.	Rzeszów ul. Wierzbowa	PkRzeszWSSEWierzb	manualny WSSE	2008	89	41	17	25,7
				2009	74	42	24	26,5

Wyniki pomiarów wskazują, iż na terenie strefy miasto Rzeszów normy zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10, wyrażone stężeniem średnim dobowym (36 maksimum – 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$), w okresie od 2008 do 2010 roku były regularnie przekraczane na stacji przy ul. Szopena. Stanowiska przy ul. Wierzbowej oraz Piłsudskiego nie wykazywały przekroczeń standardów jakości powietrza.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 10 Liczba dni z przekroczeniami na stanowiskach pomiarowych w latach 2008-2011

Dla stężenia średniorocznego (40 µg/m³) przekroczenie standardu wystąpiło 2011 r., ale wówczas nie pracowały już stanowiska przy ul. Wierzbowej oraz Piłsudskiego. Zauważa się, że najwyższe stężenia średnie dobowe wyróżniają rok 2010, natomiast największa liczba dni z przekroczeniami oraz najwyższe stężenia średnie dla roku wyróżniają rok 2011. W obu latach występowały wyjątkowo niekorzystne warunki meteorologiczne, skutkujące wzmożoną emisją z indywidualnych systemów grzewczych w sezonie zimowym.

3.2.2.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 w strefie miasto Rzeszów w 2012 roku

Program Ochrony Powietrza ma na celu wskazanie obszarów, dla których muszą być podjęte działania ograniczające stężenia pyłu zawieszonego PM10 do poziomu dopuszczalnego. Poniżej, w tabeli, przedstawiono charakterystykę stanowisk, na których w 2012 roku zostały przekroczone dopuszczalne poziomy pyłu zawieszonego PM10, na rysunku przedstawiono lokalizacje stacji pomiarowych.

Tabela 9 Stanowiska pomiarowe, z których wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 zakwalifikowane do oceny rocznej w 2012 r.

Lp.	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Typ pomiaru	Pył zawieszony PM10 24h			Pył zawieszony PM10 rok	
				[µg/m ³]	liczba przekr.	% przekr.	[µg/m ³]	% przekr.
1.	Rzeszów ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	manualny	71,8*	58	144	39,7	-

*wartość 36 maksimum

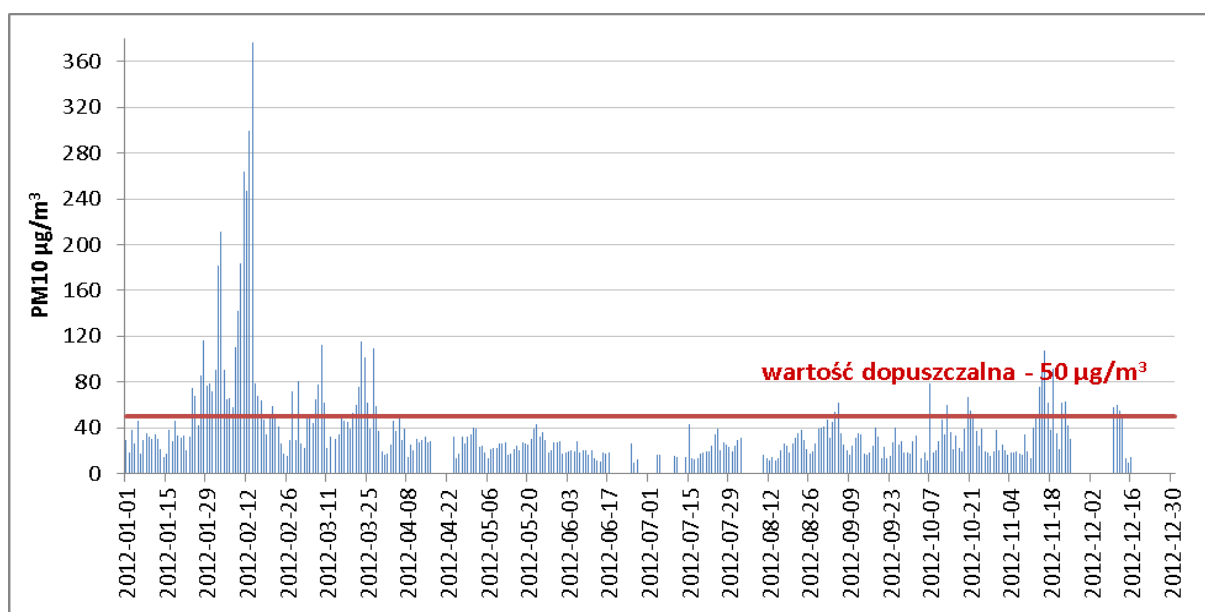
Pomiary stężeń pyłu zawieszonego PM10 w 2012 roku prowadzone były metodą manualną na stanowisku przy ul. Szopena. Stwierdzono przekroczenie średniego dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 oraz brak przekroczenia poziomu średniego dla roku.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Najwyższe stężenia średnie dobowe pyłu zawieszonego PM10 wyniosły 71,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oraz 39,7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dla średniego rocznego pyłu zawieszonego PM10. Liczba dni z przekroczeniami wyniosła 58.

3.2.2.3. Czynniki powodujące przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 w 2012 roku

W celu ustalenia przyczyn występowania przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 w strefie miasto Rzeszów dokonano analizy przebiegów stężeń średnich dobowych tego zanieczyszczenia.

Rysunek 11 Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM10 na stanowisku pomiarowym w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Najwyższe wartości stężeń pyłu zawieszonego PM10 występują w miesiącach zimowych. Można zatem założyć, że odpowiedzialna jest za nie przede wszystkim niska emisja z systemów grzewczych, związana z sektorem komunalno-bytowym. W okresie zimowym częstym zjawiskiem są ponadto szczególnie niekorzystne scenariusze meteorologiczne, obejmujące cisze wiatrowe, niskie położenie warstwy inwersyjnej czy niż baryczne, utrudniające dyspersję zanieczyszczeń. Równocześnie należy zauważyć, iż miało miejsce kilka przekroczeń wartości dopuszczalnych w sezonie poza grzewczym, co może wiązać się emisją komunikacyjną lub napływem.

3.2.3. Zanieczyszczenie pyłem zawieszonym PM2,5

3.2.3.1. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM2,5 w latach 2010 -2011

W strefie miasto Rzeszów pomiary pyłu zawieszonego PM2,5 prowadzone są od 2010 roku. Pomiary prowadzone są metodą manualną na stanowisku przy ul. Szopena oraz na stanowisku przy ul. Rejtana.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 10 Stacje pomiarowe, z których wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM2,5 zakwalifikowane zostały do oceny rocznej w 2010 i 2011 r.

Lp.	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Typ pomiaru	Rok	Pył zawieszony PM2,5 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]
1.	Rzeszów ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	manualny	2010 r.	24,4
				2011 r.	29,2
2.	Rzeszów ul. Rejtana	PkRzeszWIOSNoweMiasto	manualny	2010 r.	27,8
				2011 r.	30,0

Poziom dopuszczalny dla pyłu zawieszonego PM2,5 wynosi $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ dla okresu uśredniania rok. Do 2015 roku obowiązuje margines tolerancji, który w 2012 r. wynosił $2 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Od 2011 roku na obu stanowiskach pomiarowych w strefie miasto Rzeszów wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego. Jedynie na ul. Szopena w 2010 r. dotrzymana została wartość dopuszczalna pyłu zawieszonego PM2,5, a na stanowisku przy ulicy Rejtana wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji.

3.2.3.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM2,5 w 2012 roku

Ocena jakości powietrza w strefie miasto Rzeszów w 2012 roku uwzględniała wyniki pomiarów poziomu pyłu zawieszonego PM2,5 ze stanowiska na ulicy Szopena oraz na ulicy Rejtana. Na podstawie wyników pomiarów strefę miasto Rzeszów zakwalifikowano do klasy C pod względem ochrony zdrowia, gdyż stwierdzono przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 powiększonego o margines tolerancji, który w 2012 roku wynosił $2 \mu\text{g}/\text{m}^3$. W 2012 roku na obu stanowiskach pomiarowych w strefie miasto Rzeszów wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego, a na stanowisku przy ulicy Rejtana wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji.

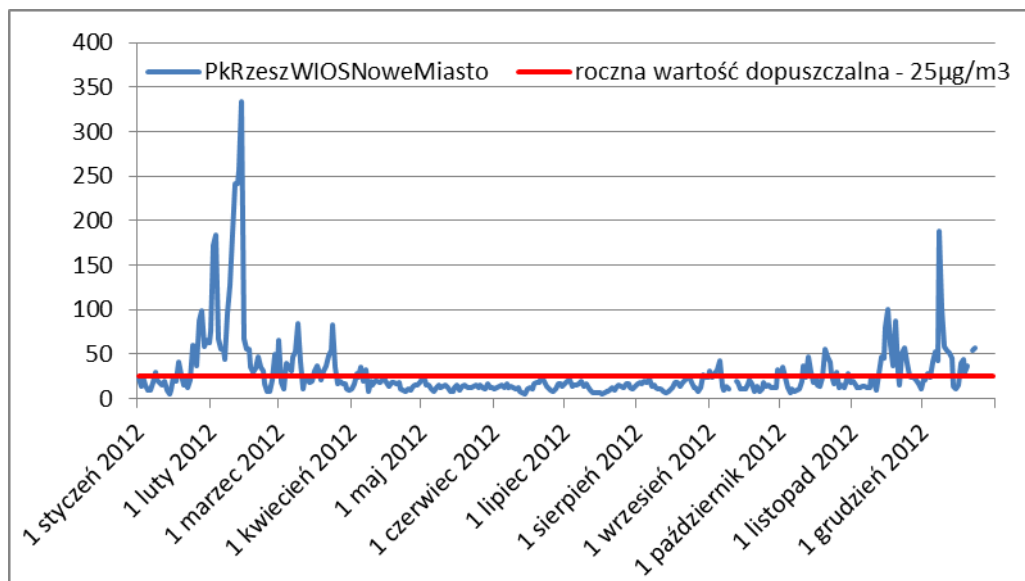
Tabela 11 Stanowiska pomiarowe, z których wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM2,5 zakwalifikowane zostały do oceny rocznej w 2012 r.

Lp.	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Typ pomiaru	Pył zawieszony PM2,5 rok [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	% przekroczeń	
					PD	PD+MT
1.	Rzeszów ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	manualny	25,5	102	-
2.	Rzeszów ul. Rejtana	PkRzeszWIOSNoweMiasto	manualny	28,4	114	105

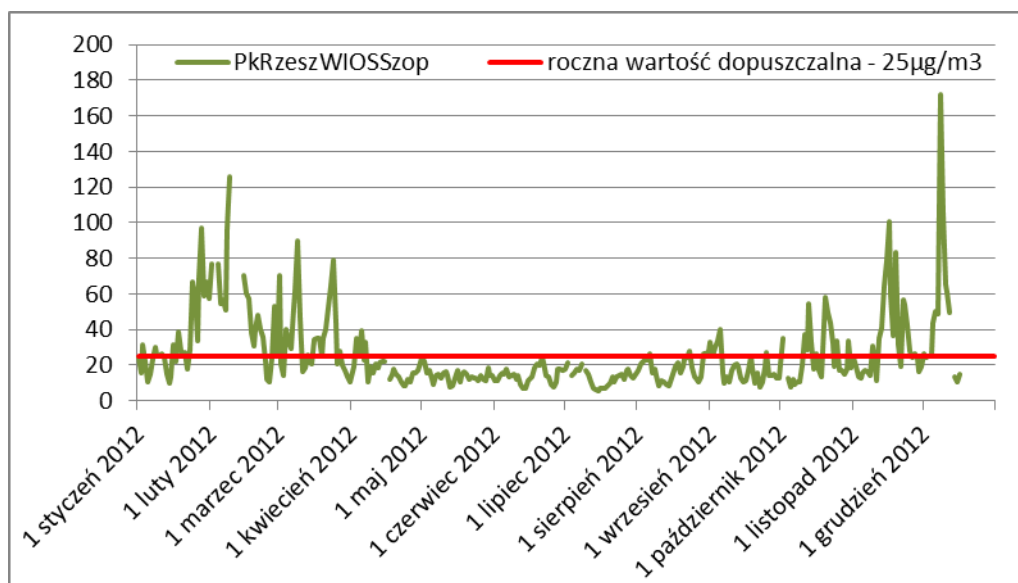
3.2.3.3. Czynniki powodujące przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5

Na poniższym wykresie przedstawiono przebieg średnich dobowych wartości stężeń pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowiskach pomiarowych w Rzeszowie przy ul. Szopena oraz przy ul. Rejtana.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 12 Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowisku pomiarowym przy ul. Rejtana w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

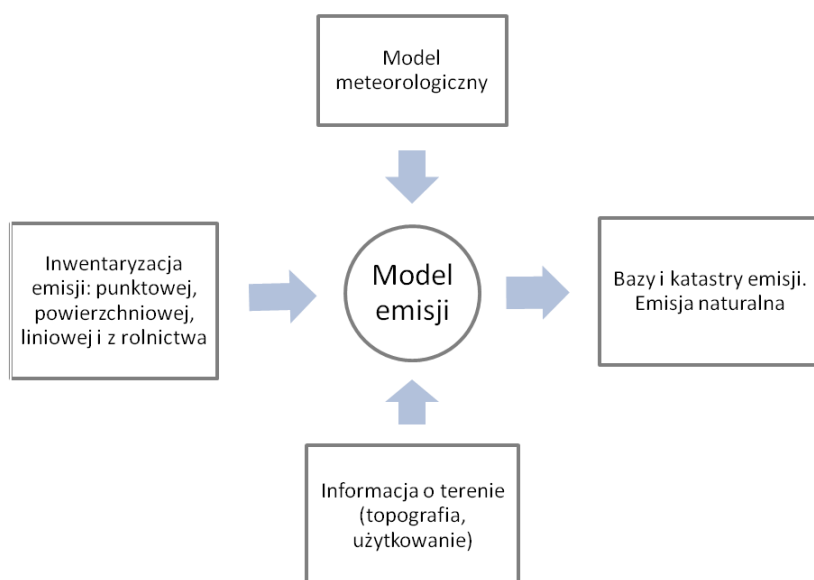
Rysunek 13 Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowisku pomiarowym przy ul. Szopena w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Analiza średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM2,5 zmierzonych w stacjach wskazuje, że najwyższe stężenia, znacznie przekraczające poziom dopuszczalny (określony dla roku), występują w okresie zimowym, co wskazuje na ich związek z emisją z indywidualnych systemów grzewczych. Równocześnie należy zwrócić uwagę, iż w sezonie letnim dość często wartości pomiarowe zbliżone są do wartości dopuszczalnej, co wskazywałoby na istotny udział innych typów źródeł (komunikacji).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

3.2.4. Emisja substancji zanieczyszczających do powietrza

Zgodnie ze schematem przedstawionym na poniższym rysunku wyróżnić można trzy główne elementy decydujące o jakości modelowania, a mianowicie: dane meteorologiczne, dane emisyjne i sam model jakości powietrza. Wydaje się, że najslabiej rozpoznane są zagadnienia związane z szacowaniem emisji. Szereg prac, w tym raporty Europejskiej Agencji Środowiska (EEA – European Environment Agency) wskazują, że mimo ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, stężenia substancji gazowych maleją nieproporcjonalnie wolno, a zanieczyszczeń pyłowych rosną. Przypuszczalną najistotniejszą przyczyną jest niedoszacowanie emisji, a nawet nieuwzględnianie niektórych typów źródeł. Przykładem jest emisja pyłu unoszonego w czasie ruchu pojazdów, lub spalanie śmieci względnie niskiej jakości paliw stałych (np. mokre drewno) w paleniskach indywidualnych. Równie istotne jest właściwe określenie zmienności emisji w funkcji zmienności warunków meteorologicznych. Z tego względu w nowoczesnych systemach modelowania wprowadzono modele emisji uwzględniające zmienność czasową, przestrzenną i związaną ze zmiennością parametrów meteorologicznych.

Rysunek 14 Schemat modelowania emisji zanieczyszczeń

W miejsce inwentaryzacji emisji, z reguły rocznej i określenia wskaźników zmienności czasowej: sezonowej, miesięcznej, w dniach tygodnia lub w ciągu dnia, model emisji umożliwia wyznaczenie baz i katastrów emisji na ogół o zmienności w funkcji: czasu, przestrzeni i warunków meteorologicznych.

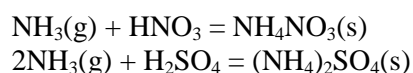
3.2.4.1. Warunki brzegowe

Bardzo istotnym elementem w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 są stężenia aerozoli wtórnych. Zastosowany do obliczeń rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń model CALPUFF jest wyposażony w schemat przemian chemicznych związków siarki i azotu MEZOPUFF. Schemat ten ujmuje pięć substancji: emitowane – NO_x i SO_2 , a także obliczane – NO_3 i HNO_3 oraz SO_4^{2-} . Koniecznym warunkiem uruchomienia obliczeń jest określenie tła amoniaku (np. w ramach opracowywanego programu przyjęto 12 wartości średnich miesięcznych stężeń dla strefy

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

wyznaczonych na podstawie danych statystycznych) oraz ozonu – najlepiej w postaci szeregu codziennych wartości pomiarowych. W przypadku strefy miasto Rzeszów Wykonawca podłączył wyniki pomiarów stężeń ozonu z 2 stacji automatycznego monitoringu powietrza – z Jasła oraz Tarnowa (woj. małopolskie).

Droga powstawania aerozoli wtórnych w powietrzu rozpoczyna się od emisji amoniaku, który jest emitowany w postaci gazowej i następnie, w zależności od panujących warunków meteorologicznych oraz obecności innych związków w powietrzu, może przekształcać się w jon amonowy NH_4^+ lub pozostawać w niezmienionej formie. Amoniak reaguje z takimi zanieczyszczeniami powietrza jak tlenki azotu i tlenki siarki, a konkretniej, z tworzącymi się z nich kwasami: azotowym (V) i siarkowym (VI). W wyniku tych reakcji powstają siarczany i azotany, główne prekursory kwaśnych deszczy oraz aerozoli nieorganicznych, które wchodzi w skład pyłu zawieszonego PM2.5, a więc i pyłu zawieszonego PM10. Pył zawieszony PM2,5 ze względu na niewielkie rozmiary i skład chemiczny stanowi duże niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi. Siarczany i azotany mogą powstawać zarówno w fazie gazowej jak i ciekłej, zgodnie z równaniami reakcji:

(g) – faza gazowa

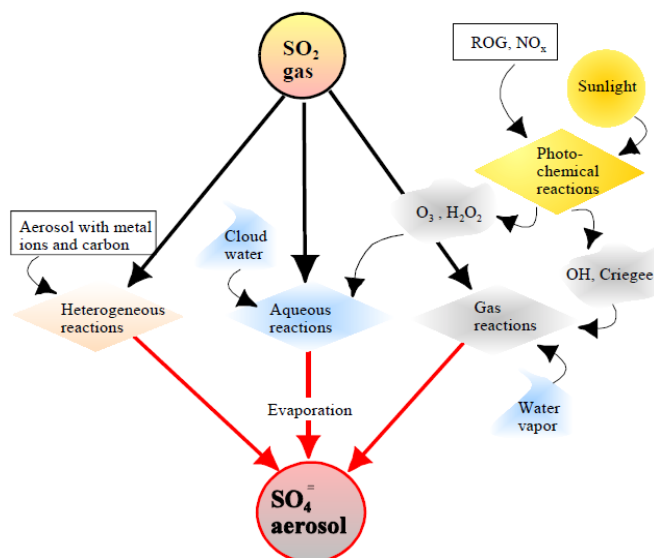
(s) – faza stała

NH_3 obecny w powietrzu jest usuwany i wraca do powierzchni ziemi wskutek działania mokrej lub suchej depozycji. Depozycja mokra polega na wymywaniu zanieczyszczeń z atmosfery w wyniku opadów deszczu, śniegu lub mgły, natomiast depozycja sucha jest związana z suchym osiadaniem zanieczyszczeń pyłowych. W wyniku działania tych zjawisk, następuje wtórne zanieczyszczenie gleby oraz wód powierzchniowych i podziemnych, głównie związkami azotu i siarki.

Czas „życia” gazowego NH_3 w atmosferze jest stosunkowo krótki, dlatego sucha depozycja zachodzi szybko przeważnie w pobliżu źródła emisji. Natomiast trwałość jonu amonowego jest większa i może być on przenoszony na większe odległości, gdzie następuje jego wymywanie lub suche osiadanie.

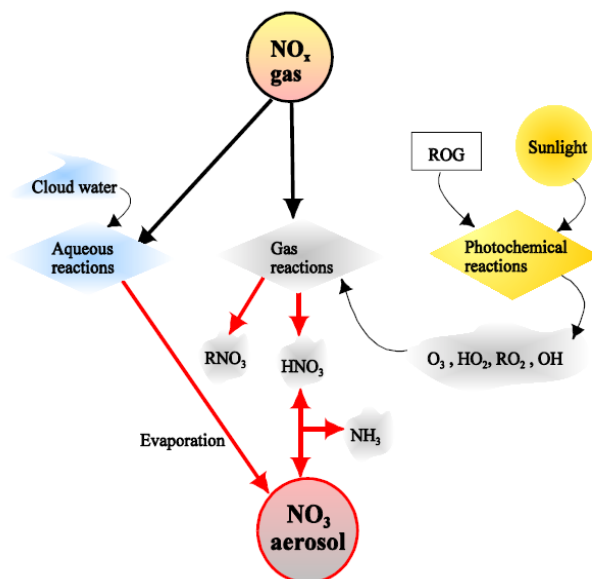
Ozon natomiast jest podstawowym związkiem biorącym udział w przemianach chemicznych tlenków azotu i siarki w obecności promieniowania słonecznego. Jego obecność wpływa na formowanie się aerozoli (SO_4^{2-} i NO_3), które są składnikiem pyłu drobnego PM2,5 oraz pyłu zawieszonego PM10.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 15 Procesy utleniania dwutlenku siarki w atmosferze wykorzystane w mechanizmie MESOPUFF II w modelu CALPUFF

Źródło: *A User's Guide for the CALPUFF Dispersion Model*

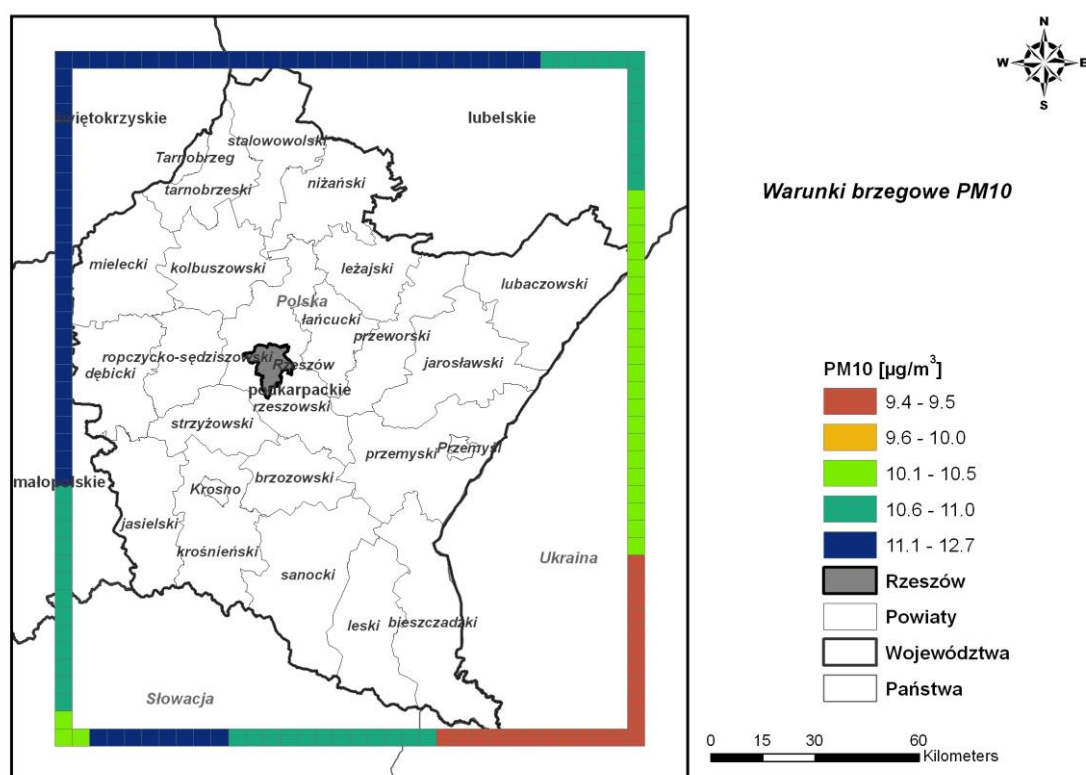
Rysunek 16 Procesy utleniania tlenków azotu w atmosferze wykorzystane w mechanizmie MESOPUFF II w modelu CALPUFF

Źródło: *A User's Guide for the CALPUFF Dispersion Model*

Dla potrzeb Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów, model CALPUFF skonfigurowano włączając przemiany chemiczne z uwzględnieniem zmienności ozonu (na podstawie pomiarów automatycznych) i tła amoniaku oraz depozycje suchą i moką. Jest to podstawowy warunek prawidłowego wyznaczenia stężeń pyłu zawieszono PM10 i PM2,5. Przy konstruowaniu Programu Ochrony Powietrza przeprowadzono również analizę obejmującą źródła emisji położone w innych województwach, a nawet poza granicami kraju. W tym celu włączono w model CALPUFF

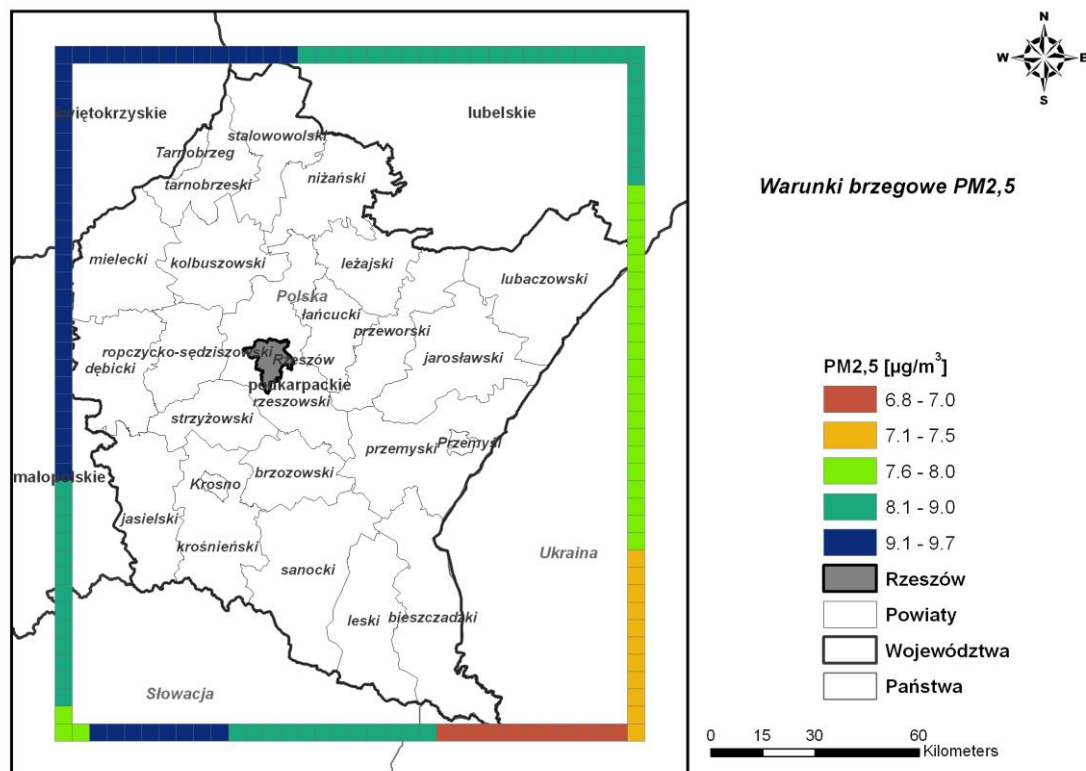
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

moduł stężeń brzegowych, dzięki któremu wprowadza się czasową i przestrzenną zmienność tła. **Warunki brzegowe**, dla wszystkich substancji pierwotnych i wtórnych (azotany i siarczany) oraz amoniaku wyznaczono zgodnie z procedurą, według której w polach pasa zewnętrznego pola meteorologicznego określa się wartości średnioroczne substancji oraz ich comiesięczną zmienność. Od jakości dostępnej informacji zależy jej zróżnicowanie: maksymalnie można uwzględnić tyle różnych wartości stężeń ile jest pól w pasie zewnętrznym. Do wyznaczenia wartości w polu zewnętrznym wykorzystano wyniki ze stacji pomiarowych systemu EMEP lub modelu EMEP. Prawidłowe i wiarygodne określenie wartości brzegowych jest szczególnie istotne dla aerozoli wtórnych (reprezentowanych w dalszym opisie przez SO_4^{2-} i NO_3^-), ponieważ stężenia tych związków w rezultacie przemian tlenków siarki i azotu emitowanych lokalnie są znacznie mniejsze od napływających z otoczenia. Poniżej przedstawiono napływ pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 powstałego w wyniku przemian aerozoli: NO_3^- i SO_4^{2-} .

Rysunek 17 Warunki brzegowe pyłu zawieszonego PM10 dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 18 Warunki brzegowe pyłu zawieszonego PM_{2,5} dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

3.2.4.2. Metodyka wyznaczania emisji pyłów

Emisja punktowa

Emisja punktowa z obszaru województwa podkarpackiego oraz z Rzeszowa została oszacowana na podstawie pozwoleń zintegrowanych dla instalacji, które takich pozwoleń wymagają oraz pozwoleń na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, udostępnionych przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego oraz starostwa powiatowe.

Emisja powierzchniowa

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa, w miastach powiatowych, została wyznaczona na podstawie informacji o sposobie ogrzewania, bilansie paliw pozyskanych z bazy danych statystycznych GUS, informacji o rozmieszczeniu ludności i budynków oraz dostępnych dokumentów, m.in. planów zaopatrzenia w ciepło, map sieci ciepłych i gazowych oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ponadto została przeprowadzona wizja lokalna, umożliwiająca identyfikację obszarów o określonych typach ogrzewania. Emisja w pozostałych miejscowościach została wyznaczona na podstawie liczby ludności, rozmieszczenia budynków oraz informacji o sposobach ogrzewania mieszkań w poszczególnych powiatach i gminach, uzyskanej z Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie, zaktualizowanej dla roku 2012.

Emisja powierzchniowa w Rzeszowie została wyznaczona na podstawie liczby ludności na ulicach miasta podanej przez Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Rzeszowa,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

rozmieszczeniu budynków w mieście oraz informacji o sposobach ogrzewania mieszkań w mieście uzyskanej z Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie. Ponadto zostały wykorzystane dokumenty: „Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Rzeszów”, „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rzeszowa” i inne dostępne dokumenty, które zawierają informację o ogrzewaniu w mieście. Ponadto przez pracowników BSiPP „Ekometria” Sp. z o.o. przeprowadzona została wizja lokalna na terenie miasta, która pomogła w przestrzennym rozmieszczeniu typów zabudowy o określonym sposobie ogrzewania.

Rzeszów podzielono na fragmenty (rejon bilansowe), dla których określono typ ogrzewania, w tym powierzchnię ogrzewaną indywidualnie. Dostępne dokumenty oraz wizja lokalna pozwoliły zlokalizować powierzchnie ogrzewane z miejskiej sieci ciepłowniczej, ogrzewane indywidualnie piecami oraz ogrzewane centralnie indywidualnie. Ogólnie na terenie Rzeszowa dominuje ogrzewanie zbiorowe – system ciepłowniczy zaspokaja 65% potrzeb cieplnych budownictwa mieszkaniowego. W indywidualnym typie ogrzewania głównym medium są węgiel kamienny oraz gaz ziemny.

Zdecydowanie najwięcej pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 jest emitowane przede wszystkim w starych dzielnicach miasta, w których dominują lub stanowią istotną część wielorodzinne kamienice ogrzewane węglem lub gazem. Dodatkowym czynnikiem jest duże zagęszczenie budynków, bez pierzei i bez udziału zieleni.

Wyznaczona emisja powierzchniowa jest niestety szacunkowa. Ponadto opiera się o wskaźniki dla standardowego paliwa, nieuwzględniająca gorszego jakościowo węgla, drewna czy spalania odpadów. Nie ma również żadnej inwentaryzacji kominków opalanych drewnem lub biopaliwem, które obecnie są instalowane nie tylko w zabudowie jednorodzinnej, ale również w zabudowie wielorodzinnej (kamienicach). Jest to coraz popularniejszy sposób, jeśli nie na pełne ogrzewanie to na tzw. dogrzewanie. Ponadto, biorąc pod uwagę fakt ubożenia mieszkańców oraz wysoką cenę gazu, notuje się przechodzenie na gorszy jakościowo, ale tańszy węgiel oraz spalanie odpadów. Dodatkowo na terenie miasta znajduje się kilka terenów ogródków działkowych, częściowo zamieszkiwanych przez cały rok, z których emisja zanieczyszczeń nie jest ujmowana w żadnych bilansach i raportach. Biorąc powyższe pod uwagę rzeczywista emisja powierzchniowa pyłu może być niedoszacowana.

Zabudowa Rzeszowa

Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego miasta Rzeszowa uchwalony przez Radę Miasta Rzeszowa Uchwałą Nr XXXV/33/92 z dnia 23 czerwca 1992 r., (Dz. U. Województwa Rzeszowskiego Nr 9, poz. 109 z dnia 13 października 1992 r.)¹ dzieli Rzeszów na cztery główne grupy użytkowania z podziałem na:

- strefę śródmiejską, o powierzchni około 246 ha – tj. 5% powierzchni miasta,
- 11 stref mieszkaniowo - usługowych, o łącznej powierzchni około 2100 ha – tj. 44% powierzchni miasta,
- 14 stref ekologicznych, o łącznej powierzchni około 1875 ha, - tj. 39% powierzchni miasta,
- 6 stref produkcyjno - usługowych, o łącznej powierzchni około 600 ha – tj. 12% powierzchni miasta

STREFA ŚRÓDMIEJSKA C.1

Powierzchnia obszaru wynosi około 246 ha. W śródmieściu znajduje się zwarta zabudowa mieszkalno-usługowa, która systematycznie ustępuje miejsca usługom centrotwórczym. Niewielka powierzchnia wolnych terenów oraz tereny, które uzyskuje się w drodze wyburzeń i przekształceń są przeznaczane głównie pod obiekty publiczne, parkingi i zieleń. W tej strefie dopuszcza się tylko uzupełnienia istniejącej zabudowy ze stopniową zmianą funkcji mieszkaniowej na usługową. Teren

¹ Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami prawa Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego miasta Rzeszowa obowiązuje do końca 2003r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

posiada zagęszczoną, istniejącą infrastrukturę techniczną, którą pozostawia się do dalszego użytkowania. Nie ma możliwości terenowych do dalszej rozbudowy układów magistralnych. Dopuszcza się jedynie przebudowę, wymianę lub modernizację istniejących sieci i urządzeń.

Według informacji uzyskanych z MPEC - Rzeszów Sp. z o.o. w zakresie sieci ciepłowniczych MPEC – Rzeszów Sp. z o.o. każdy przypadek związany z rozbudową sieci traktuje indywidualnie. Sieć ciepłownicza jako całość jest sukcesywnie w zależności od potrzeb rozbudowywana, przebudowywana i modernizowana. Dodatkowo MPEC - Rzeszów Sp. z o.o. planuje rozbudowę sieci ciepłowniczych w centrum z których można będzie wykonywać przyłącza. Działania takie planowane są w ramach Programu pilotażowego KAWKA, w którym uczestnikami są Gmina Miasto Rzeszów oraz Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych Sp. z o.o. i MPEC-Rzeszów Sp. z o.o.

Obszar Śródmieścia jest w większości objęty ochroną konserwatorską – co warunkuje określony sposób zagospodarowania, wymagający uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

STREFY MIESZKANIOWO - USŁUGOWE M - U

Strefa: Hetmańska – Dąbrowskiego MU – 1

Powierzchnia strefy wynosi około 88 ha, na terenie strefy zamieszkałej przez około 23 tys. mieszkańców dopuszcza się tylko przekształcenia i uzasadnione potrzebami uzupełnienia istniejącej zabudowy i urządzeń. Ten obszar nie posiada rezerw na dogęszczenie dodatkową zabudową, niezbędne jest natomiast zwiększenie ilości zieleni i miejsc parkingowo-garażowych. Istniejące układy magistralne uzbrojenia pozostawia się w dalszym użytkowaniu, dopuszczając jedynie przebudowę, wymianę bądź modernizację.

Strefa: Staroniwa MU – 2

Powierzchnia około 111 ha,

Strefa: Staroniwa – Kmity MU – 3

Powierzchnia wynosi około 133 ha, na terenie obu stref zamieszkuje 10,4 tys. mieszkańców. W części zachodniej zainwestowanej zabudową wielorodzinną, na osiedlach Kmity i Wita Stwosza wyczerpane są rezerwy terenów mieszkaniowych. Na pozostałym terenie istnieją rezerwy pod zabudowę mieszkaniową niskiej intensywności i wysokiej intensywności. Realizacja nowej zabudowy na nich uzależniona jest od uprzedniego wykonania obiektów i urządzeń obsługi komunalnej i komunikacji. Na tym terenie istnieje niedostateczne uzbrojenie dotyczące wszystkich systemów infrastruktury technicznej. Na części stref obowiązują ustalenia Miejscowego Planu Szczegółowego Zagospodarowania Przestrzennego „Staroniwa – Nad Potokiem”.

Strefa: Baranówka – Krakowska Południe MU – 4

Powierzchnia około 285 ha, na terenie tej strefy zamieszkuje około 29 tysięcy mieszkańców, głównie w zabudowie wielorodzinnej. Nie przewiduje się przyrostu liczby mieszkańców, ani zagęszczenia zabudowy wielorodzinnej, natomiast na terenach wolnych przewiduje się zabudowę mieszkaniową niskiej intensywności. W tej strefie znajdują się tereny upraw rolnych, które po spełnieniu uwarunkowań związanych z ich udostępnieniem mogą być wykorzystane jako rezerwy rozwojowe miasta. Istniejący układ uzbrojenia inżynierskiego zaspokaja bieżące potrzeby.

Strefa: Baranówka MU – 5

Powierzchnia około 121 ha, na terenie strefy zamieszkuje około 10,8 tysięcy mieszkańców. Na terenach zabudowanych dopuszcza się możliwość uzupełnienia zabudowy. Na terenach nowych przewiduje się zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i jednorodziną. Urządzenia infrastruktury technicznej pozostawia się do dalszej eksploatacji, przy zachowaniu dotychczasowej lokalizacji.

Strefa: Staromieście – Północ (Ogrody) MU – 6

Powierzchnia około 239 ha, na terenie tej strefy, w stanie istniejącym, w zabudowie jednorodzinnej zamieszkuje około 200 osób. W perspektywie przewiduje się zabudowę wielorodzinną i jednorodziną. Docelowo, przewiduje się dzielnicę mieszkaniową wielkości około 30 tysięcy mieszkańców. Ponadto rezerwuje się tereny pod lokalizację obiektów publiczno-społecznych dla potrzeb przyszłej dzielnicy i całego miasta oraz tereny przewidziane pod działalność gospodarczą. Realizacja zabudowy uwarunkowana jest wykonaniem magistralnych układów uzbrojenia inżynierskiego i komunikacji.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Strefa: Staromieście MU – 7

Powierzchnia około 81 ha, na terenie tej strefy mieszka około 2 tysiące osób w zabudowie jednorodzinnej. Na nowych terenach przewiduje się zabudowę mieszkaniową niskiej i średniej intensywności. Nie przewiduje się wprowadzenia w obręb tego obszaru nowych, magistralnych urządzeń sieciowych. Dla zaopatrzenia istniejącej i projektowanej zabudowy w odpowiednie media należy dowiązać się do istniejącego uzbrojenia w ul. Warszawskiej i Lubelskiej. Teren ten posiada plan szczegółowy MPSZP „Staromieście”.

Strefa: Osiedla Tysiąclecia MU – 8

Powierzchnia około 55 ha, na terenie tej strefy mieszka około 11,3 tysiąca mieszkańców, głównie w zabudowie wielorodzinnej. Brak rezerw terenowych, w związku z tym nie przewiduje się zwiększenia liczby mieszkańców. Dopuszcza się uzasadnione potrzebami uzupełnienia zabudowy i urządzeń. Teren uzbrojony (znaczące zagęszczenie uzbrojenia). Istniejące, główne sieci pozostawia się w dalszym użytkowaniu, z dotychczasową lokalizacją. Dopuszcza się możliwość przebudowy lub wymiany urządzeń sieciowych.

Strefa: Pobitno – Wilkowyja MU – 9

Powierzchnia około 372 ha, na terenie strefy zamieszkuje około 4,4 tysiące mieszkańców w zabudowie jedno i wielorodzinnej, z przewagą zabudowy jednorodzinnej. Istniejące rezerwy terenu pod zabudowę mieszkaniową pozwalają na wzrost liczby mieszkańców. Teren posiada magistralne sieci uzbrojenia technicznego, jednak dla potrzeb nowopowstającej zabudowy – winny być rozbudowane. W tej strefie obowiązują 4 plany szczegółowe: MPSZP „Wilkowyja Południe”, MPSZP „Wilkowyja Północ”, MPSZP „Pobitno Północ” i MPSZP „Nowe Miasto”.

Strefa: Nowe Miasto – Słocina MU – 10

Powierzchnia około 290 ha, na terenie strefy zamieszkuje około 27 tysięcy mieszkańców, w tym na osiedlach:

- Nowe Miasto - 17,0 tys.
- Paderewskiego - 4,4 tys.
- Mieszka I A - 2,1 tys.
- Mieszka I B - 2,5 tys.
- Słocina - 1,0 tys.

Przeważają tereny zabudowy wielorodzinnej wraz z usługami podstawowymi i dzielnicowymi. Dla potrzeb zabudowy wielorodzinnej wyczerpane są rezerwy terenowe. Dla zabudowy jednorodzinnej istnieją rezerwy terenu objęte opracowaniem MPSZP „Słocina”. Teren jest uzbrojony, z możliwością dalszej rozbudowy układów magistralnych uzbrojenia, głównie dla potrzeb zabudowy jednorodzinnej i wschodniej części miasta – rejon Alei Armii Krajowej.

Strefa: Drabinianka – Zalesie MU – 11

Powierzchnia około 326 ha, na terenie strefy zamieszkuje około 8 tysięcy mieszkańców. Jest to obszar koncentracji zabudowy niskiej - wysokiej intensywności. Wyczerpane są już rezerwy terenu pod zabudowę wielorodzinną. Istnieją tutaj rezerwy terenu dla potrzeb usług dla ludności – obiektów publiczno-społecznych, zwłaszcza: oświaty, nauki, rekreacji i wypoczynku. Dotychczasowa realizacja zabudowy odbywała się na podstawie planów szczegółowych: MPSZP „Zimowit” i MPSZP „Zimowit II”. Duże rezerwy terenu pod zabudowę jednorodziną objęte są kolejnymi planami szczegółowymi zagospodarowania przestrzennego: „Drabinianka – Zagrody” i „Zalesie – J. Kiepur”. Istniejące, magistralne uzbrojenie jest przewidziane do dalszej eksploatacji i rozbudowy.

Zaopatrzenie w ciepło i gaz i energię elektryczną w Rzeszowie

System ciepłowniczy Rzeszowa jest scentralizowany i rozprowadza energię cieplną z dwóch źródeł:

- PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Rzeszów,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- FENICE Poland - JEDNOSTKA OPERATYWNA PODKARPACIE – RZESZÓW, zaopatrująca południową część miasta,

pokrywając łącznie ok. 60% zapotrzebowania mocy. Pozostałe 40% zapotrzebowania na ciepło zabezpieczają kotłownie lokalne i inne źródła ciepła.

Obie sieci grzewcze są ze sobą połączone, co pozwala na zmiany stanu zasilania przez poszczególne źródła, a w okresie letnim na zasilanie w ciepłą wodę grzewczą przez jedno źródło. Długość sieci ciepłowniczej w systemie centralnym wynosi 172 km (w tym 151 km jest własnością MPEC). Z ogólnej długości sieci prawie 44 km to sieci preizolowane.

Na terenie Elektrociepłowni zlokalizowane są dwie instalacje energetycznego spalania paliw:

- blok gazowo-parowy (BGP), z turbiną gazową o mocy cieplnej do 216,28 MW, w sezonie zimowym,
- kotłownia węglowa, w skład której wchodzi dwa kotły wodne, pyłowe, typu WP-120 i cztery kotły wodne, rusztowe, typu WR-25, których łączna nominalna moc cieplna wprowadzona w paliwie węglowym wynosi 474 MW.

Blok gazowo-parowy BGP-100 pełni funkcję podstawowej jednostki wytwórczej elektrociepłowni. W okresie letnim pokrywa on całkowite zapotrzebowanie odbiorców w zakresie ciepłej wody użytkowej, wytwarzając jednocześnie dodatkową ilość energii elektrycznej. W sezonie grzewczym, w celu pełnego zabezpieczenia potrzeb cieplnych miasta, wspomagany jest on przez kotły WR-25 i WP-120, pełniące rolę jednostek wytwórczych podszczytowych i szczytowych.

Z Elektrociepłowni Rzeszów wyprowadzone są 2 główne magistrale:

- 2 \varnothing 700 mm do północno-zachodnich rejonów miasta,
- 2 \varnothing 800 mm, zasilające centrum i wschodnie części miasta.

Centralny system ciepłowniczy zabezpiecza 70% potrzeb cieplnych miasta, które szacuje się na ok. 400 MW. Pozostałe ciepło pozyskiwane jest z kotłowni lokalnych opalanych węglem i gazem oraz z pieców domowych.

Przesyłaniem i dystrybucją oraz obrotem ciepła na terenie miasta Rzeszowa, częściowo gminy Boguchwała i gminy Trzebownisko, a także wytwarzaniem pary technologicznej dla Szpitala Wojewódzkiego nr 2 w Rzeszowie, zajmuje się Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Rzeszów Sp. z o.o. Ilość obsługiwanych przez MPEC węzłów cieplnych to 1 160 szt. Wszystkie węzły cieplne będące własnością MPEC są zmodernizowane (co stanowi ok. 80% wszystkich węzłów cieplnych miasta Rzeszowa) – wymiennikownie posiadają automatyczną regulację, a wszyscy odbiorcy mają opomiarowaną dostawę ciepła.

Szacuje się, że ponad 50% budynków w mieście jest docieplonych, w tym głównie obiektów spółdzielczych.

FENICE Poland - JEDNOSTKA OPERATYWNA PODKARPACIE – RZESZÓW Rzeszów eksploatuje jedną instalację składającą się z następujących źródeł energetycznego spalania paliw:

- dwa kotły pyłowe, wodne, WLM-38 i WPG-40,
- trzy kotły parowe OR-32 z rusztami mechanicznymi,
- kocioł ERm-I Op z rusztem mechanicznym.

Łączna moc cieplna ww. źródeł wynosi 210,751 MWt. Dostawa ciepła do miejskiego systemu ciepłowniczego wyniosła 70 MWt.

Roczna produkcja energii dla FENICE Poland i miejskiej sieci ciepłowniczej wynosi ok. 870 TJ/rok.

Obydwa źródła ciepła EC - Rzeszów i EC - Fenice pracują na wspólną sieć. Układ sieciowy jest pierścieniowy i praktycznie każda dzielnica miasta ma dwustronne zasilanie. Dzięki temu zaopatrzenie miasta w ciepło zapewnia bezpieczeństwo energetyczne miasta, jest bezpieczne, ekonomiczne i ekologiczne.

Źródłem zaopatrzenia miasta w gaz są gazociągi wysokoprężne $2 \times D_n$ 700 mm i D_n 400 mm, w północnej części miasta. Zasilanie odbywa się poprzez 3 stacje redukcyjno-pomiarowe, w tym jedną kopalnianą w Drabiniance, wyprowadzające rurociągi średnioprężne, tworzące pierścień miejski. Do odbiorców przemysłowych i indywidualnych, poprzez stacje redukcyjno-pomiarowe, biegna

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

2 gazociągi niskoprężne. W konsekwencji takiego rozwiązania istnieją dogodne warunki poboru gazu dla potrzeb bytowych, grzewczych i przemysłowych. Dzięki temu zrealizowana została budowa bloku parowo-gazowego w Elektrociepłowni Rzeszów. Część osiedli zabudowy jednorodzinnej (np. Pobitno, Słocina, Drabinianka) zasilana jest gazem średnioprężnym. Według danych US w Rzeszowie z dostaw gazu korzysta około 125 tys. mieszkańców, co stanowi wskaźnik ok. 77% – jeden z najwyższych w Polsce:

- długość sieci gazowej ponad 419 km,
- zużycie gazu na jednego mieszkańca ponad 187 m³ (najwyższe w województwie).

Rejon Rzeszowa jest ważnym węzłem energetycznym w krajowym systemie wysokich napięć. Tworzą je:

- 3 linie energetyczne 400 kV,
- 1 linia energetyczna 220 kV.

Obszar miejski zasilany jest z ogólnokrajowego systemu przez dwa punkty podstawowego zasilania (PPZ) w Widelce i Boguchwale, skąd energia transformowana na wysokie napięcie liniami napowietrznymi dostarczana jest do 8 głównych punktów zasilania (GPZ). Rozesłanie energii liniami średniego napięcia 6 kV, 15 kV i 30 kV do stacji SN/nn. odbywa się liniami kablowymi i napowietrznymi. Źródłem energii na terenie miasta jest PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Rzeszów, w której zakończono budowę bloku gazowo-parowego, pozwalającego w przyszłości na produkcję energii o mocy 100 MWe.

Łączna moc zainstalowana w GPZ wynosi 275 MVA przy ok. 50% rezerwie w normalnych warunkach.

Emisja liniowa

Dane dotyczące emisji komunikacyjnej (liniowej) dla dróg krajowych i wojewódzkich pozyskano z opracowań wykonanych przez „Transprojekt – Warszawa”: „Generalny pomiar ruchu w 2010 r.” – pomiar ruchu na drogach krajowych oraz „Pomiar ruchu na drogach wojewódzkich w 2010 roku”. Opracowania te zawierają wartości średnie dobowe natężenia ruchu (SDR) z uwzględnieniem struktury pojazdów oraz zamieszczają wskaźniki ilustrujące dotychczasową oraz prognozowaną zmienność parametrów ruchu w kolejnych latach. Wykorzystano także wyniki pomiaru natężenia ruchu w miastach objętych pasem 30 km wokół Rzeszowa oraz w Rzeszowie.

Do wyznaczenia emisji na poszczególnych odcinkach dróg wykorzystano kilka zestawów wskaźników, które konstruowane są w oparciu o wartości wskaźnika SDR, będącego miarą aktywności pojazdów na drogach w ciągu doby. Pierwszy z nich to wskaźniki emisji pochodzącej ze spalania paliw w silniku opracowane przez prof. Z. Chłopka. Wskaźniki te są zatwierdzone przez Krajowe Centrum Inwentaryzacji Emisji. Po dodaniu informacji o prędkości poszczególnych typów pojazdów otrzymujemy emisje. Założono następujące prędkości:

Tabela 12 Przyjęte prędkości pojazdów

Typ pojazdu	Prędkość poza miastem [km/h]	Prędkość w mieście [km/h]
Osobowe	70	35
Dostawcze	60	30
Ciężarowe	45	30
Ciężarowe z przyczepą	45	30
Autobusy	50	25
Motocykle	70	50

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Kolejny zestaw wskaźników pochodzi z systemu RAINS, a są to wskaźniki dotyczące pyłu pochodzącego ze ścierania opon, okładzin hamulcowych oraz nawierzchni jezdni. Wskaźniki te są uzależnione od typu pojazdów i podawane są w [g/km] drogi.

Ostatni zestaw wskaźników dotyczy emisji pochodzącej z zabrudzenia jezdni. Metodyka szacowania pyłu została oparta o opracowanie „WRAP Fugitive Dust Handbook”, 2004, Denver wykorzystujące między innymi założenia modelu emisji komunikacyjnej Mobile 6.2 (EPA). W opracowaniu tym zaproponowano równanie empiryczne wiążące wskaźnik emisji pyłu PM10 z ruchem pojazdów:

$$E = \left[k \left(\frac{sL}{2} \right)^{0.65} \left(\frac{W}{3} \right)^{1.5} - C \right]$$

gdzie,

E – wskaźnik emisji pyłu o dowolnym rozmiarze cząstki, w g/km

k – współczynnik zależny od wielkości cząstki (tab. 1)

sL – wskaźnik nanosu (brudu) na powierzchnię jezdni w g/m²

W – średnia waga pojazdu w tonach, wyznaczana dla danego odcinka drogi (emitora)

C – suma wskaźników emisji z rury wydechowej (ze spalania paliw) oraz pyłu z tarcia opon, okładzin hamulcowych i jezdni

Tabela 13 Wartości współczynnika k dla poszczególnych wielkości cząstki pyłu

Rozmiar cząstki pyłu	k [g/km/pojazd]
PM _{2,5}	1,1
PM ₁₀	4,6
PM ₁₅	5,5
PM ₃₀	24

Wskaźnik nanosu brudu na powierzchnię jezdni **sL** zmienia się w bardzo szerokich granicach: od 0,03 do 400 g/m². Badania przeprowadzone przez California Air Resources Board (CARB) umożliwiły wyznaczenie wartości wskaźnika sL dla trzech kategorii dróg: 0,02 g/m² dla autostrad, 0,035 g/m² dla głównych dróg oraz 0,32 g/m² dla dróg lokalnych. Biorąc pod uwagę nie najlepszy stan czystości polskich dróg i ulic miejskich w dalszych obliczeniach przyjęto **sL = 0,16 g/m² w miastach** oraz **sL = 0,08 g/m² na pozostałych drogach**.

Ponadto założono uśrednioną wagę pojazdów (**W**):

- samochody osobowe: 1,3 tony
- samochody dostawcze: 3,6 tony
- autobusy i samochody ciężarowe: 10 ton.

Bardzo istotny wpływ na emisje pyłu związanego z zabrudzeniem jezdni ma wysokość opadu. W opracowaniu „WRAP Fugitive Dust Handbook” zaproponowane zostało uzależnienie wskaźnika emisji od opadu zgodnie z poniższym wzorem:

$$E = \left[k \left(\frac{sL}{2} \right)^{0.65} \left(\frac{W}{3} \right)^{1.5} - C \right] \left(1 - \frac{P}{4N} \right)$$

P – liczba dni z opadem o wysokości co najmniej 0,254 mm, w badanym okresie

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

N – liczba dni w badanym okresie np. 365 (366) dla roku.

Po wyznaczeniu emisji na odcinakach opomiarowanych kolejnym krokiem było wyznaczenie emisji na pozostałych odcinkach dróg, na podstawie wartości emisji wyznaczonych przez Krajowe Centrum Inwentaryzacji Emisji. Poza miastem Rzeszowem przyjęto wskaźnik emisji na kilometr drogi.

Wykonano kataster emisji komunikacyjnej w polach siatki o oczku 1 000 m x 1 000 m, a dla większych miast w polach siatki o oczku 250 m x 250 m.

Dane dotyczące emisji komunikacyjnej w mieście pozyskano w analogiczny sposób jak dla emisji z pasa 30 km wokół miasta – dla dróg krajowych i wojewódzkich wykorzystano informacje podane w opracowaniach: pozyskano z opracowań wykonanych przez „Transprojekt – Warszawa”: „Generalny pomiar ruchu w 2010 r.” – pomiar ruchu na drogach krajowych oraz „Pomiar ruchu na drogach wojewódzkich w 2010 roku”, a ponadto informację emisyjną uzupełniono o dane dotyczące średniego dobowego ruchu (SDR) pozyskane z pomiaru natężenia ruchu na wybranych odcinkach dróg i skrzyżowaniach z 2009 r. (zaktualizowane do roku 2012) oraz o dane z mapy hałasu z 2011 r. Wykorzystano te same wskaźniki co w przypadku wyznaczania emisji napływowej z komunikacji.

W dalszym etapie wyznaczono emisje z pozostałych dróg. W mieście Rzeszów wykorzystano metodykę opracowaną w BSIPP „Ekometria” Sp. z o.o. opartą o uzupełnienie samego katastru. Wyróżniono dwa rodzaje pól katastru wymagające uzupełnienia:

- pola, w których emisja pyłu związana z natężeniem i strukturą ruchu określona jest na części odcinków ulic, lub na wszystkich ulicach,
- pola, w których brak jest jakiegokolwiek informacji o emisji pyłu (natężeniu i strukturze ruchu).

W pierwszym przypadku odcinkom ulic, na których nie określono emisji przypisano emisję równą 20% wcześniej wyznaczonej emisji na pozostałych odcinkach w danym polu katastru (wskaźnik na 1 km ulicy).

W drugim przypadku założono, że natężenie ruchu, a więc i emisja maleje wraz z odległością od drogi, na której znany jest ruch pojazdów (emisja) zgodnie z zależnością:

$$E_{\text{wyn}} = 0,2 * E_{\text{znana}} * L_k / L$$

gdzie:

E_{wyn} – emisja w badanym polu

E_{znana} – emisja określona w polu najbliższym w stosunku do pola badanego

L_k – bok kwadratu (pola) – 500 m

L – odległość pola badanego od najbliższego pola z emisją.

Oszacowana emisja obejmuje nie tylko główne drogi miasta, ale również drogi niższej kategorii, dzięki czemu uzyskana informacja jest dokładna.

Układ komunikacyjny Rzeszowa

Rzeszów spełnia ważną funkcję jako węzeł komunikacyjny w południowo-wschodnim rejonie kraju. Przez miasto przebiegają międzynarodowe trasy komunikacji kolejowej wschód – zachód i drogowej północ – południe:

- magistrala kolejowa E-30 relacji Niemcy (Drezno) – granica państwa – Wrocław – Kraków – Medyka – granica państwa – Ukraina (Lwów),
- droga krajowa nr 4, międzynarodowa E-40: Drezno – Kijów,
- droga krajowa nr 9 (międzynarodowa E-371), relacji Radom – Rzeszów – granica państwa – Bukareszt,
- droga krajowa nr 19 relacji Lublin – granica województwa – Rzeszów.

Układ ten uzupełniają regionalne linie kolejowe:

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Ocice – Rzeszów,
- Rzeszów – Jasło,

oraz droga wojewódzka nr 878: Rzeszów – Dynów.

W perspektywie układy te zostaną wzmocnione autostradą A-4 Drezno – Lwów i drogą ekspresową S-19 Grodno – Barwinek – Preszov.

Autostrada A-4, Drezno – Lwów będzie przebiegać po stronie północnej miasta w odległości około 8 km od centrum i 4 km do 5 km od granic miasta powyżej Rudnej Małej i Zaczernia, a droga ruchu szybkiego S-19 po zachodniej stronie miasta w odległości ok. 6 km od centrum. Rzeszów posiadać będzie trzy węzły autostradowe – wschodni, centralny i zachodni (w budowie). Węzeł Rzeszów Zachodni powstaje na skrzyżowaniach tych tras, w Mrowli, z którym miasto połączy się poprzez ul. Krakowską i fragment drogi ekspresowej. Licząc od granicy miasta łączna długość tego połączenia wyniesie ok. 6 km. Drugie podwiązanie Rzeszowa do autostrady, węzeł Rzeszów Wschodni, powstał w miejscowości Terliczka, na przecięciu z projektowaną drogą S19 będącą przedłużeniem ul. Konfederatów Barskich w kierunku północnym, stanowiącą jednocześnie powiązanie autostrady i miasta z portem lotniczym w Jasionce. Węzeł Rzeszów Centralny powstał na przecięciu A4 z DK nr 9. We wrześniu 2012 roku oddano do ruchu część autostradowej obwodnicy Rzeszowa – odcinek autostrady A4 węzeł Rzeszów Centralny – węzeł Rzeszów Wschód oraz odcinek drogi ekspresowej S19 Stobierna – węzeł Rzeszów Wschód (łącznie 15 km).

Miasto Rzeszów wspólnie z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad realizują budowę drogi łączącej wschodni węzeł autostrady A4 i drogi ekspresowej S19 z drogą krajową nr 4.

Układ promienisty ulic w mieście otoczony jest układem obwodnicowym. Ruch tranzytowy i ciężarowy przebiega obwodnicą, poza obszarem śródmieścia, kumulując się w zachodniej i południowej części miasta, z braku „domknięcia” obwodnicy w części północno-wschodniej. Przebiegające przez miasto linie kolejowe i rzeka Wisłok stanowią pewnego rodzaju bariery dla komunikacji drogowej. Niedostateczna ilość przepraw mostowych i obiektów dwupoziomowych na przecięciu z liniami kolejowymi, oraz brak obwodnic, jest przyczyną nadmiernego obciążenia ruchem istniejących obiektów: Wiaduktu Tarnobrzeskiego i Śląskiego oraz mostów na ul. Lwowskiej i Powstańców Warszawy. Brak jest północno-wschodniego domknięcia układu drogowego.

3.2.4.3. Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM10

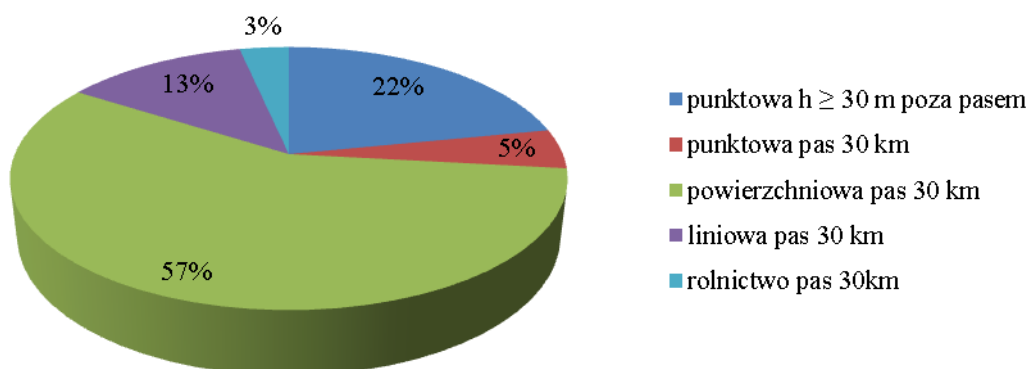
Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM10 dla miasta Rzeszowa wynosi 18 086,2 Mg, z czego zdecydowanie największy udział – prawie 57%, ma tzw. emisja niska związana z indywidualnym sposobem ogrzewania w miejscowościach leżących w pasie 30 km wokół miasta.

Tabela 14 Bilans emisji napływowej pyłu zawieszonego PM10 dla miasta Rzeszowa w 2012 r.

Typ emisji	Pył zawieszony PM10 [Mg/rok]
punktowa $h \geq 30$ m poza pasem	3 958,6
punktowa pas 30 km	879,8
powierzchniowa pas 30 km	10 348,9
liniowa pas 30 km	2 281,6
rolnictwo pas 30 km	617,3
SUMA	18 086,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz emisji użytych do modelowania

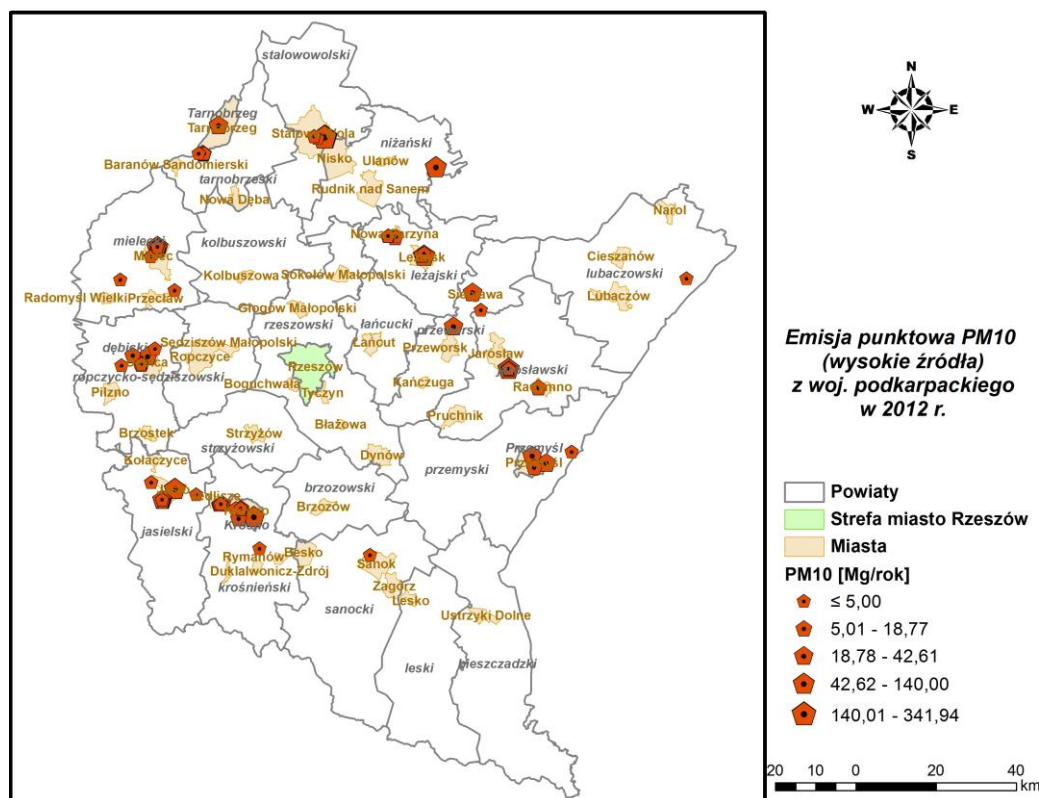
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 19 Udział procentowy poszczególnych typów emisji napływowej pyłu zawieszonego PM10 spoza strefy miast Rzeszów w 2012 r.

Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM10 z wysokich źródeł

Emisja pyłu zawieszonego PM10 z wysokich źródeł punktowych zlokalizowanych poza strefą miasto Rzeszów oraz pasem 30 km wokół niej wynosi 3 958,6 Mg, co stanowi 22% całkowitej emisji napływowej. Tak niski udział emisji z wysokich źródeł, związanych z energetyką zawodową, wynika z faktu, iż w instalacjach tych stosowane są skuteczne techniki odpylania, niemal zupełnie eliminujące emisję pyłów do powietrza oraz dobrej jakości paliwa.

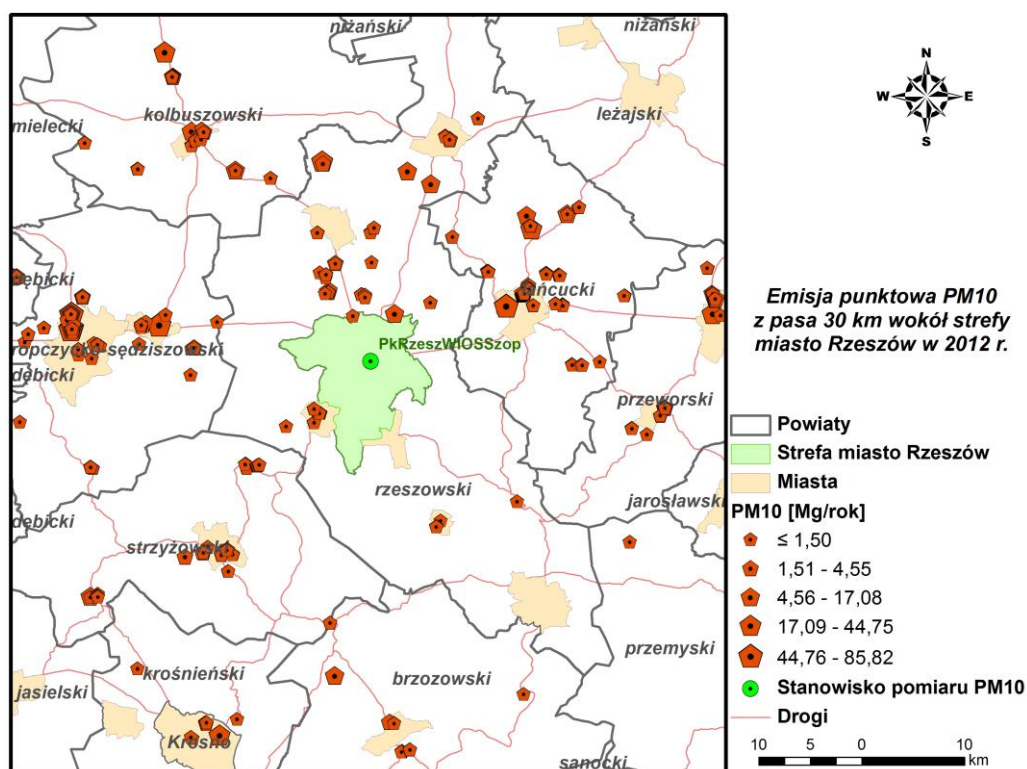

Rysunek 20 Emisja pyłu zawieszonego PM10 z wysokich źródeł punktowych z terenu województwa podkarpackiego w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM10 z obszaru pasa 30 km wokół strefy miasto Rzeszów została oszacowana na poziomie 879,8 Mg, co stanowi prawie 5% całkowitej emisji zewnętrznej.

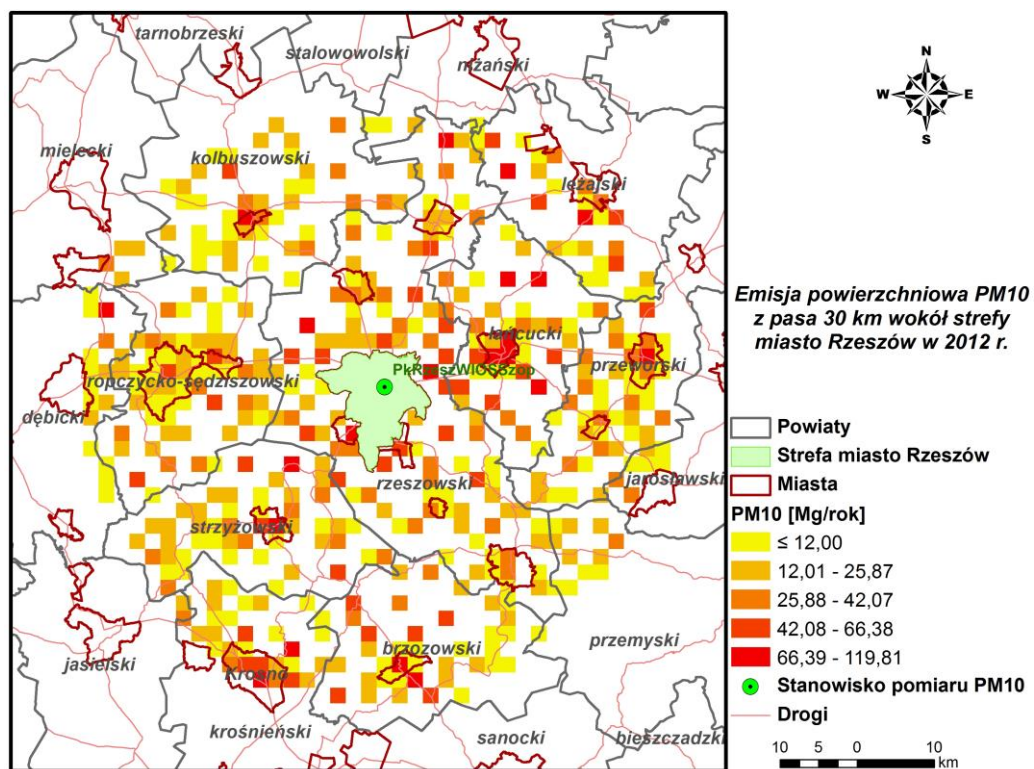

Rysunek 21 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół Rzeszowa została oszacowana na poziomie 10 348,9Mg, co stanowi aż 57% emisji zewnętrznej.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

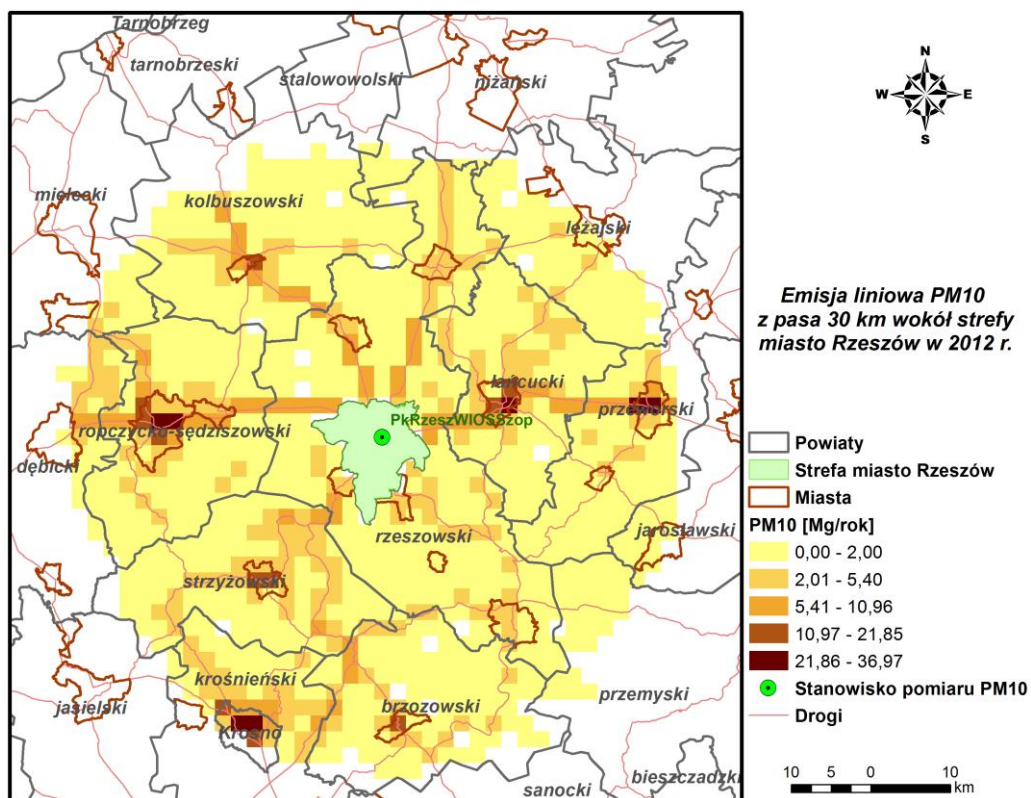

Rysunek 22 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół Rzeszowa została oszacowana na poziomie 2 281,6 Mg, co stanowi 13% emisji napływowej.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

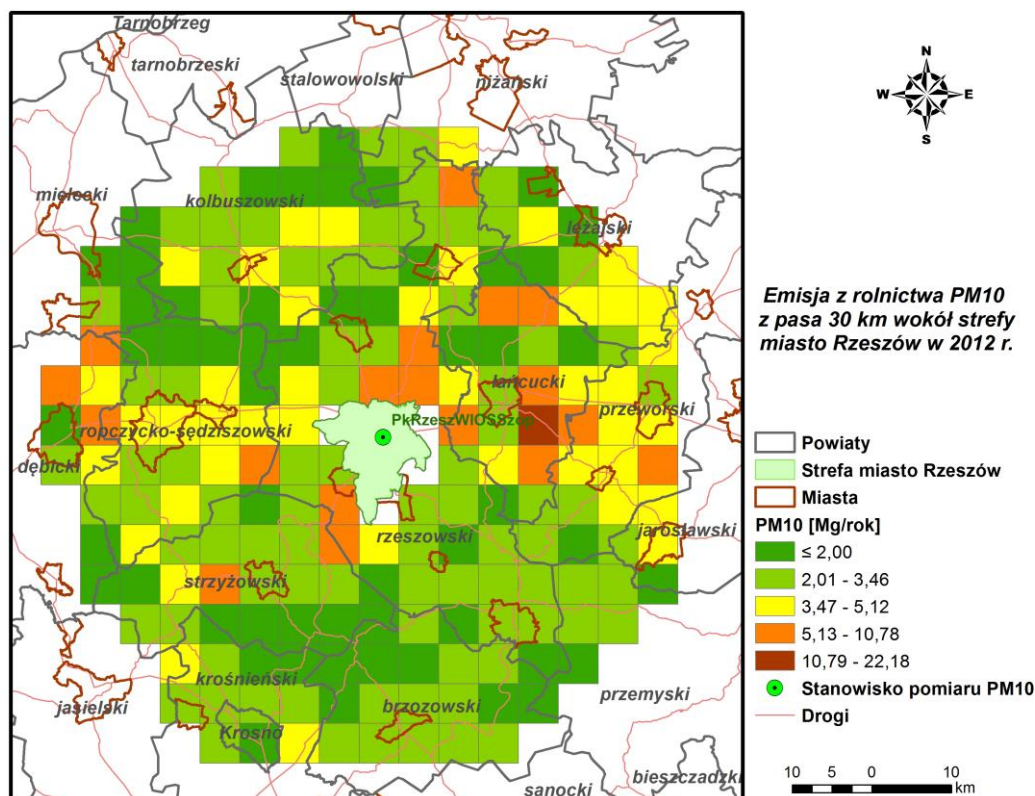

Rysunek 23 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszono PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r

Emisja z rolnictwa pyłu zawieszono PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja pyłu zawieszono PM10 z rolnictwa z pasa 30 km wokół Rzeszowa została oszacowana na poziomie 617,3 Mg, co stanowi około 3% emisji całkowitej z terenu strefy.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 24 Emisja z rolnictwa pyłu zawieszonego PM10 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r

3.2.4.4. Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM2,5

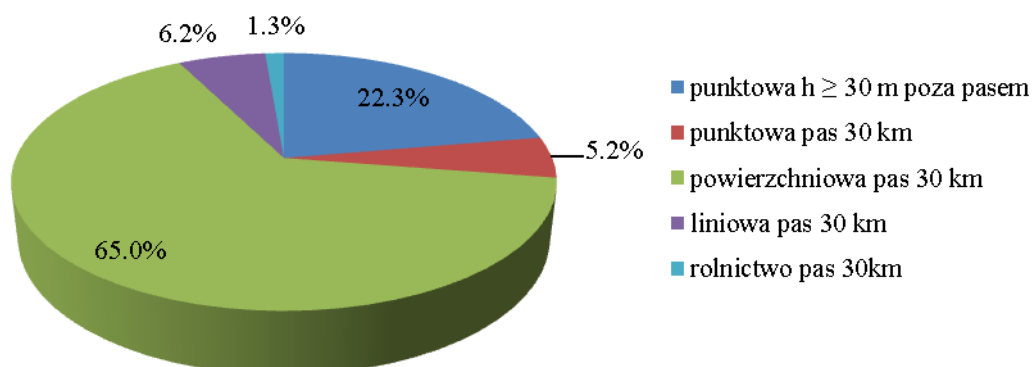
Emisja napływowa pyłu zawieszonego PM2,5 dla miasta Rzeszowa wynosi 8 798,6 Mg, z czego zdecydowanie największy udział – 60%, ma tzw. emisja niska związana z indywidualnym sposobem ogrzewania w miejscowościach leżących w pasie 30 km wokół miasta.

Tabela 15 Bilans emisji napływowej pyłu zawieszonego PM2,5 dla miasta Rzeszowa w 2012 r.

Typ emisji	Pył zawieszony PM2,5 [Mg/rok]
punktowa $h \geq 30$ m poza pasem	1 961,0
punktowa pas 30 km	455,6
powierzchniowa pas 30 km	5 719,8
liniowa pas 30 km	545,6
rolnictwo pas 30 km	116,6
SUMA	8 798,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz emisji użytych do modelowania

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

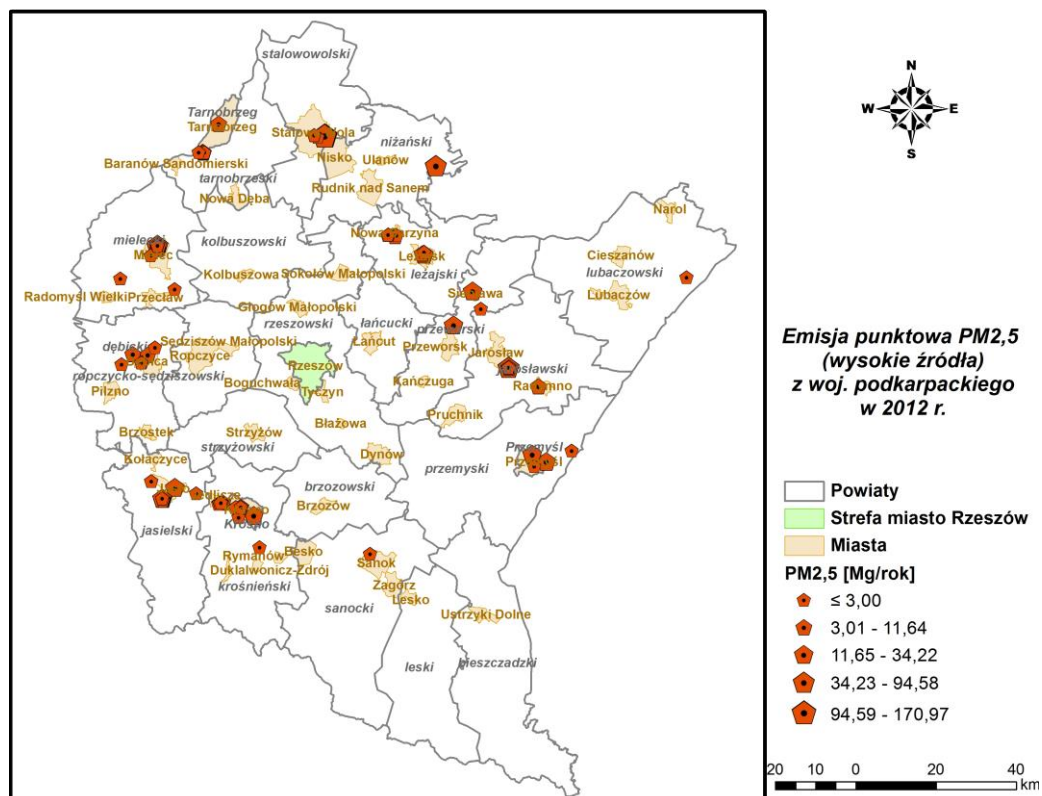

Rysunek 25 Udział procentowy poszczególnych typów emisji napływowej pyłu zawieszonego PM2,5 spoza strefy miast Rzeszów w 2012 r.

Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM2,5 z wysokich źródeł

Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 z wysokich źródeł punktowych zlokalizowanych poza strefą miasto Rzeszów oraz pasem 30 km wokół niej wynosi 1 961 Mg, co stanowi 22,3% całkowitej emisji napływowej. Tak niski udział emisji z wysokich źródeł, związanych z energetyką zawodową, wynika z faktu, iż w instalacjach tych stosowane są dobrej jakości paliwa oraz skuteczne techniki odpylania, niemal zupełnie eliminujące emisję pyłów do powietrza .

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

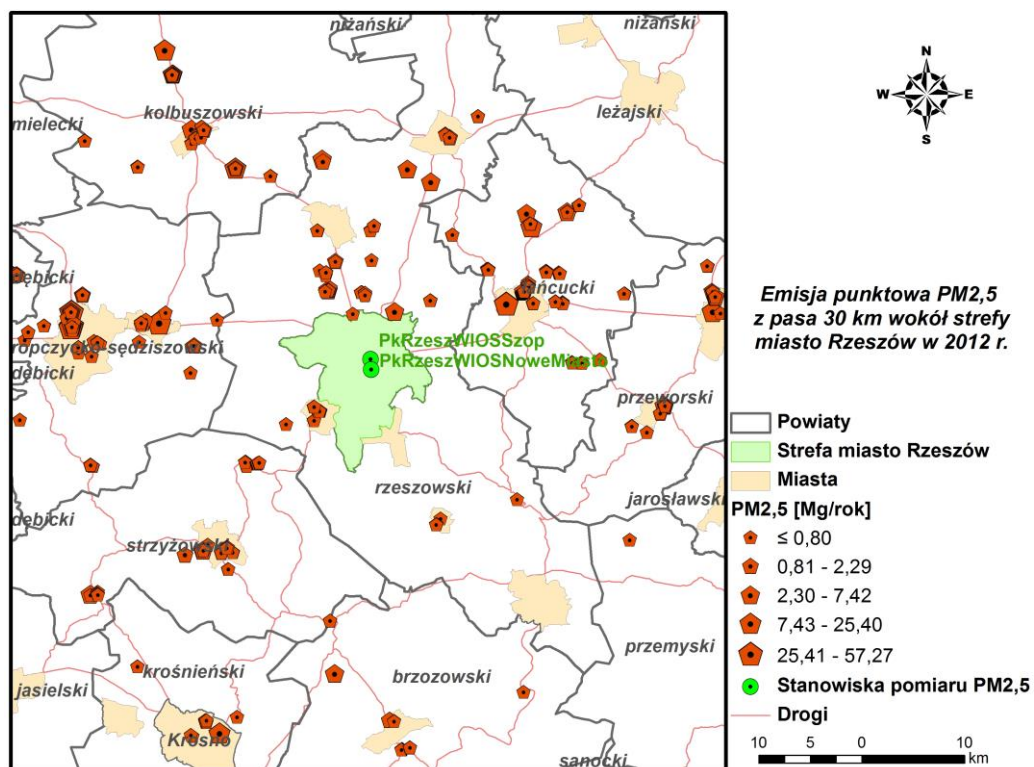

Rysunek 26 Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 z wysokich źródeł punktowych z terenu województwa podkarpackiego w 2012 r.

Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM2,5 z obszaru pasa 30 km wokół strefy miasto Rzeszów została oszacowana na poziomie 455,6 Mg, co stanowi prawie 5,2% całkowitej emisji zewnętrznej.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

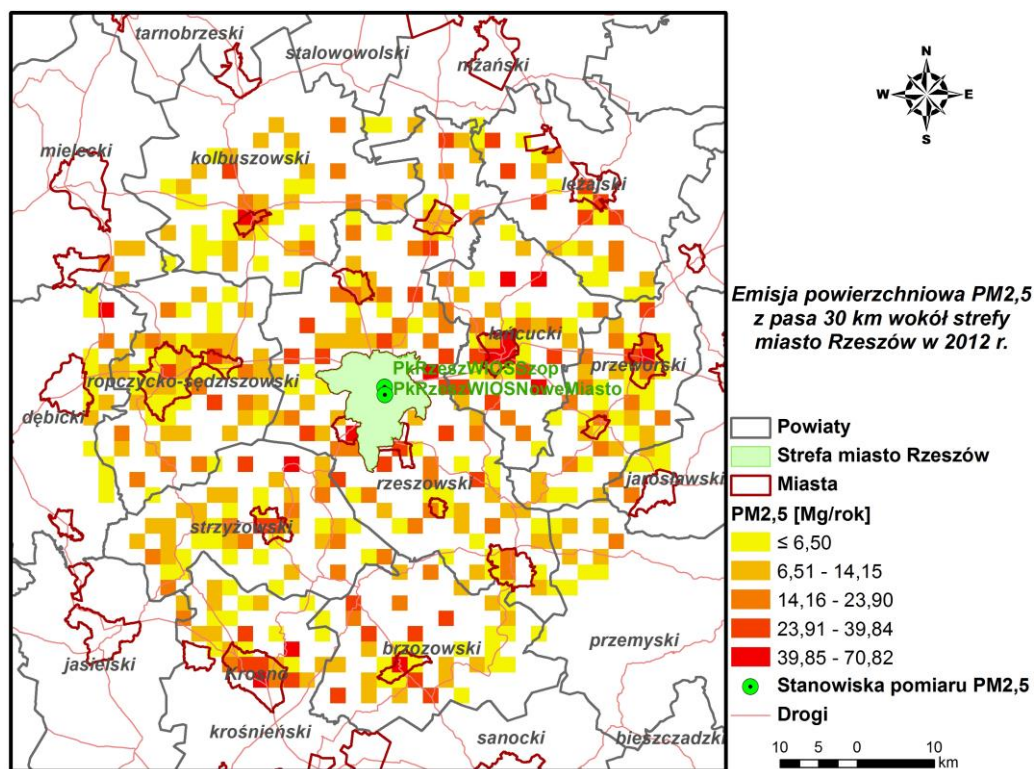

Rysunek 27 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół Rzeszowa została oszacowana na poziomie 5 719,9 Mg, co stanowi aż 65% emisji zewnętrznej.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

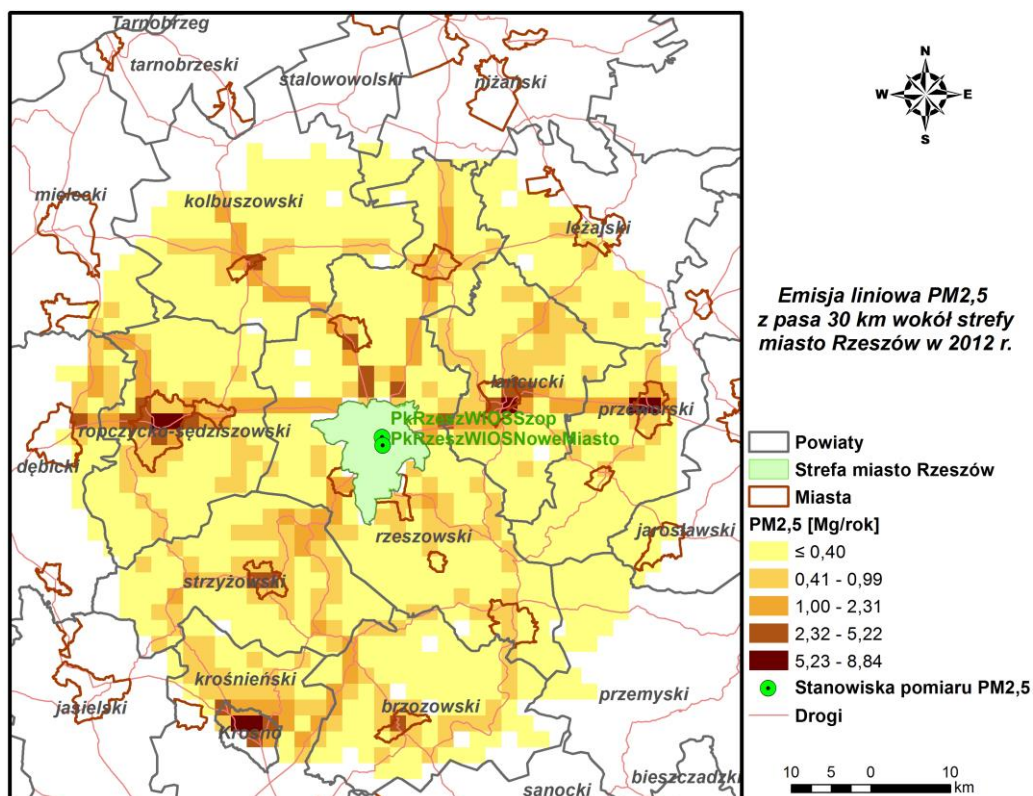

Rysunek 28 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół Rzeszowa została oszacowana na poziomie 545,6 Mg, co stanowi 6,2% emisji napływowej.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

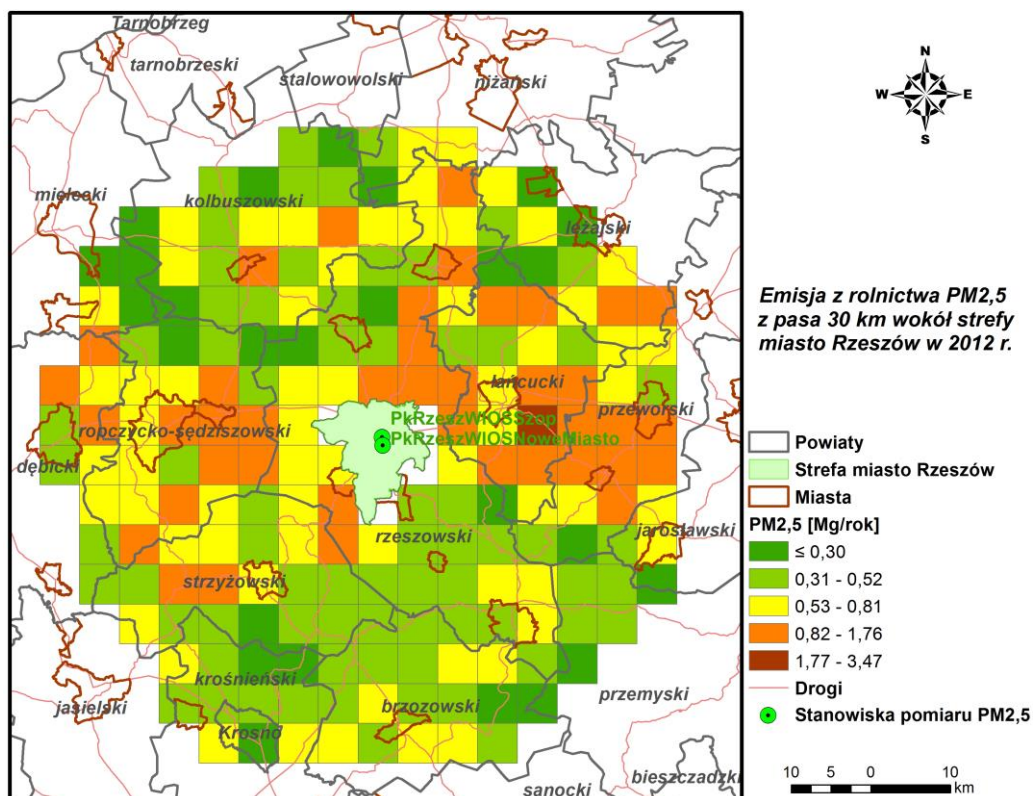

Rysunek 29 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszono PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja z rolnictwa pyłu zawieszono PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa

Emisja PM2,5 z rolnictwa z pasa 30 km wokół Rzeszowa została oszacowana na poziomie 116,6 Mg, co stanowi około 1,3% emisji całkowitej z terenu strefy.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 30 Emisja z rolnictwa pyłu zawieszonego PM2,5 z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.

3.2.4.5. Emisja pyłu zawieszonego PM10 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

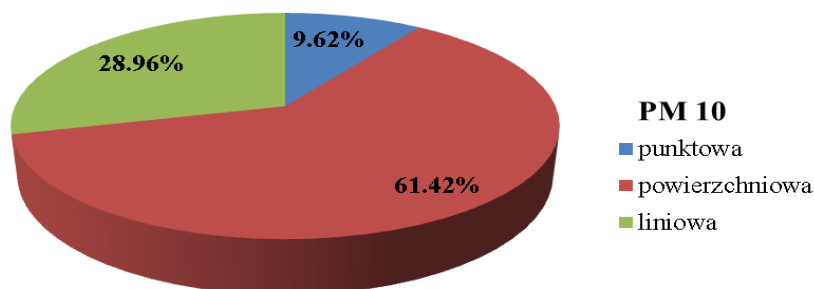
Emisja pyłu zawieszonego PM10 z obszaru strefy miasto Rzeszów została zinwentaryzowana na poziomie 2 072,8 Mg, z czego około 62% stanowi emisja powierzchniowa związana z ogrzewaniem indywidualnym mieszkań.

Tabela 16 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM10 z obszaru miasta Rzeszowa w 2012 r.

Typ emisji	Pył zawieszony PM10 [Mg/rok]
punktowa	218,6
powierzchniowa	1 396,0
liniowa	658,2
SUMA	2 272,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz emisji użytych do modelowania

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Rysunek 31 Udział procentowy emisji pyłu zawieszonego PM10 poszczególnych typów z miasta Rzeszowa w 2012 r.

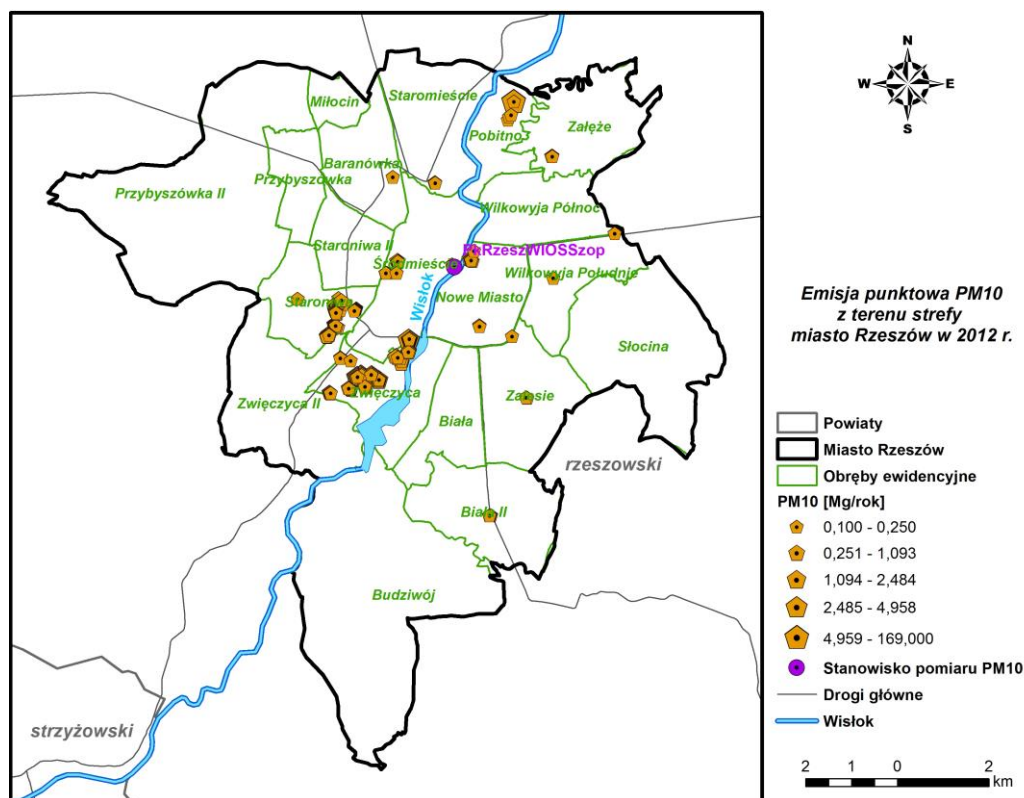
Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM10

Wielkość emisji oszacowano na 218,6 Mg, co stanowi 10% emisji ze strefy. Sumy emisji pyłu zawieszonego PM10 z emitorów punktowych na terenie strefy są niskie. Obecnie wszystkie instalacje posiadające pozwolenia zintegrowane lub pozwolenia na emisję gazów i pyłów podlegają rygorystycznym, prawnym ograniczeniom co do ilości emitowanego pyłu.

Tabela 17 Główni emitenci pyłu zawieszonego PM10 w Rzeszowie

Lp.	Jednostka	Adres jednostki	Emisja pyłu zawieszonego PM10 [Mg/rok]
1	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA w Bełchatowie, Oddział Elektrociepłownia Rzeszów	ul. Ciepłownicza 9	169,0
2	Zakład Metalurgiczny "WSK Rzeszów" Sp. z o. o.	ul. Hetmańska 120	40,4
3	FENICE Poland Sp. z o.o. w Bielsku Białej Jednostka Operatywna Podkarpacie - Rzeszów	ul. Hetmańska 120	5,5
4	ZELMER S.A.	ul. Hoffmanowej19	0,6
5	Nestle Polska S.A. w Warszawie Oddział w Rzeszowie	ul. gen. Maczka 1	0,5

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

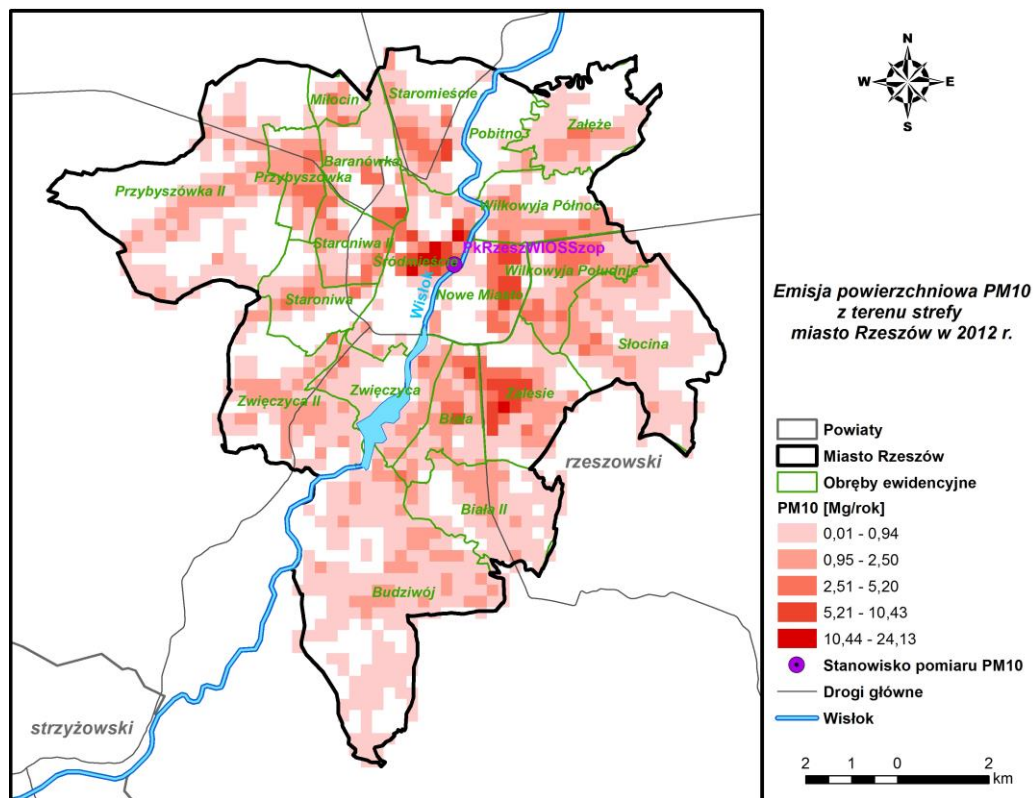

Rysunek 32 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM10 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z obszaru Rzeszowa została oszacowana na poziomie 1 396 Mg, co stanowi 62% całkowitej emisji z miasta.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

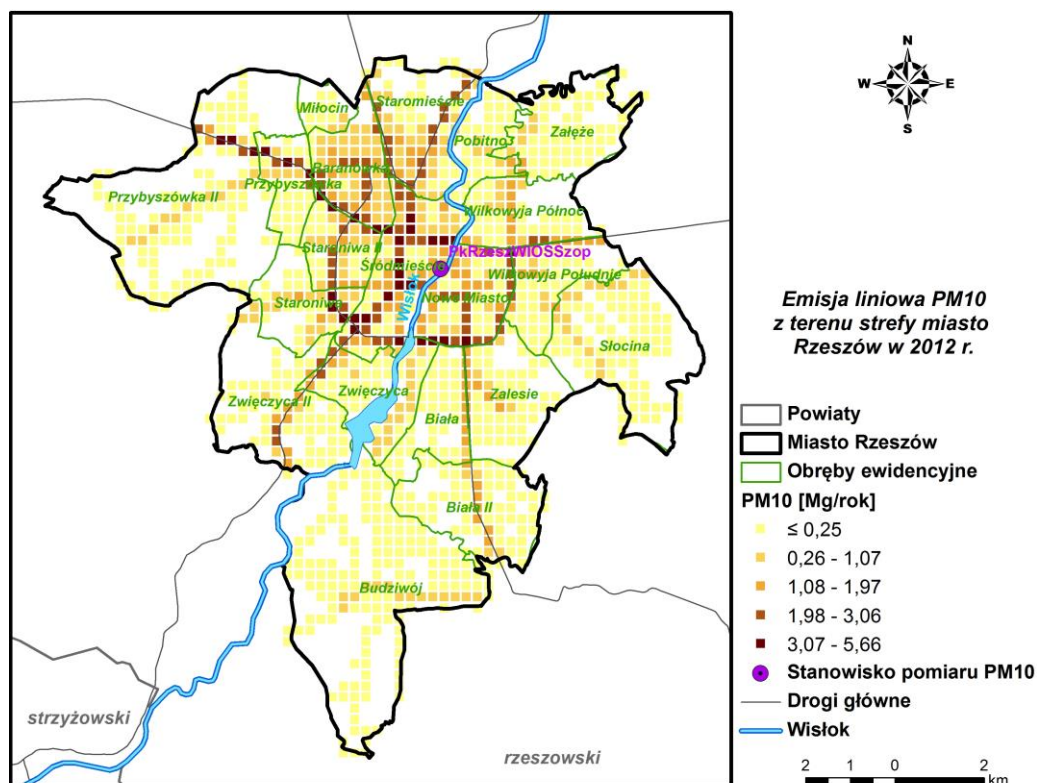

Rysunek 33 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM10

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM10 wynosi 658,2 Mg, co stanowi 29% rocznej emisji z terenu strefy miasto Rzeszów.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 34 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM10 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

3.2.4.6. Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

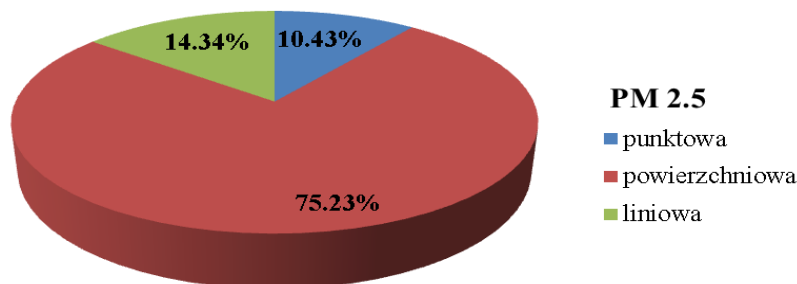
Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 z obszaru strefy miasto Rzeszów została zainwentaryzowana na poziomie 1 097,8 Mg, z czego około 75% stanowi emisja powierzchniowa związana z ogrzewaniem indywidualnym mieszkań.

Tabela 18 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM2,5 z obszaru miasta Rzeszowa w 2012 r.

Typ emisji	Pył zawieszony PM2,5 [Mg/rok]
punktowa	114.5
powierzchniowa	825.9
liniowa	157.4
SUMA	1 097.8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz emisji użytych do modelowania

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 35 Udział procentowy emisji pyłu zawieszonego PM2,5 poszczególnych typów z miasta Rzeszowa w 2012 r.

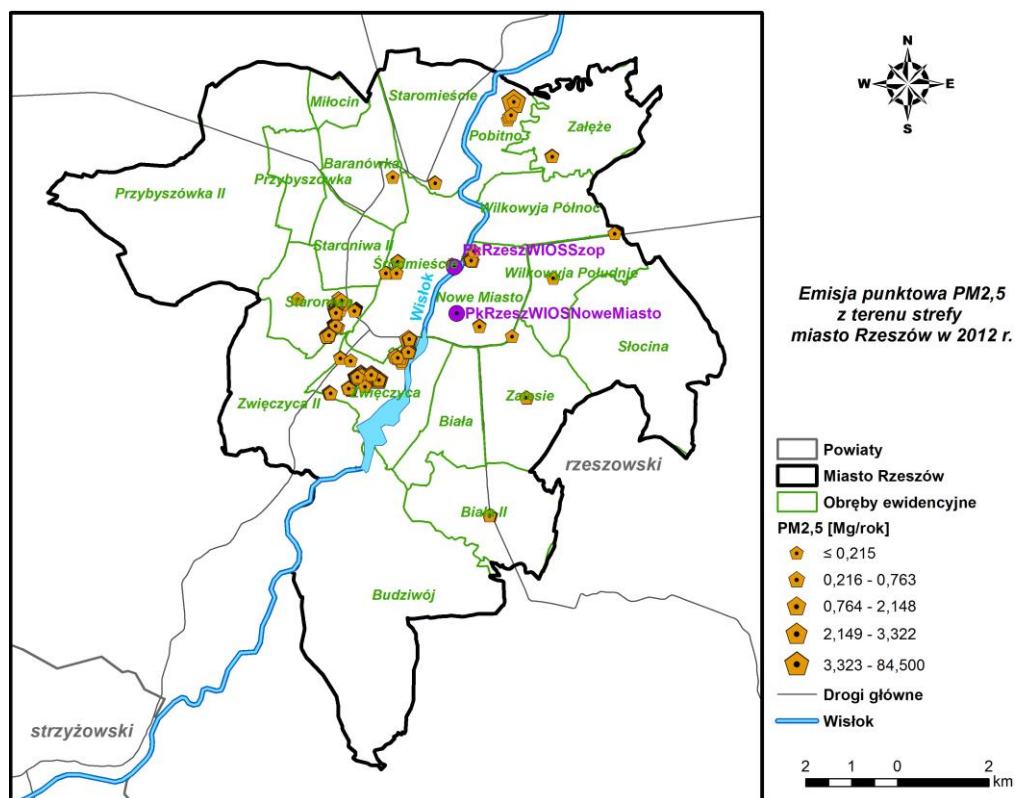
Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM2,5

Wielkość emisji punktowej pyłu zawieszonego PM2,5 oszacowano na 114,5 Mg, co stanowi 10% emisji ze strefy. Sumy emisji pyłu zawieszonego PM2,5 z emitorów punktowych na terenie strefy są bardzo niskie. Obecnie wszystkie instalacje posiadające pozwolenia zintegrowane lub pozwolenia na emisję gazów i pyłów podlegają rygorystycznym, prawnym ograniczeniom co do ilości emitowanego pyłu.

Tabela 19 Główni emitenci pyłu zawieszonego PM2,5 w Rzeszowie

Lp.	Jednostka	Adres jednostki	Emisja pyłu zawieszonego PM2,5 [Mg/rok]
1	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA w Belchatowie, Oddział Elektrociepłownia Rzeszów	ul. Ciepłownicza 9	84,5
2	Zakład Metalurgiczny "WSK Rzeszów" Sp. z o. o.	ul. Hetmańska 120	26,2
3	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL RZESZÓW S.A.	ul. Hetmańska 120	2,5
4	POL MOT Zakłady Elektrotechniki Motoryzacyjnej S.A	ul. Przemysłowa 4	0,33
5	ZELMER S.A.	ul. Hoffmanowej19	0,25

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

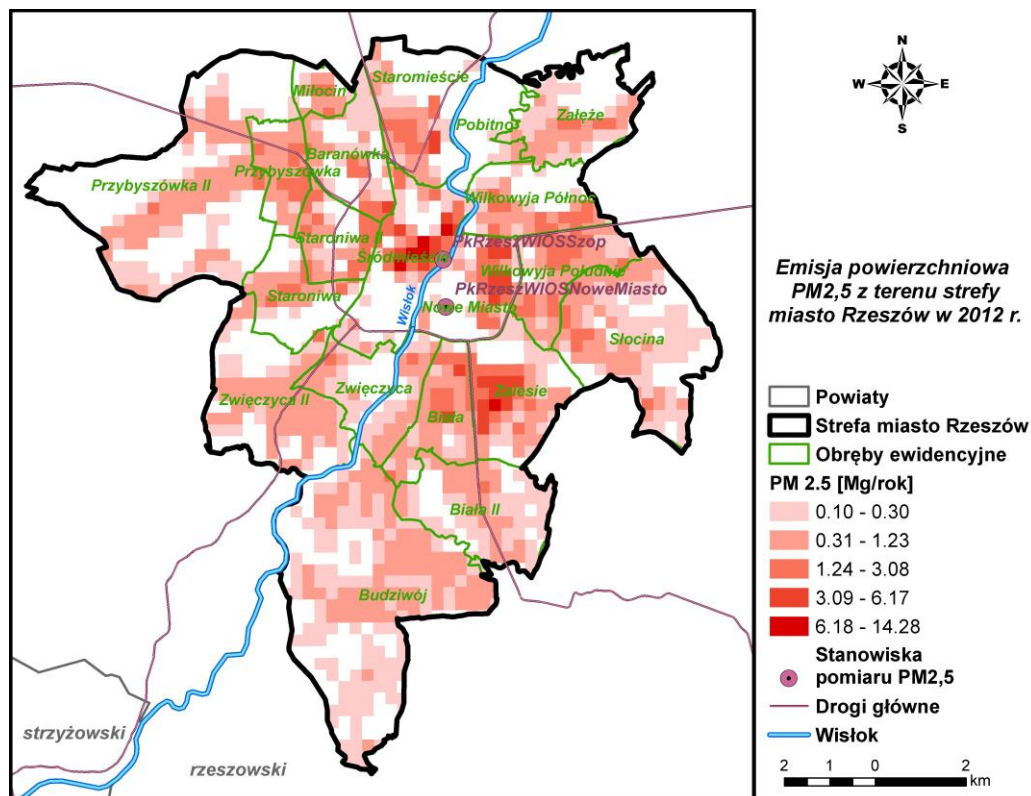

Rysunek 36 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM2,5 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM2,5

Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM2,5 z obszaru Rzeszowa została oszacowana na poziomie 825,9 Mg, co stanowi 75% całkowitej emisji z miasta.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

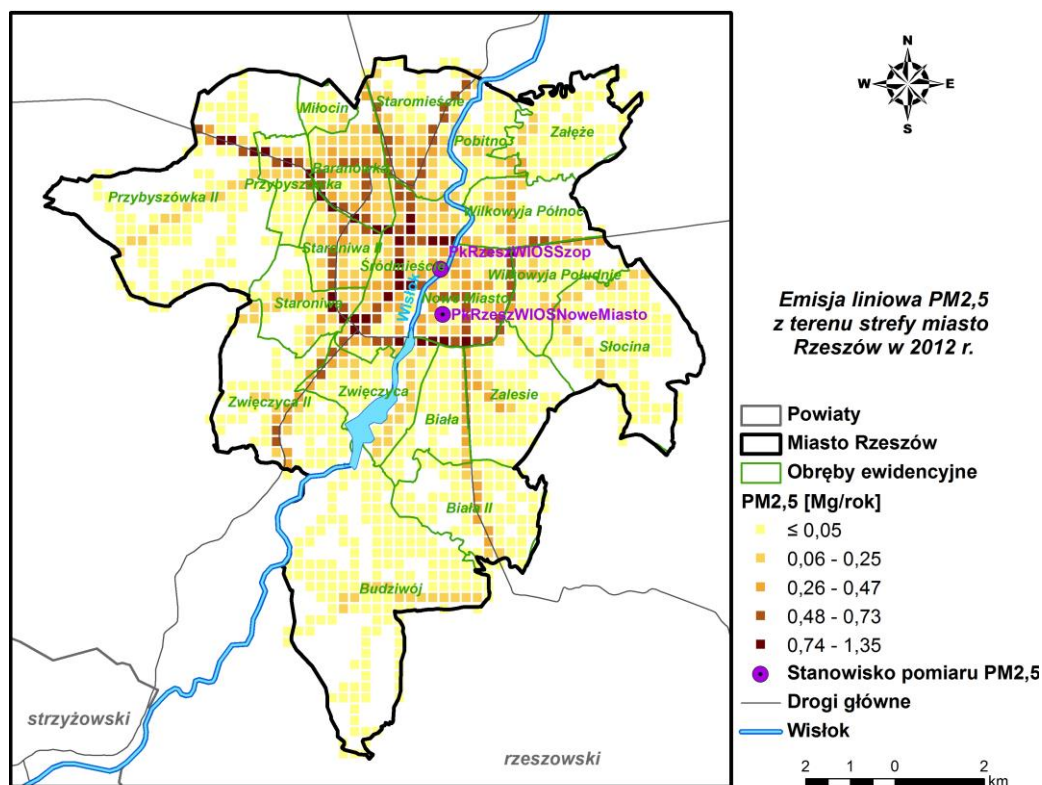

Rysunek 37 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM2,5 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM2,5

Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM2,5 wynosi 157,4 Mg, co stanowi 14% rocznej emisji z terenu strefy miasto Rzeszów.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 38 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM2,5 z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.

3.2.5. Poziom tła substancji uwzględnionych w Programie

W Programie Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów uwzględniono stężenia ze źródeł położonych poza strefą, kształtujących tło pyłu zawieszonego PM10 oraz pyłu zawieszonego PM2,5.

Tło regionalne:

- Pył PM10: 4,4 – 17,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
- Pył PM2,5: 4,2 – 9,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

tło całkowite:

- Pył PM10: 13,5 – 25,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
- Pył PM2,5: 9,4 – 15,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

Szczegółowy opis wymienionych typów tła oraz przestrzenne ich rozkłady na terenie strefy zostały zamieszczone w rozdziale 6.3. (PM10) oraz 6.4 (PM2,5).

3.2.6. Przewidywany poziom substancji w roku prognozowanym

Prognoza stężeń zanieczyszczeń pyłem drobnym wykonana została w oparciu o opracowanie „Aktualizacja prognoz pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 dla lat 2015, 2020 na podstawie modelowania z wykorzystaniem nowych wskaźników emisyjnych Etap II” wykonane na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska przez BSiPP „Ekometria” w 2012 r, gdzie w oparciu o założony scenariusz emisyjny wykonano obliczenia stężeń zanieczyszczeń dla lat 2015 i 2020.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Poniżej przedstawiono omówione w powyższej pracy zmiany emisji poszczególnych typów analizowanych substancji, będące rezultatem zmian prawa polskiego i unijnego oraz wynikającego z tego zmiany stężeń.

Emisja przemysłowa

Analiza dostępnych danych statystycznych z lat 2008-2011 wskazuje na spadek aktywności źródeł przemysłowych emisji zanieczyszczeń do powietrza, który w głównej mierze związany jest z globalnym kryzysem ekonomicznym, a tym samym spadkiem produkcji. Na skutek tego oraz ukształtowania się globalnej sytuacji ekonomicznej, a także ciągłego rozwoju sytuacji politycznej w aspekcie ochrony powietrza (w tym zarządzania emisjami oraz krajowej i międzynarodowej polityki redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza), większość opracowań eksperckich dotyczących projekcji emisji zanieczyszczeń, całkowicie lub w dużej części, jest nieaktualna. Ponadto zauważa się brak opracowań zawierających szczegółowe prognozy sektorowe związanych z głównymi gałęziami gospodarki w Polsce (np. energetyka zawodowa, produkcja w przemyśle metali żelaznych, produkcja w przemyśle surowców mineralnych, przetwórstwo surowców chemicznych itd.).

Prognoza wydana przez Ministerstwo Finansów zakłada, że udział przemysłu w tworzeniu PKB będzie malał z 24,3% w 2008 r. do 19,7% w roku 2030, co daje średni roczny spadek na poziomie 0,2%. Równocześnie prognozowany jest wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną przez przemysł na poziomie 22% (czyli około 1% rocznie) oraz nieznaczny wzrost na ciepło sieciowe (na poziomie około 0,5% rocznie).

Z powyższych analiz można z powodzeniem przyjąć poniższe założenia do prognozy dla przemysłu:

- wzrost zużycia energii związany ze wzrostem zapotrzebowania na nią, a wynikający pośrednio ze wzrostu liczby gospodarstw domowych oraz konsumpcyjnego stylu życia ludzi;
- obowiązkowy spadek emisji wynikający z założeń dyrektyw i międzynarodowych zobowiązań Polski (np. pakiet klimatyczny);
- spadek emisji związany z zastosowaniem nowych niskoemisyjnych technologii oraz odnawialnych źródeł energii.

W związku z tym w kolejnych latach prognozy dla omawianych kategorii zakłada się 5-20% spadek emisji dla podstawowych związków (SO₂, NO₂, pyły) w stosunku do roku 2010. W przypadku NMLZO, zakłada się wzrost emisji na poziomie 2-20% z wyjątkiem kategorii SNAP 05 (kopalnictwo), gdzie przewiduje się kilkunastoprocentowy spadek emisji.

Emisja z ogrzewania indywidualnego

Analizując obecną sytuację oraz dane prognostyczne oszacowano, iż do 2015 r. spadek emisji z ogrzewania indywidualnego nie przekroczy 5% w stosunku do emisji określonej dla 2010 r. Zakończenie programów ochrony powietrza zgodnie z zawartymi w nich harmonogramami pozwala na nieco bardziej optymistyczne szacunki dla roku 2020 r. i dlatego spadek emisji z ogrzewania indywidualnego prognozuje się na poziomie 25% w stosunku do roku bazowego.

Emisja komunikacyjna

W opracowaniu² dokładnie omówiony został problem konstrukcji wskaźników emisji ze spalania paliwa w silniku dla roku 2010. Biorąc pod uwagę wszelkie możliwe regulacje prawne

²Trapp W., Paciorek M., i inni: Aktualizacja prognoz pyłu PM10 i PM2,5 dla lat 2015, 2020 na podstawie modelowania z wykorzystaniem nowych wskaźników emisyjnych, Etap I, Przygotowanie zaktualizowanych danych emisyjnych dla roku bazowego niezbędnych do wykonania prognoz stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 dla lat 2015 i 2020, GIOŚ Warszawa, 2012

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

odnośnie europejskich standardów emisji spalin oraz zmiany w strukturze wiekowej floty, skonstruowano zestaw oddzielnych wskaźników dla lat 2015 i 2020, które biorąc pod uwagę postęp technologiczny są istotnie niższe od obecnie stosowanych. Równocześnie w perspektywie kolejnych 10 lat należy liczyć się ze wzrostem ilości pojazdów na drogach.

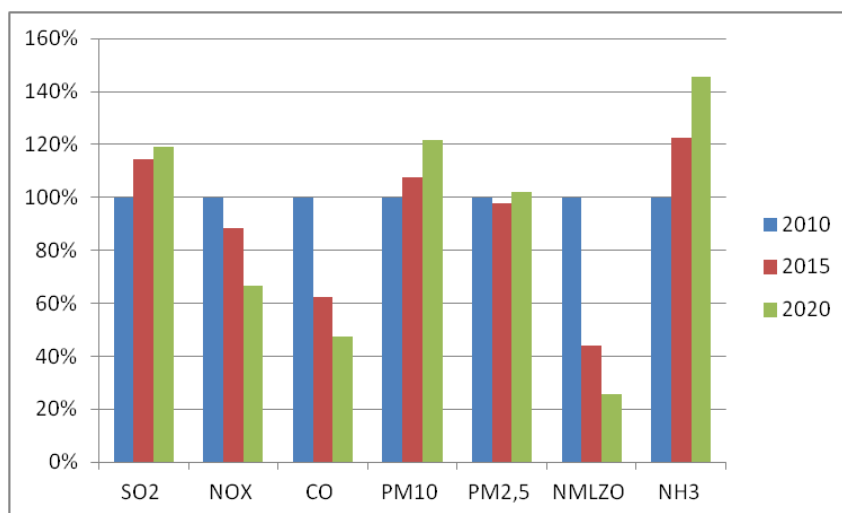
W poniższej tabeli zebrano wskaźniki prognozy dla poszczególnych typów pojazdów.

Tabela 20 Skumulowany wskaźnik wzrostu ruchu w stosunku do 2010 r.

Rok	Samochody osobowe	Samochody dostawcze	Samochody ciężarowe bez przyczep i naczep	Samochody ciężarowe z przyczepami i naczepami
2015	1,230	1,080	1,085	1,085
2020	1,462	1,161	1,171	1,171

Równocześnie założono niewielki spadek emisji pyłu z zabrudzenia jezdni wynikający z częstszego czyszczenia jezdni, które jest podawane jako jedno z działań naprawczych w programach ochrony powietrza.

Powyższe założenia pozwoliły na określenie zmian emisji w stosunku do roku 2010.

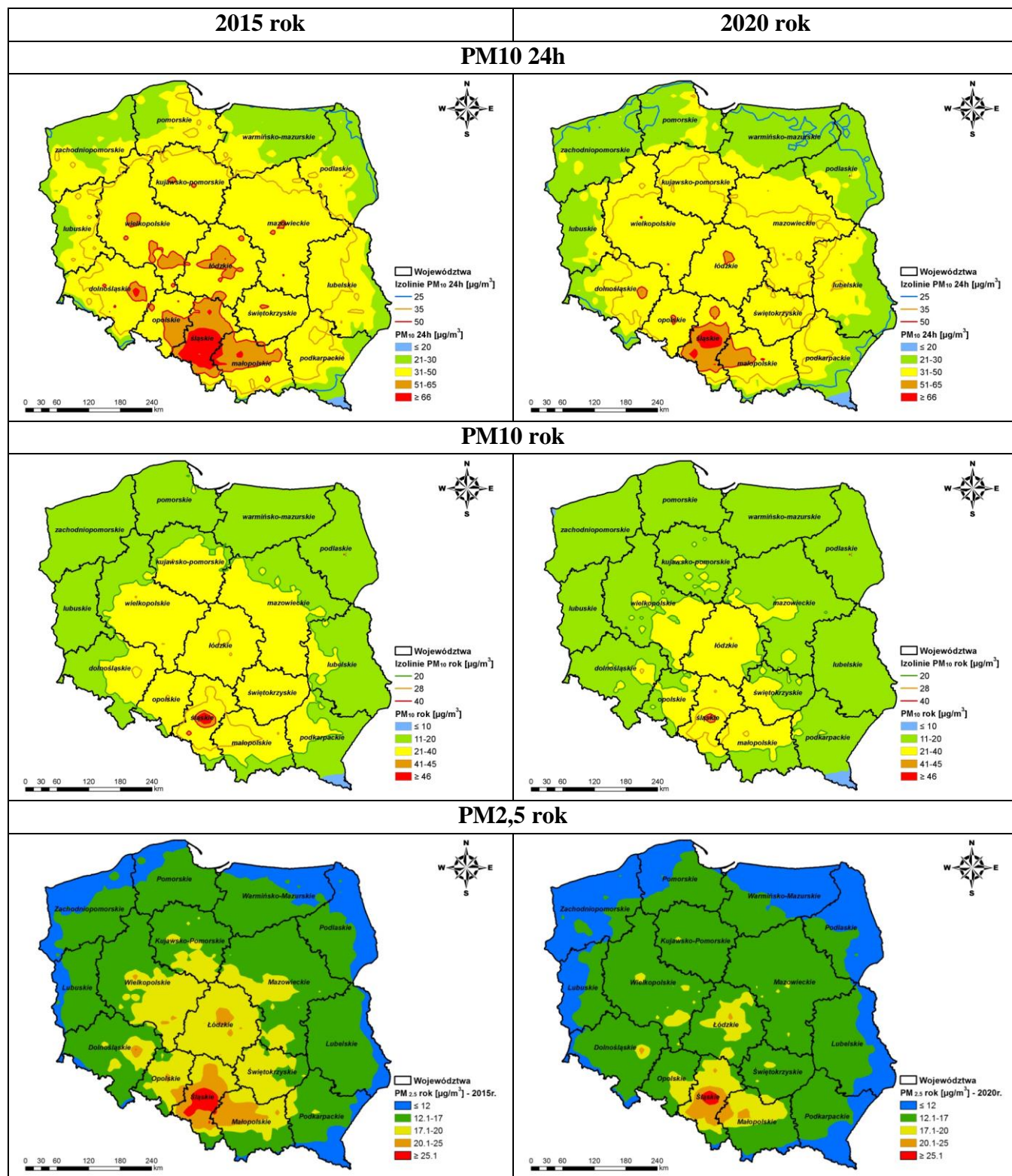

Rysunek 39 Prognoza emisji poszczególnych zanieczyszczeń pochodzących z komunikacji.

Powyższe zestawienie wskazuje, iż ze względu na zmiany związane z regulacjami w sprawie norm EURO istotnie spada emisja NO_x, CO oraz NMLZO. Niestety wzrost natężenia ruchu powoduje, że emisje pozostałych zanieczyszczeń rosną. Ciekawie prezentuje się zmiana emisji dla pyłu zawieszonego PM2,5, którego ładunek w roku 2015 nieznacznie spada, a następnie rośnie w 2020 r. Wynika to z faktu, iż frakcja ta posiada najmniejszy udział w pyłe pochodzącym z zabrudzenia jezdni, który stanowi największą składową pyłu pochodzącego z komunikacji.

W ramach ww. opracowania wykonano obliczenia stężeń zanieczyszczeń pyłowych w latach 2015 i 2020 dla obszaru kraju z wykorzystaniem modelu CAMx. Obliczenia wykonano w siatce 10 km x 10 km, czyli w znacznie mniejszej skali niż obliczenia prowadzone na Potrzeby Programu Ochrony powietrza. Inaczej mówiąc rozkłady stężeń pokazane na poniższych rysunkach są bardzo wygładzone i reprezentują tło zanieczyszczeń powietrza pyłem unoszonym. Uzyskane stężenia obrazują stan zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 w przypadku nie podejmowania dodatkowych działań naprawczych oprócz tych wymaganych przez przepisy prawa.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 40 Zmiany stężeń zanieczyszczeń pyłowych w Polsce uzyskane w wyniku prognozy dla lat 2015 i 2020

Źródło: Trapp W., Paciorek M., i inni: Aktualizacja prognoz pyłu PM10 i PM2,5 dla lat 2015, 2020 na podstawie modelowania z wykorzystaniem nowych wskaźników emisyjnych, Etap II, GIOŚ Warszawa, 2012.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Na podstawie powyższych danych określono szacunkowe wartości poziomu prognozowanego tła regionalnego (poziom zanieczyszczeń, jaki może być powodowany przez źródła zlokalizowane w odległości do 30 km od granic strefy) oraz tła całkowitego (poziom zanieczyszczeń kształtowany przez łączne oddziaływanie tła regionalnego i istotnych źródeł położonych w odległości ponad 30 km od granic obszaru) analizowanych substancji. Wartości określono dla roku zakończenia programu (2022 r.) i są to wartości stężeń w przypadku nie podejmowania dodatkowych działań naprawczych oprócz tych wymaganych przez przepisy prawa:

Pył zawieszony PM10 rok

Poziom prognozowany pyłu zawieszonego PM10 rok w 2023 r.

tło regionalne: 3,7 – 14,7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

tło całkowite: 11,9 – 21,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

Pył zawieszony PM2,5 rok

Poziom prognozowany pyłu zawieszonego PM2,5 rok w 2015 r.

tło regionalne: 4,1 – 8,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

tło całkowite: 9,1 – 15,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

Poziom prognozowany pyłu zawieszonego PM2,5 rok w 2023 r.

tło regionalne: 3,8 – 7,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

tło całkowite: 8,1 – 13,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,

Poniżej przedstawiono przyszłe stężenia pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w Rzeszowie w 2015r. (PM2,5) i 2023 r. (PM10 i PM2,5) w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa oraz po realizacji działań naprawczych:

- Prognozowany poziom substancji w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa

Tabela 21 Poziomy pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 przy założeniu niepodjęcia żadnych dodatkowych działań ponad te, których konieczność podjęcia wynika z istniejących przepisów, z uwzględnieniem poziomu tła

Obszar przekroczeń	Stężenia średnie roczne w 2012 roku	Liczba dni z przekroczeniami wartości dopuszczalnej w 2012 roku	Stężenia średnie roczne w roku 2015 w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa	Stężenia średnie roczne w roku 2023 (w roku zakończenia realizacji POP) w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa	Liczba dni z przekroczeniami wartości dopuszczalnej w roku 2023 (w roku zakończenia realizacji POP) w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa
Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10 24h					
$[\mu\text{g}/\text{m}^3]$					
Pk12sRzePM10d01	65,9	164	-	55,2	137
Pk12sRzePM10d02	29,8	42	-	25,0	35,2
Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10 rok					

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Obszar przekroczeń	Stężenia średnie roczne w 2012 roku	Liczba dni z przekroczeniami wartości dopuszczalnej w 2012 roku	Stężenia średnie roczne w roku 2015 w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa	Stężenia średnie roczne w roku 2023 (w roku zakończenia realizacji POP) w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa	Liczba dni z przekroczeniami wartości dopuszczalnej w roku 2023 (w roku zakończenia realizacji POP) w przypadku niepodjęcia dodatkowych działań oprócz wymaganych przepisami prawa
<i>[µg/m³]</i>					
Pk12sRzePM10a01	56,2	-	-	47,1	-
Pk12sRzePM10a02	65,9	-	-	55,2	-
Pk12sRzePM10a03	47,8	-	-	40,0	-
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM2,5 rok</i>					
<i>[µg/m³]</i>					
Pk12sRzePM2,5a01	41,1	-	39,9	35,5	-
Pk12sRzePM2,5a02	31,8	-	30,8	27,5	-
Pk12sRzePM2,5a03	25,4	-	24,6	21,9	-

- Prognoza poziomów pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w roku zakończenia programu ochrony powietrza, przy założeniu, że wszystkie działania zostaną podjęte.

Tabela 22 Prognoza poziomów pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w roku zakończenia programu ochrony powietrza, przy założeniu, że wszystkie działania zostaną podjęte

Obszar przekroczeń	Stężenia średnie roczne w 2023 roku	Liczba dni z przekroczeniami wartości dopuszczalnej 2023 roku
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10 24h</i>		
<i>[µg/m³]</i>		
Pk12sRzePM10d01	37,2	40
Pk12sRzePM10d02	22,9	32
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10 rok</i>		
<i>[µg/m³]</i>		
Pk12sRzePM10a01	33,4	-
Pk12sRzePM10a02	32,9	-
Pk12sRzePM10a03	33,4	-
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM2,5 rok</i>		
<i>[µg/m³]</i>		
Pk12sRzePM2,5a01	16,0	-
Pk12sRzePM2,5a02	14,3	-
Pk12sRzePM2,5a03	13,1	-

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

3.2.7. Działania kierunkowe zmierzające do przywrócenia standardów jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5

Działania kierunkowe są to wszelkie działania, których wdrażanie spowoduje obniżenie emisji pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5, będące przykładem dobrej praktyki w zagospodarowaniu przestrzennym, działalności gospodarczej oraz życiu codziennym społeczeństwa, które w miarę możliwości technicznych i ekonomicznych powinny być wdrażane do codziennej praktyki. Ze względu na fakt, iż ww. zanieczyszczenia pochodzą z tej samej działalności, to można wskazać wspólne działania kierunkowe.

1. W zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno – bytowej i technologicznej) – pierwotnej i wtórnej w zakresie aerozoli:
 - rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
 - zmiana paliwa na inne o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej, względnie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
 - stosowanie kilku źródeł ciepła w celu uzyskania lepszej efektywności ekonomicznej i energetycznej,
 - zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków, w szczególności w budynkach ogrzewanych indywidualnie,
 - ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
 - zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu zawieszonego np. stosowanie filtrów workowych,
 - w letnich okresach bezdeszczowych, stosowanie nakazów zraszania placów budowy.

2. W zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej) – pierwotnej i wtórnej:
 - całościowe zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu w mieście,
 - zintegrowany system kierowania ruchem ulicznym z uwzględnieniem priorytetu dla komunikacji zbiorowej,
 - kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych, w celu rozproszenia ruchu,
 - wprowadzenie zakazu przejazdu samochodów ciężarowych o masie całkowitej >12t drogami o randze mniejszej niż droga krajowa,
 - tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów lub stref z ruchem jednokierunkowym,
 - rozwój i racjonalizacja systemu transportu publicznego,
 - polityka cenowa opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego,
 - organizacja systemu bezpiecznych parkingów na obrzeżach miasta łącznie z systemem taniego transportu zbiorowego do centrum miasta (system Park & Ride),
 - tworzenie systemu ścieżek rowerowych,
 - tworzenie systemu płatnego parkowania w centrum miasta,
 - wprowadzanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich
 - intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic (szczególnie w okresach bezdeszczowych),
 - bieżąca modernizacja nawierzchni z zastosowaniem materiałów nisko ścieralnych,
 - kontrola oczyszczania pojazdów technicznych oraz ciągów komunikacyjnych w pobliżu budów.

3. W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw:
 - ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszonego poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
 - stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
 - stosowanie oprócz spalania paliw, odnawialnych źródeł energii,
 - zmniejszenie strat przesyłu energii,
 - monitoring stref przemysłowych.
4. W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne:
- stosowanie efektywnych technik odpylania gazów odlotowych,
5. W zakresie edukacji ekologicznej i reklamy:
- kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
 - prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z ustanawianiem mandatów za spalanie odpadów (śmieci), nakładanych przez policję lub straż miejską na terenie miasta,
 - uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci cieplnej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
 - promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła,
 - wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie ochrony powietrza,
 - działania promocyjne zachęcające do korzystania z transportu publicznego.
6. W zakresie planowania przestrzennego:
- uwzględnianie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu umożliwiających ograniczenie emisji pyłów poprzez działania polegające na:
 - wprowadzaniu zieleni ochronnej i urządzonej oraz niekubaturowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych miasta (place, skwery),
 - wprowadzaniu obszarów zielonych i wolnych od zabudowy celem lepszego przewietrzania miasta,
 - w przypadku stosowania w nowych budynkach indywidualnych systemów grzewczych zakaz stosowania paliw stałych.
7. W zakresie ograniczania emisji powstającej w czasie pożarów lasów i wypalania łąk, ściernisk, pól:
- zapobieganie pożarom w lasach (uświadamianie społeczeństwa, zakazy wchodzenia w trakcie suszy, sprzątanie lasów),
 - użytkowanie terenów publicznych z wykorzystaniem bezpiecznych praktyk wykorzystujących użycie ognia,
 - skuteczne egzekwowanie zakazu wypalania łąk, ściernisk i pól.
8. W zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi:
- wprowadzanie odpowiednich regulacji prawnych, uniemożliwiających spalanie śmieci na terenach prywatnych posesji, a tam gdzie takie regulacje istnieją – skuteczne egzekwowanie przepisów,
 - usprawnianie infrastruktury recyklingu, w celu ułatwienia zbiórki odpadów, w tym odpadów biodegradowalnych,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- zachęcenie do stosowania kompostowników,
- stworzenie specjalnego systemu programów zbiórki odpadów zielonych pochodzących z ogrodów,
- zbiórka makulatury,
- prowadzenie kampanii edukacyjnych, informujących społeczeństwo o zagrożeniach dla zdrowia płynących z „otwartego” spalania śmieci.

3.2.8. Wytyczne do prowadzenia edukacji ekologicznej w zakresie ochrony powietrza

W edukacji ekologicznej należy kłaść szczególny nacisk na motywowanie i aktywizowanie społeczeństwa w zakresie działań proekologicznych. Powinno się w ten sposób kształtować wrażliwość oraz świadomość ekologiczną, a także propagować konkretne wzorce działań korzystne dla środowiska.

Cele edukacji ekologicznej

1. Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczności lokalnej z uwzględnieniem wszystkich grup wiekowych, społecznych oraz środowiskowych.
2. Ukształtowanie racjonalnej i zaangażowanej postawy mieszkańców wobec działań gminy na rzecz sozologii (ochrony środowiska).
3. Przygotowanie społeczeństwa do praktycznego wdrażania zasad ekorozwoju.
4. Popularyzacja wiedzy przyrodniczej.
5. Propagowanie zdrowego stylu życia oraz postaw przyjaznych środowisku.
6. Rozpowszechnianie prawnych, ekonomicznych i organizacyjnych aspektów ochrony środowiska.
7. Promowanie działalności kulturalno - artystycznej inspirowanej pięknem przyrody i potrzebą ochrony środowiska.

Grupy odbiorców

Edukację ekologiczną należy dostosować do wieku i wiedzy odbiorców. Dlatego proponuje się wyróżnić następujące grupy odbiorców:

- Dzieci przedszkolne;
- Dzieci w klasach 1-3 szkoły podstawowej;
- Dzieci w klasach 4-6 szkoły podstawowej;
- Dzieci gimnazjalne i ponadgimnazjalne;
- Dorośli pracujący lub studiujący;
- Dorośli bezrobotni oraz w wieku emerytalnym.

Formy edukacji ekologicznej

- Filmy edukacyjne;
- Warsztaty;
- Lekcje;
- Pogadanki prowadzone przez pracowników wydziałów ochrony środowiska urzędów gminnych, pracowników Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, przeszkolonych nauczycieli lub ekologów;
- Akcje proekologiczne (sadzenie drzew, budowa ścieżki ekologicznej, segregacja odpadów w gospodarstwach domowych itp.)
- Zajęcia w terenie (wizyty na stacjach monitoringu powietrza, wizyty w zakładzie utylizacji odpadów, w dzielnicach opalanych węglem w okresie zimowym);

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Konkursy – wiedzy, artystyczny, teatralny, fotograficzny;
- Spotkania;
- Festyny;
- Szkolenia i konferencje dla nauczycieli – jak uczyć o ekologii;
- Ulotki;
- Materiały promocyjne;
- Plakaty;
- Folder informacyjny o programach ochrony powietrza uchwalonych w województwie;
- Strony informacyjno-edukacyjne w Internecie;
- Informacje i zachęcanie do udziału w ogólnopolskich akcjach, konkursach.

Propozycje haseł ekologicznych

- Czyste powietrze naszym priorytetem
- Czyste powietrze – pomóż nam to osiągnąć
- Oddychaj śmiało - kampania Czyste Powietrze
- Czyste powietrze – nasza przyszłość
- Dbaj o powietrze – żyj zdrowo
- Czyste powietrze – zdrowe płuca
- Chroniąc powietrze – chronisz siebie
- Nie emituj! Daj odetchnąć
- Czyste powietrze – to ma sens
- Spójrz w niebo – stop emisji!
- Co spalamy to wdychamy!
- Czyste powietrze – czysty zysk
- Dbajmy o powietrze – będziemy zdrowsi
- Popraw klimat swojej miejscowości (miasta)
- Działaj ekologicznie i bądź zdrow

Proponowana tematyka i sposób realizacji edukacji ekologicznej:

1. *Ogrzewanie mieszkań.* Akcja mająca na celu popularyzowanie wśród mieszkańców ekologicznego sposobu ogrzewania (z sieci miejskiej, elektryczne, gazowe).
 - Pikniki dla mieszkańców wybranych dzielnic – rozdawanie ulotek, materiałów promocyjnych, pogadanki, konkursy wiedzy.
 - Lekcje uświadamiające dzieciom jak ogrzewanie węglowe zanieczyszcza powietrze.
 - Organizacja wycieczki do najbliższej elektrociepłowni, oprowadzanie przez pracownika elektrociepłowni – pogadanka.
2. *Oszczędzanie energii.* Akcja mająca na celu uświadomienie społeczeństwu w jaki sposób oszczędzać energię, jak to wpływa na jakość powietrza, a także na koszty funkcjonowania gospodarstwa domowego.
 - „Szkoly pełne energii”, akcja której celem będzie zwiększenie działań szkół i przedszkoli na rzecz zrównoważonego rozwoju, podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności praktycznych w zakresie racjonalnego gospodarowania energią, rezultatem czego powinno być zmniejszenie zużycia energii w placówkach. W klasach można wyznaczyć specjalne dyżury do gaszenia światła w pomieszczeniach, wyłączania sprzętu elektronicznego, odpowiedniego wietrzenia pomieszczeń.
 - Organizacja wycieczek rowerowych w miejsce, gdzie znajdują się wiatraki prądotwórcze, elektrownie wodne lub budynki zasilane energią słoneczną.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Organizacja konkursu min. na stworzenie plakatu zachęcającego do oszczędzania energii. Konkurs plastyczny „Energia wokół nas”. Celem konkursu ma być pokazanie sposobu jak chronić zasoby energii i jej nie marnować.
 - Organizacja kompleksowej akcji edukacyjno-promocyjnej (pogadanki, lekcje) dotyczącej gospodarowania energią i pozyskiwania jej z odnawialnych źródeł.
 - Szkolenie dla nauczycieli i przedstawicieli społeczności lokalnej na temat „Zielone szkoły – racjonalnie gospodarujemy energią”.
3. *Zielone miasto/gmina.* Akcja mająca na celu popularyzowanie wśród mieszkańców/uczniów roli zieleni w kształtowaniu klimatu lokalnego, estetycznego zagospodarowania posesji i pobudzenie wśród nich inicjatyw proekologicznych.
- „Kwiatki na rabatki” – sadzenie przez dzieci kwiatów i krzewów na wybranym kwietniku w mieście/gminie. Dzieci same wybierają miejsce na rabatki podczas spaceru, a następnie z pomocą pracowników urzędu gminy sadzą rośliny i tworzą klomby.
 - Zabawa w małych ogrodników na terenie przedszkoli. Sadzenie kwiatów cebulowych (tulipanów, narcyzów itp.) i krzewów. Wiosną maluchy obserwują swoje dzieło i tworzą prace plastyczne nim zainspirowane.
 - „Drzewko za oponę” – festyn rodzinny, na którym można wymienić odpady (np. opony, baterie, butelki plastikowe) na rośliny ogrodowe lub zabawki i gry dla dzieci oraz wziąć udział w licznych konkursach z nagrodami.
 - Akcja „Posadźmy drzewa, bez nich żyć się nie da” – szkoły i przedszkola otrzymują bezpłatnie sadzonki.
4. *Dzień bez Samochodu.* Akcja mająca popularyzować środki transportu inne niż samochód osobowy – rower, komunikację miejską, spacer, oraz uświadomić jak poruszanie się samochodem wpływa na zanieczyszczenia powietrza.
- „Nie jeżdżę samochodem do kiosku”, „Popraw klimat swojego miasta”, „Nie podwoź mnie do szkoły, pojedę rowerem”
 - konkurs na plakat promujący akcję,
 - rajd rowerowy do miejsca atrakcyjnego krajoznawczo zakończony piknikiem i konkurencjami sportowymi,
 - pieszy rajd krajoznawczy,
 - pogadanka, a następnie konkurs na temat zrównoważonego transportu.
5. *Nie pal śmieci.* Akcje mające uświadomić społeczeństwu szkodliwy wpływ palenia śmieci na zdrowie ludzkie i jakość powietrza. Znowelizowana ustawa z dnia 1 lipca 2011 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, obliguje gminy do prowadzenia działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, a w szczególności w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Zachęcenie i przekonanie dorosłych do segregacji odpadów nie jest łatwe. Dlatego, też najskuteczniej jest edukować dzieci, które swoim zapałem i wrażliwością na stan środowiska naturalnego przekonają rodziców czy dziadków do zmiany przyzwyczajeń. Jak wiadomo, dzieci uczą się najszybciej i najchętniej przez zabawę, również tego, jak należy prawidłowo segregować odpady.
- Kolportowanie ulotek – m.in. „Wypalanie Zabijanie”, „Kochasz dzieci, nie pal śmieci”;
 - Zbiórki surowców wtórnych i odpadów, takich jak baterie i zużyte opony, makulatura;
 - Happening „Stop spalaniu śmieci w domach!”;
 - Edukacja najmłodszych pod hasłem: „Czego Jaś się nauczył, to Jan będzie umiał”;
 - Projekcje filmów związanych z segregacją odpadów;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Edukacja z zakresu segregacji odpadów – dzieci biorą czynny udział w ich sortowaniu – sprawdzając puszki magnesami i zgniatając je przed wrzucaniem do pojemników. Starsze dzieci segregują różne odpady i tworzą z nich ekologiczne dzieła sztuki np. puszek – motylki.
- Zbiórka puszek, baterii, makulatury. Dzieci angażują do akcji rodziców i najbliższych prosząc ich o przynoszenie puszek (baterii, makulatury) jako bilet wstępu na wszystkie organizowane przez nie imprezy takie jak Dzień Babci, Mamy.
- Organizacja „Gwiazdki Eko-przedszkolaka”, w grudniu, której główną atrakcją będzie tworzenie ozdób świątecznych i instrumentów z surowców wtórnych.
- Współpraca z Ośrodkami Pomocy Społecznej, którego domownicy w ramach terapii zajęciowej wykonywali drobne prace np. szycie płóciennych ekotoreb, tworzenie pocztówek z surowców wtórnych czy porządkowanie wyznaczonego obszaru.
- Ulotki o segregacji odpadów i ekologicznym zachowaniu, które będą rozdawane mieszkańcom.
- Konkurs na wykonanie projektu kalendarza szkolnego z wykorzystaniem tematu „Zbieraj i segreguj przez cały rok”.
- Partol Ekologiczny – czyli obserwacja terenu, w celu zlokalizowania przykładów dbania o środowisko i szkodliwego działania, oraz spotkania z leśnikami.
- Certyfikaty Ekospecjalisty w dziedzinie „już wiem jak segregować odpady”.
- Akcja segregacji biomasy na terenie kolonii ogrodów działkowych.

Strony internetowe pomocne przy realizacji zadań z zakresu edukacji ekologicznej:

- <http://www.zielonalekcja.pl>
- <http://www.zrodla.org>
- <http://www.nfosigw.gov.pl/srodki-krajowe/programy-priorytetowe/edukacja-ekologiczna/>
- <http://wiedza.ekologia.pl/>
- <http://www.ine-isd.org.pl/>
- <http://www.ciee-gda.pl>

Informacje możliwe do zamieszczenia w folderach

MAMY OGROMNY WPŁYW NA JAKOŚĆ POWIETRZA, KTÓRYM ODDYCHAMY!!!

Dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa domowego niezbędne są ciągle dostawy odpowiedniej ilości energii cieplnej, zużywanej przede wszystkim na ogrzewanie budynku mieszkalnego oraz podgrzewanie wody użytkowej. Towarzyszy temu emisja zanieczyszczeń do powietrza.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza jest zróżnicowana ze względu na rodzaj używanego paliwa.

Do ekologicznych, tzw. czystych źródeł ogrzewania zaliczamy:

- Ogrzewanie centralne (miejska, gminna sieć cieplna);
- Ogrzewanie tzw. paliwami ekologicznymi – gazem, olejem opałowym, prądem;
- Ogrzewanie węglem wysokiej jakości w piecach retortowych, o wysokiej sprawności;
- Ogrzewanie z odnawialnych źródeł energii – np. geotermia, panele słoneczne.

Niebezpieczne dla ludzi i środowiska sposoby ogrzewania to:

- Ogrzewanie pomieszczeń piecami węglowymi o niskiej sprawności;
- Wykorzystywanie węgla o niskiej jakości, czyli mokrego lub z dużą zawartością popiołu i siarki, miazgi i pyłu węglowego;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonoego PM10 i pyłu zawieszonoego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

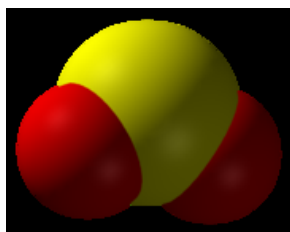
- Wykorzystywanie mokrego drewna lub odpadów drewnianych z impregnatami;
- Spalanie odpadów komunalnych: resztek jedzenia, papieru, opakowań papierowych i plastikowych po napojach i innych;

Powodują one, że do powietrza, w bliskiej odległości od źródła spalania, dostaje się szereg niebezpiecznych dla zdrowia i środowiska substancji między innymi: pył wraz z metalami ciężkimi, benzo(a)pirenem i innymi substancjami rakotwórczymi, dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla.

Spalanie śmieci, szczególnie wszystkich z zawartością plastiku (butelki PET, kartony po napojach, siatki i woreczki, pudełka po produktach spożywczych, zużyte opony, itp.) powoduje emisję szeregu zanieczyszczeń, w tym głównie rakotwórczych DIOKSYN.

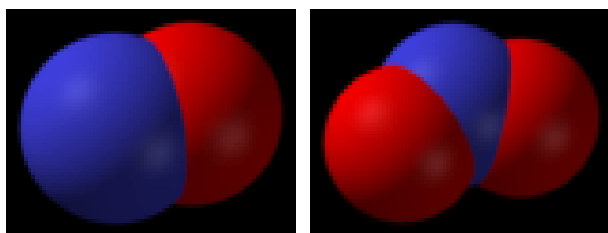
Jakie zagrożenia niosą nam substancje emitowane do powietrza?

Dwutlenek siarki (SO₂)

Ma działanie toksyczne, atakuje najczęściej drogi oddechowe i struny głosowe. Po wnikięciu do ściany dróg oddechowych przenika do krwi i dalej do całego organizmu. Kumuluje się w ściankach tchawicy i oskrzelach oraz w wątrobie, śledzionie, mózgu i węzłach chłonnych. Duże stężenie SO₂ może prowadzić również do zmian w rogówce oka. Po utlenieniu w obecności pary wodnej, mają również udział w tworzeniu kwaśnych deszczów i ich niszczącym działaniu.

Tlenki azotu (NO i NO₂)

Mają działanie toksyczne, obniża odporność organizmu na infekcje bakteryjne, działa drażniąco na oczy i drogi oddechowe, jest przyczyną zaburzeń w oddychaniu, powoduje choroby alergiczne (m.in. astmę). Tlenki azotu są prekursorami powstających w glebie związków rakotwórczych i mutagennych. Po utlenieniu w obecności pary wodnej, mają również udział w tworzeniu kwaśnych deszczy i ich niszczącym działaniu.

Pyły – powodują podrażnienia naskórka i śluzówki. Najniebezpieczniejsze są pyły najdrobniejsze o wielkości cząstki do 10 μm, które z łatwością przenikają do organizmu (głównie płuc, a stamtąd do układu krążenia) wywołując jego zatrucie, zapalenia górnych dróg oddechowych, pylicę, nowotwory płuc, choroby alergiczne i astmę.

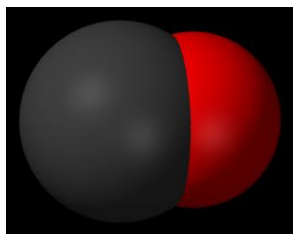
Pyły naturalne nieorganiczne powstają w wyniku takich zjawisk przyrody, jak: wietrzenie skał, wybuchy wulkanów.

Pyły pierwotne są emitowane bezpośrednio ze źródeł, powstają głównie podczas spalania, mogą składać się z kurzu, małych płatków sadzy, pyłku kwiatowego itp.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

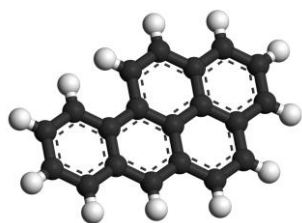
Pyły wtórne powstają w wyniku przemian chemicznych w atmosferze prekursorów pyłu: dwutlenku siarki (SO₂), tlenków azotu (NO_x), lotnych związków organicznych (LZO), amoniaku (NH₃). Znaczna ilość pyłów w powietrzu jest pochodzenia wtórnego.

Tlenek węgla (CO)

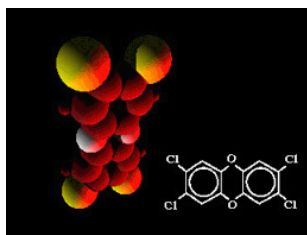
Jest niezwykle groźny, silnie toksyczny. Powoduje ciężkie zatrucia (zaczadzenie). Najbardziej wrażliwy na jego działanie jest mózg. Około 80% zawartego w powietrzu CO jest wiązana z hemoglobina we krwi, tworząc karboksyhemoglobinę (HbCO), niezdolną do przenoszenia tlenu, co prowadzi do niedotlenienia tkanek. Przy zawartości ok. 20% HbCO we krwi mówimy o tzw. "ostrym zespole mózgowym" charakteryzującym się spadkiem czujności i rozróżniania, sennością, dezorientacją, w końcu może dojść do śpiączki i śmierci. Po długiej ekspozycji w warunkach wysokiego stężenia CO może nastąpić również uszkodzenie mięśnia sercowego.

Benzo(a)piren

Jest głównym przedstawicielem wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA), jest kancerogenem chemicznym, wykazuje toksyczność układową, powodując uszkodzenie nadnerczy, układu chłonnego, krwiotwórczego i oddechowego. Substancja toksyczna, rakotwórcza, mutagenna, działająca na rozrodczość i niebezpieczna dla środowiska. Może powodować raka. Może powodować dziedziczne wady genetyczne. Może upośledzać płodność. Może działać szkodliwie na dziecko w łonie matki. Działa bardzo toksycznie na organizmy wodne; może powodować długo utrzymujące się niekorzystne zmiany w środowisku wodnym.

Dioksyny

Są to związki należące do grupy trwałych związków organicznych. Są niskolotnymi (pozostają w zasięgu układu oddechowego człowieka) ciałami stałymi, bezbarwnymi i bezwonnymi. SĄ SILNIE

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

TOKSYCZNE, A JEDNOCZEŚNIE CHARAKTERYZUJĄ SIĘ DŁUGIM CZASEM PRZEBYWANIA W ŚRODOWISKU. PODLEGAJĄ BIOAKUMULACJI W ŁAŃCUCIE POKARMOWYM, CO OZNACZA, ŻE CZŁOWIEK KUMULUJE W SOBIE WSZYSTKIE DIOKSYNY WCHŁONIĘTE PRZEZ ZWIERZĘTA I ROŚLINY, KTÓRE SPOŻYWA. Dioksyny dobrze rozpuszczają się w tłuszczach, natomiast są prawie nierozpuszczalne w wodzie. Rozkładowi ulegają dopiero w temperaturach powyżej 500°C (są to temperatury osiągane w zawodowych elektrowniach i spalarniach, ale nie do osiągnięcia w domowych kotłowniach). Są podatne na fotodegradację pod wpływem słonecznym. DIOKSYNY UWAŻANE SĄ ZA NAJSILNIEJ TOKSYCZNE ZE ZNANYCH ZWIĄZKÓW CHEMICZNYCH. Zatrucie dioksynami powoduje: alergie, bóle głowy, chroniczną słabość, obniżenie odporności, zaburzenia w tworzeniu się hemoglobiny, uszkodzenia wątroby, trzustki, nerek i układu pokarmowego, zmiany neurologiczne, uszkodzenie płodu oraz choroby nowotworowe. Związki te są trucizną o powolnym działaniu, ale bardzo szkodliwym działaniu.

Jakie działania każdy z nas może podjąć, aby zmniejszyć emisję zanieczyszczeń do powietrza?

- NIE PALMY ŚMIECI W PALENISKACH DOMOWYCH! NIE NARAŻAJMY SIEBIE, RODZINY, SĄSIADÓW NA WDYCHANIE ZWIĄZKÓW TOKSYCZNYCH POWSTAŁYCH W PROCESACH NIEWŁAŚCIWEGO SPALANIA! NIE TRUJMY ŚRODOWISKA ORAZ SIEBIE NAWZAJEM!
SPALANIE ODPADÓW Z NARUSZENIEM PRZEPISÓW OCHRONY ŚRODOWISKA JEST WYKROCZENIEM ZAGROŻONYM GRZYWNĄ, A W SKRAJNYCH PRZYPADKACH MOŻE BYĆ NAWET PRZESTĘPSTWEM, ZA KTÓRE GROZI KARA POZBAWIENIA WOLNOŚCI OD 3 MIESIĘCY DO LAT 5.
- PODŁĄCZENIE MIESZKANIA (DOMU) DO CENTRALNEGO (MIEJSKIEGO, GMINNEGO) SYSTEMU ZAOPATRYWANIA W ENERGIĘ CIEPLNĄ;
- ZMIANA PALIWA NA „EKOLOGICZNE” – GAZ, OLEJ OPAŁOWY LUB ZASTOSOWANIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ ORAZ INDYWIDUALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII ODNAWIALNEJ;
- ZMNIEJSZANIE ZAPOTRZEBOWANIA NA ENERGIĘ CIEPLNĄ POPRZEZ OGRANICZANIE STRAT CIEPŁA – TERMOMODERNIZACJA BUDYNKÓW;
- WYKORZYSTYWANIE W BUDOWNICTWIE MATERIAŁÓW ENERGOOSZCZĘDNYCH;
- OSZCZĘDZANIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ I CIEPŁA;
- NIE PALENIE ODPADÓW BIOLOGICZNYCH (LIŚCI, GAŁĘZI) – LEPIEJ ZAŁOŻYĆ KOMPOSTOWNIK;
- ZAPOBIEGANIE POŻAROM W LASACH - NIE WCHODZENIE DO LASÓW W TRAKCIE SUSZY, NIEZAŚMIECANIE LASÓW;
- NIE WYPALANIE ŁĄK, ŚCIERNISK I PÓL,
- CZĘSTSZE KORZYSTANIE Z KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ LUB ROWERU;
- OGRANICZANIE PRĘDKOŚCI NA DROGACH O PYLĄCEJ NAWIERZCHNI;
- „EKOLOGICZNY” SPOSÓB JAZDY – JAZDA PŁYNNA, BEZ NADMIERNEJ PRĘDKOŚCI;
- NIE KORZYSTANIE Z SAMOCHODU NA KRÓTKICH ODCINKACH – MOŻEMY SOBIE ZROBIĆ SPACER.

Gdzie możemy uzyskać dofinansowanie na działania proekologiczne?

- Z systemu funduszy ekologicznych – z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (www.nfosigw.gov.pl) oraz WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W Rzeszowie

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

(<http://www.bip.wfosigw.rzeszow.pl/>; adres: 35-025 Rzeszów, ul. Zygmuntowska 9, tel. 17 852-23-44, 17 853-63-61; fax 17 853-63-81

- Z BANKU OCHRONY ŚRODOWISKA S.A. (www.bosbank.pl), infolinia: 0-801-355-455, +48 22 543-34-34, Oddział w Bydgoszczy - ul. Bernardyńska 13), który część kredytów o charakterze preferencyjnym przeznacza na dofinansowanie działań w zakresie ochrony środowiska;
- Z URZĘDU MIASTA LUB GMINY, właściwego dla miejsca zamieszkania.

GŁÓWNYMI ŹRÓDŁAMI EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ DO ATMOSFERY SĄ:

PYŁU ZAWIESZONEGO PM10, PYŁU ZAWIESZONEGO PM2,5 ORAZ BENZO(a)PIRENU

1. Niepełne spalanie paliw stałych (węgla i drewna). Niepełne spalanie zachodzi przy niskich temperaturach spalania oraz niskiej sprawności kotłów – w piecach o niskiej sprawności
2. Reakcje spalania przebiegające w ruchomych lub stacjonarnych silnikach spalinowych napędzanych olejem napędowym – środki transportu.
3. W trakcie spalania odpadów – występuje bardzo duża emisja benzo(a)pirenu przy spalaniu odpadów w kotłach indywidualnych (w domach) oraz w sposób niezorganizowany (ogniska), znacznie mniejsza jest emisja ze spalarni odpadów.
4. Przemysł koksowniczy - produkcja koksu.
5. Pożary lasów.
6. Palenie papierosów (zarówno czynne, jak i bierne).
7. Wszelkie procesy rozkładu termicznego związków organicznych przebiegające przy niewystarczającej ilości tlenu.

B(a)P jest „niesiony” w pyłe, a więc jego emisji sprzyja brak urządzeń odpylających. Podkreślić należy, że w dużych i średnich elektrociepłowniach i elektrowniach, gdzie spalanie odbywa się w bardzo wysokich temperaturach, a sprawność urządzeń redukujących emisję pyłów dochodzi do 95% praktycznie nie występuje emisja B(a)P.

BENZENU

Spalanie paliw stałych (drewna, węgla, koksu), ciekłych (oleju opałowego) i gazowych lub ich mieszanin, w rezultacie, których otrzymuje się energię cieplną – **energetyka przemysłowa**.

Reakcje spalania przebiegające w ruchomych lub stacjonarnych silnikach spalinowych – **środki transportu**. Obecnie zawartość benzenu w benzynach została restrykcyjnie ograniczona.

Transport, magazynowanie i rozlewanie benzyny.

Przemysł koksowniczy – proces pozyskiwania benzolu koksowniczego i smoły koksowniczej; Produkcja pestycydów.

Ekstrakcji tłuszczów i olejów roślinnych, w czasie której stosuje się benzen.

Przemysł chemiczny – produkt w syntezie organicznej, w zakładach produkujących farby i lakiery – zanieczyszczenie rozcieńczalników do farb poliwinylowych, chlorokauczukowych, lakierów poliuretanowych, ftalowych i polichlorowinyliowych (możliwa zawartość benzenu w produkcji 0,01%).

Przemysł metalowy, meblarski, poligraficzny – używanie farb i lakierów zawierających benzen.

W przyrodzie występuje jako składnik ropy naftowej i smoły węglowej.

Palenie papierosów (zarówno czynne, jak i bierne).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DWUTLENKU AZOTU

1. Spalanie paliw stałych, ciekłych i gazowych lub ich mieszanin, w rezultacie, których otrzymuje się energię cieplną – energetyka przemysłowa.
2. Reakcje spalania przebiegające w ruchomych lub stacjonarnych silnikach spalinowych – środki transportu.
3. Procesy, w których wysoka temperatura jest niezbędnym warunkiem prawidłowego przebiegu operacji technologicznych – proces wielkopiecowy w hutnictwie żelaza i stali, proces martenowski i konwertorowy, proces realizowany w elektrycznych łukowych piecach hutniczych, spawanie elektryczne i gazowe.
4. Techniki, które emitują tlenki azotu w następstwie reakcji chemicznych – **przemysł syntezy chemicznej**.
 - procesy technologiczne wymagające zastosowania kwasu azotowego w syntezie organicznej,
 - podczas produkcji kwasów: siarkowego, azotowego, chromowego, pikrynowego, adypinowego, szczawowego,
 - w wytwarzaniu toluenu, nitrocelulozy, nitrogliceryny, dynamitu,
 - przy produkcji nawozów sztucznych, leków, barwników, celulozy.
5. Reakcje pełnego lub powierzchniowego roztwarzania metali lub ich stopów w kwasie azotowym, dla otrzymywania odpowiednich soli – **przemysł odczynnikowy** lub obróbki gotowych detali.
6. Wydzielanie do atmosfery w sposób okresowy lub ciągły, o stałym lub zmieniającym się w czasie natężeniu emisji:
 - materiały wybuchowe,
 - gazy postrzałowe, występujące w kopalniach,
 - odpadki rolnicze – tlenki azotu są emitowane do powietrza atmosferycznego w wyniku szybkiego rozkładu materiału roślinnego, zachodzącego w zielonych silosach,
 - palenie papierosów i fajki.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

3.2.9. Harmonogram rzeczowo-finansowy działań naprawczych zmierzających do ograniczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5

Poniżej w tabeli zestawiono **działania naprawcze niezbędne i możliwe do realizacji**, które mają na celu przywrócenie standardów jakości powietrza w zakresie stężeń pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5.

Ze względu na fakt, iż główne źródła pochodzenia ww. zanieczyszczeń są takie same, można wskazać wspólne działania naprawcze. Przy czym należy mieć na uwadze, że efekt ekologiczny tych działań dla każdej substancji będzie inny.

Obniżenie stężeń zanieczyszczeń pyłowych poniżej poziomu dopuszczalnego w strefie możliwe jest wyłącznie po niemalże całkowitym obniżeniu emisji z ogrzewania w Rzeszowie. Niestety, działania te są niemożliwe do zrealizowania. Nie ma technicznej możliwości praktycznie całkowitej likwidacji indywidualnego ogrzewania paliwami stałymi oraz nie można zmusić mieszkańców do wymiany wszystkich wysokoemisyjnych źródeł ciepła. Założenia takiego scenariusza są także ekonomicznie nieopłacalne – ich realizacja pociągałaby za sobą zbyt wysokie koszty. **W związku z powyższym, w celu redukcji stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 zaproponowano scenariusz realny, na który składają się działania o kodach: PkRzeSO i PkRzeMMU wraz z działaniami dodatkowymi. Ponadto należy dążyć do obniżenia emisji zanieczyszczeń pyłowych na terenie całej strefy podkarpackiej, co znacząco wpłynie na obniżenie tła i zwiększy efektywność działań wykonywanych na terenie miasta.**

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE PIERWSZE	
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeZSO
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	OBNIŻENIE EMISJI Z OGRZEWANIA INDYWIDUALNEGO
Opis działania naprawczego	<p>Opracowanie i wdrożenie Programu Ograniczenia Niskiej Emisji, obejmującego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 90 tys. m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 7 tys. m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodzinym w Centrum; - likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 45 tys. m² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; - likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 558 tys. m² lokali w mieszkalnictwie jednorodzinym poza Centrum. - termomodernizację budynków mieszkalnych zaopatrzonych w indywidualne systemy grzewcze.
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny
Jednostka realizująca zadanie	Organ samorządu gminnego oraz osoby prawne w tym jednostki organizacyjne realizujące zadania wskazane w Programie w tym w szczególności zarządzający budynkami w mieście, dostawca ciepła, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, osoby fizyczne posiadające nieruchomości na terenie Rzeszowa
Rodzaj środka	Techniczny
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Długoterminowe
Planowany termin wykonania	<p>2013-2015 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 4 500 m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 350 m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodzinym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 2 250 m² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 27,9 tys. m² lokali w mieszkalnictwie jednorodzinym poza Centrum</p> <p>2016 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 6 300 m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 490 m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodzinym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 3 150 m² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 39 tys. m² lokali w mieszkalnictwie jednorodzinym poza Centrum</p> <p>2017 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 7 200 m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 560 m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodzinym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła</p>

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE PIERWSZE	
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeZSO
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	OBNIŻENIE EMISJI Z OGRZEWANIA INDYWIDUALNEGO
	Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 3 600 m ² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub i wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 44,6 tys. m ² lokali w mieszkalnictwie jednorodznym poza Centrum
	2018 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 14,4 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piec starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 1 120 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodznym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 7 200 m ² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 89,3 tys. m ² lokali w mieszkalnictwie jednorodznym poza Centrum
	2019 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 14,4 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piec starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 1 120 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodznym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 7 200 m ² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 89,3 tys. m ² lokali w mieszkalnictwie jednorodznym poza Centrum
	2020 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 14,4 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piec starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 1 120 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodznym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 7 200 m ² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 89,3 tys. m ² lokali w mieszkalnictwie jednorodznym poza Centrum
	2021 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 14,4 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piec starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 1 120 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodznym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 7 200 m ² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 89,3 tys. m ² lokali w mieszkalnictwie jednorodznym poza Centrum
	2022 - podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 14,4 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piec starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum; podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne ok. 1 120 m ² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodznym w Centrum; likwidacja źródeł na paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piec gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 7 200 m ² lokali w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum; likwidacja źródeł na

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszono PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE PIERWSZE										
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeZSO									
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	OBNIŻENIE EMISJI Z OGRZEWANIA INDYWIDUALNEGO									
	paliwa stałe i tam gdzie to możliwe podłączenie do sieci ciepłej (Ciepła Systemowego) lub wymiana na piece gazowe, olejowe lub elektryczne w ok. 89,3 tys. m ² lokali w mieszkalnictwie jednorodzinym poza Centrum									
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Źródła związane z mieszkalnictwem i usługami									
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN	55,3									
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	69,1	97,0	111,8	223,6	223,6	223,6	223,6	223,6	69,1	97,0
Źródła finansowania	Własne samorządu, właściciele budynków, WFOSiGW, NFOŚiGW, inne fundusze (w tym europejskie), Bank Ochrony Środowiska									
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Organ samorządu gminnego								
	Organ odbierający	Zarząd województwa								
	Wskaźniki	- sprawozdanie z realizacji poszczególnych zadań na podstawie poniższej ankiety								
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym								

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE DRUGIE										
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeMMU									
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	OBNIŻENIE EMISJI KOMUNIKACYJNEJ									
Opis działania naprawczego	Czyszczenie ulic na mokro w okresie wiosna-jesień z częstotliwością najlepiej 1 raz w tygodniu									
Lokalizacja działań	Główne ulice miast oraz ulice drugorzędne									
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny									
Jednostka realizująca zadanie	Zarządzający drogami w miastach									
Rodzaj środka	Techniczny									
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Krótkoterminowe									
Planowany termin wykonania	Zadanie realizowane ciągle									
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Transport									
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania PLN/km	200 – 800									
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	118,5	121,8	125,3	128,3	131,5	134,6	137,7	140,7	144,0	147,2
Źródła finansowania	Własne samorządu									
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Zarządzający drogami w miastach								
	Organ odbierający	Zarząd województwa								
	Wskaźniki	– nazwa i długość [km] ulic objętych działaniem – częstotliwość czyszczenia [ilość razy w tygodniu]								
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym								

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE TRZECIE		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzePSC	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PODŁĄCZENIE DO SIECI CIEPLNEJ	
Opis działania naprawczego	Systematyczne podłączanie do sieci ciepłej zakładów przemysłowych, spółek miejskich i budynków użyteczności publicznej (likwidacja ogrzewania węglowego) w rejonie gdzie sieć ciepła istnieje oraz gdzie jest to technologicznie możliwe - wykonanie nowych przyłączy ciepłych.	
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów	
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny	
Jednostka realizująca zadanie	Odpowiednie podmioty	
Rodzaj środka	Techniczny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Długoterminowe	
Planowany termin wykonania	Według indywidualnych harmonogramów	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Przemysł, w tym wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN	Według indywidualnych kosztorysów	
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	Brak możliwości oszacowania	
Źródła finansowania	Własne podmiotów, WFOŚiGW, NFOŚiGW, samorząd lokalny w przypadku spółek miejskich	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Odpowiednie podmioty
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	- wielkość zredukowanej emisji [Mg/rok], - sprawozdanie z realizacji inwestycji
	Termin sprawozdania	W ciągu 3 miesięcy po zakończeniu inwestycji

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE CZWARTE		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeEEk	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	EDUKACJA EKOLOGICZNA	
Opis działania naprawczego	Akcje edukacyjne mające na celu uświadamianie społeczeństwa w zakresie: szkodliwości spalania odpadów w paleniskach domowych, korzyści płynących z podłączenia do scentralizowanych źródeł ciepła, termomodernizacji, promocja nowoczesnych niskoemisyjnych źródeł ciepła i inne.	
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów	
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny, regionalny	
Jednostka realizująca zadanie	Organ samorządu gminnego, marszałek województwa, organizacje i stowarzyszenia ekologiczne	
Rodzaj środka	Oświatowy lub informacyjny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Średnioterminowe	
Planowany termin wykonania	Zadanie realizowane ciągle	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Inne	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN	0,2	
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	Brak możliwości oszacowania	
Źródła finansowania	Własne samorządu, WFOŚiGW, organizacje i stowarzyszenia ekologiczne	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Organ samorządu gminnego, marszałek województwa, organizacje i stowarzyszenia ekologiczne
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	- sprawozdanie z przeprowadzonych akcji edukacyjnych (rodzaj akcji, czas przeprowadzenia, ilość osób uczestniczących)
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE PIĄTE		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzePZP	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	ZAPISY W PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	
Opis działania naprawczego	<p>1) Stosowanie odpowiednich zapisów, umożliwiających ograniczenie emisji pyłów, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczących np. układu zabudowy zapewniającego przewietrzanie miasta, wprowadzania zieleni izolacyjnej, zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz ustalenia zakazu stosowania paliw stałych, w obrębie projektowanej zabudowy (w przypadku stosowania indywidualnych systemów grzewczych), a także zakazu likwidacji sieci ciepłowniczej i przyłączy oraz zmiany ogrzewania zbiorowego (z sieci ciepłowniczej) na indywidualne, oraz ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej, tam gdzie sieć ciepłownicza istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego. Uchwalenie planów zagospodarowania przestrzennego na obszarach przekroczeń wskazanych w Programie Ochrony Powietrza (jeżeli nie ma obowiązujących) oraz zawarcie w nich zapisów dotyczących zakazu likwidacji sieci ciepłowniczej i przyłączy oraz zmiany ogrzewania zbiorowego (z sieci ciepłowniczej) na indywidualne oraz ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej, tam gdzie sieć ciepłownicza istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego.</p>	
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów	
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny	
Jednostka realizująca zadanie	Rada miasta	
Rodzaj środka	Prawny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Długoterminowe	
Planowany termin wykonania	-	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Inne	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN	Środek o charakterze regulacyjnym	
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	Brak możliwości oszacowania	
Źródła finansowania	-	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Prezydent miasta
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	- ilość przyjętych uchwał, - lokalizacja obszaru, którego dotyczy uchwała
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE SZÓSTE		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeUCP	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	ZAPISY W REGULAMINIE UTRZYMANIA CZYSTOŚCI I PORZĄDKU NA TERENIE MIASTA RZESZOWA	
Opis działania naprawczego	Stosowanie odpowiednich zapisów, zakazujących spalania odpadów ulegających biodegradacji na terenach ogrodów działkowych oraz ogrodów przydomowych i na terenach zielonych miasta	
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów	
Szczegół administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny	
Jednostka realizująca zadanie	Organ samorządu gminnego	
Rodzaj środka	Prawny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Długoterminowe	
Planowany termin wykonania	-	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Inne	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN	Środek o charakterze regulacyjnym	
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	Brak możliwości oszacowania	
Źródła finansowania	-	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Prezydent miasta
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	- ilość przyjętych uchwał, - lokalizacja obszaru, którego dotyczy uchwała
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE SIÓDME		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeSIM	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	SYSTEM INFORMOWANIA MIESZKAŃCÓW	
Opis działania naprawczego	Stworzenie i utrzymywanie systemu informowania mieszkańców o aktualnym stanie zanieczyszczenia powietrza oraz o jego wpływie na zdrowie	
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów	
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny	
Jednostka realizująca zadanie	Marszałek województwa, wojewódzki inspektor ochrony środowiska	
Rodzaj środka	Techniczny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	-	
Planowany termin wykonania	Zadanie realizowane ciągle	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Inne	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN/rok	0,04	
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	-	
Źródła finansowania	WFOŚiGW, NFOŚiGW, środki własne samorządu, budżet państwa	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Marszałek województwa, wojewódzki inspektor ochrony środowiska
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	- sprawozdanie z realizacji zadania
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM10 i pyłu zawieszzonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE ÓSME		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeWEEG	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	WZROST EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ GMIN	
Opis działania naprawczego	Systematyczna wymiana starych, niskosprawnych kotłów, w których spalane jest paliwo stałe (węgiel) na nowoczesne kotły wysokiej sprawności (retortowe lub gazowe) lub włączanie budynków do istniejących sieci ciepłych oraz termomodernizacja budynków, w których dokonano wymiany źródła ciepła w celu zwiększenia ich efektywności energetycznej oraz ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej czyli tam gdzie sieć ciepła istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego.	
Lokalizacja działań	Strefa podkarpacka	
Szczegół administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny	
Jednostka realizująca zadanie	Odpowiednie podmioty i osoby fizyczne	
Rodzaj środka	Techniczny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	Długoterminowe	
Planowany termin wykonania	Według indywidualnych harmonogramów	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Źródła związane z mieszkalnictwem, usługami oraz przemysłem	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania w mln PLN	Według indywidualnych kosztorysów	
Szacowany efekt ekologiczny	Brak możliwości oszacowania	
Źródła finansowania	Własne podmiotów zainteresowanych, WFOŚiGW, NFOŚiGW, BOŚ	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Właściwy organ samorządu gminnego
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	- sprawozdanie z realizacji inwestycji wg poniższej ankiety
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

DZIAŁANIE DZIEWIĄTE		
KOD DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	PkRzeZZP	
TYTUŁ DZIAŁANIA NAPRAWCZEGO	ZAKUP POLEWACZKO-ZAMIATAREK MECHANICZNYCH	
Opis działania naprawczego	Zakup nowoczesnych polewaczko-zamiatarek mechanicznych w celu zwiększenia efektywności czyszczenia ulic	
Lokalizacja działań	Miasto Rzeszów	
Szczebel administracyjny, na którym można podjąć dany środek	Lokalny	
Jednostka realizująca zadanie	Zarządzający drogami w mieście	
Rodzaj środka	Techniczny	
Skala czasowa osiągnięcia redukcji stężeń	-	
Planowany termin wykonania	-	
Kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	Transport	
Szacunkowa wysokość kosztów realizacji działania mln PLN	0,9	
Szacowany efekt ekologiczny [Mg/rok]	-	
Źródła finansowania	Własne samorządu	
Monitoring działania	Organ sprawozdający	Zarząd Dróg Miejskich
	Organ odbierający	Zarząd województwa
	Wskaźniki	Ilość zakupionych pojazdów
	Termin sprawozdania	Do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Wszystkie sprawozdania należy wykonywać z wykorzystaniem zaproponowanych dla każdego działania wskaźników monitorowania oraz projektów ankiet zawartych w tabelach 24-26.

Termin realizacji Programu ustala się na 31.12.2023 r.

Termin realizacji Programu ustala się na 10 lat, ze względu na szeroko zakrojone działania naprawcze, szczególnie w zakresie redukcji emisji z ogrzewania indywidualnego (PkRzeZSO). Działania te wymagają wysokich nakładów finansowych oraz rozległych prac, wykonanie których nie jest możliwe w krótszym czasie.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

Finansowanie działań naprawczych może być prowadzone ze środków krajowych lub zagranicznych. Obecnie największe możliwości uzyskania dofinansowania istnieją z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Fundusze europejskie na lata 2007-2013 w większości są rozdysponowane. Kolejny okres finansowania rozpocznie się w 2014 roku. wówczas będzie wiadomo, na jakie cele zostaną przeznaczone te fundusze europejskie oraz ile środków będzie można wykorzystać na realizację Programów Ochrony Powietrza.

Jest to bardzo istotne, gdyż opracowywane pod koniec 2012 r. Programy Ochrony Powietrza dla poszczególnych stref zostaną uchwalone w 2013 r., a ich realizacja rozpocznie się w drugiej połowie 2013 r. lub na początku 2014 r. Tak więc jednostki realizujące Programy będą się mogły ubiegać o nowo rozdysponowywane środki przeznaczone na lata 2014-2020.

Program LIFE+

LIFE+ jest instrumentem finansowym wspierającym politykę ochrony środowiska Wspólnoty Europejskiej, który jest realizowany w latach 2007-2013.

Program LIFE+ składa się z trzech części:

- LIFE+ przyroda i różnorodność biologiczna,
- LIFE+ polityka i zarządzanie w zakresie środowiska,
- LIFE+ informacja i komunikacja.

Działania z zakresu ochrony powietrza, jakie mogą uzyskać wsparcie finansowe z programu LIFE+, to:

1st Niska emisja:

- wymiana kotłów/pieców na: podłączenie do sieci ciepłowniczej, ogrzewanie gazowe, olejowe, elektryczne lub kotły retortowe na paliwo stałe,
- odnawialne, niskoemisyjne źródła energii – np. kolektory słoneczne, pompy ciepła,
- termoizolacja/termomodernizacja budynków.

2nd Transport/komunikacja:

- systemy Park&Ride,
- wymiana/modernizacja taboru komunikacji autobusowej,
- rozwój innych rodzajów komunikacji zbiorowej (tramwaje),
- promocja komunikacji rowerowej (budowa tras rowerowych, bezpłatne wypożyczalnie rowerów),
- czyszczenie ulic.

Instytucją, która koordynuje przydzielanie środków z programu LIFE+ w Polsce jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Wszelkie informacje związane z programem LIFE+ znajdują się na stronie internetowej NFOŚiGW, który jest jednocześnie

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Krajowym Punktem Kontaktowym. NFOŚiGW prowadzi konsultacje podczas przygotowania wniosków, przeprowadza nabór wniosków oraz przekazuje je do Komisji Europejskiej. Nabór wniosków odbywa się raz do roku. Na stronie internetowej, pod adresem: <http://www.nfosigw.gov.pl/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/kalendarium-naboru-life/> znajduje się kalendarium naboru wniosków, gdzie można sprawdzić aktualnie prowadzone nabory. Finansowanie mogą otrzymywać jednostki, podmioty i instytucje publiczne lub prywatne. Beneficjenci tworzyć mogą partnerstwa w ramach poszczególnych projektów.

Obecnie przygotowywane są nowe zasady funkcjonowania Funduszu LIFE, które zastosowane będą w realizacji nowej Wieloletniej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

Środki Europejskiego Obszaru Gospodarczego („norweskie”)

<http://www.nfosigw.gov.pl/srodki-norweskie>

Bezwrotna pomoc finansowa dla Polski w postaci dwóch instrumentów pod nazwą:

- Mechanizm Finansowy EOG;
- Norweski Mechanizm Finansowy

w Polsce odbywa się na podstawie Programu Operacyjnego, przy uwzględnieniu wytycznych przygotowanych przez państwa – darczyńców.

Środki finansowe, przyznane Polsce w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, są wykorzystywane na projekty realizowane w ramach następujących obszarów priorytetowych:

- ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez m.in. redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii,
- promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami,
- ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast,
- opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem,
- badania naukowe,
- ochrona środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem wzmocnienia zdolności administracyjnych do wprowadzania w życie odpowiednich przepisów istotnych dla realizacji projektów inwestycyjnych,
- polityka regionalna i działania transgraniczne.

W czerwcu 2011 roku została podpisana umowa na nowy okres finansowania w ramach nowej edycji Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Zgodnie z systemem wdrażania, ustalonym przez państwa – darczyńców, dla każdego obszaru tematycznego zostanie przygotowany program operacyjny przez tzw. operatora programu. Programy operacyjne będą precyzować m.in.: szczegółowy opis obszarów priorytetowych, katalog beneficjentów, zasady naboru i oceny wniosków, koszty kwalifikowane itd.

Zakres wsparcia w ramach nowej perspektywy będzie bardzo szeroki. Największe środki przeznaczono na ochronę środowiska – 247 mln euro, z czego 110 mln euro zostanie przekazane na działania na rzecz różnorodności biologicznej i ekosystemów, na przedsięwzięcia służące wzmocnieniu monitoringu środowiska i działań kontrolnych oraz na wsparcie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, których operatorem będzie Ministerstwo Środowiska we współpracy z NFOŚiGW. Natomiast 137 mln euro będzie przeznaczony na program wsparcia rozwoju technologii wychwytywania oraz składowania CO₂, którego operatorem będzie Ministerstwo Gospodarki.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 21 grudnia 2011 r. zaakceptowano listę zadań priorytetowych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a 14 sierpnia 2012 roku zmieniony został Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Infrastruktura i Środowisko. W zakresie ochrony powietrza są to następujące osie priorytetowe:

Oś priorytetowa IV: Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska, której celami w zakresie poprawy jakości powietrza są:

- rozpowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego objętych certyfikacją,
- zapobieganie powstawaniu i redukcja zanieczyszczeń różnych komponentów środowiska poprzez dostosowanie istniejących instalacji do wymogów najlepszych dostępnych technik (BAT),
- poprawa jakości powietrza poprzez obniżenie wielkości emisji substancji zanieczyszczających z obiektów spalania paliw, priorytetowo traktowane będą projekty dotyczące instalacji o mocy większej od 50 MW.

Oś priorytetowa V: Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych.

W zakresie V osi priorytetowej realizowane będą projekty szkoleniowe lub programy aktywnej edukacji dla wybranych grup społecznych i zawodowych mające na celu podnoszenie kwalifikacji i kształtowanie świadomości w zakresie zrównoważonego rozwoju, kampanie informacyjno-promocyjne dotyczące wybranych aspektów środowiska i jego ochrony prowadzone z udziałem środków masowego przekazu, społecznych organizacji ekologicznych i innych podmiotów, w tym badania opinii publicznej budowanie sieci partnerstwa na rzecz ochrony środowiska.

Oś priorytetowa VI: Drogowa i lotnicza sieć TEN-T.

Poprawa dostępności komunikacyjnej Polski i połączeń międzyregionalnych poprzez rozwój drogową i lotniczą sieć TEN-T oraz poprawa połączeń komunikacyjnych głównych miast województw wschodniej Polski z pozostałą częścią kraju poprzez rozwój sieci drogową na terenie tych województw. Zgodnie z mapą drogowych odcinków TEN-T oraz kolejowych odcinków trakcyjnych, w województwie podkarpackim powstanie sieć drogową o znacznie wyższych niż obecnie parametrach użytkowych, w tym stworzony zostanie zasadniczy szkielet dróg o dużej przepustowości, stanowiący sieć połączeń pomiędzy największymi ośrodkami gospodarczymi kraju. W rezultacie nastąpi redukcja natężenia ruchu w rejonach dużych miast oraz znaczące skrócenie czasu przejazdu pomiędzy poszczególnymi miastami. Zapewniona zostanie też płynność przebiegającego przez Polskę ruchu tranzytowego.

Oś priorytetowa VII: Transport przyjazny środowisku.

Głównym celem VII osi priorytetowej jest zwiększenie udziału przyjaznych środowisku gałęzi transportu w ogólnym przewozie osób i ładunków. Szczegółowe cele, których realizacja przyczyni się do poprawy jakości powietrza to:

- poprawa stanu połączeń kolejowych wchodzących w skład sieci TEN-T, a także wybranych odcinków znajdujących się poza tą siecią, oraz poprawa obsługi pasażerów w międzynarodowym i międzyregionalnym transporcie kolejowym,
- zwiększenie udziału przyjaznego środowisku transportu publicznego w obsłudze mieszkańców obszarów metropolitalnych,
- zwiększenie udziału transportu intermodalnego w ogólnych przewozach ładunków.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Oś priorytetowa VIII: Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe.

Jednym z zadań VIII osi priorytetowej mającym związek z jakością powietrza jest poprawa stanu dróg krajowych położonych poza siecią TEN-T oraz wybranych odcinków dróg objętych tą siecią.

Oś priorytetowa IX: Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna.

Głównymi celami tej osi są:

- podwyższenie sprawności wytwarzania, przesyłania i, dystrybucji energii oraz wzrost efektywności energetycznej w procesie użytkowania energii,
- wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, w tym biopaliw.

Oś priorytetowa X: Bezpieczeństwo energetyczne, w tym dywersyfikacja źródeł energii.

Cele X osi priorytetowej:

- budowa systemów dystrybucji gazu ziemnego na terenach niezgazyfikowanych i modernizacja istniejących sieci dystrybucji,
- rozwój przemysłu produkującego urządzenia służące do produkcji paliw i energii ze źródeł odnawialnych lub zmniejszenie uzależnienia kraju od konwencjonalnych źródeł energii poprzez realizację projektów służących zwiększeniu efektywności energetycznej lub rozwojowi energetyki odnawialnej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej określa, w drodze uchwały Rady Nadzorczej Funduszu, listy priorytetowych programów planowanych do finansowania.

Lista priorytetowych programów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na 2013 rok została przyjęta Uchwałą RN nr 175/12 z dnia 20.11.2012 r.

Lista obejmuje programy unijne realizowane przez NFOŚiGW oraz programy finansowane ze środków krajowych.

Programy pomocne w realizacji celów zawartych w Programie ochrony powietrza dla stref w województwie podkarpackim wymienione są w obszarze piątym „Ochrona klimatu i atmosfery”. Programy te finansowane są głównie ze środków krajowych.

Są to:

1. Program dla przedsięwzięć w zakresie odnawialnych źródeł energii i obiektów wysokosprawnej kogeneracji.
2. Współfinansowanie opracowania programów ochrony powietrza i planów działania.
3. System zielonych inwestycji (GIS - Green Investment Scheme).
4. Efektywne wykorzystanie energii.
5. Współfinansowanie IX osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna.
6. Realizacja przedsięwzięć finansowanych ze środków pochodzących z darowizny rządu Królestwa Szwecji.
7. Inteligentne sieci energetyczne.
8. **Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii.**

W innych obszarach można starać się o dofinansowanie działań w ramach następujących celów:

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

3.5. Rekultywacja terenów zdegradowanych i likwidacja źródeł szczególnie negatywnego oddziaływania na środowisko.

4.2. Energetyczne wykorzystanie zasobów geotermalnych.

7. Edukacja ekologiczna

9.9. Ekologiczne formy transportu.

System Zielonych Inwestycji – GIS

(<http://www.nfosigw.gov.pl/system-zielonych-inwestycji---gis/>)

System zielonych inwestycji (GIS – Green Investment Scheme) jest pochodną mechanizmu handlu uprawnieniami do emisji.

Idea i cel GIS sprowadzają się do stworzenia i wzmacniania proekologicznego efektu wynikającego ze zbywania nadwyżek jednostek AAU³. Krajowy system zielonych inwestycji jest związany ze „znakowaniem środków finansowych pozyskanych ze zbycia nadwyżki jednostek emisji w celu zagwarantowania przeznaczenia ich na realizację ściśle określonych celów związanych z ochroną środowiska w państwie zbywcy jednostek”.

Środki Rachunku klimatycznego są przeznaczane na dofinansowanie zadań związanych ze wspieraniem przedsięwzięć realizowanych w ramach programów i projektów objętych Krajowym systemem zielonych inwestycji.

Zgodnie z listą programów priorytetowych Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej działający jako Krajowy operator systemu zielonych inwestycji dofinansowuje przedsięwzięcia w ramach V konkursu programu priorytetowego p.n.: System zielonych inwestycji.

W zakresie ochrony powietrza dofinansowanie można uzyskać w ramach następujących osi priorytetowych:

1. Zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej (z dniem 25.10.2012 r. weszła w życie aktualizacja programu).
2. Elektrociepłownie i ciepłownie na biomasę (z dniem 21.03.2012 r. weszła w życie aktualizacja programu).
3. Budowa, rozbudowa i przebudowa sieci elektroenergetycznych w celu przyłączenia źródeł wytwarzających energię wiatrową (OZE) (z dniem 13.02.2012 r. weszła w życie nowa treść programu).
4. Zarządzanie energią w budynkach wybranych podmiotów sektora finansów publicznych (z dniem 14.12.2011 r. weszła w życie aktualizacja programu).

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przygotował nowy program priorytetowy „**KAWKA - Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii**”.

Wdrożenie programu jest wynikiem przyjęcia zmian w ustawie Prawo ochrony środowiska związanych z Dyrektywą 2008/50/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy „CAFE”. Dyrektywa wprowadza nowe zasady zarządzania jakością powietrza w strefach i aglomeracjach oraz podjęcie niezbędnych działań naprawczych tam, gdzie pomiary wykażą przekroczenia.

Głównym celem programu jest zmniejszenie narażenia ludności na oddziaływanie pyłów PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu zagrażających zdrowiu i życiu ludzi w strefach, w których występują znaczące przekroczenia dopuszczalnych i docelowych poziomów stężeń tych zanieczyszczeń i dla których opracowane zostały programy ochrony powietrza, poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń.

Beneficjentami programu będą podmioty wskazane w programach ochrony powietrza, które planują albo realizują już przedsięwzięcia mogące być przedmiotem dofinansowania przez

³ Jednostka AAU - *Assigned Amount Unit*, jednostki przyznanej emisji w systemie ONZ; 1 AAU = ekwiwalent 1 tony CO₂

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków udostępnionych przez NFOŚiGW.

Program wdrażany będzie przez wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W ramach programu planuje się trzy nabory. **Termin I naboru wniosków o dofinansowanie upłynął 28 sierpnia 2013 r.**

Z treścią programu można zapoznać się na stronie <http://www.nfosigw.gov.pl/srodki-krajowe/programy-priorytetowe/kawka/>.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie (www.wfosigw.rzeszow.pl) działa na podstawie Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232). Celem działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie związanym z ochroną powietrza jest finansowanie działań obejmujących obszar województwa podkarpackiego. Zgodnie z listą przedsięwzięć priorytetowych przyjętych na 2013 rok w zakresie ochrony atmosfery (<http://www.bip.wfosigw.rzeszow.pl/pliki/lpp-2013-opis.pdf>; <http://www.bip.wfosigw.rzeszow.pl/index.php/programy/programy-wfosigw/93-ochrona-atmosfery>), Wojewódzki Fundusz udziela pomocy na:

1. Likwidację tzw. „niskich” źródeł emisji na terenach miast, w szczególności w strefach i aglomeracjach, dla których opracowane zostały programy ochrony powietrza.
2. Realizację przedsięwzięć z zakresu odnawialnych źródeł energii lub wysokosprawnej kogeneracji.
3. Realizację zadań mających na celu poprawę stanu czystości powietrza w miejscowościach uzdrowiskowych woj. podkarpackiego.
4. Racjonalizację gospodarki energią, wdrażanie technologii i przedsięwzięć ograniczających zużycie energii w przemyśle i gospodarce komunalnej.

Poza dofinansowaniem działań związanych z ochroną powietrza, a istotnymi z punktu widzenia działań naprawczych zaproponowanych w Programie, Wojewódzki Fundusz udziela pomocy na współfinansowanie programów edukacyjnych o zasięgu regionalnym.

O dofinansowanie w formie dotacji mogą ubiegać się:

- jednostki sektora finansów publicznych,
- kościoły i inne związki wyznaniowe,

podejmujące się realizacji kompleksowych przedsięwzięć termomodernizacyjnych obiektów użyteczności publicznej, w szczególności związanych z likwidacją dotychczasowych źródeł ciepła, których nośnikiem energii były paliwa stałe typu węgiel, koks lub realizacją nowych z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii.

Wysokość dotacji na modernizację źródeł energii cieplnej obiektów i dla budowy nowych wykorzystujących energię odnawialną ustalana jest w zależności od zastosowanego rodzaju nośnika energii jako iloczyn mocy instalowanego źródła ciepła w kW i stawki jednostkowej.

Przyznanie dotacji na inne elementy termomodernizacji obiektu uzależnione jest od wcześniejszego lub jednoczesnego wykonywania ulepszeń cieplnych obiektu wg pełnego audytu energetycznego i może wynosić do 70% kosztów tych elementów.

Pożyczki

Na realizację tych i innych zadań z zakresu ochrony atmosfery lub realizowanych przez inne niż wymienione wyżej podmioty Fundusz udziela pożyczek. Dotacje mogą być udzielane jedynie w formie dopłat do oprocentowania kredytów bankowych.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszanego PM10 i pyłu zawieszanego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

3.2.10. Lista działań niewynikających z Programu

Poniżej przedstawiono listę działań niewynikających z Programu Ochrony Powietrza, planowanych lub już przygotowanych, poddanych analizie i przewidzianych do realizacji oraz będących w trakcie realizacji.

1. Zakaz spalania odpadów komunalnych w indywidualnych źródłach ciepła,
2. Termomodernizacje budynków wykonywane zgodnie z Wieloletnim programem gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Rzeszów na lata 2010-2015 (Uchwała nr LXXXII/1447/2010 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 26 października 2010 r.),
3. Zmniejszenie strat przesyłu energii przez modernizację sieci ciepłej w technologii preizolowanej,
4. Dokończenie budowy układu komunikacyjnego tras szybkiego ruchu (A4 i S19), który umożliwi odciążenie centrum Rzeszowa od ruchu tranzytowego nakładającego się na lokalny ruch miejski oraz usprawni przejazd przez miasto od strony północnej – zgodnie z harmonogramem prac GDDKiA.

3.2.11. Lista działań krótkoterminowych

1. Działania informacyjne:
 - a) Informacje na stronie internetowej o możliwości wystąpienia przekroczenia wartości alarmowej, dopuszczalnej, docelowej zanieczyszczeń
 - b) Informacje dla osób starszych, dzieci i osób z chorobami układu oddechowego – zalecenia do:
 - pozostania w domu,
 - unikania obszarów występowania wysokich stężeń zanieczyszczeń,
 - ograniczenia wysiłku fizycznego na otwartej przestrzeni,
 - ograniczenia lub całkowitego zaniechania (wystąpienie stężeń alarmowych) wietrzenia mieszkań.
 - c) informowanie dyrektorów jednostek oświatowych (szkół, przedszkoli i żłobków) oraz innych opiekuńczych
 - ograniczenie lub zakaz (wystąpienie stężeń alarmowych) przebywania dzieci na otwartej przestrzeni
 - d) Informowanie dyrektorów szpitali i przychodni podstawowej opieki zdrowotnej oraz komendantów straży pożarnej o możliwości wystąpienia większej ilości przypadków nagłych chorób górnych dróg oddechowych oraz niewydolności krążenia.
2. Zalecenia:
 - a) jeżeli jest to możliwe, aby nie ogrzewać węglem lub aby ogrzewać węglem lepszej jakości
 - b) korzystania z komunikacji miejskiej zamiast komunikacji indywidualnej
3. Działania nakazowe i zakazowe:
 - a) zakaz używania spalinowego sprzętu ogrodniczego i grilli,
 - b) zakaz palenia odpadów biogenych (liści, gałęzi, trawy),
 - c) zakaz palenia w kominkach (nie dotyczy, gdy jest to jedyne źródło ciepła)
 - d) zakaz spalania odpadów w paleniskach domowych,
 - e) zakaz wjazdu samochodów ciężarowych do centrum miasta jeżeli wystąpiły stężenia alarmowe,
 - f) zakaz przebywania dzieci na otwartej przestrzeni (w przypadku wystąpienia stężeń alarmowych).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

3.3. Przykłady dobrych praktyk – Program Ograniczenia Niskiej Emisji

Podstawowym celem opracowania i wdrożenia Programu Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE), mogącego być programem wykonawczym POP, jest systemowe zaplanowanie i realizacja działań prowadzących do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery na obszarze miasta z wielu indywidualnych źródeł ciepła niezależnie od formy własności lokalu mieszkalnego.

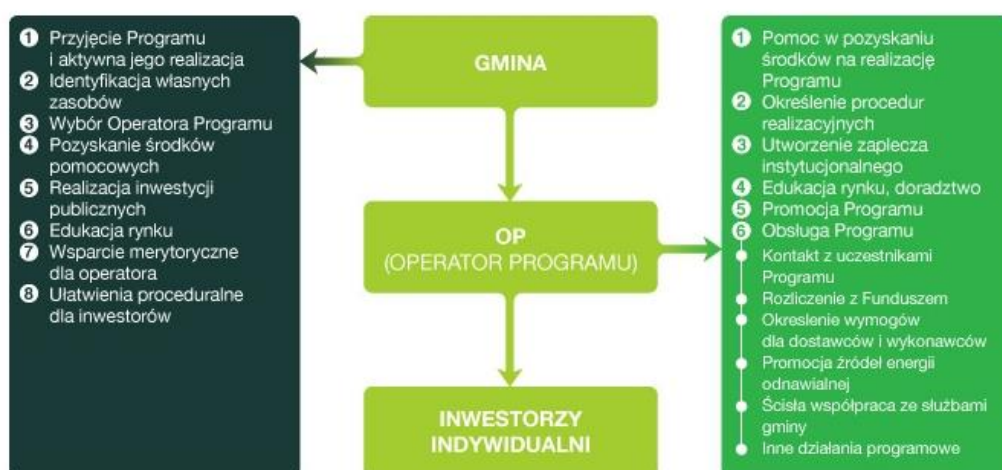
Poniżej przedstawiono przykład dobrej praktyki odnoszący się do modelowego ujęcia PONE, który to program może znacznie ułatwić realizację zadań związanych z ograniczaniem „niskiej emisji”:

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

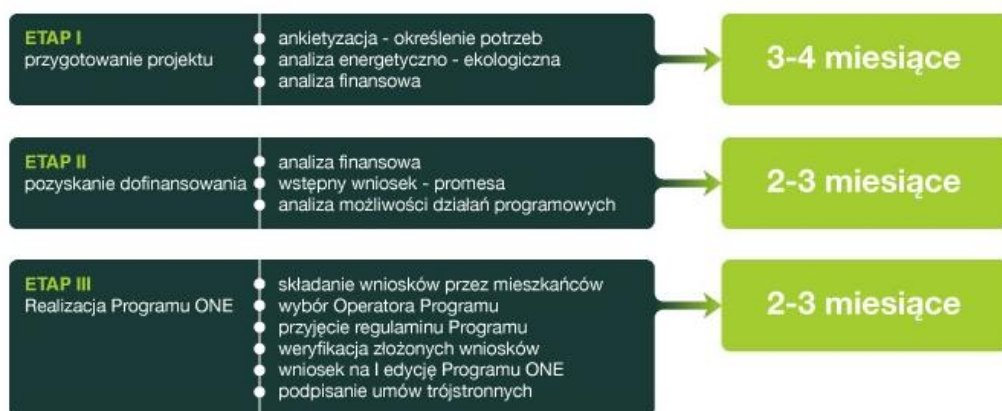
PROGRAM OGRANICZENIA NISKIEJ EMISJI (MODEL DZIAŁANIA)

PROGRAM OGRANICZENIA NISKIEJ EMISJI (ZAKRES DZIAŁANIA)

ETAPY REALIZACJI PROGRAMU ONE

Rysunek 41 Struktura organizacyjna PONE

Źródło: <http://www.niskaemisja.pl/o-programach/struktura-organizacyjna.html>

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Modelowy Program Ograniczenia Niskiej Emisji zawiera:

- szczegółową inwentaryzację źródeł emisji komunalnej – ogrzewania indywidualnego węglowego i na drewno:
 - lokalizacja,
 - stan techniczny,
 - audyt energetyczny budynków,
 - preferencje właścicieli co do ewentualnych zmian,
 - własność lokali,
- podział miasta na obszary według najbardziej racjonalnych, z punktu widzenia rozwiązań techniczno-finansowych sposobów zmiany typu ogrzewania,
- niezbędne działania i hierarchię potrzeb inwestycyjnych i remontowych – szczegółowy harmonogram działań, z uwzględnieniem obszarów przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 wskazanych w Programie Ochrony Powietrza (działania powinny być w pierwszej kolejności skierowane na te obszary),
- określenie sposobu dokonania modernizacji – tzw. „ścieżka działania”:
 - możliwości dofinansowania,
 - wzory niezbędnych dokumentów potrzebnych do przeprowadzenia zmiany typu ogrzewania,
 - kolejne działania, które osoba zmieniająca sposób ogrzewania powinna wykonać,
- prognozowany efekt ekologiczny potrzebny do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych/docelowych substancji w powietrzu,
- wskazanie ewentualnych wykonawców,
- Wskazanie „operatora”, którego zadaniem będzie wdrażanie PONE, pomoc techniczna, prawna i merytoryczna dla ludności,
- Wskazanie metod kontroli trwałości wprowadzanych zmian.

Źródłem finansowania dla opracowania i realizacji Programu będzie Narodowy oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, zgodnie z art. 401 c ust. 9a ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232), środki własne miasta oraz środki własne osób fizycznych uczestniczących w programie.

Podstawowym kryterium udziału w programie jest **likwidacja istniejącego kotła węglowego oraz:**

- **podłączenie do sieci ciepłej (ustalenie priorytetu sieci ciepłowniczej czyli tam gdzie sieć ciepła istnieje lub możliwe jest jej wykonanie w pierwszej kolejności przyłączenie obiektów do ciepła systemowego),**
- **montaż innego źródła ciepła, które ma wyższą sprawność cieplną, a dzięki temu powoduje niższą emisję, a równocześnie, którego konstrukcja uniemożliwia spalanie odpadów,**
- **montaż innego źródła ciepła: gazowego lub na olej opałowy, lub montaż ogrzewania elektrycznego.**

Aby w maksymalnym stopniu ograniczyć ładunek emitowanych zanieczyszczeń w pierwszej kolejności powinno się rozważyć dofinansowaną zmianę ogrzewania węglowego na następujące źródła ciepła:

- ogrzewanie z sieci ciepłowniczej ,
- kotły na paliwa gazowe,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

w przypadku braku technicznych możliwości przyłączenia do systemu ciepłowniczego lub gazowniczego:

- źródła ciepła zasilane energią elektryczną (piece, kotły wodne, inne),
- kotły na paliwa płynne (olejowe lub na gaz LPG),
- kotły do spalania biomasy (peletu, brykietów drzewnych, słomy, i innych),
- pompy ciepła lub kotły węglowe z automatycznym dozowaniem paliwa tzw. retorty, pod warunkiem, że posiadają aktualne świadectwo na „znak bezpieczeństwa ekologicznego” przyznawanego przez uprawnione do tego instytucje lub laboratoria.

W szczególnych przypadkach powinno możliwe być również dofinansowanie w ramach PONE wymiany nie węglowych źródeł ciepła pod warunkiem zamiany na technologie wykorzystujące odnawialne źródła energii lub w przypadku całkowitej likwidacji niskiej emisji (przyłączenie do sieci ciepłowniczej, ogrzewanie budynku za pomocą energii elektrycznej).

Dofinansowanie powinno również dotyczyć kosztów montażu modernizowanych źródeł ciepła, a wymienione w ramach PONE źródło ciepła musi być głównym źródłem. Warunkiem dofinansowania źródła ciepła musi być całkowita likwidacja źródła wysokoemisyjnego i możliwość kontroli tego stanu w ciągu np. kolejnych 5 lat. Dlatego po wymianie źródeł ciepła w ciągu kilku kolejnych lat Urząd Miasta powinien mieć zastrzeżoną możliwość niezapowiedzianych kontroli w obiektach, w których dokonano modernizacji źródła ciepła dofinansowanego w ramach PONE.

Natomiast możliwe powinno zostać stosowanie źródeł pomocniczych np. dogrzewanie za pomocą kominka, energii elektrycznej, itp.

Dla zapewnienia sprawnego przebiegu inwestycji zapisanych w PONE konieczne jest powołanie Operatora, którym może być osoba fizyczna lub osoba prawna np. Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej.

Zakres obowiązków Operatora powinien obejmować:

- przygotowanie dokumentacji Programu, wraz z audytem energetycznym budynków,
- przygotowanie harmonogramów rzeczowo - finansowych,
- przygotowanie harmonogramów rozliczeniowych,
- pozyskanie środków na wykonanie programu,
- uruchomienie Punktu Obsługi Klienta,
- szeroko zakrojona akcja informacyjna dla potencjalnych odbiorców programu, obejmująca zarówno informacje na temat programu, jak i porady merytoryczne i techniczne,
- stworzenie list osób chętnych do wzięcia udziału w programie,
- wyłonienie firm, które zajęłyby się techniczną realizacją programu,
- kontrolę i egzekwowanie od firm instalatorskich wykonania zleconych prac.

**PROGRAM OGRANICZENIA NISKIEJ EMISJI POWINIEN BYĆ
DLUGOTERMINOWYM NARZĘDZIEM REALIZACJI POLITYKI EKOLOGICZNEJ
MIASTA.**

Ma on pomagać tak władzom miasta jak i jego mieszkańcom w taki sposób, aby niezbędne dla poprawy jakości powietrza działania przeprowadzić w sposób jak najbardziej ekonomiczny, technicznie racjonalny, sprawnie, bez zbędnych formalności i jak najbardziej efektywny.

Pokazanie „ścieżki działań”, wskazanie możliwości dofinansowania, doradztwo techniczne, wskazanie solidnego wykonawcy zapewne pomoże właścicielom lokali w podjęciu decyzji o wymianie źródła ciepła, z którą często zwlekają, mając na uwadze problemy techniczno-finansowe wiążące się z taką decyzją.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Ważnym czynnikiem, dla którego korzystne jest przystąpienie do PONE jest zwiększenie komfortu użytkownika urządzeń grzewczych.

Jednocześnie szeroka kampania informacyjno-edukacyjna powinna wskazać mieszkańcom nie tylko efekt ekologiczny, który można osiągnąć poprzez realizację PONE, ale przede wszystkim efekt zdrowotny, jaki osiąga się poprzez obniżenie stężeń nie tylko benzo(a)pirenu i pyłu zawieszonego, ale i wszystkich innych substancji zanieczyszczających będących efektem spalania węgla, czyli: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, metali ciężkich, i innych węglowodorów rakotwórczych.

Dodatkowe korzyści z opracowania i wdrażania PONE:

1. PONE jest Programem wieloletnim – przyczyni się do poprawy stanu aerosanitarne w Rzeszowie, wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców miasta.
2. Zaktywizuje lokalne firmy – więcej pieniędzy zostanie w regionie.
3. Przyczyni się do stosowania na szeroką skalę nowatorskich rozwiązań technicznych:
 - niższe koszty eksploatacji systemów grzewczych,
 - niskie koszty realizacji inwestycji.
4. Zmniejszenie emisji pyłu zawieszonego PM2,5, pyłu zawieszonego PM10, B(a)P, CO₂ i innych substancji szkodliwych:
 - wymierne efekty w zakresie ochrony środowiska w regionie,
 - poprawa jakości życia i zdrowia mieszkańców,
 - zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu.

Przykłady opracowanych i wdrażanych Programów Ograniczania Niskiej Emisji:

1. Województwo śląskie - <http://www.niskaemisja.pl/dokumenty-i-statystyki/dokumentacja/Archiwum/>
2. Województwo mazowieckie
 - Żyrardów – uchwalony -http://www.zyrardow.pl/aktualizacja/data/pliki/5192_Program_obni_zenia_niskiej_emisji_na_terenie_Miasta__yrardowa.pdf
 - Płock – uchwalony - http://dane.plock.eu/bip//dane/uchwaly/v/675_z.pdf
 - Otwock – uchwalony - <http://www.bip.otwock.pl/prawol.asp?IDk=10>
 - Radom – uchwalony -http://bip.radom.pl/portal/ra/27/7969/Uchwala_nr_5102009_w_sprawie_uchwalenia_Programu_obnizania_niskiej_emisji_na_ter.htm?search=1286588
 - Piaseczno – projekt - <http://piaseczno.eu/index.php?mnu=283&app=docs&action=get&iid=8384>

Problematyka ograniczenia „niskiej emisji” z sektora komunalno-bytowego – w tym sposoby ograniczenia „niskiej emisji” oraz skutki podejmowanych działań, została szeroko omówiona w opracowaniu pt. „*Analiza możliwości ograniczenia niskiej emisji ze szczególnym uwzględnieniem sektora bytowo-komunalnego*”, zamieszczonym na stronie Ministerstwa Środowiska (http://www.mos.gov.pl/g2/big/2012_02/0d3c8810e4fbedd2f6c45491993fd25.pdf).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

4. Obowiązki i ograniczenia wynikające z realizacji Programu

Realizacja Programu Ochrony Powietrza wymaga współpracy wielu stron oraz bieżącej oceny postępów prac. W tym celu określone zostały zakresy kompetencji dla poszczególnych organów administracji i instytucji, bariery prawne inne związane z polityką Państwa uniemożliwiające skuteczne realizowanie Programu oraz obowiązki najwyższych organów władzy w Państwie, a także władz lokalnych.

4.1. Zadania wynikające z realizacji Programu

Obowiązki Rządu Rzeczypospolitej Polskiej:

1. Opracowanie polityki energetycznej państwa uwzględniającej problemy ochrony powietrza.
2. Likwidacja utrudnień prawnych uniemożliwiających skuteczne realizowanie Programów Ochrony Powietrza, w tym w szczególności:
 - utrudniających prowadzenie przez gminy Programów Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE), poprzez dofinansowanie wymiany kotłów grzewczych u osób fizycznych,
 - umożliwiających wprowadzanie w miastach stref ograniczonej emisji komunikacyjnej,
 - umożliwiających dofinansowanie eksploatacji proekologicznych systemów grzewczych.
3. Uwzględnienie w polityce fiskalnej, szczególnie dotyczącej płatników podatku dochodowego od osób fizycznych, ulg związanych z instalacją urządzeń powodujących wprowadzanie mniejszych ilości zanieczyszczeń do środowiska.

Głównie władze lokalne mają kompetencje i mogą efektywnie przeciwdziałać naruszeniom standardów jakości środowiska, w tym powietrza, poprzez plany zagospodarowania przestrzennego, oceny oddziaływania na środowisko, pozwolenia na emisje, pozwolenia na budowę oraz lokalne uregulowania prawne, np. zachęty finansowe skierowane do osób fizycznych.

Istotnym elementem umożliwiającym realizację postanowień Programu Ochrony Powietrza jest przeniesienie podstawowych założeń i kierunków działania do wszystkich strategicznych dokumentów i polityk na szczeblu województwa, powiatów i gmin. Pozwoli to na efektywne i sprawne współdziałanie odpowiedzialnych za jego realizację jednostek organizacyjnych oraz planowe realizowanie przyszłych inwestycji.

Zarząd województwa, w związku z realizacją Programu Ochrony Powietrza, jest odpowiedzialny za zbieranie informacji o stopniu realizacji zadań zapisanych w Programie oraz przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw środowiska informacji o realizacji POP (Art. 94 ust. 2a POŚ).

Organ samorządu gminnego jest zobowiązany do przekazywania organowi przyjmującemu Program informacji o:

- wydawanych decyzjach, w szczególności: decyzjach administracyjnych zawierających informacje o emisji zanieczyszczeń do powietrza, pozwoleniach na wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza, pozwoleniach zintegrowanych, decyzjach zobowiązujących do wykonywania pomiarów emisji oraz informacji o przyjmowanych w trybie art. 152 ustawy POŚ - zgłoszeniach eksploatacji instalacji,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- podejmowanych decyzjach dotyczących realizacji działań wynikających z podstawowych kierunków i zakresów działań mających na celu w szczególności ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł bytowo-komunalnych,
- działaniach podjętych w celu wdrożenia zadań wynikających z realizacji Programu Ochrony Powietrza.

Organ przyjmujący Program wyda uchwałę w sprawie określenia Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów.

Sprawozdania o wdrożonych działaniach na terenie strefy, w celu realizacji zadań wynikających z Programu Ochrony Powietrza, Prezydent miasta Rzeszowa powinien na bieżąco przekazywać do organu przyjmującego Program.

Kontrolę wykonania zadań zapisanych w Programie Ochrony Powietrza, wobec wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starosty i innych podmiotów sprawuje Wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska (art. 96a POŚ).

Corocznie uaktualniane bazy danych emisyjnych (szczególnie wprowadzanie zmian w emisji komunikacyjnej i powierzchniowej) oraz coroczne oceny jakości powietrza wykonywane przez WIOŚ w Rzeszowie pozwolą na bieżącą kontrolę stanu aerosanitarnego w mieście Rzeszów.

4.2. Ograniczenia wynikające z realizacji Programu

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska (art. 91 ust. 1) na Zarządzie Województwa Podkarpackiego spoczywa obowiązek opracowania Programu Ochrony Powietrza, natomiast realizacja Programu znajduje się głównie w zakresie działań władz samorządowych.

Art. 96 POŚ daje możliwość sejmikowi województwa, w drodze uchwały, w celu zapobieżenia negatywnemu oddziaływaniu na środowisko lub na zabytki określić dla terenu województwa bądź jego części rodzaje lub jakość paliw dopuszczonych do stosowania, a także sposób realizacji i kontroli tego obowiązku, co umożliwi wpływ na wielkość i strukturę emisji niskiej. Wydaje się jednak, iż zapis ten jest niekonstytucyjny. Wprowadzenie takiego prawa spowodowałoby, iż części społeczeństwa (ze względów ekonomicznych lub technicznych) nie miałaby możliwości ogrzania mieszkań oraz wody, a także przygotowania posiłków. Tak więc pozbawiono by część mieszkańców województwa lub jego części możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

Diagnoza istniejącego stanu w zakresie jakości powietrza na terenie Polski wskazuje, że główną przyczyną przekroczeń poziomu dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 jest tzw. „niska emisja” czyli emisja pochodząca ze spalania paliw stałych w piecach, kotłach domowych, natomiast pozostałe rodzaje emisji mają mniejszy udział.

Należy podkreślić, że zarówno stan techniczny dużej ilości kotłów, w których odbywa się spalanie paliw w celach grzewczych jest zły, także jakość paliw (węgla i drewna) jest wysoce niezadowolająca. Często dochodzi również do tego spalanie w piecach odpadów z gospodarstw domowych (między innymi butelek PET, kartonów po napojach, odpadków organicznych i innych). Czynniki te, w połączeniu z niekorzystnymi warunkami rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w powietrzu, jakie często występują w okresie zimowym (grzewczym) tj. inwersje temperatur, niskie prędkości wiatrów, decydują o występowaniu przekroczeń poziomów normatywnych.

Istotną barierę dla wyboru przez mieszkańców niskoemisyjnych systemów ogrzewania stanowi obecna, niestabilna polityka paliwowa państwa oraz wysokie ceny tych paliw (np. gazu).

Ponadto nie ma w polskim prawie mechanizmów umożliwiających wyegzekwowanie od osób fizycznych użytkownika urządzeń grzewczych spełniających określone wymogi w zakresie wielkości emisji substancji do powietrza.

Równie istotnym aspektem, stanowiącym o powodzeniu wdrożenia Programu jest zapewnienie źródeł finansowania wskazanych działań.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

W związku z reformą przeprowadzoną przez Ministra Finansów i likwidacją powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska (Ustawą z dnia 20 listopada 2009 r. o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, DZ. U. nr 215, poz. 1664) od 1 stycznia 2010 r. dofinansowanie dla osób fizycznych z tych funduszy nie jest udzielane. **W wyniku kolejnej zmiany ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 21 grudnia 2010 r. zaistniała możliwość udzielania dotacji celowej z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji ekologicznych również dla osób fizycznych lub wspólnot mieszkaniowych.**

Do barier w realizacji działań naprawczych zapisanych w POP-ach, które najczęściej się wymienia należą:

- niestabilność polityki paliwowej państwa,
- wysokie ceny paliw (gazu, oleju opałowego),
- wysokie ceny energii elektrycznej,
- brak jednoznacznych zachęt ze strony państwa dla stosowania paliw ekologicznych (niskoemisyjnych),
- brak środków finansowych na realizację POP,
- likwidacja gminnych i powiatowych funduszy ochrony środowiska,
- brak kooperacji pomiędzy jednostkami wdrażającymi Programy Ochrony Powietrza, co przyczynia się do zmniejszenia efektywności prowadzonych działań,
- mała skuteczność narzędzi prawnych w zakresie możliwości ograniczania „niskiej emisji”, w tym brak instrumentów umożliwiających nakładanie obowiązków na osoby fizyczne (np. wymiany kotła) i ich egzekwowania,
- problem podziału odpowiedzialności pomiędzy powiatem a gminą, starosta nie ma uprawnień do faktycznej realizacji głównych zapisów Programu i nie może zlecić tych zadań gminom,
- znikomy udział źródeł odnawialnych w pokrywaniu zapotrzebowania na ciepło,
- niekorzystna struktura cen paliw i małe dochody społeczeństwa, co skutkuje spalaniem odpadów w piecach,
- przyzwolenie społeczne na spalanie odpadów w piecach domowych,
- niska świadomość społeczeństwa w zakresie zanieczyszczenia powietrza i skutków zdrowotnych z tym związanych,
- brak wpływu lokalnych samorządów na lokalne źródła energii odnawialnej (geotermalnej, wodnej).

Realizacja Programów Ochrony Powietrza bez wsparcia ze strony państwa (legislacyjnego, organizacyjnego i finansowego) jest znacznie utrudniona.

Dlatego warto wskazać pewne wnioski, które ułatwiłyby realizację Programów oraz rozwiązały istniejące problemy:

- nadanie wyższego priorytetu zagadnieniom ochrony powietrza w działalności funduszy ochrony środowiska i programów finansujących działania w zakresie ochrony środowiska;
- możliwości dofinansowywania ze źródeł funduszy ochrony środowiska inwestycji w zakresie poprawy jakości powietrza różnej skali (również realizowanych przez osoby fizyczne) oraz uproszczenie procedur przyznawania dotacji,
- poparcie państwa dla zachowań proekologicznych poprzez odpowiednią politykę fiskalną (np. możliwość odliczeń podatkowych dla stosujących paliwa proekologiczne do ogrzewania),
- uwzględnienie w polityce ekologicznej państwa zagadnień ochrony powietrza w powiązaniu z warunkami społeczno-ekonomicznymi,
- zmiany legislacyjne umożliwiające kontrolę i egzekwowanie działań w zakresie ograniczania niskiej emisji,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- ustalenie priorytetowego zadania w polityce energetycznej Państwa – obniżenie cen ekologicznych nośników energii cieplnej,
- wprowadzenie zakazu sprzedaży odpadów (pyłu, mułu) powstających przy wydobyciu węgla, stosowanych do opalania budynków,
- uwzględnienie w prawodawstwie polskim możliwości wprowadzenia w mieście strefy ograniczonej emisji komunikacyjnej.

4.3. Monitoring realizacji Programu

Zagadnienia dotyczące monitorowania realizacji Programów Ochrony Powietrza oraz przekazywania informacji na ten temat do odpowiednich organów administracji zostały zapisane w ustawie Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232) oraz w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1028).

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych § 5 pkt 1 mówi, że w części wyszczególniającej ograniczenia i zadania wynikające z realizacji programu wskazuje się organy administracji właściwe w sprawach:

- przekazywania organowi określającemu program informacji o wydawanych decyzjach, których ustalenia zmierzają do osiągnięcia celów programu ochrony powietrza;
- wydania aktów prawa miejscowego;
- monitorowania realizacji programu ochrony powietrza lub jego poszczególnych zadań.

W każdym z Programów powinna zatem znaleźć się informacja i wskazanie, których organów administracji dotyczy określony zakres obowiązków oraz jakie informacje powinny być przekazywane w związku z realizacją Programów Ochrony Powietrza.

Ponadto, w Ustawie Prawo ochrony środowiska w art. 94 ust. 2 mówi się, iż: zarząd województwa przekazuje ministrowi właściwemu do spraw środowiska informację o programach ochrony powietrza, o których mowa w art. 91.

2a. Zarząd województwa, co 3 lata, przekazuje ministrowi właściwemu do spraw środowiska sprawozdanie z realizacji programów ochrony powietrza, o których mowa w art. 91, począwszy od dnia wejścia w życie rozporządzenia w sprawie określenia programu ochrony powietrza do dnia zakończenia realizacji tego programu.

2b. Jeżeli realizacja programu ochrony powietrza jest zaplanowana na okres krótszy niż 3 lata, sprawozdanie, o którym mowa w ust. 2a, zarząd województwa przedkłada najpóźniej 6 miesięcy po zakończeniu realizacji tego programu.

Aby zarząd województwa mógł przekazać ministrowi właściwemu do spraw środowiska sprawozdanie z realizacji Programów, musi otrzymać odpowiednie informacje. Dane te muszą być rzetelne, sprawdzone i odpowiednio usystematyzowane, tak, aby można było stwierdzić, czy podejmowane działania przynoszą pozytywny efekt ekologiczny oraz aby można było oszacować jego wielkość.

Istotnym elementem umożliwiającym realizację postanowień Programu Ochrony Powietrza jest przeniesienie podstawowych założeń i kierunków działania wskazanych w Programie do wszystkich strategicznych dokumentów i polityk na szczeblu województwa, powiatów i gmin.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Pozwala to na efektywne i sprawne współdziałanie odpowiedzialnych za jego realizację jednostek organizacyjnych oraz planowe i zachowawcze realizowanie przyszłych inwestycji.

Zbieranie i przekazywanie informacji na temat zadań zrealizowanych w celu poprawy jakości powietrza jest bardzo ważne dla:

- oceny uzyskanego efektu ekologicznego;
- kontroli, jak zmiany w emisji zanieczyszczeń wpływają na zmiany stężeń ponadnormatywnych, w tym wypadku stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5;
- kontroli, czy zaproponowane działania naprawcze są wystarczająco skuteczne w obszarach ponadnormatywnych stężeń, w tym wypadku stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5;
- przekazywania informacji do Unii Europejskiej o działaniach podjętych w celu zapobiegania nadmiernym zanieczyszczeniom;
- sporządzania bilansów emisji zanieczyszczeń powietrza w skali lokalnej jak i ogólnopolskiej.

Głównie władze lokalne mają kompetencje i mogą efektywnie przeciwdziałać naruszeniom standardów jakości środowiska, w tym powietrza, poprzez plany zagospodarowania przestrzennego, oceny oddziaływania na środowisko, pozwolenia na emisje, pozwolenia na budowę oraz lokalne uregulowania prawne np. zachęty finansowe skierowane do osób fizycznych.

W strefach, dla których zostały wykonane Programy Ochrony Powietrza, na większej ich części, nie występują przekroczenia stężeń zanieczyszczeń, ale tam również są wykonywane różne działania (termomodernizacje, remonty dróg i inne), których jednym z pozytywnych skutków jest obniżenie stężeń na danym obszarze. Również w strefach, w których normy zanieczyszczeń powietrza są dotrzymane i nie ma wymogu opracowywania Programu Ochrony Powietrza, są realizowane różnorodne działania, inwestycje, które wpływają na poprawę jakości powietrza.

Informacja o tych pracach również powinna być zbierana i przekazywana odpowiednim organom, gdyż obniżenie emisji, a co za tym idzie obniżenie stężeń zanieczyszczeń (w tym przypadku stężeń pyłów zawieszonych) na obszarach, na których normy stężeń zanieczyszczeń są dotrzymane, wpływa także na obniżanie stężeń w obszarach przekroczeń. Informacje takie są również niezbędne dla aktualizacji baz emisji.

Sprawozdania przedkładane przez prezydenta miasta będą podstawą do monitorowania przez zarząd województwa osiągniętego efektu ekologicznego w zakresie redukcji wielkości emisji w strefie.

W ramach realizacji Programu Ochrony Powietrza:

Zarząd województwa, jest odpowiedzialny za:

- zbieranie i analizowanie informacji składanych przez wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast oraz starostów powiatów o stopniu realizacji zadań zapisanych w Programie;
- opracowywanie i przekazywanie co 3 lata informacji o realizacji Programu ministrowi właściwemu do spraw środowiska;
- wystąpienia poprzez Konwent Marszałków Województw RP oraz Związek Województw RP do Marszałka Sejmu, Kancelarii Rządu lub odpowiednich ministrów w sprawie wprowadzenia stosownych uregulowań prawnych, pozwalających na egzekwowanie działań zawartych w Programach Ochrony Powietrza (np. dotyczących zmiany systemu grzewczego w gospodarstwach domowych, obowiązku zmywania ulic przez zarządzającego drogą, wytyczenie stref ograniczonej emisji komunikacyjnej, określenie sposobu poboru opłat i kar) oraz opiniowanie projektów aktów prawnych;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- aktualizację Programów Ochrony Powietrza, ewentualną korektę kierunków działań i zadań;
- prowadzenie edukacji ekologicznej i promocji w zakresie:
 - korzystania z transportu publicznego, ścieżek rowerowych, ruchu pieszego,
 - wykorzystania ogrzewania proekologicznego, w tym alternatywnych źródeł energii, poszanowania energii,
 - uświadamiania o zagrożeniach dla zdrowia, jakie niesie ze sobą spalanie odpadów w kotłowniach domowych.

Prezydent miasta jest zobowiązany do przekazywania organowi przyjmującemu Program informacji o wydawanych decyzjach administracyjnych zawierających informacje o emisji zanieczyszczeń do powietrza:

- pozwoleniach na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza,
- pozwoleniach zintegrowanych,
- decyzjach zobowiązujących do wykonywania pomiarów emisji,
- informacji o przyjmowanych w trybie art. 152 ustawy POŚ zgłoszeniach eksploatacji instalacji.

Ponadto jest zobowiązany do realizacji i przekazywania informacji dotyczących:

- edukacji ekologicznej.

Zarządcy dróg w ramach realizacji Programu Ochrony Powietrza są zobowiązani do:

- realizacji zadań w zakresie inwestycji komunikacyjnych,
- przekazywania informacji o zrealizowanych inwestycjach,
- przekazywania prezydentowi miasta wyników przeprowadzanych w danym roku pomiarów natężenia ruchu na poszczególnych odcinkach dróg (jeżeli są wykonywane).

Poniżej wskazano jaki powinien być zakres sprawozdań kierowanych do zarządu województwa oraz jakie stosować wskaźniki.

Oprócz wykazania efektu ekologicznego, takie usystematyzowane informacje mogą w przyszłości służyć do wyboru najbardziej optymalnych (z punktu widzenia ekonomii i efektywności) działań naprawczych.

Sprawozdania przedkładane przez prezydenta miasta będą podstawą do monitorowania przez zarząd województwa osiągniętego efektu ekologicznego w zakresie redukcji wielkości emisji w strefie.

Realizacja Programu Ochrony Powietrza wymaga współpracy wielu organów administracji i instytucji. Konieczna jest, zatem możliwość bieżącej oceny realizacji Programu. W tym celu należy ściśle określić zakres kompetencji i zadań, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 23 Zakres kompetencji i zadań organów administracji w ramach realizacji Programu Ochrony Powietrza

Zadanie	Organ administracji	Przekazywana informacja	Dokument, z którego wynika zadanie	Organ odbiorczy	
Program Ochrony Powietrza	Zarząd województwa	Informacja o uchwaleniu Programu Ochrony Powietrza	POŚ	Przekazanie ministrowi właściwemu do spraw środowiska w terminie 18 miesięcy od dnia otrzymania wyników oceny poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacji stref	
	Sejmik województwa	-		-	
	Organy samorządu gminnego	Opinia o Programie Ochrony Powietrza w terminie miesiąca od dnia otrzymania projektu uchwały	POŚ	Zarząd województwa	
Sprawozdanie z realizacji Programu Ochrony Powietrza przekazywane przez organy samorządu gminnego*	Realizacja działań zmierzających do obniżenia emisji z ogrzewania indywidualnego	Organ samorządu gminnego	Sprawozdania z realizacji działań zmierzających do obniżenia emisji z ogrzewania indywidualnego	Program Ochrony Powietrza	Zarząd województwa, do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym
		Organ samorządu gminnego	Zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego o włączaniu nowych inwestycji (budownictwo, przemysł) do sieci ciepłych, tam gdzie to możliwe, w innych przypadkach zapisy o ustaleniu zakazu stosowania paliw stałych, w indywidualnych stałych źródłach ciepła w projektowanej zabudowie	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	Zarząd województwa, do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM10 i pyłu zawieszzonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Zadanie	Organ administracji	Przekazywana informacja	Dokument, z którego wynika zadanie	Organ odbiorczy
Realizacja działań zmierzających do obniżenia emisji z komunikacji	Zarządzający drogami	Roczny raport o zmianach w zakresie układu komunikacyjnego, wykonywanych pomiarach ruchu na terenie strefy	Program Ochrony Powietrza	Zarząd województwa, do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym
	Organ samorządu gminnego	Roczny raport o nowych i zmienianych decyzjach i zgłoszeniach dla instalacji na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, decyzjach zobowiązujących do pomiarów emisji	Program Ochrony Powietrza	Zarząd województwa, do 30 czerwca po zakończeniu roku objętego okresem sprawozdawczym
Realizacja działań zmierzających do obniżenia emisji punktowej	WIOŚ	Informacja o nakładanych na podmioty gospodarcze karach za przekroczenia dopuszczalnych wielkości emisji substancji objętych Programem Ochrony Powietrza	POŚ	Zgodnie z uprawnieniami ustawowymi
	Zarząd województwa	Okresowa analiza przebiegu realizacji Programu Ochrony Powietrza i sprawozdanie z realizacji Programu Ochrony Powietrza	POŚ	Minister właściwy do spraw środowiska, co 3 lata
Raport z realizacji Programu Ochrony Powietrza	Zarząd województwa	Okresowa analiza przebiegu realizacji Programu Ochrony Powietrza i sprawozdanie z realizacji Programu Ochrony Powietrza	POŚ	Minister właściwy do spraw środowiska, co 3 lata
Ocena skutków podjętych działań	WIOŚ	Coroczny raport: Ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim	Obowiązki ustawowe	Informacja publiczna

* Roczny raport z realizacji POP należy wykonywać z wykorzystaniem poniższych wskaźników i ankiet dla poszczególnych rodzajów emisji

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

W CELU PRZEKAZYWANIA INFORMACJI O PROGRAMIE MOŻNA WYKORZYSTAĆ NASTĘPUJĄCE WSKAŹNIKI REALIZACJI PROGRAMU W CIĄGU ROKU (W OKRESIE SPRAWOZDAWCZYM):

Oдноśnie emisji punktowej:

- liczba i rodzaj wybudowanych nowych źródeł technologicznych [szt.],
- liczba i rodzaj wybudowanych nowych źródeł energetycznych [szt.],
- liczba [szt.] i rodzaj obiektów energetycznych zmodernizowanych w celu poprawy sprawności cieplnej źródeł, zakres modernizacji [% ograniczenia emisji poszczególnych zanieczyszczeń],
- liczba [szt.] i rodzaj zainstalowanych, nowych urządzeń redukujących wielkość emisji pyłu [% redukcji, emisji pyłu],
- liczba [szt.] i rodzaj instalacji, z których wielkość emisji zanieczyszczeń została zredukowana wskutek zastosowania najlepszych dostępnych technik (BAT) [% redukcji emisji pyłu],
- liczba podmiotów gospodarczych, dla których wydano nowe pozwolenia na emisję [szt.],
- sumaryczna wielkość emisji zanieczyszczeń z nowo uruchomionych instalacji [Mg/rok],
- liczba skontrolowanych emitorów przemysłowych opalanych paliwem stałym (węgiel, drewno, koks) [szt.],

Oдноśnie emisji powierzchniowej:

- długość wybudowanych lub zmodernizowanych ciepłociągów [m],
- ilość nowych węzłów cieplnych [szt.],
- powierzchnia budynków (w podziale na nowo budowane i istniejące – jeżeli możliwe) podłączonych do miejskiej sieci ciepłowniczej [m²],
- długość wybudowanych gazociągów [m],
- liczba nowych stacji redukcyjnych gazu [szt.],
- liczba przyłączy gazowych podłączonych dla celów grzewczych i bytowych [szt.],
- powierzchnia nowych budynków i lokali mieszkalnych ogrzewanych ze źródeł ciepła opalanych paliwem gazowym [m²],
- liczba zlikwidowanych kotłowni, palenisk domowych opalanych paliwem stałym (węgiel, koks) [szt.],
- powierzchnia oraz rodzaj obiektów (jednorodzinny, wielorodzinny, bloki) poddanych termomodernizacji (w tym wymiana stolarki okiennej) [m²],

Oдноśnie emisji liniowej:

- ilość i rodzaj modernizacji dokonanych w taborze komunikacji miejskiej (np. wymiana taboru, wprowadzanie paliw niskoemisyjnych itp.) [szt.].

Na podstawie przekazywanych sprawozdań z realizacji działań naprawczych, a także w oparciu o wyniki pomiarów zanieczyszczeń powietrza prowadzonych przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, zarząd województwa powinien dokonywać co 3 lata szczegółowej oceny wdrożenia Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów, która powinna sugerować ewentualną korektę kierunków działań i poszczególnych zadań. Ocena powinna być poparta wynikami modelowania matematycznego, jako metody wspomagającej i uzupełniającej techniki pomiarowe.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

**W CELU USYSTEMATYZOWANEGO PRZEKAZYWANIA INFORMACJI PONIŻEJ
ZAMIESZCZONO PROPOZYCJE ANKIET DLA POSZCZEGÓLNYCH RODZAJÓW
EMISJI.**

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Tabela 24 Ankieta sprawozdawcza dotycząca działań w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej

Kod działania	Kod obszaru przekroczeń	Miasto/ dzielnica lub gmina/Adres	Jednostka	Zlikwidowane tradycyjne kotły węglowe w zabudowie jednorodzinnej	Zlikwidowane tradycyjne kotły węglowe w zabudowie wielorodzinnej	Zlikwidowane tradycyjne kotły opalane drewnem w zabudowie jednorodzinnej	Zlikwidowane tradycyjne kotły opalane drewnem w zabudowie wielorodzinnej	W tym wymienione na źródła: [szt./powierzchnia użytkowa lokal [m2] w zabudowie jednorodzinnej						
								m. s. c.	elektryczne lub inne bezemisyjne	gaz	LPG	olej	Retortowe-węglowe	Retortowe - pelety
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
			sztuki											
			powierzchnia użytkowa w m ²											

<p>Uwagi: w celu rozszerzenia ilości wierszy należy je skopiować i wkleić poniżej</p>	<p>kod zawarty jest w POP z 2012 r.</p>	<p>1) W miarę możliwości należy podać dokładną lokalizację działania, 2) Przy większej ilości raportowanych obszarów, należy rozszerzyć tabelę o kolejne wiersze odpowiednio je kopując</p>	<p>informację można podać w sztukach lub w powierzchni użytkowej</p>	<p>Należy wartość wpisaną w kolumnę D lub E odpowiednio rozpisać w kolumnach E-K np. mamy informację, że zlikwidowano 5 kotłów tradycyjnych, w tym 2 podłączono do sieci, 2 wymieniono na gaz sieciowy a jeden na węglowe retortowe wówczas w górnym wierszu wpisujemy: w kolumnie D - 5, w kolumnie F - 2, w kolumnie H - 2 i w kolumnie K - 1. Gdy informację posiadamy dla powierzchni użytkowej, dane wpisujemy w wierszu dolnym. Kolumny, w których nie występują dane muszą pozostać zerowe. WAŻNE: Należy osobno wypełniać wiesz dla danych o piecach węglowych i osobno dla danych o piecach na drewno.</p>
--	---	---	--	--

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 25 Ankieta sprawozdawcza dotycząca działań w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej c.d.

W tym wymienione na źródła: [szt./powierzchnia użytkowa lokal [m2] w zabudowie wielorodzinnej							Koszty [tys. PLN]	Źródło finansowania	Efekt ekologiczny		
m. s. c.	elektryczne lub inne bezemisyjne	gaz	LPG	olej	Retortowe-węglowe	Retortowe - pelety			PM10 [kg/rok]	PM2,5 [kg/rok]	B(a)P [kg/rok]
									efekt ekologiczny (obniżenie emisji) wyznaczany jest w zależności od jednostki podanej informacji Ważne: komórka nieedytowalna - efekt ekologiczny wylicza się samoistnie z formuły		

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 26 Ankieta sprawozdawcza dotycząca działań w zakresie ograniczania emisji liniowej

Kod działania	Kod obszaru przekroczeń	Miasto/ dzielnica lub gmina/Adres	Częstotliwość mycia	Długość dróg poddanych czyszczeniu [km]		Koszty [tys. PLN]	Źródło finansowania	Efekt ekologiczny	
				krajowe i wojewódzkie (SDR>10000)	pozostałe (SDR≤10000)			PM10 [kg/mc]	PM2,5 [kg/mc]
			1/m-c	0	0			0	0
			2/m-c	0	0			0	0
			3/m-c	0	0			0	0
			4/m-c	0	0			0	0

<p>Uwagi: w celu rozszerzenia ilości wierszy należy je skopiować i wkleić poniżej</p>	<p>kod zawarty jest w POP z 2012 r.</p>	<p>1) W miarę możliwości należy podać dokładną lokalizację działania,</p>	<p>informacje podaje się w km drogi czyszczonej wg poszczególnych częstotliwości</p>			<p>efekt ekologiczny (obniżenie emisji) wyznaczany jest w kg/ miesiąc Ważne: komórka nieedytowalna - efekt ekologiczny wylicza się samoistnie z formuły</p>
		<p>2) Przy większej ilości raportowanych obszarów, należy rozszerzyć tabelę o kolejne wiersze odpowiednio je kopiując</p>				

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

4.3.1. Efekt ekologiczny działań naprawczych

1. Efekt ekologiczny w postaci redukcji emisji pyłu zawieszonego PM10, PM2,5 możliwy do osiągnięcia po zastosowaniu wymiany pieca węglowego starego typu na piec nowszego typu na niskoemisyjne paliwo:

Tabela 27 Efekt ekologiczny wymiany pieca i zmiany paliwa

Efekt ekologiczny na 100 m² ogrzewanej powierzchni mieszkalnej	Węgiel [kg PM10/rok]	Drewno [kg PM10/rok]	Węgiel [kg PM2,5/rok]	Drewno [kg PM2,5/rok]
Zastosowanie koksu	105.47	55.87	59.34	55.14
Wymiana na piec olejowy	112.98	63.38	66.79	61.35
Wymiana na piec gazowy - gaz ziemny	114.58	64.98	68.71	62.95
Wymiana na piec gazowy - LPG	114.56	64.96	68.68	62.92
Wymiana na piec retortowy - ekogroszek	110.86	61.26	67.61	59.42
Wymiana na piec retortowy - pelety	114.24	64.64	68.31	62.62
Wymiana na ogrzewanie elektryczne	114.60	65.00	68.73	62.97
Przyłączenie do ciepła sieciowego	114.60	65.00	68.73	62.97

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wskazówek dla wojewódzkich inwentaryzacji emisji na potrzeby ocen bieżących i programów ochrony powietrza, Warszawa, 2003

2. Oszczędność energii cieplnej możliwe do uzyskania przez poszczególne elementy termorenowacji i modernizacji

Termomodernizacja budynków stanowi istotny element ograniczania zanieczyszczeń pochodzących z ogrzewania zarówno indywidualnego jak i zbiorowego. Wynika to ze zwiększenia izolacyjności budynku, dzięki czemu spada ilość ciepła koniecznego do ogrzania budynku. W przypadku budynków ogrzewanych indywidualnie termomodernizacja bezpośrednio wpływa na redukcję emisji proporcjonalnie do spadku zużycia ciepła.

Efekt ekologiczny przy wymianie stolarki okiennej związany z redukcją zanieczyszczeń szacowany jest na poziomie 10-15%, natomiast w przypadku ocieplenia ścian na 15-20%.

Poniżej w tabeli zebrano szacunkowy efekt ekologiczny wynikający z termomodernizacji budynków w zależności od stosowanego paliwa wyznaczony w oparciu o posiadane wskaźniki. Należy wziąć pod uwagę, iż efekt ten zależy również od sprawności źródła oraz wartości opałowej stosowanego w źródle paliwa i w niektórych przypadkach może być zawyżony.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 28 Efekt ekologiczny termomodernizacji

Paliwo	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej (1)	Docieplenie ścian (2)	(1)+(2)	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej (1)	Docieplenie ścian (2)	(1)+(2)
	Pył zawieszony PM10 [kg/100 m ²]			Pył zawieszony PM2,5 [kg/100 m ²]		
Węgiel	11,460	17,190	32,088	5,728	8,591	16,037
Koks	0,913	1,370	2,558	0,783	1,175	2,192
Olej	0,162	0,243	0,454	0,162	0,243	0,454
Gaz	0,002	0,003	0,005	0,002	0,003	0,005
Drewno	6,500	9,750	18,200	6,297	9,445	17,631
LPG	0,004	0,007	0,012	0,004	0,007	0,012
Ekogroszek	0,374	0,561	1,047	0,355	0,533	0,995
Pelety	0,036	0,054	0,102	0,035	0,053	0,098

3. Skuteczność poszczególnych metod czyszczenia jezdni dla obniżenia emisji pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5

Tabela 29 Skuteczność poszczególnych metod czyszczenia jezdni w odniesieniu do emisji pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5

Technika kontroli	Typ ulicy	skuteczność (obniżenie emisji PM ₁₀)	Uwagi
Zamiatanie ulic na sucho, bez odkurzania z częstotliwością raz na 14 dni	Ulice lokalne	7%	Średnio po 5,5 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	11%	
Zamiatanie ulic na sucho, z odkurzaniem PM ₁₀ z częstotliwością raz na 14 dni	Ulice lokalne	16%	Średnio po 8,6 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	26%	
Zamiatanie ulic na sucho, bez odkurzania z częstotliwością raz na miesiąc	Ulice lokalne	4%	Średnio po 5,5 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	4%	
Zamiatanie ulic na sucho, z odkurzaniem PM ₁₀ z częstotliwością raz na miesiąc	Ulice lokalne	9%	Średnio po 8,6 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	9%	
Mycie na mokro	Wszystkie ulice	do 100%	W celu uzyskania skuteczności 100% zakłada się całkowite wysuszenie drogi przed wznowieniem ruchu*

Źródło: Wrap Fugitive Dust Handbook

- * W praktyce niemożliwe jest uzyskanie całkowitej redukcji emisji z unosu, ze względu na brak praktyki zamykania dróg na czas mycia na mokro.

W poniższej tabeli zamieszczono szacunkowo wyznaczone (przez BSIPP „Ekometria”) efektywności mycia jezdni w zależności od średniego dobowego ruchu i częstotliwości mycia. Wielkość spadku emisji dotyczy całego mytego odcinka jezdni, w ciągu miesiąca.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 30 Miesięczne obniżenie emisji pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w zależności od częstości mycia jezdni

Częstotliwość mycia <i>SDR</i>	1/m-c	2/m-c	3/m-c	4/m-c	Liczba dni, po których emisja wraca do stanu początkowego
	<i>obniżenie emisji (%)</i>				
do 500	8	16	24	32	5
500 - 5 000	7	11	17	23	3
5 000- 10 000	3	7	11	15	2
> 10 000	2	3	5	7	1

Zamieszczone w powyższej tabeli współczynniki redukcji emisji określono dla 4 grup ulic, w zależności od wielkości średniego dobowego ruchu.

5. Uzasadnienie zakresu określonych i ocenionych zagadnień

5.1. Uwarunkowania wynikające z dokumentów, planów i programów krajowych, wojewódzkich oraz miejscowych

Program Ochrony Powietrza jest jednym z elementów polityki ekologicznej danego obszaru, tak, więc zaproponowane w nim działania muszą być zintegrowane z istniejącymi krajowymi, wojewódzkimi i lokalnymi planami, programami, strategiami. Program powinien wpisywać się w realizację celów makroskalowych oraz celów regionalnych i lokalnych. Konieczne jest przy tym uwzględnienie uwarunkowań gospodarczych, ekonomicznych i społecznych.

Na stan arosanitarny danego obszaru, strefy (tworzenie się lokalnych obszarów przekroczeń) oddziałuje nie tylko emisja zanieczyszczeń, ale również sposób zagospodarowania przestrzennego obszaru, pokrycie terenu, lokalne możliwości przewietrzania itp. Natomiast możliwości zmian w wielkości i rodzaju emisji (np. z indywidualnych palenisk domowych, czy z komunikacji) są silnie uzależnione od istniejących zapisów w strategii rozwoju miasta (powiatu), w planach zagospodarowania przestrzennego, a także od planów rozwoju komunikacji, możliwości rozwoju sieci energetycznych, czy gazowych, od rodzaju i skali planowanych inwestycji oraz możliwości finansowych władz lokalnych, podmiotów gospodarczych i osób fizycznych.

W ramach tworzenia Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów przeanalizowano poniższe dokumenty krajowe, wojewódzkie i miejscowe. Przedstawiono te informacje z poszczególnych dokumentów i planów, które są znaczące dla wniosków zawartych w POP.

5.1.1. Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z polityki ekologicznej państwa

Główną zasadą polityki ekologicznej państwa polskiego jest przyjęta w Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju, której podstawowym założeniem jest takie prowadzenie działań we wszystkich dziedzinach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w jak najlepszym stanie, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju.

W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu oraz wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny.

Proponowane w KPZK 2030 nowe ujęcie problematyki zagospodarowania przestrzennego kraju polega na zmianie podejścia do roli polityki przestrzennej państwa w osiągnięciu nakreślonych wizji rozwojowych. KPZK 2030 proponuje zerwanie z dotychczasową dychotomią planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego na poziomie krajowym, wojewódzkim i lokalnym oraz w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych, wprowadza współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, wiąże planowanie strategiczne z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE, określa działania państwa w sferze legislacyjnej i instytucjonalnej dla wzmocnienia efektywności systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych (w tym inwestycyjnych) ukierunkowanych terytorialnie. KPZK 2030 włącza także w główny nurt rozważań na temat zagospodarowania

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM10 i pyłu zawieszzonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

przestrzennego kraju strefę morską, dotychczas nieobecną w strategicznych dokumentach poziomu krajowego oraz rozszerza zakres interakcji transgranicznych w układzie lądowym i morskim.

W sferze wdrożeniowej KPZK 2030 proponuje:

- sukcesywne dokonanie w ciągu kilku najbliższych lat zasadniczego przeorganizowania systemu i wprowadzenie szeregu nowych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych pozwalających na budowę;
- spójnego, hierarchicznego układu planowania i zarządzania przestrzennego ukierunkowanego na realizację celów społeczno-gospodarczych wyznaczanych w odniesieniu do przestrzeni;
- wyznaczenie priorytetów inwestycyjnych i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację;
- nadanie polityce przestrzennej bardziej europejskiego wymiaru;
- zwiększenie roli koordynacyjnej polityki przestrzennej w stosunku do polityk sektorowych mających największy wpływ na sytuację przestrzenną kraju i poszczególnych terytoriów.

W stosunku do planów zagospodarowania przestrzennego województw KPZK 2030 nakłada obowiązek wdrożenia ustaleń i zaleceń, odnoszących się do delimitacji obszarów funkcjonalnych i wdrożenia działań o charakterze planistycznym w formie opracowania strategii, planów i studiów zagospodarowania przestrzennego.

Projekt KPZK 2030 wskazuje kierunki działań o charakterze inwestycyjnym, nie przesadzając o strukturze wydatków i nie określając nakładów finansowych, co pozostaje domeną dokumentów strategicznych, takich jak Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju oraz inne strategie zintegrowane, programy realizacyjne i wieloletnie plany finansowe. KPZK stanowi, wspólnie z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju, ramą dla innych dokumentów strategicznych.

Ważnymi punktami odniesienia dla KPZK 2030 są dwa dokumenty istotne dla polskiej polityki przestrzennego zagospodarowania, tj.: Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (2001) oraz Zaktualizowana Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (2005).

Dokument przewiduje opracowanie szczegółowego planu działań, które powinny być podjęte przez właściwe podmioty publiczne, dla zapewnienia pełnej realizacji KPZK 2030. Podstawowym celem planu działań jest stworzenie odpowiednich warunków wdrażania KPZK 2030, a więc usprawnienie systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych (w tym inwestycyjnych) ukierunkowanych terytorialnie. Wymaga to zaprojektowania i wprowadzenia zmian o charakterze prawnym i instytucjonalnym. Ideę projektowanych zmian systemowych jest zbudowanie zintegrowanego, wieloszczeblowo skoordynowanego systemu planowania rozwoju, zerwanie z dualizmem planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, zapewnienie przeniesienia celów rozwojowych określonych na poziomie strategicznym docelowo na poziom realizacyjny oraz ochrona interesu publicznego. Ponadto plan działań będzie wskazywać jednostki odpowiedzialne za realizację zadań, wraz z harmonogramem.

Narodowa Strategia Spójności 2007-2013 określa priorytety, obszary i system wdrażania funduszy unijnych – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności na lata 2007-2013. Cel strategiczny NSS to zapewnienie warunków do wzrostu konkurencyjności gospodarki. Jego realizacja odbywa się poprzez Programy Operacyjne (zarządzane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego) oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (zarządzanych przez zarządy województw).

Celem Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko jest wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionów Polski poprzez rozwój infrastruktury przy uwzględnianiu zasad ochrony środowiska, zdrowia społeczeństwa, zachowania tożsamości kulturowej i rozwoju spójności terytorialnej. W programie tym określono 14 osi priorytetowych:

- Gospodarka wodno-ściekowa;
- Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska;
- Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych;
- Transeuropejskie sieci transportowe;
- Transport przyjazny środowisku;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszono PM10 i pyłu zawieszono PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe;
- Infrastruktura drogowa w Polsce wschodniej;
- Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku;
- Bezpieczeństwo energetyczne;
- Kultura i dziedzictwo kulturowe;
- Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia;
- Pomoc techniczna dla wsparcia procesu zarządzania programem upowszechniania wiedzy na temat wsparcia ze środków UE;
- Pomoc techniczna dla wsparcia zdolności instytucjonalnych w instytucjach uczestniczących we wdrażaniu priorytetów współfinansowania z funduszu spójności.

Istotne znaczenie dla działań na rzecz ochrony powietrza mają dokumenty strategiczne zatwierdzone przez Radę Ministrów i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej:

II Polityka ekologiczna państwa (przyjęta przez RM 13 czerwca 2000 r., a przez Sejm 23 sierpnia 2001 r.). Podstawowym celem nowej polityki ekologicznej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych), przy założeniu, że strategia zrównoważonego rozwoju Polski pozwoli na wdrażanie takiego modelu tego rozwoju, który zapewni na tyle skuteczną regulację i reglamentację korzystania ze środowiska, aby rodzaj i skala tego korzystania realizowane przez wszystkich użytkowników nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości przyrodniczych zasobów. Cele polityki ekologicznej:

1. W sferze racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych:
 - racjonalizacja użytkowania wody;
 - zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji;
 - zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych;
 - ochrona gleb;
 - wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych;
 - ochrona zasobów kopalin.
2. W zakresie jakości środowiska:
 - gospodarowanie odpadami;
 - stosunki wodne i jakość wód;
 - jakość powietrza. zmiany klimatu;
 - stres miejski. hałas i promieniowanie;
 - bezpieczeństwo chemiczne i biologiczne;
 - nadzwyczajne zagrożenia środowiska;
 - różnorodność biologiczna i krajobrazowa.

Cechami charakterystycznymi nowej polityki w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami są:

1. Zwiększenie liczby zanieczyszczeń objętych przeciwdziałaniem mającym zmniejszyć lub ograniczyć ich emisję i niekorzystne oddziaływanie na środowisko (do głównych należą substancje bezpośrednio zagrażające życiu i zdrowiu ludzi, takie jak metale ciężkie i trwałe zanieczyszczenia organiczne, substancje degradujące środowisko i pośrednio wpływające na zdrowie i warunki życia, takie jak dwutlenek siarki, tlenki azotu, amoniak, lotne związki organiczne i ozon przyziemny, substancje wpływające na zmiany klimatyczne, takie jak dwutlenek węgla, metan, podtlenek azotu, HFCs, SF6, PFCs, a także substancje niszczące warstwę ozonową, kontrolowane przez Protokół Montrealski);
2. Konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń u źródła, poprzez zmiany nośników energii (ze szczególnym uwzględnieniem źródeł energii odnawialnej),

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM10 i pyłu zawieszzonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

stosowanie czystszych surowców i technologii (zgodnie z zasadą korzystania z najlepszych dostępnych technik i dostępnych metod) oraz minimalizację zużycia energii i surowców;

3. Coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie;
4. Coraz szersze wprowadzanie norm produktowych, ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w rezultacie pełnego cyklu życia produktów i wyrobów - od wydobycia surowców, poprzez ich przetwarzanie, wytwarzanie nowych produktów i wyrobów oraz ich użytkowanie, aż do przejścia w formę odpadów.

Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016⁴ jest dokumentem strategicznym, który przez określenie celów i priorytetów ekologicznych wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowiska naturalnego.

Wśród priorytetów polityki ekologicznej znajdują się następujące działania:

1. Wspieranie platform technologicznych i ekoinnowacyjności w ochronie środowiska,
2. Przywrócenie podstawowej roli miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego, jako podstawy lokalizacji inwestycji,
3. Zwiększenie retencji wody,
4. Opracowanie krajowej strategii ochrony gleb,
5. Promocja wykorzystania metanu z pokładu węgla,
6. Ochrona atmosfery,
7. Ochrona wód,
8. Gospodarka odpadami,
9. Modernizacja systemu energetycznego.

Polityka ekologiczna państwa podejmuje wyzwania, w tym dotyczące:

1. Realizacji założeń dyrektywy unijnej CAFE, dotyczącej ograniczenia emisji pyłów i o konieczności redukcji o 75 % ładunku azotu i fosforu w oczyszczanych ściekach komunalnych,
2. Sporządzania map akustycznych dla wszystkich miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców i opracowania planów walki z hałasem,
3. Prac nad dokumentem dotyczącym nadzoru nad chemikaliami dopuszczonymi na rynek, czyli o wdrażaniu rozporządzenia REACH.

Cele średniookresowe wyznaczone w zakresie ochrony powietrza do 2016 r.:

Głównym zadaniem jest dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych: Dyrektywy LCP, z której wynika, że limity emisji z dużych źródeł energii, o mocy powyżej 50 MWc, w 2010 r. mają wynieść dla SO₂ – 426 tys., dla NO_x – 251 tys. ton, a dla roku 2012 dla SO₂ - 358 tys. ton, dla NO_x – 239 tys. ton oraz Dyrektywy CAFE, dotyczące pyłu drobnego o granulacji 10 mikrometrów (PM10) oraz 2,5 mikrometra (PM2,5).

Do roku 2016 zakłada się także całkowitą likwidację emisji substancji niszczących warstwę ozonową przez wycofanie ich z obrotu i stosowania na terytorium Polski.

Kierunki działań w latach 2009-2012

- dalsza redukcja emisji SO₂, NO_x i pyłu drobnego z procesów wytwarzania energii; zadanie to jest szczególnie trudne dlatego, że struktura przemysłu energetycznego Polski jest głównie oparta na spalaniu węgla i nie można jej zmienić w ciągu kilku lat,
- możliwie szybkie uchwalenie nowej polityki energetycznej Polski do 2030 r., w której zawarte będą mechanizmy stymulujące zarówno oszczędność energii, jak i promujące rozwój odnawialnych źródeł energii; te dwie metody bowiem w najbardziej radykalny sposób zmniejszają emisję wszelkich zanieczyszczeń do środowiska, jak też są

⁴

Dokument rządowy

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

efektywnie kosztowo i akceptowane społecznie; Polska zobowiązała się do tego, aby udział odnawialnych źródeł energii w 2010 r. wynosił nie mniej niż 7,5%, a w 2020 r. - 14% (wg Komisji Europejskiej udział powinien być nie mniejszy niż 15%); tylko przez szeroką promocję korzystania z tych źródeł, wraz z zachętami ekonomicznymi i organizacyjnymi Polska może wypełnić te cele,

- modernizacja systemu energetycznego, która musi być podjęta jak najszybciej nie tylko ze względu na ochronę środowiska, ale przede wszystkim ze względu na zapewnienie dostaw energii elektrycznej; decyzje o modernizacji bloków energetycznych i całych elektrowni powinny zapadać przed rokiem 2010 ze względu na długi okres realizacji inwestycji w tym sektorze; może tak się stać jedynie przez szybką prywatyzację sektora energetycznego i związanym z nią znacznym dopływem kapitału inwestycyjnego,
- podjęcie działań związanych z gazyfikacją węgla (w tym także z gazyfikacją podziemną) oraz z techniką podziemnego składowania dwutlenku węgla; dopiero dzięki uruchomieniu pełnego pakietu ww. działań można liczyć na wypełnienie przez Polskę zobowiązań wynikających z ww. dyrektyw,
- opracowanie i wdrożenie przez właściwych marszałków województw programów naprawczych w 161 strefach miejskich, w których notuje się przekroczenia standardów dla pyłu drobnego PM₁₀ i PM_{2,5} zawartych w Dyrektywie CAFE. Za programy te, polegające głównie na eliminacji niskich źródeł emisji oraz zmniejszenia emisji pyłu ze środków transportu, odpowiedzialne są władze samorządowe.

10 listopada 2009 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie **Polityki Energetycznej Polski do roku 2030**, która zastąpiła dotychczasową Politykę Energetyczną Polski do roku 2025.

Jest to dokument, który zawiera pakiet działań, mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, konkurencyjności gospodarki, jej efektywności energetycznej oraz ochrony środowiska.

Za najistotniejsze zasady polityki energetycznej uważa się: zasadę harmonijnego gospodarowania energią w warunkach społecznej gospodarki rynkowej, pełną integrację polskiej energetyki z europejską i światową, wypełnianie zobowiązań traktatowych Polski, zasadę rynku konkurencyjnego z niezbędną administracyjną regulacją w obszarach, w których mechanizmy rynkowe nie działają oraz wspomaganie rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii (OZE).

W nowej Polityce Energetycznej Polski do 2030 roku wskazano podstawowe kierunki polskiej polityki energetycznej, opisując je, jako następujące priorytety:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej,
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Głównym celem polityki energetycznej w obszarze wytwarzania i przesyłania energii elektrycznej oraz ciepła jest zapewnienie ciągłego pokrycia zapotrzebowania na energię przy uwzględnieniu maksymalnego możliwego wykorzystania krajowych zasobów oraz przyjaznych środowisku technologii.

W zakresie ograniczenia oddziaływania energetyki na środowisko nowa polityka energetyczne identyfikuje główne celami jako:

- ograniczenie emisji CO₂ do 2020 roku przy zachowaniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa energetycznego,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- ograniczenie emisji SO₂ i NO_x oraz pyłów (w tym PM10 i PM2,5) do poziomów wynikających z obecnych i projektowanych regulacji unijnych,
- ograniczanie negatywnego oddziaływania energetyki na stan wód powierzchniowych i podziemnych,
- minimalizacja składowania odpadów poprzez jak najszersze wykorzystanie ich w gospodarce,
- zmiana struktury wytwarzania energii w kierunku technologii niskoemisyjnych.

Strategia rozwoju energetyki odnawialnej (przyjęta przez RM 5 września 2000 r., a przez Sejm 23 sierpnia 2001 r.) zakłada wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010 r. i do 14% w 2020 r. w strukturze zużycia nośników pierwotnych.

Krajowy Program Zwiększania Lesistości Aktualizacja 2003 r., Warszawa, maj 2003 r. jest modyfikacją KPZL, przyjętego przez Radę Ministrów RP w dniu 23 czerwca 1995 r. Jest to dokument strategiczny, będący instrumentem polityki leśnej w zakresie kształtowania przestrzeni przyrodniczej kraju. Jego głównym celem jest stworzenie warunków do zwiększenia lesistości Polski do 30% w r. 2020 i 33% w 2050 r., zapewnienie optymalnego przestrzenno-czasowego rozmieszczenia zalesień oraz ustalenie priorytetów ekologicznych i gospodarczych oraz preferencji zalesieniowych gmin. Dokument ten zawiera ogólne wytyczne sporządzania regionalnych planów przestrzennego zagospodarowania w dziedzinie zwiększania lesistości.

Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) przyjęta w drodze uchwały Rady Ministrów dnia 22 stycznia 2013 r. wyznacza najważniejsze kierunki działań oraz ich koordynację w obszarze swojego funkcjonowania. Jej wdrożenie pozwoli nie tylko usunąć aktualnie istniejące bariery, ale także stworzyć nową jakość zarówno w infrastrukturze transportowej oraz zarządzaniu, jak i systemach przewozowych.

Strategia przedstawia najważniejsze kierunki działań konieczne do podjęcia w perspektywie do 2030 r., przede wszystkim kapitałochłonne i czasochłonne inwestycje w infrastrukturę transportową, przekształcenie systemów zarządzania oraz wprowadzenie innowacyjnych ("inteligentnych") rozwiązań ułatwiających funkcjonowanie tej infrastruktury w ramach całego systemu transportu, również w wymiarze intermodalnym.

Podstawowym celem krajowej polityki transportowej jest zwiększenie dostępności terytorialnej, poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego przez utworzenie spójnego, zrównoważonego, i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym (lokalnym), europejskim i globalnym.

Realizacja głównego celu transportowego w perspektywie 2020 r. i dalszej, wiąże się z realizacją pięciu celów szczegółowych, właściwych dla każdej z gałęzi transportu:

- stworzenie nowoczesnej i spójnej sieci infrastruktury transportowej,
- poprawę sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym,
- poprawę bezpieczeństwa użytkowników ruchu oraz przewożonych towarów,
- ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko,
- zbudowanie racjonalnego modelu finansowania inwestycji infrastrukturalnych.

Wyzwaniem dla Polski jest zatem w pierwszej kolejności usunięcie zaległości w rozbudowie, modernizacji i rewitalizacji infrastruktury transportowej oraz połączenie infrastrukturalne najważniejszych ośrodków wzrostu z obszarami o niższej dynamice rozwoju i włączenie ich w sieć transportu europejskiego (TEN-T). W drugim okresie należy skupić się na zwiększaniu poziomu nasycenia infrastrukturą i stworzeniu zintegrowanego systemu transportowego.

W Strategii przedstawiono między innymi kierunki interwencji w zakresie ograniczenia negatywnego wpływu transportu na środowisko.

5.1.2. Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z polityki dotyczącej ochrony środowiska w województwie podkarpackim

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2020 przyjęta uchwałą nr XXXVII/697/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 sierpnia 2013 r.

Wizja rozwoju regionu zawarta w Strategii: *W 2020 roku województwo podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały oraz transgraniczne położenie, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców.*

Cel główny strategii:

Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców.

Cele strategiczne mające wpływ na ograniczenie emisji szkodliwych substancji do powietrza:

1. Cel 3 - Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu:
 - Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu,
 - Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa,
 - Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa,
 - Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku,
 - Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

2. Cel 4 - Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa:
 - Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka,
 - Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa,
 - Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego został uchwalony Uchwałą Nr XLVIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r. Sejmik Województwa Podkarpackiego w dniu 29 listopada 2004 r. podjął Uchwałę Nr XXXI/340/04 w sprawie przystąpienia do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Zmiana Planu jest obecnie w toku.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego, wyznacza cele i kierunki rozwoju regionu w układzie przestrzennym, zawiera uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju województwa podkarpackiego, cele oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego.

Cele polityki przestrzennej województwa w dziedzinie środowiska naturalnego obejmują:

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM10 i pyłu zawieszzonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

1. Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania.
2. Poprawę jakości życia i równoważenie rozwoju, w tym:
 - Tworzenie warunków do podnoszenia jakości życia mieszkańców i lokalizacji inwestycji poprzez poprawę standardów jakości środowiska do poziomu zgodnego z regulacjami prawa Unii Europejskiej i dostosowanie do struktur europejskich;
 - Racjonalne, gospodarcze wykorzystanie zasobów naturalnych dla pozyskiwania wody, energii elektrycznej i ciepłej oraz środków terapeutycznych i leczniczych;
 - Poprawę i utrzymanie norm czystości powietrza, racjonalne wykorzystanie występujących na terenie Podkarpacia kopaliny;
3. Zwiększenie konkurencyjności województwa.

Cele polityki przestrzennej województwa w dziedzinie komunikacji i infrastruktury obejmują:

1. Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, w tym:
 - Zwiększenie sprawności funkcjonowania układów komunikacyjnych poprzez rozbudowę i modernizację.
2. Poprawę jakości życia i równoważenie rozwoju, w tym:
 - Osiągnięcie poziomu dystrybucji energii elektrycznej, zapewniające bezpieczeństwo energetyczne regionu i przewidywane perspektywiczne obciążenia;
 - Zapewnienie możliwości dostaw gazu do każdego miejsca na terenie województwa;
 - Wprowadzenie ekologicznych źródeł zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą.
3. Zwiększenie konkurencyjności województwa, w tym:
 - Zapewnienie niezawodności funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej i komunikacji;
 - Efektywne wykorzystanie paneuropejskiego korytarza transportowego poprzez budowę autostrad i dróg ekspresowych;
 - Promowanie energetyki odnawialnej opartej na zasobach lokalnych.

W Planie przyjęto następujące zasady zagospodarowania przestrzennego odnośnie środowiska naturalnego i kulturowego, mające wpływ na jakość powietrza atmosferycznego w województwie:

1. Współistnienie środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego ze szczególnym uwzględnieniem różnych form ochrony środowiska naturalnego oraz tworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania tego środowiska;
2. Zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno-gospodarczej i ekonomicznej oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach trans granicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami;
3. Przeznaczanie obszarów predysponowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję;
4. Ograniczenie negatywnych skutków działalności urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej na środowisko naturalne i kulturowe;
5. Restytucja obszarów zdegradowanych i zdewastowanych

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, przyjęty w dniu 10.01.2012 r. jest jednym z 16 programów regionalnych, dzięki którym realizowana

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

ma być Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 oraz Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Jest to również najważniejszy instrument realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego do roku 2020 i polityki rozwoju realizowanej przez samorząd województwa.

Celem nadrzędnym RPO WP jest wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki oraz poprawa dostępności przestrzennej Podkarpacia. Osiągnięcie tego celu będzie następować poprzez inwestycje strukturalne służące m.in. wzmocnieniu dostępności regionu, podnoszeniu jego konkurencyjności, wspieraniu innowacyjności, poprawie stanu środowiska naturalnego, kulturowego i podnoszeniu poziomu edukacji. W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 wyznaczono 8 osi priorytetowych.

Kluczowe dla poprawy stanu arosanitarne województwa będzie wdrożenie:

- Osi 2. *Infrastruktura techniczna*, co przyczyni się do poprawy dostępności i atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez realizację przedsięwzięć w sferze komunikacyjnej i energetycznej.

Cele szczegółowe wyznaczone w ramach osi 2. obejmują:

- poprawę powiązań komunikacyjnych i systemu komunikacji publicznej w województwie,
- poprawę stanu i efektywności wykorzystania infrastruktury energetycznej.

W zakresie infrastruktury komunikacyjnej podstawowym wyzwaniem w okresie najbliższych lat będzie poprawa powiązań komunikacyjnych, jak również zapewnienie komplementarności i spójności regionalnego układu komunikacyjnego z istniejącymi oraz nowymi szlakami transportowymi, w szczególności autostradą A4 i drogami ekspresowymi S19 i S74, modernizowaną linią kolejową nr 71 Rzeszów-Ocice, portem lotniczym Rzeszów-Jasionka, a także dostępność do przejść granicznych w regionie.

Integralnym elementem rozwijania regionalnej infrastruktury technicznej będą także przedsięwzięcia w dziedzinie energetyki i ciepłownictwa. Podstawowym celem tych działań, stosownie do założeń „Polityki energetycznej Polski do 2025 r.”, będzie zaspokojenie potrzeb odbiorców komunalnych i podmiotów gospodarczych, przy zachowaniu ekonomiki przyjmowanych rozwiązań oraz potrzebie lepszego wykorzystania dostępnych zasobów i zachowania zasad ochrony środowiska. Podejmowane działania zmierzać będą ponadto do zwiększania udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym bilansie energetycznym województwa.

- Osi 4. *Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom*, mającej na celu zapobieganie degradacji środowiska oraz zagrożeniom naturalnym i technologicznym, a także efektywną gospodarkę zasobami naturalnymi.

Realizacja tego celu przyczyni się do:

- ograniczenia ilości zanieczyszczeń, w tym odpadów przedostających się do środowiska, a także poprawy zaopatrzenia w wodę,
- poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz racjonalnego zagospodarowania zasobów wodnych,
- ograniczenia degradacji środowiska oraz ochrony zasobów różnorodności biologicznej,
- poprawy poziomu bezpieczeństwa w regionie pod względem zagrożeń naturalnych i technologicznych

Podejmowane działania będą zmierzać do spełnienia standardów ekologicznych wynikających z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej z uwzględnieniem obszarów realizacji programów redukcji zanieczyszczeń.

W związku z trwającymi pracami związanymi z programowaniem perspektywy finansowej 2014-2020, Zarząd Województwa Podkarpackiego do dnia 21.08.2013 r. zbierał propozycje przedsięwzięć priorytetowych o kluczowym znaczeniu dla rozwoju województwa podkarpackiego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Identyfikacja strategicznych dla regionu przedsięwzięć jest konieczna dla jak najlepszego zaprogramowania nowej perspektywy finansowej UE.

Propozycje przedsięwzięć powinny realizować cele rozwojowe regionu, wskazane w aktualizowanej Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 oraz wynikać z kierunków rozwoju określonych na poziomie krajowym.

Złożone propozycje przedsięwzięć mogą również zostać wykorzystane w pracach nad projektem Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020.

Projekt Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 r. oraz Prognoza Oddziaływania na Środowisko Projektu Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 r.

Program wyznacza **cele i kierunki działań o charakterze systemowym**, w tym takie, które są zbieżne z celami Programu Ochrony Powietrza:

W Programie Ochrony Środowiska przyjęto następujące priorytety ekologiczne:

Priorytet 1. Ochrona wód i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych

Priorytet 2. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska

Priorytet 3. Gospodarka odpadami

Priorytet 4. Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu

Priorytet 5. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność

Priorytet 6. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważony rozwój lasów

Priorytet 7. Ochrona przed hałasem

Priorytet 8. Ochrona zasobów kopalin

Priorytet 9. Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb

Priorytet 10. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

Priorytetowe działania proekologiczne w województwie podkarpackim, których realizacja wpłynie na poprawę stanu aerosanitarnego województwa:

1. w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu – realizacja działań i inwestycji określonych w programach ochrony powietrza w zakresie ograniczania emisji niskiej, wdrażanie technologii i przedsięwzięć ograniczających zużycie energii w przemyśle i gospodarce komunalnej oraz racjonalna gospodarka energią, realizacja instalacji pozyskujących energię ze źródeł odnawialnych,
2. w zakresie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność - budowa oraz modernizacja istniejących sieci elektroenergetycznych - budowa urządzeń i instalacji do produkcji energii opartych na źródłach odnawialnych (w szczególności budowa: biogazowni rolniczych, biogazowni na oczyszczalniach ścieków i innych, małych elektrowni wodnych, instalacji wykorzystujących energię geotermalną, nowych ciepłowni i elektrociepłowni opartych na biomasie), oraz instalacji wykorzystujących energię wiatru, inwestycji podnoszących efektywność energetyczną.

W obrębie każdego priorytetu, wyszczególnione zostały cele krótkookresowe (na okres najbliższych 4 lat od uchwalenia programu) i średniookresowe (na okres najbliższych 8 lat od uchwalenia programu), a w ich obrębie kierunki działań.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU – PRIORYTET 4

Cele średniookresowe

Cel nr 1 - Osiągnięcie oraz utrzymanie wymaganej prawem jakości powietrza atmosferycznego.

Cel nr 2 - Przeciwdziałanie globalnym zmianom klimatu poprzez sukcesywną redukcję emisji gazów cieplarnianych.

Kierunki działań

Ochrona powietrza atmosferycznego

Działania inwestycyjne:

1. redukcja niskiej emisji poprzez: centralizację zaopatrzenia w ciepło w miastach, modernizację istniejących źródeł ciepła (poprawę sprawności w procesach spalania i stosowanie ekologicznych nośników energii), modernizację linii przesyłowych w celu eliminacji strat ciepła, termomodernizację i termorenowację budynków;
2. ograniczanie emisji komunikacyjnej i ochrona przed jej negatywnym oddziaływaniem poprzez budowę obejść drogowych miast i miejscowości, modernizację istniejących połączeń komunikacyjnych, remonty nawierzchni i przebudowy dróg o małej przepustowości; rozwój i modernizację transportu kolejowego i zbiorowego w miastach, tworzenie warunków do rozwoju ruchu rowerowego; odpowiednie utrzymanie czystości nawierzchni ulic w miastach;
3. realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej, w szczególności budowy autostrady A-4, budowy drogi ekspresowej S – 19, budowy obwodnic w ciągach dróg krajowych;
4. ograniczanie emisji z dużych źródeł spalania paliw celem wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego oraz dyrektywy 2010/75/UE (IED) w zakresie ograniczania emisji pyłów, dwutlenku siarki i tlenków azotu.
5. w zakresie ograniczania emisji pyłów, dwutlenku siarki i tlenków azotu poprzez m.in.: modernizację technologii w celu prowadzenia mniej energochłonnej produkcji, zastosowanie ekologicznych nośników energii w instalacjach wykorzystujących węgiel, udoskonalanie procesów spalania paliw prowadzące do zmniejszenia zużycia paliw instalowanie urządzeń redukujących emisję zanieczyszczeń do powietrza oraz modernizację istniejących.
6. realizacja zadań określonych w opracowanych i uchwalonych nPOP.

Działania nie inwestycyjne:

1. monitoring i ocena jakości powietrza w strefach, zgodnie z wymogami ustawowymi;
2. opracowanie oraz aktualizacja naprawczych programów ochrony powietrza w miarę zaistniałych potrzeb dla stref, gdy zostaną stwierdzone przekroczenia dopuszczalnych i docelowych poziomów substancji w powietrzu;
3. wszelkie działania edukacyjne i promocyjne dotyczące upowszechniania wykorzystania odnawialnych źródeł energii, stosowania ekologicznych nośników energii, edukacja na temat szkodliwości spalania materiałów odpadowych różnego pochodzenia;
4. stymulowanie władz lokalnych - miejskich do opracowania planów cyrkulacji ruchu drogowego;
5. promowanie proekologicznych środków zbiorowego transportu (transport kolejowy);
6. promowanie komunikacji zbiorowej i ruchu rowerowego szczególnie na terenach miejskich;
7. stymulowanie zakładów do wprowadzania systemów zarządzania środowiskiem;
8. kontrola wypełniania obowiązków określonych w pozwoleniach zintegrowanych, pozwoleniach na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza oraz kontrole

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

interwencyjne w indywidualnych systemach grzewczych.

Ochrona klimatu

Działania inwestycyjne:

1. działania inwestycyjne w zakresie ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza; hermetyzacja procesów w kopalnictwie gazu i ropy naftowej oraz uszczelnianie i usprawnianie procesów przesyłu gazu ziemnego oraz wykorzystywanie do produkcji energii biogazu (zawierającego metan) np. z oczyszczalni ścieków i składowisk odpadów bytowych;
2. działania w odniesieniu do gospodarki odpadami (zmniejszenie ilości odpadów u źródła, odzysk odpadów, wykorzystanie gazu wysypiskowego), gospodarki leśnej (zwiększanie lesistości - jeden ze sposobów pochłaniania CO₂) i rolnej (rozwój upraw energetycznych).

Działania nieinwestycyjne:

1. promowanie i wspieranie wzorców konsumpcji i produkcji pożądaných z punktu widzenia ochrony klimatu;
2. promowanie i wspieranie działań na rzecz wykorzystania do produkcji energii źródeł odnawialnych;
3. realizacja systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych.

POZYSKIWANIE ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH I ENERGOOSZCZĘDNOŚĆ – PRIORYTET 5

Cele średniookresowe

Cel nr 1 - Wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w województwie (do 15% w 2020 roku).

Cel nr 2 - Zmniejszanie energochłonności gospodarki, zarówno w zakresie procesów wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji.

Kierunki działań

Działania inwestycyjne:

1. budowa oraz modernizacja istniejących sieci elektroenergetycznych;
2. budowa urządzeń i instalacji do produkcji energii opartych na źródłach odnawialnych;
3. energetyczne wykorzystanie biogazu (biogazownie rolnicze, biogazownie na oczyszczalniach ścieków, inne);
4. wykorzystanie energii geotermalnej, w tym instalacje pomp ciepła;
5. budowa małych elektrowni wodnych;
6. budowa instalacji wykorzystujących energię wiatru (budowa elektrowni wiatrowych, farm wiatrowych, mikroinstalacji i małych instalacji);
7. budowa nowych ciepłowni i elektrociepłowni opartych na biomasie oraz modernizacja istniejących sieci ciepłowniczych;
8. inwestycje podnoszące efektywność energetyczną;
9. budowa energooszczędnych budynków mieszkalnych, biurowych i usługowych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii;
10. montaż kolektorów słonecznych, ogniw fotowoltaicznych;
11. termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, bloków, domów - wymiana wyposażenia na energooszczędne.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Działania nie inwestycyjne:

1. wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnych oraz pomoc dla wprowadzenia bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii oraz nowych rozwiązań technologicznych;
2. włączenie problematyki energii odnawialnej do planów zagospodarowania przestrzennego i planowania regionalnego;
3. dążenie do rozwoju ciepłownictwa w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (energia pochodząca z odpadów i niskoemisyjnych paliw, spalanie biogazu, biomasy, pompy ciepła, promieniowanie słoneczne, itp.), szczególnie pracujących w kogeneracji;
4. systematyczne zwiększanie zaangażowania środków publicznych (budżetowych i pozabudżetowych) w realizację programów efektywności energetycznej;
5. podnoszenie świadomości z zakresu energetyki odnawialnej na poziomie lokalnym i regionalnym poprzez programy szkoleniowe w ramach systemu edukacyjnego;
6. promowanie korzyści wynikających z wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także informowanie o możliwościach skorzystania z pomocy finansowej oraz technicznej.

5.1.3. Uwarunkowania wynikające z dokumentów miejscowych

W Programie ochrony środowiska miasta Rzeszowa w latach 2008 – 2011 przyjęto następujące cele strategiczne dla ochrony środowiska przyrodniczego miasta Rzeszowa:

- poprawa jakości i ochrona zasobów środowiska przyrodniczego,
- rozwój i poprawa funkcjonowania infrastruktury technicznej mającej wpływ na jakość życia mieszkańców i środowisko,
- proekologiczne zagospodarowanie terenów przemysłowych i skażonych,
- proekologiczne gospodarowanie zasobami terenów zielonych miasta,
- racjonalne gospodarowanie zasobami energii, wody i surowców,
- racjonalne gospodarowanie odpadami,
- przeciwdziałanie poważnym awariom i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego,
- rozbudowa systemów monitorowania stanu środowiska,
- dalszy rozwój edukacji i informacji ekologicznej oraz poszerzanie dialogu społecznego.

W zależności od czasu pełnej realizacji (od rozpoczęcia zadania do osiągnięcia celu wg przyjętego miernika) przyjęto podział na zadania: krótkookresowe, na lata 2008-2011 oraz średniookresowe, do 2015 r. Jednak większość poniżej wymienionych zadań było krótkookresowych, a więc z terminem zakończenia do 2011 r.

CEL STRATEGICZNY 1

POPRAWA JAKOŚCI I OCHRONA ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1. **Ograniczanie emisji pyłów i gazów do poziomów standardów ustalonych w krajowych przepisach czystości powietrza dla źródeł energetycznych i przemysłowych**, w tym:
 - Modernizacja istniejących instalacji w EC Rzeszów (obecnie PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Rzeszów) zapewniających prawidłową eksploatację bloku gazowo-parowego:
 - modernizacja układu odpalenia kotłów WR-25,
 - budowa zasobnika ciepła dla układu kogeneracyjnego EC,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM₁₀ i pyłu zawieszzonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- Modernizacja EC WSK Rzeszów (obecnie FENICE Poland - JEDNOSTKA OPERATYWNA PODKARPACIE – RZESZÓW) :
 - budowa elektrofiltra WPG,
 - instalacje palników niskoemisyjnych na kotłach WPG i WLM.
- Eliminowanie źródeł niskiej emisji komunalnej.
- Likwidacja pieców i wprowadzenie centralnego zasilania w ciepło budynków w Śródmieściu.
- Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł komunikacyjnych.
- Kontynuacja wymiany taboru autobusów na niskopodłogowe i zasilanie gazem ziemnym.

CEL STRATEGICZNY 2

ROZWÓJ I POPRAWA FUNKCJONOWANIA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ MAJĄCEJ WPŁYW NA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW I ŚRODOWISKO

1. Poprawa efektywności działania sieci ciepłej

- Zwiększenie efektywności systemu ciepłowniczego miasta:
 - magistrala Śródmieście Zachód 2 x \varnothing 600 - 1,2 km – etap II⁵,
 - magistrala od Wiaduktu Tarnobrzieskiego do ROSiR, 2 x \varnothing 200 - 0,5 km,
 - sieć ciepła w centrum 2 x \varnothing 200 - 0,4 km.

CEL STRATEGICZNY 4

PROEKOLOGICZNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI TERENÓW ZIELONYCH MIASTA

- 1. Racjonalne użytkowanie i proekologiczne gospodarowanie zasobami zieleni nieurządzonej i terenami niezainwestowanymi miasta.**
- 2. Opracowanie i realizacja programu proekologicznego użytkowania terenów zieleni nieurządzonej oraz obszarów niezabudowanych miasta.**
- 3. Realizacja programu proekologicznego użytkowania terenów zieleni nieurządzonej oraz obszarów niezabudowanych miasta.**
- 4. Wdrażanie programów kompleksowej ochrony terenów zieleni w mieście.**
- 5. Zwiększenie atrakcyjności terenów rekreacyjnych nad Wisłokiem.**

CEL STRATEGICZNY 5

RACJONALNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI ENERGII WODY I SUROWCÓW

1. Zmniejszenie energochłonności procesów wytwórczych, usług i zużycia energii w gospodarstwach domowych i gospodarce komunalnej:

- Kontynuacja wymiany stolarki okiennej w gminnych lokalach mieszkalnych
- Kontynuacja docieplania ścian zewnętrznych
- Zmniejszenie strat ciepła na sieciach przesyłowych:
 - wymiana armatury sieciowej,
 - poprawa stanu izolacji termicznej w komorach ciepłowniczych, w węzłach cieplnych i liniach napowietrznych
- Opracowywanie wielowariantowej koncepcji techniczno – ekonomicznej modernizacji EC Rzeszów SA (obecnie PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Oddział Elektrociepłownia Rzeszów), w której zostaną wytyczone kierunki modernizacji i rozwoju ECR, z uwzględnieniem ewentualnej modernizacji kotła wodnego WR-25 na parowy do współspalania osadów ściekowych i biokomponentów

⁵ magistrala Śródmieście Zachód 2 x \varnothing 600 - 1,2 km – etap II, magistrala od Wiaduktu Tarnobrzieskiego do ROSiR, 2 x \varnothing 200 - 0,5 km) – zostały już wykonane w ramach ZPORR

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

CEL STRATEGICZNY 9
EDUKACJA I INFORMACJA EKOLOGICZNA, POSZERZENIE DIALOGU
SPOŁECZNEGO

1. Propagowanie idei ochrony środowiska oraz zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie.

Rzeszów Strategia Rozwoju miasta do roku 2015 została przyjęta UCHWAŁĄ Nr LXXV/62/98 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 16 czerwca 1998 r. w sprawie Strategii Rozwoju Miasta Rzeszowa wskazuje na następujące strategiczne cele główne rozwoju miasta:

1. Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju Rzeszowa jako atrakcyjnego miejsca dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju szkolnictwa wyższego, nauki i kultury.
2. Poprawa warunków życia mieszkańców i stanu bezpieczeństwa publicznego.
3. Rozwój i poprawa funkcjonowania systemu komunikacji i infrastruktury technicznej.
4. Ochrona i zagospodarowywanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.
5. Zagospodarowywanie terenu miasta w sposób racjonalny pod względem przestrzennym i architektonicznym.

Wybrane cele szczegółowe zbieżne z celami Programu Ochrony Powietrza:

1. Wykorzystanie energii odnawialnej dla potrzeb województwa obecnych i rozwojowych.
2. Określenie przebiegu i realizacja obwodnic miast, w szczególności Rzeszowa.
3. Opracowanie programu budowy obwodnic wokół miast i jego konsekwentna realizacja w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania transportu.
4. Zwiększenie nakładów finansowych na utrzymanie i rozwój dróg.
5. Utrzymanie dobrego stanu czystości powietrza i zmniejszanie emisji.
6. Racjonalne i proekologiczne gospodarowanie zasobami zieleni nieurządzonej i terenami niezainwestowanymi.
7. Dążenie do wykorzystania zasobów gazu dla potrzeb miasta i otoczenia.
8. Dążenie do wykorzystania zasobów wód mineralnych i geotermalnych dla potrzeb miasta i otoczenia.
9. Powiększenie zasobów zieleni urządzonej.
10. Realizacja programu rewitalizacji obszarów miejskich w zakresie budownictwa mieszkaniowego.
11. Wyznaczenie obszarów do opracowania planów miejscowych:
 - utrwalających i uzupełniających dotychczasową kompozycję urbanistyczną miasta,
 - gwarantujących poprawę warunków klimatycznych i ekologicznych miasta,
 - zabezpieczających tereny pod lokalne usługi publiczne,
12. Realizacja programu zaopatrzenia miasta w energię cieplną (po jego aktualizacji) w powiązaniu z innymi elementami programu rozwoju miasta.
13. Przeanalizowanie elementów wpływających na poziom cen i zapewnienia ciągłości odbioru energii cieplnej.
14. Realizacja programu rozwoju i modernizacji systemu zaopatrzenia miasta w gaz ziemny w powiązaniu z innymi elementami programu rozwoju miasta.
15. Stworzenie warunków do wykorzystania dużych zasobów gazu ziemnego w mieście.
16. Przeanalizowanie wpływu zasobów gazu ziemnego w Rzeszowie na poziom cen.
17. Realizacja „Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe m. Rzeszowa” w zakresie zaopatrzenia miasta w energię elektryczną oraz modernizacja oświetlenia ulicznego w powiązaniu z innymi elementami programu rozwoju
18. Realizacja „Zintegrowanego Planu Rozwoju Transportu Publicznego Rzeszowa” – budowa systemu integrującego transport publiczny miasta Rzeszowa i okolic.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

19. Stworzenie programu modernizacji i rozwoju systemu transportowego w aspekcie przestrzennym w powiązaniu z systemem transportowym ponadlokalnym, a zwłaszcza ze stolicą.
20. Rozbudowa i modernizacja układu szlaków komunikacyjnych w nawiązaniu do modelu promienisto-obwodnicowego.

5.2. Charakterystyka techniczno-ekologiczna najważniejszych instalacji i urządzeń emitujących pył zawieszony PM10 i PM2,5 na terenie strefy

W Programie Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów wzięto pod uwagę emisję ze wszystkich możliwych źródeł antropogenicznych i naturalnych, również tych zlokalizowanych poza obszarem strefy.

Ze względu na rodzaj i zasięg wpływu instalacji, urządzeń i innych źródeł emitujących pył zawieszony PM10 i M2,5 podzielono emisję na:

- punktową – pochodząca ze źródeł przemysłowych technologicznych i energetycznych,
- powierzchniową – niska emisja z ogrzewania mieszkań i domów oraz małych źródeł energetycznych nie posiadających pozwoleń na emisję gazów i pyłów,
- liniową – pochodząca ze spalania paliw w pojazdach mechanicznych oraz z unosu z ulic,
- z rolnictwa (poza strefą) – emisja pochodząca z upraw, hodowli zwierząt oraz ze spalania paliw w maszynach rolniczych,

i utworzono dla każdego rodzaju źródeł bazy emisji na 2012 r., w których zawarta jest charakterystyka każdego źródła.

Emisja punktowa

Zmiana struktury oraz spadek znaczenia przemysłu na rzecz wzrostu znaczenia sektora usług w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku spowodowała istotne obniżenie emisji ze źródeł przemysłowych oraz energetyki zawodowej. Głównymi przyczynami tych zmian było oraz nadal jest:

- zmniejszenie produkcji,
- modernizacja technologii przemysłowych i wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań,
- instalowanie urządzeń redukujących emisje,
- poprawa jakości paliwa używanego w dużych elektrociepłowniach,
- zaostrzenie przepisów związanych z emisją zanieczyszczeń z dużych instalacji energetycznych i przemysłowych.

Emisja pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5 występuje głównie przy spalaniu paliw stałych (węgla i drewna) w kotłach o niskiej sprawności, bez zastosowanych urządzeń ochrony atmosfery. W energetyce zawodowej (w dużych i średnich elektrociepłowniach i elektrowniach), gdzie spalanie odbywa się w bardzo wysokich temperaturach, a sprawność urządzeń redukujących emisję pyłów dochodzi do 99% emisja pyłów jest minimalna. Spore ładunki emisji pyłów uwalniane są z emisji niezorganizowanej związanej z przemysłem np. w kamieniołomach, żwirowniach, placach węglowych itp. W bazie emisji punktowej każde źródło punktowe zostało opisane i scharakteryzowane – znajdują się tu charakterystyki kotłów, emitorów, sposobu emisji itp.

Do największych **instalacji** emitujących pył zawieszony PM10 i PM2,5 na terenie strefy należą: Elektrociepłownia Rzeszów S.A, oraz Zakład Metalurgiczny "WSK Rzeszów" Sp. z o. o. Ze względu na charakter emisji (emisja zorganizowana, wysoki emitor, zastosowanie technik odpylania), stężenia zanieczyszczeń pochodzące z tych źródeł są nieznaczne.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Emisja powierzchniowa

W większości przypadków w Polsce i tak jest również w mieście Rzeszowie ponadnormatywne stężenia pyłów związane są z tzw. niską emisją, pochodzącą z ogrzewania indywidualnego, gdzie jako podstawowe paliwo używany jest węgiel, szczególnie ten o niskiej jakości, a jako źródło grzewcze używane są kotły o niskiej sprawności. Ze względu na rosnące ceny gazu oraz ciepła sieciowego obserwuje się tendencję do powrotu na ogrzewanie paliwem stałym. W wielu gospodarstwach domowych gazem ogrzewa się, gdy temperatury na zewnątrz nie spadają poniżej 0°C, a poniżej tej temperatury przechodzi się na ogrzewanie węglowe. Równie częste jest tzw. „dogrzewanie” coraz bardziej popularnymi kominkami opalanymi drewnem, nawet w kamienicach.

Do źródeł powierzchniowych zostały zaliczone również małe źródła energetyczne, które nie posiadają pozwoleń na emisję gazów i pyłów, a więc nie zostały określone parametry techniczne emitorów.

Emisja liniowa

Bardzo dynamicznie narasta problem z zanieczyszczeniami transportowymi. W ciągu ostatnich kilku lat tj. w okresie 2008-2011 natężenie ruchu na sieci wszystkich dróg w województwie podkarpackim zwiększyło się o około 10%. Najwięcej wzrósł udział samochodów osobowych – o 12%. Wraz ze wzrostem znaczenia dróg w układzie funkcjonalnym wzrasta procentowy udział w ruchu samochodów ciężarowych z przyczepami i bez przyczep (po około 5% w latach 2008-2011). Pozytywnym działaniem dla województwa podkarpackiego będzie dokończenie budowy autostrady A4, do granicy z Ukrainą, co zwiększa jej atrakcyjność i powinno się w większym stopniu przyczynić do przeniesienia ruchu tranzytowego z dróg lokalnych.

Wzrost liczby samochodów, a co za tym idzie coraz większa ich ilość poruszająca się po drogach strefy, zły stan nawierzchni części ulic, ale również powstawanie nowych odcinków dróg wiążą się ze wzrostem emisji pyłów, w szczególności emisji z zabrudzenia jezdni. Stężenia pochodzące od tego typu emisji zależą od jakości nawierzchni jezdni, ilości pojazdów, ich wagi, sposobu utrzymania jezdni oraz jej otoczenia. Zieleń przyuliczna „wchłania” pył, otwarte przestrzenie wzdłuż ulic pozwalają na jego szybkie i skuteczne rozprzestrzenianie, natomiast zwarta, wysoka zabudowa wzdłuż ulic powoduje kumulację zanieczyszczeń w tzw. kanionach ulicznych.

Emisja z rolnictwa

Źródłem emisji pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 z rolnictwa są uprawy oraz hodowla. Bezpośrednio wpływ rolnictwa na stężenia w strefie miasto Rzeszów nie jest istotny, stanowi jednak element tła. Równocześnie jest to element, który jest najtrudniej zredukować, ze względu na brak możliwości technicznych oraz na charakter emisji (emisja okresowa).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1028) §6 pkt 7, bazy emisji dla miasta Rzeszowa zostały opracowane na podstawie analizy następujących dokumentów:

- a) pozwoleń zintegrowanych oraz na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- b) wykazów rodzajów i ilości substancji wprowadzanych do powietrza, sporządzanych w ramach systemu opłat za korzystanie ze środowiska,
- c) opisów technik i technologii dotyczących ograniczania wprowadzania substancji do powietrza
- d) danych znajdujących się w Krajowym Rejestrze Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń,
- e) obowiązujących i zakończonych powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska,
- f) raportów o oddziaływaniu przedsięwzięć na środowisko,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

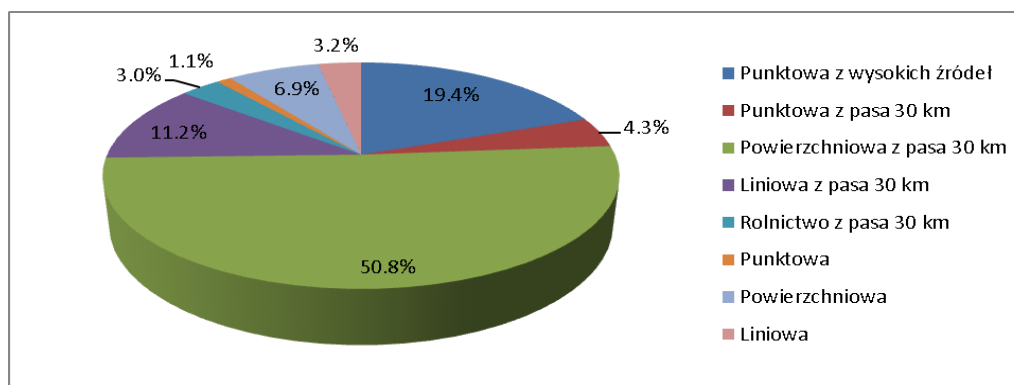
- g) polityk, strategii, planów i programów o charakterze ogólnokrajowym.
W Programie zastosowano także dodatkową ankietyzację podmiotów.

W celu stworzenia baz emisji wykorzystano szereg dokumentów (pozwoleń zintegrowanych, pozwoleń na emisje pyłów i gazów do powietrza, zgłoszeń instalacji, informacji o średnim dobowym ruchu, o liczbie i rozmieszczeniu ludności, o użytkowaniu terenu) uzyskanych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, starostw powiatowych oraz urzędów miast w województwie (dla określenia emisji napływowej spoza strefy), Urzędu Miasta w Rzeszowie oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Bazy emisji zostały utworzone przez Wykonawcę i przekazane Zamawiającemu w formie elektronicznej. Bazy te zostały utworzone w celu wykorzystania ich do obliczenia rozkładów stężeń zanieczyszczeń i wykonania bilansów emisji. Bilanse zanieczyszczeń pyłem drobnym, pochodzące od podmiotów korzystających ze środowiska, podano w podziale na emisję napływową oraz emisję ze strefy.

Wpływ emisji powierzchniowej i komunikacyjnej oraz niskiej emisji punktowej (o wysokości źródła do 30 m), a co za tym idzie zasięg emisji od nich pochodzących, ogranicza się do kilku lub kilkunastu kilometrów od źródła. Z tego względu emisję ze wszystkich typów źródeł analizowano wewnątrz strefy oraz w pasie 30 km wokół niej. Poza tym pasem brano pod uwagę wpływ emisji punktowej ze źródeł o wysokości powyżej 30 m z całego terenu województwa podkarpackiego oraz emisję z terenu pozostałej części kraju oraz Europy w postaci warunków brzegowych.

Tabela 31 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM10 dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

Typ emisji		Pył zawieszony PM10 [Mg/rok]	% udziału
Ze względu na lokalizację źródła	Ze względu na typ źródła		
NAPŁYWOWA	Punktowa z wysokich źródeł	3 958,6	19,4
	Punktowa z pasa 30 km	879,8	4,3
	Powierzchniowa z pasa 30 km	10 348,9	50,8
	Liniowa z pasa 30 km	2 281,6	11,2
	Rolnictwo z pasa 30 km	617,3	3,0
Z TERENU STREFY	Punktowa	218,6	1,1
	Powierzchniowa	1 396,0	6,9
	Liniowa	658,2	3,2
Razem		20 359,0	100

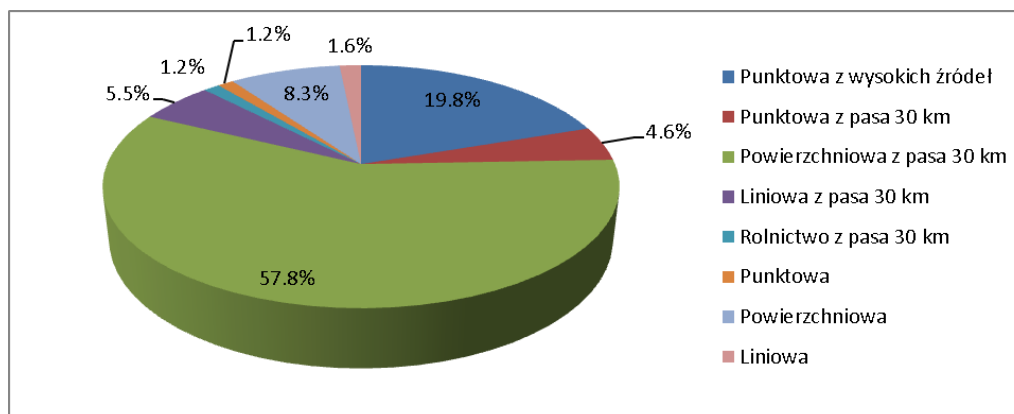

Rysunek 42 Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM10 dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 32 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM2,5 dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

Typ emisji		Pył zawieszony PM2,5 [Mg/rok]	% udziału
Ze względu na lokalizację źródła	Ze względu na typ źródła		
NAPŁYWOWA	Punktowa z wysokich źródeł	1 961,0	19,8
	Punktowa z pasa 30 km	455,6	4,6
	Powierzchniowa z pasa 30 km	5 719,8	57,8
	Liniowa z pasa 30 km	545,6	5,5
	Rolnictwo z pasa 30 km	116,6	1,2
Z TERENU STREFY	Punktowa	114,5	1,2
	Powierzchniowa	825,9	8,3
	Liniowa	157,4	1,6
Razem		9 896,4	100

Rysunek 43 Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM2,5 dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

5.3. Działania naprawcze możliwe do zastosowania, które nie zostały wytypowane do wdrożenia

Działania wytypowane do wdrożenia w ramach Programu Ochrony Powietrza są rezultatem licznych analiz zmierzających do wskazania najlepszych skutecznych rozwiązań mających na celu obniżenie stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w strefie. Rozpatrywane koncepcje pozwoliły na sformułowanie szeregu wniosków, z których część nie została przyjęta do realizacji, ponieważ analizy modelowe, ale również analizy społeczne i gospodarcze wykazały, iż niektóre przedsięwzięcia okazałyby się nieopłacalne lub trudne do zrealizowania. Poniżej przedstawiono przykłady tego typu działań:

1. Ograniczenie ogrzewania indywidualnego w czasie niekorzystnych sytuacji meteorologicznych – odrzucone ze względów logistycznych;
2. Całkowity zakaz stosowania paliwa stałego w indywidualnych systemach ogrzewania – odrzucone ze względów społecznych;
3. Wprowadzenie odpowiednich uregulowań prawnych związanych z zamieszkiwaniem na terenach miejskich ogródków działkowych. Zabudowania znajdujące się na terenach ogródków działkowych coraz częściej są zamieszkiwane przez cały rok i muszą być w jakiś sposób ogrzewane. Można przypuszczać, iż najczęściej są ogrzewane za pomocą niskiej jakości paliw stałych (w tym odpadów) w paleniskach o niskiej sprawności, a taki sposób ogrzewania jest podstawową przyczyną wysokiej emisji zanieczyszczeń. – odrzucone ze względu na brak podstaw prawnych;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

4. Podwyższenie podatków na paliwa stałe – możliwe do wykonania na szczeblu krajowym, a nie na lokalnym.

5.4. Środki służące ochronie wrażliwych grup ludności, w tym dzieci

Podstawowym środkiem służącym ochronie wrażliwych grup ludności jest dotrzymanie standardów jakości powietrza określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1031). Tak więc, jeśli standardy te nie są dotrzymane należy podjąć wszelkie możliwe działania aby poprawić jakość powietrza w strefie.

Środkami służącymi ochronie wrażliwych grup ludności są:

- przyjęcie i realizacja Programu Ochrony Powietrza;
- tworzenie miejsc odpoczynku i zabaw wraz z zielenią miejską na obszarach (dzielnicach) miasta, gdzie nie występują przekroczenia stężeń zanieczyszczeń;
- tworzenie sieci monitoringu powietrza w mieście wraz z systemem ostrzegawczym dla ludności;
- tworzenie systemu prognoz dla zanieczyszczeń w powietrzu wraz z systemem alertowym dla ludności;
- informowanie i przestrzeganie ludności, w tym szczególnie dzieci, gdzie i kiedy zanieczyszczenia powietrza (np. szczególnie ruchliwe ulice w godzinach szczytu komunikacyjnego) są groźne dla ich zdrowia tak, aby mogli tych miejsc unikać;
- tworzenie obszarów poprawiających lokalny klimat – parki, zieleńce ze zbiornikami wodnymi;
- wzmożenie kontroli stanu technicznego pojazdów;
- tworzenie pasów zieleni wzdłuż ruchliwych ciągów komunikacyjnych;
- edukacja ekologiczna ludności.

Podstawowy środkiem służącym ochronie wrażliwych grup ludności jest opracowanie i wdrożenie systemu działań krótkoterminowych, który służyłby powiadamianiu poszczególnych grup ludzi o występującym zagrożeniu ze strony nadmiernych stężeń zanieczyszczeń w powietrzu.

System taki wymaga:

- funkcjonowania punktów monitoringu powietrza,
- funkcjonowania systemu prognoz,
- funkcjonowania systemu powiadamiania ludności
- współpracy władz lokalnych, służb mundurowych, służb ochrony środowiska, mediów publicznych.

Wdrożenie takiego systemu jest czasochłonne i kosztowne, ale nieuniknione na obszarach, gdzie przekraczane są progi alarmowe stężeń zanieczyszczeń.

Bardzo ważne jest, aby mieszkańcy miasta (szczególnie ci najmłodszy i najstarsi) mieli dostęp do publicznych miejsc odpoczynku i rekreacji, takich, które mogą zapewnić komfort przebywania, to znaczy zlokalizowanych poza strefami z nadmiernymi stężeniami zanieczyszczeń w powietrzu czy z nadmiernym hałasem, odpowiednio urządzonych (zieleń, zbiorniki wodne, możliwość rekreacji) i łatwo dostępnych komunikacją miejską. W większości miast istnieją takie strefy zieleni (parki, lasy), jednak często wymagają one rewitalizacji i poprawy dostępności.

Niezwykle istotne w ochronie wrażliwych grup ludności jest odpowiednia edukacja ekologiczna, szczególnie skierowana do osób starszych. Edukacja taka jest często zapewniana najmłodszym w przedszkolach i szkołach, natomiast nie dociera do osób starszych, mających kłopot z poruszaniem się czy korzystaniem z nowoczesnych form komunikacji.

Edukacja taka powinna się skupić nie tylko na tym jakie zachowania są ekologiczne, a jakie nie, ale również jak, gdzie i kiedy należy odpoczywać, jakie formy aktywności fizycznej oferują

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

władze lokalne dzieciom i osobom starszym, jak należy reagować na ostrzeżenia o nadmiernych stężeniach itp.

5.5. Analiza kosztów zewnętrznych złej jakości powietrza na terenie województwa podkarpackiego

Zanieczyszczenia powietrza powodują znaczne, negatywne skutki w zdrowiu człowieka, a także mają ujemny wpływ na aktywność środowiska przyrodniczego. Przyczyniają się również do strat w ekonomice. Jak wykazały badania prowadzone w ramach Programu CAFE (Czyste Powietrze dla Europy), jakość powietrza ma istotny wpływ na zdrowie mieszkańców. W sposób wymierny możliwe jest oszacowanie tego wpływu w postaci tak zwanych kosztów zewnętrznych, które obejmują m.in. koszty leczenia chorób powodowanych zanieczyszczeniem powietrza, czas niezdolności do pracy itp. Zarówno w przypadku gazów cieplarnianych, jak i innych zanieczyszczeń powietrza (w tym mających działanie kancerogenne) ich emisja pochodzi w przeważającym stopniu z gospodarki energetycznej, duży udział ma również transport, w tym miejski. Pojęcie kosztów zewnętrznych ważne jest dla dobra społeczeństwa i dla gospodarki.

Skutki zanieczyszczeń powietrza, a co za tym idzie koszty złej jakości powietrza występują w następujących obszarach:

1. Zdrowia człowieka – pojawienie się krótkotrwałych ostrych objawów (kaszel, katar, zaczerwienienie oczu), chorób przewlekłych – spowodowanych zanieczyszczeniami pyłowymi i gazowymi, wywołującymi mnogie schorzenia i choroby, stanowiące istotnie zagrożenie wobec zdrowia oraz życia człowieka (astma, obturacyjna choroba płuc). Chroniczne schorzenia wywoływane są najczęściej przez małe dawki zanieczyszczonego powietrza, za to na drodze systematycznej. Zdarzają się również przypadki ostrych dolegliwości związanych z poszczególnymi zanieczyszczeniami powietrza atmosferycznego. Choroby śmiertelne – choroby nowotworowe spowodowane długotrwałym narażeniem na nadmierne stężenia substancji kancerogennych w powietrzu (benzo(a)piren i inne węglowodory oraz diksyny).
2. Klimatu – powstawanie kwaśnych deszczy, dziury ozonowej, wzmożonego efektu cieplarnianego, co z kolei negatywnie wpływa na człowieka, florę, faunę.
3. Rolnictwa – zakwaszenie gleby, utrata plonów – zmniejszenie plonów w rolnictwie jest powodowane zakwaszeniem gleby, ponadto zanieczyszczone powietrze atmosferyczne bezpośrednio działa niszczycielsko na rośliny uprawne. Negatywne oddziaływanie na istotne ekosystemy roślinne i wodne, powodowane globalnymi zmianami klimatycznymi. Związane jest to z najistotniejszym z procesów polegającym na wymianie gazów pomiędzy atmosferą a biosferą i hydrosferą, mianowicie z procesem asymilacji CO₂.
4. Lasów – uszkodzenie drzew, zmniejszenie produktywności lasów.
5. Gospodarki – drastyczny wzrost kosztów leczenia, koszty związane dbałością o jakość powietrza, odbudową zniszczonych budynków, koszty obejmują stratę surowców.

Wyróżniamy cztery grupy strat będących udziałem zanieczyszczeń powietrza:

- wydatki ponoszone na rzecz ochrony powietrza atmosferycznego,
- straty odnoszone na skutek obniżenia stanu zdrowia obywateli,
- wydatki ponoszone z racji straty surowców, które jako część lotna wydzielone zostają do atmosfery,
- wydatki związane ze zjawiskami korozji narzędzi, materiałów i wyrobów gotowych oraz wydatki przeznaczone na renowację zniszczonych budynków, budowli i zabytków kultury.

Dokładna ocena strat ekonomicznych jakie ponosi społeczeństwo i gospodarka nie jest możliwa, ze względu na trudność zarówno w identyfikacji szkód, jak i ich zasięgu. Jest sprawą bezdyskusyjną, że zanieczyszczenie środowiska odbija się niekorzystnie na zdrowiu społeczeństwa,

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

jednak dokładne określenie rozmiarów wpływu zanieczyszczeń i skażeń środowiska na stan zdrowia określonych populacji jest bardzo trudne, wręcz niemożliwe. Nie można zmierzyć, w jakim stopniu zanieczyszczone środowisko przyrodnicze jest bezpośrednią przyczyną chorób cywilizacyjnych, a jak dalece decydują o tym warunki życiowe. Nie wszystkie schorzenia środowiskowe są już w pełni opisane teoretycznie i terminologicznie. Na ogół rozwijają się w ciągu miesięcy lub nawet lat. W ich patogenezie występuje uszkodzenie układu odpornościowego, w tym wywołanie stanów nadwrażliwości na bodźce środowiskowe, uszkodzenia genetyczne często przy udziale nowotworów oraz uszkodzenia układu oddechowego i krążenia. Wpływu na stan zdrowia tak wielu czynników jednocześnie nie można rozdzielić, a następnie oddzielnie zmierzyć. Można jedynie porównawczo wykazać, że zanieczyszczenie środowiska w rejonach katastrof ekologicznych prowadzi do wzrostu zachorowalności na określone choroby. Przepuszczalnie w tych regionach dochodzi do takiego wzrostu zachorowalności na niektóre choroby przewlekłe oraz wzrostu zatruc i urazów, jak to szacunkowo przedstawiono poniżej.

Choroby przewlekłe, zatrucia i urazy – szacunkowa wielokrotność wzrostu:

- Nowotworowe 2,5 – 5,0
- Układu oddechowego 2,0 – 4,0
- Układu krążenia 2,0 – 4,0
- Infekcyjne 1,5 – 2,0
- Układu nerwowego 2,0 – 3,0
- Zatrucia i urazy 1,5 – 3,0

Współcześnie 20% ludności świata jest bezpośrednio narażonych na zanieczyszczenia przemysłowe i inne skutki technologii, które degradują środowisko. Jednak aż 80% ludzi cierpi z powodu zanieczyszczeń środowiska – odpadów przemysłowych, śmieci, zanieczyszczeń wody, gleby, powietrza, nie czerpiąc korzyści z uprzemysłowienia.

W poszczególnych krajach Unii Europejskiej są prowadzone prace nad oszacowaniem kosztów zewnętrznych złej jakości powietrza, ale zazwyczaj dotyczą one poszczególnych gałęzi działalności człowieka, a nie zanieczyszczeń globalnych. Są to rozważania dotyczące poszczególnych państw. Natomiast w Polsce prac tego typu jest znikoma ilość.

W Niemczech, w 2001 roku sporządzono wycenę kosztów społecznych związanych z emisją poszczególnych związków chemicznych zanieczyszczających powietrze⁶. Zidentyfikowano następujące oddziaływanie emisji:

- **efekt cieplarniany: 135 euro/t CO₂,**
- smog: w Niemczech w wyniku smogu dochodzi do około 4 tys. zgonów rocznie; na podstawie oszacowania utraconych zarobków przeciętna wartość życia ludzkiego została wyceniona na 831 tys. euro. Zatem **szkodliwe działanie smogu w dużych aglomeracjach powoduje w rezultacie koszt 3 mld 320 mln euro rocznie,**
- rak płuc: szacuje się, iż zanieczyszczenie powietrza wywołuje raka płuc u około 8 tys. osób rocznie; wychodząc z założenia, iż 90 procent przypadków raka płuc jest śmiertelnych, otrzymano **koszt społeczny zachorowania na raka płuc w Niemczech na 6648 euro rocznie,**
- **zniszczenie budynków: 1944 euro/t NO_x, 2919 euro/t HC oraz 1944 euro/t SO₂.**

Wyniki badań opublikowanych przez brytyjskie czasopismo medyczne Lancet we wrześniu 2008 r. są następujące:

- Więcej ludzi umiera na skutek zanieczyszczeń powietrza pochodzących z transportu drogowego, niż ginie w wypadkach drogowych.
- Szacowana **liczba śmiertelnych ofiar zanieczyszczeń pochodzących z transportu drogowego w Austrii, Francji oraz Szwajcarii, to 40 tys. rocznie.**

⁶ „Bewertung von Umweltwirkungen – Entwicklung einer Methode für Variantenvergleiche” Ch. Schmid, Universität Stuttgart, 2001

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

- **Koszty związane z leczeniem ludzi, których zdrowie cierpi na skutek tych zanieczyszczeń, sięgają 1,7% PKB** tych państw.
- Emisja pyłów do atmosfery w wyżej wymienionych krajach powoduje rocznie 25 tys. nowych przypadków przewlekłego zapalenia oskrzeli u dorosłych, 290 tys. przypadków zapalenia oskrzeli u dzieci oraz ponad pół miliona ataków astmy.

Zanieczyszczenia można podzielić na lokalne i regionalne⁷, każde z nich generują inne koszty zewnętrzne.

Lokalne zanieczyszczenia oddziałują negatywnie na najbliższe otoczenie źródła emisji. W przypadku transportu najgorzej przedstawia się sytuacja w tym zakresie w dużych aglomeracjach miejskich i na głównych szlakach komunikacyjnych. Regionalna skala zanieczyszczeń jest znacznie szersza z uwagi na dystans, jaki mogą one przebyć zanim zaobserwuje się negatywny efekt przez nie wywołany.

Poniżej przedstawiono koszty zewnętrzne lokalnej emisji zanieczyszczeń jako procent PKB pochodzące z różnych badań prowadzonych w niektórych krajach europejskich.

Tabela 33 Koszty lokalnych zanieczyszczeń w wybranych krajach europejskich, jako procent PKB

Projekt badawczy (rok)	Kraj	Koszty efektów zdrowotnych	Straty materialne	Straty w roślinności	Razem koszt	
Grupp (1986)		0,1 1-0,42	0,05-0,06	0,03-0,15	0,19-0,63	
Planco (1990)	Niemcy	0,07-0,18	0,05-0,09	0,13-0,21	0,25-0,48	
UPI (1991)		0,59	0,07	0,26-0,41	0,92-1,05	
Marburger (1986)		0,06-0,14				
Henz&Klassen-Mielke (1990)		0,05-0,25				
Isecke (1990)			0,05-0,08			
Henz (1986)			0,06			
Ewers (1986)					0,13-0,21	
Pillet (1988)		Szwajcaria	0,02-0,06	0,21	0,18-0,41	0,41-0,68
Infras (1992)	0,01-0,03		0,07-0,16	0,16-0,45	0,24-0,64	
ECOPLAN (1992)	Berno	0,14	0,13	0,15	0,42	
Gunnarson&Lecksell (1987)	Szwecja	0,02-0,06	0,00-0,03	0,00-0,02	0,03-0,11	
Hasund at al. (1990)				0,06-0,2		

⁷http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Tm5BiITr6BYJ:manhaz.cyf.gov.pl/zpr/ETAP_2/VII_KOSZTY%2520ZEWNETRZNE_Pracaciop_final_1.htm+zanieczyszczenie+powietrza+koszty+leczenia&cd=9&hl=pl&ct=clnk

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Projekt badawczy (rok)	Kraj	Koszty efektów zdrowotnych	Straty materialne	Straty w roślinności	Razem koszt
Vrom (1985)	Holandia	0,16-0,29	0,08-0,13	0,14-0,18	0,38-0,6
Fin RA (1992)	Finlandia				0,4
Himane (1989)					0,23-0,7
Mautynen (1988)					0,2-1,2
Bouladon (1991)	Wielka Brytania				0,15-0,35

Według wyceny przeprowadzonej w Niemczech na podstawie metody kosztów strat, **koszty zanieczyszczeń lokalnych w Niemczech oszacowano na 0,6-1,1% PKB**. Na całość kosztów złożyły się straty związane ze zdrowiem społeczeństwa wycenione na 2,3-2,5 mld DEM, straty związane z niszczeniem budynków oszacowane na 2,0 mld DEM oraz straty związane z niszczeniem lasów ocenione na 5,5-8,8 mld DEM. Ogólny koszt zewnętrzny zanieczyszczenia powietrza w skali lokalnej i regionalnej wyniósł 9,8-13,3 mld DEM. Przeprowadzono również wycenę kosztów zanieczyszczenia powietrza przy użyciu metody bezpośredniej i oszacowano, ile skłonne jest zapłacić społeczeństwo za obniżenie poziomu zanieczyszczenia - według tych badań **całkowity koszt zewnętrzny zanieczyszczenia powietrza wyniósł 0,9-3,0% PKB w Niemczech**.

Z analiz wysokości jednostkowych kosztów zewnętrznych lokalnych zanieczyszczeń powietrza wysunięto następujące wnioski:

- **stosunkowo niskie są jednostkowe koszty żeglugi śródlądowej i transportu kolejowego, które należy przeciwstawić wysokim kosztom generowanym przez transport drogowy i lotniczy;**
- **porównywalny jest jednostkowy koszt zanieczyszczeń przypadający na pasażerokilometr w transporcie drogowym i lotniczym;**
- **koszt jednego tonokilometra jest w stosunku do kosztu jednego pasażerokilometra jak 2:1 zarówno w transporcie drogowym, jak i w transporcie kolejowym.**

Szacowana wysokość kosztów zanieczyszczeń lokalnych i regionalnych zależy w dużej mierze od metody przyjętej do wyceny. Przedział, w którym zamyka się oszacowany koszt w Niemczech, można określić jako 0,25-0,65% PKB.

Na uwagę również zasługuje fakt, iż w tym przedziale znajduje się **oficjalnie przyjęta przez Komisję UE wycena kosztów zewnętrznych zanieczyszczeń lokalnych (0,4% PKB) podana w Zielonej Księdze Komisji Towards Fair and Efficient Pricing of Road Transport**.

Transport i jego koszty zewnętrzne

Koszty emisji zanieczyszczeń do powietrza z transportu są kosztami zewnętrznymi – nie są uwzględnione w podatkach drogowych czy cenach paliwa, nie są płacone przez ich faktycznych sprawców czyli użytkowników dróg i właścicieli samochodów. Najbardziej dotyczą one ludzi biednych, którym niskie dochody nie pozwalają na zabezpieczenie się przed skutkami zanieczyszczeń transportowych. Ludzie ci nie mają możliwości wyboru mieszkania w otoczeniu bardziej przyjaznym dla ich zdrowia i życia. Jeśli chodzi o paliwa, to społeczeństwo bezpośrednio nie odczuwa negatywnych konsekwencji ich użycia i nie jest w pełni świadome kosztów, jakie ono za sobą pociąga. W przeciwieństwie do na przykład takich używek jak papierosy, nie prowadzi się kampanii informacyjnej mówiącej, iż użycie paliwa wywołuje choroby nowotworowe, powoduje ataki astmy

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

i choroby serca. Tankując paliwo na stacji nie widzimy etykietek podobnych do tych z opakowań papierosów, które ostrzegają nas o negatywnych skutkach.

W poniższej tabeli zestawiono pochodzące z różnych źródeł szacunki średnich jednostkowych kosztów zewnętrznych lokalnych zanieczyszczeń według gałęzi transportu.

Tabela 34 Jednostkowe koszty zewnętrzne lokalnych zanieczyszczeń powietrza (w centach)

Źródło	Rok	Kraj	Transport drogowy			Transport kolejowy		Lotniczy	Żegluga śródlądowa	
			Paskm/samochód osobowy	Paskm/autobus	Tonokm/cieżarówkę	Paskm	Tonokm	Paskm	Tonokm	
Grupp	1986	Szwecja	0,15-0,68	0,05-0,21	0,18-0,82	0,04-0,15	0,05-0,20	0,16-0,72	0,06-0,25	
Marburger	1 985	Niemcy	0,07-0,19	0,02-0,04	0,05-0,12	0,0-0,01	0,01-0,02	0,03-0,07	0,01-0,02	
Flanco	1986	Niemcy	0,11-0,27	0,02-0,05	0,07-0,17	0,01	0,01-0,02	0,04-0,10	0,01-0,02	
Henz et al.	1984	Niemcy	0,06-0,31	0,01-0,06	0,04-0,2	0,0-0,01	0,01-0,03	0,02-0,12	0,01-0,03	
Pilet	1985	Szwajcaria	0,52-0,85	0,26-0,53	0,78-1,25	0	0	0,26-0,54	0	
Infras	1990	Szwajcaria	0,33-0,63	0,07-0,21	0,55-1,53	0	0	0,76-2,10	0	
ECOPLAN	1989	Szwajcaria	1,67	1,9	4,66	-	-	-	-	
Planco92	1985	Niemcy	1,94	0,4	1,33	0,1	0,06	-	0,16	

W Polsce koszty zewnętrzne transportu kształtują się następująco:

Tabela 35 Koszty zewnętrzne eksploatacji dróg w Polsce

Koszt zewnętrzny transportu w Polsce [PLN/1000 tkm]			
	Drogowy	Kolejowy	Wodny
Zanieczyszczenia powietrza	33,22	8,16	9,77
Ochrona klimatu	7,62	4,04	3,66
Razem	39,84	12,20	13,43

Źródło: Prezentacja – „Koszty zewnętrzne, a realizacja inwestycji infrastruktury drogowej” T. Żylicz, Uniwersytet Warszawski

Tabela 36 Koszty zewnętrzne oszacowane dla transportu w 1991 roku

Wyszczególnienie szkód (elementy kosztów zewnętrznych)	Transport drogowy ¹			Transport kolejowy		
	ogółem mld zł	na jednostkę pracy przewozowej ²	% PKB ³	ogółem mld zł	na jednostkę pracy przewozowej ²	% PKB ³
Bezpieczeństwo ruchu	2474,0	14,3 zł	0,30	6,9	0,06 zł	0,0008
Skażenie powietrza	1570,0	9,0 zł	0,19	38,0	0,36 zł	0,004
Hałas	1434,0	8,5 zł	0,18	198,0	1,97 zł	0,02
Razem	5478,0	31,6 zł	0,66	242,9	2,30 zł	0,03

1. łącznie z prywatnymi pojazdami osobowymi
2. suma pasażero-kilometrów i tona-kilometrów
3. Produkt Krajowy Brutto

Źródło: "Koszty zewnętrzne transportu" część II, "Szacunek kosztów zewnętrznych transportu w Polsce", A. Tylutki, J. Wronka, Ośrodek Badawczy Ekonomiki Transportu, Zakład Ekonomiki Transportu Międzynarodowego w Szczecinie, Szczecin, wrzesień 1993

Substancją odpowiedzialną w największym stopniu za zagrożenie w skali globalnej jest dwutlenek węgla. Gazy cieplarniane mają długi czas życia, więc można założyć równomierne

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

mieszanie w całej atmosferze, i w konsekwencji brak zależności szkód od lokalizacji źródła emisji. Wielkość emisji CO₂ pochodzenia transportowego jest bezpośrednio skorelowana z wielkością przewozów i zużyciem paliwa przez pojazdy. Podjęte działania mające na celu obniżenie energochłonności transportu przyniosły pewne efekty. Jednak działania te jak się okazuje są niewystarczające. Podniesienie efektywności zużycia paliwa powoduje obniżenie poziomu emisji CO₂, jednak wzrost ciężaru pojazdów (podnoszący poziom bezpieczeństwa pojazdu) i wzrost średniej mocy silników stosowanych w pojazdach drogowych zmniejszają uzyskane efekty redukcji zanieczyszczeń. Dołączyć należy do powyższego stały wzrost popytu na transport, zwłaszcza na transport drogowy.

Poniżej przedstawiono wyniki badań nad wyceną zewnętrznych kosztów emisji (zmian klimatycznych) pochodzące z różnych źródeł oraz metody zastosowane do ich wyceny.

Tabela 37 Wycena kosztów zewnętrznych emisji CO₂ według różnych źródeł z podziałem na poszczególne gałęzie transportu.

Źródło	Rok	Kraj	Metoda	Procent PKB		
				Drogowy	Kolej	Lotnictwo
Kageson/T&E	1993	Austria	metoda oparta na europejskiej propozycji wprowadzenia podatku dotyczącego emisji CO ₂	0,25	0,03	0,02
Kageson/T&E	1993	Niemcy	metoda oparta na europejskiej propozycji wprowadzenia podatku dotyczącego emisji CO ₂	0,3	0,02	0,02
Kageson/T&E	1993	Szwajcaria	metoda oparta na europejskiej propozycji wprowadzenia podatku dotyczącego emisji CO ₂	0,22	0,03	0,14
ECOPLAN	1992		metoda kosztów unikania/kosztów strat oparta na doświadczeniach USA (dla Berna)	0,21	<0,01	
Infras	1992		poziom podatku CO ₂ niezbędnego do osiągnięcia 20% redukcji emisji do roku 2005 (dla Zurichu)	0,46	0,01	
Infras	1994	Europa	metoda kosztów prewencyjnych przy ujednoczeniu poziomu redukcji emisji CO ₂	0,23	<0,01	0,02

Tabela 38 Koszty 40% redukcji emisji CO₂ do roku 2025 w 17 krajach europejskich

Kraj	% PKB
Niemcy	0,67
Austria	0,58
Belgia	0,68
Dania	0,88
Hiszpania	0,48
Finlandia	0,92
Francja	0,85
Grecja	0,49

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Kraj	% PKB
Irlandia	0,77
Włochy	0,56
Luksemburg	0,80
Norwegia	0,69
Holandia	1,00
Portugalia	0,66
Wielka Brytania	1,03
Szwecja	0,75
Szwajcaria	0,75
17 krajów europejskich	0,74

Choroby cywilizacyjne i ich koszt

Unia Europejska coraz większy nacisk kładzie na skutki jakie zanieczyszczenie środowiska niesie ze sobą dla zdrowia ludzi. Wynikiem zmian w sposobie patrzenia na ochronę środowiska, nie tylko pod względem zmniejszenia zanieczyszczeń wód, gleby i powietrza, był „Plan Działania na rzecz Środowiska i Zdrowia na lata 2004-2010.”, Czerwiec, 2004, Bruksela. W przeprowadzanych badaniach udowodniono, że zanieczyszczenie środowiska (wody, powietrza, gleby) ma negatywny wpływ na zdrowie ludzkie. Oszacowano, że ponad 15% liczby zachorowań i przypadków śmiertelnych wśród dzieci jest spowodowana czynnikami środowiskowymi.

Poza podstawowym obowiązkiem rządów wszystkich krajów, zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, by ci żyli w warunkach niezagrażających ich zdrowiu i życiu, jest również dbanie o interesy ekonomiczne kraju. Te ostatnie mogą znacznie ucierpieć, gdy mowa jest o zanieczyszczeniach środowiska, gdyż negatywny ich wpływ na nasze zdrowie powoduje choroby, a te tworzą koszty związane z opieką medyczną, lekami, zwolnieniami chorobowymi pracowników. Spada produktywność, a wzrasta niezdolność do pracy oraz wcześniejsze przejścia na emeryturę.

Mimo przedsięwzięcia prób zapobiegania emisji szkodliwych substancji do środowiska częstotliwość występowania chorób wywołanych przez czynniki środowiskowe stale rośnie.

Konieczna jest więc nieustanna kontynuacja badań związanych z wzajemnym oddziaływaniem pomiędzy różnymi substancjami dostarczonymi do środowiska a ich wpływem na zdrowie ludzi.

Poniżej przedstawiono tabelę z szacunkiem kosztów związanych z utratą zdrowia spowodowaną zanieczyszczeniem środowiska.

Tabela 39 Przyjęte koszty zdrowotne zanieczyszczenia powietrza (EUR/t emitowanego zanieczyszczenia)

Kraj	SO ₂	NO _x	Pyły PM
Austria	9 000	9 000-16 800	16 800
Belgia	11 388-12 141	11 536-12 296	24 536-24 537
Francja	7 500-15 300	10 800-18 000	6 100-57 000
Holandia	6 205-7 581	5 480-6 085	15 006-16 830
Niemcy	1 800-13 688	10 945-15 100	19 500-23 415
Wielka Brytania	6 027-10 025	5 736-9 612	8 000-22 917
Włochy	5 700-12 000	4 600-13 567	5 700-20 700

Źródło: Prezentacja – „Wpływ Produkcji Energii Elektrycznej na Zdrowie i Środowisko”, A. Strupczewski, VII Sesja Naukowa im. Rolanda Maze, Luty 2008, Łódź

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 40 Koszty (€) związane z utratą zdrowia na tonę emisji NOx w 2010 roku, 3 scenariusze wrażliwości.

Pył PM śmiertelność	VOLY* - mediana	VSL* - mediana	VOLY - średnia	VSL - średnia
O ₃ śmiertelność	VOLY - mediana	VOLY - mediana	VOLY - średnia	VOLY - średnia
Wrażliwość na zdrowie	Nie	Nie	Tak	Tak
Uprawy O ₃ /miara zdrowia	Tak SOMO 35*	Tak SOMO 35	Tak SOMO 0*	Tak SOMO 0
Niemcy	€ 9 600	€ 15 000	€ 18 000	€ 26 000
Polska	€ 3 900	€ 5 800	€ 7 100	€ 10 000
Republika Czeska	€ 7 300	€ 11 000	€ 13 700	€ 20 000
Wielka Brytania	€ 3 900	€ 6 000	€ 6 700	€ 10 000

*SOMO 35 dla ozonu, suma średnich z wyników pomiarów, przekraczająca 35 ppb (maksimum dobowe, 8-godzinne)

SOMO 0 dla ozonu, suma średnich z wyników pomiarów, przekraczająca 0 ppb (maksimum dobowe, 8-godzinne)

VSL- wycena statystycznego życia

VOLY - wycena dodatkowego roku przeżycia

Źródło: "Damages per tonne emission of PM2,5, NH₃, SO₂, NOx, and VOC from each EU25 Member State (excluding Cyprus) and surrounding seas", Marzec 2005, Komisja Europejska.

Szacunkowe zewnętrzne koszty zdrowotne wytwarzania energii elektrycznej są następujące:

Tabela 41 Szacunkowe wartości jednostkowych zewnętrznych kosztów zdrowotnych

Kategorie kosztów	Wartość [euro]
Wartość statystycznego życia człowieka	1 mln
Skrócenie życia o jeden rok przeliczone według stopy dyskonta 3% (narażenie chroniczne długookresowe)	50 000
Skrócenie życia o jeden rok przeliczone według stopy dyskonta 3% (narażenie krótkookresowe)	75 000
Dni o ograniczonej aktywności	46 euro na dzień
Koszt zwolnienia chorobowego	308 euro na miesiąc
Pobyt w szpitalu na oddziale układu oddechowego	40 euro na dzień
Pobyt w szpitalu na chorób układu krążenia	105 euro na dzień
Użycie substancji po ataku astmy	16-33 euro/przypadek
Kaszel dziecięcy	38,5 euro na dzień

Źródło: A. Strupczewski, U. Radović, Koszty zewnętrzne wytwarzania energii elektrycznej, Biuletyn Miesięczny PSE, styczeń 2006, str. 14-29

Astma oskrzelowa⁸ jest obecnie najczęstszą chorobą przewlekłą u dzieci i młodzieży i bardzo częstą chorobą u dorosłych. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) szacuje, że cierpi na nią 100-150 milionów osób. Koszty związane z astmą przewyższają na całym świecie łączne koszty gruźlicy oraz zakażenia HIV/AIDS. Astma jest czwartą z kolei przyczyną nieobecności w pracy. Powoduje więcej nieobecności dzieci i młodzieży w szkole niż jakakolwiek inna chroniczna choroba. Co trzeci dorosły pacjent był w ciągu ostatnich 3 miesięcy na zwolnieniu z powodu astmy. Dwóch na trzech chorych na astmę odczuwa objawy choroby przynajmniej 2-3 razy w tygodniu. Dwóch na pięciu odczuwa je codziennie.

Astma jest bardzo częstą przyczyną leczenia szpitalnego w wieku dziecięcym. Niepokojący jest szybki wzrost zachorowań na astmę, prowadzi on do podwajania się liczby chorych co 10-15 lat. W ostatnich latach zakończono 2 duże badania epidemiologiczne dotyczące astmy. Pierwsze z nich nazwane ISAAC (International Study of Asthma and Allergies in Childhood) – międzynarodowe badania nad występowaniem astmy i alergii u dzieci, prowadzone było w kilkudziesięciu krajach u dzieci do 14. roku życia. Badania były prowadzone w 155 ośrodkach w 56 krajach świata. Stwierdzono, że pomiędzy badanymi krajami istnieją nawet 15-krotne różnice w częstości

⁸ <http://www.lekarka.pl/astma-plaga-cywilizacji/zdrowie/>

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

występowania astmy. Najczęściej astma występuje u dzieci w: Australii, Nowej Zelandii, Irlandii, Wielkiej Brytanii – sięgając nawet 29,1 proc. do 32,2 proc. W grupie dzieci młodszych najczęściej objawy astmy występują w Australii, Brazylii, Nowej Zelandii, Kostaryce i Panamie, sięgając nawet 32,1 proc.

W badaniach epidemiologicznych prowadzonych w Klinice Pneumonologii i Alergologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi astmę wykryto u 24,2 proc. dzieci mieszkających w centrum miasta Łodzi i u 7,1 proc. dzieci mieszkających na wsi. W grupie osób dorosłych objawy astmy miało około 14 proc. mieszkańców centrum miasta i zaledwie 3,5 proc. mieszkańców wsi. Tak więc w regionach wiejskich w Polsce częstość astmy jest blisko 4-krotnie mniejsza niż w zanieczyszczonym centrum dużego miasta. Podobnie wysoką częstość zachorowań na astmę obserwowano także w Gdańsku, Warszawie i Krakowie.

Analizując czynniki, które mogą być odpowiedzialne za ten gwałtowny rozwój astmy, bierze się pod uwagę: zanieczyszczenie powietrza spalinami silników samochodowych (zwłaszcza silniki Diesla), narażenie na dym tytoniowy, pochodzenie społeczne, miesiąc urodzenia, stopień narażenia na alergeny, wielkość rodziny, sposób odżywiania, szczepienia zapobiegające chorobom zakaźnym. **Niewątpliwie astma występuje częściej w krajach o wysokiej stopie życiowej i często mówi się, że jej rozwojowi sprzyja zachodni styl życia, czyli cywilizacja.**

Roczne całkowite koszty leczenia astmy oskrzelowej w Unii Europejskiej i krajach stowarzyszonych oszacowano na ponad 20 miliardów euro, czyli około 80 miliardów złotych, z czego 6,5 miliardów euro to koszty bezpośrednie (2,1 miliardy euro – hospitalizacje; 2,7 – leczenie ambulatoryjne; 1,7 – immuno- i farmakoterapia), a aż 13,9 miliardów to koszty pośrednie związane z absencją chorobową w pracy i w szkole, inwalidztwem i zgonami z powodu astmy.

Koszty zewnętrzne wytwarzania energii elektrycznej w Polsce

Koszty zewnętrzne w elektroenergetyce⁹ obejmują określenie szkód zdrowotnych, środowiskowych i materialnych, które nie są rekompensowane przez producentów energii elektrycznej. Unia Europejska podkreśla, że o ile koszty własne produkcji energii elektrycznej są uwzględnione w jej cenach rynkowych, to koszty zewnętrzne powinny być uwzględniane przez decydentów ustalających zasady polityki energetycznej, jeśli celem jest optymalne wykorzystanie zasobów naturalnych oraz zapewnienie największych korzyści dla społeczeństwa.

Program zwany jako ExternE – (*External costs of Energy*) prowadzony przez Komisję Europejską (w których uczestniczyli polscy specjaliści) pozwolił na ocenę liczbą kosztów zewnętrznych wytwarzania energii.

Koszty zdrowotne i efektu cieplarnianego wyraźnie dominują nad innymi efektami dając wkład około 98%. Koszty efektu cieplarnianego, z którymi związany jest największy stopień niepewności, pozostają nadal przedmiotem żywej dyskusji.

Porównanie różnych skutków zdrowotnych zanieczyszczeń atmosfery i ich ocen finansowych wykazało, że największy wpływ na łączne koszty zdrowotne ma wzrost umieralności wskutek narażenia chronicznego.

Koszty zewnętrzne w warunkach polskich są wyższe niż w krajach Europy Zachodniej, ponieważ emisje na jednostkę energii produkowanej w Polsce są większe niż np. we Francji czy w Niemczech. Przy czym należy zdać sobie sprawę, jakie korzyści dla człowieka niesie ze sobą energia elektryczna – szacuje się, że udział energii elektrycznej w przedłużeniu życia człowieka wynosi około 10%.

Tylko uwzględniając oba efekty - korzyści zdrowotnych płynących ze zużycia energii elektrycznej i strat zdrowotnych związanych z jej wytwarzaniem - można dojść do rozsądnej oceny globalnego wpływu elektroenergetyki na zdrowie człowieka.

Dodatkowym elementem, o którym trzeba pamiętać oceniając korzyści płynące z użycia energii elektrycznej jest fakt, że w Polsce około 12 mln ton węgla spala się w piecach domowych

⁹ A. Strupczewski i U. Radović Koszty zewnętrzne wytwarzania energii elektrycznej w Polsce, Biuletyn Miesięczny PSE, styczeń 2006, s. 14-29, Cykl: Energetyka atomowa

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

w celach grzewczych i gospodarczych, bez jakichkolwiek filtrów i urządzeń redukujących emisje zanieczyszczeń. Wskaźniki emisji ciężkich metali są od 10 do 15 razy większe dla indywidualnych palenisk domowych niż dla elektrowni i elektrociepłowni. Emisje SO₂ i pyłów są również większe ze względu na brak filtrów i bardziej groźne ze względu na małą wysokość emisji. Powoduje to wielkie zagrożenie dla zdrowia człowieka i zanieczyszczenie środowiska.

Poniżej przedstawiono oszacowane koszty zewnętrzne wytwarzania energii elektrycznej w Polsce obliczone na tonę zanieczyszczenia oraz na kWh wytwarzanej energii elektrycznej. W obliczeniach uwzględniono tylko koszty zdrowotne w wyniku emisji zanieczyszczeń powietrza (PM10, SO₂, NO_x) oraz koszty ocieplenia klimatu na skutek emisji CO₂.

Tabela 42 Koszty zewnętrzne wytwarzania energii elektrycznej w Polsce w 2004 r. wg rodzaju obiektu i zanieczyszczeń (tylko obiekty zawodowe)

Zanieczyszczenie	Elektrownie na węgiel brunatny		Elektrownie na węgiel kamienny		Elektrociepłownie zawodowe		Ogółem	
	€/t	m€/kWh	€/t	m€/kWh	€/t	m€/kWh	€/t	m€/kWh
Pyły - PM10	8085	1,6	11422	3,5	11595	3,9	10547	3,1
SO ₂	4514	27,5	4576	18,3	4544	13,6	4541	20,5
NO _x	2080	3,2	2102	3,8	2059	2,4	2085	3,3
Razem	-	32,3	-	25,7	-	19,9	-	26,9
CO ₂	20	23,5	20	19,2	20	13,9	20	19,6
Łącznie	-	55,7	-	44,86	-	33,8	-	46,6

6. Stężenia substancji w powietrzu wyznaczone na podstawie modelowania

6.1. Modelowanie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń

Zgodnie z prawem polskim i Unii Europejskiej podstawą do oceny jakości powietrza w strefach jest pomiar stężeń zanieczyszczeń gazowych i pyłowych na terenie strefy.

Modelowanie, będące metodą uzupełniającą w ramach systemu oceny, jest wykorzystywane przede wszystkim do oceny w „czystych” strefach klasy A. W trakcie realizacji Programów Ochrony Powietrza modelowanie staje się natomiast podstawowym narzędziem analitycznym. Dotyczy to zarówno etapu diagnozy stanu w całym obszarze strefy, ale przede wszystkim etapu wskazania źródeł odpowiedzialnych za przekroczenia i konstruowania wariantów działań naprawczych oraz oceny ich skuteczności.

Modelowanie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń jest potencjalnie znakomitym narzędziem do oceny jakości powietrza oraz do diagnozy i sprawdzania skuteczności działań w Programach Ochrony Powietrza. Podstawowe zalety modelowania w porównaniu do innych metod oceny, w tym pomiarów wynikają z możliwości:

- wyznaczenia stężeń zanieczyszczeń na całym badanym obszarze,
- wskazania udziału poszczególnych źródeł emisji w całkowitych stężeniach,
- zastosowania modelowania w systemach prognoz jakości powietrza,
- wyznaczenia krótkookresowych charakterystyk stężeń (ta własność charakteryzuje również metody pomiarów automatycznych).

Ponadto modelowanie charakteryzuje niski koszt, przede wszystkim w porównaniu z kosztami zakupu i funkcjonowania sieci automatycznego monitoringu jakości powietrza.

Mimo tak ogromnych zalet, modelowanie w dalszym ciągu jest, zwłaszcza w Polsce, stosowane zbyt rzadko. Jest to wynikiem wysokich wymagań wobec poszczególnych elementów systemów modelowania oraz przyzwyczajień znacznej części użytkowników, których wiedza i „odbiór” modelowania jest opóźniony o co najmniej kilka lat w stosunku do aktualnego poziomu rozwoju systemów modelowania. Tymczasem współczesne aplikacje modelowania, pod warunkiem zachowania staranności na wszystkich etapach, zazwyczaj z nadatkiem spełniają wymagania określone prawem.

Zastosowany w opracowaniu model CALMET/CALPUFF został opracowany w Earth Tech, Inc. w Kalifornii i jest modelem obłoku ostatniej generacji uwzględniającym rzeźbę terenu oraz czasową i przestrzenną zmienność warunków meteorologicznych w trzech wymiarach. Jest to wielowarstwowy, niestacjonarny model w układzie Lagrange’a, przygotowany do obliczania stężeń wielu substancji, który może wyznaczać wpływ pól meteorologicznych zmiennych w czasie i w przestrzeni na transport, przemiany i depozycję zanieczyszczeń. CALPUFF może wykorzystywać informacje z trójwymiarowych pól meteorologicznych lub z pojedynczej stacji naziemnej w formacie zgodnym z modelem ISC3 lub CTDM. Zawiera moduły umożliwiające opcjonalnie uwzględnienie transportu zanieczyszczeń nad obszarami wodnymi, wpływu dużych zbiorników wodnych (morza), obmywania budynków, suchej i mokrej depozycji oraz prostych przemian chemicznych. Ponadto odznacza się dużą wrażliwością na przestrzenne charakterystyki środowiska oraz zmienność pola meteorologicznego.

Model CALPUFF przyjmuje informacje o emisji ze źródeł:

- punktowych (o stałej bądź zmiennej emisji),
- liniowych (o stałej bądź zmiennej emisji),
- powierzchniowych (o stałej bądź zmiennej emisji).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

W obliczeniach wykorzystana została informacja meteorologiczna pochodząca z modelu ARW-WRF, który od kilki lat operacyjnie pracuje w BSiPP „Ekometria”. Model ARW-WRF jest mezoskalowym modelem meteorologicznym zaprojektowanym do symulacji i prognozowania cyrkulacji atmosferycznej. Jako dane wejściowe można zastosować informację pochodzącą z ogólnodostępnego projektu NCEP/NCAR Reanalysis, które to dane uwzględniają wszelkie dane pomiarowe z sieci pomiarów naziemnych, aerologicznych i opadowych oraz dane z sondazy i obserwacji satelitarnych. Zakres parametrów meteorologicznych z modelu WRF w pełni pokrywa potrzeby preprocesora CALMET i jest następujący:

na poziomach:

- składowa U, V i W wiatru,
- temperatura,
- współczynnik mieszania pary wodnej, chmur, deszczu, śniegu,
- wilgotność względna,
- grad, koncentracja lodu,
- ciśnienie,
- prędkość pionowa,

na powierzchni:

- temperatura na 2 m,
- temperatura na powierzchni mórz,
- współczynnik mieszania 2 m,
- składowa U i V wiatru na 10 m,
- temperatura, wilgotność i nawodnienie gleby,
- pokrycie śniegu i wysokość pokrywy śnieżnej,
- opad konwekcyjny i niekonwekcyjny.

Preprocesorem CALMET wyznaczone są zmienne w czasie pola parametrów meteorologicznych, które zapisane są w formacie wykorzystywanym przez model CALPUFF.

Zdolność uwzględniania czasowej i przestrzennej zmienności pól meteorologicznych decyduje o zasięgu modelu określanym od kilkudziesięciu metrów do kilkuset kilometrów odległości źródło – receptor.

W pracy „Wskazówki dotyczące modelowania matematycznego w systemie zarządzania jakością powietrza” przygotowanej na zlecenie GIOŚ i Ministerstwa Środowiska, w 2003 r., autor wskazuje model CALPUFF jako podstawowy model dla opracowań w skali regionalnej, a więc dla, jak pokazano powyżej, dla Programów Ochrony Powietrza.

Jako jeden z rekomendowanych przez EPA modeli, dokładność CALPUFF’a jest obwarowana wieloma zastrzeżeniami i jest szacowana na 70-80% dla wartości średniorocznych np. NO₂ (błąd oszacowania definiowany, jako maksymalne odchylenie mierzonych i obliczanych poziomów substancji wynosi 20-30%), czyli spełnia wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 13 września 2012 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1032). Należy jednak pamiętać, iż dokładność modelowania zależy przede wszystkim od jakości dostarczanych danych wejściowych o emisji, meteorologii i szczegółowości informacji o terenie oraz od wdrożenia systemów zapewnienia jakości pomiarów, z których wynikami porównywane są rezultaty obliczeń.

W modelu CALMET/CALPUFF na każdym etapie przetwarzania wykorzystywane są czasowe serie godzinne obliczane dla każdego receptora. Oznacza to, że w każdym receptorze określone są godzinne szeregi czasowe parametrów meteorologicznych i stężeń zanieczyszczeń. Szeregi te są następnie zapisywane do plików wyjściowych i mogą być wielokrotnie przetwarzane. Równocześnie **pozwała on na uwzględnienie wszystkich emitorów znajdujących się w ramach**

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

siatki obliczeniowej, tzn. np. emitorów punktowych z całego województwa przy receptorach ustawionych tylko na terenie badanej strefy.

W ramach opracowania Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów obliczenia rozkładów stężeń pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 wykonane zostały w oparciu o uzupełnioną bazę emisji i dane meteorologiczne za 2012 rok. Uzupełnieniom i uszczegółowieniu podlegały informacje dotyczące wszystkich typów emisji.

Obliczenia modelem CALPUFF wykonane zostały w podziale na typy źródeł:

- punktowe,
- powierzchniowe,
- liniowe
- z rolnictwa.

Dodatkowo źródła podzielone zostały na te zlokalizowane na terenie strefy i poza nią (pas 30 km dla źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych oraz całe województwo dla źródeł punktowych o wysokości powyżej 30 m oraz napływ spoza województwa).

Takie rozwiązanie umożliwia niezależne wyznaczenie stężeń pochodzących z dowolnego typu emisji, a w konsekwencji do wyznaczenia udziałów emisji pochodzącej z każdego typu źródeł w emisji całkowitej oraz powierzchni przekroczeń i liczby ludności narażonej na ponadnormatywne stężenia zanieczyszczeń, w całości i dla różnych typów źródeł.

W ostatnim etapie wyniki modelowania przetworzono z użyciem pakietu oprogramowania dedykowanego wykonanego w firmie BSiPP „Ekometria”.

Model CALMET/CALPUFF, w opracowaniach mających na celu wyznaczenie zmienności przestrzennej i czasowej stężeń zanieczyszczeń w skalach: miejskiej, regionalnej i ponadregionalnej jest znakomitym narzędziem pozwalającym na uwzględnienie nie tylko dużej ilości, zróżnicowanych emitorów, ale i charakterystyk środowiska przyrodniczego.

6.2. Warunki meteorologiczne w mieście Rzeszowie w 2012 r. mające wpływ na poziom substancji i wyniki uzyskiwane z modelowania

Analizę podstawowych elementów i zjawisk meteorologicznych wykonano dla pól meteorologicznych uzyskanych za pomocą modeli WRF/CALMET obejmujących obszar strefy miasto Rzeszów. Analiza dotyczy prędkości i kierunku wiatru, temperatury, opadów atmosferycznych, wilgotności względnej i klas równowagi atmosfery. Wspomniane elementy są wymagane przez model CALPUFF, który wyznacza przestrzenny rozkład stężeń zanieczyszczeń.

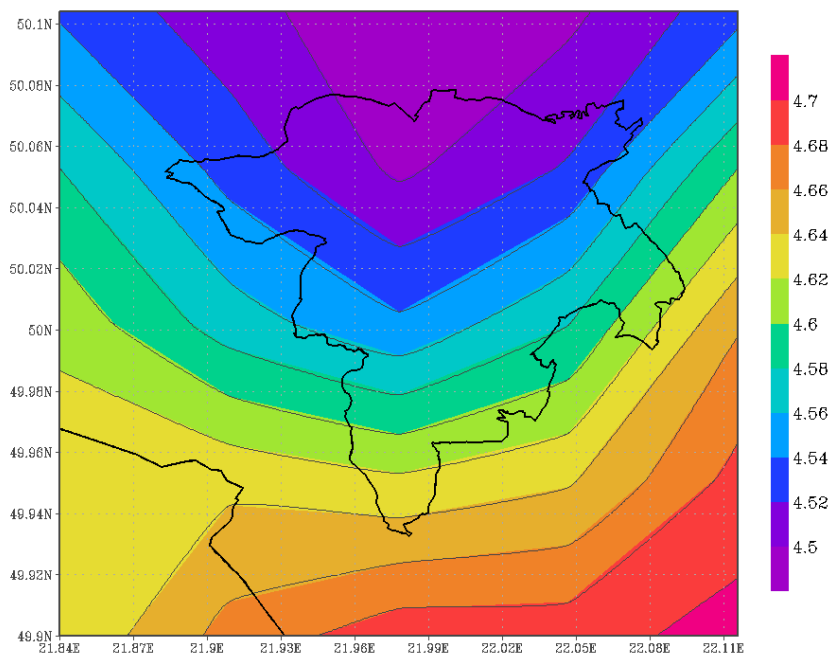
6.2.1. Prędkość i kierunek wiatru

Na rozprzestrzenianie się substancji zanieczyszczających znaczny wpływ mają prędkości oraz kierunki wiatrów. Cisze wiatrowe i małe prędkości wiatru pogarszają poziomą wentylację powietrza, co przyczynia się do wzrostu stężeń zanieczyszczeń. Prędkość wiatru wpływa na tempo przemieszczania zanieczyszczeń powietrza wraz z zanieczyszczeniami, natomiast kierunek decyduje o trasie ich transportu.

Prędkość wiatru w odniesieniu do wyników modelowania analizuje się poprzez podanie jej średnich wartości 1 h (na wysokości 10 m), stąd też trudno odnieść to do mierzonych wartości prędkości wiatru na stacjach synoptycznych, gdzie uśredniane są wartości 1 min. Dodatkowo prędkość wiatru w znacznym stopniu zależy od lokalnych warunków terenowych takich jak kaniony uliczne, obecność przeszkód itp., które pole meteorologiczne o oczku 5 km x 5 km uwzględnia w bardzo ogólnym zarysie.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Na obszarze miasta Rzeszowa rozkład przestrzenny średniej prędkości wiatru w 2012 roku zmienia się nieznacznie od 4,5 m/s w północnych krańcach miasta do 4,7 m/s w południowej części. Wartości średniej prędkości są nieco wyższe od danych klimatycznych, gdzie według Atlasu klimatycznego Polski¹⁰ w Rzeszowie prędkości z wielolecia kształtują się na poziomie 3-4 m/s.

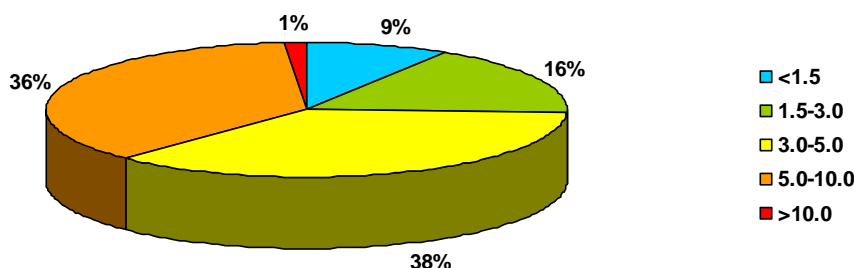

GRADS: COLA/IGES

2013-08-07-08:21

Rysunek 44 Przestrzenny rozkład średnich rocznych wartości prędkości wiatru wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Dokonano klasyfikacji prędkości wiatru¹¹ i określono częstość występowania wiatrów w określonym przedziale prędkości. Na terenie Rzeszowa najczęściej występują wiatry o prędkościach z zakresów 3-5 m/s (38%) i 5-10 m/s (36%). Bardzo rzadko, jedynie dla 1% przypadków w ciągu roku występuje wiatr silny o prędkości przekraczającej 10 m/s.

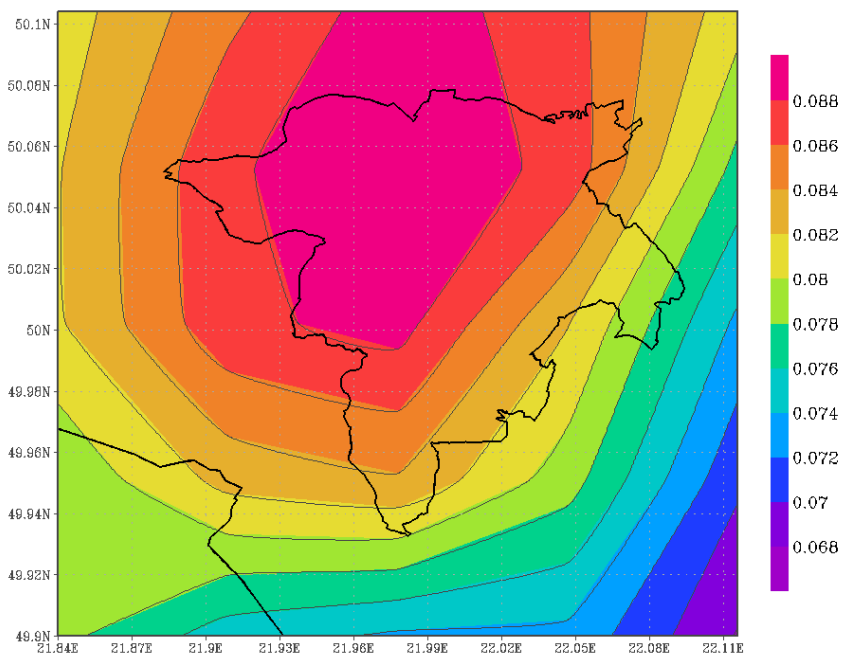
Rysunek 45 Procentowy rozkład prawdopodobieństwa występowania prędkości wiatru w określonych przedziałach w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

¹⁰ Atlas klimatu Polski pod redakcją Haliny Lorenc, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Warszawa 2005

¹¹ Klasy wiatru określone na podstawie ustawień modelu CALPUFF

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Równocześnie należy zwrócić uwagę na duży odsetek cisz atmosferycznych, czyli sytuacji z wiatrem o prędkości poniżej 1,5 m/s, który w 2012 r. wyniósł około 8% na całym obszarze miasta. Zjawisko to, w połączeniu ze specyficznym ukształtowaniem terenu miasta sprzyja koncentracji zanieczyszczeń.

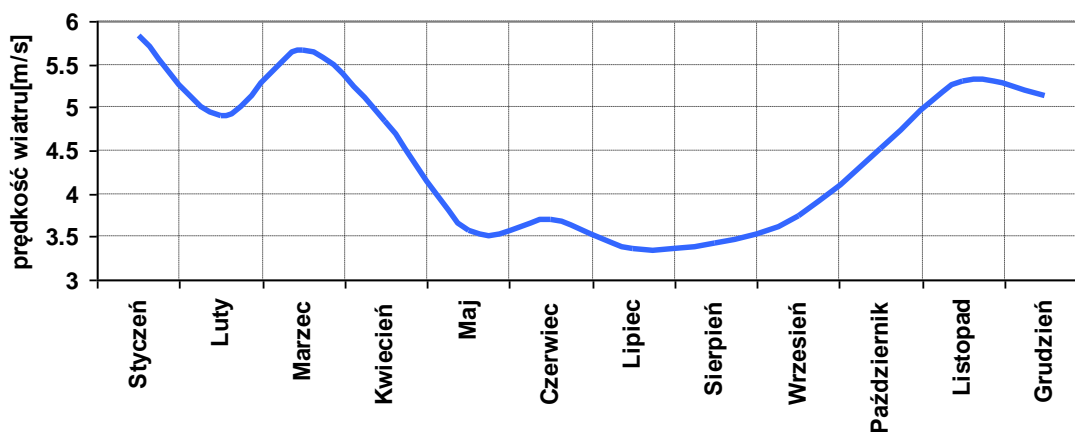

GRADS: COLA/IGES

2013-08-07-08:21

Rysunek 46 Przestrzenny rozkład częstości występowania cisz atmosferycznych ($v < 1,5$ [m/s]) wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r. Wartości podane w liczbach bezwzględnych.

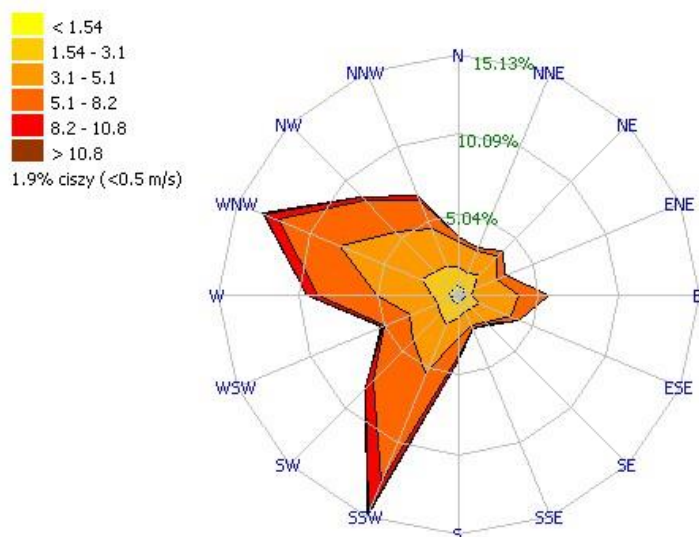
Według rozkładu średnich miesięcznych prędkości wiatru dla miasta Rzeszowa w 2012 r. najwyższe prędkości wiatru występują w miesiącach zimowych (styczeń, marzec), zaś najniższe latem (lipiec i sierpień).

Rysunek 47 Średnia miesięczna wartość prędkości wiatru wyznaczona przez model WRF/CALMET dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Na podstawie róży wiatrów utworzonej z szeregu czasowego jednogodzinnych prędkości wiatru wyznaczonych dla oczka siatki meteorologicznej znajdującego się na terenie miasta Rzeszów, widać że w mieście dominują wiatry z sektora południowo-zachodniego. Natomiast najrzadziej wieje wiatr z kierunków północno – wschodnich i wschodnich.

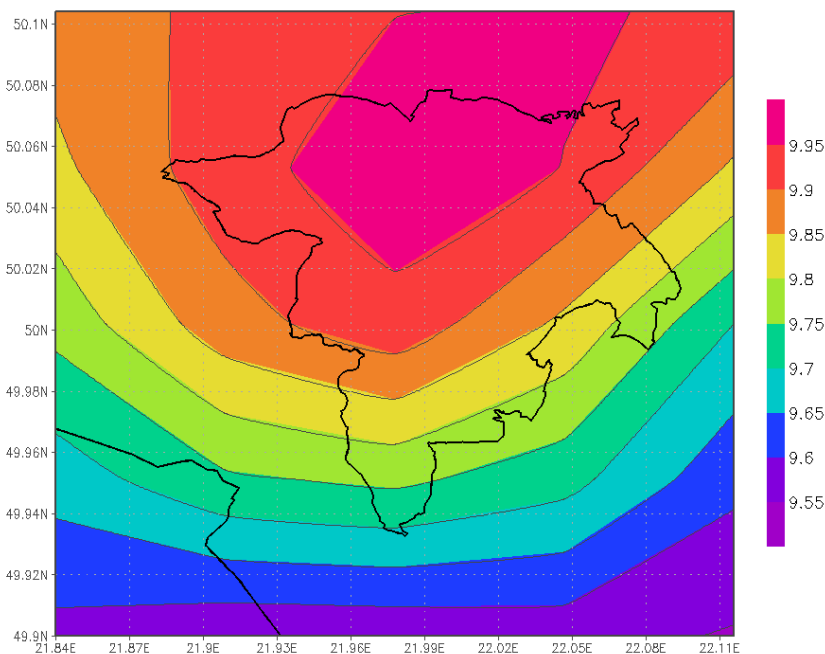
Rysunek 48 Rozkład kierunków i prędkości wiatru wyznaczony przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

6.2.2. Temperatura powietrza

Zgodnie z klasyfikacją termiczną H. Lorenc¹², rok 2012 przez IMGW uznany jest jako lekko ciepły. Na obszarze miasta Rzeszowa średnia roczna temperatura powietrza waha się od 9,7°C na południu do prawie 10°C w północnej części miasta. Według danych klimatycznych średnia wieloletnia dla miasta Rzeszowa wynosi 7 - 8°C.

¹² http://www.imgw.pl/index.php?view=article&id=96%3Aklasyfikacja-termiczna-miesicy-i-roku-&option=com_content&Itemid=98

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

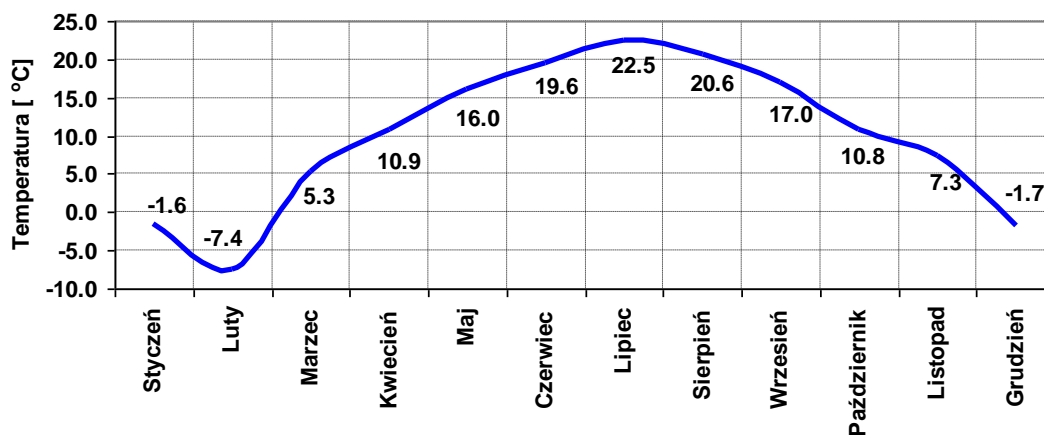

GRADS: COLA/IGES

2013-08-07-08:21

Rysunek 49 Przestrzenny rozkład średnich rocznych wartości temperatury powietrza wyznaczonych przez WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Według rozkładu czasowego średniej miesięcznej temperatury powietrza najchłodniejszym miesiącem w 2012 roku był luty ($-7,4^{\circ}\text{C}$), zaś najcieplejszym miesiącem był lipiec, w którym średnia miesięczna wartości temperatury powietrza przekroczyła 22°C .

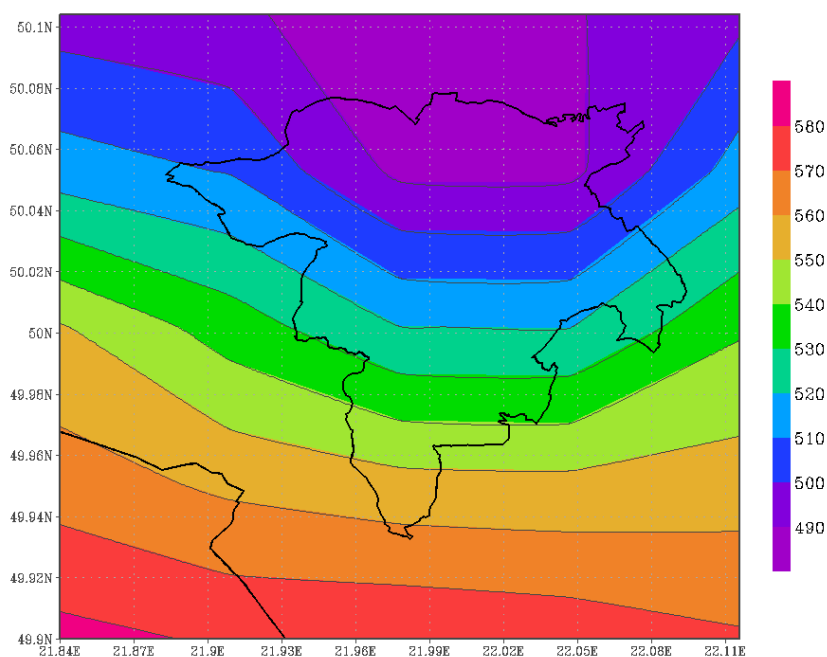

Rysunek 50 Przebieg średniej miesięcznej wartości temperatury powietrza wyznaczonej przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

6.2.3. Opady atmosferyczne

Zgodnie z klasyfikacją opadową wg Z. Kaczorowskiej¹³, rok 2012 w Polsce został uznany za normalny. Równocześnie, przestrzenny rozkład rocznej sumy opadów atmosferycznych w Rzeszowie wskazuje na występowanie wartości w przedziale od około 490 mm w północnej części do około 560 mm na południowych krańcach miasta, co wskazywałoby raczej na rok dość suchy. Dane klimatyczne dla Rzeszowa wskazują, iż przeciętnie roczna suma opadów mieści się w granicach 600 – 700 mm. Dość niska suma opadów nie sprzyja wyłukiwaniu zanieczyszczeń pyłowych z atmosfery, co sprzyja podwyższonym stężeniom.

GRADS: COLA/IGES

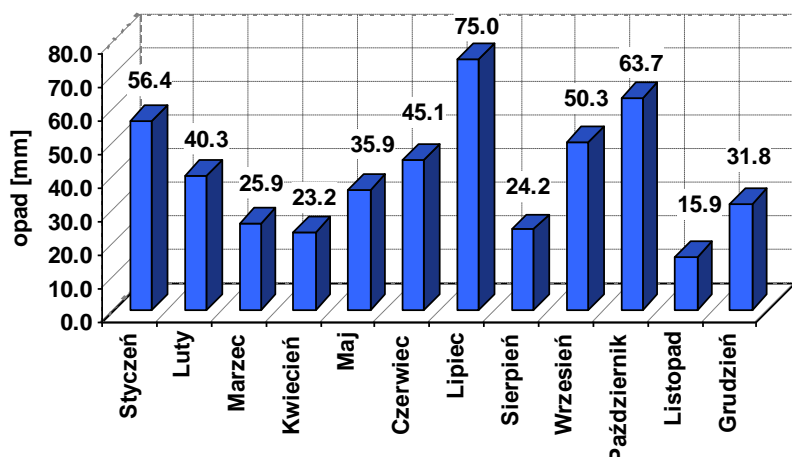
2013-08-07-08:21

Rysunek 51 Przestrzenny rozkład rocznych sum opadów atmosferycznych wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Przebieg opadów w ciągu roku wskazuje na występowanie najwyższych sum opadów w lipcu (75 mm), natomiast najniższe opady były w listopadzie (około 16 mm).

¹³ http://www.imgw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=98:klasyfikacja-opadowa-miesicy-i-roku&catid=51:klimatologia&Itemid=98

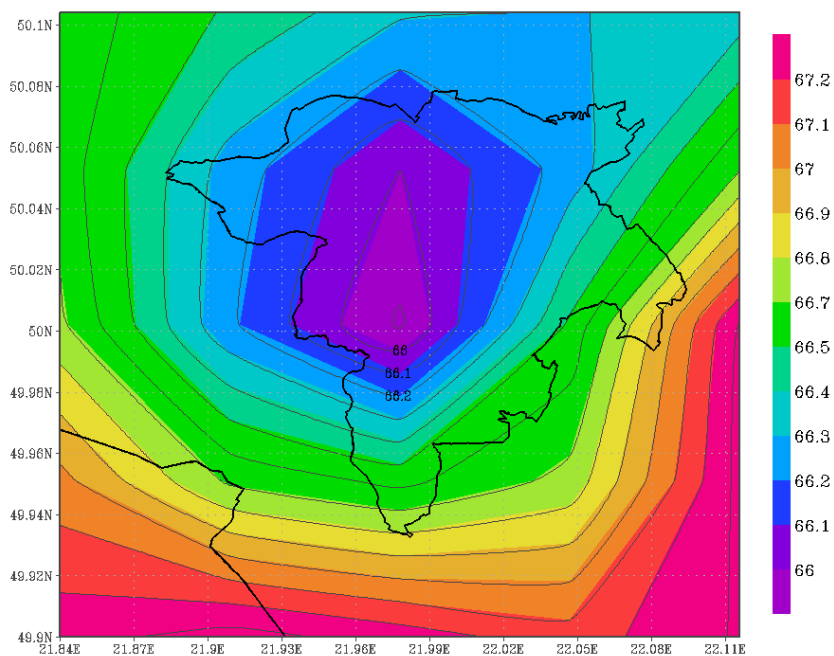
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 52 Miesięczne sumy opadów atmosferycznych wyznaczone przez modele WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

6.2.4. Wilgotność względna powietrza

Przestrzenny rozkład średniej rocznej wartości wilgotności względnej powietrza na obszarze miasta Rzeszów w 2012 r. nie wykazuje dużej zmienności tego parametru. W centrum miasta występuje niewielki obszar obniżonej wartości średniej wilgotności względnej, ale różnice są na tyle małe że można uznać, że w Rzeszowie średnia roczna wilgotność powietrza w 2012 wyniosła około 66-67 %. W porównaniu do danych klimatycznych (średnia roczna wilgotność względna w Rzeszowie to około 80 %) rok 2012 można sklasyfikować jako dość suchy.

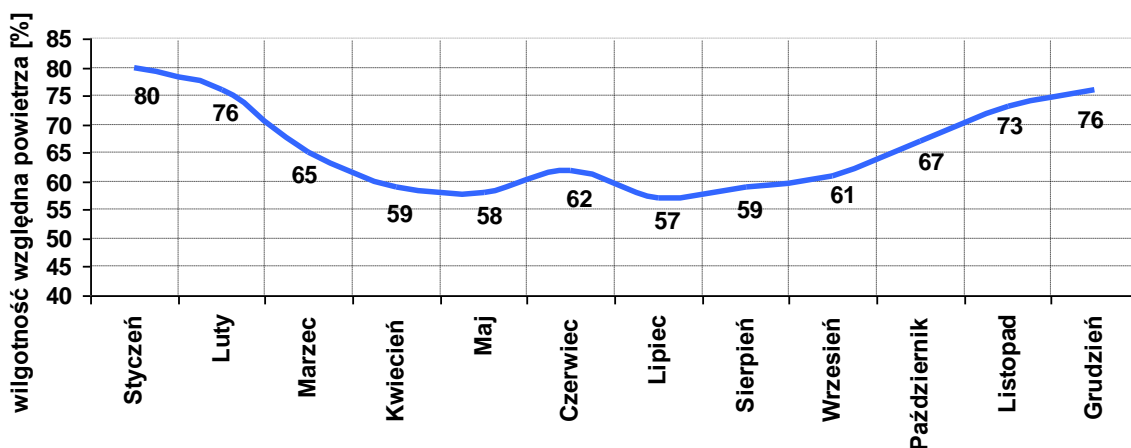
GRADS: COLA/IGES

2013-08-07-08:21

Rysunek 53 Przestrzenny rozkład średniej rocznej wartości wilgotności względnej powietrza wyznaczonej przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Przebieg średnich miesięcznych wartości wilgotności względnej dla Rzeszowa wskazuje na występowanie zdecydowanie niższych wartości wilgotności w okresie wiosennym i letnim (kwiecień, maj, lipiec), a najwyższych w miesiącach zimowych (styczeń, luty i grudzień). Taki rozkład średniej wilgotności względnej może sprzyjać tworzeniu się w okresie lata podwyższonych stężeń zanieczyszczeń związanych z emisją komunikacyjną.

Rysunek 54 Średnia miesięczna wartość wilgotności względnej powietrza wyznaczona przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

6.2.5. Klasy równowagi atmosfery

Bardzo istotnym parametrem dla rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń jest klasa równowagi atmosfery Pasquilla, która opisuje pionowe ruchy powietrza związane z gradientem temperatury i prędkością wiatru, które z kolei decydują o ruchu zanieczyszczonego powietrza w smudze.

W zależności od różnicy temperatur powietrza wznoszącego się i powietrza otaczającego wyróżnia się w atmosferze trzy podstawowe stany równowagi: chwiejną, obojętną i stałą. Pomiedzy nimi określa się stany pośrednie.

W ochronie środowiska powszechnie przyjęty jest podział na 6 klas równowagi atmosfery:

Klasa 1 – ekstremalnie niestabilne warunki (równowaga bardzo chwiejna)

Klasa 2 – umiarkowanie niestabilne warunki (równowaga chwiejna)

Klasa 3 – nieznacznie niestabilne warunki (równowaga nieznacznie chwiejna)

Klasa 4 – neutralne warunki (równowaga obojętna)

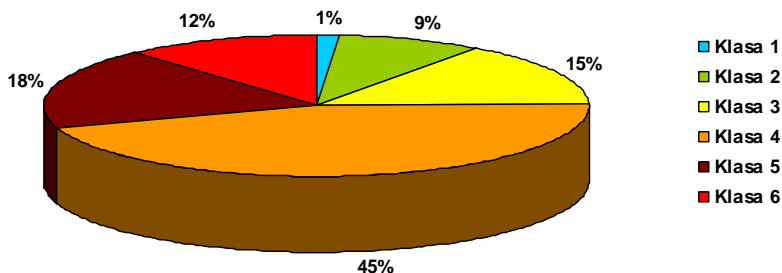
Klasa 5 – nieznacznie stabilne warunki (równowaga stała)

Klasa 6 – umiarkowanie stabilne warunki (równowaga bardzo stała)

Niekorzystne dla rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń są – Klasa 1 i Klasa 2, ze względu na to, iż smuga spalin na skutek intensywnych ruchów powietrza wznosi się i opada, a bardzo niekorzystne są Klasa 5 i Klasa 6, przy których występują warunki inwersyjne, wówczas zanieczyszczenia utrzymują się na niskich wysokościach ponieważ nie mają warunków do rozproszenia.

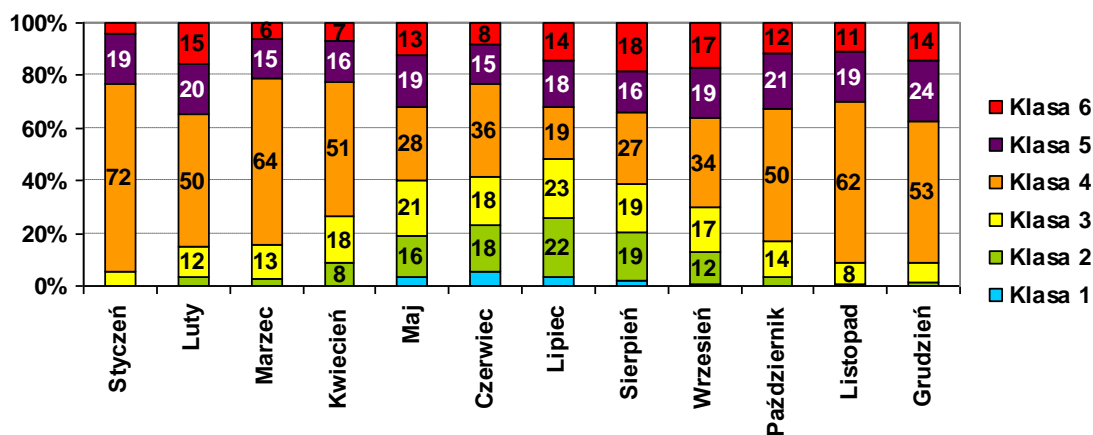
Najczęściej w ciągu roku prawie dla 45% przypadków w strefie miasto Rzeszów występowała klasa równowagi atmosfery 4, która reprezentuje neutralne warunki. Bardzo rzadko jedynie w 1% przypadków występowała klasa 1, określana jako ekstremalnie niestabilna.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Rysunek 55 Częstość występowania klas równowagi atmosfery Pasquilla wyznaczona przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

W miesiącach zimowych wyraźnie dominuje klasa równowagi atmosfery 4. Należy również zwrócić uwagę na dość duży odsetek występowania klasy równowagi 5 i 6, sprzyjającej powstawaniu tzw. epizodów smogowych. W miesiącach letnich obserwuje się znaczący udział niekorzystnych klas równowagi atmosfery, zwłaszcza 2 i 3, oznaczających warunki równowagi chwiejnej.

Rysunek 56 Udział klas równowagi atmosfery Pasquilla wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

6.3. Stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ w strefie miasto Rzeszów

6.3.1. Stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ w strefie pochodzące z napływu

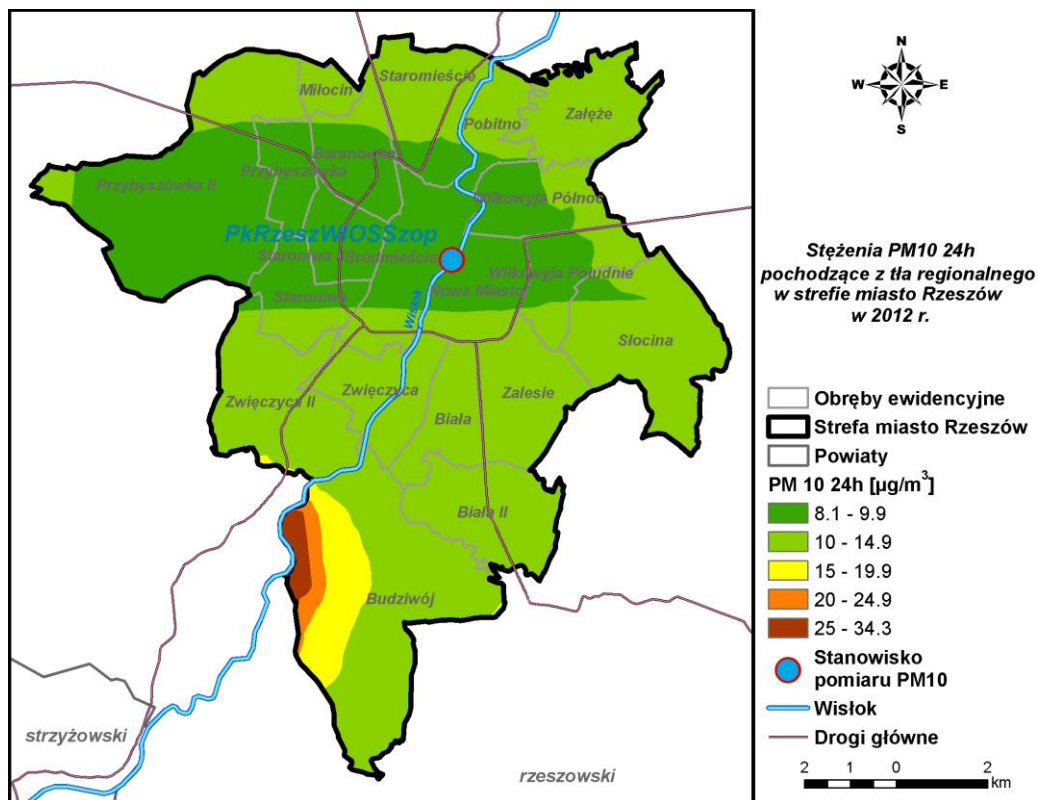
Jakość powietrza na danym obszarze kształtowana jest nie tylko poprzez emisję tam występującą, ale również duże znaczenie mają zanieczyszczenia napływowe. Ważną rolę w rozprzestrzenianiu się zanieczyszczeń spoza granic strefy odgrywają czynniki meteorologiczne oraz fizycznogeograficzne. Czynniki te zostały ujęte w procesie obliczeń rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń dla emisji spoza strefy. Obliczenia wykonano dla emisji punktowej, dla źródeł o wysokości co najmniej 30 m zlokalizowanych w województwie podkarpackim poza pasem 30 km od granic strefy, oraz dla emisji ze wszystkich typów źródeł zlokalizowanych w pasie 30 km wokół strefy. Podział taki wynika z ograniczonego zasięgu oddziaływania emisji niskiej. Uwzględniono również wpływ emisji spoza województwa w postaci warunków brzegowych, wyznaczonych na podstawie wyników modelu EMEP, obejmującej źródła poza polem meteorologicznym.

6.3.1.1. Tło regionalne

Tło regionalne tworzą stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ ze wszystkich źródeł zlokalizowanych w pasie 30 km wokół miasta Rzeszowa, w tym także stężenia z terenu Ukrainy oraz Słowacji.

Tło regionalne pyłu zawieszonego PM₁₀ o okresie uśredniania 24h mieści się w zakresie od 8,1 do 34,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, przy czym najwyższe wartości występują w zachodniej części dzielnicy Budziwój, sąsiadującej z miastem Boguchwałą.

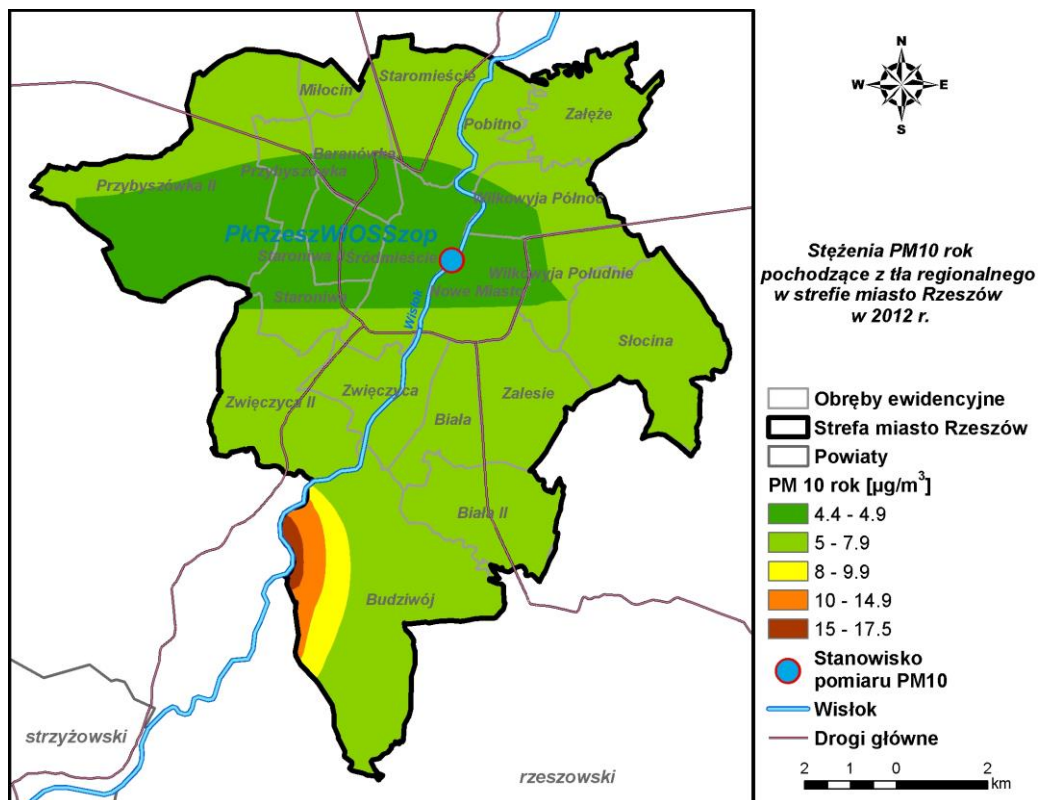
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Rysunek 57 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z tła regionalnego w 2012 r.

Stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM10 z tła regionalnego wynoszą od poniżej $4,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$ na przeważającym terenie strefy do $17,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$, co daje prawie 44% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

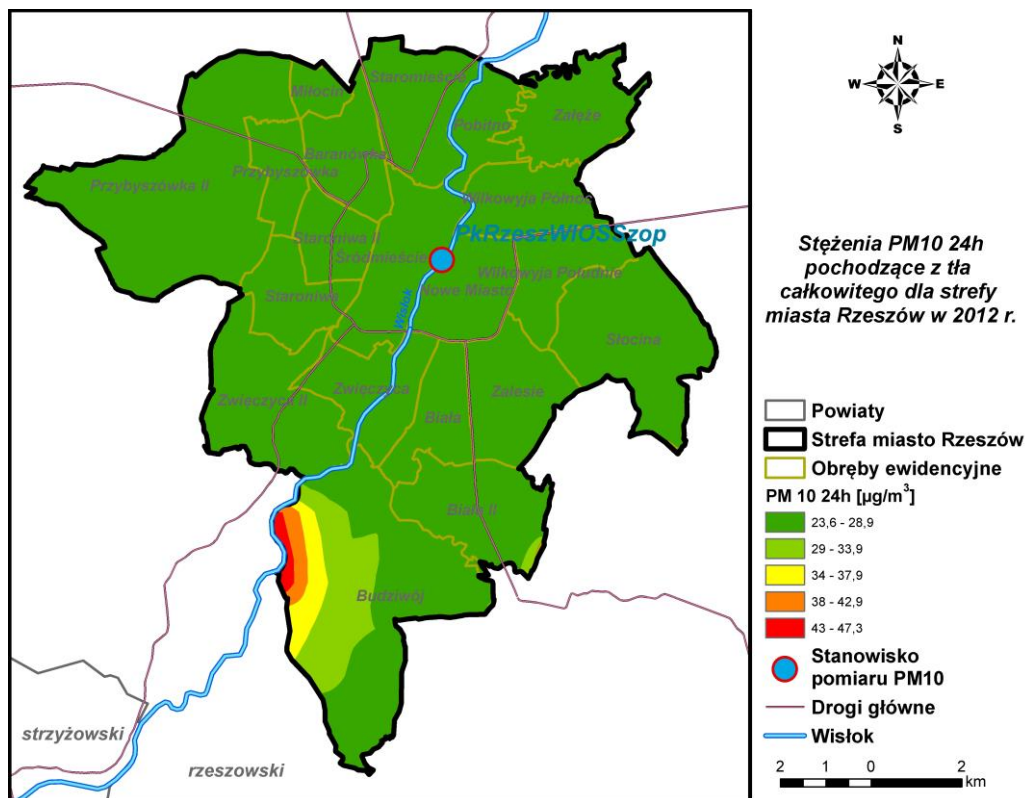

Rysunek 58 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła regionalnego w 2012 r.

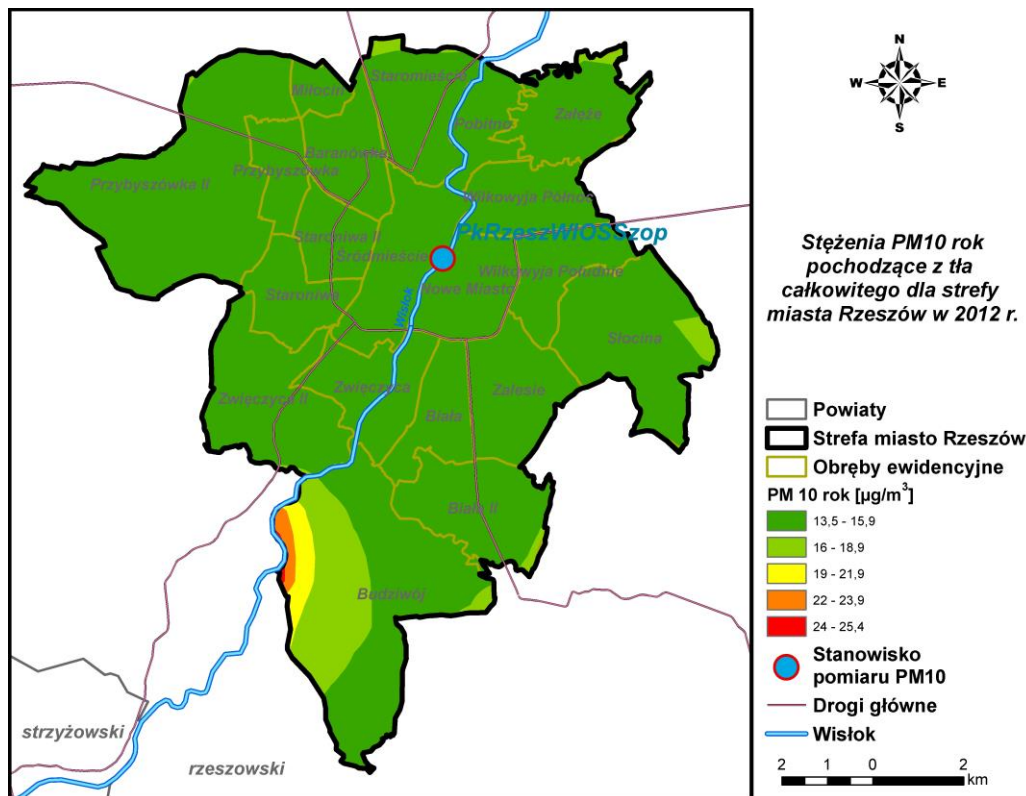
6.3.1.2. Tło całkowite

Tło całkowite, czyli łączne stężenia wszystkich typów źródeł spoza strefy miasto Rzeszów, wynosi od 23,6 do 47,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dla pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h oraz od 13,5 do 25,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dla pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok. Wskazuje to na bardzo istotny udział tła w stężeniach, co może ograniczać możliwości wykonania działań naprawczych. Najniższe stężenia dla stężeń średnich rocznych występują w centralnej części miasta, gdzie kształtują się na poziomie około 14 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, co daje 35% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 59 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w Rzeszowie pochodzące z tła całkowitego w 2012 r.

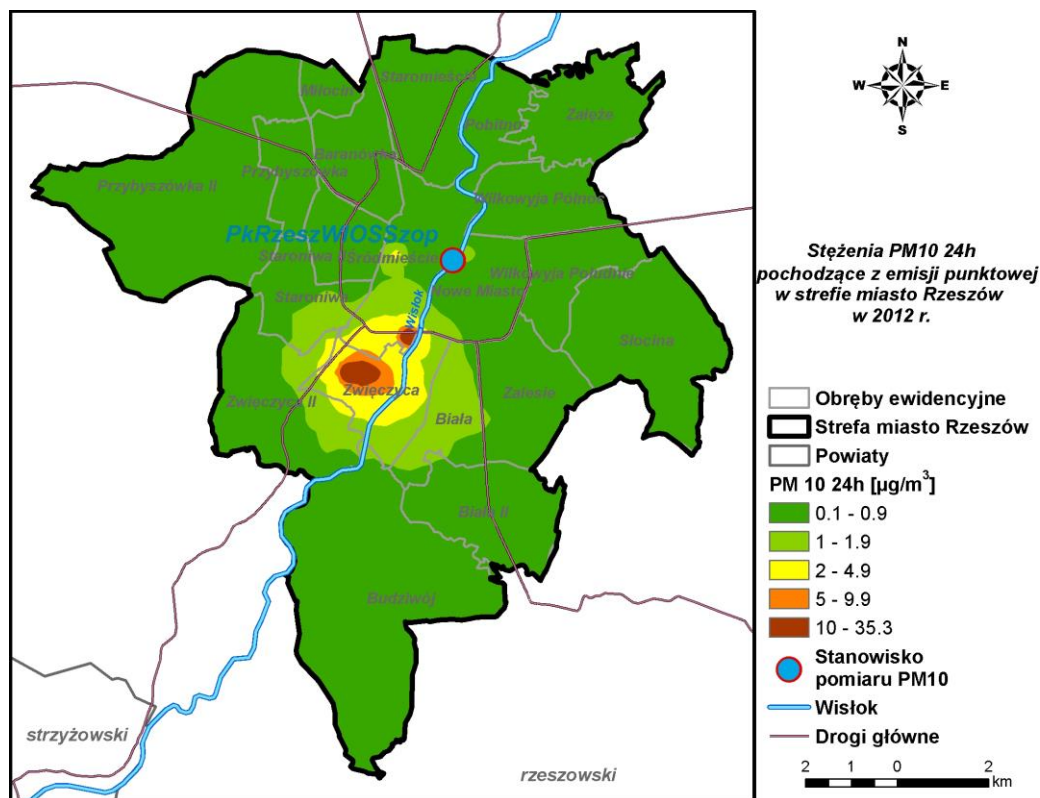
Rysunek 60 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła całkowitego w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

6.3.2. Stężenia pyłu zawieszonego PM10 pochodzące z emisji z terenu strefy

6.3.2.1. Stężenia pochodzące z emisji punktowej (przemysłowej i energetycznej)

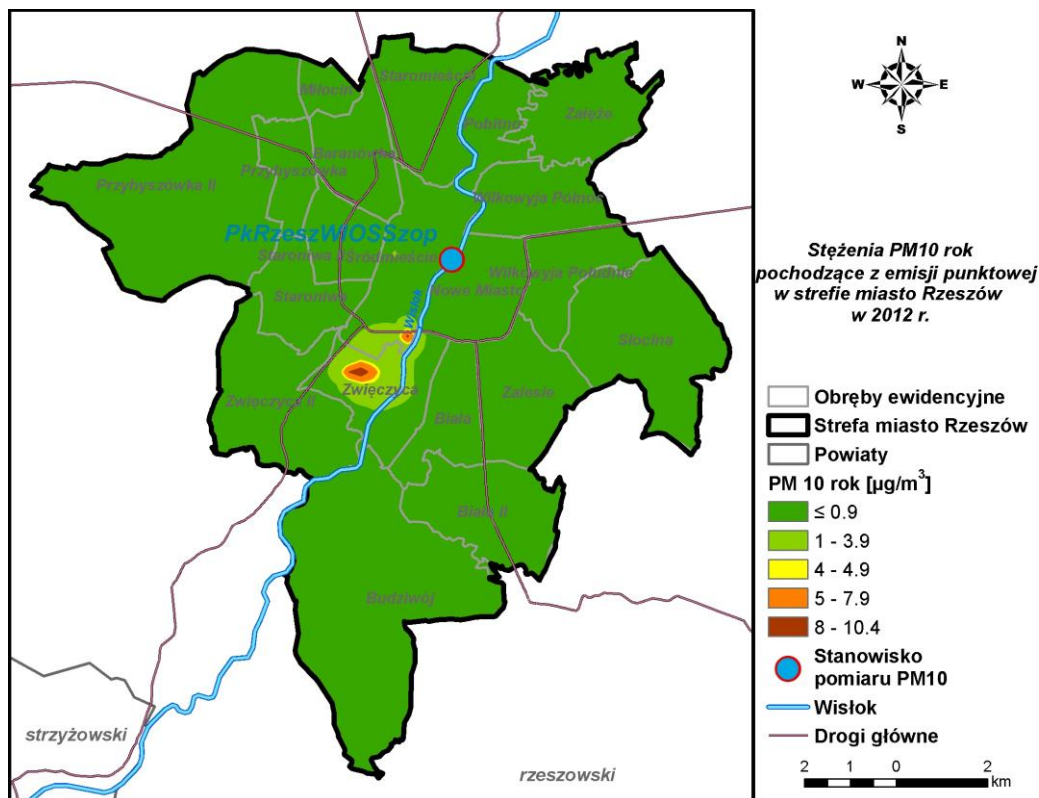
Stężenia pyłu zawieszonego PM10 24h pochodzące z emisji punktowej, na większości obszaru strefy znajdują się w zakresie od 0,1 do 2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Natomiast wokół niektórych źródeł położonych na terenach przemysłowych przyjmują wyższe wartości, dochodząc maksymalnie do 35 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Rysunek 61 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z emisji punktowej w 2012 r.

Stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM10 na przeważającym obszarze Rzeszowa są bardzo niskie i wynoszą jedynie 2-3% poziomu dopuszczalnego. Maksymalne wartości stężeń pochodzące z emisji punktowej stanowią 25% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

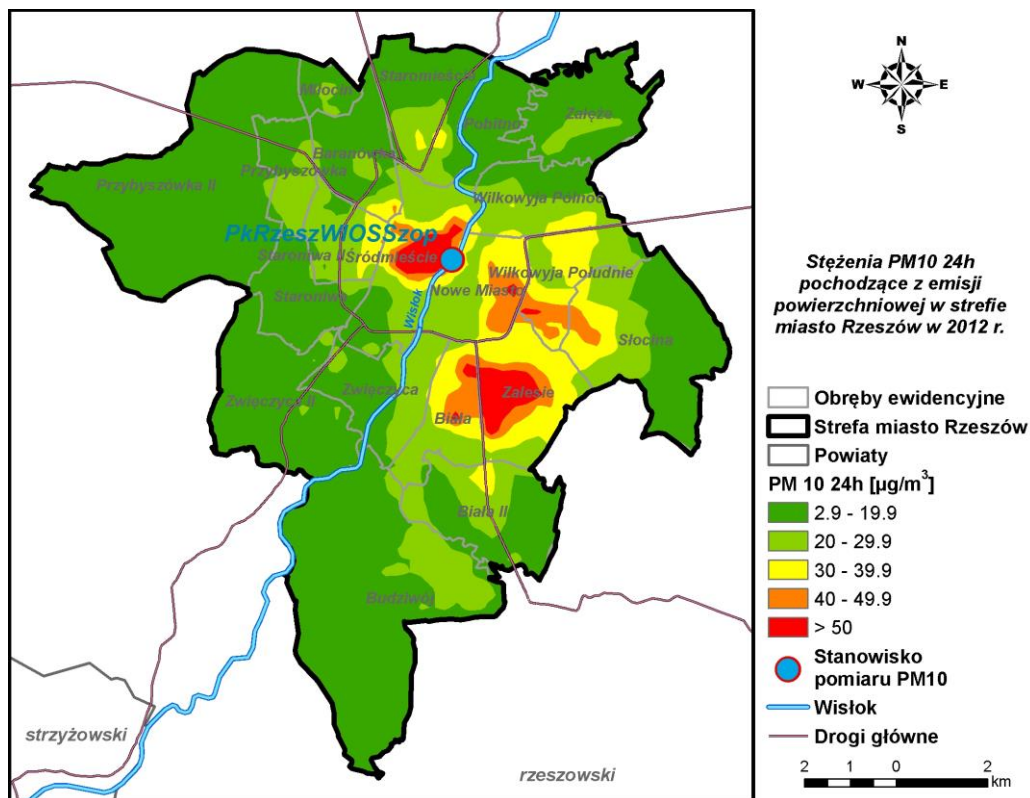

Rysunek 62 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji punktowej w 2012 r.

6.3.2.2. Stężenia pochodzące z emisji powierzchniowej (z ogrzewania indywidualnego)

Stężenia 24-godzinne pyłu zawieszonego PM10 pochodzące z emisji z ogrzewania indywidualnego wskazują na wystąpienie obszaru przekroczeń w Śródmieściu i Zalesiu, gdzie stężenia maksymalnie (odpowiednio) dochodzą do $89 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i $76,7 \mu\text{g}/\text{m}^3$, przekraczając poziom dopuszczalny o 78% i 53%.

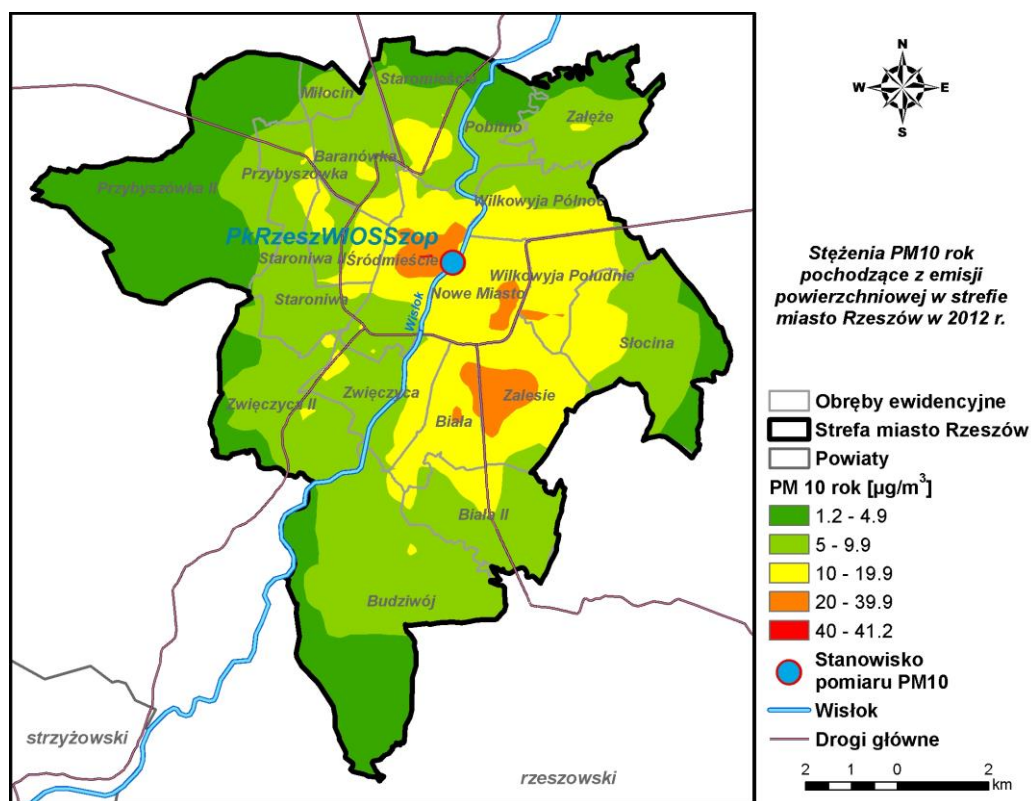
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 63 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z emisji powierzchniowej w 2012 r.

Rozkład średnich rocznych wartości stężeń pyłu zawieszonego PM10 z emisji z ogrzewania wskazuje, że na znacznym obszarze miasta występują stężenia wahające się od 4 do 15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Na obrzeżach miasta stężenia obniżają się do 1,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Na terenie Śródmieścia występuje niewielkie przekroczenie poziomu dopuszczalnego, tu też występują najwyższe stężenia pyłu PM10 – 41,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przekraczające poziom dopuszczalny o 3%.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

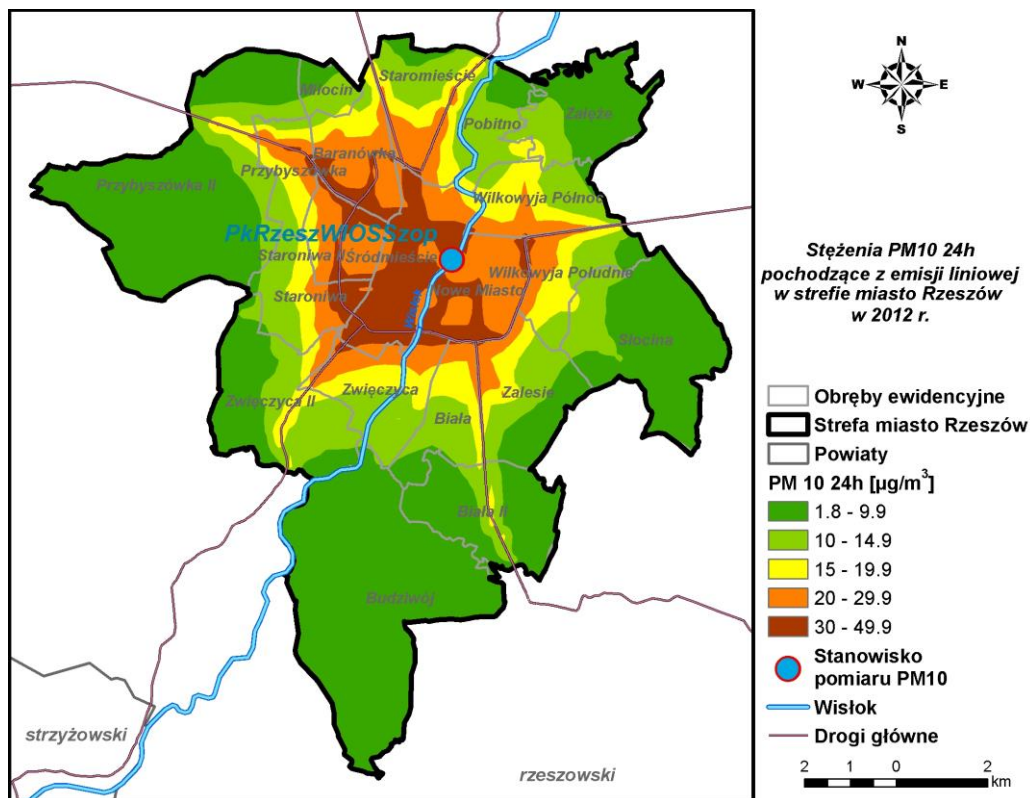

Rysunek 64 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji powierzchniowej w 2012 r.

6.3.2.3. Stężenia pochodzące z emisji liniowej

Stężenia pyłu zawieszonego PM10 24h pochodzące z emisji liniowej (komunikacyjnej) na większości obszaru strefy zmieniają się w zakresie od $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ do $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Najwyższe wartości występują wzdłuż drogi krajowej nr 4 i ulicy Generała Józefa Dąbrowskiego dochodząc maksymalnie do $49,9 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

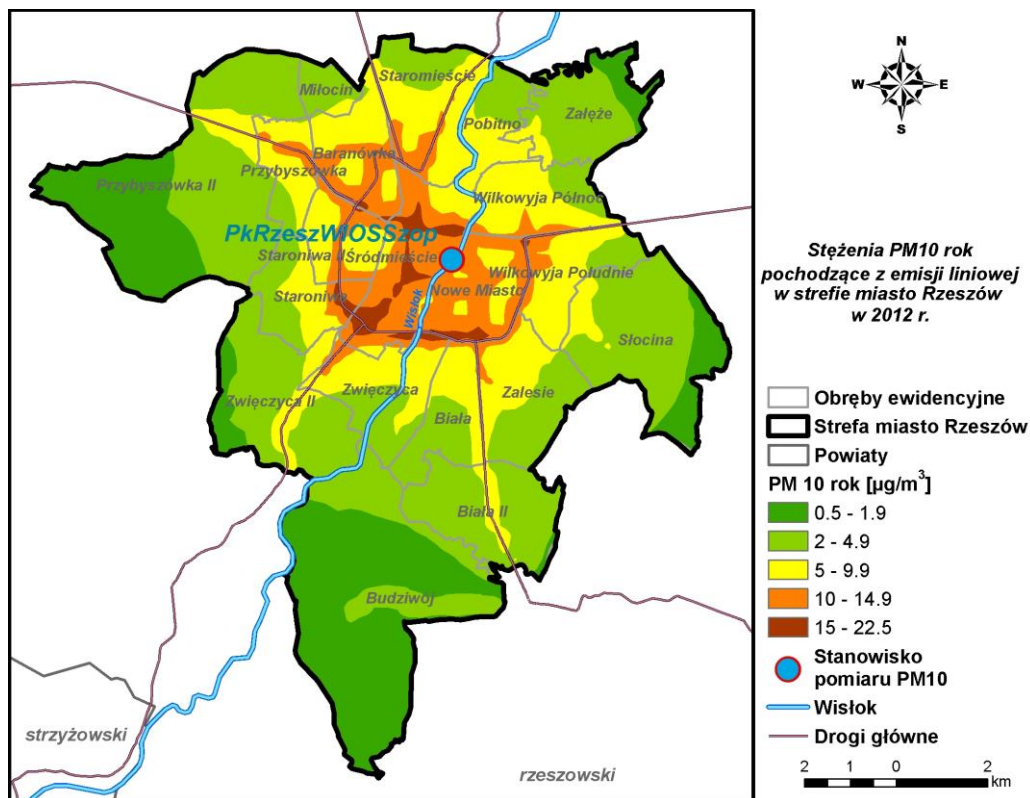
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 65 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z emisji liniowej w 2012r.

Stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM10 z komunikacji na terenie Rzeszowa najwyższe wartości osiągają w Śródmieściu oraz na węzłach drogowych obwodnicy śródmiejskiej. Stężenia maksymalne dochodzą do 56% poziomu dopuszczalnego. Poza centrum miasta stężenia wynoszą poniżej 20% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

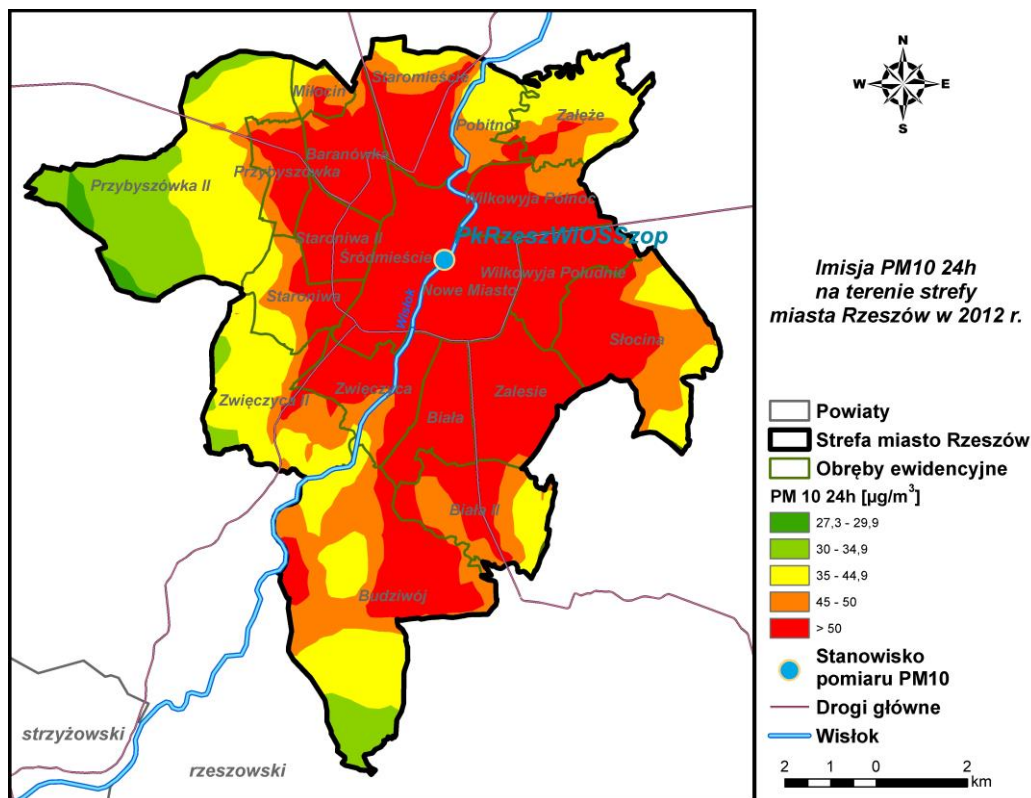

Rysunek 66 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji liniowej w 2012 r.

6.3.2.4. Stężenia całkowite pyłu zawieszonego PM10 w strefie miasto Rzeszów

Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów wskazują na występowanie obszarów przekroczeń. Stężenia ponadnormatywne występują na niemal całym obszarze miasta, wolny od przekroczeń jest tylko niewielki obszar na południowym i zachodnim krańcu miasta. Najwyższe stężenia występują w Śródmieściu, gdzie osiągają ponad $110 \mu\text{g}/\text{m}^3$, przekraczając poziom dopuszczalny o 120%.

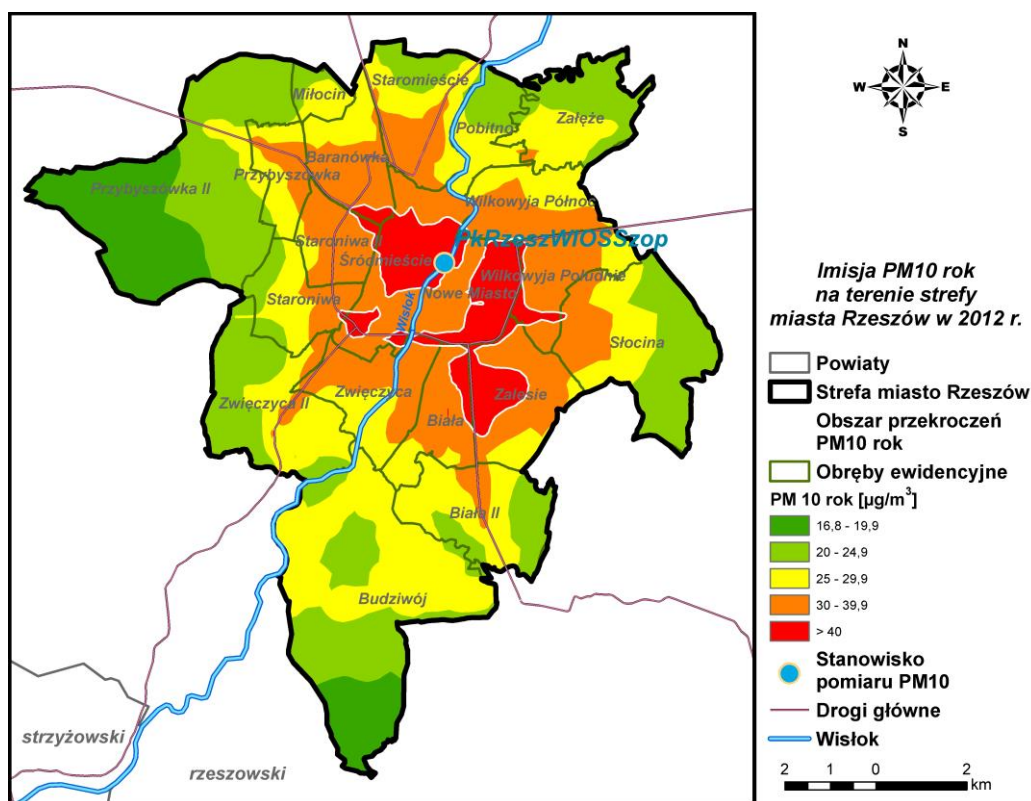
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

Rysunek 67 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.

Wyniki modelowania wskazują, że na terenie Rzeszowa występują wysokie stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM10, powodujące przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla tego zanieczyszczenia, wynoszącego $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Stężenia ponadnormatywne występują na obszarze Śródmieścia, Nowego Miasta i Zalesia. Najwyższe stężenia występują w rejonie Śródmieścia, gdzie dochodzą nawet do $66 \mu\text{g}/\text{m}^3$ oraz na terenie Osiedla Zalesie, gdzie osiągają $56 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 68 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.

6.4. Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie miasto Rzeszów

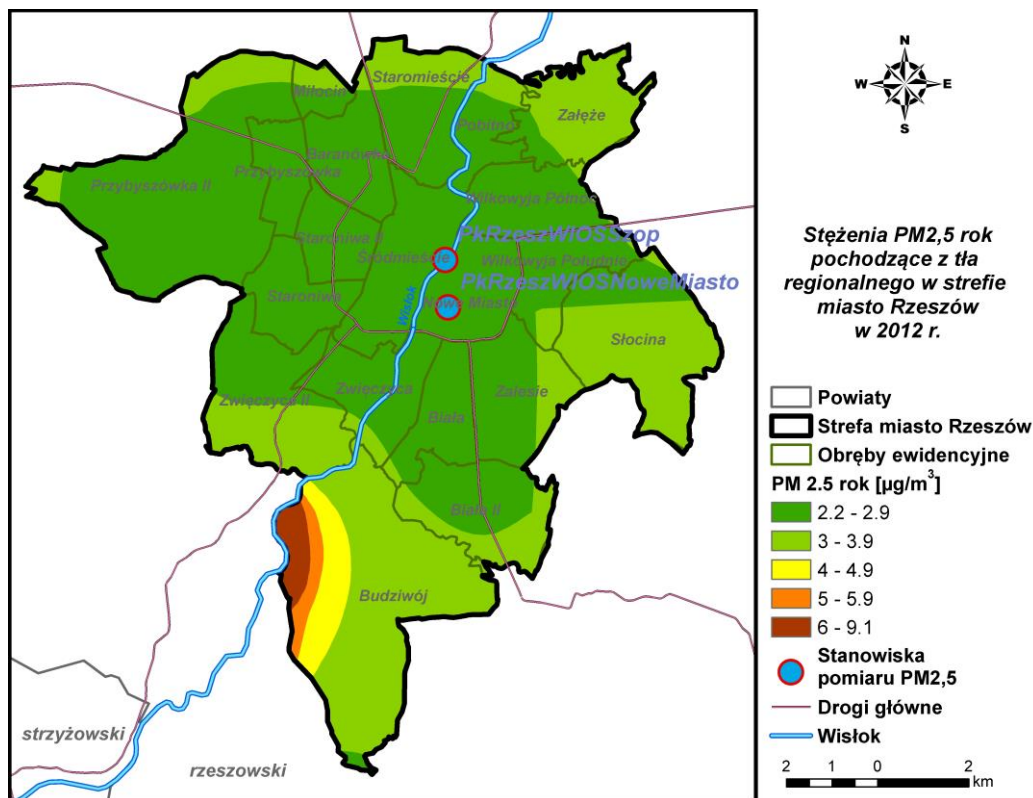
6.4.1. Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie pochodzące z napływu

Jakość powietrza na danym obszarze kształtowana jest nie tylko poprzez emisję tam występującą, ale również duże znaczenie mają zanieczyszczenia napływowe. Ważną rolę w rozprzestrzenianiu się zanieczyszczeń spoza granic strefy odgrywają czynniki meteorologiczne oraz fizycznogeograficzne. Czynniki te zostały ujęte w procesie obliczeń rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń dla emisji spoza strefy. Obliczenia wykonano dla emisji punktowej, dla źródeł o wysokości co najmniej 30 m zlokalizowanych w województwie podkarpackim poza pasem 30 km od granic strefy, oraz dla emisji ze wszystkich typów źródeł zlokalizowanych w pasie 30 km wokół strefy. Podział taki wynika z ograniczonego zasięgu oddziaływania emisji niskiej. Uwzględniono również wpływ emisji spoza województwa w postaci warunków brzegowych, wyznaczonych na podstawie wyników modelu EMEP, obejmującej źródła poza polem meteorologicznym.

6.4.1.1. Tło regionalne

Tło regionalne tworzą stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 ze wszystkich źródeł zlokalizowanych w pasie 30 km wokół miasta Rzeszowa, w tym także stężenia z terenu Ukrainy oraz Słowacji. Stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM2,5 z tła regionalnego wynoszą od 2,2 µg/m³ na przeważającym terenie strefy do 9,1 µg/m³, co daje 36% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

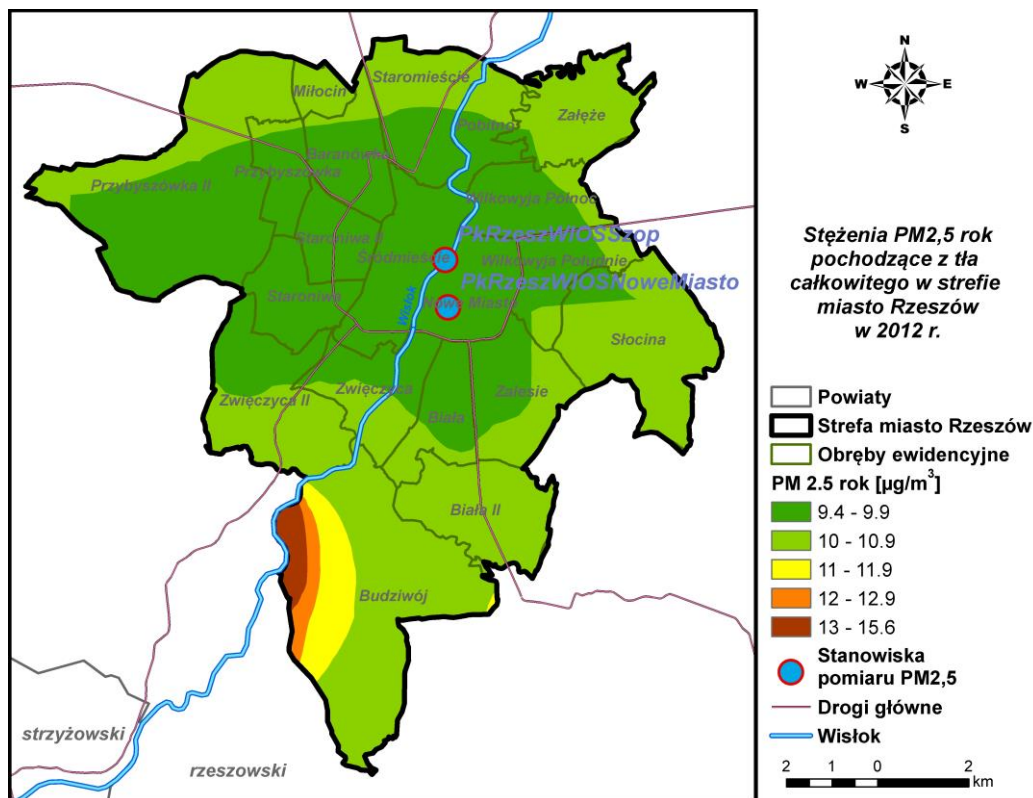

Rysunek 69 Stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła regionalnego w 2012 r.

6.4.1.2. Tło całkowite

Tło całkowite, czyli łączne stężenia wszystkich typów źródeł spoza strefy miasto Rzeszów, wynosi od 9,4 do 15,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dla pyłu zawieszonego PM_{2,5} o okresie uśredniania wyników rok. Najniższe stężenia występują w centralnej części miasta, gdzie kształtują się na poziomie około 9,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (38% poziomu dopuszczalnego).

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

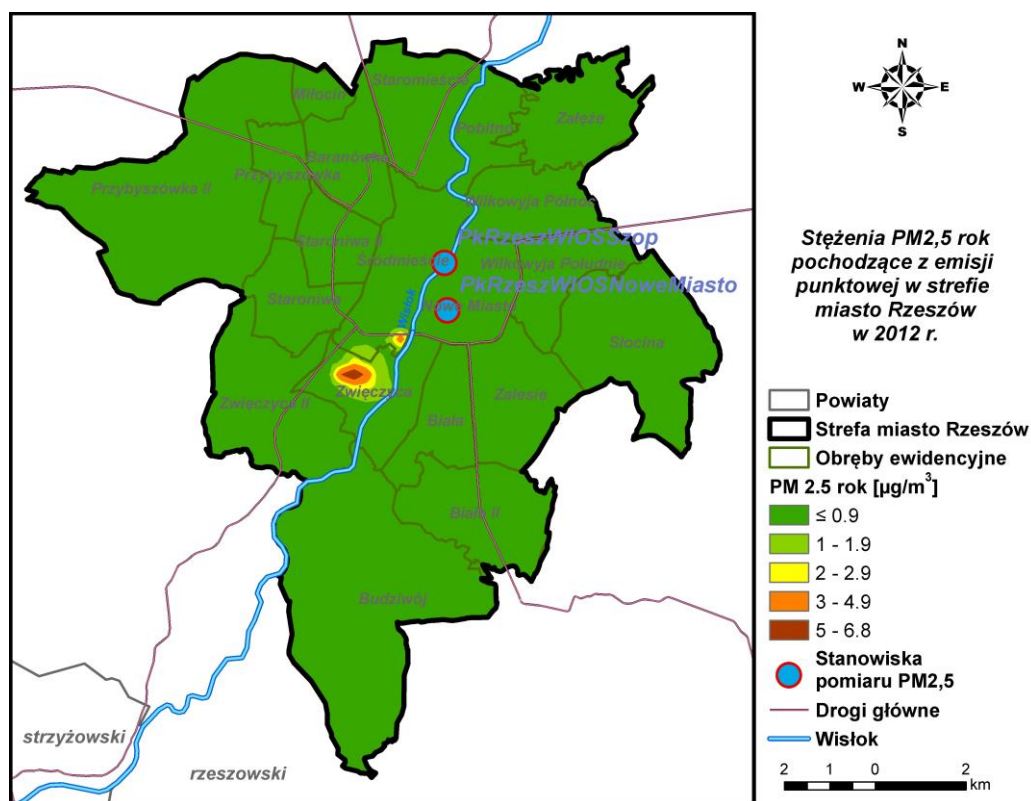
Rysunek 70 Stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła całkowitego w 2012 r.

6.4.2. Stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} pochodzące z emisji z terenu strefy

6.4.2.1. Stężenia pochodzące z emisji punktowej (przemysłowej i energetycznej)

Stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM_{2,5} na terenie Rzeszowa są bardzo niskie i dochodzą maksymalnie do 27% poziomu dopuszczalnego. Na przeważającym obszarze miasta wynoszą do 4% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

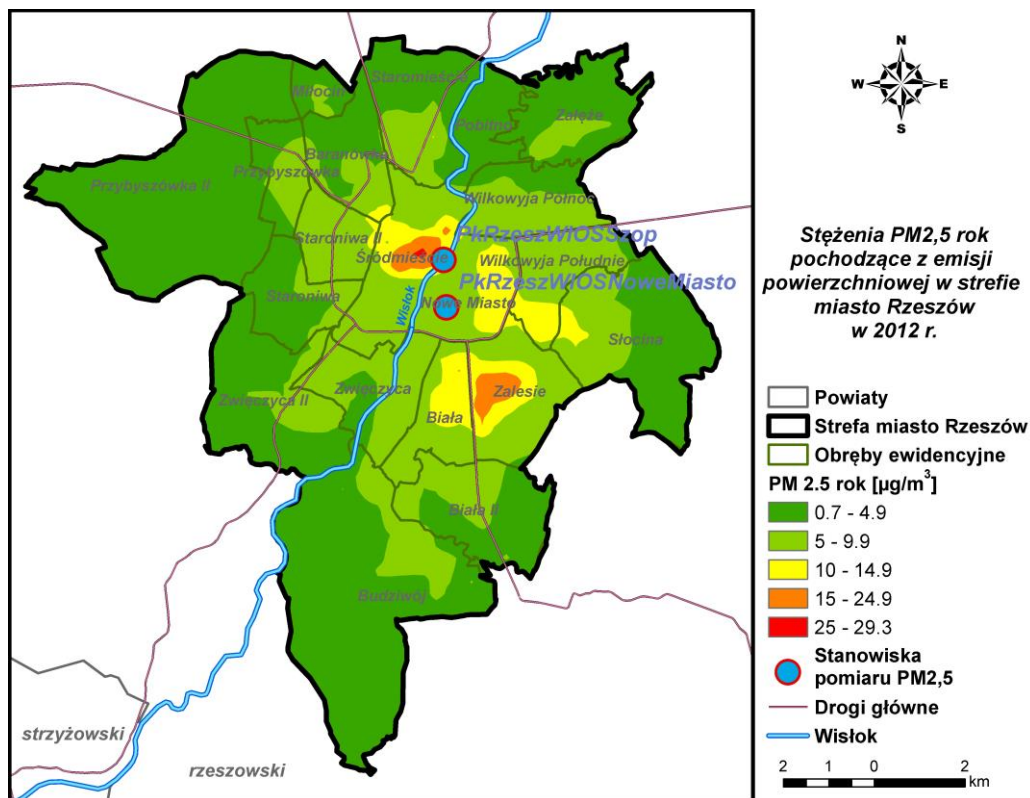

Rysunek 71 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji punktowej w 2012 r.

6.4.2.2. Stężenia pochodzące z emisji powierzchniowej (z ogrzewania indywidualnego)

Rozkład średnich rocznych wartości stężeń pyłu zawieszonego PM2,5 z emisji z ogrzewania indywidualnego wskazuje, że na znacznym obszarze miasta występują stężenia od 1 do 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Występują niewielkie przekroczenia poziomu dopuszczalnego w Śródmieściu. Najwyższe stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 są w Śródmieściu – do 29,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oraz na terenie Osiedla Zalesie – do 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Na obrzeżach miasta stężenia obniżają się – maksymalnie do 2,8 % poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

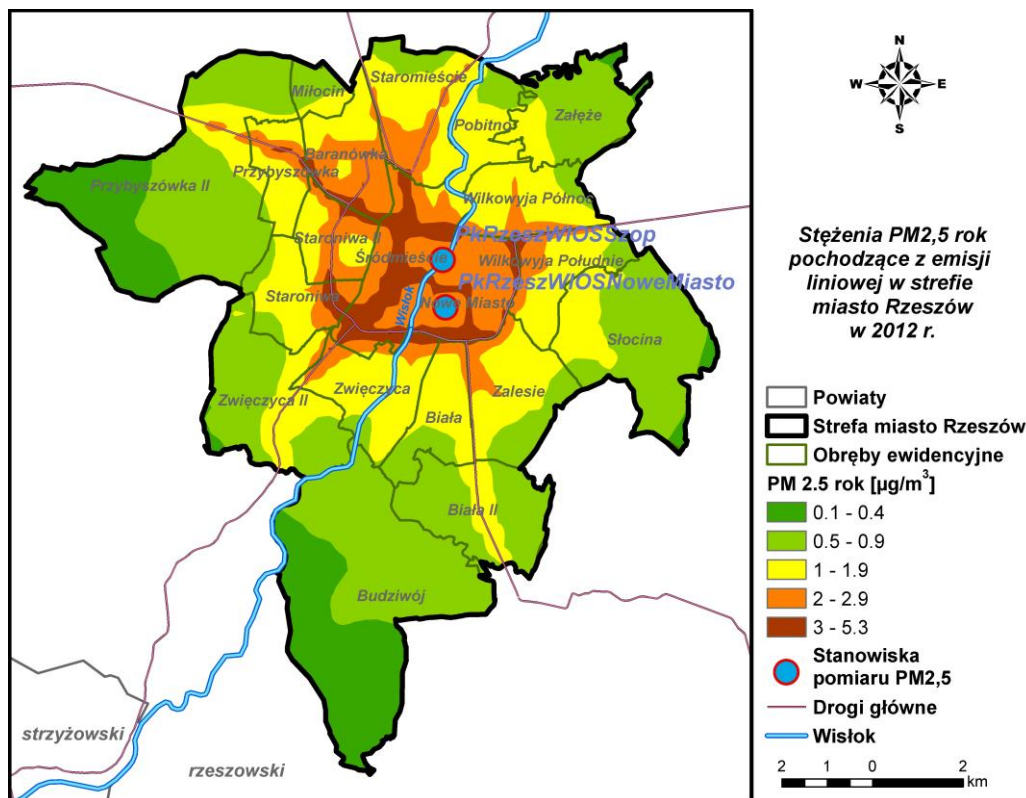

Rysunek 72 Stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji powierzchniowej w 2012 r.

6.4.2.3. Stężenia pochodzące z emisji liniowej

Stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM_{2,5} z komunikacji na terenie Rzeszowa najwyższe wartości osiągają w Śródmieściu oraz na węzłach drogowych obwodnicy śródmiejskiej. Stężenia maksymalne dochodzą do 21% poziomu dopuszczalnego. Poza centrum miasta stężenia wynoszą poniżej 4% poziomu dopuszczalnego.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych*

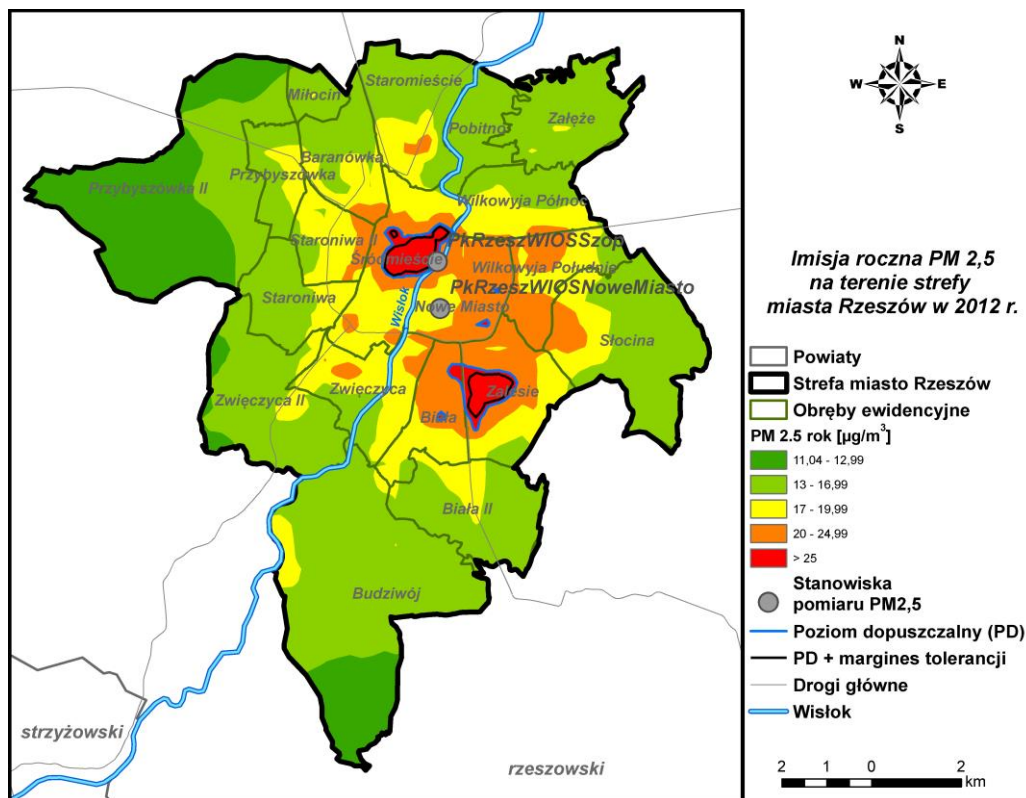

Rysunek 73 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji liniowej w 2012 r.

6.4.2.4. Stężenia całkowite pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie miasto Rzeszów

Wyniki modelowania wskazują, że na terenie Rzeszowa występują wysokie stężenia średnie roczne pyłu zawieszonego PM2,5, powodujące przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla tego zanieczyszczenia, wynoszącego $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Stężenia ponadnormatywne występują w Śródmieściu i Zalesiu. Tam także występują najwyższe stężenia. W Śródmieściu dochodzą do $41 \mu\text{g}/\text{m}^3$, na terenie Osiedla Zalesie osiągają $31,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 74 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.

6.5. Ocena wiarygodności przeprowadzonych obliczeń modelowych

Zgodnie z prawem polskim i Unii Europejskiej podstawą do oceny jakości powietrza w strefach jest pomiar stężeń zanieczyszczeń gazowych i pyłowych na terenie strefy.

Modelowanie, będące metodą uzupełniającą w ramach systemu oceny, jest wykorzystywane przede wszystkim do oceny w „czystych” strefach klasy A. W trakcie realizacji Programów Ochrony Powietrza modelowanie staje się natomiast podstawowym narzędziem analitycznym. Dotyczy to zarówno etapu diagnozy stanu w całym obszarze strefy, ale przede wszystkim etapu wskazania źródeł odpowiedzialnych za przekroczenia i konstruowania wariantów działań naprawczych oraz oceny ich skuteczności.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z 13 września 2012 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1032) określa wymagania, jakie spełnić mają wyniki modelowania:

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 43. Dopuszczalna niepewność modelowania

Niepewność	SO ₂ , NO ₂ , NO _x	Pył zawieszony PM10, PM2,5 i Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃	B(a)P	As, Cd, NI, WWA, Hg, całkowita depozycja
Stężenie średnie godzinowe	50%	-	-	50%	50%	-	-
Stężenie średnie ośmiogodzinne	50%	-	-	50%	50%	-	-
Stężenie średnie dobowe	50%	-	-	50%	-	-	-
Stężenie średnie roczne	30%	50%	50%	30%	-	60%	60%

Stosowana w powyższym Rozporządzeniu miara niepewności modelowania jest wyrażana poprzez błąd względny (B_w):

$$B_w = (S_{pa} - S_{mg}) / S_{pa}$$

gdzie:

S_{pa} – wartość PM10 (PM2,5) wyznaczona pomiarowo,

S_{mg} – wartość PM10 (PM2,5) wyznaczona modelowo,

Tabela 44 Niepewność modelowania pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w Rzeszowie w 2012 r.

Kod stacji	Pył zawieszony PM10						Pył zawieszony PM2,5		
	24h			rok			rok		
	S _p	S _m	B _w	S _p	S _m	B _w	S _p	S _m	B _w
	[μg/m ³]			[μg/m ³]			[μg/m ³]		
PkRzeszWIOSSzop	64,5	64,6	0,2%	39,6	39,7	0,3%	25,4	25,1	-1,2%
PkRzeszWIOSNoweMiasto	-	-	-	-	-	-	28,4	19,9	-30%

Analiza błędu względnego dla pyłu zawieszonego PM10 wskazuje na bardzo dobrą zgodność wyników modelowania z pomiarami. Błąd względny zarówno dla stężeń średnich rocznych jak i średnich 24-godzinnych wyniósł poniżej 1%, przy dopuszczalnej wartości 50%. Dla pyłu zawieszonego PM2,5 niepewność modelowania względem pomiarów dla stężeń średnich rocznych dla stacji PkRzeszWIOSSzop jest bardzo dobra (jedynie 1,2%), natomiast dla stacji PkRzeszWIOSNoweMiasto otrzymany błąd jest większy, ale mieszczący się w dopuszczalnej wartości 50%. Dla stacji PkRzeszWIOSNoweMiasto błąd rzędu -30% wskazuje na duże niedoszacowanie emisji, a w konsekwencji znacznie niższe stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w stosunku do pomiarów.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

6.6. Obszary zagrożeń

Przedstawiona w poprzednich rozdziałach diagnoza stanu aerosanitarne go miasta Rzeszowa wskazuje, na występowanie obszarów z naruszonymi standardami jakości powietrza atmosferycznego:

- 1) Dla pyłu zawieszonego PM10 24h: 2
- 2) Dla pyłu zawieszonego PM10 rok: 3
- 3) Dla pyłu zawieszonego PM2,5: 3

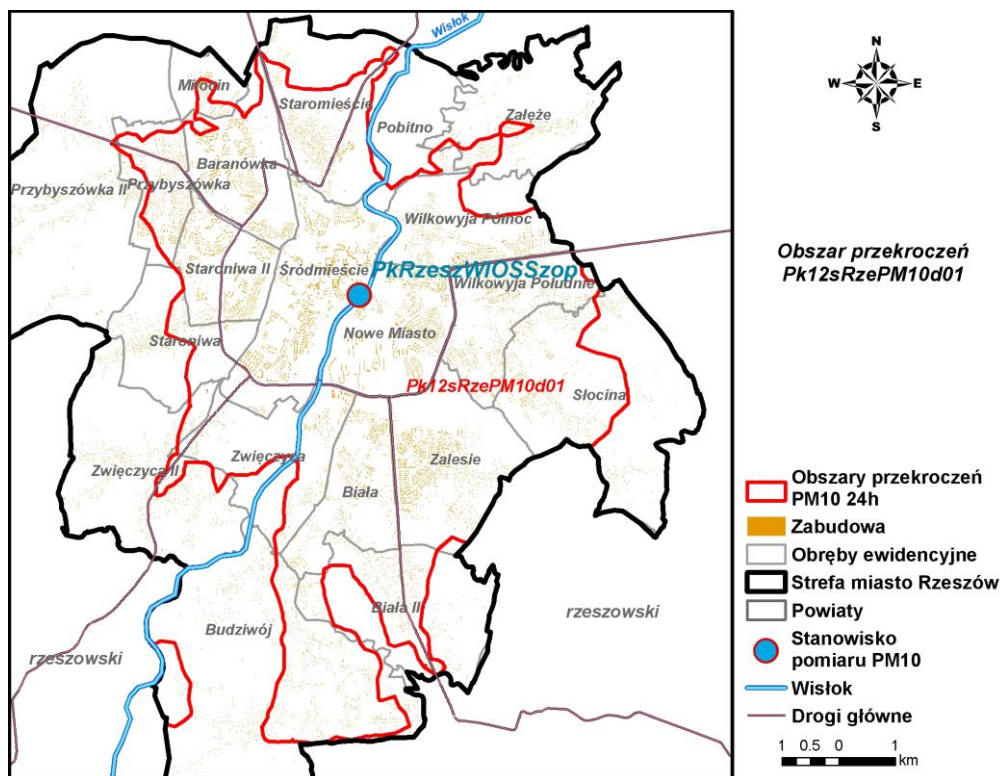
6.6.1. Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń pyłu zawieszonego PM10

6.6.1.1. Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń średnich dobowych pyłu zawieszonego PM10

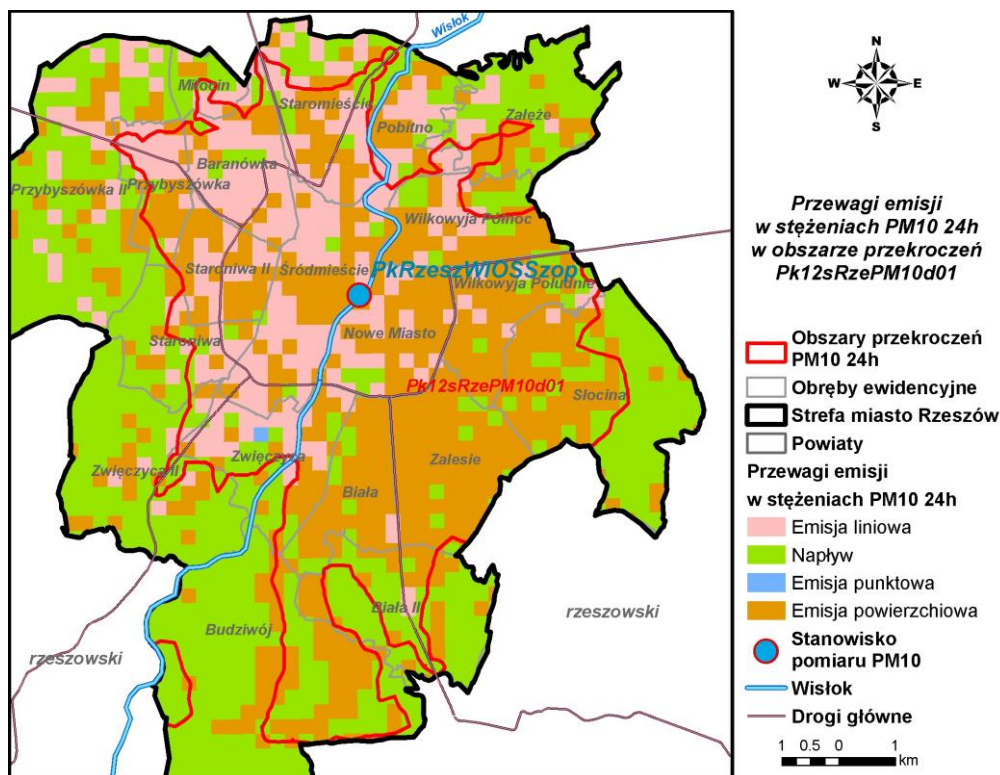
Na terenie strefy miasto Rzeszów stwierdzono występowanie 2 obszarów z przekroczonym poziomem dopuszczalnym stężeń średnich dobowych pyłu zawieszonego PM10.

1. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10d01** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje praktycznie cały zabudowany obszar miasta; zajmuje powierzchnię 53,6 km², zamieszkiwany jest przez 168 300 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 1 794,7 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 138,9 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 65,9 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 164; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 4,8 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 441 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa, emisja liniowa oraz napływ zanieczyszczeń spoza strefy miasto Rzeszów.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

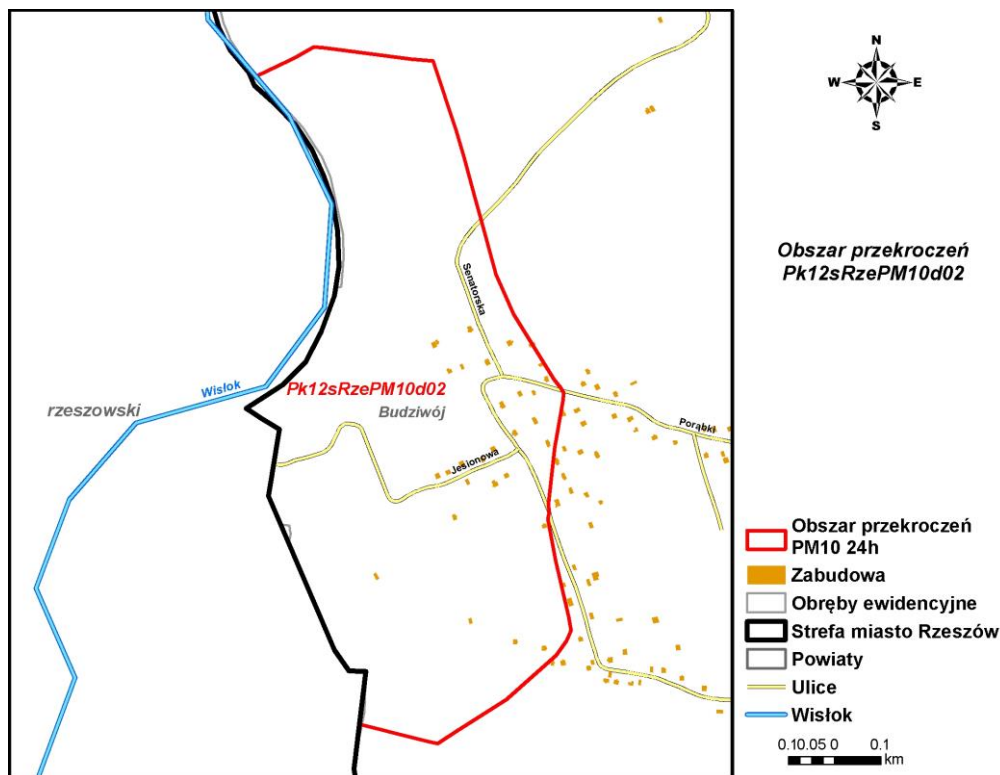
Rysunek 75 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 24h Pk12sRzePM10d01 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Rysunek 76 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 24h w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM10d01 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

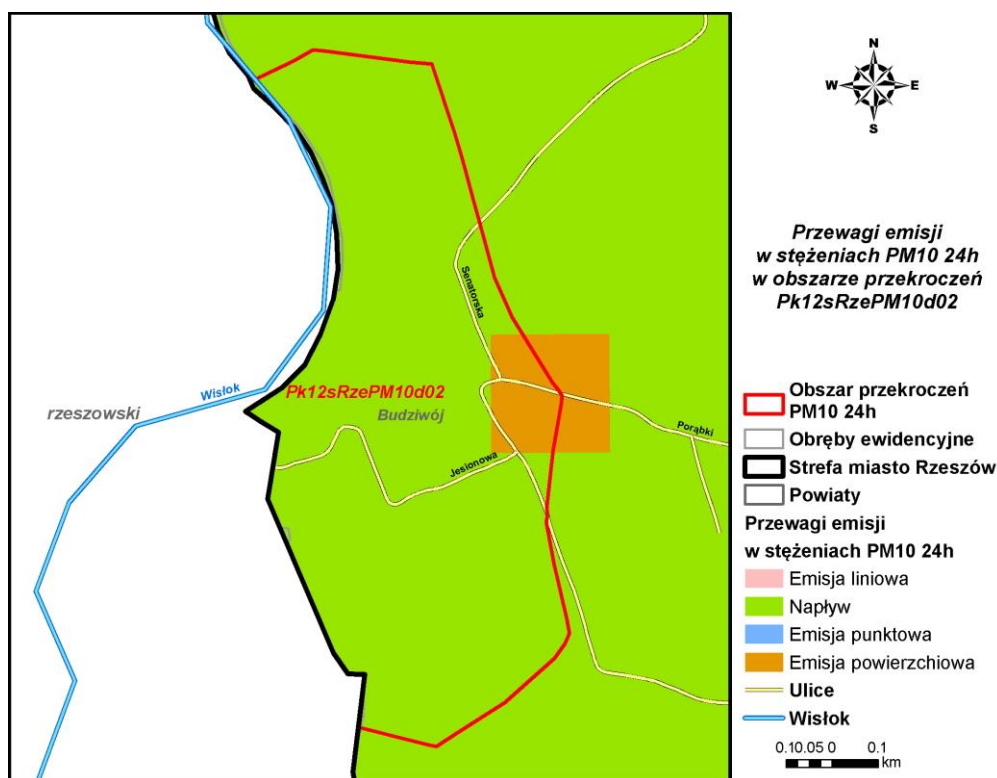
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

2. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10d02** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje niewielki obszar dzielnicy Budziwój; zajmuje powierzchnię 0,9 km², zamieszkiwany jest przez 150 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 3,5 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 56,8 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 29,8 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 42; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,8 km; w stężeniach przeważa napływ zanieczyszczeń spoza strefy miasto Rzeszów.

Rysunek 77 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 24h *Pk12sRzePM10d021* w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

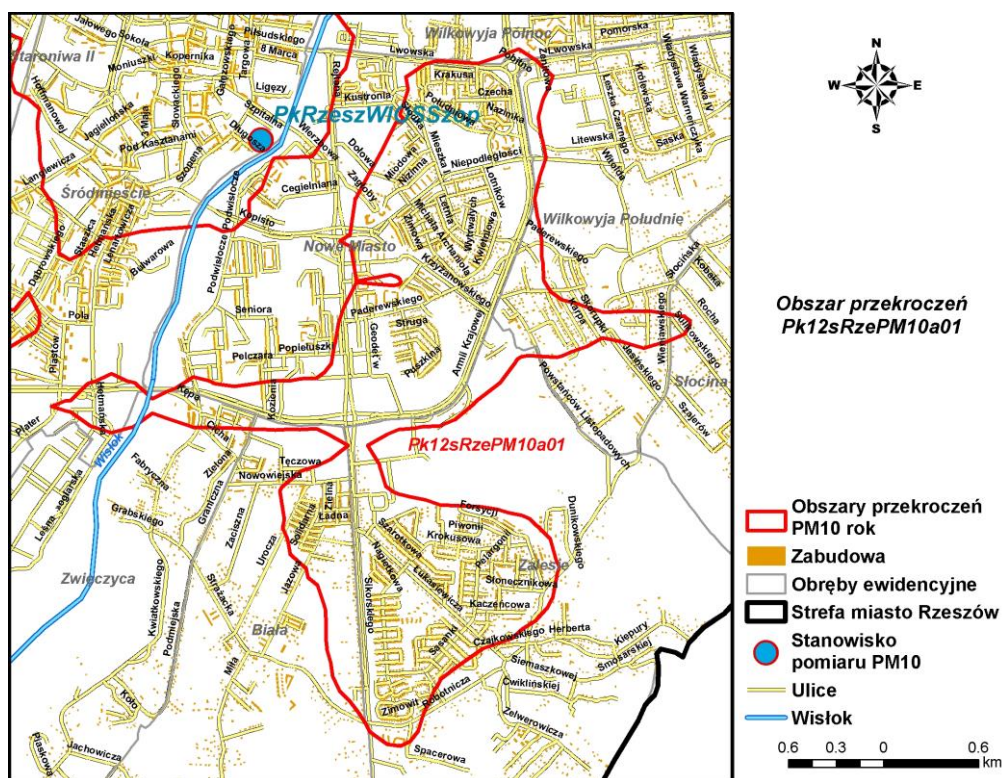
Rysunek 78 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 24h w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM10d02 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

6.6.1.2. Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń średnich rocznych pyłu zawieszonego PM10

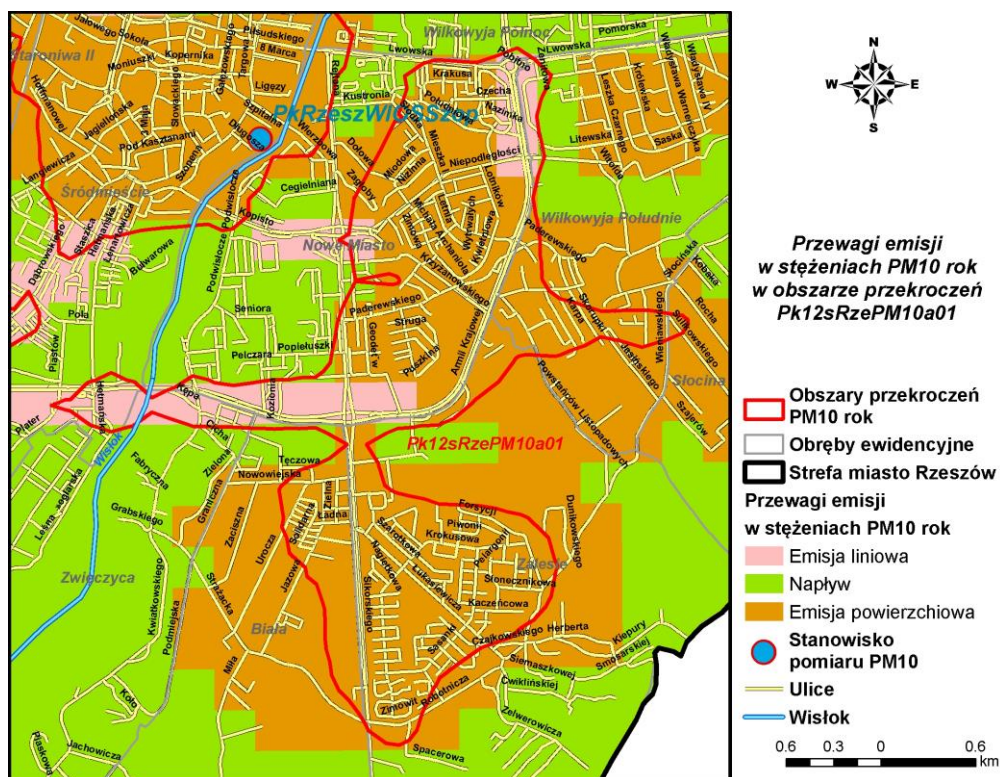
Na terenie strefy miasto Rzeszów stwierdzono występowanie 3 obszarów z przekroczonym poziomem dopuszczalnym stężenia średniego rocznego pyłu zawieszonego PM10.

1. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10a01** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje dzielnice: Nowe Miasto, część dzielnicy Wilkowyje Południe, część dzielnicy Śródmieście; zajmuje powierzchnię 4,7 km², zamieszkiwany jest przez 43 000 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 385,1 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 88,3 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 56,2 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 98; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 2,4 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 81 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa oraz emisja liniowa.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

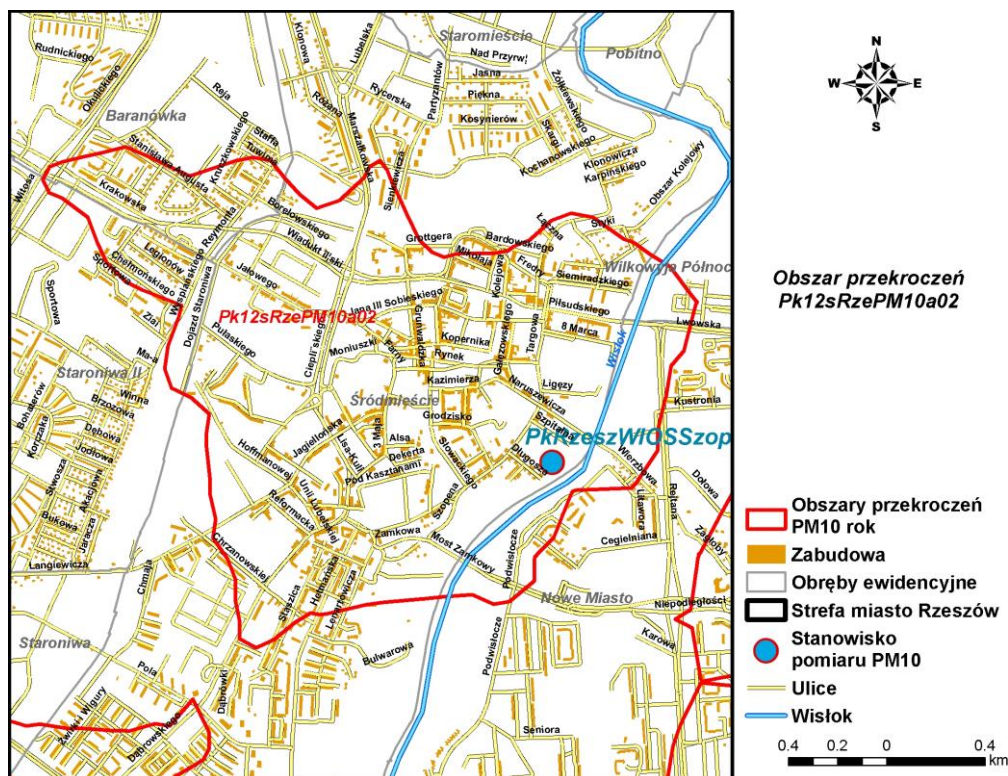
Rysunek 79 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 rok Pk12sRzePM10a01 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Rysunek 80 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 rok w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM10a01 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

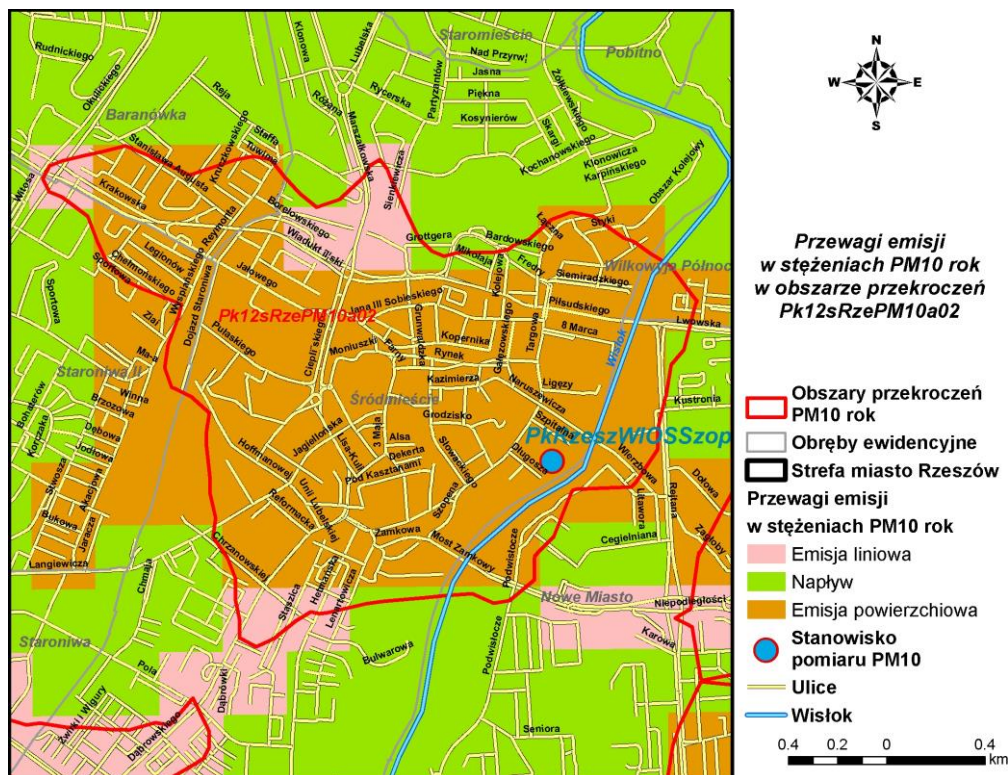
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

2. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10a02** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje dzielnicę Śródmieście; zajmuje powierzchnię 2,9 km², zamieszkiwany jest przez 14 660 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 306,4 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 138,9 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 65,9 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 164; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,8 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 9,2 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa oraz emisja liniowa.

Rysunek 81 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 rok *Pk12sRzePM10a02* w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

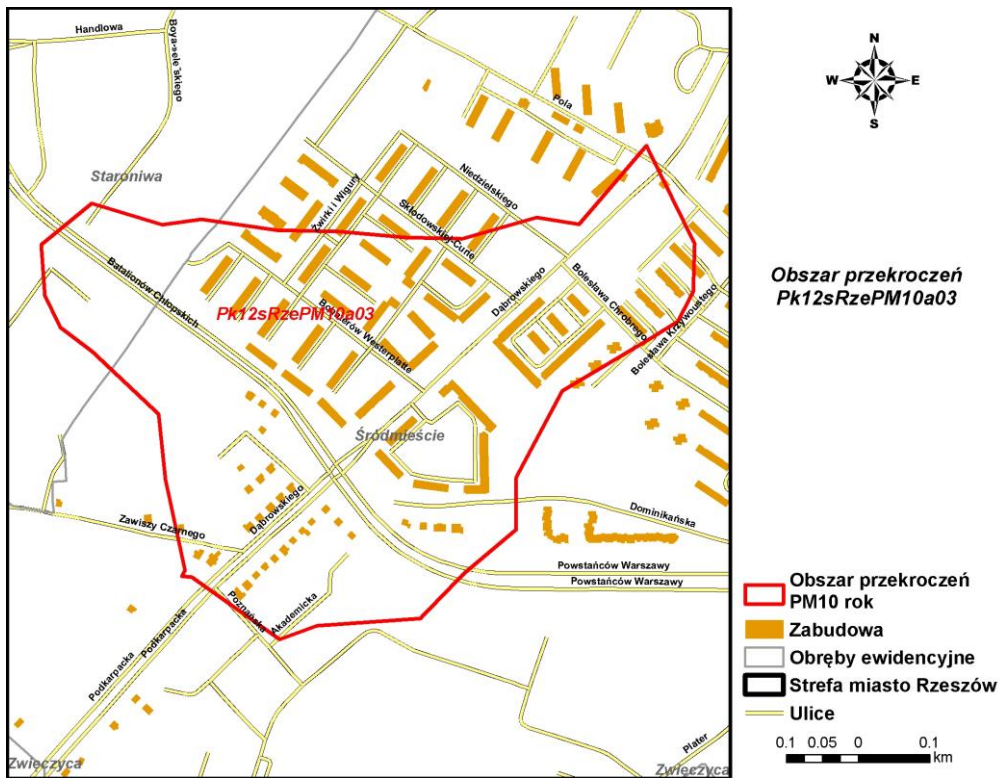
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

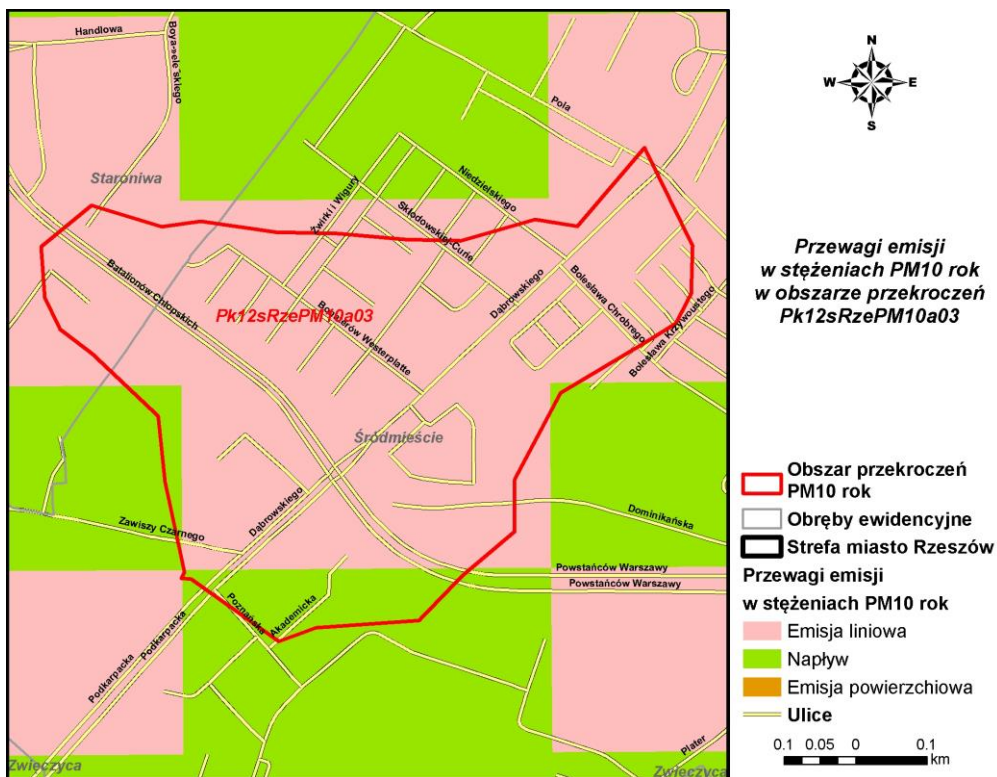
Rysunek 82 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 rok w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM10a02 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

- Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM10a03** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje dzielnicę Śródmieście; zajmuje powierzchnię 0,3 km², zamieszkiwany jest przez 1 485 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 24,1 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 87,5 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 47,8 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 99; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,8 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 9,2 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa oraz emisja liniowa.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 83 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 rok Pk12sRzePM10a03 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

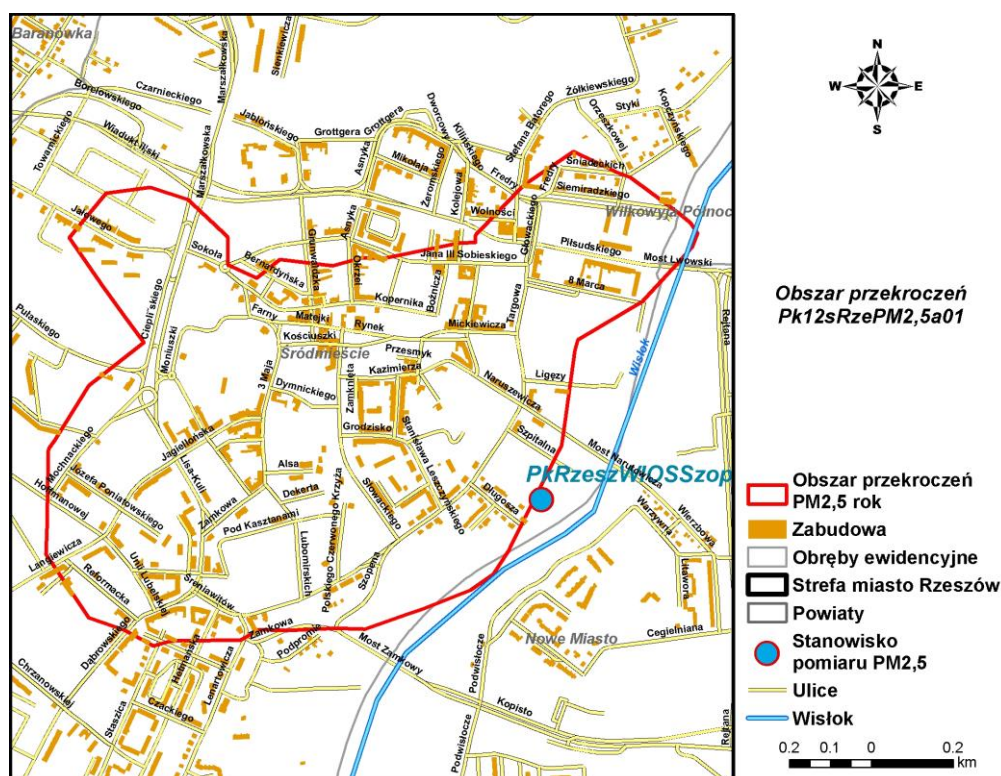
Rysunek 84 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 rok w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM10a03 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

6.6.2. Przekroczenia poziomu dopuszczalnego stężeń średnich rocznych pyłu zawieszonego PM2,5

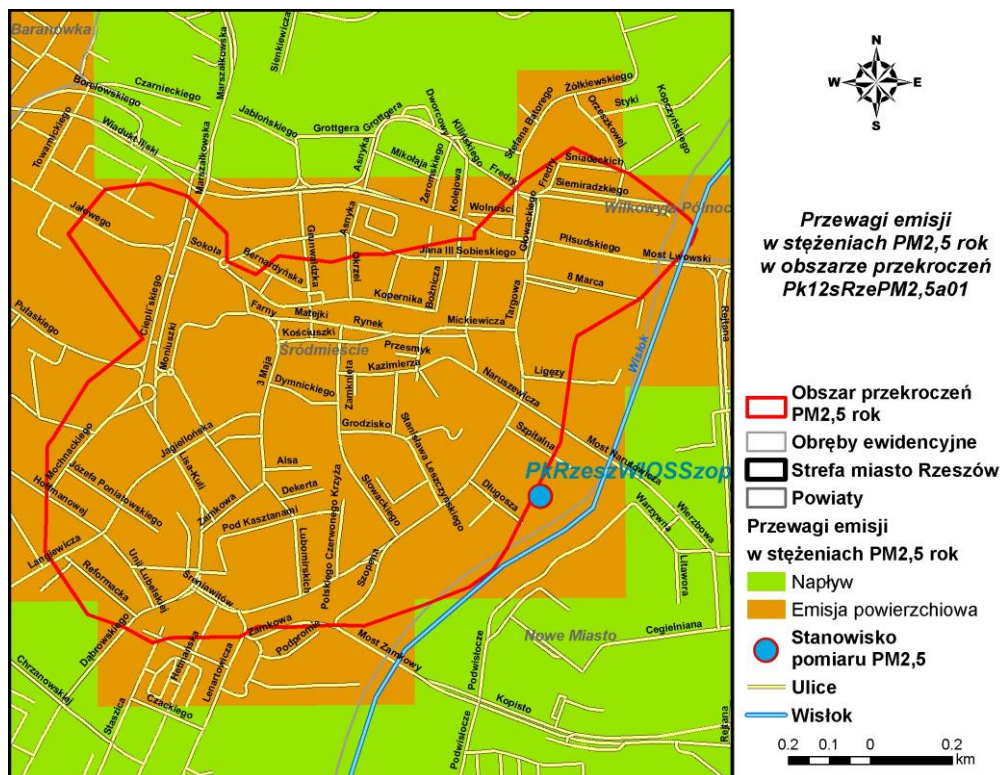
Na terenie strefy miasto Rzeszów stwierdzono występowanie 3 obszarów z przekroczonym poziomem dopuszczalnym stężeń średnich rocznych pyłu zawieszonego PM2,5.

1. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM2,5a01** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje część dzielnicy Śródmieście; zajmuje powierzchnię 1,1 km², zamieszkiwany jest przez 7 100 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM2,5 ze wszystkich typów źródeł wynosi 204,2 Mg; stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 41,1 µg/m³; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,75 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa.

Rysunek 85 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 rok Pk12sRzePM2,5a01 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

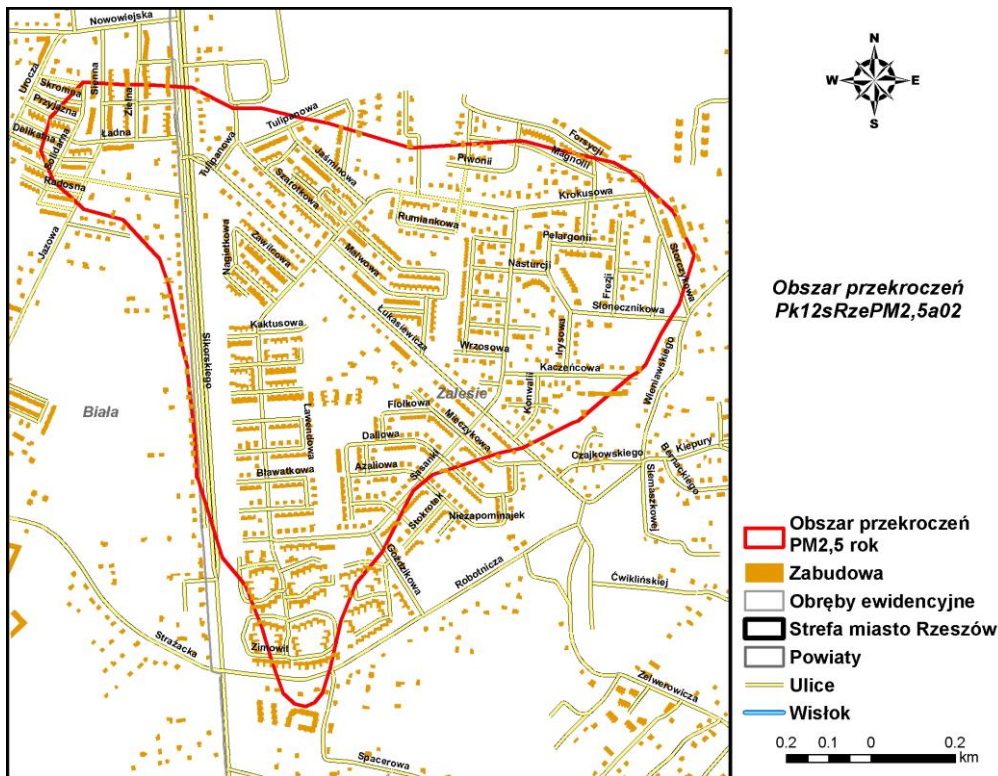
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

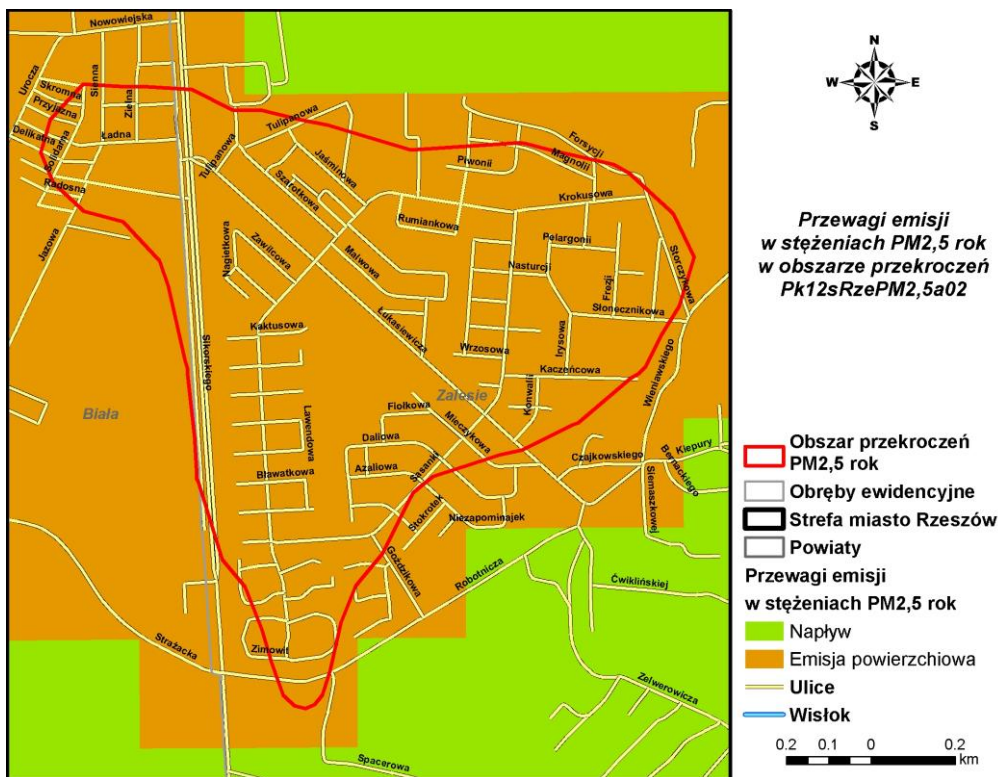
Rysunek 86 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5 rok w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM2,5a01 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

- Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM2,5a02** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje część dzielnicy Zalesie i Biała; zajmuje powierzchnię 1,0 km², zamieszkiwany jest przez 6 690 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM2,5 ze wszystkich typów źródeł wynosi 153,9 Mg; stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 31,8 µg/m³; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,7 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

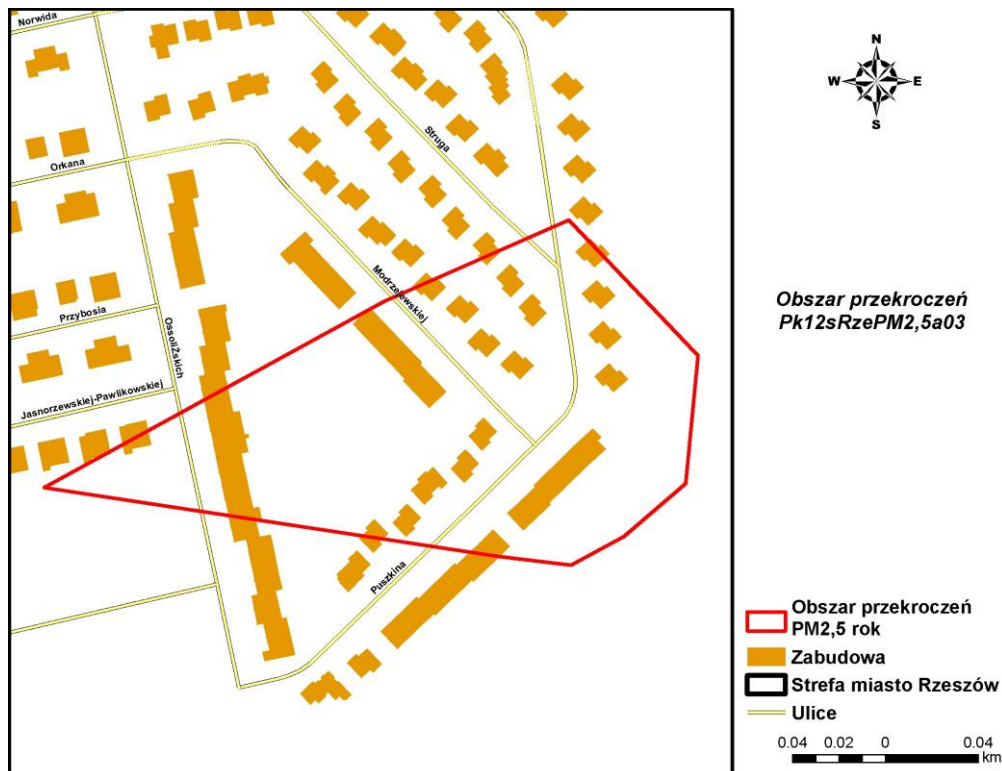
Rysunek 87 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 rok *Pk12sRzePM2,5a02* w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Rysunek 88 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5 rok w obszarze przekroczeń *Pk12sRzePM2,5a02* w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

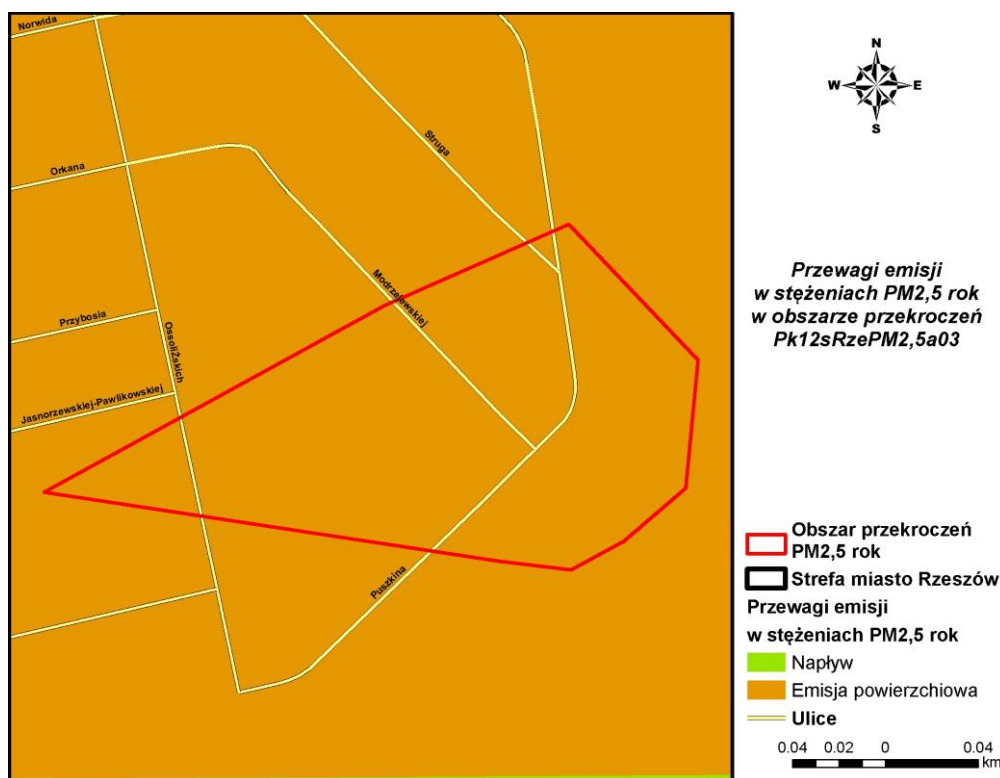
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

3. Obszar przekroczeń **Pk12sRzePM2,5a03** zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje bardzo niewielki fragment dzielnicy Nowe Miasto; zajmuje powierzchnię 0,02 km², zamieszkiwany jest przez 700 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM2,5 ze wszystkich typów źródeł wynosi 10,3 Mg; stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 25,4 µg/m³; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,7 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa.

Rysunek 89 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 rok Pk12sRzePM2,5a03 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 90 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5 rok w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM2,5a03 w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

6.7. Scenariusze naprawcze dla strefy miasto Rzeszów w zakresie zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10

Działania podstawowe wpływające na obniżenie stężeń pyłu zawieszonego PM10

Podstawowe działania naprawcze zmierzające do obniżenia emisji pyłu zawieszonego PM10 w zakresie **emisji komunalnej** w strefie miasto Rzeszów to:

- 1) Podłączenie do sieci ciepłej lub zastosowanie do ogrzewania energii elektrycznej w lokalach, w których jako czynnik grzewczy stosowane są niskosprawne kotły na paliwa stałe, zarówno w zabudowie wielo- jak i jednorodzinnej;
- 2) Wymiana nieefektywnego ogrzewania na paliwa stałe na nowoczesne piece gazowe, zarówno w zabudowie wielo- jak i jednorodzinnej;
- 3) Wymiana nieefektywnego ogrzewania na paliwa stałe na nowoczesne kotły retortowe/peletowe, w zabudowie wielo- jak i jednorodzinnej;
- 4) Termomodernizacja połączona z wymianą źródła grzewczego na nowoczesne.

Wybór wyżej wymienionych źródeł grzewczych podyktowany został najkorzystniejszym w stosunku do ceny zakładanym efektem ekologicznym. Działania tego typu są najczęściej stosowane w ramach wymiany sposobu ogrzewania mieszkań. Zrezygnowano z wprowadzenia alternatywnych źródeł energii (solary oraz geotermia) ze względu na wysokie koszty inwestycyjne oraz ograniczenia techniczno-środowiskowe stosowalności tego typu rozwiązań. Zrezygnowano również ze stosowania jako czynnika grzewczego oleju opałowego ze względu na wysokie koszty tego paliwa. Działaniu nadano kod **PkRzeZSO**.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Podstawowym działaniem wpływającym na zmniejszenie emisji pyłu zawieszonego PM₁₀ z **emisji komunikacyjnej** jest częste czyszczenie jezdni, szczególnie w okresach bezdeszczowych. Poniższa tabela pokazuje skuteczność poszczególnych metod czyszczenia jezdni dla obniżenia emisji pyłu zawieszonego PM₁₀, zawartych w opracowaniu *Wrap Fugitive Dust Handbook*.

Tabela 45 Skuteczność poszczególnych metod czyszczenia jezdni w odniesieniu do emisji pyłu zawieszonego PM₁₀

Technika kontroli	Typ ulicy	Skuteczność (obniżenie emisji PM ₁₀)	Uwagi
Zamiatanie ulic na sucho, bez odkurzania z częstotliwością raz na 14 dni	Ulice lokalne	7%	Średnio po 5,5 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	11%	
Zamiatanie ulic na sucho, z odkurzaniem PM ₁₀ z częstotliwością raz na 14 dni	Ulice lokalne	16%	Średnio po 8,6 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	26%	
Zamiatanie ulic na sucho, bez odkurzania z częstotliwością raz na miesiąc	Ulice lokalne	4%	Średnio po 5,5 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	4%	
Zamiatanie ulic na sucho, z odkurzaniem PM ₁₀ z częstotliwością raz na miesiąc	Ulice lokalne	9%	Średnio po 8,6 dniach od zamiatania osiągnięty zostaje stan zabrudzenia sprzed zamiatania
	Główne arterie	9%	
Mycie na mokro	Wszystkie ulice	100%	W celu uzyskania skuteczności 100% zakłada się całkowite wysuszenie drogi przed wznowieniem ruchu

Źródło: Wrap Fugitive Dust Handbook

W poniższej tabeli zamieszczono szacunkowo wyznaczone (przez BSIPP „Ekometria”) efektywności mycia jezdni w zależności od średniego dobowego ruchu i częstotliwości mycia. Wielkość spadku emisji dotyczy całego mytego odcinka jezdni, w ciągu miesiąca.

Tabela 46 Miesięczne obniżenie emisji pyłu zawieszonego PM₁₀ w zależności od częstości mycia jezdni

SDR \ Częstotliwość mycia	1/m-c	2/m-c	3/m-c	4/m-c	Liczba dni, po których emisja wraca do stanu początkowego
	obniżenie emisji (%)				
do 500	8	16	24	32	5
500 - 5 000	7	11	17	23	3
5 000- 10 000	3	7	11	15	2
> 10 000	2	3	5	7	1

Zamieszczone w powyższej tabeli współczynniki redukcji emisji określono dla 4 grup ulic, w zależności od wielkości średniego dobowego ruchu. W oparciu o wzory dotyczące wyznaczania emisji komunikacyjnej z rozdziału 3.2.4. dla poszczególnych ilości pojazdów określono przykładowe emisje jakie wystąpiłyby, gdyby zaniechano czyszczenia jezdni. Następnie uwzględniono efektywność mycia jezdni oraz czas, w którym emisja wraca do stanu początkowego. W tym celu wykorzystano opracowanie *Fugitive dust background document and technical information document for Best available control measures* wydane przez US-EPA 1992 roku.

W zakresie ograniczenia emisji z transportu drogowego zakłada się redukcję ładunku pyłu unoszonego z jezdni w czasie ruchu samochodów. Zadanie to zostanie osiągnięte przez czyszczenie

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

jezdni, najlepiej na mokro, z częstotliwością około raz w tygodniu, w zależności od możliwości finansowych.

W wyniku realizacji tego działania uzyska się redukcję emisji powierzchniowej pyłu zawieszonego PM10 w strefie miasto Rzeszów o około 18,3 % (120-150 Mg). Omówione działanie otrzymuje kod **PksRzeMMU**. W celu wspomoczenia ww. działania należałoby wyposażyć zarządcę dróg w co najmniej 3 nowoczesne polewaczko-zamiatarki. Działanie to otrzymuje kod **PkRzeZZP**.

Zbadano efekt ekologiczny dwóch wariantów naprawczych zmierzających do obniżenia stężeń pyłu zawieszonego PM10 na terenie miasta Rzeszowa. Rozpatrywano przede wszystkim redukcję emisji z indywidualnych systemów grzewczych, która mają największy wpływ na poziom substancji w powietrzu, obniżenie emisji w wyniku czyszczenia jezdni oraz obniżenie napływu zanieczyszczeń na teren strefy.

W wyniku poniższych analiz zostały wybrane najbardziej efektywne działania – zaproponowane do realizacji w rozdziale „Harmonogram rzeczowo – finansowy działań naprawczych zmierzających do ograniczenia zanieczyszczenia”

WARIANT 0 (optymalny)

W pierwszej kolejności, w ramach zaproponowanych działań uwzględniono działania zawarte w uchwalonym programie ochrony powietrza dla Rzeszowa za 2011 r. (Uchwała nr XXXIII/609/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów” z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu). Ze względu na wspólne źródła odpowiedzialne za przekroczenia obu substancji sprawdzono wpływ obniżenia emisji zastosowanego w wariantcie optymalnym na stężenia pyłu zawieszonego PM10. Zastosowane w wariantcie rozwiązania są możliwe do zastosowania i nie powodują nadmiernych kosztów społecznych oraz ekonomicznych

Równoległe z Programem Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów ze względu na przekroczenie poziomu docelowego B(a)P opracowany został Program Ochrony Powietrza dla strefy podkarpackiej ze względu na przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego B(a)P. **Zaproponowane w nim działania naprawcze będą miały niewątpliwie korzystny wpływ na jakość powietrza w strefie miasto Rzeszów, gdyż przyczynią się do obniżenia stężeń z emisji napływowej.**

W ramach wariantu optymalnego (z obowiązującego Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów) przyjęto opracowanie i wdrożenie Programu Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE), obejmującego likwidację połowy powierzchni w lokalach ogrzewanych paliwem stałym na terenie miasta (700 000 m²) oraz wymianę na ogrzewanie bezemisyjne. Poniżej przedstawiono główne założenia PONE wraz z szacunkowym zestawieniem kosztów:

Tabela 47 Główne założenia PONE dla miasta Rzeszowa wraz z szacunkiem kosztów

Lp.	Działanie	Powierzchnia lokali [m ²]	Koszt [mln zł.]
1	Podłączenie do sieci ciepłej lub wymiana na ogrzewanie elektryczne lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum	90 000	Podłączenie do sieci: 6,25* Zamiana na elektryczne: 15,6
2	Podłączenie do sieci ciepłej lub wymian na ogrzewanie elektryczne lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodzinym w Centrum	7 000	Podłączenie do sieci: 0,7* Zamiana na elektryczne: 0,96
3	Likwidacja źródeł na paliwa stałe i wymiana na piece na gaz ziemny, olej lub elektryczne w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum.	45 000	1,8

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

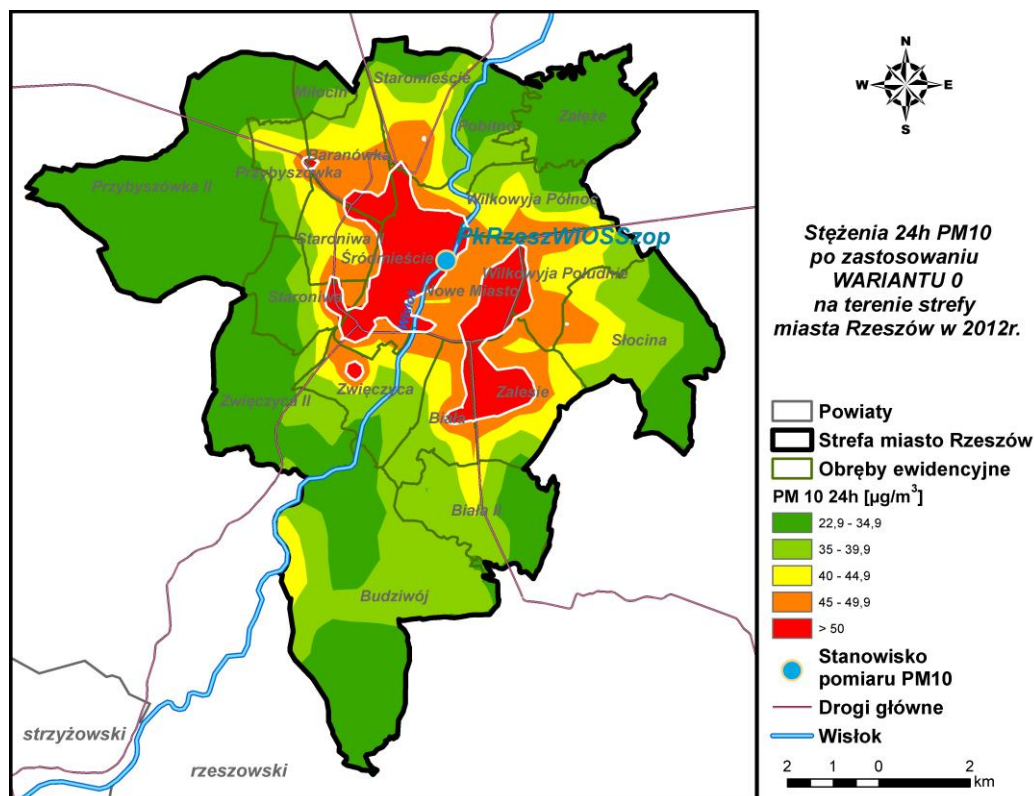
Lp.	Działanie	Powierzchnia lokali [m ²]	Koszt [mln zł.]
4	Likwidacja źródeł na paliwa stałe i wymiana na piece na gaz ziemny, olej lub elektryczne w mieszkalnictwie jednorodzinym poza Centrum.	558 000	46,5
RAZEM		700 000	55,25

* bez kosztów rozbudowy sieci ciepłej i przyłączy

Źródło: Uchwała nr XXXIII/609/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów”

Rezultatem realizacji powyższego scenariusza będzie obniżenie emisji pyłu zawieszonego PM10 z ogrzewania indywidualnego o 50% (ok. 84,7 Mg).

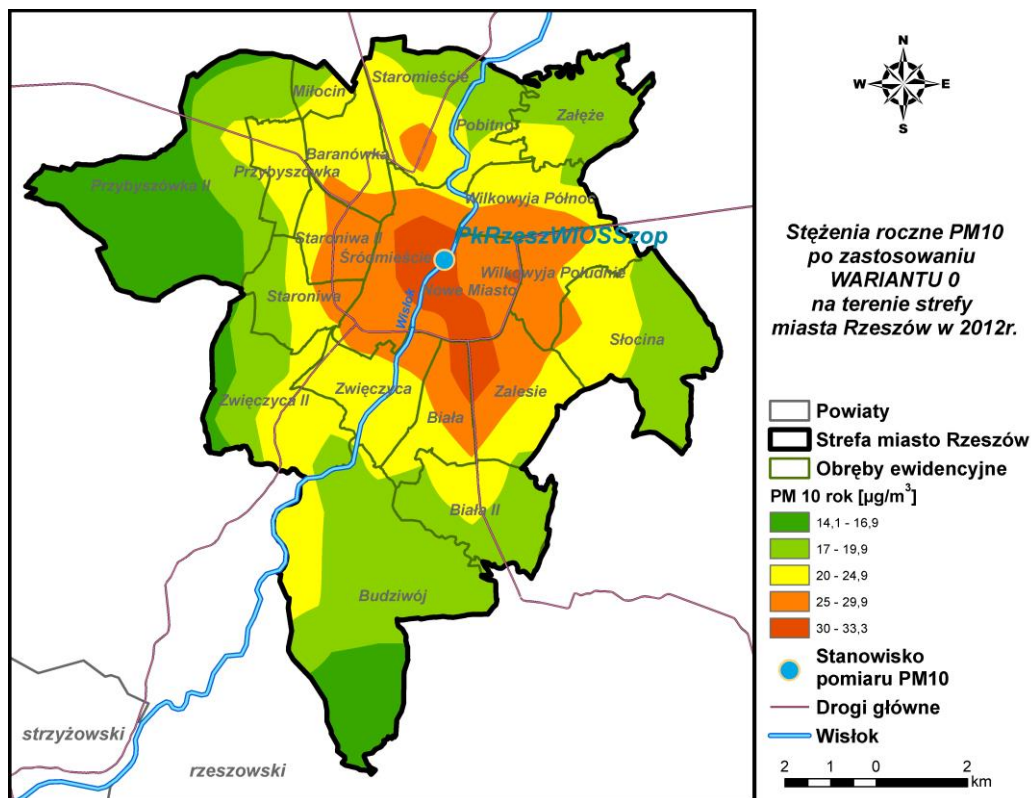
Zastosowanie wariantu 0 nie przyniesie oczekiwanych skutków dla obniżenia stężeń średnich dobowych pyłu zawieszonego PM10. Prognozuje się, że najwyższe wartości stężeń pyłu zawieszonego PM10 po realizacji działań będą występować w Śródmieściu, gdzie będą dochodzić do 75 µg/m³.

Rysunek 91 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24 h w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 0 (optymalnego)

Równocześnie po zastosowaniu wariantu optymalnego zostanie uzyskany wystarczający efekt obniżenia stężeń dla wartości średniorocznych.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 92 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 0 (optymalnego)

WARIANT 1

Wariant 1 jest wariantem maksymalnym – założono w nim całkowitą likwidację w mieście źródeł, w których jako paliwo stosowane są węgiel kamienny oraz drewno. W ramach tego scenariusza założono likwidację 1,4 mln m² lokali opalanych węglem oraz drewnem i wymianę na źródła bezemisyjne oraz oszacowano koszt przedsięwzięcia:

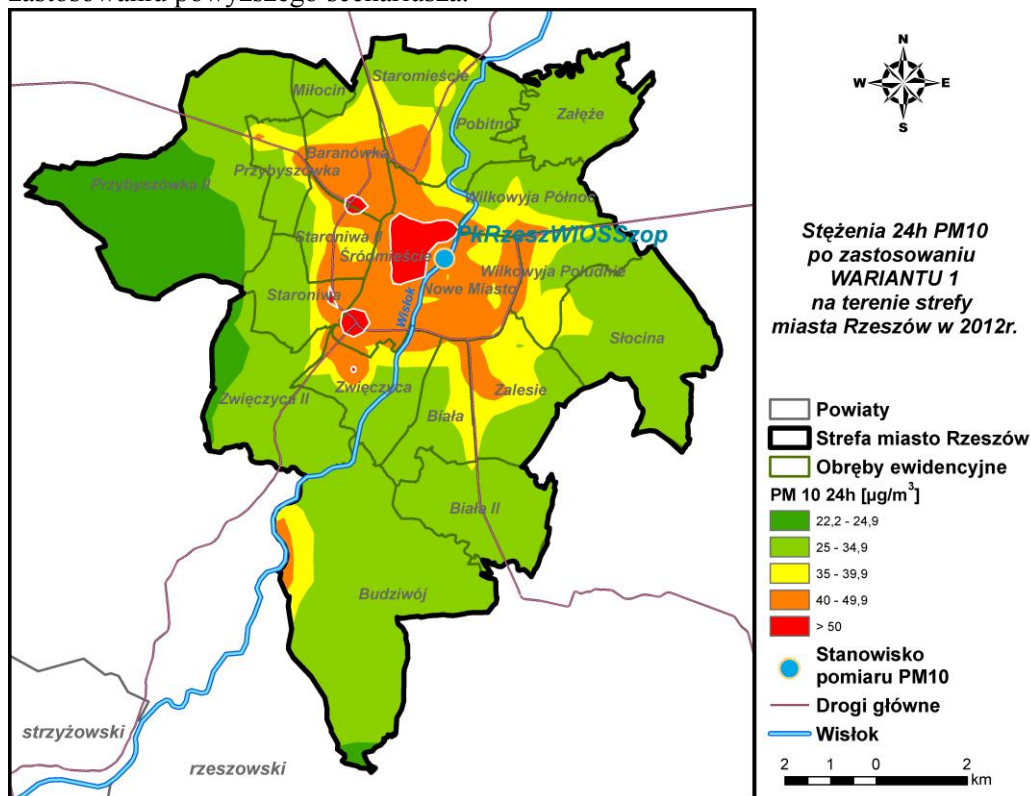
Tabela 48 Zestawienie działań i ich kosztów zaproponowanych w ramach wariantu 1

Lp.	Działanie	Powierzchnia lokali [m ²]	Koszt [mln zł.]
1	Podłączenie do sieci ciepłej lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe (w tym piece starego typu) w mieszkalnictwie wielorodzinnym w Centrum.	180 000	12,5*
2	Podłączenie do sieci ciepłej lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie jednorodzinym w Centrum.	14 000	1,4*
3	Likwidacja źródeł na paliwa stałe i wymiana na piece na gaz ziemny, olej lub elektryczne w mieszkalnictwie wielorodzinnym poza Centrum.	90 000	3,6
4	Likwidacja źródeł na paliwa stałe i wymiana na piece na gaz ziemny, olej lub elektryczne w mieszkalnictwie jednorodzinym poza Centrum.	1 116 000	93
RAZEM		1 400 000	110,5

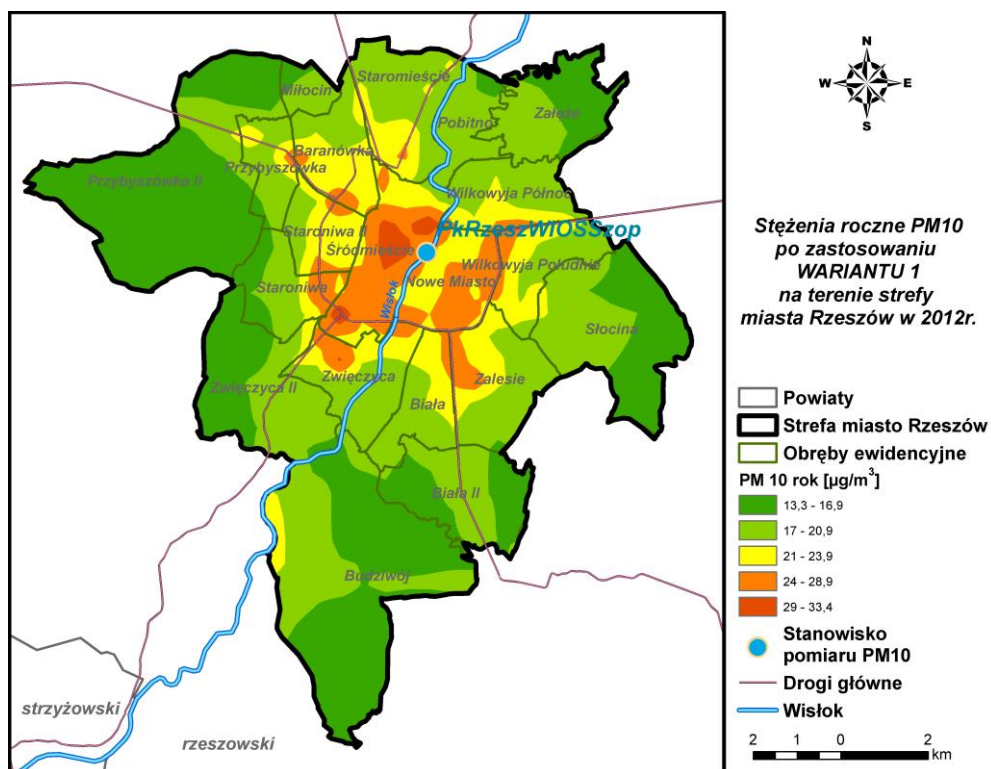
* bez kosztów rozbudowy sieci ciepłej i przyłączy

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Poniżej przedstawiono prognozowany rozkład stężeń pyłu zawieszonego PM10 po zastosowaniu powyższego scenariusza.

Rysunek 93 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 1

Rysunek 94 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 1

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rozkład stężeń po zastosowaniu wariantu 1 wskazuje, że oczekiwany efekt ekologiczny w postaci obniżenia stężeń co najmniej do poziomu dopuszczalnego nie został osiągnięty, mimo zastosowania tak szeroko zakrojonych działań naprawczych. W centrum miasta stężenia średnie dobowe pyłu zawieszonego PM10 będą nadal przekraczać poziom dopuszczalny.

Powyższe analizy, w tym także analizy stężeń kształtowanych przez różne typy emisji, pozwalają sformułować wniosek, że obniżenie stężeń pyłu zawieszonego PM10 w Rzeszowie co najmniej do poziomu dopuszczalnego jest bardzo trudne. Całkowite zlikwidowanie ogrzewania indywidualnego stosującego paliwa stałe spowoduje niemożliwe do udźwignięcia obciążenie finansowe dla samorządu i osób fizycznych oraz może się okazać niewykonalne technicznie. Ponadto wysokie stężenia w znacznej mierze spowodowane są napływem spoza miasta.

Ze względu na zbyt wysokie koszty finansowe, społeczne działań założonych w wariantcie 1, ostatecznie w harmonogramie rzeczowo-finansowym zaproponowano realizację działań z wariantu 0 (optymalnego), które mają realną szansę realizacji. Działaniu nadano kod **PkRzeZSO**.

Działania dodatkowe wpływające na obniżenie stężeń pyłu zawieszonego PM10 w sposób bezpośredni lub pośredni

Bardzo ważnym elementem związanym z działaniami długoterminowymi jest system promocji zachowań proekologicznych wśród obywateli. Konieczne jest uświadomienie ludzi jak groźne jest zanieczyszczenie powietrza pyłami PM10 i PM2,5, jakie choroby może powodować, a przede wszystkim jak zmienić codzienne zachowania, aby jak najmniej przyczyniać się do jego powstawania. W tym celu konieczne jest organizowanie różnego rodzaju akcji informacyjnych, bezpośrednich, ale również w mediach czy w Internecie (ulotki informacyjne, happeningi, programy edukacyjne, ogłoszenia w mediach). Wyrobienie w ludziach dobrego nawyku można wówczas wykorzystać przy wdrażaniu działań krótkoterminowych. Działaniom edukacyjnym nadaje się kod **PkRzeEEk**.

W ramach obniżenia emisji komunalno-bytowej, w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, należy stosować odpowiednie przepisy, umożliwiające ograniczenie emisji pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5. Przepisy te mogą dotyczyć min. układu zabudowy zapewniającego przewietrzanie miasta, wprowadzania zieleni izolacyjnej, zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz ustaleniu sposobu zaopatrzenia w ciepło (dla centrum miasta – zakaz instalowania kominków; dla nowych budynków jednorodzinnych – stosowanie ogrzewania proekologicznego; dla nowych budynków wielorodzinnych – włączenia do sieci ciepłej), a ponadto powinny dotyczyć zakazu likwidacji sieci ciepłej i przyłączy oraz zmiany ogrzewania zbiorowego (z sieci ciepłej) na indywidualne. Działanie to obejmuje ponadto uchwalenie planów zagospodarowania przestrzennego na obszarach przekroczeń wskazanych w Programie Ochrony Powietrza (jeżeli nie ma obowiązujących) oraz zawarcie w nich zapisów dotyczących zakazu likwidacji sieci ciepłej i przyłączy oraz zmiany ogrzewania zbiorowego (z sieci ciepłej) na indywidualne. Działaniu nadaje się kod **PkRzePZP**.

Należy ponadto wprowadzić odpowiednie zapisy do Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Rzeszowa, zakazujące spalania odpadów biodegradowalnych na terenie ogrodów działkowych oraz posesji – kod działania **PkRzeUCP**.

Do działań naprawczych włączono ponadto stworzenie i utrzymywanie systemu informowania mieszkańców o aktualnym stanie zanieczyszczenia powietrza oraz o jego wpływie na zdrowie – kod działania **PkRzeSIM**.

Kolejnym działaniem jest systematyczne podłączanie do sieci ciepłej zakładów przemysłowych, spółek miejskich i budynków użyteczności publicznej (likwidacja ogrzewania węglowego) w rejonie gdzie sieć ciepła istnieje lub jeśli są możliwości techniczne wykonania sieci i

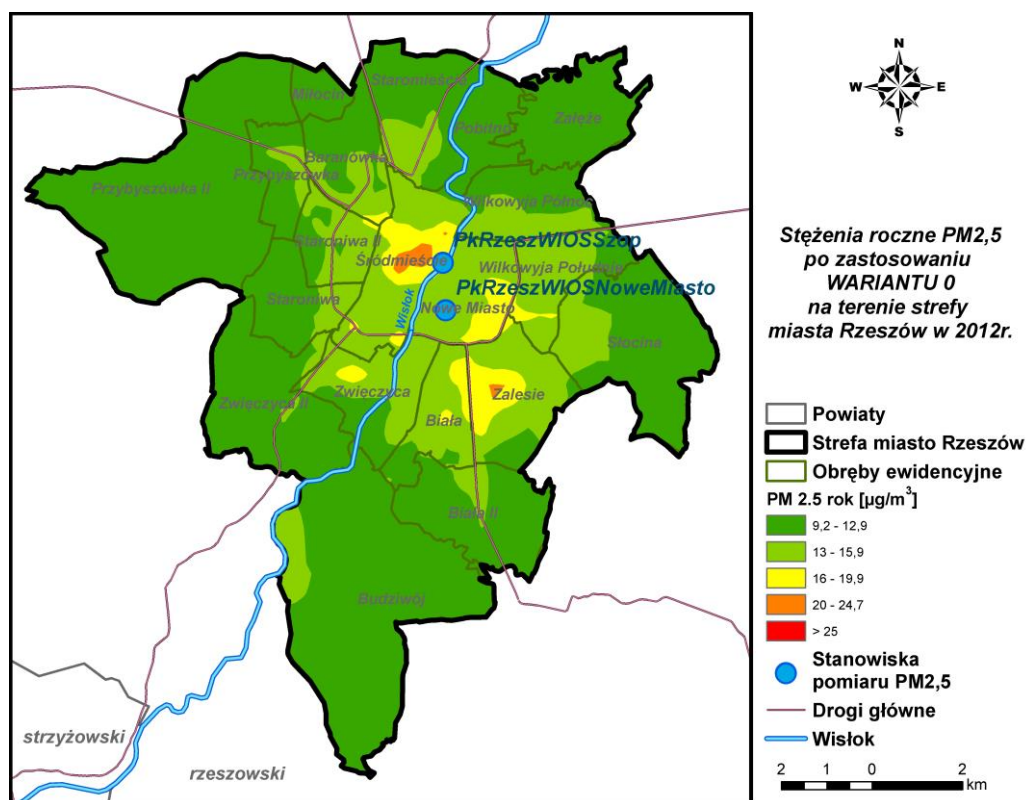
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

przyłączy ciepłych (MPEC – Rzeszów Sp. z o.o. cały czas rozbudowuje swoje sieci ciepłownicze).–
kod działania **PkRzePSC**.

Ze względu na duży napływ zanieczyszczeń spoza strefy konieczne jest rozszerzenie działań na teren całego województwa podkarpackiego. Dlatego proponuje się systematyczną wymianę starych, niskosprawnych kotłów, w których spalane jest paliwo stałe (węgiel) na nowoczesne kotły wysokiej sprawności (retortowe lub gazowe) lub włączanie budynków do istniejących sieci ciepłych oraz termomodernizacja budynków, w których dokonano wymiany źródła ciepła w celu zwiększenia ich efektywności energetycznej kod działania - **PkRzeWEEG**.

6.8. Scenariusze naprawcze dla strefy miasto Rzeszów w zakresie zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM2,5

Określając scenariusze naprawcze w zakresie zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM2,5, w pierwszej kolejności przeanalizowano wpływ działań naprawczych zaproponowanych dla obniżenia stężeń pyłu zawieszonego PM10 w wariantcie 0 optymalnym (działanie naprawcze o kodzie: **PksPkZSO i PksPkMMU**). Po przeliczeniu modelowym tego wariantu okazało się, że stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie miasto Rzeszów obniżyły się poniżej poziomu dopuszczalnego, czyli działania naprawcze w zakresie pyłu zawieszonego PM10 okazały się skuteczne w przypadku pyłu zawieszonego PM2,5.

Rysunek 95 Stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 0 (optymalnego)

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

7. Plan Działań Krótkoterminowych dla strefy miasto Rzeszów

7.1. Część opisowa

7.1.1. Analiza stanu jakości powietrza w strefie

Zadaniem Planu Działań Krótkoterminowych (PDK), w myśl art. 92 ust. 1 ustawy *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232), jest zmniejszenie ryzyka wystąpienia przekroczeń stężeń zanieczyszczeń oraz ograniczenie skutków i czasu trwania zaistniałych przekroczeń.

Dla strefy miasto Rzeszów (kod strefy PL1801) Plan Działań Krótkoterminowych uchwała się dla następującego zanieczyszczenia:

- pyłu zawieszonego PM10,
- pyłu zawieszonego PM2,5.

Poziomy stężeń zanieczyszczeń dla tych substancji zostały określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1031) i wynoszą:

1. Dla pyłu zawieszonego PM10

POZIOM DOPUSZCZALNY

- Pył zawieszony PM10 o okresie uśredniania wyników 24 godziny - **50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** ,
Dopuszczalna częstość przekraczania w ciągu roku – 35 dni;
- Pył zawieszony PM10 o okresie uśredniania wyników pomiarów rok kalendarzowy –
40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

POZIOM INFORMOWANIA

- Pył zawieszony PM10 o okresie uśredniania wyników 24 godziny - **200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** ,

POZIOM ALARMOWY

- Pył zawieszony PM10 o okresie uśredniania wyników 24 godziny - **300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** ,

2. Dla pyłu zawieszonego PM2,5

POZIOM DOPUSZCZALNY dla wartości średniorocznej, ze względu na ochronę zdrowia ludzi – **25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** , do osiągnięcia do 2015 roku oraz **20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** do 2020 r. Do 2015 poziom dopuszczalny może być powiększany o margines tolerancji:

Tabela 49 Wartości marginesu tolerancji dla pyłu zawieszonego PM2,5

Nazwa/Rok		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Margines tolerancji	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	4	3	2	1	1	0
Poziom dopuszczalny wraz z marginesem tolerancji	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	29	28	27	26	26	25

W strefie miasto Rzeszów w roku 2012 zanotowano przekroczenie :

- Średniego dobowego poziomu dopuszczalnego (50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) pyłu zawieszonego PM10;
- Średniego rocznego poziomu dopuszczalnego (40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) pyłu zawieszonego PM10;
- Średniego rocznego poziomu dopuszczalnego (25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) pyłu zawieszonego PM2,5;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Obszar, na którym występują niekorzystne warunki jakościowe powietrza, sytuacje smogowe i wysokie stężenia pyłu zawieszonego PM10 obejmuje praktycznie cały zabudowany obszar miasta Rzeszów, natomiast wysokie stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 występują w dzielnicach Śródmieście i Zalesie.

Obszary przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w strefie miasto Rzeszów wraz z powodem wystąpienia przekroczeń

Nr	Kod obszaru	Lokalizacja	Opis	Powód wystąpienia przekroczeń
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10 24h</i>				
1	Pk12sRzePM10d01	Rzeszów	Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje praktycznie cały zabudowany obszar miasta; zajmuje powierzchnię 53,6 km ² , zamieszkiwany jest przez 168 300 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 1 794,7 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 138,9 μg/m ³ , stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 65,9 μg/m ³ ; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 164; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 4,8 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 441 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa, emisja liniowa oraz napływ zanieczyszczeń spoza strefy miasto Rzeszów.	Przeważa emisja z ogrzewania indywidualnego, komunikacji oraz napływowa
2	Pk12sRzePM10d02	Rzeszów	Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje niewielki obszar dzielnicy Budziwój; zajmuje powierzchnię 0,9 km ² , zamieszkiwany jest przez 150 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 3,5 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 56,8 μg/m ³ , stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 29,8 μg/m ³ ; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 42; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,8 km; w stężeniach przeważa napływ zanieczyszczeń spoza strefy miasto Rzeszów.	Przeważa emisja napływowa
<i>Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10 rok</i>				
1	Pk12sRzePM10a01	Rzeszów	Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje dzielnice: Nowe Miasto, część dzielnicy Wilkowyje Południe, część dzielnicy Śródmieście; zajmuje powierzchnię 4,7	Przeważa emisja z ogrzewania indywidualnego

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

			<p>km², zamieszkiwany jest przez 43 000 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 385,1 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 88,3 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 56,2 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 98; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 2,4 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 81 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa oraz emisja liniowa.</p>	
2	Pk12sRzePM10a02	Rzeszów	<p>Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje dzielnicę Śródmieście; zajmuje powierzchnię 2,9 km², zamieszkiwany jest przez 14 660 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 306,4 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 138,9 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 65,9 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 164; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,8 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 9,2 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa oraz emisja liniowa.</p>	Przeważa emisja z ogrzewania indywidualnego
3	Pk12sRzePM10a03	Rzeszów	<p>Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje dzielnicę Śródmieście; zajmuje powierzchnię 0,3 km², zamieszkiwany jest przez 1 485 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek pyłu zawieszonego PM10 ze wszystkich typów źródeł wynosi 24,1 Mg; stężenia średnie dobowe osiągają maksymalnie 87,5 µg/m³, stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 47,8 µg/m³; maksymalna liczba przekroczeń poziomu dopuszczalnego wynosi 99; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,8 km; długość drogi w obszarze przekroczeń: 9,2 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa oraz emisja liniowa.</p>	Przeważa emisja z komunikacji
Obszary z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM2,5 rok				
1	Pk12sRzePM2,5a01	Rzeszów	<p>Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje część dzielnicy Śródmieście; zajmuje</p>	Przeważa emisja z ogrzewania indywidualnego

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

			powierzchnię 1,1 km ² , zamieszkiwany jest przez 7100 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek PM2,5 ze wszystkich typów źródeł wynosi 204,2 Mg; stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 41,1 µg/m ³ ; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,75 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa.	
2	Pk12sRzePM2,5a02	Rzeszów	Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje część dzielnicy Zalesie i Biała; zajmuje powierzchnię 1,0 km ² , zamieszkiwany jest przez 6690 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek PM2,5 ze wszystkich typów źródeł wynosi 153,9 Mg; stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 31,8 µg/m ³ ; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,7 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa.	Przeważa emisja z ogrzewania indywidualnego
3	Pk12sRzePM2,5a03	Rzeszów	Obszar przekroczeń zlokalizowany jest na terenie miasta Rzeszowa i obejmuje bardzo niewielki fragment dzielnicy Nowe Miasto; zajmuje powierzchnię 0,02 km ² , zamieszkiwany jest przez 700 osób; jest to obszar o charakterze miejskim; emitowany ładunek PM2,5 ze wszystkich typów źródeł wynosi 10,3 Mg; stężenia średnie roczne osiągają maksymalnie 25,4 µg/m ³ ; skala przestrzenna położenia źródeł emisji poddanych działaniu naprawczemu: 0,7 km; w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa.	Przeważa emisja z ogrzewania indywidualnego

Głównymi i znacząco przeważającymi (udział w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 do 80,2%, a pyłu zawieszonego PM2,5 do 71,3%) powodem występowania obszaru z przekroczonymi poziomami dopuszczalnymi dla pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 jest ogrzewanie indywidualne oraz, szczególnie w obszarze przekroczeń Pk12sRzePM10a03 emisja z komunikacji (do 96,4%).

Dlatego też bardzo dużym problemem jest zaproponowanie i zastosowanie takich działań krótkoterminowych, które byłyby skuteczne w ograniczaniu wysokich zanieczyszczeń powietrza i redukcji obszaru przekroczeń.

Aby działania krótkoterminowe były skuteczne, konieczne jest przede wszystkim efektywne wdrożenie działań długoterminowych. Ponadto ze względu na wspólne źródła emisji wpływające istotnie na stan jakości powietrza w strefie, plan działań krótkoterminowy powinien być tożsamy dla pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5.

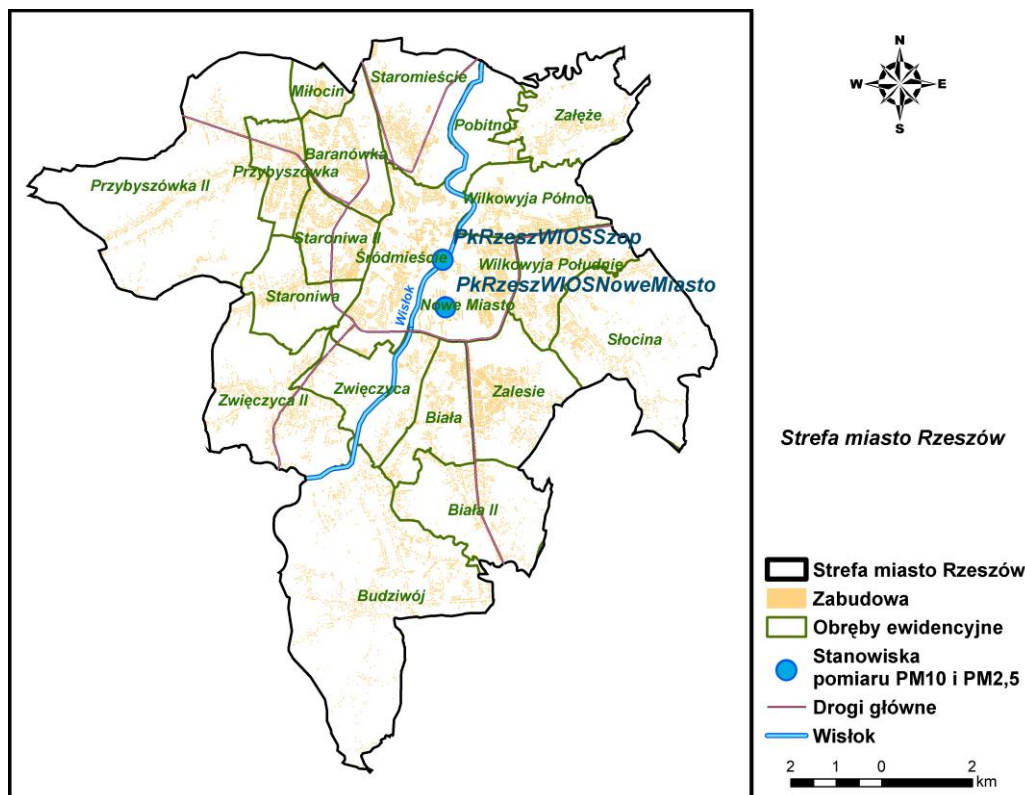
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 50 Uwarunkowania czasowo-przestrzenne możliwości występowania wysokich wartości stężeń pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5

Substancja zanieczyszczająca	Okres w roku	Warunki meteorologiczne sprzyjające kumulacji zanieczyszczeń	Obszar zagrożeń
PM10, PM2,5	okres grzewczy (październik – kwiecień)	występowanie warstwy inwersyjnej, niskie temperatury (poniżej - 10 st. C), niskie prędkości wiatru oraz cisze	miasta, aglomeracje, w szczególności dzielnice z ogrzewaniem indywidualnym, węglowym
PM10, PM2,5	okres letni (maj - wrzesień)	Długie okresy bez opadów, niskie prędkości wiatru oraz cisze	miasta i aglomeracje, obszary rolnicze
PM2,5	Cały rok	niskie prędkości wiatru oraz cisze	Kaniony uliczne o bardzo dużym natężeniu ruchu

Plan Działań Krótkoterminowych opracowywany jest dla strefy miasto Rzeszów o kodzie PL1801. Rzeszów położony jest w centrum regionu Polski południowo-wschodniej, w obszarze Euroregionu Karpaty, w odległości około 90-100 km od przejść granicznych z Ukrainą i Słowacją.

Rzeszów jest miastem na prawach powiatu, stolicą województwa podkarpackiego. Jest największym z 45 miast tego województwa.

Rysunek 96 Strefa miasto Rzeszów

Monitorowanie stanu jakości powietrza ma charakter ciągły i wykonywane jest przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Od 2010 r. nadzór nad wszystkimi

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

stacjami pomiarowymi sprawuje WIOŚ. Wyniki pomiarów są weryfikowane, analizowane i archiwizowane w wojewódzkiej bazie JPOAT.

Na terenie strefy miasto Rzeszów funkcjonuje jedno stanowisko pomiaru stężeń pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5 w powietrzu: PkRzeszWIOSSzop, zlokalizowane przy ul. Szopena (współrzędne geograficzne 22°00'52" E, 50°02'03" N) oraz dodatkowe stanowisko pomiaru pyłu zawieszonego PM2,5 PkRzeszWIOSNoweMiasto przy ul. Rejtana (współrzędne geograficzne 22°00'38" E 50°01'28" N).

Tabela 51 Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 oraz pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowisku pomiarowym w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.

Lp	Stanowisko	Kod krajowy stacji	Pył zawieszony PM10 24h			Pył zawieszony PM10 rok		Pył zawieszony PM2,5 rok	
			[µg/m ³]	liczba przekroczeń	% przekroczeń	[µg/m ³]	% przekroczeń	[µg/m ³]	% przekroczeń
1.	Rzeszów, ul. Szopena	PkRzeszWIOSSzop	71,8*	58	144	39,7	-	25,5	102
2	Rzeszów, ul. Rejtana	PkRzeszWIOSNoweMiasto	-	-	-	-	-	28,4	114

*wartość 36 maksimum

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

7.1.2. Kierunki i zakres działań krótkoterminowych

Tabela 52. Działania krótkoterminowe w strefie miasto Rzeszów dla pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5

Kod działania	Działanie	Sposób działania	Rodzaj emisji	Wykonawca (podmiot realizujący zadanie)	Jednostka kontrolna
1	2	3	4	5	6
POZIOM I (ryzyko lub wystąpienie przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 lub PM2,5)					
RzeIPk	Ograniczenie palenia w kominkach	Zalecenie - nie dotyczy, gdy jest to jedyne źródło ciepła	emisja powierzchniowa	obywatele	-
RzeIOm	Ogrzewanie mieszkań lepszym jakościowo paliwem	Zalecenie – jeżeli jest to możliwe, aby nie ogrzewać węglem lub aby ogrzewać węglem lepszej jakości	emisja powierzchniowa	obywatele	-
POZIOM II (wystąpienie przekroczenia poziomu informowania)					
RzeIIPo	Całkowity zakaz palenia odpadów zielonych (liści, gałęzi, trawy) na otwartej przestrzeni	Należy realizować w okresie jesiennym i wiosennym	emisja niezorganizowana	obywatele	Straż Miejska
RzeIIPk	Zakaz palenia w kominkach	Nie dotyczy, gdy jest to jedyne źródło ciepła	emisja powierzchniowa	obywatele	Straż Miejska
RzeIIOm	Ogrzewanie mieszkań lepszym jakościowo paliwem	Zalecenie – jeżeli jest to możliwe, aby nie ogrzewać węglem lub aby ogrzewać węglem lepszej jakości	emisja powierzchniowa	obywatele	-

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Kod działania	Działanie	Sposób działania	Rodzaj emisji	Wykonawca (podmiot realizujący zadanie)	Jednostka kontrolna
RzeIIso	Bezwzględne przestrzeganie zakazu spalania odpadów w paleniskach domowych	Nasilenie kontroli palenisk domowych w tym zakresie	emisja powierzchniowa	obywatele	Straż Miejska
RzeIIKw	Zakaz używania kotłów węglowych/na drewno jeżeli pozwolenie na użytkowanie lub miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wskazują inny sposób ogrzewania pomieszczeń	Nasilenie kontroli palenisk domowych w tym zakresie	emisja powierzchniowa	obywatele	Straż Miejska
POZIOM III (wystąpienie przekroczenia poziomu alarmowego)					
RzeIIIKm	Korzystanie z komunikacji miejskiej zamiast komunikacji indywidualnej	Zalecenie dla ludności w celu ograniczenia natężenia ruchu samochodowego	emisja liniowa	Obywatele	Straż Miejska
		Wprowadzenie bezpłatnych przejazdów komunikacją miejską dla posiadaczy samochodów osobowych, w dniach alertowych		Prezydent Miasta	
RzeIIISs	Zakaz używania spalinowego sprzętu ogrodniczego	Należy realizować w okresie wiosennym i jesiennym	emisja niezorganizowana	obywatele	Straż Miejska Policja
RzeIIIPO	Całkowity zakaz palenia odpadów zielonych (liści, gałęzi, trawy) na otwartej przestrzeni	Należy realizować w okresie jesiennym i wiosennym	emisja niezorganizowana	obywatele	Straż Miejska Policja
RzeIIIPk	Zakaz palenia w kominkach	Nie dotyczy, gdy jest to jedyne źródło ciepła	emisja powierzchniowa	obywatele	Straż Miejska

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Kod działania	Działanie	Sposób działania	Rodzaj emisji	Wykonawca (podmiot realizujący zadanie)	Jednostka kontrolna
RzeIIOm	Ogrzewanie mieszkań lepszym jakościowo paliwem	Zalecenie – jeżeli jest to możliwe, aby nie ogrzewać węglem lub aby ogrzewać węglem lepszej jakości	emisja powierzchniowa	obywatele	-
RzeIIISo	Bezwzględne przestrzeganie zakazu spalania odpadów w paleniskach domowych	Nasilenie kontroli palenisk domowych w tym zakresie	emisja powierzchniowa	obywatele	Straż Miejska
RzeIIIZw	Bezwzględny zakaz wjazdu samochodów ciężarowych powyżej 3,5 t, do miasta	Ustanowienie czasowego zakazu wjazdu do miasta	Emisja liniowa	Zarząd Dróg Miejskich – właściwe oznakowanie dróg, przedsiębiorstwa przewozowe	Straż Miejska, Policja, Inspekcja Transportu Drogowego
RzeIIIMy	Mycie ulic na mokro	Należy zmyć na mokro wszystkie główne ulice w mieście, jeżeli nie występują opady (nie należy realizować jeżeli temperatura powietrza jest niższa niż 3°C)	Emisja liniowa	Zarządzający drogami	Straż Miejska Policja
RzeIIIDzi	Zakaz przebywania dzieci na otwartej przestrzeni	Ustanowienie czasowego zakazu przebywania dzieci i młodzieży na otwartej przestrzeni na obszarze jednostek oświatowych (szkoły, przedszkola, żłobki) oraz opiekuńczych	-	Dyrektorzy jednostek oświatowych i opiekuńczych	Straż Miejska
DZIAŁANIA INFORMACYJNE					
RzeInOb	Informowanie społeczeństwa o poziomie alertu oraz o zaleceniach dla ludności	Informacje na stronie www, w prasie i telewizji lokalnej w zależności od poziomu alertu dla osób starszych, dzieci i osób z chorobami układu oddechowego Zalecenia: - unikania obszarów występowania wysokich stężeń pyłów,	-	WCZK, PCZK	-

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Kod działania	Działanie	Sposób działania	Rodzaj emisji	Wykonawca (podmiot realizujący zadanie)	Jednostka kontrolna
		- ograniczenia wysiłku fizycznego na otwartej przestrzeni, - ograniczenia wietrzenia mieszkań			
RzeInDy	Ograniczenie przebywania dzieci na otwartej przestrzeni	Informowanie dyrektorów jednostek oświatowych (szkół, przedszkoli i żłobków) oraz opiekuńczych	-	PCZK	-
RzeInSł	Wzmożenie czujności służb ratowniczych (pogotowia ratunkowego, oddziałów ratunkowych)	Informowanie dyrektorów szpitali i przychodni podstawowej opieki zdrowotnej o możliwości wystąpienia większej ilości przypadków nagłych chorób górnych dróg oddechowych oraz niewydolności krążenia	-	PCZK	-

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

7.2. Lista podmiotów korzystających ze środowiska

Podstawowym źródłem emisji powodującej przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} jest ogrzewanie indywidualne oparte o paliwa stałe, wykorzystywane przez osoby fizyczne w celu dostarczenia ciepła do pomieszczeń mieszkalnych oraz ciepłej wody.

Pozostałe źródła emisji, tj. emisja punktowa (energetyczna i technologiczna) oraz emisja komunikacyjna, w strefie miasto Rzeszów, w ww. zanieczyszczeniach mają mniejszy udział.

W świetle Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232), art. 3, ust. 20 osoba fizyczna korzystająca ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska nie wymaga pozwolenia, nie jest podmiotem korzystającym ze środowiska, a w związku z tym w Planie Działań Krótkoterminowych dla miasta Rzeszów NIE OKREŚLA SIĘ PODMIOTÓW KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚRODOWISKA.

7.3. Sposób organizacji i ograniczeń ruchu pojazdów w strefie

Podstawowym źródłem emisji powodującej przekroczenia wartości docelowej benzo(a)pirenu jest ogrzewanie indywidualne oparte o paliwa stałe, wykorzystywane przez osoby fizyczne w celu dostarczenia ciepła do pomieszczeń mieszkalnych oraz ciepłej wody.

Emisja liniowa (emisja pochodząca ze spalania paliw płynnych – benzyny, oleju napędowego w pojazdach i innych urządzeniach napędzanych silnikami spalinowymi), w strefie miasto Rzeszów, w ogólnej emisji pyłów ma mniejszy udział.

Jednak w związku dość wysokim udziałem pyłu unoszonego w ogólnej ilości pyłu emitowanego z komunikacji w Planie Działań Krótkoterminowych dla strefy miasto Rzeszów **OKREŚLA SIĘ, iż w sytuacji wystąpienia lub przekroczenia poziomu alarmowego pyłu zawieszonego PM₁₀:**

- stosuje się zakaz wjazdu do miasta samochodów ciężarowych o ładowności powyżej 3,5 t.

7.4. Sposób postępowania organów, instytucji, podmiotów korzystających ze środowiska oraz zachowania się obywateli

Sposób postępowania organów, instytucji, podmiotów korzystających ze środowiska określają:

- w zakresie przepływu informacji – rozdział 7.5 niniejszego opracowania „Tryb i sposób ogłaszania o zaistnieniu przekroczeń”
- w zakresie realizacji działań krótkoterminowych – rozdział 7.1.2 niniejszego opracowania „Kierunki i zakres działań krótkoterminowych”
- w zakresie obowiązków w trakcie realizacji działań – rozdziały 7.6.1 „Obowiązki organów administracji i podmiotów w celu z realizacji zadań planu”.

Dyrektorzy placówek szkolno-opiekuńczych zobowiązani są do:

- Powiadomienia swoich wychowanków o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o zalecanym postępowaniu w czasie trwania alertu;
- Dopilnowaniu, aby na terenie placówek wychowankowie postępowali zgodnie z zaleceniami.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

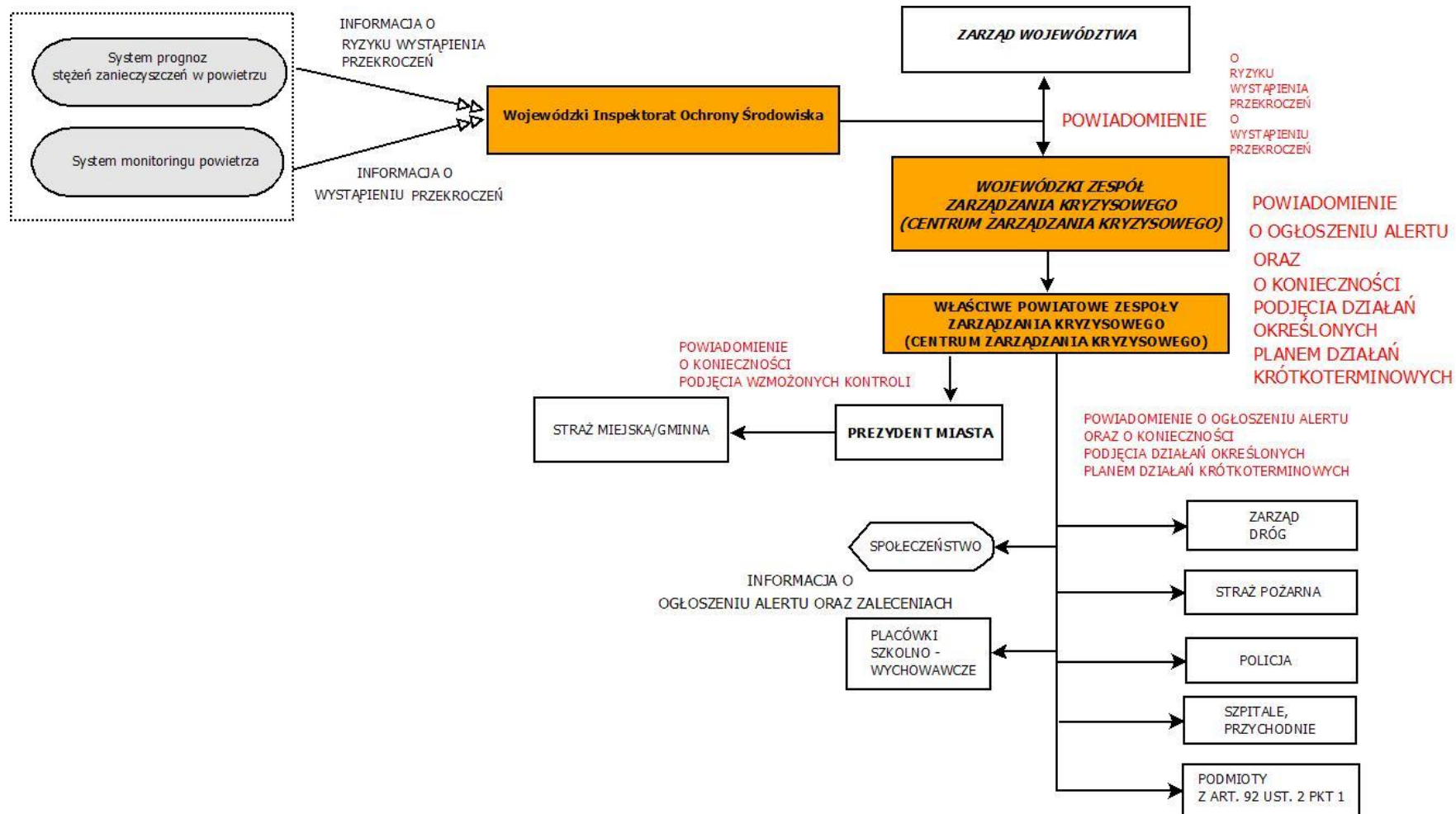
Sposób zachowania się obywateli w przypadku ogłoszenia alertu:

- stosować się do zaleceń i nakazów organów samorządowych oraz instytucji porządkowych,
- przestrzegać zakazów i nakazów wprowadzonych w związku z realizacją działań krótkoterminowych,
- starać się nie przebywać na powietrzu oraz nie wietrzyć mieszkań, w obszarach, gdzie występują nadmierne stężenia,
- dzieci przedszkolne i żłobkowe nie powinny być wyprowadzane na spacer w dniach i na terenach, gdzie występują nadmierne stężenia zanieczyszczeń,
- ograniczyć swoją aktywność fizyczną na otwartej przestrzeni,
- w miarę możliwości należy ograniczyć własną emisję zanieczyszczeń, poprzez:
 - zaniechanie korzystania z samochodów osobowych,
 - ograniczenie spalania węgla w piecach,
 - nie palenie ognisk w ogrodach,
 - nie używanie grilli,
 - nie używanie kosiarek spalinowych.

Biorąc pod uwagę wpływ pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 na zdrowie (pyły absorbowane w górnych drogach oddechowych mogą powodować kaszel, trudności z oddychaniem, zadyszkę, szczególnie w czasie wysiłku fizycznego; zwiększać zagrożenie schorzeniami alergicznymi i infekcjami układu oddechowego, kataru siennego i zapalenia alergicznego spojówek; a także wywierać szkodliwy wpływ na zdrowie rozwijającego się płodu) w dniach, w których występują przekroczenia poziomu dopuszczalnego tego zanieczyszczenia, a szczególnie w dniach występowania wartości alarmowych pyłu zawieszonego PM10 zaleca się ograniczanie czasu przebywania na powietrzu zwłaszcza przez kobiety w ciąży, dzieci i osoby starsze oraz przez osoby z astmą, chorobami alergicznymi skóry, oczu i chorobami krążenia.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

7.5. Tryb i sposób ogłaszania o zaistnieniu przekroczeń

Rysunek 97 Schemat przepływu informacji w PDK

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 53 Procedury do zgłaszania alertów

POZIOM I	
WARUNEK	Działanie powinno być podejmowane po uzyskaniu z WIOŚ informacji z systemu monitoringu o ryzyku bądź wystąpieniu przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 bądź poziomu dopuszczalnego PM2,5 /ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu dopuszczalnego PM10 bądź poziomu dopuszczalnego PM2,5
Działanie	Ogłoszenie alertu poziomu I – informacja na stronie internetowej WCZK bezpośrednio po przekazaniu przez WIOS informacji Informacja zawiera rodzaj i poziom alertu, datę i obszar, na jakim istnieje ryzyko bądź przekroczenie stężenia dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, ryzyko bądź przekroczenie stężenia dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5, przyczyny tego stanu, kontaktowy numer telefonu do informowania
POZIOM II	
WARUNEK	Działanie powinno być podejmowane po uzyskaniu z WIOŚ informacji z systemu monitoringu i systemu prognoz o wystąpieniu przekroczenia poziomu informowania określonego dla pyłu zawieszonego PM10, stężenie 24-godz pyłu zawieszonego PM10 > 200 µg/m ³
Działanie	Ogłoszenie alertu poziomu II - komunikat na stronie internetowej WCZK bezpośrednio po przekazaniu przez WIOS informacji oraz automatyczne przekazanie informacji przez WCZK (drogą e-mailową i telefoniczną) do Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego, Zarządu Województwa Podkarpackiego Komunikat zawiera rodzaj i poziom alertu, datę i obszar, na jakim wystąpiło przekroczenie poziomu informowania określonego dla pyłu zawieszonego PM10, przyczyny tego stanu, przewidywany czas trwania przekroczenia, wskazanie grup ludności wrażliwych na przekroczenie oraz środki ostrożności, które mają być przez nie podjęte, informacje o obowiązujących ograniczeniach i innych środkach zaradczych, możliwość wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych – jakich i u kogo, kontaktowy numer telefonu do informowania o innych zdarzeniach mających istotne znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi Niezwłoczne przekazanie przez PCZK informacji o sytuacji do Prezydenta Miasta Rzeszowa oraz podmiotów i instytucji zobowiązanych do podjęcia działań Odwołanie alertu poziomu II następuje po informacji WIOS, gdy w oparciu o wyniki monitoringu wykazane zostaną stężenia 24-godz pyłu zawieszonego poniżej poziomu informowania. W sytuacji wzrostu stężeń 24-godz pyłu zawieszonego powyżej poziomu alarmowego na podstawie informacji WIOŚ alert poziomu II zostaje zastąpiony alertem poziomu III
POZIOM III	
WARUNEK	Działanie powinno być podejmowane po uzyskaniu z WIOŚ informacji z systemu monitoringu i systemu prognoz o wystąpieniu przekroczenia poziomu alarmowego określonego dla pyłu zawieszonego PM10, stężenie 24-godz pyłu zawieszonego PM10 ≥ 300 µg/m ³
Działanie	Ogłoszenie alertu poziomu III - komunikat na stronie internetowej WCZK bezpośrednio po przekazaniu przez WIOS informacji oraz automatyczne przekazanie informacji przez WCZK (drogą e-mailową i telefoniczną) do Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego, Zarządu Województwa Podkarpackiego Komunikat zawiera rodzaj i poziom alertu, datę i obszar, na jakim wystąpiło przekroczenie poziomu alarmowego określonego dla pyłu zawieszonego PM10, przyczyny tego stanu, przewidywany czas trwania przekroczenia, wskazanie grup ludności wrażliwych na przekroczenie oraz środki ostrożności, które mają być przez nie podjęte, informacje o obowiązujących ograniczeniach i innych środkach zaradczych, możliwość wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych – jakich i u kogo, kontaktowy numer telefonu do informowania o innych zdarzeniach mających istotne znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi Niezwłoczne przekazanie przez PCZK informacji o sytuacji do Prezydenta Miasta Rzeszowa oraz podmiotów i instytucji zobowiązanych do podjęcia działań Odwołanie alertu poziomu III następuje na podstawie informacji WIOŚ, gdy w oparciu o wyniki monitoringu wykazane zostaną stężenia 24-godz pyłu

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

zawieszonego poniżej poziomu alarmowego. W sytuacji występowania stężeń 24-godz pyłu zawieszonego na poziomie powyżej poziomu informowania na podstawie informacji WIOŚ alert poziomu III zostaje zastąpiony alertem poziomu II

Powyższe procedury powinny być uszczegółowione przez wewnętrzne procedury wypracowane przez WCZK.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

7.5.1. Tryb ogłaszania alarmów

System informowania społeczeństwa o możliwości wystąpienia wysokich stężeń zanieczyszczeń proponuje się oprzeć na trzech poziomach alertów według następujących kryteriów:

Poziom I - wystąpiło ryzyko lub przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 lub PM2,5;

Poziom II - wystąpiło przekroczenie poziomu informowania dla pyłu zawieszonego PM10;

Poziom III - wystąpiło przekroczenie poziomu alarmowego pyłu zawieszonego PM10.

Alert Poziomu I

Jeżeli w trakcie prowadzonych przez WIOŚ obserwacji oraz prognoz stężeń zanieczyszczeń odnotowane zostanie ryzyko lub przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 lub PM2,5 WIOŚ przekazuje informację Wojewodzie Podkarpackiemu- Przewodniczącemu WZZK poprzez WCZK.

Na podstawie informacji z WIOŚ WCZK informuje PCZK, a to z kolei odpowiednie organy i służby oraz inicjuje podjęcie na obszarze strefy działań zaproponowanych w Tabeli 51. Działania krótkoterminowe w strefie miasto Rzeszów dla pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5.

Tryb i zakres działań w przypadku ogłaszania alertu poziomu I

1. Warunek wymagany do ogłoszenia alarmu:
 - Wystąpiło ryzyko przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu zawieszonego PM10 lub PM2,5,
 - Wystąpiło przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla pyłu zawieszonego PM10 lub PM2,5.
2. Termin ogłoszenia alertu:

Alert ogłasza się natychmiast po przekazaniu przez WIOŚ informacji o ryzyku bądź przekroczeniu poziomu dopuszczalnego dla pyłu zawieszonego PM10 bądź PM2,5.
3. Podejmowane środki informacyjne:
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie informacji o ryzyku lub przekroczeniu poziomu dopuszczalnego odpowiedniego zanieczyszczenia przez WIOŚ do Wojewody Podkarpackiego - Przewodniczącego WZZK poprzez WCZK.
 - Informacja na stronie internetowej WCZK bezpośrednio po przekazaniu przez WIOŚ informacji o ryzyku lub przekroczeniu poziomu dopuszczalnego odpowiedniego zanieczyszczenia.
4. Rodzaj przekazywanych informacji:
 - rodzaj i stopień alertu,
 - data i obszar, na którym wystąpiło o ryzyko lub przekroczenie poziomu dopuszczalnego odpowiedniego zanieczyszczenia oraz przyczyny tego stanu,
 - kontaktowy numer telefonu do informowania o innych zdarzeniach mających istotne znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi.

Alert Poziomu II

Jeżeli w trakcie prowadzonego przez WIOŚ monitoringu stężeń pyłu zawieszonego PM10 odnotowane zostanie przekroczenie poziomu informowania WIOŚ przekazuje informację Wojewodzie Podkarpackiemu - Przewodniczącemu WZZK poprzez WCZK.

Na podstawie informacji z WIOŚ WCZK informuje PCZK, a to z kolei odpowiednie organy i służby oraz inicjuje podjęcie na obszarze strefy działań zaproponowanych w Tabeli 51. Działania krótkoterminowe w strefie miasto Rzeszów dla pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tryb i zakres działań w przypadku ogłoszenia alertu poziomem II

1. Warunek wymagany do ogłoszenia alertu:
Pomiar stężenia średniego dobowego pyłu zawieszonego PM10 > 200 µg/m³
2. Termin ogłoszenia alertu:
Alert ogłasza się niezwłocznie po przekazaniu przez WIOŚ informacji o przekroczeniu poziomu informowania, średniej dobowej pyłu zawieszonego PM10.
3. Podejmowane środki informacyjne:
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie przez WIOŚ informacji o przekroczeniu poziomu informowania dla pyłu zawieszonego PM10 do Wojewody Podkarpackiego - Przewodniczącego WZZK poprzez WCZK,
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie przez WCZK informacji o przekroczeniu poziomu informowania dla pyłu zawieszonego PM10 do Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego, Zarządu Województwa Podkarpackiego,
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie informacji o przekroczeniu poziomu informowania dla pyłu zawieszonego PM10 przez PCZK do Prezydenta Miasta Rzeszowa oraz podmiotów i instytucji zobowiązanych do podjęcia działań.
4. Rodzaj przekazywanych informacji:
 - rodzaj i stopień alertu;
 - data i obszar, na którym zanotowano przekroczenie poziomu informowania dla pyłu zawieszonego PM10 oraz przyczyny tego stanu;
 - przewidywany czas trwania tego stanu;
 - wskazanie grup ludności wrażliwych na przekroczenie oraz środki ostrożności, które mają być przez nie podjęte;
 - informacja o obowiązujących ograniczeniach i innych środkach zaradczych;
 - możliwość wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych – jakich i u kogo;
 - kontaktowy numer telefonu do informowania o innych zdarzeniach mających istotne znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi.
5. Wykaz powiadamianych instytucji:
 - a) Przez WCZK:
 - Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego,
 - Zarząd Województwa Podkarpackiego,
 - b) Przez PCZK
 - Prezydent miasta,
 - Lokalne rozgłoszenie radiowe i telewizyjne, lokalne gazety,
 - Lokalne służby ratownicze, szpitale, szkoły,
 - Podmioty i instytucje zobowiązane do podjęcia działań,
 - Społeczeństwo.

Odwołanie alertu poziomem II

- Mierzona lub prognozowana wartość tego zanieczyszczenia jest poniżej 200 µg/m³;
- Mierzona wartość średniego dobowego stężenia pyłu zawieszonego PM10 jest poniżej 200 µg/m³, ale nadal powyżej 50 µg/m³, wówczas alert poziomem II zostaje zamieniony na alert poziomem I;
- Mierzona wartość średniego dobowego stężenia pyłu zawieszonego PM10 jest powyżej lub jest równa 300 µg/m³, wówczas alert poziomem II zostaje zamieniony na alert poziomem III.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Alert Poziomu III

Jeżeli w trakcie prowadzonego przez WIOŚ monitoringu stężeń pyłu zawieszonego PM₁₀ odnotowane zostanie przekroczenie poziomu alarmowego WIOŚ przekazuje informację Wojewodzie Podkarpackiemu - Przewodniczącemu WZZK poprzez WCZK. Jednocześnie na podstawie prognoz stężeń tego zanieczyszczenia oraz prognoz meteorologicznych określa przypuszczalny czas trwania alertu poziomu III.

Na podstawie informacji z WIOŚ Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego informuje Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego. Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego odpowiednie organy i służby oraz inicjuje podjęcie na obszarze strefy działań zaproponowanych w Tabeli 51. Działania krótkoterminowe w strefie miasto Rzeszów dla pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5}.

Tryb i zakres działań w przypadku ogłaszania alertu poziomu III

1. Warunek wymagany do ogłoszenia alertu:
Pomiar stężenia średniego dobowego pyłu zawieszonego PM₁₀ jest powyżej lub jest równy 300 µg/m³.
2. Termin ogłoszenia alertu:
Alert ogłasza się niezwłocznie po przekazaniu przez WIOŚ informacji o wystąpieniu lub przekroczeniu poziomu alarmowego, średniej dobowej pyłu zawieszonego PM₁₀.
3. Podejmowane środki informacyjne:
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie przez WIOŚ informacji o wystąpieniu lub przekroczeniu poziomu alarmowego pyłu zawieszonego PM₁₀ do Wojewody Podkarpackiego - Przewodniczącego WZZK poprzez WCZK;
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie przez WCZK informacji o wystąpieniu lub przekroczeniu poziomu alarmowego pyłu zawieszonego PM₁₀ do Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego i Zarządu Województwa Podkarpackiego,
 - Niezwłoczne (drogą e-mailową i telefoniczną) przekazanie informacji o wystąpieniu lub przekroczeniu poziomu alarmowego pyłu zawieszonego PM₁₀ przez PCZK do właściwych organów samorządu gminnego (miasta na prawach powiatu) oraz podmiotów i instytucji zobowiązanych do podjęcia działań,
4. Rodzaj przekazywanych informacji:
 - rodzaj i stopień alertu;
 - data, godzina i obszar, na którym wystąpiło wystąpieniu lub przekroczenie poziomu alarmowego pyłu zawieszonego PM₁₀ wraz z podaniem przyczyny tego stanu;
 - przewidywany czas trwania sytuacji przekroczenia;
 - wskazanie grup ludności wrażliwych na przekroczenie oraz środki ostrożności, które mają być przez nie podjęte;
 - informacja o obowiązujących ograniczeniach i innych środkach zaradczych;
 - możliwość wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych – jakich i u kogo;
 - kontaktowy numer telefonu do informacji o innych zdarzeniach mających istotne znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi.
5. Wykaz powiadamianych instytucji:
 - a) Przez WCZK:
 - Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego,
 - Zarząd Województwa Podkarpackiego,
 - a) Przez PCZK:
 - Lokalne rozgłośnie radiowe i telewizyjne, lokalne gazety,
 - Lokalne służby ratownicze, szpitale, szkoły,
 - Podmioty i instytucje zobowiązane do podjęcia działań,
 - Społeczeństwo.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Odwołanie alertu poziomu III

Odwołanie następuje, gdy:

- Mierzona lub prognozowana wartość tego zanieczyszczenia są poniżej 300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$;
- Mierzona wartość średnia dobową pyłu zawieszonego PM10 jest powyżej 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, ale poniżej 300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, wówczas alert poziomu III zostaje zamieniony na alert poziomu II;
- Mierzona wartość średnia dobową pyłu zawieszonego PM10 jest powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, lub prognozowana wartość tego zanieczyszczenia jest powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, wówczas alert poziomu III zostaje zamieniony na alert poziomu I.

WCZK odpowiedzialne jest za powiadomienie Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego, w czasie jednej godziny od otrzymania z WIOŚ informacji o sytuacji aerosanitarnej na określonym obszarze. PCZK odpowiedzialne jest za powiadomienie instytucji i podmiotów odpowiedzialnych za wprowadzanie działań w czasie jednej godziny od otrzymania z WCZK informacji sytuacji aerosanitarnej na określonym obszarze.

Do instytucji, które muszą zastosować określone środki zaradcze należą w szczególności: szkoły, przedszkola, żłobki i domy opieki dla dzieci oraz inne ośrodki edukacyjne.

Obiekty służby zdrowia i opieki zdrowotnej muszą przygotować się na ewentualne zwiększenie liczby pacjentów.

PCZK monitoruje wprowadzanie działań w odpowiedzialnych jednostkach poprzez informacje zwrotne od odpowiedzialnych instytucji (m.in. straży miejskiej, policji, zarządców dróg, przychodni lekarskich i szpitali, szkół i przedszkoli, Prezydenta Miasta).

7.6. Część wyszczególniająca obowiązki i ograniczenia wynikające z realizacji Planu

7.6.1. Obowiązki organów administracji i podmiotów w celu realizacji zadań Planu

Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego jest zobowiązane do:

1. Uzupelnienia planów zarządzania kryzysowego (o których mowa w art. 5 ust.2 pkt 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. Nr 89, poz. 590, z późn. zm.) o zadania określone planami działań krótkoterminowych;
2. Podejmowania decyzji o ogłoszeniu alertu poziomów I, II bądź III;
3. Podejmowania decyzji o odwołaniu alertu poziomu II bądź III lub o zmianie poziomu alertu;
4. Powiadamiania PCZK o ogłoszeniu, odwołaniu bądź zmianie poziomu alertu;
5. Zamieszczania powiadomienia o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o zaleceniach dla ludności na stronie internetowej WCZK.

Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego jest zobowiązane do:

1. Powiadamiania odpowiednich organów (Prezydenta Miasta) oraz służb (policji, pogotowia ratunkowego) o ogłoszeniu, odwołaniu bądź zmianie poziomu alertu oraz o konieczności podjęcia działań określonych Planem Działań Krótkoterminowych;
2. Przekazania komunikatu o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o zaleceniach dla ludności do lokalnego radia, telewizji i prasy;
3. Koordynowania wdrażania działań i wspomaganie służb lokalnych.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszzonego PM10 i pyłu zawieszzonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska jest zobowiązany do:

1. Bieżącego monitoringu jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5 w mieście Rzeszowie;
2. Powiadamiania zarządu województwa oraz Wojewody Podkarpackiego - Przewodniczącego WZZK poprzez WCZK o ryzyku wystąpienia lub przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5, wraz z obszarem tego przekroczenia oraz przewidywanym czasem trwania oraz o ustąpieniu tego ryzyka;
3. Powiadamiania zarządu województwa oraz Wojewody Podkarpackiego - Przewodniczącego WZZK poprzez WCZK o wystąpieniu przekroczenia poziomu informowania pyłu zawieszzonego PM10, wraz z obszarem tego przekroczenia oraz przewidywanym czasem trwania;
4. Powiadamiania zarządu województwa oraz Wojewody Podkarpackiego - Przewodniczącego WZZK poprzez WCZK o wystąpieniu przekroczenia poziomu alarmowego pyłu zawieszzonego PM10, wraz z obszarem tego przekroczenia oraz przewidywanym czasem trwania;
5. Sprawowania nadzoru wykonywania działań określonych w planie działań krótkoterminowych przez prezydenta miasta oraz inne podmioty;
6. Nakładania zaleceń pokontrolnych oraz kar pieniężnych w zakresie realizacji planu działań krótkoterminowych.

Prezydent miasta Rzeszowa jest zobligowany do:

1. Określenia obszarów, w których przeważa ogrzewanie indywidualne, węglowe, w których w razie potrzeby należy nasilić kontrole jakości spalanych paliw;
2. Określenia obszarów, w których występuje duża ilość kominków, które nie są podstawowym sposobem ogrzewania mieszkań i w których w razie potrzeby należy nasilić kontrole zakazu dogrzewania kominkami;
3. Uzgodnienia z lokalnymi zarządcami transportu miejskiego możliwości bezpłatnego przewozu pasażerów w dniach alertowych;
4. Powiadamiania lokalnego zarządu dróg, o uruchomieniu działań krótkoterminowych;
5. Powiadamiania lokalnych służb (straży miejskiej, policji) o uruchomieniu działań krótkoterminowych oraz o uruchomieniu wzmożonych kontroli;
6. Powiadamiania dyrektorów placówek szkolno-opiekuńczych o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o konieczności podjęcia działań z planu działań krótkoterminowych.
7. Zamieszczania powiadomienia o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o zaleceniach dla ludności na stronie internetowej miasta.

Dyrektorzy szpitali, oddziałów ratunkowych, pogotowia oraz przychodni zobowiązani są do:

1. Powiadomienia personelu o ogłoszeniu bądź odwołaniu alertu, jego obszarze, czasie trwania, powodach wystąpienia oraz o zalecanym postępowaniu w czasie trwania alertu;
2. Zapewnienia odpowiedniej obsady koniecznej do podjęcia ewentualnych wzmożonych działań w związku z możliwą, większą zachorowalnością.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

7.6.2. Informacje i dokumenty wykorzystane do kontroli i dokumentacji realizacji Planu

Organy oraz instytucje uczestniczące w realizacji PDK są zobowiązane do przekazywania do zarządu województwa podkarpackiego wszelkich informacji i dokumentów wykorzystywanych do kontroli i dokumentacji realizacji planu, w celu wykonania i przekazania przez zarząd sprawozdania z realizacji planu działań krótkoterminowych zgodnie z art. 94, pkt 2a ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232) oraz rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 10 września 2012 r. w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczeń powietrza (Dz. U. z dnia 18 września 2012 r., poz. 1034).

Wykonanie działań krótkoterminowych musi być dokumentowane przez podmioty i instytucje zobowiązane do ich realizacji w formie sprawozdań, które będą każdorazowo przekazywane do Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego oraz zarządu województwa w ciągu miesiąca od zakończenia działań.

Pozostałe dokumenty wykorzystywanych do kontroli i dokumentacji realizacji planu powinny być przekazywane do zarządu województwa w ciągu miesiąca od zakończenia roku kalendarzowego.

Wszystkie informacje powinny być przekazywane drogą mailową lub faxem w celu ich archiwizowania oraz dokumentowania terminu uruchomienia i zatrzymania działań krótkoterminowych. Informacje przesyłane drogą mailową powinny być archiwizowane na wydzielonych dyskach komputerowych. Informacje przesyłane faxem powinny być archiwizowane w formie papierowej.

W celu usprawnienia gromadzenia i przekazywania informacji należy na bieżąco wypełniać poniższy formularz:

Tabela 54 Wzór formularza rejestracji otrzymywanych informacji

Data wysłania/otrzymania pisma	Godzina wysłania/otrzymania pisma	Numer pisma	Czego dotyczy informacja
			informacja o ryzyku przekroczenia poziomu dopuszczalnego informacja o przekroczeniu poziomu dopuszczalnego informacja o przekroczeniu poziomu informowania informacja o przekroczeniu poziomu alarmowego informacja o wdrożeniu/zaniechaniu działań krótkoterminowych.....

Sprawozdania z realizacji działań krótkoterminowych powinny zawierać:

1. Termin wdrożenia działań (datę),
2. Termin zakończenia działań (datę),
3. Źródło(a) emisji wraz z odniesieniem przestrzennym,
4. Obszar jaki obejmują działania (np. ulice, dzielnice, nr szkoły, itp.),
5. Rodzaj podejmowanych działań i sposób ich wykonania,
6. Ograniczenia, sytuacje problemowe w trakcie realizacji działań,
7. Ilość osób, których te działania dotyczą (liczba wychowanków w placówce, liczba przyjętych pacjentów z chorobami dróg oddechowych i układu krążenia, liczba mieszkańców miasta(dzielnicy) objętego działaniami),

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
 pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

8. W przypadku wykonywanych kontroli – ilość odbytych wizyt kontrolnych,
9. Ilość wystawionych pouczeń oraz mandatów.
10. Prawdopodobny wpływ realizowanych działań krótkoterminowych na poziomy zanieczyszczeń.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska jest zobowiązany do dokumentowania i archiwizowania wyników pomiarów stężeń zanieczyszczeń, dla których uchwalone jest PDK.

W razie ryzyka lub przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 lub PM2,5 lub przekroczenia poziomu informowania i alarmowego pyłu zawieszonego PM10 WIOŚ informuje zarząd województwa oraz Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego drogą mailową lub faksem oraz dokumentuje fakt takiego powiadomienia w sposób następujący:

Tabela 55 Wzór formularza rejestracji wystąpienia poziomów alertowych

Data/godzina	Wystąpienie przekroczenia/ryzyka przekroczenia	Miejsce wystąpienia/obszar wystąpienia	Sposób powiadomienia (fax, mail – numer)
	P – przekroczenie RP – ryzyko przekroczenia	lokalizacja stacji pomiarowej, na której wystąpiło przekroczenie obszar, dla którego wystąpiło ryzyko przekroczenia	

7.7. Uzasadnienie zakresu określonych zagadnień

Zakres określonych i ocenionych w Planie Działań Krótkoterminowych zagadnień wynika z zapisów znolizowanej ustawy *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z dnia 23 października 2013 r., poz. 1232) oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. *w sprawie programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych* (Dz. U. z dnia 18 września 2012, poz. 1028).

Podstawą prawną Planu Działań Krótkoterminowych skierowanych na redukcję nadmiernej emisji szkodliwych substancji do powietrza jest art. 91 ust. 3a ustawy *Prawo ochrony środowiska*.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. *w sprawie programów ochrony powietrza i planów działań krótkoterminowych* (Dz. U. z dnia 18 września 2012, poz. 1028), plan działań powinien wskazywać:

- potencjalne źródła przekroczeń poziomów alarmowych, dopuszczalnych lub docelowych na obszarze strefy,
- działania krótkoterminowe do podjęcia w przypadku wskazanych przekroczeń,
- podmioty które korzystają ze środowiska, i powinny ograniczyć lub zaprzestać wprowadzania gazów lub pyłów z instalacji do powietrza,
- sposób organizacji i ograniczeń w przypadku zakazu ruchu pojazdów i innych urządzeń napędzanych silnikami spalinowymi,
- sposób postępowania organów, instytucji i podmiotów korzystających ze środowiska oraz zachowania się obywateli w przypadku wystąpienia przekroczeń standardów jakości powietrza.

Ustawa *Prawo ochrony środowiska* określa obowiązki i odpowiedzialności za poszczególne elementy Planów Działań Krótkoterminowych:

- Zarząd Województwa odpowiada za przygotowanie i przeprowadzenie konsultacji z prezydentami, burmistrzami, wójtami i starostami Planu Działań Krótkoterminowych;
- Sejmik Województwa uchwała Plan Działań Krótkoterminowych;

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
*z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5*
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska powiadamia:

- zarząd województwa o ryzyku wystąpienia przekroczeń poziomów alarmowych, lub dopuszczalnych w powietrzu,
- wojewódzki zespół (centrum) zarządzania kryzysowego o przekroczeniu poziomów zobowiązujących do podjęcia działań określonych w Planie Działań Krótkoterminowych;

Wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego niezwłocznie powiadamia społeczeństwo i podmioty określone z Planie Działań Krótkoterminowych o konieczności podjęcia określonych działań wskazanych w Planie Działań Krótkoterminowych.

Wybór zaproponowanych działań krótkoterminowych wynika z:

- rodzaju poziomu normatywnego stężenia zanieczyszczenia dla którego jest określany plan (w zależności czy jest to poziom docelowy, dopuszczalny czy alarmowy),
- problemów i ograniczeń, które mogą być powodowane uruchomieniem wybranych działań,
- zgodności z normami prawnymi,
- bilansu kosztów do osiągniętych zysków (obniżenia stężeń zanieczyszczeń),
- możliwości technicznych,
- przyzwolenia społecznego - działania nie mogą ograniczać podstawowych praw jednostki.

Poziomy alarmowe są to bardzo wysokie stężenia krótkoterminowe, bardzo negatywnie wpływające na zdrowie ludzkie, stąd działania krótkoterminowe muszą być zdecydowane, powinny maksymalnie ograniczać emisję danego zanieczyszczenia do powietrza.

Poziomy dopuszczalne, krótkoterminowe (jedno- lub dwudziestoczerogodzinne) są wartościami również określonymi ze względu na negatywne, krótkoterminowe oddziaływanie na zdrowie ludzkie, jednak są to wartości kilkukrotnie niższe niż alarmowe, stąd działania nie muszą i nie powinny być tak rygorystyczne.

Natomiast poziomy dopuszczalne średnie roczne są wartościami długoterminowymi, na które działania krótkoterminowe będą miały znikomy wpływ, tak więc powinny się one ograniczyć do działań informacyjnych. Z tego względu w Planie Działań Krótkoterminowych dla miasta Rzeszowa, określonego ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego stężeń średnich dobowych i średnich rocznych pyłu zawieszonego PM10 oraz stężeń średnich rocznych pyłu zawieszonego PM2,5, działania krótkoterminowe mają charakter nakazów i zakazów jedynie w przypadku wystąpienia stężeń pyłu zawieszonego PM10 powyżej progu informowania.

Każdorazowe wdrożenie działań krótkoterminowych niesie za sobą konsekwencje finansowe, prawne i społeczne. Im większy obszar obejmują działania i im dłużej one trwają tym koszty są wyższe. Przy obecnym podziale na strefy (aglomeracja, miasto powyżej 100 tys. mieszkańców lub województwo), gdzie strefy obejmują bardzo duże i zróżnicowane obszary, ogłaszanie działań krótkoterminowych powinno się ograniczyć tylko i wyłącznie do rzeczywistego obszaru występowania stężeń ponadnormatywnych. A to jest możliwe wyłącznie przy pomocy systemu prognostycznego.

System prognoz krótkoterminowych (oparty na skalibrowanym modelu matematycznym) może w znacznym stopniu ograniczyć koszty materialne i niematerialne wdrażania działań krótkoterminowych poprzez ograniczenie:

- Zasięgu tych działań – modelowanie matematyczne pozwala na wskazanie obszaru, w którym występują przekroczenia, co może pozwolić na ograniczenie alertu do określonego powiatu, miasta czy dzielnicy, natomiast pomiary wskazują tylko punkt, w którym występują przekroczenia i w związku z tym zmuszają do ogłoszenia alertu dla całej strefy;
- Czasu trwania działań – prognozy mogą określić jak długo będą utrzymywać się stany przekroczeń i jak długo w związku z tym będą trwać działania.

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Spis ilustracji

Rysunek 1 Położenie strefy miasto Rzeszów na tle województwa podkarpackiego	25
Rysunek 2 Strefa miasto Rzeszów	26
Rysunek 3 Lokalizacja stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5} przy ul. Szopena w strefie miasto Rzeszów	27
Rysunek 4 Otoczenie stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5} przy ul. Szopena w Rzeszowie .	28
Rysunek 5 Lokalizacja stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM _{2,5} przy ul. Rejtana w strefie miasto Rzeszów	28
Rysunek 6 Otoczenie stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM _{2,5} przy ul. Rejtana w Rzeszowie	29
Rysunek 7 Schemat źródeł pyłu zawieszonego PM _{2,5}	36
Rysunek 8 Udziały poszczególnych rodzajów emitentów w emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀	37
Rysunek 9 Udziały poszczególnych rodzajów emitentów w emisji pyłu zawieszonego PM _{2,5}	37
Rysunek 10 Liczba dni z przekroczeniami na stanowiskach pomiarowych w latach 2008-2011	40
Rysunek 11 Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM ₁₀ na stanowisku pomiarowym w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	41
Rysunek 12 Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM _{2,5} na stanowisku pomiarowym przy ul. Rejtana w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	43
Rysunek 13 Roczny przebieg średnich dobowych wartości pyłu zawieszonego PM _{2,5} na stanowisku pomiarowym przy ul. Szopena w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	43
Rysunek 14 Schemat modelowania emisji zanieczyszczeń	44
Rysunek 15 Procesy utleniania dwutlenku siarki w atmosferze wykorzystane w mechanizmie MESOPUFF II w modelu CALPUFF	46
Rysunek 16 Procesy utleniania tlenków azotu w atmosferze wykorzystane w mechanizmie MESOPUFF II w modelu CALPUFF	46
Rysunek 17 Warunki brzegowe pyłu zawieszonego PM ₁₀ dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	47
Rysunek 18 Warunki brzegowe pyłu zawieszonego PM _{2,5} dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	48
Rysunek 19 Udział procentowy poszczególnych typów emisji napływowej pyłu zawieszonego PM ₁₀ spoza strefy miast Rzeszów w 2012 r.	57
Rysunek 20 Emisja pyłu zawieszonego PM ₁₀ z wysokich źródeł punktowych z terenu województwa podkarpackiego w 2012 r.	57
Rysunek 21 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM ₁₀ z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.....	58
Rysunek 22 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM ₁₀ z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.	59
Rysunek 23 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM ₁₀ z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r	60
Rysunek 24 Emisja z rolnictwa pyłu zawieszonego PM ₁₀ z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r	61
Rysunek 25 Udział procentowy poszczególnych typów emisji napływowej pyłu zawieszonego PM _{2,5} spoza strefy miast Rzeszów w 2012 r.	62
Rysunek 26 Emisja pyłu zawieszonego PM _{2,5} z wysokich źródeł punktowych z terenu województwa podkarpackiego w 2012 r.	63
Rysunek 27 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM _{2,5} z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.....	64
Rysunek 28 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM _{2,5} z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.	65
Rysunek 29 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM _{2,5} z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.	66
Rysunek 30 Emisja z rolnictwa pyłu zawieszonego PM _{2,5} z pasa 30 km wokół miasta Rzeszowa w 2012 r.....	67
Rysunek 31 Udział procentowy emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀ poszczególnych typów z miasta Rzeszowa w 2012 r.	68
Rysunek 32 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM ₁₀ z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	69
Rysunek 33 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM ₁₀ z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	70
Rysunek 34 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM ₁₀ z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	71
Rysunek 35 Udział procentowy emisji pyłu zawieszonego PM _{2,5} poszczególnych typów z miasta Rzeszowa w 2012 r.	72
Rysunek 36 Emisja punktowa pyłu zawieszonego PM _{2,5} z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.....	73
Rysunek 37 Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM _{2,5} z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	74

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 38 Emisja komunikacyjna pyłu zawieszonego PM _{2,5} z terenu miasta Rzeszowa w 2012 r.	75
Rysunek 39 Prognoza emisji poszczególnych zanieczyszczeń pochodzących z komunikacji.	77
Rysunek 40 Zmiany stężeń zanieczyszczeń pyłowych w Polsce uzyskane w wyniku prognozy dla lat 2015 i 2020	78
Rysunek 41 Struktura organizacyjna PONE	112
Rysunek 42 Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀ dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	149
Rysunek 43 Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM _{2,5} dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	150
Rysunek 44 Przestrzenny rozkład średnich rocznych wartości prędkości wiatru wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	165
Rysunek 45 Procentowy rozkład prawdopodobieństwa występowania prędkości wiatru w określonych przedziałach w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	165
Rysunek 46 Przestrzenny rozkład częstości występowania cisz atmosferycznych ($v < 1,5$ [m/s]) wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r. Wartości podane w liczbach bezwzględnych.	166
Rysunek 47 Średnia miesięczna wartość prędkości wiatru wyznaczona przez model WRF/CALMET dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	166
Rysunek 48 Rozkład kierunków i prędkości wiatru wyznaczony przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	167
Rysunek 49 Przestrzenny rozkład średnich rocznych wartości temperatury powietrza wyznaczonych przez WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	168
Rysunek 50 Przebieg średniej miesięcznej wartości temperatury powietrza wyznaczonej przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	168
Rysunek 51 Przestrzenny rozkład rocznych sum opadów atmosferycznych wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	169
Rysunek 52 Miesięczne sumy opadów atmosferycznych wyznaczone przez modele WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	170
Rysunek 53 Przestrzenny rozkład średniej rocznej wartości wilgotności względnej powietrza wyznaczonej przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	170
Rysunek 54 Średnia miesięczna wartość wilgotności względnej powietrza wyznaczona przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	171
Rysunek 55 Częstość występowania klas równowagi atmosfery Pasquilla wyznaczona przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	172
Rysunek 56 Udział klas równowagi atmosfery Pasquilla wyznaczonych przez model WRF/CALMET w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	172
Rysunek 57 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z tła regionalnego w 2012 r.	174
Rysunek 58 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła regionalnego w 2012 r.	175
Rysunek 59 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h w Rzeszowie pochodzące z tła całkowitego w 2012 r.	176
Rysunek 60 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła całkowitego w 2012 r.	176
Rysunek 61 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z emisji punktowej w 2012 r.	177
Rysunek 62 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji punktowej w 2012 r.	178
Rysunek 63 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z emisji powierzchniowej w 2012 r.	179
Rysunek 64 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji powierzchniowej w 2012 r.	180
Rysunek 65 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z emisji liniowej w 2012r.	181
Rysunek 66 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji liniowej w 2012 r.	182
Rysunek 67 Stężenia pyłu zawieszonego PM ₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h w strefie miasto Rzeszów pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.	183

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rysunek 68 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.....	184
Rysunek 69 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła regionalnego w 2012 r.....	185
Rysunek 70 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z tła całkowitego w 2012 r.....	186
Rysunek 71 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji punktowej w 2012 r.....	187
Rysunek 72 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji powierzchniowej w 2012 r.....	188
Rysunek 73 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z emisji liniowej w 2012 r.....	189
Rysunek 74 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2012 r.....	190
Rysunek 75 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 24h <i>Pk12sRzePM10d01</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	193
Rysunek 76 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 24h w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM10d01</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	193
Rysunek 77 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 24h <i>Pk12sRzePM10d021</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	194
Rysunek 78 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 24h w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM10d02</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	195
Rysunek 79 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 rok <i>Pk12sRzePM10a01</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	196
Rysunek 80 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 rok w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM10a01</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	196
Rysunek 81 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 rok <i>Pk12sRzePM10a02</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	197
Rysunek 82 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 rok w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM10a02</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	198
Rysunek 83 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 rok <i>Pk12sRzePM10a03</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	199
Rysunek 84 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM10 rok w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM10a03</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	199
Rysunek 85 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 rok <i>Pk12sRzePM2,5a01</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	200
Rysunek 86 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5 rok w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM2,5a01</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	201
Rysunek 87 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 rok <i>Pk12sRzePM2,5a02</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	202
Rysunek 88 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego PM2,5 rok w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM2,5a02</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	202
Rysunek 89 Obszar przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego pyłu zawieszonego PM2,5 rok <i>Pk12sRzePM2,5a03</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	203
Rysunek 90 Przewagi typów emisji w stężeniach pyłu zawieszonego pyłu zawieszonego PM2,5 rok w obszarze przekroczeń <i>Pk12sRzePM2,5a03</i> w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.....	204
Rysunek 91 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24 h w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 0 (optymalnego)	207
Rysunek 92 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 0 (optymalnego)	208
Rysunek 93 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 1	209
Rysunek 94 Stężenia pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 1	209
Rysunek 95 Stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 o okresie uśredniania wyników rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów po zastosowaniu założeń wariantu 0 (optymalnego)	211
Rysunek 96 Strefa miasto Rzeszów	216
Rysunek 97 Schemat przepływu informacji w PDK	224

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM₁₀ i pyłu zawieszonego PM_{2,5}
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Spis tabel

Tabela 1 Stanowisko pomiaru pyłu zawieszonego PM ₁₀ w Rzeszowie w 2012 r.	26
Tabela 2 Stanowiska pomiaru pyłu zawieszonego PM _{2,5} w Rzeszowie w 2012 r.	27
Tabela 3 Liczba ludności w mieście Rzeszowie	29
Tabela 4 Użytkowanie gruntów w Rzeszowie	30
Tabela 5 Obszary przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5} wyznaczonych na podstawie modelowania w mieście Rzeszowie w 2012 roku.....	33
Tabela 6 Wartości marginesu tolerancji dla pyłu zawieszonego PM _{2,5}	35
Tabela 7 Pułap stężenia ekspozycji, okres, dla którego uśrednia się wyniki pomiarów oraz termin osiągnięcia pułapu stężenia ekspozycji.....	35
Tabela 8 Pomiar stężeń pyłu zawieszonego PM ₁₀ w strefie miasto Rzeszów w latach 2008-2011	39
Tabela 9 Stanowiska pomiarowe, z których wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM ₁₀ zakwalifikowane do oceny rocznej w 2012 r.	40
Tabela 10 Stacje pomiarowe, z których wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM _{2,5} zakwalifikowane zostały do oceny rocznej w 2010 i 2011 r.	42
Tabela 11 Stanowiska pomiarowe, z których wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM _{2,5} zakwalifikowane zostały do oceny rocznej w 2012 r.	42
Tabela 12 Przyjęte prędkości pojazdów.....	53
Tabela 13 Wartości współczynnika k dla poszczególnych wielkości cząstki pyłu	54
Tabela 14 Bilans emisji napływowej pyłu zawieszonego PM ₁₀ dla miasta Rzeszowa w 2012 r.	56
Tabela 15 Bilans emisji napływowej pyłu zawieszonego PM _{2,5} dla miasta Rzeszowa w 2012 r.	61
Tabela 16 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀ z obszaru miasta Rzeszowa w 2012 r.	67
Tabela 17 Główni emitenci pyłu zawieszonego PM ₁₀ w Rzeszowie	68
Tabela 18 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM _{2,5} z obszaru miasta Rzeszowa w 2012 r.	71
Tabela 19 Główni emitenci pyłu zawieszonego PM _{2,5} w Rzeszowie	72
Tabela 20 Skumulowany wskaźnik wzrostu ruchu w stosunku do 2010 r.	77
Tabela 21 Poziomy pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5} przy założeniu niepodejmowania żadnych dodatkowych działań ponad te, których konieczność podjęcia wynika z istniejących przepisów, z uwzględnieniem poziomu tła	79
Tabela 22 Prognoza poziomów pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5} w roku zakończenia programu ochrony powietrza, przy założeniu, że wszystkie działania zostaną podjęte	80
Tabela 23 Zakres kompetencji i zadań organów administracji w ramach realizacji Programu Ochrony Powietrza	122
Tabela 24 Ankieta sprawozdawcza dotycząca działań w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej.....	126
Tabela 25 Ankieta sprawozdawcza dotycząca działań w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej c.d....	127
Tabela 26 Ankieta sprawozdawcza dotycząca działań w zakresie ograniczania emisji liniowej	128
Tabela 27 Efekt ekologiczny wymiany pieca i zmiany paliwa	129
Tabela 28 Efekt ekologiczny termomodernizacji.....	130
Tabela 29 Skuteczność poszczególnych metod czyszczenia jezdni w odniesieniu do emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5}	130
Tabela 30 Miesięczne obniżenie emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀ i PM _{2,5} w zależności od częstości mycia jezdni.....	131
Tabela 31 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM ₁₀ dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	149
Tabela 32 Bilans emisji pyłu zawieszonego PM _{2,5} dla strefy miasto Rzeszów w 2012 r.	150
Tabela 33 Koszty lokalnych zanieczyszczeń w wybranych krajach europejskich, jako procent PKB	154
Tabela 34 Jednostkowe koszty zewnętrzne lokalnych zanieczyszczeń powietrza (w centach)	156
Tabela 35 Koszty zewnętrzne eksploatacji dróg w Polsce	156
Tabela 36 Koszty zewnętrzne oszacowane dla transportu w 1991 roku	156
Tabela 37 Wycena kosztów zewnętrznych emisji CO ₂ według różnych źródeł z podziałem na poszczególne gałęzie transportu	157
Tabela 38 Koszty 40% redukcji emisji CO ₂ do roku 2025 w 17 krajach europejskich.....	157
Tabela 39 Przyjęte koszty zdrowotne zanieczyszczenia powietrza (EUR/t emitowanego zanieczyszczenia)	158
Tabela 40 Koszty (€) związane z utratą zdrowia na tonę emisji NO _x w 2010 roku, 3 scenariusze wrażliwości.	159
Tabela 41 Szacunkowe wartości jednostkowych zewnętrznych kosztów zdrowotnych	159
Tabela 42 Koszty zewnętrzne wytwarzania energii elektrycznej w Polsce w 2004 r. wg rodzaju obiektu i zanieczyszczeń (tylko obiekty zawodowe)	161

Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów
z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych
pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5
wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Tabela 43. Dopuszczalna niepewność modelowania	191
Tabela 44 Niepewność modelowania pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 w Rzeszowie w 2012 r.....	191
Tabela 45 Skuteczność poszczególnych metod czyszczenia jezdni w odniesieniu do emisji pyłu zawieszonego PM10.....	205
Tabela 46 Miesięczne obniżenie emisji pyłu zawieszonego PM10 w zależności od częstości mycia jezdni	205
Tabela 47 Główne założenia PONE dla miasta Rzeszowa wraz z szacunkiem kosztów	206
Tabela 48 Zestawienie działań i ich kosztów zaproponowanych w ramach wariantu 1	208
Tabela 49 Wartości marginesu tolerancji dla pyłu zawieszonego PM2,5	212
Tabela 50 Uwarunkowania czasowo-przestrzenne możliwości występowania wysokich wartości stężeń pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5	216
Tabela 51 Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 oraz pyłu zawieszonego PM2,5 na stanowisku pomiarowym w strefie miasto Rzeszów w 2012 r.	217
Tabela 52. Działania krótkoterminowe w strefie miasto Rzeszów dla pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5 ..	218
Tabela 53 Procedury do zgłaszania alertów	225
Tabela 54 Wzór formularza rejestracji otrzymywanych informacji.....	232
Tabela 55 Wzór formularza rejestracji wystąpienia poziomów alertowych	233

**UCHWAŁA NR/...../13
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia 2013 r.**

w sprawie przyjęcia projektu Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego i uchwalenia Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego

Na podstawie art. 18 pkt. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013r., poz. 596 z późn. zm.) oraz art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013r., poz. 1232)

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala co następuje**

§ 1

Przyjmuje się przekazany przez Zarząd Województwa Podkarpackiego projekt Programu Ochrony Środowiska i uchwała jako Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego.

§ 2

Integralną częścią niniejszej uchwały jest załącznik ww. dokumentu.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

Zarząd Województwa Podkarpackiego zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013r., poz. 1232) w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza Wojewódzki Program Ochrony Środowiska. Program Ochrony Środowiska uwzględnia: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne, środki finansowe, poziomy celów długookresowych. Celem nadrzędnym Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego jest wdrożenie polityki ekologicznej państwa na obszarze województwa podkarpackiego. Cele ekologiczne założone w Programie realizowane będą poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne. Program przyjmuje się na okres 4 lat, z perspektywą obejmującą kolejne 4 lata.

Wobec niniejszego Programu została przeprowadzona procedura, o której mowa w art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz 1227 z późn. zm.).

ZARZĄD
WOJEWÓDZTWA
PODKARPACKIEGO

PODKARPACKIE BIURO
PLANOWANIA
PRZESTRZENNEGO

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

NA LATA 2012-2015 Z PERSPEKTYWĄ DO 2019 R.

RZESZÓW 2013

Sporządzający: Zarząd Województwa Podkarpackiego

**Wykonawca: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego
w Rzeszowie**

Dyrektor:

Renata Drażek

Zespół autorski:

Małgorzata Słupczyńska - Kierownik Zespołu

Agata Bukała

Wiesław Bocianowski

Agnieszka Drostek

Anna Hawaj

Anna Matyka

Piotr Moroń

Paweł Paż

Justyna Sieniawska

Lucyna Zymyn

Opracowanie graficzne:

Bartłomiej Głowacki

Współpraca:

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

Departament Ochrony Środowiska

SPIS TREŚCI:

1. WPROWADZENIE	5
2. CEL PROGRAMU.....	5
3. METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU	6
4. ZAŁOŻENIA I UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU	7
4.1. INFORMACJE O WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM I JEGO TENDENCJE ROZWOJOWE	7
4.2. DOKUMENTY STRATEGICZNE UNII EUROPEJSKIEJ, DOKUMENTY KRAJOWE I REGIONALNE.....	10
4.2.1. DOKUMENTY PLANISTYCZNE UNII EUROPEJSKIEJ:	10
4.2.2. NOWY MODEL ZARZĄDZANIA ROZWOJEM KRAJU	12
4.2.3. POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA.....	19
4.2.4. KRAJOWY PROGRAM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH	22
4.2.5. PROGRAM WODNO - ŚRODOWISKOWY KRAJU	22
4.2.6. PLANY GOSPODAROWANIA WODAMI	23
4.2.7. PROGRAM OCHRONY PRZED POWODZIĄ W DORZECZU GÓRNEJ WISŁY	24
4.2.8. STRATEGICZNE I PROGRAMOWE DOKUMENTY REGIONALNE	25
4.2.9. PLAN GOSPODARKI ODPADAMI DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO	28
4.3. ZMIANA UWARUNKOWAŃ PRAWNYCH	28
4.4. WYNIKI RAPORTU Z WYKONANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO.....	29
5. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA.....	30
5.1. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE.....	30
5.1.1. EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ DO POWIETRZA	30
5.1.2. JAKOŚĆ POWIETRZA	38
5.1.3. PROGRAMY OCHRONY POWIETRZA	47
5.2. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	55
5.2.1. ZASOBY WÓD I ICH WYKORZYSTANIE	55
5.2.2. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH.....	60
5.2.3. JAKOŚĆ WÓD PODZIEMNYCH	67
5.2.4. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	70
5.3. GLEBY.....	72
5.3.1. RODZAJE I STAN GLEB	72
5.3.2. SPOSOBY UŻYTKOWANIA GLEB	74
5.4. KOPALINY	76
5.4.1. ZASOBY I OBSZARY WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN	76
5.4.2. EKSPLOATACJA SUROWCÓW	79
5.5. PRZYRODA	81
5.5.1. INFORMACJE OGÓLNE	81
5.5.2. OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU	83
5.6. LASY	86
5.7. HAŁAS	90

5.8. PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE	94
5.9. PROCESY GEODYNAMICZNE	97
5.10. POWODZIE I SUSZE.....	99
5.11. ODPADY.....	105
5.12. POWAŻNE AWARIE I BOMBY EKOLOGICZNE.....	107
5.13. TERENY ZDEGRADOWANE I ZDEWASTOWANE	111
5.14. ZANIECZYSZCZENIA TRANSGRANICZNE	114
5.14.1. INFORMACJE OGÓLNE.....	114
5.14.2. TRANSGRANICZNE ZANIECZYSZCZENIA WÓD POWIERZCHNIOWYCH	115
5.14.3. TRANSGRANICZNE ZANIECZYSZCZENIA WÓD PODZIEMNYCH	116
5.14.4. TRANSGRANICZNE ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA.....	117
5.14.5. BEZPIECZEŃSTWO TRANSGRANICZNE.....	119
5.15. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	123
6. NAKŁADY INWESTYCYJNE PONIESIONE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA I GOSPODARKĘ WODNĄ.....	130
7. EFEKTY RZECZOWO-EKOLOGICZNE DZIAŁANOŚCI WOJE-WÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W RZESZOWIE	133
8. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM.....	134
8.1. WZMOCNIENIE INSTYTUCJONALNE.....	134
8.2. ROZWÓJ BADAŃ I POSTĘPU TECHNICZNEGO ORAZ STYMULOWANIE INNOWACJI	135
8.3. EDUKACJA EKOLOGICZNA, DOSTĘP DO INFORMACJI I POSZERZENIE DIALOGU SPOŁECZNEGO	135
8.4. ASPEKTY EKOLOGICZNE W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM.....	137
8.5. AKTYWIZACJA RYNKU NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO. MECHANIZMY PRAWNO- EKONOMICZNE I FINANSOWE	137
8.6. WSPÓŁPRACA MIĘDZYKRAJOWA	138
9. STRATEGIA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OCHRONY I POPRAWY STANU ŚRODOWISKA	139
9.1. PRIORYTETY EKOLOGICZNE	139
9.2. OCHRONA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW WODNYCH PRIORYTET 1	144
9.2.1. INFORMACJE OGÓLNE.....	144
9.2.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	145
9.2.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	146
9.2.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	149
9.2.5. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI POŚ WP ZAKRESIE OCHRONY I EFEKTYWNEGO WYKORZYSTANIA ZASOBÓW WODNYCH.....	149
9.2.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY I EFEKTYWNEGO WYKORZYSTANIA ZASOBÓW WODNYCH.....	152
9.3. PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM ŚRODOWISKA - PRIORYTET 2.....	154
9.3.1. INFORMACJE OGÓLNE	154
9.3.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	156
9.3.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	159
9.3.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	161
9.3.5. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA ZAGROŻENIOM EKOLOGICZNYM	161
9.3.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA ZAGROŻENIOM ŚRODOWISKA	162
9.4. GOSPODARKA ODPADAMI - PRIORYTET 3	163

9.4.1. INFORMACJE OGÓLNE	163
9.4.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	163
9.4.3. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	165
9.4.4. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI	165
9.4.5. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI	165
9.5. OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU – PRIORYTET 4	167
9.5.1. INFORMACJE OGÓLNE	167
9.5.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	168
9.5.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	171
9.5.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	172
9.5.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU	172
9.5.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA	174
9.6. POZYSKIWANIE ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH I ENERGOOSZCZĘDNOŚĆ – PRIORYTET 5	177
9.6.1. INFORMACJE OGÓLNE	177
9.6.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	178
9.6.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	180
9.6.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	180
9.6.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE CELÓW EKOLOGICZNYCH W ZAKRESIE POZYSKIWANIA ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH	181
9.6.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE POZYSKIWANIA ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH	182
9.7. OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU, ORAZ ZRÓWNO - WAŻONY ROZWÓJ LASÓW – PRIORYTET 6	183
9.7.1. INFORMACJE OGÓLNE	183
9.7.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	184
9.7.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	187
9.7.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	190
9.7.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU ORAZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU LASÓW	191
9.7.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZOWEJ ORAZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU LASÓW	192
9.8. OCHRONA PRZED HAŁASEM – PRIORYTET 7	195
9.8.1. INFORMACJE OGÓLNE	195
9.8.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	195
9.8.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	196
9.8.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	196
9.8.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY PRZED HAŁASEM	197
9.8.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY PRZED HAŁASEM	197
9.9. OCHRONA ZASOBÓW KOPALIN – PRIORYTET 8	198
9.9.1. INFORMACJE OGÓLNE	198
9.9.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	199
9.9.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	200
9.9.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY KOPALIN	201
9.9.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY KOPALIN	201
9.10. OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI I PRZYWRÓCENIE WARTOŚCI UŻYTKOWEJ GLEB – PRIORYTET 9	202
9.10.1. INFORMACJE OGÓLNE	202

9.10.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	203
9.10.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	204
9.10.5. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE POWIERZCHNI ZIEMI I PRZYWRÓCENIA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ GLEB	205
9.10.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY POWIERZCHNI ZIEMI I PRZYWRÓCENIA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ GLEB	206
9.11. OCHRONA PRZED PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM - PRIORYTET 10	207
9.11.1. INFORMACJE OGÓLNE	207
9.11.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	207
9.11.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI	207
9.11.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ	208
9.11.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY PRZED PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM	208
9.11.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY PRZED I PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM	208
10. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM	209
10.1. STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROGRAMEM	209
10.2. INSTRUMENTY I NARZĘDZIA REALIZACJI PROGRAMU	211
10.3. METODY I CZĘSTOTLIWOŚCI PRZEPROWADZANIA ANALIZY REALIZACJI USTALEŃ PROGRAMU	213
10.4. INFORMACJA O SPOSOBIE WYKORZYSTANIA USTALEŃ ZAWARTYCH W PROGNOZIE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	214
10.5. INFORMACJA O SPOSOBIE WYKORZYSTANIA OPINII I UZGODNIEŃ ORGANU OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ PAŃSTWOWEGO WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORA SANITARNEGO W RZESZOWIE	215
10.6. INFORMACJA O WYNIKACH UDZIAŁU SPOŁECZEŃSTWA W POSTĘPOWANIU W SPRAWIE ODDZIAŁYWANIA PROJEKTU PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	216
11. ASPEKTY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU	217
11.1. INFORMACJE OGÓLNE NA TEMAT ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA PROGRAMU	217
11.2. NAKŁADY NA REALIZACJĘ PROGRAMU	227
12. WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA POWIATOWYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA	229
13. STRESZCZENIE	230
WYKAZ RYSUNKÓW	239
WYKAZ WYKRESÓW	241
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	242
UŻYTE SKRÓTY	243
WAŻNIEJSZE MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	245
ZAŁĄCZNIKI TABELARYCZNE	249

1. WPROWADZENIE

Zarząd Województwa Podkarpackiego w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza wojewódzki program ochrony środowiska, uwzględniając:

- cele ekologiczne;
- priorytety ekologiczne;
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych;
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne;
- i środki finansowe;
- poziomy celów długookresowych¹

Program przyjmuje się na okres 4 lat, z tym, że przewidywane w nim działania obejmują kolejne 4 lata.

„Wojewódzki Program Ochrony Środowiska na lata 2012-2015 (z perspektywą do 2019 r.)” jest aktualizacją polityki ekologicznej określonej w programie przyjętym przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr XII/379/08 z dnia 26 maja 2008 r.

2. CEL PROGRAMU

Celem nadrzędnym „Programu Ochrony Środowiska Województwa na lata 2012-2015”, zwanego dalej Programem, jest wdrożenie polityki ekologicznej państwa na obszarze województwa podkarpackiego. Nadrzędnym strategicznym celem polityki ekologicznej państwa² jest **„Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) i tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego”**.

Cele ekologiczne założone w Programie realizowane będą poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne. Efektywne wykorzystanie i oszczędzanie zasobów środowiska to jedna z kluczowych inicjatyw Strategii Europa 2020, a dostępność do energii, kopalin i wysokiej jakości elementów środowiska tj. woda, powietrze, gleby, ekosystemy przyrodnicze, żywność to podstawowy warunek bezpieczeństwa ekologicznego i rozwoju gospodarczego mieszkańców Europy, kraju i województwa podkarpackiego. Priorytety Unii Europejskiej tj. ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk oraz bardziej racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych wspierają innowacje i przedsiębiorczość, co może mieć wpływ na wzrost konkurencyjności gospodarki województwa. Jego konkurencyjność będzie się również wiązać z wykorzystaniem jego potencjału w rozwijaniu funkcji związanych z przestrzenią czystą ekologicznie m.in. lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, rolnictwa ekologicznego, przemysłu wykorzystującego do produkcji wody wysokiej jakości. Działania zmierzające do ochrony i utrzymania wysokiej jakości środowiska naturalnego oraz poprawy jego

¹ Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj.Dz.U. 2013 poz. 1232), zwanej dalej ustawą,

² „Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z perspektywą do roku 2016”,

stanu na obszarach, gdzie standardy nie zostały dotrzymane, będą prowadzone wraz z działaniami na rzecz zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów przyrodniczych oraz konkurencyjności, innowacyjności i tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze województwa podkarpackiego. Działania organizacyjne pozwolą na rozwój struktur i narzędzi zarządzania środowiskiem oraz monitoringu środowiska. Określone w Programie działania są skierowane do wszystkich podmiotów mających prawno-finansowe możliwości ich podejmowania.

Program jest dokumentem strategicznym, który:

- integruje wszystkie działania zmierzające do zachowania i poprawy stanu środowiska województwa,
- może stanowić podstawę wyboru priorytetów, o znaczeniu wojewódzkim, wyznaczających program inwestycyjny województwa w zakresie ochrony środowiska, finansowany m.in. przez fundusze strukturalne i wkład własny,
- tworzy ramy, w których powstawać będą powiatowe i gminne programy ochrony środowiska (instrumenty realizacji lokalnej polityki ochrony środowiska).

Wojewódzki Program Ochrony Środowiska na lata 2012-2015” realizowany będzie na przełomie perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2007-2013 i na lata 2014-2020.

Integralną częścią „Programu ochrony środowiska województwa podkarpackiego na lata 2012-2015” jest prognoza oddziaływania na środowisko.

3. METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU

Cele i działania zawarte w Programie są kontynuacją polityki ekologicznej województwa realizowanej na podstawie obowiązującego wojewódzkiego programu ochrony środowiska.³ Określone zostały w oparciu o:

- cele dokumentów strategicznych: Unii Europejskiej, dokumentów krajowych (w tym politykę ekologiczną państwa) i regionalnych określające kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego;
- zasoby środowiska w województwie;
- ocenę aktualnego stanu środowiska województwa;
- możliwości finansowania przedsięwzięć;
- wyniki raportów z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego (3 raporty wykonane w 2005 r., 2007 r. i 2009 r.);
- informacje i wnioski zebrane na etapie opracowywania Programu.

Nowa hierarchia celów wynika z nowych uwarunkowań polityki europejskiej i krajowej.

Opracowanie Programu przebiegało zgodnie z obowiązującą procedurą oddziaływania na środowisko dokumentów strategicznych. Pisemnie o przystąpieniu do opracowania Programu powiadomione zostały organy i instytucje:

³ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego przyjęty przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr XXII/379/08 z dnia 26 maja 2008 r.

- odpowiedzialne za ochronę środowiska w województwie;
- istotne dla sformułowania strategii poprawy stanu środowiska tj. jednostki administracji samorządowej oraz wybrane przedsiębiorstwa.

Diagnoza stanu środowiska województwa obejmuje takie elementy jak:

- analiza zagadnień istotnych uwarunkowań rozwojowych,
- identyfikacja problemów możliwych do rozwiązania na poziomie wojewódzkim, m.in.: wszelkie rozwiązania systemowe na poziomie wojewódzkim, zagadnienia współpracy transgranicznej i międzywojewódzkiej, gospodarka odpadami, kształtowanie systemu ekologicznego województwa;
- ocena aktualnego stanu środowiska województwa.

Założono, że informacje zawarte w Programie powinny być łatwe do zweryfikowania i pochodzić z ogólnodostępnych źródeł i publikacji. W Programie przyjęto, że głównym źródłem informacji o stanie środowiska będą dane publikowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz Urząd Statystyczny w Rzeszowie i Główny Urząd Statystyczny.

Projekt Programu poddany został procedurze postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko i konsultacjom społecznym⁴. W Programie uwzględnione zostały ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania dokumentu na środowisko, wyniki konsultacji społecznych oraz opinie: Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Rzeszowie.

4. ZAŁOŻENIA I UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU

4.1. INFORMACJE O WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM I JEGO TENDENCJE ROZWOJOWE

Województwo Podkarpackie położone jest w Polsce południowo-wschodniej i graniczy ze Słowacją (od południa na dł. 134 km) oraz Ukrainą (od wschodu i południowego wschodu z Ukrainą na dł.239 km). Od zachodu sąsiaduje z województwem małopolskim (na dł.186 km), od północno-zachodu z województwem świętokrzyskim (na dł. 82 km) i od północy z województwem lubelskim (na dł. 320 km). Jego powierzchnia województwa wynosi 17,84 km², co stanowi 5,7% powierzchni kraju i 0,4% powierzchni obszaru Unii Europejskiej. Charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu. Pas gór (Beskid Niski, Bieszczady Zachodnie i Góry Sanocko-Turczańskie) jest częścią Karpat Zewnętrznych i obejmuje południową część województwa. Wznosi się na wysokości się od 500 m n.p.m. do ok. 1300 m n.p.m. Częścią Karpat jest również pasmo pogórzy wznoszące się na wysokości od 300 m n.p.m. do 500 m n.p.m. i rozczłonkowane głębokimi dolinami rzecznyymi. Środkową i północną część województwa zajmuje pas kotlin podgórskich (Kotlina Sandomierska) z charakterystycznymi

⁴ Art.17 ust. 4. ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232) oraz art. 46, art. 53, art. 54 ust 1 i ust.2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227 z późn. zm.).

szerokimi dolinami rzeczny. Północno-wschodnia część województwa położona jest w obrębie Wyżyny Lubelskiej i Rztocza, dla których specyficzne są wąwozy lessowe.

Położenie w strefie klimatu umiarkowanego i ukształtowaniem powierzchni województwa wpływa na zróżnicowanie jego klimatu. Wyróżnia się trzy zasadnicze rejony klimatyczne, ale warunki lokalne wpływają na kształtowanie się specyficznego mikroklimatu, zwłaszcza w dolinach i kotlinach górskich. Obszar województwa odwadniany jest przez dorzecze Górnej Wisły (największe rzeki województwa to: niewielki fragment Wisły, San z dopływem Wisłoka i Wisłoka) i dorzecze Dniestru (w Polsce reprezentowane przez zlewnię Strwiąża).

Rozmieszczenie ludności w województwie podkarpackim jest nierównomierne. Wiąże się to z występowaniem znacznych obszarów górskich, stosunkowo słabym uprzemysłowieniem i brakiem wykształconych dużych zespołów miejskich. W 2011 r. województwo podkarpackie zamieszkiwało 2 128, 7 tys. osób z tego w 49 miastach 41,4 % ogółu mieszkańców województwa. Prognozuje się zmniejszenie liczby ludności (w 2030 r. do 2037,4 tys. osób). Ludność miejska koncentruje się w: Rzeszowie (ponad 180,0 tys. os.), Stalowej Woli (64,7 tys. os.), Przemyślu (64,7 tys. os.), Mielcu (61,8 tys. os.), Tarnobrzegu (48,6 tys. os.), Krośnie (47,3 tys. os.), Dębicy (47,2 tys. os.), Sanoku (39,1 tys. os.). Stopień antropopresji na środowisko jest ściśle związany z gęstością zaludnienia województwa na 1 km². Średnia gęstość zaludnienia w 2011 r. wynosiła 119 osób /1 km² (przy średniej krajowej 123 osób /1 km²), a na terenach wiejskich województwa 75 osób /1 km². Najmniejsza gęstość zaludnienia występuje na terenie gmin: Lutowska (5 osób /1 km²), Cisna (6 osób /1 km²), Krempna (10 osób /1 km²), Komańcza (11 osób /1 km²) i Czarna (13 osób/1 km²).

Administracyjnie województwo podkarpackie podzielono na 25 powiatów (4 powiaty grodzkie: Rzeszów, Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg i powiatów 21 powiatów ziemskich). Ogólna liczba gmin w województwie podkarpackim w 2010 r. wynosiła 160.

Województwo podkarpackie na tle innych regionów UE charakteryzuje się⁵:

- niską wartością regionalnego PKB oraz niskimi dochodami do dyspozycji na jednego mieszkańca (jedno z ostatnich miejsc w Unii, nie licząc regionów bułgarskich i rumuńskich),
- korzystną strukturą ludności: w 2009 r. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła 42 (29. miejsce, w 2005 r. 46 miejsce wśród regionów UE.),
- wysoką stopą bezrobocia - jedna z wyższych wśród regionów UE (197. miejsce), w okresie 2005-2009 spadek (z 16,6% do 10%), w latach 2010 – 2011 ponowny wzrost,
- niskim udziałem pracowników naukowo-badawczych w zatrudnieniu ogółem (0,12%), niskimi nakładami na badania i rozwój jako udział w PKB (0,36%) oraz niską liczbą zgłaszanych patentów,
- bogatym dziedzictwem kulturowym wieloetnicznego pogranicza oraz unikatowymi walorami przyrodniczymi (uzdrowiska),
- bardzo słabymi wskaźnikami z zakresu turystyki tj. liczby udzielonych noclegów, czy stopnia wykorzystania miejsc noclegowych,

⁵ Wg Strategii rozwoju województwa podkarpackiego 2020.

- dobrym powiązaniem transportowym z układem krajowym i międzynarodowym (potencjał rozwoju województwa), tj. III Paneuropejski Korytarz Transportowy, planowany do włączenia do sieci TEN-T szlak Via Carpatia, lotnisko „Rzeszów-Jasionka”,
- dużą różnorodnością biologiczną i krajobrazową, sieć „Natura 2000” obejmuje ponad 28% terenu województwa (62 obszary ochronne).

Województwo podkarpackie na tle Polski charakteryzuje się⁶:

- jednym z najniższych w kraju PKB per capita (15-16 miejsce). W 2009 r. - 24 134 zł przy średniej dla kraju na poziomie 35 210 zł,
- niższym wzrostem gospodarczym w latach 2000-2009 – średnio 3,5%. (Polska ponad 3,9%),
- wysoką atrakcyjnością inwestycyjną podregionu rzeszowskiego i tarnobrzesckiego dla działalności przemysłowej,
- zdywersyfikowaną strukturą gałęziową przemysłu, (przemysły: lotniczy, elektromaszynowy, chemiczny i spożywczy, wytwarzają łącznie prawie 70% produkcji przemysłowej województwa),
- innowacyjnym przemysłem: m. in. lotniczym (Dolina Lotnicza) oraz informatycznym, (odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych wynosi 20,7% - 1. miejsce w kraju),
- dużym udziałem prywatnego finansowania prac B+R (1. miejsce w kraju), dużym udziałem nakładów na B+R w relacji do PKB (0,25% -3. miejsce w kraju), silną koncentracją badań na naukach technicznych, lecz niską liczbą pracowników naukowych (przedostatnie miejsce w Polsce),
- dużym znaczeniem parków naukowo – technologicznych (PPNT) oraz SSE (SSE Euro-Park Mielec i Tarnobrzescka SSE Euro-Park Wisłosan) w przyciąganiu kapitału zagranicznego,
- dużym rozdrobieniem agrarnym rolnictwa, nadmiarem zasobów siły roboczej, niską towarowością produkcji rolnej, lecz dobrze rozwijającym się przetwórstwem rolno – spożywczym,
- wyższym niż w kraju udziałem ludności kształcącej się na wszystkich poziomach edukacji (26%, wobec średniej dla Polski 23%), lecz niższym niż przeciętnie w Polsce udziale studentów w grupie wiekowej 20-24 lat,
- wysokim zaangażowaniem społecznym mieszkańców (zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych w 2008 r. - 6,8% mieszkańców, w Polsce tylko 5,4%).

Rozwój województwa w najbliższych latach będzie w najwyższym stopniu uzależniony od:

- skali inwestycji (stanu zaangażowania inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych);
- wielkości i struktury zewnętrznych środków rozwojowych;
- poziomu dostępności transportowej i teleinformatycznej (tak z zewnątrz, jak i wewnątrz regionu).

Podstawową barierą rozwoju województwa jest brak dobrej i sprawnej infrastruktury technicznej (w tym komunikacji). Zakłada się, że rozwój i konkurencyjność województwa opierać się będzie

⁶ Wg Strategii rozwoju województwa podkarpackiego 2020.

o rozwój gospodarki turystycznej opartej o konkurencyjne, kompleksowe produkty turystyczne, sektora usług oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Służyć temu będą działania w sferze zwiększenia dostępności komunikacyjnej województwa (m.in. modernizacja i rozwój lotnisk, zakończenie budowy autostrady A4 i budowa dróg szybkiego ruchu: S19 i S79).

Kierunki i możliwości rozwoju województwa określają: dokumenty strategiczne na poziomie krajowym i wojewódzkim, możliwości finansowania inwestycji, przepisy prawa Unii Europejskiej oraz porozumienia i konwencje na poziomie międzynarodowym.

4.2. DOKUMENTY STRATEGICZNE UNII EUROPEJSKIEJ, DOKUMENTY KRAJOWE I REGIONALNE

W ramach prac zmierzających do opracowania „Programu Ochrony Środowiska Województwa na lata 2012-2015”, analizowano szczegółowo szereg opracowań, które w swych zapisach odnoszą się do ochrony i kształtowania środowiska. Są to:

- dokumenty planistyczne Unii Europejskiej;
- strategiczne dokumenty krajowe w perspektywie finansowej UE 2007-2013 m.in. Strategia Rozwoju Kraju, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) Narodowa Strategia Spójności, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Rozwój Polski Wschodniej, PO Europejska Współpraca Terytorialna, Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013;
- dokumenty strategiczne pozwalające na zarządzanie rozwojem kraju w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020;
- dokumenty odnoszące się do rozwiązywania problemów środowiskowych m.in. Krajowy Program Zwiększania Lesistości, Strategia rozwoju Energetyki Odnawialnej, Krajowa Strategia Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Różnorodności Biologicznej, Projekt Polityki Wodnej Państwa do roku 2030.

Poniżej odniesiono się do najważniejszych dokumentów, które powstały po przyjęciu aktualnie obowiązującego Programu ochrony środowiska województwa podkarpackiego.

4.2.1. DOKUMENTY PLANISTYCZNE UNII EUROPEJSKIEJ:

Strategia Europa 2020⁷

Polityka Unii Europejskiej zawarta w Strategii „Europa 2020” („EU 2020”) jest odpowiedzią na kryzys gospodarczy i finansowy Europy. Strategia obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

⁷ KOMUNIKAT KOMISJI Europejskiej „EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, Bruksela, dnia 3 marca 2010 r. KOM(2010) .

W Strategii wytyczono 5 celów UE na rok 2020, które nadają kierunek całemu procesowi jej rozwoju. Zostały one przełożone na cele krajowe. Są to:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat w wysokości 75%;
- przeznaczenie 3% PKB Unii na inwestycje w badania i rozwój;
- osiągnięcie celów „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki);
- ograniczenie liczby osób przedwcześnie kończących naukę szkolną do 10%, przy czym co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;
- zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem o 20 mln.

Realizacji założonych celów służy siedem projektów przewodnich, które umożliwią postępy w ramach każdego z priorytetów tematycznych. Dla ochrony środowiska istotny będzie projekt „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, który stworzony został z na rzecz niezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów (Europa efektywnie korzystającej z zasobów) poprzez: przejście na gospodarkę niskoemisyjną i system energetyczny efektywnie korzystający z zasobów, zrównoważoną produkcję i konsumpcję, optymalizację zapobiegania powstawaniu odpadów i na przetwarzanie odpadów, jako zasobu w ramach obiegowego gospodarowania materiałami, efektywne korzystanie z surowców (minerały, lasy i biomasa), skuteczne wykorzystywanie, ochronę i przywracanie funkcji ekosystemów.

„Strategia na rzecz różnorodności biologicznej UE 2020”⁸

Celem strategii jest powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej i degradacji usług ekosystemowych w Unii Europejskiej do roku 2020 i w możliwym zakresie ich odbudowania, oraz zwiększenia wkładu Europy na rzecz globalnego zapobiegania utracie różnorodności biologicznej. Strategia określa ramy działania na najbliższą dekadę w zakresie osiągnięcia 6 celów związanych z:

- Zagwarantowaniem pełnego wdrożenia ustawodawstwa unijnego - ustanawianie sieci obszarów Natura 2000” do 2012 r. i zapewnienie dobrego zarządzania i finansowania, opracowanie programów szkoleniowych na temat sieci Natura 2000 dla sędziów i prokuratorów;
- Utrzymaniem i odbudową ekosystemów i ich funkcji - do 2014 r. państwa członkowskie, we współpracy z Komisją, zidentyfikują i ocenią stan ekosystemów i ich funkcji na swoim terytorium kraju, ocenią wartość gospodarczą tych funkcji i będą wspierać włączenie ich wartości do systemów rachunkowości i sprawozdawczości na poziomie unijnym i krajowym do roku 2020, do 2014 r. zostaną ustalone priorytety dotyczące odbudowy ekosystemów na szczeblu lokalnym, krajowym i unijnym, a do pod koniec bieżącego roku Komisja opracuje szczegółową strategię dotyczącą „zielonej infrastruktury”, do 2014 r. Komisja we współpracy z państwami członkowskimi opracuje metodę oceny skutków

⁸ KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW „Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny - unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.” Bruksela, dnia 3 maja 2011KOM(2011) 244

finansowanych przez UE projektów, planów i programów w zakresie różnorodności biologicznej;

- Zwiększeniem wkładu rolnictwa i leśnictwa w utrzymanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej - zwiększenie płatności bezpośrednich dla środowiskowych dóbr publicznych w ramach unijnej Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), włączenie celów w zakresie różnorodności biologicznej do strategii i programów rozwoju obszarów wiejskich i realizacja działań dostosowanych do potrzeb regionalnych i lokalnych, współpraca między rolnikami i leśnikami w celu osiągnięcia ciągłości cech krajobrazu, ochrony zasobów genetycznych i innych mechanizmów współpracy w celu ochrony różnorodności biologicznej, zachęcanie właścicieli lasów do ochrony i wzmocnienia różnorodności biologicznej lasów poprzez oferowanie bodźców motywacyjnych;
- Zapewnieniem zrównoważonego wykorzystania zasobów rybnych - poprawa zarządzania połowianymi stadami i odbudowę zasobów rybnych do poziomu umożliwiającego maksymalny podtrzymywalny połów przy jednoczesnym zapewnieniu, że działalność połowowa nie wpływa negatywnie na środowisko morskie;
- Zwalczaniem inwazyjnych gatunków obcych - zidentyfikowanie i priorytetowe traktowanie inwazyjnych gatunków obcych (IAS) i dróg ich przedostawania się, kontrola lub eliminacja gatunków o znaczeniu priorytetowym, zarządzanie ich drogami przedostawania się w celu zapobiegania wprowadzaniu i osiedlaniu się nowych inwazyjnych gatunków obcych (do końca bieżącego roku Komisja przyjmie szczegółową strategię zmierzającą do uporania się z tym zagrożeniem);
- Pomocą na rzecz zapobiegania utracie światowej różnorodności biologicznej - ograniczenie pośrednich czynników utraty różnorodności biologicznej m.in. poprzez efektywne korzystanie z zasobów i ograniczanie konsumpcji, zwiększenia środków i skuteczności finansowania UE na rzecz światowej różnorodności biologicznej, w ramach międzynarodowego procesu mającego na celu oszacowanie potrzeb finansowych różnorodności biologicznej i przyjęcie celów dotyczących mobilizacji zasobów na rzecz różnorodności biologicznej.

4.2.2. NOWY MODEL ZARZĄDZANIA ROZWOJEM KRAJU

Cele strategii przełożone zostały na cele krajowe. Nowe cele sprawiły, że przemodelowany został system zarządzania rozwojem kraju. Nowy model zarządzania rozwojem kraju opiera się na:

- zintegrowanym, ponadsektorowym podejściem do problemów społeczno-gospodarczych, scalającym różne aspekty tych problemów i podkreślającym potrzebę skoordynowanych działań po stronie administracji,
- długookresowym, międzypokoleniowym horyzontem czasowym wybiegającym poza siedmioletnie ramy planistyczne Unii Europejskiej.

Najważniejszymi instrumentami zarządzania rozwojem kraju są dokumenty z horyzontem długookresowym tj. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2011-2030, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (z perspektywą do 2030 r.), oraz dokumenty z horyzontem

średniookresowym tj. Średniookresowa strategia rozwoju kraju⁹ 2020 oraz 9 strategii zintegrowanych¹⁰. W odniesieniu do dokumentu „EU 2020” istotnym elementem porządku planowania strategicznego jest Krajowy Program Reform, a także cyklicznie aktualizowane: Wieloletni Plan Finansowy Państwa oraz Aktualizacja Programu Konwergencji. Wieloletni Plan Finansowy Państwa określa m.in. prognozy dochodów i wydatków budżetu środków europejskich oraz prognozę wyniku budżetu środków europejskich. W latach 2012-2015 środki wydatkowane będą w ramach:

1. *Narodowej Strategii Spójności (NSS)* określającej strategiczne priorytety i obszary wykorzystania funduszy unijnych oraz systemy wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności. Narodowa Strategia Spójności obejmuje następujące Programy Operacyjne:
 - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (infrastruktura transportowa, środowisko i kształtowanie rozwoju regionalnego kraju);
 - Regionalne Programy Operacyjne (kształtowanie rozwoju regionalnego kraju);
 - Program Operacyjny Kapitał Ludzki (rynek pracy, zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny, edukacja, wychowanie i opieka);
 - Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (polityka gospodarcza kraju, nauka polska)
 - Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (infrastruktura transportowa, kształtowanie rozwoju regionalnego kraju).
2. *Wspólnej Polityki Rolnej UE* obejmuje płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, organizacji rynku owoców i warzyw, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 oraz działania interwencyjne na wspólnotowych rynkach rolnych (polityka rolna i rybacka).
3. *Europejskiego Funduszu Rybackiego realizowanego* przez Program Operacyjny Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013 (polityka rolna i rybacka).

Pomoc udzielana przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego - NMF 2009-2014 oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego - MF-EOG 2009-2014 (edukacja, wychowanie i opieka oraz sprawy obywatelskie) oraz Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy (kształtowanie rozwoju regionalnego kraju, środowisko, rynek pracy, sprawy obywatelskie).

Najważniejszą zmianą, jaką wprowadza nowy system jest odejście od wąskiego i sektorowego tworzenia strategii na rzecz integracji obszarów, przenikania się wielu zjawisk i problemów, uzyskania synergii w wyborze najbardziej efektywnych i adekwatnych narzędzi prowadzących do osiągnięcia spójnych celów.

⁹ Średniookresowa strategia rozwoju kraju jest to dokument określający podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym, obejmujący okres 4-10 lat, realizowany przez strategię rozwoju oraz przy pomocy programów, z uwzględnieniem okresu programowania UE.

¹⁰ Są to: Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki, Strategia rozwoju kapitału ludzkiego, Strategia bezpieczeństwa energetyczne i środowisko, Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2012 – Regiony-miasta-obszary wiejskie, Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa, Strategia rozwoju transportu, Strategia rozwoju kapitału społecznego, Strategia sprawne państwo, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego.

Realizacja strategicznego celu rozwojowego Polski będzie następowała dzięki trzem filarom zadaniowym:

- Innowacyjności (modernizacji)
- Terytorialnie zrównoważonym rozwoju
- Efektywności

Najważniejszymi obszarami rozwojowymi są: 1. Polska Cyfrowa, 2. Innowacyjność, 3. Kapitał ludzki, 4. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko, 5. Rozwój regionalny, 6. Rozwój rolnictwa i wsi, 7. Transport, 8. Kapitał społeczny, 9. Sprawne państwo, 10. Bezpieczeństwo narodowe.

Obszaram strategicznym przyporządkowane zostały zintegrowane strategie rozwoju uszczegółowiające cele i kierunki interwencji państwa w tym obszarze.

Do obszaru strategicznego „Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko” przypisano 2 priorytety rozwojowe:

1. Stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju nowoczesnego sektora energetycznego, zapewniającego bezpieczeństwo energetyczne oraz rozwoju efektywnej energetycznie gospodarki.
2. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska i poprawa jego stanu.

Priorytety rozwojowe mają charakter wieloletni i realizowane są przez różne funkcje rozwojowe państwa i określone w ich ramach zadania.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - projekt

Strategia BEiŚ jest jedną z 9 zintegrowanych strategii rozwoju. Jej celem jest ułatwienie "zielonego" (sprzyjającego środowisku) wzrostu gospodarczego w Polsce poprzez zapewnienie dostępu do energii (bezpieczeństwa energetycznego) i dostępu do nowoczesnych, w tym innowacyjnych, technologii, a także wyeliminowanie barier administracyjnych utrudniających „zielony” wzrost. Dokument stanowić będzie ogólną wytyczną dla Polityki energetycznej Polski i Polityki ekologicznej Państwa i innych programów rozwoju, które staną się elementami systemu realizacji BEiŚ. Celem głównym Strategii jest *zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju nowoczesnego sektora energetycznego, zdolnego zapewnić Polsce bezpieczeństwo energetyczne oraz konkurencyjną i efektywną energetycznie gospodarkę*. Cel ten realizowany będzie poprzez 3 cele szczegółowe oraz kierunki interwencji przedstawione w poniższej Tab. 1 oraz poprzez 52 działania określone w Tab.2

Tab.1. Cele szczegółowe i kierunki interwencji

Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię	Cel 3. Poprawa stanu środowiska
1.1 Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin	2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii	3.1 Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki

1.2 Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody	2.2 Poprawa efektywności energetycznej	3.2 Racjonalne gospodarowanie odpadami i w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne
1.3 Zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej, w tym wielofunkcyjna gospodarka leśna	2.3 Zapewnienie bezpieczeństwa dostaw importowanych surowców energetycznych	3.3 Ochrona powietrza, w tym ograniczenie oddziaływania energetyki
1.4 Uporządkowanie zarządzania przestrzenią	2.4 Modernizacja sektora elektroenergetyki zawodowej, w tym przygotowania do wprowadzenia energetyki jądrowej	3.4 Wspieranie nowych i promocja polskich technologii energetycznych i środowiskowych
	2.5 Rozwój konkurencji na rynkach paliw i energii oraz umacnianie pozycji odbiorcy	3.5 Promowanie zachowań ekologicznych oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy
	2.6 Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii	
	2.7 Rozwój energetyki na obszarach podmiejskich i wiejskich	

Tab.2. Projektowane działania, w których realizację zaangażowane są jednostki samorządu terytorialnego oraz WIOŚ i WFOŚi GW

Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię	Cel 3. Poprawa stanu środowiska
1.1.1 Kontynuowanie rozpoznania występowania surowców energetycznych i stworzenie możliwości ich eksploatacji na terytorium kraju, oraz wskazanie złóż strategicznych	2.6.32. Wspieranie inwestycji w odnawialne źródła energii	3.1.37. Rozbudowa infrastruktury oczyszczania ścieków
1.1.4 Rozpoznanie możliwości wykorzystania energii geotermalnej	2.7.36. Poprawa lokalnego bezpieczeństwa energetycznego	3.1.38. Promocja dobrych praktyk rolniczych
1.2.1 Racjonalizacja korzystania z wód		3.1.39. Wdrożenie systemu monitorowania jakości wód wraz z jego finansowaniem
1.2.8. Wdrożenie mechanizmów wartościowania usług ekosystemów do sektora		3.1.40. Objęcie prawną ochroną strategicznych zbiorników wód podziemnych oraz

gospodarki wodnej		stref ochrony ujęć wód podziemnych i powierzchniowych
1.2.9. Dostosowanie sektora gospodarki wodnej do zmian klimatu		3.2.41. Zapewnienie funkcjonowania systemu selektywnego zbierania/odbierania odpadów komunalnych (odpowiedzialne gminy)
1.3.11 Inwentaryzacja oraz stworzenie spójnego systemu informacji opartego o technologie informatyczne o zasobach gatunków i siedlisk przyrodniczych kraju wraz z wyceną wartości środowiska przyrodniczego		3.2.42. Zredukowanie liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów innych niż niebezpieczne (odpowiedzialne gminy i samorząd województwa) i obojętne
		3.2.43. Wdrażanie i wspieranie niskoodpadowych technologii produkcji oraz efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania, w tym termicznego przekształcania odpadów
1.3.12. Stworzenie warunków ochrony korytarzy ekologicznych i przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej		3.3.44. Upowszechnienie stosowania technologii ograniczających emisje pyłów oraz NOx i SO2,
1.3.13. Przywrócenie/utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków		3.3.45. Wdrożenie instrumentów sprzyjających poprawie jakości powietrza
1.4.15. Reforma systemu planowania przestrzennego w Polsce		3.5.50. Zwiększanie świadomości ekologicznej Polaków i zmiana ich zachowań w obszarach objętych strategią
1.4.16. Wdrożenie mechanizmów monitorowania i utrzymania ładu przestrzennego		3.3.51. Rozpowszechnianie wśród przedsiębiorców zrównoważonych wzorców produkcji, w tym zarządzania środowiskowego
		3.3.52. Tworzenie zielonych miejsc pracy

Strategia rozwoju kraju 2020

Strategia jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego podstawy zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.) oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie „Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski”. W nowym systemie do podstawowych dokumentów strategicznych, w oparciu, o które prowadzona jest polityka rozwoju, należą: długookresowa strategia rozwoju kraju,(DSRK) określająca główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej, średniookresowa strategia rozwoju kraju (Strategia Rozwoju Kraju 2020) – najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 roku oraz 9 zintegrowanych strategii, służących realizacji założonych celów rozwojowych. Powyższe strategie łączy wspólna hierarchia celów i kierunków interwencji. Strategia określa 3 obszary strategiczne: I. Sprawne i efektywne państwo, II. Konkurencyjna gospodarka, III. Spójność społeczna i terytorialna. W ramach każdego obszaru określono cele i priorytety interwencji państwa. Dla realizacji celów ochrony i kształtowania środowiska szczególnie istotne będą cele określone w Obszarach strategicznych:

- Obszar strategiczny I - Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem m.in. poprzez „Zapewnienie ładu przestrzennego” - jednym z ważniejszych wyzwań w tym obszarze jest zapewnienie właściwego gospodarowania wodami, jako elementu różnorodności biologicznej, ale i podstawy rozwoju regionalnego i gospodarczego. Zrównoważone gospodarowanie wodami ma również znaczenie dla ochrony przeciwpowodziowej.
- Obszar strategiczny II - Efektywność energetyczna i poprawa stanu środowiska realizowane poprzez takie obszary interwencji państwa jak: Racjonalne gospodarowanie zasobami, Poprawa efektywności energetycznej, Zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii, Poprawa stanu środowiska, Adaptacja do zmian klimatu.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 (KPZK 2030)¹¹

W dniu 13.12.2011 r. Rada Ministrów przyjęła Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. 2012 nr 0 poz. 252). Dokument ten, wspólnie z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju, stanowi ramę dla innych dokumentów strategicznych. Wskazuje przesłanki i pożądane kierunki inwestycji dla podejmowanych decyzji w ramach dziewięciu strategii zintegrowanych oraz innych dokumentów strategicznych i operacyjnych. Sześć celów KPZK 2030 odpowiada najważniejszym wyzwaniom rozwojowym polskiej przestrzeni: niskiej konkurencyjności głównych ośrodków miejskich i regionów Polski na tle europejskim, słabej spójności terytorialnej kraju i niskiemu poziomowi rozwoju infrastruktury (zwłaszcza transportowej i społecznej) obszarów wiejskich, brakowi spójnego systemu ochrony środowiska przyrodniczego, niewystarczającej odporności struktury przestrzennej na wewnętrzne i zewnętrzne zagrożenia oraz bezładowi przestrzennemu. Cele formułowane w projekcie KPZK są ze sobą powiązane, a ich dopełnieniem jest typologia obszarów funkcjonalnych, tożsamy z obszarami problemowymi w rozumieniu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu

¹¹ KPZK 2030 przyjęta przez rząd 13 grudnia 2011 r. (uchwała nr 239/2011 Rady Ministrów) i skierowana do Sejmu 23 stycznia 2012 r.

przestrzennym, które wyodrębniono dla uporządkowania systemu planowania. Jeden z celów dotyczy ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Realizacji celu służą następujące kierunki działań:

- 4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju, jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych
- 4.2. Przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej
- 4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej
- 4.4. Racjonalizacja gospodarowania ograniczonymi zasobami wód powierzchniowych i podziemnych kraju, w tym zapobieganie występowaniu deficytu wody na potrzeby ludności i rozwoju gospodarczego
- 4.5. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód i związanych z nimi ekosystemów
- 4.6. Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby
- 4.7. Zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin i zwiększenie wykorzystania surowców wtórnych.

Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie¹²

Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty. Ustalano następujące cele polityki regionalnej do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”);
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”);
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Polityka regionalna realizuje cele rozwojowe kraju przez działania ukierunkowane terytorialnie, a głównym poziomem planowania i realizacji jest układ regionalny.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020¹³

Strategia jest realizacją celu określonego w Strategii Rozwoju Kraju 2007 -2015 wskazującego na potrzebę prowadzenia specjalnych działań wobec Polski Wschodniej. Celem strategicznym polityki państwa w latach 2007–2020 jest wzrost poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całej Polski Wschodniej i każdego z jej województw (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie) w rozszerzonej Unii Europejskiej z uwzględnieniem zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju. Podstawowym źródłem problemów rozwojowych Polski

¹² Dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r.

¹³ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008 r., uchwałą nr 278/08

wschodniej jest bardzo niski poziom spójności we wszystkich trzech wymiarach: gospodarczym, społecznym i terytorialnym. Dążenie do osiągnięcia celu strategicznego i celów kierunkowych będzie następowało poprzez realizację kluczowych pakietów działań – priorytetów Strategii:

1. Oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego;
2. Budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy;
3. Wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania MSP;
4. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Polski Wschodniej poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej;
5. Wykorzystanie położenia przy zewnętrznej granicy UE, rozwój współpracy transgranicznej;
6. Wsparcie funkcji metropolitalnych miast Polski Wschodniej;
7. Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej.

Instrumentem realizacji Strategii jest Program Rozwoju Polski Wschodniej. W ramach Programu realizowane są projekty o kluczowym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego pięciu województw Polski Wschodniej: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Finansowane są przede wszystkim inwestycje w zakresie infrastruktury wspierającej działalność naukową i badawczą oraz zakładające modernizację miejskich lub regionalnych systemów komunikacyjnych, a także realizowane będą przedsięwzięcia zwiększające atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną tego obszaru. Głównym celem Programu jest "Przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju", który realizowany będzie przez cele szczegółowe:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy
- zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej
- zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu
- optymalizacja procesu realizacji PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Programu realizowane są projekty przez beneficjentów w poszczególnych województwach (m.in. projekt Świętokrzysko - Podkarpacki Klaster Energetyczny) i projekty koordynowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego tj. Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej (SSPW), Program Promocji Gospodarczej Polski Wschodniej Promocja zrównoważonego rozwoju turystyki, Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej.

4.2.3. POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA

Polityka ekologiczna państwa zmierza do harmonizowania i do rozwoju kraju poprzez równoważenie celów ochrony środowiska z celami gospodarczymi i społecznymi. Opiera się na konstytucyjnej zasadzie zrównoważonego rozwoju, dlatego jej zalecenia muszą być uwzględniane we wszystkich dokumentach strategicznych oraz programach, których realizacja może mieć wpływ na stan środowiska. Polityka ekologiczna państwa przyjmowana jest na 4 lata z perspektywą kolejnych 4 lat.

Cele ekologiczne państwa określone zostały w dokumencie *Polityka ekologiczna państwa 2009-2012 z perspektywą do roku 2016*¹⁴ przyjętym przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej dniu 22 maja 2009 r. Planowane działania w obszarze ochrony środowiska w Polsce wpisują się w priorytety w skali Unii Europejskiej i cele 6 Wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego¹⁵, skupiających się na czterech priorytetowych obszarach działania: zmiany klimatyczne, różnorodność biologiczna, ochrona środowiska i zdrowia oraz zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i gospodarowanie odpadami. Polityka ekologiczna państwa wskazuje na konieczność zmian systemowych. Główne cele strategiczne do roku 2016 to:

- **Uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych** (uwzględniane wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w ostatecznych wersjach tych dokumentów).
- **Aktywizacja rynku na rzecz ochrony środowiska** (uruchomienie takich mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych, które prowadziłyby do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz do świadomych postaw konsumenckich zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego).
- **Zarządzanie środowiskowe** (rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o systemie EMAS i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie).
- **Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska** (podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”, prowadzącą do: proekologicznych zachowań konsumenckich, prośrodowiskowych nawyków i pobudzenia odpowiedzialności za stan środowiska, organizowania akcji lokalnych służących ochronie środowiska, uczestniczenia w procedurach prawnych i kontrolnych dotyczących ochrony środowiska).
- **Rozwój badań i postęp techniczny** (zwiększenie roli polskich placówek badawczych we wdrażaniu ekoinnowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadowalającego stanu systemu monitoringu środowiska).
- **Odpowiedzialność za szkody w środowisku** (stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody - koszty naprawy szkody w środowisku muszą w pełni ponieść jej sprawcy).

¹⁴ Publikacja: Monitor Polski Nr 34, poz. 501, z dnia 4 czerwca 2009 r.

¹⁵ Szósty wspólnotowy program działania w zakresie ochrony środowiska naturalnego, zatytułowany „Środowisko 2010: Nasz wybór, nasza przyszłość” (decyzja 1600/2002/WE), określa strategiczne ramy wspólnotowej polityki w zakresie ochrony środowiska na lata 2002–2012 i jest uważany za zasadniczy element ochrony środowiska w ramach wspólnotowej strategii trwałego rozwoju. Opiera się on głównie na zasadzie „zanieczyszczający płaci”, na zasadzie ostrożności i działania zapobiegawczego oraz na zasadzie usuwania zanieczyszczenia u źródła. Skupia się na następujących czterech priorytetowych obszarach działania: zmiany klimatyczne, różnorodność biologiczna, ochrona środowiska i zdrowia oraz zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i gospodarowanie odpadami. Proponowanych jest pięć priorytetowych koncepcji strategicznego działania: lepsze stosowanie istniejącego prawa, włączanie zagadnień dotyczących środowiska naturalnego do innych dziedzin polityki, bliższa współpraca w ramach rynku, wzmacnianie pozycji obywateli, jako osób prywatnych i wspieranie ich w zmianie zachowania, a także uwzględnianie kwestii ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym i decyzjach zarządczych. Komisja co roku publikuje przegląd polityki w zakresie środowiska; ostatni przegląd zawarto w komunikacie COM(2006) 70 „Przegląd polityki ochrony środowiska 2005” – strona internetowa Parlamentu Europejskiego http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/environment/article_7292_pl.htm

- **Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym** (przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego na obszarze całego kraju, w szczególności miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego, które powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji).

W dziedzinie ochrony zasobów naturalnych główne cele do 2016 r. to:

- zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną;
- dalsze prace w kierunku racjonalnego użytkowania zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego. Oznacza to rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej;
- rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego, przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogenne, zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą;
- racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją.

Główne cele ekologiczne do 2016 r. w zakresie poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego to:

- poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska;
- dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz dyrektyw unijnych w zakresie dotrzymania limitów emisji zanieczyszczeń powietrza;
- zakończenie do końca 2015 r. krajowego programu budowy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych dla wszystkich aglomeracji powyżej 2 000 RLM, oraz zapewnienie 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych;
- budowa systemu gospodarki odpadami oraz utrzymanie tendencji oddzielenia ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju (mniej odpadów na jednostkę produktów, mniej opakowań, dłuższe okresy użycia produktów itp.), znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska;
- ochrona przed ponadnormatywnym działaniem hałasu i promieniowania elektromagnetycznego;
- stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH.

4.2.4. KRAJOWY PROGRAM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH¹⁶

KPOŚK jest instrumentem wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG w odniesieniu do redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych z oczyszczalni > 2 000 RLM oraz redukcji związków azotu i fosforu. Dla potrzeb wypełnienia pozostałych wymagań dyrektywy 91/271/EWG opracowano:

- Program wyposażenia w oczyszczalnie ścieków aglomeracji < 2 000 RLM, posiadających w dniu przystąpienia Polski systemy kanalizacji sanitarnej.
- Program wyposażenia zakładów przemysłu rolno-spożywczego o wielkości 4000 RLM, odprowadzających ścieki bezpośrednio do wód, w urządzenia zapewniające wymagane przez polskie prawo standardy ochrony wód.

KPOŚK zawiera wykaz aglomeracji o RLM > 2 000, wraz z jednoczesnym wykazem niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy, rozbudowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych, jakie należy zrealizować w tych aglomeracjach w terminie do końca 2015 r. Program był trzykrotnie aktualizowany.¹⁷

4.2.5. PROGRAM WODNO - ŚRODOWISKOWY KRAJU¹⁸

Celem PWŚK jest zestawienie niezbędnych działań koniecznych do realizacji założonych celów środowiskowych, których wypełnienie pozwoli uzyskać efekty w postaci lepszego stanu wód do 2015 r., a w uzasadnionych przypadkach w terminie późniejszym.¹⁹ Ustalenia PWŚK winny być uwzględnione w strategiach, programach operacyjnych i rozwojowych, planach zagospodarowania przestrzennego, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, planach i programach związanych bezpośrednio lub pośrednio z gospodarką wodną. Program uwzględnia podział kraju na obszary dorzeczy, stanowiące jednostki podziału dla zarządzania zasobami wodnymi (Rys. 1.).

Wszystkie działania wyznaczone dla osiągnięcia dobrego stanu/potencjału ekologicznego wód powierzchniowych będą miały korzystny wpływ na poprawę stanu chemicznego i ilościowego wód podziemnych. Dla obszaru dorzecza Górnej Wisły dla jednolitych części wód podziemnych zaproponowano działania uzupełniające takie jak: weryfikacja pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych, racjonalne gospodarowanie w gminach wodą przeznaczoną do spożycia, kontrola stref ochronnych ujęć wód, ustanowienie obszarów ochronnych dla GZWP 425. Działania przyjęte w Programie, których wykonanie pozwoli osiągnąć cele środowiskowe w terminie do 2015 r. wynikają wprost z innych przyjętych już programów lub planów.

¹⁶ KPOŚK zatwierdzony został przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 grudnia 2003 r.

¹⁷ Ostatnia aktualizacja programu została zatwierdzona przez Radę Ministrów 1 lutego 2011 r.

¹⁸ Zgodnie z art. 119 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – *Prawo wodne* Program wodno-środowiskowy kraju Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej opracowuje w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej oraz ministrem właściwym do spraw środowiska. Dokument ten obok planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy jest jednym z podstawowych dokumentów planistycznych w gospodarce wodnej.

¹⁹ Analiza możliwości technicznych, finansowych oraz czasowych wykazała, iż niektóre z części wód nie osiągną do 2015 r. założonych celów środowiskowych. Zapisy ustawy - *Prawo wodne* i RDW dopuszczają takie „odstępstwo” w formie przedłużenia terminów lub ustalenia mniej rygorystycznych celów. Wszystkie tego typu przypadki należy opisać i uzasadnić.

Rys. nr 1. Podział na obszary dorzeczy

Źródło: PWŚK

4.2.6. PLANY GOSPODAROWANIA WODAMI

Plany gospodarowania wodami zaliczane są do dokumentów planistycznym, które mają stanowić podstawę do podejmowania decyzji wpływających na stan zasobów wodnych oraz zasady gospodarowania wodami w przyszłości. W Planie określone zostały cele środowiskowe dla wód powierzchniowych oraz obszarów chronionych, ustalone na mocy art. 4 RDW. Cele środowiskowe dla części wód zostały oparte głównie na wartościach granicznych poszczególnych wskaźników fizykochemicznych, biologicznych i hydromorfologicznych określających stan ekologiczny wód powierzchniowych oraz wskaźników chemicznych świadczących o stanie chemicznym wody, odpowiadających warunkom osiągnięcia przez te wody dobrego stanu, z uwzględnieniem kategorii wód, wg. rozporządzenia w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych. W Planie przy ustalaniu celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych brano pod uwagę aktualny stan JCWP w związku z wymaganym zgodnie z RDW warunkiem nie pogarszania ich stanu. Dla jednolitych części wód, będących obecnie w bardzo dobrym stanie/potencjale ekologicznym, celem środowiskowym jest utrzymanie tego stanu/potencjału, natomiast dla silnie zmienionych i sztucznych części wód – co najmniej dobrego potencjału ekologicznego. RDW w art. 4 przewiduje dla wód podziemnych następujące główne cele środowiskowe:

- zapobieganie dopływowi lub ograniczenia dopływu zanieczyszczeń do wód podziemnych,
- zapobieganie pogarszaniu się stanu wszystkich części wód podziemnych (z zastrzeżeniami wymienionymi w RDW),
- zapewnienie równowagi pomiędzy poborem a zasilaniem wód podziemnych,
- wdrożenie działań niezbędnych dla odwrócenia znaczącego i utrzymującego się rosnącego trendu stężenia każdego zanieczyszczenia powstałego w skutek działalności człowieka.

Dobry stan wód podziemnych oznacza stan osiągnięty przez części wód podziemnych, jeżeli zarówno jej stan ilościowy, jak i chemiczny jest określony, jako co najmniej „dobry”. RDW dopuszcza realizację inwestycji mających negatywny wpływ na stan wód, powodujących zmiany w charakterystykach fizycznych jednolitych części wód, jeżeli cele, którym służą, stanowią nadrzędny interes społeczny i/lub przeważają nad korzyściami płynącymi z osiągnięcia celów środowiskowych, a jednocześnie, z przyczyn technicznych lub nieproporcjonalnych kosztów, cele te nie mogą być osiągnięte innymi, bardziej korzystniejszymi dla środowiska środkami. Przy tym muszą zostać podjęte działania minimalizujące negatywne oddziaływanie, a inwestycja powinna być opisana i uzasadniona w planie gospodarowania wodami.

Na obszarze dorzecza Wisły, na terenie województwa podkarpackiego planowany jest zbiornik wodny Kąty-Myscowa (inwestycja z zakresu ochrony przeciwpowodziowej). Na obszarze dorzecza Wisły największy udział kosztów przypada na zadania wynikające z KPOŚK oraz działania wynikające z konieczności porządkowania systemu gospodarki ściekowej. Natomiast największy udział w kosztach działań uzupełniających przypada na działania związane z wdrażaniem krajowego i wojewódzkiego programu zwiększania lesistości. Na terenie województwa podkarpackiego obowiązują 2 plany gospodarowania wodami: Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły²⁰ i Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru²¹

4.2.7. PROGRAM OCHRONY PRZED POWODZIĄ W DORZECZU GÓRNEJ WISŁY

„Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” ma charakter ponadregionalny i obejmuje obszar dorzecza Górnej Wisły położony na terenie województw: małopolskiego (96,9% obszaru województwa), podkarpackiego (98,2%), świętokrzyskiego (64,4%) i śląskiego (36,5%), lubelskiego (11,2%). Program dotyczy ograniczenia zagrożenia powodziowego Wisły i jej dopływów m.in. Sanu i Wisłoki i realizowany będzie w latach 2011-2020 i 2012-2030.

Działania określone w Programie obejmują m.in. prace przygotowawcze dotyczące oceny zagrożenia i ryzyka powodziowego oraz działania na rzecz ograniczenia zasięgu i skutków powodzi, m.in. przez powiększanie przepustowości koryta rzeki, budowę kanałów, modernizację i rozbudowę systemu

²⁰ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły został zatwierdzony na posiedzeniu rady Ministrów w dniu 22 lutego 2011 r., ogłoszony został w M.P. 2011 nr 49 poz. 549

²¹ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru został zatwierdzony na posiedzeniu rady Ministrów w dniu 22 lutego 2011 r., ogłoszony został w M.P. 2011 nr 38 poz. 425

obwałowań oraz zabudowę i lokalne umocnienia rzek oraz potoków. Koszt inwestycji szacowany jest łącznie na około 13 mld 151 mln zł, w tym w pierwszym okresie ponad 8 mld 872 mln zł, w drugim - ponad 4 mld 279 mln zł. Źródłem finansowania programu będą m.in. środki publiczne (w tym budżet państwa) i fundusze Unii Europejskiej. W Programie, w ramach działań przygotowawczych, ujęto analizy zagrożenia powodziowego oraz analizy programów inwestycyjnych, mające na celu wskazanie optymalnego zestawu działań technicznych w zakresie poprawy bezpieczeństwa powodziowego w poszczególnych zlewniach.

Program będzie realizowany przez pełnomocnika rządu ds. programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły (województwo małopolski).

4.2.8. STRATEGICZNE I PROGRAMOWE DOKUMENTY REGIONALNE

Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2020

Strategia została uchwalona w dniu 26 sierpnia 2013 r. uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego i przyjęto 4 podstawowe **obszary strategicznej interwencji** takie jak:

1. Konkurencja i innowacyjna gospodarka
2. Kapitał ludzki i społeczny
3. Sieć osadnicza
4. Środowisko i energetyka.

W obszarze Środowisko i energetyka na podstawie diagnozy stanu sformułowane zostały następujące rekomendacje:

1. Wykorzystanie walorów środowiska do rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu, rolnictwa i usług zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
2. Komasacja gruntów oraz zakrzewianie i zalesianie gruntów najbardziej zagrożonych erozją, wykorzystywanie instrumentów infrastrukturalnych i planistycznych w celu minimalizacji zagrożeń powodziowych i osuwiskowych.
3. Racjonalizacja zużycia energii, m.in. poprzez modernizację linii przesyłowych.
4. Dywersyfikacja własnego potencjału energetycznego województwa, poprzez zwiększenie udziału energetyki odnawialnej, zwłaszcza dzięki rozwojowi energetyki wodnej, produkcji biogazu, wykorzystaniu energii geotermalnej, solarnej i wiatrowej.
5. Ochrona poziomu wód gruntowych jako bardzo ważnego czynnika warunkującego poziom życia.

Biorąc pod uwagę powyższe rekomendacje oraz inne uwarunkowania rozwoju województwa dla obszaru „Środowisko i energetyka” przyjęto 3 priorytety tematyczne, a w nich określono tereny, na których koncentrować się będą działania samorządu województwa:

PRIORYTET TEMATYCZNY 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków

CEL: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.

Kierunki działań:

- 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.
- 4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.
- 4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.
- 4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.
- 4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.

PRIORYTET TEMATYCZNY 4.2. Ochrona środowiska

CEL: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.

Kierunki działań:

- 4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.
- 4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.
- 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno - ściekowej.
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej

PRIORYTET TEMATYCZNY 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii

CEL: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.

Kierunki działań:

- 4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.
- 4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.
- 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).
- 4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.

Regionalny program operacyjny województwa podkarpackiego na lata 2007-2013²²

W ramach Programu przyjętych zostało 8 osi priorytetowych, w tym oś „Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom”. Celem nadrzędnym osi priorytetowej jest: Zapobieganie degradacji środowiska oraz zagrożeniom naturalnym i technologicznym, a także efektywna gospodarka zasobami naturalnymi. Realizacja celu nadrzędnego osiągnięta jest poprzez cele szczegółowe tj.:

- ograniczenie ilości zanieczyszczeń w tym odpadów przedostających się do środowiska, a także poprawa zaopatrzenia w wodę (realizacja infrastruktury ochrony środowiska);
- poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz racjonalne zagospodarowanie zasobów wodnych (realizacja infrastruktury przeciwpowodziowej i racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi);

²² Dokument przyjęty został przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 10 stycznia 2012 roku w związku z decyzją nr K(2011)9881 Komisji Europejskiej z dnia 21 grudnia 2011 r. zmieniającą decyzję Komisji K(2007)4560 w sprawie regionalnego programu operacyjnego dla regionu Podkarpackiego w ramach pomocy wspólnotowej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego objętego celem Konwergencji w regionie Podkarpackim

- ograniczenie degradacji środowiska, a także zachowanie i ochronę zasobów różnorodności biologicznej,
- poprawa poziomu bezpieczeństwa w regionie pod względem zagrożeń naturalnych technologicznych.

Przystąpiono do opracowania nowego regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020.

Program aktywizacji gospodarczo-turystycznej województwa podkarpackiego poprzez promocję cennych przyrodniczo i krajobrazowo wskazanych terenów łąkowo pastwiskowych z zachowaniem bioróżnorodności w oparciu o naturalny wypas

Program opracowany został na pięć lat, a planowany okres jego realizacji przypadać ma na lata 2012 – 2016 i finansowany będzie ze środków budżetu Samorządu Województwa Podkarpackiego. Nadrzednym celem Programu jest zachowanie, ochrona oraz odtworzenie różnorodności biologicznej, charakterystycznego krajobrazu, ochrona środowiska przyrodniczego w oparciu o wypas na terenie atrakcyjnym krajobrazowo i turystycznie. Cele te realizowany będzie poprzez cele pośrednie takie jak

1. Pogodzenie działań na rzecz utrzymania i ochrony różnorodności biologicznej z wdrażaniem działań społeczno- ekonomicznych w regionie
2. Zachęcenie do podejmowania i kontynuacji gospodarowania na terenach trudnych do prowadzenia gospodarki rolnej poprzez:
 - przywrócenie ekstensywnego wypasu zwierząt na gruntach czasowo nieużytkowanych rolniczo, co spowoduje przebudowę struktury krajobrazu,
 - utrzymanie wypasu na kompleksach trwałych użytków zielonych, co pozwoli na zachowanie ginących zbiorowisk łąkowych, powstrzymanie sukcesji wtórnej i regenerację cennych zbiorowisk roślinnych.
3. Odbudowa lub budowa i utrzymanie obiektów architektury pasterskiej związanych z tradycyjnym wypasem.
4. Wzrost pogłowia zwierząt na terenach atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie, co przyniesie w konsekwencji przywrócenie i utrzymanie przestrzeni otwartego krajobrazu, a działania związane z pielęgnacją krajobrazu pozwolą utrzymać tradycyjny krajobraz kulturowy podkarpackiej wsi, zachowanie i ochronę gatunków endemicznych roślin oraz przywrócenie naturalnych terenów do działalności rolniczej i potwierdzi słuszność twierdzenia, że ochrona przyrody nie wyklucza prowadzenia gospodarki rolnej, a wręcz przeciwnie ekstensywne użytkowanie jest konieczne dla zachowania cennych walorów przyrodniczych i krajobrazowych.

Wojewódzki program ochrony i rozwoju zasobów wodnych województwa podkarpackiego w zakresie przywrócenia możliwości migracji oraz restytucji ryb dwuśrodowiskowych

Wojewódzki Program Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych Województwa Podkarpackiego w Zakresie Przywrócenia Możliwości Migracji oraz Restytucji Ryb Dwuśrodowiskowych został przyjęty przez Sejmik Województwa Uchwałą Nr LIX/736/06 w dniu 28 lipca 2006 r. i zmieniony Uchwałą NR XIV/229/07 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 listopada 2007 r. Program ten jest realizowany w oparciu o środki UE w ramach Programu Operacyjnego „Zrównoważony

Rozwój Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich” a fundusze pozyskiwane są na inwestycje związane z ochroną i rozwojem zasobów wodnych (m.in. zarybienia gatunkami zagrożonymi oraz cennymi z biologicznego i gospodarczego punktu widzenia oraz gospodarki rybackiej na obszarach Natura 2000). Celem programu ochrony i rozwoju zasobów wodnych jest wybranie cieków łączących w przeszłości miejsca tarła i żerowiska ryb dwuśrodowiskowych, wytypowanie do udroźnienia tych cieków, których biologiczna ciągłość jest obecnie zakłócona w wyniku przegrodzenia lub zmiany stosunków wodnych, a także stworzenie stabilnych podstaw przyrodniczych do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach morskich oraz śródlądowych z zachowaniem równowagi i różnorodności biologicznej w środowisku wodnym.

Realizacja Programu winna gwarantować:

- przywrócenie drożności wybranych śródlądowych powierzchniowych wód płynących;
- poprawę efektywności działania urządzeń umożliwiających swobodną wędrówkę organizmów wodnych - przepławek dla ryb;
- zapewnienie rybom dwuśrodowiskowym bezpiecznego przejścia przez te urządzenia, zarówno w górę jak i w dół cieku;
- zwiększenie powierzchni żerowisk lub tarlisk dla ryb dwuśrodowiskowych;
- trwałą poprawę stanu populacji organizmów wodnych, ze szczególnym uwzględnieniem stanu populacji ryb dwuśrodowiskowych.

4.2.9 PLAN GOSPODARKI ODPADAMI DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Plan dotyczy gospodarki odpadami wytworzonymi na terenie województwa podkarpackiego i przywożonymi na jego teren, w tym odpadów komunalnych, odpadów ulegających biodegradacji, odpadów opakowaniowych i odpadów niebezpiecznych. W planie przyjęte zostały cele główne i szczegółowe na lata 2012-2023 i działania w zakresie ograniczania ilości odpadów komunalnych i ich negatywnego oddziaływania na środowisko oraz prawidłowego postępowania przy ich odbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, budowy systemu gospodarowania odpadami (wyznaczenie i organizacja regionów gospodarowania odpadami komunalnymi), określone zostały kierunki działań w gospodarowaniu odpadami niebezpiecznymi i innymi niż niebezpieczne.

4.3. ZMIANA UWARUNKOWAŃ PRAWNYCH

Zmiana uwarunkowań prawnych m.in. jest efektem dostosowania wielu krajowych przepisów prawnych do dyrektyw Unii Europejskiej. Sytuacja prawna określa możliwości i zakres działań prowadzonych na rzecz środowiska przyrodniczego. Zmiany prawne zostały uwzględnione w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego. Istotnymi zmianami podziału kompetencji i w sposobie w zarządzaniu środowiskiem są zmiany w ustawie Prawo Ochrony Środowiska oraz ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232). Zgodnie z artykułem 376 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska (§), organami ochrony środowiska są:

- Wójt, burmistrz lub prezydent miasta

- Starosta (prezydent miasta na prawach powiatu)
- Sejmik województwa
- Marszałek województwa
- Wojewoda
- Minister właściwy do spraw środowiska (Minister Środowiska)
- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
- Regionalny dyrektor ochrony środowiska
- Organy Inspekcji Ochrony Środowiska

Najwięcej kompetencji do rozwiązywania spraw dotyczących ochrony środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami posiadają organy gminy - czyli wójt, burmistrz lub prezydent miasta (Wójt, burmistrz, prezydent miasta).

Zasadnicze zmiany w gospodarce odpadami wprowadza ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2013 poz. 21). Za ważne ustawy uznaje się również: ustawę z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz.U. 2009 Nr 130 poz. 1070 z późn. zm.), ustawę z dnia 15 kwietnia 2011 r. o efektywności energetycznej (Dz.U. 2011 Nr 94 poz. 551), ustawę z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 Nr 32 poz. 159), ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. — Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. 2011 Nr 163 poz. 981).

4.4. WYNIKI RAPORTU Z WYKONANIA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Z analizy raportów z wykonania Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego wynika, że następną edycja Programu ze względu na nierozwiązane problemy ekologiczne powinna kontynuować założone cele ekologiczne, przy uwzględnieniu nowych uwarunkowań (zmiana przepisów prawnych, nowy okres finansowania inwestycji dotowanych z Unii Europejskiej, nowe dokumenty strategiczne opracowane na szczeblu krajowym i wojewódzkim). Ostatni raport sporządzony z realizacji Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2009-2010 wykazał, że:

1. Założenia programowe z dziedziny gospodarki wodno-ściekowej zostały określone prawidłowo. Nie stwierdzono rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami a ich wykonaniem, a trudności w realizacji zadań wynikają głównie z:
 - opóźnień w procesie legislacyjnym lub braku mechanizmów m.in. stabilnego prawa skutecznie wspierających rozwój w pewnych dziedzinach;
 - zbyt krótkiego horyzontu czasowego dla realizacji większości zadań;
 - ograniczonych możliwości finansowych samorządów gminnych i innych jednostek realizujących działania w zakresie ochrony, środowiska;
 - niedostatecznego i terminowego zabezpieczenia finansowego zadań rządowych,
 - niesprzyjających warunków atmosferycznych i zdarzeń katastrofalnych.

2. Pomimo trwających prac mających poprawić bezpieczeństwo powodziowe stan urządzeń przeciwpowodziowych jest nadal niezadowalający, a tempo prac naprawczych zbyt wolne.
3. Brak jest skutecznych mechanizmów wspierających rozwój energetyki odnawialnej. Ponadto znaczne obszary przydatne dla lokalizacji instalacji do pozyskiwania energii wiatrowej, czy energii wodnej położone są na obszarach objętych prawną ochroną przyrody lub mogą oddziaływać znacząco na obszary Natura 2000.
4. Nie zostały jeszcze opracowane plany zadań ochronnych ani plany ochrony dla obszarów Natura 2000.
5. Pomimo generalnie zadowalającej jakości powietrza na obszarze województwa w ostatnich latach, w miarę rozwoju technik badawczych i wdrażania metodyk oceny stanu atmosfery ujawniły się problemy²³ związane z przekroczeniami standardów imisyjnych pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu na terenach o intensywnej urbanizacji tj. w Rzeszowie, Przemyślu, Jaśle, Krośnie, Jarosławiu, Mielcu i Nisku.
6. W związku z wejściem w życie w roku 2010 Dyrektywy 2008/50/UE w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy wprowadzającej obowiązek oceny powietrza w zakresie pyłu PM2,5 ujawniły się nowe problemy związane z zanieczyszczeniem powietrza w województwie pyłem najdrobniejszej frakcji. Dotyczą one również obszarów intensywnie zurbanizowanych, tj. kilku największych miast województwa – Przemyśla, Krosna, Jasła, Niska i Rzeszowa.
7. Sukcesywnie realizowane są zadania związane z likwidacją i rekultywacją składowisk.
8. W małym stopniu realizowane są zadania związane z ochroną gleb. Przeprowadzone badania dowodzą, że kolejne lata nie przynoszą zahamowania procesu zakwaszania gleb, skutkiem, czego jest postępujący proces degradacji gleb.
9. Pomimo realizowanych działań na rzecz zmniejszenia hałasu nadal istnieją liczne odcinki dróg, wzdłuż których przekroczone są dopuszczalne poziomy dźwięku.

5. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA

5.1. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

5.1.1 EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ DO POWIETRZA

Zanieczyszczenia powietrza stanowią substancje obecne w powietrzu, niebędące jego naturalnymi składnikami. Źródła zanieczyszczeń dzieli się na naturalne i antropogeniczne, związane z działalnością człowieka w środowisku. Zanieczyszczenie powietrza na obszarze województwa kształtuje się pod wpływem emisji antropogenicznej, pochodzącej przede wszystkim z procesów spalania paliw. Antropogenicznymi źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza są: źródła punktowe tzw. emisja punktowa tj. procesy energetycznego spalania paliw w sektorze produkcji energii i przemyśle oraz przemysłowe procesy technologiczne, transport tzw. emisja liniowa (komunikacyjna) oraz sektor komunalno-bytowy tzw. emisja powierzchniowa, pochodząca z indywidualnego i komunalnego ogrzewnictwa. Ponadto na emisję powierzchniową, lecz przy zdecydowanie mniejszym jej udziale, składa się emisja z rolnictwa.

²³ Na podstawie ocen jakości powietrza opracowywanych corocznie przez WIOŚ w Rzeszowie.

Udział emisji gazów i pyłów z poszczególnych źródeł jest zróżnicowany²⁴. W tabeli 1 zestawiono wielkości emisji poszczególnych zanieczyszczeń z terenu województwa, z podziałem na źródła emisji i ich procentowym udziałem w wielkości emisji sumarycznej danej substancji.

Tab.1. Zestawienie wielkości emisji pyłów i głównych zanieczyszczeń gazowych z terenu województwa podkarpackiego w roku 2011

Rodzaj emisji wg źródeł *	Pył PM10		Pył PM2,5		Benzo(a)piren B(a)P		Dwutlenek siarki (SO ₂)		Dwutlenek azotu (NO ₂)	
	emisja [Mg/rok]	% sumy emisji	emisja [Mg/rok]	% sumy emisji	emisja [kg/rok]	% sumy emisji	emisja [Mg/rok]	% sumy emisji	emisja [Mg/rok]	% sumy emisji
Punktowa (energetyka, przemysł)	4514,04	11,00	2479,14	11,52	39,29	0,64	27198,44	69,14	14856,94	39,73
Liniiowa (komunikacja)	6345,63	15,48	1517,43	7,05	131,52	2,16	1176,85	2,99	16398,87	43,84
Powierzchniowa (sektor komunalno - bytowy)	28262,81	68,94	17171,72	79,78	5922,86	97,20	10965,45	27,87	6143,36	16,43
Powierzchniowa (rolnictwo)	1881,39	4,58	355,34	1,65	-	-	-	-	-	-
Suma emisji	41003,87	100	21523,63	100	6093,67	100	39340,74	100	37399,17	100

Źródło: Inwentaryzacja emisji za rok 2011 sporządzona na potrzeby opracowania Programów Ochrony Powietrza - Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.

W emisji pyłów drobnymi frakcjami oraz benzo(a)pirenu zdecydowanie największy udział posiadała w roku 2011 emisja powierzchniowa pochodząca z sektora komunalno – bytowego, w emisji tlenków azotu emisja komunikacyjna, przy porównywalnym udziale emisji punktowej (przemysłowej), w emisji dwutlenku siarki emisja punktowa, przy znacznym udziale emisji z sektora komunalno – bytowego. Rozkład przestrzenny emisji poszczególnych zanieczyszczeń jest nierównomierny, zależny od sposobu zagospodarowania i intensywności zainwestowania terenu. Największa ilość emitowanego pyłu PM10 pochodzi z terenu powiatu rzeszowskiego, m. Rzeszów i powiatu dębickiego, pyłu PM2,5 z terenu powiatu jarosławskiego, a benzo(a)pirenu z powiatów rzeszowskiego, jarosławskiego i dębickiego. Zdecydowanie największy udział w sumarycznej emisji dwutlenku siarki i dwutlenku azotu posiada emisja z terenu powiatu stalowowolskiego.

Emisja powierzchniowa z sektora komunalno – bytowego posiadająca w województwie największy wpływ na lokalne warunki aerosanitarne pochodzi z kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych, gdzie stosowane są najczęściej paliwa stałe różnej jakości, w tym również często różnego rodzaju odpady. Zanieczyszczenia powstające w procesie spalania paliw to przede wszystkim pyły,

²⁴ Źródło danych: Inwentaryzacja emisji w województwie podkarpackim za rok 2011, sporządzona na potrzeby opracowania nPOP. Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.

dwutlenek siarki, tlenek węgla, dwutlenek azotu oraz węglowodory, w tym benzo(a)piren zawarty w pyłe zawieszonym PM10. W roku 2011 z sektora komunalno – bytowego pochodziło ok. 68,94% pyłu PM10 wyemitowanego z terenu województwa, 79,78% pyłu PM2,5, 27,87% dwutlenku siarki, 16,43% dwutlenku azotu i aż 97,20% benzo(a)pirenu. Emisja powierzchniowa (emisja niska z sektora komunalno - bytowego) charakteryzuje się wyraźną zmiennością sezonową, jest zdecydowanie większa w sezonie grzewczym. Jej wielkość jest również zróżnicowana w zależności od sposobu ogrzewnictwa, wyraźnie mniejsza na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej, większa w osiedlach o indywidualnym sposobie zaopatrzenia w ciepło. Na przestrzeni ostatnich dwóch lat obserwuje się pozytywne zmiany w związku z możliwością uzyskania funduszy pomocowych (krajowych i unijnych) na modernizację systemów grzewczych (zmiana nośnika energii np. na paliwo gazowe czy elektryczne oraz odnawialne źródła energii – kolektory słoneczne) oraz termomodernizację obiektów użyteczności publicznej. Wiele samorządów korzysta z tych możliwości²⁵, co może stopniowo poprawić sytuację w zakresie ograniczania emisji niskiej.

Wielkości emisji poszczególnych zanieczyszczeń z innych źródeł powierzchniowych tj. rolnictwa, są zdecydowanie mniejsze lub brak emisji, co wynika ze specyfiki tych źródeł. Z rolnictwa w roku 2011 pochodziło ok. 4,58% ogólnej emisji pyłu PM10 i ok. 1,65% emisji pyłu PM2,5.

Emisja liniowa (komunikacyjna) pochodzi z transportu (ruchu drogowego i ruchu innych pojazdów) i jest przede wszystkim wynikiem spalania paliwa w silnikach samochodowych. W efekcie do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia pyłowe, w tym z zawartością metali ciężkich oraz gazowe tj. tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory. Jej udział w ogólnej emisji poszczególnych zanieczyszczeń stale wzrasta w związku ze stałym rozwojem motoryzacji. Według danych Urzędu Marszałkowskiego w roku 2011 ze źródeł komunikacyjnych pochodziło ok. 15,48% emisji pyłu PM10 wyemitowanego na terenie województwa, 7,05% pyłu PM2,5, 43,84% tlenków azotu oraz ok. 2,99% dwutlenku siarki i 2,16% benzo(a)pirenu. Emisja komunikacyjna nie wykazuje większej zmienności sezonowej. W województwie jest szczególnie nasiloną w miejscach dużej koncentracji sieci drogowej i wzdłuż szlaków komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu oraz w terenach zurbanizowanych, przez które te szlaki przebiegają. Zimą może powodować powstawanie smogu związanego z wysoką wilgotnością powietrza, a w okresie letnim smogu fotochemicznego tj. powstawania ozonu przyziemnego w wyniku reakcji fotochemicznych

Przez teren województwa przebiegają ważne szlaki tranzytowe. Sieć dróg krajowych tworzy siedem odcinków o łącznej długości 719km, które przenoszą ok. 50% całego ruchu. Gęstość dróg krajowych na obszarze województwa wynosi 4,2 km/100 km² i jest niższa od średniej krajowej, wynoszącej 5,9 km/100km². Całkowita długość 46 dróg wojewódzkich wynosi 1632,0 km, a gęstość około 8,8 km/100km² i jest zbliżona do średniej krajowej wynoszącej 9,1 km/100km². W roku 2010 średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na sieci dróg krajowych w województwie podkarpackim wynosił 9611 poj./dobę i był zbliżony do krajowego 9888 poj./dobę²⁶. Na drogach krajowych ruch samochodowy o dużym natężeniu (w tym samochodów ciężarowych) przebiega w przeważającej części przez obszary zabudowane, co skutkuje niekorzystnym oddziaływaniem emisji zanieczyszczeń

²⁵ Źródło: Wyniki ankietyzacji powiatów przeprowadzonej w ramach opracowania Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla województwa podkarpackiego za lata 2009-2010. Zarząd Województwa Podkarpackiego wyk. PBPP Rzeszów 2011r. oraz ankietyzacji przeprowadzonej na potrzeby niniejszego opracowania.

²⁶ Według Generalnego Pomiaru Ruchu w roku 2010. GDDKiA.

komunikacyjnych. Dużym problemem jest niezadowalający stan techniczny sieci dróg wojewódzkich, co skutkuje brakiem płynności ruchu, a w następstwie negatywnym oddziaływaniem emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych na otoczenie.

Dla poprawy warunków ruchowych na drogach krajowych i wojewódzkich o dużym obciążeniu ruchem pojazdów, konieczna jest budowa obwodnic miast i miejscowości. Poprawa płynności ruchu skutkować będzie po części zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych.

Emisja punktowa to procesy spalania w sektorze produkcji i transformacji energii, przemysłowe spalanie paliw, procesy produkcyjne. Wg danych Urzędu Marszałkowskiego w roku 2011 źródła punktowe wyemitowały największe ilości dwutlenku siarki, ok. 69,14% całkowitej emisji tego zanieczyszczenia z terenu województwa. Udział w emisji innych zanieczyszczeń był mniejszy i wynosił: 39,73% ogólnej emisji dwutlenku azotu, 11,0% pyłu PM10, 11,52% pyłu PM2,5, i niespełna 0,64% ogólnej emisji benzo(a)pirenu.

Pod względem punktowej emisji zanieczyszczeń pochodzącej ze źródeł przemysłowych (emisja zakładów szczególnie uciążliwych dla powietrza²⁷) województwo podkarpackie, corocznie plasuje się na jednym z ostatnich miejsc w kraju. W roku 2011 (podobnie jak w latach ubiegłych) zajmowało 13 miejsce ze względu na emisję zanieczyszczeń gazowych i pyłowych²⁸ (przed województwem podlaskim, warmińsko-mazurskim, i lubuskim). Emisja zanieczyszczeń gazowych (z CO₂) wynosiła 3,7mln ton (1,67 % emisji krajowej), w tym emisja dwutlenku siarki 9,8 tys. ton (1,94% emisji krajowej SO₂), tlenków azotu 6,1 tys. ton (1,83% emisji krajowej NO_x), tlenku węgla 4,0 tys. ton (1,17% emisji krajowej CO), dwutlenku węgla 3681,2 tys. ton (1,68% emisji krajowej CO₂). Natomiast emisja zanieczyszczeń pyłowych wynosiła 1,95 tys. ton (3,38% emisji krajowej), w tym ze spalania paliw 1,59 tys. ton (3,97%emisji krajowej).

Wielkość emisji pyłów i gazów z zakładów szczególnie uciążliwych w latach 2006 - 2011 przedstawia poniższa tabela.

Tab.1a. Emisja pyłów i gazów z zakładów szczególnie uciążliwych w latach 2006 - 2011

rok	Emisja pyłów (tys. ton)			Emisja gazów (tys. ton)					
	ogółem	ze spalania paliw	pozostałe źródła (branże)	ogółem	dwutlenek siarki	tlenki azotu* [*]	tlenek węgla	dwutlenek węgla	pozostałe substancje
2006	3,20	2,63	0,57	3593,52	14,12	6,51	4,07	3567,68	1,14
2007	2,70	2,26	0,44	3545,93	11,79	6,32	4,13	3522,57	1,12
2008	2,31	1,91	0,40	3432,34	10,36	6,02	3,41	3411,51	1,04
2009	1,95	1,62	0,33	3402,18	8,78	5,46	3,57	3383,68	0,69
2010	2,00	1,63	0,37	3767,80	10,30	6,30	3,90	3746,70	0,60
2011	1,95	1,59	0,36	3701,70	9,80	6,10	4,00	3681,20	0,60

²⁷ Jednostki organizacyjne objęte statystyką GUS ustalone przez MOŚiZN na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 roku za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek ustalonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 roku w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz.U. z 1986r. nr 7 poz.40 z późn. zm.) Dla celów porównawczych ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana jest corocznie. Na terenie województwa podkarpackiego liczba jednostek mieści się w przedziale 80 -88.

²⁸ Ochrona środowiska GUS 2012

* w przeliczeniu na dwutlenek azotu (NO_2)

Źródło: GUS Urząd statystyczny w Rzeszowie - Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2004 – 2006 i w latach 2007 – 2009, Rzeszów 2007 i 2010, GUS Ochrona środowiska 2011 i 2012.

W roku 2011, podobnie jak w latach ubiegłych największy udział w emisji pyłów posiada emisja z energetycznego spalania paliw, stanowiąc ok. 81,5% emisji pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych, objętych statystyką GUS. Na pozostałą część składa się emisja z procesów technologicznych przy czym największy udział posiada emisja pyłów z przemysłu cementowo – wapienniczego i materiałów ogniotrwałych oraz pyły grafitowe i sadze (2,9%). Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych w ostatnich latach ulega systematycznemu zmniejszaniu. Jest to wynikiem stosowania działań proekologicznych przede wszystkim w sektorze energetycznym. W roku 2011 w stosunku do roku 2006 odnotowuje się spadek emisji pyłów o 39% w tym ze spalania paliw o 39,5%²⁹. W roku 2011 spośród 64 ewidencjonowanych zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, emitujących zanieczyszczenia pyłowe, wszystkie posiadały urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, na których w roku 2011 zatrzymano 99,5% wytworzonych pyłów³⁰.

Sumaryczna wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych z zakładów objętych statystyką GUS w roku 2010 w stosunku do roku 2006 uległa zwiększeniu o ok. 4,84%, a w roku 2011 o ok. 3% (pomimo tendencji spadku w latach 2007 – 2009), na skutek zwiększenia emisji dwutlenku węgla o 5,01% w roku 2010 i o ok. 3,18% w roku 2011. W zakresie pozostałych zanieczyszczeń głównych notuje się generalnie tendencję spadkową, choć w latach 2007 - 2009 była wyraźniejsza³¹. W stosunku do roku 2006, w roku 2011 emisja dwutlenku siarki uległa zmniejszeniu o ok. 30,59%, tlenków azotu o 6,29% tlenku węgla o ok. 1,72%. W roku 2011 spośród 84 ewidencjonowanych zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, 21 posiadało urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych, na których w roku 2011 zatrzymano 56,3% wytworzonych gazów³², w tym: 20,6% dwutlenku siarki, 7,1% tlenków azotu, 86,1% węglowodorów i 27,7% tlenku węgla.

Rozkład przestrzenny emisji punktowej jest nierównomierny. Podobnie jak w latach ubiegłych najwięcej zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych, w tym dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla dwutlenku węgla wytworzono i wyemitowano do atmosfery w powiatach: stalowowolskim, mieleckim, mieście Rzeszów i powiecie jarosławskim, pyłowych w powiatach: mieleckim, mieście Rzeszów, stalowowolskim, ropczycko-sędziszowskim i jasielskim.

Do największych punktowych źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza (bez CO_2) należy 13 podmiotów ujętych w krajowej bazie KOBiZE, do której składane są roczne raporty o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancji przez podmioty korzystające ze środowiska. W roku 2010³³ dane o

²⁹ Jedynie w roku 2009 wielkość emisji pyłów była mniejsza o ok. 2,5 % w porównaniu do roku 2010 i taka sama jak w roku 2011 ze względu na mniejszą liczbę jednostek emitujących pyły, objętych statystyką GUS (62) w porównaniu do roku 2010 (69) i w roku 2011 (64).

³⁰ Źródło: GUS Ochrona środowiska 2011 Warszawa 2012.

³¹ Jest to wynikiem zróżnicowanej liczby zakładów objętych statystyką: w roku 2006 – 88, w roku 2007 – 82, w roku 2008 – 85, w roku 2009 – 80, w roku 2010 – 88, w roku 2011 - 84.

³² Źródło: GUS Ochrona środowiska 2011 Warszawa 012.

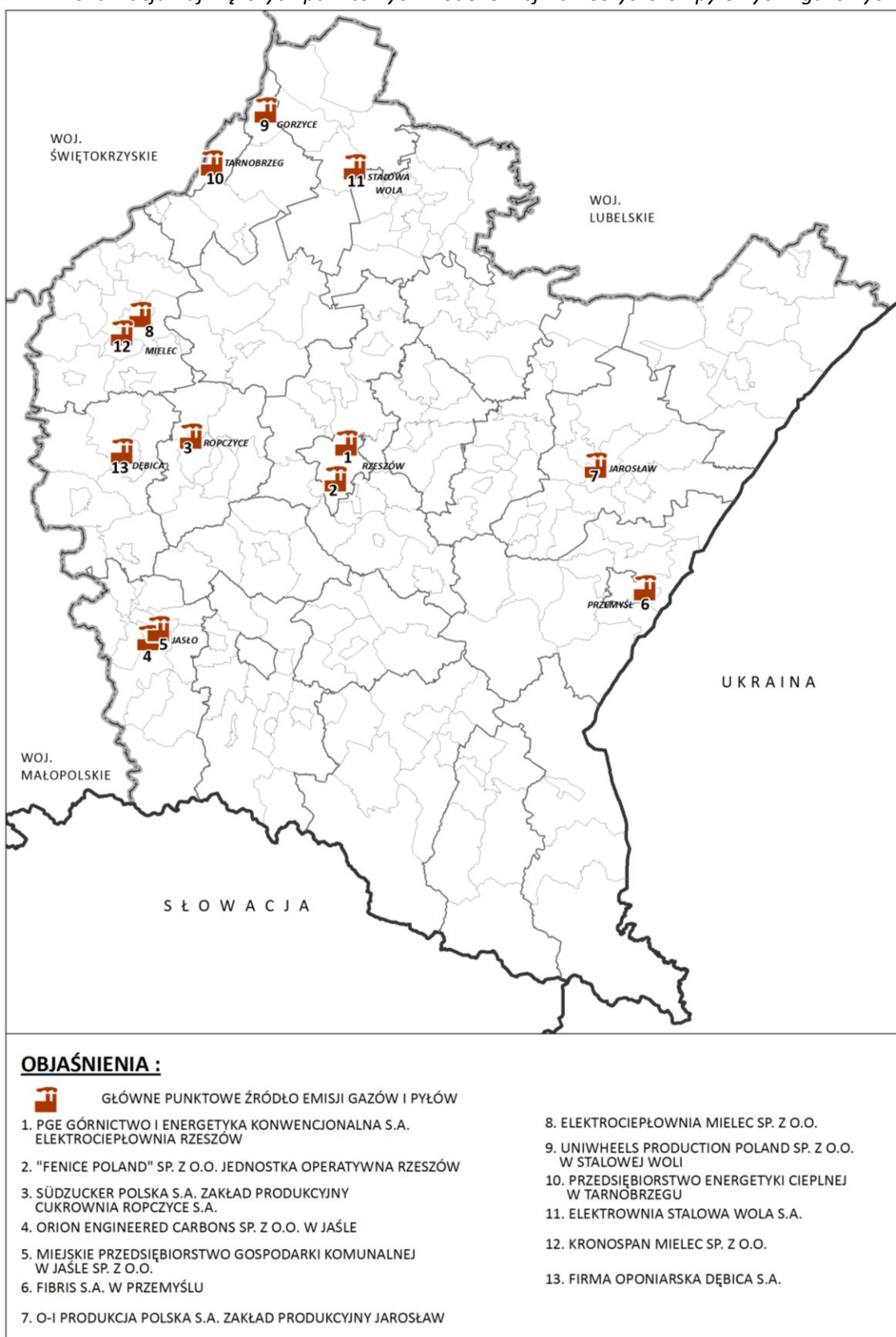
³³ Źródło: Informacja KOBiZE za rok 2010. Dane za rok 2011 w chwili sporządzania niniejszego opracowania podlegają weryfikacji.

emisjach sprawozdało 338 podmiotów prowadzących działalność na terenie województwa podkarpackiego. Do największych emitentów należą:

1. PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. Elektrociepłownia Rzeszów;
2. „Fenice Poland” Sp. z o.o. Jednostka Operatywna Rzeszów;
3. Südzucker Polska S.A. Zakład Produkcyjny Cukrownia Ropczyce S.A.;
4. Orion Engineered Carbons Sp. z o.o. w Jaśle
5. O-I Produkcja Polska S.A. Zakład Produkcyjny Jarosław
6. Elektrociepłownia Mielec Spółka z o.o.;
7. UNIWHEELS Production Poland Sp. z o.o. w Stalowej Woli
8. Elektrownia Stalowa Wola S.A.;
9. Kronospan Mielec Sp. z o.o.
10. Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Jaśle Sp. z o.o.
11. Fibris S.A. w Przemyślu;
12. Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Tarnobrzegu.
13. Firma Oponiarska Dębica S.A.

Lokalizację największych punktowych źródeł emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych obrazuje Rys. nr 2.

Rys. nr 2. Lokalizacja największych punktowych źródeł emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o wielkości emisji zanieczyszczeń z bazy KOBiZE. 2010r.

Wymienione zakłady w ciągu roku 2010 wyemitowały: 1 064,9Mg pyłu całkowitego (TSP), co stanowiło ok. 49,6% ogólnej emisji pyłu z zakładów, objętych sprawozdawczością KOBiZE, zlokalizowanych na terenie województwa, ok. 1 793,3Mg tlenku węgla (42,9% ogólnej emisji CO), ok. 4 572,2Mg tlenków azotu w przeliczeniu na dwutlenek azotu (70,2% ogólnej emisji NO₂), ok. 7 998,9Mg tlenków siarki w przeliczeniu na dwutlenek siarki (73,6% ogólnej emisji SO₂ ze źródeł objętych sprawozdawczością KOBiZE).

Zakładem emitującym największe ilości zanieczyszczeń jest Elektrownia Stalowa Wola S. A., z której w roku 2010 pochodziło ok. 7,5% ogólnej emisji punktowej pyłu (TSM), ok. 6,5% ogólnej emisji punktowej tlenku węgla, ok. 41,2% ogólnej emisji punktowej tlenków azotu i ok. 47,1% ogólnej emisji punktowej dwutlenku siarki.

Zakłady emitujące największe ilości zanieczyszczeń do powietrza będą zobligowane do dalszego ich ograniczania z chwilą transpozycji do prawa polskiego Dyrektywy 2010/75/UE w sprawie emisji przemysłowych (IED – zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola)³⁴, która miała być wdrożona do prawa polskiego najpóźniej do 7 stycznia 2013 roku. Wymagania Dyrektywy IED spowodują m.in. zaostrzenie od 2016 roku standardów emisyjnych dwutlenku siarki (SO₂), tlenków azotu (NOx) i pyłów dla tzw. dużych źródeł spalania paliw (o sumarycznej mocy kotłów podłączonych do wspólnego komina większej lub równej 50MW, przy czym nie uwzględnia się kotłów poniżej 15 MW). Skutkiem powyższego będzie dalsze ograniczenie emisji zanieczyszczeń przemysłowych.

Przemysłowe źródła emisji znajdujące się na obszarze województwa podkarpackiego są zobligowane do ograniczania wielkości emisji CO₂ w ramach wspólnotowych działań zmierzających do ograniczenia gazów cieplarnianych. Polska od 13 grudnia 2002 roku jest stroną Protokołu z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu i zobowiązała się do redukcji wielkości emisji CO₂ o 6% w stosunku do roku 1988.

W związku z akcesją do Unii Europejskiej, Polska przyjęła zobowiązania obowiązujące w UE (redukcja emisji CO₂ o 8%). Na mocy dyrektywy 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003r. ustanawiającej system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie, wprowadzony został system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych. Wykaz instalacji objętych systemem handlu emisjami CO₂ określa Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2008 roku w sprawie przyjęcia Krajowego Planu Rozdziału Uprawnień (KPRU) do emisji CO₂ na lata 2008-2012 dla wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji (Dz. U. z 2008r. Nr 202, poz. 1248). Rodzaje instalacji oraz rodzaje działalności objętych systemem handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych określone są przepisami ustawy z dnia 28 kwietnia 2011r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz. U. z 2011r. Nr 122, poz. 695)³⁵.

³⁴ Dyrektywa 2010/75/UE zastąpi kilka innych, obowiązujących dotychczas Dyrektyw, w tym Dyrektywę nr 2008/1/WE dotyczącą zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (IPPC). Dyrektywa kładzie nacisk na zintegrowane podejście do kwestii ochrony środowiska prowadzące do zapobiegania lub ograniczania powstawania zanieczyszczeń poprzez wprowadzanie nowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych dotyczących działalności produkcyjnej. Zgodnie z załącznikiem do Dyrektywy obowiązkiem posiadania pozwolenia zintegrowanego objęte zostaną nowe rodzaje działalności przemysłowej. Zgodnie zapisami Dyrektywy, wszystkie instalacje wymienione w załączniku nr I będą musiały uzyskać pozwolenie zintegrowane w terminie do dnia 6 lipca 2015 roku.

³⁵ Ustawa była poprzedzona ustawą z dnia 22 grudnia 2004r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji, która stanowiła podstawę do opracowania KPRU na okres rozliczeniowy 2008-2012.

Ustawa określa rodzaje instalacji zarówno dla bieżącego okresu rozliczeniowego (2008-2012) jak i dla okresu rozpoczynającego się od 1 stycznia 2013r.

Spośród 838 instalacji objętych uprawnieniami do emisji CO₂ ujętych w KPRU, 45 znajduje się na terenie województwa podkarpackiego. Są to przede wszystkim instalacje do spalania paliw w liczbie 35 oraz 3 rafinerie ropy naftowej, 1 instalacja do wytopu surówki żelaza, 3 instalacje do produkcji szkła i 3 instancje do produkcji wyrobów ceramicznych za pomocą wypalania. Największe ilości uprawnień emisji CO₂ na terenie województwa otrzymała Elektrownia Stalowa Wola S.A.

W grudniu 2008 roku wszystkie kraje UE zatwierdziły Pakiet energetyczno-klimatyczny, czyli zbiór dokumentów, które potwierdzają podstawowe cele polityki energetycznej UE, tj.:

- Redukcję emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20%, w stosunku do roku 1990;
- Zwiększenie do 2020 r. udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w zużyciu energii do 20%;
- Poprawę do 2020 r. efektywności energetycznej o 20%,
- Zwiększenie do 2020 r. udziału biopaliw w zużyciu paliw w transporcie do 10%.

Przyjęcie Pakietu skutkuje m.in. nowymi zobowiązaniami w zakresie redukcji wielkości emisji gazów cieplarnianych w kolejnym okresie rozliczeniowym, rozpoczynającym się z dniem 1 stycznia 2013r.

5.1.2. JAKOŚĆ POWIETRZA

Ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, którą określają poziomy substancji w powietrzu.³⁶ Poziom substancji w powietrzu to stężenie tych substancji w powietrzu odniesione do ustalonego czasu lub opad takiej substancji w odniesieniu do ustalonego czasu i powierzchni. Ustawa³⁷ określa cztery rodzaje poziomów substancji w powietrzu: poziom dopuszczalny, który ma być osiągnięty w określonym terminie, po którym nie powinien być przekraczany, poziom docelowy i poziom celu długoterminowego, które mają być osiągnięte odpowiednio w określonym czasie i w długim okresie czasu, za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych, w celu unikania, zapobiegania lub ograniczenia szkodliwego wpływu danej substancji na zdrowie ludzi i środowisko oraz poziom informowania rozumiany jako

Nowa ustawa wprowadzona w trakcie obowiązywania okresu rozliczeniowego 2008-2012 wynika z obowiązku wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/29/WE z dnia 23 kwietnia 2009r. zmieniającej dyrektywę 2003/87/WE. Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011r. na nowy okres rozliczeniowy rozpoczynający się od 1 stycznia 2013 roku obejmuje systemem oprócz CO₂, podtlenek azotu (N₂O) i perfluorowęglowodory (PFCs). Od dnia 1 stycznia 2012 systemem handlu emisjami CO₂ obejmuje operacje lotnicze.

³⁶ Kryteria jakości powietrza oraz zasady i mechanizmy jego ochrony i poprawy regulują przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2008r. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.) wraz z przepisami wykonawczymi. Nowe pojęcia tj. poziom informowania oraz pułap stężenia ekspozycji, odnoszą się przede wszystkim do pyłu PM_{2,5} i zostały wprowadzone z dniem 28 maja 2012 roku zmianą ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw z dnia 13 kwietnia 2012 roku (Dz.U. z 2012r. poz. 460), którą dokonano transpozycji do prawa polskiego Dyrektywy 2008/50/UE w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (Dyrektywa CAFE). Zmiana ustawy stanowi podstawę do wydania nowych aktów wykonawczych w zakresie ochrony i poprawy jakości powietrza oraz zarządzania i oceny jakości powietrza., w tym m.in. Rozporządzenia określającego wartość nowowprowadzonego poziomu informowania oraz pułapu stężenia ekspozycji dla pyłu PM_{2,5}. Nowe akty wykonawcze obowiązują od września – października 2012 roku.

³⁷ jw.

stężenie substancji w powietrzu, powyżej którego istnieje zagrożenie zdrowia ludzkiego wynikające z krótkotrwałego narażenia na działanie zanieczyszczeń wrażliwych grup ludności. Ustawa określa również pojęcie pułapu stężenia ekspozycji tj. poziomu substancji w powietrzu wyznaczonego w celu ograniczenia szkodliwego wpływu substancji na zdrowie ludzi, który ma być osiągnięty w określonym terminie. Poziom dopuszczalny oraz pułap stężenia ekspozycji są standardami jakości powietrza, które muszą być osiągnięte w określonym czasie.

Jak najlepsza jakość powietrza ma być zapewniona poprzez:

- utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach;
- zmniejszanie poziomów substancji co najmniej do dopuszczalnych gdy nie są dotrzymane;
- zmniejszanie i utrzymanie poziomów substancji poniżej poziomów docelowych lub poziomów celów długoterminowych lub co najmniej na tych poziomach.

W celu zapewnienia jak najlepszej jakości powietrza w ramach państwowego monitoringu środowiska dokonuje się corocznej oceny jakości powietrza i obserwacji jego zmian. Ocenie podlegają wszystkie substancje, dla których zostały określone stężenia dopuszczalne lub docelowe dla dwóch grup kryteriów, ustanowionych w celu ochrony zdrowia i ochrony roślin.³⁸ Substancje wymagające oceny pod kątem spełnienia kryteriów ustalonych w celu ochrony zdrowia to: zanieczyszczenia gazowe (dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, tlenek węgla, benzen i ozon) oraz pyłowe (pył PM_{2,5} – pył zawieszony o średnicy ziaren poniżej 2,5µm, pył PM₁₀ – pył zawieszony o średnicy ziaren poniżej 10µm oraz zawartość w pyłe metali (ołów, arsen, kadm, nikiel) i węglowodoru - benzo(a)pirenu). W kryterium ochrony roślin ocenie podlegają stężenia w powietrzu: dwutlenku siarki, tlenku azotu i ozonu.

Ocena stopnia zanieczyszczenia powietrza odbywa się na podstawie wyników badań uzyskiwanych w czasie bezpośrednich pomiarów jakości powietrza zwanych badaniami monitoringowymi oraz obliczeń modelowych i obiektywnych metod szacowania, czy metod łączonych. System monitoringu powietrza oparty jest na pomiarach stężeń zanieczyszczeń w powietrzu (tzw. imisji) na stacjach pracujących w ramach sieci pomiarowych. Ocena stopnia zanieczyszczenia powietrza odbywa się poprzez porównanie wyników tych pomiarów z dopuszczalnymi wartościami stężeń lub poziomami odniesienia dla poszczególnych zanieczyszczeń. Oceny stopnia zanieczyszczenia powietrza dokonuje się odrębnie dla każdej substancji w strefach, wydzielanych w granicach województwa.

Od 2003 r., w związku z implementacją dyrektyw UE, dotyczących oceny i zarządzania jakością powietrza atmosferycznego, sieć pomiarowa uległa znacznym modyfikacjom i rozbudowie. Zmianom ulegał również podział województwa na strefy, w których przeprowadzane są roczne i pięcioletnie oceny jakości powietrza³⁹, dla wszystkich zanieczyszczeń podlegających ocenie za

³⁸ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2012 roku w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2012 poz. 1031) określa substancje stanowiące o jakości powietrza oraz ich wartości kryterialne tj.: poziomy dopuszczalne, docelowe, poziomy celu długoterminowego w zależności od rodzaju substancji oraz poziomy alarmowe i poziomy informowania dla niektórych substancji i pułap stężenia ekspozycji dla pyłu PM_{2,5}. Rozporządzenie określa również terminy osiągnięcia poziomów substancji w powietrzu oraz termin osiągnięcia pułapu stężenia ekspozycji.

³⁹ Oceny przeprowadzane dla potrzeb ustalenia odpowiedniego sposobu ocen rocznych.

wyjątkiem ozonu. Ze względu na ocenę poziomu ozonu strefę stanowi niezmiennie powierzchnia całego województwa.

W latach 2003 – 2006 na potrzeby ocen w kryterium ochrony zdrowia województwo było podzielone na 25 stref, którymi były obszary powiatów. W latach 2007-2009 na 9 stref, które obejmowały obszary kilku powiatów. Od roku 2010 obszar województwa został podzielony na dwie strefy: strefę miasta Rzeszów i strefę podkarpacką, obejmującą pozostałą część województwa⁴⁰. Dla ocen w kryterium ochrony roślin od roku 2010 została określona jedna strefa – podkarpacka, z wyłączeniem miasta Rzeszów. W latach 2003-2006 obowiązywał podział na 21 stref, w latach 2007-2009 na 7 stref, z wyłączeniem stref – miast na prawach powiatów.

Coroczne oceny jakości powietrza są wykonywane w celu przekazania zarządowi województwa informacji na temat czystości powietrza w województwie. Zarząd województwa jest zobowiązany⁴¹ do opracowania naprawczych Programów Ochrony Powietrza dla stref, w których zostały przekroczone standardy imisyjne lub poziomy docelowe poszczególnych, podlegających ocenie zanieczyszczeń. Na podstawie corocznej oceny wykonywana jest klasyfikacja stref. Klasyfikacji stref dokonuje się odrębnie dla każdego zanieczyszczenia. Strefa w klasie A, to strefa, w której nie stwierdza się przekroczeń ustalonych wartości kryterialnych. Zakres działań dotyczy utrzymania jakości powietrza na tym samym lub lepszym poziomie. Strefa w klasie C to strefa, w której poziom stężeń zanieczyszczenia przekracza ustalone poziomy dopuszczalne lub docelowe. Wymagany zakres działań dla klasy C to określenie obszarów przekroczeń poziomów dopuszczalnych, opracowanie naprawczych Programów Ochrony Powietrza oraz dążenie do osiągnięcia poziomu docelowego substancji, w określonym czasie za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych. Dodatkowo dla pyłu PM_{2,5} uwzględnianego w ocenie od roku 2010 wprowadzono klasę B ze względu na ustalenie marginesu tolerancji dla stężenia tego zanieczyszczenia. Klasa B oznacza strefę, w której występują przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu PM_{2,5} lecz nie przekraczają poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji. Zakres działań dla klasy B to określenie obszarów przekroczeń poziomu dopuszczalnego oraz przyczyn ich występowania. Odrębne klasy stref i wymagane działania są ustalone w zależności od poziomów stężeń ozonu z uwzględnieniem poziomu celu długoterminowego. Są to: klasa D₁ gdy poziom ozonu nie przekracza poziomu celu długoterminowego, D₂ gdy poziom ozonu jest powyżej określonego poziomu celu długoterminowego. Zakres działań wynikający z zaliczenia do klasy D₂ to dążenie do osiągnięcia poziomu celu długoterminowego do roku 2020.

Ocena wykonywana przez WIOŚ w Rzeszowie w roku 2010 w nowym układzie dwóch stref potwierdziła utrzymujące się stosunkowo niskie wartości stężeń zanieczyszczeń gazowych objętych

⁴⁰ Zastosowany podział był zgodny z ustaleniami Dyrektywy 2008/50/UE w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy obowiązującej od stycznia 2010 roku, której transpozycji do prawa polskiego dokonano w terminie późniejszym tj. z dniem 28 maja 2012 roku zmianą ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw z dnia 13 kwietnia 2012 roku (Dz.U. z 2012r. poz. 460). W nowym układzie dla kryterium ochrony zdrowia ludzi strefę stanowi: aglomeracja powyżej 250 tys. mieszkańców, miasto powyżej 100 tys. mieszkańców oraz pozostały obszar województwa.

⁴¹ Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2008r. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.). Do czasu wejścia w życie zmiany ustawy z dnia 13 kwietnia 2012 roku obowiązek opracowania nPOP spoczywał na Marszałku Województwa.

programem badań. Na terenie województwa nie stwierdzono przekroczeń obowiązujących dla tych substancji wartości kryterialnych w powietrzu, zarówno ze względu na ochronę zdrowia, jak i ochronę roślin, w tym również w zakresie ozonu, dla którego terminem osiągnięcia poziomu docelowego był 1 stycznia 2010 roku. W efekcie wszystkie strefy z terenu województwa, dla zanieczyszczeń gazowych w obu kryteriach zostały zakwalifikowane do klasy A.

Działania wynikające z takiej klasyfikacji to utrzymanie jakości powietrza w zakresie tych zanieczyszczeń na tym samym lub lepszym poziomie. Analogiczne wyniki uzyskano w wyniku oceny rocznej za rok 2011 (Rys nr 3).

Oceny za 2010 rok oraz za rok 2011 wykazały dla całego województwa (strefy miasta Rzeszów i strefy podkarpackiej) stosunkowo niskie wartości stężeń oraz brak przekroczeń wartości kryterialnych metali (ołów, arsen, kadm, nikiel) w pyłe zawieszonym PM₁₀, ocenianych w kryterium ochrony zdrowia. (Rys nr 4). Stwierdzane stężenia nie przekraczały 50% (a nawet były zdecydowanie niższe) poziomów docelowych określonych dla arsenu, kadmu i niklu oraz wynosiły kilkanaście % poziomu dopuszczalnego ustalonego dla ołowiu. Poziom celu długoterminowego, wyznaczonego dla ozonu zarówno dla kryterium ochrony zdrowia ludzi jak i ochrony roślin w 2010 i 2011r. nie został natomiast osiągnięty. Obszar województwa zaliczono do klasy D₂. (Rys Nr 5). Termin osiągnięcia poziomu celu długoterminowego upływa w 2020 r. Osiągnięcie celu długoterminowego ozonu powinno być dokonane za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych w ramach wojewódzkich programów ochrony środowiska.

Wyniki oceny przeprowadzonej w 2010 roku wskazują natomiast na utrzymywanie się zjawiska problemowego, dotyczącego ponadnormatywnego zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM₁₀ oraz ponadnormatywnym stężeniem węgłowodoru - benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀, mierzonych w kryterium ochrony zdrowia. Już na podstawie wcześniejszych ocen wykonywanych w innych układach stref (25 stref w latach 2003 - 2006 obejmujących obszary powiatów oraz 9 stref obejmujących obszary kilku powiatów w latach 2007 - 2009) zostały stwierdzone przekroczenia standardów imisyjnych określonych dla pyłu PM₁₀ oraz wysokie (kilkakrotne) przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀. W obrębie stref zostały wytypowane obszary występowania przekroczeń wartości kryterialnych dla tych substancji, którymi są tereny miast. Rzeszów, Przemyśl, Jarosław, Jasło, Krosno, Mielec i Nisko. Zjawiskiem niekorzystnym jest tendencja wzrostowa stężeń średniorocznych pyłu PM₁₀ i utrzymujący się nadal wysoki poziom zanieczyszczenia benzo(a)pirenem. Problem jest szczególnie istotny w kontekście terminów dotrzymania poziomów tych zanieczyszczeń w powietrzu określonych wymogami prawa UE oraz uzyskanymi derogacjami. Dla pyłu PM₁₀ poziom dopuszczalny winien być dotrzymany do czerwca 2011 roku, a poziom docelowy dla benzo(a)pirenu ma być osiągnięty do 2013 roku.

Przekroczenia wartości kryterialnych dla pyłu PM₁₀ i benzo(a)pirenu również zostały stwierdzone badaniami w ramach oceny rocznej za rok 2011. Wytypowano analogiczne obszary przekroczeń za wyjątkiem miasta Jarosław, gdzie pomiary nie były wykonywane.

Strefy z przekroczeniami wartości kryterialnych pyłu PM₁₀ i benzo(a)pirenu zostały zaliczone do klasy C, z czego powstał ustawowy obowiązek opracowania naprawczych Programów Ochrony Powietrza w zakresie tych zanieczyszczeń.

Rys. nr 3. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę roślin – Kryterium poziomów dopuszczalnych w zakresie zanieczyszczeń gazowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim. Raport za rok 2011. WIOŚ, Rzeszów 2012 r.

Rys. nr 4. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę zdrowia ludzi – Kryterium poziomów dopuszczalnych i docelowych w zakresie zanieczyszczeń gazowych oraz metali

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim. Raport za rok 2011. WIOŚ, Rzeszów 2012 r.

Rys. nr 5. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę zdrowia ludzi – Kryterium poziomu celu długoterminowego ozonu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim. Raport za rok 2011. WIOŚ, Rzeszów 2012 r.

W roku 2010 na terenie województwa po raz pierwszy dokonano oceny i klasyfikacji stref pod kątem zanieczyszczenia powietrza pyłem PM_{2,5}⁴². Wyniki oceny wskazują na znaczne zanieczyszczenie powietrza pyłem PM_{2,5}. W strefie miasta Rzeszów odnotowano wysokie poziomy pyłu w powietrzu, lecz mieszczące się w ustalonym marginesie tolerancji. Strefa ta została zaliczona do klasy B, z czego wynikał obowiązek dalszego monitorowania oraz określenia przyczyn wysokiego stężenia pyłu PM_{2,5} w powietrzu. Strefa podkarpacka (pozostała część województwa) została zaliczona do klasy C, z czego powstał obowiązek opracowania naprawczego Programu Ochrony Powietrza w zakresie pyłu PM_{2,5} uwzględniającego zidentyfikowane obszary przekroczeń.

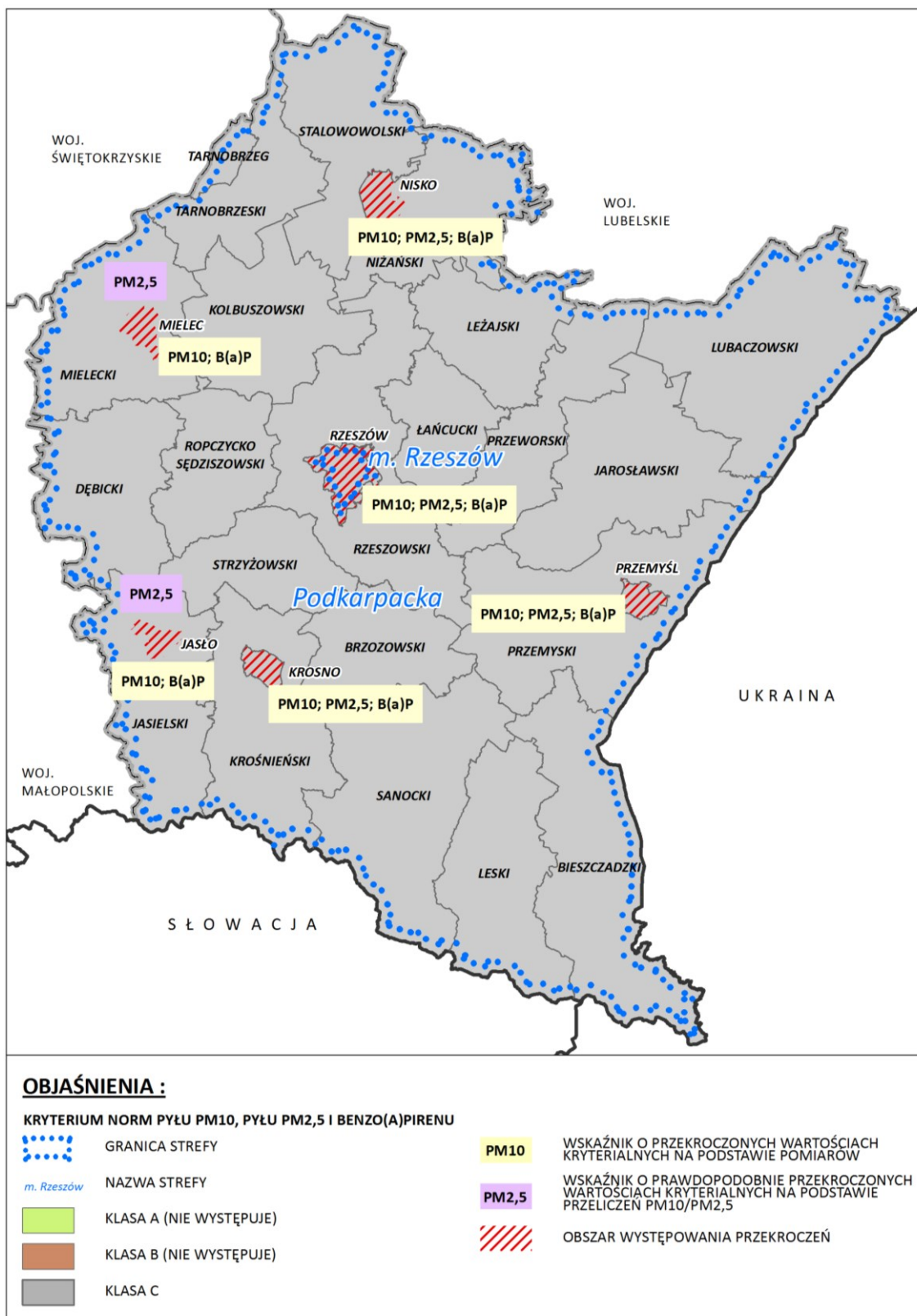
Przekroczenia poziomu dopuszczalnego odnotowano na terenie miasta Nisko, a przekroczenia poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji odnotowano na terenie miast: Jasło, Krosno i Przemyśl. Stopień zanieczyszczenia pyłem PM_{2,5} wymaga dalszego monitorowania z uwagi na określenie prawem Unii Europejskiej terminu dotrzymania poziomu dopuszczalnego na 1 stycznia 2015 roku. Jak wynika z oceny za 2010 rok poziom zanieczyszczenia pyłem PM_{2,5} jest stosunkowo wysoki, ponadto badaniami dotychczas nie objęto wszystkich obszarów, na których stwierdzane jest zanieczyszczenie powietrza innymi substancjami.

Ocena za rok 2011 potwierdziła ponadnormatywny stopień zanieczyszczenia pyłem PM_{2,5}. Zarówno strefę podkarpacką jak i strefę miasta Rzeszów zaliczono do klasy C. Potwierdził się obowiązek opracowania nPOP w zakresie pyłu PM_{2,5} dla strefy podkarpackiej oraz powstał taki obowiązek dla strefy miasta Rzeszów, gdzie w roku 2011 odnotowano przekroczenia poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji. (Rys nr 6)

W roku 2011 podobnie jak w latach poprzednich nie stwierdzono żadnych przekroczeń wartości kryterialnych na terenie parków narodowych (Bieszczadzkiego i Magurskiego) i na obszarach ochrony uzdrowiskowej (Rymanów Zdrój, Iwonicz Zdrój, Horyniec Zdrój, Polańczyk), dla których obowiązywały odrębne, ostrzejsze normy i kryteria oceny jakości powietrza.

⁴² Dyrektywa 2008/50/UE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy ustaliła wartości kryterialne i wprowadziła obowiązek oceny stężeń w powietrzu pyłu PM_{2,5} (pył o średnicy ziaren poniżej 2,5 μm). Zarówno w ocenie za rok 2010 jak i za rok 2011 zastosowano kryteria i wymogi wynikające bezpośrednio z Dyrektywy ze względu na niezakończony w tym czasie proces jej transpozycji do prawa polskiego.

Rys.nr 6. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę zdrowia ludzi – kryterium norm pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim. Raport za rok 2011. WIOŚ, Rzeszów 2012 r.

5.1.3. PROGRAMY OCHRONY POWIETRZA

Naprawcze Programy Ochrony Powietrza stanowią jedno z narzędzi służących poprawie jakości powietrza. Obowiązek określania nPOP od roku 2008 spoczywał na samorządzie województwa, wcześniej należał do obowiązków wojewody. Z chwilą wejścia w życie (28 maja 2012 roku) zmiany ustawy Prawo ochrony środowiska projekt uchwały w sprawie nPOP opracowuje zarząd województwa, a określa w drodze uchwały Sejmik Województwa. Obszary (strefy), dla których wymagane jest opracowanie nPOP określone są na podstawie corocznych ocen jakości powietrza, sporządzanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Na terenie województwa zostały opracowane i były wdrażane trzy nPOP ze względu na ponadnormatywne zanieczyszczenie pyłem PM10. Pierwszy z nich został opracowany w roku 2006 dla strefy miasta Przemyśl, dla której obowiązek opracowania wynikał z oceny przeprowadzanej w roku 2003, w układzie 25 stref w województwie. Program został określony na lata 2006 – 2020 Rozporządzeniem Nr 49 Wojewody Podkarpackiego z dnia 22 sierpnia 2006 roku w sprawie określenia programu ochrony powietrza dla strefy „Miasto Przemyśl”. Zarządzeniem Nr 287/08 z dnia 20 października 2008 roku Prezydent Miasta Przemyśla wskazał do realizacji jeden ze scenariuszy określonych w Programie.

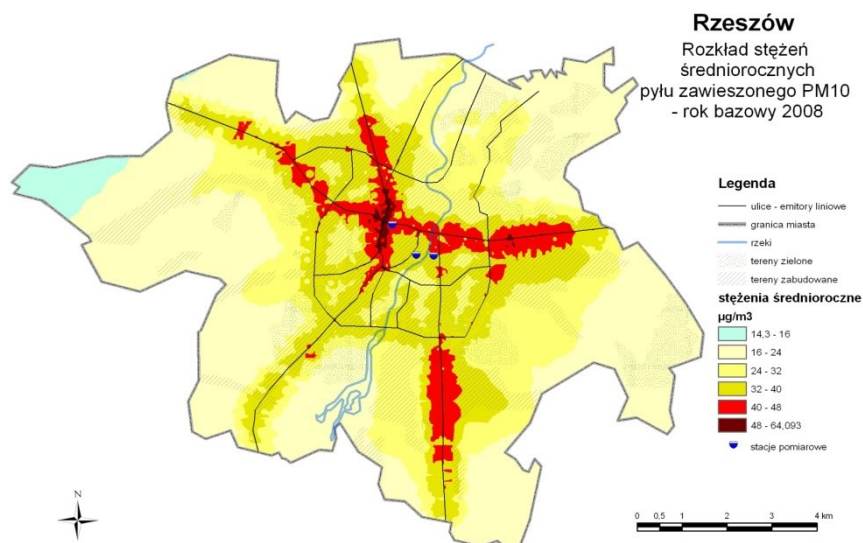
W latach 2009 – 2010 Sejmik Województwa Podkarpackiego uchwalił dwa naprawcze Programy Ochrony Powietrza na lata 2010 -2020, ze względu na zanieczyszczenie pyłem PM10 tj.

- Program ochrony powietrza dla strefy jasielskiej określony uchwałą Nr XLII/805/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010 roku - obszar objęty Programem to teren miasta Jasło;
- Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów określony uchwałą Nr XLII/804/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010 roku.

W nPOP zostały określone główne przyczyny występowania przekroczeń stężeń pyłu zawieszonego PM10, za które uznano w każdym przypadku emisję liniową (zanieczyszczenia komunikacyjne) i emisję powierzchniową tj. emisję z sektora komunalno – bytowego. Na terenie miasta Przemyśl wpływ na zanieczyszczenie powietrza dodatkowo posiada emisja ze źródeł punktowych związanych ze zużyciem paliw na cele energetyczne i technologiczne. Za czynnik mający istotny negatywny wpływ na jakość powietrza w Rzeszowie, Jasle i Przemyślu uznano warunki topograficzne i klimatyczne.

W Programach zostały określone podstawowe kierunki i zakresy działań niezbędnych do przywrócenia standardów jakości powietrza w zakresie pyłu PM10. Programy zawierają także harmonogram czasowy i rzeczowo – finansowy, określają możliwe źródła finansowania poszczególnych działań oraz wskazują podmioty odpowiedzialne za ich realizację.

Rys. nr 7. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu PM10* w Rzeszowie w 2008 roku.

* Średnioroczny poziom dopuszczalny dla pyłu PM10 wynosi $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (w roku 2008 i aktualnie)

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów – z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu stężenia dopuszczalnego pyłu PM 10

Wskazane w Programach działania w ramach ograniczania emisji powierzchniowej to m.in. kontynuacja i intensyfikacja likwidacji lub ograniczania źródeł niskiej emisji w obiektach użyteczności publicznej, obiektach komunalnych i pozostałych budynkach na terenie miast, w tym wymiany instalacji na stosujące „paliwa ekologiczne”, termomodernizacje budynków oraz modernizacje i rozbudowy systemów ciepłowniczych. Istotną rolę przypisano ponadto działaniom edukacyjnym i promocyjnym oraz tworzeniu systemu zachęt finansowych do wymiany indywidualnych systemów grzewczych.

W ramach ograniczania emisji liniowej wskazano m.in. budowę obwodnic Jasła i Przemyśla, budowę autostrady A – 4, budowę drogi krajowej nr 19 łączącej północną obwodnicę Rzeszowa z drogą ekspresową S19, usprawnienie funkcjonowania komunikacji miejskiej oraz wymianę taboru autobusowego z zastosowaniem alternatywnego paliwa gazowego CNG, ograniczanie emisji wtórnej poprzez poprawę stanu technicznego dróg.

Zadania określone w Programach były realizowane zgodnie z harmonogramem, przez podmioty zobowiązane do działań naprawczych. Jednak ze względu na stosunkowo krótki okres wdrażania POP nie uzyskano poprawy w zakresie zanieczyszczenia pyłem PM10.

W związku z wynikami rocznych ocen jakości powietrza w latach 2010 i 2011, w roku 2013 zostały określone dwa nPOP, w nowym układzie stref w województwie tj.:

- “Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu” wraz z Planem Działań Krótkoterminowych – Uchwała Nr XXXIII/608/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 roku;

- “Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz Planem Działań Krótkoterminowych Uchwała Nr XXXIII/609/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 roku.

Równocześnie z uchwaleniem nPOP dla strefy podkarpackiej, obejmującej obszar całego województwa poza Rzeszowem, straciły moc prawną⁴³ wyż. wym. POP określone dla stref znajdujących się w jej obrębie tj. Program ochrony powietrza dla strefy jasielskiej i strefy miasta Przemyśl. Działania naprawcze dla tych obszarów będą kontynuowane w ramach Programu dla strefy podkarpackiej.

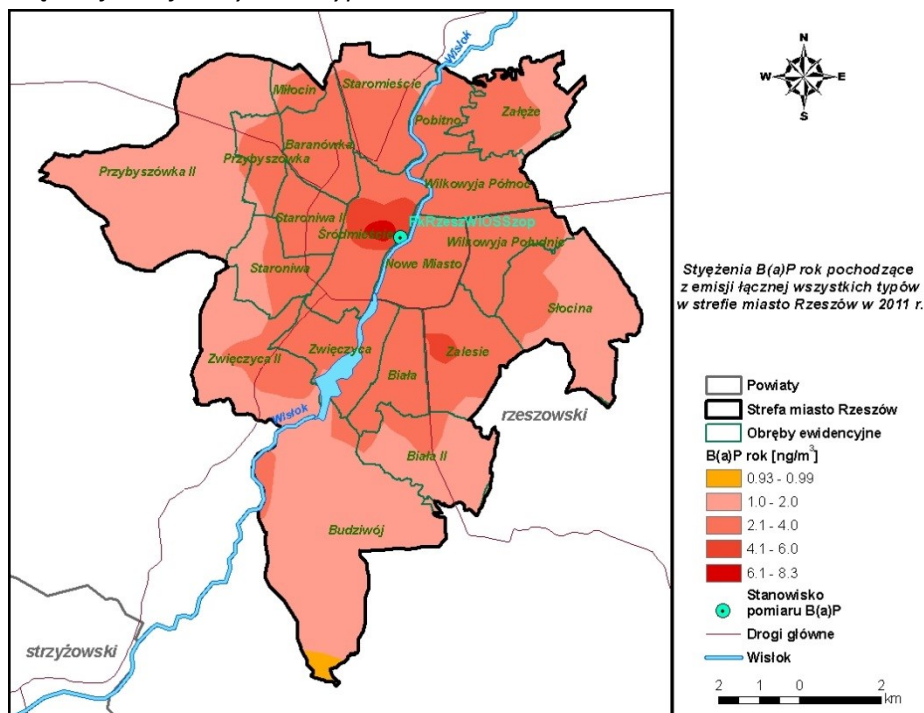
Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów opracowany został w związku z przekroczeniem poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10, który to poziom ma być osiągnięty do roku 2013. Obowiązek opracowania nPOP powstał na podstawie wyników pomiarów i zaliczenia strefy do klasy C, w ocenie jakości powietrza przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie za rok 2011. Pomierzone stężenia roczne (na jednym stanowisku) przekraczały poziom docelowy o 405%, przy czym były bardzo wysokie w sezonie zimowym, a w sezonie letnim bardzo niskie i mieściły się w określonej wartości kryterialnej. Taki rozkład stężeń wskazuje na przeważający udział sektora komunalno-bytowego (ogrzewnictwo indywidualne) w emisji łącznej benzo(a)pirenu do powietrza.

W POP oszacowano wielkość emisji napływowej, pochodzącej z pasa 30km wokół miasta oraz wielkość emisji pochodzącej z terenu strefy. Największy udział w bilansie emisji posiada emisja napływowa powierzchniowa (związana z ogrzewaniem indywidualnym w miejscowościach położonych wokół miasta) ok. 85% oraz emisja powierzchniowa (związana z indywidualnym ogrzewaniem mieszkań w Rzeszowie) – ok. 12,9%.

W POP wykonano obliczenia rozkładów stężeń benzo(a)pirenu przy zastosowaniu metody modelowania (Rys. nr 8). Wyniki wskazują, iż stężenia ponadnormatywne występują na niemal całym obszarze miasta (ok. 93,5% obszaru miasta), z wyłączeniem niewielkiego obszaru na południowym krańcu i stanowią zagrożenie dla blisko 100% mieszkańców. Najwyższe stężenia występują na obszarze Śródmieścia.

⁴³ POP dla strefy jasielskiej został uchylony uchwałą określającą POP dla strefy podkarpackiej, natomiast POP dla strefy miasta Przemyśl stracił moc prawną na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w podziale zadań i kompetencji administracji terenowej (Dz.U. z 2005 r. Nr 175 poz. 1462).

Rys. nr 8. Stężenia benzo(a)pirenu o okresie uśredniania wyników - rok* w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

*Średnioroczny poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m³.

Źródło: Program Ochrony Powietrza dla strefy miasta Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu.

Ze względu na specyfikę zanieczyszczenia oraz na uwarunkowania głównie ekonomiczne, obniżenie stężeń benzo(a)pirenu poniżej wartości docelowej jest w realiach polskich na chwilę obecną niemożliwe.

W POP zostały określone działania naprawcze niezbędne i możliwe do realizacji, jednak przy założeniu, iż będą wprowadzane stopniowo i w miarę możliwości finansowych i technicznych zarówno samorządów terytorialnych jak i osób fizycznych. Do najistotniejszych działań naprawczych mających na celu przywrócenie standardów jakości powietrza w zakresie stężeń benzo(a)pirenu zaliczono:

- Opracowanie i wdrożenie Programu Ograniczania Niskiej Emisji obejmującego: podłączenie do sieci ciepłej lub wymianę na ogrzewanie elektryczne ok. 90tyś. m² lokali ogrzewanych źródłami na paliwa stałe w mieszkalnictwie wielorodzinnym i 7 tyś. m² w jednorodzinnych w centrum oraz likwidację źródeł na paliwa stałe z wymianą na gazowe olejowe lub elektryczne poza centrum.
- Działania edukacyjne mające na celu informację o szkodliwości spalania odpadów i korzyści płynących z podłączenia do sieci scentralizowanych źródeł ciepła i termomodernizacji.
- Stosowanie odpowiednich zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczących m.in. układu zabudowy zapewniającej przewietrzanie miasta, wprowadzania zieleni izolacyjnej oraz zakazu stosowania paliw stałych w obrębie projektowanej zabudowy.

W POP oszacowano koszty jego realizacji na kwotę ok. 55,3 mln PLN. Termin realizacji ustalono na 31.12.2022 roku.

Wspólny **Programu Ochrony Powietrza dla strefy podkarpackiej** opracowany został w związku z przekroczeniem jakości powietrza w zakresie: poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 i PM2,5 oraz docelowego poziomu benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10.

Obowiązek opracowania nPOP powstał na podstawie wyników pomiarów i zaliczenia strefy do klasy C, w ocenie jakości powietrza przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie za rok 2011. Pomierzone punktowo (na sześciu stanowiskach pomiarowych) średnie stężenia roczne pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu przekraczały poziomy dopuszczalne, dopuszczalne powiększone o margines tolerancji (pył PM2,5) i docelowe na terenie miast: Przemyśl, Jasło, Krosno, Mielec i Nisko. Analogicznie na tych samych obszarach liczba dni z przekroczeniami normy dobowej ustalonej dla pyłu PM10 znacznie przekraczała dopuszczalną ilość. Analiza rocznego rozkładu stężeń wykazała bardzo wysokie stężenia tych zanieczyszczeń w sezonie zimowym, co wskazuje na przeważający udział sektora komunalno-bytowego (ogrzewnictwo indywidualne) w emisji łącznej zanieczyszczeń do powietrza.

W POP oszacowano wielkość emisji napływowej, pochodzącej z pasa 30km wokół strefy oraz wielkość emisji pochodzącej z terenu strefy.

W bilansie łącznej emisji pyłu PM10 największy udział przypada na emisję powierzchniową (związaną z ogrzewaniem indywidualnym) z terenu strefy i wynosi 39%, zdecydowanie mniejszy udział posiadają emisja liniowa – 8%, punktowa – 6% i z rolnictwa 3%, emisja napływowa powierzchniowa to 29%, liniowa 6%, punktowa 5% i z rolnictwa 3%.

W bilansie łącznej emisji pyłu PM2,5 największy udział posiada emisja powierzchniowa z terenu strefy – 47%, emisja liniowa stanowi 4%, punktowa 7%, z rolnictwa 1%, emisja napływowa powierzchniowa to 32%, liniowa 3%, punktowa 4% i z rolnictwa 1%.

W bilansie łącznej emisji benzo(a)pirenu zdecydowanie największy udział posiada emisja powierzchniowa z terenu strefy – 70%, emisja liniowa stanowi 1,5%, punktowa 0,5%, emisja napływowa powierzchniowa to 26%, liniowa 1%, emisja punktowa jest znikoma.

Ponadto oszacowano wielkość emisji napływowej z punktowych wysokich źródeł spalania położonych poza pasem 30km od strefy. Udział tej emisji kształtuje się na bardzo niskim poziomie, dla pyłu PM10 i PM2,5 nie przekracza 1% ogólnej wielkości emisji, dla benzo(a)pirenu jest znikomy.

W POP wykonano obliczenia rozkładów stężeń pyłu PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu na obszarze strefy, przy zastosowaniu metody modelowania (Rys nr 9 – nr 12). Wyniki modelowania na obszarze strefy podkarpackiej wykazują:

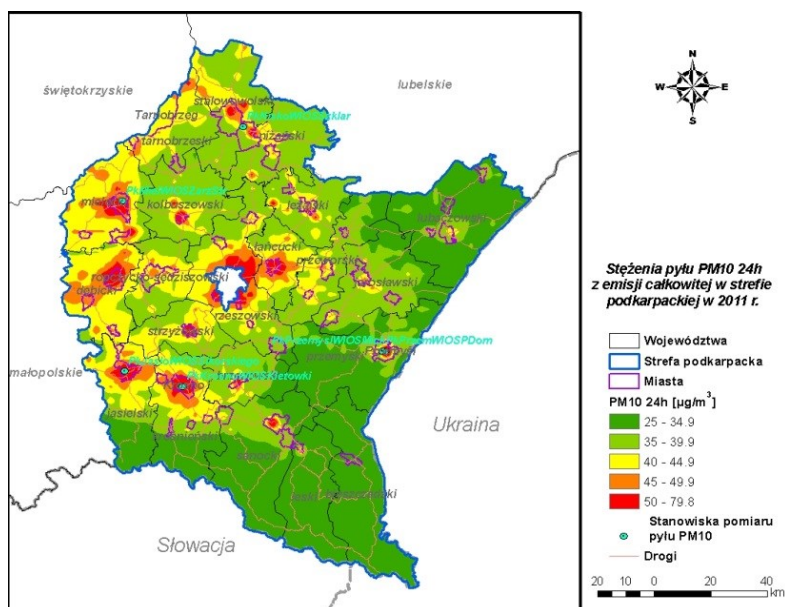
- Występowanie 27 obszarów przekroczeń obejmujących większą część miejscowości województwa w zakresie średniodobowych stężeń pyłu PM10. Najwyższe stężenia występują w Kolbuszowej, przekraczając poziomy dopuszczalne o 58%;
- Występowanie 9 obszarów przekroczeń w zakresie średniorocznych stężeń pyłu PM10, m.in. w Krośnie, Jaśle, Kolbuszowej, Mielcu, Łąncucie, Brzozowie, Dębicy, Strzyżowie, Przemyślu,

największe powierzchnie z przekroczeniami, wynoszące ponad 500ha występują na obszarze miasta Jasło, Krosno i Mielec.

- Występowanie 12 obszarów przekroczeń w zakresie średniorocznych stężeń pyłu PM_{2,5} na obszarach: Stalowej Woli, Mielca, Kolbuszowej, Dębicy, Krosna, Jasła, Łańcuta, Brzozowa, Przemysła, Strzyżowa oraz miny Gorzyce i Krasne. Największe obszary wynoszące ponad 1300ha występują na obszarze miasta Krosno i Mielec.
- Występowanie 26 obszarów przekroczeń w zakresie średniorocznego poziomu docelowego benzo(a)pirenu we wszystkich powiatach strefy. Najbardziej rozległe obszary przekroczeń występują w północnej części województwa w pasie od Tarnobrzega poprzez Stalową Wolę, Nisko do Rudnika nad Sanem oraz w zachodniej i centralnej części województwa obejmując miasta: Mielec, Dębicę, Sędziszów Małopolski, Boguchwałę, Tyczyn, Błażową, Łańcut, Strzyżów oraz Pilzno, Brzostek, Jasło i Krosno na południu wraz z gminami przyległymi.

W wytypowanych obszarach przekroczeń wartości dopuszczalnych pyłu PM₁₀ i PM_{2,5} oraz wartości docelowej benzo(a)pirenu, które znajdują się w miastach, w stężeniach przeważa emisja powierzchniowa (komunalna z ogrzewania indywidualnego), jedynie wzdłuż dróg o znacznym natężeniu ruchu przeważa emisja liniowa, w obszarach zabudowy przemysłowej miejscami przeważa emisja punktowa. W obszarach przekroczeń na terenach o niskiej intensywności zabudowy i na terenach rolniczych w odniesieniu do wszystkich zanieczyszczeń przeważa emisja napływowa.

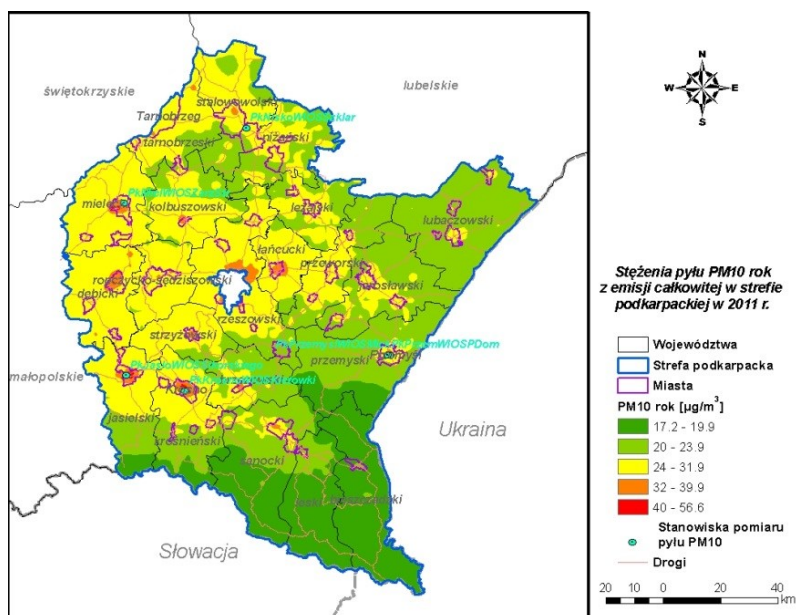
Rys. nr 9. Stężenia pyłu PM₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h* w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

*Poziom dopuszczalny dla pyłu PM₁₀ w okresie uśredniania wyników pomiarów 24h wynosi $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, dopuszczalna częstość przekraczania w ciągu roku – 35 dni.

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej – z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszanego PM₁₀, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszanego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀

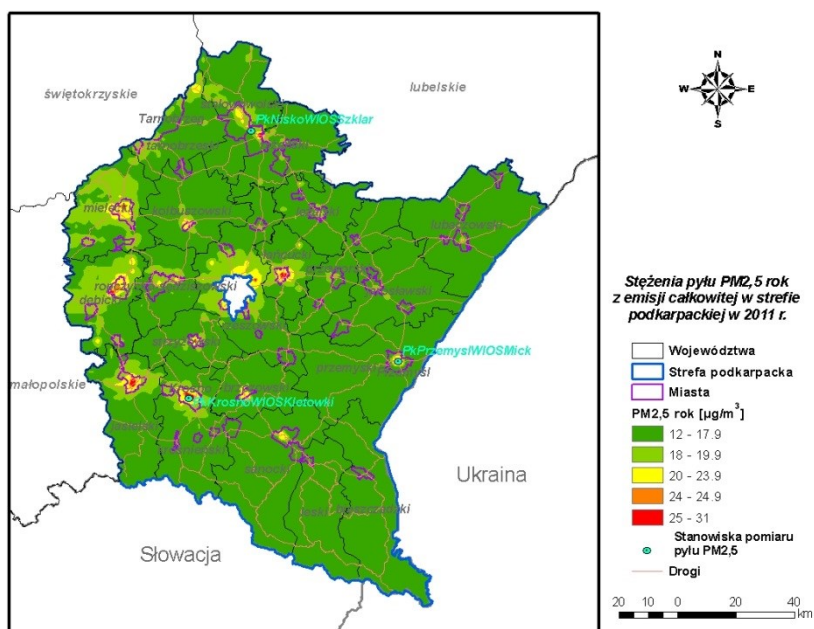
Rys. nr 10. Stężenia pyłu PM10 o okresie uśredniania wyników - rok* w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

* Średnioroczny poziom dopuszczalny dla pyłu PM10 wynosi $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej – z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM 10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM 2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM 10

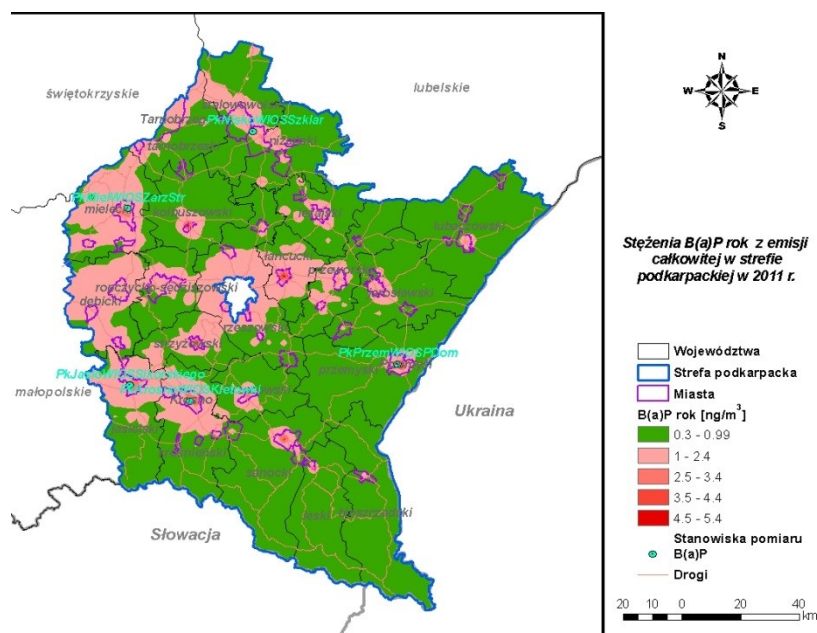
Rys. nr 11. Stężenia pyłu PM2,5 o okresie uśredniania wyników - rok* w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

* Średnioroczny poziom dopuszczalny dla pyłu PM2,5 wynosi $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ do osiągnięcia do roku 2015 oraz $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ do 2020 roku. Do roku 2015 poziom dopuszczalny może być powiększany o margines tolerancji i dla roku 2011 wynosi łącznie z marginesem tolerancji $28 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Źródło: j. w.

Rys. nr 12. Stężenia benzo(a)pirenu o okresie uśredniania wyników rok* w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 r.

*Średnioroczny poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m³.

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej – z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀

Obniżenie stężeń pyłów poniżej poziomu dopuszczalnego na terenie strefy możliwe jest wyłącznie po obniżeniu emisji z ogrzewania indywidualnego o ponad 85% w większości dużych miast województwa, co ze względów technicznych a przede wszystkim ekonomicznych nie jest możliwe do zrealizowania. Z tych samych względów obniżenie stężeń benzo(a)pirenu poniżej wartości docelowej jest w realiach polskich na chwilę obecną niemożliwe.

W POP zostały określone działania naprawcze niezbędne i możliwe do realizacji, jednak przy założeniu, iż będą wprowadzane stopniowo i w miarę możliwości finansowych i technicznych zarówno samorządów terytorialnych jak i osób fizycznych. Do najistotniejszych działań naprawczych mających na celu przywrócenie standardów jakości powietrza w zakresie stężeń pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} i benzo(a)pirenu zaliczono:

- Opracowanie i wdrożenie Programów Ograniczania Niskiej Emisji na terenach miast Nisko, Stalowa Wola, Mielec, Kolbuszowa, Leżajsk, Łańcut, Tyczyn, Boguchwała, Pilzno, Dębica, Strzyżów, Jasło, Krosno, Brzozów, Sanok, Przemysł i Jarosław obejmujących w zabudowie wielorodzinnej podłączenie do sieci ciepłej lub wymianę na ogrzewanie elektryczne, w zabudowie jednorodzinnej wymianę na piece gazowe lub retortowe.
- Działania edukacyjne mające na celu informację o szkodliwości spalania odpadów i korzyści płynących z podłączenia do sieci scentralizowanych źródeł ciepła i termomodernizacji.
- Stosowanie odpowiednich zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczących m.in. układu zabudowy zapewniającej przewietrzanie miasta,

wprowadzania zieleni izolacyjnej oraz zakazu stosowania paliw stałych w obrębie projektowanej zabudowy.

Ponadto w POP przedstawiono działania zmierzające do ograniczania emisji komunikacyjnej (pyły) na terenach miast polegające na czyszczeniu jezdni na mokro i z całkowitym wysuszeniem przed wznowieniem ruchu. W POP oszacowano koszty jego realizacji na łączną kwotę 139 mln zł. Termin realizacji ustalono na 31.12.2022 roku. W obydwu POP opracowano Plany działań krótkoterminowych w przypadku prognoz wystąpienia ryzyka przekroczeń poziomów alarmowych ustalonych dla poszczególnych zanieczyszczeń. Plany działań krótkoterminowych stanowią integralną część POP.

Ponadto na podstawie wyników oceny za rok 2011 powstał obowiązek opracowania nPOP dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM_{2,5}. POP zostanie opracowany w roku 2013 wraz z aktualizacją nPOP w zakresie pyłu PM₁₀.

5.2. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

5.2.1. ZASOBY WÓD I ICH WYKORZYSTANIE

Zasoby wód powierzchniowych

Zasoby wód powierzchniowych województwa podkarpackiego należą głównie do zlewni dopływów Wisły: Sanu z Wisłokiem, Wisłoki, Bugu, obejmującej łącznie ponad 90% powierzchni województwa. Niewielki obszar we wschodniej części województwa stanowi część zlewni Dniestru i jest odwadniany m.in. przez Strwiąż, Mszankę, Lechnawę. W tabeli poniżej zostały wyszczególnione najważniejsze rzeki Podkarpacia wraz z krótką ich charakterystyką.

Tab.1. Większe rzeki województwa podkarpackiego

Nazwa rzeki	Odbiornik	Długość rzeki na terenie woj. podkarpackiego	
		[w km]	[w %]
Wisła	Morze Bałtyckie	78	7,5
San	Wisła	443	100
Wisłok	San	205	100
Wisłoka	Wisła	153	100
Tanew	San	44	40,4
Lubaczówka	San	67	76,1
Łęg	Wisła	82	100
Ropa	Wisłoka	18	23,1
Jasiołka	Wisłoka	76	100
Wiar	San	60	96,8
Ośława	San	62	100
Trześniówka - Jamnica	Wisła	57	100
Solinka	San	47	100
Stobnica	San	47	100

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2011 r.

Wielkość zasobów wodnych województwa jest stosunkowo duża w skali kraju. Wg szacunków w roku średnim rzeki wypływające z obszaru województwa (bez Wisły) prowadzą 8% zasobów krajowych. Wielkość ta jest jednak niestabilna, a także nierównomiernie rozmieszczona (w północno - zachodniej części województwa zasoby wód są większe niż w południowej). Podstawowym problemem w zakresie dyspozycyjności zasobów wód powierzchniowych jest bardzo duża zmienność przepływów w czasie, która wynika ze zróżnicowania warunków hydrologicznych w poszczególnych latach oraz górskiego charakteru większości rzek województwa podkarpackiego. W ciągu roku maksymalny odpływ w rzekach regionu występuje w miesiącach marzec-kwiecień, minimalny we wrześniu. W dorzeczu górnej Wisły występują najczęściej dwa rodzaje wezbrań: roztopowe i opadowe. Przyczyną wezbrań wiosennych jest gwałtowne topnienie pokrywy śnieżnej. Wezbrania te, w odróżnieniu od wezbrań opadowych, charakteryzuje niższa kulminacja fal powodziowych i dłuższy czas trwania. Wezbrania opadowe, spowodowane deszczami rozlewnymi, powodują szybko przesuwające się kulminacje fal powodziowych.

Duża część zasobów wodnych jest niewykorzystana ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowane są 3 duże zbiorniki zaporowe⁴⁴:

- Zbiornik Solina na Sanie – największy w Polsce, o powierzchni 21,1 km², całkowita jego pojemność (przy maksymalnym piętrzeniu) wynosi 472,4 hm³,
- Zbiornik Myczkowce na Sanie – o powierzchni 2 km² i pojemności 8,6 hm³,
- Zbiornik Besko na Wisłoku – o powierzchni 1,5 km² oraz 15,5 hm³ pojemności

Zbiornik Solina wraz ze zbiornikiem Myczkowce gromadzi ok. 18% retencjonowanych wód w Polsce.

Dla potrzeb gospodarczych województwa powstały również 32 małe zbiorniki wodne⁴⁵, administrowane przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych. Spełniają one głównie funkcje retencyjne, oraz przeciwpożarowe, rekreacyjne. Wykorzystywane są również do nawodnień oraz w gospodarce rybackiej. Większość zbiorników zlokalizowana jest w środkowej i północnej części województwa, na terenie Kotliny Sandomierskiej.

Zasoby wód podziemnych

Zasoby wód podziemnych rozmieszczone są nierównomiernie i w porównaniu z zasobami innych regionów kraju są niewielkie i wymagają szczególnej ochrony zarówno pod względem ilości, jak i jakości. W ogólnym bilansie wody zasobów wodnych województwa stanowią jedynie ok. 15%. Związane są z wielkimi jednostkami struktur geologicznych, stanowiącymi jednocześnie regiony hydrogeologiczne. Największe zasoby wód podziemnych (ok.80%) występują w północnej części województwa. Z trzech podstawowych poziomów wodonośnych, zwykłych występujących na terenie Podkarpacia największe znaczenie mają wody zalegające w utworach czwartorzędowych oraz wody w utworach trzeciorzędowych.

⁴⁴ Źródło: dane dotyczące zbiorników wodnych Solina i Myczkowce wg. Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie, dane dotyczące zbiornika wodnego Besko wg Rocznika statystycznego Województwa Podkarpackiego 2012 r. – Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2013 r.

⁴⁵ Źródło: Ochrona środowiska województwie podkarpackim w latach 2007-2009, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2010 r.

Wg danych Państwowego Instytutu Geologicznego, suma zasobów dyspozycyjnych i perspektywicznych dla województwa podkarpackiego wynosi 2647,5 m³/24h/km², największa w powiecie: leżajskim, lubaczowskim, nizańskim, leskim oraz w Tarnobrzegu (powyżej 140 m³/24h/km²), najmniejsza w powiecie: brzozowskim, strzyżowskim oraz w mieście Krosno (poniżej 30 m³/24h/km²) – Rys. nr 13. W 2011 r.⁴⁶ zasoby eksploatacyjne województwa możliwe do wykorzystania do celów gospodarczych wyniosły 506,1 hm³, co stanowiło ok. 2,9% zasobów kraju, z czego:

- w utworach czwartorzędowych 452,9 hm³ (89,5%),
- w utworach trzeciorzędowych 39,9 hm³ (7,9%),
- w utworach kredowych 13,0 hm³ (2,5%),
- w utworach starszych 0,3 hm³ (0,1%).

Większość zasobów rozmieszczonych jest w Głównych Zbiornikach Wód Podziemnych (GZWP).

Na obszarze województwa podkarpackiego znajduje się 10 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych⁴⁷ (w całości lub w części).

Tab.2. Podstawowe dane Głównych Zbiorników Wód Podziemnych województwa podkarpackiego

Numer Zbiornika	Nazwa zbiornika	Strat.	Pow. GZWP km ²	Wiek utw. wodon.	Typ ośrodka	Średnia gł. ujęcia m	Szac. zas. dysp. tys. m ³ /d
425	Zbiornik Dębica-Stalowa Wola-Rzeszów	Q	2194,0	Qdk	por	10-30	576.00
426	Dolina kopalna Kolbuszowa	Q	60,0	Qk	por	18-70	16.80
429	Dolina Przemyśl	Q	137,0	Qd	por	10-30	38.60
430	Dolina rzeki San	Q	83,2	Qd	por	10	5.50
431	Zbiornik warstw Krosno (Bieszczady)	Cr.Tr	1220,0	Trf	sz-por	60	25.00
432	Dolina rzeki Wiśłok	Q	172,0	Qd	por	8	22.00
433	Dolina rzeki Wiśłoka	Q	200,0	Qd	por	8	26.00
406	Zbiornik Niecka lubelska (Lublin)	Cr ₃	7492,5	Cr ₃		85	1330
407	Niecka lubelska (Chełm-Zamość)	Cr ₃	9015.00	Cr ₃	sz-por	70	1127.50
428	Dolina kopalna Biłgoraj-Lubaczów	Q	290.00	Qk	por	10-65	76.20

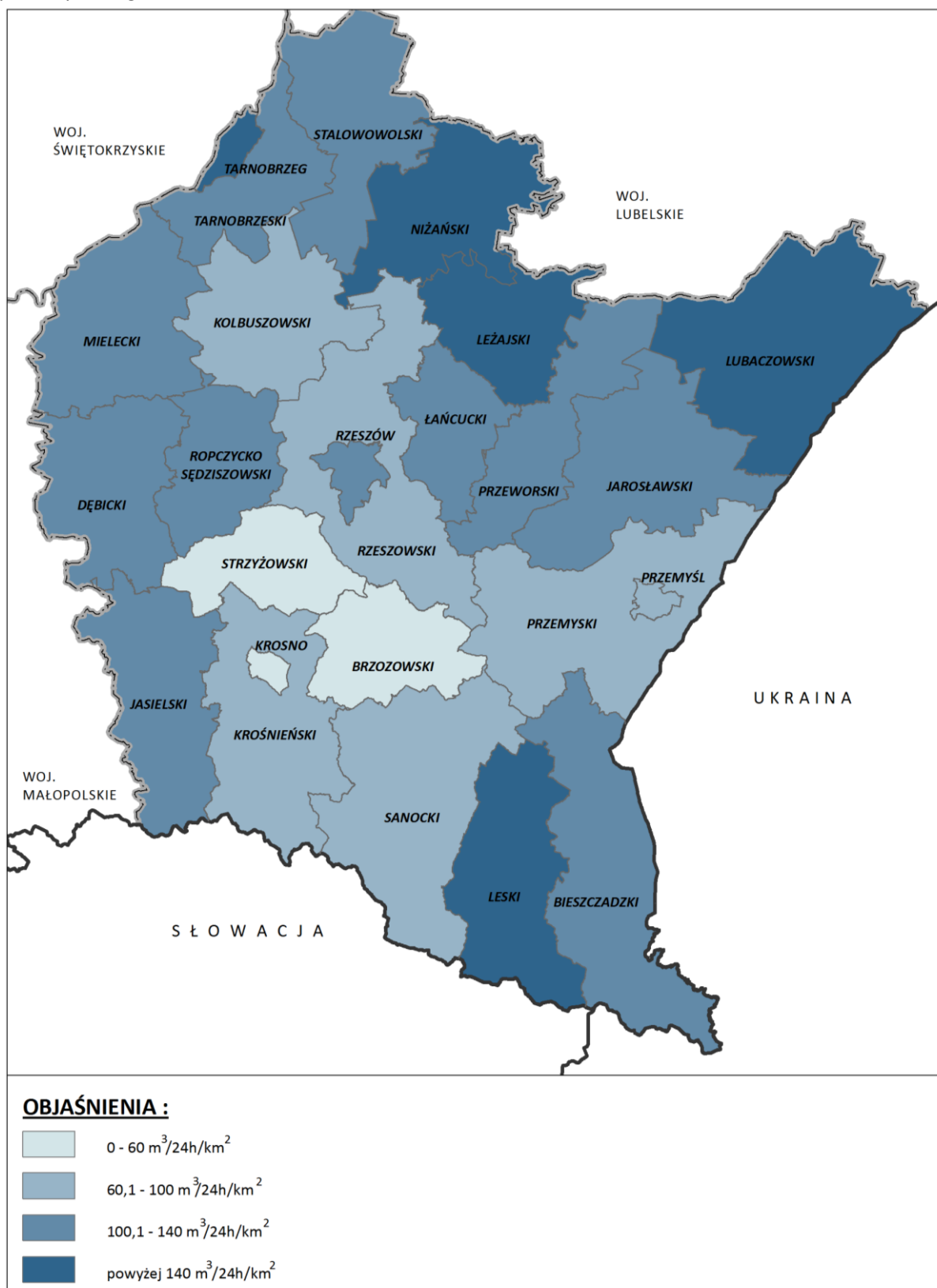
W obrębie województwa podkarpackiego znajduje się tylko część powierzchni zbiorników nr 406, 407 i 428.

Źródło: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. 2006 nr 126 poz. 878). W rozporządzeniu nie został ujęty Zbiornik „Dolina Borowej” nr 424, który jest uwzględniany na mapach Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie <http://www.pgi.gov.pl/pl/geologiczne-bazy-danych.html>

⁴⁶ Źródło: Ochrona środowiska 2012, GUS, Warszawa 2012

⁴⁷ Wg rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. 2006 nr 126 poz. 878)

Rys.nr 13. Suma zasobów wód podziemnych dyspozycyjnych i perspektywicznych dla województwa podkarpackiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z bazy PIG w Warszawie, marzec 2013 r.

Według wskaźnika stanu zasobów wód podziemnych aktualny pobór wód wynosi poniżej 15% w stosunku do zasobów dostępnych do zagospodarowania, co stanowi bardzo niski stopień wykorzystania zasobów wód podziemnych w województwie. Tym samym rezerwy zasobów ocenione zostały jako bardzo wysokie.⁴⁸

Wykorzystanie zasobów wodnych

Według szacunków GUS, w 2011 r. w województwie podkarpackim na potrzeby gospodarki narodowej i ludności pobrano ogółem 306,8 hm³ wody, nie co więcej niż w roku poprzednim (305,3 hm³), ale o 1,9 % mniej niż w 2006 r.⁴⁹. Głównym źródłem pokrycia zapotrzebowania na wodę w województwie podkarpackim są wody powierzchniowe. W 2011 r. wielkość ich poboru wynosiła 258,2 hm³, a jej udział w ogólnym bilansie wyniósł 84,2 % i był nieco mniejszy niż w kraju (84,8 %).

Z powierzchniowych ujęć wodnych zaopatrywana była ludność dużych miast regionu, a także mieszkańcy gmin w południowej części województwa, m.in.: Osieka Jasielskiego, Dębowca, Rymanowa, Dukli, Lutowisk, Komańczy, Fredropolu, korzystający z ujęć zlokalizowanych na niewielkich ciekach. Wielkość poboru wód powierzchniowych na cele eksploatacji sieci wodociągowej w województwie w 2011 r. wyniosła 42,6 hm³. Wykorzystanie wód powierzchniowych do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz do napełniania i uzupełniania stawów rybnych w 2011 r. wyniosło 49,7 hm³ i było mniejsze w stosunku do roku poprzedniego (59,4 hm³).

Najbardziej wodochłonnymi branżami przemysłowymi są: budownictwo, produkcja artykułów spożywczych, a przede wszystkim wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, wodę i gaz. Najmniej wody pochłania produkcja maszyn i urządzeń. W 2011 r. pobór wód na cele produkcyjne (poza rolnictwem i leśnictwem oraz rybactwem) wyniósł 173,6 hm³, z czego 95,6 % stanowiły wody z ujęć powierzchniowych. Nieco mniejsze wartości zostały odnotowane w roku poprzednim (162,4 hm³).

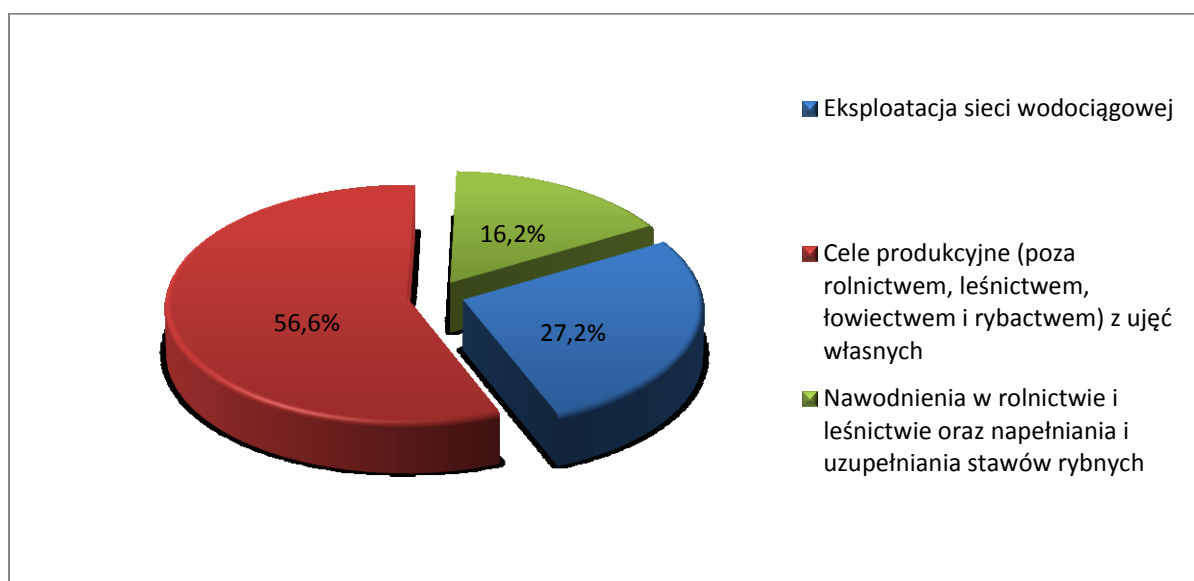
Eksploatacja wód podziemnych w 2011 r. wyniosła 47,6 hm³ poboru wód w województwie podkarpackim. Największy w niej udział przypadł na sieć wodociągową – 40,9 hm³ (86%). Na cele przemysłowe pobrano stosunkowo niewielką ilość 6,7 hm³ wód podziemnych (14%) – co z punktu ochrony środowiska oceniane jest bardzo korzystnie. W przemyśle głównym biorcą wód podziemnych jest branża spożywcza.

Poniżej przedstawiono procentowy pobór wody w województwie podkarpackim w 2011 r. wg wybranych dziedzin gospodarki.

⁴⁸ Źródło: mapa – Stopień wykorzystania dostępnych do zagospodarowania zasobów wód podziemnych w Polsce (w obszarach bilansowych) skala 1:800 000, Państwowy Instytut Geologiczny, grudzień 2010 r.

⁴⁹ Rok bazowy w opracowaniu „Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015”

Wykres nr 2. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2011 r. w województwie podkarpackim

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego, Rzeszów 2012 r.

5.2.2. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH

Zgodnie z założeniami Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE (RDW), określającej wspólnotowe działania w dziedzinie polityki wodnej, Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązany jest do osiągnięcia dobrego stanu (ekologicznego i chemicznego) wszystkich części wód do roku 2015. Cel ten realizowany jest poprzez zintegrowane programy działań na rzecz ochrony wód powierzchniowych i podziemnych oraz racjonalne gospodarowanie wodami. Odzwierciedleniem postanowień RDW w polskim prawie jest przede wszystkim ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (tj. Dz.U. 2012 poz. 145.). Ważnym elementem realizacji założonego celu jest ocena jakości wód powierzchniowych i podziemnych, będąca wynikiem badań nad stanem wód w ramach wprowadzonego systemu Państwowego monitoringu środowiska.

Zgodnie z przyjętymi rozporządzeniami Ministerstwa Środowiska: w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych z 15 listopada 2011 r. (Dz.U.2011.258.1550), a także w sprawie klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych z 9 listopada 2011 r. (Dz.U.2011.257.1545) zostały dokonane zmiany w monitoringu i w ocenie stanu jednolitych części wód powierzchniowych (JCW) oraz wprowadzono obowiązek monitoringu obszarów chronionych, którego celem jest ochrona wód użytkowanych przez ludzi oraz zachowanie siedlisk i gatunków bezpośrednio zależnych od wody. Do obszarów chronionych zaliczymy:

- jednolite części wód przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,

- obszary przeznaczone do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym oraz obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie,
- jednolite części wód przeznaczone do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych,
- obszary wrażliwe na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych oraz obszary narażone na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych.

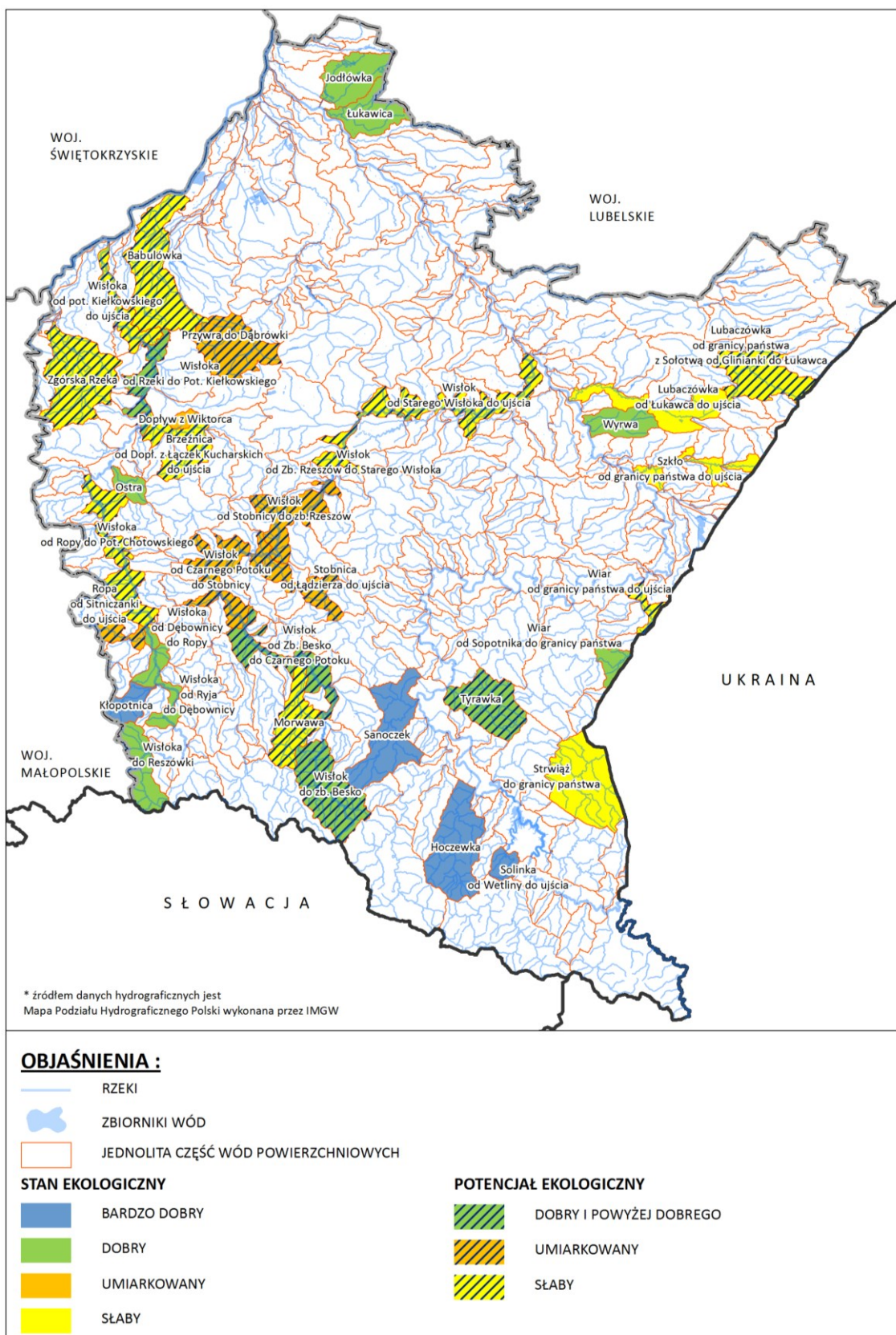
Badania jakości wód powierzchniowych będące podstawą klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego rzek obejmują elementy biologiczne, hydromorfologiczne i fizykochemiczne. W 2011 r. w odniesieniu do obszarów chronionych **stan ekologiczny rzek** był określony w 16 naturalnych JCW, a **potencjał ekologiczny** w 19 silnie zmienionych JCW, łącznie w 35 JCW. W żadnej z nich nie odnotowano złego stanu lub potencjału odpowiadającego najniższej, V klasie jakości wód. W 4 JCW stwierdzono bardzo dobry stan ekologiczny (I klasa), w 8 JCW – dobry stan (II klasa), a w 4 odnoszących się do JCW silnie zmienionych – dobry i powyżej dobrego potencjał ekologiczny (I i II klasa). W 13 JCW odnotowano umiarkowany stan lub potencjał ekologiczny (III klasa), natomiast w pozostałych 6 – słaby stan lub potencjał (IV klasa). Podsumowując, 45,7 % JCW charakteryzowało się stanem lub potencjałem ekologicznym na poziomie dobrym i wyższym niż dobry, pozostałe 54,3 % - stanem lub potencjałem ekologicznym poniżej dobrego (Rys.14). W ujęciu tabelarycznym (Tab.5) przedstawiamy dane dotyczące poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych w tym zakresie.

Tab.5. Stan lub potencjał ekologiczny rzek w jednolitych częściach wód powierzchniowych monitoringu obszarów chronionych województwa podkarpackiego w 2011 r.

Lp.	Stan/potencjał ekologiczny	Nazwa jednolitej części wód powierzchniowych JCW
1.	Bardzo dobry stan ekologiczny	Kłopotnica, Solinka od Wietliny do ujścia, Hoczewka, Sanoczek,
2.	Dobry stan ekologiczny	Wisłoka do Rzeszówki, Wisłoka od Ryja do Dębownicy, Wisłoka od Rzeszówki do Ropy, Ostra, Wiar od Sopotnika do granicy państwa, Wyrwa, Łukawica, Jodłówka
3.	Dobry i powyżej dobrego potencjał ekologiczny	Wisłoka od Rzeki do Pot. Kiełkowskiego, Tyrawka, Wisłok do zbiornika Besko, Wisłok od zbiornika Besko do Czarnego Potoku
4.	Umiarkowany stan ekologiczny	Szkoło od granicy państwa do ujścia, Lubaczówka od Łukawca do ujścia, Strwiąż do granicy państwa,
5.	Umiarkowany potencjał ekologiczny	Zgórska Rzeka, Wisłoka od Ropy do Pot. Chotowskiego, Brzeźnica od Dopł. z łączek Kucharskich do ujścia, Wisłoka od potoku Kiełkowskiego do ujścia, Babulówka, Wiar od granicy państwa do Ujścia, Lubaczówka od granicy państwa z Sołotwą od Glinianki do Łukawca, Morwawa, Wisłok od zbiornika Rzeszów do Starego Wisłoka, Wisłok od Starego Wisłoka do ujścia,
6.	Słaby stan ekologiczny	Dopływ z Wiktorca,
7.	Słaby potencjał ekologiczny	Ropa od Sitniczanki do ujścia, Przyrwa do Dąbrówki, Wisłok od Czarnego Potoku do Stobnicy, Stobnica od Łądzierza do ujścia, Wisłok od Stobnicy do zbiornika Rzeszów

Źródło: na podstawie danych WIOŚ: www.wios.rzeszow.pl/pl/14,54,84,472/2/w_2011_roku.html

Rys.nr 14. Potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r., WIOŚ w Rzeszowie 2012 r.

W badaniach **obszarów chronionych będących jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia** były brane pod uwagę te jednolite części wód, które dostarczają dziennie średnio powyżej 100 m wody przeznaczonej do spożycia. Ocenę spełniania wymagań przygotowano wg rozporządzenia MŚ z dnia 27 listopada 2002 r.⁵⁰, w której kwalifikatorem był brak przekroczenia stężenia zanieczyszczeń fizykochemicznych wartości dopuszczalnych dla kategorii A1 lub A2, przy poziomie zanieczyszczeń bakteriologicznych nie przekraczających wartości dopuszczalnych dla kategorii A3. Badaniami objęto 17 punktów pomiarowo-kontrolnych: po 5 w zlewni Wisłoki i Wisłoka oraz 7 w zlewni Sanu. Analiza wyników wykazała w 76,8% sklasyfikowanych JCW spełnienie przyjętych w tym zakresie wymagań, w pozostałych 23,2% odnotowano negatywną ocenę: w Wisłoce od Pot. Chotowskiego do Rzeki (ppk. Wisłoka – Podgradzie) ze względu na wskaźnik „indeks fenolowy” oraz w Wisłoce od potoku Kiełkowskiego do ujścia (ppk. Wisłoka – Wojstów), w Sanie od Olszanki do Wiaru (ppk. San – Ostrów) i w Sanie od Huczek do Wisłoka bez Wisłoka (ppk. San – Radymno), w których odnotowano poziom zanieczyszczeń bakteriologicznych przekraczający kategorię A3. Przeprowadzona w 2011 r. ocena stanu wód w zbiornikach zaporowych (mających status silnie zmienionych części wód) obejmowała dwa zbiorniki: Solina i Besko. Wg programu monitoringowego są to obszary chronione ze względu na jednolite części wód przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. W obydwu zbiornikach zostały spełnione wymagania dla obszarów chronionych. Badania wykazały w nich kategorię A2 – wód wymagających typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania wstępnego, koagulacji, flokulacji dekantacji, filtracji oraz dezynfekcji.

Ocenę spełniania wymagań dla **obszarów przeznaczonych do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym oraz obszarów przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie**, obejmuje klasyfikację stanu/potencjału ekologicznego JCW należących do obszarów sieci NATURA 2000 lub z nimi powiązanych, a także ocenę warunków bytowania ryb wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 4 października 2002 r.⁵¹. Analiza wyników wykazała spełnienie wymagań w 69,8% ocenianych JCW, w 31,2 % nie zostały spełnione określone warunki dla obszarów chronionych. Są to: Ropa od Sitniczanki do ujścia, Wisłok od Czarnego Potoku do Stobnicy, Stobnica od Łądzierza do ujścia, Wisłok od Stobnicy do zbiornika Rzeszów oraz Strwiąż do granicy państwa.

Dodatkowe wymagania dla **obszarów chronionych będących jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych**, dotyczą oceny występowania przyspieszonej eutrofizacji wywołanej czynnikami antropogenicznymi, określającej możliwość zakwitów glonów opracowaną w zakresie wskaźników do oceny eutrofizacji na podstawie klasyfikacji

⁵⁰ Rozporządzenie MŚ z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz.U.2002.204.1728)

⁵¹ Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 4 października 2002 r w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych (Dz.U.2002.176.1455).

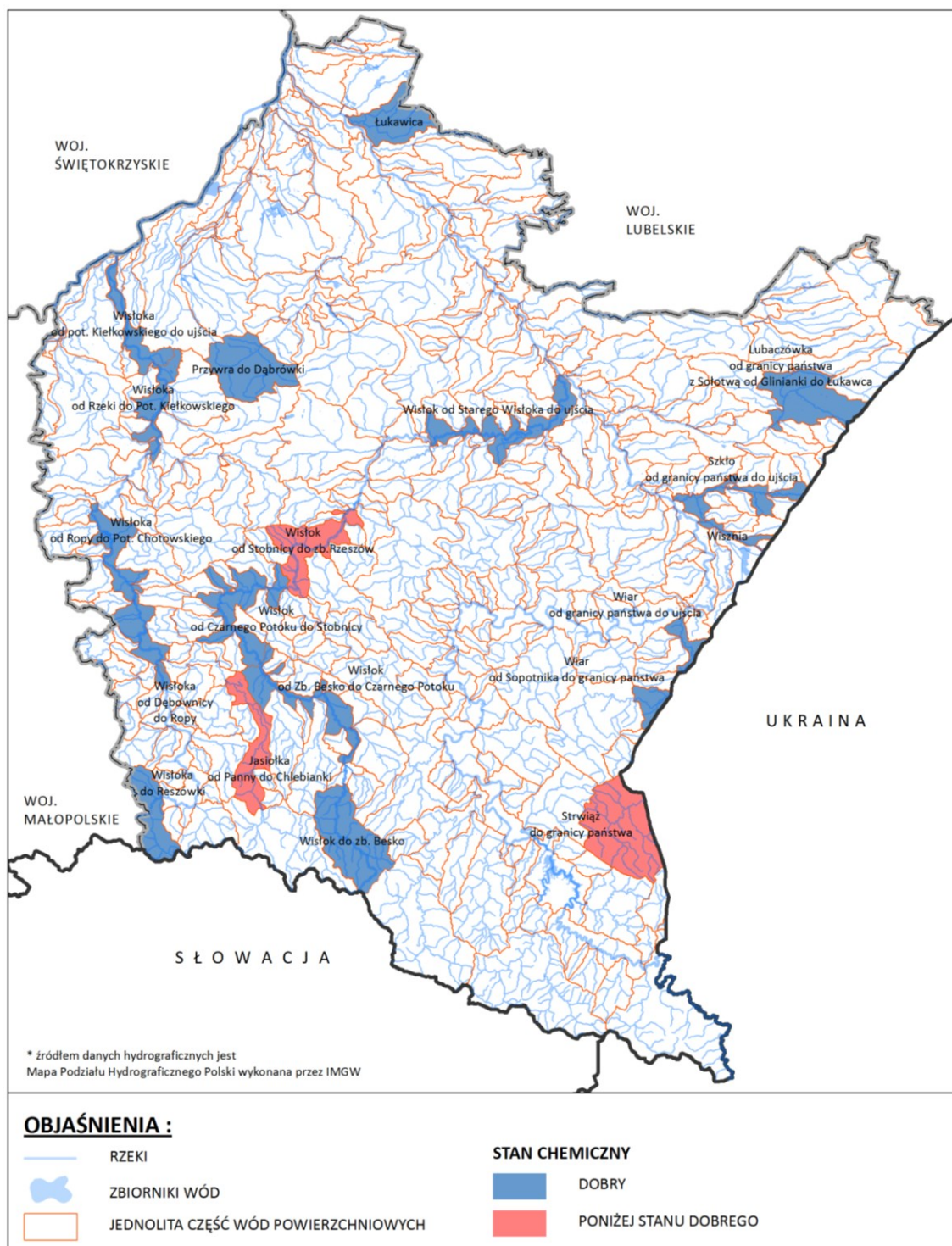
stanu/potencjału ekologicznego wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r.⁵². Wytypowana do badań JCW Wisłoki od Rzeki do Pot. Kiełkowskiego w ppk. Wisłoka – Przeclaw spełniła warunki określone dla omawianego obszaru chronionego.

Wymagania dla **obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych i rolniczych** – odnoszą się do oceny opartej również na zasadach obowiązujących w klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, w zakresie wskaźników do oceny eutrofizacji wód powierzchniowych ustalonych ww. rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. Eutrofizacja jest procesem powodującym zakłócenie biologicznego życia w środowisku wodnym pod wpływem związków biogennych, w szczególności azotu lub fosforu. Zgodnie z obowiązującym prawem unijnym i polskim w zakresie jakości wód obszar całego kraju został uznany za zagrożony eutrofizacją ze źródeł komunalnych. Tym samym wszystkie jednolite części wód województwa podkarpackiego stanowią obszar chroniony i wymagają przy sporządzanej klasyfikacji dodatkowych ocen spełniania wymagań określonych dla tych obszarów. W przeprowadzonej w 2011 r. ocenie jakości wód stwierdzono występowanie zjawiska eutrofizacji w 45,7 % badanych JCW województwa. Najczęstszą przyczyną wpływającą na wynik był fitobentos (indeks okrzemkowy IO). Natomiast wg danych RZGW w Krakowie na terenie województwa nie występuje niebezpieczeństwo eutrofizacją pochodzącą z zanieczyszczeń związkami azotu ze źródeł rolniczych, nie ma więc potrzeby wyznaczania takich obszarów zagrożenia.

Stan chemiczny rzek Podkarpacia został również opracowany w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U.2011.257.1545). Dobry stan chemiczny wód jest przypisywany JCW wtedy gdy wartości średnioroczne stężeń oraz stężenia maksymalne badanych substancji chemicznych nie przekraczają środowiskowych norm określonych ww. rozporządzeniu. W 2011 r. odnotowano w 84,2 % JCW stan chemiczny rzek dobry, w pozostałych 15,8 % stan chemiczny poniżej dobrego, tj.: w Jasiołce od Panny do Chlebianki, w Wisłoku od Stobnicy do zbiornika Rzeszów oraz Strwiążu do granicy państwa (Rys. 15). Zdecydowały o tym przede wszystkim stężenia wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych: benzo(g,h,i)-perylenu i indeno(1,2,3-cd)pirenu. W celu stwierdzenia **stanu wód powierzchniowych** należy porównać wyniki klasyfikacji stanu lub potencjału ekologicznego oraz stanu chemicznego. Stan wód uznawany jest za dobry w przypadku gdy zarówno stan lub potencjał ekologiczny i stan chemiczny części wód jest dobry (co najmniej dobry dla stanu ekologicznego, dobry i powyżej dobrego dla potencjału ekologicznego). Stan wód określany jest jako zły, jeśli przynajmniej jeden z warunków nie jest spełniony. Ocenę można również wykonać w sytuacji sklasyfikowania tylko jednej składowej (stan/potencjał ekologiczny lub stan chemiczny), która uzyskała wynik niższy niż dobry lub nie zostały spełnione wymagania dodatkowe określone dla obszarów chronionych. W takim przypadku stan wód jest określany jako zły. W 2011 r. wykonano ocenę stanu w 30 JCW. Stan dobry stwierdzono tylko w 23,3% JCW, w pozostałych 76,7% odnotowano zły stan (Rys.16). W 12 JCW ocena była sporządzona na podstawie jednego warunku.

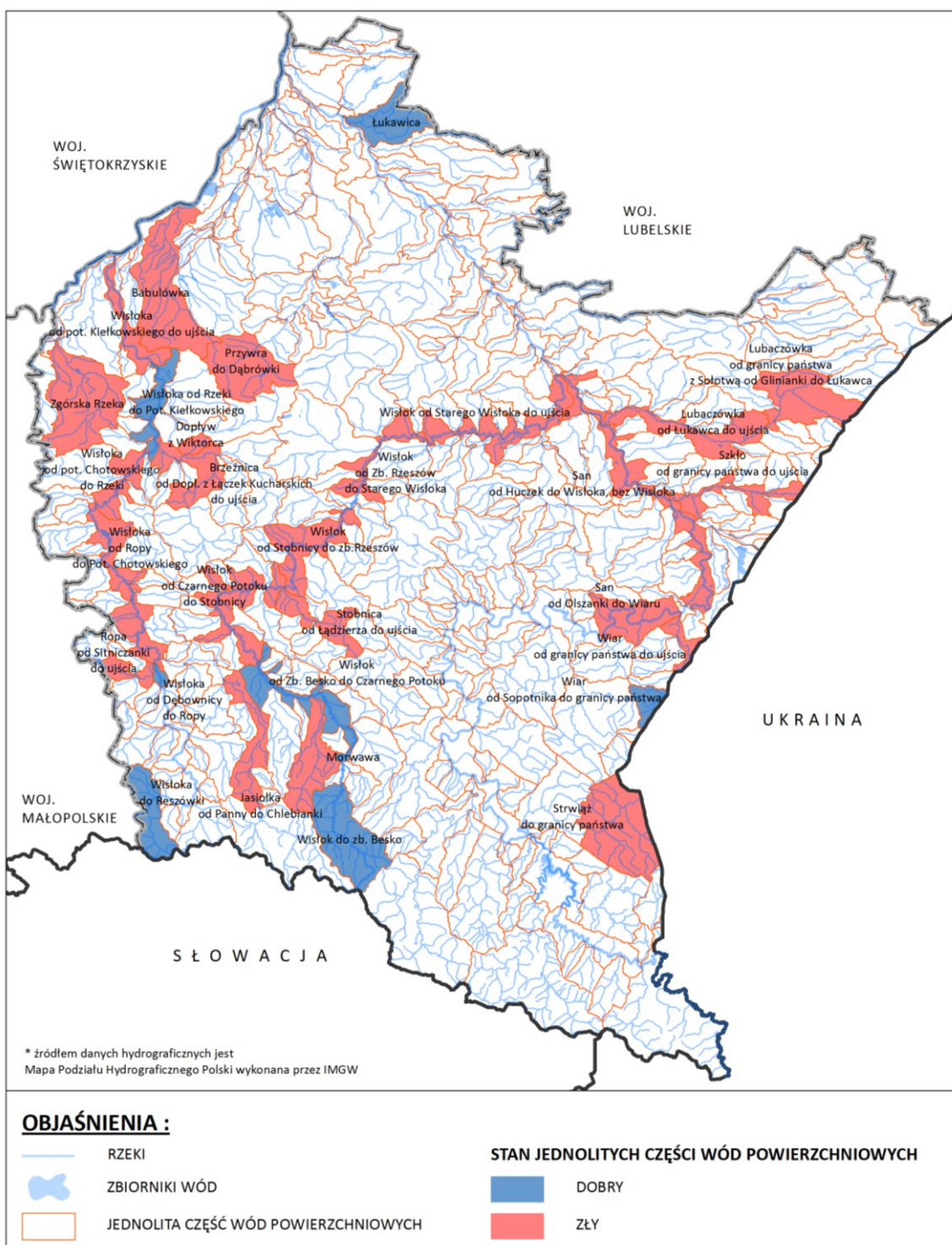
⁵² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz.U.2011.258.1550).

Rys. nr 15. Stan chemiczny wód powierzchniowych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r., WIOŚ w Rzeszowie 2012 r.

Rys. nr 16. Stan jednolitych części wód powierzchniowych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r., WIOŚ w Rzeszowie 2012 r.

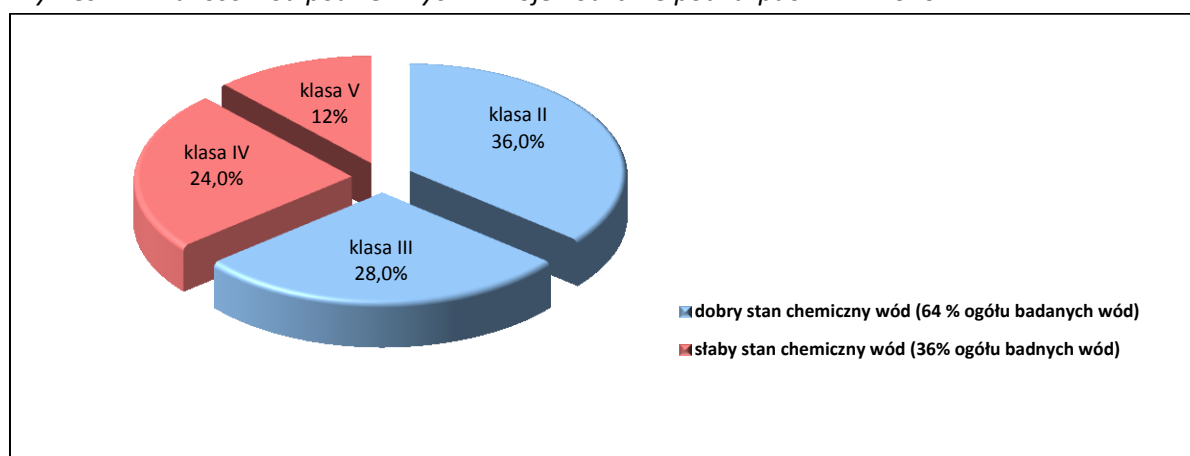
5.2.3. JAKOŚĆ WÓD PODZIEMNYCH

Monitoring jakości wód podziemnych prowadzony jest przez Państwowy Instytut Geologiczny i opiera się na sieci krajowej.⁵³ W województwie podkarpackim zlokalizowanych jest w całości lub w części 8 obszarów jednolitych części wód podziemnych (JCWPd)⁵⁴, w tym 7 na terenie dorzecza górnej Wisły (nr 109, 126, 127, 139, 157, 158,,160) oraz 1 – na terenie dorzecza Dniestru (nr 159).

Wody podziemne województwa podkarpackiego nie mają statusu wód zagrożonych nieosiągnięciem dobrego stanu, wobec tego badania stanu chemicznego prowadzone są w ramach monitoringu diagnostycznego, tj. co 3 lata. Ostatnie kompleksowe badania wykonano w 2010 r. na punktach pomiarowych (studnie wiercone, piezometry). Większość z nich obejmowała czwartorzędowe i trzeciorzędowe piętro wodonośne.

Na podstawie wyników badań stwierdzono w 64% punktach dobry stan chemiczny wód podziemnych. Uzyskano w nich II i III klasę jakości wód (odpowiednio 36% i 28%), w żadnym z punktów nie otrzymano I klasy. W pozostałych punktach odnotowano słaby stan chemiczny wód podziemnych, charakterystyczny dla IV i V klasy jakości wód podziemnych. Łącznie stanowiły one 36% badanych wód (Wykres nr 4). Wskaźnikami, które najczęściej obniżały jakość wód podziemnych były: żelazo, ogólny węgiel organiczny, wodorowęglany, azotany, chlorki, bor, arsen, wapń, odczyn pH.

Wykres nr 4. Jakość wód podziemnych w województwie podkarpackim w 2010 r.

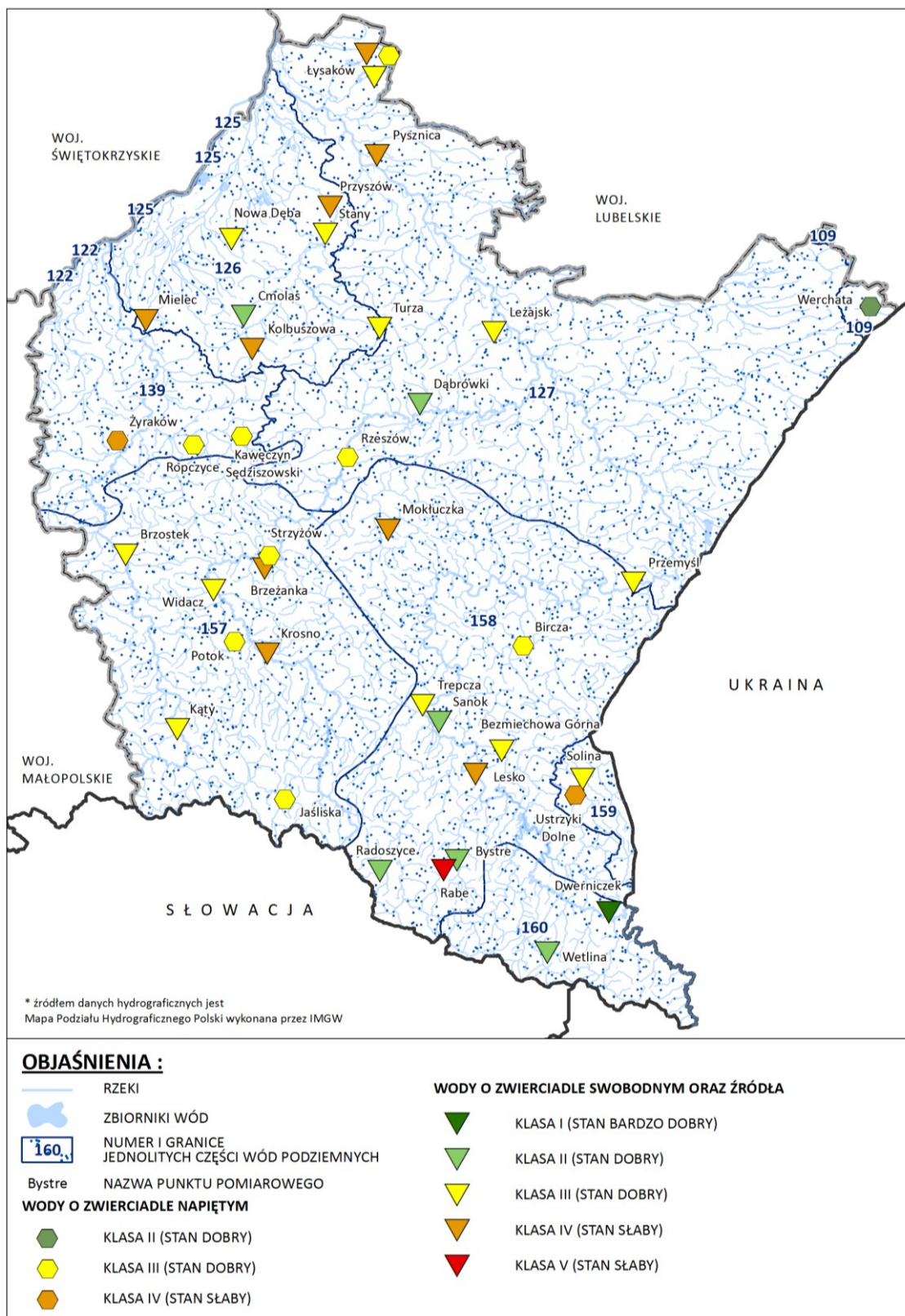
Źródło: Ocena wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych w 2010 r. przygotowana przez WIOŚ w Rzeszowie – opracowanie własne

⁵³ Zasady klasyfikacji wód podziemnych zawarte są w:

- 1) rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz.U.2011.258.1550),
- 2) rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych, stanowiące wykonanie delegacji zawartej w art. 38a, ust 1 ustawy Prawo wodne;
- 3) rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych, stanowiące wykonanie delegacji zawartej w art.147 ust 8 pkt 1, ustawy Prawo wodne.

⁵⁴ Jednolite części wód podziemnych – określona objętość wód podziemnych występująca w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych (na podstawie ustawy z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tj.Dz.U.2005.239.2019 z późn. zm.);

Rys. nr 17. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego 2012 r.

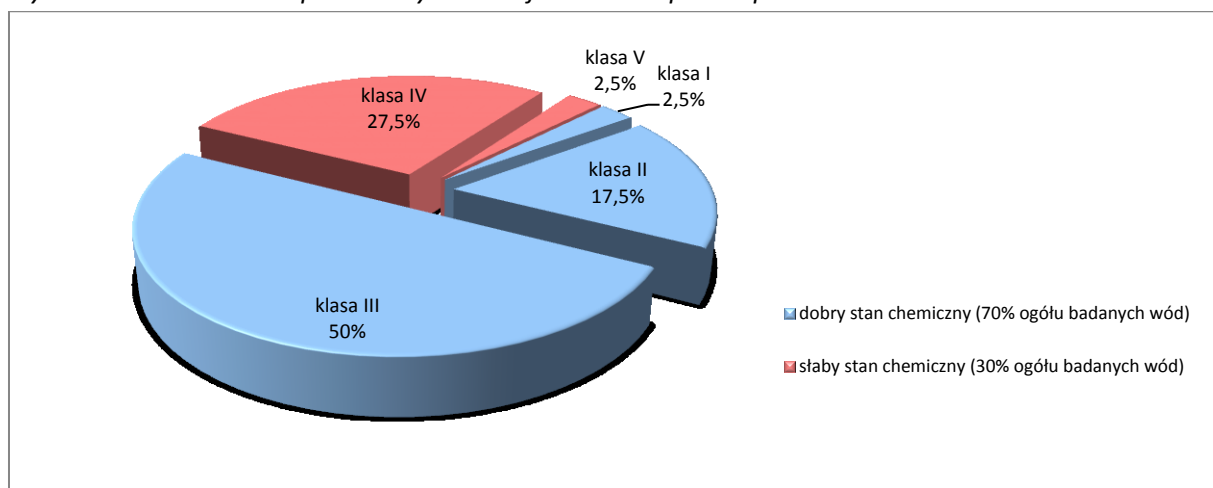

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r., WIOŚ w Rzeszowie 2012 r.

Test dotyczący ochrony ekosystemów lądowych zależnych od wód podziemnych wykazał słaby stan w JCWPd nr 126. Dla tego obszaru w 2011 r. zostały wykonane badania jakości wód w ramach monitoringu operacyjnego w 6 punktach pomiarowych: Mielec (84), Nowa Dęba (92), Kolbuszowa (139), Cmolas (1059), Turza (1219), Przyszów (1220) pod kątem wskaźników fizykochemicznych oraz w trzech punktach (Nowa Dęba, Cmolas, Przyszów) również w zakresie wskaźników organicznych. Uzyskane wyniki charakteryzowały III i IV klasę jakości, a elementami które o tym decydowały były: żelazo, tlen rozpuszczony, pH, potas, mangan, arsen, azotany, azotyny, wodorowęglany, wapń, molibden. III klasa została stwierdzona w punkcie pomiarowym Nowa Dęba i Turza, natomiast w pozostałych – IV klasa.

W 2012 r. zostały przeprowadzone badania w ramach monitoringu diagnostycznego w 40 punktach pomiarowych, których wyniki posłużą do opracowania w 2013 r. kompleksowej oceny stanu jednolitych części wód podziemnych. Analiza wyników wykazała dobry stan chemiczny wód w 70% badanych punktów, w pozostałych 30% stwierdzono słaby stan chemiczny wód (Wykres nr 5).

Wykres nr 5. Jakość wód podziemnych w województwie podkarpackim w 2012 r.

Źródło: Ocena wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych w 2012r. przygotowana przez WIOŚ w Rzeszowie – opracowanie własne

Dobry stan chemiczny wód podziemnych charakteryzują trzy najwyższe klasy jakości:

- I klasę odnotowano w 1 punkcie pomiarowym w Dwerniczku (399), co stanowiło 2,5% badanych wód.
- II klasę stwierdzono w 7 punktach (17,5%): Werchrata (1880), Cmolas (1059), Dąbrówki (90), Bystre (151), Sanok (393), Radoszyce (396), Wetlina (398).
- III klasę stanowiła najliczniejsza grupa 20 punktów pomiarowych (50%): Nowa Dęba (115), Turza (1219), Stany, (1221), Leżajsk (85), Łysaków (88), Łysaków (89), Przemyśl (757), Rzeszów (758), Ropczyce (86), Kawęczyn Sędziszowski (1874), Jaślicka (1249), Widacz (1234), Potok (1876), Strzyżów (1879), Kąty (2012), Brzostek (2302), Bircza (148), Bezmiechowa Górna (1028), Trepcza (1193), Solina (150).

Słaby stan chemiczny wód podziemnych określają najniższe klasy jakości:

- IV klasę odnotowano w 11 punktach pomiarowych (27,5%): Mielec (84), Kolbuszowa (139), Przyszów (1220), Pysznica (1877), Łysaków (1514), Żyraków (1203), Brzeżanka (145), Krosno (406), Mokłuczka (147), Lesko (1875), Ustrzyki Dolne (1195),
- V klasę stwierdzono w 1 punkcie pomiarowym w Rabe (1878), co stanowiło 2,5% wszystkich badanych wód.

Wskaźnikami wpływającymi na obniżenie jakości wód były: odczyn, węgiel organiczny, żelazo, arsen, molibden, amon jonowy, azotany, chlorki bor, wodorowęglany. Najczęstszą przyczyną zmieniającą klasę jakości było neogeniczne pochodzenie wskaźnika.

5.2.4. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Głównymi źródłami zanieczyszczenia wód powierzchniowych na terenie województwa podkarpackiego są nieoczyszczone ścieki komunalne i przemysłowe, a także spływy powierzchniowe związane działalnością rolniczą i przemysłową. Wg danych GUS w 2011 r. do wód powierzchniowych lub ziemi odprowadzono 227,6 hm³ ścieków, z tego ok. 33 % (75,5 hm³) stanowiły ścieki wymagające oczyszczenia, a 67 % (152,1 hm³) wody chłodnicze (ścieki nie wymagające oczyszczenia). Prawie 98 % (74,2 hm³) ścieków wymagających oczyszczania poddano procesom oczyszczania, z czego 53 % (40,0 hm³) poprzez podwyższone usuwanie biogenów. Obecnie jest to najskuteczniejszy sposób oczyszczania ścieków. Główne miasta regionu w 2011 r. wytworzyły wspólnie ponad połowę (51,5 %) ścieków komunalnych. Najwięcej Rzeszów (8935 dam³), a kolejno takie miasta jak: Mielec (2902 dam³), Przemyśl (2719 dam³), Stalowa Wola (2368 dam³), Dębica (2123 dam³), Krosno (2041 dam³), oraz miasta Jarosław, Jasło, Tarnobrzeg, Sanok, Leżajsk (w przedziale pomiędzy 1000 a 2000 dam³). W stosunku do lat 2007 – 2010 zaobserwowano zmniejszenie emisji ścieków w aglomeracjach miejskich, co wiąże się z wprowadzeniem wyższych opłat za korzystanie z wody. Natomiast na obszarach wiejskich nastąpił wzrost ilości oczyszczanych ścieków spowodowany rozbudową sieci kanalizacyjnej.

Emisja ścieków przemysłowych w ostatnich latach wykazuje tendencję spadkową. Największą ilość tych ścieków odprowadza się w powiecie tarnobrzeskim oraz w Stalowej Woli, Rzeszowie, Dębicy, Jaśle, Mielcu i Jedliczach – łącznie ponad 80 % ścieków z całego województwa wymagających oczyszczenia. W 2011 r. w powiecie tarnobrzeskim, a także w Tarnobrzegu, Jaśle i Jedliczach odnotowano znaczny spadek ilości emitowanych ścieków z sektora przemysłowego, jedynie w Stalowej Woli nastąpił widoczny wzrost emisji.

Inwestycje związane z gospodarką wodno-ściekową realizowane są głównie przy wsparciu różnego rodzaju funduszy zagranicznych. Wiele z nich ujętych jest w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych, utworzonym w celu spełnienia zobowiązań wynikających z przyjęcia Polski do Unii Europejskiej. Obecnie w fazie projektu lub realizacji znajduje się wiele inwestycji dotyczących budowy sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków, zaopatrzenia ludności w wodę do picia oraz na potrzeby rekreacyjne i gospodarcze.

Na terenie województwa w 2011 r. długość sieci kanalizacyjnej wynosiła 13 780 km i wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o ok. 1365 km. Biorąc pod uwagę rok 2004, w którym Polska stała

się członkiem Wspólnoty Europejskiej i może wykorzystywać środki unijne do różnych inwestycji, przyrost ten wynosi aż 5 762 km, czyli ok. 72 % ówczesnej długości sieci. Natomiast w stosunku do 2006 r., który był rokiem bazowym dla poprzedniej edycji programu nastąpił wzrost o ponad 3 100 km 66,2 % ogółu ludności województwa podkarpackiego korzystała z oczyszczalni ścieków, czyli o 16,6 % więcej niż w roku 2004 i prawie 11 % niż w 2006 r. Na terenie województwa funkcjonuje obecnie 226 oczyszczalni ścieków komunalnych, w tym 38 z podwyższonym usuwaniem biogenów. Większość z nich posiada znaczne rezerwy przepustowości, a część z nich wymaga modernizacji w celu spełnienia określonych wymagań określonych w przepisach o ochronie środowiska. Oczyszczalnie ścieków o największych parametrach przepustowości (w większości oczyszczające ścieki z podwyższonym usuwaniem biogenów), zlokalizowane są w dużych aglomeracjach: Rzeszów, Krosno, Przemyśl, Stalowa Wola, Jarosław, Sanok, Leżajsk, Nowa Sarzyna, Dębica, Jasło, Tarnobrzeg.

Obserwuje się duże zróżnicowanie pod względem poziomu rozwoju infrastruktury technicznej, szczególnie pomiędzy obszarami zurbanizowanymi a terenami wiejskimi. W 2011 r. z oczyszczalni ścieków korzystała większość mieszkańców miast (93,4 % ogółu ludności miejskiej) i w mniejszym stopniu ludność zamieszkująca obszary wiejskie (46,9 %). Analogicznie, w kraju z oczyszczalni ścieków korzystało 88,4 % ludności w miastach i 30,6 % ludności na obszarach wiejskich. Biorąc pod uwagę wskaźnik skanalizowania⁵⁵ również najlepiej wypadają obszary miejskie. W miastach: Sanok, Mielec, Przeworsk, Krosno odnotowano wskaźnik powyżej 90%, w Rzeszowie, Przemyślu, Tarnobrzegu, Stalowej Woli, Dębicy, Jasle, Jarosławiu, Łańcucie, Leżajsku oraz w gminach Besko, Trzebownisko i Zarzeczce – powyżej 80%. Wskaźnik skanalizowania powyżej 70% stwierdzono w gminach: Miejsce Piastowe, Krościenko Wyżne, Stary Dzików, Łańcut, Jasło, Jarosław, Przeworsk, Krasne oraz w gminach miejsko-wiejskich: Boguchwała, Oleszyce, Cieszanów, Nowa Dęba, a także w mieście Lubaczów. W przedziale współczynnika skanalizowania powyżej 70% znalazło się 29 ze 160 jednostek samorządu terytorialnego występujących w województwie podkarpackim. Najniższe wartości wskaźnika, poniżej 10 %, odnotowano w gminach: Bukowsko, Jaśliska, Olszanica, Gawłuszowice Jodłowa, Harasiuki. W 4 gminach województwa nie zrealizowano do tej pory żadnej inwestycji kanalizacyjnej. Są to: Brzyska, Wielkie Oczy, Wielopole Skrzyńskie i Radomyśl nad Sanem.

Na terenie województwa podkarpackiego istotny jest problem zagospodarowania i utylizacji ścieków wynikający z ukształtowania terenu lub ze znacznego rozproszenia zabudowy. Podłączenie do zbiorczej sieci kanalizacyjnej, w niektórych obszarach jest ekonomicznie nieuzasadnione i tam preferowanym rozwiązaniem są małe przydomowe oczyszczalnie ścieków. Problemem jest również niekorzystny układ w gospodarce wodno-ściekowej, polegający na znacznym dostępie ludności do systemu wodociągowego przy słabym rozwoju sieci kanalizacyjnej (problem dotyczy często gmin o dogodnych warunkach dla rozwoju sieci).

Długość sieci wodociągowej na koniec 2011 roku wyniosła 13 460,9 km i była o ok. 1 248 km dłuższa niż w 2004 r. i 784 km dłuższa niż 2006 r. Z sieci wodociągowej korzystało 75,9 % ludność województwa, przy czym w miastach – 91,8%, na wsi – 64,8 %. Wśród gmin wiejskich o największym

⁵⁵ Wskaźnik skanalizowania gminy oznacza stosunek liczby mieszkańców podłączonych do kanalizacji do ogólnej liczby mieszkańców, wyrażony w %.

wskaźniku zwodociągowania⁵⁶ (w przedziale powyżej 95 %) - znalazły się: Wiązownica, Orły, Adamówka, Niwiska, Rakszawa, Trzebownisko, Żyraków, Grodzisko Dolne, Mielec, Borowa, Wadowice Górne, Harasiuki, Gorzyce, Grębów. Razem z gminami miejsko-wiejskimi i miastami odnotowano 25 jednostek samorządowych. W przedziale wskaźnika zwodociągowania powyżej 90 % znalazło się aż 57 ze 160 gmin województwa. Natomiast najniższe wskaźniki (poniżej 5%) stwierdzono w gminie Haczów, Dynów, Lubenia, Jaśliska, Tyrawa Wołoska natomiast w Brzyskach i Jodłowej odnotowano brak zrealizowanych inwestycji wodociągowych. Bardzo niekorzystny układ w gospodarce wodno-ściekowej występuje w gminach Harasiuki i Wadowice Górne, położonych na obszarach równinnych, w których występuje wysoki współczynnik zwodociągowania niski skanalizowania. W złej sytuacji jest również gmina Brzyska, która nie zrealizowała do tej pory żadnej inwestycji sieciowej związanej z gospodarką wodno-ściekową. W bardzo małym stopniu realizują tego typu inwestycje gminy Dynów, Jaśliska i Jodłowa, położone w obszarze górskim.

W 2011 r. po raz pierwszy odnotowano w województwie większą długość sieci kanalizacyjnej niż wodociągowej. Różnica między nimi wyniosła prawie 320 km, co jest wynikiem zadawalającym, szczególnie w kontekście zakładanego celu w dyrektywie wodnej dotyczącego osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. Dla porównania w 2004 r. różnica w długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wyniosła 4 995,5 km na korzyść wodociągowej, w 2006 r. – 3 394 km, w 2010 r. – już tylko 766 km.

5.3. GLEBY

5.3.1. RODZAJE I STAN GLEB

Gleby Podkarpacia charakteryzuje zmienność typologiczna związana z budową geologiczną, morfologią terenu, stosunkami wodnymi, charakterem szaty roślinnej oraz działalnością człowieka. W północnej części województwa, na nizinnych terenach Kotliny Sandomierskiej dominują gleby rdzawe bielcowe, wytworzone głównie z: piasków, glin, iłów i utworów pyłowych. Ponadto prócz gleb rdzawych bielcowych na mniejszych powierzchniach, głównie w środkowej oraz północno - wschodniej części Kotliny występują gleby płowe bielcowe. Wzdłuż granicy z województwem lubelskim znaczne powierzchnie zajmują gleby bielcowe i bielice. Natomiast pod lasami mieszanymi i liściastymi wykształciły się gleby brunatno ziemne. Na tych terenach dominują gleby IV, V i VI klasy bonitacyjnej. W dolinach głównych rzek województwa i większych potoków występują urodzajne mady, powstające z aluwialnych osadów rzecznych. Gleby występujące w środkowej części województwa, w pasie pogórzy, są często wietrzelinami skał osadowych fliszu karpackiego. Znaczne obszary pogórzy pokrywają gleby płowe odgórnie oglejone. W pasie Rzeszów - Łańcut – Przeworsk dominują gleby brunatne kwaśne. W rejonie Jarosławia, Przemyśla i Przeworska wykształciły się czarnoziemny leśno – łąkowe oraz gleby brunatne właściwe i wylugowane. Są to najlepsze gleby w województwie, należące do najwyższych klas bonitacyjnych.

⁵⁶ Wskaźnik zwodociągowania gminy oznacza stosunek liczby mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej do ogólnej liczby mieszkańców, wyrażony w %.

W południowej części województwa gleby nie wykazują dużej zmienności. Dominują tu gleby brunatne kwaśne oraz gleby słabo wykształcone kwarcowo – krzemianowe skaliste. Na krańcach południowych oraz południowo-wschodnich województwa znajdują się słabo wykształcone gleby kwarcowo- krzemianowe skaliste, o najniższych klasach bonitacyjnych. Prawie cała południowa część województwa z uwagi na rzeźbę terenu narażona jest na występowanie zjawisk erozji (wietrznej, wodnej, wąwozowej) oraz powierzchniowych ruchów masowych (osuwiska i złaziska).

Stan gleb województwa jest na ogół dobry. Podstawowymi czynnikami degradacji gleb w województwie są zjawiska erozyjne (w tym osuwiska), zakwaszenie gleb, zanieczyszczenie gleb substancjami chemicznymi i eksploatacja surowców. Na terenie województwa erozją wietrzną zagrożonych jest 12,5% gleb użytkowanych rolniczo, wodną 36,3 % i wąwozową 24,6% gruntów rolnych i leśnych. Województwo podkarpackie obok województwa małopolskiego posiada największy odsetek gleb, które wymagają niemal natychmiastowego wapnowania. Analiza odczynu i zasobności gleb wykazała duże zróżnicowanie zakwaszenia gleb. Z badań w 2011 r. i w latach 2008-2011 wynika, że na terenie województwa przeważają gleby bardzo kwaśne i kwaśne. W latach 2008-2011 wskaźnik potrzeb wapnowania zawierał się w przedziale 65-82%. W 2011 r. największe potrzeby wapnowania w stopniu koniecznym i potrzebnym stwierdzono w powiatach: bieszczadzkim, brzozowskim, jasielskim, leskim, kolbuszowskim, krośnieńskim, mieleckim i stryżowskim (65-71% gleb użytkowanych rolniczo).⁵⁷ Na terenie pozostałych powiatów niemal natychmiastowego wapnowania wymaga 50-64% użytków rolnych. Zróżnicowanie stwierdzono również w przypadku badań zasobności gleb w fosfor i potas. W południowej części województwa widoczny jest deficyt fosforu i umiarkowana zasobność gleb w potas (powiaty: bieszczadzki, brzozowski, jasielski, leski, krośnieński, sanocki i stryżowski i tereny o bardzo niskiej zasobności w potas i umiarkowanej zasobności w fosfor (powiaty: kolbuszowski, leżajski, lubaczowski, przeworski (gminy: Adamkówka, Sieniawa i Tryńcza).

Ostatnie badania (2011 r.) zawartości metali ciężkich w glebach województwa wykazały, że poziom zanieczyszczenia chemicznego gleb jest niewielki i oscyluje w granicach normy. Stwierdzono tylko jeden przypadek przekroczenia wartości dopuszczalnych rtęci (Hg) na terenie gminy Świlcza.⁵⁸ Jednak duży udział gleb nadmiernie zakwaszonych sprawia, że metale ciężkie, nawet przy ich naturalnych zawartościach występujących w glebach, mogą być pobierane przez rośliny i stanowić zagrożenie dla człowieka. Oceny zawartości metali ciężkich w glebach województwa podkarpackiego dokonano na podstawie badań 214 prób pobranych z terenu 14 powiatów. Uzyskane wyniki analiz odniesione zostały do wartości normatywnych publikowanych w załączniku do rozporządzenia w sprawie standardów jakości gleb oraz standardów jakości ziemi 2002 r.⁵⁹

⁵⁷ Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r.

⁵⁸ Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r.

⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. z 2002 r. nr 165, poz.1359)

5.3.2. SPOSOBY UŻYTKOWANIA GLEB

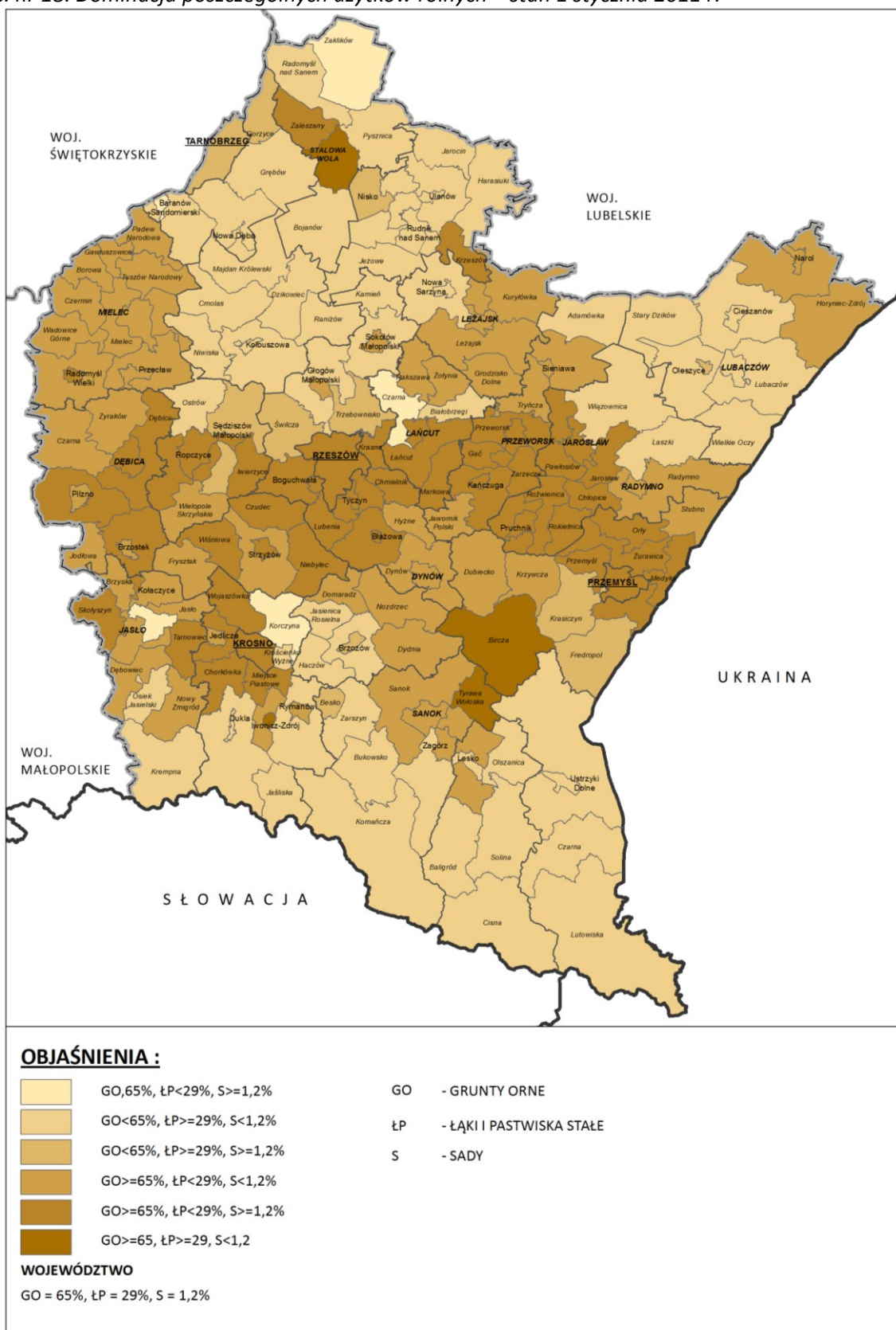
Według danych uzyskanych z Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r. 92% nieruchomości rolnych województwa podkarpackiego była własnością sektora prywatnego, a powierzchnia użytków rolnych wynosiła 687,3 tys. ha (ok. 39 % powierzchni ogólnej województwa). Dominujące w województwie podkarpackim rodzaje użytków rolnych przedstawiono na Rys.18.

Zasiewy zajmowały 323,0 tys. ha, łąki trwałe – 180,8 tys. ha, pastwiska trwałe – 28,5 tys. ha, a sady 13,3 tys. ha. Bardzo dobre warunki dla prowadzenia gospodarki rolnej, występują w środkowej części województwa, na kierunku wschód – zachód (użytki rolne zajmują tutaj ponad 2/3 ogólnej powierzchni).

Korzystnym zjawiskiem, jakie można zaobserwować w województwie podkarpackim jest zmniejszająca się, w stosunku do lat ubiegłych, powierzchnia ugorów i odłogów. Sukcesywne zmniejszanie powierzchni ugorów i odłogów na gruntach ornych w dużej mierze wynika z wprowadzonego po wejściu Polski do UE wsparcia finansowego dla rolników w postaci dopłat bezpośrednich do gruntów ornych. Jednak pomimo, że w 2009 r. powierzchnia odłogów i ugorów na gruntach ornych w województwie wynosiła już tylko 13,7%, nadal zajmowało ono pierwszą lokatę w kraju pod względem wielkości powierzchni gruntów odłogowanych i ugorowanych.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna w województwie stwarza dobre warunki do rozwoju zdrowej żywności oraz przetwórstwa rolno-spożywczego. Najbardziej przyjazną środowisku formą prowadzenia gospodarki rolnej jest rolnictwo ekologiczne. Liczba producentów ekologicznych województwie podkarpackim z roku na rok wzrasta. Według IJHRS (Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno Spożywczych) we wrześniu 2011r., działalność ekologiczną prowadziło 2176 producentów ekologicznych, co daje województwu piątą pozycję w kraju, za województwami: zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, małopolskim i mazowieckim. Wśród producentów ekologicznych, przeważają producenci posiadający gospodarstwa ekologiczne. Na koniec września 2011 r. zarejestrowanych było 2136 ekologicznych gospodarstw rolnych. Powierzchnia ekologicznych upraw rolnych w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o ponad 9300 ha (w 2010 r. wynosiła ona 31950,43 ha).

Rys. nr 18. Dominancja poszczególnych użytków rolnych – stan 1 stycznia 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

5.4. KOPALINY

5.4.1. ZASOBY I OBSZARY WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN

Województwo podkarpackie należy do średnio zasobnych w kopaliny. Ich występowanie wiąże się bezpośrednio z budową geologiczną danego rejonu. Na terenie województwa znajduje się 1130 udokumentowanych złóż kopalin⁶⁰, o zróżnicowanej wielkości zasobów i zasięgu przestrzennym. Są one stosunkowo równomiernie rozmieszczone (Rys. nr 21). Dzielą się na cztery zasadnicze grupy surowców (w zależności od głównego przeznaczenia i możliwości zastosowania) tj. surowce energetyczne, surowce chemiczne, surowce skalne i surowce inne.

Surowce energetyczne:

- gaz ziemny – występuje w Karpatach i w obrębie Zapadliska Przedkarpackiego, a jego zasoby udokumentowano w 89 złożach (w tym współwystępujących z ropą naftową) stanowiących ok. 22,8% zasobów krajowych;
- ropa naftowa – występuje głównie w skałach fliszu karpackiego w 28 udokumentowanych złożach, których zasoby aktualnie są na wyczerpaniu i stanowią ok. 2,6% zasobów krajowych;

Surowce chemiczne:

- siarka rodzima – udokumentowane zasoby 7 złóż stanowią 82% zasobów krajowych, straciły znaczenie gospodarcze, a kopalnie siarki zlokalizowane w rejonie tarnobrzeskim i lubaczowskim znajdują się w stanie likwidacji;
- diatomity (skała diatomitowa) – zasoby udokumentowane w czterech złożach stanowią 100% zasobów krajowych i obecnie nie posiadają istotnego znaczenia gospodarczego (ze względu na stosowanie w przemyśle substytutów tej kopaliny).

Surowce skalne:

- gipsy – dwa złoża udokumentowane (nieeksploatowane) w obrębie Zapadliska Przedkarpackiego charakteryzują się niewielkim bogactwem w stosunku do zasobów krajowych (1,6%);
- piaskowce, wapienie i łupki menilitowe – mają szerokie zastosowanie jako kruszywo łamane w drogownictwie i bloczne w budownictwie, przy czym większość z 50 udokumentowanych złóż (w przewadze piaskowców) o zasobach stanowiących ok. 5% zasobów krajowych, znajduje się na obszarach prawnej ochrony przyrody (południowa część województwa), więc możliwości ich eksploatacji są ograniczone;
- piaski i żwiry (kruszywa naturalne) – występują powszechnie: piaski rzeczne w obecnych i dawnych dolinach rzecznych Kotliny Sandomierskiej, żwiry w dolinach rzecznych Karpat i na bezpośrednim ich przedpolu, piaski wydmowe w północnej części Kotliny Sandomierskiej, przy czym udokumentowane zasoby (744 złóż, z przewagą niewielkich powierzchniowo złóż do 2ha, dokumentowanych na potrzeby eksploatacji) stanowią ok. 7,3% zasobów krajowych;

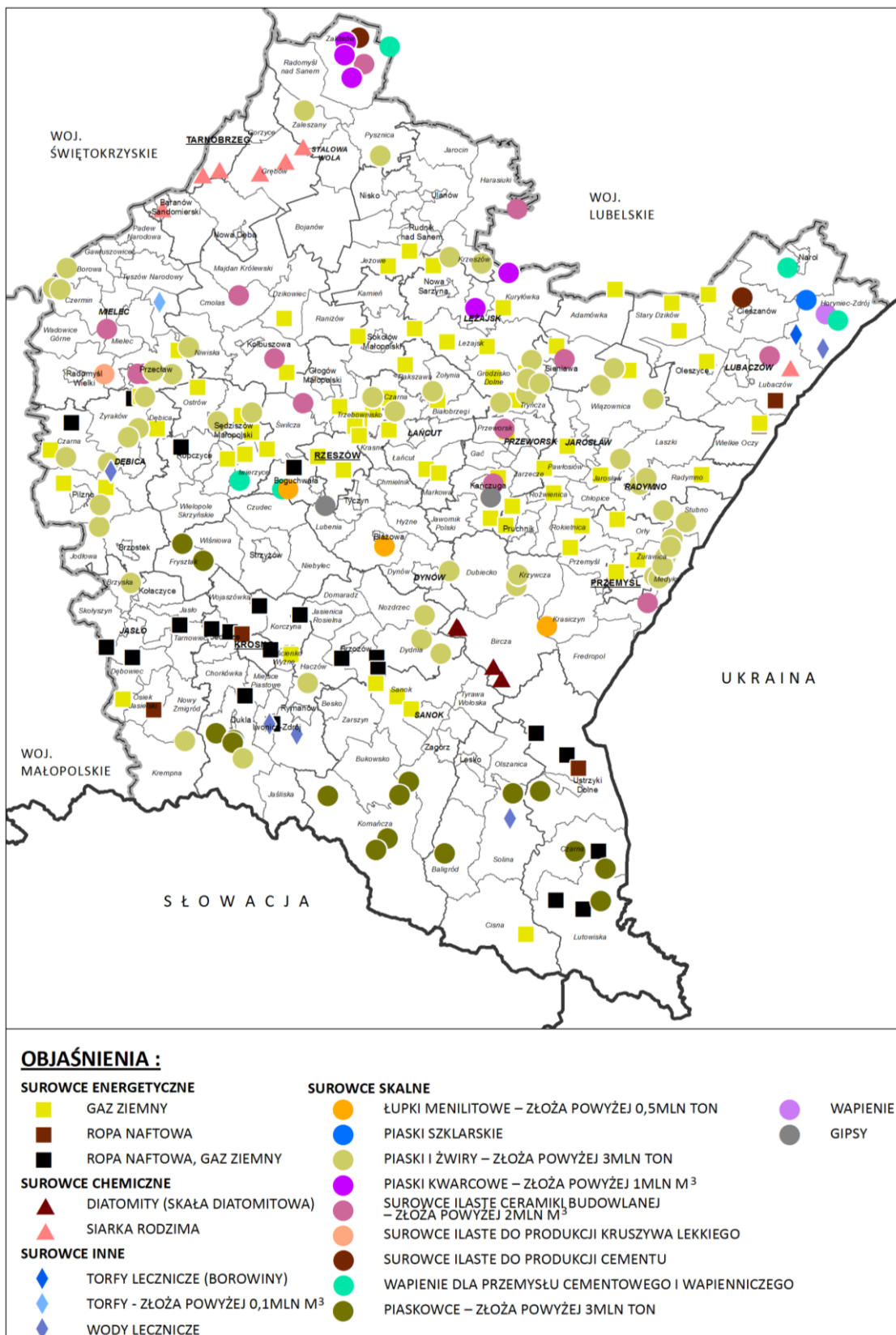
⁶⁰ Stan na koniec 2011 roku wg Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2012 r.

- piaski szklarskie – zasoby udokumentowanego na Roztoczu pojedynczego złoża (nieeksploatowane) stanowią 0,4% zasobów krajowych;
- piaski kwarcowe – charakteryzują się wysoką zawartością krzemionki i dobrą segregacją ziaren, mają zastosowanie do produkcji betonów komórkowych i cegły wapienno-piaskowej, a udokumentowane w obrębie Kotliny Sandomierskiej zasoby 9 złóż są w niewielkim stopniu zagospodarowane, stanowią ok. 4,8% zasobów krajowych;
- surowce ilaste ceramiki budowlanej – występują powszechnie głównie w północnej i centralnej części Zapadliska Przedkarpackiego, a zasoby udokumentowane w województwie w 174 złożach (w przewadze niewielkich powierzchniowo - do 2ha, dokumentowanych na potrzeby eksploatacji) stanowią ok. 7,5% zasobów krajowych;
- surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego – mają zastosowanie do produkcji kruszyw ceramicznych, a udokumentowane na obszarze Kotliny Sandomierskiej 3 złoża nie są zagospodarowane, ich zasoby stanowią ok. 11,3% zasobów krajowych;
- surowce ilaste do produkcji cementu – mają zastosowanie w przemyśle cementowym do korekcji surowca podstawowego, którym są z reguły wapień i margle, udokumentowane w obrębie Kotliny Sandomierskiej trzy złoża nie są eksploatowane, ich zasoby stanowią ok. 25% zasobów krajowych;
- wapień dla przemysłu wapienniczego i cementowego – zasoby 6 złóż udokumentowanych (niezagospodarowanych) w obrębie Niecki Lubelskiej i Zapadliska Przedkarpackiego stanowią ok. 1,4% zasobów krajowych;

Surowce inne:

- torfy lecznicze (borowiny) – udokumentowane w jednym złożu są stosowane w lecznictwie uzdrowiskowym w Horyńcu-Zdroju;
- torfy – zasoby udokumentowanych pojedynczych złóż w obrębie Zapadliska Przedkarpackiego stanowią niespełna 0,7% zasobów krajowych;
- wody lecznicze – udokumentowane zasoby 5 złóż wód leczniczych (wody zmineralizowane i o słabej mineralizacji) wykorzystywane są w lecznictwie uzdrowiskowym: w Horyńcu-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju, Rymanowie Zdroju i Polańczyku, przy czym wody lecznicze wykorzystywane w uzdrowisku Iwonicz-Zdrój (odwierty Lubatówka 12 i 14 w złożu Iwonicz – Lubatówka) mają dodatkowo właściwości wód termalnych, a wody lecznicze udokumentowane w Latoszynie stanowią bazę dla rozwoju powstającego w tej miejscowości uzdrowiska. Udokumentowane na terenie województwa zasoby eksploatacyjne wód leczniczych stanowią ok. 2% zasobów krajowych.

Rys. nr 19. Złoże kopalin.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z bazy PIG w Warszawie oraz Bilansu zasobów kopalin w Polsce. (stan na 31.12.2011) PIG Warszawa

Różne poziomy występowania złóż wód zmineralizowanych (szczawy, chlorkowe, siarczkowe i siarczanowe) i wód termalnych o temperaturze powyżej 20°C na wyphywie, zostały stwierdzone punktowo otworami wiertniczymi, przy poszukiwaniach i eksploatacji gazu i ropy naftowej. Wykorzystanie potencjału tych wód jest uwarunkowane ich szczegółowym rozpoznaniem i udokumentowaniem.

Spośród kopalin występujących na obszarze województwa, złoża węglowodorów (gazu ziemnego i ropy naftowej), siarki rodzimej, gipsów oraz wód leczniczych należą do grupy kopalin strategicznych, o kluczowym znaczeniu dla rozwoju gospodarczego oraz bezpieczeństwa energetycznego kraju.

Największe znaczenie gospodarcze w skali regionu posiadają złoża gazu ziemnego oraz wód i torfów leczniczych wykorzystywanych w lecznictwie uzdrowiskowym.⁶¹ Najbogatsze w skali kraju złoża siarki rodzimej straciły obecnie znaczenie gospodarcze, podobnie jak zasoby ropy naftowej, które są na wyczerpaniu.⁶²

Ważne z punktu widzenia rozwoju infrastruktury drogowej jest występowanie złóż piasków i żwirów, stwarzające możliwość ich lokalnego wykorzystania. Stosunkowo bogate są złoża surowców skalnych, zwięzłych (piaskowce, łapki menilitowe, wapienie), przy czym większość udokumentowanych złóż znajduje się na obszarach prawnej ochrony przyrody (południowa część województwa), stąd możliwości ich eksploatacji są ograniczone.

Ze względu na stosunkowo dobre rozpoznanie geologiczne obszaru Podkarpacia ilość złóż i wielkość zasobów większości surowców nie ulega znaczącym zmianom. W ciągu ostatnich trzech lat odnotowuje się utrzymywanie tendencji dokumentowania znacznej liczby nowych złóż piasków i żwirów. Wynika to ze zwiększonego zapotrzebowania na ten surowiec w związku z intensywnym rozwojem infrastruktury komunikacyjnej.

Złoża piasków i żwirów dokumentowane są na potrzeby wydobycia, w obrębie niewielkich terenów, często pojedynczych działek. Taki sposób dokumentowania złóż nie pociąga za sobą istotnych zmian w ogólnej wielkości zasobów, natomiast ich eksploatacja nie sprzyja ochronie całych rejonów złożowych.

5.4.2. EKSPLOATACJA SUROWCÓW

Eksploatacja kopalin odbywa się na mocy udzielonych koncesji i na warunkach w nich określonych zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2011r. Nr 163 poz. 981), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku. Kopaliny występujące na terenie województwa pozostające w gestii Ministra Środowiska to: gaz ziemny, ropa naftowa, siarka rodzima i gipsy. Kopaliny, nad których wydobyciem nadzór sprawuje Marszałek Województwa (dla

⁶¹ ⁶¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U.z 2011r. Nr 163 poz. 981), zawiera katalog kopalin strategicznych, pozostających w dyspozycji Skarbu Państwa, objętych własnością górniczą. Prawo własności górniczej przysługuje wyłącznie Skarbowi Państwa.

⁶² Województwo podkarpackie to rejon najstarszego światowego górnictwa ropy naftowej.

eksploatacji na powierzchni powyżej 2 ha) i Starosta (na powierzchni do 2 ha) to: piaski i żwiry, surowce ilaste, kamienie łamane i bloczne (w tym piaskowce, wapienie, łupki menilitowe), piaski szklarskie, piaski kwarcowe, skała diatomitowa, surowce węglanowe i torfy (w tym torfy lecznicze). Marszałek Województwa udziela również koncesji na eksploatację wód leczniczych oraz termalnych.

Wśród udokumentowanych na terenie województwa zasobów kopalin, w największym stopniu zagospodarowane są złoża ropy naftowej (100%), gazu ziemnego i wód leczniczych (90%). Pokłady piasków i żwirów oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej są eksploatowane na potrzeby lokalne, w wielu przypadkach w obrębie niewielkich powierzchniowo złóż, skoncentrowanych w kilku rejonach województwa. Eksploatacji nie podlegają złoża gipsów, piasków szklarskich, siarki rodzimej, surowców ilastych do produkcji cementu i kruszywa lekkiego oraz większość złóż piaskowców i wapieni. Okresowo i na niewielką skalę eksploatowane są złoża diatomitów i piasków kwarcowych.

Według stanu na koniec 2011 roku na terenie Podkarpacia znajduje się: 85 obszarów górniczych gazu i ropy naftowej, 450 terenów górniczych surowców skalnych i innych, dwa tereny górnicze siarki – (eksploatacja zaniechana, kopalnie w likwidacji), 4 obszary górnicze wód leczniczych i 1 torfów leczniczych. Roczne wydobycie surowców na terenie województwa przedstawia się następująco (stan w 2011r.⁶³):

- gaz ziemny – 1449,8 mln m³ (25,7% wydobycia krajowego);
- ropa naftowa – 31,7 tys. ton (5,3% wydobycia krajowego);
- diatomity – 1,0 tys. ton (100% wydobycia krajowego);
- piaski i żwiry – 24 192tys. ton (9,7 % wydobycia krajowego);
- piaski kwarcowe – 20 tys. ton (1,6% wydobycia krajowego);
- surowce ilaste ceramiki budowlanej – 353 tys. m³ (15,2% wydobycia krajowego);
- kamienie łamane i bloczne (piaskowce, łupki menilitowe) – 1711 tys. ton (2,02% wydobycia krajowego);
- wody lecznicze (w tym termalne ze złoża Iwonicz - Lubatówka) – 67 362m³/rok (0,83 % poboru krajowego).

W latach 1994-2001 została zaniechana eksploatacja złóż siarki, w kopalniach: odkrywkowej w rejonie Tarnobrzega oraz dwóch otworowych w powiecie tarnobrzeskim ziemskim i lubaczowskim. W ciągu ostatnich kilku lat na obszarze Podkarpacia, analogicznie jak w całym kraju odnotowuje się wzrost wydobycia przede wszystkim piasków i żwirów oraz surowców skalnych zwięzłych (piaskowców). Wzrost wydobycia jest konsekwencją zapotrzebowania na tego rodzaju surowce w kontekście rozwoju infrastruktury drogowej i budownictwa. Nadal niekorzystnym zjawiskiem jest brak ochrony zasobów całych rejonów złożowych kruszyw naturalnych (piasków i żwirów) i surowców ilastych, w wyniku wydawania koncesji na eksploatację złóż o małych powierzchniach (wg granic własności).

⁶³ Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2012 r.

Wskazana jest racjonalna gospodarka zasobami kopalin uwzględniającą zarówno potrzeby gospodarcze jak i nieodnawialność zasobów oraz aspekty środowiskowe, w tym ochronę przyrody, krajobrazu i bioróżnorodności.

Eksploatacja surowców skalnych powoduje negatywne zmiany w środowisku, tj.: zmiany stosunków wodnych, zajęcie terenów rolnych często o wysokiej wartości agroekologicznej, likwidację bioróżnorodności, degradację powierzchni ziemi i krajobrazu, gleb, czy zapylenie powietrza. Eksploatacja surowców skalnych, prowadzona wyłącznie systemem odkrywkowym, pozostawia po jej zakończeniu otwarte wyrobiska często o dużej powierzchni lub zespoły małych wyrobisk, powstałych po rozproszonej eksploatacji w obrębie fragmentarycznie udokumentowanego złoża. Narusza to równowagę w środowisku przyrodniczym. Nadmierna koncentracja eksploatacji surowców skalnych, w niektórych rejonach, powoduje powstawanie zagrożeń. Dotyczy to w szczególności konfliktów z obszarami cennymi przyrodniczo, poddanymi różnym formom prawnej ochrony przyrody. Przykładem jest eksploatacja piaskowców i łupków menilitowych na terenie Karpat powodująca negatywne zmiany krajobrazowe i straty w bioróżnorodności czy intensywna eksploatacja piasków i żwirów w dolinach Sanu, Wisłoka i Wisłoki, powodująca zanikanie kamienistych tarlisk występujących tu gatunków ryb. Odnotowana w ciągu ostatnich kilku lat intensyfikacja eksploatacji odkrywkowej powoduje pogłębianie się niekorzystnych zjawisk.

Największe przeobrażenia związane z naruszeniem pierwotnych warunków przyrodniczych wiązały się z odkrywkową i otworową eksploatacją siarki w rejonie tarnobrzeskim i lubaczowskim, która dodatkowo powodowała zmiany chemizmu wód podziemnych i powierzchniowych, zanieczyszczenie i zakwaszenie gleb siarką, osiadanie gruntów, naruszenie górotworu, niszczenie i negatywny wpływ na siedliska przyrodnicze. Aktualnie tereny „posiarkowe” w rejonie tarnobrzeskim znajdują się w końcowej fazie rekultywacji. Nie zrehabilitowane tereny w powiecie lubaczowskim zostały zbyte na rzecz inwestora, planującego wznowienie eksploatacji siarki rodzimej.

Wydobycie gazu nie powoduje znaczącej degradacji środowiska, zajęcie terenu i likwidacja szaty roślinnej ogranicza się do otoczenia otworów wydobywczych oraz instalacji przesyłu gazu. Może natomiast stwarzać zagrożenia erupcyjne, pożarowe w przypadkach awaryjnych i niedostatecznego rozpoznania złoża, co zdarza się jednak niezmiernie rzadko. Wydobycie ropy naftowej w przeszłości wiązało się z powstawaniem dołów urobkowych i kopanek (dawne szyby naftowe). Likwidacja zinwentaryzowanych na obszarze województwa 151 kopanek jest sukcesywnie realizowana przez Polskie Górnictwo Nafty i Gazu w Warszawie O/Sanok.

5.5. PRZYRODA

5.5.1. INFORMACJE OGÓLNE

Środowisko przyrodnicze województwa podkarpackiego jest bardzo zróżnicowane i dobrze zachowane. Świadczy o tym występowanie na jego terenie wielu gatunków zwierząt i roślin objętych ochroną gatunkową, w tym:

- gatunków rzadkich,
- gatunków reliktowych (m.in. wąż Eskulapa, rosziczka okrągłolistna),

- gatunków endemicznych (głównie wśród bezkręgowców i grupy roślin wschodniokarpackich),
- gatunki wpisane do Czerwonej Księgi Gatunków Zagrożonych IUCN i Polskiej czerwonej Księgi Zwierząt Ginących i Zagrożonych IOP PAN w Krakowie,
- uznawanych za priorytetowe w międzynarodowym systemie Natura 2000.

Na obszarze województwa występują niemal wszystkie gatunki chronionych: grzybów, porostów, paprotników, widłaków i roślin naczyniowych. Na wyjątkowo bogatą florę województwa składają się rośliny naczyniowe w tym gatunki górskie, m.in. subalpejskie – ciemiężca zielona, modrzyk górski, gatunki wschodniokarpackie. Dominujące zbiorowiska leśne to m.in.: żyzna buczyna karpacka, olszynka górską, bory świerkowe, grądy subkontynentalne, łęgi jesionowe, lasy jodłowe, jodłowo – świerkowe, brzozowe, sosnowe i inne rzadko występujące (np. jaworzyna górską, z języcznikiem zwyczajnym).

Największe i najbardziej cenne zbiorowiska i stanowiska roślin chronionych znajdują się na terenach PGL LP (w tym w rezerwach) oraz w parkach narodowych. Do szczególnie cennych należą m.in.: torfowiska z dużą ilością roślin chronionych, bory bagienne, siedliska łęgowe, puszczańskie zbiorowiska leśne, stanowiska: cisa, modrzewia polskiego, lnu austriackiego, szachownicy kostkowej, wisienki karłowatej, pióropusznika strusiego, rosiczki, różanecznika żółtego, śnieżyca wiosennej. Znaczna część zasobów przyrodniczych znajduje się w obrębie kompleksów leśnych.

Najcenniejsze gatunki roślin i zwierząt występują na terenach objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody oraz na terenach istniejących i potencjalnych obszarów Natura 2000. Wyniki corocznej inwentaryzacji zwierząt chronionych wykazują, że większa część populacji cennych gatunków roślin i zwierząt występuje na terenie lasów gospodarczych różnych form własności (ale głównie w zarządzie PGL LP). Duże i zwarte kompleksy leśne lasów jodłowo-bukowych na południu województwa stanowią część międzynarodowego korytarza ekologicznego tzw. Korytarza Karpackiego, służącego przemieszczaniu się zwierząt leśnych i dwuśrodowiskowych oraz pełni rolę lasów wodochronnych.

Bogaty świat zwierzęcy i roślinny województwa nie jest w pełni rozpoznany. Najlepiej rozpoznane są obszary południowo-wschodnie i północne województwa. Najcenniejsze pod względem przyrodniczym fragmenty są objęte ochroną w postaci: parków narodowych, rezerwatów przyrody oraz parków krajobrazowych. Rozpoznanie wymaga znaczny teren województwa w zakresie określenia zasobów flory i fauny i ich stanu zachowania oraz sprecyzowania działań mających na celu ochronę poszczególnych gatunków zwierząt oraz ich siedlisk.

Zagrożeniem dla zasobów przyrodniczych są gatunki obce i inwazyjne. Zapobieganie wprowadzaniu, kontrolowanie i niszczenie obcych gatunków jest zalecane przez Konwencję o różnorodności biologicznej sporządzoną w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532). Jej postanowienia zostały przeniesione częściowo do prawa krajowego do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 151, poz. 1220, z późn. zm.). Zgodnie z zapisami ww. ustawy ochrona przyrody, ma na celu w szczególności utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie różnorodności biologicznej, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, a także utrzymanie lub przywrócenie do właściwego

stanu siedlisk przyrodniczych. Zabrania się wprowadzania do środowiska przyrodniczego oraz przemieszczania w tym środowisku gatunków obcych roślin, zwierząt lub grzybów (art. 120 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody).

Na terenie województwa podkarpackiego problemem jest występowanie barszczu Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi* Manden.). Roślina ta, w niewielkim nasileniu, została stwierdzona na terenie powiatów: dębickiego w miejscowości Pilzno, przemyskiego w miejscowościach Kupiatycze i Korytniki, jarosławskiego w miejscowości Jankowice, mieleckiego w miejscowości Kiełki, rzeszowskiego w miejscowości Boguchwała, leżajskiego w miejscowości Przychojec, krośnieńskiego w miejscowości Lipowiec, sanockiego w miejscowości Karlików, a także bieszczadzkiego - na terenie gminy Ustrzyki Dolne. Występuje ona na nieużytkach rolnych, na brzegach rzeki San oraz w rowach melioracyjnych. Występowanie barszczu Sosnowskiego w dużym nasileniu zostało stwierdzone w powiecie krośnieńskim w miejscowości Zawadka Rymanowska, w powiecie jasielskim w miejscowościach Krempna i Kotań, w powiecie bieszczadzkim w miejscowościach Trzcianiec i Krościenko oraz w powiecie sanockim w miejscowości Płonna.

Nasilenie występowania barszczu Sosnowskiego jest stale monitorowane przez Wojewódzki Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Rzeszowie.

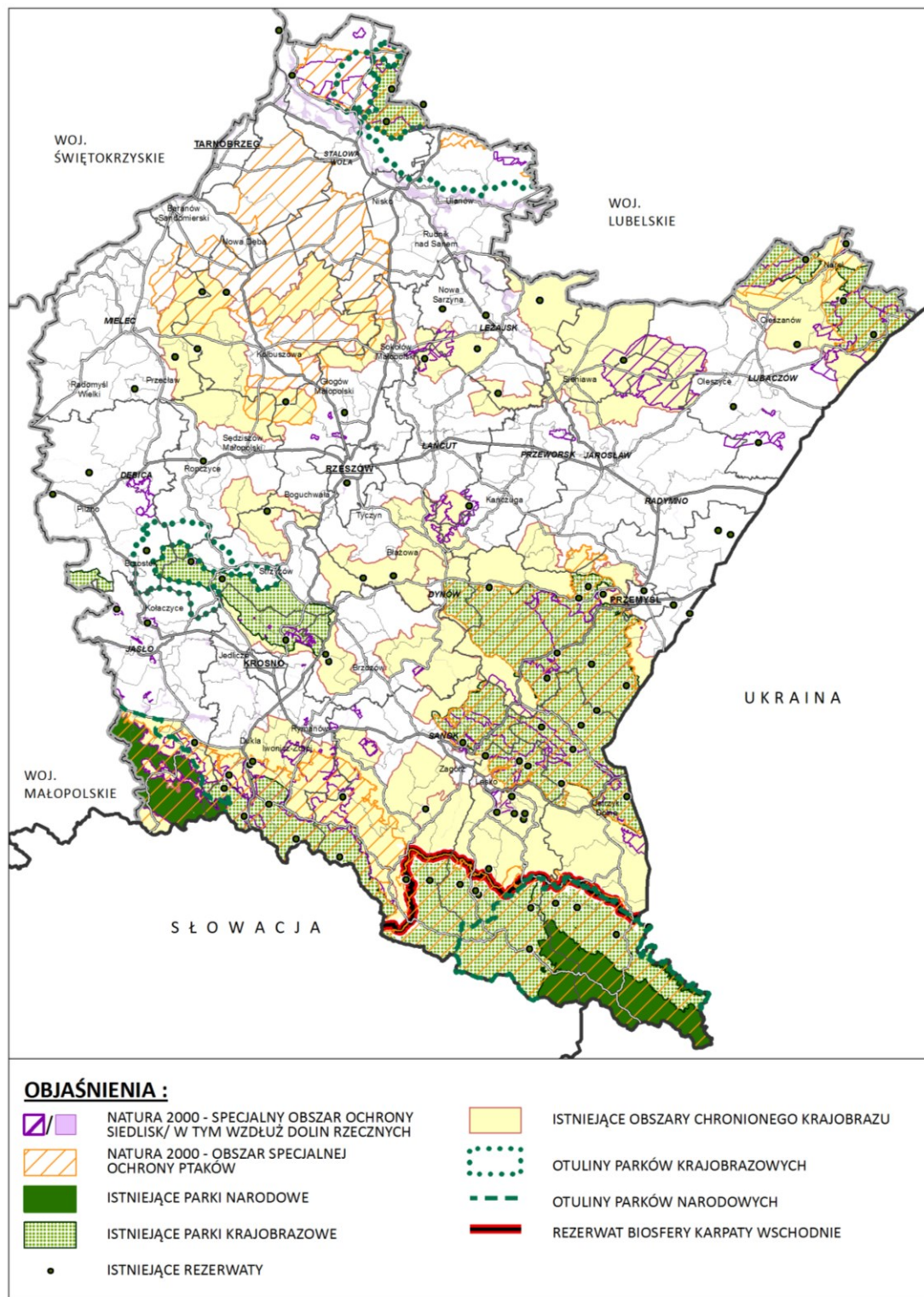
Kontrolę liczebności barszczu Sosnowskiego należy prowadzić przede wszystkim na obszarach cennych z przyrodniczego punktu widzenia oraz w pobliżu siedzib ludzkich i miejsc wypasania zwierząt. Najprostszą metodą kontroli jest częste koszenie lub wykopywanie całych osobników. Kontrolę gatunku należy prowadzić z dużą ostrożnością, ponieważ istnieje ryzyko poparzeń.

5.5.2. OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU

System ochrony obszarowej na terenie województwa jest realizowany w sposób zapewniający ochronę nie tylko najcenniejszych elementów przyrody, ale również antropogenicznych układów biotycznych i przestrzennych dając szansę przeżycia możliwie wszystkim dziko występującym gatunkom roślin i zwierząt równocześnie zabezpieczając ich siedliska. W obrębie województwa tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym objęte są różnymi formami ochrony przyrody. Są to parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary ochrony (obszary Natura 2000). Podkreślenia wymaga fakt, że te same powierzchnie województwa są objęte różnymi formami ochrony przyrody.

Ogółem ponad 44% powierzchni województwa podkarpackiego objęte zostało różnymi formami ochrony prawnej na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Istniejący system obszarów chronionych w województwie podkarpackim przedstawiono na Rys. nr 20.

Rys. nr 20. Istniejący system ochrony przyrody w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych z Departamentu Ochrony Środowiska PUM, BdPN, MPN, RDOŚ w Rzeszowie

Na terenie województwa podkarpackiego utworzono:

- **2 parki narodowe** – Bieszczadzki i Magurski,

- **94 rezerваты przyrody** – Lupa, Zmysłówka, Modrzyna, Las Klasztorny, Winna Góra, Pniów, Zwierzło, Kołacznia, Prządki, Cisy na Górze Jawor, Cisy w Nowej Wsi, Cisy w Malinówce, Kretówki, Jastkowice, Jaźwiana Góra, Buczyna w Cyrance na Płaskowyżu Kolbuszowskim, Rezerwat Tysiąclecia na Górze Cergowej, Gołoborze, Brzoza Czarna w Reczpolu, Góra Sobień, Zakole, Olszyna Łęgowa w Kalnicy, Olsza kosa w Stężnicy, Szachownica w Krównikach, Przełom Jasiołki, Bagno Przecławskie, Wydrze, Hulskie im. Stefana Myczkowskiego, Torfy, Słotwina, Sine Wiry, Imielty Ług, Sołokija, Igiełki, Woronikówka, Wadernik, Suchy Łuk, Krępak, Krywe, Skarpa Jaksmanicka, Źródlika Jasiołki, Bobry w Uhercach, Husówka, Jamy, Jedlina, Kamera, Brodoszurki, Minokąt, Przełom Hołubi, Reberce, Turnica, Bór, Góra Chełm, Polanki, Bukowica, Chwaniów, Dyrbek, Na Opalonym, Brzyska Wola, Mójka, Wielki Las, Wilcze, Bukowy Las, Łęka, Źródła Tanwi, Lisia Góra, Herby, Zabłocie, Szwajcaria Ropczycka, Buczyna w Wańkowej, Na Oratyku, Przełom Osławy pod Duszatynem, Nad Trzciancem, Kamień nad Jaśliskami, Golez, Leoncina, Szachownica kostkowata w Stubnie, Kalwaria Paclawska, Śnieżycza wiosenna w Dwerniczku, Kopystanka, Pateraki, Cisy w Serechnicy, Starzawa, Grąd w Średniej Wsi, Nad Jeziozem Myczkowieckim, Przełom Sanu pod Grodziskiem, Łysa Góra, Przełom Sanu pod Mokrem, Liwocz, Moczary, Koziniec, Końskie Błota, Kamienne, Wisła pod Zawichostem;
- **10 parków krajobrazowych** – z czego 6 w całości znajduje się w granicach województwa: Ciśniańsko-Wetliński, Doliny Sanu, Gór Słonnych, Jaśliski, Czarnorzecko-Strzyżowski, Pogórza Przemyskiego, a 4 w części: Południoworoztoczański, Puszczy Solskiej, Lasy Janowskie, Pasma Brzanki;
- **13 obszarów chronionego krajobrazu** (Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski, Sokołowski-Wilczowolski, Brzózniński, Kuryłowski, Zmysłowski, Hyżniański-Gwoźnicki, Strzyżowsko-Sędziszowski, Roztoczański, Przemysko-Dynowski, Sieniawski, Wschodniobeskidzki, Beskidu Niskiego, Czarnorzecki);
- **8 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000** – Bieszczady PLC180001, Góry Słonne PLB180003, Puszcza Sandomierska PLB180005, Pogórze Przemyskie PLB180001 – z czego 4 obszary: Beskid Niski PLB180002, Lasy Janowskie PLB060005, Puszcza Solaska PLB060008, Roztocze PLB060012 znajdują się tylko w części na terenie województwa podkarpackiego;
- **55 specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000** proponowanych do wyznaczenia – Bieszczady⁶⁴ PLC180001, Bednarka PLH120033, Fort Salis Soglio PLH180008, Góry Słonne PLH180002, Horyniec PLH180017, Jasiołka PLH180011, Kołacznia PLH180006, Łysa Góra PLH180015, Ostoja Jaślika PLH180003, Ostoja Magurska PLH180005, Ostoja Przemyska PLH180012, Rymanów PLH180016, Rzeka San PLH180007, Trzciana PLH180018, Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031, Uroczyska Puszczy Solskiej PLH060018, Bory bagienne nad Bukową PLH180048, Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019, Dolina Dolnego Sanu PLH180020, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097, Dolna Wisłoka z Dopływami PLH060053, Dorzecze górnego Sanu PLH180021, Golez PLH180031, Jaćmierz PLH180032, Józefów – Wola Dębowiecka PLH180033, Klonówka PLH180022, Kościół w Dydni PLH180034, Kościół w Nowosielcach PLH180035, Kościół w Równem PLH180036, Kościół w Skalniku PLH180037, Ladzin PLH180038, Las Hrabieński PLH180039, Las nad Braciejową PLH180023, Las Niegłowicki PLH180040, Lasy Leżajskie

⁶⁴ Obszar ten posiada taką samą powierzchnię oraz taki sam przebieg granic jak wyznaczony już obszar specjalnej ochrony ptaków Bieszczady PLC180001,

PLH180047, Lasy Sieniawskie PLH180054, Liwocz PLH180046, Łąki nad Młynówką PLH180041, Łąki nad Wojkówką PLH180051 łąki w Komborni PLH180042, Łukawiec PLH180024, Minokąt PLH060089, Moczary PLH180026, Mrowle łąki PLH180043, Nad Husowem PLH180025, Ostoja Czarnorzecka PLH180027, Osuwiska w Lipowicy PLH180044, Patria nad Odrzechową PLH180024, Sanisko w Bykowcach PLH180045, Starodub w Pełkiniach PLH180050, Szczecyn PLH060083, Tarnobrzaska Dolina Wisły PLH180049, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Wisłok Środkowy z Dopływami PLH180030, Wisłoka z Dopływami PLH180052;

- **1262** pomniki przyrody⁶⁵,
- **28** stanowisk dokumentacyjnych⁶⁶,
- **361** użytków ekologicznych⁶⁷,
- **9** zespołów krajobrazowych⁶⁸.

Na pograniczu Polski, Słowacji i Ukrainy, na terenach najcenniejszych pod względem przyrodniczym utworzony został Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie”⁶⁹. Polską część rezerwatu tworzą: Bieszczadzki Park Narodowy, Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Doliny Sanu, po stronie słowackiej: Park Narodowy Połoniny, a po stronie ukraińskiej: Użański Park Narodowy i Nadsański Regionalny Park Krajobrazowy.

5.6. LASY

Lasy mają istotne znaczenie dla równowagi systemu ekologicznego, walorów krajobrazowych a przede wszystkim dla stanu zdrowia człowieka. Polityka i gospodarka leśna mają rangę strategiczną, podobną jak bezpieczeństwo militarne, socjalne i bezpieczeństwo energetyczne państwa, w którym lasy i leśnictwo, także partycypują. Lasy w Polsce i na Podkarpaciu występują przede wszystkim na terenach o najłagodniejszych glebach, co jest widoczne w układzie typów siedliskowych lasów. Województwo podkarpackie ze wskaźnikiem lesistości 37,6% należy do najbardziej zalesionych w kraju (wskaźnik krajowy 29,2%). W 2011 r.⁷⁰ powierzchnia gruntów leśnych w województwie podkarpackim wynosiła ogółem 682,7 tys. ha, z czego lasy zajmowały 671,6 tys. ha. Lasy publiczne Skarbu Państwa stanowiły 83,1% lasów ogółem i zajmowały powierzchnię 558,1 tys. ha. 16,9% ogółu lasów było własnością prywatną: osób fizycznych, wspólnot gruntowych i spółdzielni. Lesistość gmin województwa przedstawiono na Rys.21.

Rys. nr 21. Lesistość wg. gmin w 2011 r.

⁶⁵ Wg Raportu o stanie środowiska województwa podkarpackiego w 2010 roku (WIOŚ Rzeszów 2011),

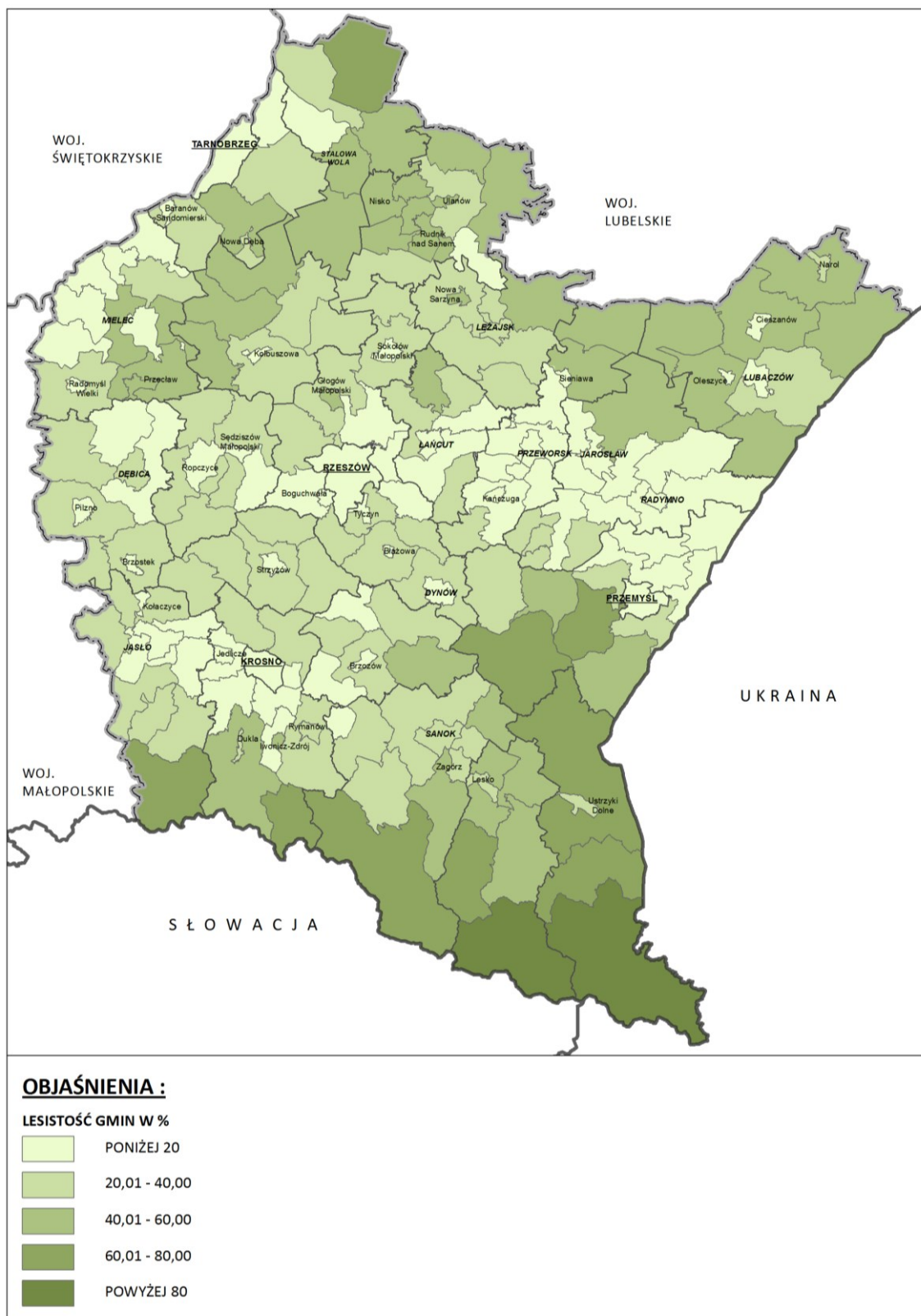
⁶⁶ Wg Rejestru stanowisk dokumentacyjnych w województwie podkarpackim (stan na 20.06.2012)

⁶⁷ Wg Rejestru użytków ekologicznych w województwie podkarpackim (stan na 2012 rok)

⁶⁸ Wg Rejestru zespołów przyrodniczo – krajobrazowych w województwie podkarpackim (stan na 20.01.2010 – pobrano 21.06.2012)

⁶⁹ Każde państwo, którego tereny tworzą Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie” posiada odmienne rozwiązania i doświadczenia w zakresie sprawowania ochrony przyrody. Rezerwat biosfery nie wpływa bezpośrednio na systemy prawne poszczególnych państw, ale pozwala na podjęcie wspólnych działań przeciwdziałających niekorzystnym zmianom przyrodniczym.

⁷⁰ Wg danych GUS „Ochrona środowiska 2012”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - bank danych lokalnych

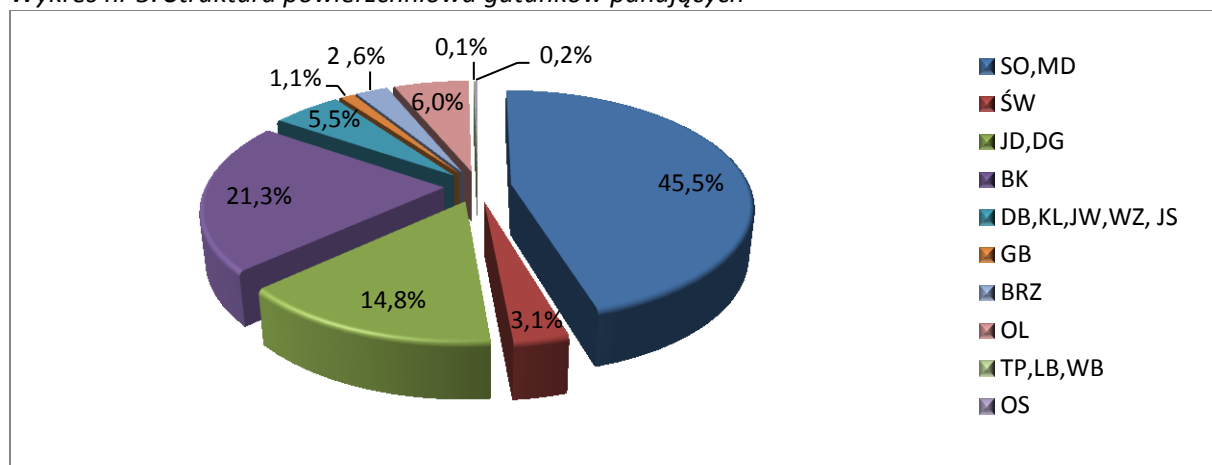
Najwięcej lasów Skarbu Państwa pozostaje pod zarządem Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych (71%)⁷¹. Najwyższym wskaźnikiem lesistości charakteryzują się gminy bieszczadzkie: Cisna i Lutowiska (ponad 80% powierzchni), natomiast najniższym gminy: Gać (0,1%), Borowa (1,3%) i Przeworsk (1,4 %).

Lasy ochronne (wszystkich kategorii) zajmują 58,9% (395,887 tys. ha) ogólnej powierzchni lasów województwa. Według danych GUS na 2011 r. największy powierzchniowy udział w lasach ochronnych danych zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe stanowiły lasy: wodochronne – 65,0%, uszkodzone przez przemysł - 9,9%, podmiejskie 8,0%, glebochronne -7,7% .

Duże zróżnicowanie warunków geologicznych i klimatycznych wpływa na uwarunkowania przyrodnicze lasów czego wynikiem jest różnorodność siedlisk leśnych. Z typów siedliskowych przeważają bory i zajmują one około 50% powierzchni. Najliczniej występują bory sosnowe.

Około 40% powierzchni zajmują siedliska lasowe (las mieszany świeży, las świeży), zaś 10% lasy łąkowe i olchowe na siedliskach bagiennych i wilgotnych. Dominującymi gatunkami są: sosna zwyczajna, buk i jodła. Strukturę powierzchniową gatunków panujących zobrazowano na Wykresie nr 5.

Wykres nr 5. Struktura powierzchniowa gatunków panujących

Źródło: opracowanie własne - wg „Wyniki aktualizacji stanu powierzchni leśnej i zasobów drzewnych w Lasach Państwowych, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe” styczeń 2012 r.,

Wg Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasów w Polsce – Wyniki za okres 2006-2010 zasoby drzewne województwa podkarpackiego należą do największych w kraju (8,3%). Dominują tutaj lasy w III klasie wieku (24,2%) i IV klasie wieku⁷² (20,6%) i V klasie wieku (13,8%). Udział drzewostanów do 20 lat jest jednak najmniejszy w kraju i wynosi 7,7%, natomiast największy jest udział powierzchni

⁷¹ Pozostała część lasów Skarbu Państwa jest w zarządzie w parków narodowych

⁷² I klasa wieku - drzewostan 1-20 lat , II klasa wieku - drzewostan 21-40 lat, III klasa wieku – drzewostan w wieku 41-60 lat, IV klasa wieku- drzewostan w wieku 61-80 lat, V kl. wieku – drzewostan 81-100 lat, VI klasa wieku - drzewostan 101-121 lat, VII ist. – drzewostan powyżej 120 lat, KO,KDO, BP

niezalesionych (6,5%). Duże i zwarte ekosystemy leśne występują na południu województwa (Bieszczady i Beskid Niski), oraz w jego części północnej i północno-wschodniej (pozostałości Puszczy Sandomierskiej i Puszczy Solskiej).

Według badań Instytutu Badawczego Leśnictwa układ czynników warunkujący poziom zdrowotności drzew w 2011 r. był mniej korzystny, co spowodowało pogorszenie kondycji lasów w stosunku do roku ubiegłego. W województwie podkarpackim odnotowano przeciętny udział drzew zdrowych w klasach defoliacji – 16,07 (gatunki razem w 2011 r.) w lasach wszystkich form własności. Największym udziałem drzew zdrowych charakteryzowały się takie gatunki jak świerk (25,93)% i buk (32,13)%. Na uwagę zasługuje fakt, że ponad 28% udziału drzew w lasach na terenie województwa stanowią drzewa uszkodzone, z czego najwyższym poziomem uszkodzenia charakteryzują się olsze (49,24%), sosny (42,12%), dęby (36,75%) i brzozy (33,70%).

Na terenie województwa podkarpackiego występuje zróżnicowane zagrożenie ze strony pożarów. Jest ono duże w północnej jego części natomiast małe w części południowej i środkowej. Najczęstszymi przyczynami powstawania pożarów lasu są: wypalanie traw na gruntach porolnych i nieostrożność dorosłych. Znaczny udział stanowiły pożary, których przyczyny nie ustalono. W 2011 r. zarejestrowano 371 pożarów lasów (na 165,76 ha).

Eliminowanie i łagodzenie konfliktów społecznych związanych z ochroną zasobów leśnych (ograniczeniem ich funkcji gospodarczych) w warunkach gospodarki rynkowej wymaga wypracowania procedur partnerskiego negocjowania warunków ochrony, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów ekonomicznych wynikających z ograniczenia funkcji gospodarczych lasów na rzecz działań ochronnych.

Szczególnie istotne znaczenie dla stanu lasów i stanowienia polityki leśnej na terenie województwa podkarpackiego mają takie czynniki jak:

- stale wzrastająca lesistość województwa (obecnie 37,4 %);
- zdecydowana przewaga lasów Skarbu Państwa (78%);
- duży procent powierzchni lasów ochronnych (58,9%) oraz lasów leżących na obszarach objętych ochroną prawną (parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты);
- stale wzrastający udział gatunków drzew liściastych w drzewostanach;
- gorszy przeciętnie stan lasów prywatnych i stan ich zagospodarowania, w porównaniu z lasami publicznymi (lasy prywatne nie są w należyty sposób zagospodarowane i chronione, często z powodu trudnej sytuacji finansowej właścicieli);
- zbyt duży udział jednogatunkowych drzewostanów, które nie wykorzystują potencjalnych możliwości produkcyjnych, bogatszych siedlisk leśnych, odpowiednich dla lasów wielogatunkowych.

5.7. HAŁAS

Starosta, w celu właściwej oceny stanu akustycznego środowiska oraz jego zmian, co 5 lat obowiązany jest do sporządzenia map akustycznych⁷³ i uwzględnić informacje wynikające z map akustycznych sporządzanych przez zarządzających drogą, linią kolejową lub lotniskiem, czyli obiektami, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach.⁷⁴ Zarządzający tymi obiektami zobowiązani są do sporządzania co 5 lat map akustycznych terenów, na których eksploatacja obiektu może powodować przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.

Obowiązek ten dotyczy zwłaszcza aglomeracji o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys. oraz dróg, linii kolejowych i lotnisk zaliczanych do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach. Miasta o liczbie mieszkańców od 100 tys., oraz powyżej 250 tys. mają obowiązek sporządzenia map akustycznych do 30 czerwca 2012 r., a do 30 czerwca 2013 r. opracowanie planu ochrony przed hałasem.

Dyrektywa 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002r. w sprawie oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku wskazuje konieczność analizy wpływu głównych lotnisk i odcinków linii kolejowych (o natężeniu ponad 30 tys. oraz 60 tys. przejazdów na rok) na klimat akustyczny województwa, a tym samym obowiązek realizacji map akustycznych na podstawie których opracowane są programy ochrony środowiska.

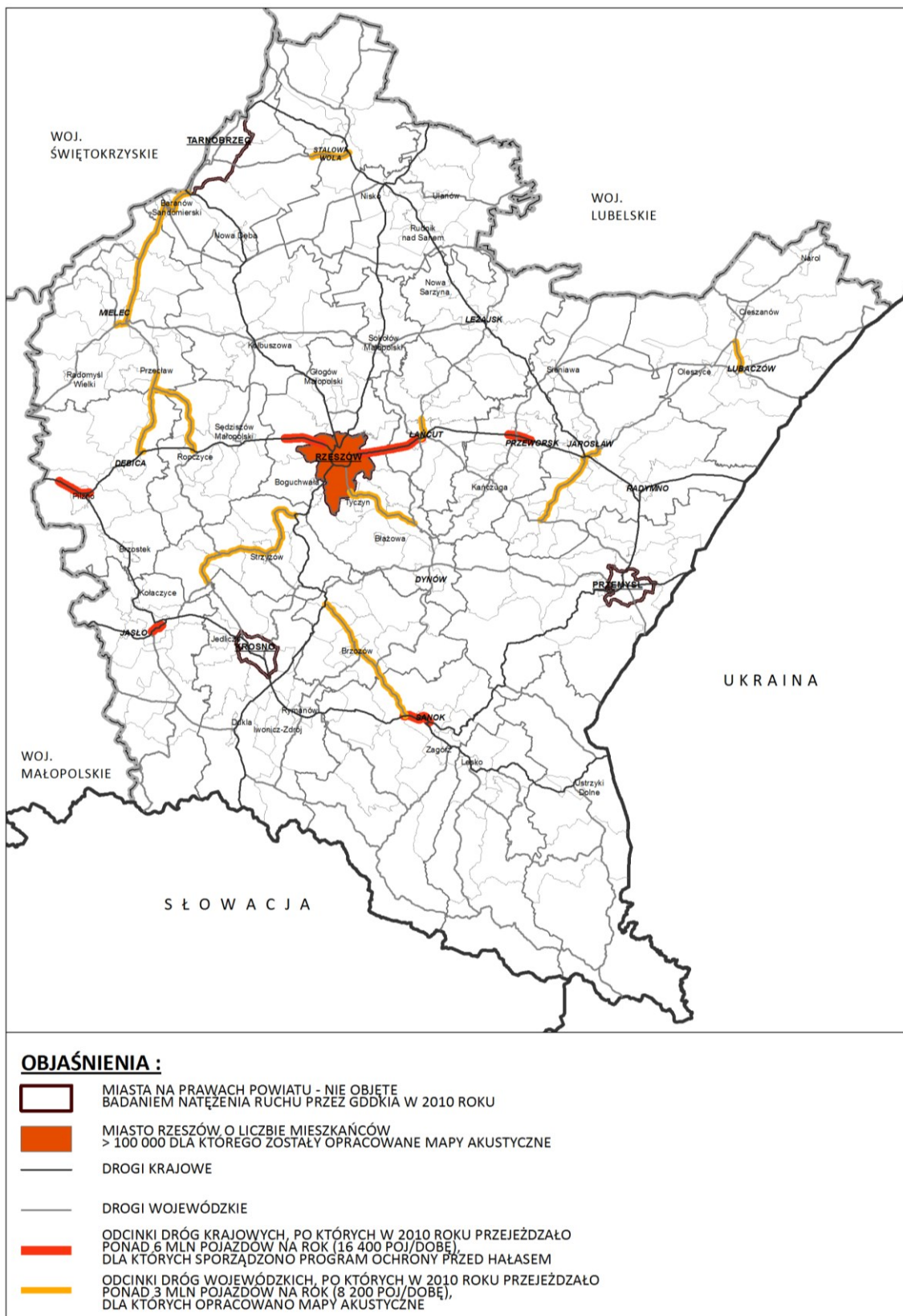
Klimat akustyczny województwa podkarpackiego kształtowany jest głównie przez hałas komunikacyjny (drogowy, kolejowy, lotniczy) oraz hałas przemysłowy. Wyniki przeprowadzonych badań w ramach państwowego monitoringu środowiska wskazują, że zagrożenie nadmiernym hałasem jest powszechne i ma tendencję wzrostową. Województwo podkarpackie, w skali kraju, należy do województw średnio zagrożonych hałasem. Jego źródłem jest:

- ruch komunikacyjny na drogach o znaczeniu transeuropejskim i krajowym, m.in.: trasa E–40 (Europa Zachodnia – Ukraina), trasa E–371 (prowadząca na Słowację), droga krajowa Nr 19 (kraje nadbałtyckie – kraje Europy Południowej), a także drogi o znaczeniu regionalnym oraz lokalnym,
- eksploatacja linii kolejowych będących częścią europejskiego ciągu komunikacyjnego: magistrala E–30 (Drezno – Kijów) oraz linie regionalne,
- ruch komunikacyjny związany z działalnością 6 lotnisk cywilnych (Iwonicz, Krosno, Mielec, Turbia, Rzeszów-Jasionka, Rzeszów), oraz 5 lądowisk sanitarnych (Przemyśl, Rzeszów-szpital, Mielec, Sanok –szpital, Sanok-Baza) i 5 lądowisk wielofunkcyjnych (Bezmiechowa, Laszki, Arłamów, Stara Wieś, IKAR Jasło).
- działalność przemysłowa .

⁷³ Art. 118 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232)

⁷⁴ Art. 179 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232).

Rys. nr 22. Klimat akustyczny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych na stronie http://www.wrota.podkarpackie.pl/pl/bip/województwo-podkarpackie/wykaz_dok/ochrona_przed_halasem

Wzrastająca z roku na rok liczba samochodów, zwłaszcza ciężarowych, poruszających się po drogach województwa dodatkowo potęguje negatywne zjawisko związane z emisją nadmiernego hałasu. Najbardziej narażone na oddziaływanie hałasu są tereny znajdujące się w sąsiedztwie głównych dróg krajowych i wojewódzkich, a także przejść granicznych, gdzie natężenie ruchu jest największe.

W ramach państwowego monitoringu środowiska na terenie miast: Przemyśl, Krosno i Strzyżów, w 2010r. WIOŚ w Rzeszowie przeprowadził badania poziomów hałasu. Uzyskane wyniki znacznie przekraczały dopuszczalne standardy akustyczne w stosunku do funkcji spełnianej przez dany teren. Badania wykazały również, że uciążliwość hałasu była największa w najbliższym otoczeniu punktów pomiarowych (ulic w miastach). Z analizy przeprowadzonych w 2011 R. pomiarów hałasu w: Nisku, Łańcucie, Ustrzykach Dolnych wynika, że prawie we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych standardów akustycznych w stosunku do funkcji spełnianej przez teren.

Na istniejącej sieci dróg krajowych, w 2010 roku przeprowadzony został generalny pomiar ruchu (z wyjątkiem tych odcinków, dla których zarządcami są prezydenci miast na prawach powiatu). Na terenie województwa podkarpackiego wyznaczono 45 odcinków dróg krajowych, na których średniodobowe natężenie ruchu pojazdów wyniosło ponad 8200. Są to następujące odcinki: Sandomierz – Gorzyce; Gorzyce – Stalowa Wola; Stalowa Wola /przejście/; Nisko /przejście/; Leżajsk /przejście/; Radymno – Żurawica; Żurawica – Przemyśl; Zarzeczce – Nisko; Nisko /przejście/; Sokołów Małopolski /przejście/; Sokołów Małopolski – Stobierna; Stobierna – Rzeszów; Łoniów – Nagnajów; Jadachy – Nowa Dęba; Nowa Dęba /przejście/; Nowa Dęba – Majdan Królewski; Majdan Królewski – Kolbuszowa; Kolbuszowa /przejście/; Kolbuszowa – Głogów Małopolski; Głogów Małopolski – Rzeszów; Rzeszów – Babica; Babica – Lutcza; Lutcza – Domaradz; Siepietnica – Jasło; Jasło – Warzyce; Warzyce – Krosno; Krosno- Miejsce Piastowe; Miejsce Piastowe – Rymanów; Sanok – Zagórz; Lesko /przejście/; Ustrzyki Dolne /przejście/; Pilzno – Kamienica Dolna; Bukowa – Jasło; Pilzno – Dębica; Dębica /obwodnica/; Dębica – Lubzina; Lubzina – Ropczyce; Ropczyce /przejście/; Ropczyce – Sędziszów Małopolski; Sędziszów Małopolski – Kłęczany; Łańcut /przejście/; Łańcut – Przeworsk; Przeworsk – Jarosław; Jarosław /przejście/; Jarosław – Radymno. Dla dróg krajowych zostały opracowane mapy akustyczne.

Pomiary natężenia ruchu przeprowadzone w 2010 wykazały, że w województwie było 6 odcinków dróg, po których przejeżdżało ponad 6 mln pojazdów/rok. Należały do nich następujące odcinki dróg: Machowa – Pilzno (obwodnica), Kłęczany – Rzeszów, Rzeszów – Łańcut, Przeworsk – przejście graniczne, Jasło – obwodnica, Sanok – przejście graniczne. Dla wymienionych odcinków dróg został opracowany „Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów położonych w pobliżu głównych dróg o obciążeniu ruchem powyżej 6 mln przejazdów rocznie”.

Na podstawie przeprowadzonych w 2010 roku pomiarów natężenia ruchu na drogach wojewódzkich stwierdzono, że w województwie jest 18 odcinków dróg wojewódzkich o natężeniu ruchu ponad 3 mln pojazdów na rok (8200 poj./d). Należą do nich następujące odcinki: Nagnajów–Baranów Sandomierski, Baranów Sandomierski–Jaślany, Jarosław–Pruchnik, Grabownica–Sanok, Babica–Strzyżów, Jaślany–Mielec, Tuszyna–Ropczyce, Strzyżów, Dachnów–Lubaczów, Strzyżów–Wiśniowa,

Wiśniowa–Twierdza, Rzeszów–Tyczyn–Dylągówka, Tuszyna–Dębica, Domaradz–Brzozów–Grabownica, Łańcut – ul. Podzwierzyniec, Jarosław–Szósko, Stalowa Wola – ul. KEN, Wola Mielecka–Mielec.

W 2011 roku zostały wykonane mapy akustyczne dla 11 odcinków dróg na terenie 12 powiatów (brzozowskiego, dębickiego, jarosławskiego, lubaczowskiego, łańcuckiego, rzeszowskiego, sanockiego, stalowowolskiego, strzyżowskiego, tarnobrzesckiego, mieleckiego oraz ropczycko – sędziszowskiego), gdzie natężenie ruchu wynosiło ponad 3 mln pojazdów/rok (8200 poj./d). Należały do nich następujące odcinki dróg: DW865, DW866, DW871, DW877, DW878, DW880, DW886, DW984, DW985 DW986 i DW988. Dla ww. odcinków dróg przygotowywane są mapy akustyczne.

W 2011r. zostały opracowane mapy akustyczne miasta Rzeszowa, w których uwzględniony został hałas komunikacyjny, przemysłowy, lotniczy i kolejowy. Z analizy map akustycznych wynika, że głównym źródłem kształującym klimat akustyczny miasta Rzeszowa jest hałas drogowy.

Źródła hałasu kolejowego, przemysłowego i lotniczego stanowią drugorzędne źródła, ich oddziaływanie ogranicza się do bezpośredniego otoczenia.

Niewielkie znaczenie w skali województwa ma hałas kolejowy oraz hałas lotniczy (ze względu na ograniczenie częstotliwości przejeżdżania pociągów, linie kolejowe). Są to źródła hałasu, których eksploatacja aktualnie nie powoduje znaczącego, negatywnego, długotrwałego oddziaływania akustycznego na znacznych obszarach oraz przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu w środowisku.

Hałas lotniczy ma charakter lokalny, a jego uciążliwość związana jest z pojedynczymi przelotami samolotów. Problem hałasu lotniczego na terenie województwa nie występuje, co można stwierdzić na podstawie analizy stopnia wykorzystania lotnisk. Lotnisko krajowe Rzeszów – Jasionka jest wykorzystywane w niewielkim stopniu w stosunku do potencjalnych możliwości. W 2011 roku zarejestrowano 12 357 startów i lądowań statków powietrznych (według ww. dyrektywy mapy akustyczne winny być sporządzane jeżeli stwierdzono 50 tysięcy przemieszczeń samolotów rocznie).

Dla linii kolejowych przebiegających przez województwo badania akustyczne hałasu kolejowego nie były przeprowadzane. Ze względu na ograniczenie (i dalsze ograniczenia) częstotliwości kursowania pociągów, linie kolejowe nie są zaliczone do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach i powodować przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Natężenie ruchu większe niż 60 tys. przejazdów pociągów na rok (na danym odcinku) obliuguje do sporządzenia map akustycznych. Jednak na żadnym odcinku linii kolejowej w województwie podkarpackim nie stwierdzono tak wysokiego natężenia ruchu.

Hałas przemysłowy, ze względu na intensywność oraz skalę oddziaływania, ma raczej charakter lokalny. Zagrożenie hałasem przemysłowym wykazuje w ostatnich latach tendencję spadkową. Dostępność do nowoczesnych technologii w produkcji sprawia, że zasięg hałasu przemysłowego staje się coraz mniejszy. Uciążliwością akustyczną odznaczają się niewielkie zakłady usługowe, produkcyjne, a także prowadzące działalność gospodarczą. Najczęstszym źródłem emisji

ponadnormatywnego poziomu dźwięku są instalacje, procesy technologiczne, maszyny, urządzenia (chłodnicze, wentylacyjne i klimatyzacyjne) oraz transport wewnątrz zakładowy.

5.8. PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE

W Unii Europejskiej podstawowym dokumentem dotyczącym ochrony ludności przed polami elektromagnetycznymi, jest przyjęta w dniu 12 lipca 1999 roku Rekomendacja Rady Europejskiej w sprawie ograniczenia ekspozycji pól elektromagnetycznych o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz na ludność. W Polsce podstawowym aktem normatywnym w zakresie ochrony środowiska przed elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym, jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.). Zgodnie z tą ustawą, ochrona przed polami elektromagnetycznymi polega na utrzymaniu poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach oraz na zmniejszaniu poziomów pól elektromagnetycznych, co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane.

Na terenie województwa podkarpackiego potencjalnym źródłem ponadnormatywnego promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego są głównie: stacje i linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia (400 kV i 700 kV), stacje nadawcze radiowe i telewizyjne oraz stacje bazowe telefonii komórkowej (wg. btsearch.pl⁷⁵ na terenie województwa podkarpackiego wg stanu z dnia 19 maja 2012 znajduje się 756 stacji bazowych). Rozwój nowoczesnych systemów komunikacyjnych (system 3G) może spowodować wzrost liczby nowych stacji bazowych.

Monitoring pól elektromagnetycznych jest podstawowym narzędziem ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym, gdyż dostarcza on informacji o poziomach pól elektromagnetycznych w środowisku. Ocena poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku i obserwacja zmian dokonywana jest w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, wg kryteriów określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów. Prawo ochrony środowiska obowiązuje wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska do prowadzenia okresowych badań kontrolnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz aktualizowania corocznego rejestru zawierającego informacje o stwierdzonych przekroczeniach dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Na terenie województwa nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w wyznaczonych przez WIOŚ w Rzeszowie w punktach pomiarowych. W latach 2005–2007 monitoring poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku prowadzony był w bezpośrednim otoczeniu źródła promieniowania i jego zadaniem było potwierdzenie lub wykluczenie zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi ekspozowanych na działanie pola elektromagnetycznego.

Od 2008 r. zmienił się sposób monitorowania poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku⁷⁶. Monitoring prowadzony jest w miejscach dostępnych dla ludności i nie jest on ukierunkowany na badanie oddziaływania konkretnego źródła promieniowania. Obecnie dąży się do intensyfikacji badań

⁷⁵ Wyszukiwarka stacji bazowych telefonii komórkowej GSM i UMTS

⁷⁶ W związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz.U.2007.221.1645).

oraz śledzenia długoterminowych zmian poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Cykl badawczy prowadzony jest w okresie trzyletnim. Ocena poziomu promieniowania dokonano dla trzech rodzajów terenów:

- w centralnych dzielnicach lub osiedlach miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 50 tys.,
- w pozostałych miastach,
- na terenach wiejskich.

W cyklu badawczym 2008-2009 nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych na wyznaczonych obszarach województwa.

Średnie wartości składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego uzyskane w cyklu pomiarowym i uśrednione dla 45 punktów pomiarowych dla każdego z rodzajów obszarów województwa osiągnęły następujące poziomy:

- w centralnych dzielnicach lub osiedlach miast o liczbie mieszkańców większej od 50 tys. – 0,26 V/m (+/-0,052 V/m),
- w pozostałych miastach – 0,22 V/m (+/-0,044 V/m),
- na obszarach wiejskich - <0,1 V/m [0,099 V/m (+/-0,02V/m)].

Kolejny cykl badawczy obejmuje lata 2010-2012. w latach 2010 - 2012r. również nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku na wyznaczonych obszarach województwa (Rys. nr 23). Z przeprowadzonych badań wynika, że poziomy promieniowania elektromagnetycznego w środowisku na obszarze województwa są bardzo niskie, a średni poziom promieniowania elektromagnetycznego wynosi zaledwie 3% wartości dopuszczalnej. Największe średnie poziomy pól elektromagnetycznych odnotowywane są w dużych aglomeracjach, gdzie wiele źródeł promieniowania jest jednocześnie aktywnych .

W 2011 r. najwyższe poziomy pól elektromagnetycznych zarejestrowano na następujących obszarach województwa :

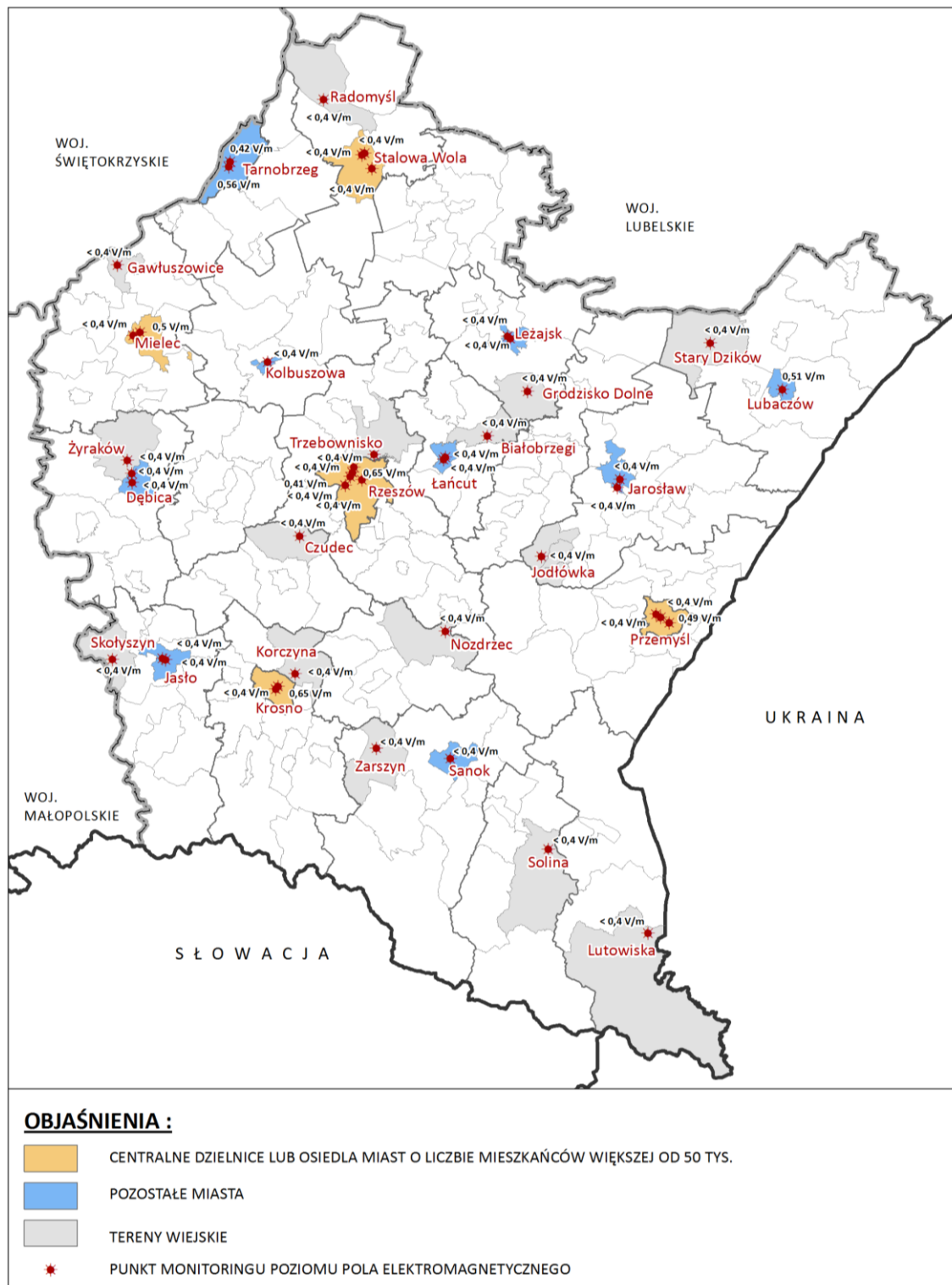
1. Miasto Rzeszów, osiedle Śródmieście, rejon ul. Przesmyk (0,65 V/m +/- 0,13 V/m),
2. Miasto Krosno, osiedle Śródmieście, rejon ul. Rynek (0,65 V/m +/- 0,13 V/m)
3. Miasto Tarnobrzeg, osiedle Serbinów, rejon ul. M. Dąbrowskiej (0,56 V/m +/- 0,11 V/m),
4. Lubaczów, osiedle Jagiellonów, rejon ul Jagiellonów (0,51 V/m +/- 0,1 V/m),
5. Mielec, osiedle Niepodległości, rejon ul. Solskiego (0,5 V/m +/- 0,1 V/m),
6. Miasto Przemyśl, osiedle Bakończyce, rejon ul. Bakończyckiej (0,49 V/m +/- 0,1 V/m),
7. Miasto Tarnobrzeg, osiedle Piastów, rejon ul. Dąbrówki (0,42 V/m +/- 0,08 V/m),
8. Miasto Rzeszów, osiedle Gen. Andersa, rejon ul. Rudnickiego (0,41 V/m +/- 0,08 V/m).

W 2012 r. najwyższe poziomy pól elektromagnetycznych zarejestrowano w następujących miejscowościach:

1. Miasto Przemyśl, osiedle Pogórze - Zniesienie (0,43 V/m +/- 0,09 V/m),
2. Miasto Jarosław, osiedle Jagiellonów(0,45 V/m +/- 0,09 V/m)

Na pozostałych obszarach województwa poziomy pól elektromagnetycznych były niższe od progu czułości sondy pomiarowej tj. od wartości 0,4 V/m

Rys. nr 23. Lokalizacja punktów monitoringu poziomów pól elektromagnetycznych oraz wyniki badań poziomów pól elektromagnetycznych przeprowadzonych w woj. podkarpackim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o wynikach badań poziomów pól elektromagnetycznych przeprowadzonych na obszarze województwa podkarpackiego w 2011 r. – WIOŚ w Rzeszowie

5.9. PROCESY GEODYNAMICZNE

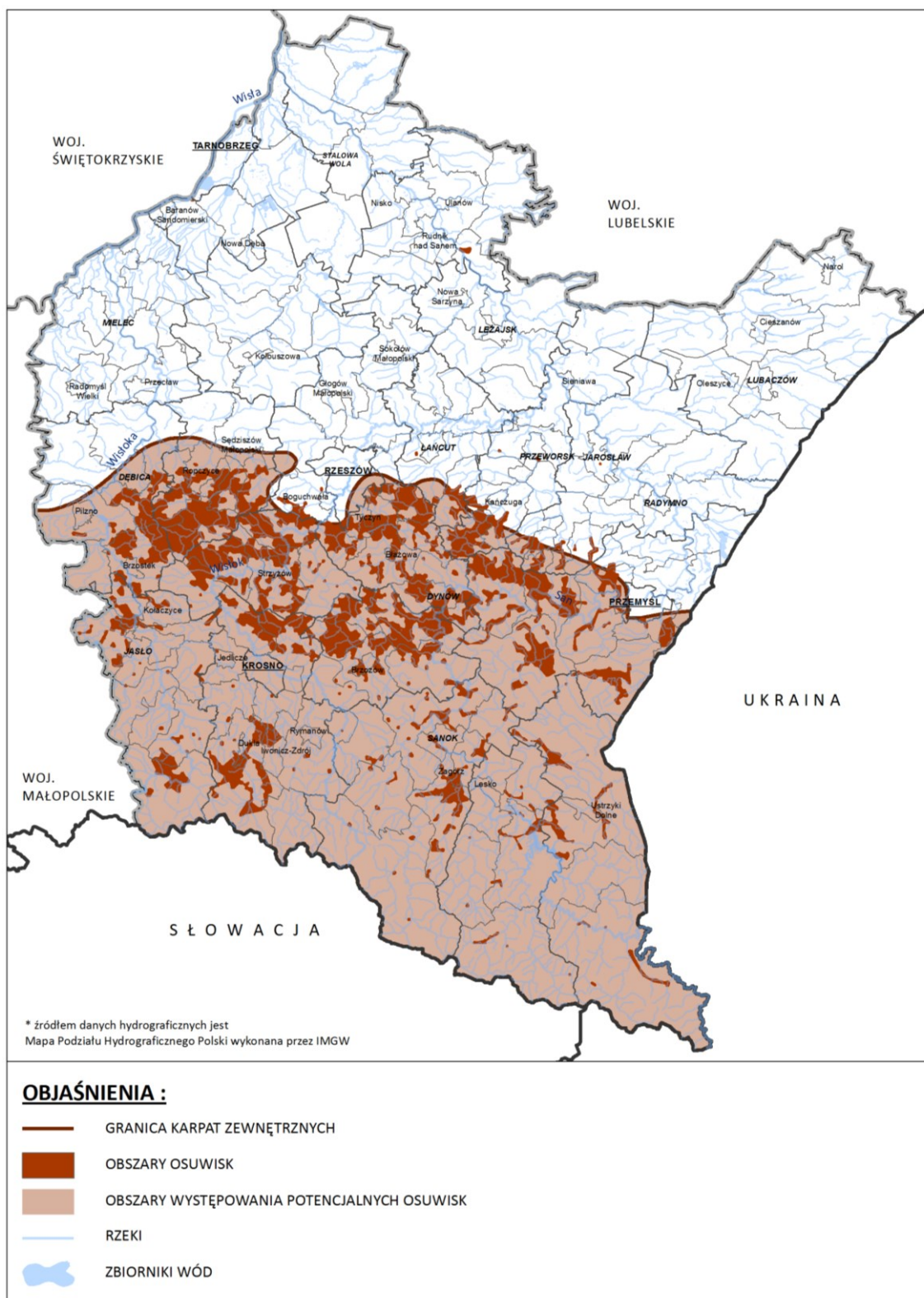
Obszar województwa podkarpackiego, w części południowej, zajmowany jest przez Karpaty fliszowe ze zróżnicowaną i złożoną budową. Wśród geologicznych jednostek strukturalnych wyróżniamy tutaj płaszczowinę magurską, dukielską, śląską, podśląską, skolską i stebnicką. W obrębie każdej z nich mogą rozwijać się ruchy masowe. Ruchy masowe, powstałe w wyniku uruchomienia procesów geodynamicznych, potocznie nazwane są osuwiskami. Powstawanie osuwisk wiąże się z utratą stabilności zbocza pod wpływem czynników zewnętrznych: naturalnych (intensywne i długotrwałe opady, ekstremalne zjawiska powodziowe) i antropogenicznych (naruszenie stabilności zboczy poprzez niewłaściwe zagospodarowanie). Gruba pokrywa zwietrzelinowa oraz obecność w podłożu wśród warstw skalnych iłów, łupków, mułowców bardzo sprzyja powstawaniu osuwisk, zwłaszcza w obszarach, gdzie warstwy przepuszczalne spoczywają na nieprzepuszczalnych, plastycznych np.: piaskowce na łupkach, pokrywy piasków i żwirów na iłach.

Osuwiska najczęściej występują w obszarach górskich i w terenach pagórkowatych o zboczach wykazujących duże nachylenie. Najbardziej narażonymi na występowanie osuwisk są zbocza o kącie nachylenia 9° - 25° , szczególnie w przedziale 9° - 14° . Mniejsze natężenie tego zjawiska zaobserwowano na zboczach nachylonych pod kątem powyżej 25° , natomiast osuwiska na stokach nachylonych poniżej 9° występują sporadycznie. Osuwiska modelują duże powierzchnie stoków albo też w ich obrębie tworzą charakterystyczne formy.

W opracowanej przez Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN „Analizie zjawisk osuwiskowych na terenie województwa podkarpackiego” stwierdzono w 2001 roku ponad 200 czynnych osuwisk. Jedną z przyczyn ich aktywności były katastrofalne opady od lipca 1997 roku, o ekstremalnych miesięcznych ilościach, intensywne opady śniegu w zimie 1999/2000, deszcze i lokalne podtopienia w marcu oraz obfite opady śniegu na początku kwietnia 2000 r. przy braku powierzchni zamrożonej. Duża ilość osuwisk zlokalizowana została w paśmie pogórzy, szczególnie na Pogórzu Strzyżowskim, Pogórzu Dynowskim i Pogórzu Przemyskim. Najwięcej osuwisk odnotowano w gminach: Dubiecko, Krzywca, Bircza, Niebylec. W obszarze Beskidu Niskiego i Bieszczadów dużą aktywność osuwisk zaobserwowano w gminach: Dukla, Lutowiska, Sanok. Powierzchniowo największe osuwiska stwierdzono na terenie gmin Łańcut i Lubenia.

W 2010 r. na przełomie maja i czerwca pod wpływem katastrofalnych opadów atmosferycznych ponownie zostały uruchomione intensywne procesy osuwiskowe. Zniszczeniu uległy budynki prywatne oraz obiekty użyteczności publicznej. Wg danych Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie zgłoszono 284 uszkodzonych lub zniszczonych budynków. Największą ich ilość stwierdzono w powiecie strzyżowskim – 103, głównie w gminach Czudec i Strzyżów. Znaczne zniszczenia odnotowano również w powiecie dębickim, rzeszowskim i jasielskim. Z informacji Starostwa Powiatowego w Strzyżowie wynika, że w 2010 r. na terenie powiatu zostało uszkodzonych ponad 400 obiektów budowlanych, zarówno prywatnych (budynki mieszkalne i gospodarcze), jak i publicznych (infrastruktura drogowa, przesyłowa, obiekty użyteczności publicznej).

Rys. nr 24. Obszary osuwiskowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Analizy zjawisk osuwiskowych na terenie województwa podkarpackiego”, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, 2001

Północna część województwa podkarpackiego (obszar Kotliny Sandomierskiej) nie posiada odpowiednich warunków do powstawania procesów osuwiskowych na dużą skalę, jest to obszar równinny, o niewielkich deniwelacjach terenu. Nie mniej jednak w „Analizie zjawisk osuwiskowych na terenie województwa podkarpackiego” z 2001 roku stwierdzono czynne osuwisko na terenie Tarnobrzega w obrębie starorzecza Wisły. Obszar osuwiskowy zlokalizowano również w pobliżu Krzeszowa na terasach utworzonych przez rzekę San, ale nie zaobserwowano jego aktywności.

W pogórskiej i górskiej części województwa istnieją liczne, duże i małe obszary starych, nieaktywnych osuwisk. I choć nie powodują one w danym momencie zagrożenia, to w sprzyjających dla siebie warunkach, np. po długotrwałych opadach atmosferycznych, mogą się uaktywnić. Ponadto w dolinach rzek lub w bezpośrednim sąsiedztwie zbiorników wodnych, w strefach brzegowych zbiorników Solina i Myczkowce występują zjawiska powierzchniowych ruchów masowych związanych z erozją rzek i abrazją (np. odpadanie).

Obszary występowania osuwisk, również potencjalnych obrazuje Rys nr 24.

Prognozowanie zjawisk osuwiskowych jest zadaniem trudnym, szczególnie w naszym klimacie umiarkowanym kontynentalno-morskim, w którym mamy do czynienia z okresami suszy lub też okresami gwałtownych deszczy, różną ich częstotliwością, długością, intensywnością, a także nieregularnością. Wszystko to powoduje, że możemy jedynie określić statystyczne prawdopodobieństwo ich wystąpienia osuwisk, ale nie dokładne miejsce zjawiska, czas i jego natężenie, które są istotne ze względów społecznych i gospodarczych. Ważnym zadaniem dla diagnozowania zagrożenia jest rejestracja nowych oraz odnawiających się osuwisk, a także prowadzenie systemu sieci monitoringu zjawisk osuwiskowych (zasięg obszarów i ich aktywność, zmiany głębokości położenia zwierciadła wód gruntowych itp.). Zgodnie z założeniem Ministra Środowiska, w Państwowym Instytucie Geologicznym w Krakowie przygotowywana jest baza danych osuwiskowych (SOPO – System Osłony Przeciwosuwiskowej) dla Karpat fliszowych i wybranych rejonów Polski.

Najlepszym przeciwdziałaniem negatywnym skutkom ruchów masowych jest wykluczenie terenów osuwiskowych spod jakiegokolwiek inwestycji oraz prowadzenie działań zabezpieczających przed dalszym niszczeniem terenu np.: drenaż stoków, odwadnianie terenu, zalesienia, o ile to możliwe i zasadne.

5.10. POWODZIE I SUSZE

Województwo podkarpackie położone jest na obszarze dorzecza Górnej Wisły z wyjątkiem zlewni rzeki Strwiąż należącej do dorzecza Dniestru. Obszar dorzecza Górnej Wisły charakteryzuje duże zróżnicowanie środowiska geograficznego, rzeźby terenu, budowy geologicznej, szaty roślinnej, klimatu i pozostającego pod ich wpływem reżimu rzek. Poziom zagrożenia powodziowego, w tym dorzeczu jest wyższy, co najmniej o 15 % od przeciętnego zagrożenia powodziowego w Polsce. W dorzeczu górnej Wisły najczęściej występują wezbrania opadowe i roztopowe, rzadziej natomiast zatorowe.

Rys. nr 25. Obszary znaczących powodzi historycznych w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wstępnej oceny ryzyka powodziowego – Mapa znaczących powodzi historycznych w woj. podkarpackiego – <http://www.kzgw.gov.pl/>

Charakterystyczne dla dorzecza Górnej Wisły jest to, że wezbrania nie obejmują całego dorzecza, a poszczególne zlewnie. W województwie podkarpackim jest około 280 tys. ha obszarów zagrożonych powodzią wywołaną wysokimi opadami lub gwałtownym topnieniem śniegu. Obszary zalewowe zlokalizowane są głównie w dolinach Wisły, Sanu, Wisłoki i Wistoka oraz ich dopływów. Ochrona przeciwpowodziowa w województwie realizowana jest głównie poprzez działania techniczne.

Na system technicznej ochrony przed powodzią składają się następujące elementy działające niezależnie lub systemie:

- środki ograniczające wielkość wezbrania – zbiorniki dużej retencji: „Solina” na rzece San, i „Besko” na rzece Wisłok, polder „Flora” oraz zbiorniki małej retencji o znaczeniu lokalnym z możliwością redukcji niewielkich wezbrań;
- środki ograniczające zasięg powodzi – wały przeciwpowodziowe zlokalizowane w dolinach Wisły i jej dopływów: Sanie, Wistoce, Trześniówce, Łęgu, Babulówce, Nowym Brniu oraz cieków niższego rzędu, o łącznej długości 634,72 km chroniące obszar o powierzchni ok. 71,5 tys. ha;
- środki ograniczające skutki powodzi na terenach przybrzeżnych – zabudowa koryt rzek i potoków.

Stan techniczny infrastruktury przeciwpowodziowej w województwie od wielu lat oceniany jest jako niezadowolający. Aktualne środki techniczne nie stanowią wystarczającego zabezpieczenia przed powodzią i często nie spełniają swej funkcji, a każda kolejna powódź ujawnia kolejne braki i niedoskonałości systemu. Skutkiem braku odpowiedniego zabezpieczenia i ochrony przed zagrożeniem powodziowym są bardzo wysokie straty i szkody powodziowe.

Tylko w 2010r. ważniejsze straty powodziowe województwie wyniosły 762 461,4 tys zł co stanowiło 17% tych strat w Polsce.

Stan techniczny obwałowań przeciwpowodziowych (głównego systemu technicznej ochrony przed wysokimi wezbraniem na terenie województwa) pomimo sukcesywnych modernizacji, na wielu odcinkach jest nadal zły. Wg danych Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Rzeszowie 275,75 km obwałowań przeciwpowodziowych wymaga modernizacji.

Występujący od lat deficyt środków finansowych nie pozwala na wykonanie pełnego zakresu prac konserwacyjnych zapewniających utrzymanie urządzeń przeciwpowodziowych w należyłym stanie technicznym (niedobór środków w 2012r. na utrzymanie wód i urządzeń melioracji wodnych podstawowych PZMiUW szacuje na kwotę ok. 20 mln zł oraz na usuwanie szkód powodziowych na ok. 15 mln zł). Niewystarczająca ilość środków uniemożliwia również wykonywanie obowiązkowych, okresowych ocen stanu technicznego obwałowań. Ważne oceny 5-cio letnie posiada 368,84 km istniejących obwałowań (stan na dzień 31-12-2011r.) oraz 13 zbiorników wodnych (stan na dzień 30-11-2011r.). Ponadto na zły stan techniczny urządzeń przeciwpowodziowych duży wpływ mają cyklicznie powtarzające się zjawiska powodziowe przyczyniające się do powstawania nowych szkód. Brak środków finansowych powoduje, że po każdej powodzi część urządzeń pozostaje

nieodbudowana. Tylko w 2010 roku w wyniku powodzi w województwie uszkodzonych zostało ok. 115 km obwałowań przeciwpowodziowych.

Istotnym elementem ochrony przeciwpowodziowej są również działania prewencyjne w zakresie informowania i edukacji społeczeństwa o zagrożeniach powodziowych. Należy do nich zaliczyć opracowania o charakterze studium ochrony przeciwpowodziowej, zrealizowane przez RZGW w Krakowie w latach 2009-2010. Dla obszaru województwa podkarpackiego w tym zakresie wykonane zostały następujące opracowania: "Określenie zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoki", "Określenie zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoka" oraz "Wyznaczenie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w zlewni Sanu, jako integralnego elementu studium ochrony przeciwpowodziowej". Opracowania te zawierają informację o zasięgach i rzędnych wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie przewyższenia (w tym prawdopodobieństwo określonych w Dyrektywie powodziowej, tj. 10, 1 i 0,2%), wyznaczoną z wykorzystaniem modelowania hydraulicznego, dla najbardziej powodziogennych rzek i potoków. W zakresie obszaru położonego w granicach województwa podkarpackiego, dotyczą one następujących cieków:

- w zlewni Wisłoki: Wisłoka, Wilsznia, Ryj, Iwielka, Szczawa, Kłopotnica, Dębownica, Ropa, Olszanka, Młynówka, Bednarka, Jasiołka, Dukietka, Jasionka, Bieździada (Bieździedza), Dębówka, Gogolówka, Kamienica, Jodłówka, Dulcza, Ostra, Grabinka, Wielopolka, Niedźwiadka, Stary Breń;
- w zlewni Wisłoka: Wisłok (od przekroju zaporowego), Pielnica, Morwawa, Lubatówka, Lublica, Stobnica, Gwoźnica, Lubcza, Strug, Czarna, Sawa, Mlecza i Mlecza Wschodnia.
- w zlewni Sanu: San od ujścia Wołosatego, Solinka, Wetlina od ujścia Wetlinki, Olszanica (Olszanka), Wańkowa (Wańkówka), Hoczewka od m. Jabłonki, Derbak od m. Bezmiechowa Górna, Osława, Osławica, Tarnawka, Płowiecki, Sanoczek od m. Sanoczki, Tyrawka, Berezka, Pilanka (Dopływ w Tyrawie Wołoskiej), P. Witryłów, Jabłonka (Stara Rzeka), Magierka, Baryczka, Łubieńka, Dynówka, Harta, Ulanka (Ostrówek), Olszówka (Pawłokoma), Dylągowa, Drohobyczka, Śliwnica (Śliwniczanka), Jawornik, Stupnica (Stopnica), Korzenicki od m. Boguszówka, Kamionka, Cisowa, Łętownianka, Dopływ z Prałkowiec, Wiar (w granicach RP), Wisznia (od granicy), Rada, Szkło (od granicy), Łęg Rokitnicki i Rokietnica, Lubaczówka (od granicy), Sołotwa, Dopływ spod Sieniawy, Błotnia, Złota I od m. Słoboda Mała, Złota II od m. Wólka Łamana, Jagódka, Trzebośnica, Rudnia, Tanew, Łada, Wirowa, Barcówka, Bukowa, Biała. Opracowania zrealizowane w latach 2009-2010 są podstawą do wykonywanych obecnie w ramach Programu Ochrony przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły, analiz programów inwestycyjnych w poszczególnych zlewniach.

Aktualnie w trakcie realizacji jest opracowanie pt. "Analiza programu inwestycyjnego w zlewni Sanu (wraz ze zlewnią Wisłoka) - termin zakończenia - styczeń 2015 r., a w najbliższych miesiącach rozpoczęta zostanie realizacja analogicznego opracowania dla zlewni Wisłoki (planowany czas realizacji: 2013-2014). Opracowania te zawierać będą m.in. diagnozę istniejącego systemu ochrony przeciwpowodziowej w zlewni, wariantowe analizy rozwiązań technicznych w zakresie ochrony przeciwpowodziowej (oparte na modelowaniu hydraulicznym), a także opracowanie prognozy oddziaływania na środowisko.

Dyrektywa Powodziowa⁷⁷ i przepisy Prawa wodnego⁷⁸ wymagają sporządzenia 4 ważnych dokumentów planistycznych, istotnych dla właściwego zarządzania ryzykiem. Są to:

- a) wstępna ocena ryzyka powodziowego (WORP) – dokument sporządzony w 2011 r.⁷⁹
- b) mapy zagrożenia powodziowego⁸⁰ i mapy ryzyka powodziowego – termin opracowania 22 grudzień 2013 r.;
- c) plany zarządzania ryzykiem powodziowym - termin opracowania grudzień 2015 r.

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi wyznaczone we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego zlokalizowane są głównie w dolinach Wisły, Sanu, Wisłoki i Wisłoka oraz ich dopływów. Wstępna ocena ryzyka powodziowego nie jednak stanowi podstawy do planowania przestrzennego, gdyż celem tego dokumentu jest wstępne zidentyfikowanie obszarów zagrożonych powodzią a nie precyzyjne wyznaczenie ich zasięgu. Dla rzek wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego zostanie wykonane matematyczne modelowanie hydrauliczne, w wyniku którego wyznaczone zostaną precyzyjne zasięgi obszarów, przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego, które będą stanowić podstawę do prowadzenia polityki przestrzennej na obszarach zagrożenia powodziowego. W ramach WORP sporządzone zostały mapy:

- a) mapa obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi dla woj. podkarpackiego;
- b) mapa znaczący powodzi historycznych dla woj. podkarpackiego;
- c) mapa obszarów, na których wystąpienie powodzi jest prawdopodobne dla woj. podkarpackim.

Do 18 marca 2011 r. obowiązywały ograniczenia w zagospodarowywaniu obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią, określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Po 18 marca zaostrożono przepisy rozszerzające zasięg ograniczeń o obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią określone przez dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w studiach ochrony przeciwpowodziowej obowiązujące na obszarach gdzie nie sporządzono planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z przepisami przejściowymi tj. art. 14 i 17 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 o zmianie ustawy Prawo wodne, oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 Nr 32 poz. 159) na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy wynikające z art. 88l ust. 1 oraz art. 40 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 18 lipca 2001 Prawo wodne (Dz.U. 2012 poz. 145 tekst jednolity). Zjawisko suszy związane jest z warunkami klimatycznymi, niewłaściwą działalnością człowieka w zakresie melioracji, odwodnień, zalesień oraz brakiem kompleksowego programu

⁷⁷ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, potocznie zwana Dyrektywą Powodziową.

⁷⁸ Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr. 239 poz. 2019, z późn. zm.)

⁷⁹ Wstępna ocena ryzyka powodziowego została opracowana w ramach projektu „Informatyczny System Osłony Kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami” (ISOK) finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Projekt realizowany jest przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej - PIB (IMGW) w konsorcjum z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej (KZGW), Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii (GUGiK), Rządowym Centrum Bezpieczeństwa (RCB) oraz Instytutem Łączności. Za przygotowanie wstępnej oceny ryzyka powodziowego odpowiedzialny jest Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej.

⁸⁰ Na obszarach, dla których istnieje studium ochrony przeciwpowodziowej sporządzone przez dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej, studium to, zgodnie z art. 14 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne i niektórych innych ustaw, zachowuje ważność do dnia sporządzenia mapy zagrożenia powodziowego.

hydrotechnicznego i agrotechnicznego w rolnictwie. Skutkiem suszy jest zakłócenie bilansu wodnego danego obszaru, które wpływa negatywnie na wegetację roślin, ogranicza możliwości wykorzystania wód powierzchniowych w gospodarce komunalnej i przemyśle. Według Ustawy Prawo wodne, ochrona przed suszą jest zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej. Powinno się ją prowadzić zgodnie z planami przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy oraz planami przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych.

W Polsce susze występują najczęściej w okresie wegetacyjnym, gdy napływa bardzo ciepłe i suche powietrze zwrotnikowe, które przynosi słoneczną pogodę z wysokimi temperaturami powietrza i niedoborem opadów. Jeśli okres ten poprzedzony jest opadami mniejszymi od przeciętnych, zjawisko suszy może się pogłębić. Występowanie susz nie jest regularne i w ostatnich dwudziestu pięciu latach częstość występowania susz podobnie, jak i innych ekstremalnych zjawisk meteorologicznych w Polsce zwiększyła się. Na terenie województwa podkarpackiego nierównomierne rozłożenie naturalnych zasobów wodnych i niewystarczająca retencja zbiornikowa w stosunku do potrzeb ludności i gospodarki, powodują zwiększenie negatywnych skutków zjawiska suszy.

W okresie ostatnich 10 lat na terenie województwa podkarpackiego najbardziej dotkliwa susza wystąpiła w 2003 r. Badania przeprowadzone przez RZGW Kraków⁸¹ w celu rozpoznania zjawiska suszy w 2003 r. wykazały, że spośród 159 gmin z terenu województwa podkarpackiego 119 gmin zgłosiło wystąpienie zjawiska suszy. Z danych gmin wynika, że 39% powierzchni województwa zostało dotknięte suszą oraz ok. 9% mieszkańców poszczególnych gmin okresowymi brakami wody przeznaczonej do spożycia. Niemal na całym obszarze województwa zaobserwowano znaczne obniżenie poziomu wody w ciekach, zanik mniejszych cieków oraz obniżenie poziomu zwierciadła wód gruntowych.

Do oceny zagrożenia suszą na gruntach rolnych został utworzony system monitoringu skutków suszy rolniczej (SMSR), uwzględniający klimatyczny bilans wodny (KBW) i zmienność przestrzenną warunków glebowych. System Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce prowadzi na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy w Puławach (IUNG-PIB). System ma za zadanie wskazać obszary, na których potencjalnie wystąpiły straty spowodowane warunkami suszy dla upraw w Polsce. W 2010r. i 2012r. na obszarze województwa podkarpackiego nie stwierdzono zagrożenia wystąpienia suszy rolniczej⁸², natomiast w 2011r. jako obszary zagrożone wskazano gminy powiatu lubaczowskiego (gminę Narol oraz gminę Cieszanów (obszar wiejski) w terminie od 11 kwietnia do 10 czerwca.

W województwie podkarpackim brak jest kompleksowych programów przeciwdziałania skutkom suszy oraz planów przeciwdziałania skutkom suszy.

⁸¹ „Zjawisko suszy na obszarze działania RZGW w Krakowie w 2003 roku”- RZGW Kraków – 01-2004r. - <http://www.krakow.rzgw.gov.pl>

⁸² System monitoringu suszy rolniczej - <http://www.susza.iung.pulawy.pl>

5.11. ODPADY

Za odpady uznaje się każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do których pozbycia się jest obowiązany (art. 3.1.6 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. 2013 nr 0 poz. 21).

Gospodarka odpadami w województwie podkarpackim prowadzona jest zgodnie z Polityką ekologiczną państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016⁸³, z Krajowym planem gospodarki odpadami 2014⁸⁴, Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego⁸⁵ oraz z obowiązującymi aktami prawnymi z zakresu gospodarki odpadami. Znowelizowana w 2011r. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach, wskazuje iż zarząd województwa opracuje plan gospodarki odpadami, który podlega aktualizacji nie rzadziej niż co 6 lat. Dotyczy on odpadów wytworzonych na obszarze województwa oraz przywożonych na jego obszar, w tym odpadów komunalnych, odpadów ulegających biodegradacji, odpadów opakowaniowych i odpadów niebezpiecznych (art.34 ustawy o odpadach).

Odpady komunalne to odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Źródłami ich wytwarzania są gospodarstwa domowe oraz obiekty infrastruktury takie jak: handel, usługi i rzemiosło, szkolnictwo, przemysł w części „socjalnej”, obiekty turystyczne, targowiska i inne.

Według danych w Wojewódzkim Systemie Odpadowym (WSO) w 2011r. wytworzono w województwie podkarpackim ogółem 3,7 mln Mg odpadów z grup 1-19. Jest to znacznie więcej (o 1,6 mln Mg) niż w roku 2010. a wynika to z prowadzenia prac budowlanych związanych z realizacją inwestycji drogowych w województwie.

Z ogólnej masy odpadów przemysłowych najwięcej, aż 62% pochodzi z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej, a po około 10 % przypada na odpady z procesów termicznych oraz odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków. Wytworzone odpady były w zdecydowanej większości zagospodarowane na terenie województwa. W 2011r. odzyskowi poddano 71% odpadów natomiast unieszkodliwieniu niecałe 4 %..

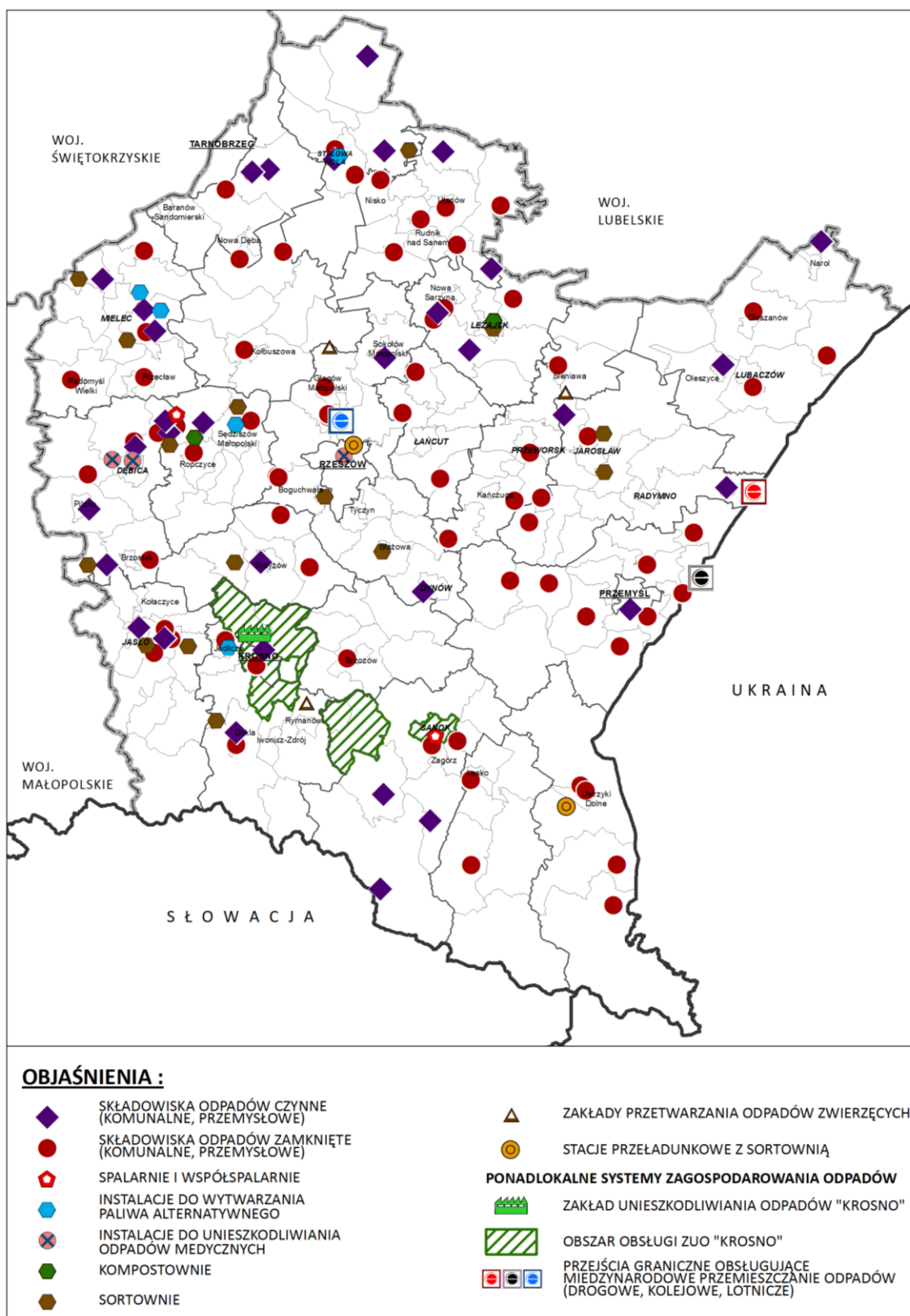
W całkowitej masie wytworzonych odpadów przemysłowych znajdowało się ok. 2% odpadów niebezpiecznych, powstałych głównie w związku z pracami budowlanymi i remontowymi 20%.

⁸³ „Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016” przyjęta uchwałą Sejmu RP z 2009 r. MP. Nr 34, poz. 501),

⁸⁴ „Krajowy plan gospodarki odpadami 2014” (Kpgo 2014) uchwalony przez Radę Ministrów Uchwałą Nr 217 z dnia 24 grudnia 2010 r. (M.P. Nr 101, poz. 1183,

⁸⁵ „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego przyjęty został uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego nr XXIV/409/12 z dnia 27 sierpnia 2012r.

Rys. nr 26. Gospodarka odpadami w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie WPGO, 2012 r.

Na terenie województwa podkarpackiego w 2011r. wytworzono szacunkowo 537,8 tys. Mg odpadów, z czego najwięcej było odpadów takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych (łącznie 34,8%) oraz odpadów kuchennych i ogrodowych (32,8%). Wg danych GUS zorganizowanym zbieraniem odpadów komunalnych objętych było w województwie 81% mieszkańców. W 2011r. zebrano łącznie 377 tys. Mg odpadów komunalnych, z czego 286 tys. Mg zostało zdeponowane na składowiskach, co stanowiło 75,9% masy odpadów zebranych.

Na koniec 2011 roku w województwie podkarpackim funkcjonowało 18 sortowni przetwarzających odpady komunalne i opakowaniowe, w tym 10 sortowni odpadów z selektywnej zbiórki, 5 sortowni odpadów z selektywnej zbiórki i odpadów zmieszanych oraz 3 sortownie wyłącznie odpadów zmieszanych o łącznych nominalnych mocach przerobowych 212,4 tys. Mg/rok.

Biorąc pod uwagę, że w województwie wytworzono w 2011 roku ok. 505 tys. Mg odpadów komunalnych zmieszanych (bez odpadów wielkogabarytowych) należy uznać, że istniejące moce przerobowe były niewystarczające.

5.12. POWAŻNE AWARIE I BOMBY EKOLOGICZNE

Rozwój gospodarczy i postępujący za tym rozwój technologii przemysłowych sprawia, że wzrasta zagrożenie chemiczne, pożarowe, techniczne, ekologiczne. Corocznie zwiększa się zarówno ilość niebezpiecznych substancji chemicznych przechowywanych i wytwarzanych w zakładach, jak również transportowanych po drogach i trasach kolejowych. Działania związane z zapobieganiem poważnym awariom i ograniczanie ich skutków dla ludzi i środowiska naturalnego regulowane jest na terenie Unii Europejskiej przez dyrektywy wspólnoty Europejskiej⁸⁶.

Do ochrony środowiska przed poważnymi awariami zobowiązani są zarówno prowadzący zakłady, stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii, dokonujący przewozu substancji niebezpiecznych, jak również organy administracji. Kompetencje i sposób przeciwdziałania poważnym awariom, instrumenty prawne służące przeciwdziałaniu poważnej awarii przemysłowej, obowiązki prowadzącego zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia awarii przemysłowej określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902 z późn. zm.), która nakłada na Państwową Straż Pożarną obowiązki w zakresie zapobiegania poważnym awariom i współdziałania, w tym zakresie z innymi jednostkami. Zgodnie z art. 260 ww. ustawy w celu zapobiegania, zwalczania i ograniczania skutków awarii przemysłowej opracowuje się wewnętrzny i zewnętrzny plan operacyjno-ratowniczy, który zawiera:

- 1) zakładane działania służące ograniczeniu skutków awarii przemysłowej dla ludzi i środowiska;
- 2) propozycje metod i środków służących ochronie ludzi i środowiska przed skutkami awarii przemysłowej;

⁸⁶ Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 96/82/WE (SEVESO II) z 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi wraz zmieniającą Dyrektywą 2003/105/WE z dnia 16 grudnia 2003 r. i Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 96/82/WE (SEVESOII) z 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi. Dnia 16 grudnia 2003 r. została wydana poprawka/uzupełnienie w postaci Dyrektywy 2003/105/WE.

- 3) informację o występujących zagrożeniach, podjętych środkach zapobiegawczych i o działaniach, które będą podjęte w przypadku wystąpienia awarii przemysłowej, przedstawianą społeczeństwu i właściwym organom Państwowej Straży Pożarnej, wojewodzie, wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska, staroście, wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
- 4) wskazanie sposobów usunięcia skutków awarii przemysłowej i przywrócenia środowiska do stanu poprzedniego, a w przypadku gdy nie jest to możliwe – określenie zabiegów, których celem jest rekultywacja;
- 5) wskazanie sposobów zapobiegania transgranicznym skutkom awarii przemysłowej.

Potencjalne źródło zagrożeń stanowią zakłady przemysłowe oraz obiekty przerabiające i magazynujące TSP (Toksyczne Środki Przemysłowe). Corocznie przez Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej aktualizowany jest rejestr substancji niebezpiecznych, znajdujących się w zakładach zlokalizowanych na obszarze województwa. W wyniku kontroli aktualizowany jest rejestr potencjalnych sprawców awarii przemysłowych.

W 2011 r. do grupy zakładów o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej zaliczono 12 zakładów, natomiast do grupy zakładów o zwiększonym ryzyku zaliczono 12 zakładów.⁸⁷ W styczniu 2012 r. Podkarpacki Komendant Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie podał informację o zakładach z grupy o zwiększonym i dużym ryzyku, które zlokalizowane w niedużej odległości od siebie mogą zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki. Do zakładów tych zaliczone zostały: Zakłady Chemiczne „Organika – Sarzyna” S.A., Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o., Zakład Chemiczny „Silikony Polskie” Sp. z o.o., ORION Engineered Carbons Sp. z o.o., LOTOS Jasło S.A (Rys. nr 20). Aktualnie na terenie województwa podkarpackiego nie ustanowiono żadnych obszarów ograniczonego użytkowania od istniejących zakładów dużego i zwiększonego ryzyka. Nie planuje się również budowy nowych obiektów podlegających wymaganiom Dyrektywy Seveso II wynikających z realizacji inwestycji celu publicznego.

W zakładach dużego i zwiększonego ryzyka utrzymywane są wysokie standardy bezpieczeństwa, dlatego od 2003 r. na terenie województwa podkarpackiego nie było przypadku poważnej awarii. Dlatego od 2003 r. na terenie województwa podkarpackiego nie było przypadku poważnej awarii. Jednak w 2011 r. w miejscowości Boratyn (gm. Chłopice) doszło do poważnej awarii związanej z emisją gazu ziemnego. Do zdarzenia doszło prawdopodobnie w wyniku nacisku na grunt hałdy kruszywa używanego przy budowie autostrady A4 w miejscu przebiegu gazociągu relacji Granica Państwa – Jarosław. Zagrożenie zostało zlikwidowane. W tym samym roku nie odnotowano jednak zdarzeń o znamionach poważnych awarii. W latach ubiegłych corocznie jednak odnotowywane były przypadki zdarzeń o znamionach poważnych awarii, głównie związane z transportem substancji niebezpiecznych. Substancje niebezpieczne transportowane są głównie drogami krajowymi i wojewódzkimi oraz międzynarodową magistralą kolejową E30. Materiały jądrowe, źródła

⁸⁷ Na podstawie „Sprawozdania z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej za 2010 r.”

promieniowania i urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe mogą być wwożone na terytorium województwa przez 3 przejścia graniczne z Ukrainą: przejścia drogowe w Korczowej i Medyce oraz przejście kolejowe w Przemyślu⁸⁸. Na wszystkich przejściach granicznych wprowadzono kontrolę chemiczno-radiometryczną (ekologiczną) osób i towarów.

W przypadku zdarzenia znacznych rozmiarów lub wymagającego użycia większej ilości sprzętu specjalistycznego, działania ratownicze prowadzone są przez specjalistyczne grupy ratownictwa chemicznego (m.in. utworzone na bazie Jednostki Ratowniczo – Gaśniczej PSP w Nowej Sarzynie, oraz Jednostki Ratowniczo – Gaśniczej PSP Nr 2 w Rzeszowie). Od kilku lat poziom zagrożenia chemiczno-ekologicznego województwa podkarpackiego jest podobny i dotyczy 15 – 30 zdarzeń rocznie. Zdarzenia o charakterze poważnych awarii powodowały niewielkie skutki dla środowiska, a najbardziej zagrożonym komponentem były wody powierzchniowe płynące i wody podziemne.

Problemem ekologicznym o dużej skali potencjalnego oddziaływania na środowisko i zdrowie ludzi są „bomby ekologiczne”⁸⁹ zlokalizowane w północno-wschodniej części województwa:

- stawy osadowe odpadów poprodukcyjnych Huty Stalowa Wola S.A., stanowiące zagrożenie dla Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425: Dębica - Stalowa Wola - Rzeszów, z powodu ich lokalizacji na przepuszczalnych piaskach, umożliwiających migrację zanieczyszczeń, zwłaszcza metali ciężkich i innych czynników agresywnych oraz zagrożenie dla dwóch ujęć wody zlokalizowanych w odległości do 3 km od stawów;
- zasoby wodne wydzielone z Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425: Dębica- Stalowa Wola – Rzeszów, dla Zakładu Produkcji Wody Sp. z o.o. w Nowej Dębie, stanowiące źródło zaopatrzenia w wodę do picia ludności miasta i gminy Nowa Dęba, w których stwierdzono zanieczyszczenie trichloroetenem i tetrachloroetenem.

Zestawienia „bomb ekologicznych” sporządza Główny Inspektor Ochrony Środowiska (GIOŚ). GIOŚ stworzył 2 wykazy „bomb ekologicznych” – listę bomb ekologicznych, które znajdują się na terenach należących do państwa i nie posiadających gospodarza, oraz listę konkretnych zakładów, które mogą zwrócić się do NFOŚiGW o pomoc finansową na usunięcie niebezpiecznych substancji.

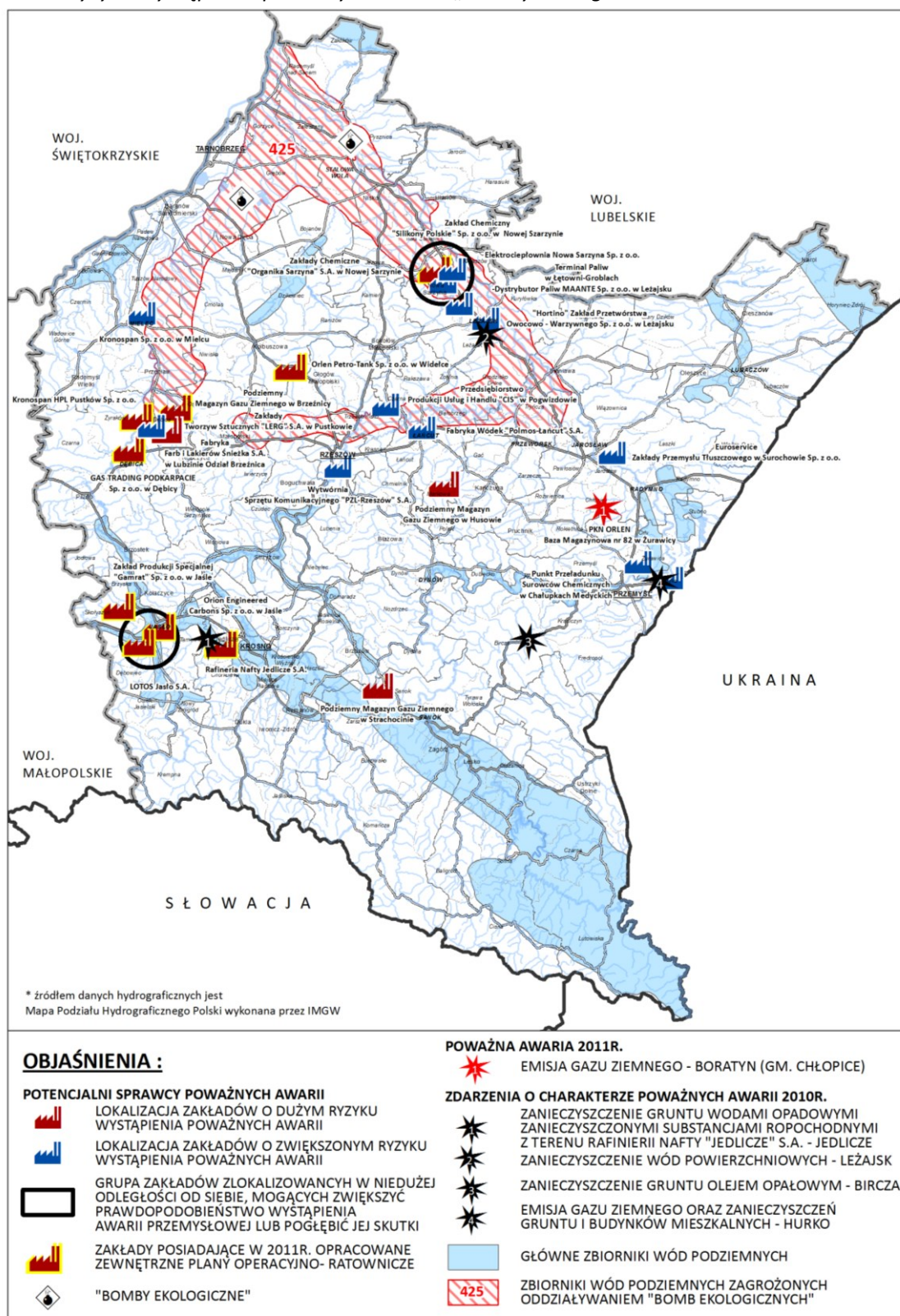
Środki finansowe na rekultywację terenów są niewystarczające, dlatego przyjęto, że aby być „bombą ekologiczną” zasługującą na rewitalizację i pomoc finansową, trzeba się samemu zgłosić do GIOŚ, który po rozpatrzeniu wniosku może wpisać obiekt do wykazu

Lokalizację poważnych awarii, oraz bomb ekologicznych, przedstawia Rys. nr 27.

⁸⁸ Na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 kwietnia 2011 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, przez które mogą być wwożone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i wywożone z tego terytorium materiały jądrowe, źródła promieniotwórcze, urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe (Dz.U. Nr 89, poz.513)

⁸⁹ Odpady niebezpieczne stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska określane są jako „bomby ekologiczne”. Uwolnienie substancji toksycznych do środowiska ma charakter incydentalny.

Rys. nr 27. Ryzyko wystąpienia poważnych awarii i „bomby ekologiczne”

Źródło: Opracowanie własne na podst. Infor. przekazanych przez Komendę Wojewódzką PSP w Rzeszowie, 2013r. oraz <http://www.podkarpacie.straz.pl/> i Rejestru zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii w 2011 r., GIOŚ

5.13. TERENY ZDEGRADOWANE I ZDEWASTOWANE

Grunty zdewastowane i zdegradowane, wymagające rekultywacji na terenie województwa zajmują 1762ha⁹⁰, co stanowi niespełna 2,75% ogółu tego rodzaju gruntów w Polsce. Największy udział w tej powierzchni mają grunty zdewastowane, stanowiąc blisko 94,5% powierzchni ogólnej wymagającej rekultywacji. Zdecydowanie przeważają grunty zdewastowane w wyniku górnictwa i kopalnictwa surowców innych niż energetyczne (88,9%). Są to głównie tereny poeksploatacyjne górnictwa siarkowego w rejonie tarnobrzeskim. Na terenie powiatu tarnobrzeskiego grodzkiego i ziemskiego znajduje się ponad 50% wszystkich gruntów zdewastowanych w województwie. Powierzchnia terenów zdewastowanych w wyniku kopalnictwa siarki zmniejszyła się na przestrzeni lat 1994 - 2011 o blisko 80%, na skutek zrehabilitowania, zagospodarowania i przekazania gruntów do użytkowania.

Województwo podkarpackie pod względem powierzchni gruntów wymagających rekultywacji zajmuje 15 miejsce w kraju (wg stanu na koniec 2011r.)

Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji na terenie województwa ulega corocznemu, sukcesywnemu zmniejszaniu. Jedynie w roku 2009 w stosunku do roku 2010 tendencja ta uległa krótkotrwałej zmianie. W roku 2010 powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji zwiększyła się o ponad 5% w stosunku do roku 2009, przede wszystkim w zakresie gruntów zdewastowanych. Było to prawdopodobnie wynikiem intensyfikacji eksploatacji piasków i żwirów, surowców wykorzystywanych przy budowie dróg.

W ciągu roku 2011 zostało zrehabilitowane blisko 251ha gruntów, z czego zagospodarowano na cele rolnicze 237ha i na cele leśne 10ha. Zagospodarowaniu w ciągu roku 2011 podlegało ogółem 216ha gruntów, w tym na cele rolnicze 208ha i leśne 4ha.

Największe przeobrażenia bezpośrednie i pośrednie, związane z naruszeniem pierwotnych warunków przyrodniczych na powierzchni około 5000 ha wiązały się z odkrywkową i otworową eksploatacją siarki, która dodatkowo powodowała zmiany chemizmu wód podziemnych i powierzchniowych, zanieczyszczenie i zakwaszenie gleb siarką, osiadanie gruntów, naruszenie górotworu i negatywny wpływ na siedliska przyrodnicze na terenach przyległych.

Otworowe kopalnie siarki (Kopalnia Siarki Jeziórko w powiecie tarnobrzeskim, Kopalnia Siarki Basznia w powiecie lubaczowskim) i odkrywkowa Kopalnia Siarki Machów na terenie tarnobrzeskiego powiatu grodzkiego i ziemskiego zostały postawione w stan likwidacji w latach 1994 – 2002. Jednak ze względu na skalę przekształceń i dewastację środowiska, złożoność procesów likwidacyjnych i rekultywacyjnych oraz wymagane ogromne nakłady finansowe ich rekultywacja postępuje sukcesywnie, jest istotnie zaawansowana, lecz nadal nie została ostatecznie zakończona. Niemniej należy zauważyć, iż efekty ekologiczne są znaczące, a prace likwidacyjne zasadniczo są finalizowane. Podstawę prowadzenia prac likwidacyjno-rekultywacyjnych stanowi zaktualizowany „Program likwidacji zakładów górniczych Kopalni Siarki Machów S.A. na lata 2008-2013”. Zadania te w obszarze Tarnobrzeg – Piaseczno, Jeziórko i Basznia były realizowane przez spółkę akcyjną Kopalnia Siarki „Machów” S.A. Ponadto na terenie Kopalni Jeziórko na części terenu rekultywację prowadzi KiZPS „Siarkopol” w likwidacji. Obecnie (2012 rok) likwidacja kopalń jest kontynuowana przez te same

⁹⁰ Stan na koniec-2011 roku wg danych GUS „Ochrona Środowiska” Warszawa 2012

firmy w tych samych obszarach za wyjątkiem obszaru Basznia, gdzie planowana jest reaktywacja kopalni.

W wyniku przeprowadzonych prac rekultywacyjnych uzyskano zdecydowaną poprawę warunków środowiska, jednak nie wszystkie zagrożenia zostały całkowicie wyeliminowane. Do Wisły nadal odprowadzane są zasolone wody kopalniane, pochodzące z odwodnienia wyrobiska w Machowie, w ilości ograniczonej o blisko 90% w stosunku do okresu eksploatacji. Nadal funkcjonuje instalacja oczyszczania wód złożowych oraz klarownik wód złożowych o pow. 28ha w Tarnobrzegu – Ocicach. Proces odprowadzania wód do Wisły zostanie zaniechany z chwilą zakończenia rekultywacji i wyłączenia odwadniania. Termin wyłączenia systemu odwadniania i zakończenia prac likwidacyjnych w Machowie jest przewidziany na koniec roku 2013, z uwagi na rozpoczęcie likwidacji wyrobiska „Piaseczno”, położonego po drugiej stronie rzeki Wisły na terenie gminy Łoniów (woj. świętokrzyskie). Oba sąsiadujące ze sobą wyrobiska znajdują się w obrębie tych samych formacji geologicznych, a wzajemne powiązanie hydrogeologiczne przesądza o konieczności równoczesnej ich likwidacji. Dla Kopalni Siarki Machów przyjęto wodno – rekreacyjny kierunek rekultywacji, z budową zbiornika w wyrobisku oraz zagospodarowaniem rekreacyjnym jego otoczenia. W efekcie zakończenia prac w wyrobisku powstał zbiornik wodny o powierzchni ponad 500 ha (w tym lustro wody 455 ha) z przeznaczeniem dla celów rekreacyjnych. Wiosną 2009 roku zakończono proces napełniania zbiornika wodą z Wisły.

Aktualnie w największym stopniu zaawansowana jest likwidacja kopalni odkrywkowej w Tarnobrzegu – Machowie. Dla terenów pokopalnianych został uchwalony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (w opracowaniu zmiana m.p.z.p.) określający zagospodarowanie zbiornika i terenów przyległych dla celów rekreacyjnych. W związku z zakończeniem ważnego etapu rekultywacji istotne stało się rozwiązanie kwestii administratora (czy właściciela) zbiornika i terenów przyległych. W dniu 23 lipca 2012 roku została zawarta umowa pomiędzy Ministrem Skarbu Państwa a gminą Tarnobrzeg dotycząca nieodpłatnego przejścia 100% akcji Kopalni Siarki Machów S.A., czego efektem jest komunalizacja terenów pokopalnianych. Już w roku 2010 zbiornik, któremu nadano nową nazwę Jezioro Tarnobrzesckie, po części został udostępniony do celów rekreacyjnych. Na około 6 – hektarowej działce, będącej własnością samorządu miasta została urządzona plaża wraz z podstawową infrastrukturą. Całkowite udostępnienie do wykorzystania rekreacyjnego i zagospodarowania otoczenia (zniesienie Terenu Górniczego), może nastąpić z chwilą zakończenia procesu odwadniania, uwarunkowanego zakończeniem rekultywacji w Piasecznie, co jest przewidziane na koniec roku 2013.

Rekultywacja terenów po otworowej eksploatacji siarki w Jeziórku wykonywana jest w oparciu o opracowane odrębne projekty techniczne dla każdego z pól eksploatacyjnych i przebiega w cyklu 5–letnim, stąd poszczególne tereny pokopalniane znajdują się w różnej fazie zaawansowania prac. Dla terenów poeksploatacyjnych został przyjęty leśno – ekologiczny kierunek rekultywacji. Zabiegi rekultywacyjne są zróżnicowane w zależności od stopnia degradacji terenu. Obejmują fazę techniczną (likwidacja uzbrojenia, plantowanie, niwelacja terenu, formowanie zbiorników wodnych), fazę biologiczną (nawożenie gleby, wysiew mieszanek testowych) i fazę zagospodarowania terenu (nasadzenie drzew i krzewów). Tereny Kopalni „Jeziórko” są zrekultywowane w ok. 80% i przekazywane sukcesywnie na rzecz samorządu lokalnego gminy Grębów. Rada Gminy uchwaliła

zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego "Jeziórko IV", polegające na wprowadzeniu na terenach przeznaczonych w planie do rekultywacji (ponad 560ha), nowego zagospodarowania: leśnego, wodnego, rekreacyjnego i usługowo – produkcyjnego. Planowany termin zakończenia procesu likwidacyjnego to koniec roku 2015.

Rekultywacja terenów po otworowej Kopalni Siarki Basznia, mającej zdecydowanie mniejszy zasięg znaczącego negatywnego oddziaływania (powierzchnia kopalni wynosiła ok. 20 – 30 ha) została zrealizowana w ok. 30%. Zostały wykonane prace eliminujące największe zagrożenia dla środowiska. Końcem roku 2011 Kopalnia Siarki „Machów” S.A. zbyła tereny kopalni na rzecz inwestora, planującego wznowienie eksploatacji siarki rodzimej. Obowiązek rekultywacji terenów poeksploatacyjnych (istniejących i przyszłych) spoczywa na nowym właścicielu.

Na obszarze województwa do chwili obecnej istnieją pozostałości po wydobyciu ropy naftowej z końca XIX i początku XX oraz lat powojennych. Są to kopanki – doły kopane po wydobyciu ropy naftowej o głębokości 4 – 60m, często posiadające drewniane ocembrowanie. Obiekty te wymagają likwidacji i rekultywacji terenu z uwagi na zagrożenia jakie stwarzają dla środowiska szczególnie wodnego, glebowego i biotycznego oraz niebezpieczeństwo (kopanki występujące w terenie górzystym, zalesionym). Historyczne kopanki często uaktywniają się, gdyż zostały wykonane w miejscach naturalnego wypływu ropy naftowej. W sytuacjach takich występują wycieki ropy naftowej przenikające do warstw wodonośnych i na powierzchnię terenu (kopanki zasypane) powodując skażenie gleb i wód węglowodorami. Na obszarze województwa zinwentaryzowano 151 kopanek na terenach gmin karpackich: Chorkówka, Dukla, Haczów, Czarna, Brzozów i Ustrzyki Dolne⁹¹. Część obiektów znajduje się w obrębie istniejących obszarów górniczych i jest likwidowana przez Polskie Górnictwo Nafty i Gazu w Warszawie O/Sanok . W latach 2006 -2009 zlikwidowano 115 kopanek. Likwidacji podlegały w pierwszej kolejności kopanki stwarzające największe zagrożenia tj. kopanki z wypływami ropy naftowej, zlokalizowane na posesjach, polach uprawnych, w pobliżu cieków oraz posiadające duże głębokości. Niemniej część kopanek znajduje się na gruntach prywatnych i terenach Lasów Państwowych poza aktualnymi obszarami górniczymi, stąd wskazana jest ich likwidacja ze środków publicznych.

Wskazuje się na potrzebę ponownej inwentaryzacji kopanek z określeniem obiektów wymagających pilnej likwidacji ze względu na zagrożenia dla środowiska, część z nich wymaga zabezpieczenia ponieważ stanowi dziedzictwo techniczne początków tworzenia się i rozwoju polskiego górnictwa i przemysłu naftowego.

Tereny wymagające rekultywacji (przywrócenia im wartości użytkowych i nadania innych funkcji pełnionych przez powierzchnię ziemi), obejmują oprócz terenów zdegradowanych w wyniku działalności górniczej, tereny gdzie wystąpiły zmiany naturalnego ukształtowania, tereny zdegradowane w wyniku składowania odpadów (składowiska wyłączane ze eksploatacji), tereny

⁹¹ Źródło: Inwentaryzacja i sposoby likwidacji istniejących kopanek, służących na przełomie XIX i XX wieku do wydobywania ropy naftowej. Stowarzyszenie Naukowe im. S. Staszica w Krakowie. Kraków listopad 2002r – opr. na zlecenie Ministra Środowiska.

poprzemysłowe oraz tereny szkód powstałych w powierzchni ziemi⁹² (zanieczyszczenie preparatami, substancjami i mikroorganizmami gleby lub ziemi wiążące się z przekroczeniem standardów ziemi i gleby⁹³). Obowiązek prowadzenia rejestrów szkód w środowisku, w tym szkód powstałych w powierzchni ziemi należy do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Wg stanu na 2011 rok w rejestrze prowadzonym przez GIOŚ na terenie województwa znajduje się 9 szkód powierzchni ziemi i gleby, z których 5 podlega długoterminowym działaniom naprawczym. W przypadku powstania szkody w powierzchni ziemi obowiązek przeprowadzenia działań naprawczych należy do podmiotu odpowiedzialnego za powstanie szkody. Warunki przeprowadzenia działań naprawczych uzgadniane są z RDOŚ w drodze decyzji.

Organem właściwym do działania w odniesieniu do rekultywacji i zagospodarowania gruntów rolnych i leśnych jest starosta⁹⁴, co dotyczy gruntów zdegradowanych, lecz niezanieczyszczonych preparatami, substancjami i mikroorganizmami.

Zagadnienia związane z ochroną powierzchni ziemi oraz naprawą jej stanu, czyli rekultywacją są obecnie regulowane w przepisach kilku ustaw tj. w ustawie o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawie Prawo ochrony środowiska, w ustawie o szkodach w środowisku i ich naprawie, w ustawie z dnia 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 100 poz. 1085) oraz w aktach wykonawczych wydanych na ich podstawie z czego wynikają różne wątpliwości interpretacyjne, jak i wykonawcze. Przygotowywany projekt zmiany ustawy Prawo ochrony środowiska oraz projekt doprecyzowania zapisów innych ustaw w kwestii ochrony powierzchni ziemi i rekultywacji pozwoli na uporządkowanie systemu ochrony powierzchni ziemi. Między innymi uregulowane zostaną kwestie rekultywacji terenów zdegradowanych w przeszłości, dla których nie jest możliwe ustalenie podmiotu odpowiedzialnego za rekultywację. Daje to szansę przeprowadzenia likwidacji i rekultywacji występujących na terenie województwa kopanek, tych stwarzających istotne zagrożenia i położonych poza aktualnymi obszarami górniczymi Polskiego Górnictwa Nafty i Gazu.

5.14. ZANIECZYSZCZENIA TRANSGRANICZNE

5.14.1. INFORMACJE OGÓLNE

Na rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń transgranicznych wpływa położenie województwa podkarpackiego (w sąsiedztwie Ukrainy i Słowacji). Czynnikiem determinującym rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń są przede wszystkim rzeźba terenu, klimat, szata roślinna oraz lokalizacja emitora i jego sposób oddziaływania na otoczenie. Naturalna bariera jaką tworzy pasmo Karpat w południowej części województwa (Beskid Niski, Bieszczady) w znacznym stopniu uniemożliwia napływ zanieczyszczeń ze Słowacji. Większe znaczenie dla rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń będzie mieć

⁹² Zagadnienia te reguluje ustawa z dnia 17 kwietnia 2007 roku o szkodach w środowisku i ich naprawie (Dz.U. z 2007 roku Nr 75 poz. 493).

⁹³ Standardy jakości ziemi i gleby określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz.U. z 2002 roku Nr 165 poz. 1359) wydane na podstawie ustawy z 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232)

⁹⁴ Ustawa z dnia 3 lutego 1995r o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U.z 2004r Nr.121 poz. 1266 z późn, zm.).

sąsiedztwo Ukrainy. W tym przypadku Karpaty niejako wyznaczają kierunek przemieszczania się zanieczyszczeń z zachodu na wschód lub odwrotnie, w zależności od istniejącego układu barycznego. Współpraca transgraniczna ze stroną Słowacką i Ukraińską w dziedzinie ochrony środowiska prowadzona jest głównie w zakresie monitoringu stanu środowiska i jego zagrożeń w obszarze transgranicznym oraz ochrony przyrody.

5.14.2. TRANSGRANICZNE ZANIECZYSZCZENIA WÓD POWIERZCHNIOWYCH

Położenie geograficzne województwa sprawia, że część zasobów wodnych narażona jest na oddziaływanie transgranicznych zanieczyszczeń. Dotyczy to rzek przepływających przez polsko – ukraińską granicę takich jak: Szkło, Wisznia, Wiar, Lubaczówka – prawobrzeżnych dopływów Sanu oraz rzeki Strwiąż należąca do zlewni Dniestru, wpływająca na teren Ukrainy w okolicach Krościenka. Rzeki te przepływają przez tereny osadnicze i poprzemysłowe, ich źródłem zanieczyszczeń są:

- dla rzeki Wiar – prowadzona działalność gospodarcza w miejscowości Niżankowice (po stronie ukraińskiej) oraz ścieki bytowo-gospodarcze miasta Przemyśla (po stronie polskiej),
- dla rzeki Wisznia – awaryjne zrzuty ścieków z Grodka, Sudowej Wiszni, Mościsk, przejścia granicznego w Szeginiach, awarie rurociągów ropy naftowej, duże bazy produktów ropopochodnych w Sudowej, Wiszni i Mościskach, zdarzenia z udziałem substancji niebezpiecznych na drodze międzynarodowej Przemyśl – Lwów,
- dla rzeki Szkło – ścieki komunalne m.in. z miejscowości Szkło, Jaworów, Krakowiec, awarie lub rozszczelnienia ropociągów oraz zbiorników produktów naftowych, składowisko siarki na terenie Państwowego Przedsiębiorstwa Górniczo – Chemicznego „Siarka” w Jaworowie, a także zasolone wody wypływające ze zbiornika Jaworowskiego, powstałego w wyniku rekultywacji wyrobiska, awaryjne zrzuty wód kopalnianych (tym wód kopalnianych Wiżomlańskiego Kopalnictwa Gazowego),
- dla rzeki Lubaczówki – zanieczyszczenia pochodzące z górniczego pola siarkowego „Niemirów” zlokalizowanego ok. 0,5km od granicy państwa, na którym dochodzi do zapadania się gruntu, powstawania w tych miejscach jezior różnej wielkości i głębokości, a po intensywnych opadach możliwe przedostawanie się związków siarki do wód płynących,
- dla rzeki Strwiąż – ścieki komunalne z Ustrzyk Dolnych i ścieki z miejscowości położonych wzdłuż rzeki (Strwiąż, Brzegi Dolne, Krościenko) oraz zanieczyszczenia jakie mogą powstawać w wyniku eksploatacji złóż ropy naftowej w miejscowości Łodyna.

Na mocy umowy z dnia 10 października 1996 r. między Rządem RP i Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych oraz ustaleń Polsko – Ukraińskiej Komisji ds. wód granicznych, a także na podstawie protokołu wykonawczego do Porozumienia o współpracy międzyregionalnej zawartego w dniu 26 maja 2000 r. między Wojewodą Podkarpackim, a Lwowską Obwodową Administracją Państwową, rzeki graniczne są monitorowane zarówno przez stronę polską jak i ukraińską. Badania prowadzone są w zakresie 10 wskaźników fizykochemicznych. W monitoringu wód granicznych brane są pod uwagę 2 punkty pomiarowo-kontrolne zlokalizowane na rzekach Szkło w miejscowości Budzyń pow. jarosławski oraz Wisznia w miejscowości Gaje w powiecie przemyskim.

W 2011 roku badania wód rzeki Wiszni nie wykazały przekroczeń rekomendowanego poziomu dla poszczególnych wskaźników (odnotowano również zadowalający stopień natlenienia wód), natomiast znaczne zanieczyszczenia stwierdzono w punkcie pomiarowo – kontrolnym na rzece Szkło. Odnotowano przekroczenie wartości progowych ustalonych dla wskaźników: BZT₅ – o 10 %, siarczanów – o blisko 150 %, azotu azotynowego – o 45 %. Zawartość tlenu w wodzie była na wymaganym poziomie. Tak duża ilość siarczanów jest prawdopodobnie spowodowana przenikaniem do rzeki wód ze zbiornika Jaworowskiego na Ukrainie, powstałego w wyniku rekultywacji wyrobiska pokopalnianego siarki, nie posiadającego izolacji od podłoża, a także z wód podziemnych zdegradowanych działalnością kopalni. Badania rzeki Strwiąż przeprowadzone w 2011 roku w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska JCW Strwiąż do granicy państwa wykazały zły stan spowodowany umiarkowanym stanem ekologicznym i stanem chemicznym poniżej dobrego.

Zrzuty ścieków komunalnych są potencjalnym źródłem zanieczyszczeń dla rzek granicznych, międzywojewódzkich:

- wpływających na Podkarpacie z województwa małopolskiego: Ropa Dulcza, Breń;
- wpływających z województwa świętokrzyskiego: Wiśła;
- wpływających z województwa lubelskiego: Tanew, Łada, Bukowa.

Natomiast nie stwierdzono zagrożenia dla jakości wód związanego z działalnością przemysłową. Z uwagi na eksploatację złóż ropy naftowej w zlewni Ropy, rzeka na odcinku od Gorlic (województwo małopolskie) do ujścia (województwo podkarpackie), kontrolowana jest w ramach monitoringu operacyjnego w zakresie zanieczyszczeń ropopochodnych (zarówno przez WIOŚ w Krakowie, jak i przez WIOŚ w Rzeszowie).

5.14.3. TRANSGRANICZNE ZANIECZYSZCZENIA WÓD PODZIEMNYCH

W pasie przygranicznym znajdują się Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (407, 431), w tym również złoża wód mineralnych. Wody te są potencjalnie narażone na zanieczyszczenia i zmiany stosunków wodnych. Stan czystości wód podziemnych na terenie województwa podkarpackiego jest stosunkowo dobry, najlepszy w części południowo-wschodniej.

Potencjalne zagrożenie może stanowić nieczynna już kopalnia „Basznia”. Złoża siarki w Baszni Górnej na terenie Polski rozciągają się od granicy z Ukrainą w kierunku północno-zachodnim na długości kilkunastu kilometrów i wykazują zmienną szerokość. Złoża te stanowią zachodnie przedłużenie złóż „Niemirów” na Ukrainie. Kopalnia jest zlokalizowana w pobliżu chronionych obszarów uzdrowiska Horyniec Zdrój. Łączna powierzchnia gruntów obejmująca pole górnicze, zabudowę przemysłową i strefę ochronną wynosi 27,93 ha. Eksploatacja siarki na złożu „Basznia” prowadzona była wyłącznie metodą podziemnego wytopu do 1993 roku. Kopalnia siarki wraz z zabudową przemysłową i składowiskiem siarki została porzucona przez dzierżawcę. Zaplanowane na lata 2001 – 2006 prace likwidacyjne i rekultywacyjne zostały przerwane w 2003 roku ze względu na brak środków finansowych. Zaprzestano bieżącej konserwacji otworów, które korodując nie zapewniają wymaganej szczelności instalacji. Obecnie planuje się wznowić eksploatację siarki, co może być szkodliwym działaniem dla jakości środowiska przyrodniczego, w tym dla wód.

Zagrożenie wód podziemnych w obszarze przygranicznym po stronie ukraińskiej stanowi również nieczynne od lat 80-tych górnicze pole siarkowe „Niemirów” a także brak odpowiednich zabezpieczeń przy pracach związanych z rekultywacją likwidowanego Jaworowskiego Państwowego Górniczo-Chemicznego Przedsiębiorstwa „Siarka”. Eksploatacja złóż siarki rodzimej w kopalni „Jaworów” doprowadziła do poważnego zachwiania stosunków wodnych. Powstał lej depresyjny o powierzchni około 100 km², w ponad 20 miejscowościach obniżył się poziom wód gruntowych, a wiele miejscowości pozbawionych zostało wody pitnej. Na bardzo znacznych powierzchniach występuje zjawisko zapadania się gruntu i tworzenie się tzw. kawern. Dotychczas zinwentaryzowano około 1000 takich zapadlisk. Bardzo duże powierzchnie terenu znalazły się w strefie agresywnego wpływu niezorganizowanej emisji, pochodzącej z produkcji i gromadzenia siarki. Brak jest środków finansowych na prowadzenie stałych obserwacji i badań wód podziemnych. Nie ma również środków na rekultywację terenów pogórnich. Realne jest niebezpieczeństwo odcięcia dopływu energii elektrycznej do pomp usuwających z dna wyrobiska wody złożowe. Zaprzestanie wypompowywania wody pokładowej (złożowej) z kopalni siarki spowoduje zatopienie zagłębia i przedostanie się wód zanieczyszczonych siarkowodorem do poziomów wodonośnych.

5.14.4. TRANSGRANICZNE ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie w 2009r. dokonał oceny stanu środowiska województwa podkarpackiego na obszarze przygranicznym z Ukrainą, w tym stanu zanieczyszczenia powietrza⁹⁵. Wg informacji zawartych w opracowaniu, podstawowym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza na obszarze przygranicznym są procesy energetycznego spalania paliw. Znaczącym źródłem emisji, w tym rejonie jest sektor komunalno – bytowy oraz emisja pochodząca z komunikacji. Emisja pyłów i gazów pochodząca z procesów technologicznych w przemyśle oraz z dużych źródeł spalania paliw jest stosunkowo niewielka, stanowi 10,6% całkowitej emisji przemysłowej w województwie podkarpackim.

W roku 2009 w obszarze przygranicznym jakość powietrza atmosferycznego monitorowana była przez WIOŚ w Rzeszowie i WSSE w Rzeszowie w zakresie zanieczyszczeń gazowych: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, benzenu oraz zanieczyszczeń pyłowych: pyłu zawieszonego PM₁₀, metali (arsenu, kadmu, niklu, ołowiu) i benzo(a)pirenu w pyle PM₁₀. Oceny dokonano w układzie stref wówczas obowiązującym. Przy sporządzaniu oceny jakości powietrza za rok 2009 w obszarze przygranicznym wykorzystano wyniki pomiarów z 8 stacji monitoringu powietrza: 2 w Przemyślu, po 1 w Ustrzykach Dolnych, Lesku i w Horyńcu Zdroju oraz 3 w Jarosławiu.

Wyniki pomiarów wykonanych w 2009 roku w strefie przygranicznej z Ukrainą, podobnie jak w latach ubiegłych nie wykazały przekroczeń standardów imisyjnych, określonych dla dwutlenku siarki, tlenków azotu w kryterium ochrony zdrowia ludzi i ochrony roślin. Nie odnotowano również przekroczeń wartości kryterialnych ustalonych w celu ochrony zdrowia ludzi dla benzenu i metali w pyle zawieszonym PM₁₀. Natomiast dla kryterium ochrony zdrowia, podobnie jak w latach ubiegłych, stwierdzono przekroczenia standardów imisyjnych pyłu PM₁₀ i benzo(a)pirenu w Przemyślu i Jarosławiu. Zaliczono więc strefę miasta Przemyśl i jarosławsko – lubaczowską do

⁹⁵ Opracowanie pt. „Stan środowiska województwa podkarpackiego na obszarze przygranicznym z Ukrainą” 2010r. WIOŚ Rzeszów.

klasy C z wymogiem opracowania naprawczych Programów Ochrony Powietrza w zakresie tych zanieczyszczeń.

Wyniki badań przeprowadzone przez WIOŚ w Rzeszowie w ramach rocznej oceny za rok 2010 w nowym układzie dwóch stref (strefa miasta Rzeszów i strefa podkarpacka obejmująca pozostałą część województwa) potwierdzają utrzymywanie się analogicznego stanu zanieczyszczenia powietrza. Miasta Przemyśl i Jarosław stanowią nadal obszary przekroczeń standardów imisyjnych pyłu PM₁₀ i benzo(a)pirenu w obrębie strefy podkarpackiej. Ponadto w roku 2010 po raz pierwszy na obszarze województwa, w tym na obszarze strefy przygranicznej dokonano oceny stanu zanieczyszczenia powietrza w zakresie pyłu PM_{2,5}. Na obszarze strefy przygranicznej stwierdzone zostały przekroczenia standardów imisyjnych określonych dla pyłu PM_{2,5} w Przemyślu, w pozostałych punktach pomiarowych badań nie przeprowadzano.

W ocenie rocznej za rok 2011 wyniki pomiarów wykonywanych na terenie miasta Przemyśl potwierdzają analogiczny stan zanieczyszczenia jak w roku 2010. W Jarosławiu badań nie przeprowadzano.

W 2009 roku do WIOŚ w Rzeszowie została przekazana analiza zanieczyszczenia powietrza pyłem drobnym (PM₁₀ i PM_{2,5}), wykonana na zlecenie GIOŚ przez Biuro Studiów Proekologicznych „EKOMETRIA” Sp. z o.o. Analizę opracowano w celu oszacowania zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pyłem drobnym w Polsce dla roku bazowego 2005 oraz w celu wykonania prognozy jakości powietrza na lata 2010, 2015 i 2020. W analizie oszacowano wielkość napływu zanieczyszczeń pyłowych na obszar Polski spoza jej granic. Pozwoliło to na określenie skali udziału w stężeniach zanieczyszczeń pyłowych, notowanych na obszarze Polski, transgranicznego przemieszczania się pyłów.

Na obszarze województwa podkarpackiego w zakresie pyłu PM₁₀ dla stężeń średniorocznych udział zanieczyszczenia pochodzącego z napływu oceniono na 2,4-5,8 µg/m³, co stanowi ok. 6% – 14,5% normy średniorocznej określonej dla pyłu PM₁₀ i 4,7 – 11,4 % stężenia średniorocznego odnotowanego w Przemyślu w roku 2010. Dla pojedynczych stężeń średniodobowych PM₁₀ oszacowano, iż napływ może stanowić od 4,7 - 12,6 µg/m³, co stanowi ok. 3% – 8,5% najwyższego odnotowanego w roku 2010 stężenia średniodobowego w Przemyślu. Wielkość napływu określona została dla roku 2005 stąd dla każdego kolejnego roku badawczego podane wartości stężeń mogą ulegać wahaniom. Największy napływ zanieczyszczeń pyłowych stwierdzony został w północno - wschodniej części województwa. W obszarze tym znajdują się stanowiska pyłu PM₁₀ zlokalizowane w Przemyślu i Jarosławiu.

Dla oceny zanieczyszczenia ozonem ustalona jest jedna strefa obejmująca województwo podkarpackie w kryterium ochrony zdrowia, w kryterium ochrony roślin jedna strefa podkarpacka z wyłączeniem miasta Rzeszów.

W zakresie zanieczyszczenia wtórnego ozonem pomiary w kryterium ochrony zdrowia prowadzone są w jednym punkcie pomiarowym w Jaśle oraz ze względu na transgraniczny charakter tego

zanieczyszczenia w ocenie wykorzystywane są pomiary prowadzone w województwach sąsiednich: małopolskim i lubelskim. W kryterium ochrony roślin wykorzystywane są wyłącznie pomiary sąsiednich województw. W roku 2011 podobnie jak w latach ubiegłych, nie odnotowano przekroczeń poziomów docelowych ozonu w obu kryteriach. Obszar całego województwa, w tym stref przygranicznych został zaliczony do klasy A. Nie został natomiast osiągnięty w 2011 r. poziom celu długoterminowego, wyznaczonego dla ozonu zarówno dla kryterium ochrony zdrowia ludzi jak i ochrony roślin. Termin osiągnięcia poziomu celu długoterminowego upływa w 2020 r.

Ze względu na transgraniczny charakter zanieczyszczenia ozonem możliwy jest udział zanieczyszczenia napływowego w stężeniach odnotowywanych na terenie województwa, przewyższających poziom celu długoterminowego. Zmienność poziomu stężeń ozonu, który jest zanieczyszczeniem wtórnym związana jest z różnicami w warunkach pogodowych występujących w kraju, z kierunkiem napływu mas powietrza nad Polskę i stopniem ich zanieczyszczenia ozonem i substancjami stanowiącymi prekursorzy ozonu. Prekursorzy ozonu (tlenki azotu, lotne związki organiczne) to substancje mające udział w tworzeniu ozonu w warstwie przyziemnej, które mają zdolność przemieszczania się na duże odległości. Badania stężeń wybranych prekursorów ozonu (lotnych związków organicznych - LZO) były wykonywane przez WIOŚ w Rzeszowie w latach 2008 – 2010 na stacjach pomiarowych w Jaśle, Jedliczu i Mielcu. Wyniki badań nie wykazywały istotnych różnic na poszczególnych stanowiskach pomiarowych. Nie odnotowano znaczącej zmienności stężeń LZO w analizowanym okresie czasowym.

Jakość powietrza atmosferycznego w południowej strefie przygranicznej monitorowana jest w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska na stacjach pomiarowych zlokalizowanych na obszarze Magurskiego Parku Narodowego, w miejscowości Żydowskie (woj. podkarpackie) i Nieznajowa (woj. małopolskie). Oceny dokonuje się w kryterium ochrony roślin w zakresie dwutlenku siarki i dwutlenku azotu. W roku 2011, analogicznie jak w latach ubiegłych w żadnym z punktów pomiarowych nie stwierdzono przekroczenia wartości kryterialnych badanych zanieczyszczeń. Stwierdza się natomiast tendencję wzrostu stężeń w sezonie zimowym. Badany obszar pozbawiony jest punktowych i powierzchniowych źródeł zanieczyszczeń powietrza. Stan atmosfery w znacznym stopniu kształtowany jest więc przez napływ zanieczyszczeń być może dalekiego zasięgu oraz napływ z terenów sąsiednich, z kierunków: południowego i południowo-zachodniego.

5.14.5. BEZPIECZEŃSTWO TRANSGRANICZNE

Niebezpieczeństwo wystąpienia poważnych awarii, związanych z substancjami niebezpiecznymi kontrolowane jest zgodnie z wymaganiami Dyrektywy Seveso II⁹⁶. Na terenie województwa podkarpackiego najczęstsze tego typu zdarzenia dotyczą transportu z udziałem substancji niebezpiecznych, w mniejszym stopniu awarii w obiektach i instalacjach. Transport substancji niebezpiecznych odbywa się głównie drogami krajowymi i wojewódzkimi oraz międzynarodową

⁹⁶ Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 96/82/WE (SEVESOII) z 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi. Dnia 16 grudnia 2003 r. została wydana poprawka/uzupełnienie w postaci Dyrektywy 2003/105/WE.

magistralą kolejową E30. Materiały jądrowe, źródła promieniowania, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe mogą być wwożone na terytorium województwa przez 3 przejścia graniczne z Ukrainą: przejścia drogowe w Korczowej i Medyce oraz przejście kolejowe w Przemyślu⁹⁷. Natomiast w celu ochrony przed nielegalnym wwozem (tranzytem) źródeł i substancji promieniotwórczych, materiałów jądrowych i chemicznych oraz biologicznych, stanowiących potencjalne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzkiego na wszystkich przejściach granicznych wprowadzono kontrolę chemiczno-radiometryczną (ekologiczną) osób i towarów. Ze względu na to, że wschodnia granica województwa podkarpackiego to równocześnie odcinek granicy strefy Schengen, duże znaczenie ma współpraca służb ochrony środowiska ze Strażą Graniczną oraz Służbą Celną, Inspekcją Transportu drogowego i Policji w zakresie kontroli transgranicznego przemieszczania odpadów. Powołano. 24 lutego 2010 r. Wojewoda Podkarpacki powołał przy Wojewódzkim Zespole Zarządzania Kryzysowego Grupę ekspercką ds. monitorowania przemieszczania odpadów.

Współpraca transgraniczna dotycząca działań ratowniczych prowadzona jest przez jednostki Państwowej Straży Państwowej województwa podkarpackiego. Zgodnie ze „Sprawozdaniem z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie za rok 2010”, jednostki te kontynuowały wcześniej nawiązane i nawiązywały nowe kontakty międzynarodowe dotyczącego zapewnienia bezpieczeństwa. W dniu 4 lutego 2010 r. podpisana została Deklaracja o współpracy i wzajemnej pomocy między Podkarpackim Komendantem Wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie oraz Naczelnikiem Głównego Urzędu Ministerstwa Ukrainy ds. Sytuacji Nadzwyczajnych i Ochrony Ludności przed Następstwami Katastrofy Czarnobylskiej w Obwodzie Zakarpackim.

Zgodnie ze „Sprawozdaniem z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie za rok 2011”, jednostki te kontynuowały wcześniej nawiązane i nawiązywały nowe kontakty międzynarodowe dotyczącego zapewnienia bezpieczeństwa. W ramach współpracy realizowany jest Projekt pn.: „Razem w obronie środowiska. Zintegrowany polsko-ukraiński system zwalczania zagrożeń chemiczno-ekologicznych w obszarze przygranicznym Polski i Ukrainy (Województwo Podkarpackie i Obwód Zakarpacki)”. Główne działania projektu dotyczą zakupu sprzętu specjalistycznego, organizacji wspólnych szkoleń, organizacji konferencji oraz opracowaniu strategii współpracy. W ramach współpracy polsko-ukraińskiej realizowany jest jeszcze projekt „Rozwój transgranicznego systemu zarządzania zagrożeniami naturalnymi na granicy polsko ukraińskiej” (w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013). Główne działania projektu dotyczą zakupu sprzętu specjalistycznego, organizacji wspólnych szkoleń oraz konferencji.

Ze stroną słowacką współpraca prowadzona jest w ramach Grupy Roboczej ds. przeciwdziałania katastrofom, awariom i klęskom żywiołowym oraz zwalczania ich skutków, działającej Polsko-Słowackiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Transgranicznej. W akcji ratowniczej związanej

⁹⁷ Na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 kwietnia 2011 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, przez które mogą być wwożone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i wywożone z tego terytorium materiały jądrowe, źródła promieniotwórcze, urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe (Dz.U. Nr 89, poz.513)

z usuwaniem skutków powodzi na terenie województwa podkarpackiego (w III i IV kwartale 2010 r.) uczestniczyły służby ratownicze z Ukrainy, Republiki Czeskiej i Niemiec. Realizowane są lub mogą być wspólne projekty inwestycyjne w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska Republika Słowacka 2007-2013 m.in. „Pomoc bez granic – współpraca polsko-słowacka podczas działań ratowniczo-gaśniczych”. „Ratownictwo wodne bez granic”.

Zakończona została w 2011 roku realizacja zakupów sprzętowych w ramach projektu „Bezpieczne Podkarpacie – poprawa stanu wyposażenia jednostek ratowniczych województwa podkarpackiego w specjalistyczny sprzęt do reagowania na zagrożenia” realizowanego w obrębie Działania 4.4. Zwalczanie i zapobieganie zagrożeniom, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013.

Bezpieczeństwo jądrowe i ochrona radiologiczna

System bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej obejmuje całość przedsięwzięć prawnych, organizacyjnych i technicznych zapewniających właściwy stan bezpieczeństwa jądrowego i radiacyjnego. Zagrożeniem bezpieczeństwa może być eksploatacja obiektów jądrowych zarówno w kraju, jak i za granicą oraz prowadzenie innej działalności z wykorzystaniem źródeł promieniowania jonizującego.

Teren województwa podkarpackiego potencjalnie jest narażony na skażenia środowiska ziemskiego przez radionuklidy pochodzenia sztucznego, które są i mogą być spowodowane wybuchami jądrowymi oraz awariami w elektrowniach jądrowych i innych zakładach techniki jądrowej. Zakłady te w sposób kontrolowany odprowadzają do środowiska bardzo niewielkie ilości substancji promieniotwórczych w czasie swej normalnej pracy. W wypadku ich awarii do środowiska może przedostać się w sposób niekontrolowany znaczna ilość sztucznych radionuklidów.

Zdarzenie radiacyjne, zgodnie z definicją przyjętą w ustawie Prawo atomowe, jest sytuacją związaną z zagrożeniem i wymagającą podjęcia pilnych działań w celu ochrony pracowników lub ludności. Do prowadzenia działań interwencyjnych zobligowani są, w zależności od zasięgu skutków zdarzenia: kierownik jednostki, wojewoda lub minister właściwy ds. wewnętrznych. Organami dozoru jądrowego w Polsce są: Prezes PAA, Główny Inspektor Dozoru Jądrowego oraz inspektorzy dozoru jądrowego będący pracownikami PAA. Sytuacja radiacyjna Polski jest monitorowana w ramach monitoringu ogólnokrajowego, a jego Wyniki monitoringu radiacyjnego kraju stanowią podstawę dokonywanej przez Prezesa PAA oceny sytuacji radiacyjnej Polski.⁹⁸

Dwa zdarzenia radiacyjne jakie miały miejsce w 2011 r. tj. w elektrowni jądrowej Fukushima Dai-ichi, które sklasyfikowano na poziomie 7 w siedmiostopniowej skali INES oraz o niekontrolowanym narażeniu podczas pracy z wysokoaktywnym źródłem promieniotwórczym w Bułgarii (na poziomie 4 w siedmiostopniowej skali INES), na terenie Polski nie spowodowały zagrożenia dla ludzi i środowiska naturalnego.

⁹⁸ Ocena sytuacji radiologicznej systematycznie prezentowana jest o godzinie 11:00 każdego dnia na stronach internetowych PAA (moc dawki promieniowania gamma), a zbiorczo w komunikatach kwartalnych publikowanych w Monitorze Polskim (moc dawki promieniowania gamma oraz zawartość izotopu Cs-137 w powietrzu i mleku) oraz w raportach rocznych (pełne wykorzystanie wyników pomiarowych).

Na poziom skażenia gleb województwa mogą wpływać elektrownie jądrowe znajdujące się na terenie innych państw. Rozmieszczenie elektrowni jądrowych położonych najbliżej granic Polski obrazuje poniższy Rys. 28.

Rys. nr 28. Obiekty jądrowe w pobliżu granic Polski - stan na 31 grudnia 2011 r.

Źródło: <http://www.paa.gov.pl>

Wg. raportu „Działalności Prezesa PAA oraz ocena stanu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w Polsce” z 2011 r. Wartości mocy dawki promieniowania gamma w powietrzu uwzględniające promieniowanie kosmiczne oraz promieniowanie pochodzące od radionuklidów zawartych w glebie, pokazują, że w Polsce w 2011 r. jej średnie dobowe wartości wahały się w granicach od 60 do 179 nGy/h, przy średniej rocznej wynoszącej 95 nGy/h.

Na terenie województwa podkarpackiego wartości mocy dawki uzyskane ze stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych w 2011 r. uzyskanych ze stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych:

- PMŚ w Sanoku wynosiły od 99 do 179 nGy/h, przy średniej rocznej wynoszącej 107 nGy/h;
- IMIGW w Lesku wynosiły od 64 do 146 nGy/h, przy średniej rocznej wynoszącej 107 nGy/h;

Zróźnicowanie wartości mocy dawki wynika z lokalnych warunków geologicznych decydujących o poziomie promieniowania ziemskiego.

Stężenia radionuklidu Cs-137⁹⁹ w glebie w 2010 r. w województwie podkarpackim zawarte było w granicach 0,33-1,96 kBq/m² (średnio 0,95 kBq/m²). Najwyższe poziomy – obserwowane na południu Polski i spowodowane były intensywnymi lokalnymi opadami deszczu występującymi na tych terenach w czasie awarii czarnobylskiej. Na terenie Polski zgodnie z komunikatem kwartalnym Prezesa PAA z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie sytuacji radiacyjnej kraju w I kwartale 2012 roku, wyniki pomiarów uzyskane ze stacji placówek wykonujących pomiary skażeń promieniotwórczych kształtowały się następująco:

moc dawki - 55 – 123 nSv/h (nanosiwertów na godzinę) - *średnio 93 nSv/h*:

- Cs-137 w powietrzu - <0,1 – 15,9 μBq/m³ (mikrobekereleli na m³)- *średnio 1,7 μBq/m³* ;
- Cs-137 w mleku - <0,4 – 0,8 Bq/dm³ (bekerela na dm³)- *średnio 0,64 Bq/dm³* .

Dane te wskazują, że narażenie osób z ogółu ludności kraju powodowane obecnymi w środowisku i w żywności sztucznymi izotopami promieniotwórczymi utrzymuje się na bardzo niskim poziomie stanowiącym jedynie kilka procent wartości dawki granicznej dla ogółu ludności wynoszącej 1 mSv w ciągu roku.

5.15. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Do odnawialnych źródeł energii zalicza się, energię wiatru, promieniowania słonecznego, energię aerothermalną, energię geothermalną, energię hydrothermalną, hydroenergię, energię pozyskiwaną z biomasy, energię pozyskiwaną z gazu pochodzącego ze składowisk odpadów, oczyszczalni ścieków i źródeł biologicznych (biogaz) a także energię pozyskiwaną z biogazu rolniczego oraz energię pozyskiwaną z bioolejów.

Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest jednym z elementów Pakietu energetyczno-klimatycznego, a także jest zapisany w dyrektywie 2009/28/WE w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych. Zakłada on osiągnięcie przez Polskę do 2020r. 15% udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii brutto. Zwiększenie udziału OZE wynika głównie z potrzeby ograniczenia szkodliwych produktów spalania pierwotnych nośników (węgla i jego odmian), wyczerpywania się źródeł kopalnych, jak również dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poszczególnych regionów.

W chwili obecnej trwają prace nad ostatecznym kształtem projektu ustawy o odnawialnych źródłach energii, która wytyczy kierunek dalszego rozwoju energetyki odnawialnej w kraju. Przewidywane zakończenie prac nad ustawą to koniec 2013 roku. Uregulowanie sytuacji prawnej podmiotów planujących budowę jak również posiadających i prowadzących energetyczne obiekty wytwórcze na bazie odnawialnych źródeł energii, ma na celu stworzenie warunków do podejmowania działań zwiększających udział w produkcji energii elektrycznej i ciepłej z OZE.

⁹⁹ Cez Cs-137 izotop o długim, wieloletnim okresie połowicznego zaniku (T_{1/2}=30,15 lat),

Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki (URE) na dzień 31.03.2012 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się:

- 6 instalacji wytwarzających energię elektryczną z biogazu z oczyszczalni ścieków o zainstalowanej mocy 2,275MW,
- 3 instalacje wytwarzające energię elektryczną z biogazu składowiskowego o zainstalowanej mocy 1,029 MW,
- 1 instalacja wytwarzająca energię elektryczną z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych i ogrodowych o zainstalowanej mocy 0,580 MW,
- 19 elektrowni wiatrowych na lądzie o zainstalowanej mocy 52,745 MW,
- 10 elektrowni wodnych przepływowych do 0,3 MW o zainstalowanej mocy 0,726 MW,
- 1 elektrownia wodna przepływowa do 1MW o zainstalowanej mocy 0,825 MW,
- 1 elektrownia wodna przepływowa do 10 MW o zainstalowanej mocy 8,300 MW,
- 1 elektrownia wodna szczytowo pompowa lub przepływowa z członem pompowym o zainstalowanej mocy 198,6 MW,
- 2 elektrownie realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa),

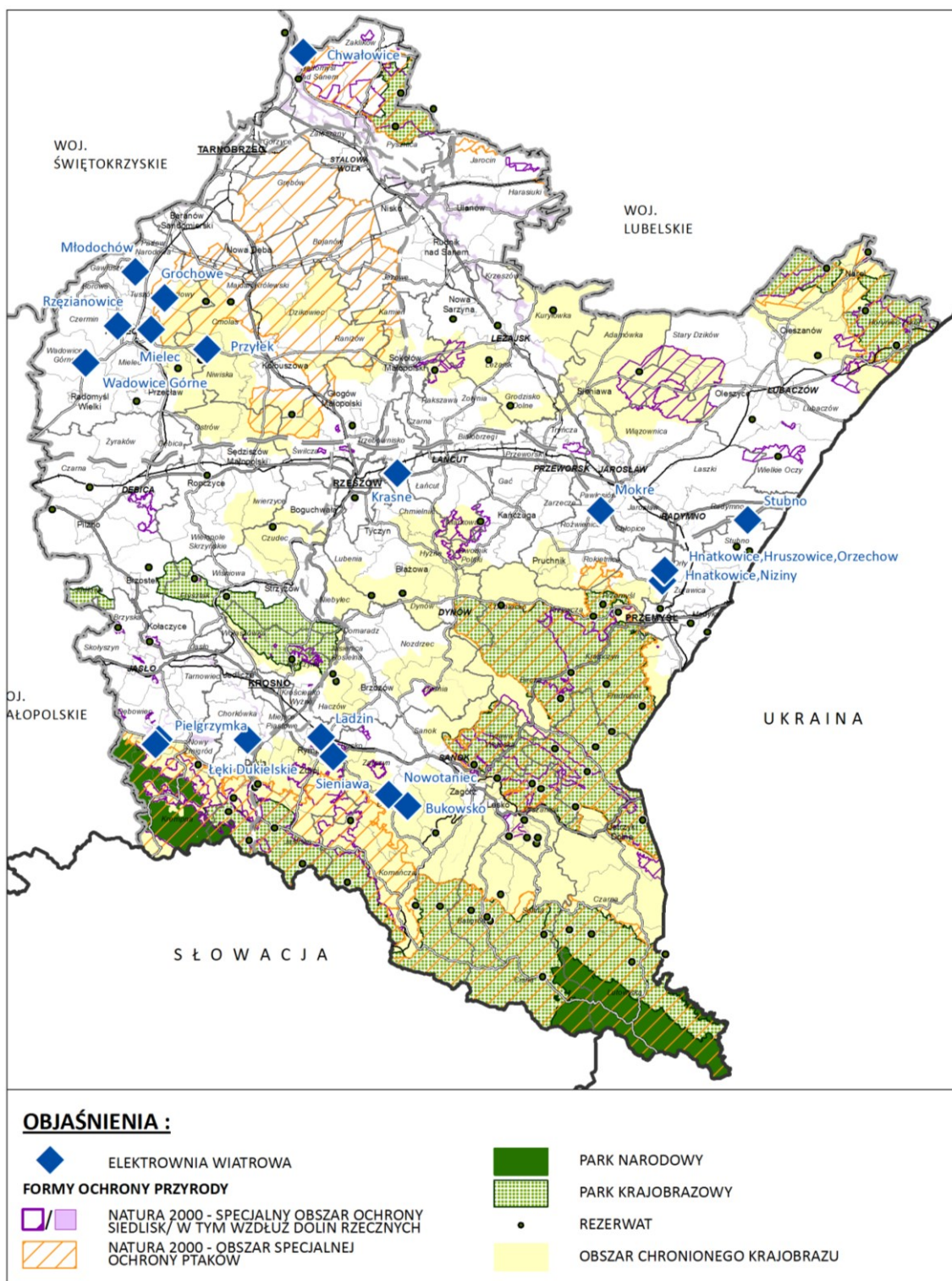
Produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w województwie podkarpackim w 2011 roku (dane GUS) wyniosła 319,7 GWh, co stanowi 11,1% całkowitej produkcji energii elektrycznej w województwie. Województwo podkarpackie posiada dobre warunki do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych w tym: z energii słonecznej, wiatrowej, wodnej, geotermalnej oraz energii pozyskanej z biomasy i biogazu.

Jak wynika z mapy średniorocznych prędkości wiatrów, opracowanej przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie, dogodne warunki do lokalizacji elektrowni wiatrowych występują w Dolinie Sanu. Dolina ta jest strefą występowania średnich rocznych prędkości wiatru przekraczających 4 m/s, użytecznych dla potrzeb energetycznych. Lokalne strefy wiatrowe występują ponadto wzdłuż Doliny Sanu od granicy państwa w kierunku Sandomierza, a także w okolicach Przełęczy Dukielskiej i Rymanowa. Biorąc pod uwagę istniejące ograniczenia (m.in. tereny prawnie chronione, obszary zabudowane, lasy, strefy ochronne, tereny zamknięte), tylko 16% powierzchni województwa posiada predyspozycje do lokalizacji elektrowni wiatrowych (Rys. nr 29).

Ukształtowanie terenu, duże prędkości przepływu wody w rzekach i potokach szczególnie w południowej części województwa podkarpackiego sprzyjają lokalizacji małych elektrowni wodnych. Energia ta zamienia się w naturalny sposób w energię kinetyczną płynącej wody. Tę właśnie naturalną przemianę wykorzystuje elektrownia wodna. Płynąca woda przepuszczana jest w sposób kontrolowany przez turbiny wodne, którymi obraca się generatory energii elektrycznej.

Energia elektryczna produkowana w elektrowniach wodnych zazwyczaj wprowadzana jest do krajowego systemu przesyłu energii. Duża elektrownia wodna może zasiląć nawet całe kilkudziesięcne miasto. Małe rzeczki przeważnie dostarczają energii tylko właścicielom elektrowni i ich sąsiadom. Możliwe jest również wykorzystanie po niezbędnych modernizacjach dotychczas niezniszczonych spiętrzeń wodnych służących do napędzania młynów i tartaków.

Rys.nr 29. Elektrownie wiatrowe, stan z 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne

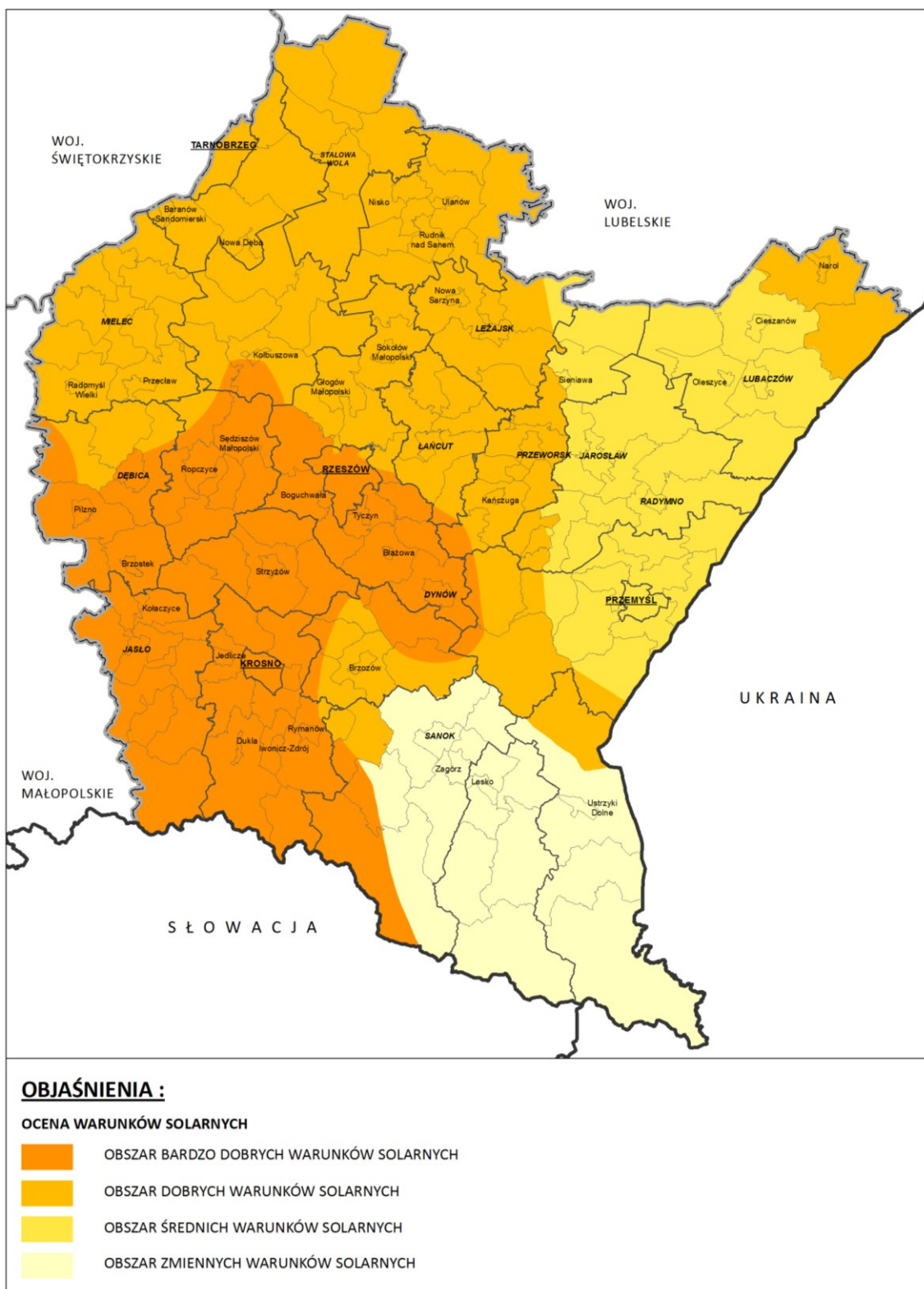
Przy lokalizowaniu nowych elektrowni wodnych, również na istniejących spiętrzeniach, należy brać pod uwagę ich możliwe negatywne skutki dla ekosystemów wodnych, dbając o zachowanie lub przywrócenie ciągłości cieku (przez odpowiednią lokalizację lub np. budowę przepławek) oraz zabezpieczenie turbin, tak aby nie stanowiły zagrożenia dla ryb.

Najistotniejszymi parametrami w wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego są roczne wartości nasłonecznienia. Warunki meteorologiczne charakteryzują się bardzo nierównym rozkładem promieniowania słonecznego w cyklu rocznym. Około 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września, przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godz/dzień, natomiast w zimie skraca się do 8 godzin dziennie. W województwie podkarpackim średnie nasłonecznienie miesięczne wg danych 10 letnich wynosi odpowiednio od 0,8 kWh/m²/dzień w grudniu do 5.04 kWh/m²/dzień w lipcu. Taki rozkład predestynuje wykorzystanie do celów turystyczno-wypoczynkowych z zabezpieczeniem potrzeb własnych w miesiącach o mniejszym nasłonecznieniu. Wykorzystanie energii promieniowania słonecznego znalazło zastosowanie do wspomagania ogrzewania budynków użyteczności publicznej, budynków jednorodzinnych, obiektów gospodarczych oraz do podgrzewania wody użytkowej i w basenach na obszarze całego województwa. Najpowszechniej spotykaną instalacją na terenie województwa są instalacje słoneczne z kolektorami fototermicznymi. W 2010r. na terenie województwa podkarpackiego sprzedano ok. 16 936 m² kolektorów słonecznych, co pozwala na podgrzanie wody użytkowej w 2117 domach jednorodzinnych (na podstawie danych IEO). Pod względem ilości sprzedanych kolektorów słonecznych w 2010r. województwo podkarpackie zajmuje 3 miejsce w kraju. Warunki solarne województwa podkarpackiego obrazuje Rys. nr 30.

Na terenie województwa istnieje możliwość pozyskiwania energii ze złóż zasobów wód geotermalnych (Rys. nr 31). Dotychczas zbadane i udokumentowane złoża tych wód znajdują się m.in. w obrębie „zapadliska przedkarpackiego”, gdzie szacowana jest ich ilość na około 360 km³ wód o temperaturze od 35 st. C do ponad 120 st. C, a zgromadzoną w nich energię cieplną szacuje się na 1,5 mld ton paliwa umownego. Przy okazji poszukiwań ropy i gazu odkryto złoża wód geotermalnych w rejonie pasma Rzeszów– Przemyśl, w okolicach Wiśniowej, południowej części powiatu jasielskiego, krośnieńskiego oraz Ustrzyk Dolnych, Soliny i Myczkowiec. Żaden z istniejących odwiertów w chwili obecnej nie jest eksploatowany jako źródło energii geotermalnej. Mimo wszystko pozyskiwanie energii (niskiej entalpii) z wnętrza ziemi staje się coraz bardziej popularne, co uwidacznia się w ilości montowanych pomp ciepła, służących m.in. do podgrzewania domów mieszkalnych oraz budynków użyteczności publicznej.

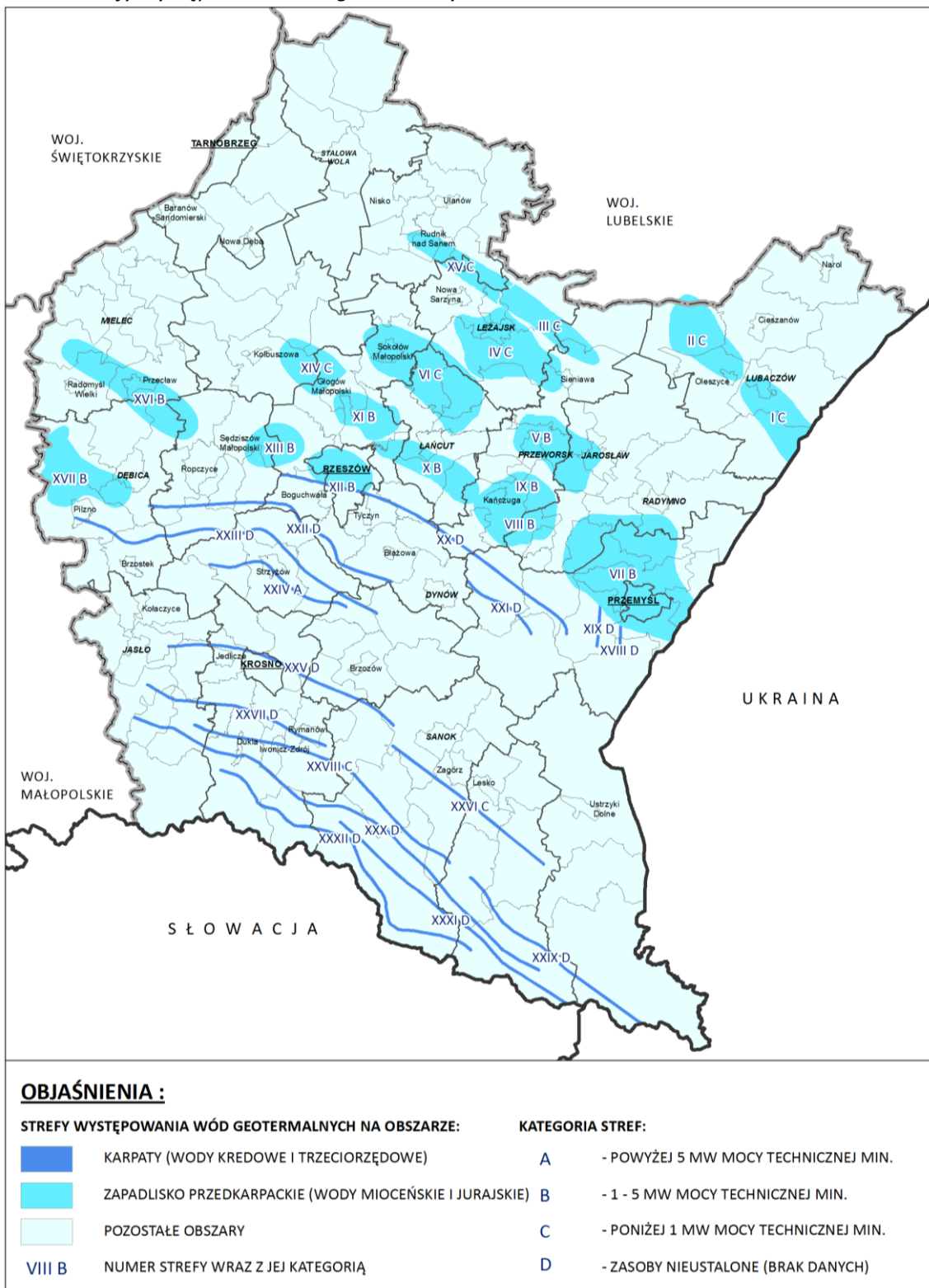
Duże składowiska odpadów komunalnych, a także istniejące oczyszczalnie ścieków dają możliwość pozyskiwania powstającego biogazu (Rys. nr 32). Może on być wykorzystany zarówno do produkcji energii cieplnej jak i elektrycznej. Gospodarcze wykorzystanie gazu zależne jest od jego lokalnych warunków. Biogaz jest gazem powstającym, w procesie beztlenowej fermentacji odpadów organicznych przy udziale bakterii metanowych. Jego wydzielanie może stanowić zagrożenie dla środowiska naturalnego i mieszkańców okolic składowisk odpadów.

Rys. nr 30. Warunki solarne.

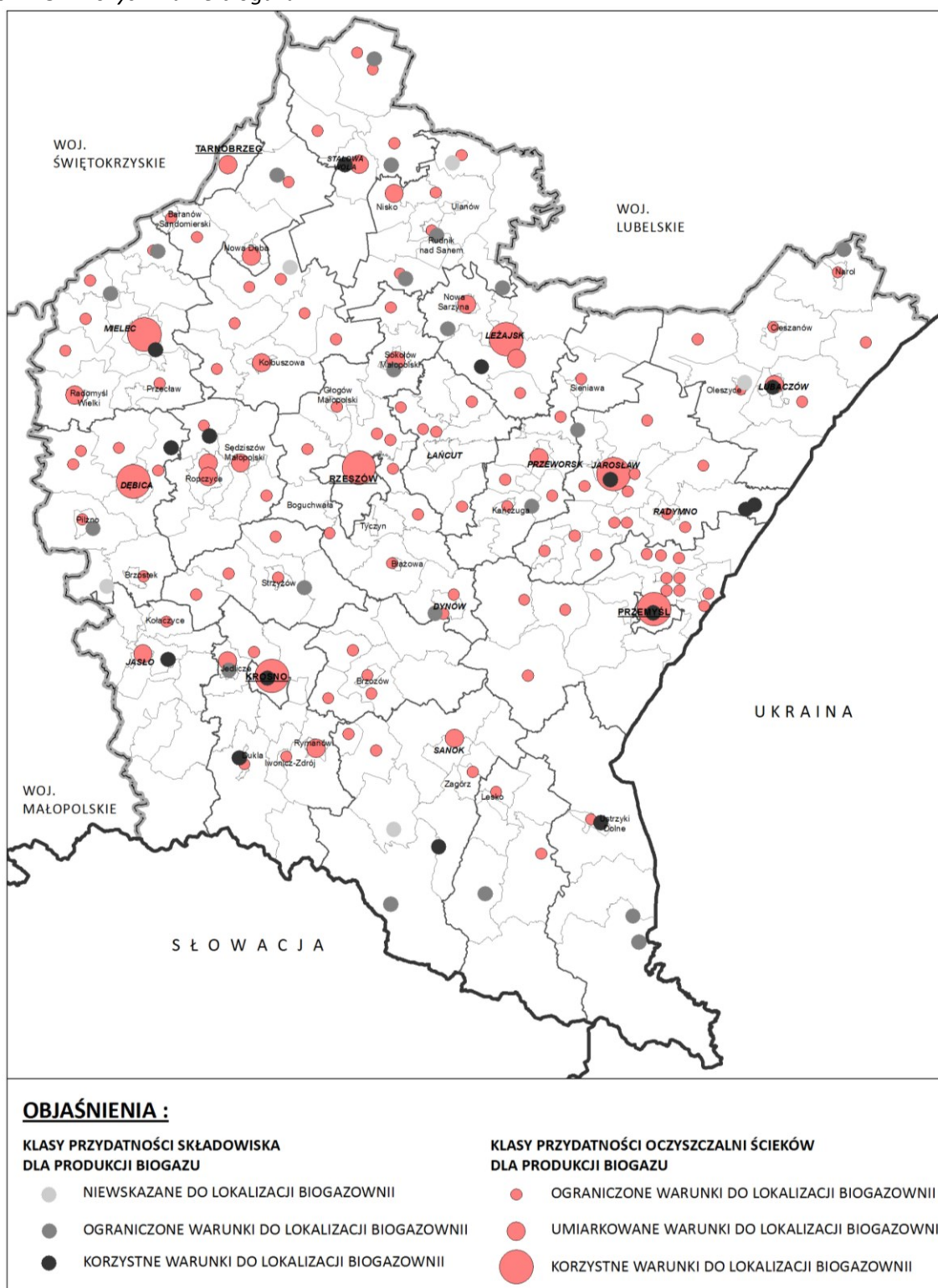
Źródło: Opracowanie własne

Rys. nr 31. Strefy występowania wód geotermalnych

Źródło: opracowanie własne

Rys. nr 32. Pozyskiwanie biogazu

Źródło: opracowanie własne

Na początku 2012 roku na terenie województwa podkarpackiego istniało kilka instalacji biogazowych zlokalizowanych na istniejących wysypiskach śmieci oraz oczyszczalniach ścieków. Nie działała zaś ani jedna biogazownia rolnicza wykorzystująca do produkcji biogazu odpady z produkcji rolnej a także przetwórstwa. Jednakże z uwagi na duży potencjał województwa oraz zainteresowanie produkcją energii elektrycznej i ciepła z biogazu w województwie, w chwili obecnej planowana jest budowa kilku biogazowni rolniczych.

Obecnie na Podkarpaciu obserwuje się wzrost zainteresowania alternatywnym paliwem jakim jest biomasa. Jest to rodzaj najstarszego i najszerzej wykorzystywanego paliwa do produkcji energii cieplnej (także elektrycznej), poprzez spalanie biomasy roślinnej (drewna opałowego z lasów, odpadów drzewnych z tartaków, zakładów meblarskich i in., słomy), a także odpadów komunalnych. Biomasa w rozliczeniu emisji CO₂ traktowana jest jako paliwo niewnoszące emisji gazów cieplarnianych, faktycznie jednak emisja CO₂ przy jej spalaniu występuje. Występują także emisje innych zanieczyszczeń, a wskaźniki emisji (np. dla pyłu) dla spalania biomasy są porównywalne albo wyższe niż dla węgla kamiennego. Dodatkowo, rozróżnienia wymaga spalanie "czystej" biomasy, niezanieczyszczonej np. impregnatami, lakierami oraz spalanie odpadów, gdyż wiążą się z innym wpływem na powietrze. W pierwszym przypadku obowiązują inne (łagodniejsze i dla mniejszej liczby zanieczyszczeń) standardy emisyjne, w drugim - ostrzejsze i dla szerokiej liczby zanieczyszczeń.

Innym, mniej inwazyjnym dla środowiska wykorzystaniem biomasy jest wytwarzanie oleju opałowego z roślin oleistych (np. z rzepaku), fermentacja alkoholowa (np. trzciny cukrowej lub ziemniaków) w celu wytworzenia etanolu jako dodatku do paliw silnikowych, uzyskiwanie biogazu w wyniku beztlenowej fermentacji metanowej odpadowej masy organicznej oraz energetyczne wykorzystanie gazu składowiskowego.

6. NAKŁADY INWESTYCYJNE PONIESIONE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA I GOSPODARKE WODNĄ

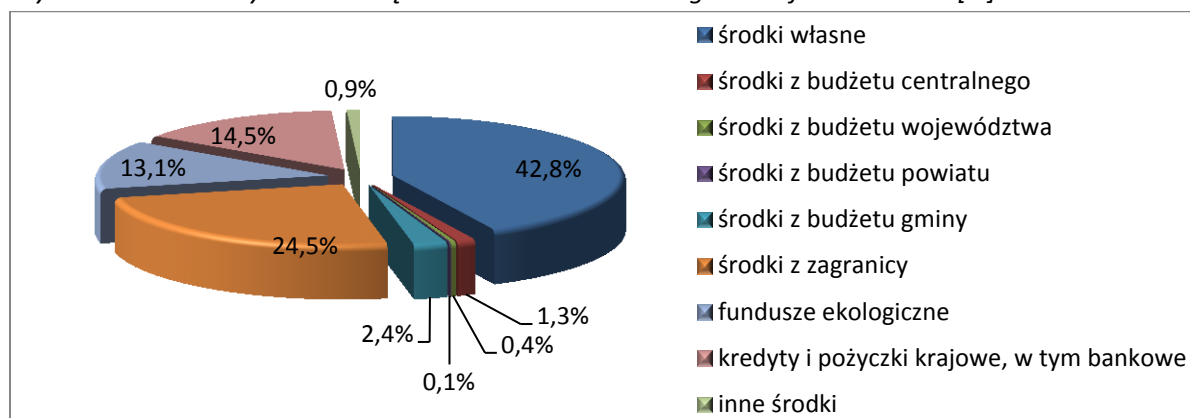
W 2011 r. w województwie podkarpackim nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w stosunku do roku 2006 wzrosły prawie dwukrotnie i wyniosły ogółem 521397,9 tys. zł, natomiast do roku ubiegłego zmniejszyły się o 17%¹⁰⁰. Nakłady ogółem w 2011 r. na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynosiły 128407,3 tys. zł (w odniesieniu do roku 2006 wzrosły niemal dwukrotnie). Podobnie jak w latach ubiegłych, w 2011 r. większość środków (84,6%) wydana została na inwestycje związane z ochroną wód i gospodarką ściekową (przeważają wydatki związane z budową sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki i wody opadowe). Nadal największe środki na ochronę środowiska pochodzą ze środków własnych (223738,2 tys. zł) i ze środków zagranicznych (127996,6 tys. zł), natomiast zmniejszył się udział środków pieniężnych pochodzących z kredytów i pożyczek krajowych (75911,0 tys. zł). Fundusze pochodzące z zagranicy wydatkowane były najczęściej na gospodarkę wodno-ściekową i ochronę powietrza atmosferycznego i gospodarkę odpadami.

¹⁰⁰ W 2010 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wynosiły 621 020,0 tys. zł.

Największe wydatki z budżetu na ochronę środowiska i gospodarkę komunalną poniesione zostały w miastach: Rzeszów (51 473,0 tys. zł), Stalowa Wola (30 269,4 tys. zł), Przemyśl (22 815,8 tys. zł), w gminie Ostrów (25 226,4 tys. zł), oraz w powiatach: stalowowolskim (38 269,4 tys. zł), jarosławskim (38 578,1 tys. zł) i kolbuszowskim (30 779,7 tys. zł), niżańskim (28 480,9 tys. zł), ropczycko-sędziszowskim (28 717,9 tys. zł), mieleckim (27 555,0 tys. zł).

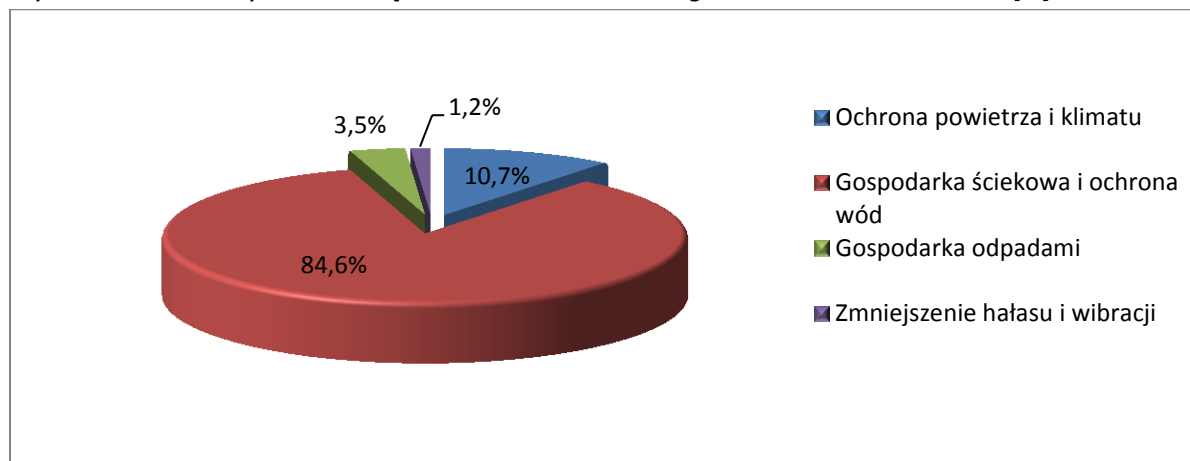
Stanowiły one 42% wszystkich wydatków na ochronę środowiska w województwie podkarpackim.

Wykres nr 6. Nakłady na ochronę środowiska w 2011 r. wg źródeł finansowania [%]

Źródło: opracowanie własne np. danych GUS „Ochrona środowiska 2012”

Wykres nr 7. Nakłady na ochronę środowiska w 2011 r. wg kierunków inwestowania [%]

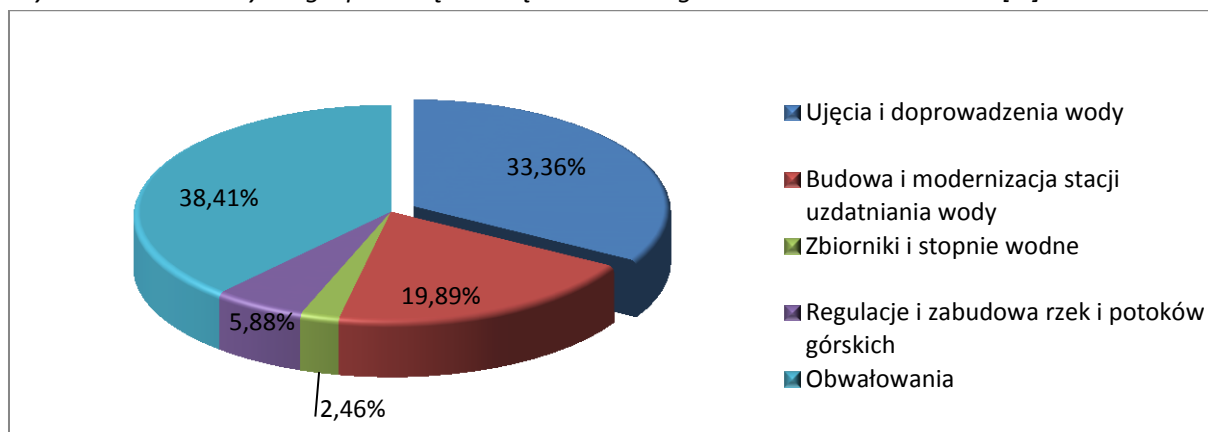

Źródło: opracowanie własne np. danych GUS „Ochrona środowiska 2011”

W zakresie gospodarki wodnej, w stosunku do roku ubiegłego, zmieniła się struktura wydatków. Najwięcej środków finansowych przeznaczono na obwałowania oraz ujęcia i doprowadzenia wody. Łącznie wydatki te w 2011 r. wynosiły ponad 70% wydatków poniesionych na gospodarkę wodną. Zwiększył się udział środków przeznaczonych na obwałowania (o 8%), oraz budowę i modernizację stacji uzdatniania wody (o 5%), natomiast zmniejszył się udział środków przeznaczonych na ujęcia i doprowadzenia wody (o 8%) oraz regulację i zabudowę potoków górskich (o 6%).

Na wsi największe nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną ponoszone były na realizację kanalizacji zbiorczej (233 679,3 tys. zł) oraz w mniejszym stopniu wodociągów zbiorczych i stacji uzdatniania wody (ogółem 56215,7 tys. zł). Na budowę i modernizację oczyszczalni ścieków powiązanych z kanalizacją zbiorczą przeznaczono 38162 tys. zł, natomiast na budowę indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków ogółem w 2011 r. 3207,0 tys. zł.

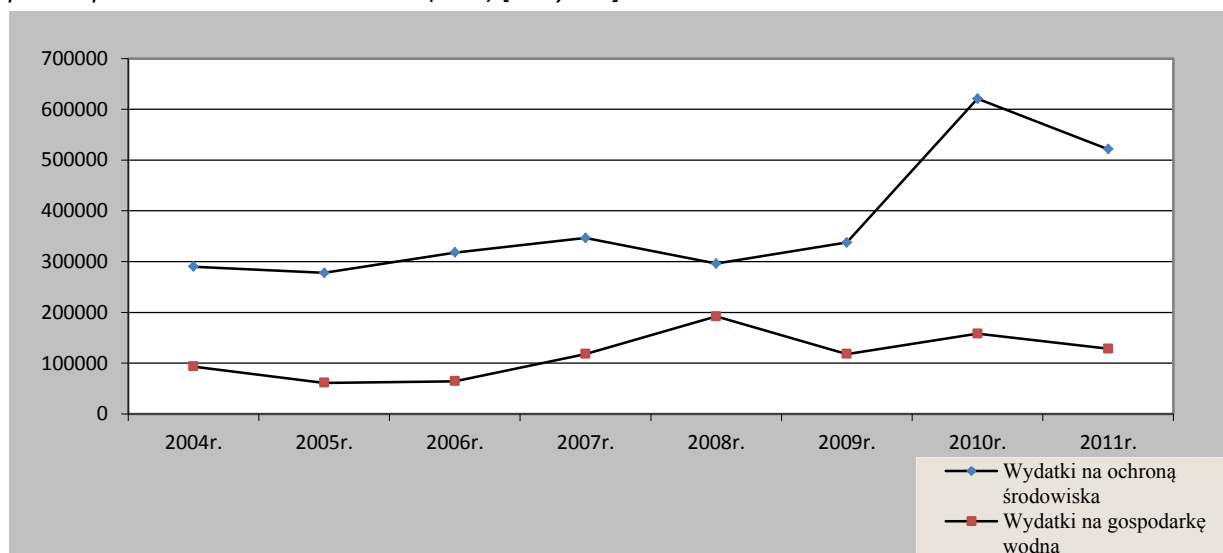
Wykres nr 8. Nakłady na gospodarkę wodną w 2011 r. wg kierunków inwestowania [%]

Źródło: opracowanie własne np. danych GUS „Ochrona środowiska 2012”

Poziom nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w latach 2003-2010 obrazują Wykres nr 9. i Tab. 5.

Wykres nr 9. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w województwie podkarpackim w latach 2004-2011 (GUS) [w tys. zł]

Źródło: opracowanie własne np. danych GUS z lat 2004-2011

Tab.6. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w województwie podkarpackim w latach 2004-2011 [w tys. zł]

Rok	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007. r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.
Wydatki na ochronę środowiska	290145,6	277916,6	317771,1	346591,7	296033,4	337785,6	621020	521397,9
Wydatki na gospodarkę wodną	93203,3	61113,6	64253,1	117820,9	192054,3	117820,9	157927,1	128407,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS z lat 2004-2011

7. EFEKTY RZECZOWO-EKOLOGICZNE DZIAŁANOŚCI WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W RZESZOWIE

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie udzielił w 2010 r. pomocy finansowej w formie pożyczek, dotacji i umorzeń pożyczek na łączną kwotę 48 242,3 tys. zł. Kwota ta w 2011 r. została zwiększona do 69,439,7 tys. zł. W latach 2010-2011 wspierano głównie zadania związane z:

- ochroną wód (budowa i rozbudowa istniejących kanalizacji i oczyszczalni ścieków) i gospodarki wodnej (poprawa zaopatrzenia w wodę dla celów bytowych);
- ochroną powierzchni ziemi i zagospodarowania odpadów (poprawa bazy transportowej służącej do wywozu odpadów, zakup pojemników na odpady, organizację selektywnej zbiórki odpadów u źródła i budowę instalacji segregacji odpadów, w tym ulegających biodegradacji),
- ochroną powietrza i klimatu (modernizacja kotłowni ze zmianą czynnika grzewczego na gazowe i budowa instalacji, gdzie źródłem ogrzewania wody są kolektory słoneczne, prace termomodernizacyjne i termoizolacyjne na budynkach użyteczności publicznej);
- ochroną przyrody (pielęgnacja zabytkowych drzewostanów, zarybianie wód otwartych oraz ochrona biotopu kuropatwy i zająca szaraka połączona z introdukcją, leczenie, rehabilitację i ochronę zwierząt chronionych,);
- edukacją ekologiczną (wspieranie przedsięwzięć upowszechniających wiedzę ekologiczną, konkursy i rozwój bazy edukacyjnej);
- realizacją wojewódzkiego monitoringu środowiska;
- zwiększeniem bezpieczeństwa i ograniczaniem zagrożeń (likwidacja skutków powodzi, monitoring i ostrzeganie przeciwpowodziowe, zapobieganie i likwidację poważnych awarii i ich skutków, zakup sprzętu umożliwiającego prowadzenie akcji ratowniczych);
- budowę instalacji grzewczych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii;
- opracowaniem opracowanie „Ekoprognozy dla województwa podkarpackiego (informacja o ponadnormatywnych zanieczyszczeniach powietrza), oraz ”Programu ochrony

środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie o obciążeniu ruchem pojazdów powyżej 6 milionów rocznie”.

W 2011 r. najwięcej funduszy (67%) przeznaczono na ochronę, wód, w dalszej kolejności na gospodarkę wodną(11%) i na ochronę atmosfery (8%).¹⁰¹

8. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

8.1. WZMOCNIENIE INSTYTUCJONALNE

Absorpcja środków finansowych pochodzących z funduszy strukturalnych, możliwych do pozyskania do 2013, w tym na ochronę środowiska wymagać będzie znacznych nakładów finansowych na zapewnienie sprawnego systemu zarządzania, monitorowania stanu środowiska kontroli i oceny realizacji zadań związanych z ochroną środowiska (m. in. bezpieczeństwa ekologicznego) oraz wdrażania, informowania i promocji działań na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska, monitorowania wpływu na środowisko przedsięwzięć bezpośrednio ze środowiskiem nie związanych). Przewidywane działania dotyczyć będą zatrudnienia kadry o odpowiednich kwalifikacjach niezbędnej do działania instytucji odpowiedzialnych za ochronę środowiska oraz zapewnienia pracownikom odpowiednich warunków technicznych umożliwiających sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków (m.in. sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem, wyposażenie laboratoriów).

CEL STRATEGICZNY: Sprawne funkcjonowanie administracji do spraw ochrony środowiska

Kierunki działań w zakresie realizacji celu strategicznego:

- wzmocnienie etatowe instytucji o kadre o odpowiednich kwalifikacjach, w szczególności realizującej zadania wynikające z porozumień międzynarodowych lub nowych przepisów prawnych oraz wspieranie podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- tworzenie warunków technicznych umożliwiających sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków dotyczących ochrony środowiska, w tym wzmocnienia systemu zarządzania jakością środowiska i oceny efektów ekologicznych (m.in. zaopatrzenie w odpowiedni sprzęt i oprogramowanie, dostęp do Internetu, wdrożenie nowoczesnych technik monitorowania środowiska,
- zaprojektowanie, wykonanie i wdrożenie systemu informatycznego Inspekcji Ochrony Środowiska „EKOINFONET” dla potrzeb PMŚ w zakresie informacji o stanie środowiska (zadanie GIOŚ).

¹⁰¹ Sprawozdanie z działalności WFOŚiGW w Rzeszowie w 2011 r.

8.2. ROZWÓJ BADAŃ I POSTĘPU TECHNICZNEGO ORAZ STYMULOWANIE INNOWACJI

Stworzenie warunków do rozwoju konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki województwa nie jest możliwe bez pozyskania nowoczesnej myśli technologicznej i zainteresowania naszym regionem kapitału zagranicznego inwestującego w nowoczesne i innowacyjne technologie, w tym ułatwienia procesu wdrażania nowych technologii środowiskowych i ekoinnowacji. Preferowane będą zatem inwestycje służące lokowaniu na Podkarpaciu firm generujących rozwój nowoczesnej myśli technicznej poprzez współpracę ze szkołami wyższymi, instytucjami biznesu i samorządami oraz regionami Ukrainy i Słowacji.

CEL STRATEGICZNY: Zwiększenie roli wiedzy i ekoinnowacyjności w procesie rozwoju gospodarczego i społecznego województwa

Kierunki działań w zakresie realizacji celu strategicznego:

- realizacja projektów związanych z dostosowaniem przedsiębiorstw do wymogów środowiskowych i podnoszących ekoinnowacyjność przedsiębiorstw;
- rozwój badań nad środowiskiem prowadzących do zwiększenia racjonalności podejmowanych decyzji dotyczących ochrony i korzystania ze środowiska i jego zasobów;
- wzmocnienie roli ośrodków badawczych i szkół wyższych funkcjonujących w województwie podkarpackim w zakresie badań na rzecz ochrony środowiska oraz wdrażania nowych technologii środowiskowych;
- finansowe wspieranie badań naukowych ukierunkowanych na opracowanie nowych technologii, opartych o innowacyjne wykorzystanie zasobów i funkcjonowania środowiska.

8.3. EDUKACJA EKOLOGICZNA, DOSTĘP DO INFORMACJI I POSZERZENIE DIALOGU SPOŁECZNEGO

Działania jakie będą podejmowane w ramach realizacji tego celu powinny przyczynić się do wykreowania społeczeństwa o wysokim poziomie zachowań, świadomego wzajemnych powiązań pomiędzy zagadnieniami gospodarczymi, społecznymi, ekologicznymi i politycznymi. Podstawowym i głównym celem edukacji ekologicznej jest podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa województwa, przejawiające się w postaci pozytywnych zachowań proekologicznych we wszystkich dyscyplinach życia i gospodarki, poczuciu współodpowiedzialności każdego obywatela za stan środowiska oraz umożliwieniu każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy niezbędnej dla poprawy środowiska. Racjonalne działanie w tym zakresie polegać winno na wprowadzaniu ograniczeń w użytkowaniu dóbr nieodnawialnych oraz rezygnację z zachowań i przyzwyczajęń zubożających naturalne bogactwo świata. Podnoszenie świadomości ekologicznej całego społeczeństwa oraz prawo do informacji i udziału obywateli to podstawowe warunki spełnienia założeń realizacji idei zrównoważonego rozwoju.

CEL STRATEGICZNY: Stałe podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa oraz poprawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie.

Kierunki działań w zakresie realizacji celu strategicznego:

- edukacja ekologiczna w zakresie kształtowania postaw konsumentów sprzyjających osiągnięciu efektów ekologicznych;
- rozwijanie edukacji ekologicznej na wszystkich poziomach szkolnictwa;
- współpraca instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi;
- propagowanie zagadnień ochrony ekosystemów, ochrony krajobrazu, kształtowanie norm i zachowań sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej;
- szkolenia dla samorządów oraz społeczności lokalnych w zakresie: informacji o środowisku oraz udziału społeczeństwa w zakresie podejmowania decyzji o działaniach inwestycyjnych (procedury ocen oddziaływania na środowisko);
- doskonalenie baz danych o środowisku w postaci elektronicznej, dostępnej za pośrednictwem Internetu;
- wsparcie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe;
- szkolenia obejmujące zagadnienia środowiskowe: szkolenia organizowane przez pracodawców, instytucje publiczne, i organizacje społeczne (praca ciągła);
- szkolenia dla samorządów oraz społeczności lokalnych w zakresie informacji i komunikacji społecznej i udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych (procedury ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, planów i programów);
- współpraca samorządów wszystkich szczebli w zakresie prezentacji o treściach ekologicznych w ramach oferty programowej regionalnych i lokalnych ośrodków telewizyjnych, radiowych i prasowych (praca ciągła);
- wspieranie rynkowej konkurencyjności produktów i usług przyjaznych środowisku poprzez uaktywnienie ich marketingu i reklamy, a w uzasadnionych przypadkach także ograniczone subsydiowanie ich cen.(praca ciągła);
- szkolenia dla zarządów zakładów przemysłowych w zakresie nowych możliwościach technologicznych oraz możliwościach korzystnego finansowania lub dofinansowania przez fundacje, lisingowania urządzeń i linii produkcyjnych lub kredytowania, przez wskazane banki, przedsięwzięć i technologii o charakterze proekologicznym;
- wspieranie jednostek zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi w zakresie: organizowania wystaw o charakterze edukacyjnym, działalności w zakresie muzealnictwa o charakterze przyrodniczym, rozwoju ścieżek edukacyjnych w terenie, organizacji wykładów i prelekcji, współpracy z innymi placówkami naukowo dydaktycznymi na terenie kraju i zagranicą, działalności wydawniczej (biuletyny, broszury i inne).
- poparcie dla społecznych inicjatyw tworzenia lokalnych, obywatelskich ruchów ochrony przyrody, których zadaniem byłoby m.in. składanie stosownym organom zawiadomień o podejrzeniu popełnienia wykroczenia przeciwko przepisom ustawy o ochronie przyrody, ustawy o ochronie zwierząt i ustawy prawo ochrony środowiska.

8.4. ASPEKTY EKOLOGICZNE W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM

Planowanie przestrzenne w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego zapewnia warunki utrzymania równowagi przyrodniczej. Przepisy, zwłaszcza ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zapewniają integrację problematyki środowiskowej z problematyką planowania przestrzennego. Niedoskonały jest jednak sposób ich wdrażania, m.in. wynikający z niespójności z innymi przepisami odrębnymi, czy braku wystarczających danych o środowisku (m.in. słabo rozpoznane środowisko przyrodnicze na znacznej części obszaru województwa podkarpackiego).

CEL STRATEGICZNY: Zachowanie równowagi ekologicznej w procesie rozwoju gospodarczego województwa, w tym właściwa lokalizacja przestrzenna inwestycji.

Kierunki działań w zakresie realizacji celu strategicznego:

- integracja problematyki środowiskowej i planowania przestrzennego wraz z koniecznym wsparciem struktur i instytucji wspierających oraz realizujących tę integrację;
- dalsze rozpoznanie środowiska przyrodniczego województwa w zakresie niezbędnym do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zapewniających optymalne relacje pomiędzy terenami zainwestowania a terenami otwartymi oraz wykorzystanie lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię i surowce;
- identyfikacja obszarów problemowych, konfliktów przestrzennych i środowiskowych oraz działania na rzecz ich rozwiązania (w tym na obszarach Natura 2000);
- rozpoznanie i wyznaczenia korytarzy ekologicznych na terenie województwa i ich zagospodarowanie ukierunkowane na ochronę różnorodności biologicznej;
- współpraca instytucji odpowiedzialnych za ochronę środowiska i jednostek w zakresie zagospodarowania przestrzennego na różnych szczeblach.

8.5. AKTYWIZACJA RYNKU NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO. MECHANIZMY PRAWNO-EKONOMICZNE I FINANSOWE

W najbliższych latach działania będą ukierunkowane na dalszą efektywną realizację wymagań ochrony środowiska na obszarze Unii Europejskiej, wspieranie mechanizmów rynkowych oraz upowszechnianie systemów zarządzania środowiskowego. Produkty przyjazne środowisku mogą stać się czynnikiem decydującym, jeżeli chodzi o konkurencyjność na rynku. Należy się więc spodziewać zainteresowania systemami zarządzania środowiskowego.

CEL STRATEGICZNY: Skuteczne wdrażanie mechanizmów prawnych, finansowych i ekonomicznych zapewniających efektywną i terminową realizację założonych celów ekologicznych. Upowszechnianie i wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego oraz systemu EMAS

Kierunki działań w zakresie realizacji celu strategicznego:

- skuteczne pozyskiwanie środków finansowych na realizację projektów proekologicznych w sektorze publicznym i sektorze przedsiębiorstw;

- wdrażanie instrumentów prawno-administracyjnych oraz finansowo-rynkowych zapewniających efektywną i terminową realizację celów polityki ekologicznej;
- promocja i wdrażanie systemu „zielonych zamówień” realizowanych ze środków publicznych, a także uruchomienie „zielonych miejsc pracy” oraz wykorzystywanie środków pomocowych UE dla uruchomienia tych programów;
- stymulowanie rozwoju przemysłu urządzeń ochrony środowiska i promocja firm regionu produkujących takie urządzenia oraz wsparcie proekologicznych procesów inwestycyjnych realizowanych przez przedsiębiorstwa;
- promocja i upowszechnianie produktów ekologicznych;
- preferencje proekologiczne w podatkach i opłatach lokalnych;
- kształtowanie równoprawnych warunków konkurencji przez pełne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”;
- wspieranie wdrażania systemów EMAS w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw oraz administracji publicznej;
- edukacja na temat systemów zarządzania środowiskowego, zwłaszcza w aspekcie korzyści finansowych.

8.6. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Na obszarze województwa działania nadal będą się skupiać na współpracy w zakresie ograniczania zanieczyszczeń transgranicznych, przeciwdziałania poważnym awariom, ochrony i racjonalnego wykorzystania przyrodniczych zasobów środowiska.

CEL STRATEGICZNY: Rozwój współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony środowiska.

Kierunki działań w zakresie realizacji celu strategicznego:

- współpraca międzynarodowa w zakresie realizacji zobowiązań dotyczących ochrony środowiska i zdrowia, wynikających z przynależności do Unii Europejskiej oraz podpisanych i ratyfikowanych przez Polskę konwencji, protokołów i umów międzynarodowych;
- stała współpraca transgraniczna ze Słowacją i Ukrainą (współpraca administracji na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym oraz instytucji), w szczególności dotycząca: eliminowania i minimalizowania zagrożeń ekologicznych, ochrony wód granicznych (Ukraina) oraz ochrony krajobrazu i zapewnienia prawidłowego funkcjonowania systemów przyrodniczych (m.in. na obszarze MRB „Karpaty Wschodnie”);
- udział w programach i projektach proekologicznych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

9. STRATEGIA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OCHRONY I POPRAWY STANU ŚRODOWISKA

9.1. PRIORYTETY EKOLOGICZNE

W Tab. 7 zidentyfikowane zostały główne problemy ekologiczne województwa podkarpackiego wraz oceną wagi problemu w skali regionalnej.

Oceny dokonano na podstawie 5 zasadniczych kryteriów określających wagę problemu ekologicznego:

- Kryterium 1. – zagrożenia dla zdrowia, życia, mienia i środowiska,
- Kryterium 2. – zagrożenie karami w przypadku nieosiągnięcia celów i wymagań określonych w przepisach prawnych i w terminach wynikających z akcesji do UE,
- Kryterium 3. – ważność dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa,
- Kryterium 4. - możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego na poprawę stanu środowiska,
- Kryterium 5. - dziedziny środowiska wymagające zmniejszenia znacznych dysproporcji pomiędzy stanem istniejącym a wymaganym (m.in. przepisy prawne).

Uwzględniono uwarunkowania wynikające z istniejącego stanu środowiska oraz tendencji rozwojowych województwa. Problemy ekologiczne wymagające rozwiązania oceniono biorąc pod uwagę wagę problemu w skali województwa i stopień pilności jego rozwiązania.

Wymagające rozwiązań problemy środowiskowe przydzielono do następujących kategorii:

I – bardzo ważne i bardzo pilne

II – ważne i pilne

III – ważne i mało pilne

Tab.7. Identyfikacja problemów środowiskowych województwa podkarpackiego

L.p	Komponent środowiska	Problem	Kryterium	Waga problemu
1.	POWIETRZE EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ DO POWIETRZA	Określony termin osiągnięcia poziomu celu długoterminowego (2020 r.) wyznaczonego dla ozonu zarówno dla kryterium ochrony zdrowia ludzi i ochrony roślin.	1,2,4,5	II
		Ponadnormatywne zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10 oraz ponadnormatywne stężenia węglowodoru - benzo(a)pirenu w pyłe PM10, oraz wynikający z tego obowiązek opracowania i wdrożenia naprawczych Programów Ochrony Powietrza (poziom docelowy dla benzo(a)pirenu powinien być osiągnięty do 2013 roku).	1,2, 4, 5	I
		Ponadnormatywne zanieczyszczenie powietrza	1,2, 4, 5	II

		pyłem PM2,5 i obowiązek opracowania i wdrożenia naprawczych Programów Ochrony Powietrza w zakresie pyłu PM2,5 dla strefy podkarpackiej i strefy miasta Rzeszów.		I
2.	ZASOBY WÓD	Niewielkie, niestabilne i nierównomiernie rozmieszczone zasoby wód powierzchniowych województwa (w północno - zachodniej części województwa zasoby wód są większe niż w południowej) wymagające ochrony.	3	I
3.	JAKOŚĆ WÓD	Zanieczyszczenie wód powierzchniowych (przeważa III klasa – stwierdzona na 74% monitorowanych wód).	1, 2, 4, 5	I
		Niespełnione kryteria ustalone dla bytowania ryb (najczęściej z powodu przekroczeń wskaźników azotynowych i fosforu ogólnego).	2, 4, 5	I
4.	GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	Duże zróżnicowanie pod względem poziomu rozwoju infrastruktury technicznej pomiędzy obszarami zurbanizowanymi a terenami wiejskimi.	2, 3, 4	I
5.	GLEBY – JAKOŚĆ GLEB	Nadmiernie zakwaszone gleby województwa (o odczynie bardzo kwaśnym – 31%, kwaśnym – 33%).	3	III
		Znaczna powierzchnia nieużytków.	3	III
6.	KOPALINY	Konieczność ochrony kopaliny o znaczeniu strategicznym (o kluczowym znaczeniu dla rozwoju gospodarczego oraz bezpieczeństwa energetycznego kraju) tj. gazu ziemnego, ropy naftowej, siarki rodzimej, gipsów oraz wód leczniczych.	2, 3	II
7.	GOSPODARKA LEŚNA	Zagrożenie pożarowe lasów.	3	II
		Występowanie drzewostanów uszkodzonych (ponad 20% udziału drzew w lasach na terenie województwa, z czego najwyższym poziomem uszkodzenia charakteryzują się świerki - 27,16% i dęby - 42,34%).	3	III
		Ograniczenia w gospodarce leśnej wynikające z planów zadań ochronnych lub planów ochrony dla obszarów Natura 2000.	2	III
8.	PRZYRODA	Znaczna część województwa słabo rozpoznana pod względem zasobów flory i fauny, stanu zachowania oraz niesprecyzowane działania ochronę (w tym słabo rozpoznane korytarze migracyjne zwierząt).	3, 4, 5	III
		Brak narzędzi zarządzania obszarami objętymi ochroną przyrody tj. planów ochronnych dla obszarów Natura 2000, planów ochrony dla parków krajobrazowych i wielu rezerwatów.	2, 5	I

		Konflikty dotyczące lokalizacji inwestycji na obszarach Natura 2000 i w ich pobliżu.	3, 5	I
9.	OSUWISKA	Znaczne zniszczenia powodowane przez osuwiska (w 2010 r. na terenie powiatu strzyżowskiego zostało uszkodzonych ponad 400 obiektów budowlanych, zarówno prywatnych (budynki mieszkalne i gospodarcze), jak i publicznych (infrastruktura drogowa, przesyłowa, obiekty użyteczności publicznej).	1, 3, 4	I
10.	POWAŻNE AWARIE I BOMBY EKOLOGICZNE	Zdarzenia o charakterze poważnych awarii w transporcie substancji niebezpiecznych przez tereny zabudowane.	1,5	I
		„Bomby ekologiczne” zlokalizowane w północno-wschodniej części województwa, na terenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425: Dębica.	1,4,5	II
		Występujące na obszarze województwa zakłady z grupy zakładów o zwiększonym (13) i dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej (12), w tym zlokalizowane w niedużej odległości od siebie i mogące zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki.	1	III
11.	HAŁAS	Ponadnormatywny hałas drogowy (przekroczenia dopuszczalnych standardów akustycznych odnotowano we wszystkich punktach kontrolnych (najwięcej przekroczeń odnotowano w klasach: >5-10 dB i >10-15 dB).	1, 2, 5	I
12.	PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE	Nie stwierdzono zagrożeń wynikających z przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych, w wyznaczonych przez WIOŚ w Rzeszowie w punktach pomiarowych.	1	III
13.	ODPADY	Brak ponadlokalnych systemów gospodarki odpadami komunalnymi, przejmujących odpady od minimum 150 tysięcy mieszkańców.	2, 3, 4, 5	II
		Składowanie jako dominujący sposób ich unieszkodliwiania i zbyt mały poziom odpadów zbieranych selektywnie.	2, 3, 4, 5	I
14.	TERENY ZDEGRADOWANE I ZDEWASTOWANE W WYNIKU EKSPLOATACJI KOPALIN	Niekorzystne zjawiska związane z eksploatacją surowców skalnych, w tym konflikt z celami ochrony przyrody.	3, 5	III
		Niedokończona rekultywacja terenów zdewastowanych i zdegradowanych kopalnictwem siarki.	3, 5	II
15.	ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	Występujące ograniczenia w lokalizacji inwestycji związanych z energetyką wiatrową i wodną.	2, 3	II
		Niski udział odnawialnych źródeł energii	2, 4, 5	I

16.	ZAGROŻENIE POWODZIOWE	Presja osadnicza na tereny narażone zalewaniem.	1, 3, 5	I
		Znaczne obszary województwa narażone na częste i gwałtowne powodzie (największe obszary zalewowe zlokalizowane są w dolinach rzek: Wisły, Sanu, Wiśłoki i Wiśłoka oraz w ich dopływach)	1,3, 4	I
		Konieczność opracowania map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym.	5	I

Źródło: opracowanie własne

Biorąc pod uwagę przyjęte kryteria ekologiczne, ważność i pilność rozwiązania problemu oraz aktualny stan środowiska przyjęto wg kolejności następujące priorytety:

- Priorytet 1. Ochrona wód i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych**
- Priorytet 2. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska**
- Priorytet 3. Gospodarka odpadami**
- Priorytet 4. Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu**
- Priorytet 5. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność**
- Priorytet 6. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważony rozwój lasów**
- Priorytet 7. Ochrona przed hałasem**
- Priorytet 8. Ochrona zasobów kopalin**
- Priorytet 9. Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb**
- Priorytet 10. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym**

W obrębie każdego priorytetu, wyszczególnione zostały cele krótkookresowe (na okres najbliższych 4 lat od uchwalenia programu) i średniookresowe (na okres najbliższych 8 lat od uchwalenia programu), a w ich obrębie kierunki działań. Wskazane zostały również rejon koncentracji działań oraz ważniejsze wskaźniki efektywności realizacji celów ekologicznych, a także działania priorytetowe wraz z podaniem terminów ich realizacji, szacunkowych kosztów i instytucji odpowiedzialnych za ich realizację.

W sytuacji niedostatecznych środków na realizację działań proekologicznych istotny będzie obiektywny wybór przedsięwzięć proekologicznych, zgodnie z następującymi kryteriami:

- 1) zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego oraz Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013;
- 2) zgodność ze zobowiązaniami międzynarodowymi i priorytetami wynikającymi z przepisów prawnych;
- 3) zgodność z polityką ekologiczną państwa i strategicznymi dokumentami rządowymi;
- 4) skala efektywności ekologicznej i ekonomicznej;
- 5) ponadlokalny charakter przedsięwzięcia (w pierwszej kolejności przedsięwzięcia o znaczeniu regionalnym);
- 6) realna możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego;

- 7) wybór przedsięwzięcia, którego niekorzystne, lokalne oddziaływania na środowisko mogą być znacznie ograniczone m.in.:
- poprzez wybór odpowiedniej lokalizacji poprzedzonej wariantowaniem i szczegółowym rozpoznaniem lokalnych warunków przyrodniczych;
 - właściwą realizację przedsięwzięć oraz użytkowanie m.in. poprzez zastosowanie odpowiednich rozwiązań technologicznych, konstrukcyjnych i materiałowych, w tym zastosowanie technologii BAT;
 - zastosowanie rozwiązań minimalizujących presję na środowisko (np. w przypadku realizacji obejść drogowych miast zapewnienie przepustów i kładek dla migrujących zwierząt).

Priorytetowe działania proekologiczne w województwie podkarpackim:

- **w zakresie ochrony wód i efektywnego wykorzystanie zasobów wodnych** - kontynuacja inwestycji prowadzących do zredukowania ilości zanieczyszczeń odprowadzanych ze ściekami do wód i ziemi oraz realizowane kompleksowo wraz z nimi inwestycje mające na celu zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej w aglomeracjach, zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz zapewnienie dobrej jakości wody przeznaczonej do spożycia;
- **w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom środowiska** - zapobieganie „poważnym awariom” przemysłowym i w transporcie, likwidacja „bomb ekologicznych”, monitoring stanu środowiska, realizacja projektów związanych ze zwiększeniem skuteczności ochrony przeciwpowodziowej a w szczególności realizacja Programu Ochrony Przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły;
- **w zakresie gospodarki odpadami** - budowa systemu gospodarki odpadami w oparciu o regiony i instalacje regionalne zgodnie wojewódzkim planem gospodarki odpadami, w zakresie: zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych, innowacyjnych technologii odzysku (w tym recyklingu) i unieszkodliwiania odpadów komunalnych i przemysłowych, oraz likwidacja zagrożeń wynikających ze składowania odpadów;
- **w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu** – realizacja działań i inwestycji określonych w programach ochrony powietrza w zakresie ograniczania emisji niskiej, wdrażanie technologii i przedsięwzięć ograniczających zużycie energii w przemyśle i gospodarce komunalnej oraz racjonalna gospodarka energią, realizacja instalacji pozyskujących energię ze źródeł odnawialnych,
- **w zakresie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność - budowa oraz modernizacja istniejących sieci elektroenergetycznych** - budowa urządzeń i instalacji do produkcji energii opartych na źródłach odnawialnych (w szczególności budowa: biogazowni rolniczych, biogazowni na oczyszczalniach ścieków i innych, małych elektrowni wodnych, instalacji wykorzystujących energię geotermalną, nowych ciepłowni i elektrociepłowni opartych na biomasie), oraz instalacji wykorzystujących energię wiatru, inwestycji podnoszących efektywność energetyczną.
- **w zakresie ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważonego rozwoju lasów** – dokumentowanie stanu zasobów przyrodniczych województwa (w tym

rozpoznanie szlaków migracji zwierząt), a także czynna ochrona tych zasobów, a w szczególności korytarzy ekologicznych oraz gatunków i siedlisk dla ochrony, których utworzono obszary Natura 2000;

- **w zakresie ochrony przed hałasem** – realizacja działań i inwestycji określonych w programach ochrony przed hałasem, a w szczególności wspieranie działań związanych z ograniczaniem hałasu zagrażającego zdrowiu i nowych technologii ograniczających hałas w przedsiębiorstwach;
- **w zakresie ochrony zasobów kopalin** – rozpoznanie i ochrona zasobów surowców o znaczeniu strategicznym oraz ważnych dla rozwoju gospodarczego województwa;
- **w zakresie ochrony powierzchni ziemi i przywrócenia wartości użytkowej gleb** - rekultywacja gruntów przemysłowych (zwłaszcza pokopalnianych) i powojennych oraz po likwidacji składowisk odpadów;
- **w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym** – monitoring i usprawnianie systemu monitoringu.

9.2. OCHRONA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW WODNYCH PROPRYTET 1

9.2.1. INFORMACJE OGÓLNE

Podstawowe regulacje prawne odnoszące się do zagadnień gospodarki wodnej i ochrony wód są zawarte w ustawach:

- **Prawo wodne** z dnia 18 lipca 2001 roku (tj. Dz.U 2012, poz. 145),
- **o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków** z dnia 7 czerwca 2001 roku z późn. zmianami,
- **Prawo ochrony środowiska** z dnia 27 kwietnia 2001 roku z późn. zmianami

oraz w szeregu aktów wykonawczych do powyższych ustaw. Dokumenty te zostały dostosowane i stanowią podstawę do funkcjonowania w prawie polskim przepisów Unii Europejskiej (min. **Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE, Dyrektywy 91/271/EWG, Dyrektywy 76/464/EWG**) w zakresie działań związanych z gospodarką wodno – ściekową.

Zgodnie z określonymi zasadami został sporządzony rejestr obszarów chronionych. Są to obszary:

- wód powierzchniowych i podziemnych, które są lub mogą być wykorzystane dla zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (na mocy dyrektywy RDW 2000/60/WE),
- części wód przeznaczonych do celów rekreacyjnych, w tym obszary wyznaczone jako kąpieliska (na mocy dyrektywy 76/160/EWG dotyczącej jakości wody w kąpieliskach uchylonej przez obecnie obowiązującą dyrektywę 2006/7/WE dotyczącą zarządzania jakością wody w kąpieliskach),
- wód powierzchniowych i podziemnych uznawanych za wrażliwe oraz obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych, z których należy ograniczyć odpływ do tych wód (na mocy dyrektywy 91/676/EWG dotyczącej ochrony wód

przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego) – nie został wyznaczony na terenie województwa podkarpackiego,

- przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (na mocy dyrektyw: 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa i 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory),
- wrażliwe na substancje biogenne pochodzenia komunalnego (w odniesieniu do dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych) - teren całego kraju.

9.2.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Realizowane cele dotyczyć będą ochrony zasobów wodnych (w szczególności wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi), a działania prowadzone będą w zakresie zarządzania ochroną wód i zasobami wodnymi, przeciwdziałania zanieczyszczeniom zarówno osadniczym jak i przemysłowym, a także racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych.

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** – Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych.
- **Cel nr 2** – Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wody dla województwa.

Kierunki działań:

Zarządzanie ochroną wód i zasobami wodnymi

Cele ekologiczne będą realizowane głównie w oparciu o:

- 1) aktualizowane plany gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy;
- 2) katastry wodne;
- 3) warunki korzystania z wód regionu wodnego;
- 4) warunki korzystania z wód zlewni;
- 5) Program wodno-środowiskowy kraju.

Ważne działania nieinwestycyjne zmierzające do realizacji założonych celów to:

- 1) prowadzenie wojewódzkiego systemu informowania społeczeństwa o jakości wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi i wody w kąpieliskach;
- 2) prowadzenie systemu monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych;
- 3) ustanowienie i respektowanie stref ochrony komunalnych ujęć wód powierzchniowych;
- 4) opracowanie dokumentacji hydrogeologicznych dla GZWP (opracowanie i zatwierdzenie brakujących dokumentacji hydrogeologicznych dla GZWP: nr 431 - "Bieszczady", nr 432 - "Dolina rzeki Wisłok", nr 433 - "Dolina rzeki Wisłoki");\
- 5) ustanowienie stref ochronnych dla Głównych Zbiorników Wód Podziemnych oraz opracowanie zasad obowiązujących w tych strefach.

Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wody i ograniczanie emisji ze źródeł osadniczych i przemysłowych

Obszar województwa, podobnie jak całego kraju, został wskazany jako wrażliwy na substancje biogenne pochodzenia komunalnego. Osiągnięcie założonego kierunku będzie możliwe poprzez uzbrojenie terenów w systemy kanalizacyjne, podniesienie efektywności oczyszczania ścieków komunalnych, a także propagowanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, na terenach, dla których taka inwestycja jest najkorzystniejszym rozwiązaniem.

Kierunek będzie realizował również założenia racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej m.in. poprzez i minimalizację ilości wytwarzanych ścieków przemysłowych i ich efektywne oczyszczanie.

Zmniejszenie i ograniczanie zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł powierzchniowych

W województwie podkarpackim nie ma konieczności wyznaczania stref wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych i eutrofizację. Nie mniej jednak należy preferować rolnictwo proekologiczne i ekologiczne (certyfikowane), które zużywa znacznie mniej nawozów i środków ochrony roślin i tym samym ogranicza wprowadzanie do środowiska związków biogenych. Odpowiednie organy powinny egzekwować obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin oraz kontrolę stosowania środków ochrony roślin (przestrzeganie okresu karencji i prewencji).

Zaopatrzenie w wodę

Zapewnienie odpowiedniej jakości wody do spożycia ma istotne znaczenie dla zdrowia i warunków życia społeczeństwa, a także dla bezpieczeństwa sanitarnego województwa. W tym celu niezbędny jest sprawnie działający system dostarczający wodę odbiorcom; w zależności od potrzeb modernizowane, budowane i rozbudowywane sieci wodociągowe oraz stacje uzdatniania wody. Konieczne jest określenie stref ochronnych wraz z obszarem zasilania oraz właściwe ich zagospodarowanie jako ważny aspekt ochrony wód podziemnych stanowiących źródła zaopatrzenia w wodę. Istotna będzie również racjonalizacja zużycia wody w działach gospodarki o dużej wodochłonności oraz kontynuowanie działań inwestycyjnych.

Mając na uwadze zapewnienie odpowiedniej ilości wody mieszkańcom i podmiotom gospodarczym należy zwiększyć zasoby dyspozycyjne województwa poprzez budowę zbiorników retencyjnych.

9.2.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Poprawa jakości zasobów wodnych województwa podkarpackiego w najbliższym latach związana będzie ze wspieraniem przedsięwzięć dotyczących rozbudowy systemów kanalizacji, oczyszczalni ścieków, a także propagujących najlepsze technologie ograniczające ilość substancji szkodliwych dla środowiska wodnego odprowadzanych wraz ze ściekami. Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną tworzony jest spójny i kompleksowy monitoring stanu wód w obrębie dorzeczy oparty na jednolitych częściach wód powierzchniowych i podziemnych. Prowadzona kontrola zanieczyszczeń jest ważnym elementem służącym poprawie i utrzymaniu jakości zasobów wodnych na odpowiednim poziomie.

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1.** Osiągnięcie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych.
- **Cel nr 2.** Zaspokojenie potrzeb ilościowych i jakościowych na wodę przeznaczoną do celów bytowo-gospodarczych oraz rekreacyjno-turystycznych.

Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych – AKPOŚK 2010”, zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 1 lutego 2011 r. obejmuje 169 aglomeracji województwa podkarpackiego, w tym: 123 aglomeracje priorytetowe do wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego, 44 aglomeracje niestanowiące priorytetu dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego oraz 2 nowo wyznaczone aglomeracje, które jeszcze nie spełniły wymogów formalnych i nie mają określonego zakresu rzeczowego i finansowego programu. Przewidziane w AKPOŚK inwestycje dotyczą podniesienia efektywności oczyszczania ścieków poprzez modernizację, rozbudowę i budowę nowych oczyszczalni ścieków oraz modernizację i budowę systemów kanalizacyjnych w zabudowie skupionej.

Powyższy Program nie obejmuje inwestycji na terenach nieaglomeracyjnych tj. terenów, dla których nie wyznaczono aglomeracji powyżej 2000 RLM (równoważnej liczny mieszkańców). W związku z tym dla zapewnienia standardu wymaganego stanu wód większy nacisk należy położyć na wyposażenie właściwej infrastruktury w zakresie budowy systemów zbierania i oczyszczania ścieków na terenach nieaglomeracyjnych w szczególności terenach źródłkowych, przyrodniczych oraz turystycznych, a także terenach o słabym stanie ekologicznym jednolitych części wód. Systemy te winny obejmować zadania związane z modernizacją technologii i rozbudową istniejących oczyszczalni ścieków, budową nowych oczyszczalni ścieków, rozbudową i budową kanalizacji sanitarnej oraz sieci kanalizacyjnych, o ile budowa tych inwestycji jest ekonomicznie lub technicznie zasadna, a także zadania związane z budową szczelnych – wybieralnych zbiorników z zapewnieniem kontrolowanego wywozu ścieków oraz budową przydomowych oczyszczalni ścieków dla jednego lub kilku gospodarstw domowych. Dla poszczególnych terenów zlokalizowanych w obszarach gminnych ww. systemy winny być oparte o opracowane przez gminy programy budowy przydomowych oczyszczalni, ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, obejmujące również wdrożenie harmonogramów wywozu nieczystości płynnych i osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni i kontrolę przestrzegania wywozu nieczystości płynnych. Zaspokojeniu potrzeb województwa na dobrą jakościowo i ilościowo wodę służą sukcesywnie budowane lub modernizowane ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych, stacje uzdatniania wody, a także systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę. W ramach osi IV *Infrastruktura ochrony środowiska i zapobieganie zagrożeniom* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego przewiduje się dofinansowanie 32 projektów dotyczących zaopatrzenia w wodę realizowanych w latach 2012 – 2013.

Do osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych przyczynia się również zmniejszanie presji sektora przemysłowego na środowisko wodne. Tendencje tę należy utrzymać.

Działania

Działania inwestycyjne:

- 1) modernizacja technologii i rozbudowa istniejących oczyszczalni ścieków, budowa nowych oczyszczalni ścieków wraz z rozbudową i budową kanalizacji sanitarnej oraz sieci kanalizacyjnych;
- 2) budowa szczelnych - wybieralnych zbiorników z zapewnieniem kontrolowanego wywozu ścieków oraz budowa przydomowych, przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na obszarach, na których prowadzenie zbiorczych systemów kanalizacyjnych jest ekonomicznie lub technicznie nieuzasadnione (obszary górskie, obszary z rozproszoną zabudową);
- 3) stosowanie najlepszych technologii w zakładach przemysłowych (obiegi zamknięte redukujące zużycie wody, oddzielne oczyszczanie poszczególnych strumieni zanieczyszczeń)
- 4) stosowanie nowoczesnych stanowisk do składowania obornika i zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach rolnych oraz realizacja innych działań inwestycyjnych mających na celu ograniczanie zanieczyszczeń azotowych pochodzących z rolnictwa;
- 5) budowa, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej dostarczającej ludności odpowiednio jakościowo wodę;
- 6) modernizacja ujęć wód oraz stacji uzdatniania wody zgodnie z przepisami unijnych.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) realizacja Programu wodno-środowiskowego kraju określającego podstawowe i uzupełniające działania zmierzające do poprawy lub utrzymania dobrego stanu wód na obszarach dorzeczy;
- 2) realizacja Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły oraz Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru
- 3) przygotowanie dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia (studia wykonalności, dokumentacja techniczna projektów itp.);
- 4) prowadzenie monitoringu wód powierzchniowych oraz opracowywanie raportów dotyczących ich stanu ekologicznego i chemicznego;
- 5) prowadzenie systemu monitorowania wód podziemnych oraz wody dostarczanej przez wodociągi dostosowanych do wymogów UE;
- 6) prowadzenie wojewódzkiego systemu informowania społeczeństwa o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i wykorzystywanej w kąpieliskach;
- 7) prowadzenie systemu informowania społeczeństwa o planowanych i realizowanych działaniach w zakresie ochrony jakości wód, powiązanego z edukacją ekologiczną;
- 8) kontrola stanu technicznego bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe;
- 9) opracowanie programów mających na celu przeciwdziałanie eutrofizacji wód w zbiornikach zaporowych;
- 10) opracowanie warunków korzystania z wód zlewni rzek;

- 11) wspieranie i egzekwowanie wykonania programów racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej w zakładach przemysłowych;
- 12) stosowanie zasad ujętych w Kodeksie Dobrych Praktyk Rolniczych mających na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem związkami azotu ze źródeł rolniczych;
- 13) ustanowienie i respektowanie stref ochrony komunalnych ujęć wód powierzchniowych;
- 14) prowadzenie systemu opłat za korzystanie ze środowiska wodnego i za usługi wodno – kanalizacyjne;
- 15) przygotowanie informacji dotyczącej obowiązków i praw użytkowników wynikających z korzystania z wód;
- 16) przygotowanie oceny ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych przez jednolite części wód wraz z analizą konieczności;
- 17) sporządzenie wykazu wielkości emisji stężeń substancji priorytetowych oraz innych zanieczyszczeń dla których zostały określone środowiskowe normy jakości..

9.2.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Obszarami, na których przeprowadzane są zadania związane z poprawą i ochroną jakości wód powierzchniowych i podziemnych są zlewnie rzek oraz obszary ochrony głównych zbiorników wód podziemnych. Rejony koncentracji zadań dotyczą przede wszystkim sektorów: osadniczego, rolniczego i przemysłowego w obrębie całego województwa podkarpackiego i dotyczyć będą poprawy jakości wód na obszarach JCW tam, gdzie standardy nie zostały dotrzymane.

9.2.5. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI POŚ WP ZAKRESIE OCHRONY I EFEKTYWNEGO WYKORZYSTANIA ZASOBÓW WODNYCH

Tab.8. Ważniejsze wskaźniki - ochrona i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych

Nazwa wskaźnika	Wartość roku w bazowym 2011r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód i ziemi, [hm ³] i [%] w tym: wymagające oczyszczenia	227,6 (100%) • 75,5 • 33%)			GUS
Pobór wody [hm ³] i [%] ogółem: w tym na cele produkcyjne z ujęć własnych (bez rolnictwa i leśnictwa)	• 306,8 (100%) • 173,6 • 56,6%)			GUS
Jakość wód powierzchniowych [w %] ; • klasa I; • klasa II; • klasa III; • klasa IV;	• 14,3 • 31,4 • 37,2 • 17,1			WIOŚ

• klasa V	• 0			
Jakość wód podziemnych ¹⁰² [w %]; • klasa I • klasa II • klasa III • klasa IV • klasa V	• 2,5 • 17,5 • 50,0 • 27,5 • 2,5			WIOŚ
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków [w %] w tym: • w miastach • na wsi	• 66,2 • 93,4 • 46,9			GUS
Ilość oczyszczalni ścieków komunalnych ogółem [szt.] w tym: • biologicznych • z podwyższonym usuwaniem biogenów	• 226 • 184 • 38			GUS
Ilość oczyszczalni ścieków przemysłowych ogółem [szt.]	• 66			GUS
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [w %] w tym: • w miastach • na wsi	• 60,7 • 85,6 • 43,1			GUS
Długość sieci kanalizacyjnej ogółem [km]	13 780			GUS
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [w %] w tym: • w miastach • na wsi	75,9 • 91,8 • 64,8			GUS
Długość sieci wodociągowej [km]	13 460,9			GUS

¹⁰² Wg danych GIOŚ za 2012 r.

Tab.8a. Ważniejsze wskaźniki realizacji celów w zakresie ochrony i efektywnego wykorzystania zasobów wodnych ujęte w Aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych – AKPOŚK 2010*

Nazwa wskaźnika	Wartość w bazowym 2006 roku	Wartość w 2011 roku	Wartość w 2015r.
1.	2.	3.	4.
Liczba mieszkańców korzystająca z systemu kanalizacyjnego [w tyś.]	1 193,5	1 425,8	1 706,6
Długość sieci kanalizacyjnej [w km]	9 488	13 985,5	14 828
Ilość oczyszczalni ścieków komunalnych [w szt.]	124	156	167
w tym:			
· biologicznych	90	124	139
· z podwyższonym usuwaniem biogenów	21	23	28
· nie spełniających standardów odprowadzania ściek.	13	9	0
w tym aglomeracje priorytetowe dla wypełniania wymogów Traktatu Akcesyjnego			
Liczba mieszkańców korzystająca z systemu kanalizacyjnego [w tyś.]	1 176,4	-	1 576,3
Udział ludności korzystającej z systemu kanalizacyjnego w liczbie ludności województwa [%]	56	-	75*
Długość sieci kanalizacyjnej [w km]	9 254	-	12 469
Ilość oczyszczalni ścieków komunalnych [w szt.]	106	-	123
w tym:			
· biologicznych	76	-	96
· z podwyższonym usuwaniem miogenów	20	-	27
· nie spełniających standardów odprowadzania ścieków	10	-	0

* wg liczby ludności województwa określonej w „Prognozie ludności na lata 2008-2035”, www.demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Prognoza.aspx

9.2.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY I EFEKTYWNEGO WYKORZYSTANIA ZASOBÓW WODNYCH

Tab.9. Harmonogram realizacji i źródło finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony wód i wykorzystania zasobów wodnych

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
1.	Monitoring wód powierzchniowych	WIOŚ	corocznie	budżet wojewody fundusze UE, środki własne NFOŚiGW WFOŚiGW
2.	Przygotowanie informacji dotyczącej obowiązków i praw użytkowników wynikających z korzystania z wód	KZGW	30.09.2013	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW
3.	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych przez JCW wraz z analizą konieczności zastosowania derogacji	KZGW	30.09.2013	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW
4.	Opracowanie warunków korzystania z wód zlewni rzeki Ropy wraz z procedurą konsultacji społecznych	KZGW	30.09.2013	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW
5.	Opracowanie warunków korzystania z wód wybranych zlewni	KZGW	30.09.2014	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW
6.	Opracowanie wykazu wielkości i emisji stężeń substancji priorytetowych oraz innych powodujących zanieczyszczenie	KZGW	30.09.2013	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW
7.	Sporządzenie wykazu wielkości i emisji stężeń substancji priorytetowych oraz innych zanieczyszczeń dla których zostały określone środowiskowe normy jakości w regionie wodnym	KZGW	15.11.2013	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW
Inwestycje				
8.	Program poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki – etap II	Związek Gmin Dorzecza Wisłoki (na terenie 5 gmin, w tym 4 z woj. podkarp.: Dębica, Pilzno, Żyraków, m. Jasło	do 2015 r.	FS - POIiŚ środki własne, inne krajowe środki publiczne

9.	Zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno – ściekowej na terenie Przemyśla	Miasto Przemyśl	do 2013	fundusze UE środki własne
11.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej miasta Krosna – etap I	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Krośnie Sp. z o.o. (na terenie aglomeracji krośnieńskiej ZWK)	2007 - 2013	fundusze UE POIiŚ
12.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej miasta Krosna – etap II	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Krośnie Sp. z o.o. (na terenie aglomeracji krośnieńskiej ZWK)	2014 - 2020	b.d
13.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie miasta Rzeszowa	Miasto Rzeszów	do 2012	FS - POIiŚ środki własne
14.	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na miasta Dębica	Wodociągi Dębickie Sp. z o.o.	do 2010	FS - POIiŚ środki własne
15.	Zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej w Ropczycach	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Ropczycach	2012 - 2015	środki własne
16.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie powiatu mieleckiego w dorzeczu Wisłoki i Wisły	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o.	2013 - 2015	środki własne
17.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy i Miasta Nisko	Gmina i Miasto Nisko	do 2014 r.	FS - POIiŚ środki własne
18.	Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków	JST	2008-2015	fundusze UE środki własne
19.	Budowa zbiorników retencyjn. zgodnie z „Programem ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”	RZGW w Krakowie	2011-2020	Budżet państwa, NFOŚiGW, WFOŚiGW środki UE
20.	Odtworzenie poj. zbiornika przystopniowego na rzece Wisłok w Rzeszowie – I etap	KZGW	31.10.2015	Wniosek zarejestrowany w NFOŚiGW

9.3. PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM ŚRODOWISKA - PRIORYTET 2

9.3.1. INFORMACJE OGÓLNE

Przedmiotem i zakładanym skutkiem realizacji priorytetu jest poprawa poziomu bezpieczeństwa w regionie pod względem zabezpieczenia przed zagrożeniami naturalnymi i technologicznymi. Analiza stanu środowiska województwa podkarpackiego wskazuje na konieczność kontynuowania działań w zakresie gospodarki wodnej. Stwierdza się brak lub zły stan obiektów technicznych związanych z retencjonowaniem wody i ochroną przeciwpowodziową.

Zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie zasobów dyspozycyjnych będzie miało charakter długofalowy i powinno doprowadzić do uzyskania bezpiecznego poziomu zasobów wodnych dla potrzeb gospodarki i ludzi oraz zmniejszenia kosztów ekonomicznych i społecznych (będące następstwem powodzi i susz). Na terenach intensywnie zabudowanych cyklicznie powtarzające się powodzie wywołują olbrzymie szkody (w latach 2001-2006 na ponad 1 miliard zł). Na terenie województwa podkarpackiego jest blisko 630 km wałów przeciwpowodziowych w większości wymagających pilnej modernizacji.

Priorytetowo powinny być traktowane działania w zakresie zwiększenia ochrony przeciwpowodziowej, wyrównywania i spowalniania odpływu wody z terenu województwa i zwiększenie naturalnej retencji terenów, zwłaszcza dolin rzecznych i obszarów podmokłych, wzrostu dyspozycyjnych zasobów wody oraz utrzymania istniejącej infrastruktury gospodarki wodnej.

Proces modernizacji istniejących wałów przeciwpowodziowych został już rozpoczęty przy współudziale środków przedakcesyjnych oraz funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, konieczna jest więc kontynuacja rozpoczętych procesów inwestycyjnych, w celu osiągnięcia oczekiwanych efektów rzeczowych w postaci skutecznej ochrony zabudowanych obszarów zalewowych.

Przedsięwzięcia związane z budową nowych wałów przeciwpowodziowych będą miały ograniczony charakter i realizowane będą wyłącznie w sytuacjach, gdy rozwiązanie problemu zagrożenia powodziowego poprzez inne działania będzie niemożliwe. Dalsze miejsce w hierarchii potrzeb zajmują projekty związane z budową zbiorników retencyjnych i polderów, służących zwalczaniu skutków suszy i ochronie przed powodzią oraz regulacje i utrzymanie koryt cieków wodnych, w przypadkach gdy będą służyć ochronie przeciwpowodziowej. Realizacja przedsięwzięć z zakresu ochrony przed powodzią przewidziana jest na zamieszkałych i zagospodarowanych obszarach zalewowych, gdzie zastosowanie innych rozwiązań jest niemożliwe. Realizacja projektów związanych z ochroną przed suszą dotyczyła będzie w szczególności obszarów, gdzie zjawisko suszy powoduje szkody w produkcji rolnej lub zagraża przepływowi nienaruszalnym. Projekty infrastrukturalne związane z ochroną przed suszą będą realizowane przy uwzględnieniu kosztów i korzyści, w przypadkach, gdy po zastosowaniu środków związanych z oszczędnością i ochroną wody, popyt przekracza dostępność zasobów wodnych. Podejmowane działania w zakresie ochrony przeciwpowodziowej powinny być połączone w najwyższym możliwym stopniu z ochroną przyrody, w szczególności z uwzględnieniem oddziaływania na obszary Natura 2000.

Działania na rzecz zwiększenia retencji wodnej, regulacji stosunków wodnych (w tym ochrona przed skutkami suszy), zwiększenie stopnia zabezpieczenia przed powodzią oraz dostosowanie sposobu zarządzania zasobami wodnymi w regionach i dorzeczeniach regulują przepisy Prawa Wodnego, Ramowej Dyrektywy Wodnej (Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy dla działalności wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej), oraz Dyrektywy powodziowej (Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim).

Głównym celem Dyrektywy powodziowej jest ustanowienie ram dla oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, w celu ograniczenia negatywnych konsekwencji związanych z powodzią na terytorium Wspólnoty - dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej. Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek sporządzenia takich dokumentów planistycznych jak: wstępna ocena ryzyka powodziowego (sporządzana do dnia 22 grudnia 2011 r.), mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego (sporządzane do dnia 22 grudnia 2013 r.) oraz plany zarządzania ryzykiem powodziowym (sporządzane do dnia 22 grudnia 2015 r.). Mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego, w granicach województwa podkarpackiego, zostaną opracowane dla następujących rzek: Wisłoka, Ropa, Wisłok, Bukowa, Lubaczówka, Łada, San, Szkło, Tanew, Wisznia, Wisła, Breń-Żabnica, Łęg, Trześniówka.

Przepisy Dyrektywy Powodziowej transponuje ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne i niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 Nr 32 poz. 159). Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej opracował wstępną ocenę ryzyka powodziowego (grudzień 2011), w której wyznaczono obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, dla których obecnie przygotowywane są mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego w ramach projektu Informatyczny system osłony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami (ISOK). Ponadto przygotowywane są plany zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów dorzeczy przez Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz dla regionów wodnych przez dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej. **Należy pamiętać, że Komisja Europejska przy weryfikowaniu wniosków o dofinansowanie działań przeciwpowodziowych ze środków unijnych będzie brała pod uwagę to, czy są one zgodne z dyrektywami unijnymi, a po 22 grudnia 2015 r. przede wszystkim, - czy są zgodne z planami zarządzania ryzykiem powodziowym.**

W związku z rozwojem gospodarczym może wzrastać zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi, zanieczyszczeniami chemicznymi i niezamierzonym uwolnieniem GMO do środowiska. Aktualnie na terenie województwa znajduje się 12 zakładów o dużym ryzyku zagrożeniu awarii przemysłowych i 12 zakładów o zwiększonym ryzyku zagrożenia awarii przemysłowej. Drogami przebiegającymi przez obszary zasiedlone odbywa się transport materiałów niebezpiecznych.

Środki finansowe powinny być kierowane na wsparcie zarządzania środowiskiem, wsparcie struktur odpowiedzialnych za ratownictwo w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych, zagrożeń technicznych chemicznych i biologicznych m.in. na zakup specjalistycznego sprzętu ratowniczo-gaśniczego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego, usuwania skutków zagrożeń naturalnych i technologicznych oraz tworzenie i modernizację systemów łączności tych jednostek, co przyczyni się

do poprawy koordynacji współpracy podmiotów ratowniczych. Szczególnie ważne będą działania związane z monitorowaniem środowiska, oraz uwzględniające informowanie, ostrzeżenie i reagowanie pod kątem potencjalnych zagrożeń.

Działania dotyczące monitorowania środowiska ze względu na przygraniczne położenie województwa będą miały charakter transgraniczny (niezbędna będzie współpraca transgraniczna odpowiednich służb ochrony środowiska i jednostek ratowniczych). Konieczne jest także podjęcie działań inwestycyjnych związanych z przeciwdziałaniem zagrożeniom osuwiskowym. Problem dotyczy obszaru województwa znajdującego w obrębie Karpat oraz w pojedynczych przypadkach teras rzecznych w Kotlinie Sandomierskiej.

9.3.2 CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Podstawowe cele ekologiczne realizowane w ramach priorytetu dotyczą ograniczania skutków negatywnych zjawisk naturalnych, przeciwdziałanie poważnym awariom, oraz wzmocnienie procesów decyzyjnych poprzez zapewnienie wiarygodnych informacji o stanie środowiska uzyskiwanych w ramach monitoringu środowiska.

Cel średniookresowy

- **Cel nr 1** - Minimalizowanie skutków ekstremalnych zjawisk naturalnych, zapobieganie poważnym awariom, oraz dostęp do wiarygodnych informacji o stanie środowiska.

Kierunki działań

Ochrona przeciwpowodziowa, przeciwdziałanie skutkom suszy

Działania w tym zakresie realizowane będą poprzez: zarządzanie zasobami wodnymi, zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód niezbędnych dla ludności i gospodarki, retencję i ochronę przed powodzią, właściwe utrzymanie wód i urządzeń wodnych. Środki finansowe na odtwarzanie, modernizowanie lub realizację nowej zabudowy hydrotechnicznej, powinny być kierowane wyłącznie tam, gdzie ma to uzasadnienie w postaci efektu lub bezpieczeństwa ekologicznego. Celem wsparcia finansowego będą więc w pierwszej kolejności działania związane z zatrzymaniem i retencją odpływu wody, następnie opanowanie wody, a jeśli nie będzie to skuteczne innych działań z tym związanych.

Działania inwestycyjne:

- 1) zwiększanie naturalnej retencji zlewni z zachowaniem dobrego stanu ekologicznego, rozumianej jako renaturyzacja dolin zalewowych i odtworzenie obszarów podmokłych, w tym przywrócenie przestrzeni potrzebnej do przejścia wód powodziowych z zastosowaniem nietechnicznych metod polegających na przywróceniu dobrego stanu wód i ekosystemów zależnych od wody, m. in. z uwzględnieniem koniecznych wykupów działek (w tym działek siedliskowych) w sytuacji, gdy koszty technicznego zabezpieczenia

- terenów zalewowych przewyższałyby wartość tych działek i mienia na nich zlokalizowanego;
- 2) udrożnienie rzek i potoków poprzez budowę i przebudowę przepławek dla ryb w celu umożliwienia ich migracji na istniejących budowlach piętrzących rzek: San, Wisłok i Wisłoka, oraz na rzekach i potokach ich zlewni;
 - 3) zapewnienie przepustowości cieków wodnych (przepusty, jazy, rowy itp.);
 - 4) utrzymanie naturalnego charakteru cieków poza terenami o zwartej zabudowie;
 - 5) użytkowanie rolnicze terenów położonych w sąsiedztwie rzek i potoków dostosowane do skali zagrożenia powodziowego;
 - 6) realizacja „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” m.in. przedsięwzięcia dotyczące powiększania przepustowości koryta rzeki, budowę kanałów, modernizacja i rozbudowa systemu obwałowań, zabudowa i lokalne umocnienia łożysk rzek oraz potoków, prace mające na celu ograniczenie wielkości powodzi przez retencjonowanie wód w zbiornikach retencyjnych i polderach oraz przywracanie retencji naturalnej;
 - 7) budowa systemu ostrzegania i ewakuacji poniżej zapory na wypadek jej katastrofy oraz osłony hydrologicznej powiązanej z systemem prognozowania przepływów w zlewni zbiornika i sterowania falą powodziową);
 - 8) wykonanie zabezpieczeń obiektów już istniejących (kompleksowe remonty, dostosowanie do obowiązujących standardów), oraz rozbiórki obiektów, których żywotność techniczna dobiegła końca.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) sporządzenie dokumentów planistycznych wymaganych Dyrektywą 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim i ustawą Prawo wodne (wstępna ocena ryzyka powodziowego, mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego, plany zarządzania ryzykiem powodziowym, zakazy wprowadzone w drodze prawa miejscowego przez właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej na terenach dla których nie określono obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi¹⁰³) oraz uwzględnienie ich m.in. w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- 2) opracowanie strategii i programów przeciwdziałania skutkom suszy;
- 3) opracowanie warunków korzystania z wód regionu wodnego;
- 4) planowanie i kształtowanie zagospodarowania przestrzennego terenów zagrożonych powodzią, z uwzględnieniem ograniczeń lokalizacji oraz rodzaju i intensywności zabudowy tych terenów, w tym uwzględnienie w dokumentach planistycznych obszarów szczególnego zagrożenia powodzią wynikających z map zagrożenia powodziowego, na

¹⁰³ artykuł 88m ustawy Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (Dz.U. 2012 poz. 145 tekst jednolity).

których obowiązują zakazy zgodnie z art. 88l ust. 1 oraz art. 40 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo wodne (Dz.U. 2012 poz. 145 tekst jednolity)¹⁰⁴.

- 5) prowadzenie kampanii edukacyjnych, organizacja systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych.

Minimalizowanie negatywnych skutków zjawisk geodynamicznych

Działania inwestycyjne:

- 1) prowadzenie prac zabezpieczających na obszarach osuwisk zagrażających obiektom budowlanych oraz zabezpieczenie terenów osuwiskowych przed dalszym rozwojem ruchów masowych ziemi;
- 2) właściwe zagospodarowanie terenów podatnych na tworzenie się osuwisk (m.in wyłączenie z zabudowy, zalesianie, odpowiednie zabiegi agrotechniczne).

Działania nieinwestycyjne:

- 1) prowadzenie monitoringu terenów osuwiskowych i narażonych na osuwiska;
- 2) realizacja Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej SOPO – etap III – kartowanie i wykonanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w 43 gminach województwa
- 3) odpowiednie planowanie i kształtowanie zagospodarowania przestrzennego terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych, z uwzględnieniem ograniczeń lokalizacji oraz rodzaju i intensywności zabudowy tych terenów.

Zmniejszanie ryzyka i ograniczanie skutków poważnych awarii oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego

Działania w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom i zapobiegania zagrożeniom chemicznymi (w tym w czasie transportu materiałów niebezpiecznych dla środowiska) i biologicznym będą mieć głównie charakter pozainwestycyjny. Niemniej ważne jest również aby jednostki odpowiedzialne za bezpieczeństwo dysponowały odpowiednim sprzętem ratowniczym i zapewnione miały możliwość szybkiej wymiany informacji o zagrożeniach.

Za bezpieczeństwo i podjęcie działań w przypadku wystąpienia poważnej awarii odpowiada wojewoda. Poprzez komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej i wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, podejmuje działania i stosuje środki niezbędne do usunięcia awarii i jej skutków, określając w szczególności związane z tym obowiązki organów administracji i podmiotów korzystających ze środowiska. O podjętych działaniach informowany jest marszałek województwa.

¹⁰⁴ obowiązek uwzględnienia obszarów wynikających z map zagrożenia powodziowego w dokumentach planistycznych wynika z art. 88f ust. 5 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. 2012 poz. 145 tekst jednolity).

Działania inwestycyjne:

- 1) ograniczenie przewozów materiałów niebezpiecznych po drogach publicznych na rzecz ich przewozu koleją; modernizacja zbyt wąskich odcinków dróg, którymi odbywa się transport materiałów niebezpiecznych;
- 2) przygotowanie parkingów i zjazdów na bezpieczne zatrzymywanie pojazdów przewożących materiały niebezpieczne, a w przypadku poważnej awarii na ich odholowanie i zabezpieczenie;
- 3) wyposażenie (w tym modernizacja) laboratoriów właściwych instytucji w nowoczesny sprzęt i oprogramowanie zapewniające wypełnianie zadań kontrolnych i monitoringu stanu środowiska
- 4) zakup sprzętu ratowniczego.

Działania nieinwestycyjne

- 1) doskonalenie procedur współpracy międzynarodowej w regionach przygranicznych, ukierunkowanej na doskonalenie procedur wzajemnego informowania, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach oraz udzielania wzajemnej pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych i usuwania ich skutków;
- 2) doskonalenie wojewódzkiego i powiatowych systemów wykrywania i alarmowania oraz wczesnego ostrzegania o zagrożeniach, w tym formy informowania obywateli o możliwych zagrożeniach.
- 3) podnoszenie świadomości społecznej w zakresie zachowania się społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych oraz biotechnologii i bezpieczeństwa GMO, bezpieczeństwa chemicznego i zapewnienie wiarygodnych informacji, w tym zakresie m.in. współpraca z mediami;
- 4) działania na rzecz ograniczania ryzyka wystąpienia poważnych awarii w zakładach przemysłowych.

9.3.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cel krótkookresowy

- **Cel nr 1** - Zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wód i retencja (sukcesywnie).
- **Cel nr 2** - Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego (sukcesywnie).
- **Cel nr 3** - Wdrażanie istniejących przepisów prawnych i skuteczne ich egzekwowanie oraz wspieranie inwestycji związanych z udoskonaleniem systemów wykrywania, alarmowania oraz wczesnego ostrzegania o zagrożeniach , a także zakup sprzętu ratowniczego.
- **Cel nr 4** – Realizacja Systemu Osłony przeciwosuwiskowej (SOPO).

Bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i przeciwdziałanie skutkom suszy

Działania inwestycyjne

- 1) przedsięwzięcia realizowane zgodnie z „Programem ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”;

- 2) przedsięwzięcia realizowane zgodnie z projektami „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych” i „Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększenie możliwości retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nimi infrastruktury w dobrym stanie”
- 3) Działania nieinwestycyjne
 - 1) opracowanie programu inwestycyjnego dla zlewni Sanu i Wisłoki w ramach „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”;
 - 2) opracowanie map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego i planów zarządzania ryzykiem powodziowym;
 - 3) prowadzenie monitoringu sprawności urządzeń służących ochronie przeciwpowodziowej.

Zmniejszanie ryzyka i ograniczanie skutków poważnych awarii oraz zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego

Działania inwestycyjne:

- 1) doskonalenie systemu reagowania kryzysowego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego, w tym zakup, modernizacja i utrzymanie sprawności specjalistycznego sprzętu ratowniczo-gaśniczego;
- 2) monitoring ruchów masowych ziemi na obszarach największego zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i środowiska;
- 3) likwidacja skutków osuwisk;
- 4) działania zmierzające do zatrzymania procesu dekapitalizacji budowli ochronnych.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) systematyczna weryfikacja listy potencjalnych sprawców awarii przemysłowych (corocznie) i wspieranie przygotowania planów i programów zmniejszających prawdopodobieństwo wystąpienia poważnych awarii;
- 2) doskonalenie współdziałania jednostek organizacyjnych wchodzących w skład systemu wykrywania i alarmowania;
- 3) wspieranie programów edukacji i informowania społeczeństwa w zakresie wystąpienia nadzwyczajnych sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa lub zdrowia, w tym wystąpienia poważnych awarii, ekstremalnych zdarzeń pogodowych (np. wichury, powodzie), sejsmicznych, bezpieczeństwa biologicznego i GMO;
- 4) prowadzenie stałego monitoringu potencjalnych zagrożeń lokalnych m.in. monitoring ruchów masowych ziemi na obszarach największego zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i środowiska;
- 5) realizacja Systemu Osłony Przeciwoświsłkowej – etap II – kartowanie i wykonanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w 46 gminach województwa podkarpackiego.

9.3.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Największe zagrożenie spowodowane powodzią w województwie dotyczy głównie obszarów zamieszkałych i zagospodarowanych obszarów zalewowych położonych wzdłuż biegu rzek: Wisły, Sanu, Wisłoki i Wisłoka. Przewaga tych obszarów znajduje się w północnej i środkowej części województwa. Jednocześnie górski charakter innych rzek i potoków często jest przyczyną lokalnych powodzi i podtopień, powodujących znaczne szkody w tym zakresie. W związku z powyższym większość zadań związanych z bezpieczeństwem powodziowym zlokalizowana będzie w części północnej i środkowej województwa.

Działania w zakresie poważnych awarii koncentrować się będą głównie w strefie osadniczej i na obszarach o dużych walorach przyrodniczych, wokół zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku oraz wzdłuż odcinków dróg krajowych i wojewódzkich służących do transportu materiałów niebezpiecznych.

W przypadku osuwisk rejonem koncentracji działań będzie obszar województwa znajdujący się w obrębie Karpat oraz w pojedynczych przypadkach tereny nadrzeczne w Kotlinie Sandomierskiej

9.3.5. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA ZAGROŻENIOM EKOLOGICZNYM

Tab.10. Ważniejsze wskaźniki – zapobieganie zagrożeniom ekologicznym

Nazwa wskaźnika	Wartość roku w bazowym 2011 r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Wskaźniki reakcji				
Liczba ludności zabezpieczonej / chronionej przed powodzią z terenów narażonych na występowanie tego zjawiska ¹⁰⁵	170 000			PZMiUW
Liczba opracowanych zewnętrznych planów operacyjno – ratowniczych [szt.]	9 ¹⁰⁶			PWKSP
Liczba podjętych interwencji w zakresie ratownictwa chemiczno-ekologicznego [szt.]	17 zdarzeń ratownictwa chemicznego 15 akcji ratownictwa ekologicznego			PWKSP w Rzeszowie
Liczba poważnych awarii przemysłowych [szt.]	1			PWKSP w Rzeszowie

¹⁰⁵ Liczba ludności zamieszkującej miejscowości chronione przez istniejące obwałowania, zbiorniki retencyjne, poldery oraz inne urządzenia wodne na terenie województwa podkarpackiego.

¹⁰⁶ Ze względu na to, że skutki ewentualnej awarii nie będą oddziaływać na tereny położone poza obszarem zakładu dla Podziemnych Magazynów Gazu Ziemnego: Strachocina, Husów i Brzeźnica oraz Zakładów Chemicznych „Siarkopol” Sp. z o.o. Tarnobrzeg odstąpiono od sporządzania przedmiotowych planów.

Liczba zdarzeń o znamionach poważnych awarii [szt.]	0			PWKSP w Rzeszowie
---	---	--	--	----------------------

9.3.6 DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA ZAGROŻENIOM ŚRODOWISKA

Tab.11. Harmonogram realizacji i źródło finansowania działań priorytetowych w zakresie zapobiegania zagrożeniom środowiska

L.p	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Inwestycje i zarządzanie				
1.	Remonty, modernizacja, zabezpieczenie przeciwfiltracyjne oraz budowa wałów przeciwpowodziowych*	PZM i UW w Rzeszowie	2012 - 2019	F undusz Spójności, fundusze UE, budżet państwa
2.	Niezbędna regulacja i modernizacja rzek i potoków*	PZM i UW w Rzeszowie	2012 - 2019	fundusze strukturalne
3.	Zwiększenie retencyjności zlewni*	PZM i UW w Rzeszowie	2012- 2019	fundusze strukturalne środki własne
4.	Zarządzanie ryzykiem, w tym przygotowania planów i programów zmniejszających prawdopodobieństwo wystąpienia poważnych awarii (sukcesywnie) oraz wsparcie techniczne,	Przedsiębiorstwa, Komendant Wojewódzki i Komendanci Powiatowi Państwowej Straży Pożarnej, Wojewoda, Starostowie	2012-2015	fundusze strukturalne środki własne
5.	Poprawa bezpieczeństwa powodziowego w zlewniach z zachowaniem równowagi stanu ekologicznego i technicznego rzek: Wisły, Sanu, Wisłoki, Wisłoka, Łęgu i Trześniowki*	RZGW w Krakowie	2012 - 2019	Fundusz Spójności. fundusze strukturalne, środki własne
6.	Realizacja programu dużej retencji*	Minister ds. środowiska, RZGW w Krakowie	2012 - 2019	Fundusz Spójności środki własne
7.	Zapobieganie procesom osuwiskowym i likwidacja ich skutków	Wojewoda Samorządy terytorialne PIG	doraźnie	fundusze strukturalne, środki własne
8.	System Osłony Przeciwosuwiskowej SOPO	PIG	2006-2022	NFOSiGW
9.	Zakup samochodów ratowniczo-gaśniczego i sprzętu ratowniczego	Podkarpacki Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej	2012-2013	

10.	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa 3 i rozbudowa 4 strażnic komend PS P • Rozbudowa ośrodka szkolenia krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego • Zakup pojazdów ratowniczych i sprzętu specjalistycznego** 	Podkarpacki Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej	2014-2015 (perspektywa do 2019 r.)	Środki budżetu państwa, EFRR, Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i partnerstwa
-----	---	---	------------------------------------	--

* Działania związane z ochroną przeciwpowodziową w województwie podkarpackim realizowane będą w ramach rządowego Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły, dla którego ustanowiony został Koordynator ds. Programu Ochrony Przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły (Wojewoda Małopolski).

** w zakresie ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych, przeciwdziałania poważnym awariom i usuwania ich skutków

9.4. GOSPODARKA ODPADAMI - PRIORYTET 3

9.4.1. INFORMACJE OGÓLNE

Gospodarka odpadami na terenie województwa podkarpackiego realizowana jest zgodnie z Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego (WPGO). Nowy WPGO został opracowany na lata 2012 – 2017 z perspektywą 2018-2023. Zamyka się, więc w innym przedziale czasowym niż Program Ochrony Środowiska dla województwa podkarpackiego, który opracowywany jest na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019. W nowym horyzoncie czasowym POŚ WP gospodarka odpadami w województwie opierać się będzie na wskazanych w WPGO regionach gospodarki odpadami (RGO).

9.4.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Podstawowe cele ekologiczne realizowane w ramach priorytetu dotyczą zwiększenia udziału odzysku lub recyklingu odpadów poprzez przyjęcie określonych limitów czasowych i ilościowych. Wspierane będą:

- redukcja ilości składowanych odpadów komunalnych i zwiększenie udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi, recyklingowi i unieszkodliwianiu innymi metodami niż składowanie oraz likwidacja zagrożeń wynikających ze składowania odpadów, zgodnie z Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego (WPGO);
- wykorzystanie nowych technologii, zwłaszcza do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych (w tym spalarni).

Cele ekologiczne określone w WPGO zawiera Zał.nr 5.

Cel średniookresowy

- **Cel nr 1** – Ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów oraz poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi.

Kierunki działań

Realizacja Planu gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego, w szczególności w zakresie budowy systemu gospodarowania odpadami na terenie województwa podkarpackiego opartego o regiony gospodarowania odpadami i instalacje regionalne.

Działania określone w WPGO dotyczą trzech grup odpadów tj. odpadów komunalnych (grupa 20), odpadów niebezpiecznych (grupy 01 - 19) i odpadów innych niż niebezpieczne (grupy 01 - 19). Planuje się działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ograniczenia ich ilości i minimalizacji znaczącego oddziaływania na środowisko. Poniżej sformułowane kierunki działań są spójne z działaniami określonymi w WPGO, które określa szczegółowe cele, działania i przedsięwzięcia.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) intensyfikacja działań edukacyjno - informacyjnych promujących zapobieganie powstawaniu odpadów oraz właściwe postępowanie z wytworzonymi odpadami;
- 2) promowanie wykorzystywania produktów wytwarzanych z materiałów odpadowych;
- 3) organizacja nowych i rozwój istniejących systemów zbierania odpadów, w tym odpadów komunalnych opartych o regiony gospodarowania odpadami (RGO), oraz odpadów niebezpiecznych ze źródeł rozproszonych (małe i średnie przedsiębiorstwa), z uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych (gospodarstwa domowe);
- 4) organizacja poszczególnych regionów gospodarowania odpadami komunalnymi;
- 5) wzmocnienie kontroli podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Działania inwestycyjne:

- 1) budowa regionalnych instalacji zagospodarowania odpadów oraz instalacji realizujących cele planu gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego;
- 2) zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów;
- 3) zamykanie składowisk nie spełniających wymagań dla instalacji regionalnej oraz nie przewidzianych do rozbudowy lub modernizacji w kierunku instalacji regionalnej;
- 4) modernizacja i dostosowanie instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów do wymagań ochrony środowiska;
- 5) wspieranie wdrażania proekologicznych i efektywnych ekonomicznie metod zagospodarowania odpadów w oparciu o najlepsze dostępne techniki (BAT) oraz technologii pozwalających na odzyskiwanie energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego ich przetwarzania, w tym zagospodarowanie komunalnych osadów ściekowych przy zastosowaniu zaawansowanej technologii;
- 6) likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów;
- 7) usuwanie instalacji i urządzeń zawierających PCB;
- 8) realizacja zadań w zakresie gospodarowania azbestem¹⁰⁷.

¹⁰⁷ zadania określone zostały w „Wojewódzkim programie usuwania azbestu na lata 2009 – 2032”,

9.4.3. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania realizowane będą na terenie całego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc realizacji inwestycji służących zagospodarowaniu odpadów – zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego.

9.4.4. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI

Tab.12. Ważniejsze wskaźniki - gospodarka odpadami

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym 2011 r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Procent redukcji odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska w stosunku do wytworzonych w 1995 r.	69%			Departament Ochrony Środowiska UMWP
Procent mieszkańców województwa objętych zorganizowanym systemem zbierania i odbierania odpadów komunalnych [%]	81%			GUS

9.4.5 DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI

Tab.13. Harmonogram realizacji i źródło finansowania działań priorytetowych w zakresie zapobiegania zagrożeniom środowiska

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Inwestycje, zarządzanie i edukacja				
1.	Prowadzenie oraz wspieranie działań edukacyjno-informacyjnych promujących właściwe postępowanie z odpadami	Wszystkie szczeble administracji m.in przy współpracy z organizacjami ekologicznymi, mediami i przemysłem	Działania ciągłe	Środki własne, fundusze UE, fundusze ochrony środowiska
2.	Wspieranie wdrażania efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym technologii pozwalających na odzyskiwanie energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego	Wojewoda, Marszałek województwa, jednostki sektora finansów publicznych, gminy, starostowie, związki gmin, wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast	Działania ciągłe	Środki własne

	ich przetwarzania			
3.	Utworzenie i uruchomienie bazy danych o produktach, opakowaniach i gospodarce odpadami (BDO)	Marszałek Województwa podkarpackiego przy współpracy z organem wyznaczonym przez Ministra Środowiska	2012-2013	
4.	Modernizacja i budowa instalacji do zagospodarowania odpadów realizujących cele planu gospodarki odpadami województwa podkarpackiego	przedsiębiorcy	2012-2023	Środki własne, fundusze UE, fundusze ochrony środowiska
5.	Budowa, rozbudowa i przebudowa zakładów zagospodarowania odpadów, budowa stacji przeładunkowych i punktów selektywnego gromadzenia odpadów	Gminy, związki międzygminne, przedsiębiorcy	2012-2020	Środki własne, fundusze UE, fundusze ochrony środowiska
6.	Budowa i rozbudowa składowisk odpadów (w ramach RIPOK)	Gminy, związki międzygminne, zarządzający składowiskiem	2012-2023	Środki własne, fundusze UE, fundusze ochrony środowiska
7.	Zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów	Gminy, związki międzygminne, przedsiębiorcy	2012-2023	Środki własne, fundusze UE, fundusze ochrony środowiska
8.	Wspieranie wdrażania proekologicznych i efektywnych ekonomicznie metod zagospodarowania odpadów w oparciu o najlepsze dostępne techniki (BAT) oraz dostosowanie instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów do wymagań ochrony środowiska	Marszałek Województwa, Starostowie, Gminy, przedsiębiorcy	2012-2019	Środki własne, fundusze UE, fundusze ochrony środowiska
9.	Monitoring i kontrola prawidłowego postępowania z odpadami	Marszałek Województwa, WIOŚ, Starostowie	Działanie ciągłe	Środki własne

9.5. OCHRONA POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU – PRIORYTET 4

9.5.1. INFORMACJE OGÓLNE

Podkarpacie pod względem jakości powietrza zalicza się do czystszych regionów w Polsce. Emisja zorganizowana gazów i pyłów, ze źródeł punktowych, zaliczonych do znacząco oddziałujących na jakość powietrza, na przestrzeni lat uległa ograniczeniu. Ze względu na wyczerpywanie się prostych metod redukcji, od 2000 r. tendencja ta jednak wyraźnie maleje. Pomimo generalnie zadowalającej jakości powietrza na obszarze województwa w ostatnich latach, w miarę rozwoju technik badawczych i wdrażania metodyk oceny stanu atmosfery ujawniły się problemy związane z przekroczeniami standardów imisyjnych pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀, co dotyczy terenów intensywnej urbanizacji. Taki stan zanieczyszczenia powietrza wynika z oddziaływania emisji niskiej, pochodzącej z sektora komunalno-bytowego oraz z oddziaływania emisji komunikacyjnej.

Realizacja priorytetu powinna przyczynić się do zapewnienia wysokiej jakości powietrza, spełniającej wymagania ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz do poprawy warunków życia ludzi i eliminacji zagrożeń ich zdrowia. Pozwoli ponadto na wypełnienie zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony klimatu, tym samym będzie zmierzać do zmniejszenia zagrożeń wynikających z globalnego ocieplenia.

W związku z akcesją do Unii Europejskiej dokonano transpozycji do prawa polskiego szeregu Dyrektyw UE dotyczących ochrony powietrza i zarządzania jakością powietrza. Z dniem 28 maja 2012 roku weszła w życie zmiana ustawy Prawo ochrony środowiska, w której dokonano transpozycji do polskiego porządku prawnego przepisów Unii Europejskiej w zakresie oceny i zarządzania jakością powietrza zawartych w Dyrektywie 2008/50/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 maja 2008 roku w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (Dyrektywa CAFE). Implementacja Dyrektywy CAFE ma na celu dokonanie w przepisach krajowych zmian i uzupełnień dotyczących zarządzania jakością powietrza w strefach i aglomeracjach, wprowadzenie normy jakości powietrza dotyczącej pyłu PM_{2,5} w powietrzu i kontroli stopnia narażenia ludzi na działanie pyłu PM_{2,5} oraz weryfikację i konsolidację istniejących przepisów UE, których transpozycji do prawa polskiego dokonano w latach wcześniejszych.

W odniesieniu do wojewódzkich programów ochrony środowiska zmieniona ustawa Prawo ochrony środowiska wprowadza obowiązek ujęcia jako jednego z celów (w przypadku niedotrzymywania pułapu stężenia ekspozycji¹⁰⁸ pyłu PM_{2,5}) – osiągnięcie krajowego celu redukcji narażenia¹⁰⁹ (dotyczy pyłu PM_{2,5}) poprzez wprowadzenie dodatkowych działań w obszarze ochrony powietrza. W chwili

¹⁰⁸ Pułap stężenia ekspozycji to poziom substancji (pyłu PM_{2,5}) w powietrzu wyznaczony w celu ograniczenia szkodliwego wpływu substancji na zdrowie ludzi. Jest standardem jakości powietrza dla obszarów tła miejskiego aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Wartość pułapu stężenia ekspozycji i termin jego osiągnięcia zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 roku w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. z 2012 r. poz. 1031).

¹⁰⁹ Krajowy cel redukcji narażenia zgodnie ze zmianą ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 13 kwietnia 2012 roku dla Polski został określony w 2012 i będzie do osiągnięcia w latach 2012 – 2020 (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2012 roku w sprawie krajowego celu redukcji narażenia (Dz.U. z 2012 roku poz. 1030), został wyznaczony na podstawie wartości krajowego wskaźnika średniego narażenia, obliczonego jako trzyletnia ze stężenia pyłu PM_{2,5} z lat 2009- 2011.

opracowania niniejszego dokumentu brak podstaw prawnych i merytorycznych¹¹⁰ do określenia potrzeby wprowadzenia tego typu działań. Najistotniejszym narzędziem administracyjnym w osiąganiu wymaganej prawem jakości powietrza są naprawcze Programy Ochrony Powietrza ich opracowywanie oraz realizacja służąca efektywnemu zarządzaniu jakością powietrza w strefach. W wyniku przeprowadzonych ocen za lata 2010 i 2011 powstał obowiązek opracowania nowych nPOP (zostały opracowane w roku 2013 w trakcie sporządzania niniejszego dokumentu) oraz obowiązek aktualizacji i uzupełnienia obowiązujących nPOP w zakresie pyłu PM10, wynikający z utrzymywania się poziomu zanieczyszczenia¹¹¹ oraz wynikający ze zmiany przepisów (uzupełnienie o plany działań krótkoterminowych na wypadek zaistnienia stanów alarmowych).

9.5.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** - Osiągnięcie oraz utrzymanie wymaganej prawem jakości powietrza atmosferycznego.
- **Cel nr 2** - Przeciwdziałanie globalnym zmianom klimatu poprzez sukcesywną redukcję emisji gazów cieplarnianych.

Kierunki działań

Ochrona powietrza atmosferycznego

Działania inwestycyjne:

- 1) redukcja niskiej emisji poprzez: centralizację zaopatrzenia w ciepło w miastach, modernizację istniejących źródeł ciepła (poprawę sprawności w procesach spalania i stosowanie ekologicznych nośników energii), modernizację linii przesyłowych w celu eliminacji strat ciepła, termomodernizację i termorenowację budynków;
- 2) ograniczanie emisji komunikacyjnej i ochrona przed jej negatywnym oddziaływaniem poprzez budowę obejść drogowych miast i miejscowości, modernizację istniejących połączeń komunikacyjnych, remonty nawierzchni i przebudowy dróg o małej przepustowości; rozwój i modernizację transportu kolejowego i zbiorowego w miastach, tworzenie warunków do rozwoju ruchu rowerowego; odpowiednie utrzymanie czystości nawierzchni ulic w miastach;
- 3) realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej, w szczególności budowy autostrady A-4, budowy drogi ekspresowej S – 19, budowy obwodnic w ciągach dróg krajowych;

¹¹⁰ Z delegacji art. 86b zmienionej ustawy Prawo Ochrony Środowiska wynika obowiązek obwieszczenia w terminie do dnia 30 września każdego roku wykazów miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy i aglomeracji gdzie wartość wskaźnika średniego narażenia przekracza/nie przekracza wartość pułapu stężenia ekspozycji. Art. ten wchodzi w życie z dniem 1.01.2013 roku.

¹¹¹ Art. 91 ust. 9e ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232)

- 4) ograniczanie emisji z dużych źródeł spalania paliw celem wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego oraz dyrektywy 2010/75/UE (IED) w zakresie ograniczania emisji pyłów, dwutlenku siarki i tlenków azotu.
- 5) w zakresie ograniczania emisji pyłów, dwutlenku siarki i tlenków azotu poprzez m.in.: modernizację technologii w celu prowadzenia mniej energochłonnej produkcji, zastosowanie ekologicznych nośników energii w instalacjach wykorzystujących węgiel, udoskonalanie procesów spalania paliw prowadzące do zmniejszenia zużycia paliw instalowanie urządzeń redukujących emisję zanieczyszczeń do powietrza oraz modernizację istniejących.
- 6) realizacja zadań określonych w opracowanych i uchwalonych nPOP.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) monitoring i ocena jakości powietrza w strefach, zgodnie z wymogami ustawowymi;
- 2) opracowanie oraz aktualizacja naprawczych programów ochrony powietrza w miarę zaistniałych potrzeb dla stref, gdy zostaną stwierdzone przekroczenia dopuszczalnych i docelowych poziomów substancji w powietrzu;
- 3) wszelkie działania edukacyjne i promocyjne dotyczące upowszechniania wykorzystania odnawialnych źródeł energii, stosowania ekologicznych nośników energii, edukacja na temat szkodliwości spalania materiałów odpadowych różnego pochodzenia;
- 4) stymulowanie władz lokalnych - miejskich do opracowania planów cyrkulacji ruchu drogowego;
- 5) promowanie proekologicznych środków zbiorowego transportu (transport kolejowy);
- 6) promowanie komunikacji zbiorowej i ruchu rowerowego szczególnie na terenach miejskich;
- 7) stymulowanie zakładów do wprowadzania systemów zarządzania środowiskiem;
- 8) kontrola wypełniania obowiązków określonych w pozwoleniach zintegrowanych, pozwoleniach na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza oraz kontrole interwencyjne w indywidualnych systemach grzewczych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa¹¹² w przypadku występowania na terenie województwa stref z przekroczeniami poziomu celu długoterminowego ustalonego dla ozonu, osiągnięcie tego poziomu powinno być jednym z celów wojewódzkiego programu ochrony środowiska. Jednocześnie ustawa¹¹³ definiując poziom celu długoterminowego określa, iż cel ma być osiągnięty w długim okresie czasu za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych.

Wyniki corocznych ocen w tym oceny za rok 2011 wykazują, iż na terenie województwa podkarpackiego poziom celu długoterminowego dla ozonu nie został osiągnięty zarówno w kryterium ochrony zdrowia jak i ochrony roślin, analogicznie jak na obszarze niemal całego kraju.

¹¹² Art. 91a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2013 poz. 1232)

¹¹³ Art. 3 pkt. 28) tire c) ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2013 poz. 1232)

Ze względu na transgraniczny charakter zanieczyszczenia ozonem możliwy jest udział zanieczyszczenia napływowego w stężeniach odnotowywanych na terenie województwa, przewyższających poziom celu długoterminowego. Zmienność poziomu stężeń ozonu, który jest zanieczyszczeniem wtórnym związana jest z różnicami w warunkach pogodowych występujących w kraju, z kierunkiem napływu mas powietrza nad Polskę i stopniem ich zanieczyszczenia ozonem i substancjami stanowiącymi prekursorzy ozonu. Prekursory ozonu (tlenki azotu, tlenek węgla, lotne związki organiczne) to substancje mające udział w tworzeniu ozonu w warstwie przyziemnej, które mają zdolność przemieszczania się na duże odległości.

Stwierdzone na terenie województwa poziomy zanieczyszczeń gazowych (w tym tlenku węgla i tlenków azotu) są niskie i nie wykazują przekroczeń wartości kryterialnych. Stąd mając na uwadze prawdopodobny transgraniczny charakter zanieczyszczenia ozonem nie przewiduje się konieczności podejmowania na terenie województwa specjalnych działań, gdyż poniesione nakłady mogłyby się okazać niewspółmierne do spodziewanych efektów.

Ochrona klimatu

Działania inwestycyjne i nieinwestycyjne, określone dla ochrony powietrza atmosferycznego będą jednocześnie przeciwdziałać zmianom klimatu. Zmniejszenie ilości emitowanych zanieczyszczeń wiązać się będzie ze zmniejszeniem emisji dwutlenku węgla, głównego gazu cieplarnianego towarzyszącego wszystkim procesom przemysłowym emisji innych zanieczyszczeń powietrza (głównie spalanie paliw organicznych). Realizacja działań w zakresie ochrony klimatu wymagać będzie aktywnych prac podejmowanych w wielu innych sektorach m.in. w gospodarce odpadami, leśnictwie, rolnictwie.

Działania inwestycyjne:

- 1) działania inwestycyjne w zakresie ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza;
- 2) hermetyzacja procesów w kopalnictwie gazu i ropy naftowej oraz uszczelnianie i usprawnianie procesów przesyłu gazu ziemnego oraz wykorzystywanie do produkcji energii biogazu (zawierającego metan) np. z oczyszczalni ścieków i składowisk odpadów bytowych;
- 3) działania w odniesieniu do gospodarki odpadami (zmniejszenie ilości odpadów u źródła, odzysk odpadów, wykorzystanie gazu wysypiskowego), gospodarki leśnej (zwiększanie lesistości - jeden ze sposobów pochłaniania CO₂) i rolnej (rozwój upraw energetycznych).

Działania nieinwestycyjne:

- 1) promowanie i wspieranie wzorców konsumpcji i produkcji pożądanych z punktu widzenia ochrony klimatu;
- 2) promowanie i wspieranie działań na rzecz wykorzystania do produkcji energii źródeł odnawialnych;
- 3) realizacja systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych.

9.5.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1** - Poprawa stanu jakości powietrza w rejonach występowania stwierdzonych przekroczeń wartości kryterialnych pyłu PM10, pyłu PM2,5 oraz benzo(a)pirenu poprzez ograniczenie ich emisji.

Działania

Działania nieinwestycyjne:

- 1) opracowanie programu ochrony powietrza dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM2,5;
- 2) opracowanie aktualizacji obowiązującego nPOP dla strefy miasta Rzeszów, w zakresie pyłu PM10;
- 3) coroczna ocena jakości powietrza w województwie (WIOŚ w Rzeszowie), zgodnie z wymogami obowiązującego prawa;
- 4) kontrola wdrażania opracowanych programów ochrony powietrza;
- 5) propagowanie zwiększania wykorzystania paliw alternatywnych (np. biopaliwa);
- 6) promocja i wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii;
- 7) działania kontrolne WIOŚ w zakładach przemysłowych w zakresie realizacji programów naprawczych wynikających z pozwoleń zintegrowanych, głównie w odniesieniu do podmiotów, w których funkcjonują instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego będące dużymi źródłami spalania paliw;
- 8) kontrola dotrzymywania przez zakłady przemysłowe (instalacje) standardów emisyjnych.

Działania inwestycyjne:

- 1) realizacja zadań określonych w obowiązujących naprawczych programach ochrony powietrza dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM10 oraz w zakresie benzo(a)pirenu;;
- 2) realizacja zadań określonych w obowiązującym nPOP dla strefy podkarpackiej w zakresie pyłu PM10, PM2,5 i benzo(a)pirenu;
- 3) realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej, a w szczególności: kompleksowe rozwiązania problemów komunikacji miejskiej w dużych miastach, w tym modernizacja taboru;
- 4) wprowadzanie alternatywnych środków komunikacji zbiorowej;
- 5) tworzenie warunków do rozwoju ruchu rowerowego w miastach poprzez budowę ścieżek rowerowych;
- 6) redukcja niskiej emisji poprzez: modernizację układów technologicznych kotłowni komunalnych i w obiektach użyteczności publicznej z wykorzystaniem paliw ekologicznych oraz linii przesyłu ciepła, budowę sieci gazowej celem umożliwienia wykorzystania gazu w indywidualnych systemach grzewczych, termomodernizację i termorenowację budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, wykorzystanie

odnawialnych źródeł energii w szczególności na terenach cennych pod względem przyrodniczym, turystycznym oraz na terenach uzdrowisk;

- 7) ograniczenie emisji z procesów przemysłowych i energetyki zgodnie z wymogami Traktatu Akcesyjnego i dyrektywy 2010/75/UE(IED) poprzez: modernizacje i hermetyzacje procesów technologicznych, modernizacje układów technologicznych ciepłowni i elektrociepłowni, wprowadzanie nowoczesnych technik spalania paliw, zastosowanie paliw ekologicznych w instalacjach wykorzystujących jako paliwo węgiel kamienny, zwiększanie w produkcji energii udziału energii wyprodukowanej z wykorzystaniem źródeł odnawialnych np. biomasa rolnicza, odpady z przemysłu drzewnego, meblarskiego, wdrażanie technologii ograniczających emisję zanieczyszczeń specyficznych, instalowanie nowych oraz poprawa sprawności funkcjonujących urządzeń do redukcji zanieczyszczeń.

9.5.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania w zakresie poprawy jakości powietrza atmosferycznego i ograniczania emisji zanieczyszczeń mających na celu ochronę powietrza i klimatu będą się koncentrować przede wszystkim w rejonach występowania przekroczeń poziomów substancji w powietrzu (stwierdzonych pomiarami i wskazanych w nPOP), na terenach cennych przyrodniczo, turystycznie oraz na terenach uzdrowisk. Realizowane działania dotyczyć będą sfery osadniczej, przemysłowej i komunikacyjnej. Działania inwestycyjne

i nieinwestycyjne w zakresie ograniczania emisji z przemysłu skoncentrowane będą w szczególności na podmiotach, zaliczanych do dużych źródeł spalania paliw.

9.5.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO I KLIMATU

Tab.14. Ważniejsze wskaźniki - ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu

Nazwa wskaźnika	Wartość W roku bazowym	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
	2011r.	2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Wskaźniki presji				
Emisja poszczególnych zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych [tys. ton/rok]				GUS
Dwutlenek siarki	9,8			
Tlenki azotu	6,1			
Tlenek węgla	4,0			

Dwutlenek węgla	3 681,2			
Emisja zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych [tys. ton/rok]	1,95			GUS
Wskaźniki stanu				
Liczba stref* zaliczonych do poszczególnych klas (A lub C) w kryterium ochrony zdrowia w zakresie podlegających ocenie zanieczyszczeń:				
Pył PM10	2 (klasa C)			WIOŚ w Rzeszowie
Pył PM2,5	2 (klasa C)			
Benzo(a)piren	2 (klasa C)			
Dwutlenek siarki	2 (klasa A)			
Benzen	2 (klasa A)			
Dwutlenek azotu	2 (klasa A)			
Tlenek węgla	2 (klasa A)			
Ozon (poziom docelowy)	2 (klasa A)			
Metale (arsen, kadm, nikiel, ołów) w pyłe PM10	2 (klasa A)			
Liczba stref** zaliczonych do poszczególnych klas (A lub C) w kryterium ochrony roślin w zakresie ocenianych zanieczyszczeń:				
Dwutlenku siarki	1 (klasa A)			WIOŚ w Rzeszowie
Tlenków azotu	1 (klasa A)			
Ozonu (poziom docelowy)	1 (klasa A)			
Wskaźniki reakcji				
Zanieczyszczenia zatrzymane i zneutralizowane w urządzeniach oczyszczających [w %]				GUS

zanieczyszczeń wytworzonych]				
dwutlenek siarki	20,6			
tlenki azotu	7,1			
tlenek węgla	27,7			
węglowodory	86,1			
pyły	99,5			
inne	95,5			

* - przy założeniu podziału województwa na dwie klasy (podkarpacką i miasta Rzeszów)

** - przy założeniu, iż oceny dokonuje się dla jednej klasy obejmującej obszar województwa z wyłączeniem miasta Rzeszów

9.5.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA

Tab.15. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony powietrza

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
1.	Monitoring i coroczna ocena jakości powietrza w strefach z uwzględnieniem rozszerzenia badań zgodnie wymogami ustawowymi	WIOŚ w Rzeszowie	praca ciągła	budżet państwa
2.	Opracowanie i uchwalenie naprawczego POP dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM _{2,5} wraz z aktualizacją obowiązującego nPOP dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM ₁₀ .	Zarząd Województwa	2013 - 2014	środki samorządu wojewódzkiego; WFOŚ
Inwestycje				
3.	Przedsięwzięcia w zakresie ograniczenia emisji z przemysłu i energetyki m.in. – Budowa bloku parowo - gazowego w Elektrociepłowni Stalowa Wola S.A. – Modernizacja stanowisk wygrzewania kadzi głównych w Stalowni Huty Stalowa Wola	przedsiębiorstwa	2012 – 2015 2012	środki własne przedsiębiorstw,

	<ul style="list-style-type: none"> – Modernizacja odprowadzania spalin w ciepłowni nr 3 i rozbudowa układu kogeneracyjnego w Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej w Tarnobrzegu Sp. z o.o. – Modernizacja układu odpylania urządzeń pakujących wyroby gotowe - Zakład Surowców Chemicznych i Mineralnych „Piotrowie II” Sp. z o.o. w Tarnobrzegu – Budowa wysokosprawnego układu kogeneracyjnego o mocy 6MW w Miejskim Przedsiębiorstwie Gospodarki komunalnej w Jaśle Sp. z o.o. – Budowa gazowego układu kogeneracyjnego w „Ciepłowni Łańcut” Sp. z o.o. o łącznej nominalnej mocy termicznej 2,833 MWt oraz elektrycznej 2,8 MWe 		<p>2012-2013</p> <p>2014-2015</p> <p>2010-2013</p> <p>2013 - 2014</p>	<p>NFOŚiGW</p> <p>WFOŚiGW</p> <p>Fundusze UE</p>
4.	<p>Przedsięwzięcia* w zakresie ograniczania emisji niskiej, w tym termomodernizacje obiektów użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego ,budowa i modernizacja linii ciepłowniczych, podłączanie obiektów do sieci c.o. modernizacje instalacji c.o. w obiektach użyteczności publicznej, modernizacje kotłowni, w tym ze zmianą paliwa stałego (węgiel) na ekologiczne, na obszarze całego województwa m.in. w miastach : Krośnie, Leżajsku, Rzeszowie, Stalowej Woli, Przemyślu, Dębicy, Ustrzykach Dolnych, Lesku, Jarosławiu, Łańcucie, Przeworsku, Brzozowie, Strzyżowie, Tarnobrzegu, Iwoniczu Zdroju, Rymanowie Zdroju, Jedliczach, Nisku, Rudniku nad Sanem, Jarosławiu, Sanoku, Jaśle, Lubaczowie, Ropczycach, Baranowie Sandomierskim oraz na terenach gmin: Bojanów, Pysznica, Radomyśl n/Sanem, Krzywca, Ostrów, Dzików Stary, Gorzyce, Nowa Dęba, Majdan</p>	przedsiębiorstwa, JST	2012-1015	<p>środki własne przedsiębiorstw,</p> <p>środki JST, fundusze UE</p>

	Królewski, Kańczuga, Medyka, Baligród, Olszanica, Solina, Jodłowa, Żyraków, Fredropol, Świlcza.			
5.	Zadania w ramach Programu ochrony powietrza dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM10 określonego uchwałą Sejmiku województwa podkarpackiego Nr XLII/804/10 z dnia 25 stycznia 2010	samorząd – gmina miejska, przedsiębiorstwa	2010 - 2020	środki własne samorządu i przedsiębiorstw, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, fundusze UE
6.	Zadania w ramach Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej w zakresie pyłu PM10, PM2,5 i benzo(a)pirenu, określonego uchwałą Nr XXXIII/608/13 Sejmiku województwa podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 roku	samorządy gminne, przedsiębiorstwa	2013 - 2022	środki własne samorządów i przedsiębiorstw, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, fundusze UE
7.	Zadania w ramach Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów w zakresie benzo(a)piranu, określonego uchwałą Nr XXXIII/609/13 Sejmiku województwa podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 roku	samorząd gminny, przedsiębiorstwa	2013 - 2022	środki własne samorządu i przedsiębiorstw, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, fundusze UE
8.	Realizacja działań i przedsięwzięć wykorzystujących w produkcji energii źródła odnawialne.	JST, przedsiębiorstwa	2012-2019	środki własne przedsiębiorstw, środki samorządów, środki UE
9.	Realizacja zadań w zakresie poprawy infrastruktury drogowej i usprawnienia płynności ruchu.	zarządzający drogami	2012 - -2019 i dłużej	środki własne, fundusze UE
10.	Realizacja zadań* mających pośredni wpływ na ograniczenie zanieczyszczeń - budowa ścieżek rowerowych w: Przemyślu, Stalowej Woli, Krośnie, Dubiecku, Ropczycach, Dębicy Tarnobrzegu oraz na terenie powiatu jasielskiego, przemyskiego i gminy Nowa Dęba.	JST, zarządzający drogami	2012-2015	środki samorządów, środki UE
11.	Zadania* w zakresie ograniczania emisji komunikacyjnej – wymiana taboru komunikacji miejskiej w Rzeszowie, Dębicy i Krośnie.	przedsiębiorstwa, JST	2012-2013	środki własne, fundusze UE

* przedsięwzięcia zgłoszone w ramach ankietyzacji gmin przeprowadzonej na potrzeby opracowania aktualizacji Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego

9. 6. POZYSKIWANIE ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH I ENERGOOSZCZĘDNOŚĆ – PRIORYTET 5

9.6.1. INFORMACJE OGÓLNE

Racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego jest jednym z istotnym elementów zrównoważonego rozwoju, zarówno w dziedzinie energetycznym jak i ekologicznym. Stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii zależy od zasobów i technologii ich przetwarzania. W województwie istnieją warunki eksploatacji "zielonej energii" bazującej na wykorzystaniu: energii słonecznej, energii geotermalnej, biomasy, biopaliw, siły wiatru. Jednak wykorzystanie tych źródeł energii nie jest na razie zadawalające. Na terenie województwa podkarpackiego największe znaczenie ma hydroenergetyka. Od wielu lat działa elektrownia Wodna Solina - Myczkowce oraz wiele małych elektrowni wodnych. W ostatnich latach gwałtownie wzrosło zainteresowanie inwestorów lokalizacją elektrowni wiatrowych. Znaczący udział notuje się również w ilości sprzedanych kolektorów słonecznych (3 miejsc województwa w kraju).

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 roku (z późn. zm.) - Prawo energetyczne nakłada na przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się obrotem energią elektryczną, obowiązek zakupu energii elektrycznej wytwarzanej na terytorium kraju z odnawialnych źródeł energii przyłączonych do sieci.

Konieczność wykorzystywania alternatywnych źródeł wynika głównie z potrzeby ograniczenia szkodliwych produktów spalania pierwotnych nośników (węgla i jego odmian) ograniczonej ilości źródeł kopalnych, jak również dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poszczególnych regionów.

Racjonalne wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych tj. biomasy energii rzek, wiatru, promieniowania słonecznego lub geotermalnej jest jednym z istotnych komponentów zrównoważonego rozwoju, przynoszącym wymierne efekty ekologiczno - energetyczne. Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo - energetycznym świata przyczynia się również do poprawy efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów surowców energetycznych, poprawy stanu środowiska.

Odnawialne źródła energii mogą stanowić istotny udział w bilansie energetycznym poszczególnych gmin, a nawet województwa. Mogą przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego regionu, a zwłaszcza do poprawy zaopatrzenia w energię na terenach o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej. Potencjalnie największym odbiorcą energii ze źródeł odnawialnych może być rolnictwo, a także mieszkalnictwo i komunikacja.

Sprzyjający klimat dla rozwoju działalności inwestycyjnej w zakresie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych stworzyły:

- aktualnie obowiązujące przepisy prawa regulujące sytuację prawną podmiotów posiadających i prowadzących obiekty wytwórcze energii odnawialnej;
- proekologiczna polityka Państwa, a zwłaszcza obowiązek odkupu „zielonej energii” przez przedsiębiorstwa zajmujące się jej przesyłem i dystrybucją;
- możliwości korzystania z linii kredytowych i funduszy pomocowych.

Jednak należy podkreślić występowanie istotnych dla całego procesu pozyskiwania energii odnawialnej przeszkód i trudności. Zapisy takich dokumentów jak „Polityka energetyczna Polski do 2030 roku” oraz „Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych” wskazują na pożądany kierunek rozwoju. Ciągłe jednak brak mechanizmów skutecznie wspierających ten rozwój. Przepisy prawa często ulegają zmianom, a prace nad ustawą o odnawialnych źródłach energii ciągle jeszcze trwają i nie widać by w najbliższym czasie zostały ukończone. Wprowadzenie kolejnych zmian „Prawa energetycznego” oraz rozporządzeń wykonawczych nie poprawiło istniejącego stanu rzeczy. Od szybkiego przyjęcia ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz jej kształtu zależy dalszy rozwój energetyki odnawialnej w Polsce.

Kolejną barierą są wysokie koszty wytwarzania, „zielonej energii” oraz jej nierównomierny cykl produkcyjny (m.in. produkcja może mieć miejsce jedynie przy odpowiednim natężeniu wiatru). Oznacza to, że system pobierający „zieloną energię” musi posiadać rezerwowe konwencjonalne źródło wytwórcze takiej samej mocy. Trudno, bowiem wyobrazić sobie sytuację, że korzystamy z prądu lub ciepła jedynie wtedy, gdy wieje wiatr, świeci słońce, lub jest odpowiedni przepływ wody na spiętrzeniu.

Przyjęty przez Radę Ministrów 7 grudnia 2010 r. „Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych” określa polskie cele w udziale energii z OZE w sektorze transportowym, energii elektrycznej oraz ogrzewania i chłodzenia.

Tab. 16. Krajowy cel na rok 2020 oraz przewidywany kurs dotyczący wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych w ciepłownictwie i chłodnictwie, elektroenergetyce oraz transporcie

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
OZE - ciepłownictwo i chłodnictwo (systemy sieciowe i niesieciowe) [%]	12,29%	12,54%	12,78%	13,05%	13,29%	13,71%	14,39%	15,02%	15,68%	16,50%	17,05%
OZE - elektroenergetyka [%]	7,53%	8,85%	10,19%	11,13%	12,19%	13,00%	13,85%	14,68%	15,64%	16,78%	19,13%
OZE - transport [%]	5,84%	6,30%	6,76%	7,21%	7,48%	7,73%	7,99%	8,49%	9,05%	9,59%	10,14%
Całkowity udział OZE [%]	9,58%	10,09%	10,60%	11,05%	11,45%	11,90%	12,49%	13,11%	13,79%	14,58%	15,50%

Źródło: Krajowy Plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych.

9.6.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** - Wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w województwie (do 15% w 2020 roku).
- **Cel nr 2** - Zmniejszanie energochłonności gospodarki, zarówno w zakresie procesów wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji.

Kierunki działań

Działania inwestycyjne:

- 1) budowa oraz modernizacja istniejących sieci elektroenergetycznych;
- 2) budowa urządzeń i instalacji do produkcji energii opartych na źródłach odnawialnych:
 - a) energetyczne wykorzystanie biogazu (biogazownie rolnicze, biogazownie na oczyszczalniach ścieków, inne);
 - b) wykorzystanie energii geotermalnej, w tym instalacje pomp ciepła;
 - c) budowa małych elektrowni wodnych;
 - d) budowa instalacji wykorzystujących energię wiatru (budowa elektrowni wiatrowych, farm wiatrowych, mikroinstalacji i małych instalacji);
 - e) budowa nowych ciepłowni i elektrociepłowni opartych na biomase oraz modernizacja istniejących sieci ciepłowniczych;
- 3) inwestycje podnoszące efektywność energetyczną:
 - a) budowa energooszczędnych budynków mieszkalnych, biurowych i usługowych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii;
 - b) montaż kolektorów słonecznych, ogniw fotowoltaicznych;
 - c) termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, bloków, domów - wymiana wyposażenia na energooszczędne.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnych oraz pomoc dla wprowadzenia bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii oraz nowych rozwiązań technologicznych;
- 2) włączenie problematyki energii odnawialnej do planów zagospodarowania przestrzennego i planowania regionalnego;
- 3) dążenie do rozwoju ciepłownictwa w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (energia pochodząca z odpadów i niskoemisyjnych paliw, spalanie biogazu, biomasy, pompy ciepła, promieniowanie słoneczne, itp.), szczególnie pracujących w kogeneracji;
- 4) systematyczne zwiększanie zaangażowania środków publicznych (budżetowych i pozabudżetowych) w realizację programów efektywności energetycznej;
- 5) podnoszenie świadomości z zakresu energetyki odnawialnej na poziomie lokalnym i regionalnym poprzez programy szkoleniowe w ramach systemu edukacyjnego;
- 6) promowanie korzyści wynikających z wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także informowanie o możliwościach skorzystania z pomocy finansowej oraz technicznej.

9.6.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cel krótkookresowy

- **Cel nr 1** - Wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w województwie (do 11,9% w roku 2015).

Działania

Działania inwestycyjne:

- 1) budowa instalacji do pozyskiwania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych m.in. z wykorzystaniem biomasy.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) opracowanie Wojewódzkiego Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego, który ułatwi inwestorom realizację działań z zakresu energetyki odnawialnej, wskazując obszary o korzystnych warunkach dla poszczególnych typów inwestycji, podając także ograniczenia jakie są związane z danymi lokalizacjami;
- 2) rozwijanie współpracy z krajowymi i zagranicznymi partnerami w kierunku transferu dobrych praktyk dotyczących pozyskania energii z odnawialnych źródeł;
- 3) uruchomienie systemu mechanizmów wspierających rozwój energetyki odnawialnej (działania promocyjne, ograniczenie zakresu koncesjonowania);
- 4) rozszerzenie zakresu prac badawczo - rozwojowych wyprzedzających działania na rzecz efektywności i usprawnienia funkcjonowania sektora energetycznego;
- 5) opracowanie programu obniżenia energochłonności przewozów osobowych i towarowych;
- 6) opracowanie oraz ciągła aktualizacja bazy danych odnawialnych źródeł energii województwa podkarpackiego;

9.6.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania zmierzające do realizacji założonych celów należy w szczególności koncentrować na obszarach, gdzie występują udokumentowane źródła i zasoby energii odnawialnej. Produkcja i dostarczanie energii do odbiorców może odbywać się z następujących obiektów: siłowni wiatrowych, małych elektrowni wodnych, instalacji wykorzystujących biogaz i biomasę oraz energię słoneczną a także ciepło wnętrza ziemi.

Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego (w opracowaniu) określi obszary o korzystnych warunkach dla poszczególnych typów inwestycji OZE. Jednocześnie dla części mikro i małych instalacji OZE (wykorzystujących energię wiatru, słońca, biomasę i geotermię) możliwy będzie rozwój na obszarze niemal całego województwa.

Region Podkarpacia a szczególnie jego wschodnie i południowe obszary są korzystne pod względem potencjalnego wykorzystania energii wiatru. Tereny Doliny Sanu od granicy państwa

w stronę Sandomierza oraz okolice Przełęczy Dukielskiej i Rymanowa, uznawane są za najdogodniejsze dla lokalizacji elektrowni wiatrowych. Małe elektrownie wodne mogą być lokowane na istniejących spiętrzeniach, tak by nie przegradzać dodatkowo dolin oraz koryt rzecznych. Na terenie województwa podkarpackiego znaczna część dolin rzecznych została włączona do sieci Natura 2000 – ostoje siedliskowe, co w znacznym stopniu ogranicza możliwość budowania nowych hydroelektrowni, w miejscach wymagających przegradzenia koryta oraz spiętrzenia lustra wody.

Dobre warunki solarne sprzyjają instalowaniu kolektorów słonecznych na obiektach użyteczności publicznej, domach mieszkalnych czy blokach oraz wykorzystaniu ogniw fotowoltaicznych do produkcji energii elektrycznej zasilającej m.in. latarnie uliczne i znaki sygnalizacji drogowej. Energia odnawialna a zwłaszcza energia promieni słonecznych może znacząco się przyczynić do zmniejszenia zużycia nośników zasilania oraz zaspokojenia potrzeb energetycznych na całym obszarze województwa. Energia pozyskiwana z tego źródła przeznaczona jest głównie do wspomagania ogrzewania budynków, do podgrzewania wody użytkowej (baseny, stawy hodowlane) oraz do celów rolniczych.

Obecnie na terenie województwa funkcjonuje 9 instalacji wykorzystujących biogaz do produkcji energii elektrycznej (6 - z biogazu z oczyszczalni ścieków, 3 - z biogazu składowiskowego). Jednocześnie trwają prace zmierzające do wybudowania kilku biogazowni rolniczych (m.in. w gminie Zagórz, Nozdrzec, Zarzecze, Oleszyce, Strzyżów, Stubno). Dotychczas zbadane i udokumentowane zasoby wód geotermalnych znajdują się w obrębie „zapadliska przedkarpackiego, w rejonie złóż ropy i gazu pasma Rzeszów – Przemyśl, w okolicach Wiśniowej, południowej części powiatu jasielskiego, krośnieńskiego (Iwonicz Zdrój, Rudawka Rymanowska) oraz Ustrzyk Dolnych, Soliny i Myczkowiec. Nie są one jednak wykorzystywane, co wynika głównie z dużych nakładów inwestycyjnych na pozyskanie energii. Istnieje jednak możliwość pozyskania energii (niskiej entalpii) z wnętrza ziemi przy dużo niższych nakładach finansowych, za pomocą pomp ciepła. Ten sposób wykorzystania energii cieplnej ziemi jest coraz częściej wykorzystywany do podgrzewania domów mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej.

9.6.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP CELÓW EKOLOGICZNYCH W ZAKRESIE POZYSKIWANIA ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH

Tab.17. Ważniejsze wskaźniki - pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym 2011 r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Wskaźniki stanu środowiska (produktu) i reakcji				
Liczba elektrowni wiatrowych	20*			URE
Moc zainstalowana w elektrowniach wiatrowych [MW]	53,895*			URE

Liczba instalacji wytwarzających energię elektryczną z biogazu	9*			URE
Moc zainstalowana w instalacjach wytwarzających energię elektryczną z biogazu [MW]	3,304*			URE
Liczba elektrowni wodnych [szt.]	13*			URE
Moc zainstalowana w elektrowniach wodnych [MW]	208,451*			URE

* dane z roku 2012

9.6.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE POZYSKIWANIA ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH

Tab.18. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
1.	Programy szkoleniowe i edukacyjne podnoszące świadomość z zakresu energetyki odnawialnej	placówki oświatowe jednostki naukowe Podkarpacki klaster Energii Odnawialnej	2019	Środki własne, krajowe unijne
2.	Budowa elektrowni wiatrowych	małe, średnie, duże przedsiębiorstwa osoby fizyczne	2019	fundusze strukturalne NFOŚiGW, WFOŚiGW środki własne
3.	Budowa biogazowni	spółki komunalne, spółki skarbu państwa, JST osoby fizyczne, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe	2019	Środki UE NFOŚ, WFOŚiGW
4.	Budowa ciepłowni i elektrociepłowni na biomasę	małe, średnie, duże przedsiębiorstwa, JST, osoby fizyczne, spółki skarbu państwa, spółdzielnie i wspólnoty mieszk.	2015	NFOŚi GW, POIiŚ
5.	Montaż kolektorów słonecznych, ogniw fotowoltaicznych	małe, średnie, duże przedsiębiorstwa, JST, osoby fizyczne, spółki skarbu państwa, spółdzielnie i wspólnoty mieszk.	2019	WFOŚiGW EFRP, środki własne Środki własne RPO, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Program Rozwoju

				bazy sportowej województwa Podkarpackiego, Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
6.	Instalacja pomp ciepła	-,-	2019	RPO, NFOŚ, WFOŚi GW, Środki własne, JST
7.	Instalacja systemów energii odnawialnej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych na terenie gmin należących do Związku Gmin Dorzecza Wiśłoki	Związek Gmin Dorzecza Wiśłoki	2016	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, środki własne, inne krajowe środki publiczne

9.7. OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU, ORAZ ZRÓWNO - WAŻONY ROZWÓJ LASÓW - PRIORYTET 6

9.7.1. INFORMACJE OGÓLNE

Rezultatem realizacji priorytetu będzie zachowanie bioróżnorodności w ekosystemach leśnych i nieleśnych województwa, zapewnienie wypełniania przez las wszystkich funkcji, w tym zarówno ekologicznych jak i gospodarczych, zachowanie szczególnych walorów krajobrazu, zapewnienie funkcjonowania korytarzy ekologicznych, a także utrzymanie tradycyjnego krajobrazu wiejskiego przede wszystkim na terenach parków krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu.

Ochrona przyrody, różnorodności biologicznej i krajobrazu realizowana będzie m.in. poprzez:

- utworzenie spójnej Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000, złożonej ze Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO), wytypowanych na podstawie tzw. Dyrektywy Siedliskowej i Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) wytypowanych na podstawie tzw. Dyrektywy Ptasiej;
- ochronę najcenniejszych siedlisk przyrodniczych, gatunków flory i fauny województwa podkarpackiego z uwzględnieniem m.in. kryteriów Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 oraz Programu działań na lata 2007-2013;
- sukcesywne opracowywanie planów zadań ochronnych dla obszarów NATURA 2000 oraz wdrażanie ustaleń tych planów,
- sukcesywne opracowywanie planów ochrony dla parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, obszaru Natura 2000 Bieszczady PLC180001 oraz wdrażanie ustaleń planów ochrony;

- ochronę krajobrazu terenów wiejskich głównie poprzez promowanie tradycyjnych metod gospodarowania zwłaszcza na obszarach parków krajobrazowych (na terenach tych równocześnie promowany powinien być rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki);
- stosowanie przepisów krajowych i wdrażanie Dyrektyw oraz Konwencji międzynarodowych dotyczących ochrony przyrody w celu ochrony najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory.

Rezultatem realizacji przedsięwzięć dotyczących gospodarowania lasami będzie m.in.:

- racjonalizacja struktury przestrzennej lasów i związany z tym wzrost stabilności ekosystemów leśnych oraz możliwości pełnienia wielorakich funkcji;
- polepszenie stanu środowiska;
- ukształtowanie optymalnej granicy polno-leśnej, udoskonalenie gatunkowej i funkcjonalnej struktury lasów z jednoczesnym zachowaniem odnawialności surowca drzewnego;
- poprawa stanu gospodarowania w lasach niepaństwowych;
- rozwój i stabilizacja rynku usług leśnych;
- zaktywizowanie współpracy ze stroną słowacką;
- wzrost świadomości społeczeństwa na temat roli i znaczenia lasów (m.in. dotyczącej procesów zachodzących w ekosystemach leśnych oraz zagrożeń dla środowiska wynikających z niedoceniań w nim ich środowiskotwórczej funkcji lasów);
- zwiększenie spójności przestrzeni przyrodniczej poprzez wskazywanie w na poziomie regionalnym obszarów zalesień.

9.7.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Wymienione poniżej cele będą realizowane poprzez skupienie się na ochronie najcenniejszych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków flory i fauny województwa, zwłaszcza tych, dla których ochrony wyznacza się obszary NATURA 2000.

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** - Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej.
- **Cel nr 2** – Przywracanie drożności lądowych i wodnych korytarzy ekologicznych umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji w regionie.
- **Cel nr 3** - Podnoszenie wartości krajobrazu na szczeblu lokalnym i regionalnym poprzez działania skierowane na ochronę, zrównoważone gospodarowanie, planowanie i odtwarzanie krajobrazów oraz uaktywnianie społeczeństwa w decydowaniu o losie otaczającego krajobrazu.
- **Cel nr 4** - Zachowanie korzystnego wpływu lasu na równowagę środowiska i warunki życia ludzi, w szczególności ochrona, zwiększanie, i przywracanie biologicznej różnorodności lasów na poziomie ekosystemowym, gatunkowym i genetycznym.

- **Cel nr 5** - Utrzymanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych, umożliwiających zachowanie i odtworzenie funkcji lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych zgodnie z warunkami ekologicznymi istniejącymi w planowanych obszarach nasadzeń.
- **Cel nr 6** – Edukacja ekologiczna dotycząca racjonalnego użytkowania zasobów leśnych.

Kierunki działań

Podstawowe kierunki działań wynikają z celów określonych w polityce ekologicznej państwa oraz z istniejących uwarunkowań przyrodniczych na obszarze województwa. Większość działań ma charakter ciągły, wykraczający poza horyzont czasowy niniejszego Programu. Obejmują one m.in. wspieranie prac badawczych i monitoringowych, oraz bieżącą ochronę różnorodności biologicznej.

Za priorytetowe działania należy uznać działania dotyczące:

- doskonalenie systemu obszarów chronionych w celu stworzenia wewnętrznej spójności wojewódzkiego systemu obszarów chronionych i wzmocnienia ciągłości oraz spójności przestrzennej z systemem województw i państw sąsiednich);
- prowadzenia czynnej ochrony na obszarach objętych powierzchniowymi formami ochrony przyrody, a także zapewnienie prawidłowego funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000;
- wyznaczenia lądowych i wodnych korytarzy migracyjnych i zapewnianie ich drożności;
- współpracy transgranicznej i międzynarodowej na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
- powszechnej ochrony lasów, w tym wzmacniania ochrony różnorodności biologicznej;
- doskonalenia i wdrożenia nowoczesnych metod w pracach inwentaryzacyjnych i monitoringu stanu lasów;
- prowadzenia trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej oraz poprawy zagospodarowania lasów niepaństwowych, w oparciu o opracowane plany urządzenia lasu i uproszczone planu urządzenia lasu;
- wzmocnienie publicznych funkcji lasów.

Działania inwestycyjne:

- 1) renaturyzacja zniszczonych, cennych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych;
- 2) tworzenie tzw. zielonej infrastruktury na terenach poza systemem obszarów objętych ochroną;
- 3) pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody żywej i nieożywionej (praca ciągła);
- 4) wykup wybranych, cennych przyrodniczo gruntów (sukcesywnie, praca ciągła);
- 5) utrzymanie ciągłości i tworzenie korytarzy migracji zwierząt (korytarzy ekologicznych);
- 6) przebudowa drzewostanów tj. monokultur leśnych oraz drzewostanów zmienionych lub silnie uszkodzonych, na rzecz wielogatunkowych i zgodnych z siedliskiem, wprowadzanie i kształtowanie zadrzewień śródpolnych na terenach o małej lesistości m.in. o wysokiej kulturze rolnej;
- 7) zalesianie terenów wyłączonych z użytkowania rolniczego;

- 8) odbudowa potencjału produkcyjnego ekosystemów leśnych naruszonych w wyniku katastrof leśnych i pożarów, np. poprzez przygotowanie leśnego materiału rozmnożeniowego;
- 9) zwiększanie zasobów leśnych poprzez zalesianie gruntów położonych w enklawach lub półenklawach kompleksów leśnych, które nie pełnią istotnych funkcji biocenotycznych, a przyczynią się w tworzenie zwartych i ciągłych struktur krajobrazu, tzw. korytarzy ekologicznych;
- 10) wprowadzenie mechanizmów zapobiegawczych katastrofom naturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczeń przeciwpożarowych.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) sukcesywne opracowywanie planów zadań ochronnych dla obszarów NATURA 2000 oraz działania mające na celu zapewnienie prawidłowego funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000;
- 2) opracowanie planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Bieszczady;
- 3) opracowywanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody, oraz dla parków krajobrazowych;
- 4) prowadzenie czynnej ochrony, rezerwatów przyrody (praca ciągła);
- 5) przywracanie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) i ostoi gatunków na obszarach chronionych wraz z zachowaniem zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów;
- 6) prowadzenie szeroko zakrojonej edukacji ekologicznej (praca ciągła);
- 7) wspieranie prac badawczych i interwencyjnych w zakresie oceny stanu oraz rozpoznania zagrożeń różnorodności biologicznej na obszarze województwa (praca ciągła);
- 8) rozszerzanie zakresu monitoringu przyrodniczego o zadania wynikające z konwencji i porozumień międzynarodowych (praca ciągła);
- 9) ochrona dolin rzecznych i ważnych ponadlokalnych korytarzy ekologicznych (praca ciągła);
- 10) ochrona „ex situ” i „in situ” gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem oraz starych odmian roślin i ras zwierząt mających znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej (praca ciągła);
- 11) propagowanie i wspieranie na obszarach cennych przyrodniczo działań zapewniających ludności dochody z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju (formy działalności przyjazne dla środowiska np. agroturystyka, rolnictwo ekologiczne, usługi ekosystemowe;);
- 12) dokumentowanie i tworzenie form ochrony przyrody obejmujących obszary i obiekty o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 13) opracowywanie i wdrażanie programów ochrony terenów zieleni w miastach i gminach;
- 14) utworzenie banku genów zagrożonych gatunków zwierząt, skuteczne przeciwdziałanie wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się gatunków, które mogą zagrażać integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk lub stanowić zagrożenie gatunków rodzimych;

- 15) wdrażanie zaleceń dotyczących ochrony przyrody, a zawartych w planach ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów NATURA 2000;
- 16) wdrażanie zapisów planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000;
- 17) przygotowanie planów pielęgnacyjnych dla pomników przyrody i ich wdrożenie (sukcesywnie i w miarę potrzeb, praca ciągła);
- 18) opracowanie i realizacja planów urządzania lasów PGL oraz uproszczonych planów dla lasów niepaństwowych, z uwzględnieniem programu ochrony ekosystemów leśnych i różnorodności przyrodniczej pod kątem zadań wynikających z dyrektyw Unii Europejskiej oraz konwencji i porozumień międzynarodowych, oraz dokumentów krajowych;
- 19) wdrożenie programów poprawy bilansu wodnego ekosystemów leśnych (ochrona lasów łągowych, siedlisk wodno-błotnych, zachowanie, odtworzenie lub budowa zbiorników wodnych, cieków oraz siedlisk wodno-błotnych);
- 20) zachowanie enklaw śródleśnych jako terenów specjalnie chronionych (torfowiska, murawy kserotermiczne, półnaturalne łąki);
- 21) utrzymaniu i wzmacnianiu istniejących form ochrony przyrody i krajobrazu;
- 22) monitoring zagrożeń lasów oraz monitoring bazy nasiennej i materiału szkółkarskiego;
- 23) inwentaryzacja wielkoobszarowa zintegrowana z monitoringiem stanu lasów;
- 24) zintensyfikowanie działań na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy ekologicznej społeczeństwa, w tym szkolenia właścicieli lasów niepaństwowych nt. prawidłowych zasad zagospodarowania lasów i prowadzenia gospodarki leśnej, oraz projekty informacyjne i edukacyjne;
- 25) doskonalenie współpracy jednostek organizacyjnych lasów państwowych z jednostkami odpowiedzialnymi za planowanie przestrzenne w zakresie umiejscowienia problematyki leśnej w opracowaniach dotyczących województwa;
- 26) doskonalenie procedur związanych z realizacją zalesień gruntów porolnych;
- 27) koordynacja i realizacja transgranicznych przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska leśnego (m.in. zapobieganie zagrożeniom poprzez opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegawczych);
- 28) wykonanie opracowań określających potencjalne tereny do zalesień i zadrzewień.

9.7.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1** - Realizacja zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony przyrody oraz zobowiązań wynikających z ustawy o ochronie przyrody.
- **Cel nr 2** - Opracowanie planów ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszaru Natura 2000 Bieszczady, planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, a także metod ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które są zagrożone.

- **Cel nr 3** - Ochrona terenów zieleni miejskiej, wiejskiej oraz krajobrazu.
- **Cel nr 4**- Wdrażanie zasad ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych odpowiadającym kryteriom ustalonym dla Europy, na podstawie konwencji i porozumień międzynarodowych.
- **Cel nr 5** -Intensyfikacja działań ukierunkowanych na prowadzenie trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.
- **Cel nr 6** - Kształtowanie właściwej struktury gatunkowej i wiekowej lasów, z zachowaniem ich bogactwa biologicznego.

Działania

Działania w zakresie ochrony przyrody oraz różnorodności biologicznej i krajobrazowej mają w większości charakter pozainwestycyjny są prowadzone w sposób ciągły i wykraczają poza ramy czasowe określone dla Programu.

Działania pozainwestycyjne:

- 1) wdrożenie Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 na obszarze województwa, w tym sukcesywne opracowywanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, a w razie potrzeby planów ochrony;
- 2) opracowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody, w tym aktualizacja już opracowanych projektów planów ochrony oraz wykonanie nowych projektów planów ochrony dla rezerwatów i parków krajobrazowych (praca długotrwała, ciągła sięgająca poza ramy czasowe określone dla POŚ);
- 3) doskonalenie systemu ochrony przyrody;
- 4) prowadzenie monitoringu przyrodniczego w obszarach NATURA 2000;
- 5) przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej gmin (praca ciągła);
- 6) prowadzenie szeroko zakrojonej edukacji ekologicznej (praca ciągła);
- 7) zintensyfikowanie współpracy w ramach Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”;
- 8) realizacja założeń Konwencji Karpackiej;
- 9) ochrona walorów przyrodniczych istniejących parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych (praca ciągła), w tym ochrona ekosystemów leśnych, nieleśnych i dziko występujących gatunków zwierząt, roślin i siedlisk przyrodniczych;
- 10) opracowanie planów ochrony dla parków narodowych;
- 11) opracowanie planów ochrony dla parków krajobrazowych;
- 12) opracowanie docelowej sieci obszarów chronionych w województwie;
- 14) propagowanie i wspieranie na obszarach cennych przyrodniczo działań zapewniających ludności dochody z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju (formy działalności przyjazne dla środowiska np. agroturystyka, rolnictwo ekologiczne);
- 15) opracowanie regionalnej listy gatunków zagrożonych jako elementu „czerwonych list” gatunków zagrożonych wyginięciem;

- 16) identyfikacja i lokalizacja zbiorowisk roślinnych i biotopów wymagających specjalnej troski;
- 17) inwentaryzacja zdegradowanych ekosystemów wodno-błotnych oraz opracowanie modelowych programów ochrony lub renaturalizacji tych ekosystemów;
- 18) opracowanie programów ochrony terenów zieleni oraz krajobrazu w miastach i gminach (sukcesywnie);
- 19) doskonalenie systemu monitoringu przyrodniczego w województwie;
- 20) realizacja działań na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy ekologicznej dotyczącej lasów;
- 21) opracowania programu zagospodarowania i ochrony wrażliwych obszarów leśnych (m.in. górskich), w celu zabezpieczenia unikatowych wartości ekosystemów;
- 22) restytucja i rehabilitacja ekosystemów leśnych uszkodzonych w wyniku czynników biotycznych i abiotycznych;
- 23) kontynuacja monitoringu stanu zdrowotnego lasów zharmonizowanego z międzynarodowym programem ICP-Forest „Ocena i monitoring wpływu zanieczyszczeń na lasy”;
- 24) ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczące zalesień i zadrzewień (wyznaczenie lub zaktualizowanie granicy polno-leśnej);
- 25) utrzymanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych umożliwiających zachowanie i odtworzenie funkcji lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych zgodnie z warunkami istniejącymi w planowanych obszarach nasadzeń;
- 29) ograniczenie do minimum przeznaczania gruntów leśnych na cele nieleśne, głównie lasów ważnych z ekologicznego punktu widzenia.

Działania inwestycyjne:

- 1) wspieranie finansowe ośrodków rehabilitacji zwierząt chronionych na Podkarpaciu;
- 2) zadania inwestycyjne w zakresie ochrony różnorodności biologicznej w parkach narodowych, w tym regulacja własności gruntów (wykupy gruntów prywatnych);
- 3) wykup wybranych cennych przyrodniczo gruntów na pozostałych obszarach (sukcesywnie, praca ciągła);
- 4) kontynuacja oznakowania obszarów objętych ochroną, zgodnie z zapisami ustawy o ochronie przyrody i stosownymi przepisami wykonawczymi (praca długotrwała mogąca sięgać poza 2015 rok);
- 5) pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody (sukcesywnie, praca ciągła);
- 6) wdrażanie programów ochrony terenów zieleni oraz krajobrazu w miastach i gminach (sukcesywnie);
- 7) wdrażanie programów ochrony gatunków ginących i zagrożonych ze szczególnym zwróceniem uwagi na reintrodukcję (praca ciągła);
- 8) wdrażanie zaleceń dotyczących ochrony przyrody, a zawartych w planach ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych;
- 9) modernizacja i rozbudowa infrastruktury edukacyjno – turystycznej;
- 10) przebudowa drzewostanów zmienionych i silnie uszkodzonych lub niezgodnych z siedliskiem;

- 11) odbudowa potencjału produkcyjnego ekosystemów leśnych naruszonych w wyniku katastrof leśnych i pożarów oraz wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych katastrofom naturalnym;
- 12) zalesianie gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego;
- 13) opracowanie i realizacja planów urządzania lasów, w tym opracowanie uproszczonych planów urządzania lasu dla lasów niepaństwowych, z uwzględnieniem programu ochrony ekosystemów leśnych i różnorodności przyrodniczej pod kątem zadań wynikających z dyrektyw Unii Europejskiej oraz konwencji i porozumień międzynarodowych, oraz dokumentów krajowych;
- 14) opracowanie i konsekwentne wdrażanie wojewódzkiego programu zalesiania i zadrzewiania, w tym sporządzenie ewidencji obszarów, które mogą być przeznaczone do stałych lub czasowych zalesień gruntów nie wykorzystywanych w rolnictwie, bez konsekwencji prawnych dotyczących charakteru użytkowania gruntów;
- 15) tworzenie związków i stowarzyszeń właścicieli lasów, powiązań kooperacyjnych bazy surowców i produktów leśnych z lokalnymi podmiotami przetwórstwa, przy wykorzystaniu pakietu instrumentów stymulujących przedsiębiorczość;
- 16) wyposażenie służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji pożarów lasów.

9.7.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania prowadzone będą na obszarze całego województwa, ale skoncentrują się terenach objętych prawną ochroną przyrody i na terenach przewidzianych do objęcia taką ochroną w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, na obszarach rolnych, leśnych i w dolinach rzecznych, w obrębie obszarów Natura 2000, a także na terenach miast i wsi (m.in. w obrębie terenów zieleni miejskiej, wiejskiej). Zakładane działania dotyczące ochrony, poprawy stanu i zapewnienia trwałości, różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych realizowane będą jako proces ciągły na całym obszarze województwa.

Do zalesienia przewiduje się część gruntów, na których produkcja jest nieopłacalna, ze względu na jakość gleb i dostępność. Według Krajowego Programu Zwiększania Lesistości Polski obszarami o bardzo dużych i dużych preferencjach wskazanymi do zalesień jest część środkowo-zachodnia województwa, zaś do zadrzewień część południowa (obszar pogórza i gór). Powyższe preferencje obszarowe najczęściej nie są zgodne z preferencjami wynikającymi ze specyfiki województwa. Są to rejony: o znacznie urozmaiconej rzeźbie terenu i niskiej opłacalności gospodarki rolnej, specyficznej strukturze agrarnej, słabym zaludnieniu, słabo rozwiniętej sieci drogowej, a jednocześnie już osiągniętym wysokim wskaźnikiem lesistości.

Zwiększanie zasobów leśnych na obszarach wiejskich należy realizować poprzez działania wspierające możliwość zakładania upraw leśnych na gruntach rolnych i zreultywowanych. Jednak pierwszoplanowe znaczenie powinno mieć zalesianie gruntów położonych w enklawach lub półenklawach kompleksów leśnych, które nie pełnią istotnych funkcji biocenotycznych, a przyczynią się do powiększenia istniejących kompleksów leśnych, gruntów łączących mniejsze kompleksy leśne w zwarte i ciągłe struktury krajobrazu, tzw. korytarze ekologiczne.

Działania w zakresie zalesień prowadzone powinny, być przede wszystkim, na obszarach charakteryzujących się słabą jakością gleb, mało przydatnych lub nieprzydatnych do produkcji rolniczej a także zdegradowanych lub zdewastowanych przez działalność przemysłową, okresowo zalewanych, narażonych na erozję oraz osuwiskowych. Dokonując wyboru obszarów do zalesień należy jednak pamiętać, by nie zalesiać ekosystemów cennych przyrodniczo, takich jak: torfowiska, murawy kserotermiczne, półnaturalne łąki, bowiem te tereny powinny pełnić rolę "użytków ekologicznych". Nie należy też zwiększać lesistości na obszarach o wysokim wskaźniku lesistości. Faktyczne wyznaczenie gruntów do zalesień powinno nastąpić po uwzględnieniu uwarunkowań natury organizacyjno-przestrzennej, względów ekologiczno-krajobrazowych oraz spraw własności. Tym samym zadanie zalesień powinno polegać na ochronie i wzmacnianiu najcenniejszych obszarów przyrodniczych, rozumiane jako tworzenie i wzmacnianie powiązań pomiędzy istniejącymi obszarami chronionymi, jak również rezygnację z zalesień w celu zachowania w stanie niezmienionym siedlisk naturalnych oraz dzikiej flory i fauny.

Ostateczna lokalizacja terenów przeznaczonych do zalesień i zadrzewień będzie następować w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zagospodarowania terenu, z jednoczesnym uwzględnieniem krajowych i regionalnych priorytetów polityki leśnej oraz zgodnie z wymogami określonymi w krajowych wytycznych dotyczących uporządkowania i kształtowania przestrzeni rolno-leśnej.

Zakładane działania dotyczące ochrony, poprawy stanu i zapewnienie trwałości lasów prowadzone będą na całym obszarze leśnym województwa, jako proces ciągły.

9.7.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU ORAZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU LASÓW

Tab.19. Ważniejsze wskaźniki - ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważonego rozwoju lasów

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym 2011 r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Wskaźniki stanu środowiska i rezultatu				
Ilość powołanych rezerwatów przyrody [szt.]	94			RDOŚ
Ilość utworzonych obszarów chronionego krajobrazu o unormowanej sytuacji prawnej [szt.]	13			US w Rzeszowie Urząd Marszałkowski
Ilość opracowanych planów ochrony dla obszarów NATURA 2000 [szt.]	0			RDOŚ w Rzeszowie
Ilość opracowanych planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000	0			RDOŚ w Rzeszowie
Ilość opracowanych planów ochrony	5			RDOŚ w Rzeszowie

dla parków krajobrazowych [szt.]				
Powierzchnia gruntów leśnych ogółem [w tys.ha]	682,7			GUS, BDL
Odnowienia i zalesienie w lasach publicznych i prywatnych [ha/rok]	3755,5			GUS, BDL
Powierzchnia lasów ochronnych [%]	58,9			GUS

* plany ochrony dla obszarów dotychczas wyznaczonych na podstawie Dyrektywy Ptasiej

9.7.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZOWEJ ORAZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU LASÓW

Tab.20. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej i zrównoważonego rozwoju lasów

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie ochroną przyrody				
1.	* Realizacja zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony przyrody oraz zobowiązań wynikających z ustawy o ochronie przyrody (w tym m.in. unormowania prawne, powoływanie nowych obszarów ochrony prawnej, prowadzenie czynnej ochrony, opracowanie planów ochrony, opracowanie planów zadań ochronnych, monitoring ornitologiczny, inwentaryzacje przyrodnicze gmin, wdrażanie programów ochrony gatunków ginących i zagrożonych)			
Edukacja, monitoring przyrodniczy, inwestycje				
2	Prowadzenie edukacji ekologicznej	JTS, PK, PN	praca ciągła	budżet państwa
3	Doskonalenie systemu monitoringu przyrodniczego w województwie, w tym wykonanie Systemów Informacji Przestrzennej (GIS)	PMŚ, RDOŚ	praca ciągła	budżet państwa
4.	Monitoring dynamiki drzewostanów na terenach parków narodowych oraz przemian krajobrazów	PN	praca ciągła	budżet państwa
5	Opracowanie i wdrażanie programów ochrony terenów zieleni oraz krajobrazu w miastach i gminach (sukcesywnie)	JTS	praca ciągła	środki własne gmin, fundusze UE
6.	Propagowanie i wspieranie na obszarach cennych przyrodniczo działań zapewniających ludności dochody z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju	JTS, ODR, PK	praca ciągła	środki własne fundusze UE

	(formy działalności przyjazne dla środowiska)			
7.	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury edukacyjno – turystycznej	JTS, PK, PN, Lasy Państwowe	praca ciągła	środki własne, fundusze zagraniczne budżet państwa
8.	Utworzenie i wspieranie finansowe ośrodków rehabilitacji zwierząt chronionych oraz utworzenie ośrodka nadgranicznego dla przechowywania zwierząt pochodzących z przemytu	Lasy Państwowe, PK, PN, Urząd Celny, Izby Celne, placówki naukowo - badawcze	praca ciągła	środki własne, fundusze zagraniczne, budżet państwa
9.	Wykup wybranych cennych przyrodniczo gruntów	RDOŚ	sukcesywnie praca ciągła	budżet państwa, fundusze zagraniczne budżet wojewódzki
10.	Zadania inwestycyjne w parkach narodowych w tym m.in. wykup ziemi	PN	praca ciągła	środki własne, fundusze zagraniczne budżet państwa
11.	Nadzór i kontrola nad zalesianiem gruntów prywatnych przeznaczonych do zalesienia oraz doradztwo dla właścicieli gruntów zalesianych	Starostowie, JST, LP, biura powiatowe ARiMR	2012-2019 praca ciągła	Budżet państwa, środki własne LP, fundusze UE
12.	Ochrona leśnych zasobów genowych w tym pielęgnacja zasobów baz nasiennych i ochrona gat. zagrożonych wyginięciem	placówki naukowo-badawcze, nadleśnictwa	2012-2019 praca ciągła	środki własne LP, budżet, Ekofundusz, NFOŚiGW, WFOŚi GW, fundusze UE
13.	Kształtowanie równowagi w ekosystemach leśnych poprzez ochronę i pielęgnację zasobów leśnych, ekosystemów nieleśnych, oraz ich racjonalne użytkowanie	LP, jednostki samorządu terytorialnego, właściciele gruntów leśnych	praca ciągła	środki własne LP, środki budżetowe, WFOŚiGW, fundusze zagraniczne
14.	Edukacja ekologiczna w sferze wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych	LP, jednostki samorządu terytorialnego, właściciele gruntów leśnych	praca ciągła	środki własne LP, WFOŚ i GW, fundusze zagraniczne
15.	Organizacja i monitoring lasów prowadzony w ramach PMŚ, zharmonizowany z międzynarodowym programem IPC - Forest	LP, Instytut Badawczy Leśnictwa	praca ciągła	środki własne LP, środki UE
16.	Zalesienia na gruntach LP oraz gruntach wycofywanych z produkcji rolnej i produkcja materiału sadzeniowego	L P, jednostki samorządu terytorialnego, właściciele lasów niepaństwowych ** producenci leśnego materiału	praca ciągła	środki własne LP, środki budżetowe WFOŚiGW, fundusze UE

		rozmnożeniowego		
19.	Przebudowa drzewostanów uszkodzonych i niezgodnych z siedliskiem	LP, jednostki samorządu terytorialnego, właściciele lasów niepaństwowych	praca ciągła	środki własne LP, środki budżetowe WFOŚiGW, fundusze UE
20.	Ochrona przeciwpożarowa lasów	LP, jednostki samorządu terytorialnego, właściciele lasów niepaństwowych	2012-2015 Praca ciągła	Środki własne, EFRR, Fundusz Leśny
Inne działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazu				
21.	Realizacja założeń Konwencji Karpackiej	MŚ, JST, UM, organizacje pozarządowe, jednostki podległe Marszałkowi, Wojewoda, jednostki badawcze	praca ciągła	środki własne fundusze strukturalne, inne środki zagraniczne
22.	Inwentaryzacja kluczowych gatunków ptaków polskich Karpat, oraz stworzenie systemu ich monitorowania i ochrony	Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków	01.05.2011- 31.10.2015	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
23.	Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia” + 17 instytucji partnerskich	01.01.2012 - 30.06.2016	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
24.	Karpaty łączą - mechanizm konsultacji i współpracy dla wdrażania Konwencji Karpackiej	Narodową Fundacją Ochrony Środowiska - UNEP/GRID	01.01.2012 - 30.06.2016	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
25.	Karpaty łączą - mechanizm konsultacji i współpracy dla wdrażania Konwencji Karpackiej	Narodową Fundacją Ochrony Środowiska - UNEP/GRID	01.01.2012 - 30.06.2016	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
26.	KARPATY PRZYJAZNE LUDZIOM - lokalna inicjatywa partnerska na rzecz zrównoważonego użytkowania i ochrony górskich obszarów województwa podkarpackiego	Towarzystwo na rzecz Ziemi	01.01.2012- 30.06.2014	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
25.	Rewitalizacja, ochrona bioróżnorodności i wykorzystanie walorów starorzeczy Wisły, zatrzymanie degradacji Doliny Górnej Wisły jako korytarza ekologicznego	Towarzystwo na rzecz Ziemi	01.05.2012 - 31.10.2015	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy

* szczegółowy wykaz zadań wraz z harmonogramem ich realizacji i z podaniem jednostek odpowiedzialnych za realizację obrazuje Załącznik tabelaryczny nr 1

** producenci leśnego materiału rozmnożeniowego zarejestrowani w Biurze Nasiennictwa Leśnego.

9.8. OCHRONA PRZED HAŁASEM – PRIORYTET 7

9.8.1. INFORMACJE OGÓLNE

Głównym źródłem hałasu kształtującym klimat akustyczny jest hałas komunikacyjny występujący wzdłuż głównych ciągów dróg krajowych i wojewódzkich.

Realizacja priorytetu pozwoli na znaczne zmniejszenie uciążliwości hałasowej w środowisku i przyczyni się do podniesienia komfortu życia mieszkańców województwa, szczególnie w rejonach, w których hałas jest szczególnie uciążliwy.

9.8.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** – Zmniejszenie uciążliwości hałasu, poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Kierunki działań

Zmniejszenie uciążliwości związanej z emisją hałasu do środowiska, a tym samym poprawa klimatu akustycznego na terenie województwa podkarpackiego wymaga podjęcia szeregu zadań natury pozainwestycyjnej, jak i inwestycyjnej.

Działania inwestycyjne:

- 1) budowa obwodnic miast, modernizacja i przebudowa dróg wraz z budową zabezpieczeń akustycznych (m.in. budowa ekranów akustycznych w miejscach o przekroczonych standardach akustycznych, wymiana nawierzchni na „cichą”);
- 2) stosowanie rozwiązań technicznych zapobiegających powstawaniu i przenikaniu hałasu do środowiska oraz środków zmniejszających poziom hałasu;
- 3) zabezpieczanie przed degradacją obszarów, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna;
- 4) rozwój i modernizacja transportu kolejowego i zbiorowego w miastach, tworzenie warunków do rozwoju ruchu rowerowego;
- 5) wdrażanie programów ochrony przed hałasem w miarę ich opracowywania.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) opracowywanie map akustycznych i programów ochrony przed hałasem;
- 2) kontrola oraz egzekwowanie zasad przestrzegania emisji hałasu przemysłowego;
- 3) preferowanie niekonfliktowych lokalizacji obiektów (właściwe planowanie przestrzenne), mogących powodować uciążliwość hałasową.

9.8.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1** – Zmniejszenie zagrożenia ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza komunikacyjnym na obszarach o największym zagrożeniu.

Działania inwestycyjne:

- 1) realizacja programów ochrony przed hałasem;
- 2) wspieranie i realizacja inwestycji zmniejszających narażenie na hałas komunikacyjny poprzez budowę obwodnic miast, w ciągach dróg krajowych oraz modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej i kolejowej;
- 3) ograniczenie i usprawnienie ruchu pojazdów w centrach miastach, budowa ekranów akustycznych w miejscach o przekroczonych standardach akustycznych i nasadzenia zieleni izolacyjnej;
- 4) budowa ścieżek rowerowych;

Działania nieinwestycyjne:

- 1) ograniczanie emisji hałasu pochodzącego z sektora gospodarczego m.in. poprzez kontrole przestrzegania dopuszczalnej emisji hałasu, wprowadzanie urządzeń ograniczających emisję hałasu;
- 2) edukacja ekologiczna (np. promocja komunikacji zbiorowej, proekologiczne korzystanie z samochodów - carpooling, promocja pojazdów „cichych”);
- 3) wspieranie projektów służących ograniczeniu emisji do środowiska w tym projektów związanych z realizacją zadań wynikających z programów ograniczenia emisji hałasu oraz dostosowanie do wymogów najlepszych dostępnych technik.

9.8.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania w zakresie ograniczania negatywnego oddziaływania hałasu dotyczyć będą przede wszystkim hałasu drogowego i koncentrować się będą w otoczeniu dróg prowadzących ruch tranzytowy o największym natężeniu. Najistotniejsze rejony koncentracji działań to miasta i miejscowości, gdzie były stwierdzone przekroczenia wartości progowych i dopuszczalnych poziomów hałasu.

9.8.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY PRZED HAŁASEM

Tab.21. Ważniejsze wskaźniki - ochrony przed hałasem

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym 2011 r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	5.	6.
Wskaźniki presji				
Ilość zakładów przekraczających dopuszczalne poziomy hałasu w stosunku do zakładów skontrolowanych [%]	45,8			WIOŚ w Rzeszowie
Wskaźniki reakcji				
Długość wybudowanych ekranów akustycznych w [m]	25 924	-	-	GDDKiA PZDW w Rzeszowie

9.8.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY PRZED HAŁASEM

Tab. 22. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony przed hałasem

L.p	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
1.	Opracowanie map akustycznych i programów ochrony przed hałasem przez właściwych starostów na podstawie map akustycznych sporządzonych przez zarządzających drogami.	starosta	2012-2013	środki JST
2.	Monitoring hałasu i ocena stanu akustycznego na terenach nie objętych obowiązkiem opracowania map akustycznych.	WIOŚ	zadanie ciągłe	budżet państwa
Inwestycje				
3.	Montaż ekranów akustycznych dla drogi obwodowej miasta Jarosław o długości 11,5 km	GDDKiA	2012 - 2015	współfinansowany ze środków pochodzących z funduszu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej
4.	Montaż ekranów akustycznych dla	GDDKiA	2012 - 2015	współfinansowany z

	drogi obwodowej miasta Leżajsk o długości 1 km			UE w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
5.	Montaż ekranów akustycznych dla drogi ekspresowej S-19 o łącznej długości 11,2 km	GDDKiA	2012 - 2015	współfinansowany z UE w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
6.	Montaż ekranów akustycznych dla autostrady A-4 o łącznej długości 79 km	GDDKiA	2012 - 2015	współfinansowany z UE w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
7.	Montaż ekranów akustycznych drogi obwodowej Mielec o długości 6,1 km	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2012 - 2014	Środki własne PO Rozwój Polski Wschodniej
8.	Montaż ekranów akustycznych drogi obwodowej w Gawłuszowicach o długości 1,26 km	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	2012- 2013	PO Rozwój Polski Wschodniej
9.	Montaż ekranów akustycznych przy odcinku drogi w m. Brzozów i w Humniskach, o długości około 3 km	Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie	brak ustalonego terminu	b.d

9.9. OCHRONA ZASOBÓW KOPALIN – PRIORYTET 8

9.9.1. INFORMACJE OGÓLNE

Kopaliny należą do nieodnawialnych zasób środowiska przyrodniczego, a obecność zasobów kopalin jest jednym z czynników stymulujących regionalny rozwój gospodarczy. Celem umożliwienia wykorzystania zasobów surowcowych w przyszłości niezbędna jest ochrona obszarów złożowych przed trwałym zainwestowaniem oraz gospodarka zasobami prowadzona w sposób racjonalny z jednoczesnym ukierunkowaniem na ograniczanie negatywnego oddziaływania eksploatacji na środowisko. Ważnym elementem polityki w odniesieniu do zasobów geologicznych jest również stałe prowadzenie prac poszukiwawczych, w szczególności surowców o strategicznym znaczeniu gospodarczym i istotnych dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju.

Ochronę złóż kopalin od strony organizacyjno-prawnej zapewniają przepisy ustaw odnoszące się do:

- korzystania z kopalin - Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U.z 2011r. Nr 163 poz. 981);

- ochrony kopaliny, zasad eksploatacji i rekultywacji – ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232);
- ochrony złóż jako zasobu przyrody - ustawa z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. z 2012 r. poz.647) poprzez obowiązek ustalenia w planach zagospodarowania przestrzennego szczególnych warunków zagospodarowania oraz ustawa Prawo geologiczne i górnicze poprzez obowiązek ujawniania udokumentowanych złóż kopaliny w dokumentach za zakresu planowania przestrzennego.

Wprowadzone w ostatnich latach nowelizacje tych ustaw, doskonalą warunki racjonalnego gospodarowania i ochrony przed degradacją zasobów surowców mineralnych.

Najważniejszym instrumentem ochrony zasobów jest system koncesji udzielanych na podstawie ustawy Prawo geologiczne i górnicze na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopaliny oraz ich wydobywanie. System koncesji w dalszym ciągu stanowić będzie podstawę ochrony zasobów kopaliny.

Realizacja priorytetu, zgodnego z polityką ekologiczną Państwa pozwoli na zapewnienie dostępności nieodnawialnych zasobów w przyszłości oraz na ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych, a także w trakcie eksploatacji złóż kopaliny.

9.9.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele średniokresowe

- **Cel nr 1** – Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów kopaliny oraz ograniczanie presji na środowisko związanej z eksploatacją kopaliny i prowadzeniem prac poszukiwawczych.

Kierunki działań

Działania inwestycyjne:

- 1) kontynuacja działań krótkookresowych w zakresie racjonalnej gospodarki zasobami kopaliny i bieżącej rekultywacji terenów zdewastowanych i zdegradowanych w wyniku eksploatacji;
- 2) kontynuacja poszukiwania, rozpoznawania i dokumentowania nowych zasobów surowców, w szczególności o znaczeniu strategicznym (wody lecznicze i termalne) i kluczowych dla bezpieczeństwa energetycznego kraju (gaz ziemny).

Działania nieinwestycyjne:

- 1) wspieranie badań mających na celu poszukiwanie i stosowanie substytutów kopaliny oraz badań nad stosowaniem surowców z odpadów, spełniających kryteria efektywności ekologicznej i ekonomicznej;
- 2) wspieranie badań dotyczących rozpoznania możliwości budowy podziemnych zbiorników gazu;

- 3) kontynuacja ochrony udokumentowanych złóż kopalin w dokumentach zakresu planowania przestrzennego.

9.9.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1** - Racjonalne gospodarowanie zasobami surowców mineralnych wraz z minimalizacją wpływu eksploatacji na środowisko, prowadzenie prac rozpoznawczych i dokumentacyjnych oraz optymalizacja i wzmocnienie ochrony zasobów kopalin.

Działania

Działania inwestycyjne:

- 1) koncesjonowana eksploatacja złóż kopalin z ich kompleksowym wykorzystaniem wraz z kopalinami towarzyszącymi, uwzględniająca zasady racjonalnej gospodarki surowcami;
- 2) bieżąca rekultywacja i zagospodarowanie terenów poeksploatacyjnych;
- 3) poszukiwanie, rozpoznawanie i dokumentowanie zasobów surowców przede wszystkim o szczególnym znaczeniu gospodarczym, służących rozwojowi i będących atutem regionu tj. gazu ziemnego oraz wód leczniczych i wód termalnych
- 4)

Działania nieinwestycyjne:

- 1) wypracowanie zasad współpracy organów koncesyjnych w celu przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom jakim jest brak ochrony zasobów całych rejonów złożowych (surowce skalne), w wyniku wydawania koncesji na eksploatację złóż o małych powierzchniach (wg granic własności);
- 2) eliminacja nielegalnego wydobycia surowców poprzez wzmocnienie systemu kontroli;
- 3) aktualizacja i publikacja bazy surowcowej województwa wraz z określeniem obszarów perspektywicznych dla poszukiwań w celu umożliwienia prowadzenia polityki koncesyjnej;
- 4) ochrona udokumentowanych złóż w dokumentach planistycznych z wykorzystaniem instrumentów prawa.

9.9.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Zakładane działania dotyczące ochrony i racjonalizacji wykorzystania surowców koncentrować się będą na obszarach ich występowania. Działaniami w zakresie określenia obszarów perspektywicznych obejmować należy głównie złoża surowców o znaczeniu strategicznym. Poszukiwanie, rozpoznawanie i dokumentowanie nowych zasobów powinno dotyczyć przede wszystkim surowców strategicznych oraz będących przedmiotem bieżącego zapotrzebowania w gospodarce. Rozpoznanie i zbilansowanie zasobów eksploatacyjnych wód leczniczych i termalnych pozwoli na ocenę perspektyw rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego i turystyki oraz szans ich

wykorzystania w energetyce niekonwencjonalnej. Istotnym działaniem jest ochrona przed zainwestowaniem obszarów perspektywicznych, (odpowiednie zapisy dokumentach planistycznych) w kontekście ich perspektywicznego wykorzystania.

9.9.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY KOPALIN

Tab.23. Ważniejsze wskaźniki - ochrona kopalin

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
	2011 r.	2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Wskaźniki stanu środowiska				
Liczba udokumentowanych w województwie złóż kopalin [szt.]	1130			Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce - PIG Warszawa
Udokumentowane zasoby surowców o największym znaczeniu gospodarczym:				Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce - PIG Warszawa
Gaz ziemny [mln m ³], [% zasobów krajowych]	(32 576) (22,8)			
Wody lecznicze [m ³ /h], [%zasobów krajowych]	(83,01) (1,96)			
Wody termalne [m ³ /h], [%zasobów krajowych]	(0) (0)			

9.9.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY KOPALIN

Tab. 24. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony kopalin

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
1.	Sporządzenie mapy wystąpień złóż kopalin uwzględnieniem istniejącego zagospodarowania wraz z bilansem zasobów.	Samorząd województwa	2012-2015	środki samorządu województwa
2.	Przygotowanie folderu informacyjnego o obszarach perspektywicznych dla poszukiwań,		2012-2015	

	dokumentowania i eksploatacji złóż kopalin, ze szczególnym uwzględnieniem surowców strategicznych i służących rozwojowi regionu.	Samorząd województwa		środki samorządu województwa.
3.	Współdziałanie organów koncepcyjnych w celu ochrony rejonów złożowych oraz eliminacja nielegalnego wydobycia poprzez system kontroli.	Organy administracji geologicznej szczebla powiatowego i wojewódzkiego	zadanie ciągłe	<i>beznakładowo</i>
4.	Wspieranie badań mających na celu poszukiwanie i stosowanie substytutów kopalin oraz badań nad stosowaniem surowców z odpadów, spełniających kryteria efektywności ekologicznej i ekonomicznej.	Samorząd województwa, jednostki badawcze i naukowe	zadanie ciągłe	budżet państwa, środki samorządu województwa fundusze UE
5.	Wspieranie badań dotyczących rozpoznania możliwości budowy podziemnych zbiorników gazu.	Samorząd województwa, jednostki badawcze i naukowe	zadanie ciągłe	budżet państwa, środki samorządu województwa fundusze UE
Inwestycje				
6.	Dokumentowanie nowych złóż i bilansowanie ich zasobów, rozpoznawanie budowy geologicznej terenu województwa.	Przedsiębiorstwa jednostki badawcze i naukowe	zadanie ciągłe	środki własne przedsiębiorstw, budżet państwa, fundusze UE

9.10. OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI I PRZYWRÓCENIE WARTOŚCI UŻYTKOWEJ GLEB - PRIORYTET 9

9.10.1. INFORMACJE OGÓLNE

Realizacja priorytetu powinna zapewnić ochronę jakości gleb, stosownie do wymagań standardów europejskich i krajowych, zagospodarowanie terenów zdegradowanych i zdewastowanych oraz racjonalne wykorzystanie powierzchni ziemi. Przewiduje się, że wyeliminowane zostaną zagrożenia dla zdrowia ludzi i środowiska oraz tereny i obiekty o niskiej efektywności gospodarczej. Ponadto tereny te nie będą stanowić nieużytków gospodarczych, zostaną włączone do obiegu gospodarczego w postaci nadanych im innych funkcji. Powstaną tereny m.in. leśne, rekreacyjno-wypoczynkowe, rolne, urbanistyczne czy przemysłowe.

Właściwe zagospodarowanie terenów zdegradowanych może w znacznym stopniu ograniczyć przeznaczanie gruntów rolnych i leśnych pod potrzeby nowego zainwestowania.

9.10.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** - Przywracanie funkcji użytkowych i przyrodniczych terenom zdegradowanym oraz ich rekultywacja i włączenie do obiegu gospodarczego.
- **Cel nr 2** – Identyfikacja i likwidacja zagrożeń powierzchni ziemi.
- **Cel nr 3** - Ochrona zasobów gleb nadających się do wykorzystania rolniczego i leśnego przed ich przeznaczeniem na inne cele.

Kierunki działań

Działania inwestycyjne:

- 1) sukcesywna rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych w wyniku różnorodnej działalności, w tym eksploatacji surowców, składowania odpadów, spowodowanych czynnikami naturalnymi oraz rewitalizacja terenów przemysłowych.
- 2) bieżąca identyfikacja i likwidacja szkód powstałych w powierzchni ziemi (przekroczeń standardów ziemi i gleby)

Działania nieinwestycyjne:

- 1) tworzenie warunków dla potencjalnych inwestorów w celu zintensyfikowania przejmowania terenów/obiektów przemysłowych poprzez promowanie (m.in. możliwości wykorzystania istniejącej infrastruktury) oraz stworzenie bazy informacyjnej;
- 2) wspieranie inicjatyw społecznych w celu rekultywacji terenów zdegradowanych, głównie poeksploatacyjnych na cele rekreacyjno-sportowe w szczególności na obszarach o słabo rozwiniętej infrastrukturze rekreacyjnej;
- 3) monitoring gleb ukierunkowany na rejestrowanie zmian powodowanych przez różnorodnie ich użytkowanie (w tym nadmierną eksploatację) i kontynuowanie identyfikacji terenów o przekroczonych standardach jakości gleb;
- 4) waloryzacja terenów pod względem ich przydatności do produkcji zdrowej żywności oraz promocja takiej produkcji;
- 5) wspieranie rolnictwa ekologicznego, przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt;
- 6) wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych o niekorzystnych warunkach do prowadzenia gospodarki rolnej;
- 7) wspieranie dobrych praktyk rolniczych i restrykcyjne przestrzeganie zasad dotyczących ochrony gleb w działalności gospodarczej;

9.10.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1** - Rekultywacja i zagospodarowanie terenów zdegradowanych, stwarzających największe zagrożenia dla środowiska i bezpieczeństwa ludzi.
- **Cel nr 2** - Ograniczanie negatywnego oddziaływania procesów gospodarczych na środowisko glebowe.

Działania

Działania inwestycyjne:

- 1) zakończenie procesu likwidacji kopalń siarki i rekultywacji terenów „posiarkowych” (poeksploatacyjnych);
- 2) bieżąca rekultywacja terenów zdegradowanych z priorytetowym traktowaniem zadań na obszarach największego zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska;
- 3) unowocześnienie produkcji poprzez modernizację gospodarstw rolnych, postęp biologiczny, sprawną strukturę dystrybucji, zaopatrzenia, przetwórstwa i usług.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) rozwój systemu identyfikacji terenów zdegradowanych;
- 2) stworzenie wojewódzkiej bazy danych o terenach/obiektach przemysłowych wymagających rewitalizacji;
- 3) wprowadzanie zasad właściwego korzystania z powierzchni ziemi w działalności gospodarczej;
- 4) wspieranie wszelkich inicjatyw społecznych na rzecz zagospodarowywania terenów zdegradowanych;
- 5) identyfikacja zagrożeń powierzchni ziemi gleby;
- 6) wspieranie gospodarstw ekologicznych i promowanie produktów markowych (m.in. inicjowanie i wspieranie organizowania grup producenckich w celu współdziałania w produkcji ekologicznej i zrównoważonej).

9.10.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania w zakresie rekultywacji zdegradowanych i zdewastowanych terenów przemysłowych koncentrować się powinny przede wszystkim na obszarach stwarzających największe zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska oraz w obrębie Karpat i Roztocza, w rejonie występowania zjawisk erozji. Istotne będzie szybkie reagowanie (likwidacja) w przypadku identyfikacji nowych zagrożeń powierzchni ziemi.

Racjonalnego zagospodarowania wymagają występujące na obszarze województwa tereny/obiekty przemysłowe, które wskutek transformacji gospodarczej zostały wyłączone z obiegu gospodarczego lub spełniają swoje funkcje nieefektywnie. Rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych w wyniku eksploatacji surowców to obligatoryjny obowiązek podmiotu prowadzącego działalność górnictwem. W Karpatach, na obszarach zasiedlonych, konieczne będą

działania w zakresie minimalizowania skutków występowania zjawisk powierzchniowych ruchów masowych (osuwisk).

Działania z dziedziny strategii ochrony gleb obejmować będą cały obszar województwa, zaś dotyczące proekologicznej produkcji rolnej w ramach programów rolno-środowiskowych do 2012 na wytypowanych obszarach priorytetowych w części południowej, północnej i północno-wschodniej województwa (realizowane wg dotychczas obowiązujących zasad zawartych w rozporządzeniach wykonawczych do Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006).

Nowy dokument PROW swoimi działaniami w powyższym zakresie będzie obejmował całe województwo.

9.10.5. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE POWIERZCHNI ZIEMI I PRZYWRÓCENIA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ GLEB

Tab.25. Ważniejsze wskaźniki - ochrona powierzchni ziemi i przywrócenia wartości użytkowej gleb

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym 2011 r.	Wartość w roku sporządzania raportu		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	4.	5.
Wskaźniki presji i rezultatu				
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji [ha]	1 762			GUS
Powierzchnia gruntów ornych niezagospodarowanych (odłogów i ugorów) [tys. ha]	48,2 (7% pow. gruntów ogółem)			GUS
Grunty zdewastowane i zdegradowane zrehabilitowane w ciągu roku [ha/rok]	251			GUS
Grunty zdewastowane i zdegradowane zagospodarowane w ciągu roku [ha/rok]	216			GUS
Liczba producentów ekologicznych, [szt.]	2079			IJHARS
Liczba przetwórstwa ekologicznego oraz produkcji pasz i/lub drożdży [szt.]	20			IJHARS

9.10.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY POWIERZCHNI ZIEMI I PRZYWRÓCENIA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ GLEB

Tab.26. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony powierzchni ziemi i przywrócenia wartości użytkowej gleb

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
1.	Utworzenie i prowadzenie wojewódzkiej bazy danych o terenach przemysłowych	Samorząd województwa	2012 - 2013 praca ciągła	środki własne
2.	Aktualizacja inwentaryzacji występujących na terenie województwa kopanek (szybów po dawnej eksploatacji ropy naftowej)	Samorząd województwa	2012 - 2013	środki własne WFOŚ, środki UE
3.	Monitoring terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi i prowadzenie rejestrów zawierających informacje, o tych terenach.	właściwi terytorialnie starostowie	praca ciągła	-
Inwestycje				
3.	Finalizacja rekultywacji terenów zdegradowanych kopalnictwem siarki: – Kopalnia Siarki „Machów” w skojarzeniu z wyrobiskiem „Piaseczno”(woj.świętokrz.) – Kopalnia Siarki „Jeziórko	Kopalnia Siarki „Machów” S. A. Kopalnia Siarki „Machów” S. A. oraz KiZPS Siarkopol w likwidacji – Zakład Górniczy „Jeziórko”	2012-2013 2012-2015	NFOŚ NFOŚ
5.	Działania w zakresie rewitalizacji terenów/obiektów przemysłowych)	JST, przedsiębiorstwa	2012 -2019	środki samorządu gminnego i powiatowego, fundusze UE
6.	Bieżąca rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	przedsiębiorstwa	zadanie ciągłe	środki własne przedsiębiorstw
7.	Sukcesywna likwidacja i rekultywacja przemysłowych i komunalnych składowisk odpadów	przedsiębiorstwa JST	Zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami	środki własne przedsiębiorstwa, środki gminne, WFOŚiGW, środki UE
8.	Bieżąca likwidacja przekroczeń standardów gleby i ziemi	podmioty odpowiedzialne	zadanie ciągłe	środki własne przedsiębiorstw, środki UE

9.11. OCHRONA PRZED PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM - PRIORYTET 10

9.11.1. INFORMACJE OGÓLNE

Monitoring środowiska na terenie województwa podkarpackiego nie wykazał przekroczeń emisji promieniowania elektromagnetycznego. Polityka ekologiczna województwa w zakresie realizacji celów średniookresowych skupi się, więc na działaniach zapobiegawczych, czyli kontynuowaniu kontroli emisji promieniowania elektromagnetycznego do środowiska.

9.11.2. CELE ŚREDNIOOKRESOWE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele średniookresowe

- **Cel nr 1** – Ochrona mieszkańców i środowiska przed działaniem promieniowania elektromagnetycznego

Kierunki działań

Podstawowe kierunki działań w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym mają charakter nieinwestycyjny i dotyczyć będą prowadzenia badań określających skalę zagrożenia promieniowaniem.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) kontynuacja monitoringu pomiaru pól elektromagnetycznych;
- 2) preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych;
- 3) edukacja ekologiczna.

9.11.3. CELE KRÓTKOOKRESOWE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE ICH REALIZACJI

Cele krótkookresowe

- **Cel nr 1** – Kontynuacja monitoringu pól elektromagnetycznych, oraz uzupełnianie bazy danych dotyczących źródeł promieniowania.

Działania nieinwestycyjne:

- 1) inwentaryzacja źródeł elektromagnetycznych oraz rozeznanie jakie obszary podlegają ponadnormatywnemu promieniowaniu elektromagnetycznemu,
- 2) kontrola emisji promieniowania elektromagnetycznego do środowiska przy wydawaniu przez organy ochrony środowiska pozwoleń na emitowanie pól elektromagnetycznych przez linie i inne źródła pól elektromagnetycznych.

9.11.4. REJONY KONCENTRACJI DZIAŁAŃ

Działania z zakresie ochrony promieniowania elektromagnetycznego koncentrować się będą wokół systemów przesyłowych energii elektrycznej. Najpowszechniej występującymi źródłami promieniowania elektromagnetycznego są: stacje nadawcze telefonii komórkowej, radiowo-telewizyjne, urządzeń elektromedycznych do badań diagnostycznych, zabiegów fizykochemicznych, urządzenie elektryczne występujące w domu i wszystkich urządzeń, które w swoim otoczeniu wytwarzają elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące o częstotliwości 0 Hz do 300 Hz. Radiowo-telewizyjne centra nadawcze lokalizowane są zarówno na obszarach miejskich jak i wiejskich. Oddziaływanie pól elektromagnetycznych na środowisko tych obiektów zależne jest od wielu czynników, wśród których wymienić należy przede wszystkim częstotliwość pracy urządzeń, charakterystykę promieniowania anten nadawczych oraz moc promieniowania.

9.11.5. WSKAŹNIKI REALIZACJI POŚ WP W ZAKRESIE OCHRONY PRZED PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM

Tab.27. Ważniejsze wskaźniki – ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym 2011 r.	Wartość w roku		Źródło danych
		2013 r.	2015 r.	
1.	2.	3.	5.	6.
Wskaźniki presji				
Stwierdzone przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych [szt.]	0	0	0	WIOŚ
Wskaźniki reakcji				
Liczba obiektów objętych badaniami poziomu pól elektromagnetycznych [szt.]	45	-	-	WIOŚ

9.11.6. DZIAŁANIA PRIORYTETOWE W ZAKRESIE OCHRONY PRZED I PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM

Tab. 28. Harmonogram realizacji i źródła finansowania działań priorytetowych w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	2.	3.	4.	5.
Zarządzanie i monitoring				
-	-	-	-	-

10. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

10.1. STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

Organem odpowiedzialnym za wdrażanie i koordynację działań określonych w Programie jest Zarząd Województwa Podkarpackiego. Zapewnia on spójność pomiędzy wszystkimi lokalnymi, krajowymi i międzynarodowymi programami działającymi w regionie, umożliwiającą efektywne wykorzystanie środków finansowych i technicznych. Ponadto współdziała z organami administracji rządowej, a w szczególności z Wojewodą i podległymi mu służbami zespolonymi, organami administracji niesespolonej i instytucjami z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Program nie jest aktem prawa miejscowego. Realizowany będzie przez organy ochrony środowiska oraz podmioty działające na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa podkarpackiego, zgodnie z kompetencjami i w zakresie określonym przez obowiązujące ustawy, przy pomocy aktualnie dostępnych instrumentów prawno-administracyjnych, finansowych, ekonomiczno-rynkowych, informacyjno-edukacyjnych oraz instrumentów z zakresu organizacji, marketingu i zarządzania środowiskiem. Podstawowy podział kompetencji wojewody, marszałka województwa, starostów i organów gmin w zakresie ochrony środowiska w celu ustalania warunków korzystania ze środowiska dokonywany jest w trybie art. 378 ustawy Prawo ochrony środowiska. Istnieją jednak pewne wyjątki dotyczące kompetencji reglamentujących sposób korzystania ze środowiska, zawarte w innych ustawach.

Warunkiem realizacji założonych celów ekologicznych jest konsekwentna realizacja działań określonych w Programie, jego okresowa weryfikacja i aktualizacja wraz z oceną skutków dla środowiska. Odpowiedzialni za to są uczestnicy wdrażania Programu. Zarządzanie, realizacja i kontrola Programu na **poziomie regionalnym**, prowadzone będą przez administrację rządową i samorządową oraz przez inne instytucje (w zakresie i poprzez instrumenty określone ustawami), w szczególności przez:

- 1) **Zarząd Województwa Podkarpackiego**, wdrażający i koordynujący działania określone w Programie i realizujący działania w zakresie ochrony środowiska, wynikające z przepisów szczególnych;
- 2) **Samorząd województwa**, dysponujący kompetencjami o charakterze strategicznym (ustala strategię rozwoju województwa, politykę przestrzenną zagospodarowania przestrzennego a także wojewódzkie programy i plany branżowe);
- 3) **Marszałka Województwa Podkarpackiego** realizującego większość zadań ochrony środowiska określonych przez ustawy, oraz **jednostki podległe Marszałkowi Województwa** takie jak: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego, Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Zarząd Dróg Wojewódzkich, Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu, Zespół Karpaccich Parków Krajobrazowych w Krośnie;
- 4) **Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie w zakresie m.in.** postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko, postępowania w sprawie zapobiegania i naprawy szkód w środowisku, tworzenia lub likwidacji form ochrony przyrody tj. rezerwaty przyrody oraz opracowywanie planów ochrony dla nich, ochrona i zarządzanie obszarami Natura 2000

i innymi formami ochrony przyrody, zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;

- 5) **jednostki podporządkowane Wojewodzie Województwa Podkarpackiego** (Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Rybackiej w Rzeszowie);
- 6) **urzędy oraz organy rządowej administracji zespolonej** dysponujące instrumentami prawnymi w zakresie: reglamentowania prawa do korzystania ze środowiska, kontroli, nadzoru, negocjacji, opiniowania m.in. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie, Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego;
- 7) **instytucje finansujące zadania ochrony środowiska** (w tym jako wiodąca - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie);
- 8) **Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych** w Krośnie, Lublinie i Krakowie;
- 9) **Dyrektorów Parków Narodowych: Magurskiego i Bieszczadzkiego;**
- 10) **jednostki podległe Marszałkowi Województwa Lubelskiego** realizujące zadania ochrony przyrody i edukacji na terenie Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie: Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych w Lublinie Oddział w Janowie Lubelskim;
- 11) **jednostki podległe Marszałkowi Województwa Małopolskiego:** Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego realizujący zadania na terenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki na obszarze województwa podkarpackiego;
- 12) **Straż Graniczna:** Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu;
- 13) **organizacje pozarządowe.** które wspomagać będą realizację Programu, głównie w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej, dostępu do informacji i komunikacji społecznej, inwentaryzacji zasobów środowiska;
- 14) **placówki badawcze i szkoleniowe,** które wspomagać będą realizację Programu w zakresie badań naukowych, postępu technicznego i edukacji ekologicznej;
- 15) **Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej** w Krakowie oraz w Warszawie; odpowiedzialne za zarządzanie zasobami wodnymi na poziomie regionalnym;

Na poziomie krajowym istotnymi uczestnikami Programu będą:

- 1) **Ministerstwo Środowiska,** szczególnie w zakresie wdrażania Programu Natura 2000 i realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Transport, GMO i innych zadań wynikających z ustaw;
- 2) **Ministerstwo Rozwoju Regionalnego** w zakresie wdrażania Sektorowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko;
- 3) **Pełnomocnik Rządu do spraw Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły;**
- 4) **Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,** w zakresie ograniczania negatywnego oddziaływania dróg krajowych na środowisko;
- 5) **Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej** - odpowiedzialny za zarządzanie zasobami wodnym.

Na poziomie powiatu organem realizującym działania określone w Programie jest **starosta**, dysponujący instrumentami prawnymi (decyzje, zezwolenia, uzgadnianie, koncesje, kontrola

i monitoring, nadzór, publiczne rejestry) umożliwiającymi realizację zadań, między innymi, w zakresie: prowadzenie spraw związanych z wydawaniem koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m³, prowadzenia spraw związanych z wyłączeniem gruntów rolnych z produkcji rolnej, sprawowania nadzoru nad gospodarką leśną w lasach nie stanowiących własności skarbu państwa, wydawanie kart wędkarskich i kart łowiectwa podwodnego, prowadzenie rejestru zwierząt podlegających ograniczeniom na podstawie umów międzynarodowych, nakładanie, w razie potrzeby, na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązku prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji.

Ważnymi uczestnikami Programu o charakterze ponadlokalnym będą **związki gmin**, obecnie najbardziej aktywne: Związek Gmin „Wisłok”, Związek Gmin Dorzecza Wisłoki, Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, Związek Gmin Dolnego Sanu, Związek Gmin Bieszczadzkich, Związek Gmin Ziemi Lubaczowskiej, realizujące programy w zakresie poprawy stanu środowiska m.in. jakości wód, gospodarki odpadami, edukacji ekologicznej.

Na poziomie gminnym Program realizowany będzie przez **wójta, burmistrza** lub **prezydenta miasta**. Poza ogólnymi przepisami prawnymi samorząd gminny posiada instrument zarządzania przestrzenią i środowiskiem, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Na tym poziomie nastąpi lokalizacja przedsięwzięć ochrony środowiska.

Istotne dla poprawy stanu środowiska będą przedsięwzięcia realizowane przez **przedsiębiorstwa i podmioty gospodarcze** przestrzennie przypisane są do konkretnej gminy lub działające na rzecz gminy, zobowiązane do zarządzania środowiskiem, zgodnie z wymogami obowiązującego prawa. Jednostki te w znacznej części będą finansowały zadania związane z podnoszeniem konkurencyjności tj. wprowadzaniem systemów zarządzania środowiskiem na poziomie przedsiębiorstw (m.in. ISO 14000), najlepszych dostępnych technologii (BAT), ograniczaniem odpadowości, materiałochłonności, energochłonności, racjonalizację zużycia wody.

Odbiorcami Programu będzie **społeczeństwo województwa**, które poprzez wzrost wiedzy o stanie środowiska, może ją spożytkować do kontroli realizacji i efektów wdrażania Programu, do działań na rzecz ochrony środowiska na poziomie lokalnym i do osiągania określonych korzyści.

10.2. INSTRUMENTY I NARZĘDZIA REALIZACJI PROGRAMU

Cele ekologiczne określone w Programie mogą być skutecznie realizowane przez instrumenty wynikające z przepisów prawa, struktury zarządzania środowiskiem, rachunku efektywności ekonomicznej (finansowe i ekonomiczne) i polityki społecznej. Pomimo że Program nie jest aktem prawa miejscowego, wpływa na sytuację prawną podmiotów będących poza administracją. Wynika to z prawa ochrony środowiska np. z art. 186 pkt 4, który stanowi, że organ administracji nie może wydać pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, jeżeli byłoby to niezgodne m.in. z programami ochrony środowiska. Wnioskodawca nie uzyska żądanego pozwolenia, jeśli jego treść kłóciłaby się z Programem.

Instrumenty prawno-administracyjne

Instrumenty prawne to przede wszystkim decyzje administracyjne, pozwolenia, zezwolenia oceny, programy m.in.:

- decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach;
- pozwolenia na budowę wydawane zgodnie z zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - pozwalające na korzystanie z zasobów środowiska i wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym m.in.: pozwolenia zintegrowane, koncesje np. na poszukiwanie złóż kopalin, pozwolenia wodnoprawne;
- zezwolenia na przewóz przez granice państwa odpadów niebezpiecznych oraz określonych roślin i zwierząt;
- oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, jakości powietrza oraz wód powierzchniowych i podziemnych, pól elektromagnetycznych w środowisku, stanu akustycznego środowiska;
- zgody na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze oraz na gospodarcze wykorzystanie odpadów;
- rejestry terenów, na których występują przekroczenia dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych oraz standardowych norm jakości gleby lub ziemi, a także rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, parków narodowych,
- programy naprawcze i pogramy dostosowawcze takie jak: programy ochrony powietrza, ochrony środowiska przed hałasem, programy zalesień i zadrzewień, tworzone w celu doprowadzenia do przestrzegania standardów jakości środowiska, w przypadkach wskazanych w prawie ochrony środowiska lub innych przepisach szczególnych;
- plany m.in. zewnętrzne plany ratownicze, plany gospodarki odpadami, plany ryzyka powodziowego, plany zarządzania ryzykiem powodziowym

Instrumenty administracyjne to przede wszystkim:

- plany dotyczące konkretnych obszarów m.in. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- strategie i programy branżowe respektujące wymagania ochrony środowiska;
- plany ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody;

Instrumenty finansowe i ekonomiczne to m.in.:

- opłaty naliczane za korzystanie ze środowiska,
- administracyjne kary pieniężne,
- skutki finansowe wynikające z odpowiedzialności karnej i cywilnej,
- kredyty - w tym umarzalne - i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dotacje z europejskich funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności udzielane za pośrednictwem właściwych Programów Operacyjnych,
- zwolnienia i ulgi podatkowe;
- tworzenie rynku uprawnień do emisji zanieczyszczeń (zbywalne pozwolenia),

Instrumenty społeczne

Efektywność Programu w dużej mierze uzależniona jest od społecznej akceptacji działań związanych z obowiązkiem ochrony środowiska i aktywnym działaniem społeczności zwłaszcza lokalnych. Niezbędne będą, więc działania na rzecz łagodzenia konfliktów m.in. związanych z rozwojem inwestycyjnym na obszarach objętych ochroną przyrody (np. Natura 2000). Narzędzia dla usprawnienia współpracy i budowania partnerstwa, tzw. "uczenie się poprzez działanie" to przede wszystkim:

- działania samorządów w zakresie dokształcania się i systemów szkoleń, interdyscyplinarnego modelu pracy, współpracy i partnerstwa w systemach sieciowych.
- budowanie powiązań władz samorządowych ze społeczeństwem poprzez:
 - udział społeczeństwa w zarządzaniu (systemy konsultacji i debat publicznych) oraz w procedurach ocen oddziaływania na środowisko;
 - wprowadzenie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne);
 - zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku poprzez, między innymi, tworzenie baz danych o środowisku i jego zagrożeniach.

Procedura postępowania w sprawie oceny oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na środowisko oraz przepisy prawne dotyczące pozwoleń zintegrowanych, standardów emisyjnych z instalacji, a także systemu kontroli przestrzegania przepisów prawa to narzędzia do zapobiegania i ograniczania przewidywanych negatywnych oddziaływań na środowisko. W sytuacji gdy, brak jest możliwości całkowitego uniknięcia negatywnego oddziaływania przedsięwzięć na środowisko i niebezpieczeństwa nieodwracalnego zniszczenia różnorodności biologicznej np. przy realizacji inwestycji związanych z ochroną przeciwpowodziową i inwestycji drogowych konieczne będzie zastosowanie działań kompensacyjnych.

10.3. METODY I CZĘSTOTLIWOŚCI PRZEPROWADZANIA ANALIZY REALIZACJI USTALEŃ PROGRAMU

Warunkiem osiągnięcia założonych celów ekologicznych jest: konsekwentna realizacja działań określonych w Programie, jego okresowa weryfikacja i aktualizacja wraz z oceną skutków dla środowiska. Odpowiedzialni za to są uczestnicy wdrażania Programu. Zarządzanie, realizacja i kontrola Programu na **poziomie wojewódzkim**, prowadzone będą przez administrację rządową i samorządową, oraz przez inne instytucje (w zakresie i poprzez instrumenty określone ustawami).

Analiza i ocena realizacji przedsięwzięć określonych w Programie prowadzona będzie przy pomocy **monitoringu**., opierającego się o dane statystyczne (GUS i US w Rzeszowie), Państwowy Monitoring Środowiska w Rzeszowie, a także o informacje uzyskane od jednostek realizujących przepisy ustawy Prawa ochrony środowiska, w szczególności organów ochrony środowiska oraz administracji zespolonej i niezespolonej.

Monitoring będzie prowadzony w zakresie:

- zmian stanu środowiska, przy czym za rok bazowy należy przyjąć rok 2013 r.

- stopnia realizacji przyjętych celów ekologicznych;
- oceny wykonania i przyjętych działań;
- zmiany uwarunkowań realizacji Programu.

Obowiązkiem Zarządu Województwa Podkarpackiego jest sporządzanie co 2 lata raportu z wykonania Programu, przedstawianego Sejmikowi Województwa. Raport oraz ocena uwarunkowań realizacji Programu stanowiąc będą podstawą do aktualizacji strategii ochrony i poprawy stanu środowiska (przynajmniej raz na 4 lata). Raporty z wykonania POŚ winny zawierać informacje dotyczące realizacji zadań określonych w Programie oraz ocenę aktualnego stanu środowiska i ocenę stopnia realizacji zadań i działań.

Postępy w realizacji Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego będą monitorowane wg wskaźników określonych w Programie. Ocenie skutków środowiskowych realizacji projektu POŚ może także służyć system pomiarów i ocen stanu środowiska, objęty państwowym monitoringiem środowiska.

10.4. INFORMACJA O SPOSOBIE WYKORZYSTANIA USTALEŃ ZAWARTYCH W PROGNOZIE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Procedura postępowanie w sprawie oddziaływania projektu Programu na środowisko przeprowadzona została zgodnie z wymaganiami art. 40 - art. 45 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn.zm). Jak wynika z opracowanej Prognozy oddziaływania projektu dokumentu na środowisko:

1. Projekt Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego jest zgodny z dokumentami nadrzędnymi (unijnymi, krajowymi) i odpowiada aktualnie obowiązującym wymaganiom stawianym takim dokumentom.
2. Cele i działania przewidziane w projekcie POŚ sprzyjają ochronie środowiska.
3. Skala przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w ramach projektu POŚ ma głównie charakter regionalny, a ewentualne oddziaływanie realizacji poszczególnych działań/przedsięwzięć będzie miało zasięg lokalny.
4. Generalnie realizacja działań, celów przewidzianych w projekcie POŚ pozytywnie wpłynie przede wszystkim na:
 - zachowanie i ochronę różnorodności biologicznej;
 - stan czystości powietrza;
 - ograniczenie zanieczyszczenia jednolitych części wód;
 - poprawę jakości jednolitych części wód;
 - poprawę klimatu akustycznego;
 - zwiększenie skuteczności przeciwdziałania zagrożeniom środowiska;
 - zwiększenie ilości energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych;
 - przywrócenie wartości użytkowej gleb, zwłaszcza terenów zdegradowanych.
5. Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania zagrożeniom oraz działania w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, będą miały pozytywny wpływ na zdrowie i życie ludzi.

6. Nie przewiduje się znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko oraz na cele, przedmioty ochrony i integralność obszarów Natura 2000, nie nastąpi także pogorszenie powiązań pomiędzy obszarami Natura 2000, jeżeli dla przedsięwzięć będzie dokonany właściwy wybór lokalizacji i rzetelnie zostanie przeprowadzona procedura ocen oddziaływania na środowisko każdego przedsięwzięcia, a zwłaszcza tych, które będą związane z:

- ochroną przeciwpowodziową (np. realizacja infrastruktury przeciwpowodziowej m.in. budowle hydrotechniczne, wały przeciwpowodziowe),
- ochroną wód i poprawą warunków życia ludzi jak: zbiorniki retencyjne, inwestycje w zakresie infrastruktury komunalnej (m.in. wodociągi, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków),
- ochroną przed hałasem i poprawą klimatu akustycznego jak np. realizacja nowych inwestycji drogowych,
- ochroną powietrza atmosferycznego i klimatu tj. inwestycje wykorzystujące do produkcji energii odnawialne źródła energii (farmy wiatrowe, biogazownie, elektrownie wodne);
- ochroną środowiska przed odpadami (np. instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych).

10.5. INFORMACJE NA TEMAT POSTĘPOWANIA DOTYCZĄCEGO TRANSGRANICZNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Nie przeprowadzono postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania dokumentu na środowisko, gdyż projekt Programu nie zawiera listy przedsięwzięć, które mogłyby prowadzić do znaczących transgranicznych oddziaływań. Pojawiają się jednak transgraniczne problemy ekologiczne do rozwiązania m.in. dotyczące wód granicznych i wód podziemnych i transportu materiałów szczególnie niebezpiecznych dla środowiska, przenoszenia zanieczyszczeń powietrza na znaczne odległości¹¹⁴.

10.6. INFORMACJA O SPOSOBIE WYKORZYSTANIA OPINII I UZGODNIENÍ ORGANU OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ PAŃSTWOWEGO WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORA SANITARNEGO W RZESZOWIE

Projekt Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego zgodnie z wymaganiami ustawowymi¹¹⁵ poddany został procedurze opiniowania. Minister Ochrony Środowiska zaopiniował projekt dokumentu pozytywnie zgłaszając 159 uwag zarówno merytorycznych (73) jak i technicznych

¹¹⁴ Emitory zanieczyszczeń atmosferycznych znajdują się zarówno po stronie słowackiej jak i po stronie polskiej, a kierunki ich transportu są uzależnione m.in. od warunków wietrznych. Zanieczyszczenia takie mogą pokonywać bardzo długie dystanse, dlatego źródła zanieczyszczeń nie zawsze pochodzą ze strefy przygranicznej.

¹¹⁵ Art. 17 ust.2 pkt.1. ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627 z późn. zm.) oraz art. 54 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

(86)¹¹⁶. Za uzasadnione uznano 144 uwagi i te zostały w Programie uwzględnione. Uzasadnienie nieuwzględnienia uwag zawiera Zał. nr 8.

Projekt dokumentu przedłożony został do zaopiniowania Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w Rzeszowie. Uzyskał pozytywne opinie, a wszystkie uwagi zostały uwzględnione¹¹⁷.

10.6. INFORMACJA O WYNIKACH UDZIAŁU SPOŁECZEŃSTWA W POSTĘPOWANIU W SPRAWIE ODDZIAŁYWANIA PROJEKTU PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Zarząd Województwa Podkarpackiego zapewnił możliwość udziału społeczeństwa w postępowaniu, którego przedmiotem jest opracowanie i przyjęcie Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego, w tym możliwość udziału społeczeństwa w sprawie oceny oddziaływania na środowisko projektu Programu¹¹⁸. Na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego <http://www.bip.podkarpackie.pl/index.php/programy-wojewodztwa/527-pos-1> zamieszczono projekt Programu wraz prognozą oddziaływania na środowisko tego dokumentu, natomiast w lokalnej prasie podano informację o możliwości składania uwag do Programu (Super Nowości z dnia 23.08.2013 r.).

Zgłoszona została jedna uwaga, która została uwzględniona w zakresie dostosowanym do poziomu szczegółowości Programu tj. wprowadzono w **CELU STRATEGICZNYM: Stałe podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa oraz poprawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie** wprowadzony został dodatkowy kierunek działań „*Poparcie dla społecznych inicjatyw tworzenia lokalnych, obywatelskich ruchów ochrony przyrody, których zadaniem byłoby m.in. składanie stosownym organom zawiadomień o podejrzeniu popełnienia wykroczenia przeciwko przepisom ustawy o ochronie przyrody, ustawy o ochronie zwierząt i ustawy prawo ochrony środowiska*”.

¹¹⁶ Pismo Ministra Środowiska z dnia 22 stycznia 2013 r., znak: DZRwks-023-1/285/13/jo

¹¹⁷ Projekt POŚ 2012-2015 uzyskał pozytywną Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Rzeszowie (pismo z dn. 09.09.2013 znak: SNZ.9020.3.107.2013.AL) oraz opinię. Uwzględniono w Programie wszystkie uwagi zawarte w w/w opiniach, a także Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska zgodnie z pismem z dnia 27.09.2013 r. znak: WOOŚ.4010.5.6.2013.AP-6

¹¹⁸ Zgodnie z art. 17 ust.1, ustawy z dnia z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj.Dz.U. 2013 poz. 1232), oraz art. 34 ust.1 i 43. ust. 2 w/w ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227 z późn. zm.)

11. ASPEKTY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU

11.1. INFORMACJE OGÓLNE NA TEMAT ŹRÓDEŁ FINANSOWANIU PROGRAMU

Źródła finansowania Programu ochrony środowiska będą zróżnicowane, w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim możliwości stosowania instrumentów finansowo-ekonomicznych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Za priorytetowe uznaje się działania w zakresie poprawy jakości wód i gospodarki odpadami, gdyż dotrzymanie terminów określonych w Traktacie Akcesyjnym może być zagrożone), a także działania związane z aktualnej polityki ekologicznej Unii Europejskiej tj. efektywnego wykorzystania energii, oszczędzania zasobów, ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk, czy innowacyjności. Ważne będą działania warunkujące bezpieczeństwo ekologiczne i rozwój tj. dostęp do energii i kopalin, ora do elementów środowiska wysokiej jakości tj. woda, powietrze, gleby, ekosystemy przyrodnicze, żywność.

W ostatnich latach nieznacznie zmieniła się struktura wydatków na ochronę środowiska wg źródeł finansowania zwiększyły się wydatki ze środków własnych (ok.47%) i wydatki z udziałem kredytów i pożyczek (8,20%) zmniejszyły się wydatki ze środków zagranicznych (ok.28%) i funduszy ekologicznych (ok.8%). Przewiduje się, że do 2015 r. wśród grup inwestorów nadal dominować będą gminy z sukcesywnym wzrost udziału przedsiębiorstw. Kryzys gospodarczy oraz konieczność podjęcia działań korygujących nadmierny deficyt budżetowy wpłyną na zmniejszenie środków dostępnych na współfinansowanie na poziomie krajowym oraz na poziomie samorządu terytorialnego. Ponadto znaczne zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego może utrudnić realizację nowych projektów z dziedziny ochrony środowiska.

Realizacja programu finansowana będzie ze środków:

1) **publicznych**, w tym:

- a) krajowych, pochodzących z: budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, pozabudżetowych instytucji publicznych,
- b) zagranicznych, między innymi Fundusze Europejskie 2007-2013 i Fundusze Europejskie 2014-2020, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Szwajcarsko – Polskiego Program Współpracy, instrumentu finansowego na rzecz środowiska LIFE+;
- c) środki Rachunku klimatycznego przeznaczane na dofinansowanie zadań związanych ze wspieraniem przedsięwzięć realizowanych w ramach programów i projektów objętych Krajowym systemem zielonych inwestycji.

2) **niepublicznych**, pochodzących z dochodów przedsiębiorstw i inwestorów, banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych itp., w ramach których najczęstszymi formami finansowania będą:

- a) zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),

- b) udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach),
- c) fundusze własne inwestorów,
- d) dotacje (tzw. granty) i subwencje właściwe,
- e) zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje, programy pomocowe.

Perspektywa finansowa UE w latach 2007-2013

W perspektywie finansowej tj. w latach 2007-2013 w województwie podkarpackim podział środków unijnych na działania związane z ochroną środowiska odbywa się zgodnie z:

- 1) Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 - większość środków na realizację Osi priorytetowej 4 „Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom” została rozdysponowana. Całkowita wartość projektów po przetargach na realizację ww. osi priorytetowej wg. podpisanych umów (stan z dnia 15.09.2012 r.) wynosi ok. 978 629, 69 tys. PLN (z tego całkowita wartość dofinansowania projektów z EFRR po przetargach w ramach działania wynosi ok. 627 078, 73 tys. PLN (Zał. Nr 8);
- 2) Programami Operacyjnymi opracowywanymi na poziomie krajowym, z których najważniejszy dla realizacji celów ekologicznych to „Infrastruktura i Środowisko”¹¹⁹ oraz „Innowacyjna Gospodarka” (m.in. dofinansowanie projektów środowiskowych w przedsiębiorstwach związanych m.in. ze zmniejszeniem wodochłonności, materiałowchłonności i energochłonności) i „Kapitał Ludzki” (m.in. podnoszenie kwalifikacji administracji i służb odpowiedzialnych za ochronę środowiska oraz szkolenia związane z edukacją ekologiczną);
- 3) programami Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (dotyczy zewnętrznych granic zewnętrznych UE): Program Polska-Słowacja, Program Regionu Morza Bałtyckiego, Program dla Europy Środkowej [ang. akronim CEP], Program Polska-Białoruś-Ukraina;
- 4) Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 – ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Działania w aspekcie ochrony środowiska realizowane są w ramach osi 1 „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa” oraz osi 3 ‘Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej’ . W dniu 7 sierpnia br. Zarząd Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr 156/3734/12 zatwierdził listę operacji skierowanych do współfinansowania w ramach działania 321 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” w zakresie gospodarki wodno-ściekowej objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Ogółem kwota wnioskowanej pomocy wynosiła będzie 197,34 mln zł.

¹¹⁹ Lista projektów indywidualnych dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 wg. stanu z sierpnia 2012 r.(podstawowa) znajdują się projekty:

- „Poprawa ochrony Przeciwpowodziowej miasta i gminy Mielec poprzez budowę i przebudowę wałów Wisłoki”, realizowany w latach 2007-2014 przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie
- Zabezpieczenie przed powodzią miasta Rzeszowa i gm. Tyczyn poprzez kształtowanie koryta rzeki Strug, realizowany w latach 2007-2014 przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie.

Uruchomiono nabór wniosków w ramach osi 1 „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa”. Dostępne środki wynoszą około: 8,7 mln zł – schemat I – scalanie gruntów i 54 mln zł – schemat II – melioracje.

Perspektywa finansowa UE w latach 2014-2020

Z budżetu polityki spójności na lata 2014-2020 Polska otrzyma 72,9 mld euro. Środki te będzie można zainwestować m.in. w badania naukowe i ich komercjalizację, kluczowe połączenia drogowe (autostrady, drogi ekspresowe) rozwój przedsiębiorczości, transport przyjazny środowisku (kolej, transport publiczny) cyfryzację kraju (szerokopasmowy dostęp do Internetu, e-usługi administracji), czy włączenie społeczne i aktywizację zawodową. Ponadto Rada Europejska podjęła decyzję co do podatku VAT (w projektach dofinansowanych z Funduszy Europejskich będzie kosztem kwalifikowalnym, co oznacza utrzymanie możliwości jego refundacji, oraz poziomu dofinansowania unijnego w wysokości 85 proc. (dla regionów mniej rozwiniętych) oraz 80 proc. dla Mazowsza.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego pracuje nad dokumentami, które będą stanowić podstawę wdrażania Funduszy Europejskich w Polsce. Są to:

- **Umowa Partnerstwa** - założenia tego dokumentu przyjęte przez Rząd 15 stycznia 2013 r., określają kierunek polskich przygotowań do perspektywy finansowej 2014-2020. Dokument wskazuje m.in. rodzaje inwestycji, które mogą być dofinansowane, propozycję programów operacyjnych, zarys systemu ich wdrażania oraz podział odpowiedzialności za zarządzanie Funduszami Europejskimi pomiędzy władze krajowe i regionalne.
- **Programy Operacyjne**, czyli szczegółowe dokumenty dotyczące wdrażania Funduszy Europejskich w poszczególnych obszarach – przedłożenie programów do akceptacji Rady Ministrów planowane jest na grudzień 2013 r, po czym rozpoczną się negocjacje z Komisją Europejską Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych. W perspektywie finansowej na lata 2014-2020 zgodnie z Załoženiami Umowy Partnerstwa przyjętymi przez Radę Ministrów w dniu 15 stycznia 2013 roku w ramach Funduszu Spójności realizowanych będą: Program dotyczący innowacyjności, badań naukowych i ich powiązań ze sferą przedsiębiorstw, Program dotyczący gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, transportu i bezpieczeństwa energetycznego, Program dotyczący rozwoju cyfrowego, Program pomocy technicznej, Program dotyczący Polski Wschodniej – program ponadregionalny, Program dotyczący rozwoju kompetencji i umiejętności oraz dobrego rządzenia, Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Regionalne Programy Operacyjne, natomiast z WPR i WPR Ryb: Program dotyczący rozwoju obszarów wiejskich, Program dotyczący rozwoju obszarów morskich i rybackich.
- **Kontrakt Terytorialny**, czyli umowa pomiędzy rządem a samorządem województwa podkarpackiego, w której zawarte zostaną cele i zadania sygnatariuszy oraz określone instrumenty ich realizacji (środki unijne i krajowe).

Fundusze 3 polityk unijnych: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybackiej mają wspierać rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu - trzy główne priorytety strategiczne Europy 2020.

W nowej perspektywie finansowej działania nie będą koncentrować się na odrabianiu zaległości infrastrukturalnych lecz na działaniach wspierających rozwój oparty na innowacyjności, edukacji i impecie cyfrowym jednak przy jednoczesnym likwidowaniu istniejących barier rozwojowych.

W porównaniu do poprzedniego okresu finansowania przewiduje się znaczący wzrost wsparcia dla badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji oraz działań związanych z przechodzeniem na gospodarkę niskoemisyjną. Większego wsparcia należy się spodziewać w obszarze kapitału ludzkiego (zatrudnienie, edukacja, włączenie społeczne) i niewielkich zmian wspierających technologie informacyjno-komunikacyjne, podnoszenie konkurencyjności MŚP i działań związanych z ograniczaniem zmian klimatu. Znacząco obniży się alokacja na promocję zrównoważonego transportu i w obszarze ochrony środowiska (przewidywany udział w alokacji: 9,9-12,4%).

Infrastruktura dla służb ratowniczych, straży pożarnej i policji częściowo znajdzie się jako działanie związane ze zdrowiem, opieką społeczną finansowaną w ramach crossfinancing ESF, jak również z rozwojem systemów zarządzania kryzysowego.

Pośród proponowanych kierunków interwencji w ramach poszczególnych celów tematycznych znajdują się m.in. takie jak:

1. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach tj. takich działań jak: zmianami struktury nośników energii (wzrost udziału OZE - identyfikacja, kompleksowa inwentaryzacja i wybór lokalizacji kluczowych), poprawa sprawności energetycznej procesów wytwarzania oraz przesyłu (modernizacja regionalnej i lokalnej infrastruktury przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej, w tym umożliwiająca wykorzystanie energii z OZE, rozwój energetyki rozproszonej poza istniejącą siecią energetyczną z wykorzystaniem lokalnych odnawialnych źródeł), ograniczenie zużycia energii i paliw przez poszczególne sektory gospodarki (głównie transport, mieszkalnictwo, przemysł), zwiększenie wykorzystania urządzeń i technologii energooszczędnych (wprowadzeni tzw. białych certyfikatów, wsparcie i wdrożenie zintegrowanych systemów zarządzania popytem na energię i ciepło), budowa instalacji przy wykorzystaniu „technologii czystego węgla”.
2. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem tj.
 - działania adaptacyjne w rolnictwie, leśnictwie, budownictwie, transporcie drogowym i infrastrukturze miejskiej (m.in. programy zarządzania wodami opadowymi, budowa/modernizacja sieci kanalizacji deszczowej i burzowej o odpowiedniej przepustowości, wymiana nawierzchni na ażurową, budowa zbiorników z przesiąkliwym dnem i ścianami na wody opadowe z powierzchni szczelnych oraz przeciwdziałanie antropogenicznemu uszczelnianiu gruntów);
 - kompleksowe projekty związane z oceną ryzyka powodziowego i zarządzaniem tym ryzykiem, ochroną przed suszą, budową i rozwojem efektywnych systemów ostrzegania i reagowania w sytuacji zjawisk ekstremalnych (system ostrzegania i ewakuacji poniżej zapory na wypadek jej katastrofy oraz osłona hydrologiczna powiązana z systemem prognozowania przepływów w zlewni zbiornika i sterowania falą powodziową); wykonanie zabezpieczeń obiektów już istniejących (kompleksowe remonty, dostosowanie do obowiązujących standardów), rozbiórki obiektów, których żywotność techniczna dobiegła końca; działania infrastrukturalne mające wpływ na zwiększenie naturalnej retencji dolin

rzecznych, zapobieganie suszy i zmniejszenie emisji z przesuszonych torfowisk; prowadzenie kampanii edukacyjnych, organizacja systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych.

3. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów:
 - kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej, w tym: rozwój kanalizacji (również kanalizacji deszczowej), podniesienie efektywności procesu oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych, wspieranie gospodarki osadami ściekowymi przeciwdziałanie sptywowi powierzchniowemu zanieczyszczeń;
 - wsparcie gospodarki odpadami - poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi, zagospodarowanie komunalnych osadów ściekowych przy zastosowaniu zaawansowanej technologii, działania umożliwiające kierowanie większej ilości odpadów ze składowisk do dalszej obróbki (budowa instalacji do odzysku, recyklingu i utylizacji odpadów), szczególnie w zakresie wykorzystania technologii związanych z zagospodarowaniem komunalnych osadów ściekowych (w tym spalarni);
 - ochrona różnorodności biologicznej, z uwzględnieniem rozwoju zielonej infrastruktury, w tym: tworzenie korytarzy ekologicznych umożliwiających migrację fauny i flory w układach regionalnych, krajowym i międzynarodowym;
 - ochrona gleby;
 - tworzenie tzw. zielonej infrastruktury na terenach poza systemem obszarów objętych ochroną;
 - przyrodnicza rewitalizacja niekorzystnie przekształconych ekosystemów;
 - rekultywacji terenów poprzemysłowych;
 - ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery w obszarach miejskich.
4. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej – działania związane z wprowadzaniem nowoczesnych metod zarządzania, monitorowania, uproszczenia procedur administracyjnych i legislacyjnych oraz zwiększenie udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji.

Zarządzanie środkami unijnymi prowadzone będzie w sposób bardziej przejrzysty, przy czym zakłada się wyeliminowanie znacznej części błędów systemu na lata 2007-2013. Podział interwencji na poziomie krajowym i regionalnym dokonywany będzie w ramach poszczególnych funduszy:

1. **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego** - zwiększenie kompetencji regionów w zakresie działań właściwych dla EFRR dotyczyć powinno tych działań, których zasięg nie wykracza poza terytorium województwa. Szczególnie dotyczy to tych sfer, które wymagają uwzględnienia różnicowań terytorialnych. Przewiduje się, że na poziomie krajowym pozostaną m.in.: horyzontalne rozwiązania dotyczące dostosowania do zmian klimatu i odporności na ryzyka - projekty przeciwpowodziowe, ochrona bioróżnorodności, ekosystemów - NATURA 2000. Z poziomu regionalnego wspierane będą m.in.: regionalna i lokalna infrastruktura naukowa, transfer technologii, regionalne badania i innowacje, lokalne inwestycje energetyczne oraz strategie niskoemisyjne dla miast, regionalna i lokalna infrastruktura środowiskowa.
2. **Europejskiego Funduszu Społecznego** m.in. wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy ;

3. **Europejskiego Funduszu Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Morski i Rybacki** - oba fundusze wspierać będą oprócz sektora rolnego i rybackiego, również działania środowiskowe oraz szeroko pojęty rozwój lokalny na obszarach wiejskich i zależnych od rybactwa obejmujący – dywersyfikację gospodarczą, przedsiębiorczość, ograniczenie ubóstwa, zwiększenie dostępności itd.
4. **Funduszu Spójności** - całość działań współfinansowanych z Funduszu Spójności będzie wdrażana na poziomie krajowym, jak dotychczas dotyczyć będą dużych projektów inwestycyjnych w zakresie sieci transportowych i środowiska naturalnego.

Obszary strategicznej interwencji (OSI) w ujęciu geograficznym oraz obszary kluczowe to:

1. **Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne.** Działania będą wdrażane z poziomu regionalnego (RPOWP) i krajowego poprzez programy krajowe (wybrane osie priorytetowe). Projekty wybierane będą wg kryterium uwzględniającego znaczenie i potrzeby miast wojewódzkich w różnych sferach, zgodne ze strategiami (regionalnymi i krajowymi). Projekty finansowanie będą poprzez RPO WP i programy krajowe, z funduszy polityki spójności, Funduszu Spójności, promowanie instrumentów zwrotnych -Jessica, PPP i większego angażowania środków krajowych i prywatnych, Środki przeznaczone na obowiązkowe ITI powinny wynosić niewiele więcej niż 5% alokacji EFRR).
2. **Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji.** Działania będą wyłącznie z poziomu regionalnego poprzez RPOWP. Działania dotyczyć będą miast subregionalnych (lub ich części) określonych na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego przez Zarząd Województwa. Miasta wybrane zostaną na podstawie prac analitycznych MRR (fakult.). Podstawę działań stanowić będą zintegrowane plany rewitalizacji (opracowane przez miasta z dużym zaangażowaniem partnerów społecznych i gospodarczych) oraz we współpracy z władzami regionalnymi. Powinna zostać zapewniona zgodność planów rewitalizacji z Krajową Polityką Miejską. Zalecana jest koncentracja geograficzna dla osiągnięcia masy krytycznej uruchamiającej zmiany strukturalne na rewitalizowanym obszarze. Działania realizowane w tym obszarze muszą wykazywać iż będą one służyć w pierwszym rzędzie zmianom strukturalnym i tworzeniu miejsc pracy, a w dalszym na poprawie jakości życia. Projekty finansowane będą finansowanie z EFRR i EFS, promowanie angażowania partnerów prywatnych - formuła PPP i nie tylko, promowanie specjalnych instrumentów finansowych np. JESSICA).
3. **Obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.** Delimitacja prowadzona będzie na poziomie powiatu lub gminy. Działania wdrażane będą na poziomie regionalnym poprzez RPO WP. Działania programowe na poziomie regionalnym winny wykazać w jaki sposób zapewniona będzie koncentracja na najgorszych obszarach wiejskich. Wymagane jest wykazania zapewnienia koncentracji geograficznej dla osiągnięcia masy krytycznej uruchamiającej zmiany strukturalne na najgorszych obszarach wiejskich oraz, że działania będą służyć w pierwszym rzędzie zmianom strukturalnym i tworzeniu miejsc pracy, a w dalszym na poprawie jakości życia. Promowanie będą nowoczesne i innowacyjne sposoby poprawy jakości i dostępności usług publicznych. Finansowanie odbywać się będzie z funduszy: EFRR, EFS, EFRROW, EFMR.

4. **Polska Wschodnia.** Działania wdrażane będą zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym poprzez wszystkie programy operacyjne oddziaływujące na ten makroregion (każdy w odpowiednim stopniu). Skoncentrowane będą na problemach/inwestycjach o charakterze typowo ponadregionalnym (specjalnie określone kryteria wyboru projektów zarówno w programach krajowych jak i regionalnych preferujące realizację zintegrowanych projektów partnerskich - wspólnych, liniowych, sieciowych. Realizacja strategii finansowana będzie w ramach wszystkich programów finansowanych z FS, EFRR, EFS, EFRROW.
5. **Obszary przygraniczne.** Delimitacja prowadzona będzie na poziomie podregionów (NTS3), a decyzja KE podjęta zostanie po konsultacjach z Państwami Członkowskimi. Działania wdrażane będą głównie na poziomie krajowym a jako uzupełniająco na poziomie regionalnym. Projekty finansowane będą z EFRR (jako źródło finansowania programów EWT) oraz EFRR, EFS, EFRROW i EFMR w ramach programów regionalnych i krajowych w zakresie ich oddziaływania na obszary przygraniczne.
6. **Inne obszary strategicznej interwencji** – dodatkowe (zależne od decyzji Instytucji zarządzającej) np. miasta subregionalne, obszary skrajnie peryferyjne, obszary górskie, obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.

Ważnymi dla województwa podkarpackiego obszarami funkcjonalnymi określonymi w KPZK są obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy. Oprócz tego będzie możliwość wspierania z poziomu regionalnego dodatkowych obszarów strategicznej interwencji o znaczeniu regionalnym lub subregionalnym, co zapewni realizację celów rozwojowych wynikających ze strategii wojewódzkich.

Realizacja działań odpowiednich dla danego obszaru w danym programie nastąpi poprzez zarezerwowanie środków na dane przedsięwzięcie (np. umieszczenie inwestycji na liście projektów kluczowych) lub odpowiednie ukierunkowanie interwencji przez określenie preferencji dla geograficznego OSI (specjalnie poświęcona temu OSI oś priorytetowa/działanie lub preferencyjne kryteria wyboru projektów). Jednocześnie wiązało się to będzie ze spełnieniem dodatkowych wymogów na poziomie regionalnym lub ponadregionalnym (np. przygotowanie strategii dotyczącej danego obszaru funkcjonalnego lub przedstawienia uzasadnienia zapewniającego osiągnięcie konkretnych rezultatów). W programowanie działań na rzecz OSI powinni być zaangażowane najważniejsze zainteresowane podmioty np. władze miast.

Instrumentem zapewniającym komplementarność interwencji realizowanych przez rząd i samorząd będzie kontrakt terytorialny.

Ponadto w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 KE zaproponowane zostały nowe instrumenty wspierające rozwój terytorialny: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), Rozwój kierowany przez społeczność lokalną (RKSL), Platformę Obszarów Miejskich i Innowacyjne Działania na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Miejskiego (dla dwóch ostatnich instrumentów nie są jeszcze znane zasady udziału).

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne służyć mają przede wszystkim wspieraniu projektów ważnych w aspekcie rozwoju ośrodków miejskich, mających znaczenie dla całego obszaru funkcjonalnego przede wszystkim w takich kierunkach inwestycji jak:

- Zrównoważony, sprawny transport łączący miasto i jego obszar funkcjonalny;

- Kompleksowa rewitalizacja;
- Ochrona środowiska;
- Energetyka;
- Wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych budujących międzynarodowy charakter i ponadlokalną ranę miasta.

Aby otrzymać środki na realizację ZIT należy spełnić takie warunki jak: przygotowanie programu działań ZIT, udokumentować chęć JST do współpracy na rzecz realizacji działań mających znaczenie dla całego obszaru funkcjonalnego, posiadanie odpowiedniej zdolności instytucjonalnej do zarządzania i wdrażania części programu operacyjnego oraz zapewnienie współfinansowania realizowanych projektów.

Rozwój kierowany przez społeczność lokalną jest instrumentem dobrowolnym dla polityki spójności i polityki rybackiej, obligatoryjnym dla WPR. Służyć ma w założeniu upodmiotowieniu lokalnych społeczności oraz lepszemu dostosowaniu usług do potrzeb mieszkańców i zwiększeniu zaangażowania podmiotów niepublicznych w świadczeniu usług publicznych. Finansowanie dotyczyć będzie strategii rozwoju lokalnego (obejmującego teren gminy lub obszar wykraczające poza jej granice). W ramach przygotowanej strategii wybierane będą przez Lokalne Grupy Działania operacje do realizacji.

Jednym z Programów Operacyjnych przygotowywanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego ważnym dla ochrony środowiska i rozwoju transportu jest projekt Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020. Głównym celem jest „Wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej”. Program zakłada realizację 8 osi priorytetowych, a działania w 3 podstawowych obszarach: czysta i efektywna energia, adaptacja do zmian klimatu, infrastruktura sieciowa, będą się wzajemnie równoważyć i uzupełniać.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) 2009-2014

W dniu 28 lipca 2010 r. podpisane zostało porozumienie pomiędzy Unią Europejską a państwami-darczyńcami w sprawie uruchomienia nowej perspektywy finansowej Mechanizmów na lata 2009-2014. W dniu 10 czerwca 2011 r. podpisano Memorandum of Understanding dotyczące Norweskiego Mechanizmu Finansowego, natomiast 17 czerwca 2011 r. Memorandum of Understanding dotyczące Mechanizmu Finansowego EOG. Z łącznej kwoty wsparcia 1,788 mld euro dla nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz Portugalii, Grecji i Hiszpanii, Polsce przypadnie 32%. Nabory wniosków będą ogłaszane indywidualnie dla każdego obszaru tematycznego. Konkursy będą ogłaszane przez Operatorów w oparciu o zasady zawarte w Programach Operacyjnych¹²⁰. Program operacyjny będzie precyzować m.in.: szczegółowy opis obszarów priorytetowych, katalog beneficjentów, wartość i poziom dofinansowania, zasady naboru i oceny wniosków, koszty kwalifikowane itd. W ramach Funduszy Norweskich i EOG 2009-2014 realizowane są następujące Programy Operacyjne:

¹²⁰ Przewiduje się ustanowienie 19 programów operacyjnych.

- **Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów,**
- **Wzmocnienie monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych,**
- **Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii,**
- Fundusz dla Organizacji Pozarządowych,
- Rozwój miast poprzez wzmocnienie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego,
- Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demograficzno-epidemiologicznych,
- Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy,
- Norwesko-Polska Współpraca Badawcza¹²¹,
- Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu,
- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć,
- Współpraca w obszarze Schengen oraz walka z przestępczością transgraniczną i zorganizowaną, w tym przeciwdziałanie handlowi ludźmi oraz migracjom grup przestępczych,
- Fundusz na rzecz godnej pracy i dialogu trójstronnego.

Generalnie, okres przyznawania dofinansowania upłynie 30 kwietnia 2014 r., natomiast okres kwalifikowalności wydatków w ramach wyłonionych projektów zakończy się 30 kwietnia 2016 r. Minimalną wartość dofinansowania została ustanowiona na 170 tys. euro. Ponadto, w ramach niektórych programów przewidziano możliwość ustanowienia Funduszu małych grantów, gdzie minimalna wartość dofinansowania może wynosić od 5 tys. euro do 250 tys. euro. **Największe środki zostaną przeznaczone na wsparcie rozwoju i stosowania technologii wychwytywania i składowania CO2 (CCS), a w dalszej kolejności na ochronę środowiska.**

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy (SPPW)

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, czyli tzw. Fundusz Szwajcarski, jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię Polsce i 9 innym państwom członkowskim Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1 maja 2004 r. Na mocy umów międzynarodowych, zawartych 20 grudnia 2007 r. w Bernie, ponad 1 mld franków szwajcarskich trafi do dziesięciu nowych państw członkowskich. Dla Polski, Program Szwajcarski przewiduje niemal połowę środków (ok. 489 mln CHF). Na podstawie Aneksu Nr 1 do Umowy Ramowej pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Szwajcarską Radą Federalną, w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy wyróżnia się cztery obszary priorytetowe:

¹²¹ Celem programu jest zmniejszenie różnic ekonomicznych i społecznych oraz propagowanie współpracy bilateralnej poprzez popularyzację i wsparcie badań naukowych. Obszary priorytetowe programu zakładają finansowanie badań naukowych i prac rozwojowych m.in. z zakresu ochrony środowiska oraz zmian klimatycznych, w tym badań polarnych (jednostki naukowe w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki - Dz. U. Nr 96, poz. 615). Projekty będą wdrażane w partnerstwie z jednostkami naukowo-badawczymi z Norwegii oraz przez doktorantki oraz pracownice sektora nauki prowadzące badania w najmniej sfeminizowanym obszarze nauk technicznych.

- Priorytet 1. Bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform
- Priorytet 2. Środowisko i infrastruktura
- Priorytet 3. Sektor prywatny
- Priorytet 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich

Ponadto, w ramach tzw. alokacji specjalnych Szwajcarsko-Polskiego Programu współpracy, utworzono:

- Grant Blokowy dla Organizacji Pozarządowych i Polsko-Szwajcarskich Regionalnych Projektów Partnerskich
- Fundusz na Przygotowanie Projektów
- Fundusz Pomocy Technicznej

Do połowy czerwca 2012 roku podpisano łącznie 58 umów (50 dla projektów indywidualnych oraz 8 dla tzw. alokacji specjalnych) na całą przyznaną Polsce kwotę wsparcia, wynoszącą 464,57 mln CHF. Okres wdrażania projektów potrwa do połowy 2017 roku. Z zakresu obszaru wsparcia „Środowisko i infrastruktura”, w obszarze tematycznym **„Odbudowa, remont, przebudowa i rozbudowa podstawowej infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska”** przez Związek Gmin Dorzecza Wisłoki w okresie od 01.06.2012 - 30.09.2016 wdrażany jest projekt **„Instalacja systemów energii odnawialnej na budynkach użyteczności publicznej oraz domach prywatnych na terenie gmin należących do Związku Gmin Dorzecza Wisłoki”** (wartość projektu 24 400 191,00 CHF , z tego uzyskano 75% dofinansowania z SPPW).

W obszarze tematycznym **„Bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych”**¹²² na terenie województwa podkarpackiego wdrażane są projekty:

- **Inwentaryzacja kluczowych gatunków ptaków polskich Karpat, oraz stworzenie systemu ich monitorowania i ochrony** (projekt realizowany przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w okresie 01.05.2011-31.10.2015, wartość projektu 1 188 889,00 CHF);
- **Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej** - korytarze migracyjne (projekt realizowany przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia” w okresie 01.01.2012 - 30.06.2016, wartość projektu 1 579 686,00 CHF);
- **Karpaty łączą - mechanizm konsultacji i współpracy dla wdrażania Konwencji Karpackiej** (projekt realizowany przez Narodową Fundację Ochrony Środowiska - UNEP/GRID w okresie 01.01.2012 - 30.06.2016, wartość projektu 2 158 949,00 CHF);
- **Karpaty przyjazne ludziom - lokalna inicjatywa partnerska na rzecz zrównoważonego użytkowania i ochrony górskich obszarów województwa podkarpackiego** (projekt realizowany przez Fundację Karpacką – Polska, w okresie 01.01.2012-30.06.2014 , wartość projektu 882 402,00 CHF).

¹²² Projekty uzyskały 90% wsparcia SPPW.

11.2. NAKŁADY NA REALIZACJĘ PROGRAMU

Nakłady ogółem na realizację polityki ekologicznej województwa podkarpackiego przedstawiono w poniższej tabeli. Nakłady te oszacowane zostały na podstawie:

- danych dotyczących przedsięwzięć priorytetowych dla województwa podkarpackiego;
- informacji uzyskanych od instytucji odpowiedzialnych i związanych z realizacją ochrony środowiska w województwie (m.in Wojewoda, WIOŚ w Rzeszowie, RDLP w Krośnie, Krakowie, Lublinie, RZGW w Krakowie, UM w Rzeszowie, starostwa), na temat realizacji przedsięwzięć priorytetowych;
- danych statystycznych dotyczących średniorocznych wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w województwie;
- możliwości finansowania przedsięwzięć środowiskowych w latach 2012-2015.
- informacji dotyczących planowanych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska uzyskanych w ramach ankietyzacji powiatów i gmin przeprowadzonej na potrzeby aktualizacji POŚ;
- informacji uzyskanych od przedsiębiorstw planujących realizację lub realizujących przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska;
- informacji uzyskanych od instytucji odpowiedzialnych i związanych z realizacją ochrony środowiska w województwie (m.in WIOŚ w Rzeszowie, UM w Rzeszowie).
- danych dotyczących kosztów realizacji zadań zawartych w dokumentach z zakresu ochrony środowiska (ochrony powietrza - nPOP)
- informacji o rynkowych cenach sporządzenia różnego rodzaju dokumentów (planów, programów, inwentaryzacji).

Zapotrzebowanie na środki finansowe niezbędne do realizacji przedstawionych celów polityki ekologicznej państwa na obszarze województwa podkarpackiego przedstawia Tab.28.

Tab.29. Nakłady na realizację Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego (wg cen z września 2012 r.)

L.p	Nazwa realizowanego działania	Szacowane nakłady w latach 2012-2015	
		mln zł	%
1.	2.	3.	4.
1.	Priorytet 1. Ochrona wód i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych	2655,0*	34,0
2.	Priorytet 2 Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska (w tym ochrona przed powodzią, zapobieganie poważnym awariom, stabilizacja lub likwidacja osuwisk,	367,7**	4,7
3.	Priorytet 3. Gospodarka odpadami	1216,1	15,6
4.	Priorytet 4. Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	2 016,0	25,9
5.	Priorytet 5. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność	982,2	12,6
6.	Priorytet 6. Ochrona przed hałasem	305,0	3,9

7.	Priorytet 7. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważony rozwój lasów	178,8	2,3
8.	Priorytet 8. Ochrona zasobów kopalin	10,2	0,1
9.	Priorytet 9. Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb	58,5	0,8
10.	Priorytet 10. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym	Koszty w ramach PMŚ	-
11.	Działania o charakterze systemowym, w tym m.in. zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń, edukacja ekologiczna, wzmocnienie instytucjonalne, badania naukowe	10,0	0,1
12.	Zarządzanie programem ochrony środowiska (w tym raporty)	0,02	0,0
13	Ogółem	7 799,52	100

* dane wg AKPOŚK 2010 obejmujące aglomeracje priorytetowe dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego i aglomeracje nie stanowiące priorytety dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego

** dane odnośnie kosztów ochrony przeciwpowodziowej określono na podstawie. Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły oraz informacji przesłanej przez Koordynatora ds. Programu Ochrony Przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły, który określa jedynie zadania realizowane w 2012 r. – szacunkowe koszty określone w POŚ WP mogą ulec zmianie, w tym zakresie

Środki na realizację działań będą koncentrowane w określonych w POŚ WP rejonach koncentracji działań, jednak ostatecznie podział środków finansowych, szczególnie unijnych, zależy będzie od ilości i jakości projektów przygotowanych i realizowanych zgodnie z wymogami Unii Europejskiej (część kosztów inwestycji musi być finansowana ze środków własnych).

Od wielu lat priorytetem województwa jest modernizacja i budowa komunalnych sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków. Natomiast wzrostu aktywności samorządów lokalnych wymagają działania związane z gospodarką odpadami, wykorzystywaniem energii ze źródeł odnawialnych, oszczędzaniem energii i przeciwdziałaniem zagrożeniom środowiska. Konkurencyjność gospodarki wymuszać będzie realizację inwestycji ochrony środowiska w przedsiębiorstwach (w tym związanych z wdrażaniem nowych technologii i ochroną klimatu, oszczędzaniem energii i zasobów), oraz zwiększenia udziału projektów badawczych.

12. WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA POWIATOWYCH PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150) Organ wykonawczy powiatu w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza powiatowe programy ochrony środowiska, uwzględniając wymagania, o którym mowa w art.14 w/w ustawy. Program ochrony środowiska sporządzany w celu realizacji polityki ekologicznej państwa i obowiązkowo powinien określać:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe;
- poziomu celów długoterminowych - dla obszarów o stwierdzonych, przekroczonych standardach jakości środowiska.

„Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015, ”, zawiera elementy polityki ekologicznej państwa, jakie należy realizować na obszarze województwa podkarpackiego.

Powiatowe programy ochrony środowiska winny być spójne z celami ekologicznymi określonymi w w/w Programie dla obszaru powiatu i zapewniać ich realizację. Zagadnienia omówione w wojewódzkim programie ochrony środowiska, a specyficzne i ważne dla danego powiatu, powinny być uszczegółowione w powiatowym programie. Ze specyfiki powiatu może wynikać to, że niektóre działania określone w programie wojewódzkim, nie zostaną uwzględnione w programach powiatowych.

13. STRESZCZENIE

Podstawa prawna:

Na podstawie art. 17 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz.U. 2013 poz. 1232) Zarząd Województwa Podkarpackiego w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza wojewódzki program ochrony środowiska, który zgodnie z art. 18 ust.1 tejże ustawy uchwalany jest przez Sejmik Województwa Podkarpackiego.

Cele i założenia Programu

Nadrzędnym celem Programu jest wdrożenie polityki ekologicznej państwa na obszarze województwa podkarpackiego. Główne założenia Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego wynikają z celów, kierunków działań i limitów określonych w polityce ekologicznej państwa, oceny aktualnego stanu środowiska (wg stanu z 2011 r.) oraz obowiązujących przepisów odnoszących się do ochrony środowiska (przepisy prawa krajowego i Unii Europejskiej oraz porozumienia i konwencje międzynarodowe). Uwzględniono ponadto kierunki i możliwości rozwoju województwa określone w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i wojewódzkim i w dokumentach branżowych (m.in. Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych, Plany Gospodarowania Wodami), możliwości finansowania inwestycji oraz wyniki raportów z wykonania Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego przyjętego przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr XII/379/08 z dnia 26 maja 2008 r. (2 raporty).

Efektywne wykorzystanie i oszczędzanie zasobów środowiska to jedna z kluczowych inicjatyw Strategii Europa 2020, a dostępność do energii, kopalin i wysokiej jakości elementów środowiska tj. woda, powietrze, gleby, ekosystemy przyrodnicze, żywność to podstawowy warunek bezpieczeństwa ekologicznego i rozwoju gospodarczego mieszkańców Europy, kraju i województwa podkarpackiego. Priorytety Unii Europejskiej tj. ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk oraz bardziej racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych wspierają innowacje i przedsiębiorczość, co może mieć wpływ na wzrost konkurencyjności gospodarki województwa. Jego konkurencyjność będzie się również wiązać z wykorzystaniem jego potencjału w rozwijaniu funkcji związanych z przestrzenią czystą ekologicznie m.in. lecznictwa uzdrowiskowego, turystyki, rolnictwa ekologicznego, przemysłu wykorzystującego do produkcji wody wysokiej jakości. Ochrona i utrzymania wysokiej jakości środowiska naturalnego, zachowania bioróżnorodności, a także przeciwdziałanie zagrożeniom i usuwanie ich negatywnych skutków to są jedne z kierunków rozwoju województwa podkarpackiego do 2020 r.

Na przyjętą w Programie hierarchię celów ekologicznych znacząco wpływają powyższe uwarunkowania. Cele założone w Programie realizowane będą poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne. Inwestycje ochrony środowiska przyczynią się do zmniejszenia degradacji środowiska przyrodniczego, tworzenia nowych miejsc pracy w sektorach działalności gospodarczej związanej z turystyką i rolnictwem, zwiększenia konkurencyjności gospodarki województwa. Działania

organizacyjne pozwolą na rozwój struktur i narzędzi zarządzania środowiskiem oraz monitoringu środowiska.

Określone w Programie działania są skierowane do wszystkich podmiotów mających prawno-finansowe możliwości ich podejmowania. Dotychczasowy kierunek gospodarki europejskiej i krajowej realizowany przez działania na rzecz likwidacji barier rozwojowych (w tym nadrabianie zaległości infrastrukturalnych) zmieni się na kierunek oparty na innowacyjności, edukacji i cyfryzacji, przy jednoczesnym likwidowaniu istniejących barier rozwojowych. Sprawi to, że zmniejszy się możliwość uzyskania dofinansowania ze środków Unii Europejskiej na działania w obszarze ochrony środowiska naturalnego, natomiast znacząco wzrośnie wsparcie na badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacyjność, oraz przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.

W nowym okresie programowania zdecydowanie większy nacisk położony zostanie na zintegrowane interwencje ukierunkowane terytorialnie (place-based approach).

Problemy ekologiczne województwa podkarpackiego

O skuteczności prowadzonej polityki w zakresie poprawy stanu środowiska świadczą wyniki corocznego monitoringu środowiska. Wskazują one na powolną, ale sukcesywną tendencję poprawy jakości takich elementów środowiska jak: woda, powietrze, gleby. Pomimo tego nadal rozwiązywania wymagają problemy ekologiczne województwa m.in. takie jak: niezadawalająca jakość wód przeznaczonych do spożycia (zwłaszcza na obszarach wiejskich), niski poziom retencji wód, niedostateczny stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego, zagrożenie znacznych obszarów województwa osuwiskami i erozją gleb, lokalne przekroczenia standardów jakości powietrza i hałasu (zwłaszcza w obszarach najintensywniejszego zagospodarowania i zaludnienia tj. Rzeszów, Przemysł, Jasło), niski, w stosunku do potencjalnych możliwości udział produkcji energii pochodzących ze źródeł odnawialnych oraz konflikty na styku ochrona przyrody i rozwój inwestycyjny.

Strategia działań w województwie w zakresie ochrony środowiska

Strategia działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska województwa wynika z przyjętych założeń, w tym oceny aktualnego stanu środowiska województwa. Realizowane będą zarówno cele o charakterze systemowym jak też cele ekologiczne ochrony i poprawy stanu środowiska. Przyjmuje się, że na obszarze województwa podkarpackiego działania w zakresie ochrony środowiska będą zmierzać do:

- wzmocnienia synergii pomiędzy ochroną środowiska a wzrostem gospodarczym m.in. poprzez wsparcie ukierunkowane terytorialnie, a nie branżowo;
- wykorzystania potencjału tkwiącego w zasobach naturalnych i kulturowych województwa do zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności jego gospodarki (zwłaszcza do rozwoju turystyki, rolnictwa ekologicznego i zrównoważonej gospodarki leśnej);
- ograniczania ryzyka zagrożenia życia i mienia wynikającego z występowania powodzi i osuwisk;
- ograniczania szkodliwych czynników wpływających na zdrowie, poprzez poprawę stanu środowiska;

- uzyskania dobrych wskaźników w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami, w tym ograniczenia materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności;
- zwiększenia roli wiedzy i ekoinnowacyjności w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa;
- edukacji ekologicznej, zwiększania dostępu do informacji i poszerzenie dialogu społecznego.

W oparciu o dotychczas obowiązujące strategie, programy i plany, raporty sporządzone na szczeblu krajowym i wojewódzkim oraz wyniki dotyczące aktualnego stanu środowiska zakłada się, że w województwie podkarpackim takie dziedziny jak: ochrona wód, gospodarka odpadami, bezpieczeństwo ekologiczne, efektywne wykorzystanie zasobów nadal są priorytetowymi dziedzinami ochrony środowiska. W najbliższych latach znacząco wzrośnie waga działań związanych z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych, poprawą jakości powietrza i ochrony przed hałasem.

Priorytety ekologiczne w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska

W programie następujące priorytety:

- Priorytet 1. Ochrona wód i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych**
- Priorytet 2. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska**
- Priorytet 3. Gospodarka odpadami**
- Priorytet 4. Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu**
- Priorytet 5. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność**
- Priorytet 6. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważony rozwój lasów**
- Priorytet 7. Ochrona przed hałasem**
- Priorytet 8. Ochrona zasobów kopalin**
- Priorytet 9. Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb**
- Priorytet 10. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym**

Priorytety wynikają ze stopnia ważności dla województwa podkarpackiego i pilności ich realizacji, a obrębie każdego z nich wyznaczono cele ekologiczne średniookresowe do 2019 r. i krótkookresowe do 2015 r., oraz działania inwestycyjne i nieinwestycyjne, zapewniające ich osiągnięcie. Wskazano również rejony koncentracji działań.

Najważniejsze inwestycje w ochronie środowiska i rejony koncentracji działań

Analiza przeprowadzona w trakcie opracowania Programu wykazała ogromne potrzeby inwestycyjne gmin, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, ochrony przed powodzią i gospodarki odpadami. Inwestycje w zakresie ochrony wód i efektywnego wykorzystanie zasobów, oraz wodnych i ochrony powietrza atmosferycznego stanowią będą 60% kosztów realizacji Programu. Preferowane będą inwestycje w zakresie ochrony środowiska, oparte o nowoczesne technologie (BAT) i energooszczędność.

Poniżej, w obrębie każdego priorytetu ekologicznego, scharakteryzowano najważniejsze inwestycje wymagające realizacji do 2015 r.

- **Ochrona wód i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych** - dokończenie inwestycji określonych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych, oraz realizacja przedsięwzięć określonych w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły i Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru.
Działania związane z poprawą i ochroną jakości wód prowadzone są w zlewniach rzek oraz na obszarach ochrony głównych zbiorników wód podziemnych. Rejony koncentracji zadań dotyczą przede wszystkim sektorów: osadniczego, rolniczego i przemysłowego w obrębie całego województwa podkarpackiego.
- **Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska** - realizacja inwestycji określonych przez Program ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły oraz opracowywanie map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego, planów zarządzania ryzykiem powodziowym, a także wsparcie struktur odpowiedzialnych za ratownictwo w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych, zagrożeń technicznych chemicznych i biologicznych m.in. na zakup specjalistycznego sprzętu ratowniczo-gaśniczego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego, usuwania skutków zagrożeń naturalnych i technologicznych oraz tworzenie i modernizację systemów łączności tych jednostek, co przyczyni się do poprawy koordynacji współpracy podmiotów ratowniczych. Szczególnie ważne będą działania związane z monitorowaniem środowiska, oraz uwzględniające informowanie, wczesne ostrzeganie i reagowanie pod kątem potencjalnych zagrożeń. Działania dotyczące monitorowania środowiska ze względu na przygraniczne położenie województwa będą miały charakter transgraniczny (niezbędna będzie współpraca transgraniczna odpowiednich służb ochrony środowiska i jednostek ratowniczych). Działania w zakresie poważnych awarii koncentrować się będą głównie w strefie osadniczej i na obszarach o dużych walorach przyrodniczych, wokół zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku oraz wzdłuż odcinków dróg krajowych i wojewódzkich służących do transportu materiałów niebezpiecznych.
Konieczne jest także podjęcie działań inwestycyjnych związanych z przeciwdziałaniem zagrożeniom osuwiskowym. Problem dotyczy głównie karpackiej części województwa.
- **Gospodarka odpadami** - realizacja inwestycji określonych w Planie gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego (WPGO) w oparciu o wskazane w nim regiony gospodarki odpadami (RGO). Podstawowe cele ekologiczne realizowane w ramach priorytetu dotyczą zwiększenia udziału odzysku lub recyklingu odpadów poprzez przyjęcie określonych limitów czasowych i ilościowych oraz objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców województwa.
- **Ochrona powietrza atmosferycznego, klimatu** - inwestycje realizowane w ramach priorytetu powinny przyczynić się do zapewnienia wysokiej jakości powietrza, spełniającej wymagania ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz do poprawy warunków życia ludzi i eliminacji zagrożeń ich zdrowia. Pozwoli ponadto na wypełnienie zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony klimatu, tym samym będzie zmierzać do zmniejszenia

zagrożeń wynikających z globalnego ocieplenia. Inwestycje realizowane będą zgodnie z naprawczymi Programami Ochrony Powietrza .

Działania będą się koncentrować przede wszystkim w rejonach występowania przekroczeń poziomów substancji w powietrzu (stwierdzonych pomiarami i wskazanymi w nPOP), na terenach cennych przyrodniczo, turystycznie oraz na terenach uzdrowisk. Realizowane działania dotyczyć będą sfery osadniczej, przemysłowej i komunikacyjnej, zgodnie z programami ochrony powietrza. Działania inwestycyjne i nieinwestycyjne w zakresie ograniczania emisji z przemysłu skoncentrowane będą w szczególności na podmiotach, zaliczanych do dużych źródeł spalania paliw.

- **Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych** - realizacja inwestycji podnoszących efektywność energetyczną, budowa urządzeń i instalacji do produkcji energii opartych na źródłach odnawialnych, budowa oraz modernizacja istniejących sieci elektroenergetycznych. Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego (w opracowaniu) określi obszary o korzystnych warunkach dla poszczególnych typów inwestycji OZE. Jednocześnie dla części mikro i małych instalacji OZE (wykorzystujących energię wiatru, słońca, biomasę i geotermię) możliwy będzie rozwój na obszarze niemal całego województwa.
- **Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważony rozwój lasów** - większość działań ma charakter ciągły, wykraczający poza horyzont czasowy niniejszego Programu, a obejmują m.in. wspieranie prac badawczych i monitoringowych, oraz bieżącą ochronę różnorodności biologicznej i zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, renaturyzację zniszczonych i cennych ekosystemów, oraz siedlisk przyrodniczych, tworzenie tzw. zielonej infrastruktury na terenach poza systemem obszarów objętych ochroną, przebudowę drzewostanów w tym monokultur leśnych, na rzecz wielogatunkowych i zgodnych z siedliskiem, oraz zmienionych lub silnie uszkodzonych, zalesianie terenów wyłączonych z użytkowania rolniczego;
Działania prowadzone będą na obszarze całego województwa, ale skoncentrują się na terenach objętych prawną ochroną przyrody i na terenach przewidzianych do objęcia taką ochroną w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, na obszarach rolnych, leśnych i w dolinach rzecznych, w obrębie obszarów Natura 2000, a także na terenach miast i wsi (m.in. w obrębie terenów zieleni miejskiej, wiejskiej).
Zalesienia powinny obejmować na obszary charakteryzujące się słabą jakością gleb, mało przydatne lub nieprzydatne do produkcji rolniczej a także zdegradowane lub zdewastowane przez działalność przemysłową, okresowo zalewane, narażone na erozję oraz osuwiska.
- **Ochrona przed hałasem** - realizacja inwestycji określonych w programach ochrony przed hałasem, wspieranie nowych technologii ograniczających hałas zagrażający zdrowiu.
Działania koncentrować się będą w miastach i miejscowościach, gdzie stwierdzano przekroczenia wartości progowych i dopuszczalnych poziomów hałasu, zgodnie z programami ochrony przed hałasem.
- **Ochrona zasobów kopalin** - kontynuacja poszukiwania, rozpoznawania i dokumentowania nowych zasobów surowców, w szczególności o znaczeniu strategicznym (wody lecznicze i termalne) i kluczowych dla bezpieczeństwa energetycznego kraju (gaz ziemny), ochrona

zasobów kopalin w dokumentach planowania przestrzennego oraz rekultywacja terenów zdewastowanych i zdegradowanych w wyniku eksploatacji.

Działaniami w zakresie określenia obszarów perspektywicznych obejmować należy głównie złoża surowców o znaczeniu strategicznym dla województwa.

- **Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb** - sukcesywna rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych w wyniku różnorodnej działalności, w tym eksploatacji surowców, składowania odpadów, spowodowanych czynnikami naturalnymi (zakwaszenie i erozja) oraz rewitalizacja terenów przemysłowych, a także bieżąca identyfikacja i likwidacja szkód powstałych w powierzchni ziemi (przekroczeń standardów ziemi i gleby).

Działania w zakresie rekultywacji zdegradowanych i zdewastowanych terenów przemysłowych koncentrować się powinny na obszarach stwarzających największe zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska oraz w obrębie Karpat i Rostocza, w rejonie występowania zjawisk erozji. Ochrona gleb obejmować będzie cały obszar województwa.

- **Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym** - Podstawowe kierunki działań w zakresie ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym mają charakter nieinwestycyjny i dotyczyć będą prowadzenia badań określających skalę zagrożenia promieniowaniem (monitoring, preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych. Działania z zakresu ochrony promieniowania elektromagnetycznego koncentrować się będą wokół systemów przesyłowych energii elektrycznej.

Prognoza poprawy stanu środowiska do 2015 r.

Program realizowany będzie poprzez działania inwestycyjne, których efektem będzie wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa, przy jednoczesnym likwidowaniu istniejących barier ekologicznych. Działania organizacyjne dotyczyć będą rozwoju struktur i narzędzi zarządzania środowiskiem oraz monitoringu środowiska.

Zakłada się, iż realizacja działań w ramach określonych celów ekologicznych doprowadzi między innymi do tego, że :

- poprawi się znacznie jakość wód i wzrastać będzie racjonalizacja zużycia wody tj. 70% ludności województwa objęta będzie zbiorowym oczyszczaniem ścieków, kontynuowana będzie racjonalizacja zużycia wody do celów przemysłowych, komunalnych i rolniczych;
- uporządkowana zostanie gospodarka ściekowa w aglomeracjach, zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych (z późn. zm.);
- jakość wody pitnej sukcesywnie będzie dostosowywana do wymaganych standardów (co najmniej II klasa czystości) m.in. poprzez rozbudowę i modernizację stacji uzdatniania wód i sieci wodociągowych i innych urządzeń poboru wód;
- wykonana zostanie infrastruktura zabezpieczająca przed powodzią w zakresie zgodnym z „Programem ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”;
- gospodarka odpadami prowadzona będzie w oparciu o regiony gospodarki odpadami (RGO) instalacje regionalne oraz osiągnięte zostaną limity zakładane w Planie Gospodarki Odpadami Województwa Podkarpackiego;

- zrealizowane zostaną inwestycje ograniczające ponadnormatywy hałas drogowy, zwłaszcza w miastach i miejscowościach o przekroczonych standardach hałasu, wzdłuż dróg krajowych i autostrady A4 i budowanych odcinkach drogi ekspresowej S19;
- zrealizowane zostaną przejścia dla zwierząt wzdłuż autostrady A4 i na budowanych odcinkach drogi ekspresowej S19;
- zwiększony zostanie udział energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych zarówno w bilansie zużycia energii pierwotnej i produkcji energii elektrycznej;
- przywrócona zostanie wartość użytkowa większości terenów przemysłowych, w tym terenów pokopalnianych przemysłu siarkowego (kontynuacja działań);
- kontynuowane będą działania w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom, głównie poprzez sukcesywną realizację działań pozainwestycyjnych (m.in. poprzez działanie sprawnego systemu informacji społeczeństwa o zagrożeniach oraz rejestracji potencjalnych zagrożeń);
- utrzymywane będą standardy, zapewniające wysoką jakość powietrza w województwie, spełnione zostaną wymagania prawne w zakresie dotrzymania standardów na obszarach o stwierdzonych przekroczeniach jakości powietrza, sukcesywnie będzie redukowana emisja gazów cieplarnianych i niszczących warstwę ozonową powietrza, realizowane będą działania inwestycyjne określone w programach ochrony powietrza;
- utrzymany zostanie dobry stan zasobów przyrodniczych, leśnych, wodnych, surowcowych oraz kontynuowane będą działania na rzecz ich ochrony;
- kontynuowane będą działania w zakresie przeciwdziałania zanieczyszczeniom transgranicznym i ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów przyrody terenów przygranicznych;
- podnoszony będzie poziom świadomości ekologicznej i akceptacji społecznej dla prowadzonych działań ochronnych (m.in. poprzez edukację ekologiczną i zapewnienie dostępu do informacji o środowisku i realizację bazy danych o środowisku GIS);
- zakłady wytwórcze spełniać będą wszystkie wymagania środowiskowe obowiązujące w Unii Europejskiej, w zakresie korzystania ze środowiska oraz ekologicznych parametrów produkowanych wyrobów, głównie przez zastosowanie nowych, innowacyjnych technologii ograniczających energochłonność, materiałochłonność, wodochłonności oraz hałas i wibracje.

Struktura zarządzania programem i kontrola realizacji Programu

Organem odpowiedzialnym za wdrażanie i koordynację działań określonych w Programie jest Zarząd Województwa Podkarpackiego. Zapewnia on spójność pomiędzy wszystkimi lokalnymi, krajowymi i międzynarodowymi programami działającymi w regionie, umożliwiającą efektywne wykorzystanie środków finansowych i technicznych. Ponadto współdziała z organami administracji rządowej, a w szczególności z Wojewodą i podległymi mu służbami zespólnymi, organami administracji nieszpólnych, instytucjami, oraz z innymi jednostkami samorządu terytorialnego. Program realizowany będzie w zakresie określonym przez obowiązujące ustawy i w oparciu o aktualnie dostępne instrumenty: prawno-administracyjne, finansowe, ekonomiczno - rynkowe, informacyjno-edukacyjne oraz instrumenty z zakresu organizacji, marketingu i zarządzania środowiskiem

Realizowany będzie, zgodnie z kompetencjami, przez organy ochrony środowiska oraz podmioty działające na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa podkarpackiego. Podstawowy podział kompetencji wojewody, marszałka województwa, starostów i organów gmin w zakresie ochrony środowiska dokonywany jest w trybie art. 376-382 ustawy Prawo ochrony środowiska.

Analiza i ocena realizacji przedsięwzięć określonych w Programie (w tym skutków dla środowiska), prowadzona będzie przy pomocy **monitoringu** opierającego się o dane statystyczne (GUS i US w Rzeszowie), raporty Państwowego Monitoringu Środowiska (w tym WIOŚ w Rzeszowie), a także o informacje uzyskane od jednostek realizujących przepisy ustawy Prawa ochrony środowiska, w szczególności organów ochrony środowiska oraz administracji zespolonej i niezespolonej. Obowiązkiem Zarządu Województwa Podkarpackiego jest sporządzanie co 2 lata raportu z wykonania Programu, przedstawianego Sejmikowi Województwa.

Koszty i źródła finansowania Programu

Nakłady na realizację polityki ekologicznej województwa podkarpackiego oszacowane zostały na podstawie: danych dotyczących przedsięwzięć priorytetowych dla województwa podkarpackiego; informacji uzyskanych od instytucji odpowiedzialnych i związanych z realizacją ochrony środowiska w województwie na temat realizacji przedsięwzięć priorytetowych; danych statystycznych dotyczących średniorocznych wydatków na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w województwie, oraz przewidywanych możliwości finansowania przedsięwzięć środowiskowych w nowej perspektywie finansowej UE w latach 2014-2020.

Podział środków finansowych, szczególnie unijnych, zależeć będzie od ilości i jakości projektów przygotowanych i realizowanych zgodnie z wymogami Unii Europejskiej (według, których część kosztów inwestycji pokryte musi być ze środków własnych) oraz wymaganiami określonymi w programach operacyjnych. Przewidywane jest zmniejszenie alokacji na ochronę środowiska (9,9-12,4%). Przewiduje się, że nakłady na realizację Programu wynosić będą blisko 8 mld zł.

Podział interwencji na poziomie krajowym i regionalnym dokonywany będzie w ramach poszczególnych funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - z poziomu regionalnego wspierane będą m.in.: regionalna i lokalna infrastruktura naukowa, transfer technologii, regionalne badania i innowacje, lokalne inwestycje energetyczne oraz strategie niskoemisyjne dla miast, regionalna i lokalna infrastruktura środowiskowa, Europejskiego Funduszu Społecznego m.in. wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy, Europejskiego Funduszu Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Morski i Rybacki - oba fundusze wspierać będą prócz sektora rolnego i rybackiego również działania środowiskowe, Funduszu Spójności - całość działań współfinansowanych z Funduszu Spójności będzie wdrażana na poziomie krajowym, jak dotychczas dotyczyć będą dużych projektów inwestycyjnych w zakresie sieci transportowych i środowiska naturalnego.

Obszary strategicznej interwencji (OSI) w ujęciu geograficznym oraz obszary kluczowe to:

- miasto Rzeszów (ROF);
- miejskie obszary funkcjonalne (MOF), w tym miasta średniej wielkości wymagające rewitalizacji;
- obszary funkcjonalne (określone w Krajowej koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 , w tym obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy);
- obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;
- obszar, gdzie realizowane są inwestycje ponadregionalne;
- obszary przygraniczne.

WYKAZ RYSUNKÓW

Rys. nr 1. Podział na obszary dorzeczy

Rys.nr 2. Lokalizacja największych punktowych źródeł emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych

Rys.nr 3. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę roślin – Kryterium poziomów dopuszczalnych w zakresie zanieczyszczeń gazowych

Rys. nr 4. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę zdrowia ludzi – Kryterium poziomów dopuszczalnych i docelowych w zakresie zanieczyszczeń gazowych oraz metali

Rys. nr 5. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę zdrowia ludzi – Kryterium poziomu celu długoterminowego ozonu

Rys. nr 6. Klasyfikacja stref w roku 2011 ze względu na ochronę zdrowia ludzi – kryterium norm pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu

Rys. nr 7. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu PM10 w Rzeszowie w 2008 roku.

Rys. nr 8. Stężenia benzo(a)pirenu o okresie uśredniania wyników - rok w Rzeszowie pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

Rys. nr 9. Stężenia pyłu PM10 o okresie uśredniania wyników 24h w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

Rys. nr 10. Stężenia pyłu PM10 o okresie uśredniania wyników - rok w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

Rys. nr 11. Stężenia pyłu PM2,5 o okresie uśredniania wyników - rok w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 roku.

Rys. nr 12. Stężenia benzo(a)pirenu o okresie uśredniania wyników rok w strefie podkarpackiej pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów w 2011 r.

Rys.nr 13. Suma zasobów wód podziemnych dyspozycyjnych i perspektywicznych dla województwa podkarpackiego

Rys.nr 14. Potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych w 2011 r..

Rys.15. Stan chemiczny wód powierzchniowych w 2011 r.

Rys. 16. Stan jednolitych części wód powierzchniowych w 2011 r.

Rys. 17. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego w 2012 r.

Rys. nr 18. Dominacja poszczególnych użytków rolnych – stan 1 stycznia 2011 r.

Rys. nr 19. Złoża kopalin

Rys. nr 20. Istniejący system ochrony przyrody w województwie podkarpackim

Rys. nr 21. Lesistość wg. gmin w 2010 r.

Rys. nr 22. Klimat akustyczny

Rys.nr 23. Lokalizacja punktów monitoringu poziomów pól elektromagnetycznych oraz wyniki badań poziomów pól elektromagnetycznych przeprowadzonych w woj. podkarpackim w 2012 r.

Rys. nr 24. Obszary osuwiskowe

Rys. nr 25. Obszary znaczących powodzi historycznych w województwie podkarpackim

Rys. nr 26. Gospodarka odpadami w województwie podkarpackim, 2010 r.

Rys. nr 27. Ryzyko wystąpienia poważnych awarii i „bomby ekologiczne”

Rys. nr 28. Obiekty jądrowe w pobliżu granic Polski - stan na 31 grudnia 2011 r.

Rys.nr 29. Elektrownie wiatrowe, stan z 2011 r.

Rys.nr 30. Warunki solarne.

Rys.nr 31. Strefy występowania wód geotermalnych

Rys.nr 32. Pozyskiwanie biogazu

WYKAZ WYKRESÓW

Wykres nr 1. Rozdysponowanie wydatków z budżetu państwa w latach 2012 – 2015

Wykres nr 2. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2010 r. w województwie podkarpackim

Wykres nr 3. Klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w 2010 r.

Wykres nr 4. Jakość wód podziemnych w województwie podkarpackim w 2010 r.

Wykres nr 5. Struktura powierzchniowa gatunków panujących

Wykres nr 6. Nakłady na ochronę środowiska w 2010 r. wg źródeł finansowania [%]

Wykres nr 7. Nakłady na ochronę środowiska w 2010 r. wg kierunków inwestowania [%]

Wykres nr 8. Nakłady na gospodarkę wodną w 2010 r. wg kierunków inwestowania [%]

Wykres nr 9. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w województwie podkarpackim w latach 2003-2010 (GUS) [w tys. zł]

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

Zał. nr 1. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony przyrody

Zał. nr 2. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej

Zał. nr 3. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony powietrza

Zał. nr 4. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony powierzchni ziemi i przywrócenia wartości użytkowej gleb

Zał. nr 5. Przyjęte cele w gospodarce odpadami na lata 2012 – 2023 wg, WPGO

Zał. nr 6. Wnioski rozpatrywane przez NFOŚiGW na przedsięwzięcia planowane do realizacji na terenie woj. podkarpackiego

Zał. nr 7. Podpisane umowy o dofinansowanie projektów i ich wartość na dzień - 15.09.2012 – procedura standardowa - Oś priorytetowa 4 Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom - www.wrota.podkarpackie.pl/res/rpo/wyniki

UŻYTE SKRÓTY

ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
AKPOŚK – Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych
BDL - Bank Danych Lokalnych
BZT – Biochemiczne Zapotrzebowanie Tlenu
GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
DGLP- Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
DFS UM – Departament Funduszy Strukturalnych Urzędu Marszałkowskiego
DPS – Dom Pomocy Społeczne
EFS - Europejski Fundusz Społeczny
EMAS - Europejski System Ekzarządzania i Audytu (ang. Eco-Management and Audit Scheme)
FS – Fundusze Strukturalne
GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GIOŚ – Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GMO – Genetycznie Modyfikowane Organizmy
GUS – Główny Urząd Statystyczny
GZWP – Główny Zbiornik Wód Podziemnych
IED – zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola
IEO – Instytut Energetyki Odnawialnej.
IJHARS – Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
JCW – Jednolite Części Wód (powierzchniowych)
JCWPd – Jednolite Części Wód Podziemnych
JST – jednostki samorządu terytorialnego
KFD – Krajowy Fundusz Drogowy
KGZW – Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
KiZPS „Siarkopol” – Kopalnie i Zakłady Przetwórcze Siarki „Siarkopol”
KOBiZE – Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami
KPOŚK – Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
Kpgo – Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
KRD – Krajowy Fundusz Drogowy
LP – Lasy Państwowe
LZO – lotne związki organiczne
MOF – Miejski Obszar Funkcjonalny
MRB – Międzynarodowy Rezerwat Biosfery
MPZP – Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego
MRiRW – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
MW – megawaty
MWh – megawatogodzina
NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
nPOP – naprawczy program ochrony powietrza
ODR – Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale
OZE – Odnawialne Źródła Energii,

PAE – Podkarpacka Agencja Energetyczna
PGO WP – Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podkarpackiego
PIG – Państwowy Instytut Geologiczny
POLiŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PGNiG – Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. w Warszawie
PGL – Państwowe Gospodarstwo Leśne
PK – Park Krajobrazowy
PMŚ – Państwowy Monitoring Środowiska
PN – Park Narodowy
PO – Program Operacyjny
POP – Program Ochrony Powietrza
PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PUW – Podkarpacki Urząd Wojewódzki
PWŚK – Program Wodno-Środowiskowy Kraju
RARR – Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Rzeszów
RDW – Ramowa Dyrektywa Wodna
RIPOK – Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
ROF – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny
RPO WP - Regionalny program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013
SIGOP - System Informatyczny Gospodarki Odpadami Przemysłowymi
SOPO – System Osłony Przeciwosuwiskowej
SPPW – Szwajcarsko-Polski Program Współpracy
THM - - trójhalometany
TSP – pył zawieszony całkowity
WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie
WPOŚ – Wojewódzki Program Ochrony Środowiska
WPR – wspólna polityka rolna
WSSE – Wojewódzka Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Rzeszowie
US – Urząd Statystyczny w Rzeszowie
UM – Urząd Marszałkowski
URE- Urząd Regulacji Energetyki,
UW – Podkarpacki Urząd Wojewódzki
ZPORR – Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego
ZSZ – Zespół Szkół Zawodowych

WAŻNIEJSZE MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, 2005, Ministerstwo Środowiska, Warszawa;
2. Analiza zagrożenia zjawiskiem suszy hydrologicznej na obszarze województwa podkarpackiego w 2007 r., WIOŚ w Rzeszowie 2007 r.;
3. Analiza zjawisk osuwiskowych na terenie województwa podkarpackiego” Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Kraków 2001
4. Bank Danych Regionalnych, <http://www.stat.gov.pl>;
5. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2012 r.
6. Działalność Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki oraz Ocena stanu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w Polsce w 2011 r., Warszawa, 2012 r.;
7. Informacje uzyskane od instytucji realizujących zadania ochrony środowiska w 2012 r.
8. Informacje z Departamentu Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych RPO WP, Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Departamentu Wspierania Przedsiębiorczości, Departamentu Rolnictwa i Gospodarki Wodnej Urzędu Marszałkowskiego województwa Podkarpackiego, 2012 r.;
9. Informacja Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami w Warszawie;
10. Informacja przedsiębiorstwa Kopalnia Siarki „Machów” S.A. w Tarnobrzegu;
11. Informacja przedsiębiorstwa Kopalnie i Zakłady Przetwórcze Siarki „Siarkopol” w likwidacji w Tarnobrzegu;
12. Inwentaryzacja i sposoby likwidacji istniejących kopanek, służących na przełomie XIX i XX wieku do wydobywania ropy naftowej. Stowarzyszenie Naukowe im. S. Staszica w Krakowie. Kraków listopad 2002r – opr. na zlecenie Ministra Środowiska;
13. KOMUNIKAT KOMISJI EUROPEJSKIEJ „EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, Bruksela, dnia 3 marca 2010 r. KOM(2010);
14. KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW „Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny - unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.” Bruksela, dnia 3 maja 2011KOM(2011) 244;
15. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta przez rząd 13 grudnia 2011 r. (uchwała nr 239/2011 Rady Ministrów) i skierowana do Sejmu 23 stycznia 2012 r.
16. Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r.
17. Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych;
18. Leśnictwo 2011 - GUS Warszawa;
19. Lista projektów indywidualnych dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko wg stanu z dnia 6 września 2012 r.
20. Lista wniosków rozpatrywanych przez NFOŚiGW na przedsięwzięcia planowane do realizacji na terenie województwa podkarpackiego –28 luty 2012r.
21. Narodowy Program Leśny - <http://www.npl.ibles.pl/>
22. Obowiązujące przepisy prawne;

23. Ocena roczna jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku WIOŚ Rzeszów 2010r., 2011 r.;
24. Ochrona Środowiska 2009 i Ochrona Środowiska 2011 , GUS Warszawa;
25. Ochrona Środowiska w Województwie Podkarpackim w latach 2007-2009, US Rzeszów, 2007;
26. Materiały do zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego, 2012, PBPP w Rzeszowie;
27. Pięcioletnia ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim obejmująca lata 2005-2009. WIOŚ Rzeszów 2010;
28. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, 2012 r.;
29. Plan zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, Warszaw 2011 r.
30. Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2006;
31. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku;
32. Program aktywizacji gospodarczo-turystycznej województwa podkarpackiego poprzez promocję cennych przyrodniczo i krajobrazowo wskazanych terenów łąkowo – pastwiskowych z zachowaniem bioróżnorodności w oparciu o naturalny wypas, Rzeszów, marzec 2012 r.
33. Program likwidacji Kopalni Siarki „Machów” skonsolidowanego przedsiębiorstwa w obszarach: „Machów –Piaseczno”, „Jeziórko”, „Grzybów”. Kopalnia Siarki „Machów” Tarnobrzeg 2005r.;
34. Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012-2015, Rzeszów, 2008 r.;
35. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013, (2006) i indykatywny wykaz indywidualnych projektów kluczowych (z 27.02.2007 r.), MRR Warszawa;
36. „Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 milionów przejazdów rocznie”, EKKOM, 2011;
37. Program ochrony powietrza dla strefy „Miasto Przemyśl”, ustanowiony Rozporządzeniem Wojewody Podkarpackiego z dnia 22 sierpnia 2006 r. w sprawie określenia programu ochrony powietrza dla strefy „Miasto Przemyśl” – Dz. U. Woj. Pod. Nr 107, poz. 1500;
38. Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów – przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010r. Nr XLII/804/10 w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów”, opublikowaną w Dz. U. Woj. Podk. z dnia 25 lutego 2010r., Nr 13 poz. 319;
39. Program ochrony powietrza dla strefy powiat jasielski - uchwała Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 stycznia 2010r. Nr XLII/805/10 w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy jasielskiej”, opublikowaną w Dz. U. Woj. Podk. z dnia 26 lutego 2010r., Nr 14 poz. 338.
40. Projekt Programu Ochrony Powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych. EKOMETRIA Sp z o.o. Gdańsk kwiecień 2013r.

41. Projekt Programu Ochrony Powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych. EKOMETRIA Sp z o.o. Gdańsk kwiecień 2013r.
42. Program ochrony przed powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły ustanowiony uchwałą Nr 151/2011 Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2011 r.;
43. Program wodno-środowiskowy kraju, Warszawa 2010 r.;
44. Programowanie perspektywy finansowej 2014 - 2020 - uwarunkowania strategiczne - Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej;
45. Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 – Założenia umowy partnerstwa , projekt z dnia 30.10.2012 r. – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego;
46. Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 w województwie podkarpackim, prezentacja z dnia 9 listopada 2012 r. przygotowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego;
47. „Przyroda dla Europejczyków” Nr 43, maj 2011 r. – magazyn Dyrekcji Generalnej d.s środowiska;
48. Raport o stanie środowiska województwa podkarpackiego 2010, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Rzeszów;
49. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Rzeszów;
50. Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2007, 2009, 2011 r.;
51. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013 wraz z Indykatorynym Planem Inwestycyjnym, Rzeszów, 2007;
52. Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa, 2003, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w: Krośnie, Krakowie, Lublinie;
53. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2009-2010 r., Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych;
54. Raport z wykonania Wstępnej Oceny Ryzyka Powodziowego, projekt ISOK „Informatyczny System Osłony Kraju przed Nadzwyczajnymi Zagrożeniami, Prezes Krajowego zarządu Gospodarki Wodnej, grudzień 2011 r.
55. Sprawozdanie z działań podjętych na terenie województwa podkarpackiego, mających na celu ograniczenie emisji PM10 w obszarach stref: „miasto Przemyśl”, miasto Rzeszów” oraz „powiat jasielski”. Marszałek Województwa Podkarpackiego. Rzeszów 2010;
56. Stan środowiska województwa podkarpackiego na obszarze przygranicznym z Ukrainą. WIOŚ Przemyśl-Jasło 2010;
57. Stan uszkodzenia lasów w Polsce w 2010 r. na podstawie badań monitoringowych, IBL Zakład Zarządzania Zasobami Leśnymi, Sękocin Stary czerwiec 2011 r.
58. Stan uszkodzenia lasów w Polsce w 2011 r. na podstawie badań monitoringowych, IBL Zakład Zarządzania Zasobami Leśnymi, Sękocin Stary czerwiec 2012 r.
59. Strategia rozwoju województwa podkarpackiego 2007-2020, Rzeszów 2007;
60. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008 r., uchwałą nr 278/08;
61. Strategia rozwoju kraju 2020, MRR , Warszawa 2012;
62. Wielkoobszarowa inwentaryzacja stanu lasów w Polsce - wyniki za okres 2006-2010, Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Sękocin Stary, marzec 2011 r.;

63. Wieloletni plan finansowy państwa 2011-2014 przyjęty został uchwałą Rady Ministrów nr 71 z dnia 8 maja 2012 r.;
64. Wojewódzki Program Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych Województwa Podkarpackiego w Zakresie Przywrócenia Możliwości Migracji oraz Restytucji Ryb Dwuśrodowiskowych został przyjęty przez Sejmik Województwa Uchwałą Nr LIX/736/06 w dniu 28 lipca 2006 r. (z późn. zm.)
65. Wykaz zadań planowanych do realizacji przy wsparciu środkami Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie w 2012-2013 i 2014-2015;
66. „Zagrożenia okresowe występujące w Polsce” – Wydział Analiz i Prognoz Biura Monitorowania i Analiz Zagrożeń Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, wrzesień 2010 r.

Ponadto wykorzystano materiały informacyjne zamieszczane na oficjalnych stronach internetowych organów i instytucji środowiska i innych jednostek realizujących zadania ochrony środowiska m.in www.wios.rzeszow.pl – monitoring jakości wód powierzchniowych i podziemnych w 2006 r., www.mos.gov.pl - oficjalna strona Ministerstwa Środowiska o obszarach Natura 2000: dokumenty krajowe i zagraniczne, bazy danych, aktualności, www.mrr.gov.pl – oficjalna strona Ministerstwa Rozwoju Regionalnego), www.paa.gov.pl – oficjalna strona Państwowej Agencji Atomistyki, a także wiele innych np. www.ijhar.s.gov.pl – oficjalna strona Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, www.podkarpacie.straz.pl/ - oficjalna strona Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie oraz strony internetowe:

<http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Prognoza.aspx>,<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/SOPO>,<http://www.kzgw.gov.pl/pl/Krajowy-program-oczyszczania-siekow-komunalnych.html>, <http://www.kzgw.gov.pl/pl/Wstepna-ocena-ryzyka-powodziowego.html>.

ZAŁĄCZNIKI TABELARYCZNE

Zał. nr 1. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony przyrody

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania	Szacunkowe koszty w tys. PLN w latach	
					2012-2013	2014-2015
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Realizacja zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony przyrody oraz zobowiązań wynikających z ustawy o ochronie przyrody (w tym m.in. unormowania prawne)						
1.	Wdrożenie sieci obszarów Natura 2000, zarządzanie tymi obszarami w tym opracowywanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000	GDOŚ, RDOŚ JST	praca długotrwała mogąca sięgać poza 2015 rok	Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, RPOWP, POIiŚ	1242,0	1050,0
2.	Powolywanie rezerwatów przyrody oraz powiększanie już istniejących	RDOŚ	praca ciągła (w miarę potrzeb)	budżet	24,0	31,0
3.	Prowadzenie czynnej ochrony, głównie w nieleśnych rezerwach przyrody i obszarach Natura 2000	RDOŚ	praca ciągła	Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, RPOWP, POIiŚ, Life+, RPO	275,0	1000,0
4.	Kontynuacja oznakowania form ochrony przyrody zgodnie z zapisami ustawy o ochronie przyrody	PK, PN, , RDOŚ	praca ciągła	Budżet, WFOŚiGW	24,0	150,0
5.	Doskonalenie form ochrony przyrody	Marszałek Województwa	praca ciągła	środki własne	b.d.	b.d.
6.	Opracowanie planu ochrony Ostoi Magurskiej		2014	POIiŚ, Szwajcarsko - Polski Mechanizm Finansowy, WFOŚiGW, NFOŚiGW	1859,0	1252,0
7.	Opracowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody,	RDOŚ	praca > 2015 roku	Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW,	161,0	170,0

				RPOWP, POIiŚ		
8.	Opracowanie planów ochrony dla 3 parków krajobrazowych	Zespoły Parków Krajobraz.	praca długotrwała > 2015 roku	WFOŚiGW, NFOŚiGW, UM w Rzeszowie,	500,0	2000,0
9.	Realizacja zadań określonych w planach ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobraz.	PK, PN, Lasy Państwowe,	praca ciągła	budżet	40,0	60,0
10.	Ochrona rzadkich i zagrożonych roślin naczyniowych i ich siedlisk w BdPN	BdPN	praca ciągła	budżet	311,0	161,0
11.	Opracowanie dokumentacji wstępnych dla terenów proponowanych do uznania za rezerwat przyrody	RDOŚ	praca długotrwała > 2015 roku	budżet	b.d.	b.d.
12.	Opracowanie regionalnej listy gatunków zagrożonych jako elementu „czerwonych list” gatunków zagrożonych wyginieciem w stanie naturalnym	JST, Lasy Państwowe Jednostki naukowo – badawcze, RDOŚ	praca długotrwała > 2015 roku	budżet	b.d.	b.d.
13..	Inwentaryzacja zdegradowanych ekosystemów wodno-błotnych oraz opracowanie modelowych programów ochrony lub renaturalizacji tych ekosystemów	Wojewoda, Lasy Państwowe Jednostki naukowo – badawcze,	praca długotrwała > 2015 rok	budżet	25,0	30,0
14.	Pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody	JST, LP	sukcesywne	budżet, RPO	87,1	b.d.
15.	Rewitalizacja parków miejskich, budowa parków, urządzenie ogólnodostępnych terenów zieleni, itp.	JST	praca ciągła	środki własne, PROW 2007 - 2013	12087,3	4300,0
16.	Podkarpacki Portal Przyrodniczy – stworzenie serwisu	RDOŚ	praca > 2015 roku	Budżet Państwa, WFOŚiGW	120,0	60,0

	udostępniającego informacje o środowisku					
17.	Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów – dofinansowanie ośrodka rehabilitacji zwierząt chronionych	RDOŚ	praca > 2015 roku	Budżet Państwa, WFOŚiGW	80,0	8,00
18.	Koordinowanie funkcjonowania sieci obszarów chronionych	RDOŚ	praca > 2015 roku	Budżet Państwa,	b.d.	b.d.
19.	Sprawowanie nadzoru nad obszarami Natura 2000 i rezerwatami przyrody	RDOŚ	praca > 2015 roku	środki własne w ramach zadań merytorycznych	b.d.	b.d.
20.	Odbudowa populacji kuropatwy	Nadleśnictwa, Koła Łowieckie	praca > 2015 roku	RPO, środki własne	75,8	b.d.
21.	Wykonanie inwentaryzacji ornitologicznej dla 4 obszarów Natura 2000	GDOŚ OTOP	2001-2015	RPO, środki własne, Szwajcarsko - Polski Mechanizm Finansowy	1193,2	292,6
22.	Budowa przejść dla zwierząt w ciągu autostrad i dróg obwodowych (233 szt.)	GDDKiA	praca > 2015 rok	POIiŚ, PO Rozwój Polski Wschodniej	1625,99	
23.	Czynna ochrona gatunków zwierząt	PAN, LP, PTPP PRO-Natura	praca ciągła > 2015 roku	RPO, budżet	6431,0	5552,0
24.	Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej – korytarze ekologiczne	LP, PN organizacje ekologiczne	praca ciągła > 2015 roku	budżet	8332,0	7683,0
25.	Budowa ścieżek przyrodniczych w parkach krajobrazowych	PK	praca ciągła > 2015 roku	WFOŚiGW	10	b.d.
26.	Opracowanie map cyfrowych dla dwóch parków krajobrazowych	PK	b.d.	WFOŚiGW, UM w Rzeszowie	220,0	220,0
27.	Monitoring stanowisk cennych gatunków fauny i flory, oczek wodnych	PK	praca ciągła > 2015 roku	środki własne, budżet	b.d.	b.d.

28.	Czynna ochrona zagrożonych wyginięciem roślin i zwierząt na obszarze parków krajobrazowych, parków narodowych,	PK, PN	praca ciągła > 2015 roku	środki własne, budżet	b.d.	b.d.
29.	Realizacja zadań związanych z ochroną innych form ochrony na terenie parków kraj.	PK, LP	praca ciągła > 2015 roku	środki własne, budżet	b.d.	b.d.
30.	Ochrona walorów przyrodniczych parków narodowych i parków krajobrazowych przed dewastacją	PK, PK	praca ciągła > 2015 roku	POIiŚ, Szwajcarsko - Polski Mechanizm Finansowy, WFOŚiGW, NFOŚiGW	906,0	b.d.
31.	Prowadzenie edukacji ekologicznej (przyrodniczej)	PN, PK	praca ciągła > 2015 roku	Środki własne WFOŚiGW, NFOŚiGW	72,0	b.d.
32.	Odtwarzanie właściwego stanu ochrony żyznej buczyny górskiej	MPN	praca ciągła > 2015 roku	POIiŚ, Szwajcarsko - Polski Mechanizm Finansowy, WFOŚiGW, NFOŚiGW	312,0	b.d.
33.	Przebudowa drzewostanów w parkach narodowych	PN	b.d.	POIiŚ, Szwajcarsko - Polski Mechanizm Finansowy, WFOŚiGW, NFOŚiGW	4000,0	b.d.
34.	Utrzymanie ekosystemów nieleśnych w parkach narodowych	PN	b.d.	POIiŚ, Szwajcarsko - Polski Mechanizm Finansowy, WFOŚiGW, NFOŚiGW	400,0	b.d.
Razem					38 787,40	25 716,59

Źródło: Opracowanie własne np. informacji uzyskanych od instytucji i organów ochrony środowiska

Załącznik nr 2. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej

L.p.	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania	Szacunkowe koszty w tys. PLN w latach
					2012-2015
1.	2.	3.	4.	5.	6.
Zachowanie różnorodności biologicznej					
1.	Program ochrony i restytucji cisa pospolitego na terenie RDLP w Krośnie	Nadleśnictwa Baligród, Brzozów, Dukla, Kołaczyce, Oleszyce	2012-2016	środki własne LP	16 000,0
2.	Produkcja materiału sadzeniowego	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	praca ciągła	środki własne LP	7 500,0 (średniorocznie)
3.	Odnowienia, wzbogacanie składu gatunkowego,	Nadleśnictwa Gościeradów, Janów Lubelski, Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik, Tomaszów	2012-2013	środki własne LP	1 783, 0
4.	Wprowadzanie gatunków biocenotycznych w celu zróżnicowania składu gatunkowego drzewostanów i wzbogacania bazy rozwojowej dla fauny leśnej	Gościeradów, Janów Lubelski, Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik, Tomaszów	2012-2015	środki własne LP	1 763,0
5.	Zachowanie naturalnych form krajobrazu, wykorzystanie w hodowli lasu zmienności mikrosiedlisk, oraz ochrona różnorodności warstwy drzew	Nadleśnictwa Gromnik, Dąbrowa Tarnowska, Dębica Gorlice	2012-2015	środki własne	120, 0
6.	Realizacja programu rolnośrodowikowego na śródleśnych łąkach	Nadleśnictwa Gromnik, Dąbrowa Tarnowska, Dębica Gorlice	2012-2013	PROW	14, 0

Zalesianie gruntów rolnych nieprzydatnych do produkcji rolnej					
7.	Sporządzanie planów zalesiania w ramach PROW 2007-2013	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	2012-2013	Budżet Państwa	240,0
8.	Nadzór nad lasami niepaństwowymi	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	2012-2015	Starostwa powiatowe, LP -środki własne	4 500,0
9.	Pomoc w naprawie uszkodzeń w uprawach leśnych założonych w ramach PROPW	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	2012-2013	LP -środki własne	64,0
10.	Zalesianie gruntów własnych i nadzorowanych	Nadleśnictwa Biłgoraj, Gościeradów, Rozwadów, Starosta, właściciele	2012-2013	środki własne, LP, PROW, Budżet Państwa	12, 2
11.	Zalesienia PROW	Nadleśnictwa Biłgoraj, Gościeradów, Rozwadów, Starosta, właściciele	2014-2015	środki własne, LP, PROW, Budżet Państwa	11, 2
12.	Zalesienia gruntów rolnych nie będących w zarządzie Nadleśnictwa z PROW w ramach pełnienia nadzoru nad lasami niepaństwowymi	osoby prywatne	2012-2013	PROW	140,0
Ochrona leśnych zasobów genowych					
13.	Program zachowania leśnych zasobów genowych i hodowli selekcyjnej drzew na terenie RDLP w Krośnie	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	2012-2019	LP- środki własne	2 056,0
14.	Program testowania potomstwa drzew leśnych	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	praca ciągła	LP- środki własne	b.d.
15.	Ochrona in situ żubra w Polsce	Nadleśnictwa Baligród, Komańcza, Lutowiska, Stuposiany,	2012-2013	EFRR, NFOŚiGW	1600,0
16.	Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej	Nadleśnictwa bieszczadzkie i Beskidu	2012-2015	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy	1 436,0

		Niskiego			
17.	Wolierowa hodowla głuszca	Nadleśnictwo Leżajsk	2012-2015	Fundusz Leśny, LP-środki własne	618,6
18.	Archiwum klonów	Nadleśnictwa RDLP w Krośnie	2012-2021	Fundusz Leśny, LP-środki własne	b.d.
19.	Zbiór nasion i szyszek oraz ich wyluszczenie, utrzymanie plantacji nasiennej i zbiór zrazów i nasion z drzew matecznych	Biłgoraj, Gościeradów, Janów Lubelski, Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik, Tomaszów	2012-2015	środki własne LP	399,0
20.	Zachowanie jak największej puli genowej poprzez rozszerzenie bazy genowej biorącej udział w selekcji naturalnej	Nadleśnictwo Gromnik	2014-2015	środki własne	10,0
21.	Zachowanie jak największej puli genowej poprzez rozszerzenie bazy genowej biorącej udział w selekcji naturalnej	Nadleśnictwo Gorlice	2012-2015	środki własne	2,0
22.	Zachowanie jak największej puli genowej poprzez rozszerzenie bazy genowej biorącej udział w selekcji naturalnej	Nadleśnictwo Dąbrowa Tarnowska	2012-2013	środki własne	3,0
23.	Zachowanie jak najszerszej puli genowej poprzez stosowanie naturalnych odnowień a do sadzenia sztucznego stosowanie sadzonek pochodzących z miejscowej bazy nasiennej. Zachowanie puli genowej cennych drzewostanów uznanych za wyłączne drzewostany nasienne	Nadleśnictwo Dębica	2012-2013	środki własne	36,0

	poprzez zakładanie upraw pochodnych. uznanie i zagospodarowanie miejscowej bazy gatunków głównych i domieszkowych				
Przebudowa drzewostanów niezgodnych z siedliskiem oraz uszkodzonych i zniszczonych przez inne czynniki					
24.	Przebudowa drzewostanów na powierzchni łącznej 1500 ha	Nadleśnictwa RDLP Krosno	2012-2015	LP środki własne	12 000 ,0
25.	Kontynuacja przebudowy lasów dotkniętych klęską zamierania jesionu wyniosłego w RDLP Krosno	Nadleśnictwa Dynów, Głogów, Jarosław, Leżajsk, Lubaczów, Ustrzyki Dolne	2011-2012	środki własne NFOŚiGW	615,0
26.	Odnowienia i poprawki po pożarach, powodziach, wiatrolomach	Nadleśnictwa Gościeradów, Rozwadów	2012-2015	środki własne LP	215 ,0
27.	Przebudowa drzewostanów- dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów do występujących siedlisk LG i LGW, wzmocnienie odporności biologicznej drzewostanów poprzez popieranie gatunków odpornych na szkody- Jd, Bk, JW.	Nadleśnictwo Gorlice	2012-2015	środki własne	300,0
28.	Przebudowa drzewostanów - dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów (zakładanych upraw) do występujących siedlisk, wzmocnienie odporności biologicznej poprzez wielogatunkowość, wzmocnienie ich	Nadleśnictwo Dabrowa Tarnowska	2012-2013		150,0

	gatunkami liściastymi				
Budowa lub odtwarzanie śródleśnych zbiorowisk wodnych					
29.	Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększanie retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nimi infrastruktury w dobrym stanie	18 n-ctw górskich	2012-2014	85% Fundusz Spójności, 15% LP- środki własne	46 000,0
30.	Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach na terenach nizinnych	N-ctwa Jarosław, Kolbuszowa, Sieniawa	2012-2014	85% Fundusz Spójności, 15% LP- środki własne	3 000,0
31.	Budowa zbiorników retencyjnych i obiektów piętrzących-zastawek przepustów	Nadleśnictwa Janów Lubelski, Rozwadów	2012-2015	Środki własne LP, dotacje UE	500,3
32.	Realizacja projektu "Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych"	Nadleśnictwo Dębica	2012-2014	PROW	257,0
Organizacja i monitoring stanu lasów					
33.	Wielkoobszarowa inwentaryzacja stanu lasów- drugi cykl	cała RDLP w Krośnie	2012-2015	Fundusz Leśny	259,6 – wydatki na rok 2012, na następne lata kwotę ustali DGLP
34.	Bank danych o lasach (wdrożenie koncepcji budowy banku danych o zasobach leśnych i stanie lasów - I etap pilotaż)	cała RDLP w Krośnie	2012-2014	Fundusz Leśny	534,1 - wydatki na rok 2012, na następne lata kwotę ustali DGLP
35.	Ochrona lasu, prace prognostyczne w zakresie zagrożeń lasu	Nadleśnictwa: Biłgoraj, Gościeradów, Janów Lub., Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik	2012-2015	środki własne LP	611,6

36.	Prowadzona na bieżąco obserwacja stabilności środowiska biologicznego	Nadleśnictwa Gorlice i Leśnictwa Grab nadleśnictwo Dąbrowa Tarnowska	2012-2015	środki własne	10,0
37.	Monitoring prowadzony jest na bieżąco ze szczególnym uwzględnieniem obszaru NATURA 2000 i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych HCVF	Nadleśnictwo Dębica	2012-2013	środki własne	12,0
38.	Prowadzenie na bieżąco: poprzez ciągłą obserwację stanu zdrowotnego lasu jego stabilności i odporności na czynniki zewnętrzne	Nadleśnictwo Gromnik oraz część Leśnictwa Zalasowa	2012-2015	środki własne	4,0
Ochrona przeciwpożarowa lasów - doskonalenie metod przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym					
39.	Budowa systemu telewizji przemysłowej do monitoringu przeciwpożarowego lasów	Nadleśnictwa Głogów, Mielec, Tuszyna	2012-2015	EFRR, Fundusz Leśny, środki własne	1 377,0
40.	Przebudowa wieży przeciwpożarowej, oraz Ochrona przeciwpożarowa. Organizacja sieci wykrywania pożarów lasów, oraz prowadzenie akcji gaśniczych . Udostępniania obszarów - drogi, punkty czerpania wody	Nadleśnictwa Biłgoraj, Gościeradów, Janów Lubelski, Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik	2012-2015	środki własne, LP	2 432,0
41.	Realizacja na bieżąco zapisów aktualnego Planu Urządzania Lasu oraz aktów prawnych dotyczących ochrony przeciwpożarowej. Wyposażenie pracowników Służby	Nadleśnictwo Gromnik oraz cz. Leśnictwa Zalasowa, Nadleśnictwo Dąbrowa Tarnowska i	2012-2015	środki własne	12,0

	Leśnej w sprzęt służący do szybkiego kontaktu z PSP i Nadleśnictwem. Konserwacja dróg i szlaków leśnych celem zapewnienia sprawnego poruszania się pojazdów gaśniczych. profilaktycznie sprzątanie terenów leśnych	Nadleśnictwo Gromnik			
42.	Ochrona przeciwpożarowa realizowana poprzez porządkowanie pasów typu A wzdłuż dróg publicznych, patrole prewencyjne w czasie wysokiego zagrożenia	Nadleśnictwo Gorlice i Leśnictwo Grab	2012-2015	środki własne	8,0
43.	Realizacja na bieżąco zapisów Instrukcji Ochrony Przeciwpożarowej Lasów, patrolowanie przeciwpożarowe lasów, utrzymanie pasów p.poż. utrzymanie bazy sprzętu ppoż, konserwacja i utrzymanie zbiorników ppoż., dróg dojazdowych, porządkowanie lasu w ramach profilaktyki przeciwpożarowej	Nadleśnictwo Dębica	2012-2015	środki własne	110,0
Edukacja ekologiczna w sferze wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych					
44.	Prowadzenie edukacji leśnej przez pracown. LP - spotkania z leśnikiem w szkołach i poza szkołą, zajęcia terenowa, konkursy, wystawy, udział w imprezach okolicznościowych	wszystkie nadleśnictwa RDLP Krosno	praca ciągła	środki własne, WFOŚiGW i gminne	500,0

45.	Tworzenie i utrzymanie obiektów edukacyjnych, organizacja zajęć i akcji edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, oraz promocja zrównoważonej gospodarki leśnej przez pracowników LP w placówkach oświatowych	Nadleśnictwa Biłgoraj, Gościeradów, Janów Lubelski, Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik	2012-2015	Środki własne LP,	794,0
46.	Bieżąca działalność edukacyjna prowadzona przez Nadleśnictwo. Współpraca ze szkołami, samorządami, prasą oraz radiem telewizyjną	Nadleśnictwo Gorlic, Dąbrowa Tarnowska, Gromnik	2012-2015	środki własne LP	22,0
47.	Bieżąca działalność edukacyjna, utrzymanie i bieżące remonty ścieżek turystycznych i izby przyrodniczo-leśnej	Nadleśnictwo Dębica	2012-2013	środki własne	30,0
Ochrona i pielęgnacja zasobów leśnych oraz ekosystemów leśnych					
48.	Prowadzenie zabiegów zgodnych z Instrukcją Ochrony Lasu i Zakładami Hodowli Lasu	Nadleśnictwo Gorlice, Dąbrowa Tarnowska, Dębica, Gromnik	2012-2015	środki własne	460,0
49.	Ochrona lasu przed czynnikami szkodliwymi oraz pielęgnacja drzewostanów	Nadleśnictwa Biłgoraj, Gościeradów, Janów Lubelski, Nowa Dęba, Rozwadów, Rudnik	2012-2015	środki własne	6 884,0
Doskonalenie zasad i mechanizmów użytkowania obszarów leśnych					
50.	Zakup maszyn i urządzeń do produkcji sadzonek z zakrytym systemem korzeniowym .	Nadleśnictwa Gościeradów, Janów Lubelski	środki własne	środki własne	350,0

	Powiększanie zasobów leśnych, szkolenia				
51.	Użytkowanie obszarów leśnych w sposób zgodny z zasadami ekologizacji leśnictwa	Nadleśnictwo Gorlice, Dąbrowa Tarnowska, Dębica, Gromnik	środki własne	środki własne	38,0
razem					115793,6

Źródło: Opracowanie własne np. informacji uzyskanych od RDLP w Krośnie, Krakowie i Lublinie

Załącznik nr 3. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony powietrza

L.p	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania	Szacunkowe koszty w tys. zł w latach	
					2012-2015	2016-2019
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Zarządzanie i monitoring						
1.	Monitoring i coroczna ocena jakości powietrza w strefach z uwzględnieniem rozszerzenia badań zgodnie wymogami ustawowymi	WIOŚ w Rzeszowie	praca ciągła 2012 -2013	budżet państwa NFOŚ i GW	11 925,1 1 365,0 (koszty modernizacji sieci monitoringu)	11 926,8 -
2.	Opracowanie naprawczego POP dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM2,5 wraz z aktualizacją obowiązującego nPOP dla strefy miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM10.	Zarząd Województwa	2013	środki samorządu województwa WFOŚiGW	koszty zależne od wyników procedury przetargowej	-
Inwestycje						
3.	Przedsięwzięcia w zakresie ograniczenia emisji z przemysłu i energetyki m.in. – Budowa bloku parowo - gazowego w Elektrociepłowni Stalowa Wola S.A. – Modernizacja stanowisk wygrzewania kadzi głównych w Stalowni Huty Stalowa Wola – Modernizacja odprowadzania spalin w ciepłowni	przedsiębiorstwa	2012 – 2015 2012 2012-2013	środki własne przedsiębiorstw, NFOŚi GW WFOŚiGW Fundusz UE	1 590 000,0 1 000,0 21 260,0	- - -

	nr 3 i rozbudowa układu kogeneracyjnego w Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej w Tarnobrzegu Sp. z o.o.		2014-2015		130,0	
	– Modernizacja układu odpylania urządzeń pakujących wyroby gotowe - Zakład Surowców Chemicznych i Mineralnych „Piotrowice II” Sp. z o.o. w Tarnobrzegu		2010-2013		16 422,0	-
	– Budowa wysokosprawnego układu kogeneracyjnego o mocy 6MW w Miejskim Przedsiębiorstwie Gospodarki komunalnej w Jaśle Sp. z o.o.					-
	– Budowa gazowego układu kogeneracyjnego w „Ciepłowni Łańcut” Sp. z o.o. o łącznej nominalnej mocy termicznej 2,833 MWt oraz elektrycznej 2,8 MWe		2013-2014		7 880,0	
4.	Przedsięwzięcia* w zakresie ograniczania emisji niskiej, w tym termomodernizacje obiektów użyteczności publicznej i	przedsiębiorstwa, JST				-

	zamieszkania zbiorowego, budowa i modernizacja linii ciepłowniczych, podłączanie obiektów do sieci c.o. modernizacje instalacji c.o. w obiektach użyteczności publicznej, modernizacje kotłowni, w tym ze zmianą paliwa stałego (węgiel) na ekologiczne, na obszarze całego województwa m.in. w miastach : Krośnie, Leżajsku, Rzeszowie, Stalowej Woli, Nisku, Przemyślu, Dębicy, Ustrzykach Dolnych, Jarosławiu, Łańcucie, Przeworsku, Brzozowie, Strzyżowie, Sanoku, Tarnobrzegu, Iwoniczu Zdroju, Rymanowie Zdroju, Jedliczach, Rudniku nad Sanem, Jarosławiu, Jaśle, Lesku, Lubaczowie, Ropczycach, Baranowie Sandomiersk. oraz na terenach gmin: Solina, Bojanów, Pysznica, Radomyśl n/Sanem, Krzywca, Ostrów, Dzików Stary, Gorzyce, Nowa Dęba, Majdan Królewski, Kańczuga, Medyka, Baligród, Olszanica, Jodłowa, Żyraków, Fredropol, Świlcza..		2012-1015	środki własne przedsiębiorstw, środki JST, fundusze UE	164 490,0	-
5.	Zadania w ramach Programu ochrony powietrza dla strefy	samorząd – gmina miejska, przedsiębiorst	2010 - 2020	środki własne samorządu i	38 194,0	38 194,0***

	miasta Rzeszów w zakresie pyłu PM10 określonego uchwałą Sejmiku województwa podkarpackiego Nr XLII/804/10 z dnia 25 stycznia 2010	wa		przedsiębiorst w, NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, fundusze UE		
6.	Zadania w ramach nPOP dla strefy podkarpackiej w zakresie pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu, określonego uchwałą Nr XXXIII/608/13 Sejmiku WP z dnia 29 kwietnia 2013 roku	samorządy gminne, przedsiębiorst wa	2013 - 2022	środki własne samorządów i przedsiębiorst w, NFOŚiGW, WFOŚiGW fundusze UE	41 700,0	97 300,0**
7.	Zadania w ramach nPOP dla strefy miasto Rzeszów w zakresie benzo(a)pirenu, określonego uchwałą Nr XXXIII/609/13 Sejmiku WP z dnia 29 kwietnia 2013 roku	samorząd gminny, przedsiębiorst wa	2013 - 2022	środki własne samorządu i przedsiębiorst w, NFOŚiGW, WFOŚiGW fundusze UE	16 590,0	38710,0****
8.	Realizacja działań i przedsięwzięć wykorzystujących w produkcji energii źródła odnawialne.	JST, przedsiębiorst wa	2012-2019	środki własne przedsiębiorst w, środki samorządów, środki UE	<i>koszty ujęte w Priorytecie Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych</i>	
9.	Realizacja zadań w zakresie poprawy infrastruktury drogowej i usprawnienia płynności ruchu.	zarządzający drogami	2012 - - 2019 i dłużej	środki własne, fundusze UE	<i>nakłady wg kosztorysów zadań w zakresie rozwoju komunikacji i poprawy dostępności komunikacyjnej</i>	
10.	Realizacja zadań* mających pośredni wpływ na ograniczenie zanieczyszczeń - budowa ścieżek rowerowych w: Przemyślu, Krośnie, Stalowej Woli, Dubiecku, Ropczycach, Dębicy, Tarnobrzegu oraz na terenie	JST, zarządzający drogami	2012-2015	środki samorządów, środki UE	24 382,0	-

	powiatu jasielskiego, przemyskiego i gminy Nowa Dęba.					
11.	Zadania* w zakresie ograniczania emisji komunikacyjnej – wymiana taboru komunikacji miejskiej w Rzeszowie, Dębicy, Krośnie.	przedsiębiorstwa, JST	2012-2013	środki własne, fundusze UE	80 700,0	-
Razem					2 016 038,1	186 130,8
Ogółem					2 202 168,9	

* Przedsięwzięcia i zadania wraz z określeniem kosztów zgłoszone w ramach ankietyzacji gmin przeprowadzonej na potrzeby opracowania aktualizacji Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego

** Szacunkowy, całkowity koszt realizacji nPOP do roku 2022 wynosi ok. 139mln. Na potrzeby niniejszego zestawienia, wielkość kosztów przyjęto proporcjonalnie do przedziału czasowego.

*** Całkowity koszt realizacji nPOP do roku 2020 wynosi 218 000,0 tys. zł wg informacji z wyk. nPOP dotychczas poniesiono nakłady w wys. ok. 141 612,0 tys. zł na realizację zadań ujętych w kosztach nPOP

**** Szacunkowy, całkowity koszt realizacji nPOP do roku 2022 wynosi ok. 55,3 mln. Na potrzeby niniejszego zestawienia, wielkość kosztów przyjęto proporcjonalnie do przedziału czasowego.

Załącznik nr 4. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony powierzchni ziemi i przywrócenia wartości użytkowej gleb

L.p	Rodzaj działania/ przedsięwzięcia	Jednostki i podmioty realizujące	Termin realizacji	Źródło finansowania	Szacunkowe koszty w tys. zł w latach	
					2012-2015	2016-2019
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Zarządzanie i monitoring						
1.	Aktualizacja inwentaryzacji występujących na terenie województwa kopanek (szybów po dawnej eksploatacji ropy naftowej)	przedsiębiorcy	2013	środki własne WFOŚiGW, środki UE	200,0	
Inwestycje						
2.	Finalizacja rekultywacji terenów zdegradowanych kopalnictwem siarki: – Kopalnia Siarki „Machów” w skojarzeniu z wyrobiskiem „Piaseczno”(woj.świętokrzyskie) – Kopalnia Siarki „Jeziórko	Kopalnia Siarki „Machów” S. A. Kopalnia Siarki „Machów” S. A. oraz KIZPS Siarkopol w likwidacji – Zakład Górniczy „Jeziórko”	2013 2012-2015	NFOŚiGW NFOŚiGW	43 687,0 14 577,0	- -
3.	Działania w zakresie rewitalizacji terenów/obiektów przemysłowych)	JST, przedsiębiorstwa	2012 -2019	środki samorządu gminnego i powiatowego, fundusze UE	<i>koszty wg kosztorysów zależne od bieżących potrzeb</i>	
4.	Bieżąca rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	przedsiębiorstwa	zadanie ciągłe	środki własne przedsiębiorstw	<i>koszty wg kosztorysów zależne od bieżących potrzeb</i>	
5.	Sukcesywne zamykanie i rekultywacja przemysłowych i komunalnych składowisk odpadów	przedsiębiorstwa JST	Zgodnie z Planem Gospodark i Odpadami	środki własne przedsiębiorstwa, środki gminne, WFOŚiGW, środki UE	<i>koszty ujęte w priorytecie Gospodarka odpadami</i>	

6.	Bieżąca likwidacja przekroczeń standardów gleby i ziemi	podmioty odpowiedzialne	zadanie ciągłe	środki własne przedsiębiorstw, środki UE	<i>koszty wg kosztorysów zależne od bieżących potrzeb</i>	
Razem					58 464,0	-
Ogółem					58 464,0	

*Załącznik Nr 5. Przyjęte cele w gospodarce odpadami na lata 2012 – 2023 wynikające z WPGO*Odpady komunalne (grupa 20)

Cele główne:

1. Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, a także odzysk energii z odpadów.
2. Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.

Cele szczegółowe:

1. Składowanie do dnia 16 lipca 2013 r. nie więcej niż 50%, odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, a do dnia 16 lipca 2020 r. nie więcej niż 35% tego rodzaju odpadów, w stosunku do ilości tych odpadów wytwarzanych w województwie podkarpackim w roku 1995.
2. Przygotowanie do ponownego wykorzystania i recykling odpadów, przynajmniej takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych i w miarę możliwości odpadów innego pochodzenia podobnych do odpadów z gospodarstw domowych na poziomie minimum 50% ich wytworzonej ilości do końca 2020 roku.
3. Wydzielenie odpadów wielkogabarytowych ze strumienia odpadów komunalnych i poddanie procesom przetwarzania. Zakłada się iż rozwój systemu selektywnego gromadzenia odpadów wielkogabarytowych doprowadzi do uzyskanie następujących poziomów odzysku:
 - Rok 2017: 80%
 - Rok 2020: 95%
 w stosunku do ilości zebranych odpadów.
4. Wydzielenie odpadów budowlano-remontowych ze strumienia odpadów komunalnych i poddanie ich procesom przetwarzania. Przewiduje się następujące poziomy odzysku odpadów budowlano-remontowych:
 - Rok 2017: 55%
 - Rok 2020: 70%
 w stosunku do ilości zebranych odpadów
5. Selektywne gromadzenie oraz wydzielenie odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych i poddanie ich procesom przetwarzania. Poziomy selektywnego gromadzenia odpadów niebezpiecznych na terenie gmin są następujące:
 - Rok 2017: 60%
 - Rok 2020: 95%
6. Zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych odpadów do końca roku 2014.

Odpady niebezpieczne (grupy 01 - 19)

Cele szczegółowe gospodarowania odpadami wybranych grup odpadów niebezpiecznych na terenie województwa podkarpackiego (zgodnie z Kpgo 2014)

Okres realizacji	Cele szczegółowe
<i>Odpady zawierające PCB</i>	
2012 - 2023	1. Sukcesywna likwidacja odpadów zawierających PCB o stężeniu poniżej 50 ppm
<i>Oleje odpadowe</i>	
2012 - 2023	1. Utrzymanie poziomu odzysku na poziomie co najmniej 50%, a recyklingu rozumianego

Okres realizacji	Cele szczegółowe
	<p>jako regeneracja na poziomie co najmniej 35%.</p> <p>2. Dążenie do pełnego wykorzystania mocy przerobowych instalacji do regeneracji olejów odpadowych.</p>
<i>Odpady medyczne i weterynaryjne</i>	
2012 - 2023	<p>1. W okresie do 2023 r. podniesienie efektywności selektywnego zbierania odpadów medycznych i weterynaryjnych (w tym segregacji odpadów u źródła powstawania), co spowoduje zmniejszenie ilości odpadów innych niż niebezpieczne w strumieniu odpadów niebezpiecznych.</p>
<i>Zużyte baterie i akumulatory</i>	
2012 - 2023	<p>1. Rozbudowa systemu zbierania zużytych baterii przenośnych i zużytych akumulatorów, który pozwoli na osiągnięcie następujących poziomów zbierania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Do 2012 r. – poziom zbierania zużytych baterii przenośnych i zużytych akumulatorów przenośnych w wysokości co najmniej 25%; - Do 2016 r. i w latach następnych – poziom zbierania zużytych baterii przenośnych i zużytych akumulatorów przenośnych, w wysokości co najmniej 45% masy wprowadzonych baterii i akumulatorów przenośnych. <p>2. Osiągnięcie poziomów recyklingu – co najmniej 65% ich masy.</p>
<i>Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny</i>	
2012 - 2023	<p>W okresie od 2011 r. do 2023 r. wyznacza się następujące cele</p> <p>1. Utrzymanie poziomów odzysku i recyklingu zużytego sprzętu w wysokości:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Dla zużytego sprzętu powstałego z wielkogabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego i automatów do wydawania: <ul style="list-style-type: none"> - poziomu odzysku w wysokości co najmniej 80% masy zużytego sprzętu, - poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości 75% masy zużytego sprzętu; b. Dla zużytego sprzętu powstałego ze sprzętu teleinformatycznego, telekomunikacyjnego i audiowizualnego: <ul style="list-style-type: none"> - poziomu odzysku w wysokości co najmniej 75% masy zużytego sprzętu, - poziomu recyklingu części składowych materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości co najmniej 65% masy zużytego sprzętu; c. Dla zużytego sprzętu powstałego z małogabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego, sprzętu oświetleniowego, narzędzi elektrycznych i elektronicznych z wyjątkiem wielkogabarytowych, stacjonarnych narzędzi przemysłowych, zabawek, sprzętu rekreacyjnego i sportowego oraz przyrządów do nadzoru i kontroli: <ul style="list-style-type: none"> - poziomu odzysku w wysokości co najmniej 70% masy zużytego sprzętu, - poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości co najmniej 50% masy zużytego sprzętu; d. Dla zużytych gazowych lamp wyładowczych – poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytych lamp w wysokości co najmniej 80% masy tych zużytych lamp, <p>2. Osiągnięcie poziomu selektywnego zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych w wysokości co najmniej 4 kg/mieszkańca/rok.</p>
<i>Pojazdy wycofane z eksploatacji</i>	
2012 - 2023	Wyznacza się następujące minimalne poziomy odzysku i recyklingu odniesione do masy

Okres realizacji	Cele szczegółowe
	pojazdów przyjętych do stacji demontażu w skali roku: 1. 85% i 80% do końca 2014 roku, 2. 95% i 85% od dnia 1 stycznia 2015 r.
<i>Odpady zawierające azbest</i>	
2012 - 2023	Zakłada się osiągnięcie celów określonych w przyjętym w dniu 15 marca 2010 r. przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032” oraz „Wojewódzkim programie usuwania azbestu na lata 2009 - 2032”.
<i>Zbędne środki bojowe i odpady materiałów wybuchowych (w przypadku pojawienia się)</i>	
2012 - 2023	Zakłada się sukcesywne zagospodarowanie odpadów materiałów wybuchowych, poprzez kontynuację dotychczasowego sposobu zagospodarowania zbędnych środków bojowych.

Odpady inne niż niebezpieczne (grupy 01 - 19)

Cele szczegółowe dla poszczególnych grup odpadów innych niż niebezpiecznych (zgodnie z Kpgo 2014)

Okres realizacji	Cele szczegółowe			
<i>Zużyte opony</i>				
2012 - 2023	W perspektywie do 2023 r. podstawowym celem jest utrzymanie dotychczasowego poziomu odzysku na poziomie co najmniej 75%, a recyklingu na poziomie co najmniej 15%.			
<i>Odpady z budowy, remontów demontażu obiektów budowlanych i infrastruktury drogowej</i>				
2012 - 2023	Do 2020 r. poziom przygotowania do ponownego użycia, recyklingu oraz innych form odzysku materiałów budowlanych i rozbiórkowych powinien wynosić minimum 70% wagowo odpadów zebranych.			
<i>Komunalne osady ściekowe</i>				
2012 - 2023	W perspektywie do 2023 r. podstawowe cele w gospodarce komunalnymi osadami ściekowymi są następujące: <ul style="list-style-type: none"> - Od 1 stycznia 2013 roku zagospodarowanie osadów ściekowych metodami innymi niż składowanie, - Zwiększenie ilości komunalnych osadów ściekowych przekształcanych metodami termicznymi, - Maksymalizacja stopnia wykorzystania substancji biogenych zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego, chemicznego oraz środowiskowego. 			
<i>Odpady ulegające biodegradacji inne niż komunalne</i>				
2012 - 2023	Do roku 2023 zakłada się zmniejszenie masy składowanych odpadów do poziomu nie więcej niż 40% masy wytworzonych odpadów.			
<i>Odpady opakowaniowe</i>				
2012 - 2023	Do roku 2014: Rozbudowa systemu gospodarowania odpadami opakowaniowymi, aby osiągnąć nw. cele (%). W latach następnych poziom te należy utrzymać.			
	L.p.	Odpad powstały z:	Minimalny poziom (%)	
		Rodzaj opakowań	odzysku	recyklingu
	1.	Opakowania razem	60 ¹	55 ¹
	2.	Opakowania z tworzyw sztucznych	-	22,5 ^{1,2}
	3.	Opakowania z aluminium	-	50 ¹
4.	Opakowania ze stali, w tym z blachy stalowej	-	50 ¹	
5.	Opakowania z papieru i tektury	-	60 ¹	

Okres realizacji	Cele szczegółowe			
	6.	Opakowania ze szkła gospodarczego, poza ampułkami	-	60 ¹
	7.	Opakowania z drewna	-	15 ¹
	8.	¹ Nie dotyczy opakowań mających bezpośredni kontakt z produktami leczniczymi określonymi w przepisach Prawa farmaceutycznego, ² Do poziomu recyklingu zalicza się wyłącznie recykling w wyniku, którego otrzymuje się produkt wykonany z tworzywa sztucznego.		

Załącznik nr 6. Wnioski rozpatrywane przez NFOŚiGW na przedsięwzięcia planowane do realizacji na terenie woj. podkarpackiego

Lp	Numer Wniosku	Beneficjent	Nazwa Zadania	Planowana data zakończenia przedsięwzięcia	Koszt Przedsięwzięcia	Kwota dofinansowania	Wyплаты zaległe	Plan wypłat 2012	Plan wypłat 2013	Plan wypłat 2014	Plan wypłat 2015	Status wniosku
1	1229/2010	Lasy Państwowe Nadleśnictwo Lubaczów	Kanalizacja ruchu turystycznego przez cenne siedliska przyrodnicze Nadleśnictwa Lubaczów	31-12-2013	3 745 400	460 500	303 315	157 185				zarejestrowany
2	1254/2010	Gmina Jasło	Zakup sprzętu służącego do prowadzenia akcji ratowniczych dla gm. Jasło	30-06-2011	873 900	873 900	873 900					zarejestrowany
3	1255/2010	Gmina Jasło	Usunięcie skutków powodziowych powstałych w infrastrukturze kanalizacyjnej gm. Jasło	31-12-2010	500 000	500 000	500 000					zarejestrowany
4	1613/2010	Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie	"Czynna ochrona węża Eskulapa w Bieszczadach Zachodnich"	31-03-2014	1 297 480	194 622		79 364	68 163	47 095		po decyzji prawomocnej
5	1765/2010	Uzdrowisko Rymanów S.A.	Termomodernizacja budynków Sanatorium Staś i Zimowit wraz z technologią kotłowni w Uzdrowisku Rymanów	31-12-2012	23 584 030	6 713 107		6 713 107				po decyzji prawomocnej
6	1766/2010	Uzdrowisko Rymanów S.A.	Termomodernizacja budynków Sanatorium Staś i Zimowit wraz z technologią kotłowni w Uzdrowisku Rymanów	31-12-2012	23 584 030	14 026 216	679 490	13 346 726				po decyzji prawomocnej
7	1786/2010	Szpital Wojewódzki Nr 2 w Rzeszowie	Termomodernizacja budynków Szpitala Wojewódzkiego im. Św. Jadwigi Królowej nr. 2 w Rzeszowie	31-12-2012	16 115 600	4 521 630		4 521 630				po decyzji prawomocnej
8	1787/2010	Szpital Wojewódzki Nr 2 w Rzeszowie	Termomodernizacja budynków Szpitala Wojewódzkiego im. Św. Jadwigi Królowej nr. 2 w Rzeszowie	31-12-2012	16 115 600	7 487 870		7 487 870				po decyzji prawomocnej
9	1838/2010	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp z o o Jasło	Budowa źródła wysokosprawnej kogeneracji o mocy 6 MW w Jasle	31-12-2013	16 421 870	12 316 400	12 316 400					po rankingu
10	28/2011	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp z o.o. Tarnobrzeg	Budowa wysokosprawnego skojarzonego układu kogeneracyjnego przy ul. Kwiatkowskiego w Tarnobrzegu	14-04-2013	19 720 000	12 000 000	12 000 000					zarekomendowany do dofinansowania
11	69/2011	LILAVATI Sp. z o o	Budowa małej elektrociepłowni zasilanej biomasą w Cieszanowie	1601-2015	57 696 000	42 880 000	42 880 000					po rankingu
12	79/2011	Poltino Energia Spółka z o o w organizacji	Budowa biogazowni rolniczej o mocy 1,99 MW posadowionej w miejscowości Stare Miasto, jako źródła odnawialnej energii wytwarzającej energię elektryczną i ciepło w wysokosprawnej kogeneracji	31-03-2012	31 304 250	21 544 175	21 544 175					po rankingu
13	83/2011	Stal-Serwis Baildon S C	Biogazownia rolnicza o mocy 1,0 MWe w Siemianowie-Leżachowie	31-12-2012	14 952 000	11 214 000	11 214 000					po rankingu
14	84/2011	Industria SA	Biogazownia rolnicza o mocy 1.0 MWe w Sieniawie	31-12-2012	14 952 000	11 214 000	11 214 000					po rankingu
15	752/2011	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska Białystok	Podnoszenie kompetencji pracowników RDOŚ poprzez serię ogólnopolskich konferencji pn. "Razem Dbamy o Środowisko"	brak danych	318 650	318 650	318 650					po wstępnej decyzji pozytywnej
16	1055/2011	Lasy Państwowe Nadleśnictwo Biłgoraj	Ochrona głośca w Nadleśnictwie Biłgoraj w latach 2011-2013	15-12-2013	393 446	73 975	34 575	20 325	19 075			po rankingu
17	1079/2011	Oddział Akademicki Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego	Przyjaciele przyrody odsłaniają obszary Natura 2000	31-12-2015	791 620	356 228	56 082	105 176	104 068	90 902		po wstępnej decyzji pozytywnej
18	1093/2011	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Budowa aplikacji informatycznych wspomagających podejmowanie decyzji w zakresie korzystania z zasobów wodnych	31-12-2015	7 087 295	3 468 792	247 130	1 083 921	903 448	977 441	256 852	po wstępnej decyzji pozytywnej
19	1117/2011	Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody PRO-NATURA Wrocław	Ochrona podkowca małego i innych gatunków nietoperzy w południowej Polsce	30-05-2018	19 150 668	3 830 132		385 000	1 155 000	1 540 000	750 132	po wstępnej decyzji pozytywnej

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

20	1186/2011	Powiat Krośnieński	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Iwonicy oraz budynku Zespołu Szkół w Jedliczu	31-08-2012	2 854 840	767 670		767 670										po rankingu
21	1187/2011	Powiat Krośnieński	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Iwonicy oraz budynku Zespołu Szkół w Jedliczu	31-08-2012	2 854 840	1 535 330		1 535 330										po rankingu
22	1188/2011	Miasto Mielec	Termomodernizacja wybranych budynków użyteczności publicznej na terenie m. Mielca	30-09-2012	6 273 640	1 836 710		1 836 710										po rankingu
23	1226/2011	Powiat Sanocki	Termomodernizacja szkół i placówek powiatu sanockiego	30-06-2012	3 504 569	1 999 928		1 621 327	378 601									po rankingu
24	1228/2011	Powiat Sanocki	Termomodernizacja szkół i placówek powiatu sanockiego	30-06-2012	3 504 569	999 964		810 700	189 264									po rankingu
25	1258/2011	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej Powiatowy Szpital Specjalistyczny	Przebudowa oddziału położniczego i neonatologicznego oraz bloku porodowego wraz z elementami termomodernizacji w drugim pawilonie szpitala	31-08-2012	4 461 530	1 081 630		1 081 630										po rankingu
26	1260/2011	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej Powiatowy Szpital Specjalistyczny	Przebudowa oddziału położniczego i neonatologicznego oraz bloku porodowego wraz z elementami termomodernizacji w drugim pawilonie szpitala	31-08-2012	4 461 530	521 240		521 240										po rankingu
27	1269/2011	Gmina Stary Dzików	Termomodernizacja obiektów oświatowych zlokalizowanych w miejscowościach: Cewków, Stary Dzików, Ulążów na terenie gm. Stary Dzików	30-06-2013	3 956 154	1 389 890		588 580	801 310									po rankingu
28	1270/2011	Gmina Stary Dzików	Termomodernizacja obiektów oświatowych zlokalizowanych w miejscowościach: Cewków, Stary Dzików, Ulążów na terenie gm. Stary Dzików	30-06-2013	3 956 154	1 176 198	256 740	585 420	334 038									po rankingu
29	1280/2011	Miasto Stalowa Wola	System zielonych inwestycja termomodernizacja obiektów oświatowych	30-06-2013	5 883 788	1 727 636		1 140 000	587 636									po rankingu
30	1330/2011	Gmina Korczyna	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Korczyn	15-06-2013	2 193 810	1 277 490		1 031 940	245 550									po rankingu
31	1332/2011	Gmina Korczyna	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Korczyn	15-06-2013	2 193 810	638 710		515 950	122 760									po rankingu
32	1349/2011	Gmina Świlcza	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	31-12-2012	2 355 490	676 200		676 200										po rankingu
33	1425/2011	Powiat Przemyski	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	31-12-2012	3 368 530	1 002 320	95 890	906 430										po rankingu
34	1426/2011	Powiat Przemyski	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	31-12-2012	3 368 530	2 004 650	191 780	1 812 870										po rankingu
35	1430/2011	Powiat Dębicki	Termomodernizacja budynku II Liceum Ogólnokształcącego w Dębicy przy ul. Sportowej 24	25-08-2012	2 458 296	726 726		726 726										po rankingu
36	1531/2011	Województwo Podkarpackie	Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów	16-08-2012	50 000	25 000		25 000										po decyzji prawomocnej
37	1532/2011	Województwo Podkarpackie	Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej	16-08-2012	1 182 000	591 000		591 000										po decyzji prawomocnej
38	1561/2011	O-I Produkcja Polska S.A. Jarosław	Audyt energetyczny procesu technologicznego w zakładach O-I Produkcja Polska S.A. w Jarosławiu i Poznaniu	30-03-2012	243 877	138 792	138 792											po decyzji prawomocnej
39	1643/2011	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Stabilizacja dna, zabezpieczenie brzegów i remont budowli na potoku Ostra w km 0+000 - 11 +000 w	31-12-2014	7 000 000	7 000 000		200 000	3 500 000	3 300 000								w trakcie oceny

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

			m Dębica, Latoszyn. Gumńska, Braciejowa gm. Dębica, pow. dębicki, woj podkarpackie										
40	1658/2011	Zespół Szkół Leśnych	Termomodernizacja budynków ZSI w Lesku	31-12-2014	5 529 935	5 453 675			3 244 932	2 208 744			zarejestrowany
41	1667/2011	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie	Program dla przedsięwzięć w zakresie odnawialnych źródeł energii i obiektów wysokosprawnej kogeneracji wdrażanego przez WFOŚiGW OZE II	31-10-2013	7 980 000	5 910 000			5 910 000				zarekomendowany do dofinansowania
42	1668/2011	P.P.H.U. "GAS-POZ" Jan Marcinkowski	Budowa Stacji Demontażu Pojazdów wycyfanych z eksploatacji	31-12-2012	3 000 000	2 000 000		2 000 000					zarejestrowany
43	1670/2011	Zakład Karny	Termomodernizacja wybranych obiektów Zakładu Karnego w Rzeszowie	30-09-2014	3 672 354	3 630 354			3 018 430	611 924			zarejestrowany
44	36/2012	Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie	Termomodernizacja części "A" i "B" budynku Komendy Miejskiej Policji w Krośnie	brak danych	2 071 747	2 071 747			50 000	2 021 747			zarejestrowany
45	37/2012	Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie	Termomodernizacja wybranych obiektów Policji województwa podkarpackiego	brak danych	3 478 389	3 478 389			1 327 874	2 150 515			zarejestrowany
46	100/2012	Bieszczadzki Park Narodowy Ustrzyki Górne	Zachowanie właściwego stanu małej drewnianej infrastruktury turystycznej oraz technicznego zabezpieczenia szlaków pieszych i miejsc udostępnionych na obszarze Bieszczadzkiego Parku Narodowego	31-10-2012	364 500	364 500	364 500						zarejestrowany
47	107/2012	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna Rzeszów	Termomodernizacja wybranych budynków będących w zarządzie Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Rzeszowie	brak danych	3 296 879	3 296 879	15 000		883 666	2 398 213			zarejestrowany
48	112/2012	Gmina Radomyśl Wielki	Budowa przyłączy kanalizacyjnych	30-09-2013	2 110 182	1 749 578	284 850		1 464 728				zarejestrowany
49	193/2012	Muzeum i Instytut Zoologii Polskiej Akademii Nauk	Termomodernizacja budynków Muzeum i Instytutu Zoologii PAN	brak danych	2 981 882	2 915 229	4 920		1 909 978	1 000 332			zarejestrowany
50	205/2012	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Opracowanie projektu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLO 1800011 Bieszczady z wyłączeniem BPN	30-09-2014	424 000	424 000			112 000	312 000			zarejestrowany
51	222/2012	Generalna Dyrekcja Ochrony środowiska	Wykonanie inwentaryzacji ornitologicznej obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Góry Słonne i Pogórze Przemyskie	31-07-2014	431 600	431 600				196 300	235 300		zarejestrowany
52	226/2012	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Wykonanie inwentaryzacji ornitologicznej dla obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Beskid Niski	30-11-2013	608 000	608 000			608 GCO				zarejestrowany
53	228/2012	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Wykonanie inwentaryzacji ornitologicznej dla obszaru Natura 2000 Bieszczady	31-12-2014	446 200	446 200				446 200			zarejestrowany
54	235/2012	Wojewoda Podkarpacki	Poprawa efektywności energetycznej budynków Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie, Krośnie, Przemysłu i Tarnobrzegu poprzez kompleksowe działania termomodern.	brak danych	4 924 676	4 797 284			3 047 944	1 749 340			zarejestrowany
55	237/2012	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska Białystok	Podnoszenie kompetencji pracowników RDOS poprzez serię ogólnopolskich konferencji pn. " Razem Dbamy o Środowisko"	31-12-2013	318 950	318 950			318 950				zarejestrowany
56	250/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Zabezpieczenie brzegów potoku Stupnica w km 7+500 - 10+200 w m. Sufczyzna, Brzuszka, gm. Strzyżów, pow. strzyżowski, woj podkarpackie	brak danych	2 280 000	2 280 000			80 000	2 200 000			zarejestrowany
57	251/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Zabezpieczenie brzegów rzeki Wisłok w km 56+400 - 98+000 w m. Strzyżów, gm. Strzyżów, pow. strzyżowski, woj. podkarpackie	brak danych	1 250 000	1 250 000			50 000	1 200 000			zarejestrowany
58	274/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Zabezpieczenie brzegów rzeki Jasiołki na odcinkach w km 36+150-36+250 i w km 37+200-37+400 w m. Wietrzno, gm Dukla, pow. krośnieński, woj. podkarpackie	30-11-2012	991 000	991 000			991 000				zarejestrowany

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

59	281/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Obowiązki i prawa użytkowników wynikające z warunków korzystania z wód - informacja przestrzenna dla użytkowników	30-09-2013	520 000	520 000		260 000	260 000				zarejestrowany
60	282/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych przez jednolite części wód wraz z analizą konieczności zastosowania derogacji	30-09-2013	196 800	196 800		196 800					zarejestrowany
61	283/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Opracowanie warunków korzystania z wód zlewni rzeki Ropy wraz z procedurą konsultatami społecznych - Etap II	30-09-2013	150 000	150 000		150 000					zarejestrowany
62	285/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Opracowanie warunków korzystania z wód wybranych zlewni	30-09-2014	600 000	600 000		300 000	300 000				zarejestrowany
63	289/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Odtworzenie pojemności zbiornika przystopniowego na rzece Wisłok w Rzeszowie - I etap. powiat Rzeszów	31-10-2015	28 000 000	28 000 000		1 000 000	14 000 000	13 000 000			zarejestrowany
64	292/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Opracowanie wykazu wielkości i emisji stężeń substancji priorytetowych oraz innych powodujących zanieczyszczenie	30-09-2013	80 000	80 000		80 000					zarejestrowany
65	324/2012	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska Rzeszów	Modernizacja sieci monitoringu powietrza w województwie podkarpackim	30-12-2013	1 365 000	1 365 000		1 115 000	250 000				zarejestrowany
66	339/2012	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Wykonanie inwentaryzacji ornitologicznej dla 3 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Beskid Niski PLB 180002, Gorce PLB 120001 i Torfowiska Orawsko-Nowotarskie 12007	30-11-2014	669 800	669 800		608 000	61 800				zarejestrowany
67	348/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Sporządzenie wykazu wielkości emisji i stężeń substancji priorytetowych oraz innych zanieczyszczeń dla których zostały określone środowiskowe normy jakości w regionie wodnym	15-11-2013	100 000	100 000		100 000					zarejestrowany
68	360/2012	Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu	Zakup sprzętu ułatwiającego pełnienie służby patrolowej i obserwacji rejonu granicy państwowej (rowery, narty, rakiety śnieżne, kamery)	31-12-2013	120 000	120 000		120 000					zarejestrowany
69	381/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Budowa zbiornika Rudawka Rymanowska na Wisłoku	31-12-2023	4 600 000	4 600 000		800 000	2 200 000	1 600 000			zarejestrowany
70	382/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Budowa zbiornika wodnego Dukla na Jasiołce	31-12-2023	4 600 000	4 600 000		800 000	2 200 000	1 600 000			zarejestrowany
71	383/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Wykonanie wielowariantowej kompetencji, jako etap II dla Programu ochrony przeciwpowodziowej w zlewni Sanu wraz z Wisłokiem na odcinku od Rzeszowa do ujścia	brak danych	8 000 000	8 000 000		2 000 000	2 500 000	3 500 000			zarejestrowany
72	384/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Wykonanie wielowariantowej kompetencji jako etap II dla Programu ochrony przeciwpowod. w zlewni Wisłoka na odcinku od źródeł do Rzeszowa	brak danych	2 600 000	2 600 000		500 000	900 000	1 200 000			zarejestrowany
73	386/2012	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Kraków	Wykonanie wielowariantowej kompetencji jako etap II dla Programu ochrony przeciwpowodziowej w zlewni Wisłoki	brak danych	5 400 000	5 400 000		1 200 000	2 000 000	2 200 000			zarejestrowany
74	389/2012	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	Program wycinki drzew krzewów na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią dla RZGW w Krakowie wraz ze strategiczną oceną oddz. na środowisko dot. zaplanowanych w tym programie działań	28-09-2013	2 200 000	2 200 000	600 000	1 600 000					zarejestrowany
75	463/2012	Gmina Zagórz	Budowa podłączeń budynków do sieci kanalizacyjnej w miejscowościach Zagórz i Zahutyń	20-09-2012	174 175	78 378	78 378						zarejestrowany
Razom	440 265 865	282 808 644	114 208 482	53 284 690	41 669 045	46 695 800	25 943 643	1 006 984					

Źródło: Informacja przekazana przez NFOŚ i GW pismem z dnia 28.02.2012 r.

Załącznik 7. Podpisane umowy o dofinansowanie projektów i ich wartość na dzień - 15.09.2012 – procedura standardowa - Oś priorytetowa 4 Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom - www.wrota.podkarpackie.pl/res/rpo/wyniki

Lp.	Nazwa Beneficjenta i numer działania	Tytuł projektu	Data Uchwały Zarządu	Wartość projektu w PLN wynikająca z Uchwały Zarządu	Wartość dofinansowania z EFRR w PLN wynikająca z Uchwały Zarządu	Data podpisania umowy	Wartość projektu w PLN wynikająca z umowy	Wartość dofinansowania z EFRR w PLN wynikająca z umowy	Data podpisania ANEKSU	Wartość projektu w PLN po przetargach	Wartość dofinansowania z EFRR w PLN po przetargach	Różnica wartości projektu w PLN po przetargach	Różnica wartości dofinansowania z EFRR w PLN po przetargach	Całkowita wartość projektów / całkowita wartość projektów po przetargach w PLN w ramach działania	Całkowita wartość dofinansowania projektów / całkowita wartość dofinansowania projektów w PLN z EFRR po przetargach w ramach działania
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l=(d-j)	m=(e-k)	n=(d-l)	o=(e-m)
1.	Gmina Nowy Żmigród	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków dla gminy Nowy Żmigród	17.12.2008	16 020 997,88	9 994 912,47	28.04.2009	15 750 397,88	9 812 556,05	29.05.2009 29.06.2009 18.09.2009 14.12.2009 10.02.2010 26.08.2010 09.03.2011	13 738 603,73	9 083 624,07	2 282 394,15	911 288,40	13 738 603,73	9 083 624,07
2.	Gmina Dzikowice	Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią ścieków w Wilczej Woli	17.12.2008	8 208 300,00	5 621 070,00	30.04.2009	8 208 300,00	5 621 070,00	18.08.2009 11.12.2009 12.02.2010 12.08.2010	10 075 899,41	5 621 070,00	-1 867 599,41	0,00	10 075 899,41	5 621 070,00
3.	Gmina Sieniawa	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej z przykanalikami w miejscowościach Dybków, Pigany, Paluchy, Rudka-Borki, Leżachów oraz części miasta Sieniawa – etapy I, II, III	17.12.2008	8 148 572,15	5 385 789,45	30.04.2009	6 744 629,10	4 483 698,94	09.07.2009 11.12.2009 24.03.2010	6 759 624,04	4 483 695,44	1 388 948,11	902 094,01	6 759 624,04	4 483 695,44
4.	Gmina Lubenia	System oczyszczania ścieków Gminy Lubenia- infrastruktura podstawowa dla sektora turystycznego	04.03.2009	16 924 690,31	9 173 364,14	26.05.2009	16 924 681,31	9 173 364,14	10.06.2009 15.09.2009 16.09.2009 08.10.2009 11.12.2009 09.02.2010	12 449 436,38	6 770 409,83	4 475 253,93	2 402 954,31	12 449 436,38	6 770 409,83
5.	Gmina Bojanów	Projekt kanalizacji sanitarnej Gminy Bojanów w miejscowościach Stany i Bojanów wraz z gminną oczyszczalnią ścieków w miejscowości Stany	17.12.2008	23 486 075,29	10 000 000,00	26.05.2009	23 478 915,29	9 996 522,34	15.09.2009 14.12.2009 08.02.2010 15.10.2010 07.02.2011 28.10.2011 18.01.2012	20 551 505,36	8 474 458,40	2 934 569,93	1 525 541,60	20 551 505,36	8 474 458,40
6.	Gmina Czarna	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Medynia Głogowska, Pogwizdów, Medynia Łańcucka i Zalesie: zlewnie Z1, Z2, Z3, Z4, Z5	17.12.2008	10 272 928,85	6 707 189,30	29.05.2009	6 482 682,21	4 207 908,40	21.07.2009 11.12.2009 17.03.2010 19.08.2010 19.11.2010	6 442 606,78	4 112 206,52	3 830 322,07	2 594 982,78	6 442 606,78	4 112 206,52

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

7.	Gmina Niwiska	Ochrona zasobów Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 425 poprzez budowę kanalizacji sanitarnej w m. Przylęk i Hucina w gminie Niwiska	04.03.2009	5 542 852,00	3 792 480,00	16.06.2009	5 568 721,35	3 782 140,60	01.10.2009 19.10.2009 11.12.2009 25.03.2010	5 424 451,54	3 697 851,76	118 400,46	94 628,24	5 424 451,54	3 697 851,76
8.	Gmina Dukla	Zwiększenie czystości wód gruntowych i uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w północnej części Gminy Dukla - poprzez budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowości Równe	04.03.2009	11 596 221,01	6 587 007,52	16.06.2009	11 596 221,01	6 587 007,52	21.10.2009 12.02.2010 19.11.2010 03.03.2011	6 775 437,26	4 007 100,39	4 820 783,75	2 579 907,13	6 775 437,26	4 007 100,39
9.	Gmina Jeżowe	Budowa kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Jata, Sójkowa, Cholewiana Góra, Pogorzalka w Gminie Jeżowe	04.03.2009	17 517 797,35	10 000 000,00	18.06.2009	10 012 767,09	5 675 172,47	02.09.2009 11.12.2009 02.04.2010 12.08.2010 01.09.2010 11.01.2011	10 008 572,56	5 672 487,55	7 509 224,79	4 327 512,45	10 008 572,56	5 672 487,55
10.	Gmina Czudec	Uporządkowanie gospodarki ściekowej Gminy Czudec	17.12.2008	11 780 110,37	5 192 349,00	19.06.2009	8 331 754,20	3 858 119,26	11.12.2009 19.02.2010 04.08.2010	8 331 754,18	3 858 119,25	3 448 356,19	1 334 229,75	8 331 754,18	3 858 119,25
11.	Gmina Medyka	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach: Jakśmanice, Hurko, Hureczko na terenie Gminy Medyka	17.12.2008	11 859 707,48	8 301 795,23	22.06.2009	5 268 606,00	3 688 024,19	11.12.2009 17.02.2010 02.04.2010 14.04.2010 30.08.2010 10.05.2011	5 300 889,29	3 660 058,14	6 558 818,19	4 641 737,09	5 300 889,29	3 660 058,14
12.	Gmina Dydnia	Budowa zbiorczej oczyszczalni ścieków w Krzemiennej wraz z kanalizacją sanitarną w aglomeracji Krzemienna – Etap I – Dydnia, Krzemienna	17.12.2008	12 881 537,65	6 420 371,64	29.06.2009	12 881 537,65	6 420 371,64	30.11.2009 30.04.2010	12 897 470,13	6 340 334,72	-15 932,48	80 036,92	12 897 470,13	6 340 334,72
13.	Gmina Żurawica	Poprawa infrastruktury poprzez budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Buszkowice, Buszkowiczki, Boleszazyce, Żurawica, Orzechowce - gmina Żurawica	17.12.2008	6 634 856,45	4 553 602,71	30.06.2009	4 808 940,82	3 204 323,60	07.08.2009 10.12.2009 19.04.2010 24.09.2010	4 820 938,12	3 031 994,50	1 813 918,33	1 521 608,21	4 820 938,12	3 031 994,50
14.	Gmina Radymno	Dokończenie budowy sieci kanalizacji sanitarnej w gminie Radymno na terenie wsi Ostrów - Skołoszów z rozbudową oczyszczalni w Świętem	17.12.2008	13 762 109,31	6 685 336,60	09.07.2009	13 762 109,31	6 685 336,60	24.09.2009 30.11.2009 06.04.2010 19.07.2010 05.11.2010 27.12.2010	9 839 606,20	4 499 588,49	3 922 503,11	2 185 748,11	9 839 606,20	4 499 588,49
15.	Gmina Frysztak	Budowa oczyszczalni ścieków w Pułankach wraz z siecią kanalizacji sanitarnej wsi Frysztak z przełączeniem istniejącego systemu odprowadzania ścieków w m. Glinik Dolny i Twierdza, Gmina Frysztak	15.04.2009	18 486 649,30	10 000 000,00	21.07.2009	18 486 649,30	10 000 000,00	14.10.2009 08.03.2010 22.03.2011	12 978 521,67	6 619 484,11	5 508 127,63	3 380 515,89	12 978 521,67	6 619 484,11

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

16.	Gmina Cmolas	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Ostrowy Tuszowskie, Ostrowy Baranowskie i Jagodnik gmina Cmolas	04.03.2009	6 685 612,47	4 521 490,44	22.07.2009	4 783 772,09	3 237 017,85	12.10.2009 11.12.2009 22.02.2010 30.06.2010	4 770 902,82	3 234 812,81	1 914 709,65	1 286 677,63	4 770 902,82	3 234 812,81
17.	Gmina Wadowice Górne	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Wadowice Górne - Przebendów (etap II) i Wadowice Dolne	04.03.2009	7 842 708,94	4 040 899,41	30.07.2009	7 842 708,94	4 040 899,41	14.12.2009 29.03.2010 08.08.2011 08.03.2012 15.05.2012	5 575 245,77	2 275 625,18	2 267 463,17	1 765 274,23	5 575 245,77	2 275 625,18
18.	Gmina Narol	"Kanalizacja sanitarna dla aglomeracji Narol i Ruda Różaniecka"	17.12.2008	14 474 755,99	6 832 897,85	06.08.2009	8 986 620,30	4 279 398,16	16.12.2009 31.03.2010	8 986 620,30	4 175 629,37	5 488 135,69	2 657 268,48	8 986 620,30	4 175 629,37
19.	Gmina Grębów	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Krawce, Wydrza, Stale Siedlisko	17.12.2008	10 706 730,00	5 010 468,04	24.08.2009	7 955 101,50	3 722 987,50	11.12.2009 08.04.2010 31.12.2010 09.11.2011	7 959 091,29	3 536 752,48	2 747 638,71	1 473 715,56	7 959 091,29	3 536 752,48
20.	Gmina Iwierzycze	Uporządkowanie gospodarki wodno - ściekowej w Gminie Iwierzycze poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków i budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Wiercany Olimpów, Wiśniowa	15.04.2009	11 479 585,26	5 764 053,77	26.08.2009	11 479 585,26	5 764 053,77	25.11.2009 09.04.2010 19.05.2010 23.08.2010 03.03.2011	10 157 488,14	5 160 838,43	1 322 097,12	603 215,34	10 157 488,14	5 160 838,43
21.	Gmina i Miasto Ulanów	Budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami domowymi, z przepompowniami ścieków w m. Kurzyna Mała, Kurzyna Średnia, Kurzyna Wielka i Dąbrówka - Ruda oraz modernizacja oczyszczalni ścieków w Ulanowie	17.12.2008	5 909 990,04	4 000 865,99	31.08.2009	4 704 773,64	3 180 429,23	09.11.2009 10.12.2009 19.03.2010 10.08.2010 23.09.2010	4 672 475,24	3 158 442,46	1 237 514,80	842 423,53	4 672 475,24	3 158 442,46
22.	Gmina Zaleszany	Budowa sieci kanalizacyjnej w msc. Turbia, Agatówka, Pilchów, rozbudowa i modernizacja gminnej oczyszczalni ścieków	17.12.2008	15 511 306,28	7 358 748,11	09.09.2009	9 986 177,06	5 395 959,84	16.12.2009 25.03.2010 28.07.2010 01.06.2011 13.09.2011	9 989 909,65	5 386 239,74	5 521 396,63	1 972 508,37	9 989 909,65	5 386 239,74
23.	Gmina Baranów Sandomierski	Modernizacja oczyszczalni ścieków i budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Baranów Sandomierski	15.04.2009	14 660 830,53	9 376 245,06	16.09.2009	14 580 596,86	9 315 806,26	19.05.2010 16.05.2011 16.12.2011	10 603 134,72	6 438 081,01	4 057 695,81	2 938 164,05	10 603 134,72	6 438 081,01
24.	Gmina Jasienica Rosielna	Budowa kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Jasienica Rosielna	17.12.2008	18 334 873,32	8 549 677,00	06.10.2009	18 334 873,32	8 549 466,38	04.01.2010 10.03.2010 17.02.2011 02.11.2011	9 498 467,30	4 515 413,00	8 836 406,02	4 034 264,00	9 498 467,30	4 515 413,00
25.	Gmina Baligród	Budowa oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji sanitarnej w miejscowości Baligród	17.12.2008	8 211 821,21	3 687 933,00	08.10.2009	7 005 205,08	3 151 174,19	30.11.2009 15.12.2009 14.04.2010	7 005 205,08	3 151 174,19	1 206 616,13	536 758,81	7 005 205,08	3 151 174,19
26.	Gmina Wiązownica	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej z przyłączami w miejscowościach: Zapałów, Wiązownica, Piwoda	17.12.2008	13 454 031,49	6 368 627,91	09.10.2009	9 377 609,38	4 395 023,28	28.12.2009 10.11.2010 21.12.2010	7 294 607,23	3 305 283,94	6 159 424,26	3 063 343,97	7 294 607,23	3 305 283,94

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

27.	Gmina Ostrów	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Kamionka i Skrzyszów - II etap	04.03.2009	5 427 010,84	3 083 602,48	14.10.2009	3 742 078,68	2 309 516,20	19.02.2010 02.11.2010	4 065 879,19	2 303 201,05	1 361 131,65	780 401,43	4 065 879,19	2 303 201,05
28.	Gmina Lubaczów	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Załuże - etap II	04.03.2009	6 862 831,00	3 867 264,09	26.10.2009	3 409 934,07	1 903 538,94	16.02.2010 13.04.2010 27.12.2010 14.06.2011	3 409 985,01	1 903 538,94	3 452 845,99	1 963 725,15	3 409 985,01	1 903 538,94
29.	Gmina Pysznica	Rozbudowa gminnej oczyszczalni ścieków w Jastkowicach	25.08.2009	4 227 522,46	2 882 747,57	06.11.2009	4 227 522,46	2 882 747,57	18.02.2010 29.10.2010	3 467 682,14	2 270 971,14	759 840,32	611 776,43	3 467 682,14	2 270 971,14
30.	Gmina Kamień	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w gminie Kamień – rozbudowa oczyszczalni ścieków i budowa sieci kanalizacji sanitarnej	15.04.2009	10 153 921,17	6 897 841,71	16.11.2009	10 153 921,17	6 897 841,71	09.04.2010 01.09.2010 10.12.2010	9 883 752,65	6 503 780,38	270 168,52	394 061,33	9 883 752,65	6 503 780,38
31.	Gmina Żołyńa	Ochrona wód powierzchniowych w zlewni górnej Wisły poprzez budowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Żołyńa	17.12.2009	4 563 986,67	2 827 286,67	25.11.2009	4 563 986,67	2 827 286,67	25.03.2010 14.10.2010	2 707 009,20	1 611 166,96	1 856 977,47	1 216 119,71	2 707 009,20	1 611 166,96
32.	Gmina Roźwienica	Budowa zintegrowanego systemu gospodarki ściekowej w gminie Roźwienica w miejscowościach Roźwienica - Mokra, Rudolowice - Mokra, Tyniowice, Więckowice, Chorzów oraz Węgierka	25.08.2009	19 220 064,66	10 000 000,00	30.11.2009	19 220 064,66	10 000 000,00	16.06.2010 30.06.2011 26.09.2011	7 257 220,86	3 754 472,51	11 962 843,80	6 245 527,49	7 257 220,86	3 754 472,51
33.	Gmina Fredropol	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach: Aksmance, Kłokowice, Młodowice i Fredropol wraz z oczyszczalnią ścieków w Sierakościach	25.08.2009	18 147 967,67	9 998 638,59	02.12.2009	18 147 967,67	9 998 638,59	26.03.2010 10.12.2010 05.07.2011	15 730 665,85	8 639 252,22	2 417 301,82	1 359 386,37	15 730 665,85	8 639 252,22
34.	Gmina Przecław	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Kielków i Podole, Gmina Przecław	25.08.2009	9 548 408,35	6 369 743,21	03.12.2009	9 548 408,35	6 369 743,21	18.02.2010 15.12.2010 29.07.2011	4 105 577,77	2 621 835,72	5 442 830,58	3 747 907,49	4 105 577,77	2 621 835,72
35.	Gmina Żyraków	Budowa sieci kanalizacji we wsi Zasów, Mokre, Nagoszyn Cieszczyńcy oraz Żyraków przysiółek Kolonia Żyrakowska	17.12.2008	13 673 364,89	6 971 666,20	04.12.2009	4 872 322,31	2 127 413,64	25.03.2011	4 761 867,82	1 962 011,34	8 911 497,07	5 009 654,86	4 761 867,82	1 962 011,34
36.	Gmina Domaradz	Przebudowa z rozbudową oczyszczalni ścieków oraz budowa kanalizacji sanitarnej w Domaradzu	04.03.2009	17 055 809,93	7 231 657,80	07.12.2009	17 055 809,93	7 231 657,80	30.03.2010 30.01.2012	11 354 063,10	4 714 886,92	5 701 746,83	2 516 770,88	11 354 063,10	4 714 886,92
37.	Gmina Pruchnik	Budowa sieci kanalizacyjnej dla miejscowości Pruchnik oraz przebudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Pruchniku	25.08.2009	17 555 569,54	10 000 000,00	17.12.2009	17 796 538,68	9 976 464,34	17.03.2010 01.07.2010 23.12.2010 29.06.2011 28.07.2011	15 254 271,72	8 486 217,70	2 301 297,82	1 513 782,30	15 254 271,72	8 486 217,70
38.	Gmina Krzeszów	Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w miejscowości Krzeszów – Gmina Krzeszów	25.08.2009	9 914 846,54	5 072 073,92	29.12.2009	4 870 145,48	2 450 026,43	08.04.2010 07.03.2011 01.06.2011	4 782 654,57	2 445 691,03	5 132 191,97	2 626 382,89	4 782 654,57	2 445 691,03

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

39.	Gmina Grodzisko Dolne	Budowa oczyszczalni ścieków w Chodaczowie wraz z siecią kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Grodzisko Nowe i Chodaczów oraz modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków w Grodzisku Dolnym	15.04.2009	16 267 893,76	9 558 366,94	31.12.2009	16 267 893,76	9 558 366,94	22.04.2010 01.07.2010 27.05.2011 22.12.2011	11 877 525,84	7 322 770,43	4 390 367,92	2 235 596,51	11 877 525,84	7 322 770,43
40.	Gmina Głogów Małopolski	Budowa kanalizacji w Budach Głogowskich wraz z dostawą i montażem urządzeń do przetwarzania osadów pościekowych metodą ORTWED do oczyszczalni ścieków w Głogowie Małopolskim	17.12.2008	9 358 004,67	5 010 652,45	10.02.2010	6 418 342,68	3 423 528,94	21.12.2010 22.06.2011	6 435 969,70	3 127 410,94	2 922 034,97	1 883 241,51	6 435 969,70	3 127 410,94
41.	Gmina Zagórz	Budowa kanalizacji sanitarnej dla południowej części miasta Zagórz oraz miejscowości Tarnawa Dolna	15.04.2009	13 441 711,66	5 205 521,60	11.02.2010	7 549 396,14	2 891 311,55	20.12.2010 05.07.2011 21.02.2012	7 145 936,29	2 644 649,68	6 295 775,37	2 560 871,92	7 145 936,29	2 644 649,68
42.	Gmina Czermin	Budowa kanalizacji sanitarnej podciśnieniowej dla msc. Otałęż i Wola Otałęska wraz z rurociągiem przesyłowym przez msc. Łysaków i Czermin do oczyszczalni w Czerminie	04.03.2009	15 858 198,92	9 514 919,35	17.02.2010	15 858 198,92	9 512 519,35	17.05.2010 09.11.2010 26.07.2011 08.11.2011 09.01.2012	7 746 793,63	4 332 116,29	8 111 405,29	5 182 803,06	7 746 793,63	4 332 116,29
43.	Gmina Lesko	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach: Lesko (d. Posada Leska), Postołów, Wola Postołowa, Jankowce, Glinne i Huzele oraz przebudowa odcinków kanalizacji sanitarnej i deszczowej w Lesku	04.03.2009	24 852 206,25	10 000 000,00	18.02.2010	17 661 023,84	6 787 267,70	17.11.2010 24.05.2011 15.12.2011	17 613 465,13	6 765 219,03	7 238 741,12	3 234 780,97	17 613 465,13	6 765 219,03
44.	Gmina Dębica	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Stobierna i Stasiówka	25.08.2009	16 773 747,45	9 624 281,32	19.03.2010	16 806 337,34	9 624 281,32	22.08.2011	12 107 378,23	6 897 700,41	4 666 369,22	2 726 580,91	12 107 378,23	6 897 700,41
45.	Gmina Leżajsk	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w gminie Leżajsk-Wierzawice etap II i Giedlarowa etap I	17.12.2008	19 050 278,99	9 778 704,90	19.03.2010	12 192 424,30	6 684 682,93	16.06.2010 16.03.2011 21.07.2011	9 841 062,10	5 014 512,94	9 209 216,89	4 764 191,96	9 841 062,10	5 014 512,94
46.	Gmina Raniżów	Porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej Gminy Raniżów - budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach: Raniżów - Porąbki, Staniszweskie, Zielonka	25.08.2009	9 566 004,00	6 544 727,12	30.03.2010	4 872 753,96	3 150 116,20	19.07.2011 09.11.2011	4 865 418,87	3 147 627,68	4 700 585,13	3 397 099,44	4 865 418,87	3 147 627,68
47.	Gmina Pilzno	Budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej dla aglomeracji Jaworze, Bielowy	25.08.2009	17 124 040,60	8 995 434,32	30.06.2010	17 124 040,60	8 995 434,32	05.08.2011	15 089 173,56	7 757 545,20	2 034 867,04	1 237 889,12	15 089 173,56	7 757 545,20
SUMA działania 4.1 schemat A					599 039 040,95	323 362 304,88		505 703 047,62	273 830 215,97	412 411 817,42	218 497 354,29	186 627 223,53	104 864 950,59	412 411 817,42	218 497 354,29
1.	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Jarosławiu Sp. z o.o.	Uzdatnianie i higienizacja wody w technologii membranowej ZUW Jarosław wraz z modernizacją sieci wodociągowej	18.11.2008	8 066 782,98	3 857 102,60	29.12.2008	7 938 109,69	3 819 496,93	11.05.2009 14.08.2009 11.12.2009 30.04.2010	8 314 444,72	3 801 226,93	-247 661,74	55 875,67	8 314 444,72	3 801 226,93

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

2.	Gmina i Miasto Rudnik nad Sanem	Rozbudowa sieci wodociągowej w Rudniku nad Sanem	18.11.2008	1 948 839,82	1 178 247,55	30.12.2008	1 380 290,25	861 522,74	17.04.2009 04.06.2009 10.06.2009	1 383 704,64	859 895,87	565 135,18	318 351,68	1 383 704,64	859 895,87
3.	Miasto i Gmina Sieniawa	Nadbudowa i przebudowa stacji uzdatniania wody w Sieniawie wraz z przebudową ujęcia wody w Piganach i budową sieci wodociągowej w miejscowościach Pigany, Paluchy, Rudka-Borki – etapy I, II i III	18.11.2008	4 269 640,77	2 988 748,54	27.02.2009	4 055 422,73	2 838 795,91	20.04.2009 30.03.2010 04.08.2010	3 755 368,62	2 610 485,00	514 272,15	378 263,54	3 755 368,62	2 610 485,00
4.	Gmina Zarzecze	Wymiana sieci wodociągowej w Zalesiu i Łapajówce oraz budowa kolektora przesyłowego do Żurawiczek i Maćkówki	18.11.2008	6 696 418,11	4 567 936,85	27.02.2009	5 902 928,07	4 026 387,24	29.07.2009 11.12.2009 27.05.2010 13.07.2010	6 089 502,35	4 013 017,61	606 915,76	554 919,24	6 089 502,35	4 013 017,61
5.	Gmina Bircza	Budowa ujęcia wody, stacji uzdatniania, zbiorników wyrównawczych - zasobowych wody, sieci wodociągowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą w miejscowości Bircza.	18.11.2008	4 327 238,74	3 029 067,12	09.03.2009	4 327 238,74	3 029 067,12	14.09.2009 11.12.2009 08.03.2010	3 473 462,00	2 397 348,80	853 776,74	631 718,32	3 473 462,00	2 397 348,80
6.	Gmina Świlcza	Poprawa jakości wody pitnej poprzez wykonanie modernizacji sieci wodociągowej na terenie Gminy Świlcza	18.11.2008	5 050 000,00	3 534 670,37	22.04.2009	5 050 000,00	3 534 670,37	16.07.2009 25.09.2009 11.12.2009 15.02.2010 14.09.2010	3 802 329,32	2 661 382,31	1 247 670,68	873 288,06	3 802 329,32	2 661 382,31
7.	Gmina Krasne	Rozbudowa sieci wodociągowej na terenie Gminy Krasne	18.11.2008	11 474 582,09	7 169 687,06	28.04.2009	8 568 276,77	5 135 273,33	22.07.2009 23.10.2009 07.06.2010	7 337 914,18	4 508 681,01	4 136 667,91	2 661 006,05	7 337 914,18	4 508 681,01
8.	Gmina Miejska Dynów	Budowa stacji uzdatniania wody wraz z ujęciami wody, zbiornikami wody, remontem, budową i przebudową sieci wodociągowych wraz z urządzeniami towarzyszącymi dla Miasta Dynowa	18.11.2008	4 785 649,97	2 441 457,68	29.05.2009	4 785 649,97	2 441 457,68	22.07.2009 12.10.2009 07.06.2010 20.06.2011 21.09.2011 23.12.2011	3 924 388,44	1 982 015,24	861 261,53	459 442,44	3 924 388,44	1 982 015,24
9.	Gmina Czudec	Uporządkowanie gospodarki wodnej Gminy Czudec	18.11.2008	4 139 662,35	2 897 763,64	19.06.2009	1 535 345,91	1 074 742,14	08.10.2009 02.11.2009 24.03.2010 04.08.2010	1 535 345,92	1 074 742,14	2 604 316,43	1 823 021,50	1 535 345,92	1 074 742,14
10.	Gmina Trzebownisko	Rozbudowa i przebudowa wodociągu wiejskiego w miejscowościach Trzebownisko i Zaczernie	18.11.2008	5 383 866,00	2 691 933,00	30.06.2009	4 593 292,80	2 296 646,40	22.03.2010 12.08.2010	4 592 712,80	2 296 356,40	791 153,20	395 576,60	4 592 712,80	2 296 356,40

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

11.	Gmina Ustrzyki Dolne	Uporządkowanie gospodarki ściekowej w gminie Ustrzyki Dolne - budowa wodociągu wiejskiego w Dźwiniaczu Dolnym i Stańkowej	18.11.2008	5 853 527,77	4 097 469,44	10.07.2009	5 853 527,77	4 097 469,44	09.11.2009 09.12.2009 15.03.2010	3 784 503,98	2 649 152,79	2 069 023,79	1 448 316,65	3 784 503,98	2 649 152,79
12.	Gmina Łańcut	Przebudowa istniejących obiektów stacji uzdatniania i przepompowni wody oraz rozbudowa sieci wodociągowej w Gminie Łańcut	18.11.2008	4 331 483,41	2 964 196,68	27.07.2009	3 147 441,33	2 153 912,23	25.09.2009 08.12.2009 22.03.2010	3 143 991,12	1 829 941,46	1 187 492,29	1 134 255,22	3 143 991,12	1 829 941,46
13.	Gmina Przemysł	Budowa sieci wodociągowej we wsi: Ostrów, Kuńkowce, Hermanowice i Malhowice w gminie Przemysł	18.11.2008	8 425 538,00	3 703 382,03	29.07.2009	8 425 538,00	3 703 382,03	09.10.2009 19.02.2010 10.05.2010	6 427 857,77	2 822 398,11	1 997 680,23	880 983,92	6 427 857,77	2 822 398,11
14.	Gmina Oleszyce	Budowa ujęcia wody w miejscowości Borchów dla potrzeb Miasta i Gminy Oleszyce z przebudową sieci magistralnych wodociągowych	18.11.2008	6 317 308,45	4 245 862,85	30.07.2009	6 317 308,45	4 245 862,85	06.11.2009 26.05.2010 16.08.2010 25.11.2010	6 536 377,25	3 995 349,36	-219 068,80	250 513,49	6 536 377,25	3 995 349,36
15.	Gmina Nowa Sarzyna	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami do budynków i remont stacji uzdatniania wody w miejscowości Łętownia gmina Nowa Sarzyna	18.11.2008	5 086 501,00	2 991 145,29	07.08.2009	2 681 842,42	1 563 961,00	23.10.2009 10.12.2009 30.03.2010 26.08.2010 12.11.2010	2 752 713,93	1 499 738,77	2 333 787,07	1 491 406,52	2 752 713,93	1 499 738,77
16.	Gmina Błażowa	Budowa sieci wodociągowej etap II i III w miejscowościach Błażowa, Błażowa Dolna, Nowy Borek	18.11.2008	5 906 944,81	4 134 861,36	12.10.2009	4 811 090,00	3 367 763,00	09.12.2009 17.03.2010 30.08.2010	4 800 790,01	3 360 553,00	1 106 154,80	774 308,36	4 800 790,01	3 360 553,00
17.	Gmina Lubenia	Budowa wodociągu w m. Siedliska wraz ze zbiornikiem wyrównawczym, pompownią i zasilaniem energetycznym oraz SUW w m. Lubenia	08.11.2011	8 323 317,34	4 736 847,26	08.12.2011	8 323 317,34	4 736 847,26	07.03.2012 17.04.2012	6 805 114,36	3 872 829,31	1 518 202,98	864 017,95	6 805 114,36	3 872 829,31
18.	Gmina Czarna	Przebudowa i rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowościach Pogwizdów i Medynia Głogowska wraz z remontem Stacji Uzdatniania Wody	08.11.2011	3 299 666,61	2 309 766,62	12.12.2011	3 299 666,61	2 309 766,62	20.04.2012	1 520 628,65	1 064 440,05	1 779 037,96	1 245 326,57	1 520 628,65	1 064 440,05
19.	Miasto i Gmina Kańczuga	Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Sietesz II etap i miejscowości Chodakówka	08.11.2011	4 261 352,08	2 724 490,79	12.12.2011	4 261 352,08	2 724 490,79	19.03.2012	1 809 562,84	1 150 086,97	2 451 789,24	1 574 403,82	1 809 562,84	1 150 086,97

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

20.	„Wodociągi Dębickie” Sp. z o.o.	Poprawa zaopatrzenia w wodę i jej jakości dla miasta Dębicy poprzez modernizację stacji uzdatniania wody oraz rozbudowę sieci wodociągowej	08.11.2011	1 947 356,00	1 112 160,00	13.12.2011	1 946 446,44	1 111 642,36	1 946 446,44	1 111 642,36	909,56	517,64	1 946 446,44	1 111 642,36	
21.	Gmina Łańcut	Poprawa zaopatrzenia mieszkańców Gminy Łańcut w wodę pitną poprzez rozbudowę sieci wodociągowej wraz z przebudową i rozbudową istniejących dwóch stacji uzdatniania wody	08.11.2011	10 784 752,61	6 000 000,00	13.12.2011	10 784 752,61	6 000 000,00	07.03.2012 11.04.2012	5 598 789,29	3 114 836,00	5 185 963,32	2 885 164,00	5 598 789,29	3 114 836,00
22.	Gmina Wiązownica	Rozbudowa i przebudowa stacji uzdatniania wody w Piwodzie oraz rozbudowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowości Radawa	08.11.2011	2 388 721,70	1 567 829,47	15.12.2011	2 388 721,70	1 567 829,48	15.05.2012 16.08.2012	1 710 652,62	1 106 198,32	678 069,08	461 631,15	1 710 652,62	1 106 198,32
23.	Gmina i Miasto Ulanów	Remont Stacji Uzdatniania Wody w m. Bielinieć, gm. Ulanów	08.11.2011	3 963 980,52	2 774 093,36	16.12.2011	3 963 980,52	2 774 093,36	17.04.2012	2 457 859,48	1 719 808,63	1 506 121,04	1 054 284,73	2 457 859,48	1 719 808,63
24.	Gmina Brzostek	Budowa sieci wodociągowej z dwoma budynkami pompowni wody w miejscowości Januszkowice i Opacionka wraz z przebudową Stacji Uzdatniania Wody w Brzostku	08.11.2011	6 650 987,69	4 619 165,37	19.12.2011	6 650 987,69	4 619 165,37	20.06.2012	3 193 521,29	2 198 938,90	3 457 466,40	2 420 226,47	3 193 521,29	2 198 938,90
25.	Gmina Sokołów Małopolski	Poprawa zaopatrzenia w wodę w gminie Sokołów Małopolski	08.11.2011	6 980 250,00	4 738 554,40	22.12.2011	6 980 250,00	4 738 554,40						6 980 250,00	4 738 554,40
26.	Gmina Czudec	Budowa sieci wodociągowej oraz pompowni sieciowej dla mieszkańców zachodniej części Gminy Czudec - III etap	08.11.2011	1 004 550,30	702 886,31	28.12.2011	1 004 550,30	702 886,31	02.05.2012	1 014 039,14	701 326,31	-9 488,84	1 560,00	1 014 039,14	701 326,31
27.	Gmina Narol	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami domowymi w miejscowościach Chlewiska, Dębiny, Huta Złoty w Gminie Narol	08.11.2011	5 214 040,37	2 590 643,52	29.12.2011	5 214 040,37	2 590 643,52	03.09.2012	1 557 582,16	798 419,55	3 656 458,21	1 792 223,97	1 557 582,16	798 419,55
28.	Gmina Cieszanów	Modernizacja sieci wodociągowej Gminy Cieszanów	08.11.2011	6 899 605,19	4 829 723,63	29.12.2011	6 899 605,19	4 829 723,63	08.03.2012 05.06.2012	4 257 316,21	2 980 121,34	2 642 288,98	1 849 602,29	4 257 316,21	2 980 121,34
29.	Gmina Świlcza	poprawa jakości wody pitnej poprzez wykonanie modernizacji sieci wodociągowej na terenie	08.11.2011	4 634 563,91	3 244 194,73	30.12.2011	4 634 563,91	3 244 194,73	27.06.2012	2 754 968,36	1 928 477,85	1 879 595,55	1 315 716,88	2 754 968,36	1 928 477,85

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

		gminy Świlcza – etap II													
30.	Gmina Sędziszów Małopolski	Uporządkowanie gospodarki wodnej w Gminie Sędziszów Młp; Etap I-Budowa wodociągu w miejscowości Szkodna oraz części Zagorzyce; Etap II-Rozbudowa i przebudowa Stacji Uzdatniania Wody w Sędziszowie Młp.	08.11.2011	5 582 446,41	2 891 506,55	30.12.2011	5 582 446,41	2 891 506,55	27.06.2012	5 131 581,65	2 594 797,00	450 864,76	296 709,55	5 131 581,65	2 594 797,00
31.	Gmina Rymanów	Przebudowa i rozbudowa sieci wodociągowej na terenie Gminy Rymanów	08.11.2011	1 853 781,01	1 296 953,69	30.01.2012	1 853 781,01	1 290 320,68	14.05.2012 15.06.2012	1 025 730,29	706 060,48	828 050,72	590 893,21	1 025 730,29	706 060,48
32.	Miejski Zakład Komunalny Nisko Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Zdrowa woda dla Niska, Raclawic, Woliny i Nowej Wsi – rozbudowa i modernizacja systemu zaopatrzenia w wodę	08.11.2011	10 486 557,63	5 967 959,61	30.01.2012	10 486 557,63	5 967 959,61	28.03.2012	7 564 069,60	4 304 055,03	2 922 488,03	1 663 904,58	7 564 069,60	4 304 055,03
33.	Gmina Solina	Rozwój infrastruktury zaopatrzenia w wodę na terenie Gminy Solina	08.11.2011	4 153 455,16	2 203 841,69	03.02.2012	4 153 455,16	2 190 667,00	29.03.2012 17.05.2012	3 123 274,96	1 648 589,51	1 030 180,20	555 252,18	3 123 274,96	1 648 589,51
34.	Gmina Grębów	Modernizacja ujęcia i stacji uzdatniania wody w miejscowości Wydrza, gmina Grębów wraz z budową sieci wodociągowej- Osiedla Jamnica i Krawce	08.11.2011	4 528 053,37	3 168 173,65	06.02.2012	3 943 757,94	2 759 166,85		3 943 757,94	2 759 166,85	584 295,43	409 006,80	3 943 757,94	2 759 166,85
35.	Gmina Markowa	Rozbudowa i przebudowa Stacji Uzdatniania Wody w Markowej	08.11.2011	2 248 785,83	1 554 871,03	07.02.2012	2 248 785,83	1 524 549,90		2 248 785,83	1 524 549,90	0,00	30 321,13	2 248 785,83	1 524 549,90
36.	Gmina Miejska Przeworsk	Modernizacja i rozbudowa stacji uzdatniania wody oraz sieci wodociągowej w Przeworsku	08.11.2011	8 369 867,81	5 354 209,39	16.02.2012	8 369 867,81	5 354 209,39	01.08.2012	6 433 420,56	4 115 730,68	1 936 447,25	1 238 478,71	6 433 420,56	4 115 730,68
37.	Gmina Radomyśl nad Sanem	Poprawa zaopatrzenia w wodę na terenie Gminy Radomyśl nad Sanem	08.11.2011	2 910 828,09	2 037 579,66	24.02.2012	2 910 828,09	2 037 579,66	12.06.2012	2 910 828,09	2 019 432,16	0,00	18 147,50	2 910 828,09	2 019 432,16
38.	Gmina Miejska Dynów	Budowa i przebudowa miejskiej rozdzielczej sieci wodociągowej wraz z przyłączami na terenie miasta Dynów – etap I	08.11.2011	2 345 121,12	1 640 887,37	07.03.2012	2 345 121,12	1 640 887,37	11.07.2012	1 755 088,30	1 227 864,40	590 032,82	413 022,97	1 755 088,30	1 227 864,40

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

39.	Gmina Kolbuszowa	Poprawa zaopatrzenia w wodę na terenie gminy Kolbuszowa	08.11.2011	3 748 329,94	1 825 060,83	08.03.2012	3 748 329,94	1 818 680,47	16.08.2012	2 971 463,86	1 381 869,53	776 866,08	443 191,30	2 971 463,86	1 381 869,53
40.	Miasto Radymno	Budowa stacji uzdatniania wody w Radymnie przy ul. Złota Góra	08.11.2011	4 183 407,90	2 928 385,51	12.03.2012	4 183 407,90	2 923 068,29		4 183 407,90	2 923 068,29	0,00	5 317,22	4 183 407,90	2 923 068,29
41.	Gmina Dubiecko	Rozwój potencjału społeczno – gospodarczego Gminy Dubiecko poprzez budowę infrastruktury wodociągowej w miejscowości Przedmieście Dubieckie, Nienadowa, Dubiecko	08.11.2011	8 485 333,32	5 937 318,31	22.03.2012	8 485 333,32	5 937 318,31	11.07.2012	6 949 128,29	4 861 974,80	1 536 205,03	1 075 343,51	6 949 128,29	4 861 974,80
42.	Gmina Dukla	Budowa i przebudowa wodociągu w miejscowościach: Nadole i Dukla	08.11.2011	2 541 030,12	1 778 462,78	10.04.2012	2 541 030,12	1 778 462,78	13.08.2012	1 069 807,98	607 988,76	1 471 222,14	1 170 474,02	1 069 807,98	607 988,76
43.	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Brzozowie	Poprawa jakości wód głębinowych i powierzchniowych oraz polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia na terenie Gminy Brzozów	08.11.2011	2 683 884,75	1 531 548,64	25.04.2012	2 683 257,75	1 528 423,63		2 683 257,75	1 528 423,63	627,00	3 125,01	2 683 257,75	1 528 423,63
44.	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Ropczycach	Przebudowa wodociągu miejskiego w Ropczycach	08.11.2011	1 979 798,69	1 129 134,11	23.05.2012	1 436 200,60	817 405,45		1 436 200,60	817 405,45	543 598,09	311 728,66	1 436 200,60	817 405,45
45.	Tarnobrzeskie Wodociągi Sp. z o.o.	Poprawa efektywności działania systemu zaopatrzenia w wodę północno – zachodniej części Miasta Tarnobrzeg	08.11.2011	1 404 925,01	799 400,28	20.06.2012	1 461 744,80	799 400,28		1 461 744,80	799 400,28	-56 819,79	0,00	1 461 744,80	799 400,28
SUMA działanie 4.1 schemat B				225 922 734,75	140 489 180,62		212 159 443,09	131 399 854,46		161 173 436,29	97 929 787,14	57 769 048,46	37 820 839,08	168 153 686,29	102 668 341,54
1.	Jedlickie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Jedliczu	Przebudowa istniejącego budynku betoniarni na punkt segregacji odpadów w miejscowości Żarnowiec, gmina Jedlicze	19.01.2010	1 314 707,23	915 984,55	20.07.2010	1 314 707,23	915 984,55	28.09.2010 27.12.2010 07.03.2011	1 111 397,07	774 229,51	203 310,16	141 755,04	1 111 397,07	774 229,51
2.	„Stare Miasto-Park” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	„Budowa sortowni odpadów komunalnych w Giedlarowej	19.01.2010	7 408 970,18	4 999 840,28	29.07.2010	7 407 750,18	4 999 016,98	10.12.2010 20.04.2011 10.10.2011	6 361 880,40	3 622 662,67	1 047 089,78	1 377 177,61	6 361 880,40	3 622 662,67
3.	Gmina i Miasto Rudnik nad Sanem	Poprawa stanu środowiska naturalnego gminy – rekultywacja	19.01.2010	1 416 060,82	1 203 651,69	29.11.2010	1 220 070,81	1 019 717,38	28.12.2010	1 218 423,81	1 018 317,43	197 637,01	185 334,26	1 218 423,81	1 018 317,43

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

		wysypiska odpadów komunalnych w Rudniku nad Sanem													
4.	Gmina Strzyżów	Budowa segregatorni odpadów w Strzyżowie	19.01.2010	2 615 680,00	2 223 328,00	30.11.2010	2 615 680,00	2 212 958,00	10.08.2011 22.12.2011 16.03.2012	3 036 107,36	2 168 235,00	-420 427,36	55 093,00	3 036 107,36	2 168 235,00
5.	Gmina Krzeszów	Rozbudowa składowiska odpadów i wdrożenie systemu segregacji zmieszanych odpadów komunalnych w miejscowości Sigiełki – Gmina Krzeszów	19.01.2010	4 490 169,92	3 816 644,43	30.11.2010	4 490 169,92	3 816 644,43	14.03.2012	6 274 816,99	3 812 909,65	-1 784 647,07	3 734,78	6 274 816,99	3 812 909,65
6.	Gmina Ustrzyki Dolne	Rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Brzegach Dolnych, gmina Ustrzyki Dolne	19.01.2010	3 580 768,14	3 016 452,92	27.12.2010	3 580 768,14	3 016 452,92	05.07.2011 31.08.2011 05.06.2012 27.07.2012	2 061 417,14	1 742 167,76	1 519 351,00	1 274 285,16	2 061 417,14	1 742 167,76
7.	Gmina Oleszyce	Modernizacja Gminnego Składowiska Odpadów Stałych w miejscowości Futory	19.01.2010	1 366 558,62	1 124 987,54	28.12.2010	1 337 801,80	1 090 863,09	21.09.2011 12.10.2011 02.02.2012	1 199 048,37	960 299,60	167 510,25	164 687,94	1 199 048,37	960 299,60
8.	Miejski Zakład Komunalny Sp. z o.o.	System gospodarki odpadami komunalnymi w Stalowej Woli	19.01.2010	6 873 313,22	4 334 337,50	29.12.2010	6 719 349,22	4 230 067,50	05.06.2012 04.07.2012	4 246 289,00	2 388 385,68	2 627 024,22	1 945 951,82	4 246 289,00	2 388 385,68
9.	Gmina Krosno	Rekultywacja części środkowej składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Krośnie	19.01.2010	3 195 074,71	2 715 813,50	29.12.2010	2 591 812,49	2 188 142,63	10.05.2011 25.07.2011	2 655 667,58	2 187 313,03	539 407,13	528 500,47	2 655 667,58	2 187 313,03
10.	Gmina Miejska Lubaczów	Rekultywacja składowiska odpadów komunalnych w mieście Lubaczów	19.01.2010	5 994 202,82	4 999 764,57	29.12.2010	5 994 202,82	4 999 764,57	31.08.2011 03.11.2011	2 563 771,67	1 894 682,20	3 430 431,15	3 105 082,37	2 563 771,67	1 894 682,20
11.	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.	Rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Brzozowie	19.01.2010	3 825 240,19	2 665 126,36	29.12.2010	3 825 240,19	2 665 126,35	07.06.2011	2 497 415,02	1 725 925,00	1 327 825,17	939 201,36	2 497 415,02	1 725 925,00
12.	Gmina i Miasto Ulanów	Rekultywacja wysypiska odpadów komunalnych w Ulanowie	19.01.2010	1 057 326,69	898 727,69	29.12.2010	1 057 326,69	898 727,69	07.07.2011	606 869,16	515 838,78	450 457,53	382 888,91	606 869,16	515 838,78
13.	Gmina Jedlicze	Prace rekultywacyjne dla zamknięcia składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Jaszczew, Gmina Jedlicze, powiat Krośnieński	19.01.2010	1 102 169,00	917 200,15	29.12.2010	1 102 169,00	917 200,15	17.06.2011	488 040,47	402 420,82	614 128,53	514 779,33	488 040,47	402 420,82
14.	Gmina Miasta Sanoka	Modernizacja i doposażenie Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Segregowanych w Sanoku	19.01.2010	2 008 130,49	1 706 910,92	31.12.2010	2 008 130,49	1 706 910,92	13.06.2011	2 023 603,29	1 665 255,22	-15 472,80	41 655,70	2 023 603,29	1 665 255,22
SUMA działanie 4.1 schemat C				46 248 372,03	35 538 770,10		45 265 178,98	34 677 577,16		36 344 747,33	24 878 642,35	9 903 624,70	10 660 127,75	36 344 747,33	24 878 642,35

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

SUMA działania 4.1			871 210 147,73	499 390 255,60	763 127 669,69	439 907 647,59	609 930 001,04	341 305 783,78	254 299 896,69	153 345 917,42	616 910 251,04	346 044 338,18			
1.	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie	Określenie zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoka	18.11.2008	3 239 231,76	2 753 346,99	29.12.2008	3 239 231,76	2 753 346,99	10.02.2009 31.07.2009 03.03.2010 12.07.2010 29.11.2010	1 878 799,42	1 596 979,51	1 360 432,34	1 156 367,48	1 878 799,42	1 596 979,51
2.	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie	Określenie zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoki	18.11.2008	4 127 241,70	3 508 155,45	29.12.2008	4 127 241,70	3 508 155,45	10.02.2009 30.04.2009 31.07.2009 03.03.2010 12.07.2010 29.11.2010	2 282 269,40	1 939 180,99	1 844 972,30	1 568 974,46	2 282 269,40	1 939 180,99
3.	Gmina i Miasto Nisko	Budowa Zbiornika małej retencji w Nisku - Os. Podwolina - ETAP I	18.11.2008	5 158 466,42	4 384 696,44	31.12.2008	5 158 466,42	4 384 696,44	17.08.2009 18.12.2009 24.03.2010 03.09.2010	4 078 023,49	3 466 319,96	1 080 442,93	918 376,48	4 078 023,49	3 466 319,96
4.	Województwo Podkarpackie	Trześniówka I – przeciwfiltracyjne zabezpieczenie prawego waju rzeki Trześniówki na dł. 6,359 km w m.: Trześń, gm. Gorzyce, oraz na terenie os. Sobów i Wielowieś miasto Tarnobrzeg.	18.11.2008	19 036 000,00	15 926 410,90	25.02.2009	19 036 000,00	15 926 410,90	06.10.2009 08.12.2009 20.04.2010 14.09.2010 30.11.2010 19.07.2011 28.12.2011	13 938 084,66	11 238 449,07	5 097 915,34	4 687 961,83	13 938 084,66	11 238 449,07
5.	Województwo Podkarpackie	Zgórsko I – obustronne przeciwfiltracyjne zabezpieczenie wałów potoku Zgórsko na dł. 3,200 km oraz regulacja potoku na dł. 3,208 km w m. Wierzchowiny, Wadowice Dolne, gm. Wadowice Górne	18.11.2008	14 721 000,00	12 061 892,70	25.02.2009	14 721 000,00	12 061 892,70	06.10.2009 08.12.2009 13.04.2010 10.08.2010 30.11.2010 30.08.2011	10 746 576,46	8 789 996,23	3 974 423,54	3 271 896,47	10 746 576,46	8 789 996,23
6.	Województwo Podkarpackie	Zgórsko II – regulacja i odbudowa potoku Zgórsko na dł. 6,245 km w m. Ruda, Dąbrówka Wisłocka, gm. Radomyśl Wielki	18.11.2008	8 298 000,00	6 603 097,50	25.03.2009	8 298 000,00	6 603 097,50	06.10.2009 08.12.2009 13.04.2010 10.08.2010 30.11.2010 22.11.2011	8 023 237,79	4 970 965,80	274 762,21	1 632 131,70	8 023 237,79	4 970 965,80
7.	Gmina Miejska Mielec	Regulacja cieków wodnych na terenie miasta Mielca i gminy Mielec	18.11.2008	8 021 506,20	6 797 123,77	26.03.2009	8 021 506,20	6 797 123,77	29.07.2009 19.10.2009 08.04.2010 23.07.2010 25.11.2010	7 299 320,70	6 177 324,74	722 185,50	619 799,03	7 299 320,70	6 177 324,74
8.	Gmina Jarocin	Budowa zbiornika retencyjnego wraz z kąpieliskiem w miejscowości Jarocin	18.11.2008	3 451 246,99	2 754 782,04	20.04.2009	3 451 246,99	2 754 782,04	04.08.2009 31.08.2009 10.12.2009 30.03.2010 10.08.2010	1 575 910,56	1 229 088,86	1 875 336,43	1 525 693,18	1 575 910,56	1 229 088,86

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

9.	Województwo Podkarpackie	Babulówka – przeciwfiltracyjne zabezpieczenie lewego walu rzeki Babulówki na dł. 2,13 oraz prawego walu na dł. 2,00 km w m. Suchorzów i Baranów Sandomierski, gm. Baranów Sandomierski	18.11.2008	10 562 000,46	8 326 663,29	28.04.2009	10 553 466,56	8 319 409,47	06.10.2009 08.12.2009 23.03.2010 20.07.2010 16.11.2010 19.07.2011	6 436 598,42	5 406 258,21	4 125 402,04	2 920 405,08	6 436 598,42	5 406 258,21
10.	Województwo Podkarpackie	Trześniówka II – przeciwfiltracyjne zabezpieczenie lewego walu rzeki Trześniówki na dł. 3,95 km w m. Trześń, gm. Gorzyce oraz na terenie os. Sobów i Wielowieś miasto Tarnobrzeg	18.11.2008	18 317 999,74	15 132 631,38	19.05.2009	18 310 991,19	15 126 674,11	06.10.2009 08.12.2009 20.04.2010 14.09.2010 30.11.2010 19.07.2011 28.12.2011	9 084 743,56	6 857 046,00	9 233 256,18	8 275 585,38	9 084 743,56	6 857 046,00
11.	Gmina Miasto Dębica	Regulacja potoku Budzisz w celu zabezpieczenia przeciwpowodziowego wschodniej części Dębicy – etap I	18.11.2008	2 900 535,01	2 465 454,76	05.06.2009	1 991 473,26	1 692 752,27	28.12.2009 24.03.2010	2 086 601,45	1 645 109,20	813 933,56	820 345,56	2 086 601,45	1 645 109,20
12.	Województwo Podkarpackie	Stary Breń III – przeciwfiltracyjne zabezpieczenie lewego walu rzeki Stary Breń na dł. 3,50 km w miejscowości: Gliny Małe, gm. Borowa	18.11.2008	7 867 000,00	6 675 100,15	16.06.2009	7 867 000,00	6 675 100,15	06.10.2009 08.12.2009 13.04.2010 04.08.2010 30.11.2010 14.06.2011	4 606 693,94	3 821 049,88	3 260 306,06	2 854 050,27	4 606 693,94	3 821 049,88
13.	Województwo Podkarpackie	Nowy Breń I, etap 2 – przeciwfiltracyjne zabezpieczenie lewego walu rzeki Nowy Breń na dł. 4,00 km w m. Ziempińów, Breń Osuchowski, Zabrze, gm. Czermin i Wadowice Górne	18.11.2008	9 351 000,00	7 826 757,50	30.06.2009	9 352 345,70	7 826 757,50	06.10.2009 08.12.2009 13.04.2010 20.07.2010 30.11.2010 30.08.2011 24.07.2012	6 665 902,16	5 371 997,71	2 685 097,84	2 454 759,79	6 665 902,16	5 371 997,71
14.	Gmina Miejska Przemysł	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe Zakładu Uzdatniania Wody w Przemysłu oraz terenów przyległych	18.11.2008	682 416,52	580 054,04	18.09.2009	682 416,52	580 054,04	24.03.2010 01.10.2010	256 478,10	215 976,65	425 938,42	364 077,39	256 478,10	215 976,65
15.	Gmina Krosno	Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego miasta Krosna poprzez remont potoku Lubatówka oraz odbudowę bulwaru na jego prawym brzegu	18.11.2008	3 362 698,33	2 858 293,58	07.12.2009	3 362 698,33	2 858 293,58	22.04.2010 26.08.2010	1 862 288,31	1 582 945,06	1 500 410,02	1 275 348,52	1 862 288,31	1 582 945,06
16.	Gmina Trzebownisko	Budowa sieci odprowadzenia wód opadowych z terenu Podkarpackiego Parku Naukowo – Technologicznego w strefie S-1 Jasionka oraz z	01.12.2009	23 068 033,32	19 280 104,54	09.12.2009	23 068 033,32	19 280 104,54	29.12.2009 30.04.2010 23.08.2010 20.04.2011	23 144 702,09	17 880 327,20	-76 668,77	1 399 777,34	23 144 702,09	17 880 327,20

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

		terenu Gminy Trzebownisko													
17.	Gmina Miasto Rzeszów	Budowa kanału ulgi dla potoku Mikośka w celu zabezpieczenia przeciwpowodziowego terenów miasta Rzeszowa	18.11.2009	47 958 885,00	33 999 999,99	31.12.2009	47 958 885,00	33 999 999,99	26.03.2010 13.07.2010 07.11.2011	50 678 456,55	33 659 185,49	-2 719 571,55	340 814,50	50 678 456,55	33 659 185,49
18.	Miasto i Gmina Kańczuga	Budowa zbiornika retencyjnego w miejscowości Krzczewice	19.04.2011	509 425,25	433 011,46	25.05.2011	509 425,25	433 011,46	29.07.2011	317 889,99	270 206,49	191 535,26	162 804,97	317 889,99	270 206,49
19.	Gmina Czarna	Budowa kanału ulgi dla potoku Wsiowa w miejscowości Borowa	19.04.2011	944 050,03	802 442,53	10.06.2011	944 050,03	802 442,53	16.08.2012	506 128,29	430 209,04	437 921,74	372 233,49	506 128,29	430 209,04
20.	Gmina i Miasto Nisko	Budowa Zbiornika Małej Retencji w Nisku Os. Podwolina – ETAP II	19.04.2011	9 378 495,56	7 971 721,22	20.06.2011	9 378 495,56	7 971 721,22	18.11.2011 07.05.2012	4 583 344,89	3 895 843,15	4 795 150,67	4 075 878,07	4 583 344,89	3 895 843,15
21.	Gmina Miejska Mielec	Ochrona przed powodzią i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi zlewni rowu Trześń Główna, z uwzględnieniem obszaru przemysłowego w Mielcu	19.04.2011	8 930 495,72	7 464 713,35	07.10.2011	8 930 495,72	7 464 713,35	22.12.2011 07.03.2012	3 784 339,15	3 090 480,27	5 146 156,57	4 374 233,08	3 784 339,15	3 090 480,27
22.	Województwo Podkarpackie	Zaprojektowanie i budowa suchego zbiornika przeciwpowodziowego (polderu przepływowego) pn. „Kańczuga” na rzece Mlecza Kańczudzka na terenie gminy Jawornik Polski oraz miasta i gminy Kańczuga	19.04.2011	40 076 276,59	33 468 739,01	20.12.2011	26 519 177,42	22 402 705,66		26 519 177,42	22 402 705,66	13 557 099,17	11 066 033,35	26 519 177,42	22 402 705,66
23.	Województwo Podkarpackie	Zaprojektowanie i budowa lewostronnego obwałowania rzeki Wisłoki w km 53+800 – 55+600 w miejscowościach: Zawierzbie, Żyraków, na terenie gminy Żyraków, województwo podkarpackie	19.04.2011	10 381 583,34	8 804 498,33	20.12.2011	6 399 757,45	5 417 332,58		6 399 757,45	5 417 332,58	3 981 825,89	3 387 165,75	6 399 757,45	5 417 332,58
24.	Gmina Baranów Sandomierski	Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego poprzez budowę przepompowni na kanale Dymitrowsko-Młodochowskim	19.04.2011	3 487 925,52	2 833 526,42	22.12.2011	3 487 925,52	2 833 526,42						3 487 925,52	2 833 526,42

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

25.	Gmina Krzeszów	Zapobieganie zagrożeniom poprzez regulację cieków wodnych i budowę zbiornika wielozadaniowego	19.04.2011	5 730 000,00	4 870 500,00	29.12.2011	5 730 000,00	4 870 500,00	11.07.2012					5 730 000,00	4 870 500,00
SUMA działania 4.2				269 561 513,46	218 583 717,34		251 099 329,90	203 344 604,66		196 755 324,25	151 354 977,75	63 588 263,69	59 524 713,17	205 973 249,77	159 059 004,17
1.	Gmina Cieszanów	Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej w Cieszanowie	28.07.2009	399 980,00	339 983,00	31.08.2009	399 980,00	339 983,00	15.12.2009 30.03.2010 09.11.2010	469 191,63	339 947,91	-69 211,63	35,09	469 191,63	339 947,91
2.	Gmina Przecław	Sieć Centrów Edukacji Ekologicznej w Gminie Przecław	28.07.2009	395 874,87	336 493,64	10.09.2009	395 874,87	336 493,64	29.10.2009 14.12.2009 17.02.2010	388 397,76	323 134,43	7 477,11	13 359,21	388 397,76	323 134,43
3.	Nadleśnictwo Kolbuszowa	Pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody w Nadleśnictwie Kolbuszowa	28.07.2009	475 159,84	335 681,36	18.09.2009	475 159,84	335 681,36	11.12.2009 01.03.2010 10.06.2011 18.07.2012	238 285,97	182 855,40	236 873,87	152 825,96	238 285,97	182 855,40
4.	Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszczykach	Ochrona ex i in situ różanecznika żółtego i ostrożeńca siedmiogrodzkiego oraz utrzymanie i ochrona stanowisk zagrożonych i rzadkich gatunków roślin kwaśnolubnych w Arboretum Bolestraszyce	28.07.2009	487 797,24	339 858,72	21.09.2009	487 797,24	339 858,72	15.03.2010 12.07.2010 25.05.2011 13.06.2011	450 444,91	303 364,14	37 352,33	36 494,58	450 444,91	303 364,14
5.	Gmina Lesko	Rewaloryzacja zabytkowego Parku Zamkowego w Lesku oraz edukacja ekologiczna mieszkańców i turystów	28.07.2009	399 424,46	300 396,29	25.09.2009	399 424,46	300 396,29	16.04.2010 14.09.2010	410 960,51	276 561,90	-11 536,05	23 834,39	410 960,51	276 561,90
6.	Skarb Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne – Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Mielec	Przebudowa budynku na Powiatowe Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej przy Nadleśnictwie Mielec	28.07.2009	488 000,00	340 000,00	23.10.2009	488 000,00	340 000,00	09.03.2010 01.07.2010 08.12.2010 08.03.2011	327 978,75	227 078,56	160 021,25	112 921,44	327 978,75	227 078,56
7.	Gmina Wielopole Skrzyńskie	Adaptacja części budynku starej szkoły podstawowej w Brzezinach na potrzeby utworzenia Centrum Edukacji Ekologicznej	28.07.2009	399 999,00	339 999,15	04.11.2009	399 999,00	339 999,15	24.05.2010 01.07.2010 03.09.2010	210 810,02	177 619,85	189 188,98	162 379,30	210 810,02	177 619,85
8.	Gmina Dębica	Dębicki model ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej - budowa Centrum Edukacji Ekologicznej w Stobiernej	28.07.2009	398 229,61	318 583,68	19.11.2009	398 229,61	318 583,68	12.04.2010 28.07.2010	403 234,66	318 583,68	-5 005,05	0,00	403 234,66	318 583,68
9.	Gmina Cmolas	Centrum Edukacji Ekologicznej Puszcza Sandomierska w Ostrowach Tuszowskich	29.05.2012	1 452 024,17	339 933,64	28.06.2012	1 452 024,17	339 933,64	03.09.2012	1 007 366,88	339 904,17	444 657,29	29,47	1 007 366,88	339 904,17

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

10.	Gmina Cieszanów	Centrum Edukacji Ekologicznej w Cieszanowie – II etap	29.05.2012	230 023,27	174 479,63	03.07.2012	230 023,27	174 479,63							230 023,27	174 479,63
11.	Nadleśnictwo Lubaczów	Urządzenie Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Nadleśnictwie Lubaczów	29.05.2012	492 000,00	338 389,25	09.07.2012	492 000,00	338 389,25							492 000,00	338 389,25
12.	Nadleśnictwo Kolbuszowa	Centrum edukacji ekologicznej w Nadleśnictwie Kolbuszowa	29.05.2012	488 550,00	335 018,09	09.07.2012	488 550,00	335 018,09							488 550,00	335 018,09
13.	Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki PIB Odrzechowa Spółka z o.o.	Inwentaryzacja przyrodnicza cennych obszarów Natura 2000 zlokalizowanych w Beskidzie Niskim wraz z edukacją ekologiczną	29.05.2012	548 646,90	368 924,82	09.07.2012	548 646,90	368 924,82							548 646,90	368 924,82
14.	Gmina Frysztak	Przebudowa i adaptacja zabudowań dawnej szkoły w Stępinie w celu utworzenia Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej	29.05.2012	544 265,60	338 260,90	09.07.2012	544 265,60	338 260,90							544 265,60	338 260,90
15.	Gmina Radomyśl nad Sanem	Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej w Radomyślu nad Sanem	29.05.2012	427 220,07	339 791,90	16.07.2012	427 220,07	339 791,90							427 220,07	339 791,90
16.	Gmina Jodłowa	Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej	29.05.2012	260 073,10	153 417,41	18.07.2012	260 073,10	153 417,41							260 073,10	153 417,41
17.	Gmina Pysznica	Centra edukacji ekologicznej w gminie Pysznica	29.05.2012	390 738,84	297 833,51	24.07.2012	390 738,83	297 440,41		390 738,83	297 440,41	0,01	393,10		390 738,83	297 440,41
18.	Gmina Jarocin	Interaktywne Centrum Edukacji Ekologicznej w Jarocinie ośrodkiem promocji i ochrony zasobów przyrodniczych w regionie	29.05.2012	418 740,45	325 087,13	25.07.2012	418 740,45	325 087,13							418 740,45	325 087,13
19.	Gmina Zagórz	Utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej w budynku dawnej świetlicy miejskiej w Zagórz	29.05.2012	399 975,03	339 638,77	25.07.2012	399 975,03	339 638,77							399 975,03	339 638,77
20.	Gmina Dębica	Rozbudowa Centrum Edukacji Ekologicznej w Stobiernej	29.05.2012	399 882,22	339 899,88	27.07.2012	399 882,22	339 899,88							399 882,22	339 899,88
21.	Gmina Tarnobrzeg	Utworzenie Regionalnego Centrum Promocji obszaru Natura 2000 – Tarnobrzeska Dolina Wisły w Tarnobrzegu	29.05.2012	1 221 234,81	917 294,33	02.08.2012	1 221 234,81	917 294,33							1 221 234,81	917 294,33
22.	Caritas Diecezji Rzeszowskiej	Uruchomienie Centrum promocji obszarów NATURA 2000 w Myczkowcach i Budach Głogowskich	29.05.2012	5 218 670,38	4 249 316,37	04.09.2012	5 218 670,38	4 249 316,37							5 218 670,38	4 249 316,37

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

23.	Stowarzyszenie na rzecz Innowacyjności i Transferu Technologii "Horyzonty"	Utworzenie Centrum Promocji Obszarów Natura 2000	29.05.2012	3 537 052,48	3 006 494,60	06.09.2012	3 537 052,48	3 006 494,60					3 537 052,48	3 006 494,60	
SUMA działania 4.3				19 473 562,34	14 514 776,07		19 473 562,33	14 514 382,97		4 297 409,92	2 786 490,45	989 818,11	502 272,54	18 483 744,23	14 012 503,53
1.	Gmina Orły	Poprawa bezpieczeństwa Gminy Orły w zakresie zagrożeń ratowniczo-gaśniczych poprzez zakup samochodu pożarniczego wraz z wyposażeniem	30.03.2010	700 000,00	595 000,00	29.04.2010	700 000,00	595 000,00	29.11.2010	697 570,00	592 934,50	2 430,00	2 065,50	697 570,00	592 934,50
2.	Miasto i Gmina Kańczuga	Zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego dla jednostki OSP w Kańczudze	30.03.2010	712 200,00	605 370,00	30.04.2010	712 200,00	605 370,00	01.07.2010 29.11.2010	690 539,56	586 958,62	21 660,44	18 411,38	690 539,56	586 958,62
3.	Powiat Ropczycko-Sędziszowski	Rozbudowa systemu monitoringu powodziowego oraz poprawa systemu łączności i ostrzegania na terenie powiatu ropczycko-sędziszowskiego	16.03.2010	510 500,00	433 922,00	30.04.2010	510 260,00	433 718,00	04.08.2010 15.12.2010	464 959,90	388 957,79	45 540,10	44 964,21	464 959,90	388 957,79
4.	Gmina Kamień	Wzmocnienie systemu ratowniczo-gaśniczego w gminie Kamień	30.03.2010	747 495,00	635 370,75	30.04.2010	747 495,00	635 370,75	26.07.2010 16.11.2010	785 480,00	635 370,75	-37 985,00	0,00	785 480,00	635 370,75
5.	Ochotnicza Straż Pożarna w Borowej	Dostawa fabrycznie nowego ciężkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego z napędem 4x4 dla OSP w Borowej	30.03.2010	780 320,00	663 272,00	30.04.2010	780 320,00	663 272,00	27.05.2010 13.07.2010 05.11.2010	727 173,98	618 097,88	53 146,02	45 174,12	727 173,98	618 097,88
6.	Gmina Głogów Małopolski	Poprawa funkcjonowania systemu ratowniczo-gaśniczego na terenie Gminy Głogów Małopolski poprzez zakup nowych samochodów pożarniczych	30.03.2010	2 299 944,00	1 954 952,40	05.05.2010	2 299 944,00	1 954 952,40	10.11.2010	2 262 524,00	1 923 145,40	37 420,00	31 807,00	2 262 524,00	1 923 145,40
7.	Miasto i Gmina Cieszanów	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego realizowanego przez jednostki straży pożarnych z Gminy Cieszanów	30.03.2010	1 881 874,55	1 588 531,34	10.05.2010	1 881 874,55	1 588 531,34	18.11.2010	1 582 927,09	1 326 042,10	298 947,46	262 489,24	1 582 927,09	1 326 042,10
8.	Gmina Sędziszów Małopolski	Poprawa poziomu bezpieczeństwa w gminach Sędziszów Małopolski i Iwierzycze poprzez doposażenie jednostek OSP	30.03.2010	1 430 000,00	1 215 500,00	11.05.2010	1 430 000,00	1 215 500,00	27.12.2010	1 410 345,99	1 198 751,59	19 654,01	16 748,41	1 410 345,99	1 198 751,59
9.	Gmina Wiśniowa	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców poprzez wyposażenie w nowoczesny sprzęt	30.03.2010	580 480,00	493 408,00	11.05.2010	580 480,00	493 408,00	27.12.2010	609 542,00	490 159,67	-29 062,00	3 248,33	609 542,00	490 159,67

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

		ratowniczy jednostek OSP z terenu Gm. Wiśniowa													
10.	Gmina Dydnia	Zakup sprzętu ratowniczo – gaśniczego dla jednostek ochrony przeciwpożarowej z terenu Gmin: Dydnia, Nozdrzec i Dubiecko	30.03.2010	1 827 300,00	1 553 205,00	11.05.2010	1 827 300,00	1 553 205,00	03.08.2010 28.10.2010	1 728 600,00	1 469 310,00	98 700,00	83 895,00	1 728 600,00	1 469 310,00
11.	Gmina Pawłosiów	Zakup sprzętu ratowniczo gaśniczego dla jednostek ochrony przeciwpożarowej Gminy Pawłosiów	30.03.2010	651 150,00	553 477,50	11.05.2010	651 150,00	553 477,50	16.11.2010	658 105,00	553 477,50	-6 955,00	0,00	658 105,00	553 477,50
12.	Gmina Lesko	Modernizacja systemu zapobiegania i zwalczania zagrożeń poprzez wzmocnienie zasobów sprzętowych w Pow. Leskim	30.03.2010	2 121 300,00	1 803 105,00	11.05.2010	2 121 300,00	1 803 105,00	17.11.2010	1 827 723,50	1 553 564,97	293 576,50	249 540,03	1 827 723,50	1 553 564,97
13.	Gmina Niwiska	Ochrona obszarów leśnych i przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagroż. środowiska w Powiatach Kolbuszowskim i Ropczycko-Sędziszowskim poprzez poprawę wyposażenia jednostek KSRRG	30.03.2010	2 400 000,00	2 000 000,00	12.05.2010	2 400 000,00	2 000 000,00	19.07.2010 22.09.2010 05.11.2010	2 259 233,33	1 882 619,12	140 766,67	117 380,88	2 259 233,33	1 882 619,12
14.	Gmina Lubaczów	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Gminy Lubaczów poprzez doposażenie w sprzęt ratowniczo-gaśniczy jednostek OSP i rozbudowę remizy	30.03.2010	1 752 875,03	1 489 943,78	12.05.2010	1 752 875,03	1 489 943,78	15.10.2010 23.11.2010	1 612 552,21	1 346 750,37	140 322,82	143 193,41	1 612 552,21	1 346 750,37
15.	Gmina Jasło	Poprawa bezpieczeństwa w gminie Jasło poprzez zakup sprzętu ratowniczo – gaśniczego dla OSP oraz budowę garażu OSP w Trzcinicy	30.03.2010	1 382 419,42	1 175 056,51	12.05.2010	1 382 419,42	1 175 056,51	19.07.2010 15.11.2010 09.03.2011	1 334 598,05	1 038 643,25	47 821,37	136 413,26	1 334 598,05	1 038 643,25
16.	Gmina Trzebownik	Poprawa funkcjonowania systemu ratowniczo-gaśniczego na terenie Gminy Trzebownik	30.03.2010	310 000,00	263 500,00	12.05.2010	310 000,00	263 500,00	16.06.2010 12.10.2010 14.02.2011	327 050,02	260 099,96	-17 050,02	3 400,04	327 050,02	260 099,96
17.	Gmina Brzyska	Wyposażenie jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Brzyskach w samochód ratowniczo-gaśniczy celem zwiększenia bezpieczeństwa na terenie jej działania	30.03.2010	800 000,00	680 000,00	13.05.2010	800 000,00	680 000,00	04.11.2010	796 220,00	673 327,50	3 780,00	6 672,50	796 220,00	673 327,50
18.	Gmina Sokołów Małopolski	Zakup wozu strażackiego średniego	30.03.2010	792 100,00	673 030,00	13.05.2010	792 100,00	673 030,00	03.11.2010	695 515,00	591 175,00	96 585,00	81 855,00	695 515,00	591 175,00

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

19.	Gmina Kolbuszowa	Poprawa efektywności działania systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze Powiatu Kolbuszowskiego	30.03.2010	2 352 941,00	1 999 999,85	13.05.2010	2 352 941,00	1 999 999,85	13.12.2010	2 350 266,00	1 997 726,10	2 675,00	2 273,75	2 350 266,00	1 997 726,10
20.	Gmina Kuryłówka	Poprawa bezpieczeństwa i przeciwdziałanie zagrożeniom w Gminie Kuryłówka poprzez zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego dla OSP w Kuryłówce oraz przebudowę i remont remizy OSP w Jastrzębcu	30.03.2010	1 355 342,10	1 152 040,79	13.05.2010	1 355 342,10	1 152 040,79	10.12.2010 20.12.2011	1 133 373,10	961 353,78	221 969,00	190 687,01	1 133 373,10	961 353,78
21.	Gmina Zagórz	Zakup sprzętu ratowniczego i gaśniczego dla jednostek ochrony przeciwpożarowej powiatu sanockiego	30.03.2010	2 224 000,00	1 890 400,00	13.05.2010	2 224 000,00	1 890 400,00	28.07.2010 18.11.2010	2 157 473,00	1 833 852,05	66 527,00	56 547,95	2 157 473,00	1 833 852,05
22.	Gmina Miejska Dynów	Rozbudowa, przebudowa, nadbudowa budynku OSP w Dynowie Przedmieściu i wyposażenie jednostek OSP w Dynowie Przedmieściu i OSP w Dynowie (ul. Szkolna)	30.03.2010	2 283 631,90	1 941 087,09	13.05.2010	2 283 631,90	1 941 087,09	07.12.2010 10.02.2011 10.05.2011 26.10.2011	2 086 941,59	1 756 328,31	196 690,31	184 758,78	2 086 941,59	1 756 328,31
23.	Gmina Dukla	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców Gmin Chorkówka, Dukla i Wojaszówka w sytuacji pożarów, klęsk żywiołowych, katastrof technicznych, chemicznych i ekologicznych	30.03.2010	2 299 998,90	1 953 962,05	13.05.2010	2 299 998,90	1 953 962,05	06.07.2010 13.10.2010 20.12.2010	2 271 007,62	1 929 319,47	28 991,28	24 642,58	2 271 007,62	1 929 319,47
24.	Gmina Jodłowa	Wyposażenie jednostki odpowiedzialnej za podejmowanie działań ratowniczych w samochod ratowniczo-gaśniczy celem zwiększenia bezpieczeństwa na terenie Gminy Jodłowa	30.03.2010	699 887,00	594 903,95	14.05.2010	699 887,00	594 903,95	29.06.2010 30.11.2010	698 924,00	594 085,40	963,00	818,55	698 924,00	594 085,40
25.	Gmina Nowa Sarzyna	Wyposażenie jednostek OSP na terenie gminy Nowa Sarzyna w sprzęt ratowniczo - gaśniczy	30.03.2010	2 400 000,00	2 000 000,00	14.05.2010	2 400 000,00	2 000 000,00	13.10.2010 04.03.2011	2 385 049,17	1 987 540,97	14 950,83	12 459,03	2 385 049,17	1 987 540,97
26.	Gmina Brzozów	Zakup sprzętu ratowniczo-gaśniczego dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu Gminy Brzozów	30.03.2010	1 375 860,00	1 169 481,00	14.05.2010	1 375 860,00	1 169 481,00	30.11.2010	1 300 480,60	1 105 408,51	75 379,40	64 072,49	1 300 480,60	1 105 408,51

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

27.	Gmina Świlcza	Poprawa bezpieczeństwa i przeciwdziałanie zagrożeniom w gminie Świlcza poprzez zakup sprzętu ratowniczego	30.03.2010	1 564 452,59	1 329 784,70	14.05.2010	1 564 452,59	1 329 784,70	03.11.2010 12.11.2010 25.11.2010	1 555 907,18	1 322 521,10	8 545,41	7 263,60	1 555 907,18	1 322 521,10
28.	Ochotnicza Straż Pożarna w Pustkowie	Przebudowa i rozbudowa Domu Strażaka w Pustkowie oraz zakup samochodu pożarniczego dla OSP Pustków	30.03.2010	951 673,38	800 896,30	17.05.2010	951 673,38	800 896,30	28.09.2010 27.12.2010	957 084,87	706 449,68	-5 411,49	94 446,62	957 084,87	706 449,68
29.	Miasto Jasło	Unowocześnienie służb działających na potrzeby zarządzania kryzysowego w ramach zwalczania i zapobiegania zagrożeniom na terenie Miasta Jasła	30.03.2010	1 476 440,00	1 254 974,00	17.05.2010	1 476 440,00	1 254 974,00	22.10.2010 25.11.2010	1 452 906,20	1 226 933,52	23 533,80	28 040,48	1 452 906,20	1 226 933,52
30.	Gmina Ropczyce	Doposażenie jednostek OSP z terenu Gmin Ropczyce i Wielopole Skrzyńskie	30.03.2010	1 550 786,50	1 318 168,52	17.05.2010	1 550 786,50	1 318 168,52	02.08.2010 10.11.2010 23.12.2010	1 545 041,92	1 313 285,63	5 744,58	4 882,89	1 545 041,92	1 313 285,63
31.	Gmina Sanok	Zakup wozu strażackiego dla Jednostki OSP Kostarowce, Gmina Sanok	30.03.2010	837 930,00	712 240,50	17.05.2010	837 930,00	712 240,50	19.11.2010 08.03.2011	1 006 378,00	810 415,50	-168 448,00	-98 175,00	1 006 378,00	810 415,50
32.	Skarb Państwa – Państwowe Gospodarstwo Leśne - Lasy Państwowe - Nadleśnictwo Lubaczów	Budowa systemu telewizji przemysłowej do monitoringu przeciwpożarowego lasów w Nadleśnictwach: Lubaczów, Jarosław, Narol, Oleszyce, Sieniawa	16.03.2010	1 377 014,00	959 395,00	18.05.2010	1 377 014,00	959 395,00	19.07.2010 12.08.2010 27.12.2010 29.06.2011 15.07.2011	1 880 036,53	925 752,18	-503 022,53	33 642,82	1 880 036,53	925 752,18
33.	Gmina Iwonicz-Zdrój	Wyposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu Gmin Iwonicz-Zdrój, Miejsce Piastowe i Rymanów	30.03.2010	2 137 810,00	1 817 138,50	18.05.2010	2 137 810,00	1 817 138,50	27.12.2010	2 137 485,60	1 816 365,00	324,40	773,50	2 137 485,60	1 816 365,00
34.	Gmina Przemysł	Rozbudowa budynku remizy Ochotniczej Straży Pożarnej w Ujkowicach oraz zakup średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego	30.03.2010	1 628 694,90	1 289 164,50	18.05.2010	1 628 694,90	1 289 164,50	30.11.2010 13.07.2011	1 567 064,29	1 176 055,34	61 630,61	113 109,16	1 567 064,29	1 176 055,34
35.	Gmina Jasienica Rosielna	Poprawa bezpieczeństwa w Gminie Jasienica Rosielna poprzez zakup pojazdów ratowniczo-gaśniczych	30.03.2010	1 917 639,99	1 621 543,11	18.05.2010	1 917 639,98	1 621 543,11	22.10.2010	1 825 640,00	1 543 050,06	91 999,99	78 493,05	1 825 640,00	1 543 050,06
36.	Gmina Przecław	Ochrona bezpieczeństwa publicznego i ochrona przeciwpożarowa mieszkańców Gminy Przecław	30.03.2010	996 347,21	846 895,13	19.05.2010	996 347,21	846 895,13	15.11.2010 22.03.2011	860 368,20	731 156,14	135 979,01	115 738,99	860 368,20	731 156,14

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

37.	Ochotnicza Straż Pożarna w Brzostku	Poprawa poziomu bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałanie zagrożeniom poprzez wyposażenie jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej Brzostek i Nawsie Brzostockie - gmina Brzostek	30.03.2010	1 753 243,99	1 422 099,78	19.05.2010	1 753 243,99	1 422 099,78	29.11.2010	1 978 227,02	1 376 451,18	-224 983,03	45 648,60	1 978 227,02	1 376 451,18
38.	Gmina Dynów	Zapewnienie mieszkańcom gminy Dynów bezpieczeństwa w sytuacji klęsk żywiołowych, zagrożeń pożarowych itd.	30.03.2010	308 611,20	262 319,52	19.05.2010	308 611,20	262 319,52	21.12.2010	304 109,40	258 492,99	4 501,80	3 826,53	304 109,40	258 492,99
39.	Gmina Nowy Żmigród	Poprawa poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz zapewnienia bezpiecznych warunków gospodarowania na terenie Gminy Nowy Żmigród pod względem zagrożeń naturalnych i technologicznych	30.03.2010	931 470,00	791 749,50	19.05.2010	931 470,00	791 749,50	18.02.2011 20.04.2011	928 385,00	789 127,25	3 085,00	2 622,25	928 385,00	789 127,25
40.	Gmina Dębowiec	Wzrost bezpieczeństwa środowiskowego i ekologicznego w Gminie Dębowiec i Osiek Jasielski poprzez zakup sprzętu ratownictwa chemiczno-ekologicznego dla OSP	30.03.2010	2 293 509,98	1 949 483,48	19.05.2010	2 293 509,98	1 949 483,48	07.12.2010 16.03.2011	2 434 982,33	1 934 619,80	-141 472,35	14 863,68	2 434 982,33	1 934 619,80
41.	Gmina Krasne	Poprawa funkcjonowania systemu ratowniczo-gaśniczego na terenie Gminy Krasne poprzez zakup nowego samochodu pożarniczego i motopompy	30.03.2010	549 999,92	467 499,93	20.05.2010	549 999,92	467 499,93	28.09.2010 30.11.2010 13.12.2010	675 036,60	462 187,09	-125 036,68	5 312,84	675 036,60	462 187,09
42.	Gmina Kołaczyce	Poprawa bezpieczeństwa w Gminie Kołaczyce poprzez wyposażenie jednostki odpowiedzialnej za podejmowanie działań ratowniczych	30.03.2010	961 744,00	817 482,40	20.05.2010	961 744,00	817 482,40	18.11.2010	961 743,67	817 482,11	0,33	0,29	961 743,67	817 482,11
43.	Gmina Sieniawa	Poprawa skuteczności prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii poprzez zakup specjalistycznego samochodu ratowniczo-gaśniczego	30.03.2010	597 072,97	507 512,02	21.05.2010	597 072,97	507 512,02	23.08.2010 25.11.2010	596 026,99	506 622,94	1 045,98	889,08	596 026,99	506 622,94

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

44.	Gmina Niebylec	Zakup ciężkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego na potrzeby ochrony przeciwpożarowej na terenie gminy Niebylec	30.03.2010	703 350,00	597 847,50	21.05.2010	703 350,00	597 847,50	24.11.2010	804 086,40	594 218,00	-100 736,40	3 629,50	804 086,40	594 218,00
45.	Gmina Wiązownica	Ochrona bezpieczeństwa publicznego i ochrona przeciwpożarowa mieszkańców Gminy Wiązownica	30.03.2010	666 666,00	566 666,00	21.05.2010	666 666,00	566 666,00	10.12.2010	680 830,34	565 942,61	-14 164,34	723,39	680 830,34	565 942,61
46.	Gmina i Miasto Ulanów	Poprawa efektywności działania systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze Gmin Ulanów, Jarocin, Krzeszów z Powiatu Niżańskiego	30.03.2010	2 399 752,04	1 999 752,04	24.05.2010	2 399 752,04	1 999 752,04	19.07.2010 20.10.2010	2 382 737,32	1 985 535,01	17 014,72	14 217,03	2 382 737,32	1 985 535,01
47.	Gmina Boguchwała	Poprawa poziomu bezpieczeństwa na terenie gmin: Boguchwała i Lubenia pod względem zagrożeń naturalnych i technologicznych	30.03.2010	2 151 308,00	1 828 611,80	24.05.2010	2 151 308,00	1 828 611,80	16.09.2010	2 141 335,00	1 820 134,75	9 973,00	8 477,05	2 141 335,00	1 820 134,75
48.	Gmina Gorzyce	Poprawa funkcjonowania systemu ratowniczo-gaśniczego na terenie Gminy Gorzyce poprzez adaptację i rozbudowę budynku strażnicy OSP w Trześni	30.03.2010	1 483 574,45	1 258 533,47	24.05.2010	1 483 574,45	1 258 533,47	26.11.2010 23.05.2011 16.09.2011	880 250,27	747 190,12	603 324,18	511 343,35	880 250,27	747 190,12
49.	Gmina Bircza	Poprawa poziomu bezpieczeństwa ludności poprzez wyposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Birczy w samochód pożarniczy	30.03.2010	749 320,00	636 922,00	24.05.2010	749 320,00	636 922,00	17.09.2010 16.11.2010	746 520,00	634 542,00	2 800,00	2 380,00	746 520,00	634 542,00
50.	Gmina Komańcza	Przebudowa i rozbudowa remizy OSP w Komańczy wraz z zakupem samochodu i sprzętu ratowniczego	30.03.2010	1 868 911,11	1 588 574,44	24.05.2010	1 868 911,11	1 588 574,44	26.11.2010 05.08.2011 21.12.2011	1 635 386,35	1 387 045,96	233 524,76	201 528,48	1 635 386,35	1 387 045,96
51.	Gmina Czarna	Zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego w celu podniesienia bezpieczeństwa mieszkańców	30.03.2010	586 044,00	498 137,40	25.05.2010	586 044,00	498 137,40	28.03.2011	573 059,90	486 965,00	12 984,10	11 172,40	573 059,90	486 965,00
52.	Gmina Tuszów Narodowy	Poprawa poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz zapewnienia bezpiecznych warunków gospodarowania na terenie Gminy Tuszów Narodowy pod względem zagrożeń naturalnych i technicznych	30.03.2010	874 130,00	743 010,50	26.05.2010	874 130,00	743 010,50	20.10.2010	718 329,99	610 580,49	155 800,01	132 430,01	718 329,99	610 580,49

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

53.	Gmina Jeżowe	Wsparcie Ochotniczej Straży Pożarnej w Jeżowie	30.03.2010	877 336,09	739 360,67	26.05.2010	877 336,09	739 360,67	04.08.2010 27.12.2010	827 473,36	698 022,68	49 862,73	41 337,99	827 473,36	698 022,68
54.	Gmina Zaklików	Wzrost bezpieczeństwa i przeciwdziałanie zagrożeniom w gminach Zaklików, Pyszynica, Radomyśl nad Sanem	30.03.2010	2 313 810,00	1 966 738,50	26.05.2010	2 313 810,00	1 966 738,50	25.11.2010 14.12.2010	2 305 522,00	1 958 397,45	8 288,00	8 341,05	2 305 522,00	1 958 397,45
55.	Gmin Radomyśl Wielki	Poprawa działań ratowniczo – gaśniczych przez Gminę Radomyśl Wielki	30.03.2010	656 710,00	558 203,50	26.05.2010	656 710,00	558 203,50	22.07.2010	641 110,00	544 943,50	15 600,00	13 260,00	641 110,00	544 943,50
56.	Gmina Bojanów	Wzrost bezpieczeństwa i przeciwdziałanie zagrożeniom w gminach Bojanów, Stalowa Wola, Zaleszany	30.03.2010	2 313 810,00	1 966 738,50	26.05.2010	2 313 810,00	1 966 738,50	25.11.2010	2 233 401,08	1 898 390,91	80 408,92	68 347,59	2 233 401,08	1 898 390,91
57.	Gmina Oleszyce	Zakup samochodu pożarniczego średniego z wyposażeniem oraz z systemem alarmowania o zagrożeniach	30.03.2010	909 646,00	773 199,10	26.05.2010	909 646,00	773 199,10	25.11.2010 23.12.2010	902 776,74	763 388,17	6 869,26	9 810,93	902 776,74	763 388,17
58.	Gmina Tryńcza	Rozbudowa i nadbudowa remizy Ochotniczej Straży Pożarnej w Tryńczy	30.03.2010	385 797,84	327 928,16	27.05.2010	369 301,59	313 906,35	23.09.2010	370 521,59	313 906,35	15 276,25	14 021,81	370 521,59	313 906,35
59.	Gmina Miasta Sanoka	Zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego i doposażenie jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Sanoku	30.03.2010	764 905,39	650 169,58	27.05.2010	764 905,39	650 169,58	19.11.2010 17.03.2011	766 231,26	628 974,60	-1 325,87	21 194,98	766 231,26	628 974,60
60.	Gmina Krosno	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców poprzez modernizację bazy i doposażenie jednostek ochotniczych straży pożarnych	30.03.2010	1 124 530,48	955 850,91	31.05.2010	1 124 530,48	955 850,91	10.12.2010 02.03.2011	1 085 056,94	897 189,39	39 473,54	58 661,52	1 085 056,94	897 189,39
61.	Gmina Wadowice Górne	Poprawa poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz zapewnienie bezpiecznych warunków gospodarowania na terenie gminy Wadowice Górne pod względem zagrożeń naturalnych i technologicznych	30.03.2010	888 770,00	755 454,50	01.06.2010	888 770,00	755 454,50	18.10.2010	781 263,00	664 073,55	107 507,00	91 380,95	781 263,00	664 073,55
62.	Gmina Miasto Rzeszów - Urząd Miasta Rzeszowa	Poprawa bezpieczeństwa miasta Rzeszowa w zakresie zagrożeń pożarowych, powodziowych i katastrof poprzez zakup sprzętu ratowniczego	30.03.2010	2 352 943,00	2 000 000,00	01.06.2010	2 352 943,00	2 000 000,00	30.11.2010 30.11.2010	2 464 130,00	1 967 428,70	-111 187,00	32 571,30	2 464 130,00	1 967 428,70

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

63.	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie	Bezpieczne Podkarpacie – poprawa stanu wyposażenia jednostek ratowniczych województwa podkarpackiego w specjalistyczny sprzęt do reagowania na zagrożenia	01.06.2010	38 200 000,00	30 000 000,00	17.06.2010	38 200 000,00	30 000 000,00	20.06.2011 07.05.2012	37 986 016,30	28 309 385,76	213 983,70	1 690 614,24	37 986 016,30	28 309 385,76
64.	Gmina Pilzno	Poprawa funkcjonowania systemu ratowniczo – gaśniczego na terenie Gminy Pilzno	30.03.2010	797 993,02	678 294,07	18.06.2010	797 993,02	678 294,07	30.11.2010	703 005,41	597 554,59	94 987,61	80 739,48	703 005,41	597 554,59
65.	Gmina Skołyszyn	Remiza OSP w Skołyszynie jako Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego	30.03.2010	2 000 000,00	1 700 000,00	29.06.2010	2 000 000,00	1 700 000,00	17.03.2011	1 962 018,13	1 595 560,39	37 981,87	104 439,61	1 962 018,13	1 595 560,39
66.	Gmina i Miasto Rudnik nad Sanem	Poprawa funkcjonowania systemu ratowniczo - gaśniczego na terenie Gminy i Miasta Rudnik nad Sanem	29.06.2010	1 547 180,00	1 315 103,00	28.07.2010	1 547 180,00	1 315 103,00	24.11.2010 26.01.2011 28.03.2011	1 761 680,00	1 497 428,00	-214 500,00	-182 325,00	1 761 680,00	1 497 428,00
67.	Gmina Radymno	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców wsi Święte poprzez usunięcie usuwisk na skarpie	03.03.2010	853 301,54	725 306,36	06.08.2010	849 641,54	722 195,30	23.12.2010	889 829,88	720 121,30	-36 528,34	5 185,06	889 829,88	720 121,30
68.	Gmina Miejska Przemyśl	Odwodnienie i stabilizacja osuwiska na Cmentarzu Głównym w Przemyślu	03.03.2010	4 719 779,84	3 000 000,00	11.08.2010	4 715 997,84	2 997 596,07	29.10.2010 30.11.2010 26.01.2011 26.07.2011	4 443 884,67	2 425 268,20	275 895,17	574 731,80	4 443 884,67	2 425 268,20
69.	Gmina Krzywca	Budowa remizy Ochotniczej Straży Pożarnej w Babicach	29.06.2010	801 316,09	651 368,68	12.08.2010	801 316,09	651 368,68	06.05.2011	706 597,24	538 193,71	94 718,85	113 174,97	706 597,24	538 193,71
70.	Powiat Krośnieński	Zabezpieczenie i stabilizacja osuwiska w ciągu drogi powiatowej Nr 1924R Kobyle – Łęki Strzyżowskie – Bratkówka – Odrzykoń w m. Wojkówka	03.03.2010	1 172 720,46	908 211,11	19.08.2010	1 123 920,46	866 731,11	13.10.2010	977 696,00	779 739,45	195 024,46	128 471,66	977 696,00	779 739,45
71.	Gmina Tarnobrzeg	Poprawa poziomu bezpieczeństwa w regionie poprzez zakup sprzętu ratowniczo – gaśniczego dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnej z terenu miasta Tarnobrzeg i powiatu tarnobrzęskiego	29.06.2010	3 100 000,00	1 999 810,38	30.08.2010	3 100 000,00	1 999 810,00	27.05.2011 05.08.2011 21.12.2011	3 460 124,00	1 999 810,00	-360 124,00	0,38	3 460 124,00	1 999 810,00
72.	Gmina Miasto Rzeszów	Zabezpieczenie osuwiska przy ul. Konfederatów Barskich w Rzeszowie	03.03.2010	704 578,04	598 891,33	31.08.2010	704 578,04	598 891,33	28.10.2010	670 664,50	568 768,57	33 913,54	30 122,76	670 664,50	568 768,57

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2012-2015

73.	Powiat Strzyżowski	Likwidacja skutków osuwisk w powiecie strzyżowskim wraz z zabezpieczeniem infrastruktury przed dalszym osuwaniem się ziemi	03.03.2010	3 524 605,62	2 995 914,78	01.08.2011	3 240 305,62	2 752 219,77	23.08.2012	3 240 305,62	2 752 219,77	284 300,00	243 695,01	3 240 305,62	2 752 219,77
SUMA działanie 4.4				139 998 848, 54	114 231 464, 18		139 641 570,28	113 926 547, 99		137 262 441, 80	107 962 887,05	2 736 406,74	6 268 577,13	137 262 441, 80	107 962 887, 05
SUMA OŚ PRIORYTETOWA 4				1 300 244 072, 07	846 720 213, 19		1 173 342 132, 20	771 693 183, 21		948 245 177, 01	603 410 139,03	321 614 385, 23	219 641 480,26	978 629 686,84	627 078 732, 93

Źródło: www.wrota.podkarpackie.pl/res/rpo/wyniki

Załącznik nr 8. Sposób rozpatrzenia uwag zgłoszonych przez Ministerstwo Ochrony Środowiska

Uwagi merytoryczne do projektu programu ochrony środowiska woj. podkarpackiego						Uzasadnienie nieuwzględnienia uwagi
Lp	Część POŚ, do którego odnosi się uwaga	Str.	Treść uwagi	Fragment tekstu, do którego odnosi się uwaga	Proponowany w uwagach zapis	Treść uzasadnienia
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1	9.2. OCHRONA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW WODNYCH PRIORYTET 1. 9.3. PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM ŚRODOWISKA - PRIORYTET 2.	Uwaga ogólna	W przypadku działań obejmujących inwestycje z zakresu efektywnego wykorzystania zasobów wodnych i ochrony przeciwpowodziowej (zwłaszcza regulacji rzek, budowy zbiorników retencyjnych) należałoby zwrócić większą uwagę na ich możliwe negatywne oddziaływanie na stan wód (w tym możliwość osiągnięcia celów środowiskowych) oraz sposoby jego minimalizowania - może to oznaczać konieczność analizy przesłanek art. 4.7 RDW. Jest to istotne w kontekście zastrzeżeń KE dotyczących zgodności programu Górna Wisła z RDW. Dotyczy to również prognozy OOS projektu, w której nie uwzględniono długoterminowych negatywnych oddziaływań takich działań (np. utraty ciągłości) oraz ich oddziaływań skumulowanych (np. ciągłość), prawie nie odniesiono się do celów środowiskowych, planów gospodarowania wodami i wymagań RDW (w samym programie zagadnienia te zostały dużo szerzej omówione).	-	-	Ewentualne negatywne oddziaływanie inwestycji na środowisko określi ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. W Programie przyjęto kierunki działań określone na poziomie ponadregionalnym,
2		Uwaga ogólna	W Programie pominięte zostały zagadnienia dotyczące gospodarki łowieckiej i zwierząt łownych. Jest to istotny element kształtowania różnorodności biologicznej mający również związek z prowadzeniem gospodarki leśnej.	-	-	Przepisy prawne nie określają zakresu Programu, a gospodarka łowiecka jest elementem trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej oraz poprawy zagospodarowania lasów niepaństwowych, w oparciu o opracowane plany urządzenia lasu i uproszczone planu urządzenia lasu
3	pkt 5.6	81 do 83	Dane w tym punkcie powinny pochodzić z raportu końcowego Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu za okres 2006 - 2010, ponieważ opracowanie to obejmuje lasy wszystkich form własności, a nie wyłącznie lasy SP w zarządzie PGL LP	całość rozdziału	Wybrane dane zgodnie z wynikami WISL	Na terenie dominują lasy SP w związku z tym wyniki WISL co do klas wieku oraz struktury gatunków panujących nie odbiegają zasadniczo od danych podawanych przez GUS oraz Instytut Badawczy Leśnictwa
4	Część I rozdział 9.4.5.	157	W tabeli 13 jako jedno z działań wpisano utworzenie i uruchomienie bazy danych o produktach, opakowaniach i gospodarce odpadami (BDO). Wskazano również termin realizacji 2012-2013. Biorąc pod uwagę fakt, że w chwili obecnej jest już 2013 wskazany termin realizacji wydaje się nierealny. Poza tym nie wskazano źródła finansowania tego działania.	-	-	Termin realizacji przyjęto zgodnie z harmonogramem realizacji zadań tab. 7 rubryka. 9 Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego
5	Działania priorytetowe w zakresie ochrony powietrza	165, tab. 15	Wskazane jest uzupełnienie tabeli o wysokość kosztów poszczególnych działań.	-	Wskazane jest przeredagowanie tabeli zgodnie z uwagą.	W projekcie POŚ ujednolicono zakres informacji w tabelach dotyczących Harmonogramu realizacji i źródeł finansowania działań priorytetowych dla poszczególnych priorytetów. Tabele zawierają: Rodzaj działania/ przedsięwzięcia, jednostkę i podmiot realizujący, termin realizacji oraz źródło finansowania bez podania kosztów ich realizacji. Ze względu na powyższe uwagi nie uwzględniono w odniesieniu do tabeli 15. Niemniej koszty poszczególnych działań priorytetowych w zakresie ochrony powietrza ujętych w tabeli 15 zawiera Załącznik nr 3. Zestawienie rzeczowo - finansowe w zakresie ochrony

						powietrza
6	9.7.6	186	23. W projekcie Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne uczestniczą też LP	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Podkarpacia - Pro Carpathia	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Podkarpacia - Pro Carpathia, RDLP w Krośnie, nadleśnictwa: Baligród, Bircza, Cisna, Dukla, Kołaczyce, Komańcza, Lesko, Lutowiska, Rymanów, Stuposiany, Ustrzyki Dolne	Lasy Państwowe nie są jedynym partnerem projektu – dopisano w rubryce + 17 instytucji partnerskich
7	Struktura zarządzania programem i kontrola realizacji programu	225	Należy zwrócić uwagę, że Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE) prowadzi <i>Krajową bazę o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancji</i> , w której gromadzone są informacje przekazywane bezpośrednio od podmiotów korzystających ze środowiska. Pierwsze raporty dotyczyły emisji w roku 2010. Informacje o środowisku, zgromadzone w Krajowej bazie mogą być udostępniane w trybie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.). Można zatem KOBiZE wymienić wśród jednostek, będących źródłem informacji na temat zakładów zlokalizowanych na terenie województwa podkarpackiego.	"Analiza i ocena realizacji przedsięwzięć określonych w Programie (w tym skutków dla środowiska), prowadzona będzie przy pomocy monitoringu opierającego się o dane statystyczne (GUS i US w Rzeszowie), raporty Państwowego Monitoringu Środowiska (w tym WIOŚ w Rzeszowie), a także o informacje uzyskane od jednostek realizujących przepisy ustawy Prawa ochrony środowiska, w szczególności organów ochrony środowiska oraz administracji zespolonej i niezespolonej."	Analiza i ocena realizacji przedsięwzięć określonych w Programie (w tym skutków dla środowiska), prowadzona będzie przy pomocy monitoringu opierającego się o dane statystyczne (GUS i US w Rzeszowie), raporty Państwowego Monitoringu Środowiska (w tym WIOŚ w Rzeszowie), a także o informacje uzyskane od Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami oraz od jednostek realizujących przepisy ustawy Prawa ochrony środowiska, w szczególności organów ochrony środowiska oraz administracji zespolonej i niezespolonej.	Uzupełnienia i korekty wprowadzone zostały w oparciu o dokładniejsze dane Urzędu Marszałkowskiego w roku 2011 i dane przekazane przez KOBiZE zgodnie z pismem z dnia 22.03.2013 znak: KO-6003-117-080733/2013/MKORE oraz
8	załącznik - mapa priorytet 2 Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska		W treści programu nie ma odniesienia do obszarów bezpośredniego zagrożenia powodziowego oraz potencjalnych stref zagrożenia powodziowego. Brakuje informacji w jaki sposób zostały wyznaczone i jakie mają znaczenie dla ochrony przeciwpowodziowej.	legenda: bezpośrednie strefy zagrożenia powodziowego o prawdopodobieństwie wystąpienia Q=1% potencjalne strefy zagrożenia powodziowego o prawdopodobieństwie wystąpienia Q=1%	Do 18 marca 2011 r. dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej sporządzali studium ochrony przeciwpowodziowej, w którym dokonywali podziału m.in. na obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią oraz na obszary potencjalnego zagrożenia powodzią. Zgodnie z art. 79 ust. 2 oraz art. 82 ust. 1 ustawą Prawo wodne (stan sprzed 18 marca 2011) za obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią uznawano strefy przepływów wezbrań powodziowych określone w planie zagospodarowania przestrzennego na podstawie studium ochrony przeciwpowodziowej Dyrektora RZGW oraz tereny między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w którym wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska. Zgodnie z przepisami przejściowymi (art. 14 i 17 ustawy z 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw Dz.U. 2011 Nr 32 poz. 159) obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią uznaje się za obszary szczególnego zagrożenia powodzią w rozumieniu art. 9 ust. 1 pkt 6c ustawy Prawo wodne (Dz.U. 2012 poz. 145 tekst jednolity). Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy wynikające z art. 88l oraz art. 40 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo wodne (Dz.U. 2012 poz. 145 tekst jednolity).	Brak odniesienia – program nie zawiera takiego załącznika
9	załącznik- mapa priorytet 2 Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska		Należy poprawić nazewnictwo zgodnie ze stosowaną w ustawie Prawo wodne przed 18 marca 2011 r. Należy również wskazać czy są to obszary wynikające z art. 82 ust. 1 czy tylko na podstawie studiów ochrony przeciwpowodziowej dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej	legenda: bezpośrednie strefy zagrożenia powodziowego o prawdopodobieństwie wystąpienia Q=1% potencjalne strefy zagrożenia powodziowego o prawdopodobieństwie wystąpienia Q=1%	legenda: obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia Q=1% obszary potencjalnego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia Q=1%	Brak odniesienia – program nie zawiera takiego załącznika

10	POŚ Część 9 oraz Prognoza	POŚ: Tabela na str 131; 175-186; Prognoza: str 34, tabela na stronach 73 i 89	W związku z planowanymi zmianami w ustawie o ochronie przyrody dotyczącymi funkcjonowania parków krajobrazowych, wskazane jest zaktualizowanie zapisów w POŚ mówiących o opracowaniu planów ochrony dla parków krajobrazowych. Jedną z istotnych planowanych zmian jest bowiem odstąpienie od tworzenia planów ochrony dla parków krajobrazowych. Dlatego też proponuje się usunięcie w POŚ i Prognozie do POŚ zapisów mówiących o tworzeniu "planów ochrony" dla parków krajobrazowych. Na chwilę obecną nie jest jeszcze określone, jaki kształt będą miały dokumenty planistyczne dla parków krajobrazowych oraz jakie nazewnictwo zostanie przyjęte dla tych dokumentów.	OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZU, ORAZ ZRÓWNO - WAŻONY ROZWÓJ LASÓW – PRIORYTET 6		W opracowaniu odnoszono się do zapisów prawa obowiązującego, a nie do projektów aktów prawnych. Obecnie trwają prace nad opracowaniem planów ochrony dla parków krajobrazowych i należało to w POŚ uwzględnić
Uwagi redakcyjne do projektu programu ochrony środowiska woj. podkarpackiego						Uzasadnienie nieuwzględnienia uwagi
Lp	Część POŚ, do którego odnosi się uwaga	Str.	Treść uwagi	Fragment tekstu, do którego odnosi się uwaga	Proponowany zapis	Treść uzasadnienia
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.		Uwaga ogólna	Należy uzupełnić w części opisowej dokumentu - nazwy planowanych zbiorników z "Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły" tj. - zbiornik Dukla - na Jasiołce - zbiornik Rudawka Rymanowska - na Wiśłoku [Zbiorniki te są uwzględnione w POŚ na str 262 w tabeli poz. 69 i poz. 70]			Zadania przewidziane do realizacji zgodnie „Programem ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” Ustalane są przez Koordynatora ds. Programu Ochrony Przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły (Wojewoda Małopolski z rocznym wyprzedzeniem. Z przekazanych informacji nie wynika iż zbiorniki te będą budowane w perspektywie realizacji POŚ w latach 2012-2015.
2	Emisja zanieczyszczeń do powietrza	33	Sugerujemy w objaśnieniach dodać słowo "punktowe".	"Główne źródło emisji gazów i pyłów"	Główne punktowe źródło emisji gazów i pyłów.	Informacja, iż są to punktowe źródła emisji gazów i pyłów znajduje się w tytule rys. nr 2
3	8.3 Edukacja ekologiczna kierunek działań pkt.4	127	uzupełnienie obecnego tekstu	ochronie różnorodności biologicznej	...ochronie różnorodności biologicznej oraz projektu utworzenia Turnickiego Parku Narodowego	Edukacja dotycząca projektu utworzenia Turnickiego Parku Narodowego zawiera się ogólnym zapisie „ochronie różnorodności biologicznej” ponadto utworzenie Turnickiego Parku Narodowego i edukacja na temat projektu należy do zadań Ministerstwa Środowiska
4	8.4 Aspekty ekologiczne.. kierunki działań pkt.3	128	jak wyżej	(w tym na obszarach Natura 2000)	(w tym na obszarach Natura 2000 oraz obszarze projektowanego Turnickiego PN	PBPP w Rzeszowie nie uzyskało informacji od Ministerstwa Środowiska na temat obszaru i granic projektowanego Turnickiego Parku Narodowego, ponadto zadanie dotyczące projektowanego parku narodowego mieści się w zapisie ogólnym
5	załącznik - mapa priorytet 1		Brak skali mapy, brak odniesienia do zasobów wodnych (np.. GZWP) i ochrony wód (np. strefy ochronne ujęć wód).			brak odniesienia – program nie zawiera takiego załącznika

**UCHWAŁA NR/...../13
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia 2013 r.**

w sprawie apelu Sejmiku Województwa Podkarpackiego dotyczącego opracowania i szybkiego wdrożenia Krajowego Programu Ochrony Powietrza.

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596 z późn. zm.) oraz art. 19 ust. 2 Statutu Województwa Podkarpackiego stanowiący załącznik do Uchwały Nr X/103/99 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 29 września 1999 r. w sprawie uchwalenia Statutu Województwa Podkarpackiego (Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego z 2000 r. Nr 22, poz. 168 z późn. zm.).

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala co następuje:**

§ 1

Przyjmuje się apel stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Uchwała podlega przekazaniu zgodnie z rozdzielnikiem w załączniku.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

*Załącznik do Projektu uchwały
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia*

**APEL /2013
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
w sprawie szybkiego opracowania i wdrożenia
Krajowego Programu Ochrony Powietrza**

Sejmik Województwa Podkarpackiego uznaje za konieczne zwrócić się do Ministra Środowiska z apelem o podjęcie działań wynikających z art. 91c ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. polegających na opracowaniu Krajowego Programu Ochrony Powietrza jako dokumentu strategicznego ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji województw południowej Polski oraz szybkiego jego wdrożenia do stosowania.

Realizacja tego zadania spowoduje sprecyzowanie spójnych celów i kierunków działań w zakresie zarządzania jakością powietrza w kraju. Zła jakość powietrza jest aktualnie jednym z najważniejszych problemów środowiskowych w Polsce. Wiąże się on bezpośrednio ze zdrowiem mieszkańców poszczególnych regionów.

Pomimo generalnie zadawalającej jakości powietrza na obszarze województwa podkarpackiego, w miarę rozwoju technik badawczych oraz wprowadzania metodologii badań i standardów Unii Europejskiej ujawniły się problemy związane z przekroczeniami standardów jakości powietrza określonych dla pyłów PM10 i PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM10. Oprócz miasta Rzeszów na terenie województwa przekroczenia norm stwierdzono na stacjach pomiarowych zlokalizowanych na terenach miast z intensywną zabudową mieszkaniowo-usługową i znaczną intensywnością ruchu samochodowego. W celu uszczegółowienia problemu oraz wskazania konkretnych działań naprawczych Zarząd Województwa Podkarpackiego zrealizował obowiązek wynikający z ustawy Prawo ochrony środowiska polegający na opracowaniu naprawczych programów ochrony powietrza. Zdiagnozowano, że w obecnym stanie ok. 25 % obszarów województwa zamieszkiwanych przez ponad 50 % ogółu mieszkańców nie spełnia standardów ww. zanieczyszczeń określonych w Dyrektywie

Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (CAFE) oraz Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/107/WE w sprawie arsenu, kadmu, rtęci, niklu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu.

Problem zanieczyszczenia powietrza nawet w większym zakresie dotyczy również pozostałych województw Polski, w tym w szczególności: małopolskiego, śląskiego, opolskiego, dolnośląskiego i łódzkiego. Jest on ogólnokrajowy bo powietrze nie zna granic, a przenoszenie zanieczyszczeń między granicami województw zależy tylko od sytuacji atmosferycznych.

Rozwiązaniu problemu nie sprzyja brak polityki krajowej sprecyzowanej w Krajowym Programie Ochrony Powietrza, która byłaby spójna z politykami branżowymi oraz brak mechanizmów finansowych stymulujących realizację zadań koniecznych do ograniczenia emisji. Obecny poziom wsparcia likwidacji niskiej emisji ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska w wysokości 400 mln zł dla całego kraju stanowi tylko niewielką część potrzeb w tym zakresie.

W związku z tym apelujemy do Ministra Środowiska o szybkie opracowanie i wdrożenie Krajowego Programu Ochrony Powietrza w myśl zapisów art. 91c ustawy Prawo ochrony środowiska. Program ten powinien być podstawą do finansowania działań naprawczych ze środków NFOŚiGW oraz ze środków unijnych. Bez zaangażowania Ministra Środowiska w poprawę jakości powietrza w kraju oraz skoordynowania tych działań we wszystkich branżach wszelkie próby rozwiązania tego problemu w regionach mogą nie przynieść wymaganego efektu. Poprawa jakości powietrza w możliwie krótkim czasie pozwoli zarówno na skuteczną ochronę zdrowia mieszkańców jak i na uniknięcie kar ze strony Komisji Europejskiej za brak przestrzegania przepisów unijnych.

Otrzymują:

- Prezydent RP
- Prezes Rady Ministrów RP
- Minister Środowiska
- Europosłowie z Województwa Podkarpackiego
- Parlamentarzyści z Województwa Podkarpackiego
- Prezes Narodowego funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Marszałkowie Województw i Przewodniczący Sejmików województw RP
- Gminy i Powiaty z Województwa Podkarpackiego

UZASADNIENIE

Zła jakość powietrza jest obecnie jednym z najważniejszych problemów środowiskowych w Polsce. Ustawa Prawo ochrony środowiska w art. 91c przewiduje, że jeżeli przekroczenie poziomów dopuszczalnych lub docelowych substancji w powietrzu występuje na znacznym obszarze kraju, a środki podjęte przez organy samorządu terytorialnego nie wpływają na ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, Minister Środowiska może przygotować Krajowy Program Ochrony Powietrza. Dokument taki ma wówczas charakter strategiczny i wyznacza cele i kierunki działań, jakie powinny zostać uwzględnione w programach ochrony powietrza.

W związku z tym Sejmik Województwa Podkarpackiego apeluje do Ministra Środowiska o opracowanie i szybkie wdrożenie Krajowego Programu Ochrony Powietrza ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji województw południowej Polski. Wzorem innych krajowych programów – Krajowego Programu Gospodarki Odpadami oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, dokument ten powinien być również podstawą do programu dofinansowania działań naprawczych ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz środków unijnych poprzez programy operacyjne na szczeblu krajowym.

**Uchwała Nr/2013
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia 2013 roku**

w sprawie przyjęcia Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny

Na podstawie art. 14 ust. 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.), oraz art. 21 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. społecznej (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.) oraz Uchwały Nr XXXVII/763/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23.09.2013r. w sprawie przystąpienia Województwa Podkarpackiego do realizacji działań dotyczących wprowadzenia Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

Na terenie województwa podkarpackiego uchwała program działań na rzecz rodzin wielodzietnych pod nazwą „Wojewódzka Karta Dużej Rodziny”.

§ 2

Celem wprowadzenia Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny jest:

1. promowanie dużej rodziny oraz działań na rzecz wzmocnienia jej kondycji,
2. poprawę warunków życia dużych rodzin,
3. wspieranie funkcji rodzicielskiej poprzez wyrównanie szans rozwoju dzieci wychowywanych w rodzinie,
4. zachęcanie do wspólnego spędzania czasu w szczególności korzystając z dóbr kultury i innych na terenie województwa podkarpackiego,
5. budowanie przychylnego klimatu lokalnego, sprzyjającego podejmowaniu korzystnych demograficznie decyzji dla rozwoju dużej rodziny.

§ 3

Ilekroć w uchwale jest mowa o :

1. Programie – należy przez to rozumieć program pod nazwą „Wojewódzka Karta Dużej Rodziny”.

2. Karcie – należy przez to rozumieć „Wojewódzką Kartę Dużej Rodziny” uprawniającą uczestników do korzystania ze stałych, tymczasowych, świątecznych lub okazjonalnych ulg i uprawnień oferowanych przez wszystkie podmioty biorące udział w Programie.

3. Dużej rodzinie – należy przez to rozumieć:

a) rodzinę zamieszkałą i zameldowaną pod wspólnym adresem na terenie województwa podkarpackiego, składającą się z rodziców/rodzica, posiadającą na utrzymaniu troje i więcej dzieci w wieku do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 25 roku życia w przypadku, gdy dziecko uczy się lub studiuje, zaś

w przypadku dzieci niepełnosprawnych bez ograniczenia wieku pozostających pod opieką rodzica.

- b) rodzinę zastępczą zamieszkałą i zameldowaną pod wspólnym adresem na terenie województwa podkarpackiego, sprawującą prawną formę opieki rodzicielskiej, o której mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

4. Podmiocie – należy przez to rozumieć podmiot biorący udział na mocy niniejszej uchwały lub zawartego porozumienia w Programie

§ 4

Program obejmować będzie wprowadzenie systemu ulg i uprawnień oferowanych przez Podmioty biorące udział w Programie (Załącznik nr 1).

§ 5

1. Program pozwala na przystąpienie do niniejszego przedsięwzięcia innych instytucji i podmiotów, także niesamorządowych po uprzednim podpisaniu stosownych porozumień.
2. Karty wydawane przez samorzady terytorialne województwa podkarpackiego honorowane będą przez podmioty z pozycji województwa po uprzednim podpisaniu porozumień pomiędzy samorządami.

§ 6

Ulg i uprawnienia wynikające z korzystania z „Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny” zostaną opublikowane w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie.

§ 7

Jednostką koordynującą realizację Programu jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie.

§ 8

Środki finansowe niezbędne do realizacji i promocji Programu, wydatkowane są z budżetu województwa podkarpackiego.

§ 9

1. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.
2. Upoważnia się Zarząd Województwa Podkarpackiego do przygotowania i wprowadzenia zasad realizacji Programu w tym m.in. podpisywania porozumień z innymi podmiotami, wprowadzenia regulaminu przyznawania, wydawania i korzystania z Karty, wniosku o wydanie karty, wzoru karty.

§ 10

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

UZASADNIENIE

Kierując się potrzebą pomocy w procesie wychowawczym dzieci i młodzieży, a także wspierając realizację funkcji rodziny wielodzietnej zasadnym jest podjęcie uchwały wspierającej rodziny wielodzietne poprzez wydawanie Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny, dla rodzin posiadających 3 i więcej dzieci. Karta będzie umożliwiała tym rodzinom korzystanie z oferty usług kulturalnych, do których ze względu na ograniczone możliwości finansowe – rodziny wielodzietne nie zawsze mają szerszy dostęp. Wojewódzka Karta Dużej Rodziny obejmuje wszystkie duże rodziny chętne do wzięcia udziału w Programie, w tym rodziny zastępcze oraz te w których jeden z rodziców wychowuje powyżej trójki dzieci, bez względu na kryterium dochodowe.

W chwili obecnej na terenie województwa podkarpackiego Program wprowadzający ulgi dla rodzin wielodzietnych realizuje 6 samorządów (Boguchwała, Głogów Małopolski, Ustrzyki Dolne, Trzebownisko, Rzeszów, Przemyśl), natomiast w 7 (Kolbuszowa, Krasiczyn, Krosno, Leżajsk, Strzyżów, Nowa Dęba, Mielec) trwają prace nad jego wprowadzeniem. W związku z powyższym istnieje potrzeba wprowadzenia Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny, która niezależnie od funkcjonujących już kart w samorządach gmin pozwoli wprowadzić ulgi dla rodzin wielodzietnych z terenu całego województwa podkarpackiego.

Zgodnie z treścią Uchwały Nr XXXVIII/763/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego zapis dotyczący ulg dla będących na utrzymaniu rodziców obejmował osoby, które ukończyły 24 rok życia jednak ze względu na chęć objęcia Programem szerszej grupy osób nieusamodzielnionych a uczących się, wiek został zwiększony do 25 roku życia.

Program Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny w perspektywie pozwoli na przystąpienie do niej innych instytucji i podmiotów, także nie samorządowych np. kin, sieci sklepów, basenów, punktów usługowych (np. gabinety odnowy biologicznej, studia fryzjerskie i kosmetyczne), centrów handlowych, szkół językowych itp., które poprzez swoje usługi przyczynią się do wzbogacenia katalogu ulg i zwolnień adresowanych do rodzin objętych Programem.

Propozycje ulg zaproponowane przez Samorząd Województwa na XXI Podkarpackiej Konferencji Samorządów Terytorialnych organizowanej w dniu 30.09.2013r. przez Podkarpackie Stowarzyszenie Samorządów Terytorialnych nie zostały poparte żadnym wnioskiem ze strony gmin w zakresie partycypacji finansowej. W związku z powyższym oraz w związku z brakiem prawnej możliwości

bezpośredniego przekazywania środków finansowych rodzinom wielodzietnym w ramach Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny przez Samorząd Województwa propozycję ulg określa Załącznika nr 1.

Załącznik nr 1

do Uchwały Nr/2013

Sejmiku Województwa Podkarpackiego

z dnia 2013 roku

w sprawie przyjęcia Wojewódzkiej Karty Dużej Rodziny

L.p	Nazwa Instytucji Kultury	Oferta dla Rodzin wielodzietnych
1.	Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach	Od początku sezonu turystycznego 2014 wprowadzenie 50% zniżki na bilety wstępu
2.	Centrum Kulturalne w Przemyślu	50% zniżki przy zakupie biletów wstępu na organizowane przez CK imprezy kulturalne
3.	Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu	Bezpłatny udział we wszystkich formach wydarzeń kulturalnych i warsztatów
4.	Filharmonia Podkarpacka im. A. Malawskiego w Rzeszowie	Przy cenie biletu ulgowego 20 zł – dla posiadaczy karty 15 zł, Przy cenie biletu ulgowego 30 zł – dla posiadaczy karty 20 zł, Przy cenie biletu ulgowego 40 zł – dla posiadaczy karty 30 zł, Przy cenie biletu ulgowego 50 zł i 60 zł – dla posiadaczy karty 30 zł, Przy cenie biletu ulgowego 70 zł i 80 zł – dla posiadaczy karty 50 zł
5.	Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku	Bilety wstępu czteroosobowej rodziny do skansenu – 40 zł, a w przypadku zniżki rodzinnej koszty biletów stanowią 25% powyższej kwoty. Ponadto wstęp wolny obowiązuje podczas imprez organizowanych przez muzeum oraz w poniedziałki w godzinach 8- 11 wstęp wolny do skansenu
6.	Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej	Ulga 50 % na wszystkie usługi muzeum (bilety wstępu, opłaty przewodnicka i opłaty za warsztaty).
7.	Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu	Zwiedzanie muzeum w cenie biletu rodzinnego plus bilety bezpłatne. Ulga dla rodziny 5 osobowej – jeden bilet bezpłatny, a 4 bilety rodzinne odpłatne, 6 osobowej - 2 bilety bezpłatne, a 4 bilety rodzinne odpłatne itd.
8.	Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu	Wprowadzenie bezpłatnego wstępu do muzeum i jego oddziałów
9.	Muzeum Podkarpackie w Krośnie	Według zasad: Wszystkie wystawy stałe- Rodzina 2+3 i więcej dzieci 22 zł Wystawy czasowe- Rodzina 2+3 i więcej dzieci cena biletu 12 zł .
10.	Muzeum Okręgowe w Rzeszowie	Ulga 50 % na zakup biletów wstępu
11.	Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie	Nieodpłatny udział w ofercie imprezowo-koncertowej WDK-u. Poniedziałkowe projekcje filmowe w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego „KLAPS” - fundowanych będzie pięć dwuosobowych zaproszeń.

**Uchwała Nr
Sejmiku Województwa Podkarpackiego**

z dnia

zmieniająca uchwałę w sprawie wyboru przez Sejmik Województwa Podkarpackiego przedstawicieli do składu Rady Społecznej przy Wojewódzkim Szpitalu im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu.

Działając na podstawie art. 48 ust. 6 pkt. 2 lit. b. ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 217) art. 18 pkt. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.).

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

W uchwale Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 sierpnia 2011 r. w sprawie wyboru przez Sejmik Województwa Podkarpackiego przedstawicieli do składu Rady Społecznej przy Wojewódzkim Szpitalu im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu zmienionej uchwałą Nr XIV/226/11 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 24 października 2011r., Nr XX/347/12 z dnia 26 marca 2012 r., w § 1 pkt 5) otrzymuje brzmienie:

„5).....”

§ 2

Uchwałę przekazuje się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego zmieniającej uchwałę w sprawie wyboru przez Sejmik Województwa Podkarpackiego przedstawicieli do składu Rady Społecznej przy Wojewódzkim Szpitalu im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu.

Pismem z dnia 21 października 2013 r. rezygnację z członkostwa w Radzie Społecznej działającej przy Wojewódzkim Szpitalu im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu złożył Pan Robert Fila przedstawiciel Sejmiku Województwa Podkarpackiego wybrany do składu Rady uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego Nr XII/183/11 z dnia 29 sierpnia 2011 r.

Mając na uwadze zaistniałą sytuację należy dokonać zmian w przedmiotowej uchwale Sejmiku. W miejsce Pana Roberta Fila Sejmik wybiera nowego przedstawiciela do składu ww Rady Społecznej.

**Uchwała Nr
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia**

**w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego
im. Fryderyka Chopina.**

Działając na podstawie art. 42 ust. 4 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 217) i art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596 z późn. zm.)

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwała, co następuje:**

§ 1

W Statucie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina nadanym uchwałą Nr XXVIII/533/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie nadania Statutu Wojewódzkiemu Szpitalowi Specjalistycznemu im. Fryderyka Chopina zmienionym uchwałą Nr XXXV/673/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 24 czerwca 2013 r., Nr XXXVI/687/13 z dnia 16 lipca 2013 r. wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w załączniku nr 1 do Statutu Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina pkt 1. pt.: „Przedsiębiorstwo – Szpital Ogólny” otrzymuje brzmienie:
„1. Przedsiębiorstwo - Szpital Ogólny.
 - 1) Izba Przyjęć;
 - 2) Kliniczny Oddział Ginekologii i Położnictwa ;
 - 3) Kliniczny Oddział Otorynolaryngologii ;
 - 4) Kliniczny Oddział Dermatologii ;
 - 5) Kliniczny Oddział Gastroenterologii i Hepatologii z Pododdziałem Chorób Wewnętrznych;
 - 6) Kliniczny Oddział Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej ;
 - 7) Kliniczny Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii;
 - 8) Kliniczny Oddział Urologii i Urologii Onkologicznej;
 - 9) Kliniczny Oddział Okulistyki ;
 - 10) Kliniczny Oddział Noworodków z Intensywną Opieką Medyczną;
 - 11) Kliniczny Oddział Nefrologii;
 - 12) Stacja Dializ;
 - 13) Kliniczny Oddział Psychiatryczny Ogólny;
 - 14) Kliniczny Oddział Chirurgii Szcękowo-Twarzowej ;
 - 15) Kliniczny Oddział Hematologii;
 - 16) Oddział Neurologii;
 - 17) Oddział Dzienny Psychiatryczny;

- 18) Blok Operacyjny Chirurgii Ogólnej, Onkologicznej i Otorinolaryngologicznej;
- 19) Centralna Pracownia Endoskopowa;
- 20) Podkarpackie Centrum Onkologii;:
 - a) Kliniczny Oddział Onkologii Klinicznej,
 - b) Kliniczny Oddział Radioterapii,
 - c) Oddział Chemioterapii Diennej,
 - d) Kliniczny Oddział Ginekologii Onkologicznej ,
 - e) Kliniczny Zakład Radioterapii,
 - f) Kliniczny Zakład Brachyterapii,
 - g) Kliniczny Zakład Fizyki Medycznej,
 - h) Zakład Prewencji, Profilaktyki i Diagnostyki Nowotworów,
- 21) Apteka Szpitalna;
- 22) Kliniczny Zakład Patomorfologii;
- 23) Kliniczny Zakład Diagnostyki Laboratoryjnej;
- 24) Kliniczny Zakład Radiologii i Diagnostyki Obrazowej;
 - a) Pracownia Tomografii Komputerowej,
 - b) Pracownia Rezonansu Magnetycznego,
- 25) Stanowisko ds. promocji zdrowia;
- 26) Stanowisko ds. zakażeń szpitalnych;
- 27) Główna Dietetyczka.”

- 2) załącznik nr 3 otrzymuje brzmienie określone w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

Uzasadnienie

do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w Statucie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina.

Pismem z dnia 28 października 2013 r. Krzysztof Prokop Zastępca Dyrektora ds. Administracyjno-Ekonomicznych Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina wystąpił z wnioskiem o wprowadzenie zmian w Statucie Szpitala polegających na wprowadzeniu zmian w załączniku nr 1 do Statutu” w części Przedsiębiorstwo - Szpital Ogólny: pkt 11 otrzymuje brzmienie „**Kliniczny Oddział Nefrologii**”, pkt 12 otrzymuje brzmienie „**Stacja Dializ**”, a pozostałe komórki otrzymują właściwą kolejność numeracji.

Szpital realizuje aktualnie umowę z NFZ w zakresie hemodializ w Oddziale Nefrologii i Dializoterapii, w którym znajduje się Stacja Dializ.

Zgodnie z warunkami udzielania świadczeń: warunkiem wymaganym dla realizacji hemodializ jest posiadanie Stacji Dializ, jako oddzielnej komórki oraz wpis w rejestrze: część VIII kodu resortowego: 4132 Stacja Dializ.

Kolejna zmiana polega na dopisaniu w załączniku nr 1 do Statutu” w części Przedsiębiorstwo - Szpital Ogólny **Oddziału Neurologii**.

Utworzenie Oddziału Neurologii:

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. F. Chopina jest wysokospecjalistyczną placówką zajmującą się diagnostyką i leczeniem chorych z chorobami nowotworowymi. Jest on ponadto siedzibą Podkarpackiego Centrum Onkologii, które jest na terenie województwa podkarpackiego wiodącą jednostką onkologiczną. Aktualnie blisko 70% pacjentów diagnozowanych i leczonych w oddziałach Szpitala to chorzy z chorobami onkologicznymi. Liczba ta wykazuje stałą tendencję wzrostową (w porównaniu z rokiem 2011 nastąpił w roku 2012 znaczny wzrost liczby hospitalizowanych: w Oddziale Radioterapii i Brachyterapii o 46%, w Oddziale Ginekologii Onkologicznej o 26%, w Oddziale Onkologii Klinicznej o 12%, w Oddziale Chemioterapii Diennej o 15%, w Poradni Onkologicznej o 21,42%).

W związku z tym konieczne stały się zmiany reorganizacyjne zmierzające do zapewnienia tym chorym kompleksowej opieki dotyczącej nie tylko leczenia choroby podstawowej, ale również szybkiego reagowania w przypadkach powikłań.

Jak wykazało doświadczenie ostatnich 5 lat (od, tyłu bowiem lat-od roku 2008- w Szpitalu nie ma już oddziału neurologicznego) brak stacjonarnej opieki neurologicznej stanowi ogromny problem nie tylko logistyczny, ale przekłada się bezpośrednio na zaburzenie płynności procesu leczniczego chorych onkologicznych. Do ich prawidłowego leczenia nie wystarcza, bowiem jednorazowa, lub nawet kilkukrotna konsultacja neurologiczna, ale konieczna jest stała dostępność opieki neurologicznej. Duża, bowiem grupę chorych stanowią osoby z nowotworami ośrodkowego układu nerwowego (guzami mózgu i rdzenia kręgowego), a ponadto chorzy leczeni z przyczyn innych nowotworów mają częstokroć powikłania neurologiczne (udary niedokrwienne i krwotoczne mózgu, obrzęk mózgu). Stąd inicjatywa Dyrekcji zmierzająca do utworzenia na terenie Szpitala oddziału neurologii. Oddział Neurologii posiadał będzie 20 łóżek z możliwością leczenia pacjentów na wartość ok. 4 mln zł rocznie. Przeprowadzona analiza zachorowalności na schorzenia neurologiczne oraz stan łóżek neurologicznych w Rzeszowie również wskazują na potrzebę zwiększenia dostępności do tych świadczeń.

Szpital podejmie niezbędne działania o uzyskanie w Narodowym Funduszu Zdrowia kontraktu umożliwiającego rozpoczęcie udzielania świadczeń w ramach stacjonarnego oddziału neurologicznego.

Planowany do utworzenia oddział ma być kontynuacją pierwszego Oddziału Neurologicznego w Rzeszowie, który od lat pięćdziesiątych sprawował opiekę neurologiczną w mieście Szpitalu. Obecnie w wyniku prowadzonego remontu pomieszczeń, który ma służyć wygodzie pacjentów oraz poprawie, jakości usług medycznych z zakresu neurologii a także przystosowaniu go do standardów opieki szpitalnej oddział będzie liczył 23 łóżka w tym 4 stanowiska intensywnego nadzoru neurologicznego.

Oddział będzie dysponował czterema salami dwuosobowymi z pełnym węzłem sanitarnym przeznaczonymi do opieki nad pacjentami mniej sprawnymi oraz trzema salami trzyłóżkowymi z bliskim dostępem do urządzeń sanitarnych. Przeprowadzone zmiany w zakresie funkcjonowania i wyposażenia pomieszczeń mają zapewnić opiekę medyczną na najwyższym poziomie oraz prowadzenie pełno profilowego oddziału w zakresie chorób układu nerwowego. Do oddziału przyjmowani będą pacjenci (m.in. z innych oddziałów WSS), z podejrzeniem chorób układu nerwowego, którzy będą wymagali pilnej diagnostyki i leczenia. Oddział, dzięki swojemu wyposażeniu oraz 24-godzinnemu dostępowi do badań neuroobrazowych (rezonans magnetyczny, tomograf komputerowy znajdujące się na terenie szpitala) będzie przystosowany do diagnostyki i leczenia wszystkich schorzeń układu nerwowego, a dzięki posiadanym czterem stanowiskom intensywnego nadzoru medycznego także do prowadzenia opieki nad neurologicznymi stanami zagrożenia życia (m.in. udary naczyniowe mózgu, polineuropatia Guillain Barre, stany padaczkowe, przelomy miasteniczne). Oddział Neurologiczny oprócz świadczeń w stanach zagrożenia życia będzie także udzielał świadczeń w trybie nagłym całodobowo przez 7 dni w tygodniu i nie będzie ograniczał przyjęć do poszczególnych dni zwanych „ostrym dyżurem”. (Zgodnie ze stanowiskiem Prezesa NFZ i Rzecznikiem Praw Pacjenta ograniczanie przyjęć do poszczególnych dni zwanych ostrym dyżurem jest traktowane, jako nieprawidłowość w realizacji umowy, która może skutkować wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z tej umowy, do jej rozwiązania włącznie).

Ze względu na znajdujące się w strukturach Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego: Podkarpackie Centrum Onkologii, liczne oddziały zabiegowe w tym: otorynolaryngologia, chirurgia ogólna i onkologiczna, ginekologia i położnictwo, chirurgia szczękowo- twarzowa, okulistyka, oddział hematologii, pododdział chorób wewnętrznych z salą intensywnego nadzoru, z dużą specyfiką pacjentów leczonych w tych jednostkach, Oddział Neurologii będzie ściśle współpracował z w/w oddziałami. Współpraca będzie obejmowała także diagnostykę i leczenia pacjentów oddziałów onkologicznych i oddziału psychiatrii, co wynika z faktu bardzo częstego współwystępowania zaburzeń układu nerwowego u pacjentów onkologicznych i psychiatrycznych (guzy mózgu i rdzenia kręgowego pierwotne i przerzutowe, zaburzenia psychiczne w przebiegu chorób układu nerwowego, encefalopatia nadciśnieniowa). Dzięki powołaniu nowego Oddziału Neurologicznego w WSS istnieje szansa powstania **jednego z dwóch ośrodków onkologiczno - neurologicznych** oraz jedyne na terenie województwa podkarpackiego ośrodka zajmującego się pełną diagnostyką **psychiatryczno-neurologiczną** pacjentów. Biorąc pod uwagę liczbę wykonywanych obecnie konsultacji neurologicznych na terenie całego szpitala (ponad 1000 rocznie) oraz potrzebę konsultowania w trybie pilnym pacjentów Izby Przyjęć, istnienie Oddziału Neurologicznego w ramach struktur organizacyjnych WSS jest praktycznie

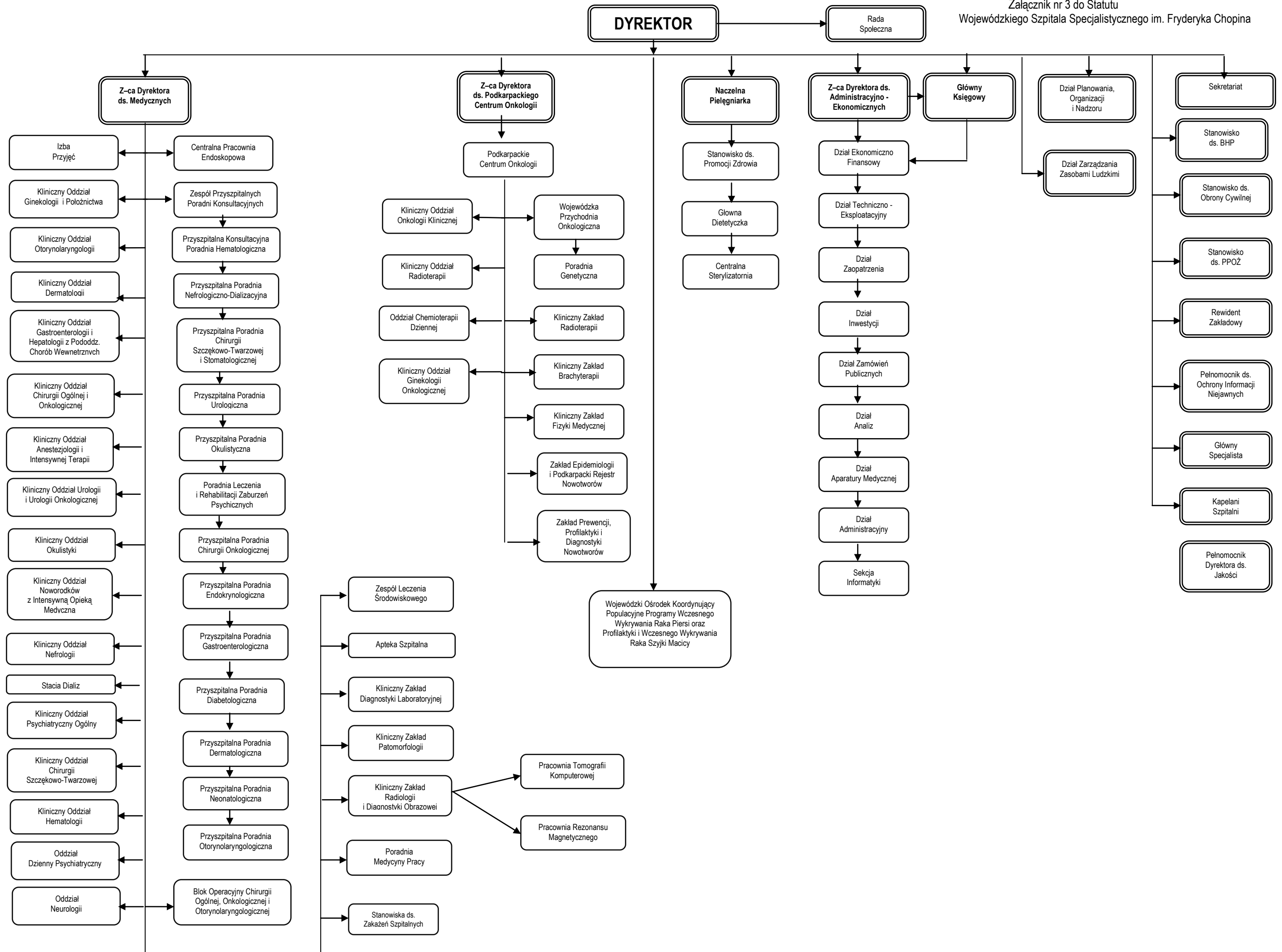
warunkiem koniecznym do sprawowania prawidłowej i pełno profilowej opieki nad pacjentami leczonymi w WSS. Istnienie dodatkowych 23 łóżek neurologicznych w szpitalu w centrum miasta, będzie dużym odciążeniem dla pozostałych dwóch oddziałów neurologicznych w Rzeszowie, w zakresie możliwości pełnej diagnostyki i leczenia wszystkich jednostek chorobowych z zakresu neurologii. Wg danych z NFZ, dotyczących kolejek oczekujących na świadczenia w oddziałach neurologicznych średni czas oczekiwania w Rzeszowie - Oddział Neurologii Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 wynosi 63 dni tj. ponad 2 miesiące, a w Rudnej Małej - Oddział Neurologii Szpitala im. Św. Rodziny średni czas oczekiwania wynosi 25 dni. Zwiększy to także dostępność do diagnostyki neurologicznej dla mieszkańców Rzeszowa (obecnie okres oczekiwania na wykonanie badań neuroobrazowych na terenie Rzeszowa wynosi około 3 miesiące). Specyfika chorób układu nerwowego oraz fakt starzejącego się społeczeństwa przemawia za koniecznością powstania pełno profilowego oddziału neurologicznego na terenie miasta Rzeszowa.

Utworzenie Oddziału Neurologii pozytywnie zaopiniowała Rada Społeczna uchwałą Nr 33/IX/13 z dnia 20 maja 2013 r..

Mając na uwadze powyższe podjęcie przedmiotowej uchwały Sejmiku jest w pełni uzasadnione.

Schemat organizacyjny Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina

Załącznik nr 3 do Statutu
Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina

**Uchwała Rady Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego
im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie
z dnia 20 maja 2013 roku
nr 104/X/13**

w sprawie rozszerzenia działalności Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego
im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie

Działając na podstawie art. 48 ust. 2 pkt. 1 lit. b) Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej (Dz. U. z 2011 roku Nr 112 poz. 654 z późn.zm.) oraz § 8 ust.1 Regulaminu Rady Społecznej w związku z wnioskiem skierowanym przez Dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie,

Rada Społeczna

uchwała, co następuje.

§1.

Rada Społeczna pozytywnie opiniuje rozszerzenie działalności Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Fryderyka Chopina w Rzeszowie o:

- Oddział Neurologii

Uzasadnienie do Uchwały stanowi Załącznik Nr 1.

§ 2.

Uchwała podlega przekazaniu Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący
Rady Społecznej
Tomasz Ciechanowski

Uzasadnienie

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. F. Chopina jest wysokospecjalistyczną placówką zajmującą się diagnostyką i leczeniem chorych z chorobami nowotworowymi. Jest on ponadto siedzibą Podkarpackiego Centrum Onkologii, które jest na terenie województwa podkarpackiego wiodącą jednostką onkologiczną. Aktualnie blisko 70% pacjentów diagnozowanych i leczonych w oddziałach naszego Szpitala to chorzy z chorobami onkologicznymi. Liczba ta wykazuje stałą tendencję wzrostową (w porównaniu z rokiem 2011 nastąpił w roku 2012 znaczny wzrost liczby hospitalizowanych : w Oddziale Radioterapii i Brachyterapii o 46%, w Oddziale Ginekologii Onkologicznej o 26%, w Oddziale Onkologii Klinicznej o 12%, w Oddziale Chemioterapii Dzielnej o 15%, w Poradni Onkologicznej o 21,42%).

W związku z tym konieczne stały się zmiany reorganizacyjne zmierzające do zapewnienia tym chorym kompleksowej opieki dotyczącej nie tylko leczenia choroby podstawowej, ale również szybkiego reagowania w przypadkach powikłań.

Jak wykazało doświadczenie ostatnich 5 lat (od tyłu bowiem lat-od roku 2008- w naszym Szpitalu nie ma już oddziału neurologicznego) brak stacjonarnej opieki neurologicznej stanowi ogromny problem nie tylko logistyczny, ale przekłada się bezpośrednio na zaburzenie płynności procesu leczniczego chorych onkologicznych. Do ich prawidłowego leczenia nie wystarcza bowiem jednorazowa, lub nawet kilkakrotna konsultacja neurologiczna, ale konieczna jest stała dostępność opieki neurologicznej. Dużą bowiem grupę chorych stanowią osoby z nowotworami ośrodkowego układu nerwowego (guzami mózgu i rdzenia kręgowego), a ponadto chorzy leczeni z przyczyn innych nowotworów mają częstokroć powikłania neurologiczne (udary niedokrwienne i krwotoczne mózgu, obrzęk mózgu). Stąd inicjatywa Dyrekcji zmierzająca do utworzenia na terenie Szpitala oddziału neurologii.

Oddział Neurologii posiadałby 20 łóżek z możliwością leczenia pacjentów na wartość ok. 4 mln zł rocznie. Przeprowadzona analiza zachorowalności na schorzenia neurologiczne oraz stan łóżek neurologicznych w Rzeszowie również wskazują na potrzebę zwiększenia dostępności do tych świadczeń.

Szpital podejmie niezbędne działania o uzyskanie w Narodowym Funduszu Zdrowia kontraktu umożliwiającego rozpoczęcie udzielania świadczeń w ramach stacjonarnego oddziału neurologicznego.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Społecznej
Krzysztof Cichożowski

**Uchwała Nr / /
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
w Rzeszowie
z dnia2013 r.**

**w sprawie Programu Współpracy Województwa Podkarpackiego
z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi
działalność pożytku publicznego na rok 2014.**

Na podstawie art. 18 pkt. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013r. poz. 596 z późn. zm.) oraz art. 5a ust.1 i ust. 4 ustawy dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2010 roku, Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§1

Uchwala się **Program Współpracy Województwa Podkarpackiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014**, stanowiący załącznik do niniejszej Uchwały.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

Uzasadnienie

Samorząd Województwa Podkarpackiego współpracuje z organizacjami pozarządowymi na podstawie "Programu Współpracy Województwa Podkarpackiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego", który określa cele, zasady, formy, oraz obszary wzajemnej współpracy. Celem głównym Programu jest zwiększenie udziału podmiotów Programu w realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020.

Program współpracy uchwalany jest przez Samorząd Województwa każdego roku, zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu.

Współpraca ma charakter finansowy i niefinansowy.

Finansowy polega na wspieraniu oraz zleceniu realizacji zadań publicznych w formie powierzenia do realizacji zadań trzeciemu sektorów.

Kontynuowane są też sprawdzone formy niefinansowe współpracy, m.in.: spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych, wydawanie rekomendacji dla organizacji współpracujących z samorządem, wynajem sal, obejmowanie przez Marszałka Województwa honorowym patronatem inicjatyw podejmowanych przez organizacje, konsultowania aktów prawa miejscowego podejmowanych w sferze działalności pożytku publicznego, zawieranie umów partnerskich pomiędzy Województwem a podmiotami Programu o wspólnej realizacji zadań.

Projekt programu zostaje opracowany przez poszczególne departamenty merytoryczne Urzędu oraz ROPS, następnie poddany konsultacjom społecznym. W 2013 roku w okresie trwania konsultacji społecznych tj. od dnia 28 sierpnia 2013 r. do dnia 15 września 2013 r. wpłynęło od organizacji społecznych 12 wniosków, w tym 2 nie spełniały kwestii formalnych. Po wprowadzonych zmianach z przeprowadzonych konsultacji projekt programu zostaje ponownie sprawdzony pod względem merytorycznym w poszczególnych departamentach Urzędu i ROPS.

Środki finansowe, które są określone w programie są to planowane kwoty na jego realizację. Ostateczne kwoty wydatkowania są określane w przyjętym budżecie województwa.

Załącznik
do Uchwały Nr
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia..... 2013 r.

PROJEKT

**PROGRAM WSPÓLPRACY WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI I INNYMI PODMIOTAMI
PROWADZĄCYMI DZIAŁALNOŚĆ POŻYTKU PUBLICZNEGO NA ROK 2014**

Rzeszów, 2013

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ I

Postanowienia ogólne str. 4

ROZDZIAŁ II

Cel główny i cele szczegółowe programu str. 5

ROZDZIAŁ III

Zasady współpracy str. 6

ROZDZIAŁ IV

Zakres przedmiotowy współpracy str. 7

ROZDZIAŁ V

Formy współpracy str. 8

ROZDZIAŁ VI

Priorytetowe zadania publiczne str. 10

ROZDZIAŁ VII

Okres realizacja programu str. 16

ROZDZIAŁ VIII

Sposób realizacji programu str. 16

ROZDZIAŁ IX

Źródła finansowania oraz wysokość środków przeznaczonych na realizację programu str. 17

ROZDZIAŁ X

Sposób oceny realizacji programu str. 17

ROZDZIAŁ XI

Informacje o sposobie tworzenia programu str. 18

ROZDZIAŁ XII

Udział organizacji pozarządowych w działaniach programowych samorządu str. 19

ROZDZIAŁ XIII

Tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych str. 20

Rozdział I POSTANOWIENIA OGÓLNE

§ 1 Podstawy prawne programu

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn.zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie wzoru oferty i ramowego wzoru umowy dotyczących realizacji zadania publicznego oraz wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania (Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 25).

§ 2 Definicje

Ilekcroć w Programie jest mowa o:

- 1) ustawie - należy przez to rozumieć ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz.1536 z późn. zm);
- 2) Województwie – należy przez to rozumieć Województwo Podkarpackie;
- 3) Samorządzie Województwa – należy przez to rozumieć Samorząd Województwa Podkarpackiego;
- 4) Zarządzie – należy przez to rozumieć Zarząd Województwa Podkarpackiego;
- 5) Urzędzie – należy przez to rozumieć Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie;
- 6) departamencie koordynującym – należy przez to rozumieć department Urzędu lub komórkę organizacyjną wchodzącą w skład Urzędu, który realizuje zadania we współpracy z podmiotami Programu;
- 7) podmiocie Programu – należy przez to rozumieć organizacje pozarządowe oraz podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy;
- 8) działalności pożytku publicznego - należy przez to rozumieć działalność społecznie użyteczną, prowadzoną przez podmioty Programu w sferze zadań publicznych określonych w ustawie;
- 9) zadaniu publicznym - należy przez to rozumieć zadania określone w art. 4 ustawy;
- 10) Programie - należy przez to rozumieć „Program Współpracy Województwa

Podkarpackiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014”;

11) dotacji - należy przez to rozumieć dotację w rozumieniu art. 221 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 roku, poz. 885, z późn. zm.);

12) konkursie ofert – należy przez to rozumieć otwarty konkurs ofert, o którym mowa w art. 11ust. 2 ustawy;

13) sołectkiej strategii rozwoju wsi – należy przez to rozumieć dokumenty powstałe w ramach Podkarpackiego Programu Odnowy Wsi na lata 2011-2016 przyjętego Uchwałą Nr 96/2207/11 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 29 listopada 2011 roku.

Rozdział II

CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU

§ 3

Celem głównym Programu jest zwiększenie udziału podmiotów Programu w realizacji zadań Samorządu Województwa w sferze zadań publicznych, w szczególności w zakresie współpracy dotyczącej programowania oraz realizacji podstawowych dokumentów programowych Województwa. Celem programu jest również wspieranie działań zmierzających do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywne włączenie organizacji pozarządowych w definiowanie problemów społecznych, co umożliwi pełniejsze poznanie potrzeb mieszkańców Województwa.

§ 4

Celami szczegółowymi Programu są:

- 1) zwiększenie udziału podmiotów Programu w realizacji zadań publicznych, służące lepszemu zaspokajaniu potrzeb społecznych i poprawie życia mieszkańców;
- 2) wzmocnienie potencjału ludzkiego, organizacyjnego, wizerunkowego i kooperacyjnego sektora pozarządowego na Podkarpaciu, służące lepszej realizacji zadań publicznych i rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego;
- 3) rozwój instytucji i instrumentów dialogu obywatelskiego (rad pożytku publicznego, konsultacji aktów normatywnych) służące zwiększeniu wpływu podmiotów Programu na sprawy publiczne w regionie;

4) rozwój współpracy pomiędzy administracją samorządową wszystkich szczebli na Podkarpaciu, a sektorem pozarządowym, służący efektywniejszej realizacji polityki rozwoju Województwa.

Rozdział III ZASADY WSPÓŁPRACY

§ 5

Zasady współpracy z podmiotami Programu, obowiązujące przy jego realizacji, którą koordynuje Samorząd Województwa:

1) zasada pomocniczości - zgodnie z którą Samorząd Województwa uznaje prawo do samodzielnego definiowania i rozwiązywania problemów, w tym należących także do sfery zadań publicznych i w takim zakresie współpracuje z podmiotami Programu, a także wspiera ich działalność i umożliwia realizację zadań publicznych na zasadach i w formie określonych przez ustawę;

2) zasada suwerenności stron - zgodnie z którą Samorząd Województwa respektuje odrębność i suwerenność zorganizowanych wspólnot obywateli, uznaje ich prawo do samodzielnego definiowania i rozwiązywania problemów, w tym należących także do sfery zadań publicznych;

3) zasada partnerstwa - co oznacza, że podmioty Programu, na zasadach i w formie określonej w ustawie oraz zgodnie z trybem wynikającym z odrębnych przepisów, uczestniczą w identyfikowaniu i definiowaniu problemów społecznych, wypracowywaniu sposobów ich rozwiązywania oraz wykonywaniu zadań publicznych;

4) zasada efektywności - polega na wspólnym dążeniu do osiągnięcia możliwie najlepszych efektów w realizacji zadań publicznych;

5) zasada uczciwej konkurencji - umożliwienie konkurencji pomiędzy podmiotami Programu, a jednostkami publicznymi, które mogą występować o dotacje na równych prawach;

6) zasada jawności - zgodnie z którą organy Województwa udostępniają podmiotom Programu informacje o zamiarach i celach realizowanych zadań publicznych, w których możliwa jest współpraca z tymi podmiotami oraz o kosztach realizacji zadań publicznych już prowadzonych przez jednostki podległe lub nadzorowane przez organy Województwa wraz z informacją o sposobie obliczania tych kosztów, tak aby możliwe było ich porównanie

z kosztami realizacji analogicznych zadań przez inne instytucje i osoby;

7) zasada legalności – w myśl której wszelkie działania organów Województwa oraz podmiotów Programu odbywają się w granicach i na podstawie przepisów prawa.

Rozdział IV ZAKRES PRZEDMIOTOWY WSPÓLPRACY

§ 6

Współpraca z podmiotami Programu dotyczy zadań o charakterze regionalnym, określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z zakresu:

- 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz dzieci i młodzieży;
- 2) podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- 3) działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 4) ochrony i promocji zdrowia, w tym wspieranie organizacji zrzeszających pacjentów oraz organizacji działających na ich rzecz;
- 5) działania na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 6) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, wsparcie i aktywizacja osób po 50 roku życia;
- 7) upowszechniania i ochrony praw kobiet oraz działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- 8) działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- 9) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, w tym wzmacnianie pozycji liderów i moderatorów lokalnych społeczności;
- 10) nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- 11) krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży;
- 12) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- 13) upowszechniania kultury fizycznej i sportu;
- 14) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;

- 15) porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- 16) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- 17) upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
- 18) działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społecznościami;
- 19) promocji i organizacji wolontariatu;
- 20) przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- 21) działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych;
- 22) działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- 23) działalność wspomagająca rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechniania i wdrażania nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
- 24) turystyki i krajoznawstwa;
- 25) działalność wspomagająca organizacje III-go sektora realizujące zadania ujęte w sołeckich strategiach odnowy wsi na terenie Województwa Podkarpackiego;
- 26) rozwoju potencjału podmiotów Programu przez podniesienie jakości III sektora ze szczególnym uwzględnieniem pisania i rozliczania projektów, działalności wspomagającej technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo podmioty Programu, w zakresie określonym w pkt. 1-25.

Rozdział V
FORMY WSPÓŁPRACY
§ 7

1. Współpraca Samorządu Województwa z podmiotami Programu odbywać się będzie w formach finansowych i niefinansowych.
2. Formy finansowe, to:
 - 1) zlecenie podmiotom Programu realizacji zadań publicznych w trybie konkursu ofert na zasadach określonych w ustawie;
 - 2) zlecenie zadań w trybie pozakonkursowym na podstawie art. 19 a ustawy do wartości 20% dotacji planowanych w roku budżetowym 2014, na realizację zadań publicznych przez podmioty Programu;
 - 3) realizacja inicjatyw lokalnych na zasadach określonych w ustawie;

- 4) realizacja projektów na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009, Nr 84, poz. 712 z późn. zm.);
- 5) współorganizacja projektów i przedsięwzięć o charakterze regionalnym, służących realizacji celów wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020;
- 6) współorganizacja konferencji, szkoleń, warsztatów, kampanii informacyjnych i promocyjnych.

3. Formy niefinansowe, to:

- 1) konsultacja projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej podmiotów Programu;
- 2) udzielanie w miarę możliwości przez Samorząd Województwa wsparcia pozafinansowego dla podmiotów Programu w postaci: oddelegowania pracowników, użyczenia sprzętu, bezpłatnego udostępniania sal Urzędu;
- 3) tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i konsultacyjnym;
- 4) obejmowanie honorowym patronatem Marszałka Województwa Podkarpackiego lub Przewodniczącego Sejmiku Województwa Podkarpackiego przedsięwzięć realizowanych przez podmioty Programu;
- 5) udzielanie rekomendacji podmiotom Programu i ich przedsięwzięciom;
- 6) wspieranie podkarpackich organizacji pożytku publicznego w pozyskiwaniu środków z odpisu 1% podatku;
- 7) zawieranie umów partnerskich pomiędzy Województwem a podmiotami Programu o wspólnej realizacji zadań;
- 8) promocja wolontariatu poprzez zamieszczanie na wniosek podmiotów Programu na stronie internetowej Urzędu informacji o inicjatywach i działaniach organizacji pozarządowych z udziałem wolontariuszy oraz prezentowanie sylwetek i osobowości wolontariuszy działających na Podkarpaciu jako dobrych przykładów;
- 9) pomoc w poszukiwaniu partnerów do projektów regionalnych, ponadlokalnych oraz międzynarodowych w szczególności partnerów pochodzących z regionów, z którymi Województwo Podkarpackie posiada podpisane umowy o współpracy.

Rozdział VI
PRIORYTETOWE ZADANIA PUBLICZNE

§ 8

Do priorytetowych zadań Samorządu Województwa należą:

1) pomoc społeczna:

- a) tworzenie warunków do rozwoju różnych zainteresowań dzieci i młodzieży poprzez realizację i upowszechnianie opracowanych programów,
- b) wspieranie wychowanków zastępczych środowisk rodzinnych i placówek opiekuńczych w zakresie rozwiązywania problemów, budowania tożsamości, akceptacji sytuacji rodzinnej oraz wspieranie przy wchodzeniu w samodzielne dorosłe życie (usamodzielnienie),
- c) inicjowanie i wspieranie działań podejmowanych na rzecz aktywizacji osób starszych we wszystkich zakresach,
- d) wspieranie programów i inicjatyw z zakresu poprawy warunków socjalno – bytowych, łagodzenie skutków ubóstwa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wspieranie działań i programów mających na celu łagodzenie skutków ubóstwa, pomoc rodzinom i osobom znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

2) profilaktyka uzależnień od alkoholu:

- a) prowadzenie działań profilaktycznych prowadzących do zmniejszenia szkód zdrowotnych i rozwojowych występujących u młodych i dorosłych spowodowanych picciem alkoholu,
- b) prowadzenie działań profilaktycznych prowadzących do zmniejszenia uszkodzenia zdrowia związanego z uzależnieniem od alkoholu,
- c) prowadzenie działań profilaktycznych prowadzących do zmniejszenia szkód zdrowotnych, psychospołecznych i rozwojowych osób dorosłych i dzieci żyjących w rodzinach z problemem alkoholowym,
- d) prowadzenie działań profilaktycznych prowadzących do zmniejszenia przestępstw i wykroczeń spowodowanych przez osoby nietrzeźwe.

3) przeciwdziałanie przemocy w rodzinie:

- a) inspirowanie i promowanie nowych oraz dobrze funkcjonujących już istniejących rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz opracowywanie programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie i ramowych programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- b) wspieranie inicjatyw oraz lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej, w tym w rozwoju infrastruktury pomocy instytucjonalnej.

4) profilaktyka uzależnień od narkotyków i innych środków psychoaktywnych:

- a) wspieranie rozwoju programów profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej,
- b) podniesienie wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych i możliwości zapobiegania zjawisku narkomanii,
- c) podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w działalność profilaktyczną,
- d) poprawa jakości życia, zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej, zwiększenie dostępności programów ograniczenia szkód zdrowotnych oraz zmniejszenie marginalizacji społecznej wśród osób używających narkotyków oraz osób uzależnionych,
- e) wspieranie rozwoju zawodowego pracowników zatrudnionych w placówkach prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od narkotyków i innych grup zawodowych mających styczność z osobami uzależnionymi od narkotyków np.: policjantów, pracowników służb społecznych, kuratorów, lekarzy, nauczycieli.

5) wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu:

- a) stwarzanie warunków do podnoszenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych oraz pobudzania aktywności zawodowej poprzez tworzenie klimatu do wzrostu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, wspieranie działań szkoleniowych, pomoc w tworzeniu grup wsparcia dla pozostających bez pracy,
- b) wzrost efektywności wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji leczniczej poprzez poprawę dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji leczniczej, doposażenie w sprzęt rehabilitacyjny obiektów służących rehabilitacji, wspieranie wczesnej diagnostyki i rehabilitacji, szkolenia dla rodziców dzieci niepełnosprawnych dotyczące poruszania się w obszarze usług medycznych, popularyzacja znaczenia istoty wczesnej interwencji i jej wpływu na proces rehabilitacji oraz pomoc w organizacji i wyposażeniu w sprzęt wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego.

6) w zakresie twórczości artystycznej, w tym amatorskiej:

- a) organizacjach ponadlokalnych – międzynarodowych, krajowych, wojewódzkich i regionalnych przedsięwzięć artystycznych m.in. festiwalu, konkursów, przeglądów, spotkań, plenerów, wystaw,
- b) uczestnictwo w festiwalach, konkursach, przeglądach, spotkaniach, plenerach, wystawach, tournée artystycznych.

7) w zakresie wydawnictw:

a) wydawanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków i opracowań naukowo-badawczych, dotyczących historii i dziedzictwa kulturowego regionu.

8) w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

a) organizowanie przedsięwzięć służących promocji autentycznego wielokulturowego bogactwa narodowego w Województwie z uwzględnieniem mniejszości narodowych,

b) opracowywanie dokumentacji dotyczącej tradycji, zwyczajów i twórczości ludowej, kultury narodowej, zanikających zawodów.

9) w zakresie promocji działań kulturalnych:

a) popularyzacja dokonań regionalnych twórców i artystów oraz ich twórczości w przedsięwzięciach odbywających się w regionie, kraju i poza jego granicami,

b) promocja dokonań dzieci i młodzieży.

10) w zakresie edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży:

a) interdyscyplinarne projekty edukacyjne z dziedziny sztuki i szeroko pojętego dziedzictwa kultury, w tym prowadzenie edukacji w zakresie znajomości sztuki, wybitnych osiągnięć kultury, tj. zajęcia, warsztaty artystyczne i twórcze, seminaria, konferencje, szkolenia, kursy mistrzowskie.

11) w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

a) prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

12) w zakresie nauki, edukacji, oświaty i wychowania:

a) realizacji ponadlokalnych - regionalnych, wojewódzkich, krajowych międzynarodowych przedsięwzięć naukowych, edukacyjnych, oświatowych: konkursów, olimpiad, turniejów, konferencji, sympozjów naukowych, szkoleń, kursów (w tym fundowanie nagród),

b) uczestnictwo w konkursach, olimpiadach, turniejach, seminariach, konferencjach, kursach - indywidualnych i grupowych,

c) współpracy w realizacji projektów badawczych,

d) wydawanie publikacji o tematyce naukowej i edukacyjnej w tym monografii,

e) wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży poprzez realizację innowacyjnych programów w placówkach wsparcia dziennego ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin o niskich dochodach, z problemami wychowawczymi, wykazujących problemy w nauce, zagrożonych przerwaniem realizacji obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki oraz ukończeniem edukacji na niższym poziomie kształcenia,

f) przeciwdziałanie bezrobociu poprzez edukacyjne formy wsparcia,

- g) tworzenie projektów edukacyjnych, w tym związanych z edukacją kulturalną,
- h) organizowanie i rozpowszechnianie form doskonalenia zawodowego,
- i) inicjowanie form pomocy dla młodzieży szkół wyższych w zakresie edukacji,
- j) konieczność propagowania wiedzy na temat edukacji w zakresie języka polskiego oraz promowanie form edukacji wśród młodzieży województwa podkarpackiego,
- k) zachęcanie do innowacyjnych metod pracy z młodzieżą oraz do poszukiwań ciekawych form pracy w zakresie edukacji,
- l) wspieranie działalności Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

13) zadania z zakresu rozwoju turystyki:

- a) tworzenie nowych atrakcji i produktów turystycznych w regionie oraz modernizacja już istniejących,
- b) realizacja ponadlokalnych – regionalnych, wojewódzkich krajowych, międzynarodowych przedsięwzięć promujących turystykę regionu,
- c) działania z zakresu podnoszenia jakości usług turystycznych,
- d) opracowanie ekspertyz, analiz, badań z zakresu turystyki.

14) w zakresie promocji regionu:

- a) wspieranie przedsięwzięć zgodnych z założeniami Strategii kreacji i promocji marki województwa podkarpackiego z planem wdrożenia strategii w latach 2010 – 2015
- b) promowanie lokalnych partnerstw na rzecz promocji regionu,

15) w zakresie kultury fizycznej:

- a) rozwój amatorskiego sportu kwalifikowanego:
 - wspieranie systemu współzawodnictwa sportowego i szkolenia uzdolnionej sportowo młodzieży, prowadzonego w ramach programów Ministerstwa Sportu, w tym współzawodnictwo szkolne i akademickie,
 - wspieranie zadań realizowanych przez okręgowe związki sportowe, w tym obsługi finansowo-księgowej i administracyjnej,
 - wspieranie innowacyjnych – autorskich, lokalnych i wojewódzkich programów służących rozwojowi sportu dzieci i młodzieży,
- b) upowszechnianie sportu i rekreacji ruchowej:
 - wspieranie organizacji masowych i powszechnych imprez sportowych
 - wspieranie organizacji imprez sportowych w środowisku niepełnosprawnych.

16) w zakresie rolnictwa i ochrony środowiska:

- a) promocja nowych technologii i rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii i budownictwa pasywnego,
 - b) organizowanie lub uczestnictwo w konkursach, szkoleniach, festiwalach, warsztatach, konferencjach i imprezach promujących rolnictwo i produkty ekologiczne z terenu Podkarpacia,
 - c) organizowanie lub uczestnictwo w konkursach, szkoleniach, festiwalach, warsztatach, konferencjach i imprezach promujących produkty tradycyjne i regionalne z terenu Podkarpacia,
 - d) promocja i wspieranie działań mających na celu zróżnicowanie źródeł dochodu mieszkańców wsi i obszarów wiejskich w oparciu o lokalne zasoby,
 - e) akcje szkolne wynikające z realizacji celów edukacyjnych zawartych w programach ochrony powietrza,
 - f) wspieranie inicjatyw mających na celu utrzymanie bioróżnorodności terenów cennych przyrodniczo w oparciu o ekstensywną gospodarkę zwierzęcą,
 - g) wspieranie działań wynikających z sołeckich strategii rozwoju spójnych z Podkarpackim Programem Odnowy Wsi na lata 2011-2016.
- 17) w zakresie rozwoju regionalnego:
- a) promocja Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 oraz efektów jej realizacji,
 - b) promocja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz efektów jego realizacji,
 - c) promocja i współpraca w procesie wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3),
 - d) promocja innych dokumentów kierunkowych o charakterze strategicznym,
 - e) konsultacje dokumentów programowych, mających wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, przygotowywanych na poziomie regionu,
- 18) w zakresie funduszy Unii Europejskiej:
- a) prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących możliwości uzyskania dofinansowania z funduszy Unii Europejskiej, w szczególności z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 oraz 2014-2020,

- b) promocja efektów wykorzystania Funduszy Europejskich w województwie podkarpackim,
 - c) promocja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 oraz 2014-2020, a także efektów jego realizacji,
 - d) koordynacja działań prowadzonych w ramach Regionalnej Sieci Partnerów Lokalnych,
 - e) uczestnictwo przedstawicieli podmiotów Programu z terenu Województwa w pracach Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 i 2014 - 2020.
- 19) w zakresie podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej:
- a) wspieranie realizacji ponadlokalnych, regionalnych, wojewódzkich przedsięwzięć patriotyczno- rocznicowych, edukacyjnych i oświatowych w celu upamiętnienia walk o niepodległość Polski oraz uczczenia pamięci ofiar wojny i okresu powojennego,
 - b) wspieranie inicjatyw w zakresie kultywowania dziedzictwa tradycji oręża polskiego.
- 20) w zakresie działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych:
- a) w zakresie integracji środowisk kombatanckich oraz organizacji pozarządowych działających na ich rzecz w ramach Podkarpackiej Rady ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz koordynacja tych działań,
 - b) wspieranie inicjatyw oraz pomoc w organizacji imprez rekreacyjnych na rzecz społeczności kombatanckiej.
- 21) w zakresie ochrony i promocji zdrowia :
- a) wspieranie różnorodnych form edukacji młodzieży szkół ponadpodstawowych i osób dorosłych w zakresie przeciwdziałania chorobom nowotworowym, chorobom układu krążenia, chorobom zakaźnym, chorobom psychicznym dzieci i dorosłych oraz ratownictwa medycznego,
 - b) wspieranie integracji osób z chorobami nowotworowymi, psychicznymi i innymi problemami zdrowotnymi,
 - c) wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie idei transplantologii,
 - d) wspieranie kampanii społecznych w profilaktyce chorób nowotworowych, chorób układu krążenia, chorób zakaźnych, gruźlicy, chorób psychicznych i krwiodawstwa,
 - e) wspieranie organizacji i instytucji w realizacji programów zdrowotnych,
 - f) opracowywanie strategii i działań na rzecz zmniejszenia umieralności z powodu chorób układu krążenia, chorób nowotworowych oraz urazów i wypadków,

g) wspieranie organizacji i instytucji w zakresie promocji zdrowia.

22) wspieranie działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w tym wspieranie twórczości kulturalnej mniejszości narodowych ze szczególnym uwzględnieniem twórczości dzieci i młodzieży, wspieranie przedsięwzięć, festiwali i koncertów przedstawiających dorobek mieszkańców regionu – członków mniejszości narodowych; wspieranie działań na rzecz zachowania i kultywowania języka ojczystego przez członków mniejszości narodowych ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

23) w zakresie działań wspomagających rozwój demokracji, rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, a także promocji i organizacji wolontariatu oraz promocji aktywności organizacji pozarządowych:

a) integracja społeczności lokalnych,

b) integracja organizacji pozarządowych oraz wolontariuszy,

c) promocja i wspieranie działalności organizacji pozarządowych i wolontariatu,

d) prowadzenie kampanii na rzecz organizacji pożytku publicznego w pozyskiwaniu środków z odpisu 1% podatku

Rozdział VII OKRES REALIZACJI PROGRAMU

§ 9

Program będzie realizowany od dnia 1 stycznia 2014 roku do dnia 31 grudnia 2014 roku.

Rozdział VIII SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU

§ 10

1. Podmiotami uczestniczącymi w realizacji Programu są:

1) Sejmik Województwa Podkarpackiego, który uchwala Program współpracy Samorządu Województwa z podmiotami Programu;

2) Zarząd Województwa Podkarpackiego, który realizuje Program poprzez właściwe komórki organizacyjne Urzędu oraz wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne;

3) Podmioty Programu.

2. Za kontakty Samorządu Województwa z podmiotami Programu współrealizującymi Program odpowiadają:

- 1) Oddział współpracy z samorządami i organizacjami Urzędu;
- 2) Departamenty koordynujące oraz samorządowe jednostki organizacyjne Województwa, które realizują Program.

Rozdział IX ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ORAZ WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW PRZEZNACZONYCH NA REALIZACJĘ PROGRAMU

§ 11

1. Wysokość środków planowanych na realizację Programu w 2014 roku wynosi **6 935 200 zł.**

INFORMACJA O WYSOKOŚCI ŚRODKÓW ZOSTANIE OKREŚLONA W BUDŻECIE
WOJEWÓDZTWA NA ROK 2014

Rozdział X SPOSÓB OCENY REALIZACJI PROGRAMU

§ 12

1. Oddział współpracy z samorządami i organizacjami przygotuje sprawozdanie z realizacji Programu, które zostanie przedstawione Zarządowi Województwa Podkarpackiego do dnia 10 kwietnia 2015 roku.
2. Zarząd w terminie do dnia 30 kwietnia 2015 r. przedłoży Sejmikowi Województwa Podkarpackiego sprawozdanie z realizacji Programu współpracy za rok 2014 oraz opublikuje sprawozdanie w Biuletynie Informacji Publicznej.
3. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 2 obejmuje:
 - 1) liczbę ogłoszonych konkursów ofert na realizację zadań objętych Programem;
 - 2) liczbę złożonych ofert przez podmioty ubiegające się o realizację zadań objętych programem;
 - 3) liczbę podmiotów, które zwróciły się z prośbą o wsparcie lub powierzenie realizacji zadań z pominięciem procedury konkursowej;
 - 4) liczbę podmiotów, które otrzymały dofinansowanie;

- 5) wysokość środków finansowych przyznanych w ramach realizacji Programu;
- 6) liczbę zrealizowanych zadań.

Rozdział XI

INFORMACJE O SPOSOBIE TWORZENIA PROGRAMU

§ 13

1. Program opracowywany został przez Oddział współpracy z samorządami i organizacjami, departamenty koordynujące Urzędu oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie.
2. Projekt Programu został poddany konsultacjom zgodnie z zasadami określonymi w:
 - 1) Uchwale Nr III/28/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 grudnia 2010 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego.
 - 2) Uchwale Nr 261 / 6419 / 13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2013 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu „Programu współpracy Samorządu Województwa Podkarpackiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014”
3. Konsultacje Programu odbywały się w okresie od dnia 28 sierpnia 2013 r. do dnia 15 września 2013 r.
4. W ramach konsultacji do Urzędu przesłanych zostało 12 uwag i wniosków przedstawicieli podmiotów Programu (w tym 1 z wniosków wpłynął po upływie wyznaczonego terminu, 1 wniosek nie spełniał wymogów formalnych złożony został przez podmiot nieuprawniony).
5. Zebrane w trakcie konsultacji uwagi i wnioski do Programu zostały zaopiniowane przez departamenty koordynujące oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie.

Rozdział XII
UDZIAŁ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W DZIAŁANIACH
PROGRAMOWYCH SAMORZĄDU

§ 14

1. Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Podkarpackiego, pełni funkcję ciała doradczo-opiniującego, które ma na celu praktyczną realizację postulatów udziału podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego w działaniach programowych Samorządu Województwa.
2. Do uprawnień Rady należy w szczególności:
 - 1) wyrażanie opinii w sprawach dotyczących realizacji Programu;
 - 2) formułowanie wniosków w zakresie działań dotyczących podmiotów Programu;
 - 3) udział w opracowaniu projektu Programu współpracy;
 - 4) występowanie do Zarządu z propozycjami rozwiązań prawnych odnośnie partycypacji sektora pozarządowego w procesach konsultacyjnych zadań Samorządu Województwa;
 - 5) występowanie do Zarządu z propozycjami rozwiązań prawnych odnośnie procedur wdrażania zleczanych zadań Samorządu Województwa;
 - 6) tworzenie i konsultowanie programów o charakterze strategicznym;
 - 7) opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego, dotyczących działalności statutowej organizacji;
 - 8) wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności;
 - 9) współpraca z odpowiednimi Komisjami Sejmiku Województwa Podkarpackiego w zakresie tworzenia zapisów Programu.
3. Szczegółowy tryb powoływania członków Rady oraz sposób jej funkcjonowania reguluje statut Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Podkarpackiego.

§ 15

1. Zarząd może powoływać w drodze uchwały zespoły doradcze, opiniujące lub inicjatywne (wspólne zespoły) z udziałem przedstawicieli podmiotów Programu oraz ekspertów.
2. Celem działalności wspólnych zespołów może być w szczególności:
 - 1) diagnozowanie problemów i potrzeb społecznych;

- 2) tworzenie i konsultowanie programów o charakterze strategicznym;
 - 3) opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego, dotyczących działalności statutowej organizacji;
 - 4) wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności.
3. Podmioty programu mają prawo inicjowania powoływania wspólnych zespołów. Inicjatywę taką zgłasza się do Zarządu proponując cel dla jakiego dany zespół ma zostać powołany wraz z uzasadnieniem potrzeby jego powołania.
4. W ramach przygotowań programów i polityk stanowiących realizację Strategii Rozwoju Województwa, dokumenty te, będą udostępniane podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w celu zaopiniowania i zgłoszenia ewentualnych uwag.

Rozdział XIII

TRYB POWOŁYWANIA I ZASADY DZIAŁANIA KOMISJI KONKURSOWYCH

§ 16

Postanowienia ogólne

1. Komisje konkursowe powoływane są w celu opiniowania ofert złożonych przez podmioty Programu.
2. Komisje konkursowe powoływane będą każdorazowo po ogłoszeniu konkursu ofert przez Zarząd w drodze uchwały. W zależności od ilości zgłoszonych ofert do konkursu, liczba członków komisji wynosić będzie od 5 do 9 osób.
3. W skład komisji konkursowej wchodzi:
 - 1) przedstawiciele Zarządu wyłonieni spośród członków Zarządu lub osoby wskazane przez Zarząd;
 - 2) przedstawiciele podmiotów Programu wyłonieni w następujący sposób:
 - a) informacje o naborze do bazy kandydatów na członków komisji konkursowych w otwartych konkursach ofert umieszczone zostaną na stronie internetowej Urzędu www.umwp.podkarpackie.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej,
 - b) kandydatami na członków komisji konkursowej mogą być osoby wskazane przez podmioty Programu (kandydat deklaruje 2 obszary tematyczne, w ramach których posiada kompetencje do oceny ofert oraz uzasadnia je i potwierdza stosownymi dokumentami),

- c) wyboru członków komisji konkursowej spośród podmiotów Programu dokona Zarząd kierując się kwalifikacjami kandydata,
- d) baza osób zgłoszonych przez organizacje pozarządowe jako reprezentanci trzeciego sektora w pracach komisji konkursowych oceniających wnioski złożone w ramach realizowania Programu będzie prowadzona przez Oddział współpracy z samorządami i organizacjami,
- e) w przypadku braku zgłoszenia kandydatów lub też w sytuacji odmowy uczestnictwa w posiedzeniach komisji przez zgłoszonego już kandydata Zarząd wyznacza swoich przedstawicieli na członków komisji konkursowej,
- f) udział w pracach komisji konkursowych oceniających wnioski złożone w ramach realizowania Programu jest nieodpłatny,
- g) do czasu utworzenia bazy kandydatów na członków komisji konkursowych w konkursach ofert realizowanych w trybie ustawy, Zarząd zaprasza przedstawicieli podmiotów Programu do udziału w komisjach konkursowych.

4. W skład komisji konkursowej nie będą powoływani reprezentanci podmiotów Programu, które ubiegają się w danym postępowaniu konkursowym o środki z budżetu Województwa. Do członków komisji konkursowej biorących udział w opiniowaniu ofert stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267) dotyczące wyłączenia pracownika.

5. Zarząd lub komisja konkursowa może zaprosić do pracy w komisji konkursowej osoby posiadające specjalistyczną wiedzę w dziedzinie obejmującej zakres zadań publicznych, których konkurs dotyczy w charakterze ekspertów.

§ 17

Posiedzenia komisji konkursowej

1. Posiedzenia komisji konkursowej zwołuje Przewodniczący Komisji lub jego Zastępca. Przewodniczącego Komisji wskazuje Zarząd, Zastępcę Przewodniczącego wskazuje Przewodniczący.
2. Za organizację prac komisji odpowiedzialny jest ogłaszający konkurs departament Urzędu lub ogłaszająca konkurs samorządowa wojewódzka jednostka organizacyjna.

3. Komisja konkursowa pracuje na posiedzeniach, w miejscu i czasie wyznaczonym przez Przewodniczącą lub Zastępcę Przewodniczącą.
4. Posiedzenia komisji konkursowej są ważne, gdy uczestniczy w nich Przewodniczący lub Zastępca Przewodniczącą oraz co najmniej połowa składu komisji.
5. Za prawidłowy przebieg prac komisji konkursowej odpowiada Przewodniczący lub Zastępca Przewodniczącą.
6. Udział członków w pracach komisji konkursowej jest nieodpłatny.

§ 18

Przebieg posiedzenia komisji konkursowej.

1. Posiedzenia komisji konkursowej składają się z części jawnej i niejawnej.
2. Przedstawiciele oferentów mogą uczestniczyć w części jawnej posiedzenia komisji konkursowej jako obserwatorzy.
3. W części jawnej Przewodniczący odczytuje lub przekazuje listę oferentów do zapoznania członkom komisji, którzy ubiegają się o realizację zadania oraz przedstawia listę ofert, które spełniły wymogi formalne i będą oceniane przez członków komisji konkursowej. Przewodniczący przedstawia także listę ofert, które nie spełniły wymogów formalnych wraz z podaniem uzasadnienia.
4. W celu umożliwienia oferentom uczestnictwa w części jawnej prac komisji, informacja o terminie pierwszego posiedzenia komisji jest podawana do publicznej wiadomości poprzez zamieszczenie informacji na stronie internetowej Urzędu www.umwp.podkarpackie.pl lub jednostki organizacyjnej Województwa. Informacja taka jest także dostępna w departamencie/oddziale koordynującym.
5. W części niejawnej członkowie komisji konkursowej dokonują oceny merytorycznej ofert.

§ 19

1. Członkowie komisji konkursowej nie mogą być związani z oferentami stosunkiem osobistym lub służbowym, który mogłoby spowodować wątpliwości co do bezstronności przeprowadzonych czynności.
2. Członkowie komisji konkursowej podpisują deklarację bezstronności i poufności.
3. W przypadku nie podpisania deklaracji o bezstronności i poufności, decyzję o wykluczeniu członka komisji konkursowej z jej prac podejmuje Przewodniczący.

§ 20

Zadania komisji konkursowej

1. Komisja konkursowa jest odpowiedzialna za przeprowadzenie oceny merytorycznej ofert, uwzględniającej zweryfikowanie budżetów zawartych w ofertach.
2. Komisja konkursowa sporządza listę ofert, którym rekomenduje udzielenie dotacji.
3. Komisja konkursowa sporządza listę ofert, którym nie rekomenduje udzielenia dotacji.

§ 21

Ocena jakości merytorycznej ofert

1. Przedmiotem oceny komisji konkursowej są oferty ocenione przez departament koordynujący jako spełniające wymogi formalne.
2. Każdy członek komisji konkursowej wypełnia kartę oceny merytorycznej ocenianych ofert.
3. Ocena ofert odbywa się zgodnie z kryteriami zawartymi w regulaminie konkursu.
4. Członek komisji konkursowej potwierdza własnoręcznym podpisem dokonanie oceny na karcie oceny merytorycznej.
5. Każda oferta powinna być oceniana przez wszystkich obecnych na posiedzeniu członków komisji konkursowej.
6. W celu usprawnienia prac komisji konkursowej Przewodniczący może podjąć decyzję o odstąpieniu od stosowania ust. 5 z tym, że każda oferta musi być oceniona co najmniej przez 3 członków komisji konkursowej.
7. Uzasadnienie odstąpienia od stosowania ust. 5 zostaje zamieszczone w protokole.
8. Członek komisji konkursowej oceniający wniosek może zaproponować niższą niż wnioskowana kwotę dofinansowania w przypadku zidentyfikowania kosztów, które uzna za niekwalifikowane na podstawie regulaminu konkursu ofert (np. uzna niektóre koszty za niezwiązane z realizacją projektu, nieistotne dla realizacji projektu lub uzna oszacowanie niektórych kosztów jako zawyżone w porównaniu ze stawkami rynkowymi). Stanowisko o uznaniu części kosztów za niekwalifikowane, członek komisji uzasadnia pisemnie.
9. Końcowa ocena punktowa oferty stanowi średnią arytmetyczną ocen dokonanych przez członków komisji.

10. Komisja konkursowa sporządza listę ofert, które wpłynęły od uprawnionych podmiotów w kolejności od oferty, która zdobyła największą liczbę punktów do oferty najniżej ocenionej.

§ 22

Protokół

1. Z prac komisji konkursowej sporządza się protokół.
2. Protokół przechowywany jest przez departament koordynujący Urzędu lub wojewódzką samorządową jednostkę organizacyjną odpowiedzialnych za przeprowadzenie konkursu.

§ 23

Wybór ofert

Ostatecznego wyboru najkorzystniejszych ofert wraz z decyzją o wysokości kwoty przyznanej dotacji dokonuje Zarząd.

§ 24

Na podstawie niniejszego Programu mogą być także ogłoszone konkursy ofert na zadania realizowane w roku 2015 do dnia wejścia w życie Programu Współpracy Samorządu Województwa z Organizacjami Pozarządowymi na rok 2015.

UCHWAŁA NR
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W RZESZOWIE
z dnia

**w sprawie przyjęcia projektu zmian w statucie Wojewódzkiej i Miejskiej
Biblioteki Publicznej w Rzeszowie i przekazania do uzgodnienia z Radą
Miasta Rzeszowa**

Na podstawie art. 11 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.), art. 9 ust. 1 oraz art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r., poz. 406), art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.),

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1. W statucie Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie stanowiącym załącznik do Uchwały Nr XXIII/392/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 czerwca 2012 roku wprowadza się następujące zmiany:

1. w § 1 po podaniu nazwy ustawy wprowadza się aktualny publikator:
w pkt 1 (Dz.U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.); w pkt 2 (Dz.U. z 2012 r., poz. 406), w pkt 3 (Dz.U. z 2013 r., poz. 885 z późn. zm.),
2. w § 1 pkt 5 po podaniu numeru uchwały wprowadza się właściwą datę: 30 września 2002 r.,
3. w załączniku nr 1 do statutu WiMBP w Rzeszowie w pkt. 5, poz. 14 otrzymuje brzmienie: Filia nr 16, ul. Dąbrowskiego 79 a,
4. pozostałe zapisy statutu pozostają bez zmian.

§ 2. Przekazuje się projekt uchwały do uzgodnienia z Radą Miasta Rzeszowa.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się do wykonania Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Proponowana zmiana wynika z konieczności przeniesienia Filii nr 16, ul. Dąbrowskiego 58 a do lokalu w budynku przy ul. Dąbrowskiego 79 a i podyktowana jest potrzebą rozszerzenia działalności znajdującej się również w tym lokalu Pracowni Digitalizacji w celu zapewnienia sprawnego wdrażania projektu „E-usługi w nowoczesnej bibliotece”. Ponadto w okresie od nadania poprzedniego statutu zostały wprowadzone nowe teksty jednolite ustaw w oparciu, o które działa Instytucja Kultury. Zgodnie z § 15 ust. 2 Statutu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie - Statut nadaje i dokonuje w nim zmian Sejmik Województwa Podkarpackiego w uzgodnieniu z Radą Miasta Rzeszowa.

Uchwała Nr / /13
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia.....2013 r.

**w sprawie likwidacji dotychczasowych aglomeracji Kolbuszowa i Widelka
oraz wyznaczenia nowej aglomeracji Kolbuszowa**

Na podstawie art. 18 pkt 1 i 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596 z późn. zm.), art. 43 ust. 2a ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.) oraz art. 22 ust. 2 i ust. 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r., Nr 32, poz. 159) w związku z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. z 2010 r. Nr 137 poz. 922),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

Likwiduje się aglomerację Kolbuszowa wyznaczoną rozporządzeniem Nr 32/06 Wojewody Podkarpackiego z dnia 8 maja 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Kolbuszowa (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 43, poz. 790), zmienionym rozporządzeniem Nr 41/08 Wojewody Podkarpackiego z dnia 17 września 2008 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wyznaczenia aglomeracji Kolbuszowa (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 73, poz. 1746).

§ 2

Likwiduje się aglomerację Widelka wyznaczoną rozporządzeniem Nr 42/08 Wojewody Podkarpackiego z dnia 17 września 2008 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Widelka (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 73, poz. 1747).

§ 3

Tracą moc rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego o których mowa w § 1 i § 2.

§ 4

Wyznacza się, na terenie Gminy Kolbuszowa, aglomerację Kolbuszowa o równoważnej liczbie mieszkańców 14 723, zlokalizowaną na terenie miejscowości: Kolbuszowa, Kolbuszowa Dolna, Świerczów i Kolbuszowa Górna z oczyszczalnią ścieków w Kolbuszowej Dolnej.

§ 5

Obszar i granice aglomeracji, o której mowa w § 4 oznaczone są na mapie stanowiącej załącznik do uchwały.

§ 6

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 7

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Uzasadnienie

Na podstawie art. 43 ust. 2a ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.), sejmik województwa wyznacza w drodze uchwały, po uzgodnieniu z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej i właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska oraz po zasięgnięciu opinii zainteresowanych gmin, obszar i granice aglomeracji jako terenu, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych.

Sposób wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. z 2010 r. Nr 137 poz. 922).

Na podstawie art. 22 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159) aglomerację wyznaczoną przed dniem 15 listopada 2008 r. sejmik województwa może zlikwidować w drodze uchwały, z dniem likwidacji tej aglomeracji traci moc akt prawa miejscowego, którym ta aglomeracja została wyznaczona.

Zgodnie z ówczesznie obowiązującymi przepisami, Wojewoda Podkarpacki rozporządzeniem Nr 32/06 Wojewody Podkarpackiego z dnia 8 maja 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Kolbuszowa (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 43, poz. 790), zmienionym rozporządzeniem Nr 41/08 Wojewody Podkarpackiego z dnia 17 września 2008 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wyznaczenia aglomeracji Kolbuszowa (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 73, poz. 1746) wyznaczył aglomerację Kolbuszowa, o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) 14 950, zlokalizowaną na terenie miejscowości: Kolbuszowa, Kolbuszowa Dolna, Nowa Wieś, Świerczów, Zarębki, Werynia i Kolbuszowa Górna z oczyszczalnią ścieków w Kolbuszowej Dolnej.

Burmistrz Kolbuszowej wystąpił z wnioskiem o likwidację istniejących aglomeracji Kolbuszowa i Widelka oraz o wyznaczenie aglomeracji Kolbuszowa w nowych granicach. Przeprowadzona przez Gminę Kolbuszowa, pod kątem zasadności realizacji sieci kanalizacyjnej, analiza wyznaczonych aglomeracji wykazała, że budowa sieci kanalizacyjnej na obszarze likwidowanej aglomeracji

Wielkość o RLM powyżej 2 000 jest nieuzasadniona pod względem finansowym. Fakt ten potwierdza niska wartość wskaźnika długości sieci (WDS) wynosząca około 80 mieszkańców na 1 km sieci.

Na obszarach poza wyznaczoną aglomeracją Kolbuszowa zostaną zapewnione inne rozwiązania gospodarki ściekowej np. aglomeracje o RLM poniżej 2 000, przydomowe oczyszczalnie ścieków lub odbiór ścieków z szczelnych, bezodpływowych zbiorników.

Zgodnie z przedstawioną propozycją planu nowej aglomeracji, aglomeracja Kolbuszowa z oczyszczalnią ścieków w Kolbuszowej Dolnej obejmować będzie miejscowości: Kolbuszowa, Kolbuszowa Dolna, Świerczów i Kolbuszowa Górna.

Liczba mieszkańców aglomeracji podłączonych i planowanych do podłączenia do zbiorczej kanalizacji sanitarnej wynosi 13 650.

Do sieci kanalizacyjnej podłączone jest 178 miejsc noclegowych.

RLM ścieków przemysłowych wynosi 895.

Na terenie aglomeracji powstają ścieki komunalne o parametrach:

- BZT₅: 245 mgO₂/dm³,
- ChZT: 695 mgO₂/dm³,
- zawiesina ogólna: 420 mg/dm³,
- azot: 61 mg/dm³,
- fosfor: 11 mg/dm³.

Całkowita RLM aglomeracji wyniesie 14 723 i będzie równa sumie liczby rzeczywistych mieszkańców aglomeracji, liczby turystów oraz RLM ścieków przemysłowych.

Gmina Kolbuszowa planuje wykonać 38,49 km nowej sieci kanalizacyjnej, z której korzystać będzie 4 660 mieszkańców.

Wskaźnik długości sieci, obliczony jako stosunek przewidywanej do obsługi przez budowany system kanalizacji zbiorczej liczby mieszkańców aglomeracji i niezbędnej do realizacji długości sieci kanalizacyjnej, wynosi 121 osób/1 km sieci.

Uchwałą nr XXXVIII/752/13 z dnia 23 września 2013 r., w sprawie zweryfikowania propozycji planu aglomeracji Kolbuszowa, Sejmik Województwa Podkarpackiego pozytywnie zweryfikował propozycję planu aglomeracji Kolbuszowa przedłożoną przez Burmistrza Kolbuszowej, wystąpił do Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie (Dyrektor RZGW) i Regionalnego Dyrektora

Ochrony Środowiska w Rzeszowie o uzgodnienie propozycji planu aglomeracji oraz do Gminy Kolbuszowa o zaopiniowanie propozycji planu aglomeracji Kolbuszowa.

Dyrektor RZGW w Krakowie postanowieniem z dnia 10 października 2013 r., znak: ZG-424-25/13 pozytywnie uzgodnił propozycję planu aglomeracji Kolbuszowa.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie postanowieniem z dnia 25 października 2013 r., znak: WSI.400.4.35.2013.IK również pozytywnie uzgodnił propozycję planu aglomeracji Kolbuszowa.

Gmina Kolbuszowa pismem z dnia 3 października 2013 r., znak: RPF.631.01.2013 pozytywnie zaopiniowała propozycję planu aglomeracji Kolbuszowa.

W związku z powyższym zostały spełnione warunki ustawowe do wyznaczenia aglomeracji Kolbuszowa w nowych granicach.

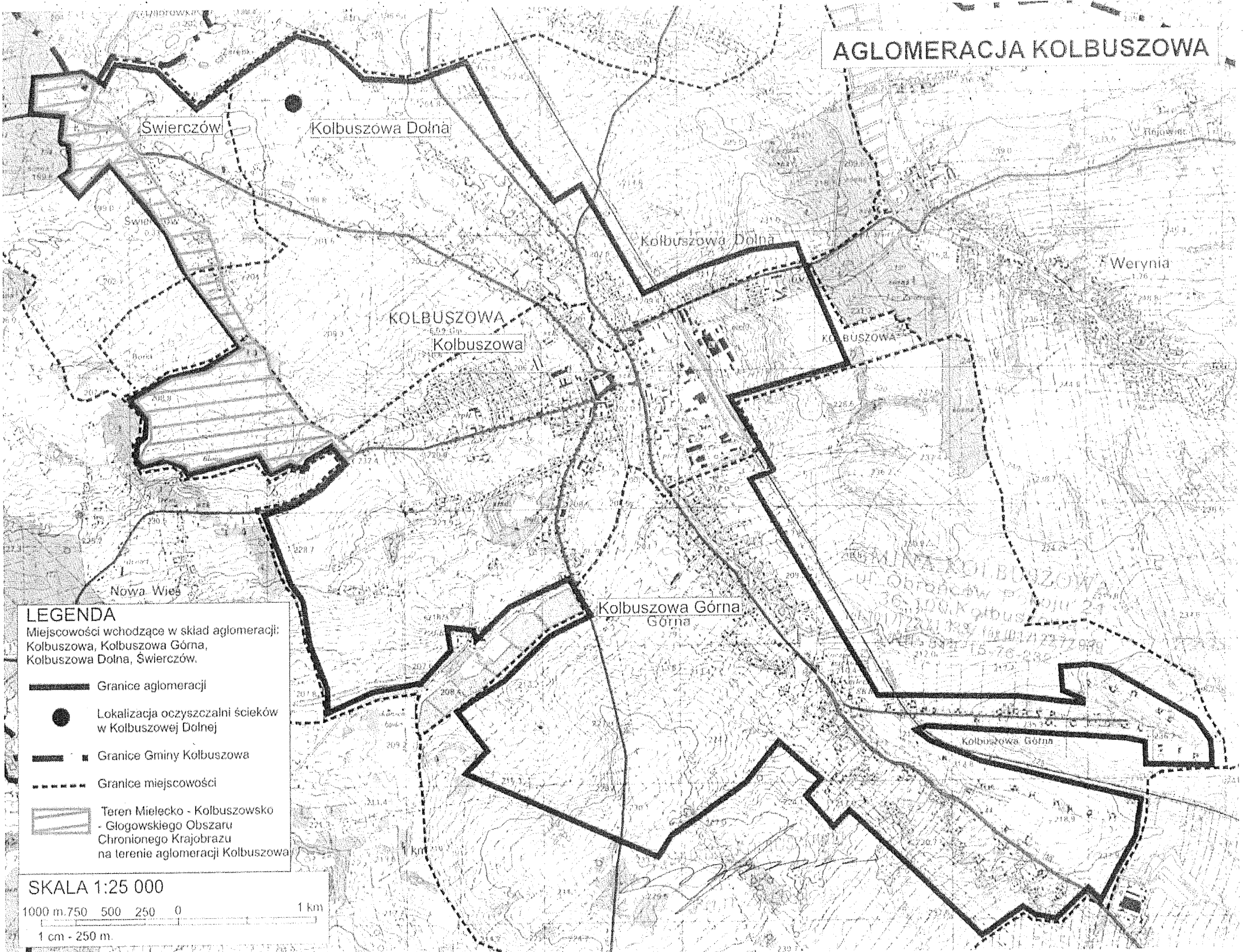
Wejście w życie niniejszej uchwały przyczyni się do rozwiązania problemu gospodarki ściekowej na terenie Gminy Kolbuszowa w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony.

Nie przewiduje się innych skutków prawnych i społeczno – gospodarczych, które byłyby związane z wejściem w życie niniejszej uchwały.

Uchwała nie narusza obowiązków gminy w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych wynikających m.in. z przepisów o samorządzie gminnym.

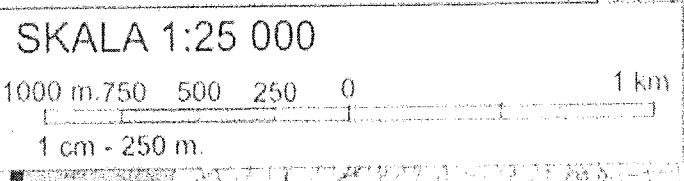
Konieczność wyznaczenia aglomeracji wynika z wywiązania się Rządu Rzeczypospolitej Polskiej ze zobowiązań zawartych w Traktacie Akcesyjnym, w części dotyczącej spełnienia dyrektywy 91/271/EWG, w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, w zakresie wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków komunalnych.

AGLOMERACJA KOLBUSZOWA

LEGENDA
Miejscowości wchodzące w skład aglomeracji:
Kolbuszowa, Kolbuszowa Górna,
Kolbuszowa Dolna, Świerczów.

- Granice aglomeracji
- Lokalizacja oczyszczalni ścieków w Kolbuszowej Dolnej
- Granice Gminy Kolbuszowa
- - - Granice miejscowości
- ▨ Teren Mielecko - Kolbuszowsko - Głogowskię Obszaru Chronionę Krajobrazu na terenie aglomeracji Kolbuszowa

MINI KOLBUSZOWA
ul. Obróńców 21
36-100 Kolbuszowa
TEL: 54 715 76 232

**Uchwała Nr / /13
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia.....2013 r.**

**w sprawie likwidacji dotychczasowej aglomeracji Nisko
oraz wyznaczenia nowej aglomeracji Nisko**

Na podstawie art. 18 pkt 1 i 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596 z późn. zm.), art. 43 ust. 2a ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.) oraz art. 22 ust. 2 i ust. 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 32, poz. 159) w związku z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. z 2010 r. Nr 137 poz. 922),

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwała, co następuje:**

§ 1

Likwiduje się aglomerację Nisko wyznaczoną rozporządzeniem Nr 161/06 Wojewody Podkarpackiego z dnia 11 grudnia 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Nisko (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 155, poz. 2702).

§ 2

Traci moc rozporządzenie Wojewody Podkarpackiego o którym mowa w § 1.

§ 3

Wyznacza się, na terenie Gminy Nisko, aglomerację Nisko o równoważnej liczbie mieszkańców 16 706, zlokalizowaną na terenie miejscowości: Nisko, Raclawice i Zarzecze z oczyszczalnią ścieków w Nisku.

§ 4

Obszar i granice aglomeracji, o której mowa w § 3 oznaczone są na mapie stanowiącej załącznik do uchwały.

§ 5

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 6

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Uzasadnienie

Na podstawie art. 43 ust. 2a ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.), sejmik województwa wyznacza w drodze uchwały, po uzgodnieniu z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej i właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska oraz po zasięgnięciu opinii zainteresowanych gmin, obszar i granice aglomeracji jako terenu, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych.

Sposób wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. z 2010 r. Nr 137 poz. 922).

Na podstawie art. 22 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159) aglomerację wyznaczoną przed dniem 15 listopada 2008 r. sejmik województwa może zlikwidować w drodze uchwały, z dniem likwidacji tej aglomeracji traci moc akt prawa miejscowego, którym ta aglomeracja została wyznaczona.

Zgodnie z ówczesznie obowiązującymi przepisami, Wojewoda Podkarpacki rozporządzeniem Nr 161/06 z dnia 11 grudnia 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Nisko (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 155, poz. 2702) wyznaczył aglomerację Nisko o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) 21 298, zlokalizowaną na terenie miejscowości: Nisko, Wolina, Nowa Wieś, Raclawice, Nowosielec, Kończyce, Zarzecze z oczyszczalnią ścieków w Nisku.

Burmistrz Gminy i Miasta Nisko wystąpił z wnioskiem o zmianę obszaru i granic aglomeracji Nisko, przedkładając propozycję planu aglomeracji. Proponowana zmiana granic dotychczasowej aglomeracji wynika z przeprowadzonej weryfikacji poprawności wyznaczenia aglomeracji Nisko, która wykazała, że na niektórych terenach wchodzących w skład aglomeracji wskaźnik długości sieci (WDS) jest zbyt niski, aby realizacja sieci kanalizacyjnej była uzasadniona pod względem finansowym.

Zgodnie z przedstawioną propozycją planu nowej aglomeracji, aglomeracja Nisko z oczyszczalnią ścieków w Nisku obejmować będzie miejscowości: Nisko, Raclawice i Zarzecze.

Liczba mieszkańców aglomeracji obsługiwanych przez 104,9 km istniejącej sieci kanalizacyjnej wynosi 13906. W trakcie realizacji jest 22,4 km sieci, z której korzystać będzie 2236 mieszkańców.

Ponadto Gmina planuje wykonać 1,4 km sieci kanalizacyjnej, z której korzystać będzie 172 osoby.

Do sieci kanalizacyjnej nie będą podłączone żadne miejsca noclegowe.

Docelowo do sieci kanalizacyjnej wprowadzane będą ścieki przemysłowe o RLM 392.

Wskaźnik długości sieci, obliczony jako stosunek przewidywanej do obsługi przez budowany system kanalizacji zbiorczej liczby mieszkańców aglomeracji i niezbędnej do realizacji długości sieci kanalizacyjnej, wynosi 123 osoby/1 km sieci.

Na terenie aglomeracji powstają ścieki komunalne o parametrach: BZT₅ – 111 mgO₂/dm³, ChZT – 293 mgO₂/dm³, zawiesina ogólna – 90 mg/dm³, fosfor ogólny – 4 mg/dm³, azot ogólny – 38 mg/dm³.

Całkowita RLM aglomeracji wyniesie 16 706.

Uchwałą nr XXXVIII/751/13 z dnia 23 września 2013 r., w sprawie zweryfikowania propozycji planu aglomeracji Nisko, Sejmik Województwa Podkarpackiego pozytywnie zweryfikował propozycję planu aglomeracji Nisko przedłożoną przez Burmistrza Gminy i Miasta Nisko, wystąpił do Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie (Dyrektor RZGW) i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie o uzgodnienie propozycji planu aglomeracji oraz do Gminy Nisko o zaopiniowanie propozycji planu aglomeracji Nisko.

Dyrektor RZGW w Krakowie postanowieniem z dnia 10 października 2013 r., znak: ZG-424-26/13 pozytywnie uzgodnił propozycję planu aglomeracji Nisko.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie postanowieniem z dnia 25 października 2013 r., znak: WSI.400.4.34.2013.IK również pozytywnie uzgodnił propozycję planu aglomeracji Nisko.

Gmina Nisko uchwałą Nr XL/322/13 Rady Miejskiej w Nisku z dnia 25 października 2013 r. pozytywnie zaopiniowała propozycję planu aglomeracji Nisko.

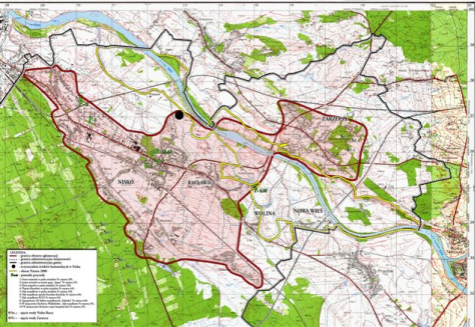
W związku z powyższym zostały spełnione warunki ustawowe do wyznaczenia aglomeracji Nisko w nowych granicach.

Wejście w życie niniejszej uchwały przyczyni się do rozwiązania problemu gospodarki ściekowej na terenie Gminy Nisko w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony.

Nie przewiduje się innych skutków prawnych i społeczno – gospodarczych, które byłyby związane z wejściem w życie niniejszej uchwały.

Uchwała nie narusza obowiązków gminy w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych wynikających m.in. z przepisów o samorządzie gminnym.

Konieczność wyznaczenia aglomeracji wynika z wywiązania się Rządu Rzeczypospolitej Polskiej ze zobowiązań zawartych w Traktacie Akcesyjnym, w części dotyczącej spełnienia dyrektywy 91/271/EWG, w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, w zakresie wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków komunalnych.

- Legenda**
- granice obszaru zagospodarowania
 - granice administracyjnych podobszarów
 - granice administracyjnych podobszarów w Nisku
 - obszar historyczny NISKO
- Rzeka** powodziowe granice
1. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 2)
 2. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1)
 3. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2)
 4. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3)
 5. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3, 4)
 6. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3, 4, 5)
 7. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3, 4, 5, 6)
 8. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)
 9. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8)
 10. granice powodziowe w rzekach i kanałach (z wyjątkiem 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)
- granice strefy Niska-Rura
 granice strefy Centrum

-PROJEKT-

UCHWAŁA NR / /13
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia 2013 r.

w sprawie programu stypendialnego pn.
Stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego

Na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 1, art. 18 pkt 19a ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U.2013 r., poz. 596 z późn.zm.)

Sejmik Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwała, co następuje:

§ 1

Mając na celu wspieranie stałego podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców województwa podkarpackiego oraz rozwój szkolnictwa wyższego w regionie uchwała się program stypendialny dla studentów szkół wyższych z województwa podkarpackiego.

§ 2

1. Zarząd Województwa Podkarpackiego przyznaje stypendia, zwane dalej stypendiami Marszałka Województwa Podkarpackiego, które mają formę finansową.
2. W budżecie Województwa Podkarpackiego zabezpiecza się corocznie środki finansowe na wypłatę stypendiów Marszałka Województwa Podkarpackiego.
3. Wysokość kwoty stypendium rokrocznie określi Zarząd w drodze odrębnej uchwały, z zastrzeżeniem że stypendia przyznawane będą na okres 1 roku akademickiego, z wyłączeniem wakacji.
4. O stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego ubiegać mogą się studenci publicznych i niepublicznych szkół wyższych z województwa podkarpackiego, studiujący na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.
5. Stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego przysługują studentom podejmującym studia po raz pierwszy. Nie można ich pobierać przez okres dłuższy niż 10 miesięcy, licząc od dnia rozpoczęcia studiów.
6. Liczba przyznanych stypendiów Marszałka Województwa Podkarpackiego jest nie większa niż 100.
7. Kandydat do stypendium musi spełniać łącznie następujące warunki:
 - 1) podejmuje studia w uczelni z terenu województwa podkarpackiego,
 - 2) z egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym z jednego z przedmiotów: biologia, chemia, fizyka, matematyka uzyskał najlepszy wynik L (wyrażany w procentach), równy co najmniej 80% punktów,
8. Wnioski o udzielenie stypendium wraz z kopią świadectwa maturalnego i zaświadczeniem z właściwego dziekanatu o statusie studenta studenci składają w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie, w terminie podanym w ogłoszeniu o naborze wniosków.

9. Wnioski o stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego rozpatruje komisja stypendialna, powołana przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w drodze odrębnej uchwały. Spośród zgłoszonych kandydatów, po uprzedniej weryfikacji, tworzona jest lista rankingowa co najwyżej 100 studentów, według uzyskanego poziomu L (malejąco od rezultatu największego). Gdy liczba kandydatów o takim samym dorobku punktowym jest większa od liczby możliwych do przyznania miejsc na liście rankingowej, wybór z tej grupy zostaje dokonany w drodze publicznego losowania.
10. Decyzja dotycząca przyznania bądź nieprzyznania stypendium podejmowana jest przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie.
11. Szczegółowe warunki udzielania pomocy stypendialnej oraz tryb i terminy postępowania określi *Regulamin przyznawania stypendiów Marszałka Województwa Podkarpackiego* przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w drodze odrębnej uchwały.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

UZASADNIENIE

w sprawie programu stypendialnego pn. Stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego

Mając na celu wspieranie stałego podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców województwa podkarpackiego oraz rozwój szkolnictwa wyższego w regionie tworzy się program stypendialny dla studentów szkół wyższych z województwa podkarpackiego.

W programie zostają określone jego cele, grupy docelowe studentów, do których program jest skierowany, liczbę studentów, którzy mogą otrzymać stypendia Marszałka Województwa Podkarpackiego oraz zasady przyznawania stypendiów. Zatwierdzenie szczegółowych warunków udzielania pomocy stypendialnej jej wysokość oraz tryb i terminy postępowania powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie .

Mając na uwadze powyższe podjęcie uchwały jest celowe i uzasadnione.

**UCHWAŁA NR /.... / 13
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia listopada 2013 r.**

w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r.

Na podstawie art. 18 pkt 6 i art. 61 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r. Nr 596 z późn. zm.), art. 211 i art. 212 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 poz. 885 z późn. zm.) oraz Uchwały Nr XXVIII/498/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r.

**Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:**

§ 1

1. **Zmniejsza się plan dochodów** budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r. o kwotę **97.015.604,-zł**, w tym:
 - 1) dochodów bieżących o kwotę **16.998.181,-zł**,
 - 2) dochodów majątkowych o kwotę **80.017.423,-zł**.
2. W ramach zmniejszenia, o którym mowa w ust. 1 zmniejsza się plan dochodów, z tego:
 - 1) w dziale 010 – Rolnictwo i łowiectwo w rozdziale 01004 – Biura geodezji i terenów rolnych z tytułu scaleń gruntów w ramach PROW na lata 2007-2013 oraz okołaautostradowych, zagospodarowania poscaleniowego o kwotę **311.538,-zł** (dochody bieżące),
 - 2) w dziale 700 – Gospodarka mieszkaniowa w rozdziale 70005 – Gospodarka gruntami i nieruchomościami z tytułu sprzedaży mienia będącego w zasobie Województwa o kwotę **16.000.000,-zł** (dochody majątkowe),
 - 3) w dziale 720 – Informatyka w rozdziale 72095 – Pozostała działalność dotyczących realizacji projektu pn. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie” w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 z o kwotę **69.681.197,-zł**, w tym z tytułu:
 - a) zwrotu podatku VAT o kwotę 13.562.231,-zł (dochody bieżące),
 - b) środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej o kwotę 50.070.271,-zł (dochody majątkowe),

- c) dotacji celowej z budżetu państwa o kwotę 6.048.695,-zł (dochody majątkowe),
- 4) w dziale 756 – Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem w rozdziale 75623 – Udziały województw w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych o kwotę **2.000.000,-zł** (dochody bieżące),
- 5) w dziale 758 – Różne rozliczenia o kwotę **9.022.869,-zł**, z tego:
 - a) w rozdziale 75861 – Regionalne Programy Operacyjne 2007-2013 o kwotę **7.898.457,-zł** (dochody majątkowe) z tytułu:
 - aa) środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektów własnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego o kwotę 1.167.932,-zł
 - ab) dotacji celowej z budżetu państwa na współfinansowanie projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego o kwotę 6.730.525,-zł,
 - b) w rozdziale 75862 – Program Operacyjny Kapitał Ludzki z tytułu środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej na realizację projektów własnych w ramach Program Operacyjny Kapitał Ludzki o kwotę **1.124.412,-zł** (dochody bieżące).

3. Zwiększa się plan dochodów budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r. o kwotę **2.977.073,-zł, w tym:**

- 1) dochodów bieżących o kwotę **2.976.000,-zł**,
 - 2) dochodów majątkowych o kwotę **1.073,-zł**.
- 4. W ramach zwiększenia, o którym mowa w ust. 3 zwiększa się plan dochodów:**
- 1) w dziale 756 – Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem w rozdziale 75624 – Dywidendy z tytułu wpływu dywidendy z zysku za rok 2012 od Podkarpackiego Centrum Hurtowego Agrohurt S.A. o kwotę **52.787,-zł** (dochody bieżące),
 - 2) w dziale 758 – Różne rozliczenia w rozdziale 75862 - Program Operacyjny Kapitał Ludzki z tytułu dotacji celowej z budżetu państwa na współfinansowanie projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki o kwotę

2.919.904,-zł (w tym: dochody bieżące – 2.918.831,-zł, dochody majątkowe – 1.073,-zł),

3) w dziale 853 – Pozostała zadania w zakresie polityki społecznej o kwotę **4.382,-zł** (dochody bieżące), z tego:

a) w rozdziale 85332 – Wojewódzkie urzędy pracy z tytułu wpływu odsetek związanych z nieprawidłowym naliczeniem składek ZUS od umowy zlecenia o kwotę 72,-zł,

b) w rozdziale 85395 – Pozostała działalność z tytułu wpływu uzyskanego przychodu na projekcie własnym pn. „Szkolenie i specjalistyczne doradztwo dla kadr instytucji pomocy społecznej działających na terenie województwa podkarpackiego powiązane z potrzebami oraz ze specyfikacją realizowanych zadań” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki o kwotę 4.310,-zł.

5. Zmiany planu dochodów w szczególności dział, rozdział, paragraf określa załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

6. Zmniejsza się plan wydatków budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r. o kwotę **99.824.469,-zł**, w tym:

1) wydatków bieżących o kwotę **15.537.005,-zł**,

2) wydatków majątkowych o kwotę **84.287.464,-zł**.

7. W ramach zmniejszenia, o którym mowa w ust. 6 zmniejsza się plan wydatków :

1) w dziale 010 – Rolnictwo i łowiectwo o kwotę **318.538,-zł**, z tego:

a) w rozdziale 01004 – Biura geodezji i terenów rolnych o kwotę **311.538,-zł**, w tym:

aa) wydatki bieżące **303.066,-zł**

wydatki jednostek budżetowych **303.066,-zł**

z tego na:

- wynagrodzenia i składki od nich naliczane **237.246,-zł**

- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań **65.820,-zł**

ab) wydatki majątkowe **8.472,-zł**

w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne **8.472,-zł**

z tego na programy finansowane z udziałem

środków UE i źródeł zagranicznych -

- b) w rozdziale 01042 – Wyłączenie z produkcji gruntów rolnych o kwotę **7.000,-zł**,
w tym:
ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	7.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	7.000,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem
środków UE i źródeł zagranicznych	-
- 2) w dziale 150 – Przetwórstwo przemysłowe o kwotę **1.154.319,-zł**, z tego:
- a) w rozdziale 15011 – Rozwój przedsiębiorczości o kwotę **1.146.319,-zł**, z tego:
aa) wydatki bieżące	39.893,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	39.893,-zł
ab) wydatki majątkowe	1.106.426,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	1.106.426,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem
środków UE i źródeł zagranicznych	-
- b) w rozdziale 15013 – Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki i przedsiębiorczości
o kwotę **8.000,-zł**, w tym:
ba) wydatki bieżące	8.000,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	8.000,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
- 3) w dziale 400 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę
w rozdziale 40001 – Dostarczanie ciepła o kwotę **3.667,-zł**, w tym:
a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	3.667,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	3.667,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem
środków UE i źródeł zagranicznych	-
- 4) w dziale 600 – Transport i łączność o kwotę **1.068.546,-zł**, z tego:
- a) w rozdziale 60001 – Krajowe pasażerskie przewozy kolejowe o kwotę
50.000,-zł, w tym:
aa) wydatki bieżące	50.000,-zł
aa) wydatki bieżące	50.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	50.000,-zł
z tego na:	

- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	50.000,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 60004 – Lokalny transport zbiorowy o kwotę 100.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	100.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	100.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	100.000,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
c) w rozdziale 60013 – Drogi publiczne wojewódzkie o kwotę 918.546,-zł , w tym:	
ca) wydatki bieżące	350.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	350.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	350.000,-zł
cb) wydatki majątkowe	568.546,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	568.546,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	568.546,-zł
5) w dziale 710 – Działalność usługowa o kwotę 408.851,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 71003 – Biura planowania przestrzennego o kwotę 88.501,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	88.501,-zł
wydatki jednostek budżetowych	88.501,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	87.000,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	1.501,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 71012 – Ośrodki dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej o kwotę 90.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	90.000,-zł

wydatki jednostek budżetowych	90.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	90.000,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	-
bb) wydatki majątkowe	-
c) w rozdziale 71013 – Prace geodezyjne i kartograficzne (nieinwestycyjne) o kwotę 230.350,-zł , w tym:	
ca) wydatki bieżące	230.350,-zł
wydatki jednostek budżetowych	230.350,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	230.350,-zł
cb) wydatki majątkowe	-
6) w dziale 720 – Informatyka w rozdziale 72095 – Pozostała działalność o kwotę 74.157.666,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	149.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	149.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	149.000,-zł
b) wydatki majątkowe	74.008.666,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	74.008.666,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	74.008.666,-zł
7) w dziale 730 – Nauka w rozdziale 73095 – Pozostała działalność o kwotę 1.223.624,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	1.223.624,-zł
w tym wydatki na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	1.223.624,-zł
b) wydatki majątkowe	-
8) w dziale 750 – Administracja publiczna o kwotę 1.950.000,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 75017 – Samorządowe sejmiki województw o kwotę 50.000,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	50.000,-zł

wydatki jednostek budżetowych	50.000,-zł
w tym świadczenia na rzecz osób fizycznych	50.000,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 75018 – Urzędy marszałkowskie o kwotę 1.900.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	1.200.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	1.200.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	1.200.000,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	-
bb) wydatki majątkowe	700.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	700.000,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
9) w dziale 757 – Obsługa długu publicznego o kwotę 7.966.545,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 75702 – Obsługa papierów wartościowych, kredytów i pożyczek jednostek samorządu terytorialnego o kwotę 4.500.000,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	4.500.000,-zł
obsługa długu JST	4.500.000,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 75704 – Rozliczenia z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego o kwotę 3.466.545,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	3.466.545,-zł
w tym wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji	3.466.545,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
10) w dziale 758 – Różne rozliczenia w rozdziale 75818 – Rezerwy ogólne i celowe o kwotę 2.401.280,-zł (zmniejszenie w celu zmniejszenia deficytu budżetu Województwa), w tym:	
a) wydatki bieżące	2.401.280,-zł
wydatki jednostek budżetowych	2.401.280,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	2.401.280,-zł
b) wydatki majątkowe	-

11) w dziale 801 – Oświata i wychowanie w rozdziale 80195 – Pozostała działalność	
o kwotę 300,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	300,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	300,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem	
środków UE i źródeł zagranicznych	-
12) w dziale 803 – Szkolnictwo wyższe w rozdziale 80306 – Działalność dydaktyczna	
o kwotę 3.908.380,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	3.908.380,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	3.908.380,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem	
środków UE i źródeł zagranicznych	-
13) w dziale 851 – Ochrona zdrowia o kwotę 1.275.996,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 85111 o kwotę 639.409,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	2.572,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	2.572,-zł
ab) wydatki majątkowe	636.837,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	636.837,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem	
środków UE i źródeł zagranicznych	-
b) w rozdziale 85121 – Lecznictwo ambulatoryjne o kwotę 633.887,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	633.887,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	633.887,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem	
środków UE i źródeł zagranicznych	-
c) w rozdziale 85195 – Pozostała działalność o kwotę 2.700,-zł , w tym:	
ca) wydatki bieżące	2.700,-zł
wydatki jednostek budżetowych	2.700,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	2.700,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	-

cb) wydatki majątkowe	-
14) w dziale 852 – Pomoc społeczna o kwotę 1.128.447,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 85212 – Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego o kwotę 453.601,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	453.601,-zł
w tym:	
aaa) wydatki jednostek budżetowych	451.521,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	59.560,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	391.961,-zł
aab) świadczenia na rzecz osób fizycznych	2.080,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 85226 – Ośrodki adopcyjno – opiekuńcze o kwotę 76.118,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	76.118,-zł
wydatki jednostek budżetowych	76.118,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	76.118,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	-
bb) wydatki majątkowe	-
c) w rozdziale 85295 – Pozostała działalność o kwotę 598.728,-zł , w tym:	
ca) wydatki bieżące	598.728,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	598.728,-zł
cb) wydatki majątkowe	-
15) w dziale 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza w rozdziale 85495 – Pozostała działalność o kwotę 10.116,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	10.116,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	10.116,-zł
b) wydatki majątkowe	-
16) w dziale 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska w rozdziale 90095 – Pozostała działalność o kwotę 8.000,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	8.000,-zł

wydatki jednostek budżetowych	8.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	8.000,-zł
b) wydatki majątkowe	-
17) w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego o kwotę 2.766.757,-zł ,	
z tego:	
a) w rozdziale 92109 – Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby o kwotę 458.005,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	-
ab) wydatki majątkowe	458.005,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	458.005,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
b) w rozdziale 92195 – Pozostała działalność o kwotę 2.308.752,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	134.911,-zł
w tym:	
baa) wydatki jednostek budżetowych	134.667,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	134.667,-zł
bab) dotacje na zadania bieżące	244,-zł
bb) wydatki majątkowe	2.173.841,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	2.173.841,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
18) w dziale 926 – Kultura fizyczna w rozdziale 92695 – Pozostała działalność o kwotę 73.437,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	73.437,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	73.437,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-

- 8. Zwiększa się plan wydatków** budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r.
o kwotę **4.873.824,-zł**, w tym:
- 1) wydatków bieżących o kwotę **4.081.496,-zł**,
 - 2) wydatków majątkowych o kwotę **792.328,-zł**.
- 9. W ramach zwiększenia, o którym mowa w ust. 8 zwiększa się plan wydatków :**
- 1) w dziale 010 – Rolnictwo i łowiectwo w rozdziale 01042 – Wyłączenie z produkcji gruntów rolnych o kwotę **7.000,-zł**, w tym:

aa) wydatki bieżące	7.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	7.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	7.000,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
 - 2) w dziale 150 – Przetwórstwo przemysłowe o kwotę **1.138.621,-zł**, z tego:
 - a) w rozdziale 15011 – Rozwój przedsiębiorczości o kwotę **856.359,-zł**, w tym:

aa) wydatki bieżące	856.359,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	856.359,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
 - b) w rozdziale 15013 - Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki i przedsiębiorczości o kwotę **282.262,-zł**, w tym:

ba) wydatki bieżące	282.262,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	282.262,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
 - 3) w dziale 400 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę o kwotę **166.284,-zł**, z tego:
 - a) w rozdziale 40003 – Dostarczanie energii elektrycznej o kwotę **66.900,-zł**, w tym:

aa) wydatki bieżące	-
ab) wydatki majątkowe	66.900,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	66.900,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
 - b) w rozdziale 40095 – Pozostała działalność o kwotę **99.384,-zł**, w tym:

ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	99.384,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	99.384,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
4) w dziale 600 – Transport i łączność o kwotę 381.827,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 60013 - Drogi Publiczne wojewódzkie o kwotę 9.256,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	-
ab) wydatki majątkowe	9.256,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	9.256,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
b) w rozdziale 60016 – Drogi publiczne gminne o kwotę 372.571,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	-
bb) wydatki majątkowe	372.571,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	372.571,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
5) w dziale 720 – Informatyka w rozdziale 72095 – Pozostała działalność o kwotę 13.388,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	13.388,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	13.388,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
6) w dziale 730 – Nauka w rozdziale 73095 – Pozostała działalność o kwotę 146.131,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	146.131,-zł
w tym wydatki na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	146.131,-zł
b) wydatki majątkowe	-
7) w dziale 801 – Oświata i wychowanie o kwotę 97.163,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 80101 – Szkoły podstawowe o kwotę 244,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	244,-zł

w tym dotacje na zadania bieżące	244,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 80195 – Pozostała działalność o kwotę 96.919,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	96.919,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	96.919,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
8) w dziale 851 – Ochrona zdrowia w rozdziale 85111 – Szpitale ogólne o kwotę 2.700-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	2.700,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	2.700,-zł
b) wydatki majątkowe	-
9) w dziale 852 – Pomoc społeczna w rozdziale 85295 – Pozostała działalność o kwotę 1.266.728,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	1.266.728,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	1.266.728,-zł
b) wydatki majątkowe	-
10) w dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej o kwotę 931.551,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 85332 – Wojewódzkie urzędy pracy o kwotę 72,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	72,-zł
wydatki jednostek budżetowych	72,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	-
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	72,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 85395 – Pozostała działalność o kwotę 931.479,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	931.479,-zł
w tym:	
baa) dotacje na zadania bieżące	927.169,-zł
bab) wydatki na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	4.310,-zł
bb) wydatki majątkowe	-
11) w dziale 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza w rozdziale 85495 – Pozostała działalność o kwotę 1.373,-zł , w tym:	

a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	1.373,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	1.373,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
12) w dziale 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska w rozdziale 90095 – Pozostała działalność o kwotę 8.000,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	8.000,-zł
wydatki jednostek budżetowych	8.000,-zł
z tego na:	
- wynagrodzenia i składki od nich naliczane	8.000,-zł
- wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań	-
b) wydatki majątkowe	
13) w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego o kwotę 687.696,-zł , z tego:	
a) w rozdziale 92108 – Filharmonie, orkiestry, chóry i kapele o kwotę 345.005,-zł , w tym:	
aa) wydatki bieżące	345.005,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	345.005,-zł
ab) wydatki majątkowe	-
b) w rozdziale 92109 – Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby o kwotę 133.000,-zł , w tym:	
ba) wydatki bieżące	35.000,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	35.000,-zł
bb) wydatki majątkowe	98.000,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	98.000,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-
c) w rozdziale 92114 – Pozostałe instytucje kultury o kwotę 11.070,-zł , w tym:	
ca) wydatki bieżące	-
cb) wydatki majątkowe	11.070,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	11.070,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych	-

d) w rozdziale 92118 – Muzea o kwotę 103.597,-zł , w tym:	
da) wydatki bieżące	103.597,-zł
w tym dotacje na zadania bieżące	103.597,-zł
db) wydatki majątkowe	-
e) w rozdziale 92120 – Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami o kwotę 95.024,-zł , w tym:	
ea) wydatki bieżące	-
eb) wydatki majątkowe	95.024,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	95.024,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem	
środków UE i źródeł zagranicznych	-
14) w dziale 926 – Kultura fizyczna w rozdziale 92601 – Obiekty sportowe o kwotę 25.362,-zł , w tym:	
a) wydatki bieżące	-
b) wydatki majątkowe	25.362,-zł
w tym inwestycje i zakupy inwestycyjne	25.362,-zł
z tego na programy finansowane z udziałem	
środków UE i źródeł zagranicznych	-

10. Zmiany planu wydatków w szczególności dział, rozdział, paragraf określa załącznik Nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 2

1. Dotacje określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 2 lit. a stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 39.893,-zł,
- 2) § 1 ust. 7 pkt 2 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 8.000,-zł,
- 3) § 1 ust. 7 pkt 13 lit. a stanowią dotacje podmiotowe dla jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 2.572,-zł, w tym dla:
 - a) Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu o kwotę 1.900,-zł,

- b) Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie w kwocie 672,-zł,
- 4) § 1 ust. 7 pkt 14 lit. c stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 598.728,-zł,
 - 5) § 1 ust. 7 pkt 15 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 10.116,-zł,
 - 6) § 1 ust. 7 pkt 17 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 244,-zł,
 - 7) § 1 ust. 9 pkt 2 lit. a stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 856.359,-zł,
 - 8) § 1 ust. 9 pkt 2 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 282.262,-zł,
 - 9) § 1 ust. 9 pkt 7 lit. a stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 244,-zł,
 - 10) § 1 ust. 9 pkt 7 lit. b stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 96.919,-zł, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 56.608,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 40.311,-zł,
 - 11) § 1 ust. 9 pkt 8 stanowią dotację podmiotową dla jednostki sektora finansów publicznych - Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie 2.700,-zł,
 - 12) § 1 ust. 9 pkt 9 stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 1.266.728,-zł,
 - 13) § 1 ust. 9 pkt 10 lit. b stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 927.169,-zł, w tym dla:

- a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 211.501,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 715.668,-zł,
- 14) § 1 ust. 9 pkt 13 lit. a stanowią dotację podmiotową dla jednostki sektora finansów publicznych - Filharmonii Podkarpackiej im. A.Malawskiego w Rzeszowie w kwocie 345.005,-zł,
- 15) § 1 ust. 9 pkt 13 lit. b stanowią dotacje podmiotowe dla jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 35.000,-zł, w tym dla:
- a) Centrum Kulturalnego w Przemyślu w kwocie 15.000,-zł,
 - b) Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie w kwocie 20.000,-zł,
- 16) § 1 ust. 9 pkt 13 lit. d stanowią dotacje podmiotowe dla jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 103.597,-zł, w tym dla:
- a) Muzeum Okręgowego w Rzeszowie w kwocie 15.000,-zł,
 - b) Muzeum Podkarpackie w Krośnie w kwocie 15.000,-zł,
 - c) Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej w kwocie 20.000,-zł,
 - d) Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu w kwocie 23.285,-zł,
 - e) Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku w kwocie 15.000,-zł,
 - f) Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu w kwocie 15.312,-zł.

2. Wydatki bieżące określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 10 stanowią rezerwy celowe w kwocie 2.401.280,-zł (zmniejszenie w celu zmniejszenia deficytu budżetu Województwa), w tym przeznaczone na:
- a) odprawy emerytalne pracowników pedagogicznych i niepedagogicznych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Województwo Podkarpackie w kwocie 401.280,-zł,
 - b) realizację zadań własnych z zakresu zarządzania kryzysowego w kwocie 2.000.000,-zł,
- 2) § 1 ust. 9 pkt 1 stanowią wydatki na zakup licencji wspomagających prace urządzeniowo – rolne dla pracowników Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie zajmujących się aktualizacją ewidencji gruntów, prac urządzeniowo – rolnych oraz zakładaniem ewidencji po zakończeniu tych prac (wydatki związane ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu jednostki samorządu wynikającymi z ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych) w kwocie 7.000,-zł.

3. Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 7 stanowią wydatki Urzędu Marszałkowskiego przeznaczone na dotacje celowe dla partnerów projektu - jednostek spoza sektora finansów publicznych na realizację projektu pn. „Wzmocnienie instytucjonalnego systemu wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji w latach 2007-2013 w województwie podkarpackim” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 1.223.624,-zł,
- 2) § 1 ust. 9 pkt 6 stanowią wydatki Urzędu Marszałkowskiego przeznaczone na dotacje celowe dla partnerów projektu - jednostek spoza sektora finansów publicznych na realizację projektu pn. „Wzmocnienie instytucjonalnego systemu wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji w latach 2007-2013 w województwie podkarpackim” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 146.131,-zł,
- 3) § 1 ust. 9 pkt 10 lit. b stanowią przychód na projekcie realizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie pn. „Szkolenie i specjalistyczne doradztwo dla kadr instytucji pomocy społecznej działających na terenie województwa podkarpackiego powiązane z potrzebami oraz ze specyfikacją realizowanych zadań” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 4.310,-zł.

4. Wydatki majątkowe na inwestycje i zakupy inwestycyjne określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 1 lit. a stanowią wydatki Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie przeznaczone na zakup urządzeń wielofunkcyjnych w kwocie 8.472,-zł,
- 2) § 1 ust. 7 pkt 1 lit. b stanowią wydatki na zakup sprzętu komputerowego dla pracowników Podkarpackiego Biura Geodezji i terenów Rolnych w Rzeszowie zajmujących się aktualizacją ewidencji gruntów, prac urządzeniowo – rolnych oraz zakładaniem ewidencji po zakończeniu tych prac (wydatki związane ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu jednostki samorządu wynikającymi z ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych) w kwocie 7.000,-zł,
- 3) § 1 ust. 7 pkt 2 lit. a stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 1.106.426,-zł,

- 4) § 1 ust. 7 pkt 3 stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 3.667,-zł,
- 5) § 1 ust. 7 pkt 8 lit. b stanowią wydatki Urzędu Marszałkowskiego przeznaczone na realizację zadania pn. „Przebudowa budynku przy ul. Lubelskiej 4” w kwocie 700.000,-zł,
- 6) § 1 ust. 7 pkt 11 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 300,-zł,
- 7) § 1 ust. 7 pkt 12 stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 3.908.380,-zł, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 2.077.203,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 1.831.177,-zł,
- 8) § 1 ust. 7 pkt 13 lit. a stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 636.837,-zł, w tym dla:
 - a) Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu na realizację zadania pn. "Termomodernizacja bloku A" w kwocie 489.552,-zł,
 - b) Podkarpackiego Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie na realizację zadania pn. „Zaprojektowanie i wykonanie Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii Medycznej w Podkarpackim Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie" w kwocie 147.285,-zł,
- 9) § 1 ust. 7 pkt 13 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostki sektora finansów publicznych - Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie na realizację zadania pn. „Modernizacja pomieszczeń w budynku przy ul. Warzywnej 3 i Hetmańskiej 120 w związku z przystosowaniem pomieszczeń dla potrzeb zespołu poradni i pracowni kardiologicznych przeniesionych z budynku przy ul. Hetmańskiej 120" w kwocie 633.887,-zł,
- 10) § 1 ust. 7 pkt 17 lit. a stanowią dotację celową dla jednostki sektora finansów publicznych - Centrum Kulturalnego w Przemyślu przeznaczonej na wkład własny do realizacji zadania pn. „Kompleksowa modernizacja, odnowa

i ochrona budynku Centrum Kulturalnego w Przemyślu - wojewódzkiej instytucji kultury (II część)" w kwocie 458.005,-zł,

- 11) § 1 ust. 7 pkt 17 lit. b stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 2.173.841,-zł, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 2.001.750,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 172.091,-zł,
- 12) § 1 ust. 7 pkt 18 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 73.437,-zł,
- 13) § 1 ust. 9 pkt 3 lit. a stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 66.900,-zł,
- 14) § 1 ust. 9 pkt 3 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek spoza sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 99.384,-zł,
- 15) § 1 ust. 9 pkt 4 lit. a dotację celową dla Miasta Gminy Rzeszów na powierzenie wykonania zadania własnego Województwa pn. "Przygotowanie i realizacja budowy drogi publicznej jako łącznika drogi wojewódzkiej Nr 878 Rzeszów-Dyłałówka w zakresie realizacji odcinka pozamiejskiego" w kwocie 9.256,-zł,
- 16) § 1 ust. 9 pkt 4 lit. b stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 372.571,-zł,
- 17) § 1 ust. 9 pkt 5 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 13.388,-zł,
- 18) § 1 ust. 9 pkt 11 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w kwocie 1.373,-zł,
- 19) § 1 ust. 9 pkt 13 lit. b stanowią dotację celową dla jednostki sektora finansów publicznych – Centrum Kulturalnego w Przemyślu na realizację zadania pn.

„Zakup platform do organizacji widowisk i inscenizacji plenerowych” w kwocie 98.000,-zł,

- 20) § 1 ust. 9 pkt 13 lit. c stanowią dotację celową dla jednostki sektora finansów publicznych – Arboretum i Zakładu Fizjografii w Bolestraszczykach na realizację zadania pn. „Zakup wykaszarek oraz kultywatora spalinowego” w kwocie 11.070,-zł,
- 21) § 1 ust. 9 pkt 13 lit. e stanowią dotacje celowe dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 95.024,-zł, w tym dla:
 - a) jednostek sektora finansów publicznych w kwocie 26.360,-zł,
 - b) jednostek spoza sektora finansów publicznych w kwocie 68.664,-zł,
- 22) § 1 ust. 9 pkt 14 stanowią dotacje celowe dla jednostek sektora finansów publicznych - beneficjentów realizujących projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego w kwocie 25.362,-zł.

5. Wydatki majątkowe na inwestycje i zakupy inwestycyjne finansowane z udziałem środków UE i źródeł zagranicznych określone w:

- 1) § 1 ust. 7 pkt 4 lit. c stanowią wydatki na realizację zadania pn. „Rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 877 Naklik - Leżajsk - Łańcut - Dylągówka - Szklary odc. Granica Województwa - Leżajsk” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 -2013 w kwocie 568.546,-zł (wydatki finansowane ze środków własnych samorządu Województwa),
- 2) § 1 ust. 7 pkt 6 stanowią wydatki przeznaczone na realizację projektów informatycznych w kwocie 74.008.666,-zł, w tym w ramach:
 - a) Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 projekt pn. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie” w kwocie 72.623.277,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 50.070.271,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa - 6.048.695,-zł, środków własnych budżetu Województwa - 16.504.311,-zł, w tym podatek VAT - 13.562.231,-zł),

- b) Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 -2013 projekt pn. „Podkarpacki System Informacji Medycznej” „PSIM” w kwocie 1.385.389,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 1.167.932,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa - 137.403,-zł, środków własnych budżetu Województwa - 80.054,-zł).

§ 3

1. Zmniejsza się planowany deficyt budżetu województwa na koniec 2013 r. o kwotę **912.114,- zł**.
2. Zmniejsza się przychody na finansowanie planowanego deficytu budżetu województwa z tytułu wolnych środków, jako nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikających z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych o kwotę **912.114,-zł**.
3. Określa się klasyfikację przychodów, o których mowa w ust. 2 w § 950 – Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust.2 pkt 6 ustawy.

§ 4

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

UZASADNIENIE
do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r.

Projekt uchwały został opracowany na podstawie wniosków złożonych przez Dyrektorów Departamentów zaakceptowanych przez Członków Zarządu nadzorujących realizację zadań budżetowych oraz na podstawie decyzji Zarządu Województwa

DOCHODY					
Dział	Rozdział	Zmniejszenia /kwota w zł/	Zwiększenia /kwota w zł/	Przeznaczenie	Uwagi
010	01004	-311 538		Dochody realizowane przez Podkarpackie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie z tytułu usług geodezyjnych.	
700	70005	-16 000 000		Dochody z tytułu sprzedaży mienia będącego w zasobie Województwa.	
720	72095	-69 681 197		Dochody dotyczące realizacji projektu pn. "Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie" w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 z tytułu: - zwrotu podatku VAT - 13.562.231,-zł, - środków pochodzących z budżetu UE - 50.070.271,-zł, - dotacji celowej z budżetu państwa - 6.048.695,-zł.	
756	75623	-2 000 000		Dochody z tytułu udziału w podatku PIT.	
	75624		52 787	Dochody z tytułu wpływów dywidendy z zysku za 2012 r. od Podkarpackiego Centrum Hurtowego Agrohutr S.A.	
758	75861	-1 305 335		Dochody z tytułu środków pochodzących z budżetu UE dotyczące realizacji projektu pn. "Podkarpacki System Informacji Medycznej "PSIM" w ramach RPO WP, w tym z tytułu: 1) środków pochodzących z budżetu UE - 1.167.932,-zł, 2) dotacji celowej z budżetu państwa - 137.403,-zł.	Wraz ze zmniejszeniem planu wydatków w dziale 720 w rozdziale 72095. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
		-6 593 122		Zmniejszenie planu dotacji celowych na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP.	Wraz ze zmianą planu dotacji w działach 150,400,600,720, 801,803,921 i 926. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
	75862		2 773 773	Zwiększenie planu dotacji celowych na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach PO KL	Wraz ze zmianą planu dotacji w działach 150, 801,852, 854. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>

758	75862	-1 124 412	146 131	Dochody związane z realizacją projektu pn. "Wzmocnienie instytucjonalnego systemu wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji w latach 2007-2013 w województwie podkarpackim" w ramach PO KL: 1) zmniejszenie planu dochodów z tytułu środków pochodzących z budżetu UE, 2) zwiększenie planu dochodów z tytułu dotacji celowej z budżetu państwa.	Wraz ze zmianą planu wydatków w dziale 730 w rozdziale 73095.
853	85332		72	Dochody z tytułu wpływu odsetek związanych z nieprawidłowym naliczeniem składek ZUS od umowy zlecenia.	
	85395		4 310	Dochody z tytułu grzywien, mandatów i innych kar pieniężnych od osób fizycznych dotyczących projektu systemowego "Szkolenie i specjalistyczne doradztwo dla kadr instytucji pomocy społecznej działających na terenie województwa podkarpackiego powiązane z potrzebami oraz ze specyfikacją realizowanych zadań" w ramach PO KL.	Wraz ze zwiększeniem wydatków w dziale 853 rozdziale 85395.
Suma		-97 015 604	2 977 073		
Ogółem plan dochodów		-94 038 531			

WYDATKI					
<i>Dział</i>	<i>Rozdział</i>	<i>Zmniejszenia /kwota w zł/</i>	<i>Zwiększenia /kwota w zł/</i>	<i>Przeznaczenie</i>	<i>Uwagi</i>
010	01004	-311 538		Zmniejszenie planu wydatków Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych związanych z funkcjonowaniem jednostki - oszczędności.	
	01042	-7 000	7 000	Zmiana klasyfikacji wydatków w planie Podkarpackiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie dotyczących prac urzędniowo - rolnych poprzez: 1) zmniejszenie planu wydatków majątkowych, 2) zwiększenie planu wydatków bieżących.	
150	15011	-1 106 426		Zmniejszenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek spoza sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
	15013	-39 893	856 359	Zmiana planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach PO KL.	Wraz ze zmianą planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75862. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
400	40001	-3 667		Zmniejszenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek spoza sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>

400	40003		66 900	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek spoza sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
	40095		99 384	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek spoza sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
600	60001	-50 000		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na: zlecenie biegłemu rewidentowi kontroli finansowej w Spółce Przewozy Regionalne - oszczędności.	
	60004	-100 000		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na opracowanie planu wojewódzkiego zrównoważonego publicznego transportu zbiorowego - oszczędności.	
		-350 000		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na regulację stanu prawnego nieruchomości wchodzących w skład dróg wojewódzkich - oszczędności.	
	60013		9 256	Zwiększenie planu wydatków z przeznaczeniem na dotację celową dla Miasta Gminy Rzeszów na powierzenie wykonania zadania własnego Województwa pn. "Przygotowanie i realizacja budowy drogi publicznej jako łącznika drogi wojewódzkiej Nr 878 Rzeszów-Dylągówka w zakresie realizacji odcinka pozamiejskiego".	
		-568 546		Zmniejszenie planu wydatków Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie przeznaczonych na realizację zadania pn. "Rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 877 Naklik - Leżajsk - Łańcut - Dylągówka - Szklary odc. Granica Województwa - Leżajsk": (wydatki finansowane ze środków własnych samorządu Województwa) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego - oszczędności.	
	60016		372 571	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
710	71003	-88 501		Zmniejszenie planu wydatków Podkarpackiego Biura Planowania Przestrzennego w Rzeszowie przeznaczonych na bieżącą działalność oraz wynagrodzenia - oszczędności.	

710	71012	-90 000		Zmniejszenie planu wydatków Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Rzeszowie przeznaczonych na działalność jednostki oraz wynagrodzenia - oszczędności.	
	71013	-230 350			
720	72095	-149 000		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na koszty związane z: obsługą administracyjną Podkarpackiej rady ds. Społeczeństwa Informacyjnego oraz powołanych przez Radę zespołów konsultacyjnych, działaniami promocyjnymi na rzecz popularyzacji idei społeczeństwa informacyjnego w Województwie Podkarpackim, opinii i wsparcia ekspertów związanych z realizacją projektów informatycznych oraz działań związanych z przygotowaniem nowych projektów informatycznych oraz zakup materiałów i wyposażenia (bieżące).	
720	72095		13 388	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
				Zmniejszenie wydatków przeznaczonych na realizację projektów informatycznych, w tym: 1) "Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie" w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 - 72.623.277,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 50.070.271,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa - 6.048.695,-zł, środków własnych budżetu Województwa - 16.504.311,-zł, w tym podatek VAT - 13.562.231,-zł), 2) "PSIM" - 1.385.389,-zł (wydatki finansowane ze środków pochodzących z budżetu UE - 1.167.932,-zł, dotacji celowej z budżetu państwa - 137.403,-zł, środków własnych budżetu Województwa - 80.054,-zł).	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 720 rozdziale 72095 i 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
730	73095	-1 223 624	146 131	Zmiana planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na dotacje celowe dla partnerów realizujących projekt - jednostek spoza sektora finansów publicznych pn. "Wzmocnienie instytucjonalnego systemu wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji w latach 2007-2013 w województwie podkarpackim" w ramach PO KL, w tym: 1) zmniejszenie planu dotacji finansowanych ze środków pochodzących z budżetu UE - 1.124.412,-zł oraz środków własnych - 99.212,-zł, 2) zwiększenie planu dotacji finansowanych z dotacji celowej z budżetu państwa.	Wraz ze zmianą planu dochodów w dziale 758 w rozdziale 75862.

750	75017	-50 000		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na delegacje krajowe i zagraniczne radnych, wyjazdowe posiedzenia komisji sejmikowych.	
	75018	-1 900 000		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na: 1) realizację zadania inwestycyjnego pn. "Przebudowa budynku przy ul. Lubelskiej 4" - 700.000,-zł, 2) oszczędności na wynagrodzeniach - 1.200.000,-zł.	
757	75702	-4 500 000		Zmniejszenie planu wydatków przeznaczonych na obsługę papierów wartościowych, kredytów i pożyczek.	
	75704	-3 466 545		Zmniejszenie planu wydatków przeznaczonych na poręczenia.	
758	75818	-2 401 280		Zmniejszenie planu rezerw celowych na: 1) zarządzanie kryzysowe - 2.000.000,-zł, 2) odprawy emerytalne - 401.280,-zł.	
801	80101		244	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
	80195	-300	96 919	Zmiana planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach PO KL.	Wraz ze zmianą planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75862. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
803	80306	-3 908 380		Zmniejszenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP, w tym: 1) jednostek spoza sektora finansów publicznych - 1.831.177,-zł, 2) jednostek sektora finansów publicznych - 2.077.203,-zł.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>

851	85111	-639 409		Zmniejszenie planu dotacji dla szpitali, z tego: 1) <u>podmiotowych o kwotę 2.572,-zł</u> , w tym dla: a) Wojewódzkiego Szpitala w Przemyślu na programy zdrowotne - 1.900,-zł, b) Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie na realizację zadania pn. "Naprawa lasera do kruszenia kamieni" - 672,-zł, 2) <u>celowych o kwotę 636.837,-zł</u> , w tym dla: a) Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu na realizację zadania pn. "Termomodernizacja bloku A" - 489.552,-zł, b) Podkarpackiego Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie na realizację zadania pn. „Zaprojektowanie i wykonanie Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii Medycznej w Podkarpackim Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie" - 147.285. Zmniejszenie planu wydatków jest wynikiem oszczędności poprzetargowych na realizowanych przez jednostki zadaniach.	
			2 700	Zwiększenie planu dotacji podmiotowej dla Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie na realizację zadania pn. "Programy zdrowotne dla Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie".	
851	85121	-633 887		Zmniejszenie planu dotacji celowej dla Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie na realizację zadania pn. "Modernizacja pomieszczeń w budynku przy ul. Warzywnej 3 i Hetmańskiej 120 w związku z przystosowaniem pomieszczeń dla potrzeb zespołu poradni i pracowni kardiologicznych przeniesionych z budynku przy ul. Hetmańskiej 120". Zmniejszenie planu wydatków jest wynikiem oszczędności poprzetargowych.	
851	85195	-2 700		Zmniejszenie planu wydatków Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na wynagrodzenia dla prelegentów i wykładowców dotyczących realizacji zadania pn. "Podkarpacki Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2012-2016". Przeniesienie wydatków do rozdziału 85111.	
852	85212	-453 601		Zmniejszenie planu wydatków Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie finansowanych ze środków własnych samorządu województwa w związku ze zwiększeniem dotacji z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu świadczeń rodzinnych. Zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej.	
852	85226	-76 118		Zmniejszenie planu wydatków Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie finansowanych ze środków własnych samorządu województwa w związku ze zwiększeniem dotacji z budżetu państwa na przeznaczonych koszty utworzenia Ośrodka Adopcyjnego. Zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej.	

852	85295	-598 728	1 266 728	Zmiana planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach PO KL.	Wraz ze zmianą planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75862. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
853	85332		72	Ustalenie planu wydatków WUP na zapłatę odsetek naliczonych przez ZUS w związku z nieprawidłowym naliczeniem składek na ubezpieczenie społeczne.	
	85395		4 310	Zwiększenie planu wydatków Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie związanych z przychodem na projekcie pn. "Szkolenie i specjalistyczne doradztwo dla kadry instytucji pomocy społecznej działających na terenie województwa podkarpackiego powiązane z potrzebami oraz ze specyfikacją realizowanych zadań" w ramach PO KL.	wraz ze zwiększeniem planu dochodów
				927 169	Zmiana planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach PO KL.
854	85495	-10 116	1 373	Zmiana planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach PO KL.	Wraz ze zmianą planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75862. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
900	90095	-8 000	8 000	Przeniesienie w planie wydatków przeznaczonych na realizację zadań w zakresie gospodarki odpadami poprzez: 1) zmniejszenie wydatków na zakup usług pozostałych, 2) ustalenie planu wydatków na wynagrodzenia dla prelegentów za wygłoszenie referatów podczas konferencji organizowanej w ramach zadania "Przeprowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych w zakresie gospodarki odpadami".	
921	92108		345 005	Zwiększenie planu dotacji podmiotowej dla Filharmonii Podkarpackiej im. A.Malawskiego w Rzeszowie z przeznaczeniem na dofinansowanie bieżącej działalności.	
	92109	-458 005		Zmniejszenie planu dotacji celowej dla Centrum Kulturalnego w Przemysłu przeznaczonej na wkład własny do realizacji zadania pn. "Kompleksowa modernizacja, odnowa i ochrona budynku Centrum Kulturalnego w Przemysłu - wojewódzkiej instytucji kultury (II część)".	

921	92109		113 000	Zwiększenie planu dotacji dla Centrum Kulturalnego w Przemyślu (nowe zadania), w tym: 1) dotacji podmiotowej na dofinansowanie działalności bieżącej w związku z uczestnictwem instytucji w organizacji widowiska teatralno-historycznego "Orszak Trzech Króli" - 15.000,-zł, 2) dotacji celowej na realizację zadania pn. zakup platform do organizacji widowisk i inscenizacji plenerowych - 98.000,-zł.	
			20 000	Zwiększenie planu dotacji podmiotowej dla Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie z przeznaczeniem na bieżącą działalność jednostki.	
	92114		11 070	Zwiększenie planu dotacji celowej dla Arboretum i Zakładu Fizjografii w Bolestraszcach na realizację zadania pn. zakup wykaszarek oraz kultywatora spalinowego.	
	92118		103 597	Zwiększenie planu dotacji podmiotowych dla Muzeów z przeznaczeniem na bieżącą działalność, w tym: 1) Muzeum Okręgowego w Rzeszowie - 15.000,-zł, 2) Muzeum Podkarpackie w Krośnie - 15.000,-zł, 3) Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej - 20.000,-zł, 4) Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu - 23.285,-zł, w tym zapewnienie wkładu własnego do zadania pn. Pielęgnacja drzew w byłym kompleksie szpitalnym przy Ul. Rogozińskiego 30 w Przemyślu w kwocie 13.285,-zł, 5) Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku - 15.000,-zł, 6) Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu - 15.312,-zł.	
	92120		95 024	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP, w tym: 1) jednostek spoza sektora finansów publicznych - 68.664,-zł, 2) jednostek sektora finansów publicznych - 26.360,-zł.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>

921	92195	-11 070		Zmniejszenie planu wydatków na opracowanie publikacji dokumentującej dawne i współczesne przejawy aktywności kulturalnej w Województwie Podkarpackim.	
		-123 597		Zmniejszenie planu wydatków bieżących Urzędu Marszałkowskiego przeznaczonych na: 1) zakup kwiatów wręczanych podczas znaczących wydarzeń artystycznych dla twórców i działaczy kultury oraz innych materialnych form uznania - 5.000,-zł, 2) współpracę regionalną w dziedzinie kultury - 86.750,-zł, 3) organizację spotkania dla nagrodzonych przez Zarząd Województwa za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury - 24,-zł, 4) opracowanie publikacji dokumentalnej dawne i współczesne przejawy aktywności kulturalnej w Województwie Podkarpackim - 15.930,-zł, 5) organizację i współorganizację koncertów i innych wydarzeń kulturalnych w ramach uroczystości rocznicowych i świąt państwowych - 15.893,-zł.	
		-2 174 085		Zmniejszenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP, w tym: 1) jednostek spoza sektora finansów publicznych - 172.091,-zł, 2) jednostek sektora finansów publicznych - 2.001.994,-zł.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
926	92601		25 362	Zwiększenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
	92695	-73 437		Zmniejszenie planu dotacji celowych z budżetu państwa na współfinansowanie projektów realizowanych w ramach RPO WP - jednostek spoza sektora finansów publicznych.	Wraz ze zmniejszeniem planu dochodów w dziale 758 rozdziale 75861. <u>Zmiana dotyczy również przedsięwzięć ujętych w WPF.</u>
Suma		-99 824 469	4 873 824		
Ogółem plan wydatków		-94 950 645			

W wyniku proponowanych zmian w budżecie następuje:

- 1) zmniejszenie deficytu roku 2013 o kwotę 912.114,-zł,
- 2) zmniejszenie planu przychodów z tytułu wolnych środków na finansowanie planowanego deficytu budżetu Województwa na 2013 r. o kwotę 912.114,-zł.

Wolne środki na finansowanie deficytu w kwocie 912.114,-zł w 2013 r. stanowiąc będą źródło finansowania zwiększonego deficytu w roku 2015 na skutek przeniesień części zakresu realizacji przedsięwzięcia pn."Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie" w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013.

Zmiana planu wydatków w szczególności dział, rozdział, paragraf

PLAN WYDATKÓW					
Dział	Rozdział	zmniejszenia		zwiększenia	
		§	kwota	§	kwota
010	01004	4010	-180 000		0
		4110	-27 188		0
		4120	-5 058		0
		4140	-12 040		0
		4170	-25 000		0
		4370	-4 000		0
		4390	-6 010		0
		4400	-2 770		0
		4410	-41 000		0
	6060	-8 472		0	
	01042	6060	-7 000	4210	7 000
150	15011	2009	-39 893	2009	856 359
		6209	-1 106 426		0
	15013	2009	-8 000	2009	282 262
400	40001	6209	-3 667		0
	40003		0	6209	66 900
	40095		0	6209	99 384
600	60001	4390	-50 000		0
	60004	4390	-100 000		0
	60013	4300	-350 000	6610	9 256
		6050	-432 283		0
		6059	-135 631		0
		6069	-632		0
60016		0	6209	372 571	
710	71003	4010	-75 000		0
		4110	-10 000		0
		4120	-2 000		0
		4430	-1 501		0
	71012	4010	-70 000		0
		4040	-3 702		0
		4110	-14 400		0
		4120	-1 898		0
71013	4300	-230 350		0	
720	72095	4210	-23 000	6209	13 388
		4300	-86 000		0
		4390	-40 000		0
		6050	-13 562 231		0
		6057	-51 238 203		0
		6059	-9 208 232		0
730	73095	2007	-1 124 412	2009	146 131
		2009	-99 212		0
750	75017	3030	-50 000		0
	75018	4010	-1 003 010		0
		4110	-172 418		0
		4120	-24 572		0
		6050	-700 000		0
757	75702	8110	-4 500 000		0
	75704	8020	-3 466 545		0
758	75818	4810	-2 401 280		0

801	80101		0	2009	244	
	80195	6209	-300	2009	96 919	
803	80306	6209	-3 908 380		0	
851	85111	2560	-2 572	2560	2 700	
		6220	-636 837		0	
	85121	6220	-633 887		0	
	85195	4170	-2 700		0	
852	85212	3020	-2 080		0	
		4040	-51 560		0	
		4140	-18 900		0	
		4170	-8 000		0	
		4210	-19 000		0	
		4260	-2 660		0	
		4270	-5 705		0	
		4280	-3 000		0	
		4300	-252 201		0	
		4350	-2 800		0	
		4370	-8 075		0	
		4380	-34 200		0	
		4400	-6 650		0	
		4410	-445		0	
		4440	-36 400		0	
	4610	-500		0		
	4700	-1 425		0		
	85226	4010	-71 500		0	
		4110	-4 618		0	
85295	2009	-598 728	2009	1 266 728		
853	85332		0	4580	72	
	85395		0	2009	927 169	
				0	4989	4 310
854	85495	2009	-10 116	6209	1 373	
900	90095	4300	-8 000	4170	8 000	
921	92108			2480	345 005	
	92109	6220	-458 005	2480	35 000	
				0	6220	98 000
	92114		0	6220	11 070	
	92118		0	2480	103 597	
	92120		0	6209	95 024	
	92195	2009		-244		0
		4210		-5 000		0
4300			-129 667		0	
6209			-2 173 841		0	
926	92601		0	6209	25 362	
	92695	6209	-73 437		0	
Razem			-99 824 469		4 873 824	
w tym:						
wydatki bieżące			-15 537 005		4 081 496	
wydatki majątkowe			-84 287 464		792 328	
			-99 824 469		4 873 824	

-94 950 645

UCHWAŁA Nr / / 13
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
w RZESZOWIE

z dnia.....2013 r.

w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej Województwa
Podkarpackiego.

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.), art. 228 i art. 231 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie wieloletniej prognozy finansowej jednostki samorządu terytorialnego z dnia 10 stycznia 2013 r. (Dz. U. z 2013 poz. 86).

Sejmik Województwa Podkarpackiego
uchwala, co następuje:

§ 1

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Podkarpacki System Informacji Medycznej” "PSIM", o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego. Zmiana polega na przeniesieniu części zakresu planowanego do wykonania w roku 2013 na rok 2014 w celu dostosowania wydatków do sporządzonych harmonogramów realizacji projektów.
2. Zmniejsza się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa w ust. 1, o kwotę **11.353,- zł** (wydatki majątkowe).
3. Zmienia się limit wydatków majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1, w latach 2013 - 2014 w następujący sposób:
 - 1) w roku 2013 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **1.385.389,- zł**,
 - 2) w roku 2014 zwiększa się limit wydatków o kwotę **1.374.036,- zł**,
4. Zwiększa się limit zobowiązań majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **1.374.036,- zł**.

§ 2

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Podkarpacie stawia na zawodowców” - Projekt systemowy”, o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego. Zmiana polega na wydłużeniu okresu realizacji przedsięwzięcia do 2015 r. wraz ze zwiększeniem zakresu jego realizacji.
2. Zwiększa się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa w ust. 1, o kwotę **6.580.521,- zł** (wydatki bieżące).
3. Zmienia się okres realizacji przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1. Przedsięwzięcie będzie realizowane w latach 2012 – 2015.
4. Zwiększa się limit wydatków bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1, w roku 2015 o kwotę **6.580.521,-zł**.
5. Zwiększa się limit zobowiązań bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **6.580.521,- zł**.

§ 3

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie”, o którym mowa w art. 226 ust. 4 pkt 2 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego. Zmiana polega na aktualizacji planowanych wydatków w celu dostosowania do sporządzanych harmonogramów realizacji projektów oraz wydłużenia okresu realizacji przedsięwzięcia do 2023 r.
2. Zmienia się okres realizacji przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1. Przedsięwzięcie będzie realizowane w latach 2010 – 2023.
3. Zmniejsza się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa w ust. 1, o kwotę **14.152.731,- zł** (w tym: wydatki bieżące o kwotę **8.499.533,-zł** i wydatki majątkowe o kwotę **5.653.198,-zł**).
4. Zmienia się limit wydatków związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1, w latach 2013 – 2023 w następujący sposób:

- 1) w roku 2013 zmniejsza się limit wydatków majątkowych o kwotę **72.623.277,- zł**,
 - 2) w roku 2014 zmniejsza się limit wydatków majątkowych o kwotę **46.626.919,- zł**,
 - 3) w roku 2015 zwiększa się limit wydatków o kwotę **116.057.266,- zł** (w tym: zmniejsza się wydatki bieżące o kwotę **3.192.930,-zł** i zwiększa się wydatki majątkowe o kwotę **119.250.196,-zł**),
 - 4) w roku 2016 zmniejsza się limit wydatków bieżących o kwotę **2.062.631,- zł**,
 - 5) w roku 2017 zmniejsza się limit wydatków bieżących o kwotę **1.373.847,- zł**,
 - 6) w roku 2018 zmniejsza się limit wydatków bieżących o kwotę **1.118.759,- zł**,
 - 7) w roku 2019 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **3.691.190,- zł** (w tym: wydatki bieżące o kwotę **864.591,-zł** i wydatki majątkowe o kwotę **2.826.599,- zł**),
 - 8) w roku 2020 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **3.463.374,- zł** (w tym: wydatki bieżące o kwotę **636.775,-zł** i wydatki majątkowe o kwotę **2.826.599,- zł**),
 - 9) w roku 2021 zwiększa się limit wydatków bieżących o kwotę **250.000,- zł**,
 - 10)w roku 2022 zwiększa się limit wydatków bieżących o kwotę **250.000,- zł**,
 - 11)w roku 2023 zwiększa się limit wydatków bieżących o kwotę **250.000,- zł**.
5. Zwiększa się limit zobowiązań związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **69.430.347,- zł** (w tym: dla wydatków bieżących zmniejsza się o kwotę **3.192.930,-zł**, dla wydatków majątkowych zwiększa się o kwotę **72.623.277,-zł**).

§ 4

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytety VI-IX (z wyłączeniem projektu własnego WUP w ramach Poddziałania 8.1.4 PO KL oraz działania 9.2 PO KL)”, stanowiącego program, projekt lub zadanie inne niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego. Zmiana polega na zwiększeniu zakresu

przedsięwzięcia planowanego do wykonania w roku 2013 w związku pozyskaniem dodatkowych środków na jego realizację.

2. Zwiększa się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa w ust. 1, o kwotę **2.773.773,- zł** (w tym: wydatki bieżące o kwotę **2.772.700,-zł** i wydatki majątkowe o kwotę **1.073,-zł**).
3. Zwiększa się limit wydatków związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1, w roku 2013 o kwotę **2.773.773,- zł** (w tym: wydatki bieżące o kwotę **2.772.700,-zł** i wydatki majątkowe o kwotę **1.073,-zł**).

§ 5

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „RPO WP na lata 2007-2013 - Oś I ÷ VII” stanowiącego program, projekt lub zadanie inne niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego. Zmiana polega na przeniesieniu części zakresu planowanego do wykonania w 2013 r. i 2014r. na rok 2015 celem dostosowania do harmonogramu płatności.
2. Zmienia się limit wydatków majątkowych związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 w latach 2013 - 2015, w następujący sposób:
 - 1) w roku 2013 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **6.593.122,- zł**,
 - 2) w roku 2014 zmniejsza się limit wydatków o kwotę **23.638,-zł**,
 - 3) w roku 2015 zwiększa się limit wydatków o kwotę **6.616.760,-zł**.

§ 6

1. Zmienia się zakres wykonywania wieloletniego przedsięwzięcia pn. „Rekompensata należna przewoźnikowi z tytułu wykonywania kolejowych przewozów osób - w ramach użyteczności publicznej”, stanowiącego program, projekt lub zadanie inne niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonego w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej

Województwa Podkarpackiego. Zmiana polega na zwiększeniu zakresu planowanego do wykonania w roku 2014 .

2. Zwiększa się łączne nakłady finansowe na przedsięwzięcie, o którym mowa w ust. 1, o kwotę **6.612.611,- zł** (wydatki bieżące).
3. Zwiększa się limit wydatków bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1, w roku 2014 o kwotę **6.612.611,- zł**:
4. Zwiększa się limit zobowiązań bieżących związanych z realizacją przedsięwzięcia, o którym mowa w ust. 1 o kwotę **6.612.611,- zł**.

§ 7

1. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją przedsięwzięć, o których mowa w art. 226 ust. 4 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego, ogółem o kwotę **7.954.557,-zł** w tym:
 - 1) obciążających budżet roku 2014 o kwotę **1.374.036,- zł**,
 - 2) obciążających budżet roku 2015 o kwotę **6.580.521,- zł**.
2. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją przedsięwzięć, o których mowa w art. 226 ust. 4 pkt 2 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego, ogółem o kwotę **69.430.347,- zł**, w tym:
 - 1) obciążających budżet roku 2014 zmniejsza się o kwotę **46.626.919,- zł**,
 - 2) obciążających budżet roku 2015 zwiększa się o kwotę **116.057.266,- zł**.
3. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją programów, projektów lub zadań innych niż wskazane w art. 226 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego, ogółem o kwotę **6.612.611,- zł**, obciążających budżet roku 2014.

4. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań z tytułu umów, których realizacja w roku budżetowym i w latach następnych jest niezbędna do zapewnienia ciągłości działania jednostki i z których wynikające płatności wykraczają poza rok budżetowy o kwotę **1.000.000,- zł**, obciążających budżet roku 2014.

§ 8

1. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do przekazania uprawnień kierownikom jednostek organizacyjnych Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań związanych z realizacją przedsięwzięć, o których mowa w art. 226 ust. 4 pkt 1 ustawy o finansach publicznych, określonych w załączniku Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 21 grudnia 2012r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego, o kwotę **6.580.521,- zł**, obciążających budżet roku 2015.
2. Zwiększa się upoważnienie Zarządu Województwa Podkarpackiego do przekazania uprawnień kierownikom jednostek organizacyjnych Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań z tytułu umów, których realizacja w roku budżetowym i w latach następnych jest niezbędna do zapewnienia ciągłości działania jednostki i z których wynikające płatności wykraczają poza rok budżetowy, o kwotę **1.000.000,-zł** obciążających budżet roku 2014.

§ 9

W związku ze zmianami zawartymi w § 1– 6 oraz zmianami w budżecie w okresie październik - listopad 2013 r. wynikającymi z uchwał: Zarządu Województwa Podkarpackiego oraz Sejmiku Województwa Podkarpackiego dokonuje się zmiany załączników Nr 1a i Nr 2 do uchwały Nr XXVIII/499/12 z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego. Załączniki Nr 1a i Nr 2 otrzymują brzmienie jak załączniki Nr 1 i Nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 10

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 11

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

do projektu uchwały sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej Województwa Podkarpackiego.

Projekt Uchwały Sejmiku opracowano na podstawie wniosków Dyrektorów:

- Departamentu Rozwoju Regionalnego,
- Departamentu Społeczeństwa Informacyjnego
- Departamentu Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego,

o dokonanie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Zmiany WPF dotyczą:

1. Zmian wartości i zakresu realizacji przedsięwzięć wymienionych w tabelarycznym zestawieniu zmian stanowiącym załącznik do niniejszego uzasadnienia.

W zakresie przedsięwzięcia „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - Województwo Podkarpackie” wraz ze zmianą limitów wydatków finansowanych ze środków własnych w symulacji zadłużenia stanowiącej zał. Nr 1 do WPF dokonano przeniesień dochodów budżetu Województwa z tytułu zwrotu VAT z roku 2013 i 2014 na 2015 r. w łącznej kwocie 22.281.086,-zł oraz ustalono dodatkowe dochody związane z projektem (czynsz dzierżawny) w kwocie 6.400.000,-zł z tego: w latach 2016 -2023 r. w kwocie 800.000,-zł.

Dodatkowe obciążenie budżetu Województwa w roku 2015 w kwocie 1.658.053,-zł sfinansowane będzie wolnymi środkami zaplanowanymi dotychczas na finansowanie deficytu roku 2013 i 2014.

2. Zmian upoważnień dla Zarządu Województwa związanych z:
 - zaciąganiem zobowiązań na realizację ww. przedsięwzięć,
 - zwiększeniem upoważnienia Zarządu Województwa Podkarpackiego do zaciągania zobowiązań z tytułu umów, których realizacja w roku budżetowym i w latach następnych jest niezbędna do zapewnienia ciągłości działania jednostki i z których wynikające płatności wykraczają poza rok budżetowy oraz przekazaniem tych upoważnień kierownikom jednostek organizacyjnych Województwa Podkarpackiego.
3. Aktualizacji załącznika Nr 1a do WPF na skutek zmian wykazu przedsięwzięć oraz zmian w budżecie dokonanych w okresie sierpień – wrzesień 2013 roku uchwałami Zarządu Województwa oraz Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

zmiana dochodów na Sieci
VAT
dochody operatora
zmiana obciążenia z Sieci
zmiana obciążenia z całości

łącznie
0
6 400 000
-20 539 231
-19 469 821

2013
-13 562 231
-2 942 080
-3 022 134

2014
-8 718 855
-1 895 403
-745 939

2015
22 281 086
1 858 053
1 658 053

2016
800 000
-2 862 631
-2 862 631

2017
800 000
-2 173 847
-2 173 847

2018
800 000
-1 918 759
-1 918 759

10 2019			11 2020			12 2021			13 2022			14 2023			15 razem zmiany w latach 2013-2025			16 razem nakłady poniesione do końca 2012			17			
WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach	WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach	WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach	WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach	WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach	WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach	WPF 2013	wnioskowane zmiany	po zmianach do końca 2012.	wnioskowane zmiany	po zmianach do końca 2012.	razem	
																		78 074 880	2 772 700	80 847 580	107 406 218	0	107 406 218	188 253 798
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78 074 880	2 772 700	80 847 580	107 406 218	0	107 406 218	188 253 798	
82 340	0	82 340															452 870	0	452 870	0	0	0	0	452 870
82 340	0	82 340															452 870	0	452 870	0	0	0	0	452 870
1 114 591	-864 591	250 000	886 775	-636 775	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	10 749 533	-8 499 533	2 250 000	0	0	0	0	0	2 250 000	
1 114 591	-864 591	250 000	886 775	-636 775	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	10 749 533	-8 499 533	2 250 000	0	0	0	0	0	2 250 000	
																	5 678 493	0	5 678 493	506 790	0	506 790	6 185 283	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5 678 493	0	5 678 493	506 790	0	506 790	6 185 283		
																	60 844 508	6 548 240	67 392 748	7 950 260	0	7 950 260	75 343 008	
																	1 822 648	32 281	1 854 929	174 823	0	174 823	2 029 752	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	62 667 156	6 580 521	69 247 677	8 125 083	0	8 125 083	77 372 760		
																	80 955 858	0	80 955 858	0	0	0	0	80 955 858
																	0	6 612 611	6 612 611	0	0	0	0	6 612 611
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	80 955 858	6 612 611	87 568 469	0	0	0	0	87 568 469	
																	97 899	1 073	98 972	107 406 218	0	107 406 218	107 505 190	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	97 899	1 073	98 972	107 406 218	0	107 406 218	107 505 190		
																	51 149 562	-966 998	50 182 564	92 879	0	92 879	50 275 443	
																	3 020 028	1 069 410	4 089 438	124 185	0	124 185	4 213 623	
																	6 017 597	-113 765	5 903 832	10 927	0	10 927	5 914 759	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60 187 187	-11 353	60 175 834	227 991	0	227 991	60 403 825		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	222 424 449	-60 345	222 364 104	469 198	0	469 198	222 833 302		
2 826 599	-2 826 599	0	2 826 599	-2 826 599	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	72 700 274	13 500	72 713 774	84 742	0	84 742	72 798 516		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26 167 584	46 845	26 214 429	1 254	0	1 254	26 215 683		
2 826 599	-2 826 599	0	2 826 599	-2 826 599	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	321 292 307	0	321 292 307	555 194	0	555 194	321 847 501		
																	104 625 048	0	104 625 048	107 406 218	0	107 406 218	212 031 266	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	104 625 048	0	104 625 048	107 406 218	0	107 406 218	212 031 266		
																	568 299	0	568 299	22 213	0	22 213	590 512	
																	9 949	0	9 949	828	0	828	10 777	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	578 248	0	578 248	23 041	0	23 041	601 289		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60 844 508	6 548 240	67 392 748	7 950 260	0	7 950 260	75 343 008		
1 196 931	-864 591	332 340	886 775	-636 775	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	92 158 261	-8 499 533	83 658 728	0	0	0	0	0	83 658 728	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	85 576 021	2 804 981	88 381 002	108 087 831	0	108 087 831	196 468 833		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6 612 611	6 612 611	0	0	0	0	6 612 611	
1 196 931	-864 591	332 340	886 775	-636 775	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	238 578 790	7 466 299	246 045 089	116 038 091	0	116 038 091	362 083 180			
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	274 142 310	-1 027 343	273 114 967	584 290	0	584 290	273 699 257		
2 826 599	-2 826 599	0	2 826 599	-2 826 599	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	75 720 302	1 082 910	76 803 212	208 927	0	208 927	77 012 139		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	136 918 077	-65 847	136 852 230	214 825 445	0	214 825 445	351 677 675		
2 826 599	-2 826 599	0	2 826 599	-2 826 599	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	486 780 689	-10 280	486 770 409	215 618 662	0	215 618 662	702 389 071		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	334 986 818	5 520 897	340 507 715	8 534 550	0	8 534 550	349 042 265		
4 023 530	-3 691 190	332 340	3 713 374	-3 463 374	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	167 878 563	-7 416 623	160 461 940	208 927	0	208 927	160 670 867			
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	222 494 098	2 739 134	225 233 232	322 913 276	0	322 913 276	548 146 508		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6 612 611	6 612 611	0	0	0	0	6 612 611	
4 023 530	-3 691 190	332 340	3 713 374	-3 463 374	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	0	250 000	250 000	725 359 479	7 456 019	732 815 498	331 656 753	0	331 656 753	#####			

2019
800 000
-4 491 190
-4 491 190

2020
800 000
-4 263 374
-4 263 374

2021
800 000
-550 000
-550 000

2022
800 000
-550 000
-550 000

2023
800 000
-550 000
-550 000

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

Departament Rozwoju Regionalnego

Informacja

nt. stanu wykorzystania funduszy europejskich

na lata 2007-2013

w województwie podkarpackim

(stan na 30 września 2013 r.)

Rzeszów, listopad 2013 r.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
I. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013	4
II. Komponent Regionalny Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013	25
III. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013 (PO RPW)	30
IV. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007 – 2013 (PO IG)	32
V. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013 (PO IiŚ)	35
VI. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013	38
VII. Program Operacyjny RYBY 2007 – 2013	46
VIII. Program Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007 – 2013	53
IX. Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś - Ukraina 2007 – 2013	57
X. Podsumowanie	59

Wprowadzenie

Niniejsza informacja została przygotowana przez Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego. Celem informacji jest przedstawienie stanu realizacji poszczególnych programów operacyjnych na terenie województwa podkarpackiego w ramach perspektywy finansowej 2007 – 2013 w zakresie:

Programów regionalnych:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013,
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007 – 2013. Regionalny komponent.

Programów ponadregionalnych:

- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013.

Programów krajowych:

- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007 – 2013,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013,
- Program Operacyjny RYBY 2007 – 2013,

a także w zakresie Europejskiej Współpracy Terytorialnej:

- Program Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007 – 2013,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś - Ukraina 2007 – 2013.

I. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013

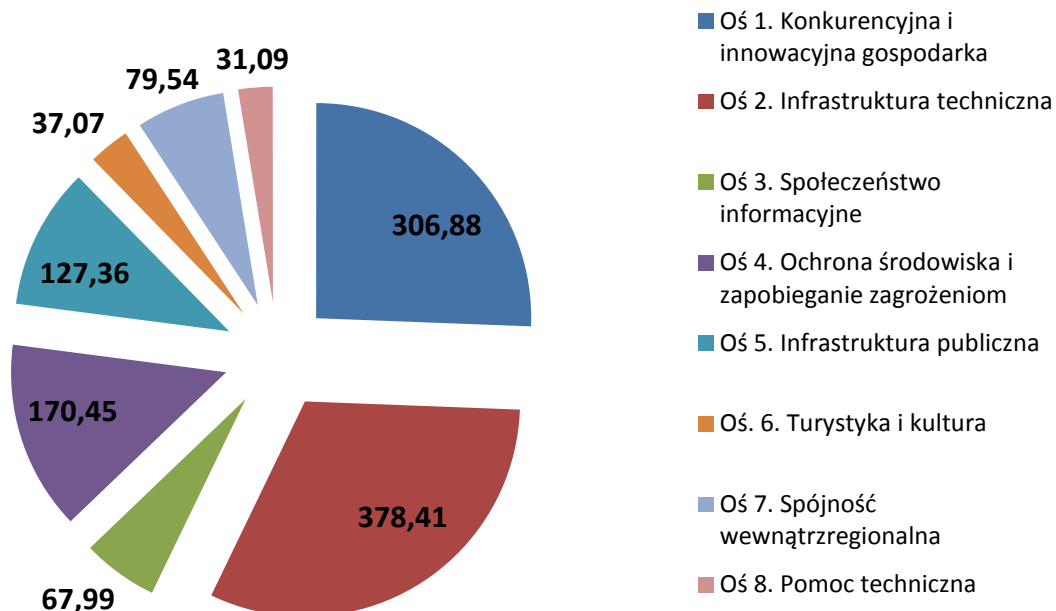
Instytucja Zarządzająca – Zarząd Województwa Podkarpackiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego (RPO WP) na lata 2007-2013 to najważniejszy instrument polityki rozwoju regionu dla obecnej perspektywy finansowej. Jest on realizowany przy zaangażowaniu środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w kwocie 1 198 786 957 EUR.

Nadrzędnym celem RPO WP jest wzmacnianie dostępności regionu, podnoszenie jego konkurencyjności, wspieranie innowacyjności, poprawa stanu środowiska naturalnego, kulturowego i podnoszenie poziomu edukacji, co przełoży się bezpośrednio na wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki.

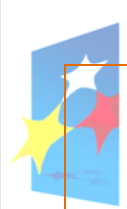
W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 wyznaczono 8 osi priorytetowych:

Układ osi priorytetowych RPO WP (alokacja EFRR w mln EUR)

Od początku realizacji Programu do **30 września 2013r.** ogłoszono w sumie 70 konkursów w 8 osiach priorytetowych, w których złożono 4 273 wnioski o dofinansowanie. Pozytywną ocenę formalną przeszło 3 307 wniosków. Zarząd Województwa Podkarpackiego (ZWP) zatwierdził do realizacji 2 512 wniosków. Ponadto podpisano 2 179 umów o dofinansowanie projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 4 612 563 452,89 PLN, co stanowi 92% zobowiązań UE na lata 2007-2013. Do 30 września 2013r. przekazano na rzecz beneficjentów środki w wysokości 3 602,62 mln PLN, w tym w ramach zaliczek przekazano 1 113,35 mln PLN. W ramach Poświadczenia i deklaracji wydatków oraz wniosku o płatność okresową od Instytucji Certyfikującej do Komisji Europejskiej zadeklarowano 4 158,5 mln PLN wydatków kwalifikowanych, w tym EFRR stanowi kwotę 3 137,58 mln PLN (764,26 mln euro). Komisja Europejska zrefundowała środki w wysokości 764,26 mln euro.

Do **30 września 2013r.** zakończono realizację 1 449 projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 2 222 768 015,02 PLN, co stanowi 44% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

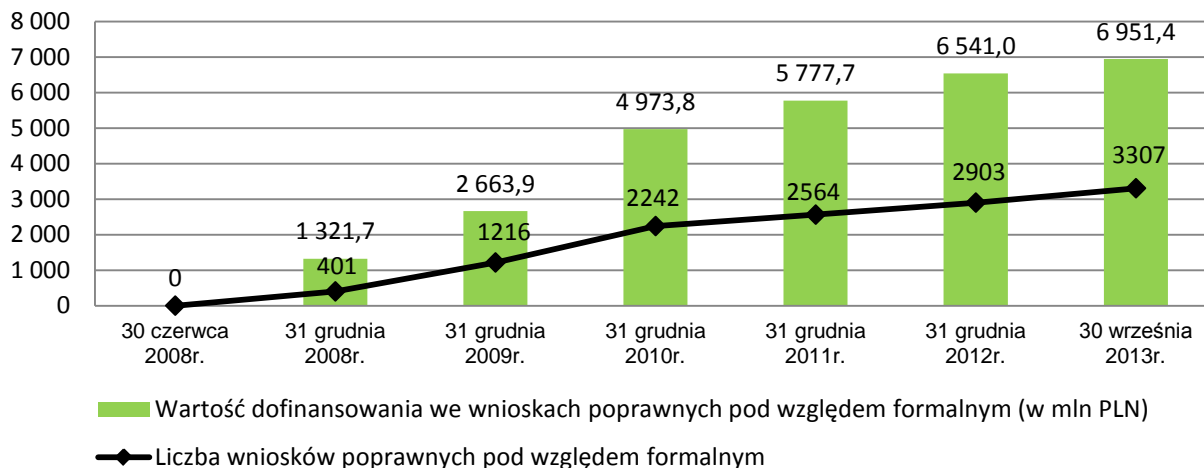

PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

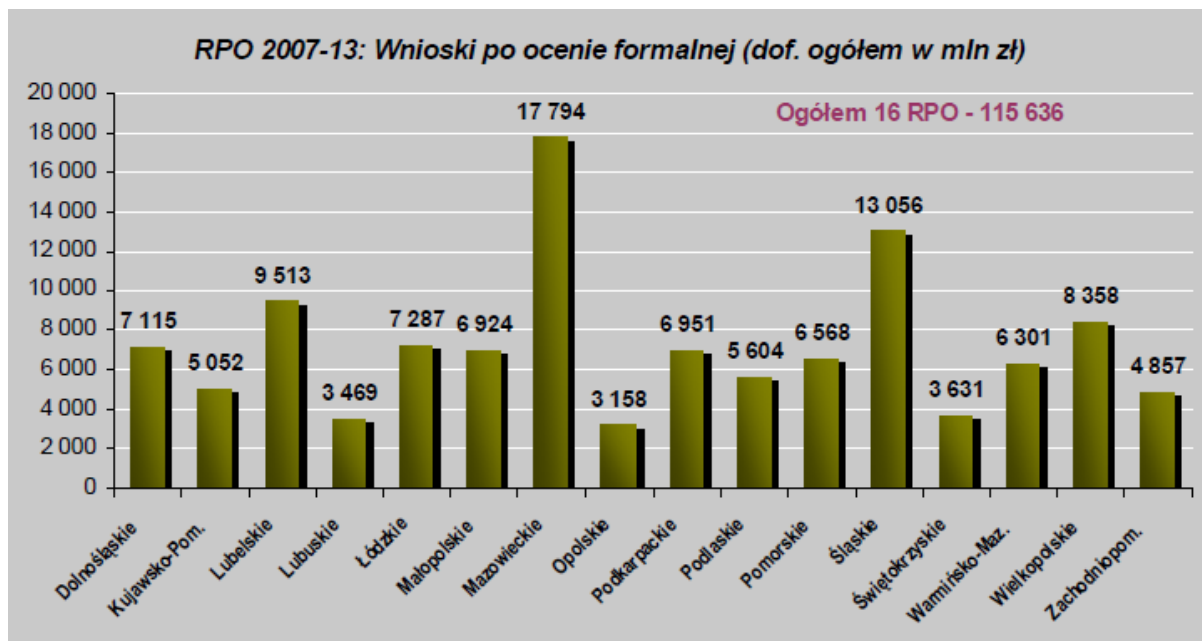
Postęp w realizacji RPO WP - liczba i wartość dofinansowania we wnioskach poprawnych pod względem formalnym.

Wnioski poprawne pod względem formalnym

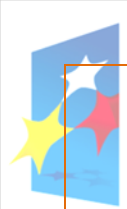

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Postęp w realizacji RPO - wartość dofinansowania we wnioskach poprawnych pod względem formalnym (stan na 30 września 2013 r.).

Źródło: Monitor regionalny MRR – 7 października 2013r.

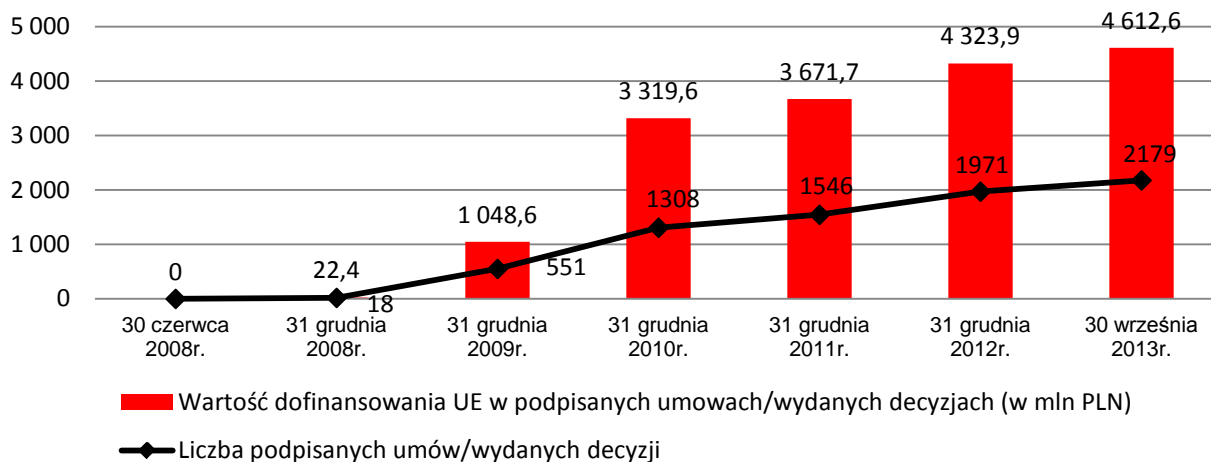

PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

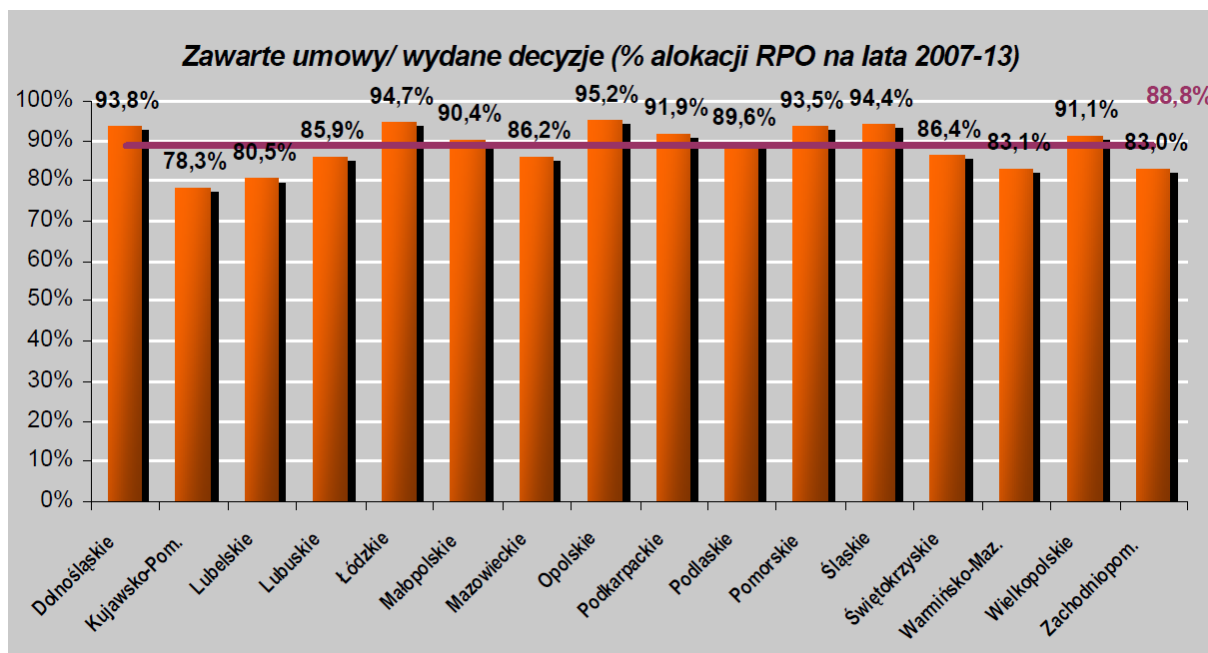
Postęp w realizacji RPO WP – liczba i wartość dofinansowania z EFRR w zawartych umowach/wydanych decyzjach.

Podpisane umowy/wydane decyzje

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

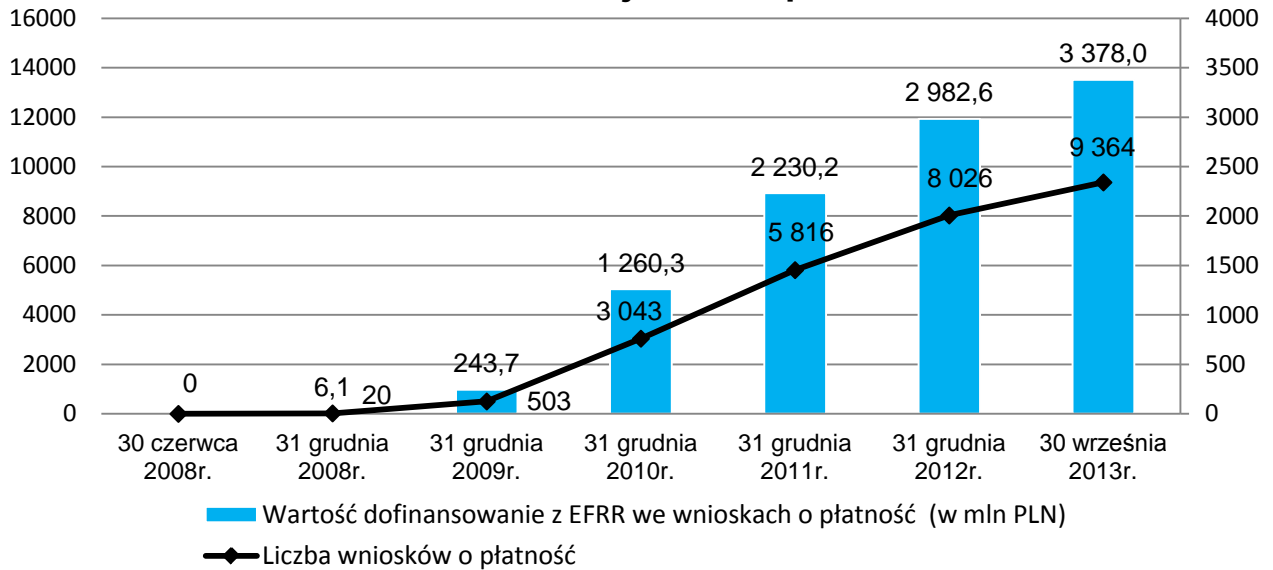
Postęp w realizacji RPO – % wartość alokacji w zawartych umowach/wydanych decyzjach (stan na 30 września 2013r.).

Źródło: Monitor regionalny MRR – 7 października 2013r.

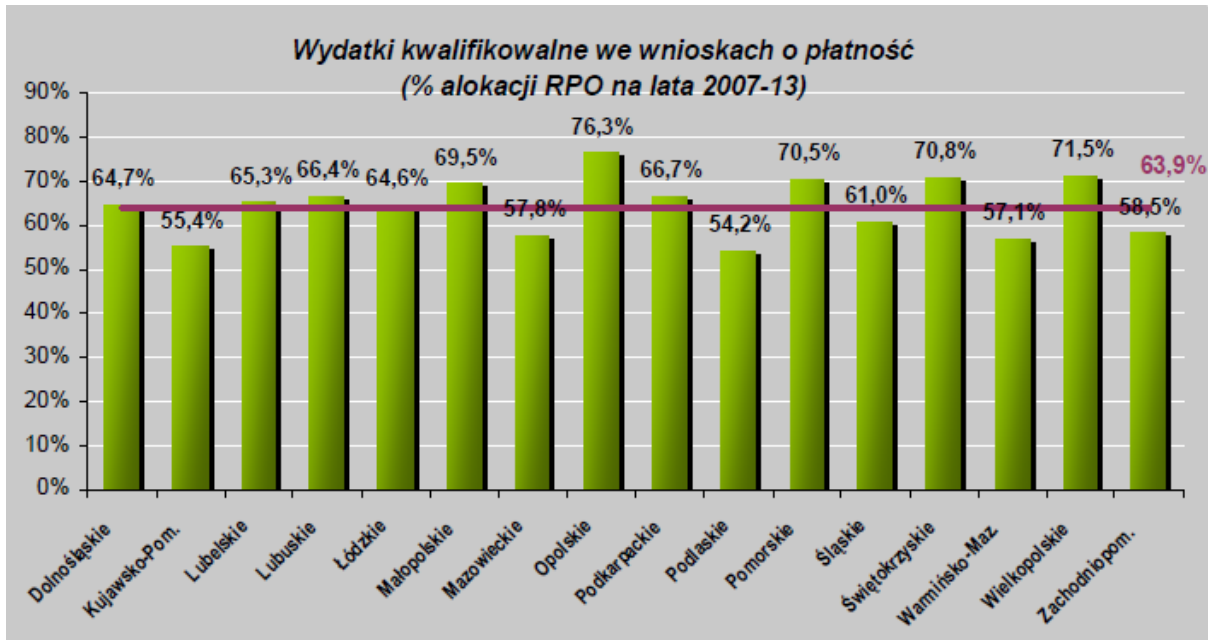
Postęp w realizacji RPO WP – liczba i wartość dofinansowania z EFRR we wnioskach o płatność.

Wnioski beneficjentów o płatność

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Postęp w realizacji RPO – wydatki kwalifikowalne we wnioskach o płatność (stan na 30 września 2013r.).

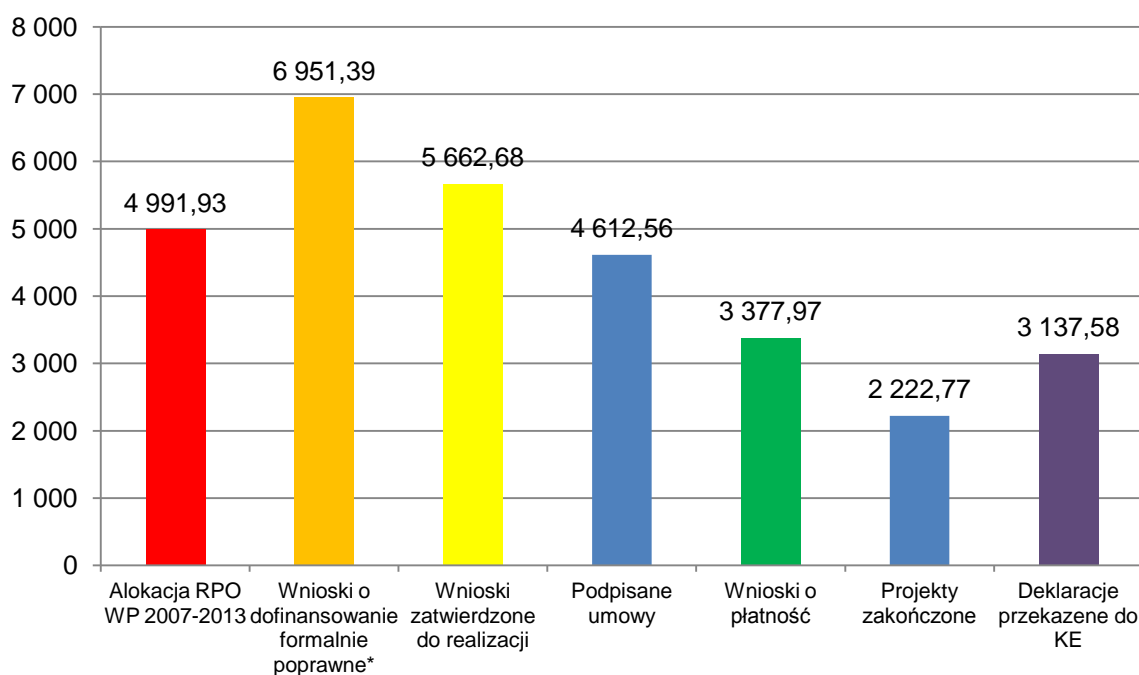
Źródło: Monitor regionalny MRR – 7 października 2013r.

PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Stan wdrażania RPO WP na dzień 30 września 2013r. (EFRR w mln PLN).

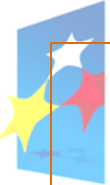
*W przypadku wniosków o dofinansowanie formalnie poprawnych oraz zatwierdzonych, podano łączną kwotę dofinansowania z EFRR i budżetu państwa (w mln PLN).

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Efekty rzeczowe RPO WP

Poniżej przedstawiono stan realizacji wybranych wskaźników RPO WP.

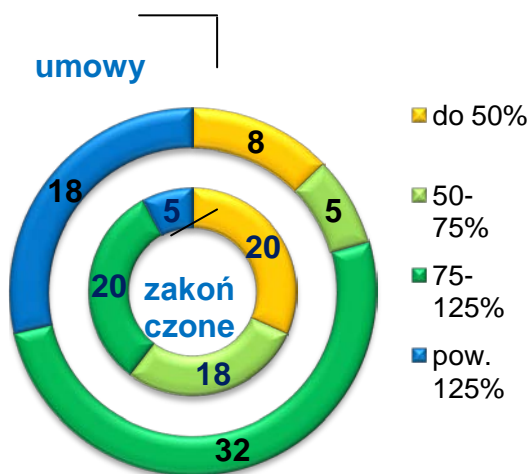
Postęp rzeczowy w ramach RPO WP wykazano w odniesieniu do 1 449 zakończonych projektów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 2 222 768 015,02 PLN, natomiast szacunki na podstawie 2 179 umów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 4 612 563 452,89 PLN. Zakończone projekty stanowią 66% liczby i 48% wartości wszystkich podpisanych umów w zakresie RPO WP.

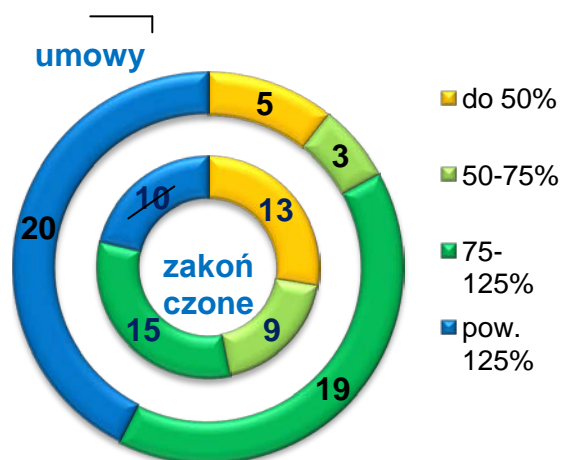
PROGRAM REGIONALNY

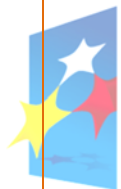
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Liczba wskaźników produktu osi priorytetowych, wg poziomu realizacji wartości docelowej

Liczba wskaźników rezultatu osi priorytetowych, wg poziomu realizacji wartości docelowej

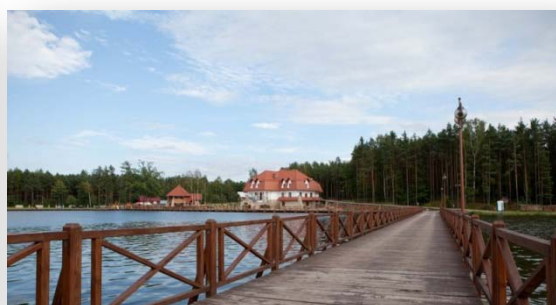
PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wsparcie przedsiębiorczości

Projekt pn. *Uruchomienie produkcji innowacyjnego komina hybrydowego w wyniku zastosowania nowych technologii produkcyjnych na terenie SSE EUROPARK Mielec* (Źródło: www.spiroflex.pl; UMWP - zdjęcie z wykonane podczas wyjazdowego posiedzenia

Komitetu Monitorującego RPO WP).

Projekt pn. *Wzrost konkurencyjności firmy Mirosław Zaborniak - Karczma Dębowy Dwór poprzez budowę obiektu i wdrożenie kompleksowych usług turystycznych.* (Źródło: <http://debowy-dwor.pl/>).

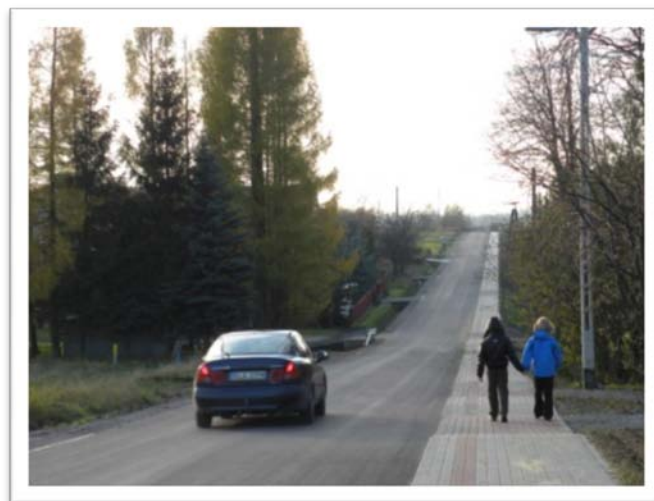

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Drogi

Projekt pn. *Odbudowa mostów w miejscowości Ropczyce w ciągu dróg gminnych: Nr 107510R Pietrzejowa - Witkowice - ul. Szkolna w km 0+406,50 oraz Nr 107539R Chechły-Chechły - ul. Strażacka w km 0+415,20.* (Źródło: <http://www.ropczyce.umig.gov.pl>).

Projekt pn: *Przebudowa drogi powiatowej 1393 R Strażów – Krzemienica w miejscowości Krzemienica* (Źródło: www.powiat-lancut.com.pl).

Projekt pn: *Poprawa dostępności komunikacyjnej do kluczowych regionalnych szlaków transportowych poprzez przebudowę dróg gminnych w Gminie Olszanica* (Źródło: <http://www.olszanica.pl>).

Energetyka

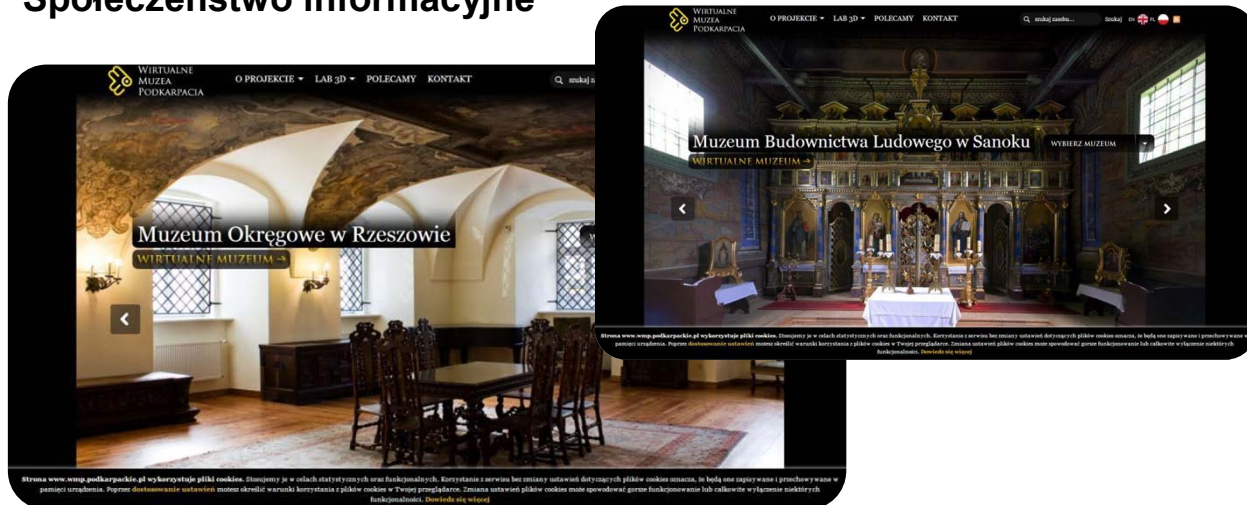

Projekt pn: *Modernizacja sieci ciepłowniczej Rzeszowa w okresie 2007r.- 2012r.* (Źródło: <http://www.rzeszow.pl>).

Projekt pn: *Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Kolbuszowa* (Źródło: <http://www.kolbuszowa.pl>)

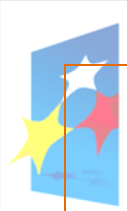
Społeczeństwo informacyjne

Projekt pn. *Wirtualne Muzea Podkarpacia*. (Źródło: <http://www.wmp.podkarpackie.pl>).

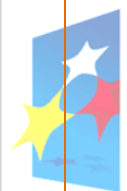
Projekt pn. *System Informacji Przestrzennej Powiatu Tarnobrzskiego –SIPPT*. (Źródło: <http://sippt.tarnobrzski.pl>).

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
Kanalizacja

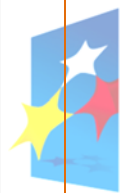
Projekt pn. *Rozbudowa gminnej oczyszczalni ścieków w Jastkowicach.* (Źródło: DRR).

Infrastruktura przeciwpowodziowa

Projekt pn: *Budowa kanału ulgi dla potoku Mikośka w celu zabezpieczenia przeciwpowodziowego terenów miasta Rzeszowa. Wartość projektu: 50 678 456 PLN*

PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej

Projekt pn: *Interaktywne Centrum Edukacji Ekologicznej w Jarocinie ośrodkiem promocji i ochrony zasobów przyrodniczych w regionie* (Źródło: <http://www.ceejarocin.pl>).

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
Infrastruktura publiczna

Projekt pn: *Rozbudowa i przebudowa Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Mielcu - etap 1 a* (Źródło: DRR)

Projekt pn: *Rozbudowa i przebudowa obiektu hali basenów i lodowiska w Dębicy: Etap I - Basen rekreacyjny* (Źródło: DRR)

PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

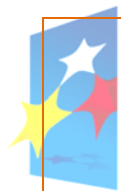
Ochrona zdrowia

Projekt pn: *Rozbudowa i modernizacja Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 Rzeszowie* (Źródło: DRR)

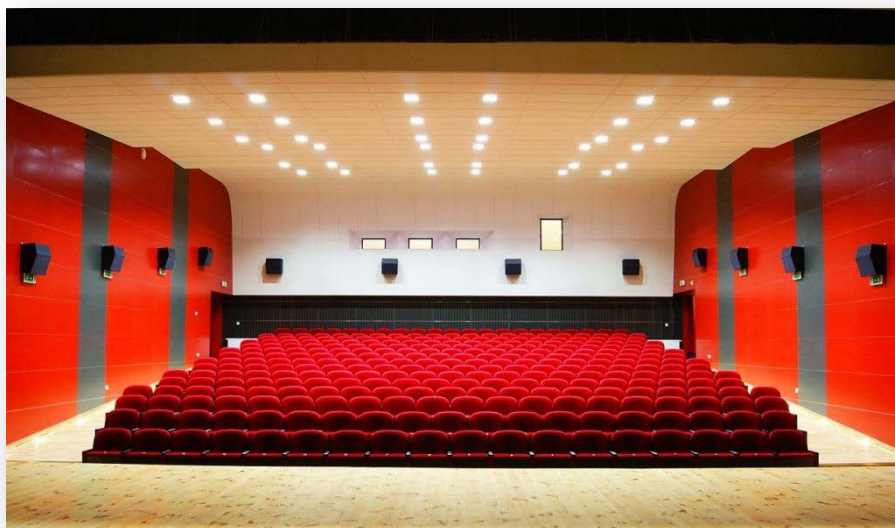

Projekt pn. *Rozbudowa i przebudowa istniejącego budynku na potrzeby opieki hospicyjnej dla dzieci i młodzieży z terenu Województwa Podkarpackiego.* (Źródło: DRR).

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Kultura i turystyka

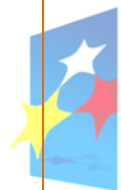

Projekt pn:
Rozbudowa i
modernizacja
infrastruktury
Miejskiego Centrum

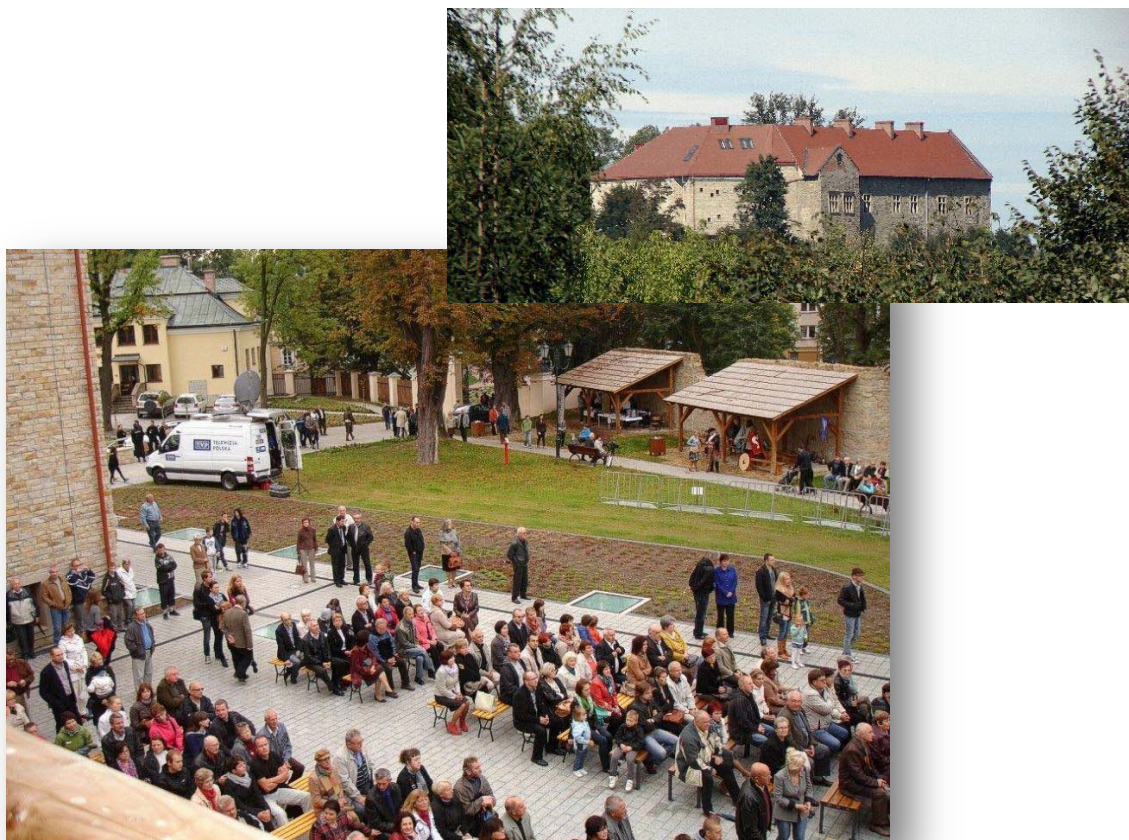
Kultury w Leżajsku (Źródło: <http://www.miastolezajsk.pl/>)

Projekt pn. *Zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego "Dworu z Krzeczowic" i "Domu Gackiego" oraz ich adaptacja na cele turystyczne w Skansenie Pastewnik w Przeworsku*. (Źródło: <http://www.przeworsk.um.gov.pl/>)

Spójność wewnątrzregionalna

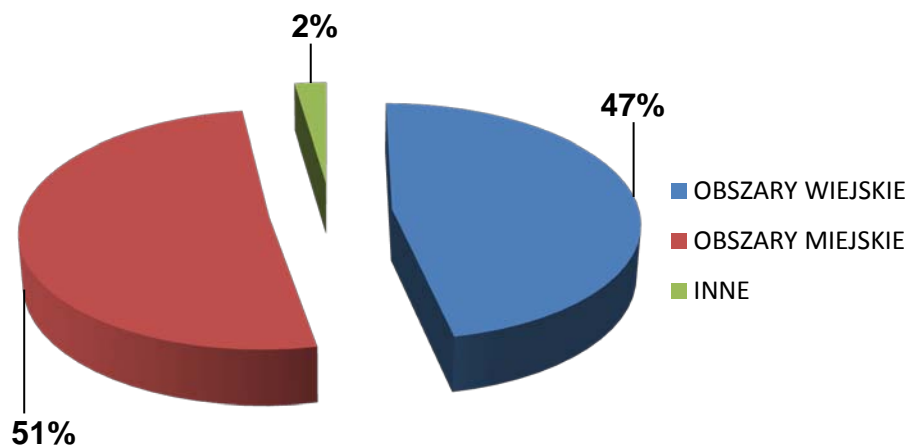

Projekt pn: *Rewitalizacja wzgórza zamkowego – najstarszej części miasta Sanoka* (Źródło: www.muzeum.sanok.pl)

Projekt pn: *Rekultywacja terenów zdegradowanych przy ul. Kwiatowej w Jasle* (Źródło: www.jaslo.pl)

Rozkład dofinansowania projektów w podpisanych umowach w ramach RPO WP – podział wg obszarów realizacji projektów (%)

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Tabela. Postęp finansowy RPO WP w podziale na podregiony (tabela nie zawiera projektów w zakresie pomocy technicznej) - stan na 30 września 2013 r.

Podregion	Liczba projektów	Całkowita wartość projektu (PLN)	Dofinansowanie z EFRR (PLN)	Wartość dofinansowania z EFRR na 1 mieszkańca podregionu (PLN)
Krośnieński	433	1 236 717 767,96	687 627 694,36	1 412,57
Rzeszowski	729	2 534 496 291,70	1 499 082 140,66	2 399,19
Przemyski	318	1 052 447 484,71	615 781 655,67	1 549,80
Tarnobrzeski	587	1 958 822 755,20	1 128 246 639,22	1 816,82
Razem	2067	6 782 484 299,57	3 930 738 129,91	1 845,46

W RPO WP realizowanych jest 42 projekty, których miejsce realizacji obejmuje kilka podregionów lub całe województwo. Projekty te dot. m. in. wsparcia kapitałowego funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, poprawy bezpieczeństwa mieszkańców poprzez modernizację bazy i wyposażenie jednostek ochotniczych straży pożarnych oraz systemu e-Administracji Publicznej.

II. Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007 – 2013 - Komponent Regionalny

Instytucja Zarządzająca – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Instytucja Pośrednicząca – Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie

Celem głównym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej. Cel ten jest realizowany m.in. poprzez aktywizację zawodową, rozwijanie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie mechanizmów efektywnego zarządzania w administracji państwowej.

Priorytety realizowane na szczeblu regionalnym to:

- **Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich,**
- **Priorytet VII Promocja integracji społecznej,**
- **Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki,**
- **Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach.**

Ponadto realizowany jest Priorytet X Pomoc techniczna, którego celem jest zapewnienie właściwego zarządzania, wdrażania oraz promocji Europejskiego Funduszu Społecznego.

W ramach programu wsparciem objęte są następujące obszary: zatrudnienie, edukacja, integracja społeczna, adaptacyjność przedsiębiorstw, zagadnienia związane z rozwojem zasobów ludzkich na terenach wiejskich, z budową sprawnej i skutecznej administracji publicznej wszystkich szczebli oraz partnerskiego państwa, a także z promocją postaw zdrowotnych wśród osób pracujących i doskonaleniem zawodowym kadr medycznych.

(Monitoring obszarów z jakich składane są wnioski o dofinansowanie do Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie w odpowiedzi na ogłaszane konkursy Opracowanie powstało na podstawie analizy danych adresowych projektodawców składających wnioski, w oparciu o rejestry wniosków oraz dane zawarte w systemie informatycznym KSI SIMIK 07-13. Przedstawione poniżej informacje odnoszą się do projektów wyłonionych w procedurze konkursowej.)

Realizacja PO KL na Podkarpaciu wg stanu na dzień 30.09.2013 r.

Alokacja na lata 2007 - 2013	Liczba podpisanych umów	Wartość podpisanych umów	Wartość rozliczonych środków
540 279 620 EUR	2 173	2 105 890 677 PLN	1 519 566 873 PLN

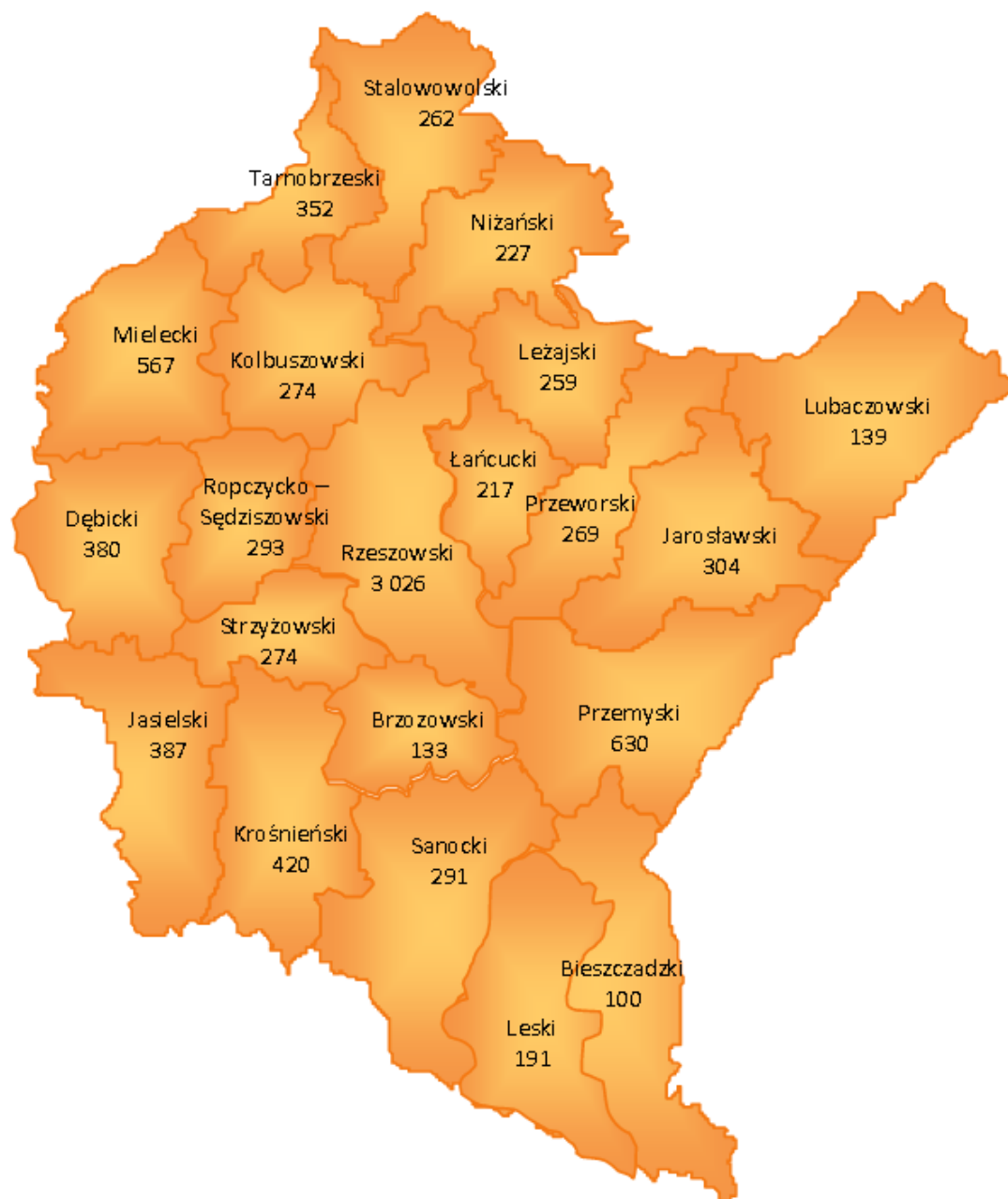
Przedstawione poniżej informacje odnoszą się do projektów wyłonionych w procedurze konkursowej. (Stan na 15.09 2013 r.)

Liczba ogłoszonych konkursów w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Priorytet VI	1	6	5	3	1	7	3
Priorytet VII	0	4	4	5	8	4	4
Priorytet VIII	1	6	9	7	7	7	1
Priorytet IX	1	6	8	4	10	10	4
Razem	3	22	26	19	26	28	12
Łącznie	136						

Liczba wniosków jakie wpłynęły w odpowiedzi na ogłoszone nabory wniosków w ramach procedury konkursowej z poszczególnych powiatów województwa podkarpackiego w ramach Priorytetów VI-IX

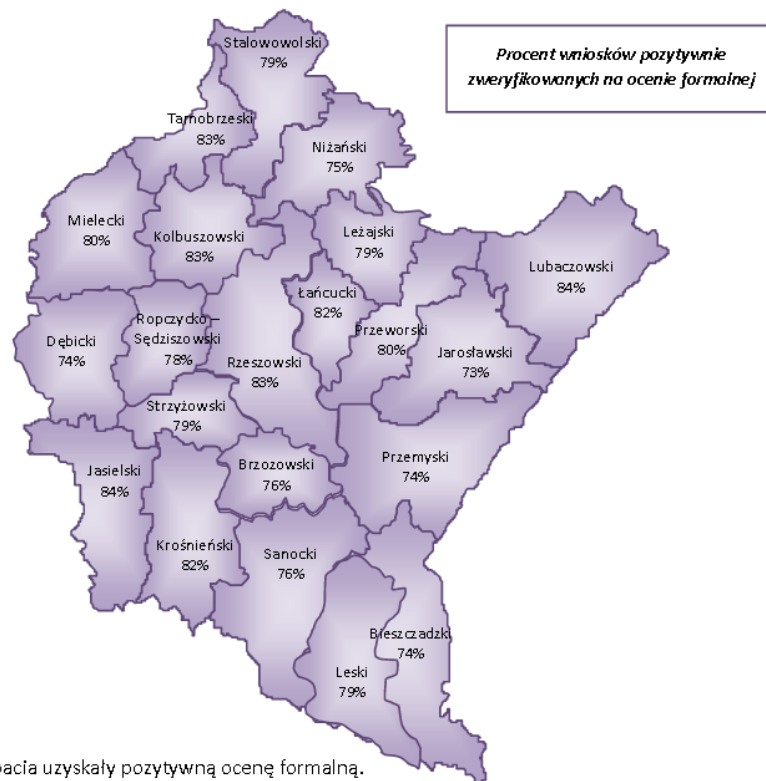

W odpowiedzi na ogłoszone konkursy wpłynęło dotychczas 8995 wniosków z terenu Podkarpacia (w zestawieniu nie uwzględniono wniosków wycofanych).

Liczba wniosków pozytywnie zweryfikowanych na ocenie formalnej w ramach Priorytetów VI-IX

Powiaty na Podkarpaciu	Liczba wniosków, które pozytywnie przeszły ocenę formalną
Powiat Bieszczadzki	74
Powiat Brzozowski	101
Powiat Dębicki	283
Powiat Jarosławski	221
Powiat Jasielski	325
Powiat Kolbuszowski	228
Powiat Krośnieński	346
Powiat Łańcucki	178
Powiat Leski	151
Powiat Leżajski	204
Powiat Lubaczowski	117
Powiat Mielecki	452
Powiat Niżański	170
Powiat Przemyski	468
Powiat Przeworski	215
Powiat Ropczycko - Sędziszowski	229
Powiat Rzeszowski	2 498
Powiat Sanocki	222
Powiat Stalowowlowski	207
Powiat Strzyżowski	217
Powiat Tarnobrzescki	291
Razem	7 197

7 197 wniosków, które wpłynęły z terenu Podkarpacia uzyskały pozytywną ocenę formalną.

Projekty systemowe

W ramach PO KL projekty systemowe mogą być realizowane przez beneficjenta wskazanego w Szczegółowym Opisie Priorytetów i/lub właściwym Planie Działania. Funkcję beneficjenta systemowego może pełnić wskazana odrębna jednostka lub komórka organizacyjna (np. departament) danej instytucji lub urzędu. Istnieje również możliwość realizowania projektów systemowych przez Instytucję Pośredniczącą. Projektodawca systemowy składa wniosek o dofinansowanie w terminie określonym przez Instytucję Pośredniczącą. Wniosek podlega ocenie formalnej i merytorycznej. W przypadku stwierdzenia uchybień we wniosku (na etapie oceny formalnej lub merytorycznej) projektodawca zostaje wezwany do dokonania korekty lub uzupełnienia wniosku i złożenia jego nowej wersji w wyznaczonym terminie. Po pozytywnej weryfikacji formalnej wniosek rejestrowany jest w Krajowym Systemie Informatycznym (KSI) i nadawany jest mu niepowtarzalny numer identyfikacyjny. Do projektodawcy wysłane zostaje pismo o uzyskaniu pozytywnej

oceny formalnej niezwłocznie po dokonaniu rejestracji wniosku w KSI, jednakże nie później niż w ciągu 5 dni. Ocena merytoryczna trwa nie dłużej niż 21 dni od dnia zarejestrowania wniosku w KSI. Projekty systemowe realizowane są na podstawie umów lub podjętych decyzji (uchwał). W przypadku projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych* oraz Poddziałania 7.1.1 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej*, 7.1.2 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie* oraz 7.1.3 *Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej* zawierane są z projektodawcami umowy ramowe. W sytuacji kiedy projekt systemowy realizowany jest przez Instytucję Pośredniczącą podstawą jego realizacji jest umowa lub decyzja (uchwała) podjęta przez właściwy organ.

Łącznie złożonych zostało 1 226 wniosków na realizację projektów systemowych:

Priorytet VI – 126 wniosków,

Priorytet VII – 895 wniosków,

Priorytet VIII – 4 wnioski,

Priorytet IX – 201 wniosków.

\

III. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013 (PO RPW)

Instytucja Zarządzająca – Minister Rozwoju Regionalnego

Instytucja Pośrednicząca – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013 (PO RPW) został opracowany w celu przyspieszenia tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Program ten stanowi dodatkowy element wsparcia z funduszy strukturalnych oraz ma na celu wzmacnianie działania innych programów na obszarze Polski Wschodniej, przez realizację wyodrębnionych działań stymulujących rozwój ekonomiczny i społeczny. Jego realizacja możliwa jest dzięki środkom Unii Europejskiej, pochodzącym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, uzupełnionym krajowymi środkami budżetowymi. **PO RPW jest realizowany na obszarze pięciu województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego.**

Liczba projektów i dofinansowanie w podziale na osie priorytetowe

Oś priorytetowa/działanie	Liczba projektów	Całkowita wartość projektów	Dofinansowanie
Os priorytetowa I Nowoczesna gospodarka	30	1 392 426 865.40	914 424 777.56
Oś priorytetowa II Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	1	321 847 493.36	249 062 480.38
Oś priorytetowa III Wojewódzkie ośrodki wzrostu	2	517 149 430.91	358 661 391.32
Oś priorytetowa IV Infrastruktura transportowa	17	1 385 688 051.72	861 520 021.81
Oś priorytetowa V Zrównoważony rozwój potencjału turystycznego opartego o warunki naturalne	35	65 919 922.77	62 316 651.37
Suma	85	3 683 031 764.16	2 445 985 322.44

Centrum Edukacji Międzynarodowej: Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej,
działanie: I.1. Infrastruktura uczelni. Wartość projektu: 27 061 092.26 zł

Tarnobrzeski Park Przemysłowo-Technologiczny: Program Operacyjny Rozwój Polski
Wschodniej Wartość projektu: 34 176 842.59 zł

IV. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007 – 2013 (PO IG)

Instytucja Zarządzająca – Minister Rozwoju Regionalnego

Program Innowacyjna Gospodarka to jeden z 6 programów krajowych Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, który finansowany jest ze środków europejskich. Jest to program skierowany przede wszystkim do przedsiębiorców, którzy zamierzają realizować innowacyjne projekty, związane z badaniami i rozwojem, nowoczesnymi technologiami, inwestycjami o dużym znaczeniu dla gospodarki lub wdrażaniem i stosowaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Liczba projektów i dofinansowanie w podziale na osie priorytetowe

Oś priorytetowa/działanie	Liczba projektów	Wartość ogółem	Dofinansowanie
Oś priorytetowa 1. – Badania i rozwój nowoczesnych technologii	42	244 248 193.46	109 401 062.06
Oś priorytetowa 2. – Infrastruktura sfery B+R	1	38 953 989.97	36 355 409
Oś priorytetowa 3. – Kapitał dla innowacji	10	7 240 312.75	5 038 632.75
Oś priorytetowa 4. – Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia	181	3 376 221 108,03	1 427 628 501.93
Oś priorytetowa 5. Dyfuzja innowacji	24	48 222 249.34	45 565 531.22
Oś priorytetowa 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym	208	117 370 254.20	41 058 469.61
Oś priorytetowa 8. – Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki	578	334 362 993.96	226 200 332.76
Razem	1 044	4 166 619 101.70	1 891 247 939.33

Celem głównym Programu Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

- Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw
- Wzrost konkurencyjności polskiej nauki
- Zwiększenie roli nauki w rozwoju gospodarczym
- Zwiększenie udziału innowacyjnych produktów polskiej gospodarki w rynku międzynarodowym
- Tworzenie trwałych i lepszych miejsc pracy
- Wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce

Rozbudowa nowoczesnego Laboratorium Badań Materiałów dla Przemysłu Lotniczego
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka wartość projektu: 38 953 989.97 zł

Centru Dziedzictwa Szklá Wartość projektu: 23 667 705 PLN

V. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013 (PO IiŚ)

Instytucja Zarządzająca – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO), zatwierdzonymi 7 maja 2007 r. przez Komisję Europejską, stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nich celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko jest również ważnym instrumentem realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej, a wydatki na cele priorytetowe UE stanowią w ramach programu 67,89 proc. całości wydatków ze środków unijnych.

Muzeum Budownictwa Ludowego Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Wartość projektu: 20 747 044.99 zł

„Blok kogeneracyjny ciepła (6,8 MWt) i energii elektrycznej (1,225 MWe) opalany biomasą w Ciepłowni Łężańska w Krośnie” Wartość projektu: **40 096 696,10 PLN**

Liczba projektów i dofinansowanie w podziale na osie priorytetowe

Oś priorytetowa/działanie	Liczba projektów	Wartość ogółem	Dofinansowanie
Gospodarka wodno-ściekowa	15	412 411 938.38	204 008 819.32
Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	20	133 841 882.23	75 273 530.41
Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska	1	66 114 405.60	52 563 579.23
Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska	22	55 863 155.25	13 686 112.29
Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych	90	25 874 858.36	22 924 126.74
Drogowa i lotnicza sieć TEN-T	23	8 198 094 204.5	5 499 502 498.76
Transport przyjazny środowisku	3	2 411 776 851.73	1 586 863 004.69
Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe	10	662 526 769.04	566 211 918.76
Infrastruktura drogowa w Polsce Wschodniej	12	710 532 394.76	215 905 062.17
Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku	3	572 384 375.41	107 929 131.80
Bezpieczeństwo energetyczne	2	51 594 412.96	37 904 191.97
Kultura i dziedzictwo kulturowe	15	88 195 360.73	63 053 541.01
Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia	3	117 064 828.16	111 304 472.18
Suma	219	13 506 275 437.13	8 557 129 989.32

VI. Program Operacyjny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Instytucja Zarządzająca – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Instytucja Wdrażająca – Samorząd Województwa Podkarpackiego

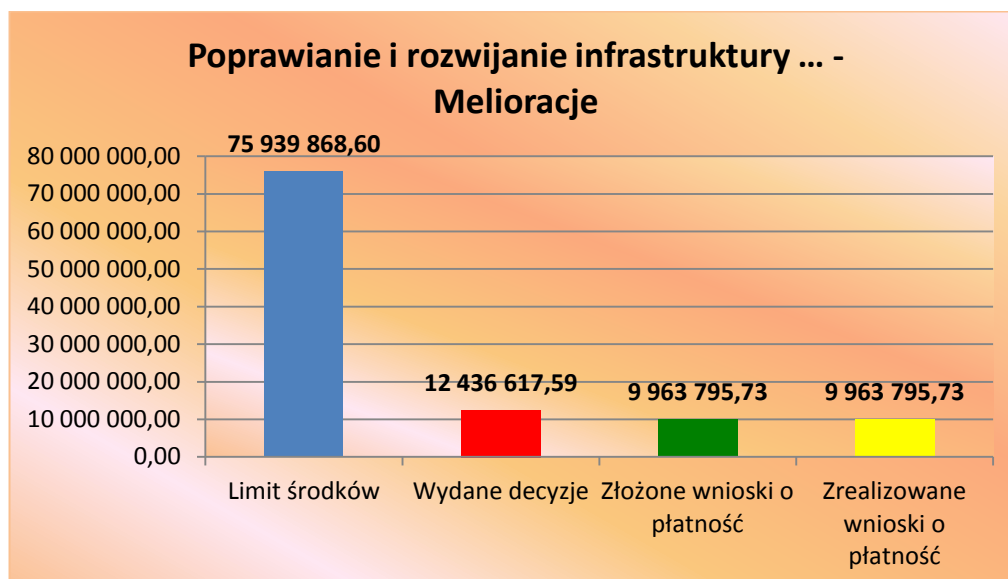
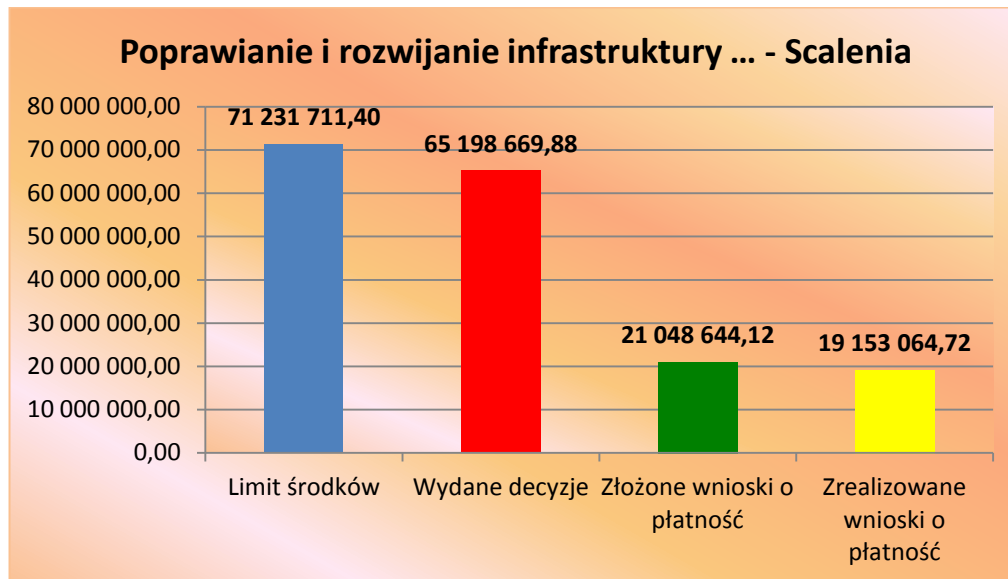
PODZIAŁ ŚRODKÓW PROW NA LATA 2007-2013 W RAMACH DZIAŁAŃ SAMORZĄDOWYCH

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 lipca 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (Dz. U. 2012 poz. 866) limity środków przyznanych dla wnioskodawców z województwa podkarpackiego w ramach poszczególnych działań przedstawiają się następująco:

- działanie „Odnowa i rozwój wsi” – **124 612 583, 66 zł***,
- działanie „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” – **345 289 599, 06 zł***,
- działania Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa:
 - a) scalanie gruntów – **71 231 711, 40 zł***,
 - b) gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi – **75 939 868, 60 zł***,
- działanie 4.1 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (Odnowa i rozwój wsi) – **107 037 305, 39 zł**,
- działanie 4.1 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju („Małe projekty”) – **36 904 003, 97 zł**,
- działanie 4.2. Wdrażanie projektów współpracy – **4 380 298,00 zł**,
- działanie 4.3. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja – **43 062 315,00 zł**.

STAN WDRAŻANIA POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ SAMORZĄDOWYCH PROW 2007-2013

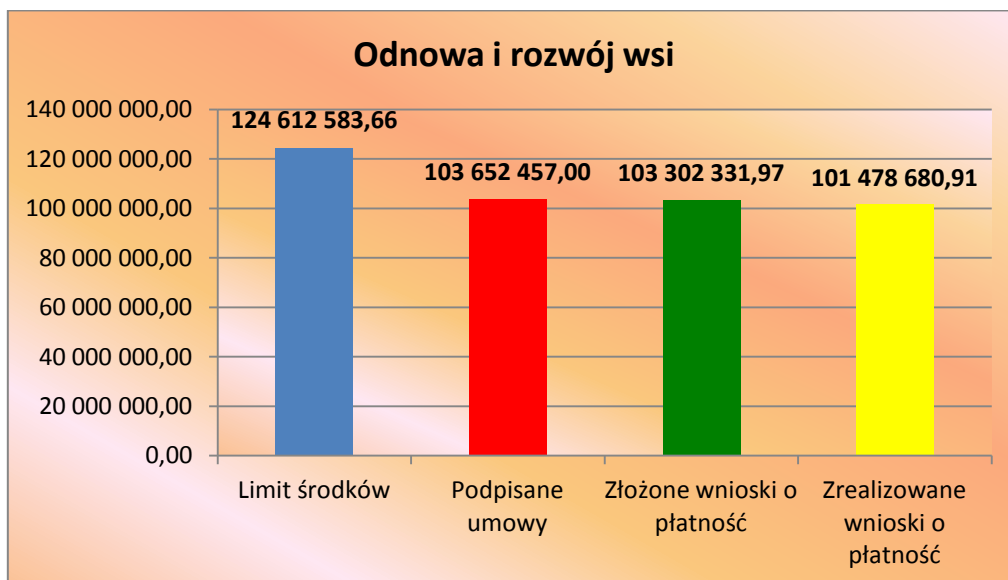
Dane finansowe – wartości podane w PLN (koszty kwalifikowalne*)

*Dane liczbowe dla Oś I ukazują stan wdrażania odnoszący się do kosztów kwalifikowanych.

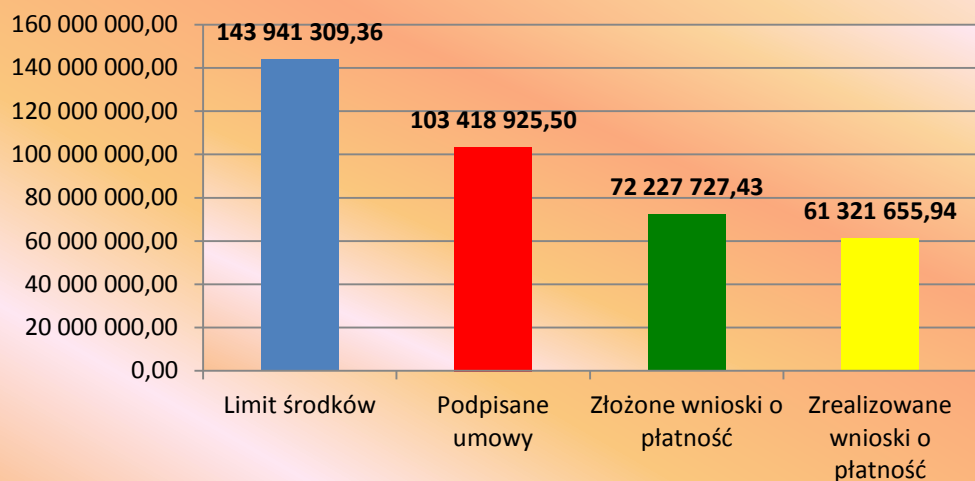
Dane finansowe – wartości podane w PLN (Kwota pomocy*).

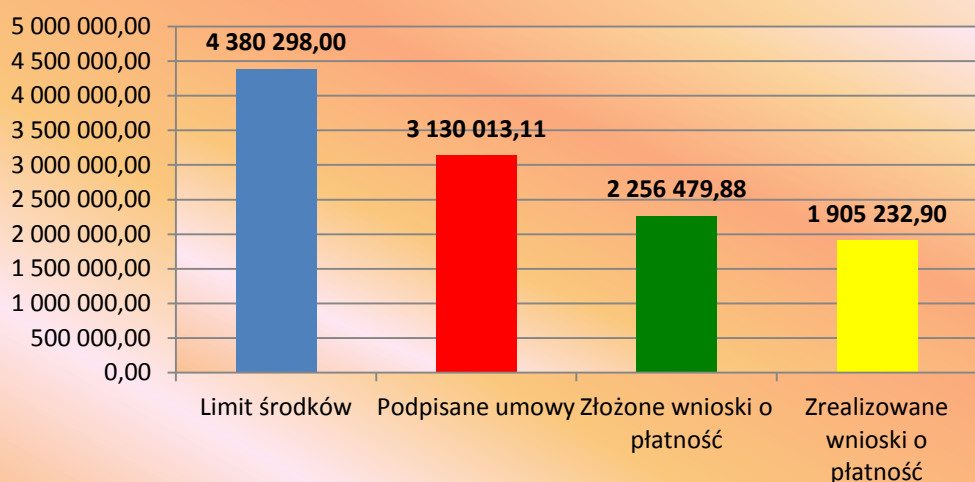

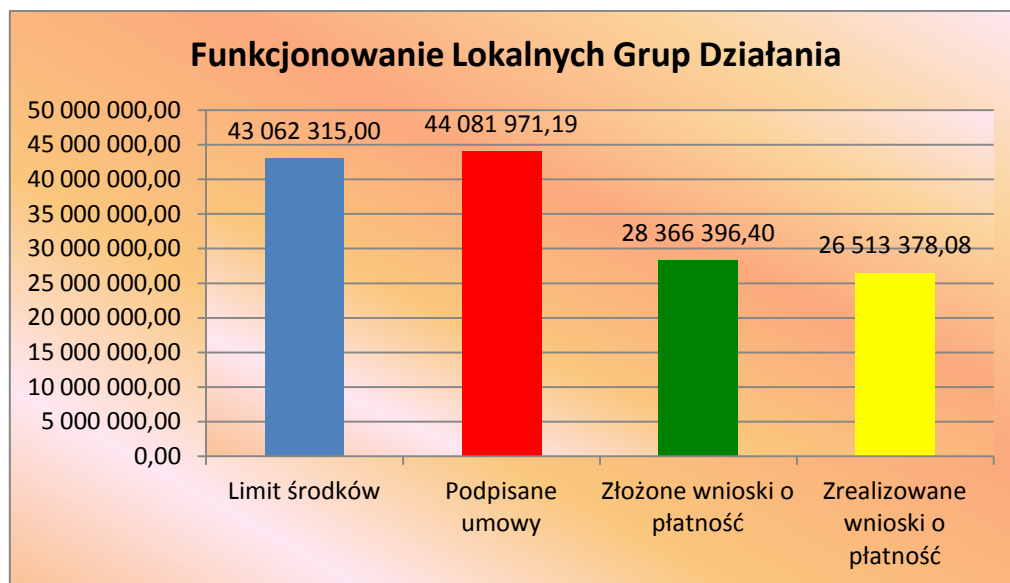
Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2007-2013

Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju

Wdrażanie projektów współpracy

*Dane liczbowe dla Oś III oraz IV odnoszą się do kwoty pomocy przyznanej na dofinansowanie operacji.

POSTĘP WDRAŻANIA

Tabela porównawcza monitorująca postępowanie wdrażania „działań samorządowych”

Nazwa działania		Stan na koniec II kwartału 2013 r.	Stan na koniec III kwartału 2013 r.	
Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa (działanie 1.7. w Osi 1) kod działania 125.	Ilość złożonych wniosków o przyznanie pomocy	18	21	
		wartość: 139 742 799,13 zł	wartość: 188 434 944,57 zł	
	Ilość podpisanych umów/wydanych decyzji	18	18	
		wartość: 111 953 867,29 zł	wartość: 111 953 867,29 zł	
	Ilość złożonych wniosków o płatność	41	44	
		wartość: 32 421 234,09 zł	wartość: 34 566 228,89 zł	
	Ilość operacji zakończonych	3	5	
		wartość: 12 629 293,28 zł	wartość: 17 840 116,75 zł	
	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej (działanie 3.3. w Osi 3) – kod działania 321.	Ilość złożonych wniosków o przyznanie pomocy	306	306
			wartość: 1 161 993 212, 73 zł	wartość: 1 161 993 212, 73 zł
		Ilość podpisanych umów/wydanych decyzji	251	257
			wartość: 680 526 325,36 zł	wartość: 675 605 158,30 zł
Ilość złożonych wniosków o płatność		213	231	
		wartość: 388 771 289,23 zł	wartość: 413 930 945,53 zł	
Ilość operacji zakończonych		150	158	
		wartość: 367 585 932,39 zł	wartość: 380 400 273,95 zł	
Odnowa i rozwój wsi (działanie 3.4. w Osi 3) – kod działania 313, 322, 323.	Ilość złożonych wniosków o przyznanie pomocy	579	580	
		wartość: 357 474 486,46 zł	wartość: 358 205 904,25 zł	

	Ilość podpisanych umów/wydanych decyzji	385	385	
		wartość: 197 935 967,33 zł	wartość: 197 803 408,89 zł	
	Ilość złożonych wniosków o płatność	439	445	
		wartość: 193 872 161,07 zł	wartość: 196 207 199,59 zł	
	Ilość operacji zakończonych	371	377	
		wartość: 186 904 133,12 zł	wartość: 190 076 957,44 zł	
Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (działanie 4.1 w Osi 4) – kod działania 4.1/413.	Ilość złożonych wniosków o przyznanie pomocy	2 931	3 122	
		wartość: 295 158 334,48 zł	wartość: 315 823 909,38 zł	
	Ilość podpisanych umów/wydanych decyzji	1 521	1 662	
		wartość: 184 837 162,12 zł	Wartość: 190 276 535,3 zł	
	Ilość złożonych wniosków o płatność	1 087	1 326	
		wartość: 109 481 204,99 zł	wartość: 129 114 685,76 zł	
	Ilość operacji zakończonych	894	1 020	
		wartość: 94 514 137,19 zł	wartość: 107 979 532,7 zł	
	Wdrażanie projektów współpracy (działanie 4.2. w Osi 4) – kod działania 4.21.	Ilość złożonych wniosków o przyznanie pomocy	28	30
			wartość: 3 982 148,82 zł	wartość: 4 544 174,31 zł
		Ilość podpisanych umów/wydanych decyzji	21	25
			wartość: 1 936 241,49 zł	wartość: 3 133 742,63 zł
Ilość złożonych wniosków o płatność		41	46	
		wartość: 1 909 652,20 zł	wartość: 2 261 129,32 zł	
Ilość operacji zakończonych		20	27	
		wartość: 1 698 331,07 zł	wartość: 3 806 316,17 zł	
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja		Ilość złożonych wniosków o przyznanie pomocy	106	106
			wartość: 49 540 243,42 zł	wartość: 49 540 243,42 zł
	Ilość podpisanych umów/wydanych	93	93	

(działanie 4.3. w Osi 4) kod działania 4.31.	decyzji	wartość: 44 039 422,53 zł	wartość: 44 081 971,19 zł
	Ilość złożonych wniosków o płatność	395	429
		wartość: 26 263 609,45 zł	wartość: 28 620 649,21 zł
	Ilość operacji zakończonych	62	62
		wartość: 9 623 349,81 zł	wartość: 9 684 480,41 zł

„Modernizacja Przestrzeni Publicznej wsi Krowica Sama poprzez przebudowę Domu Kultury oraz parku podworskiego” wartość projektu: **914.398,72 PLN**

VII. Program Operacyjny RYBY 2007 - 2013

Instytucja Zarządzająca – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Samorząd Województwa Podkarpackiego poprzez Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje zadania w ramach Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007-2013”, obejmujące następujące środki :

1. Rozwój obszarów zależnych od rybactwa (środek 4.1. w osi 4)
2. Wsparcie na rzecz współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej (środek 4.2. w osi 4)

PODZIAŁ ŚRODKÓW W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ PROGRAMU OPERACYJNEGO RYBY NA LATA 2007-2013.

Na podstawie zawartych umów między Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Lokalnymi Grupami Rybackimi limity środków przyznanych dla wnioskodawców z województwa podkarpackiego w ramach poszczególnych działań przedstawiają się następująco:

1. Środek 4.1. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa:
 - a) Wzmocnienie konkurencyjności i utrzymanie atrakcyjności obszarów zależnych od rybactwa – **14 446 771,51 zł.**
 - b) Restrukturyzacja lub reorientacja działalności gospodarczej, lub dywersyfikacji zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem rybactwa, w drodze tworzenia dodatkowych miejsc pracy poza tym sektorem – **600 000,00 zł.**
 - c) Podnoszenie wartości produktów rybactwa, rozwoju usług na rzecz społeczności zamieszkującej obszary zależne od rybactwa – **1 598 400,69 zł.**
 - d) Ochrona środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego na obszarach zależnych od rybactwa w celu utrzymania jego atrakcyjności lub przywrócenia

potencjału produkcyjnego sektora rybactwa, w przypadku jego zniszczenia w wyniku klęski żywiołowej – **3 372 973,12 zł.**

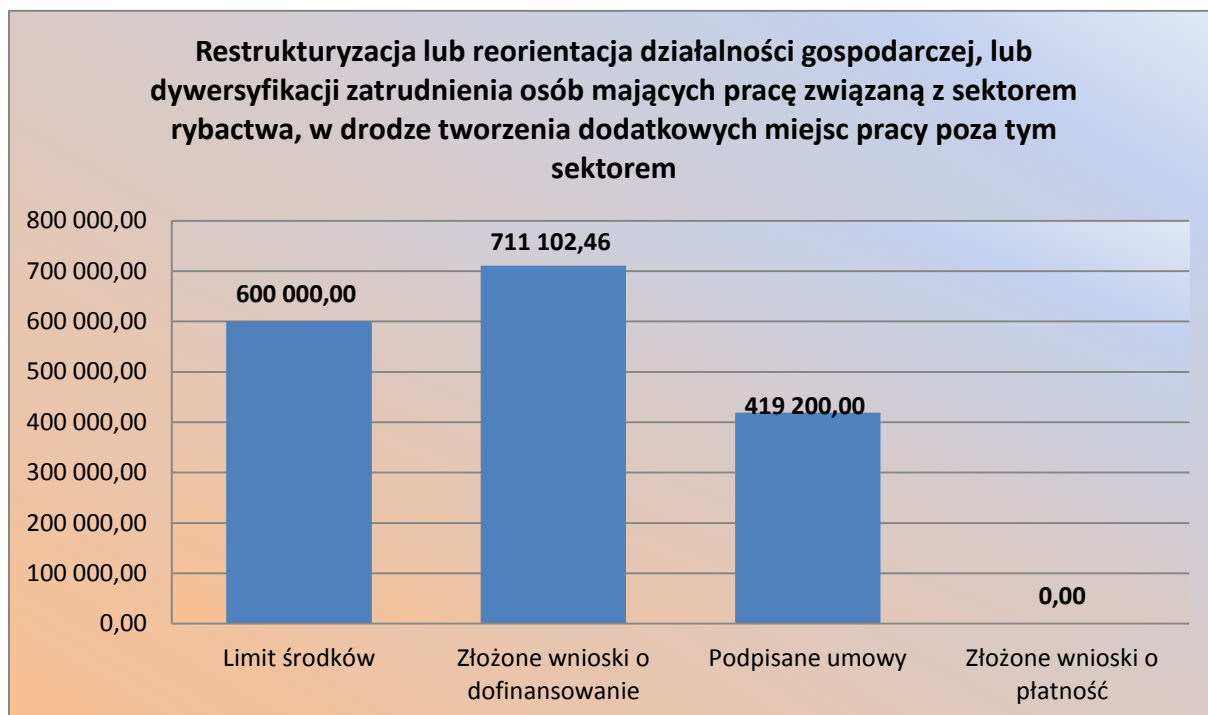
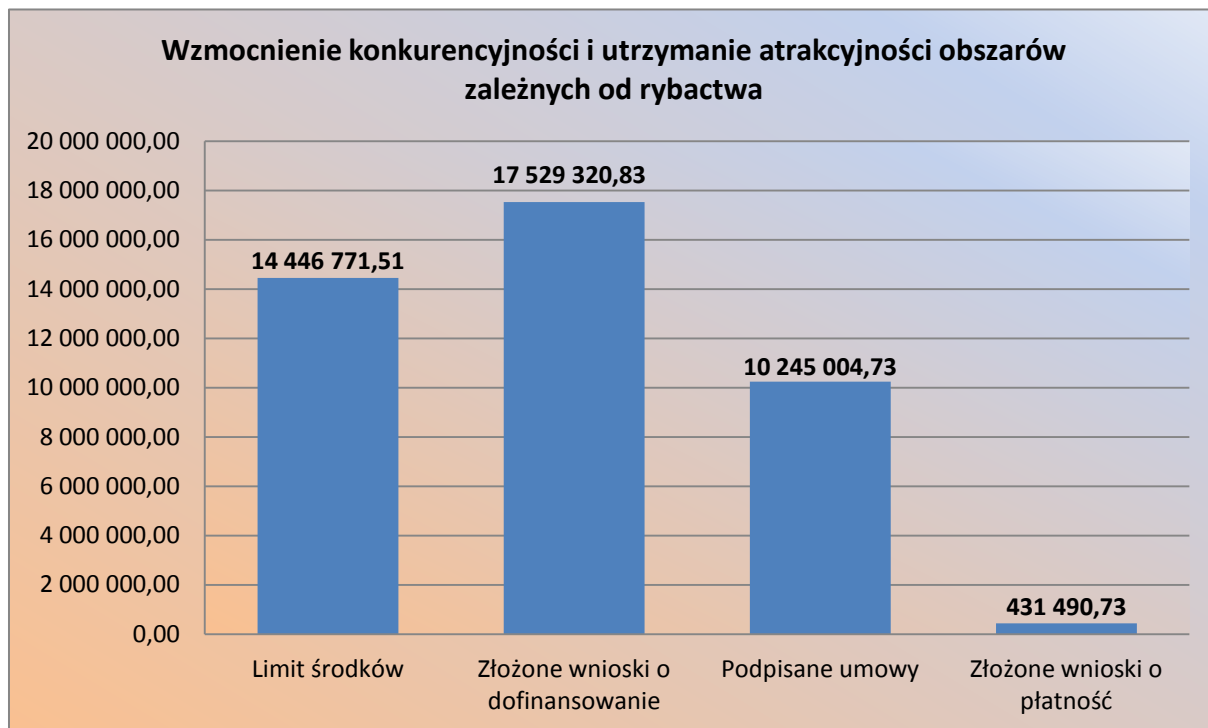
- e) Funkcjonowanie lokalnej grupy rybackiej oraz nabywanie umiejętności i aktywizacji lokalnych społeczności – **2 028 760,21 zł.**
- 2. Środek 4.2. Wsparcie na rzecz współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej – **464 502,94 zł.**

STAN WDRAŻANIA POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ PO RYBY 2007-2013

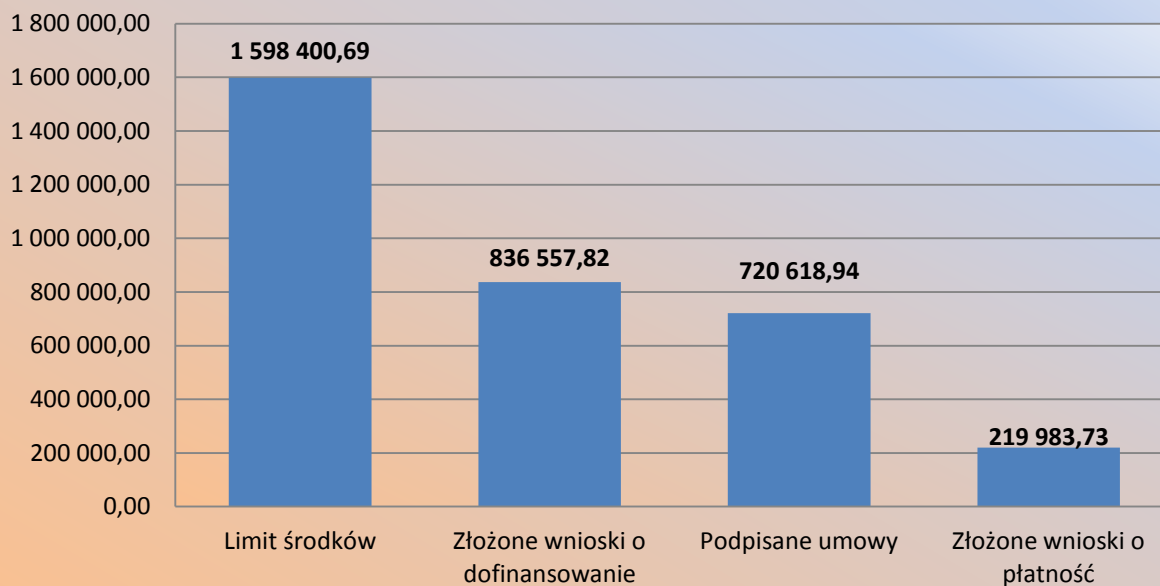
Przedstawiciele LGR Starzawa i LGR Puszczy Sandomierskiej podpisali 4 sierpnia 2011 roku w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju wsi umowy ramowe na realizację przygotowanych przez siebie Lokalnych Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich. Limit środków przyznanych na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich dla działających w województwie podkarpackim dwóch Lokalnych Grup Rybackich: Lokalna Grupa Rybacka „Starzawa”- **12 489 927,52 zł.** Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Rybacka Puszczy Sandomierskiej”- **10 021 480,95 zł.** Łączna kwota wynosi **22 511 408,47 zł.**

W wyniku ogłaszanych konkursów przez Lokalne Grupy Rybackie określone są limity środków, o które wnioskodawcy mogą się ubiegać. W 2012 r. zostały ogłoszone po dwa konkursy przez każdą Lokalną Grupę Rybacką, w I kwartale 2013 r. każdy z LGR-ów ogłosił po jednym konkursie, w II kwartale 2013 r. konkurs ogłosiła LGR Starzawa, natomiast w III kwartale 2013r. konkurs ogłosiła LGR Puszczy Sandomierskiej.

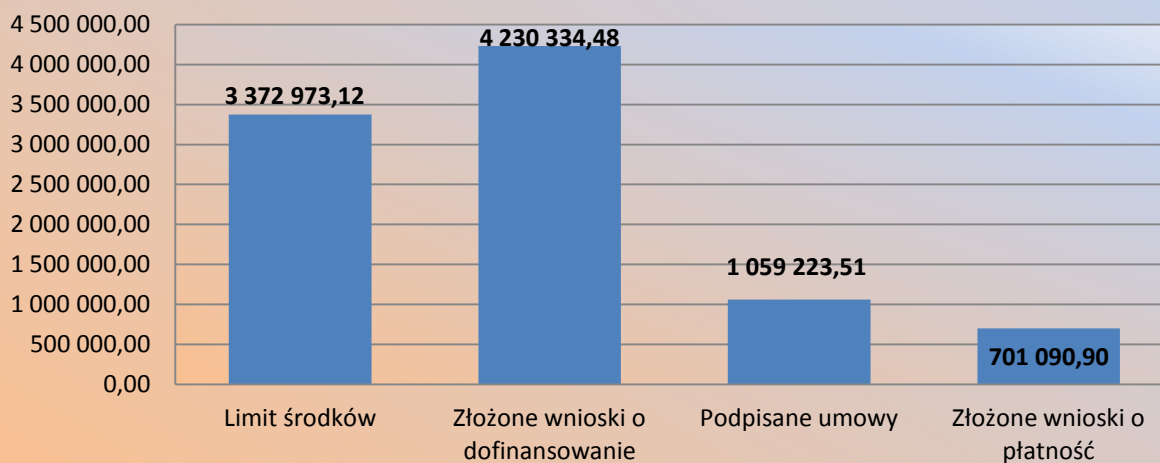
Dane finansowe – wartości podane w PLN.

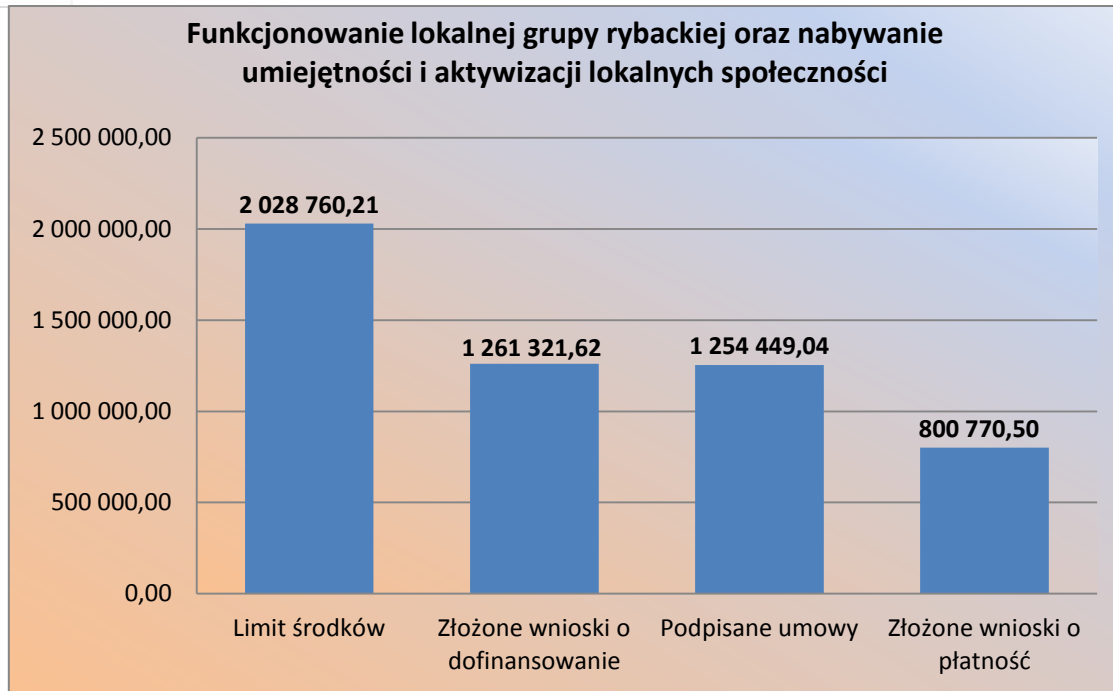

Podnoszenie wartości produktów rybactwa, rozwoju usług na rzecz społeczności zamieszkującej obszary zależne od rybactwa

Ochrona środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego na obszarach zależnych od rybactwa w celu utrzymania jego atrakcyjności lub przywrócenia potencjału produkcyjnego sektora rybactwa, w przypadku jego zniszczenia w wyniku klęski żywiołowej

POSTĘP WDRAŻANIA

Tabela przedstawiająca wdrażanie poszczególnych operacji w ramach środków 4.1. i 4.2.

Nazwa operacji		Stan na koniec III kwartału 2013 r.
Wzmocnienie konkurencyjności i utrzymanie atrakcyjności obszarów zależnych od rybactwa (środek 4.1. w osi 4)	Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie	74 17 529 320,83
	Ilość podpisanych umów	36 10 245 004,73
	Ilość złożonych wniosków o płatność	7 431490,73
	Ilość operacji zakończonych	3 157 934,46
Restrukturyzacja lub reorientacja działalności gospodarczej, lub dywersyfikacji zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem rybactwa, w drodze tworzenia dodatkowych miejsc pracy poza tym sektorem (środek 4.1. w osi 4)	Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie	4 711 102,46
	Ilość podpisanych umów	419 200,00
	Ilość złożonych wniosków o płatność	0 -
	Ilość operacji zakończonych	0 -
Podnoszenie wartości produktów rybactwa, rozwoju usług na rzecz społeczności zamieszkującej obszary zależne od rybactwa (środek 4.1. w osi 4)	Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie	7 836 557,82
	Ilość podpisanych umów	5 720 618,94
	Ilość złożonych wniosków o płatność	3 219 983,73
	Ilość operacji zakończonych	3 219 983,73
Ochrona środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego na obszarach zależnych od rybactwa w celu utrzymania jego atrakcyjności lub przywrócenia potencjału produkcyjnego sektora rybactwa, w przypadku jego zniszczenia w wyniku klęski żywiołowej (środek 4.1. w osi 4)	Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie	17 4 230 334,48
	Ilość podpisanych umów	6 1 059 223,51
	Ilość złożonych wniosków o płatność	3 701 090,90
	Ilość operacji zakończonych	0 -
Wsparcie na rzecz współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej (środek 4.2. w osi 4)	Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie	7 419 782,48
	Ilość podpisanych umów	6 384 502,91
	Ilość złożonych wniosków o płatność	2 213 251,54
	Ilość operacji zakończonych	0 -

Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Rybackiej oraz nabywanie umiejętności i aktywizacja lokalnych społeczności (środek 4.1. w osi 4)	Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie	6
		1 261 321,62
	Ilość podpisanych umów	6
		1 255 236,62
	Ilość złożonych wniosków o płatność	6
		800 770,50
	Ilość operacji zakończonych	4
		781 183,16

VIII. Program Współpracy Transgranicznej

Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007 – 2013

Instytucja Zarządzająca – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Głównym celem programu jest wzmocnienie opartej na partnerstwie współpracy polsko-słowackiej, mającej na celu trwały rozwój obszaru przygranicznego.

PRIORYTETY PROGRAMU

Priorytet 1: *Rozwój infrastruktury o znaczeniu transgranicznym*

Głównym celem priorytetu jest rozwój polsko-słowackiej współpracy partnerskiej w zakresie poprawy stanu infrastruktury transgranicznej, ukierunkowanej na integrację przestrzenną, bezpieczeństwo, lepszy dostęp do atrakcji dla mieszkańców, inwestorów i turystów.

Temat współpracy **1.1:** *Infrastruktura komunikacyjna i transportowa*

Temat współpracy **1.2:** *Infrastruktura ochrony środowiska*

Priorytet 2: *Rozwój społeczno-gospodarczy*

Głównym celem priorytetu jest promowanie polsko-słowackiej współpracy partnerskiej dla zrównoważonego społeczno-ekonomicznego, środowiskowego i kulturalnego rozwoju terenów pogranicznych Polski i Republiki Słowackiej.

Temat współpracy **2.1:** *Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki*

Temat współpracy **2.2:** *Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*

Temat współpracy **2.3:** *Projekty sieciowe*

Priorytet 3: *Wsparcie inicjatyw lokalnych (mikroprojekty)*

Głównym celem priorytetu jest promowanie lokalnych inicjatyw i ustalenie kontaktów transgranicznych poprzez realizację mikroprojektów opartych na działaniach "ludzie dla ludzi".

Priorytet 4: Pomoc techniczna

Głównym celem priorytetu jest zapewnienie wdrożenia, zarządzania, promocji, monitoringu i kontroli programu.

Budżet programu

Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska – Republika Słowacka 2007-2013 jest finansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz przez partnerów i uczestników krajowych.

Łączny budżet programu w latach 2007-2013 wyniesie **185,2 mln** euro, w tym środki **EFRR to 157,4 mln** euro. Wysokość alokacji polskiej środków EFRR wynosi **85,9 mln** euro.

Polscy partnerzy mogą uzyskać dofinansowanie w wysokości do 85% kosztów kwalifikowanych projektu. Środki EFRR będą przekazywane w postaci refundacji.

Potencjalni beneficjenci

Potencjalni beneficjenci Programu to:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki administracji państwowej i jednostki samorządowe utworzone w celu zapewnienia usług publicznych,
- organizacje pozarządowe non profit,
- Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej.

I nabór wniosków

W okresie 14 sierpnia – 31 października 2008 r. trwał I nabór wniosków o dofinansowanie. Posiedzenie Komitetu Monitorującego odbyło się w dniach 19-20 marca 2009 r. w Tatrzańskiej Łomnicy (Republika Słowacka). Komitet Monitorujący podjął decyzję o przyznaniu dofinansowania dla 20 projektów złożonych w ramach I naboru wniosków, o łącznej wartości ponad 27 mln euro środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Województwo Podkarpackie reprezentowane było

przez Członka Komitetu, pana Bogdana Rzońcę, Wicemarszałka Województwa Podkarpackiego.

Kolejne posiedzenie Komitetu Monitorującego odbyło się w Krakowie w dniach 28-29 maja 2009 r. Podczas posiedzenia Komitet Monitorujący podjął decyzję o przyznaniu dofinansowania dla kolejnych 29 projektów złożonych w ramach I naboru, o łącznej wartości ponad 37 mln euro środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Województwo Podkarpackie reprezentowane było przez Członka Komitetu, pana Bogdana Rzońcę, Wicemarszałka Województwa Podkarpackiego.

Łącznie zatwierdzono **49 projektów** na kwotę ponad **65 mln euro** z EFRR, z czego **10 projektów** złożonych przez wnioskodawców z województwa podkarpackiego na łączną kwotę ok. **11,8 mln euro**.

II nabór projektów

W okresie 11 stycznia - 31 marca 2010 r. trwał II nabór wniosków o dofinansowanie. Posiedzenie Komitetu Monitorującego odbyło się w dniach 14-15 grudnia 2010 roku w Demanowskiej Dolinie (Republika Słowacka). Samorząd Województwa Podkarpackiego reprezentowany był przez p. Katarzynę Stachowicz, Członka KM (tymczasowo mianowaną na Członka KM przez Marszałka Województwa) oraz p. Magdalenę Barzycką, Zastępcę Członka KM.

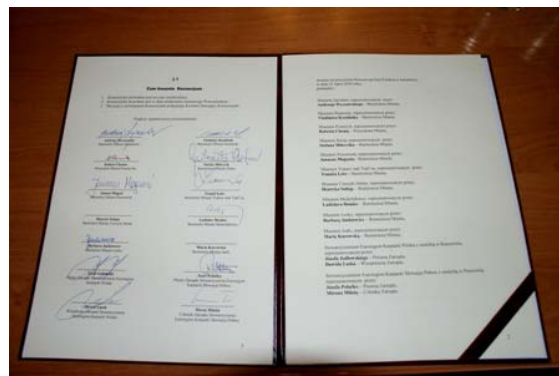
Podczas posiedzenia zatwierdzono 42 projekty na kwotę ok. 53,4 mln euro, w tym **5 projektów** złożonych przez wnioskodawców z terenu województwa podkarpackiego, o łącznej wartości dofinansowania **3,7 mln euro**.

Mikroprojekty

I nabór – podpisano 43 umowy na realizację mikroprojektów na łączną kwotę dofinansowania 1 653 748,20 euro

II nabór - podpisano 18 umów na realizację mikroprojektów na łączną kwotę dofinansowania 673 057,04 euro

III nabór – zatwierdzono 36 mikroprojektów na łączną kwotę dofinansowania 1 470 196,86 euro

„Sieć Miast Euroregionu Karpackiego” Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska - Republika Słowacka wartość projektu: 1 042 410.91 zł

Rozwój Infrastruktury Turystyki Aktywnej Wartość projektu: 2 139 393,58 euro

IX Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś - Ukraina 2007-2013

Instytucja Zarządzająca – Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Celem głównym Programu, realizowanego w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa, jest wsparcie zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego na obszarach przygranicznych Polski, Białorusi i Ukrainy.

Całkowity budżet Programu na lata 2007-2013 to prawie 203 mln euro, w tym **186,2 mln** euro pochodzi ze środków EISP. Przewidywany poziom dofinansowania projektów sięgać może maksymalnie 90% ich kosztów kwalifikowanych.

Beneficjenci programu

Potencjalnymi beneficjentami programu są instytucje prowadzące działania o charakterze non-profit przyczyniające się do realizacji priorytetów programu, w tym np. władze lokalne i regionalne, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, euroregiony.

Wyniki naborów

I nabór wniosków trwał w okresie 2 listopada 2009 – 1 marca 2010. Dostępna kwota alokacji to prawie 17 mln euro. Do dnia 31.03.2013 r. zakontraktowano 5 projektów z I naboru złożonych przez wnioskodawców z terenu województwa podkarpackiego na łączną wartość dofinansowania 7 950 100,13 euro w tym jeden tzw. „projekt dużej skali” (jeden z etapów budowy przejścia granicznego Budomierz-Hruszew – wartość zakontraktowanych środków to 5 188 219,88 euro.

16 maja 2011 r. rozpoczął się drugi nabór wniosków (zakończony 30 września 2011 r.). Dostępna alokacja środków wynosiła ponad 88 milionów euro. Do dnia 31.03.2013 r. zakontraktowano oraz jest w fazie kontraktacji 14 projektów wnioskodawców podkarpackich na łączną kwotę dofinansowania 25 873 509,36 euro/

Od 16 lutego do 14 czerwca 2012 roku trwał się trzeci nabór wniosków, który dotyczył Działania 3.2 *Inicjatywy społeczności lokalnych* (projekty „parasolowe”).

Na posiedzeniu Wspólnego Komitetu Monitorującego, które odbyło się 10 kwietnia 2013 r. w Brześciu na Białorusi zatwierdzono do realizacji 3 projekty parasolowe złożone przez wnioskodawców z terenu województwa podkarpackiego na łączną kwotę dofinansowania 1 463 968,39 euro. W trakcie tego posiedzenia Komitet zdecydował także o dofinansowaniu 2 projektów podkarpackich z list rezerwowych II naborów wysokości 3 844 180,96 euro.

Utworzenie Polsko-Ukraińskiego Centrum Hodowli i Promocji Konia Huculskiego

Podsumowanie

Poziom wykorzystania funduszy europejskich przez beneficjentów z terenu województwa podkarpackiego w poszczególnych Programach Operacyjnych (stan na 30 wrzesień 2013 r.)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013	Liczba umów	Wartość dofinansowania z EFRR (w PLN)	Wykorzystanie alokacji EFRR (%)	Liczba projektów zakończonych	Wartość dofinansowania z EFRR (w PLN)	Wykorzystanie alokacji EFRR (%)
	2 179	4 612 563 452,89	92,40%	1 449	2 222 768 015,02	44,53%
Komponent Regionalny Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013	Liczba podpisanych umów		Wartość podpisanych umów		Wartość rozliczonych środków	
	2 173		2 105 890 677 PLN		1 519 566 873 PLN	
Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013	Liczba projektów		Wartość ogółem projektów w PLN		Wartość dofinansowania w PLN	
	85		3 683 031 764.16		2 445 985 322.44	
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	1 044		4 166 619 101.70		1 891 247 939.33	
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013	219		13 506 275 437.13		8 557 129 989,32	
Program Operacyjny Pomoc techniczna	7		11 180 255.65		9 472 778.97	
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	2 489		1 100 564 587.54		693 557 875.58	
Program Operacyjny RYBY 2007 - 2013	2		22 511 408,47		22 511 408,47	
Program Polska-Słowacja	15		ok. 73 000 000		ok. 65 000 000	
Program Polska-Białoruś-Ukraina	26		Ok. 165 000 000		Ok.145 000 000	

SUMA	Liczba umów/projektów	7640	Wartość dofinansowania	ok. 20 234 477 000 PLN
------	-----------------------	------	------------------------	-------------------------------

**PROMOCJA PODKARPACIA POPRZEZ KULTURĘ W KRAJU I ZA
GRANIĄ REALIZOWANA PRZEZ INSTYTUCJE KULTURY PODLEGŁE
SAMORZĄDOWI WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO (LATA 2012 i 2013)**

Rzeszów, listopad 2013 r.

Wstęp

Koniec lat 90.tych XX wieku dla kultury i jej promocji były okresem poszukiwań i powolnych przemian. W sferze ekonomii przejście od realnego socjalizmu do gospodarki wolnorynkowej było swoistym skokiem, ale polska promocja kulturalna posuwała się w wolniejszym tempie. Pierwsze lata transformacji pokazały, że nikt nie miał pomysłu na zmiany w obszarze kultury. Dyskusje na temat promocji Polski przez kulturę pojawiły się z większym natężeniem pod koniec XX wieku. W 1998 roku zostały zaprezentowane główne założenia i kierunki działań Ministerstwa Kultury i Sztuki, a wśród nich promocja zagraniczna polskiej kultury. Rok później został opublikowany dokument rządowy na temat kierunków polityki kulturalnej, w którym zagraniczna promocja polskiej kultury pojawiła się jako jeden z ważniejszych narodowych kierunków. Rola promocji kulturalnej miała związek z zasadniczym celem politycznym Polski, jakim była wówczas integracja ze strukturami europejskimi. Polska potrzebowała zmiany niekorzystnego wizerunku dominującego w niektórych krajach europejskich i potrzebowała wizerunku w ogóle, w krajach, gdzie praktycznie nie miała żadnego. W tym kontekście rok 2000 można uznać za datę zwrotną, wtedy bowiem:

- Powstały wiążące strategie promocji Polski w związku z akcesją, oparte na zintegrowanych działaniach z wieloma resortami, w tym z resortem kultury
- Zwiększyła się liczba prezentacji kulturalnych organizowanych za granicą
- Polska implementowała program „Kultura 2000”;
- Kraków zdobył tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. Było to ważne wydarzenie kulturalne w kontekście europejskim;
- Pojawiła się idea Roku Polskiego.

W latach 2003-2004 przygotowywano strategię na lata 2004-2007. Dotyczyła ona głównie kwestii związanych z sytuacją kultury w samej Polsce, ale też podkreślała znaczenie kultury w kontekście ekonomicznym i w wymiarze europejskim. Akcentowano istotę i rolę współpracy w ramach funduszy europejskich i związane z tym nowe możliwości promocyjne. Był to również okres tworzenia nowych instytucji - powstał Instytut Adama Mickiewicza, pojawiły się instytuty branżowe (książki, filmu, teatru). W 2005 roku została zmieniona nazwa Ministerstwa Kultury na Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Resort ten przedstawił dokument „Polityka wsparcia w dziedzinie kultury i dziedzictwa narodowego”. W kontekście zagranicznej strategii kulturalnej podkreślono:

- Aktywną promocję kultury polskiej za granicą przez skuteczną reformę Instytutu Adama Mickiewicza;
- Przygotowanie i wdrożenie nowego programu zagranicznej promocji kultury;

- Prowadzenie programu „Dobre Sąsiedztwo” (wymiany kulturalnej młodzieży z Białorusią i Ukrainą);
- Rozwinięcie programu specjalnej ochrony dziedzictwa narodowego na Wschodzie;
- Efektywne wykorzystanie funduszy europejskich.

Na podstawie tych wskazówek określono listę priorytetów, którą zawarto w „Narodowym Programie Operacyjnym Kultury” (2006). Wśród nich znalazła się zagraniczna strategia kulturalna odnosząca się do:

- Budowania pozytywnego wizerunku Polski i jej promocja za granicą poprzez prezentację kultury polskiej, promocję polskich artystów i ich osiągnięć, realizację międzynarodowej współpracy;
- Realizowania „Programu Fryderyk Chopin” jako istotnego elementu rozwoju turystyki kulturalnej;
- Efektywnego wykorzystania funduszy unijnych w ramach programu „Promesa”;
- Uznania dziedzictwa za ważny element polityki promocji kulturalnej za granicą.

Okres 2005-2007 to kolejne reformułowanie roli resortu kultury jako centralnego decydenta w kwestiach, za które konstytucyjnie odpowiada. Lata 2007-2008 to okres zmian politycznych i w konsekwencji zmiany zagranicznej strategii kulturalnej. Po raz pierwszy w dwudziestoletniej historii kwestie kultury tak obszernie pojawiły się w exposé Premiera odnoszącym się do zredefiniowania priorytetów i zasad polityki kulturalnej państwa, połączenia tradycji z nowoczesnością, jak również przeprowadzenia reformy organizacji i finansowania sektora kultury (Exposé 2007).

Niestety, jak zauważyli autorzy Raportu o promocji Polski poprzez kulturę „pomimo wielu pozytywnych zmian w postrzeganiu kultury, roli dyplomacji kulturalnej i promocji kultury polskiej za granicą, zmian instytucjonalnych, otoczenia prawnego i organizacyjnego wciąż brak jest spójnego i sprawnego mechanizmu realizacji tych zadań. Po dwudziestu latach nadal dominuje postrzeganie kultury jako dziedziny „niepoważnej”, zmywy pięknoduchów, spisku darmozjadów, dalekiej od gospodarki i wartości wyrażanych językiem ekonomii. Projekty o dłuższym horyzoncie czasowym pojawiają się sporadycznie, na skutek doraźnej akcji politycznej i nie mają organicznego, funkcjonalnego charakteru, trwale wpisanego w zadania państwa.”

Można mnożyć przykłady krajów, gdzie jednym z fundamentów umacniania ich pozytywnego wizerunku w świecie jest polityka historyczna, ale również mądrze realizowana polityka kulturalna, bez której trudno sobie dzisiaj wyobrazić kulturę polityczną.

Potrzebę takiego podejścia do kultury widać w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020, która widzi w kulturze jedną z najbardziej istotnych dziedzin nowoczesnego społeczeństwa. Dlatego: „W kontekście

zrównoważonego rozwoju społecznego wyzwaniem stojącym przed władzami wojewódzkimi jest zapewnienie możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym wysokiej. Powszechność dostępu do kultury wiąże się również z cyfryzacją jej zasobów, pozwalającą na jej szerokie udostępnianie (...) Konieczne są również działania mające na celu ochronę bogatego Dziedzictwa kulturowego oraz promocja produktów kulturalnych, stanowiących ważny czynnik świadczący o atrakcyjności województwa.

I tak promocja Podkarpacia dokonuje się poprzez działania podejmowaną przez wojewódzkie instytucje kultury, szczególnie te o znaczeniu ponadlokalnym i międzynarodowym, dzięki którym województwo jest pozytywnie postrzegane przez podmioty zewnętrzne. Działania podejmowane przez wojewódzkie instytucje kultury wpływają na dobry wizerunek regionu, a są to wysiłki stale odwiedzane przez zwiedzających spoza województwa i spoza Polski, międzynarodowe konferencje naukowe oraz różnorodne spotkania, wydawnictwa, publikacje w periodykach naukowych, badania naukowe o znaczeniu ponadregionalnym, drukowane materiały reklamowe, ponadregionalne audycje radiowe, programy telewizyjne oraz internet. Promocja Podkarpacia dokonuje się także poprzez realizowane ze środków europejskich i zewnętrznych przedsięwzięcia, zakupy i inwestycje.

Takimi przesłankami kierują się instytucje kultury Województwa Podkarpackiego:

1. Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu
2. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku
3. Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej
4. Muzeum – Zamek w Łańcucie
5. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
6. Muzeum Podkarpackie w Krośnie
7. Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu
8. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach
9. Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie
10. Teatr im. W. Siemaszkowej w Rzeszowie
11. Filharmonia Podkarpacka im. A. Malawskiego w Rzeszowie
12. Wojewódzka i Miejska Biblioteka w Rzeszowie
13. Centrum Kulturalne w Przemyślu
14. Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu

I. MUZEUM MARII KONOPNICKIEJ W ŻARNOWCU

Działalność wystawiennicza (rok 2012)

1. *50 lat Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu* – wystawa prezentująca dorobek kulturotwórczy Muzeum od chwili powstania w 1957 r. do współczesności
2. *Żarnowiec, Konopnicka, Białoszewski – inspiracje twórcze Leszka Solińskiego* – wystawa z cyklu „Ludzie znani i Żarnowiec”, prezentująca dorobek artystyczno-literacki Leszka Solińskiego artysty malarza i publicysty, który wszedł na stałe do polskiej literatury współczesnej oraz figuruje w opracowaniach dotyczących biografii i twórczości Mirona Białoszewskiego.
3. *Stanisław Żurad – malarz i pasjonat* – artysta związany z Podkarpaciem, absolwent ASP w Krakowie. Największe sukcesy osiągnął w modelarstwie lotniczym, które było jego pasją. Jako pierwszy Polak zdobył srebrny medal w rozegranych w 1958 r. MŚ w Anglii, a w 1973 r. zdobył drużynowe mistrzostwo świata w Austrii. Przez 28 lat był w kadrze narodowej modelarzy.

Działalność wystawiennicza (rok 2013)

1. *Powstanie styczniowe w literaturze i w sztuce Maria Konopnicka i Artur Grottger* wystawa zorganizowana z okazji 150. rocznicy wybuchu powstania styczniowego.
2. *Grafika i malarstwo Magdaleny Tomkiewicz* – wystawa z cyklu „Promocja młodych talentów” uczennicy kl. 3 Gimnazjum nr 4 w Jasle (obecnie kl. 1 liceum). W dorobku ma kilkadziesiąt nagród i wyróżnień przyznanych na międzynarodowych, ogólnopolskich, wojewódzkich i powiatowych konkursach plastycznych. Uczestniczka programu „Pytanie na śniadanie” TVP 2. Reprezentowała Podkarpacie podczas uroczystego rozdania nagród we Francji, gdzie została laureatką prestiżowego Międzynarodowego Konkursu Plastycznego pod patronatem UNESCO w Troyes. Laureatka XVII Międzynarodowego Festiwalu Dziecięcej Twórczości Plastycznej pod patronatem UNESCO „Kolorowa Kraina” w Goleniowie. Stypendystka Burmistrza Miasta Jasła oraz Samorządu Województwa w ramach programu „Nie zagubić talentu”.
3. *Dr Zygmunt Tokarski – społecznik i pionier medycyny przemysłowej na Podkarpaciu* – wystawa z cyklu „Ludzie znani i Żarnowiec” zorganizowana z okazji 50. rocznicy śmierci doktora Zygmunta Tokarskiego (1904-1963) – absolwenta Wydziału Lekarskiego UJ. Pochodził z rodziny o tradycjach lekarskich. W pobliskim Dworku w Żarnowcu leczył m.in. córkę autorki *Roty*, a wcześniej jego ojciec Feliks Tokarski Marię Konopnicką.

Działalność naukowo-badawcza i wydawnicza

1. Symposium naukowe: *Dr Zygmunt Tokarski – społecznik i pionier medycyny przemysłowej na Podkarpaciu* (maj 2013).

Wydawnictwa i publikacje

W latach 2012-2013 ukazało się kilkadziesiąt opracowań naukowych i popularnonaukowych o działalności Muzeum i twórczości Marii Konopnickiej, w tym artykuły, wydawnictwa, przewodniki do zorganizowanych wystaw czasowych oraz *Informator* po ekspozycjach i zbiorach Muzeum.

Działalność kulturalna i edukacyjna

W latach 2012-2013 odbyły się w Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu dwie edycje Festiwalu w naturalnej scenerii zabytkowego Parku. Festiwal, jedyny tego typu w Polsce, gromadzi od 3 do 5 tysięcy miłośników muzyki nie tylko z województwa podkarpackiego, ale także z innych miast Polski. Festiwal jest niepowtarzalnym wydarzeniem kulturalnym w naszym regionie i doskonałą promocją Muzeum, twórczości autorki *Roty* oraz Podkarpacia.

Odczyty, prelekcje, wykłady

W latach 2012-2013 wygłoszono ponad 40 odczytów w szkołach i w różnych placówkach w Polsce, a także podczas imprez organizowanych w Muzeum w Żarnowcu – szerząc wiedzę o życiu i twórczości Marii Konopnickiej oraz o zbiorach muzealnych. W latach 2012-2013 Muzeum współorganizowało konkursy oraz brało czynny udział w pracach komisji oceniającej występy uczestników konkursów recytatorskich, literackich i plastycznych, a także w różnego rodzaju spotkaniach rocznicowych.

Działalność promocyjna

Muzeum w Żarnowcu prowadzi szeroką działalność promocyjną, dzięki której postać Marii Konopnickiej pojawia się stale w polskich mediach regionalnych, ogólnopolskich oraz zagranicznych. Innymi formami działalności są wydawnictwa informacyjne promujące Muzeum (m.in.: foldery, karty pocztowe, zakładki do książek oraz różne ulotki i pamiątki). W latach 2012-2013 na bieżąco podawano również informacje o Muzeum do wielu portali internetowych oraz do wydawnictw informacyjnych i albumowych. W okresie sprawozdawczym wyemitowano kilkanaście audycji radiowych i kilka relacji w telewizji oraz ukazało się dużo publikacji – dotyczących życia i twórczości autorki *Roty* oraz działalności Muzeum w Żarnowcu. Ponadto dyrektor Muzeum uczestniczył w uroczystościach w szkołach imienia Marii Konopnickiej oraz w różnych spotkaniach promujących twórczość i osobę poetki, a także Podkarpacia.

Artykuły i informacje w czasopiśmie

Muzeum w Żarnowcu prowadzi szeroką współpracę z wieloma czasopismami polskimi oraz z zagranicznymi, zamieszczając artykuły oraz podając informacje o organizowanych w imprezach i spotkaniach (udzielono również wielu konsultacji merytorycznych do artykułów oraz autoryzowano teksty). W latach 2012-2013 ukazało się ponad 250 artykułów i informacji dotyczących Marii Konopnickiej, Muzeum oraz Podkarpacia w czasopismach ogólnopolskich i regionalnych.

Współpraca krajowa i zagraniczna Muzeum

Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu współpracuje z wieloma muzeami, uniwersytetami i instytucjami naukowymi, szkołami, stowarzyszeniami i wydawnictwami oraz ze znaczącymi osobami w zakresie działalności naukowo-badawczej, kulturalno-oświatowej, wydawniczej, promocyjnej oraz organizacji wystaw czy udziału w projektach i badaniach.

Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu utrzymuje stałą współpracę kulturalną z wieloma krajami (m.in. Ukraina, Włochy, Czechy, Francja, Niemcy, Holandia, USA, Słowacja). Obszar współpracy i działalności Muzeum w Żarnowcu wyznacza zasięg oddziaływania twórczości Marii Konopnickiej, która 20 lat podróżowała po Europie zwiedzając wiele krajów oraz uprawiała wielokierunkowe pisarstwo i działalność przekładową z pięciu języków obcych. Utwory poetki przetłumaczono na ponad 40 języków obcych, a jej miejsca pamięci są uwiecznione w wielu miastach Polski, Europy i Ameryki. Obecnie w Polsce i za granicą jest ok. 400 szkół i różnych placówek im. M. Konopnickiej. Utrzymywano również kontakt ze stowarzyszeniami działającymi głównie we Włoszech, USA i na Ukrainie oraz z naukowcami, poetami i artystami z Ukrainy, a szczególnie z osobami i instytucjami ze Lwowa, gdzie istnieje Polska Szkoła nr 24 im. M. Konopnickiej oraz spoczywa poetka na Cmentarzu Łyczakowskim.

II. MUZEUM BUDOWNICTWA LUDOWEGO W SANOKU

Działania promocyjne podejmowane przez MBL realizowane są w następujących dziedzinach:

1. Realizacja wspólnych przedsięwzięć kulturalnych z partnerami zagranicznymi - współrealizacja i uczestnictwo w konferencjach naukowych z partnerami ukraińskimi, słowackimi odnośnie etnografii, archeologii i historii Karpat.
2. Rozwój wymiany kulturalnej - zapraszanie zespołów folklorystycznych na imprezy folklorystyczne i folkowe organizowane przez Muzeum z Ukrainy i Słowacji.
3. Wymiana wydawnictw naukowych, muzealnych z placówkami zagranicznym
4. Uczestnictwo w konferencjach naukowych

W przypadku działań krajowych promujących Podkarpacie organizowane są imprezy plenerowe, do udziału w których zapraszane są zespoły folklorystyczne i folkowe z kraju i regionu. W latach 2012 -2013 odbyły się m.in: „Niedziela Palmowa w Sanoku”, „Motoserce”, „Noce kultury galicyjskiej”, „Jarmark Folklorystyczny”, „Wielki Piknik Rodzinny”, „Festiwal – Zaklęte w drewnie”, „III i IV Bartnik Ziemi Sanockiej” oraz „Galicyjska Graciarnia”

Inne formy promocji - tradycyjne oprowadzanie turystów z kraju i zagranicy z pokazaniem wszystkich składników kultury ludowej i mieszczańskiej Podkarpacia (2012 – 143.224 zwiedzających); wydawanie folderów, przewodników i informatorów zawierających promocję MBL Sanok, a tym samym promujących Podkarpacie.

III. MUZEUM KULTURY LUDOWEJ W KOLBUSZOWEJ

Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej realizuje działania promocyjne poprzez:

Lekcje muzealne dla grup szkolnych

Od 2012 r. Muzeum prowadzi dla szkół ofertę edukacyjną, składającą się z 17 tematów dotyczących kultury ludowej, plastyki obrzędowej, stroju, rzemiosła oraz życia codziennego na dawnej wsi lasowiackiej i rzeszowskiej. Zajęcia zostały skierowane do dzieci przedszkolnych, uczniów szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Wszystkie tematy zostały opracowane przez pracowników MKL (działów: etnograficznego, historyczno-artystycznego oraz upowszechniania) we współpracy z pedagogami. Większość tematów z powodzeniem realizowana była również dla grup osób niepełnosprawnych.

Warsztaty dla turystów indywidualnych (realizowane w latach 2012-2013)

1. *Idzie Grześ przez wieś* – warsztaty inspirowane wierszem; cykl ośmiu comiesięcznych spotkań rodzin z dziećmi w wieku 4-6 lat poprowadzony przez pracowników Muzeum (etnografa i kulturoznawcę) oraz twórców ludowych. W spotkaniach wzięło udział 134 osoby – dzieci wraz z rodzicami/opiekunami.
2. *Do ETNOdziela!* – warsztaty etnograficzne; cykl ośmiu comiesięcznych zajęć plastycznych prezentujących różnorodne, ale tradycyjne techniki wykonywania przedmiotów. Zajęcia przeznaczone były zarówno dla dzieci powyżej 7. roku życia, młodzieży, jak i dorosłych. Wzięło w nich udział 79 osób.
3. *Zagrajże muzyka dla smyka* – był to cykl spotkań muzycznych dla rodzin z dziećmi w wieku 2-5 lat, zrealizowany w miesiącach styczeń-czerwiec br.
4. *W kuchni prababci* – był to cykl warsztatów kulinarnych dla dzieci w wieku 5-10 lat z opiekunami, zrealizowany w miesiącach lipiec-wrzesień br.

5. *Na tropie lasowiackiej przygody – wakacje w skansenie* – była to propozycja dla dzieci i młodzieży uczęszczających na wakacyjne zajęcia do ośrodków kultury w regionie. Projekt obejmował warsztaty kulinarne, bibułkarskie, garncarskie oraz teatralne.

Program wolontariatu

Od 2012 r. realizowana jest pierwsza edycja wolontariatu w Muzeum pn. *Zostań wolontariuszem w skansenie w Kolbuszowej!!!* skierowana do młodzieży oraz dorosłych. W miesiącach kwiecień-grudzień do pracy zgłosiły się 24 osoby z całej Polski. Byli to przede wszystkim studenci, a także gimnazjaliści oraz osoby pracujące lub poszukujące zatrudnienia.

Konkursy współorganizowane z instytucjami z regionu.

Ponadto w sierpniu i wrześniu 2013 r. Muzeum zorganizowało pierwszy konkurs fotograficzny pn. *Fotoszopa*, skierowany do młodzieży i dorosłych. Wzięło w nim udział 38 osób. Niewątpliwie walory edukacyjne mają także wszystkie imprezy plenerowe organizowane w parku etnograficznym. Podczas tych spotkań prezentowane są ginące zawody, prace polowe i gospodarskie oraz twórczość ludowa.

IV. MUZEUM – ZAMEK W ŁAŃCUCIE

Promocja Podkarpacia realizowana jest w następujących przestrzeniach aktywności : działalność wystawiennicza (wystawy cykliczne i okolicznościowe) oraz wymiana muzealna (wypożyczenie obiektów na wystawy krajowe i zagraniczne):

Wystawy cykliczne:

1. *Europejskie Dni Dziedzictwa* (wrzesień 2012) z cyklu: *tajemnice codzienności* – wystawa „*Gdzie król chodził piechotą. Higiena wczoraj i dzisiaj*” jako uzupełnienie dla miejskich ekspozycji stałych, stanowiących spuściznę materialną mieszczaństwa w XIX i 1 połowie XX w.

2. *Europejskie Dni Dziedzictwa* (październik 2013) z cyklu: *nie od razu Polskę zbudowano* - wystawa „*Przemysłowy Łańcut*” poświęcona rozwojowi łańcuckich zakładów przemysłowych w XIX-XX w., zorganizowana w oparciu o zbiory Działu Historii Miasta Muzeum – Zamek w Łańcucie

3. *Europejska Noc Muzeów* (maj 2012 r. i maj 2013) zorganizowana w celu zaprezentowania: ekspozycji wywodzącego się z Łańcuta 10 Pułku Strzelców Konnych, który zasłynął w całej Europie sukcesami bojowymi oraz bohaterstwem swych żołnierzy oraz ekspozycji mieszczańskiej przywołującej dzieje Łańcuta i jego zasłużonych mieszkańców na przełomie XIX/XX w.

Wystawy okolicznościowe:

1. *Wojciech Kossak* ze zbiorów MZŁ, przygotowana na okoliczność Święta 10 PSK
2. *Andrzej Srtumillo – malarstwo i rysunek* prezentacja dzieł znanego polskiego artysty, przygotowana na okoliczność Festiwalu Muzycznego,
3. *Szopki i choinki* wystawa obrazująca regionalną tradycję okresu Bożego Narodzenia,
4. *Stoły wielkanocne* wystawa obrazująca regionalną tradycję okresu Wielkiej Nocy,
5. *Wdzięczne lilie, dumne lotosy* wystawa fotografii Edyty Witchen,
6. *Wystawa poplenerowa malarstwa twórców z Polski i zagranicy* w czasie Festiwalu Muzycznego – Łańcut.
7. *Szopki i choinki* wystawa obrazująca regionalną tradycję okresu Bożego Narodzenia,
8. *Stoły wielkanocne* wystawa obrazująca regionalną tradycję okresu Wielkiej Nocy,
9. *Wystawa poplenerowa malarstwa twórców z Polski i zagranicy* w czasie Festiwalu Muzycznego,
10. *Józef Poniatowski. Mit epoki,*
11. *Wystawa plenerowa poświęcona rocznicy Powstania Styczniowego* usytuowana przed frontonem Zamku.
12. *Urok starego gabinetu stomatologicznego* prezentacja sprzętu i środków służących do wszelkiego rodzaju zabiegów dentystycznych,
13. *Śladami przodków* prezentacja dzieł Joanny Kossak przygotowana na okoliczność Święta 10 PSK
14. *Genius loci* prezentacja poplenerowych prac malarskich artystów z Polski i Ukrainy,
15. *1863 Powstaniu i jego bohaterom w hołdzie w hołdzie* prezentacja malarstwa tematycznie nawiązującego do wydarzeń roku 1863. Przygotowana w związku ze 150 rocznicą wybuchu powstania.

Sesje naukowe, programy badawcze:

1. Projekt: *Polsko - ukraińskie centrum rewitalizacji przygranicznych zamków i pałaców, jako żywych ośrodków kultury i turystyki* realizowany (od 2010 roku do chwili obecnej.) Partnerzy wspomnianego projektu to: Lwowska Galeria Sztuki (Ukraina), Pałac Potockich we Lwowie oraz Lwowska Fundacja „Podhorecki Zamek” (Ukraina). Projekt zakłada wykorzystanie potencjału turystycznego Pałaców i Zamków: Łańcuta, Przeworska, Lwowa i Podhorców (zamki, pałace) oraz innych miejscowości z obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego, poprzez poprawę i lepsze przystosowanie obiektów dziedzictwa kulturowego, do obsługi turystów i rozwój usług turystycznych, w tym turystyki zagranicznej, oraz zintegrowaną promocję regionów i ich zasobów dziedzictwa kulturowego o europejskim znaczeniu. Działania oparte są

na międzynarodowej, interdyscyplinarnej współpracy instytucji kultury i połączeniu indywidualnych doświadczeń w tym zakresie.

2. Program: „*Polsko-ukraińskie studia na rzecz opracowania wspólnego sakralnego dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem historycznego obszaru diecezji przemyskiej lwowskiej*”. Kontynuacja programu realizowanego (od 1993 roku do chwili obecnej). Główni partnerzy zagraniczni to: Państwowy Naukowo-Badawczy Instytut Konserwatorski we Lwowie, Muzeum Narodowe we Lwowie, Muzeum Archidiecezji Lwowskiej, Muzeum Sofia Kijowska (Ukraina) oraz Muzeum w Bardejowie, Świdniku i Starej Lubowni (Słowacja) i Wydział Historii Uniwersytetu Alberta w Edmonton (Kanada).

3. Prezentacja działalności Muzeum – Zamku na forum „*Nasze dziedzictwo – Nasze muzea*”.

4. Polsko – ukraińskie warsztaty muzeów regionów partnerskich województw: łódzkiego (Polska) i łuckiego (Ukraina) skierowane do małych placówek muzealnych, z wymienionych regionów. Projekt był współfinansowany ze środków MSZ, wyłoniony w konkursie pn. „Wsparcie obywatelskiego i samorządowego wymiaru polskiej polityki zagranicznej 2013”. Jednym z elementów warsztatów była przeprowadzona, *Prezentacja szkoleniowa dla muzeów polskich i ukraińskich*, przez pracownika MZŁ pod tytułem: „*Wybrane aspekty międzynarodowej współpracy muzeów – warunki polskie, na przykładzie Muzeum – Zamku w Łańcucie*”.

5. „*Digitalizacja dokumentów i dziedzictwa kulturowego ze zbiorów na terenie Ukrainy*”, realizowanego w ramach zadania publicznego „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą” ogłoszonego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (w 2012 roku)

6. Konferencja popularnonaukowa - „*Generał Stanisław Maczek i Jego żołnierze*”, zorganizowana przez MZŁ, obejmująca cykl wykładów poświęconych życiu i działalności Stanisława Maczka, dowódcy 10 Brygady Kawalerii a następnie 1 Dywizji Pancerniej w skład, których wchodził łańcucki 10 Pułk Strzelców Konnych. Konferencja, połączona z promocją książki „*Płk. Emil Słatyński. Listy z Ziemi Ognistej*”, zgromadziła wielu uczestników z całej Polski, przybliżając związki Łańcuta z tradycją polskiej kawalerii (listopad 2012)

7. Udział i wystąpienie, w *Międzynarodowym Kongresie Łowieckim* w Jachrance koło Warszawy, Kustoszu Aldony Kruszyńskiej z odczytem „*Wielokulturowy obraz polowań par force u Potockich w Łańcucie i w Antoninach*”, (sierpień 2013 r.)

8. Udział w przygotowaniu konferencji i prezentacja referatu w ramach międzynarodowej konferencji: „*Ochrona i badania historyczno-kulturowego dziedzictwa w kolekcjach muzealnych: badania zabytkoznawcze, muzealnicze aspekty działalności*”. Ministerstwo Kultury Ukrainy, Muzeum Narodowe im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie (wrzesień 2013)

Festiwale, konkursy, edukacja (2012-2013)

1. *Koncerty poświęcone papieżowi Janowi Pawłowi II* w wykonaniu chóru Nicolaus z Kraczkowej

2. *Święto 10 Pułku Strzelców Konnych* organizowane co roku w ostatni weekend kwietnia dla upamiętnienia przekroczenia w 1919 r. polskiej granicy przez szwadron, który stał się załóżkiem 10 Pułku Strzelców Konnych. Tradycja uroczystych obchodów, sięgająca lat 20-tych XX w., podtrzymywana jest z uwagi na zasługi 10 PSK oraz na znaczenie Łańcuta, który w l. 1921-1939 był miastem garnizonowym w/w jednostki. Święto, organizowane we współpracy z członkami Koła 10 PSK, gromadzi corocznie liczne grono sympatyków z Polski i ze świata, którzy historię formacji poznają m.in. poprzez ekspozycję pułkową mieszczącą się w siedzibie Działu Historii Miasta MZŁ

3. *Muzyczny Festiwal Łańcut*

4. *Konkurs Plastyczny dla dzieci – Na łańcuckim zamku*

5. *Międzynarodowe Kursy Interpretacji Muzycznych im Zenona Brzewskiego*

Inne formy informacji i promocji:

1. strona na facebooku Muzeum-Zamek w Łańcucie uruchomiona w październiku 2011 roku prezentuje głównie aktualne informacje dotyczące MZŁ. Odbiorcy to głównie osoby z Polski ale także z USA, Rosji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Litwy, Belgii, Cypru, Włoch, Ukrainy, Hiszpanii i Kanady.

2. blog *Odkrywaj Muzeum-Zamek w Łańcucie* prezentowany na platformie Blooger. Blog jest programem e-learning, skierowanym do osób, które z różnych względów nie mogą przybyć do muzeum osobiście, w tym do odbiorców niepełnosprawnych. Odbiorcy programu pochodzą z Polski, USA, Rosji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Litwy, Belgii, Irlandii, Cypru, Włoch, Ukrainy, Hiszpanii, Kanady, Nowej Zelandii, Australii, Filipin, Korei. *W roku 2013 w okresie od 1 stycznia 2013 do 31 sierpnia 2013 w programie uczestniczyło ok.15 tys odbiorców.*

3. strona internetowa www.zamek-lancut.pl. stanowi przejrzysty układ informacji przeznaczonych dla gości i miłośników MZŁ, w czterech wersjach językowych: polskiej, angielskiej, niemieckiej i francuskiej.

4. sklep muzealny - otwarty w maju 2013 w budynku dawnego Kasyna Urzędniczego. Oferuje wydawnictwa, materiały reklamowe o MZŁ, wyroby tradycyjnego rzemiosła Podkarpacia np. wyroby wikliniarskie z Rudnika czy drewniane zabawki z Leżajska.

V. MUZEUM OKRĘGOWE W RZESZOWIE

Przedsięwzięcia realizowane przez Muzeum w ramach promocji Podkarpacia w latach 2012 – 2013.

Imprezy kulturalne:

1. *Europejska Noc Muzeów* - w 2012 roku odbyła się siódma, a 2013 r. już ósma edycja Europejskiej Nocy Muzeów. Największa impreza kulturalna muzealników, która swym zasięgiem obejmuje całą Europę. Koordynatorem Europejskiej Nocy Muzeów jest Dyrekcja Muzeów Francuskich w Paryżu. W jedną tylko noc Muzeum zwiedziło ponad 10 000 osób z niemal całej Polski.

2. *Europejskie Dni Dziedzictwa* - W tej cyklicznej imprezie (w połowie września) udział bierze Muzeum Etnograficzne im. Fr. Kotuli – Oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Impreza ta swym zasięgiem obejmuje całą Europę. W Polsce koordynatorem tego przedsięwzięcia jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

3. *Pozostałe imprezy kulturalne* - W dniach 10 – 11 listopada 2012 r. zorganizowany został I Rzeszowski Konwent Historyczny przy współudziale Stowarzyszenia „Polska Historyczna” oraz Rzeszowskiego Oddziału IPN. W tym roku planujemy w dniach obchodów Święta Niepodległości zorganizować II Rzeszowski Konwent Historyczny.

Działalność wystawiennicza:

1. *„Pokolenie 80 – polityczny protest? Artystyczna kontestacja”* – wystawa sztuki niezależnej tworzonej przez artystów, których artystyczny debiut przypadł na lata 1980 – 1989 (V – VIII 2012 r.)

2. *„Wesołych Świąt i Szczęśliwego Nowego Roku Andy! Andy Warhol – obecność przeszłości”* – wystawa ze zbiorów Sztuki Nowoczesnej Andyego Warhola w Medzilaborcach (XII 2012 – I 2013.)

3. *„Galicyjski sen o Ameryce”* (V 2012 – III 2013) wystawa zorganizowana przy wsparciu Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie, Muzeum Historii Ruchu Ludowego w Warszawie, Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, WDK Rzeszów oraz Uniwersytet w Wisconsin i Bibliotekę Śląską w Katowicach.

4. *„Muzyka i śpiew ludowy Podkarpacia”* (VII 2012 – XII 2013) Wystawie towarzyszy katalog wraz z płytą CD zawierającą m.in. materiał muzyczny z zasobów fonograficznych Muzeum. Płyta „Muzyka i śpiew ludowy Podkarpacia” została laureatem I miejsca w konkursie „Fonogram źródeł 2012” organizowanym w III 2013 r. przez Program 2 Polskiego Radia.

5. *„Hej, hej do kniej...”* – wystawa zorganizowana na 90 rocznicę utworzenia Polskiego Związku Łowieckiego. Prezentowana w miesiącach (IV – VI 2013) ukazująca łowiectwo w szerszym kontekście, jako nieodłączny element ludzkiej egzystencji od najdawniejszych czasów.

6. *„Bernardyni – zgodnie z regułą”* (IX 2013 – V 2014. Wystawa zorganizowana została z okazji 500-lecia Sanktuarium Matki Bożej Rzeszowskiej dzięki współpracy z klasztorów OO. Bernardynów w Krakowie, Leżajsku, Rzeszowie, Kalwarii Zebrzydowskiej, Przeworsku oraz OO. Kapucynów z Sędziszowa Małopolskiego i SS. Dominikanek z klasztoru w Świętej Annie. Patronat honorowy

nad wystawą przyjęli: JE ks. Biskup Jan Wątroba – Ordynariusz Diecezji Rzeszowskiej oraz Tadeusz Ferenc – Prezydent Miasta Rzeszowa.

Wydawnictwa:

Publikacje własne:

1. „*Muzyka i Śpiew ludowy Podkarpacia*” (wyd. w 2012 r.) katalog wystawy wraz z płytą CD pod tym samym tytułem. Płyta „*Muzyka i śpiew ludowy Podkarpacia*” została laureatem I miejsca w konkursie „*Fonogram źródeł 2012*” organizowanym w III 2013 r. przez Program 2 Polskiego Radia.

2. Publikacje innych wydawnictw, w których wykorzystano wizerunki zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie:

- J. Majka, „*Gen. Józef Zając. Legionista, lotnik, naukowiec*”, Wydawnictwo „Libra” (wykorzystano kilka fot. ze zbiorów MOR);

- Ł. Ożóg, „*Budownictwo drewniane dawnego Sokołowa*”, artykuł do „*Rocznika Sokołowskiego*” nr 9 (wykorzystano fot. i materiały archiwalne MOR);

- „*Myśliwi, rolnicy i pasterze epoki kamienia*” katalog wystawy pod tym samym tytułem – Muzeum Regionalne w Stalowej Woli;

- *Podkarpackie smaki. Przewodnik kulinarno-turystyczny po regionie*, Rzeszów 2012; Alicja Haszczak, *Tańce rzeszowskie*, Rzeszów 2012 ;

- Tomasz Czerwiński, *Kapliczki i krzyże przydrożne w Polsce*, Warszawa 2012; Carta Blanca Sp. z o.o. Grupa Wydawnicza PWN;

Działalność naukowo-badawcza:

1. *XXVII Międzynarodowa Archeologiczna Konferencja*. (marzec 2012 r.)

Współpraca międzynarodowa:

W 2012 r. z Muzeum Sztuki Nowoczesnej Andy Warhola w Medzilaborcach (na Słowacji) sprowadzono wystawę pt. „*Wesołych Świąt i Szczęśliwego Nowego Roku Andy!*”;

W 2012 r. w Humennem z Vihorlatskim Muzeum (na Słowacji) nawiązano współpracę w ramach projektu „*Sztuka cz rzemiosło? Gotyckie i renesansowe kafle piecowe z pogranicza polsko-słowackiego*”. Z braku środków finansowych projekt nie został zrealizowany;

W 2013 r. z Josa Andras Muzeum Nyiregyhaza na Węgrzech sprowadzona została wystawa historyczna „*Franciszek II Rakoczy(1676 – 1735). Bohater Narodowy Węgier*”

VI. MUZEUM PODKARPACKIE W KROŚNIE

Muzeum Podkarpackie w Krośnie realizuje działania promocyjne poprzez:

Ekspozycje stałe (2012-2013)

1. Pradzieje Podkarpacia;
2. Z dziejów Krosna i regionu;
3. Historia oświetlenia;
4. Galeria twórców krośnieńskich XIX i XX w.;
5. Szkło Podkarpackich Hut;
6. Karpacka Troja.

Wystawy czasowe w Muzeum

1. *Zamki na szlaku handlowym pogranicza polsko-słowackiego* (listopad 2011– styczeń 2012)
2. *Nikifor malarz, Nikifor artysta* - wystawa prac Nikifora Krynickiego zorganizowana ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu, Muzeum w Bochni im. Stanisława Fischera, Muzeum Regionalnego w Jaśle oraz kolekcjonerów prywatnych (luty 2012 – kwiecień 2012)
3. *Broń świata w rękach polskiego wojownika* - wystawa historyczna ze zbiorów kolekcjonerów prywatnych, Krośnieńskiego Stowarzyszenia Strzeleckiego „Sokół”, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Wojska Polskiego prezentująca rozwój oręża na przestrzeni wieków (kwiecień 2012 – czerwiec 2012)
4. *Rzeźba. Kazimierz Kalkowski* - wystawa prac cenionego współczesnego artysty (czerwiec 2012 – wrzesień 2012)
5. *Malarstwo. Ireneusz Kopacz* - wystawa prac współczesnego artysty z Jasła, tworzącego w Toruniu (czerwiec 2012 – wrzesień 2012)
6. *Ceramika pradziejowa. Piękno w glinie zakłęte* - wystawa archeologiczna prezentująca bogaty zbiór naczyń glinianych, wytwarzanych przez człowieka od neolitu po wczesne średniowiecze z terenu Polski i Słowacji (wrzesień 2012 – grudzień 2012)
7. *Od Łemkowszczyzny po Huculszczyznę. Archiwalne fotografie prof. Romana Reinfussa* (wrzesień 2012 r. – styczeń 2013)
8. *W świecie porcelany i fajansu* (grudzień – marzec 2013 r.)
9. *Polesie... ślady. Zdjęcia i pamiątki ze zbiorów prof. Krzysztofa Hejke* (luty 2012. – maj 2013)
10. *Klejnoty Archeologiczne Muzeum Wschodniosłowackiego w Koszycach* – wystawa prezentująca najważniejsze zabytki archeologiczne ze zbiorów działu archeologicznego koszyckiego Muzeum (kwiecień 2013 – czerwiec 2013)
11. *Wielki Album Krośnieński 2012* – wystawa cykliczna, prezentująca portrety krośnian zrobione podczas ubiegłorocznej Nocy Muzeów (maj 2013 – czerwiec 2013)
12. *Bursztyn – złoto północy.* Wystawa organizowana ze zbiorów Muzeum Przyrodniczego w Krakowie oraz Pauliny Binek i Bożeny Kamińskiej z Gdańska (lipiec 2013. – wrzesień 2013).

Wystawy czasowe w Skansenie Archeologicznym Karpacka Troja w Trzcincicy

Dawni Madziarzy – wystawa ze zborów Herman Otto Muzeum w Miskolcu poświęcona dawnym Madziarom (czerwiec 2013 – sierpień 2013)

Organizacja konferencji i sesji naukowych przez Muzeum

1. *Pradziejowe osady obronne w Karpatach*, międzynarodowa konferencja archeologiczna, Krosno (listopad 2012) - udział wzięło 50 uczestników z ośrodków uniwersyteckich i muzealnych z Polski oraz ze Słowacji, Rumunii i Niemiec.

2. *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944-1956*, konferencja naukowa, Muzeum Podkarpackie w Krośnie (grudzień 2012)

3. *160 lat lampy naftowej*, sesja popularno-naukowa zorganizowana z okazji 160-tej rocznicy zapalenia pierwszej lampy naftowej, Muzeum Podkarpackie (listopad 2013)

4. *Handel w miastach południowo-wschodniej Polski, wschodniej Słowacji i zachodniej Ukrainy w średniowieczu w świetle badań archeologicznych i historycznych*, międzynarodowa konferencja archeologiczna (listopad 2013)

Odczyty, prelekcje, spotkania

1. 150. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego – spotkanie upamiętniające wysiłek powstańczy z 1863 r. (styczeń 2013)

2. Polesie... ślady. Zdjęcia i pamiątki ze zbiorów prof. Krzysztofa Hejke (marzec 2013)

3. Cz. Nowak, Biografie oficerów Wojska Polskiego – Roberta Krupy i Stanisława Zemanka, zamordowanych przez NKWD w Charkowie, uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej w Szkole Podstawowej w Wojaszówce (kwiecień 2013)

Oddział skansen archeologiczny Karpacka Troja w Trzcinicy

1. Impreza plenerowa *Słowiańska Zawierucha* - impreza promująca odwiedzanie Skansenu także w okresie zimowym i poświęcona Słowianom (luty 2012)

2. Impreza plenerowa *Filmowa majówka* - pokazy filmów archeologicznych poświęconych polskim badaniom w Egipcie autorstwa H. Chudzio (maj 2012 r.)

3. Impreza plenerowa *Od Troi po Bałtyk - Rzymski Weekend* - impreza poświęcona cesarstwu rzymskiemu oraz zamieszkującym w tym okresie ziemie polskie barbarzyńcom. W trakcie imprezy można było zwiedzić obóz Rzymian i barbarzyńców. Odbył się pokaz uzbrojenia legionisty rzymskiego, musztry rzymskiej, uzbrojenia ludów barbarzyńskich, pokaz mody starożytnej, bitwa rzymian z barbarzyńcami (październik 2012 r.)

4. Impreza plenerowa *II Karpacki Festiwal Archeologiczny Dwa Oblicza-Trzcinica 2012*. W sierpniu 2012 r. odbyło się uroczyste otwarcie Festiwalu, przemarsz wojów po rynku w Jaśle oraz koncert zespołu Tryzna.

5. Impreza plenerowa *Jarmark wczesnośredniowieczny* - zrealizowana w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa. (wrzesień 2012 r.)

7. Przedstawienie w ramach innowacji edukacyjnej pt. „*Życie codzienne w Karpackiej Troi*” (czerwiec 2012 r.)

8. *Wokół Karpackiej Troi* - spotkanie zorganizowane przez Zakład Tradycji Antyku w Sztukach Wizualnych oraz Koło Naukowe Receptji Antyku Ars Antica Uniwersytetu Warszawskiego. W ramach spotkania prezentacja Karpackiej Troi i pokaz najnowszej wersji filmu Trzcinią Karpacka Troja (styczeń 2012 r.)

9. W dniach 1 i 2 czerwca 2013 r. w Skansenie Archeologicznym Karpacka Troja w Trzcinią w ramach cyklu „Od Troi po Bałtyk” odbyła się impreza plenerowa pod nazwą „*Dawni Madziarzy*”.

10. *III Karpacki Festiwal Archeologiczny Dwa Oblicza* - 17-18 sierpnia 2013. W trakcie festiwalu odbyły się liczne inscenizacje oparte na mitologii słowiańskiej, a każdy dzień wieńczyła bitwa około 200 wojów o panowanie nad Wałami Królewskimi.

11. W ramach XXI edycji Europejskich Dni Dziedzictwa pt. Nie od razu Polskę zbudowano w dniach 7 i 8 września 2013 roku w Skansenie Archeologicznym Karpacka Troja zrealizowano wydarzenie pt. „*Tak rodziła się Polska*”. Głównym celem realizowanego zadania było przybliżenie mieszkańcom województwa podkarpackiego dziejów wczesnośredniowiecznego grodu w Trzcinią oraz początki państwa Polskiego i jego władców.

12. *Ożywiony Skansen*, weekendowe prezentacje rzemiosł dawnych na terenie Parku Archeologicznego, które odbywały się przez cały sezon tj. od V-VIII/IX oraz pokazy walk. Do współpracy zostali zaproszeni rzemieślnicy i grupy rekonstrukcyjne.

VII. MUZEUM NARODOWE ZIEMI PRZEMYSKIEJ W PRZEMYŚLU

Przedsięwzięcia zrealizowane przez Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyśle w ramach promocji Podkarpacia poprzez kulturę w kraju i za granicą w latach 2012-2013.

Muzeum realizuje działania promocyjne poprzez:

1. Reklamę telewizyjną (m.in. przygotowanie i publikacja w TVP Rzeszów pięcioodcinkowego filmu poświęconego historii i działalności MNZP, relacje filmowe z wernisaży wystaw i imprez kulturalnych prezentowane przez Przemyską Telewizję Kablową Toya, TVP Rzeszów, TV Podkarpacka)
2. reklamę prasową – informacje oraz artykuły w prasie dotyczące bieżącej działalności Muzeum w zakresie wystaw, edukacji, imprez kulturalnych (Nowiny, Życie Podkarpackie, Gazeta Przemyska, Konik Polny, miesięcznik Nasz Przemyśl, Podkarpacki Informator Kulturalny, Miesięcznik „Lwowskie Spotkania”

3. radiowa – współpraca z Radiem Rzeszów, Radiem Fara dot. informacji na temat aktualnych wydarzeń w Muzeum
4. internetowa – własna strona internetowa, informacje dot. działalności muzeum zamieszczane także na innych portalach internetowych,
5. public relations - promocja poprzez wydawnictwa i film:
 - a) przygotowanie i nagranie filmu promującego historię i obecną działalność MNZP, przeznaczonego do promocji instytucji i sprzedaży
 - b) przygotowanie, druk i promocja wydawnictw:
 1. J. Kostek „Świat przeszły dokonany”
 2. D. Zahel „Księżycowy blask sreber”
 3. U. Olbromska „Fajkarstwo w Przemyślu do roku 1945”
 - c) przygotowanie i wydanie folderów dot. działalności MNZP w ramach projektu Comenius Regio
 - d) wydanie trzech folderów poświęconych działalności Muzeum i jego oddziałów – Muzeum Historii Miasta Przemyśla, Muzeum Dzwonów i Fajek
6. Promocja zewnętrzna –
 - a) Pamiątki i gadzety związane z Muzeum dostępne w punktach sprzedaży w MNZP (budynek główny i oddziały: Muzeum Historii Miasta Przemyśla, Muzeum Dzwonów i Fajek) a także w punktach informacji turystycznej na terenie miasta;
 - b) billboardy, plakaty, banery związane z działalnością wystawienniczą czy organizacją imprez kulturalnych
 - c) udział w imprezach turystycznych, jak np., Jarmark Turystyczny w Przemyślu czy targi turystyczne. W 2012 i 2013 roku Muzeum promowane było podczas jesiennych targów turystycznych za pośrednictwem PROT, m.in. w Warszawie, Poznaniu, Kijowie (przekazano materiały reklamujące Muzeum, jako najnowocześniejsze na Podkarpaciu a także jego ofertę wystawienniczą).
 - d) Udział w projekcie międzynarodowym Comenius Regio (zainicjowanym przez Gminę Miejską Przemyśl. Pracownicy Muzeum w Przemyślu i Egerze uczestniczyli w wymianie partnerskiej, zapoznali się z formami pracy edukacyjnej prowadzonej przez oba muzea.
7. Organizacja i udział w konferencjach:
 - a) Międzynarodowa konferencja „Edukacja regionalna w praktyce” III 2013 MNZP (ramach projektu Comenius Regio)
 - b) „Muzea w edukacji. Edukacja w muzeum. Interakcja”. Muzeum-Zamek w Łańcucie IX 201-
8. Stała współpraca z muzeami w kraju i za granicą:

a) w roku 2012 przemyskie Muzeum prezentowało wystawę, „Komu, zabawkę komu. Tradycja i moda. Zabawki ze zbiorów Muzeum Zamkowego im . Dobó István-a z Egeru”

b) Muzeum Oleksy Nowakiwskoho we Lwowie

c) Muzeum Religii we Lwowie – wymiana publikacji popularno-naukowych

d) Opera Lwowska we Lwowie – współdział w organizacji Nocy Sylwestrowej w MNZP

e) w Muzeum w Dębicy i Lubaczowie prezentowana była wystawa MNZP „Czar kobiecego drobiazgu”

- współpraca z Muzeum Historycznym M.S. Warszawy

- współpraca z Muzeum Narodowym w Warszawie.

9. Współpraca z uczelniami:

a) Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyśle

b) Uniwersytet Rzeszowski

VIII. ARBORETUM I ZAKŁAD FIZJOGRAFII W BOLESTRASZYCACH

Arboretum i Zakład Fizjografii realizowało następujące działania w latach 2012-2013:

Seminaria i konferencje naukowe

1. *VII Seminarium Naukowe „Natura –Kultura”* (luty 2012 r.) Uczestnikami seminarium byli artyści plastycy, animatorzy kultury, wykładowcy uczelni wyższych z Polski oraz z zagranicy (Francji, Ukrainy, Rosji).
2. *II Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach* (czerwiec 2012 r.)). Celem festiwalu była prezentacja najnowszych działań z pogranicza sztuki i projektowania nowych przestrzeni ogrodowych, a także promocja Arboretum w Bolestraszcach, Przemyśla i Województwa Podkarpackiego jako miejsca atrakcyjnego turystycznie.
3. *VIII Seminarium Naukowe „Natura – Kultura”* (luty 2013 r.). Podczas seminarium uczestnicy wygłosili referaty naukowe. Uczestnikami seminarium byli artyści plastycy, animatorzy kultury, wykładowcy uczelni wyższych z Polski oraz z zagranicy (Słowacja, Czechy, Ukraina).
4. *III Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach* (czerwiec 2013 r.).

Plenery i festiwale

1. *X Międzynarodowy Plener Wikliniarsko-Malarski TOLERANCJA* (lipiec 2012 r.)
Impreza o znaczeniu ponad europejskim, przy wsparciu merytorycznym i finansowym Konsulatu Generalnego USA w Krakowie. Imprezy poplenerowe odbywały się z udziałem Konsula USA z Krakowa i Warszawy. W plenerze uczestniczyli artyści z Polski, Ukrainy, Mongolii, Stanów Zjednoczonych i Szwecji. Uczestnicy pleneru wykonali wiklinowe rzeźby oraz prace malarskie propagujące idee równych praw człowieka i wkomponowali je w przestrzeń ogrodu. Wystawa poplenerowa prezentowana była w 2012 r. w Galeriach w Arboretum w Bolestraszcach, w Galerii Labirynt i w Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Wystawy otwarte zostały z udziałem Konsula USA. W ramach *Projektu Tolerancja* odbyła się także prezentacja prac w New York International Chopin & Friends Festival Between Note and Sound w Stanach Zjednoczonych.
2. *XV Międzynarodowy Plener Artystyczny Batorz – Bolestraszyce – Tarnobrzeg 2012*
3. Międzynarodowe warsztaty i sympozjum fotograficzne *Przemyslenia fotograficzne* (maj – czerwiec 2012 r.). Organizatorem pleneru fotograficznego, warsztatów i sympozjum pt. *Przemyslenia fotograficzne* oraz wystawy poplenerowej pt. *Arboretum* było Beskidzkie Towarzystwo Fotograficzne z Bielska-Białej. W plenerze i wystawie brali udział członkowie Beskidzkiego Towarzystwa Fotograficznego oraz zaproszeni goście z zagranicy (Słowacja) oraz fotoklubów w kraju.
4. *Plener malarski dla artystów plastyków z Ukrainy* (listopad 2012 r.). Prowadzenie współpracy ze Związkiem Artystów Plastyków na Ukrainie w ramach której zorganizowany został plener dla Polaków mieszkających na Ukrainie. Komisarzem pleneru była prof. Ireny Strilciv z Akademii Sztuk Pięknych we Lwowie. Informacje na temat pleneru ukazały się w czasopiśmie: „Dialog dwóch kultur” – zamieszczono w nim pełną dokumentację wydarzenia, reprodukcje wybranych obrazów oraz biografie artystów, „Lwowskie spotkania”, - „Kurier Galicyjski” – czasopismo ukazujące się w dużym nakładzie na Ukrainie i w Polsce, Obrazy wystawiono również w Galerii „Własna Strzecha” we Lwowie.
5. *XI Międzynarodowy Plener Artystyczny Wiklina w Arboretum* (lipiec 2013 r.)
6. *XVI Międzynarodowy Plener Artystyczny Bolestraszyce–Tarnobrzeg* (sierpień 2013 r.)
7. *II Podkarpacki Festiwal Derenia* (wrzesień 2013 r.) Akcja promocyjna nt. Festiwalu prowadzona była przez media – TVP3 Rzeszów, Radio Rzeszów, Plantpress. Zrealizowany został także i emitowany przez TVP3 Rzeszów film promocyjny.
8. *I Międzynarodowy Plener Artystyczny "WIKLINA W OGRODZIE" Lwów 2013.* Plener odbył się w kwietniu 2013 r. w Ogrodzie Botanicznym im. I. Franko we Lwowie. Organizatorem był Ogród Botaniczny Uniwersytetu Lwowskiego we Lwowie. Współorganizatorami Uniwersytet Wrocławski, Arboretum w Bolestraszcach i Tarnobrzegi Dom Kultury.

Współpraca zagraniczna

Prowadzona była z następującymi krajami: Austria, Belgia, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Gibraltar, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Łotwa, Monako, Niemcy, Norwegia, Portugalia, Rosja, Rumunia, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania, Włochy.

1. We współpracy ze Stowarzyszeniem *Fenix ze Sninie – Detská organizácia Fénix Snina* (Słowacja) w 2012 r. zorganizowano wyjazd terenowy celem zbadania stanowisk naturalnych derenia jadalnego i irysa syberyjskiego. W ramach współpracy odbyła się wymiana wydawnictw celem promocji mikroregionu Karpaty.
2. W 2012 r. podpisano umowę o grupowym członkostwie Arboretum w Bolestraszczykach w Środkowo-Europejskim Towarzystwie Irynowym Middle-European Iris Society. W ramach podpisanej umowy w 2014 r. Arboretum będzie organizatorem Zjazdu członków MEIS z Europy Środkowej.
3. Nawiązano współpracę z obserwatorium astronomicznym na Kolonickiej Przełęczy na Słowacji. W czasie trwania konferencji naukowej KOLOS 2012 roku, w dniu 7 grudnia 2012 r. podpisano umowę o współpracy i opracowano plan działań na następne lata.
4. Nawiązano współpracę ze Stowarzyszeniem Vinné Hrad na Słowacji.
5. Zorganizowano wystawę *fotograficzną Stanisławy i Fausta Branchi z Bolonii pt. Polska-Włochy pod wspólnym niebem... Natura muzyka dla oczu*. Wystawa zaprezentowana była w - Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu - w Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli w Przemyślu. Wystawa zorganizowana została we współpracy z Konsulatem RP w Bolonii.
6. Arboretum w ramach podpisanej współpracy z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Rzeszowskiego kontynuowało również współpracę z pedagogami i wykładowcami z Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie.
7. W 2012 r. nawiązano i podpisano umowę o współpracy kulturalnej z Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Medzilaborcach (Słowacja).
8. W ramach stałej wieloletniej ogólnoświatowej wymiany między bliźniaczymi placówkami na całym świecie wydano drukiem *Index Seminum* i rozesłano publikację do instytucji w Polsce i za granicą.

Publikacje

1. Wydano drukiem zaktualizowaną wersję anglojęzycznego opracowania po Arboretum Bolestraszyce *Arboretum Bolestraszyce. Botanical Garden*. Materiały te są wykorzystywane przez Samorząd Województwa Podkarpackiego, Powiat Przemyśki, Miasto Przemyśl i inne stowarzyszenia pozarządowe podczas obsługiwanych przez wymienione instytucje imprez promocyjnych, targów turystycznych w Polsce i zagranicą.

2. Wydano także folder informacyjny o Arboretum Bolestraszyce – wersja angielska, rosyjska i niemiecka. Foldery i inne materiały są wykorzystywane podczas międzynarodowych i krajowych imprez promocyjnych, targów organizowanych przez Samorząd woj. Podkarpackiego, Powiat Przemyski, Miasto Przemyśl i inne instytucje. Materiały przekazane zostały także podczas zjazdów Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego, Rady Ogrodów Botanicznych w Polsce.

3. Prezentacja materiałów promocyjnych – folderów, przewodników w trakcie międzynarodowych targów turystycznych oraz międzynarodowych konferencji naukowych w ramach współpracy z instytucjami samorządowymi, oświatowymi, turystycznymi, pozarządowymi, uczelniami wyższymi, szkołami ponadpodstawowymi.

Inne formy promocji

Arboretum uczestniczyło w promocji Podkarpacia, swojej działalności i produktów na następujących targach i konferencjach naukowych:

1. *IX Podkarpacki Jarmark Turystyczny*, Przemyśl (maj 2012 r.).
2. *IX Konferencja „Flawonoidy i ich zastosowanie”*. Polańczyk Zdrój (maj 2012 r.)
3. *V Ogólnopolska Konferencja Naukowa Technologów Przetwórstwa Owoców i Warzyw „Doskonalenie jakości żywności z owoców, warzyw i grzybów”*. (Kraków maj 2012 r.)
4. *Międzynarodowe Targi Żywności i Produktów Ekologicznych, Ekogala 2012*, (Rzeszów, maj 2012).
5. *Zielony Piknik z Lokalnymi Grupami Działania*, nagroda za najlepszy produkt regionalny – dereń kiszony (Rzeszów, maj 2012 r.)
6. *II Euroregionalny Festiwal Smaków*, nagroda specjalna od Głównego Komendanta Straży Granicznej za wystawę kompotów i soków z derenia jadalnego (Kraciczyn, maj 2012 r.)
7. *Targi Euroregion* (Rzeszów, wrzesień 2012).
8. *VII Jesienna Giełda Ogrodnicza połączona z II Krajowym Świętem Gruszy*, (Boguchwała, październik 2012 r.)
9. Prezentacja produktu tradycyjnego – derenia kiszzonego podkarpackiego podczas kiermaszu „*Lista Produktów Tradycyjnych*” (Toruń, czerwiec 2012 r.)
10. *2nd International Conference and Workshop. “Plant – the source of research material”* (2 Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Szkoleniowa pt. *Roślina – źródłem materiału badawczego*) (Lublin, październik 2012 r.)
11. *61 Międzynarodowe Targi Wynalazczości, Badań Naukowych i Nowych Techniki. Brussels Innova*, (listopad 2012 r.).
12. *X Podkarpacki Jarmark Turystyczny* (maj 2013 r.)
- 13 *XV Konwent MEIS, Ogród Botaniczny i Arboretum Uniwersytetu Mendla w Brnie*. (maj 2013 r)

14. VII edycja Targów Żywności Tradycyjnej „Festiwal Podkarpackich Smaków”, (Wyróżnienie za „Najlepszy produkt tradycyjny 2013” w kategorii „Produkt pretendujący do miana produktu tradycyjnego – marmolada dereniowo-jabłkowa) – czerwiec 2013 r.
15. Szkolenia prowadzone przez szwajcarskich ekspertów w ramach realizacji projektu „Alpejsko-Karpacki Most Współpracy” wdrażanego przez Stowarzyszenie Euroregion Karpacki Polska w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy (lipiec 2013 r.)

IX WOJEWÓDZKI DOM KULTURY W RZESZOWIE

Przedsięwzięcia zrealizowane przez WDK o zasięgu międzynarodowym i ogólnopolskim (2012 r.)

1. 57. *Ogólnopolski Konkurs Recytatorski*
2. *Międzywojewódzki Konkurs „JA I ŚWIAT”*
3. *XVIII Międzynarodowe Spotkania Poetów „Wrzeciono”* w Nowej Sarzynie - ze Stowarzyszeniem Folklorystycznym „Majdaniarze”
4. *IX Ogólnopolska i XX Podkarpacka Parada Straży Grobowych „Turki”* - z GOK Grodzisko Dolne
5. *XXII Ogólnopolski Konkurs Gry na Harmonijkach Ustnych „HAKAM”* - z CK Kamień
6. *XVI Międzynarodowy Festiwal Pieśni Religijnej „Cantate Deo”* - z PZChiO oddział Rzeszów
7. *XX Ogólnopolskie Spotkania Skrzypków Ludowych „MAJDANÓWKA”* połączone z jubileuszem Kapeli Majdaniarze - „Dwadzieścia lat minęło” - ze Stowarzyszeniem Folklorystycznym „Majdaniarze” z Nowej Sarzyny
8. *VII Ogólnopolskie Prezentacje Teatrów Poszukujących o Nagrodę im. Tadeusza Kantora* - z GOKiW w Wielopolu Skrzyńskim
9. *XII Międzynarodowy Jarmark Kowalski* - z CK w Ropczycach
10. *28. Ogólnopolski Konkurs Tradycyjnego Tańca Ludowego* - GCK Trzciana - z MGOK w Sędziszowie Młp.
11. *X Międzynarodowy Konkurs Potraw Stołu Wigilijnego i Ciasta Świątecznego „Wokół Wigilijnego Stołu”* - z GOK Trzebownisko
12. *Wystawa fotografii grupy Shangtuf Image & Art Club z Chin*
13. *Wystawa fotografii Igora Šimko z Koszyc /Słowacja/*
14. *Wystawa „Komiksowy Lublin”*
15. *Wystawa pokonkursowa XV Międzynarodowego Niekonwencjonalnego Konkursu Fotograficznego „Foto Odlot”*
16. *Wystawa pokonkursowa z cyklu „Literatura i dzieci - Krajobrazy”*
17. *Australia Okiem Niedźwiedzia* - wystawa fotografii Marka Niedźwieckiego

Przeglądy i pokazy filmowe (2012 r.)

1. Grand Off - Najlepsze Niezależne Krótkie Filmy Świata - z *Fundacją „Cinema Art”*
2. Grand Off 2 - Najlepsze Niezależne Krótkie Filmy Świata - z *Fundacją „Cinema Art”*.
3. Nowe Horyzonty Tournée - pokaz filmów 11. edycji Międzynarodowego Festiwalu Filmowego - ze *Stowarzyszeniem Nowe Horyzonty*
4. Festiwal Polskich Filmów Krótkometrażowych Short Waves - z *Fundacją Ad Arte*
5. Festiwal Polskich Filmów Krótkometrażowych Short Waves - Second Chance - z *Fundacją Ad Arte*
6. Przegląd Najlepszych Filmów Polskiego Kina Niezależnego Best Off - z *Domem Kultury „Dorożkarnia” w Warszawie*
7. Przegląd filmowy World Shorts - Dania - z *Fundacją „Ad Arte”*
8. Festiwal filmowy „Balkan Film Fest” - z *Instytutem Filologii Słowiańskiej UAM*
9. X Multimedia „Happy End” Festiwal Filmów Optymistycznych - z *Fundacją „Obrazy bez Granic”*
10. VII Ogólnopolski Festiwal Diaporam Cyfrowych - pokaz konkursowy- z *Fotoklubem Zamek w Szczecinie*
11. Nowe Horyzonty Tournée - prezentacja najlepszych filmów 12. edycji Międzynarodowego Festiwalu Filmowego Nowe Horyzonty - ze *Stowarzyszeniem Nowe Horyzonty*
12. SZORTY - Ogólnopolski pokaz filmów krótkometrażowych z *Fundacją Rozwoju Sztuki Filmowej*
13. VI Festiwal Filmów i Form Jednominutowych - pokaz pokonkursowy - z *Nadbałtyckim Centrum Kultury w Gdańsku*
14. X Węgierska wiosna filmowa jesienią - z *Centrum Węgierskim w Krakowie*

Współpraca zagraniczna (2012 r.)

1. Koncerty ZPiT „Bandoska” w Michalovcach na Słowacji - stała wymiana artystyczna
2. Udział Chóru Kameralnego i Męskiego „Collegium Musicum” w Festiwalu Muzycznym na Litwie
3. Koncerty Orkiestry Szalameitek i Zespołu Mażorettek „Incanto” na Słowacji - Michalovce, Zemplinska Sirava
4. Wystawa pt. „Uroda Podkarpacia” Janiny Jurek z Pogwizdowa - Kulturne Centrum Kosickeho Kraja
5. Udział Orkiestry Szalameitek i Zespołu Mażorettek „Incanto” w „Internacional Festival Denovi na Denarce - Ohridsko” w Macedonii
6. Udział ZPiT „Bandoska” w Praskich Dniach Folklorystycznych w Pradze

Przedsięwzięcia zrealizowane przez WDK o zasięgu międzynarodowym i ogólnopolskim (2013 r.)

1. 58. Ogólnopolski Konkurs Recytatorski
2. XIX Międzynarodowe Spotkania Poetów „Wrzecziono” 2013 - ze *Stowarzyszeniem Folklorystycznym „Majdaniarze” w Nowej Sarzynie*
3. X Ogólnopolska i XXI Podkarpacka Parada Straży Grobowych „Turki” - z SOK *w Nowej Dębie*
4. XVI Ogólnopolskie Prezentacje Tradycyjnych Potraw Wiejskich „Włociańskie Jadło” - z GOK *gm. Leżajsk z/s w Giedlarowej*
5. XVII Międzynarodowy Festiwal Pieśni Religijnej „Cantate Deo” - z PZCHiO *Oddział w Rzeszowie*
6. VII Ogólnopolski Festiwal Zespołów Artystycznych Wsi Polskiej - Kielce
7. XXIX Ogólnopolski Konkurs Tradycyjnego Tańca Ludowego - z GCKSiR *w Świlczy z/s w Trzcianie*
8. XXXII Spotkania Cymbalistów
9. VIII Przegląd Zespołów Obrzędowych o tematyce weselnej „Wesele Podkarpackie” -wspólnie z Ośrodkiem Kultury w Rymanowie - *gościnnie zespoły ze Słowacji (Kračunovce, Giraltovce)*
10. Międzynarodowy Konkurs Potraw Stołu Wigilijnego i Ciasta Świątecznego „Wokół Wigilijnego Stołu” - *gościnnie zespoły ze Słowacji (Prešow) i Ukrainy (Iwano Frankowsk ze Lwowa)*
11. Wystawa fotografii grupy Shangtuf Image & Art Club z Chin
12. XV Międzywojewódzka Wystawa Akwareli im. M. Strońskiego
13. Współorganizacja wystawy Międzynarodowego Konkursu Cyfrowej Fotokreacji CYBERFOTO 2013
14. Wystawa Malarstwa Andy Gore z Koszyc
15. Wystawa obrazov „Dve generacie” - Krystyna Niebudek, Kinga Ziobro-Działo -Regionalne Kulturne Centrum Kosickeho Samospravneho Kraja
16. Wystawa fotografii SHANGTUF IMAGE & ART CLUB of Taizhou, Zhejiang, CHINY.

Przeglądy i pokazy filmowe (2013 r.)

1. GRAND OFF - Najlepsze Niezależne Krótkie Filmy Świata - z *Fundacją „Cinema Art”*
2. V Festiwal Polskich Filmów Krótkometrażowych SHORT WAVES - z *Fundacją Ad Arte*
3. Weekend z Festiwalem PLANETE+ DOC - z *dystributorem Against Gravity i Fundacją „Okonakino”*
4. Festiwal Polskich Filmów Krótkometrażowych SHORT WAVES - second chance - z *Fundacją Ad Arte*
5. . Festiwal Polskich Filmów Krótkometrażowych Short Waves - z *Fundacją Ad Arte*
6. XI Multimedia „Happy End” Festiwal Filmów Optymistycznych - z *Fundacją „Obrazy bez Granic”*

7. Ogólnopolski Festiwal „Prawa człowieka w filmie”
8. Prezentacja najlepszych multimedialnych prac z międzynarodowej edycji
9. XXXIV Pomorskich Spotkań z Diaporamą organizowanych przez

Współpraca zagraniczna (2013 r.)

1. Koncerty Grupy Artystycznej z Zakładnej Szkoły w Michalowcach Słowacja)-
stała wymiana artystyczna
2. Udział Zespołu Pieśni i Tańca „Bandoska” w Festiwalu Folklorystycznym
"Paralia Katerini" w Grecji
3. Udział Orkiestry Szałamaistek i Zespołu Mażoretek „Incanto” w "Fête des
fleurs" w *Bagnères-de-Luchon* we Francji,
4. Koncert Orkiestry Szałamaistek i Zespołu Mażoretek „Incanto” w Barcelonie i
w Lloret de Mar w Hiszpanii

X TEATR IM. W. SIEMASZKOWEJ W RZESZOWIE

Przedsięwzięcia Teatru w ramach promocji Podkarpacia poprzez kulturę w kraju i za granicą w latach 2012–2013:

1. prezentacja spektaklu „*Odprawa posłów greckich (musical sarmacki)*” w ramach 37. Zamojskiego Lata Teatralnego (czerwiec 2012 r.) na Dziedzińcu Akademii Zamojskiej w ramach 37. Zamojskiego Lata Teatralnego.
2. *Rzeszowskie Spotkania Teatralne VizuArt Festiwal Scenografów i Kostiumografów 2012* (listopad 2012 r.) po raz pierwszy odbyły się Rzeszowskie Spotkania Teatralne w poszerzonej formule Festiwalu Scenografów i Kostiumografów. W ramach Festiwalu zaprezentowanych zostało dziesięć spektakli teatrów z całej Polski: Wrocławskiego Teatru Pantomimy, Narodowego Starego Teatru im. H. Modrzejewskiej z Krakowa, Teatru im. J. Słowackiego z Krakowa, Teatru Lalki i Aktora PINOKIO z Łodzi, Teatru im. S. Żeromskiego z Kielc, Lothe Lachmann Videoteatru Poza z Warszawy, Teatru im. S. Jaracza z Łodzi, Teatru im. J. Osterwy z Lublina oraz Teatru im. W. Siemaszkowej. Jurorami Festiwalu byli znani i cenieni w świecie artystycznym twórcy: prof. Leszek Mądzik, Zofia de Ines, Adam Sikora, prof. Zbigniew Taranienko oraz Henryk Waniek. RST VizuArt Festiwal Scenografów i Kostiumografów stanowił ważne wydarzenie w polskim życiu teatralnym – wprowadzał do dyskusji o sztuce teatralnej pomijany dotąd temat i zwracał uwagę na niedoceniane dotychczas aspekty twórczości scenicznej.
3. *Teatr e-misyjny* . Projekt edukacyjno-artystyczny realizowany na przełomie września i października 2013, o zasięgu ogólnopolskim, w swym założeniu ma

pomóc, niwelując naturalne poczucie niekompetencji, w zbliżeniu młodych widzów do teatru, bez odzierania go z tajemnicy właściwej sztuce. W ramach przedsięwzięcia zarejestrowany cyfrowo i nagrany na płyty DVD spektakl „Aktor zdemaskowany albo Co (tu) jest grane?!” dystrybuowany będzie wraz z publikacją do trzystu szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z całej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem regionów uboższych, oddalonych od centrów życia teatralnego, z utrudnionym dostępem do dóbr kultury oraz do ośrodków, gdzie rozwija się teatr amatorski i funkcjonują szkolne koła teatralne. Do płyt dołączony zostanie praktyczny przewodnik po projekcie – publikacja dostarczająca nauczycielom narzędzi do przekazywania wiedzy o teatrze.

4. *„Aktor” na XIII Festiwalu Dramaturgii Współczesnej „Rzeczywistość przedstawiona”* – w październiku 2013 roku w trakcie organizowanego przez Teatr Nowy w Zabrzu XIII Festiwalu Dramaturgii Współczesnej „Rzeczywistość przedstawiona” Teatr im. W. Siemaszkowej w Rzeszowie zaprezentował sztukę „Aktor” współczesnego angielskiego dramaturga Tima Croucha wyreżyserowaną przez Steve’a Livermore’a.
5. *Rzeszowskie Spotkania Teatralne VizuArt Festiwal Scenografów i Kostiumografów 2013* W listopadzie 2013 r. po raz drugi odbędą się Rzeszowskie Spotkania Teatralne w poszerzonej formule Festiwalu Scenografów i Kostiumografów. Ubiegłoroczna edycja Festiwalu zyskała uznanie w świecie artystycznym, o czym świadczy zainteresowanie wielu teatrów wzięciem udziału tegorocznej edycji. W ramach RST VizuArt zaprezentowane zostaną sztuki siedmiu polskich teatrów: Teatru im. J. Osterwy i Teatru Provisorium z Lublina, Teatru im. S. Żeromskiego z Kielc, Teatru Dramatycznego im. J. Szaniawskiego z Wałbrzycha, Teatru Nowego im. K. Dejmka z Łodzi, Teatru Miejskiego im. W. Gombrowicza z Gdyni oraz Teatru im. W. Siemaszkowej. Wszystkie przedstawienia reprezentują najważniejsze tendencje i kierunki rozwoju w polskiej i światowej scenografii i kostiumografii. Jurorami podczas tegorocznej edycji będą znani artyści: prof. Leszek Mądzik, Justyna Łagowska, Wojciech Prażmowski, Lech Majewski oraz laureatka Oscara Ewa Braun.
6. *wystawy 13 Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego* (maj, czerwiec 2012);
- 7 *wystawa plakatów 13. Międzynarodowego Biennale Plakatu Teatralnego podczas 37. Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego w Skopje w Macedonii* (listopad 2012)
- 8 *wystawa plakatów 13. Międzynarodowego Biennale Plakatu Teatralnego w czeskim teatrze Severočeské divadlo w Ústí nad Labem* (kwiecień/maj 2013 r.).
- 9 *14 Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego*. Teatr od dwudziestu ośmiu lat organizuje Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego – prestiżowe wydarzenie o zasięgu międzynarodowym, które na stałe wpisało się w kalendarium kulturalne przedsięwzięć tego typu na świecie. W każdej edycji Biennale udział bierze czołówka światowych artystów, a także debiutują

młodzi, wyjątkowo uzdolnieni plastycy. O zainteresowaniu, którym w świecie artystycznym cieszy się Biennale świadczy liczba plakatów nadesłanych na poprzednią edycję Biennale – 547 prac z Europy, Azji, Ameryki Północnej i Ameryki Południowej. Wydarzenie dokumentowane jest każdorazowo pokonkursowym katalogiem, który, realizowany na jak najwyższym poziomie artystycznym, promuje nie tylko laureatów, ale przede wszystkim Biennale oraz jego organizatorów.

- 10 *prapremiera sztuki „Cieśnina duchów. Manitoba”* – we wrześniu 2013 roku Teatr zainaugurował nowy sezon teatralny 2013/2014 prapremierą spektaklu pt. „Cieśnina duchów. Manitoba”. Gościem Teatru w czasie wydarzenia był Olgierd Łukaszewicz – Prezes ZASP. Nascenie oprócz aktorów rzeszowskiego Teatru wystąpili dwaj znakomici stołeczni aktorzy: Stanisław Brejdygant i Edward-Linde Lubaszenko. Premiera spektaklu, jego tematyka, sposób realizacji oraz obecność Prezesa ZASP stały się przedmiotem licznych recenzji, wypowiedzi i artykułów prasowych.

XI. FILHARMONIA IM. A. MALAWSKIEGO W RZESZOWIE

Filharmonia Podkarpacka im. A. Malawskiego dla realizacji celów związanych ze współpracą z ośrodkami kultury w Polsce i za granicą podejmuje następujące kierunki działania:

- a) organizuje koncerty symfoniczne, kameralne, solowe, przy udziale zespołów własnych i obcych,
- b) angażuje wybitnych artystów polskich i zagranicznych,
- c) promuje młodych adeptów sztuki z kraju i zagranicy,
- d) prowadzi działalność wydawniczą związaną z utworem swej działalności, która przybliży sylwetki zagranicznych i polskich wykonawców (foldery, płyty, informatory koncertowe, programy),
- e) realizuje koncerty wyjazdowe do zaprzyjaźnionych ośrodków muzycznych w kraju (Warszawa, Tarnów, Krynica) i w Europie (Bielefeld, Wiedeń, Bruksela, Hamburg, Saarbruecken, Miskolc, Koszyce).
- f) Współpracuje w zakresie podejmowania wspólnych przedsięwzięć artystycznych m.in. takimi instytucjami jak: Uniwersytet Rzeszowski, Opera w Krakowie, Filharmonia w Koszycach, Opera we Lwowie, Wyższa Szkoła Muzyczna i stowarzyszenie „Spotkania na granicy” w Saarbruecken, Maennergesang-Verein w Wiedniu, organizatorzy Festiwalu Muzycznego w Toledo, Filharmonia w Miskolcu, Teatr Muzyczny w Bielefeld.

Promocja Podkarpacia w kraju, w latach 2012-2013 poprzez koncerty poza siedzibą Filharmonii.

1. Koncert w Krośnie – arie ze znanych oper i operetek (orkiestra symfoniczna pod dyr. P. Sułkowskiego) - styczeń 2012 r.
2. Koncerty w ramach projektu „Przestrzeń otwarta dla muzyki” (czerwiec-grudzień 2012 r.) – Iwonicz Zdrój, Rymanów Zdrój, Polańczyk, Lesko, Jarosław, Dynów, Cisna, Baligród, Sanok, Radruż, Przemyśl, Kolbuszowa, Łańcut,
3. Koncert w sali Zamku Królewskiego w Warszawie, jako prolog Muzycznego festiwalu w Łańcucie (orkiestra symfoniczna Filharmonii Podkarpackiej pod dyr. V. Kiradjieva oraz K.A. Kulka – skrzypce i T. Strahl – wiolonczela,
4. Koncert w ramach Festiwalu im. Jana Kiepury w Krynicy.
5. Koncerty w ramach projektu „Przestrzeń otwarta dla muzyki” (marzec-listopad 2013 r.): Kolbuszowa, Strzyżów, Narol, Baligród, Bolestraszyce, Dubiecko, Rymanów Zdrój, Horyniec Zdrój, Mielec, Leżajsk, Przemyśl, Łańcut,
6. Koncert w sali Zamku Dzikowskiego w Tarnobrzegu, jako prolog Muzycznego Festiwalu w Łańcucie (orkiestra kameralna Filharmonii Podkarpackiej pod dyr. T. Chmiela, J. Wójcicki – śpiew),
7. Koncert w ramach Festiwalu im. Jana Kiepury w Krynicy,
8. Koncert w ramach Festiwalu w Busku Zdroju.

W latach 2012-2013 Filharmonia Podkarpacka zrealizowała i przeprowadziła ponad 30 koncertów w kraju - poza siedzibą Filharmonii, w tym przedstawienia muzyczne dla dzieci i młodzieży.

Promocja Podkarpacia w kraju, w latach 2012-2013 poprzez udział w koncertach artystów z wielu ośrodków w kraju m.in.:

1. 2012 rok: Zespół Składowie, artyści Teatru Rampa w Warszawie, Chór Opery Krakowskiej, J. Maksymiuk (Warszawa), P. Wijatkowski (Lublin), S. Krawczyński (Kraków), A. Kuls (Kraków) A. Kosendiak (Wrocław), S. Chrzanowski (Zabrze), S. Wróblewski (Warszawa), J. Jakowicz (Warszawa), G. Brodzińska (Warszawa), K.A. Kulka (Warszawa).
2. 2013: m.in. W. Malicki (Warszawa), M. Pijarowski (Wrocław), T. Strahl Warszawa, T. Strugała Warszawa, studenci Uniwersytetu Muzycznego w Warszawie, Cappella Gedanensis (Gdańsk), U. Krüger (Łódź), Z. Łapiński (Kraków), J. Ławrynowicz (Warszawa).

Promocja Podkarpacia za granicą, w latach 2012-2013, poprzez koncerty muzyków filharmonii podkarpackiej za granicą:

- a) Koncert zespołu kameralnego oraz solistów: A. Bujak-Cyran i J. Ścibora w Brukseli (Belgia) - styczeń 2012 r
- b) Koncert kwartetu smyczkowego w Bielefeld (Niemcy) - kwiecień 2012 r.
- c) Koncert kameralny w Hamburgu (Niemcy) - maj 2012 r.
- d) Koncert orkiestry symfonicznej w Musikverein w Wiedniu (Austria) - październik 2013 r.

XII. WOJEWÓDZKA I MIEJSKA BIBLIOTEKA W RZESZOWIE

Promocja woj. podkarpackiego poprzez przedsięwzięcia realizowane przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną obejmowała następujące wydarzenia:

- 1. Promocja książki Wioletty Zawitkowskiej pt. „XV-wieczny dokument arcybiskupa Jana Rzeszowskiego w zbiorach Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie”** podczas XXII Targów Książki Historycznej, które odbędą się w dniach **28 listopada – 1 grudnia 2013 r. na Zamku Królewskim w Warszawie.**

W lipcu 2012 r. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie we współpracy z Zarządem Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich wydała książkę Wioletty Zawitkowskiej pt. „XV- wieczny dokument arcybiskupa Jana Rzeszowskiego w zbiorach Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie”. Publikacja przyczyniła się do poszerzenia i upowszechnienia historycznej wiedzy na temat arcybiskupa Jana Rzeszowskiego, syna Jana Pakosławica ze Stróżysk, pierwszego właściciela Rzeszowa i jego roli jaką pełnił w kształtowaniu wschodnich terytoriów naszego państwa w czasach Jagiellonów.

Zamieszczenie skanu książki w Podkarpackiej Bibliotece Cyfrowej umożliwiło dostęp do niej szerokim rzeszom dzisiejszych czytelników, a także następcom w perspektywie pokoleń.

Opis bibliograficzny książki zamieszczony został w „Przewodniku Bibliograficznym” (stanowiącym podstawowy człon bieżącej polskiej bibliografii narodowej rejestrującej wydawnictwa zwarte), co przyczyniło się do upowszechnienia informacji o wydawnictwie i wzrostu zainteresowania nim historyków spoza woj. podkarpackiego.

2. Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa – globalna, internetowa promocja zbiorów instytucji kulturalnych woj. Podkarpackiego

Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa prowadzona jest przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Rzeszowie, a jej zasoby tworzy wiele instytucji kultury i edukacji woj. podkarpackiego. Obecnie Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa www.pbc.rzeszow.pl rejestruje 9589 (stan na 30.09.2013 r.) zdigitalizowanych dokumentów (książek, czasopism, rękopisów, starodruków, druków ulotnych, map).

Wiele z nich to unikatowe i cenne zabytki piśmiennicze o dużej wartości historycznej. PBC to także promocja zbiorów regionalnych ich twórców – odwiedziło ją już wirtualnie ponad 2 mln czytelników.

3. Działalność kulturalno-edukacyjna – promocja na antenach ogólnopolskich i mediach społecznościowych – Facebook.

a. Promocja czytelnictwa – Wiadomości (TVP 1) oraz Aktualności (TVP Rzeszów) - 26.02.2013 r.

b. Relacja na temat kampanii Tydzień z Internetem 2013. - Panorama (TVP 2) oraz Aktualności (TVP Rzeszów) – 22.03.2013 r.

Tydzień z Internetem (Get Online Week) to doroczna ogólnoeuropejska kampania koordynowana przez sieć organizacji Telecentre-Europe, mająca na celu zachęcenie jak największej liczby osób do skorzystania z Internetu. W poprzednich dwóch edycjach (2011, 2012) udział wzięło ponad 250 tysięcy osób z kilkudziesięciu krajów, w tym 15 tysięcy osób z Polski. Relacja z przeprowadzonych zajęć ukazała się w programach informacyjnych: Aktualności oraz w Panorama.

c. Relacje z akcji czytelniczej: *Z książką na walizkach* : Teleexpress (TVP1, TVP Polonia) i Aktualności (TVP Rzeszów) 15.06.2013 r.

Finał akcji „Z książką na walizkach” odbył się 15 czerwca w Teatrze MASKA w Rzeszowie.

d. *ZACZYTANI* – ogólnopolska akcja czytelnicza - promocja poprzez media społecznościowe.

Od września 2013 r. Oddział dla Dzieci i Młodzieży WiMBP w Rzeszowie dołączył do ogólnokrajowej kampanii *Zaczytani*, której celem jest stworzenie na oddziałach dziecięcych w całej Polsce miejsc, w których można zaczytać się i zapomnieć o chorobie. Wśród ambasadorów znalazły się takie postaci jak Ania Wyszconi, Krzysztof Skiba, Marta Wierzbicka, Sylwia Gruchała. *Zaczytani* otrzymali również Patronat Honorowy Małżonki Prezydenta Anny Komorowskiej. Zdjęcia przedstawiające kącik dla *Zaczytanych* w Oddziale dla Dzieci i Młodzieży można znaleźć na stronie na Facebook *Zaczytanych*.

XIII. CENTRUM KULTURALNE W PRZEMYSŁU

W latach 2012-2013 Centrum Kulturalne promowało Podkarpacie w kraju i poza granicami poprzez:

Organizacja imprez o zasięgu regionalnym.

1. Regionalny Przegląd Chórów – Pieśni Pasyjne w Radymnie
2. Międzywojewódzki Przegląd Dziecięcych Zespołów Tańca Ludowego „Taneczny Krąg” w Przemyśle

3. Regionalny Przegląd Kapel i Zespołów Śpiewaczych (Kańczuga, Dubiecko)
4. Regionalny Przegląd Chórów Pieśni Maryjne w Lubaczowie
5. Wojewódzki Przegląd Artystyczny Seniorów

Organizacja imprez o zasięgu ogólnopolskim:

1. Ogólnopolski Festiwal Kapel Folkloru Miejskiego im. Jerzego Janickiego w Przemyślu
2. Ogólnopolski Turniej Satyry im. Ignacego Krasickiego „O Złotą Szpilę”
3. IV Przegląd Orkiestr Wojsk Lądowych „Przemyśl 2013”

Organizacja imprez o zasięgu międzynarodowym:

1. Międzynarodowy Festiwal Jazzowy „Jazz bez...” w Przemyślu
2. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Akordeonowej w Przemyślu

Prezentowanie osiągnięć artystycznych dzieci, młodzieży i dorosłych na terenie kraju:

1. Ogólnopolski Konkurs Recytatorski (Przemyśl)
2. Ogólnopolski Turniej Recytatorski (Ostrołęka 2013)
3. Konkurs „Ptasi mieszkańcy z krainy wyobraźni” (Wrocław 2012)
4. XVIII Międzynarodowe Bienalle Grafiki Dzieci i Młodzieży (Toruń 2012)
5. Ogólnopolski Konkurs Plastyczny „Maski i Figurki Afrykańskie” (Kraków)
6. Ogólnopolski Konkurs Plastyczny o tematyce astronomicznej (Toruń)

Umożliwianie zespołom artystycznym udział w imprezach na terenie kraju i poza nim:

1. Udział Grupy Obrzędowej w XXXVII Międzywojewódzkim Sejmiku Wiejskich Zespołów Teatralnych w Tarnogrodzie (2012)
2. Udział zespołu Koralik w 39. Harcerskim Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej w Kilecach (2012)
3. Udział Kapeli Podwórkowe Ta Joj w XV Festiwalu Kapel Ulicznych i Podwórkowych w Siennie (2012)
4. Udział zespołu Koralik w 10. Ogólnopolskich Prezentacjach Artystycznych „Spontan 2013” w Warszawie
5. Udział zespołu Koralik w polonijnym Festiwalu Talentów Rzym 2013
6. Udział zespołu Koralik w Festiwalu Spotkania na Granicy (Gershem 2013)
7. Udział zespołu szantowego Port Przemyśl CK w Przeglądzie Piosenki Turystycznej JAPA w Łodzi
8. Udział zespołu UJEŻNIACY w XXX Ogólnopolskim Sejmiku Teatrów Wsi Polskiej (2013)

XIV. GALERIA SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ W PRZEMYŚLU

Promocja kultury i sztuki Podkarpacia realizowana jest poprzez:

Organizacja wystaw indywidualnych i zbiorowych artystów zamieszkałych na terenie Podkarpacia

2012

- Jurek Lis (Wola Krzywiecka) - malarstwo i rysunek w ramach projektu Artyści z naszego podwórka...
- Tadeusz Bachowski (Przemyśl) - fotografia
- Magdalena Łać (Zalesie) w ramach projektu Teraz MY! - młoda grafika polska
- Marian Waldemar Kuczma - malarstwo
- Muzyka w tle / filmy / wizualizacje / muzyka / performance (współpraca z Uniwersytetem Rzeszowskim)
- Na zewnątrz: Oswajanie Przestrzeni, projekt kuratorski Jadwigi Sawickiej pokazy (projekt organizowany we współpracy z Uniwersytetem Rzeszowskim).
- Promocja II tomu albumu „Sztuka Podkarpacia” (współpraca z Podkarpackim Towarzystwem Zachęty Sztuk Pięknych)
- Artefakty 12 / Podkarpacka Galeria Sztuki Współczesnej - coroczna prezentacja mające na celu rozpoznanie, ujawnienie i analizę wybranych problemów, zjawisk i tendencji w sztuce współczesnej przy udziale krytyków i artystów regionu Podkarpacia.

2013

- Ryszard Dude - malarstwo
- Grzegorz Frydryk, O nieustannej modlitwie - grafika
- Artyści z naszego podwórka... Artur Kardamasz - malarstwo -
- Artyści z naszego podwórka... Jerzy Cepiński - malarstwo
- Maria i Stanisław Górecki - rzeźba/rysunek
- Artefakty 13 / Podkarpacka Galeria Sztuki Współczesnej

Organizację wystaw indywidualnych i zbiorowych artystów z zagranicy na terenie Podkarpacia

2012

1. Międzynarodowe Triennale Malarstwa Regionu Karpat "Srebrny Czworokąt" 2012 pod patronatem Prezydenta RP

Międzynarodowe Triennale -

jest bez wątpienia największym i najważniejszym międzynarodowym przeglądem współczesnego malarstwa w tej części Europy. Obecnie jest to impreza cykliczna organizowana pod patronatem Prezydenta RP, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, Wojewody i Marszałka Województwa Podkarpackiego, Prezydenta

Miasta Przemyśla, najważniejszych galerii i muzeów regionu, przy udziale partnerów zagranicznych (Muzeum w Miskolcu / Węgry; Muzeum w Oradea / Rumunia; Vychodoslovenska Galeria w Koszycach / Słowacja; Akademia Sztuk Pięknych we Lwowie / Ukraina, a także wsparciu Galerii Sarińskiej w Preszowie / Słowacja. Partnerzy zagraniczni biorą udział w Triennale - organizując, promując i finansując pokazy Triennale we własnych galeriach / muzeach.

2. Wystawę Artyści Regionu Karpat - wystawa towarzyszyła Międzynarodowej Konferencji „Europa Karpat” (Krasieczyn)
3. Międzynarodowe Spotkania Artystów we wsi Słonne koło Dubiecka. Ten interdyscyplinarny plener grupuje znanych artystów z Polski, krajów sąsiednich (Euroregion Karpaty) ale także artystów z Europy Zachodniej, Ameryki i Azji. Podczas trwania Spotkań, galeria realizuje szereg wystaw, spotkań i pokazów towarzyszących z udziałem uczestników pleneru i zaproszonych gości.

2013

- Bogdan Korczowski (Paryż) malarstwo
- Jędrzej Niezgoda (Irlandia) fotografia
- Symetria Asymetria (międzynarodowa wystawa grupowa)
- Artyści bez granic Heavy Print of Northern Light (grafika fińska)

Realizacja wydarzeń artystycznych we współpracy z krajowymi i zagranicznymi instytucjami kultury

Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu od lat, stale współpracuje z najważniejszymi galeriami i instytucjami kultury na terenie naszego regionu i Euroregionu Karpaty: Cris Cuntty Museum w Oradea (Rumunia), Vychodoslovenska Galeria w Koszycach (Słowacja), Sariska Galeria w Preszowie (Słowacja), Muzeum Sztuki / Galeria w Miskolcu (Węgry), Munkacsy Mihaly Muzeum w Bekescsaba (Węgry), Akademia Sztuk Pięknych we Lwowie (Ukraina), Biuro Wystaw Artystycznych w Kielcach, Biuro Wystaw Artystycznych w Rzeszowie, Biuro Wystaw Artystycznych w Krośnie, Muzeum Regionalne w Stalowej Woli, Muzeum Kresów w Lubaczowie, Kresowy Dom Sztuki w Dubiecku, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Dubieckiej w Dubiecku, Wydział Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Urząd Miasta Paderborn (Niemcy), EAA European Artists (Niemcy)

UCHWAŁA Nr 287 / 6872 / 13
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
w RZESZOWIE

z dnia 29 października 2013 r.

w sprawie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych
za rok szkolny 2012/2013.

Na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. poz. 596, z późn. zm.) i art. 5a ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.),

Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
uchwala, co następuje:

§ 1

1. Przekazuje się Sejmikowi Województwa Podkarpackiego informację o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2012/2013.
2. Informacja, o której mowa w ust. 1 stanowi załącznik do uchwały.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

Projekt uchwały jest realizacją art. 5a ust. 4 ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którym organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego przedstawia organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego informację o stanie realizacji zadań oświatowych tej jednostki za poprzedni rok szkolny, w tym o wynikach egzaminów w szkołach prowadzonych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego.

Załącznik do Uchwały Nr 287 / 6872 / 13
Zarządu Województwa Podkarpackiego
w Rzeszowie
z dnia 29 października 2013 r.

**INFORMACJA O STANIE REALIZACJI
ZADAŃ OŚWIATOWYCH
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
ZA ROK SZKOLNY 2012/2013**

Samorząd Województwa Podkarpackiego, działając na podstawie art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty w roku szkolnym 2012/2013 jest organem prowadzącym dla:

7 medycznych szkół policealnych o charakterze regionalnym:

- 1) *Medycznej Szkoły Policealnej im. prof. Rudolfa Weigla w Jaśle,*
- 2) *Medycznej Szkoły Policealnej w Łańcucie,*
- 3) *Medycznej Szkoły Policealnej w Mielcu,*
- 4) *Medycznej Szkoły Policealnej im. Jadwigi Łżyckiej w Przemyślu,*
- 5) *Medycznej Szkoły Policealnej w Rzeszowie,*
- 6) *Medycznej Szkoły Policealnej im. Anny Jenke w Sanoku,*
- 7) *Medycznej Szkoły Policealnej im. Hanny Chrzanowskiej w Stalowej Woli,*

4 bibliotek pedagogicznych:

- 1) *Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie,*
- 2) *Biblioteki Pedagogicznej w Tarnobrzegu,*
- 3) *Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie,*
- 4) *Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyślu,*

9 zakładów kształcenia nauczycieli:

- 1) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Dębicy,*
- 2) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Leżajsku,*
- 3) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Mielcu,*
- 4) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Nisku,*
- 5) *Kolegium Nauczycielskiego im. A. Fredry w Przemyślu,*
- 6) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Przemyślu,*
- 7) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Ropczycach,*
- 8) *Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Rzeszowie,*
- 9) *Zespołu Kolegiów Nauczycielskich w Tarnobrzegu,*

placówki doskonalenia nauczycieli - Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie,

2 szkół specjalnych:

- 1) *Zespołu Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju,*

2) Zespołu Szkół przy Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie.

Samorząd, jako organ prowadzący, zgodnie z ustawą o systemie oświaty, zapewnia warunki działania szkołom i placówkom, w szczególności: bezpieczne i higieniczne warunki nauki, wychowania i opieki, wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie, obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną; wyposażenie w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe oraz wykonywania innych zadań statutowych.

W niniejszej informacji przedstawiono:

- 1) ofertę edukacyjną i liczbę osób z niej korzystających,
- 2) subwencję oświatową w roku 2013 r.,
- 3) informacje o ważniejszych inwestycjach w wojewódzkich jednostkach oświatowych.

MEDYCZNE SZKOŁY POLICEALNE

Misją medycznych szkół policealnych jest świadczenie profesjonalnych usług w zakresie przygotowywania uczniów do pełnienia ról zawodowych w zawodach medycznych dostosowanych do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Medyczne szkoły policealne umożliwiają zdobycie wiedzy teoretycznej i praktycznej niezbędnej do podjęcia pracy zawodowej. Do szkół przyjmowani są kandydaci po ukończeniu szkoły średniej. Przygotowanie do pracy w zawodzie potwierdza egzamin zewnętrzny prowadzony przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną. Po zdaniu egzaminu absolwenci otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe.

Nauka w szkołach medycznych trwa 1 rok lub 2,5 roku i odbywa się w systemie dziennym lub zaocznym. Znaczącym elementem toku kształcenia są zajęcia praktyczne i praktyki zawodowe. Słuchacze mogą pogłębiać wiedzę zawodową poprzez udział w kursach dających możliwość uzyskania dodatkowych kwalifikacji i certyfikatów.

Słuchacze szkół medycznych korzystają ze stypendiów Województwa Podkarpackiego dla osób znajdujących się w trudnych warunkach materialnych oraz osiągających najlepsze wyniki w nauce.

W roku szkolnym 2011/2012 w policealnych szkołach medycznych uczyło się 2 126 słuchaczy w 74 oddziałach, natomiast w roku szkolnym 2012/2013 2256 słuchaczy w 85 oddziałach. Szkoły kształcą w 16 zawodach.

Liczba słuchaczy w poszczególnych zawodach w medycznych szkołach policealnych w roku szkolnym 2012/2013:

Nazwa szkoły	2012/2013			
	Liczba oddziałów	Liczba słuchaczy	Zawody	Liczba słuchaczy w poszczególnych zawodach
Medyczna Szkoła Policealna w Mielcu	7	198	Technik farmaceutyczny	66
			Technik masażysta	47
			Technik usług kosmetycznych	41
			Opiekun medyczny	44
Medyczna Szkoła Policealna im. Hanny Chrzanowskiej w Stalowej Woli	7	153	Technik masażysta	37
			Ratownik medyczny	45
			Opiekun medyczny	25
			Technik usług kosmetycznych	46
Medyczna Szkoła Policealna w Łańcucie	9	228	Technik masażysta	45
			Ratownik medyczny	57
			Technik ortopeda	28
			Technik usług kosmetycznych	56
			Opiekun medyczny	30
			Dietetyk	12
Medyczna Szkoła Policealna im. Anny Jenke w Sanoku	18	342	Technik farmaceutyczny	50
			Ratownik medyczny	34
			Technik masażysta	44
			Technik usług kosmetycznych	46
			Terapeuta zajęciowy	40
			Opiekunka dziecięca	26
			Opiekun w domu pomocy społ.	30
			Opiekun osoby starszej	18
			Asystent osoby niepełnosprawnej	14
			Opiekunka środowiskowa	14
			Opiekun medyczny	26
Medyczna Szkoła Policealna Im. Jadwigi Łżyckiej w Przemyślu	16	452	Technik farmaceutyczny	57
			Technik masażysta	73
			Opiekunka dziecięca	48
			Ratownik medyczny	58

			<i>Opiekun medyczny</i>	42
			<i>Opiekun w domu pomocy społ.</i>	58
			<i>Asystent osoby niepełnosprawnej</i>	57
			<i>Technik usług kosmetycznych</i>	59
<i>Medyczna Szkoła Policealna im. prof. Rudolfa Weigla w Jasle</i>	12	316	<i>Technik farmaceutyczny</i>	59
			<i>Technik masażysta</i>	53
			<i>Ratownik medyczny</i>	64
			<i>Terapeuta zajęciowy</i>	16
			<i>Technik usług kosmetycznych</i>	58
			<i>Asystentka stomatologiczna</i>	31
			<i>Opiekun medyczny</i>	27
			<i>Asystent osoby niepełnosprawnej</i>	42
<i>Medyczna Szkoła Policealna w Rzeszowie</i>	16	567	<i>Asystentka stomatologiczna</i>	43
			<i>Ratownik medyczny</i>	80
			<i>Technik farmaceutyczny</i>	75
			<i>Technik elektroradiolog</i>	72
			<i>Technik masażysta</i>	75
			<i>Opiekunka dziecięca</i>	64
			<i>Technik usług kosmetycznych</i>	69
			<i>Technik dentystryczny</i>	21
			<i>Opiekun medyczny</i>	68

Wyniki egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w policealnych szkołach medycznych w roku szkolnym 2012/2013 przedstawia poniższa tabela:

LP.	Nazwa szkoły	Lata	Zawód	Liczba zdających	Zdawalność	Zdawalność w szkole ogółem
1	MSP Jasło	2012/2013	<i>Ratownik medyczny</i>	24	100 %	94,63 %
			<i>Technik farmaceutyczny</i>	30	96,6 %	
			<i>Technik masażysta</i>	24	95,8 %	
			<i>Asystentka stomatologiczna</i>	21	85,7 %	
			<i>Technik usług kosmetycznych</i>	34	88,2 %	
			<i>Terapeuta zajęciowy</i>	15	100 %	
			<i>Opiekun medyczny</i>	26	96,1 %	

2	MSP Przemyśl	2012/2013	Asystent osoby niepełnosprawnej	14	84%	91,4%
			Opiekun medyczny	29	89%	
			Ratownik medyczny	23	86%	
			Technik farmaceutyczny	24	95,8%	
			Opiekun w domu pomocy społecznej	20	95%	
			Technik masażyста styczeń	11	90%	
			Technik masażyста VI 2013	24	100%	
3	MSP Łańcut	2012/2013	Ratownik medyczny	20	90%	80,98%
			Technik masażysta	15	60%	
			Opiekun medyczny K1	24	87,5%	
			Dietetyk	12	91,6%	
			Technik usług kosmetycznych	21	81%	
			Technik usług kosmetycznych K 1	19	68%	
4	MSP Stalowa Wola	2012/2013	Ratownik medyczny	26	76,92%	75,66%
			Technik masażysta	19	57,89%	
			Opiekun medyczny	25	96,00%	
			Technik usług kosmetycznych I rok	27	59,26%	
			Technik usług kosmetycznych	17	88,24%	
5	MSP Mielec	2012/2013	Technik farmaceutyczny	32	93,75%	72,63%
			Technik masażysta	22	31,82%	
			Opiekun medyczny	24	79,17%	
			Technik usług kosmetycznych	17	76,47%	
6	MSP Rzeszów	2012/2013	Technik elektroradiolog	30	96,7%	89,3 %
			Opiekun medyczny (sem. zim.)	31	100%	
			Asystentka stomatologiczna	42	90,5%	
			Technik masażysta	35	94,3%	
			Ratownik medyczny	32	65,6%	
			Technik farmaceutyczny	37	97,3%	

			<i>Opiekunka dziecięca</i>	30	86,7%	
			<i>Opiekun medyczny</i>	32	96,9%	
			<i>Technik usług kosmetycznych</i>	33	93,9%	
			<i>Technik usług kosmetycznych – pierwsza kwalifikacja</i>	34	70,6%	
7	MSP Sanok	2012/2013	<i>Ratownik medyczny</i>	15	60%	77%
			<i>Technik farmaceutyczny</i>	33	97%	
			<i>Technik masażysta</i>	25	40%	
			<i>Opiekunka dziecięca</i>	9	100%	
			<i>Technik usług kosmetycznych</i>	22	86%	
			<i>Terapeuta zajęciowy</i>	14	100%	
			<i>Opiekun w domy pomocy społecznej</i>	11	91%	
			<i>Opiekun medyczny</i>	21	71%	
			<i>Asystent osoby starszej</i>	9	33%	
			<i>Opiekunka środowiskowa</i>	12	83%	

SZKOŁY SPECJALNE

Zespół Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju ma za zadanie pomoc choremu dziecku przebywającemu w sanatorium w przezwyciężeniu trudności spowodowanych przewlekłą chorobą, zaburzoną sprawnością psychofizyczną oraz skutkami rozłąki ze środowiskiem rodzinnym. Szkoła zapewnia dziecku realizację obowiązku szkolnego oraz organizuje czas wolny po zabiegach podczas zajęć pozalekcyjnych.

Zespół Szkół przy Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie swoim zasięgiem obejmuje nauczaniem dzieci hospitalizowane w Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie oraz w Centrum Medycznym w Łańcucie, a od 13.02.2012 r. Regionalnym Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjnym w Rzeszowie.

Zestawienie liczby oddziałów, uczniów oraz etatów w szkołach specjalnych:

Nazwa jednostki	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba grup pozalekcyjnego zespołu zajęć wychowawczych	Etaty nauczycieli	Etaty administracji i obsługi
Zespół Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju	10	117	10	16,63	3
Zespół Szkół przy Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie	34	292	25	78,22	4,87

ZAKŁADY KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

Zgodnie z art. 261b ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym od 1 października 2015 r. nie będzie możliwe ubieganie się przez absolwentów kolegiów o dopuszczenie do egzaminu w uczelni sprawującej opiekę naukowo-dydaktyczną oraz uzyskanie tytułu zawodowego licencjata. Zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli nie będzie możliwe uzyskanie kwalifikacji do zajmowania stanowiska nauczyciela w jednostkach, których ukończenie nie daje możliwości uzyskania tytułu zawodowego licencjata. Począwszy od roku szkolnego 2013/14 nie jest możliwe kształcenia w dotychczasowym zakresie przyszłych nauczycieli z zakładach kształcenia nauczycieli. Samorząd Województwa Podkarpackiego wielokrotnie wyrażał wolę włączenia prowadzonych Kolegiów w struktury Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych. Jednakże, mimo wstępnych deklaracji ze strony władz uczelni wyższych, do włączenia nie doszło.

W ostatnich latach odnotowano spadek zainteresowania nauką w kolegiach. W roku szkolnym 2011/2012 naukę w zakładach kształcenia nauczycieli rozpoczęło 913 słuchaczy w 55 grupach. Natomiast pod koniec roku szkolnego liczba słuchaczy spadła do 795. W roku szkolnym 2012/2013 naukę rozpoczęło 681 słuchaczy w 41 grupach, w tym na pierwszym roku 217 słuchaczy w 10 grupach. W roku szkolnym 2013/2014 nie dokonano naboru do Kolegiów. Będą one kształcić słuchaczy II i III roku, z wyjątkiem Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Mielcu i Przemyślu oraz Zespołu Kolegiów Nauczycielskich w Tarnobrzegu, do których nie dokonano naboru w ubiegłym roku szkolnym i które będą kształcić wyłącznie słuchaczy III roku.

W związku z powyższym Sejmik Województwa Podkarpackiego na posiedzeniu w dniu 24 czerwca 2013 r. podjął uchwały w sprawie zamiaru likwidacji:

- 1) Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Mielcu (uchwała nr XXXI/576/13 z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/664/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
 - 2) Zespołu Kolegiów Nauczycielskich w Tarnobrzegu (uchwała nr XXXI/595/13 z dnia 25 marca 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/670/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
 - 3) Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Przemyślu (uchwała nr XXXI/574/13 z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/667/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
- z dniem 30 września 2014 r. tj. po zakończeniu cyklu kształcenia przez słuchaczy oraz
- 1) Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Leżajsku (uchwała nr XXXI/577/13 z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/663/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
 - 2) Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Nisku (uchwała nr XXXI/578/13 z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/668/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
 - 3) Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Ropczycach (uchwała nr XXXI/579/13 z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/666/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
 - 4) Kolegium Nauczycielskiego im. Aleksandra Fredry w Przemyślu (uchwała nr XXXI/575/13 z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/669/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.),
 - 5) Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Rzeszowie (uchwała nr XXXIII/615/13 z dnia 29 kwietnia 2013 r. zmieniona uchwałą nr XXXV/665/13 z dnia 24 czerwca 2013 r.), z dniem 30 września 2015 r. tj. po zakończeniu cyklu kształcenia przez słuchaczy.

Liczba słuchaczy w Kolegiach w roku szkolnym 2012/2013 przedstawia się następująco:

Lp.	Nazwa jednostki	Specjalność	Liczba słuchaczy	Liczba słuchaczy	Liczba słuchaczy
			I rok	II rok	III rok
1.	NKJO Dębica	Język angielski	24	13	19
2.	NKJO Leżajsk	Język angielski	19	10	16
3.	NKJO Mielec	Język angielski	0	13	13
4.	NKJO Nisko	Język angielski	19	11	12
5.	KN Przemyśl	Wychowanie fizyczne z gimnastyką korekcyjną	21	29	27
6.	NKJO Przemyśl	Język angielski	0	16	29
		Język niemiecki	0	4	0
7.	NKJO Ropczyce	Język angielski	22	11	16

8.	NKJO Rzeszów	Język angielski	112	71	76
		Język angielski wieczorowy	0	9	13
9.	ZKN Tarnobrzeg	Edukacja wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym	0	0	18
		Język angielski	0	8	11
		Wychowanie fizyczne z gimnastyką korekcyjną	0	8	11
		Razem	217	203	261

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE

Biblioteka pedagogiczna służy w szczególności wspieraniu procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli, a także wspieraniu działalności szkół i placówek, w tym bibliotek szkolnych. Samorząd Województwa jest organem prowadzącym dla 4 bibliotek pedagogicznych z 17 filiami.

Liczba czytelników, korzystających z oferty bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez Samorząd Województwa Podkarpackiego w roku 2012:

Liczba czytelników, korzystających z oferty biblioteki	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Przemyślu	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie	Biblioteka Pedagogiczna w Tarnobrzegu
Księgozbiór – ogółem 1 181 514	228 901	303 124	472 659	176 830
nauczyciele	940	1 729	3 451	934
osoby przygotowujące się do	1 086	2 374	7 691	1 354
studenci pozostałych specjalności	3 689	1 836	4 729	2 685
Inni	1 182	1 493	5 107	1 643
Razem:	6 897	7 432	20 978	6 616

Liczba czytelników, korzystających z oferty biblioteki – 2013 r.

Liczba czytelników, korzystających z oferty biblioteki	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Przemyślu	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie	Biblioteka Pedagogiczna w Tarnobrzegu
nauczyciele	1 070	1 791	3 074	751

osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela	1 150	2 050	5 824	1 017
studenci pozostałych specjalności	3 052	1 717	3 270	2 006
Inni	1 286	1 342	6 454	1 383
Razem:	6 558	6 900	18 622	5 157

PODKARPACKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI W RZESZOWIE

Do zadań Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli należy w szczególności organizowanie i prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli w tym również dyrektorów szkół i placówek.

W ramach realizacji zadań statutowych, w roku szkolnym 2012/2013 z zaproponowanej przez Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli oferty, finansowanej ze środków pochodzących z budżetu Województwa Podkarpackiego, skorzystali:

	Liczba nauczyciel, którzy skorzystali z danej formy doskonalenia
Konferencje	10 441
Seminaria	31
Szkolenia rad pedagogicznych	16 780
kursy doskonalące	697
kursy kwalifikacyjne	444
Inne (warsztaty)	14 071
Razem	42 464

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli realizuje, w ramach PO KL następujące projekty:

„Szkola Kluczowych Kompetencji” - realizowany był od 01.12.2008 r. do 31.12.2012 roku, celem projektu było podniesienie poziomu kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych i policealnych o profilu zawodowym w Polsce Wschodniej, umożliwiając im aktywne uczestnictwo w rynku pracy i gospodarce opartej na wiedzy. Projekt skierowany był do 5000 osób z 50 szkół, głównie z obszarów wiejskich. Uczestniczyło w nim po 10 szkół z województw: lubelskiego, podlaskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego.

„Podkarpackie Szkolenie Informatyczno-Metodyczne” miało na celu dostosowanie, od 01.01.2009 r. do dnia 30 czerwca 2013 r., kwalifikacji 1610

nauczycieli, instruktorów oraz kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty województwa podkarpackiego do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju regionu.

„Edukacja skuteczna, przyjazna, nowoczesna - rozwój kompetencji kadry zarządzającej i pedagogicznej szkół i placówek oświatowych w województwie podkarpackim” – od 01.06.2011 r. do 31.12.2014 r. „celem tego projektu jest dostosowanie kompetencji i kwalifikacji 5 000 nauczycieli (w tym kadry zarządzającej) do realizacji nowych zadań wynikających z wdrażanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej reformy systemu edukacji.

„Technologie cyfrowe jako systemowe narzędzie wspomagające realizację programów rozwojowych oraz podnoszące jakość i atrakcyjność oferty edukacyjnej szkół Podkarpacia” ma na celu stworzenie warunków równych szans edukacyjnych dla 1240 uczniów z 31 szkół podstawowych.

Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli realizuje również projekty w ramach Comenius Regio:

„Nasze nowoczesne miasto jest tym, na czym możemy polegać-rola edukacji regionalnej w promocji i rozwoju miasta” - głównym celem tego była promocja w Unii Europejskiej walorów historycznych i turystycznych regionu Przemyśla i Egeru poprzez nowoczesną edukację regionalną.

„Współpraca polsko-niemiecka na rzecz zwiększenia konkurencyjności szkolnictwa ponadgimnazjalnego” - celem tego programu jest wzmocnienie europejskiego wymiaru w edukacji poprzez promowanie współpracy między lokalnymi i regionalnymi instytucjami oświatowymi w Europie, a w konsekwencji wzbogacenie oferty edukacyjnej w naszym województwie.

Struktura zatrudnienia w Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli:

PCEN Rzeszów	Rok szkolny 2012/2013
Liczba etatów nauczycieli	47
Liczba etatów administracji	41,5
Liczba etatów obsługi	48,5

Subwencja oświatowa na 2013 r.

Część oświatowa subwencji ogólnej jest ustalana na finansowanie zadań oświatowych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego a jej wielkość ustala corocznie ustawa budżetowa.

Województwo Podkarpackie otrzymało na 2013 rok subwencję oświatową w wysokości 49 957 976 zł., w tym z budżetu województwa 8 700 000 zł.

Podział na poszczególne jednostki oświatowe prowadzone przez Samorząd Województwa Podkarpackiego przedstawia poniższe zestawienie:

Lp.	Nazwa jednostki	Subwencja oświatowa
1.	Kolegium Nauczycielskie w Przemyślu	810 141
2.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Dębicy	620 757
3.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Nisku	441 895
4.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Ropczycach	526 066
5.	Zespół Kolegiów Nauczycielskich w Tarnobrzegu	589 193
6.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Przemyślu	547 108
7.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Rzeszowie	2 912 615
8.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Leżajsku	473 459
9.	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Mielcu	273 554
10.	Medyczna Szkoła Policealna w Przemyślu	3 638 373
11.	Medyczna Szkoła Policealna w Jaśle	2 903 791
12.	Medyczna Szkoła Policealna w Sanoku	4 316 922
13.	Medyczna Szkoła Policealna w Łańcucie	2 211 719
14.	Medyczna Szkoła Policealna w Mielcu	1 915 394
15.	Medyczna Szkoła Policealna w Stalowej Woli	1 624 375
16.	Medyczna Szkoła Policealna Rzeszowie	6 570 029
17.	Zespół Szkół przy Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 w Rzeszowie	4 121 580
18.	Zespół Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju	2 829 643

19 - 23.	PCEN w Rzeszowie, PBW w Rzeszowie, PBW w Krośnie, PBW w Przemyślu, BP w Tarnobrzegu	12 631 362
Jednostki ogółem		49 957 976

Dokształcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli wojewódzkich jednostek oświatowych

W roku 2013 ze środków ujętych w planie dofinansowania form doskonalenia zawodowego nauczycieli zostały objęte następujące specjalności:

- 1) aktualizowania i doskonalenia wiedzy merytorycznej nauczycieli z zakresu nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć,
- 2) stosowania technologii informatycznej do realizacji procesu dydaktycznego,
- 3) egzaminów zewnętrznych potwierdzających kwalifikacje zawodowe,
- 4) podstawy programowej oraz szkolnego planu nauczania,
- 5) zmian w przepisach oświatowych,
- 6) szkolenia dla kandydatów na ekspertów wchodzących w skład komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień zawodowy.

Udzielanie pomocy zdrowotnej dla nauczycieli oraz nauczycieli emerytów i rencistów

Zgodnie z art. 72 ust. 1 i 4 ustawy Karta Nauczyciela niezależnie od przysługującego nauczycielowi i członkom jego rodziny prawa do świadczeń z ubezpieczenia zdrowotnego. Wysokość środków przeznaczanych na pomoc zdrowotną dla nauczycieli określona jest w budżecie Województwa Podkarpackiego i wynosi 0,2% planowanych rocznych środków przeznaczanych na wynagrodzenie nauczycieli. W roku 2013 świadczenia pomocy zdrowotnej otrzymało 19 nauczycieli na łączną kwotę 20 900 zł.

Stypendia dla słuchaczy uczących się w szkołach oraz zakładach kształcenia nauczycieli prowadzonych przez Województwo Podkarpackie

Stypendium ma charakter pomocy dla słuchaczy osiągających najlepsze wyniki w nauce oraz znajdujących się w trudnych warunkach materialnych, uczących się

w szkołach oraz zakładach kształcenia nauczycieli, prowadzonych przez Województwo Podkarpackie. Regulamin udzielania stypendiów określa uchwała nr LIV/653/06 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 27 marca 2006 r.

W roku 2013 udzielono 184 stypendiów za wyniki w nauce oraz dla słuchaczy znajdujących się w trudnych warunkach materialnych na łączną kwotę 171 800 zł.

Awans zawodowy nauczycieli

W roku szkolnym 2012/2013 12 nauczycieli złożyło wniosek o przeprowadzenie postępowania egzaminacyjnego na stopień nauczyciela mianowanego 11 nauczycieli zdało egzamin na stopień nauczyciela mianowanego.

Inwestycje w szkołach i jednostkach oświatowych w 2013r.

W bieżącym roku w 11 placówkach oświatowych prowadzone są remonty na łączną kwotę 790 000,- zł. W ramach tych środków między innymi wykonano:

- remont centralnego ogrzewania w Medycznej Szkole Policealnej w Rzeszowie,
- wymiana instalacji elektrycznej na poddaszu w budynku Medycznej Szkoły Policealnej w Jaśle,
- dokończenie remontu schodów w Medycznej Szkole Policealnej w Sanoku,
- zakup regałów przesuwnych dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Przemyślu,
- remont wypożyczalni Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie przy ul. Gałęzowskiego,
- wymiana routerów w Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie i jej filiach oraz w Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie i filiach,
- wymiana pieca w filii PBW w Łańcucie,
- wymiana instalacji centralnego ogrzewania w części administracyjnej budynku hotelowego w Ośrodku Edukacji Nauczycieli i Pracowników Administracji Samorządowej w Czudcu.

**INFORMACJA
DOTYCZĄCA DOFINANSOWANIA UDZIELONEGO GMINOM I POWIATOM ZE
ŚRODKÓW OCHRONY GRUNTÓW ROLNYCH W 2013 r.**

W 2013 r. ze środków budżetu Województwa stanowiących dochód z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej na dotacje dla gmin i powiatów z terenu województwa podkarpackiego przeznaczono łączną kwotę 10 210 000,00 zł.

Na modernizację – przebudowę dróg dojazdowych do gruntów rolnych 127 gmin złożyło wnioski na łączną kwotę 24 152 105,00 zł.

Na dotację dla tych gmin przeznaczono łączną kwotę 10 175 000,00 zł.

Dotacja na modernizację – przebudowę dróg dojazdowych do gruntów rolnych na obiektach poscaleniowych, na których scalenie wykonano w latach 1990 – 2006 , wynosiła do 100 000 zł na drogę (16 gmin, 31 dróg na 24 obiektach poscaleniowych).

Na pozostałe drogi dojazdowe do gruntów rolnych, między innymi w zależności od wysokości dochodów gminy z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolnej przyznano średnio 60 0000,00 zł na gminę.

Z obowiązku wniesienia udziału własnego zwolniono gminy, które otrzymały środki na modernizację dróg dojazdowych na obiektach poscaleniowych oraz gminy, które z uzasadnieniem wnioskowały o takie zwolnienie (10 gmin).

Pozostałe gminy otrzymały dotację zakładającą min. 20% udział własny w kosztach ogólnych przedsięwzięcia.

Na zakup sprzętu pomiarowego i informatycznego oraz oprogramowania niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych, dla starostwa łańcuckiego, przemyskiego, jarosławskiego, stalowowolskiego i jasielskiego, przeznaczono łączną kwotę 35 000,00 zł

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
Departament Rozwoju Regionalnego

Informacja na temat realizacji
Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Podkarpackiego
na lata 2007-2013 – stan na dzień
30 września 2013r.

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
1. Przebieg prac nad dokumentami RPO WP.....	7
2. Nabory wniosków w ramach RPO WP.....	13
3. Projekty kluczowe.....	17
4. Efekty rzeczowe RPO WP.....	18
5. Nieprawidłowości w realizacji projektów	35
6. Problemy we wdrażaniu RPO WP	39
Wnioski	41

Załączniki:

1. Mapa 1. Projekty w ramach RPO WP wg miejsca realizacji – na podstawie podpisanych umów na dzień 30 września 2013r.
2. Mapa 2. Projekty w ramach RPO WP o charakterze regionalnym realizowane na terenie wielu powiatów.
3. Tabela. Oś priorytetowa/działanie, w ramach których ogłoszono konkursy od początku realizacji RPO WP.
4. Wykres. Rozkład dofinansowania projektów w podpisanych umowach w ramach RPO WP– podział wg obszarów realizacji projektów (%).
5. Tabela. Podpisane umowy/ wydane decyzje oraz projekty zakończone wg osi priorytetowych RPO WP - stan na 30 września 2013 r.
6. Tabela. Postęp finansowy RPO WP w podziale na podregiony (tabela nie zawiera projektów w zakresie pomocy technicznej) - stan na 30 września 2013 r.

Wprowadzenie

Niniejsza informacja została przygotowana przez Departament Rozwoju Regionalnego. Celem informacji jest przedstawienie stanu realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 (RPO WP) od początku realizacji Programu do 30 września 2013r. Do przeliczenia alokacji zastosowano kurs EBC z 27 września 2013r., 1 EUR = 4,2280 PLN.

Od początku realizacji Programu do **30 września 2013r.** ogłoszono w sumie 70 konkursów w 8 osiach priorytetowych, w których złożono 4 273 wnioski o dofinansowanie. Pozytywną ocenę formalną przeszło 3 307 wniosków. Zarząd Województwa Podkarpackiego (ZWP) zatwierdził do realizacji 2 512 wniosków. Ponadto podpisano 2 179 umów o dofinansowanie projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 4 612 563 452,89 PLN, co stanowi 92% zobowiązań UE na lata 2007-2013. Rozkład dofinansowania z EFRR w ramach RPO WP w województwie podkarpackim przedstawia załącznik nr 1.

Do 30 września 2013r. przekazano na rzecz beneficjentów środki w wysokości 3 602,62 mln PLN, w tym w ramach zaliczek przekazano 1 113,35 mln PLN.

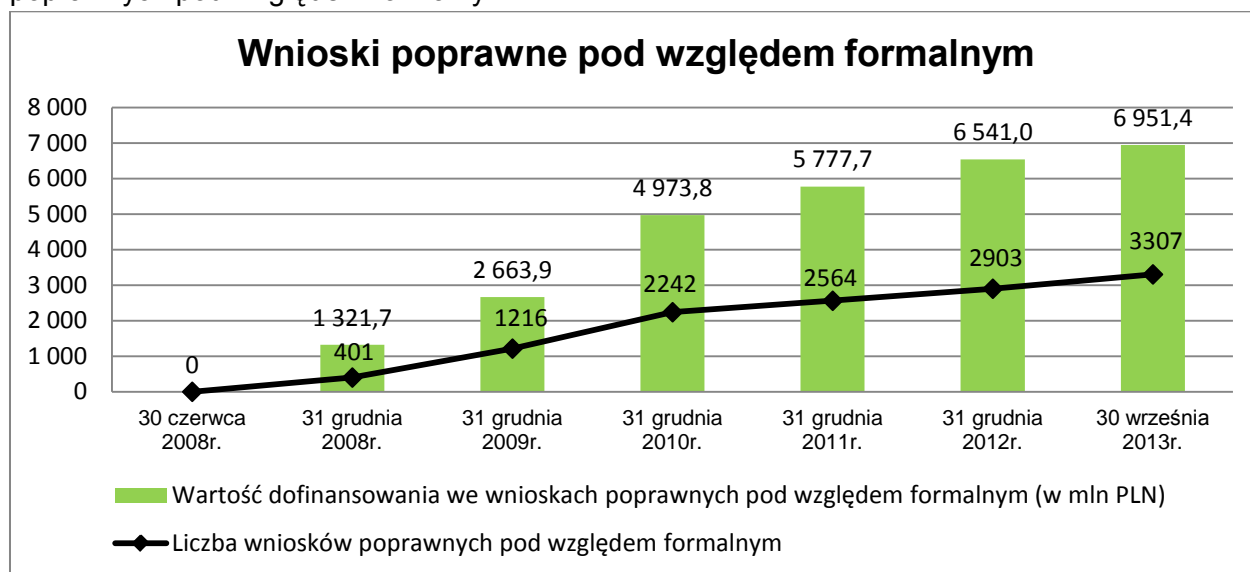
W ramach Poświadczenia i deklaracji wydatków oraz wniosku o płatność okresową od Instytucji Certyfikującej do Komisji Europejskiej zadeklarowano 4 158,5 mln PLN wydatków kwalifikowanych, w tym EFRR stanowi kwotę 3 137,58 mln PLN (764,26 mln euro).

Komisja Europejska zrefundowała środki w wysokości 764,26 mln euro.

Informacje nt. wstrzymania certyfikacji znajdują się w punkcie nr 6. *Problemy we wdrażaniu RPO WP.*

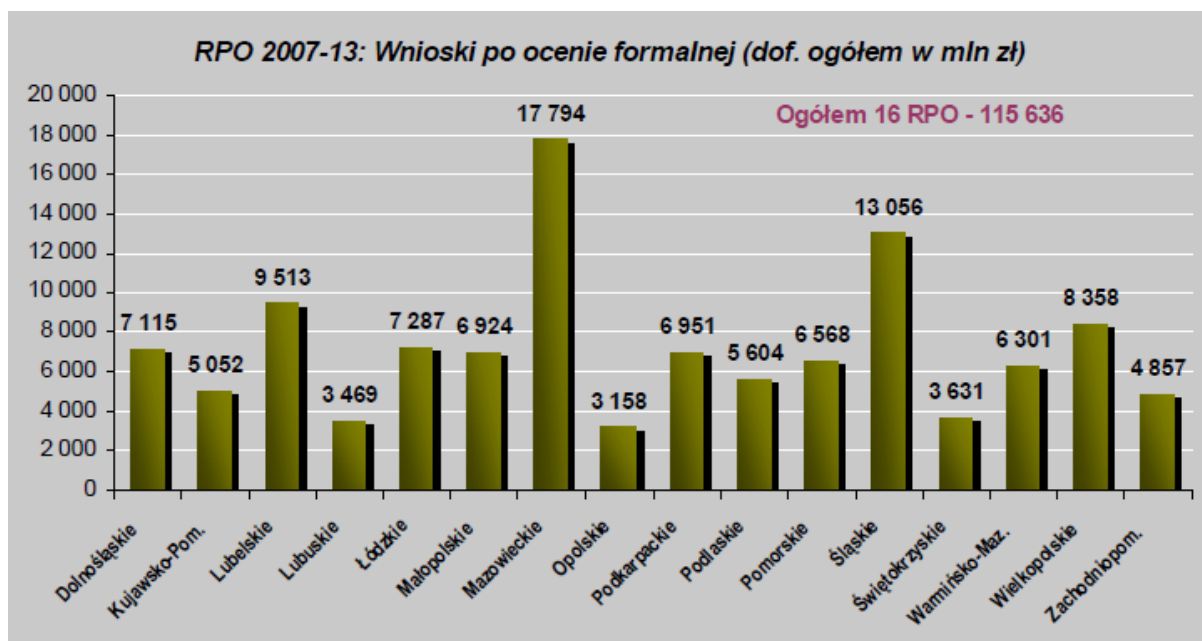
Do **30 września 2013r.** zakończono realizację 1 449 projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 2 222 768 015,02 PLN, co stanowi 44% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

Wykres 1. Postęp w realizacji RPO WP - liczba i wartość dofinansowania we wnioskach poprawnych pod względem formalnym.

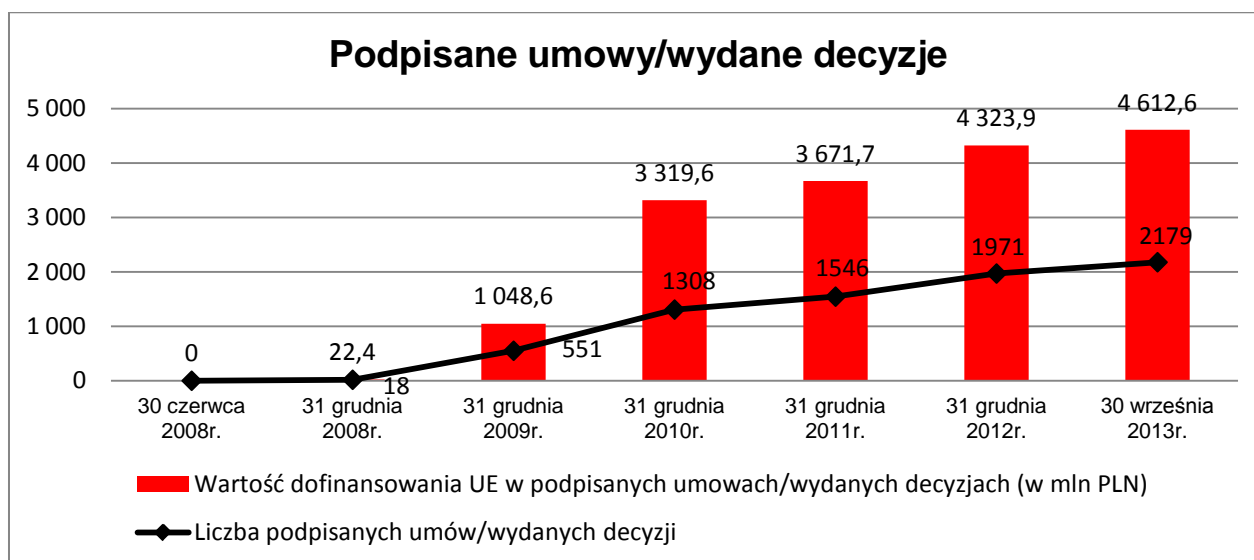
Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Wykres 2. Postęp w realizacji RPO - wartość dofinansowania we wnioskach poprawnych pod względem formalnym (stan na 30 września 2013 r.).

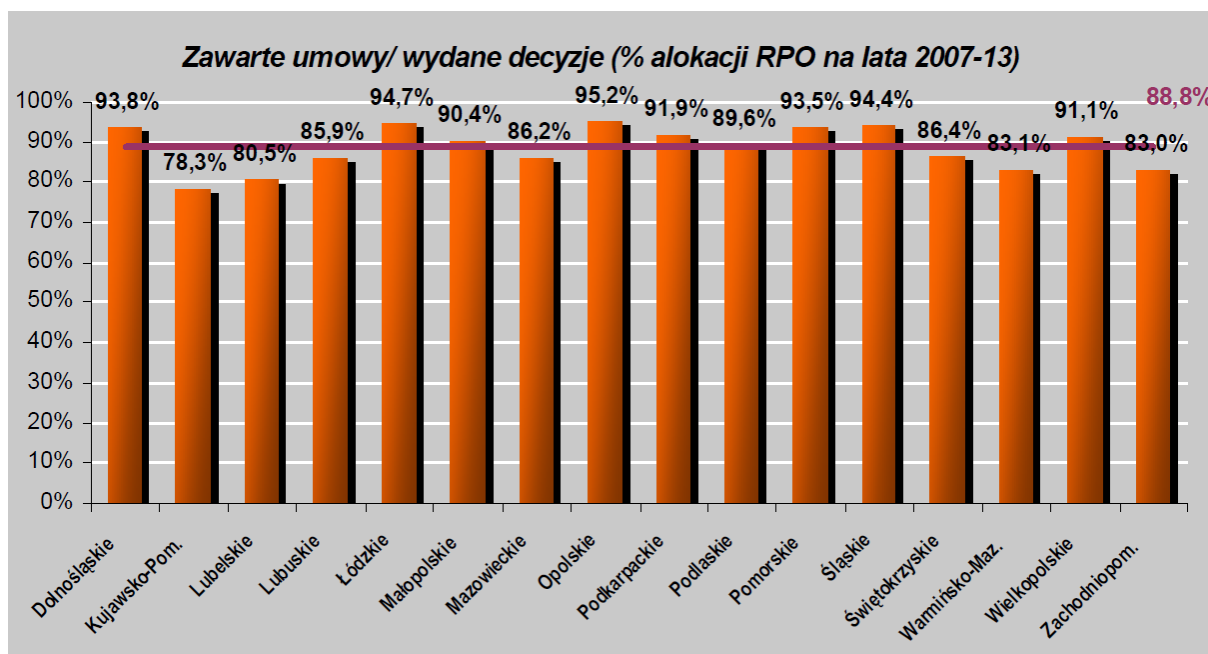
Źródło: Monitor regionalny MRR – 7 października 2013r.

Wykres 3. Postęp w realizacji RPO WP – liczba i wartość dofinansowania z EFRR w zawartych umowach/wydanych decyzjach.

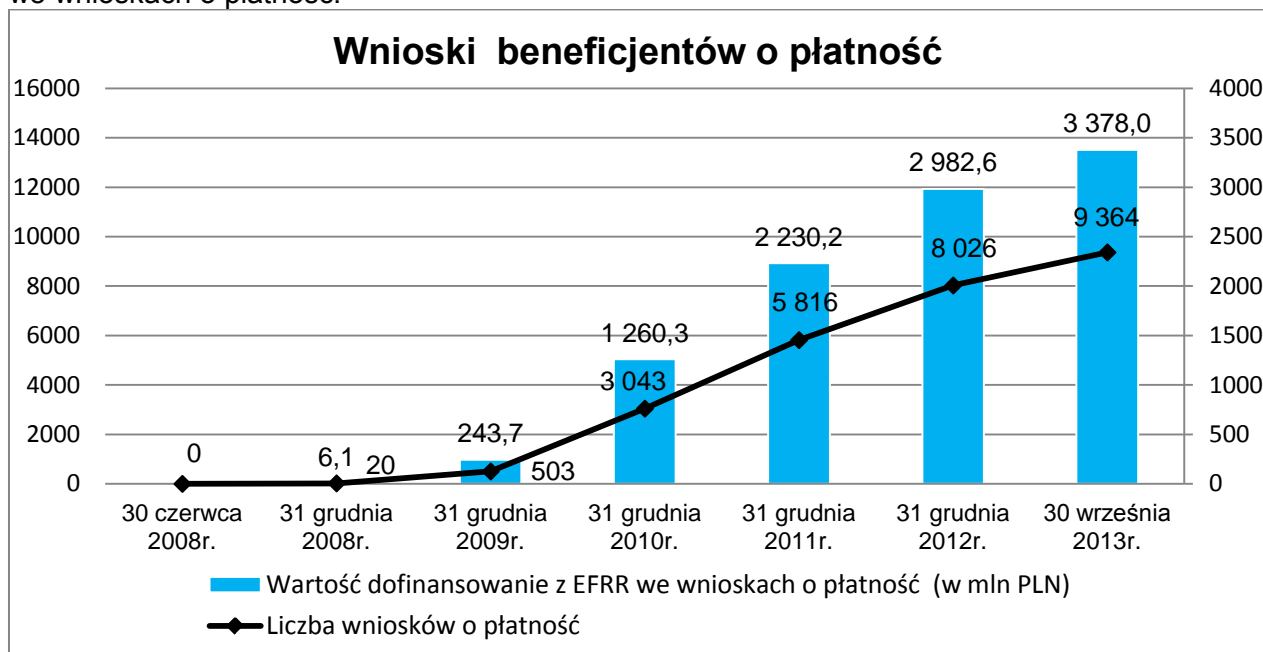
Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Wykres 4. Postęp w realizacji RPO – % wartość alokacji w zawartych umowach/wydanych decyzjach (stan na 30 września 2013r.).

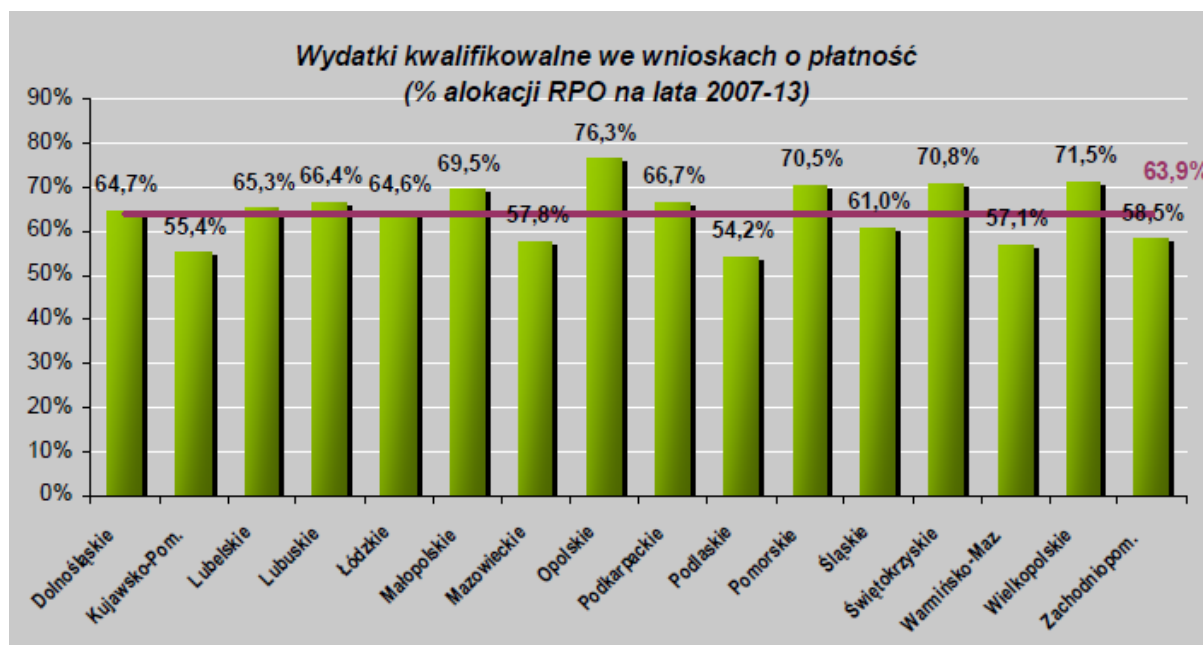
Źródło: Monitor regionalny MRR – 7 października 2013r.

Wykres 5. Postęp w realizacji RPO WP – liczba i wartość dofinansowania z EFRR we wnioskach o płatność.

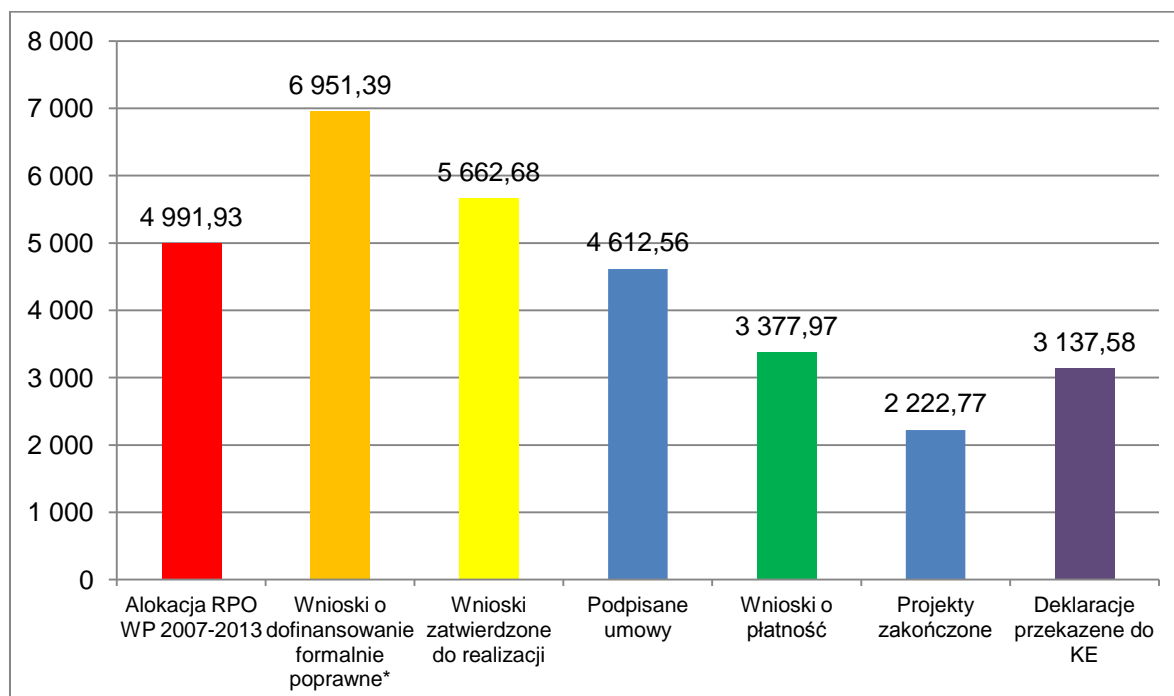
Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Wykres 6. Postęp w realizacji RPO – wydatki kwalifikowalne we wnioskach o płatność (stan na 30 września 2013r.).

Źródło: Monitor regionalny MRR – 7 października 2013r.

Wykres 7. Stan wdrażania RPO WP na dzień 30 września 2013r. (EFRR w mln PLN).

*W przypadku wniosków o dofinansowanie formalnie poprawnych oraz zatwierdzonych, podano łączną kwotę dofinansowania z EFRR i budżetu państwa (w mln PLN).

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

1. Przebieg prac nad dokumentami RPO WP

W 2013r. do dnia sporządzania niniejszej informacji Instytucja Zarządzająca RPO WP przygotowała następujące dokumenty dotyczące systemu realizacji RPO WP:

1. Aktualizację *Szczegółowego Opisu Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013* w dniu 17 września 2013r. uchwałą nr 270/6547/13.

Zmiany dotyczyły:

- aktualizacji publikatorów aktów prawnych, wytycznych oraz innych dokumentów związanych z realizacją RPO WP;
- zapisów dotyczących obowiązującej procedury odwoławczej, w związku z wejściem w życie w dniu 28 czerwca 2013r. ustawy z dnia 19 kwietnia 2013r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2013 r. poz. 714) dokonanej w wyniku realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2011r. (sygn. Akt SK 9/08) oraz z dnia 30 października 2012r. (sygn. Akt. SK 8/12);
- kryteriów wyboru finansowanych operacji w części opisowej *Kryteria merytoryczno – techniczne, Kryteria jakościowe*, w związku z podjęciem uchwały Nr 68/XX/13 Komitetu Monitorującego RPO WP z dnia 22 sierpnia 2013 r., w sprawie zatwierdzenia zmian kryteriów wyboru finansowanych operacji w ramach RPO WP. Zmiana ta polegała na obniżeniu w działaniu 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu, schemat A Projekty inwestycyjne*, minimalnej liczby punktów – do 30, które musi uzyskać każdy projekt podczas oceny jakościowej, aby uzyskać ocenę pozytywną.
- dostosowania zapisów tabel „*Lista projektów kluczowych w ramach osi priorytetowej*” do zmian Indykatywnego Wykazu Indywidualnych Projektów Kluczowych Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013;
- alokacji środków w ramach poszczególnych osi priorytetowych, działań oraz schematów, wynikające z realokacji środków w ramach RPO WP dokonanych w okresie od września 2012 r., do sierpnia 2013 r., na mocy uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego. Zmian dokonano w osiach priorytetowych:
 - a) *I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka,*
 - b) *II Infrastruktura techniczna,*
 - c) *IV Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom,*
 - d) *V Infrastruktura publiczna,*
 - e) *VII Spójność wewnątrzregionalna.*
- załącznika nr 1 *Linia demarkacyjna pomiędzy Programami Operacyjnymi Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej*, w związku z uchwałami Komitetu Koordynacyjnego NSRO:
 - Nr 76 z dnia 10 stycznia 2013 r.,
 - Nr 77 z dnia 14 czerwca 2013 r.,
 - Nr 78 z dnia 18 czerwca 2013 r.

Projekt zaktualizowanego dokumentu został przesłany do Instytucji Koordynującej RPO w celu sprawdzenia zgodności jego zapisów z *Wytycznymi Ministra Rozwoju Regionalnego nr 2 w zakresie szczegółowego opisu priorytetów programu operacyjnego*.

Projekt zaktualizowanego *Szczegółowego Opisu Priorytetów RPO WP* został zaakceptowany przez Instytucję Koordynującą RPO w dniu 11 września 2013 r.

W porównaniu do ww. projektu, w zaktualizowanym dokumencie uwzględniono dodatkowo realokację środków ramach RPO WP, dokonaną na mocy uchwały

nr 268/6518/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 10 września 2013 r. oraz zmianę załącznika nr 1 *Linia demarkacyjna pomiędzy Programami Operacyjnymi Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej*, w związku z uchwałą Komitetu Koordynacyjnego NSRO nr 81 z dnia 29 sierpnia 2013 r.

2. Harmonogram naborów wniosków o dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013

W 2013r. ZWP 3-krotnie aktualizował Harmonogram naboru wniosków:

- w dniu 12 lutego 2013r. uchwałą nr 210/4922/13,
W związku z powstaniem oszczędności poprzetargowych w ramach projektów dotychczas realizowanych w działaniu 1.1 *Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości*, schemat B – *Bezpośrednie dotacje inwestycyjne*, wprowadzono do harmonogramu informacje o dodatkowym naborze w ramach ww. działania z terminem ogłoszenia w lutym 2013 r.
- w dniu 9 lipca 2013r. uchwałą nr 248/6021/13,
W związku z dostępnością środków w ramach I osi priorytetowej *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka*, wprowadzono do harmonogramu informacje o dodatkowych naborach w ramach poniższych działań:
 - a) 1.1 *Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości*, schemat B – *Bezpośrednie dotacje inwestycyjne* – termin ogłoszenia naboru: sierpień 2013 r.
 - b) 1.3 *Regionalny system innowacji* – termin ogłoszenia naboru: lipiec 2013 r.
 - c) 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu*, schemat A – *Projekty inwestycyjne* – termin ogłoszenia naboru: wrzesień 2013 r.
- w dniu 30 lipca 2013r. uchwałą nr 254/6170/13,
Zmiana ww. dokumentu polegała na przesunięciu terminu naboru wniosków o dofinansowanie w ramach działania 1.3 *Regionalny system innowacji* z lipca 2013 r. na sierpień 2013 r. Była podyktowana następującymi czynnikami:
 - a) sugestiami potencjalnych wnioskodawców (szkół wyższych) zgłaszanymi w trakcie rozmów, dotyczącymi przesunięcia rozpoczęcia naboru wniosków z uwagi na trwający okres wakacyjny. Zmiana terminu naboru wniosków zapewniła wnioskodawcom więcej czasu na przygotowanie wniosków aplikacyjnych;
 - b) koniecznością właściwego przygotowania dokumentacji konkursowej m.in. w obszarze odwołań, co miało związek z nowelizacją ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

3. Zaktualizowano *Podręcznik kwalifikowania wydatków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013* w dniu 5 lutego 2013r. uchwałą nr 209/4866/13, w dniu 12 lutego 2013r. uchwałą nr 210/4923/13 oraz w dniu 20 sierpnia 2013r. uchwałą nr 259/6335/13.

4. Zaktualizowano *Opis Systemu Zarządzania i Kontroli dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013* w dniu 2 lipca 2013r. uchwałą ZWP nr 246/5964/13.

5. Zaktualizowano *Instrukcję Wykonawczą Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2007-2013* w dniu 2 lipca 2013r. uchwałą ZWP nr 246/5965/13.

W 2013r. ZWP podjął dwanaście uchwał dotyczących realokacji środków w ramach RPO WP:

1. Na mocy uchwały nr 205/4786/13 z 22 stycznia 2013 r.:
 - a) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 140 122 euro z działania 7.1 *Rewitalizacja miast* (z kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich*), do działania 7.2 *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych* (do kategorii interwencji 50 – *Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów*).
 - b) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 90 818 euro z działania 7.3 *Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź*, ze schematu A *Projekty realizowane na terenach zmarginalizowanych gospodarczo*, do działania 7.2 *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich*, do kategorii interwencji 50 – *Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów*.
 - c) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 156 163 euro z działania 7.3 *Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź*, ze schematu B *Projekty realizowane na terenach zniszczonych przez powódź*, do działania 7.2 *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich*, do kategorii interwencji 50 – *Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów*.
2. Na mocy uchwały nr 211/4957/13 z 19 lutego 2013 r.:
 - a) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 3 011 419 euro z działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, schematu B *Drogi powiatowe*, do działania 2.2 *Infrastruktura energetyczna*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 23 – *Drogi regionalne/lokalne*, do kategorii interwencji 41 - *Energia odnawialna: biomasa*.
 - b) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 3 684 380 euro z działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, schematu F *Infrastruktura lotniska Rzeszów - Jasionka*, do działania 2.2 *Infrastruktura energetyczna*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 29 – *Porty lotnicze*, do kategorii interwencji: 40 - *Energia odnawialna: słoneczna* kwota 1 228 126 euro; 42 - *Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe* kwota 1 228 126 euro; 43 - *Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią* kwota 1 228 128 euro.
3. Na mocy uchwały nr 211/4958/13 z 19 lutego 2013 r.:
 - a) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 51 752 euro z działania 7.3 *Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź*, ze schematu A *Projekty realizowane na terenach zmarginalizowanych gospodarczo*, do działania 7.1 *Rewitalizacja miast*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach z kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich*.

- b) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 483 030 euro z działania 7.3 *Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź*, ze schematu B *Projekty realizowane na terenach zniszczonych przez powódź*, do działania 7.1 *Rewitalizacja miast*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich*.
4. Na mocy uchwały nr 218/5142/13 z 19 marca 2013 r. w osi priorytetowej VIII *Pomoc techniczna* dokonano przeniesienia kwoty 4 593 354 euro z działania 8.2 *Informowanie, promocja oraz wsparcie przygotowania i realizacji projektów* do działania 8.1 *Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 85 – *Przygotowanie, realizacja, monitorowanie i kontrola*.
5. Na mocy uchwały nr 221/5231/13 z 2 kwietnia 2013 r. w osi priorytetowej V *Infrastruktura publiczna* dokonano przeniesienia kwoty 46 473 euro z działania 5.2 *Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej*, schematu B *Pomoc społeczna*, do działania 5.3 *Infrastruktura sportowa i rekreacyjna* schemat B – *Inna infrastruktura sportowa i rekreacyjna*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 79 – *Pozostała infrastruktura społeczna*.
6. Na mocy uchwały nr 221/5232/13 z 2 kwietnia 2013 r.:
- a) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* dokonano przeniesienia kwoty 1 400 000 euro w ramach działania 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu*, ze schematu B *Projekty pozainwestycyjne*, do schematu A *Projekty inwestycyjne*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 05 – *Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw*, do kategorii interwencji 09 – *Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP*.
- b) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka*, w ramach działania 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu*, schemat A *Projekty inwestycyjne* dokonano przesunięcia kwoty 90 398 euro. Przesunięcie to nastąpiło z kategorii interwencji 08 – *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa*, do kategorii interwencji 09 – *Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP*.
7. Na mocy uchwały nr 223/5304/13 z 12 kwietnia 2013 r.:
- a) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* dokonano przeniesienia kwoty 4 600 000 euro z działania 1.3 *Regionalny system innowacji*, do działania 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu*, schemat A *Projekty inwestycyjne*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 01 – *Działalność B+RT prowadzona w ośrodkach badawczych*, do kategorii interwencji 09 – *Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP*.
- b) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka*, w ramach działania 1.3 *Regionalny system innowacji*, dokonano przesunięcia kwot pomiędzy kategoriami interwencji, w następujący sposób:
- kwoty 4 000 000 euro z kategorii interwencji 07 – *Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa, itp.)*, do kategorii interwencji 02 – *Infrastruktura B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych*,

- kwoty 2 657 832 euro z kategorii interwencji 03 – *Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.), do kategorii interwencji 02 – Infrastruktura B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych,*
 - kwoty 1 000 000 euro z kategorii interwencji 03 – *Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, technopoliami, itd.), do kategorii interwencji 04 – Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych),*
 - kwoty 1 211 892 euro z kategorii interwencji 09 – *Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP, do kategorii interwencji 04 – Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych).*
8. Na mocy uchwały nr 225/5366/13 z 23 kwietnia 2013 r.:
- a) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 2 094 721 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu B *Drogi powiatowe*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 23 – *Drogi regionalne/lokalne*.
 - b) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 5 704 207 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu C *Drogi gminne*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 23 – *Drogi regionalne/lokalne*.
 - c) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 360 265 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu D *Transport publiczny*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 25 – *Transport miejski*, do kategorii interwencji 23 – *Drogi regionalne/lokalne*.
9. Na mocy uchwały nr 225/5367/13 z 23 kwietnia 2013 r.:
- a) w osi priorytetowej V *Infrastruktura publiczna* dokonano przeniesienia kwoty: 1 042 079 euro z działania 5.1 *Infrastruktura edukacyjna*, schematu A *Szkoły wyższe (z kategorii interwencji 75 – Infrastruktura systemu oświaty)*, 1 762 248 euro z działania 5.2 *Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej*, schematu A *Infrastruktura ochrony zdrowia (z kategorii interwencji 76 – Infrastruktura ochrony zdrowia)*, 300 333 euro z działania 5.2 *Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej*, schematu B *Pomoc społeczna (z kategorii interwencji 79 – Pozostała infrastruktura społeczna)* do działania 5.1 *Infrastruktura edukacyjna*, schematu B *System oświaty (do kategorii interwencji 75 – Infrastruktura systemu oświaty)*.
 - b) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 42 020 euro z działania 7.3 *Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź*, schemat B *Projekty realizowane na terenach zniszczonych przez powódź*, do działania 7.2 *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane*

projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich, do kategorii interwencji 50 – Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów.

10. Na mocy uchwały nr 256/6225/13 z 6 sierpnia 2013 r.:

- a) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* dokonano przeniesienia kwoty 3 150 000 euro z działania 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu*, schemat A *Projekty inwestycyjne*, do działania 1.3 *Regionalny system innowacji*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 09 – *Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP*, do następujących kategorii interwencji: 01 – *Działalność B+RT prowadzona w ośrodkach badawczych* - kwota 2 000 000 euro, 04 – *Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych)* - kwota 1 150 000 euro.
- b) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* dokonano przeniesienia kwoty 180 000 euro z działania 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu*, schemat B *Projekty pozainwestycyjne*, do działania 1.3 *Regionalny system innowacji*. Przeniesienie to następuje z kategorii interwencji 05 – *Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw*, do kategorii interwencji 04 – *Wsparcie na rzecz rozwoju B+RT, w szczególności w MŚP (w tym dostęp do usług związanych z B+RT w ośrodkach badawczych)*.
- c) w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka*, w ramach działania 1.1 *Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości*, schemat B *Bezpośrednie dotacje inwestycyjne*, dokonano przesunięcia kwot pomiędzy kategoriami interwencji, w następujący sposób:
 - kwoty 5 300 000 euro z kategorii interwencji 06 – *Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/ użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw*, do kategorii interwencji 08 – *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa*.
 - kwoty 1 600 000 euro z kategorii interwencji 07 – *Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z dziedziną badań i innowacji (innowacyjne technologie, tworzenie przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki B+RT i przedsiębiorstwa, itp.)*, do kategorii interwencji 08 – *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa*.
 - kwoty 3 500 000 euro z kategorii interwencji 09 – *Inne działania mające na celu pobudzanie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP*, do kategorii interwencji 08 – *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa*.
 - kwoty 720 000 euro z kategorii interwencji 14 – *Usługi i aplikacje dla MŚP (e-handel, kształcenie i szkolenie, tworzenie sieci itp.)*, do kategorii interwencji 08 – *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa*.

11. Na mocy uchwały nr 259/6334/13 z 20 sierpnia 2013 r.:

- a) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 472 503 euro z działania 7.1 *Rewitalizacja miast*, do działania 7.2 *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 78 –

Infrastruktura mieszkalnictwa, do kategorii interwencji 50 – Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów.

- b) w osi priorytetowej VII *Spójność wewnątrzregionalna* dokonano przeniesienia kwoty 30 396 euro z działania 7.3 *Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź*, ze schematu B *Projekty realizowane na terenach zniszczonych przez powódź*, do działania 7.2 *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 61 – *Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich*, do kategorii interwencji 50 – *Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów*.

12. Na mocy uchwały nr 268/6518/13 z 10 września 2013 r.:

- a) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 510 749 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu B *Drogi powiatowe*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 23 - *Drogi regionalne/lokalne*.
- b) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna* RPO WP, dokonano przeniesienia kwoty 19 736 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu C *Drogi gminne*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło w ramach kategorii interwencji 23 - *Drogi regionalne/lokalne*.
- c) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 3 618 947 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu E *Infrastruktura kolejowa*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji: 16 – *Kolej* kwota 3 218 947 euro; 18 – *Tabor kolejowy* kwota 400 000 euro, do kategorii interwencji 23 – *Drogi regionalne/lokalne*.
- d) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 300 314 euro w ramach działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, ze schematu F *Infrastruktura lotniska Rzeszów - Jasionka*, do schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji 29 - *Porty lotnicze*, do kategorii interwencji 23 - *Drogi regionalne/lokalne*.
- e) w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna*, dokonano przeniesienia kwoty 810 895 euro z działania 2.2 *Infrastruktura energetyczna*, do działania 2.1 *Infrastruktura komunikacyjna*, schematu A *Drogi wojewódzkie*. Przeniesienie to nastąpiło z kategorii interwencji: 35 - *Gaz ziemny* kwota 330 000 euro; 41 - *Energia odnawialna: biomasa* kwota 116 754 euro; 42 - *Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostałe* kwota 53 633 euro; 43 - *Efektywność energetyczna, produkcja skojarzona (kogeneracja), zarządzanie energią* kwota 233 508 euro; 47 - *Jakość powietrza* kwota 77 000 euro do kategorii interwencji 23 – *Drogi regionalne/lokalne*.

2. Nabory wniosków w ramach RPO WP

1) Oś priorytetowa I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.

W 2013r. w ramach I osi priorytetowej ogłoszono 4 konkursy wniosków. Ponadto kontynuowano proces podpisywania umów, trwała ocena formalna, merytoryczna oraz strategiczna.

W działaniu 1.1 ***Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne (schemat B)***, ogłoszono konkurs w okresie od 21 lutego do 22 marca 2013r.

Szacunkowa kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów w ramach konkursu wynosiła 30 mln PLN. Złożono 284 wnioski na łączną kwotę dofinansowania 99 675 650,11 PLN, tj. 332% szacunkowej kwoty przeznaczonej na dofinansowanie projektów. Ponadto ogłoszono konkurs w okresie od 29 sierpnia do 11 października 2013r. Szacunkowa kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów w ramach konkursu 30 mln PLN. Złożono 364 wnioski na kwotę dofinansowania 118 189 564,79 PLN, tj. 393% szacowanej kwoty przeznaczonej na dofinansowanie projektów.

W działaniu **1.3 Regionalny system innowacji** ogłoszono konkurs w okresie od 29 sierpnia do 4 października 2013r. Szacunkowa kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów w ramach konkursu wyniosła 10 mln PLN. Złożono 60 wniosków na kwotę dofinansowania 42 826 099,88 PLN, tj. 428% szacowanej kwoty przeznaczonej na dofinansowanie projektów.

W działaniu **1.4 Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu – Projekty pozainwestycyjne (schemat B)** ogłoszono konkurs w okresie od 30 września 2013r. do 30 stycznia 2014r. Szacunkowa kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów w ramach konkursu wynosi 10 mln PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach I osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 1 592 wnioski o łącznej wartości wnioskowanego dofinansowania wynoszącej 1 677 286 889,07 PLN. Do realizacji zatwierdzono 1 235 projektów o wartości wnioskowanego dofinansowania 1 498 707 952,52 PLN. Liczba podpisanych umów wyniosła 942 o łącznej wartości wnioskowanego dofinansowania z EFRR wynoszącej 1 112 352 872,39 PLN, co stanowi 86,87% zobowiązań UE na lata 2007-2013 w ramach I osi priorytetowej. Instytucja Zarządzająca RPO WP zatwierdziła 3 219 wniosków o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 1 344 438 122,55, w tym dofinansowanie z EFRR 815 987 259,20 PLN. Ponadto na rzecz beneficjentów zrealizowano płatności w kwocie 868 970 171,23 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach I osi priorytetowej zakończono realizację **593** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 372 563 656,42 PLN, co stanowi 29,10% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

2) Oś priorytetowa II Infrastruktura techniczna

W 2013r. w ramach II osi priorytetowej RPO WP nie ogłoszono konkursu wniosków. Kontynuowano proces podpisywania umów, trwała ocena formalna, merytoryczna oraz strategiczna.

Do **30 września 2013r.** w II osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 599 projektów na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania 2 052 438 852,95 PLN. Do realizacji zatwierdzono 461 projektów na łączną kwotę dofinansowania 1 839 032 049,18 PLN oraz podpisano 439 umów na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania z EFRR 1 483 085 858,80 PLN, co stanowi 93,79% zobowiązań UE na lata 2007-2013 w ww. osi. IZ RPO WP zatwierdziła 1 807 wniosków beneficjentów o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 1 559 216 645,96 PLN, w tym dofinansowanie z EFRR 1 080 758 336,21 PLN. Na rzecz beneficjentów zrealizowano płatności w kwocie 1 115 393 539,96 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach II osi priorytetowej zakończono realizację **315** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 763 092 762,12 PLN, co stanowi 48,26% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

3) Oś priorytetowa III Społeczeństwo informacyjne

W 2013r. w ramach III osi priorytetowej *Społeczeństwo informacyjne* nie ogłoszono konkursu wniosków. Kontynuowano proces podpisywania umów, trwała ocena strategiczna złożonych wniosków.

Do **30 września 2013r.** w ramach III osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 73 wnioski o łącznej wartości wnioskowanego dofinansowania wynoszącego 330 226 319,35 PLN. Do realizacji zatwierdzono 58 projektów o wartości wnioskowanego dofinansowania 272 858 581,21 PLN. Liczba podpisanych umów wyniosła 57 z dofinansowaniem EFRR wynoszącym 265 636 474,52, co stanowi 92,56% zobowiązań UE na lata 2007-2013 w ramach III osi priorytetowej. Instytucja Zarządzająca RPO WP zatwierdziła 195 wniosków o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 46 309 445,80 PLN, w tym dofinansowanie z EFRR 39 076 195,98 PLN. Ponadto na rzecz beneficjentów zrealizowano płatności w kwocie 39 666 557,56 PLN, co stanowi 9,24% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

Do **30 września 2013r.** w ramach III osi priorytetowej zakończono realizację **16** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 26 522 305,26 PLN, co stanowi 9,24% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

4) Oś priorytetowa IV Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom

W 2013r. w ramach IV osi priorytetowej RPO WP nie ogłoszono konkursu wniosków. Trwała ocena formalna, merytoryczna oraz strategiczna złożonych wniosków. Kontynuowano proces podpisywania umów.

Do **30 września 2013r.** w ramach IV osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 288 wniosków na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania 1 061 786 617,82 PLN. Do realizacji zatwierdzono 258 projektów na łączną kwotę dofinansowania 944 994 528,26 PLN oraz podpisano 249 umów na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania z EFRR 677 867 058,33 PLN, co stanowi 96,81% zobowiązań UE na lata 2007-2013 w ww. osi. IZ RPO WP zatwierdziła 1 321 wniosków beneficjentów o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 826 119 736,02 PLN, w tym wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 575 915 856,48 PLN. Na rzecz beneficjentów zrealizowano płatności w kwocie 574 844 012,88 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach IV osi priorytetowej zakończono realizację **194** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 518 821 934,86 PLN, co stanowi 74,10% zobowiązań UE na lata 2007-2013.

5) Oś priorytetowa V Infrastruktura publiczna

W 2013r. w ramach V osi priorytetowej *Infrastruktura publiczna* nie ogłoszono konkursu wniosków. W okresie sprawozdawczym trwała ocena formalna, merytoryczna oraz strategiczna złożonych wniosków. Kontynuowano proces podpisywania umów.

Do **30 września 2013r.** w ramach V osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 427 wniosków o łącznej wartości wnioskowanego dofinansowania 970 205 618,11 PLN. Do realizacji zatwierdzono 218 projektów o wartości dofinansowania

592 395 594,89 PLN. Podpisano 213 umów na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania z EFRR 496 468 526,98 PLN, co stanowi 94,37% dostępnej kwoty alokacji z EFRR w ramach V osi priorytetowej. Instytucja Zarządzająca RPO WP zatwierdziła 1245 wniosków o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 712 219 233,16 PLN, w tym wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 439 922 847,77 PLN. Na rzecz beneficjentów zrealizowano płatności w kwocie 442 154 333,09 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach V osi priorytetowej zakończono realizację **162** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 296 701 865,21 PLN, co stanowi 56,4% zobowiązań na lata 2007-2013.

6) Oś priorytetowa VI Turystyka i kultura

Do **30 września 2013r.** w ramach VI osi priorytetowej RPO WP nie ogłoszono konkursu wniosków. Trwała ocena strategiczna złożonych wniosków. Kontynuowano proces podpisywania umów.

Do **30 września 2013r.** w ramach VI osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 97 wniosków na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania w wysokości 249 921 148,74 PLN i zatwierdzono do realizacji 70 projektów o wartości dofinansowania 191 128 329,06 PLN. Ponadto podpisano 70 umów o wartości dofinansowania z EFRR 145 620 877,38 PLN, co stanowi 95,73% zobowiązań UE na lata 2007-2013 w ramach tej osi. Zatwierdzono 504 wnioski o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 182 100 514,86 PLN, w tym wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 127 602 566,28 PLN. Na rzecz beneficjentów przekazano płatności w kwocie 136 362 190,68 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach VI osi priorytetowej zakończono realizację **54** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 109 056 086,26 PLN, co stanowi 71,69% zobowiązań na lata 2007-2013.

7) Oś priorytetowa VII Spójność wewnątrzregionalna

Do 30 września 2013r. w ramach VII osi priorytetowej RPO WP nie ogłoszono konkursu wniosków. W 2013r. trwała ocena formalna, merytoryczna oraz strategiczna złożonych wniosków. Kontynuowano proces podpisywania umów.

Do **30 września 2013r.** w ramach VII osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym 160 wniosków na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania w wysokości 490 132 564,89 PLN i zatwierdzono do realizacji 141 projektów o wartości dofinansowania 404 874 841,85 PLN. Ponadto podpisano 139 umów o wartości dofinansowania z EFRR 323 395 213,25 PLN, co stanowi 96,65% zobowiązań UE na lata 2007-2013 w ramach tej osi. Zatwierdzono 697 wniosków o płatność, których kwota wydatków uznanych za kwalifikowalne wyniosła 269 608 012,27 PLN, w tym wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 210 768 473,51 PLN. Na rzecz beneficjentów przekazano płatności w kwocie 209 609 313,83 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach VII osi priorytetowej zakończono realizację **57** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 59 131 611,19 PLN, co stanowi 17,67% zobowiązań na lata 2007-2013.

8) Oś priorytetowa VIII Pomoc techniczna

W 2013r. nie przeprowadzono naboru wniosków w ramach przedmiotowej osi.

Do **30 września 2013r.** ramach VIII osi priorytetowej oceniono pozytywnie pod względem formalnym i zatwierdzono do realizacji 71 wniosków na łączną wartość wnioskowanego dofinansowania w wysokości 119 389 523,61 PLN. Ponadto podpisano 70 decyzji o wartości dofinansowania z EFRR 108 136 571,24 PLN, co stanowi 83,07% dostępnej kwoty alokacji z EFRR tej osi. Zatwierdzono 376 wniosków o płatność, których wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 87 938 205,96 PLN. Na rzecz beneficjentów przekazano płatności w kwocie 87 938 205,96 PLN.

Do **30 września 2013r.** w ramach VIII osi priorytetowej zakończono realizację **58** projektów na łączną wartość wsparcia z EFRR w wysokości 76 877 793,7 PLN, co stanowi 59,06% zobowiązań na lata 2007-2013.

3. Projekty kluczowe

W dniu 19 lutego 2013r. ZWP uchwałą nr 211/4956/13 dokonał zmiany w *Indykatywnym wykazie indywidualnych projektów kluczowych Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*. Zmiany dokonano w związku z wyborem na listę projektów kluczowych przedsięwzięcia Uniwersytetu Rzeszowskiego pn.: „Zakład nauk o człowieku”. W pozostałym zakresie zmiana wykazu obejmowała aktualizację danych o projektach, wynikającą z bieżącego stanu przygotowania ich do realizacji, z aktualnego stanu realizacji projektów, jak również dotyczyła zmian wynikających z Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Podkarpackiego z dnia 23 listopada 2012r. W związku z tym zmiany wprowadzone w przedsięwzięciach dotyczyły nazw projektów, orientacyjnych kosztów całkowitych, maksymalnego poziomu dofinansowania z EFRR oraz okresu realizacji projektów.

ZWP przeprowadził nabory projektów kluczowych – rezerwowych:

- 1) w okresie od dnia 19 października do 9 listopada 2012r w osi priorytetowej IV *Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom*, działaniu 4.4 *Zwalczanie i zapobieganie zagrożeniom*. W ramach naboru złożono 36 projektów. W wyniku oceny tych projektów stwierdzono, iż 2 projekty spełniają kryteria ustalone przez ZWP. Projekty zostały poddane konsultacjom społecznym. Wpłynęło 60 uwag. W dniu 28 czerwca 2013r. ZWP uchwałą nr 245/5914/13 przyjął ww. projekty na Listę rezerwową projektów kluczowych.
- 2) w okresie od dnia 25 października do 16 listopada 2012r. w osi priorytetowej III priorytetowej *Spółeczeństwo informacyjne*. W ramach naboru złożono 2 projekty. Pozytywną ocenę otrzymał jeden projekt. W okresie od 4 września do 4 października 2013r. przeprowadzono konsultacje społeczne dla ww. projektu. Nie wpłynęły żadne uwagi. W ramach drugiego projektu prowadzone są uzgodnienia z wnioskodawcą dot. zakresu rzeczowego projektu.
- 3) w okresie od 29 sierpnia do 20 września 2013r. w osi priorytetowej V – Infrastruktura publiczna, działaniu 5.2 *Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej*, Schemat A – *Infrastruktura ochrony zdrowia*. W ramach naboru złożono 8 projektów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 49 199 975,69 PLN. 7 projektów otrzymało ocenę pozytywną. W okresie od 17 października do 19 listopada 2013r. ogłoszono konsultacje społeczne dla ww. projektów.

Do dnia 30 września 2013r. ZWP zawarł 83 pre-umowy dotyczące przygotowania indywidualnych projektów kluczowych w ramach RPO WP na kwotę wnioskowanego dofinansowania z EFRR w wysokości 1 311,74 mln PLN.

Dotychczas podpisano 73 umowy o dofinansowanie projektów kluczowych w ramach RPO WP na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 1 181,87 mln PLN.

Tabela 1. Liczba i wartość dofinansowania z EFRR projektów kluczowych wg osi priorytetowych RPO WP

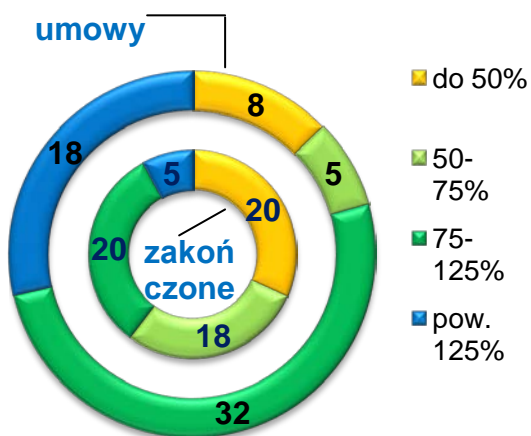
Oś priorytetowa	Projekty kluczowe			
	Liczba	Wartość dofinansowania z EFRR (w mln PLN)	% alokacji na lata 2007-2013 w osi priorytetowej	Liczba zakontraktowanych projektów kluczowych
1 Oś priorytetowa: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	17	406,487	32%	16
2 Oś priorytetowa: Infrastruktura techniczna	24	436,081	28%	19
3 Oś priorytetowa: Społeczeństwo informacyjne	22	184,434	64%	20
4 Oś priorytetowa: Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom	2	46,189	7%	2
5 Oś priorytetowa: Infrastruktura publiczna	17	176,937	33%	12
6 Oś priorytetowa: Turystyka i kultura	3	45,520	29%	3
7 Oś priorytetowa: Spójność wewnątrzregionalna	1	24,366	7%	1
8 Oś priorytetowa: Pomoc techniczna	0	-	-	-
Razem	86	1 320,014	27%	73

4. Efekty rzeczowe RPO WP

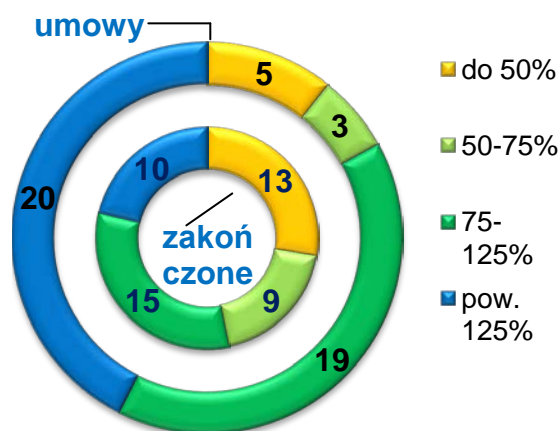
Poniżej przedstawiono stan realizacji wybranych wskaźników RPO WP.

Postęp rzeczowy w ramach RPO WP wykazano w odniesieniu do 1 449 zakończonych projektów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 2 222 768 015,02 PLN, natomiast szacunki na podstawie 2 179 umów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 4 612 563 452,89 PLN. Zakończone projekty stanowią 66% liczby i 48% wartości wszystkich podpisanych umów w zakresie RPO WP.

Wykres 8. Liczba wskaźników produktu osi priorytetowych, wg poziomu realizacji wartości docelowej

Wykres 9. Liczba wskaźników rezultatu osi priorytetowych, wg poziomu realizacji wartości docelowej

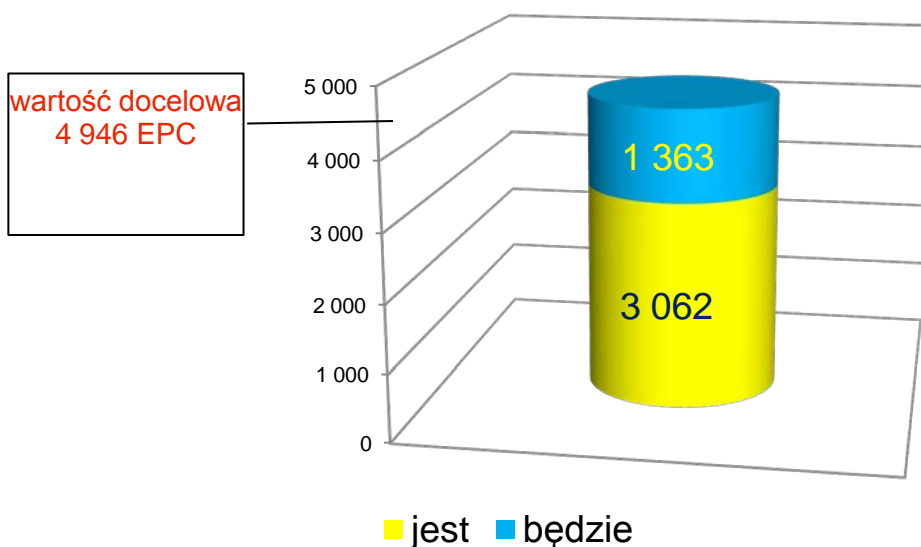
W ramach 63 wskaźników produktu RPO WP, w zakończonych projektach wartości docelowe na poziomie powyżej 75% osiągnęło 25 wskaźników, natomiast zgodnie z podpisanymi umowami liczba tych wskaźników wzrasta do 50, co stanowi 79% wszystkich wskaźników produktu.

W ramach 47 wskaźników rezultatu RPO WP, w zakończonych projektach wartości docelowe na poziomie powyżej 75% osiągnęło ponad połowę wskaźników (24), natomiast zgodnie z podpisanymi umowami liczba tych wskaźników wzrasta do 39, co stanowi 83% wszystkich wskaźników rezultatu. Trzeba zaznaczyć, iż niewielka liczba wskaźników rezultatu nie będzie w pełni osiągnięta.

Miejsca pracy

Zgodnie z RPO WP wartość docelowa założona na 2015r. w zakresie wskaźnika rezultatu *Utworzone miejsca pracy (brutto)* wynosi 4 946 EPC. W ramach podpisanych umów beneficjenci deklarują utworzenie ponad 4 424 miejsc pracy. Dotychczas zakończono realizację 1 449 projektów, w ramach których utworzono 3 062,25 miejsc pracy.

Wykres 10. Liczba miejsc pracy w zakończonych i realizowanych projektach.

Wsparcie przedsiębiorczości

Projekt pn. *Uruchomienie produkcji innowacyjnego komina hybrydowego w wyniku zastosowania nowych technologii produkcyjnych na terenie SSE EUROPARK Mielec* (Źródło: www.spiroflex.pl; UMWP - zdjęcie z wykonane podczas wyjazdowego posiedzenia Komitetu Monitorującego RPO WP).

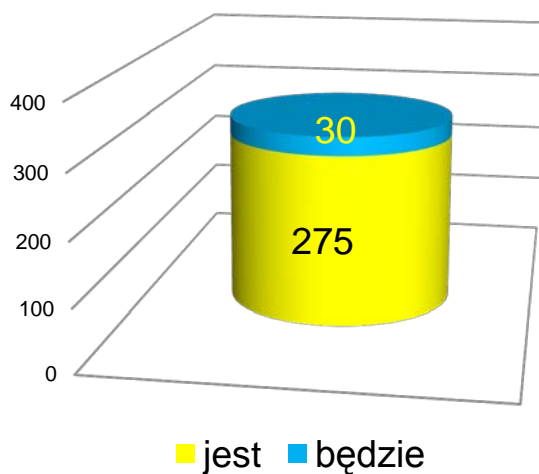

Projekt pn. *Wzrost konkurencyjności firmy Mirosław Zaborniak - Karczma Dębowy Dwór poprzez budowę obiektu i wdrożenie kompleksowych usług turystycznych*. (Źródło: <http://debowy-dwor.pl/>).

Wartość docelowa na 2015r. w zakresie wskaźnika produktu *Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP* wynosi 620 szt. W ramach I osi priorytetowej RPO WP wsparcie ze środków UE uzyskało 676 projektów podmiotów gospodarczych. Dofinansowane przedsięwzięcia dot. udostępnienia ponad 1 tys. nowych produktów przez wsparte przedsiębiorstwa oraz wdrożenia 305 technologii. Ponadto w I osi priorytetowej dofinansowano 14 funduszy pożyczkowych i poręczeniowych kwotą środków

UE w wysokości 107,19 mln PLN. Wartość docelowa na 2015r. w zakresie wskaźników produktu: *Liczba wspartych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych* wynosi 11 szt.

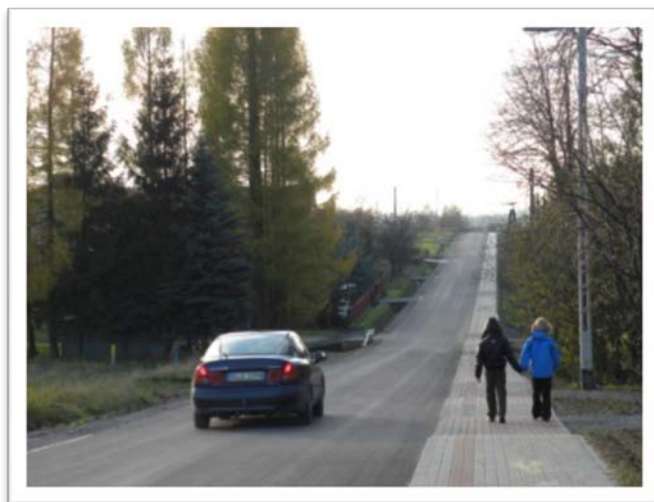
Wykres 11. Liczba wdrożonych technologii w zakończonych i realizowanych projektach.

Drogi

Projekt pn. *Odbudowa mostów w miejscowości Ropczyce w ciągu dróg gminnych: Nr 107510R Pietrzejowa - Witkowice - ul. Szkolna w km 0+406,50 oraz Nr 107539R Chechły-Chechły - ul. Strażacka w km 0+415,20.* (Źródło: <http://www.ropczyce.umig.gov.pl>).

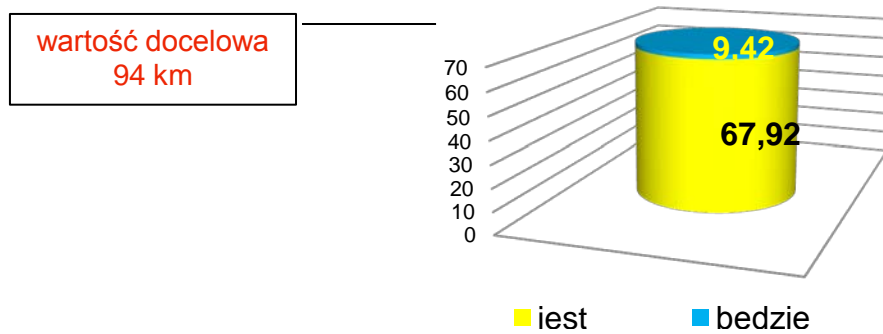
Projekt pn: *Przebudowa drogi powiatowej 1393 R Strażów – Krzemienica w miejscowości Krzemienica* (Źródło: www.powiat-lancut.com.pl).

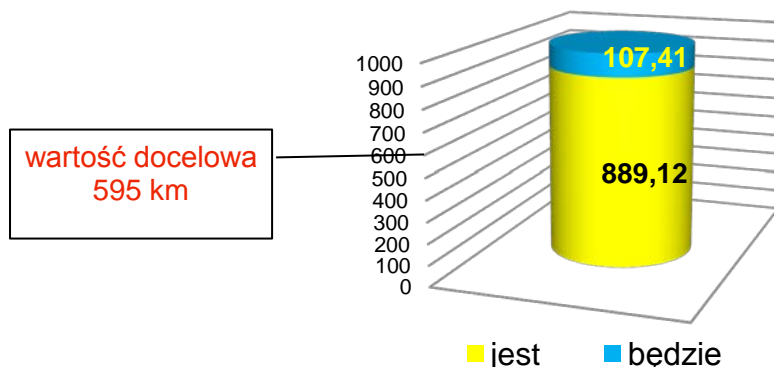
Projekt pn: *Poprawa dostępności komunikacyjnej do kluczowych regionalnych szlaków transportowych poprzez przebudowę dróg gminnych w Gminie Olszanica* (Źródło: <http://www.olszanica.pl>).

Wartość docelowa w zakresie wskaźnika produktu *Długość zrekonstruowanych dróg* w 2015r. wynosi 595 km, natomiast wskaźnika *Długość nowych dróg* 94 km. Umowami objęto przedsięwzięcia dot. przebudowy ponad 996,53 km dróg oraz budowy ponad 77 km nowych dróg. W ramach 16 RPO województwo podkarpackie zajmuje pierwsze miejsce pod względem długości zmodernizowanych dróg. Dotychczas w regionach w zakończonych projektach przebudowano łącznie 6 026 km dróg w tym w województwie podkarpackim 889 km.

Wykres 12. Długość nowych dróg lokalnych i regionalnych (gminnych, powiatowych i wojewódzkich)

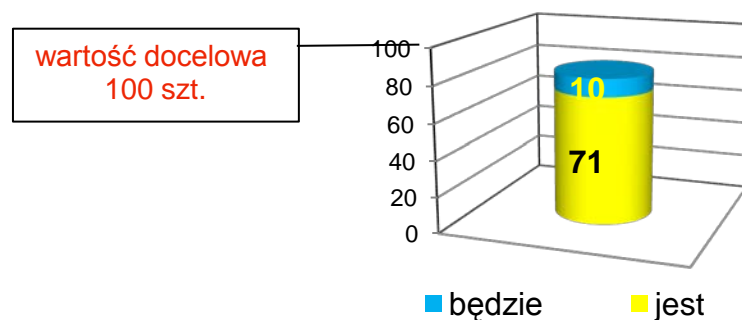
Wykres 13. Długość przebudowanych dróg lokalnych i regionalnych (gminnych, powiatowych i wojewódzkich)

Transport publiczny

W zakresie komunikacji miejskiej realizowanych jest w ramach RPO WP 10 projektów. W wyniku ich realizacji zostanie zakupionych 81 jednostek taboru komunikacji miejskiej.

Wykres 14. Liczba zakupionych jednostek taboru komunikacji miejskiej w zakończonych i realizowanych projektach.

Energetyka

Projekt pn: *Modernizacja sieci ciepłowniczej Rzeszowa w okresie 2007r.- 2012r.* (Źródło: <http://www.rzeszow.pl>).

Projekt pn: *Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Kolbuszowa* (Źródło: <http://www.kolbuszowa.pl>)

W zakresie efektywności energetycznej realizowanych jest 210 projektów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 245 040 463,21 PLN. W wyniku ich realizacji 597 obiektów objęto termomodernizacją. Dodatkowo *Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego wyniesie 399 szt., Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego wyniesie 748 szt., natomiast Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z wiatru wyniesie 378 szt.*

Społeczeństwo informacyjne

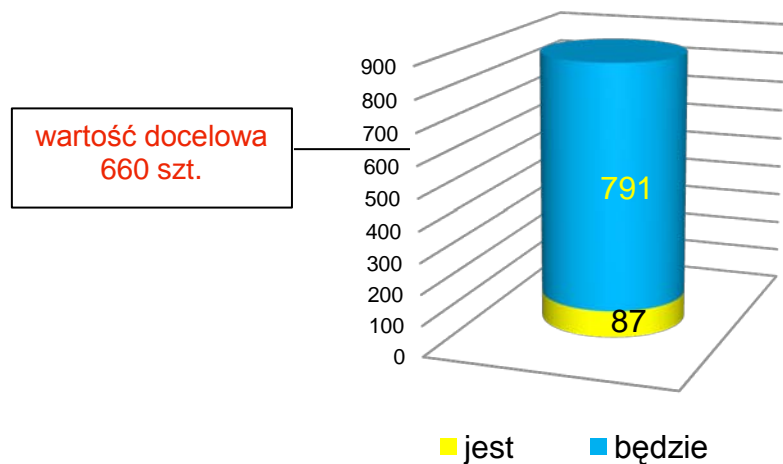
Projekt pn. *Wirtualne Muzea Podkarpacia.* (Źródło: <http://www.wmp.podkarpackie.pl>).

Projekt pn. *System Informacji Przestrzennej Powiatu Tarnobrzieskiego –SIPPT*. (Źródło: <http://sippt.tarnobrzieski.pl>).

Wartość docelowa w zakresie wskaźnika produktu *Liczba projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego* w 2015r. wynosi 45 szt. W ramach III osi priorytetowej *Spółeczeństwo informacyjne* RPO WP realizowanych jest 57 projektów na kwotę 265,64 mln PLN z EFRR. W wyniku realizacji tych projektów uruchomionych zostanie 878 usług on-line. Wartość docelowa tego wskaźnika w RPO WP wynosi 660 szt. Dotychczas zakończono realizację 16 projektów, w ramach których uruchomiono 87 usług on-line.

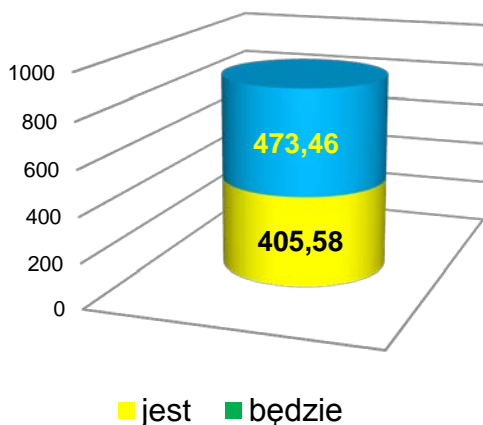
Wykres 15. Liczba uruchomionych usług on-line w zakończonych i realizowanych projektach.

Wodociągi

Wartość docelowa w 2015r. w zakresie wskaźnika produktu *Długość wybudowanej sieci wodociągowej* wynosi 320 km oraz wskaźnika rezultatu *Liczba osób przyłączonych do sieci wodociągowej w wyniku realizacji projektów* wynosi 22 440 os. RPO WP. Umowami objęto przedsięwzięcia wybudowania/ zmodernizowania ponad 879 km sieci wodociągowej, z której skorzysta ponad 193 tys. osób. Dotychczas w ramach RPO WP wybudowano/ zmodernizowano ponad 405 km sieci wodociągowej, co stanowi 3,01% sieci rozdzielczej wodociągowej w województwie podkarpackim.

Wykres 16. Długość wybudowanej/zmodernizowanej sieci wodociągowej w zakończonych i realizowanych projektach.

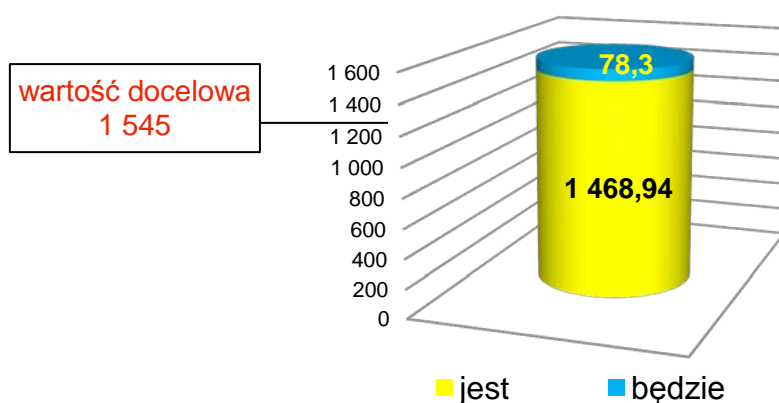
Kanalizacja

Projekt pn. *Rozbudowa gminnej oczyszczalni ścieków w Jastkowicach*. (Źródło: DRR).

Wartość docelowa w 2015r. w zakresie wskaźnika produktu *Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej* wynosi 1 545 km, natomiast wskaźnika rezultatu *Liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektów* 53 000 os. Umowami objęto przedsięwzięcia dot. wybudowania ponad 1 547 km sieci kanalizacji sanitarnej, z której skorzysta ponad 79 tys. osób. W województwie podkarpackim odnotowano największy postęp w ramach 16 RPO w zakresie budowy i modernizacji sieci kanalizacji sanitarnej. W regionach zakończono budowę lub modernizację 5 315 km sieci kanalizacji sanitarnej w tym województwie podkarpackim ok. 1 469 km.

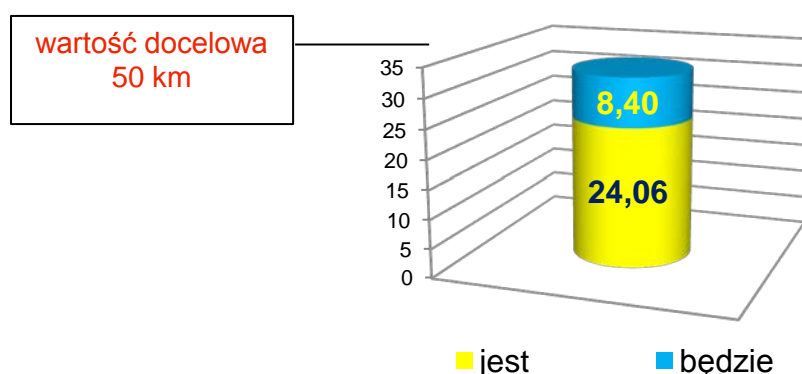
Wykres 17. Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej w zakończonych i realizowanych projektach.

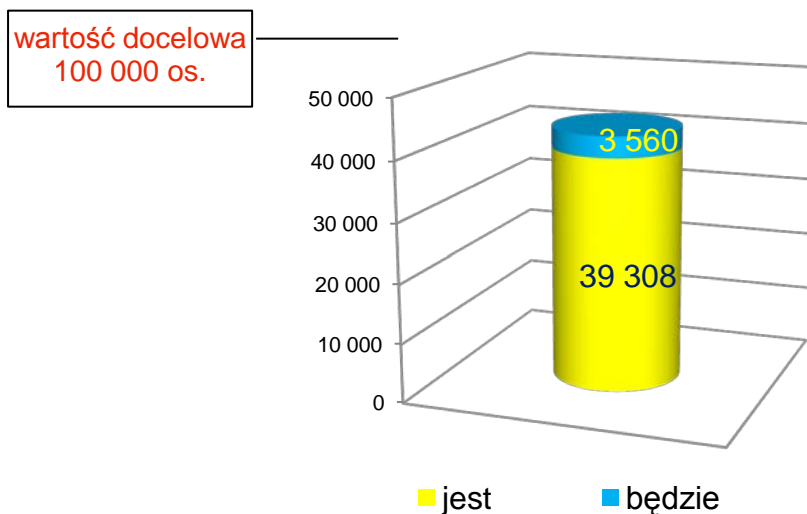
Infrastruktura przeciwpowodziowa

W zakresie infrastruktury przeciwpowodziowej i racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi realizowanych jest 26 projektów na kwotę 162,43 mln PLN. W wyniku realizacji tych projektów wybudowanych, wyremontowanych lub przebudowanych zostanie 32,46 km wałów przeciwpowodziowych, które obejmą ochroną ponad 42 tys. Mieszkańców regionu. W RPO WP założono wartość docelową wskaźnika produktu *Długość wybudowanych/zmodernizowanych wałów przeciwpowodziowych* w wysokości 50 km. Dotychczas w ww. zakresie zakończono realizację 20 projektów, w ramach których wybudowano, wyremontowano lub przebudowano 24,06 km wałów przeciwpowodziowych, natomiast ponad 39 tys. mieszkańców objęto ochroną.

Wykres 18. Długość wybudowanych, wyremontowanych lub przebudowanych wałów przeciwpowodziowych

Wykres 19. Liczba osób objętych ochroną przeciwpowodziową

Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej

Projekt pn: *Interaktywne Centrum Edukacji Ekologicznej w Jarocinie ośrodkiem promocji i ochrony zasobów przyrodniczych w regionie* (Źródło: <http://www.ceejarocin.pl>).

W zakresie zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej realizowanych jest 25 projektów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 12 367 636,41 PLN. W wyniku ich realizacji powstanie m.in. 10 nowych stanowisk pomiarowych i innych narzędzi w zakresie monitoringu środowiska.

Infrastruktura publiczna

Projekt pn: *Rozbudowa i przebudowa Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Mielcu - etap 1 a* (Źródło: DRR)

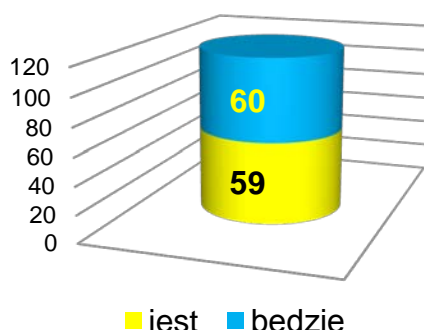

Projekt pn: *Rozbudowa i przebudowa obiektu hali basenów i lodowiska w Dębicy: Etap I - Basen rekreacyjny* (Źródło: DRR)

W RPO WP umowami objęto 119 przedsięwzięć dot. wybudowania lub przebudowania obiektów infrastruktury szkół. Już ponad 66 tys. uczniów i studentów korzysta z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów, co stanowi 17,81% ogólnej liczby uczniów i studentów w województwie podkarpackim. W osi priorytetowej V *Infrastruktura publiczna* wartość docelowa wskaźnika rezultatu *Liczba uczniów i studentów korzystających z efektów projektów* wynosi 67 470 os. Dotychczas w zakresie infrastruktury edukacyjnej zakończono realizację 52 projektów, w ramach których wybudowano lub przebudowano 59 obiektów infrastruktury szkół.

Ponadto realizowanych jest 46 projektów na kwotę ponad 93 mln PLN z UE w zakresie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, gdzie założona wartość docelowa wskaźnika produktu *Liczba projektów związanych z infrastrukturą sportową i rekreacyjną* wynosi 50 szt. Dotychczas zakończono realizację 43 projektów w tym zakresie.

Wykres 20. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury szkół wyższych/szkół w zakończonych i realizowanych projektach.

Ochrona zdrowia

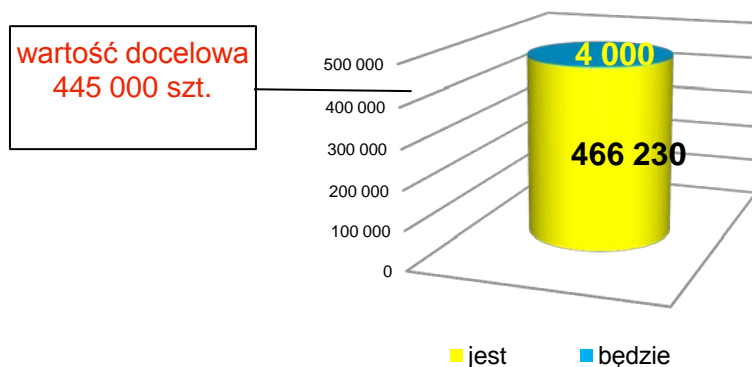
Projekt pn: *Rozbudowa i modernizacja Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 Rzeszowie* (Źródło: DRR)

Projekt pn. *Rozbudowa i przebudowa istniejącego budynku na potrzeby opieki hospicyjnej dla dzieci i młodzieży z terenu Województwa Podkarpackiego.* (Źródło: DRR).

Wartość docelowa wskaźnika *Liczba zmodernizowanych zakładów opieki zdrowotnej* wynosi 25 szt., natomiast wskaźnika rezultatu *Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych przeprowadzonych sprzętem zakupionym w wyniku realizacji projektów* wynosi ponad 445 tys. W ramach RPO WP umowami objęto przedsięwzięcia dot. przebudowania 29 obiektów infrastruktury ochrony zdrowia. W wyniku doposażenia instytucji ochrony zdrowia zakupionym sprzętem przeprowadzonych zostanie ponad 470 tys. specjalistycznych badań medycznych rocznie.

Wykres 21. Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych (szt.), które zostaną wykonane zakupionym sprzętem w zakończonych i realizowanych projektach.

Kultura i turystyka

Projekt pn. *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury Miejskiego Centrum Kultury w Leżajsku niezbędnym czynnikiem rozwoju kulturowego i turystycznego w regionie* (Źródło: <http://www.miaστοleżajsk.pl/>)

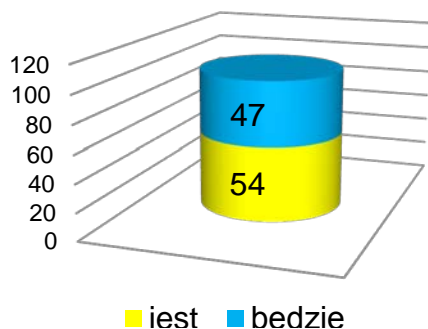

Projekt pn. *Zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego "Dworu z Krzeczowic" i "Domu Gackiego" oraz ich adaptacja na cele turystyczne w Skansenie Pastewnik w Przeworsku*. (Źródło: <http://www.przeworsk.um.gov.pl/>).

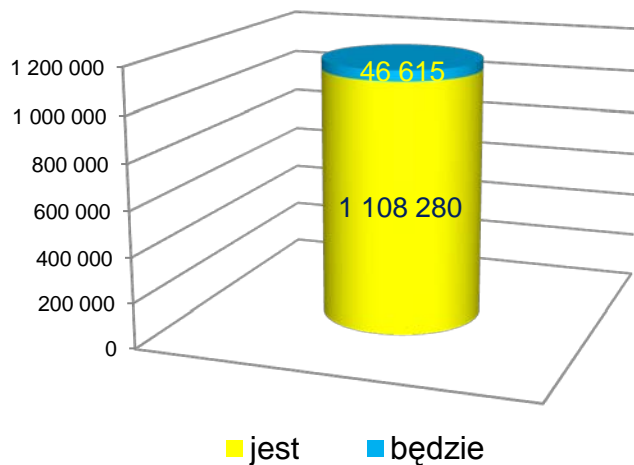
Wartość docelowa wskaźnika rezultatu *Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego udostępnionych dla ruchu turystycznego* w 2015r. wynosi 100 szt. W zakresie kultury i turystyki realizowanych jest w ramach RPO WP 70 projektów na kwotę 145,62 mln PLN

z EFRR. W wyniku realizacji tych projektów wsparciem zostało objętych 101 obiektów/zbiorów dziedzictwa kulturowego, które odwiedzi 1,1 mln osób rocznie.

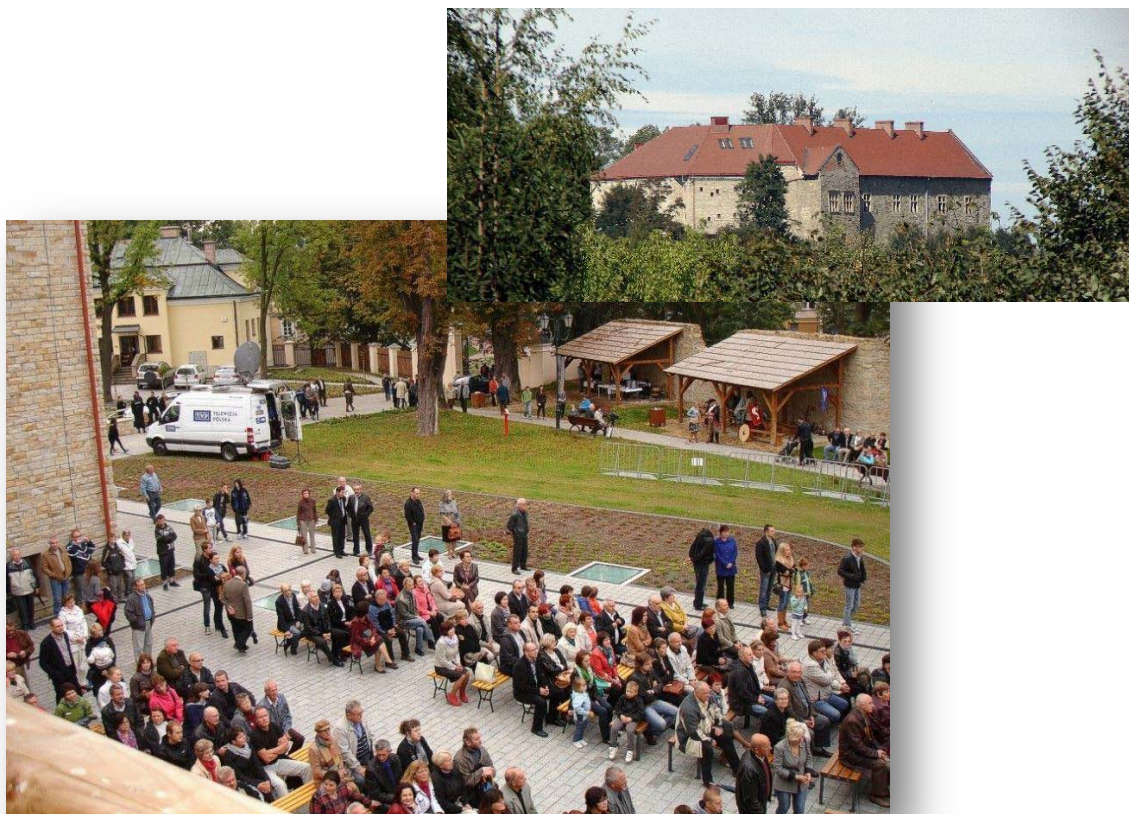
Wykres 22. Liczba obiektów/zbiorów dziedzictwa kulturowego objętych wsparciem

Wykres 23. Liczba osób odwiedzających obiekty dziedzictwa kulturowego objęte wsparciem

Spójność wewnątrzregionalna

Projekt pn: *Rewitalizacja wzgórza zamkowego – najstarszej części miasta Sanoka* (Źródło: www.muzeum.sanok.pl)

Projekt pn: *Rekultywacja terenów zdegradowanych przy ul. Kwiatowej w Jasle* (Źródło: www.jaslo.pl)

W zakresie spójność wewnątrzregionalnej realizowanych jest 139 projektów na łączną wartość dofinansowania z EFRR 323 395 213,25 PLN. W wyniku realizacji tych projektów 265 obiektów infrastruktury mieszkalnictwa zbudowano/przebudowano/doposażono, 65 obiektów i ponad 114 ha zrewitalizowano. Ponadto ponad 105 ha powierzchni terenów przemysłowych oraz powojaskowych poddano rekultywacji.

Wskaźniki zagrożone

W ramach RPO WP założono realizację 115 wskaźników, dotychczas 12 wskaźników zgodnie z podpisanymi umowami osiągnęło wartości docelowe poniżej 50%, są to:

- 1) *Liczba projektów z zakresu B&R,*
- 2) *Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami badawczymi,*
- 3) *Liczba projektów dotyczących kompleksowego uzbrojenia i przygotowania terenów inwestycyjnych,*
- 4) *Powierzchnia uzbrojonych i przygotowanych terenów inwestycyjnych,*
- 5) *Długość nowych dróg: regionalnych (wojewódzkich),*
- 6) *Długość zrekonstruowanych dróg regionalnych (wojewódzkich),*
- 7) *Liczba pasażerkilometrów w zakupionym/zmodernizowanym taborze komunikacji miejskiej,*
- 8) *Liczba podmiotów, które uzyskały dostęp do szerokopasmowego Internetu, w tym szkoły*
- 9) *Liczba podmiotów, które uzyskały dostęp do szerokopasmowego Internetu, w tym podmioty administracji publicznej,*
- 10) *Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami,*
- 11) *Powierzchnia terenów zrehabilitowanych w wyniku realizacji projektów,*
- 12) *Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów.*

Dodatkowe wyjaśnienia w zakresie wskaźników zagrożonych

W zakresie wskaźników 1-3 nie zakontraktowano w działaniu 1.3 *Regionalny system innowacji* 13 projektów, dodatkowo ogłoszono kolejny nabór wniosków. Mimo to nadal

istnieje zagrożenie nie osiągnięcia wartości docelowych tych wskaźników. W zakresie wskaźnika 4 na kontraktację oczekuje 5 projektów, ponadto ogłoszono w działaniu 1.4 schemat A kolejny nabór wniosków. W zakresie wskaźników 5-6 na kontraktację oczekuje 2 projekty. Wskaźnik 7 został błędnie oszacowany. W zakresie wskaźników 8-9 w osi III nie planuje się kolejnego naboru wniosków. Wskaźniki 10-11 w zakresie zagospodarowania odpadów nie zostaną osiągnięte wartości docelowe ponieważ brak jest listy rezerwowej, i w działaniu 4.2 nie planuje się kolejnego naboru wniosków. Wskaźnik 12 został błędnie oszacowany.

Wskaźniki, których wartość wynosi 0 to: *Długość nowych linii kolejowych* oraz *Liczba projektów dotyczących infrastruktury przesyłu energii elektrycznej*.

W odniesieniu do wskaźnika dotyczącego nowych linii kolejowych należy wskazać, iż w przeprowadzonych naborach wniosków w działaniu 2.1 schemat E nie podpisano umów w zakresie budowy nowych linii kolejowych. Zbyt duża kosztowność takiej inwestycji i brak realnej możliwości wykonania takiego zadania spowodował, że PKP nie wnioskowała o dofinansowanie w tym zakresie. Należy także podkreślić, iż układ oraz długość linii kolejowych jest prawidłowy i wystarczający dla obsługi obszaru województwa podkarpackiego, co zostało wyraźnie wskazane w RPO WP. Zgodnie z kierunkami wsparcia określonymi w Programie w odniesieniu do sieci kolejowej, za konieczne inwestycje uznano modernizację istniejących odcinków sieci kolejowej, a jedynie w ograniczonym zakresie wskazano na potrzebę budowy nowych odgałęzień. Stąd też nieosiągnięcie zaplanowanego omawianego wskaźnika pozostaje bez wpływu na podstawowe założenia wsparcia infrastruktury kolejowej wyrażone w Programie.

Natomiast w odniesieniu do wskaźnika dotyczącego przesyłu energii elektrycznej należy wskazać, iż w przeprowadzonych naborach wniosków w działaniu 2.2 został złożony tylko jeden wniosek, który następnie uzyskał negatywną ocenę formalną. Podkreślić należy, iż obszar wsparcia działania 2.2 obejmujący inwestycje w zakresie energii odnawialnych należy do trudniejszych, w którym realizowane są przedsięwzięcia o nowatorskim charakterze w skali województwa podkarpackiego.

W obydwóch przypadkach ww. wskaźników w przeprowadzonych naborach wniosków w działaniu 2.1 schemat E oraz działaniu 2.2 nie podpisano umów w zakresie budowy nowych linii kolejowych oraz infrastruktury przesyłu energii elektrycznej.

W perspektywie 2007-2013 nie zostały zapisane konsekwencje finansowe za brak realizacji lub niepełne zrealizowanie wskaźników zapisanych w RPO WP. Jednakże Instytucja Zarządzająca będzie musiała na etapie rozliczania Programu przedstawić rzetelne wyjaśnienia zaistniałej sytuacji.

5. Nieprawidłowości w realizacji projektów

Poniższą analizę przeprowadzono na podstawie raportów o nieprawidłowościach w wykorzystaniu funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, które przekazano do Ministerstwa Finansów (MF-R) i Komisji Europejskiej za pośrednictwem systemu IMS oraz kwartalnych zestawień nieprawidłowości (nieprawidłowości niezgłoszone do KE), które przekazano do Instytucji Pośredniczącej w Certyfikacji (IPOC). Niniejsza informacja obejmuje nieprawidłowości wykryte od początku realizacji RPO WP do końca II kwartału 2013r. Nieprawidłowości wykryte w III kwartale 2013r. tj. od 30 czerwca do końca 30 września 2013r. zostaną przekazane do Departamentu Rozwoju Regionalnego w październiku i listopadzie 2013r.

W ramach RPO WP w ww. okresie wykryto łącznie 516 nieprawidłowości na kwotę 66 039 500,84 PLN środków UE, w tym:

- 107 nieprawidłowości podlegających zgłoszeniu do Komisji Europejskiej na kwotę 55 260 604,26 PLN środków UE,
- 409 nieprawidłowości niepodlegających zgłoszeniu do Komisji Europejskiej na kwotę 10 778 896,58 PLN środków UE.

Tabela 2 (poniżej) zawiera informacje o nieprawidłowościach podlegających i niepodlegających zgłoszeniu do Komisji Europejskiej w poszczególnych osiach priorytetowych RPO WP. Najwięcej nieprawidłowości wykryto i zgłoszono w ramach osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* (156), II *Infrastruktura techniczna* (120) i V *Infrastruktura publiczna* (94). Najwyższa kwota nieprawidłowości wystąpiła również w I osi priorytetowej (27,47 mln PLN), II osi priorytetowej (14,15 mln PLN) i osi priorytetowej V (11,88 mln PLN).

Łączna wartość nieprawidłowości w zakresie środków UE w ramach RPO WP stanowi 1,43% dofinansowania z EFRR wszystkich realizowanych projektów i 1,32% całej alokacji EFRR na lata 2007-2013 dla RPO WP.

Największą liczbę nieprawidłowości **podlegających zgłoszeniu do Komisji Europejskiej** wykryto w osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna* - 33 nieprawidłowości (co stanowi 31% wszystkich nieprawidłowości podlegających zgłoszeniu do KE) i osi priorytetowej V *Infrastruktura publiczna* - 26 (co stanowi 24% wszystkich nieprawidłowości podlegających zgłoszeniu do KE). Ponadto zaznaczyć należy, iż ze wszystkich nieprawidłowości zgłoszonych do KE, od początku realizacji RPO WP anulowano łącznie 6, których nie ujęto w liczbie i wartości nieprawidłowości przedstawionych w przedmiotowej informacji. Najwyższą łączną kwotę nieprawidłowości (wartość środków UE), które podlegały zgłoszeniu do KE wykryto w ramach osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* - 23 819 563,75 PLN, II *Infrastruktura techniczna* – 11 122 567,68 PLN i V *Infrastruktura publiczna* - 9 450 451,64 PLN.

Największą liczbę nieprawidłowości **niepodlegających zgłoszeniu do Komisji Europejskiej** wykryto w osi priorytetowej I *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka* 136 (co stanowi 33% wszystkich nieprawidłowości niepodlegających zgłoszeniu do KE) i osi priorytetowej II *Infrastruktura techniczna* – 87 (co stanowi 21% wszystkich nieprawidłowości niepodlegających zgłoszeniu do KE).

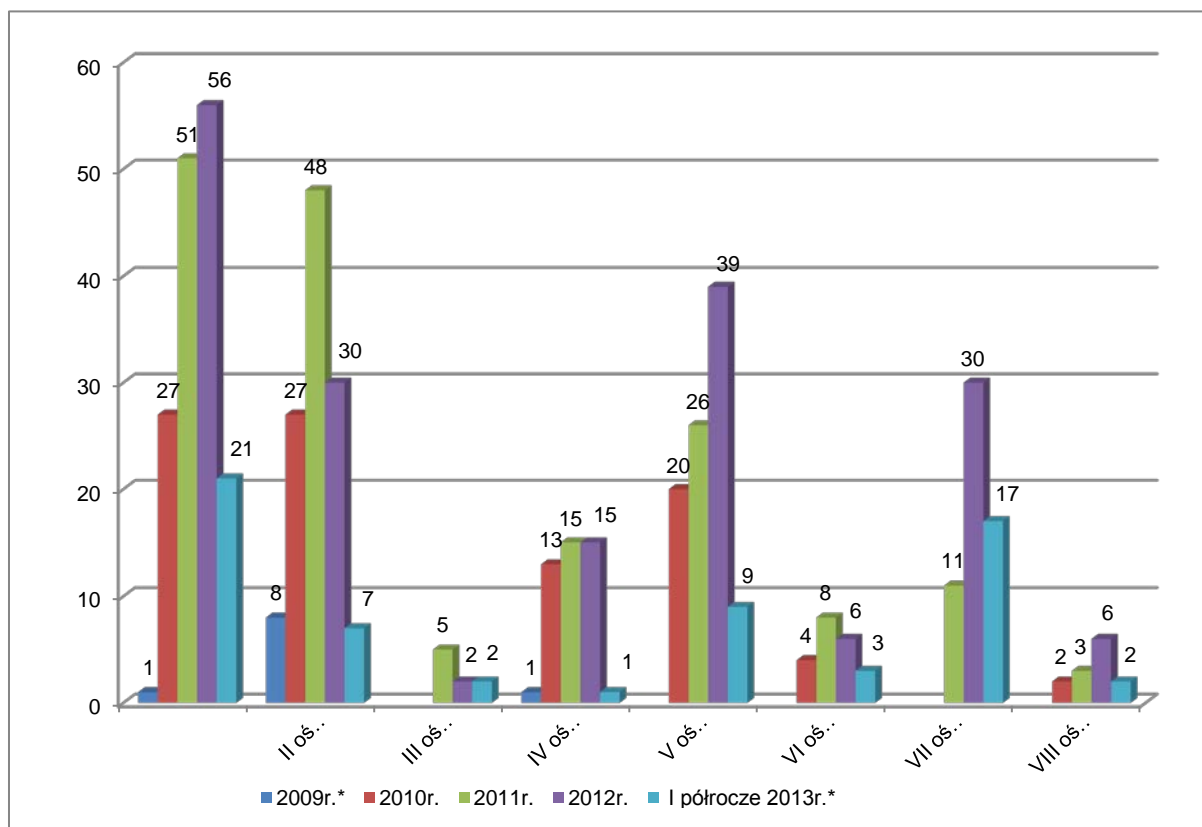
Niejednokrotnie rezultatem wykrytych nieprawidłowości było zmniejszenie kwoty dofinansowania w ramach umów o dofinansowanie oraz dochodzenie od beneficjentów zwrotu środków nienależnie im wypłaconych.

Tabela 2. Nieprawidłowości wykryte w okresie od października 2009r. do czerwca 2013r. w ramach RPO WP.

Osie priorytetowe	Nieprawidłowości podlegające zgłoszeniu do Komisji Europejskiej		Nieprawidłowości niepodlegające zgłoszeniu do Komisji Europejskiej	
	Liczba	Wartość środków UE (w PLN)	Liczba	Wartość środków UE (w PLN)
I oś priorytetowa: Konkurencyjna i innowacyjna	20	23 819 563,75	136	3 649 227,66

gospodarka				
II oś priorytetowa: Infrastruktura techniczna	33	11 122 567,68	87	3 032 110,99
III oś priorytetowa: Społeczeństwo informacyjne	1	2 951,44	8	81 470,92
IV oś priorytetowa: Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom	16	9 359 513,24	29	405 709,65
V oś priorytetowa: Infrastruktura publiczna	26	9 450 451,64	68	2 429 271,04
VI oś priorytetowa: Turystyka i kultura	7	1 045 663,55	14	194 531,02
VII oś priorytetowa: Spójność wewnątrzregionalna	3	390 563,95	55	958 975,78
VIII oś priorytetowa: Pomoc techniczna	1	69 329,01	12	27 599,51
RAZEM	107	55 260 604,26	409	10 778 896,58

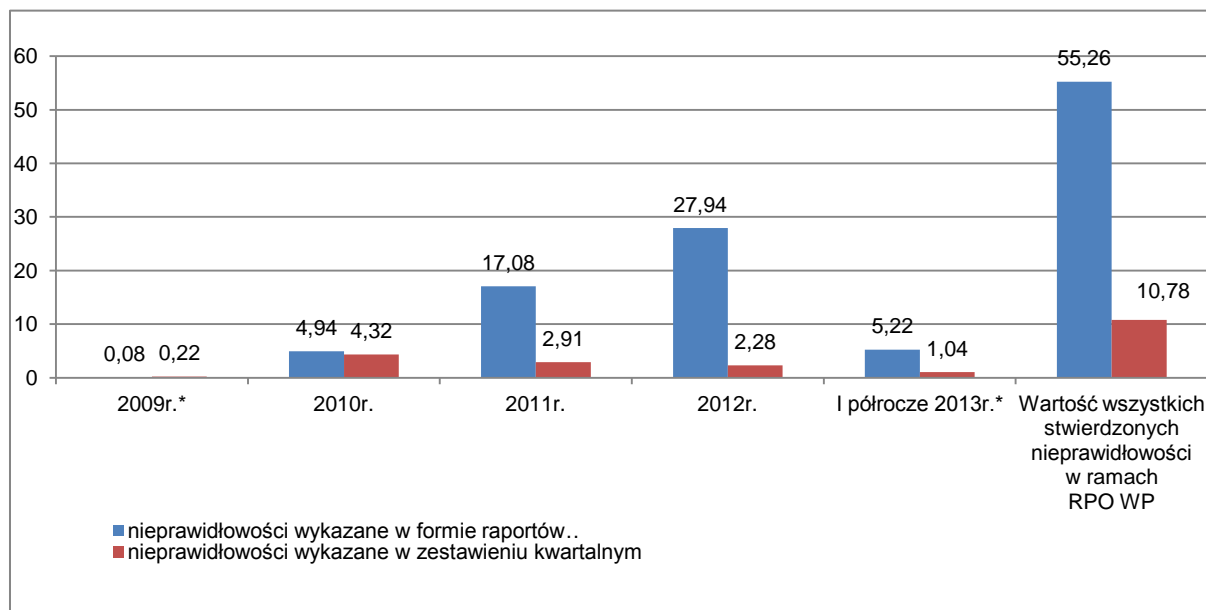
Wykres 25. Liczba wykrytych nieprawidłowości w podziale na lata realizacji RPO WP.

* Rok 2009 obejmuje jedynie IV kwartał, zaś rok 2013 dotyczy I i II kwartału.

Źródło: Departament Rozwoju Regionalnego

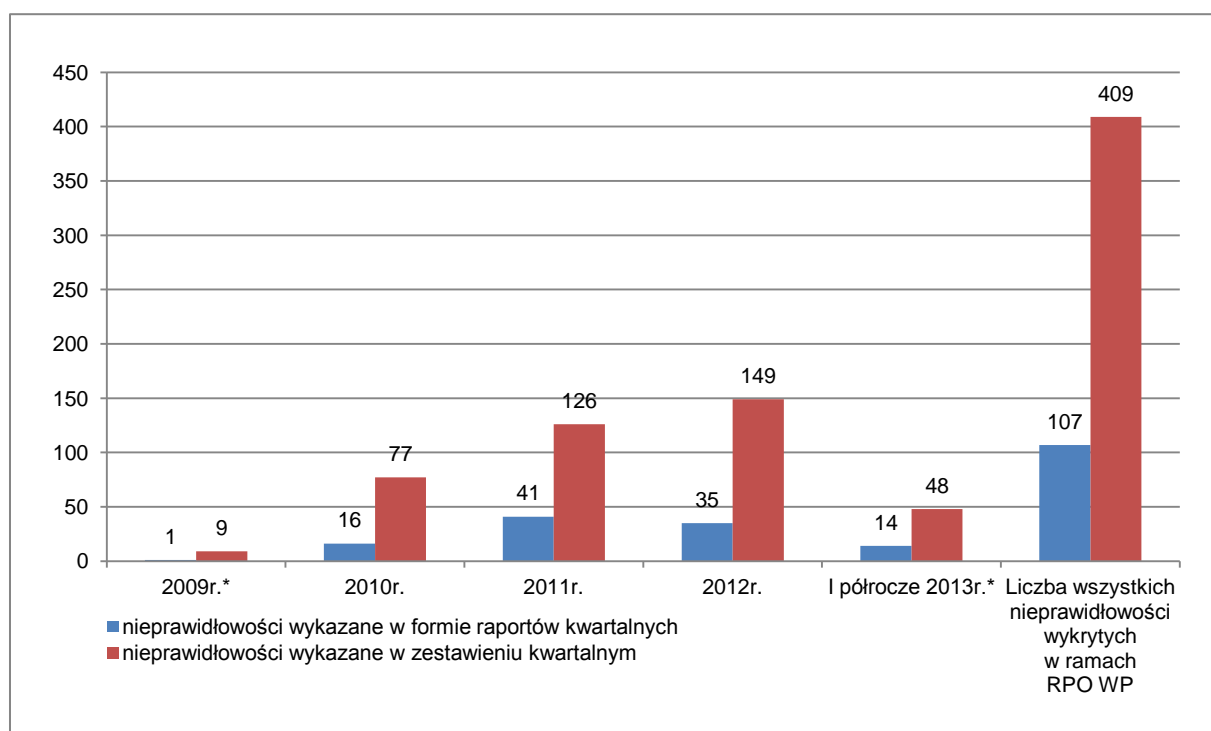
Wykres 26. Wartość nieprawidłowości wykrytych w ramach RPO WP (w mln PLN) w okresie 01.10.2009r. - 30.06.2013r.

* Rok 2009 obejmuje jedynie IV kwartał, zaś rok 2013 dotyczy I i II kwartału.

Źródło: Departament Rozwoju Regionalnego

Wykres 27. Liczba nieprawidłowości wykrytych w ramach RPO WP w okresie 01.10.2009r. - 30.06.2013r.

* Rok 2009 obejmuje jedynie IV kwartał, zaś rok 2013 dotyczy I i II kwartału.

Źródło: Departament Rozwoju Regionalnego

Najczęściej występującymi typami nieprawidłowości w ramach RPO WP są:

- naruszenie zasad zamówień publicznych,
- nieprzestrzegania zapisów umowy o dofinansowanie,

- przedstawianie do refundacji wydatków niekwalifikowalnych.
- Niniejsze typy nieprawidłowości w ramach RPO WP w ujęciu procentowym przedstawiają się w sposób następujący:
- naruszenia zasad zamówień publicznych, w tym nie przestrzeganie zapisów Wytocznych IZ RPO WP w sprawie udzielania zamówień współfinansowanych ze środków EFRR, w stosunku do których nie stosuje się ustawy Prawo zamówień publicznych - **203** nieprawidłowości na kwotę **38,86 mln PLN**, co stanowi **59%** wartości wszystkich wykrytych nieprawidłowości w ramach RPO WP,
 - nieprzestrzegania zapisów umowy o dofinansowanie innych niż Pzp - **185** nieprawidłowości na kwotę **15,51 mln PLN**, co stanowi **23%** wartości wszystkich wykrytych nieprawidłowości w ramach RPO WP,
 - wydatków niekwalifikowanych oraz niezwiązanych z realizacją projektu – **78** nieprawidłowości na kwotę **1,83 mln PLN**, co stanowi **3%** wartości wszystkich wykrytych nieprawidłowości w ramach RPO WP,
 - inne (nieprzestrzeganie wielu przepisów/zasad prawa krajowego, prawa Wspólnotowego) - **50** nieprawidłowości na kwotę **9,84 mln PLN**, co stanowi **15%** wartości wszystkich wykrytych nieprawidłowości w ramach RPO WP.

Zgodnie z ww. danymi głównym obszarem najczęściej występujących nieprawidłowości w ramach RPO WP to naruszenia zasad zamówień publicznych.

Do najczęstszych metod wykrycia nieprawidłowości zaliczyć należy kontrolę na miejscu realizacji projektu prowadzoną przez pracowników IZ RPO WP, krajową kontrolę skarbową UKS, kontrole wspólnotowe KE, kontrolę dokumentów (m. in.: weryfikację wniosków o dofinansowanie, weryfikację wniosków o płatność, weryfikację ex-post dokumentów i procedur zamówień publicznych).

Średnia kwota wszystkich nieprawidłowości wynosi ponad 128 tys. PLN. Natomiast najniższa kwota nieprawidłowości wyniosła 0,01 PLN (beneficjent naruszył zapisy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej poprzez dokonanie dopłaty gotówką innemu przedsiębiorcy), zaś najwyższa kwota nieprawidłowości to wartość 8,64 mln PLN, którą wykryto w toku weryfikacji sprawozdań kwartalnych (w tym przypadku beneficjent naruszył zapisy umowy o dofinansowanie projektu dot.: przejrzystości wydatkowania środków w ramach projektu, kosztów administracyjnych i zarządzania oraz monitoringu i sprawozdawczości).

6. Problemy we wdrażaniu RPO WP

Poniżej przedstawiono istotne problemy mające wpływ na efektywne wdrażanie RPO WP w 2013r.

W 2013r. najpoważniejszym problemem było wstrzymanie płatności przez Komisję Europejską. W związku z postępowaniem prowadzonym przez Prokuraturę Apelacyjną w Lublinie i jego ewentualnym związkiem z udzielaniem dofinansowania z funduszy strukturalnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Komisja Europejska zwróciła poświadczenie nr RPPK.IZ.UMWPK_-D01/13-00 oraz wstrzymała refundację środków UE. Instytucja Zarządzająca RPO WP przedstawiła Komisji Europejskiej stosowne wyjaśnienia. KE zwróciła się do Stałego Przedstawicielstwa RP przy UE z prośbą o przeprowadzenie dodatkowych czynności audytowych w ramach RPO WP. Pracownicy Urzędu Kontroli Skarbowej w Rzeszowie przeprowadzili czynności w zakresie audytu gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach RPO WP na podstawie art. 62 ust. 1 lit. a

Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006. Pismem z dnia 9 października 2013r. Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej przekazał do Komisji wyniki audytu.

Ze względu na specyfikę pozostałych problemów występujących w osiach priorytetowych zostały one wykazane w podziale na oś priorytetową I, osie priorytetowe II-VII.

1) Oś priorytetowa I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.

W 2013r. w dalszym ciągu nierozwiązany pozostaje problem procedowania w projektach, w ramach których zaplanowano zakup nieruchomości zabudowanej. Zagadnienie to poruszone zostało przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w piśmie z dnia 1 czerwca 2012 r. znak DKR-IV-82632-16-DS/11. W związku z brakiem ostatecznych rozstrzygnięć w przedmiotowej kwestii wstrzymywana jest kontraktacja nowych umów, co w rezultacie skutkować będzie koniecznością kolejnych wydłużeń terminów realizacji projektów, gdyż zakup nieruchomości nierozzerwalnie wiąże się z zaplanowanymi pracami budowlanymi i dostosowaniem budynków do potrzeb realizacji projektu. W przypadku projektów, dla których umowy o dofinansowanie zostały podpisane i Beneficjenci przedłożyli do rozliczenia wydatki związane z zakupem nieruchomości wstrzymywanie jest poświadczanie wypłaconych środków.

2) Osie priorytetowe II-VII RPO WP.

Nieprawidłowości popełniane przez Beneficjentów z zakresu prawa zamówień publicznych

W 2013r. nadal istotnym problem były błędy popełniane przez beneficjentów podczas przeprowadzania procedur związanych z udzielaniem zamówień publicznych. W zakresie popełnianych błędów nakładano korekty finansowe. W związku z powyższym z jednej strony zintensyfikowano działania kontrolne, a z drugiej systematycznie prowadzi się szkolenia dla beneficjentów z zakresu prawa zamówień publicznych. Niezależnie od powyższego w lutym 2013 r. w celu wyeliminowania najczęściej występujących naruszeń w stosowaniu ustawy Prawo zamówień publicznych, mających także skutki finansowe w postaci konieczności naliczania przez Instytucję Zarządzającą RPO WP korekt finansowych na podstawie tzw. „Taryfikatora”, zamieszczono na stronie internetowej w formie pytań zestawienie najczęściej występujących nieprawidłowości. W związku z utrzymującą się dużą liczbą nieprawidłowości w obszarze zamówień publicznych beneficjenci zostali poproszeni o rozważenie możliwości włączenia ww. listy pytań do funkcjonujących w jednostkach systemów kontroli zarządczej, celem skutecznego eliminowania ryzyka powtarzających się nieprawidłowości w udzielaniu zamówień publicznych.

Problemy wykrywane w związku z przeprowadzanymi kontrolami trwałości projektów

Kolejnym istotnym problemem są wyniki przeprowadzonych kontroli trwałości projektów. Wykazały one, iż skontrolowani beneficjenci w części przypadków nie dysponowali wiarygodną dokumentacją pozwalającą dowieść, iż wskaźniki projektu zostały osiągnięte. Instytucja Zarządzająca RPO w piśmie skierowanym do beneficjentów przypominała, iż zakończenie realizacji projektu pod względem rzeczowym i jego rozliczenie nie jest ostatnim etapem cyklu życia projektu – na beneficjencie spoczywają obowiązki związane z osiągnięciem i udokumentowaniem założonych wskaźników. Kierując wystąpienie do beneficjentów ponownie wskazano na konieczność przestrzegania zasady trwałości oraz w stosownej „Informacji dla beneficjentów planujących dokonanie zmian mogących mieć wpływ na trwałość projektów zrealizowanych w ramach osi II – VII Regionalnego Programu

Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 -2013” zwrócono uwagę na poważne konsekwencje wszelkich modyfikacji w projektach w okresie trwałości.

Wzrost liczby zawiadomień anonimowych i skarg dotyczących inwestycji realizowanych na terenie województwa podkarpackiego

Od początku 2013r. wzrosła liczba zawiadomień anonimowych i skarg kierowanych do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego dotyczących różnych inwestycji realizowanych na terenie województwa podkarpackiego. Niejednokrotnie ww. wystąpienia pomimo powoływania się przez skarżących na źródło dofinansowania ze środków unijnych nie miały związku z projektami dofinansowanymi w ramach RPO WP.

W 2013r. pracownicy IZ PRO WP przeprowadzili 2 szkolenia/warsztaty dla beneficjentów z zakresu najczęstszych błędów we wnioskach o płatność wraz z prezentacją sposobu prawidłowego wypełniania wniosku i opisywania dokumentów wspierających oraz kwestii związanych z aneksowaniem umów, w tym w szczególności związanych ze zmianami zakresu rzeczowego w kontekście robót dodatkowych i zamiennych.

Ponadto do beneficjentów zostały skierowane pisma dotyczące:

- projektów, które wykazują się niezadowalającym lub stosunkowo niskim – w porównaniu do innych – zaawansowaniem. Projekty zostały objęte przedmiotem szczegółowego monitorowania stanu ich wdrażania i realizacji
- możliwości zawierania umów i aneksowania umów o dofinansowanie projektów, którym w chwili zawierania umowy, czy też aneksowania tej umowy nie przyznano w ogóle bądź przyznano w niewystarczającej wysokości środki dotacji celowej budżetu państwa na 2013 r., tj. ponad limity dotacji celowej,
- konieczności przestrzegania obowiązujących zasad odnoszących się do trwałości projektu oraz naruszeń w obszarze zamówień publicznych, co będzie skutkowało nakładaniem i bezwzględnym egzekwowaniem znaczących korekt finansowych.

W 2013r. do czasu sporządzenia niniejszej informacji nie pojawiły się problemy w realizacji VIII osi priorytetowej.

Wnioski

W **2013r.** odnotowano dalszy postęp w realizacji RPO WP, szczególnie w zakresie wartości wydatków ujętych we wnioskach o płatność składanych przez beneficjentów, a także w realizacji założonych wskaźników produktu i rezultatu.

Mając na względzie przyspieszenie realizacji Programu Zarząd Województwa Podkarpackiego dokonał m.in. zmian w *Harmonogramie naborów wniosków o dofinansowanie* w ramach działania 1.1 *Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości* schemat B *Bezpośrednie dotacje inwestycyjne*, 1.3 *Regionalny system innowacji* oraz 1.4 *Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu* schemat A *Projekty inwestycyjne*.

W zakresie projektów kluczowych przeprowadzono konkursy na listy rezerwowe w celu pełnego wykorzystania alokacji i osiągnięcia wartości docelowych wskaźników RPO WP.

Przeprowadzone kontrole w 2013r. wykazały, że beneficjenci często popełniają błędy w zakresie zamówień publicznych mające skutek finansowy. W związku z powyższym w dalszym ciągu realizowane są szkolenia beneficjentów, a także konsultacje prowadzone przez ekspertów zewnętrznych.

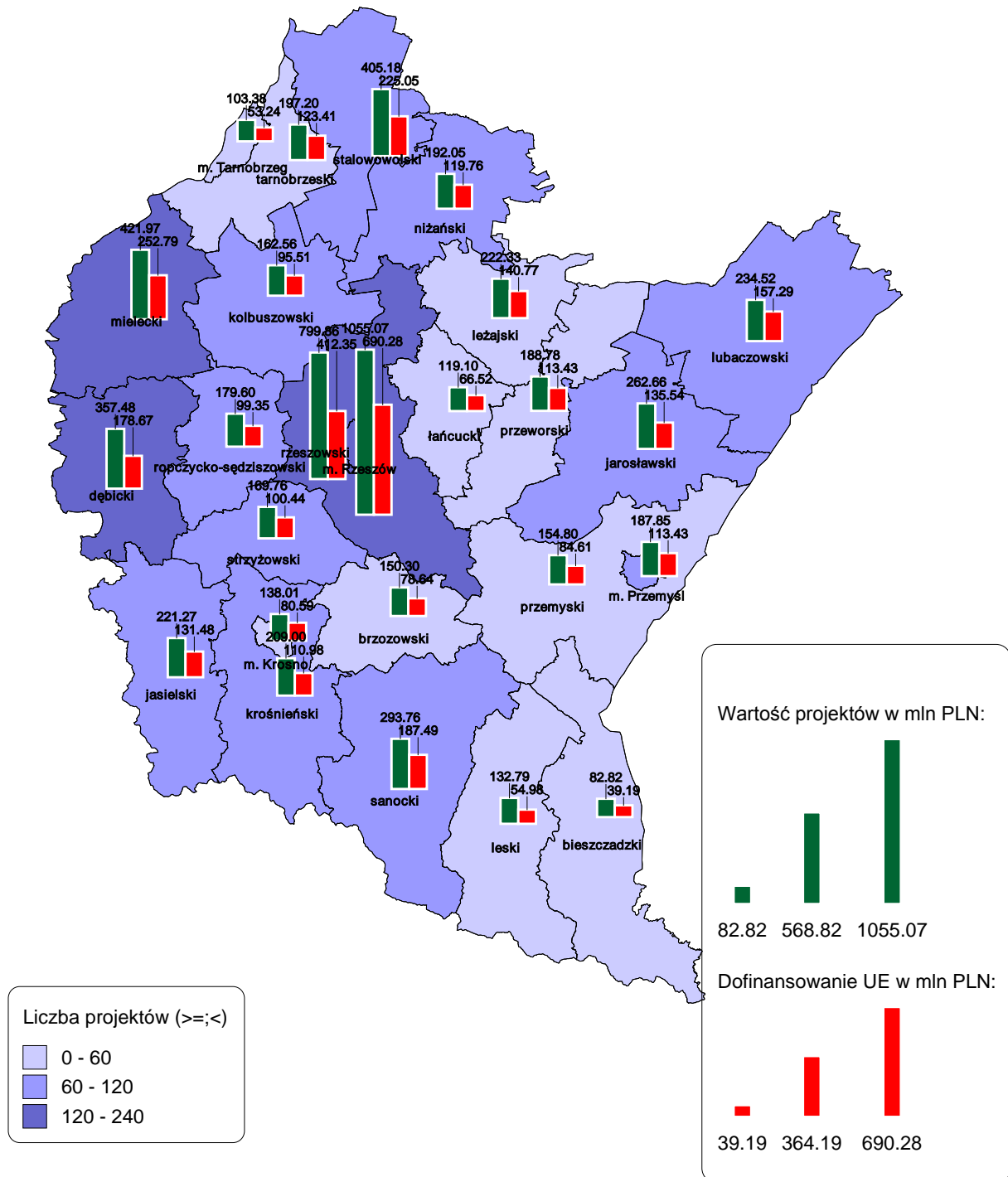
Należy zaznaczyć, iż województwo podkarpackie zajmuje piąte miejsce wśród 16 województw pod względem liczby podpisanych umów oraz szóste pod względem wartości zakontraktowanego dofinansowania z EFRR w ramach RPO, natomiast piąte miejsce pod względem wydatków kwalifikowalnych (środki UE) poniesionych przez beneficjentów i wykazanych we wnioskach o płatność oraz siódme miejsce w ramach wydatków kwalifikowanych w deklaracjach zatwierdzonych przez IC.

Na dzień 31 grudnia 2013r. znacznie zostanie przekroczony wymagany minimalny poziom wykorzystania alokacji bez zaliczki zgodnie z zasadą $n+3/n+2$.

Zauważyć należy istotny postęp w 2013r. w osiach priorytetowych III i VII, których wdrażanie rozpoczęło się później w związku z brakiem stosownych Rozporządzeń MRR.

Załącznik nr 1

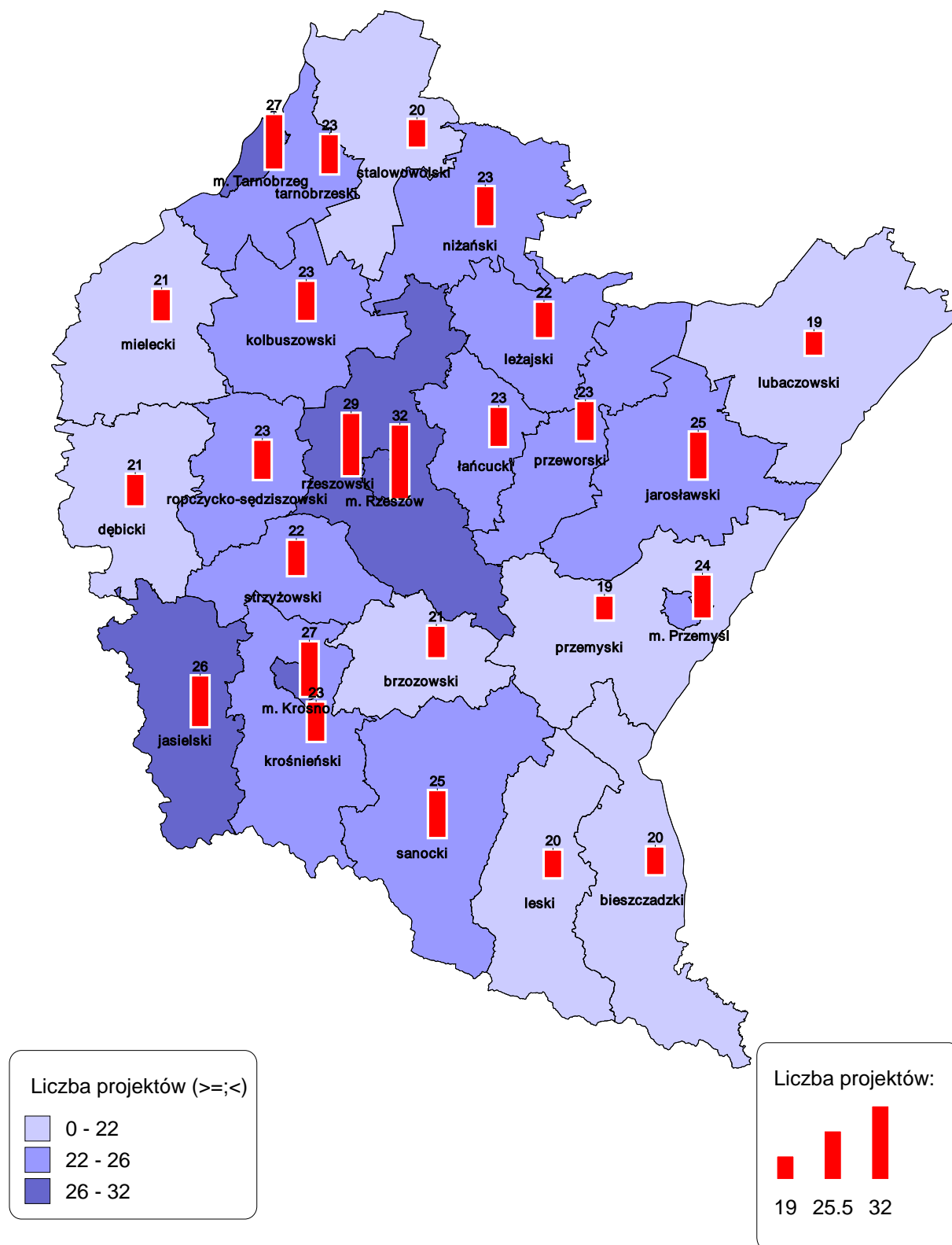
Mapa 1. Projekty w ramach RPO WP wg miejsca realizacji – na podstawie podpisanych umów na dzień 30 września 2013r. (zestawienie nie uwzględnia projektów w zakresie pomocy technicznej i projektów realizowanych na terenie wielu powiatów).

W ramach RPO WP dofinansowano także 71 projektów realizowanych na terenie wielu powiatów, o wartości ogółem 951,65 mln PLN w tym dofinansowanie z EFRR 658,62 mln PLN.

Załącznik nr 2

Mapa 2. Projekty w ramach RPO WP o charakterze regionalnym realizowane na terenie wielu powiatów.

Załącznik nr 2.

Tabela. Oś priorytetowa/działanie, w ramach których ogłoszono konkursy od początku realizacji RPO WP.

Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
1.1 a	Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, schemat A: wsparcie kapitałowe funduszy	-	-	19.03 – 19.04	-	28.05 – 5.07	-
1.1 b	Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, schemat B: bezpośrednie dotacje inwestycyjne	30.09 – 7.11	30.06 – 4.09	-	-	-	21.02 – 22.03 29.08 - 11.10
1.2	Instytucje otoczenia biznesu	-	-	30.06 – 31.08	-	24.07 – 7.09	-
1.3	Regionalny system innowacji	-	-	30.07 – 30.09	30.09 – 15.11 dla projektów z zakresu B+R	24.05 – 31.07 dla projektów z zakresu B+R	29.08 - 4.11
1.4 a	Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu, schemat A: projekty inwestycyjne	31.07 – 15.09	30.12.2009r. - 31.03.2010r.	-	-	30.03 – 31.08	30.09.2013r. – 30.01.2014r.

Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
1.4 b	Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu, schemat B: projekty pozainwestycyjne	-	31.03 – 18.05	29.01. - 22.03	31.01 – 31.03.	-	-
2.1 a	Infrastruktura komunikacyjna, schemat A: drogi wojewódzkie	-	1.06 – 3.07	-	-	-	-
2.1 b	Infrastruktura komunikacyjna, schemat B: drogi powiatowe	31.03 – 29.05	14.12.2009r. - 26.02.2010r.	-	-	-	-
2.1 c	Infrastruktura komunikacyjna, schemat C: drogi gminne	31.03 – 29.05	14.12.2009r. - 26.02.2010r.	-	-	-	-
2.1 d	Infrastruktura komunikacyjna, schemat D: transport publiczny	-	30.06 – 11.09	-	-	-	-
2.1 e	Infrastruktura komunikacyjna, schemat E: infrastruktura	-	14.12.2009r. - 26.02.2010r.	30.04 – 30.06	-	23.01 – 30.07	-

Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
	kolejowa						
2.1 f	Infrastruktura komunikacyjna, schemat F: infrastruktura lotniska Rzeszów – Jasionka	-	23.11 - 30.12	09.08 – 30.09	23.09 – 27.10	-	-
2.2	Infrastruktura energetyczna	-	31.12.2009r. -08.02.2010r.	-	-	30.01 – 30.08	-
3	Społeczeństwo Informacyjne	-	31.12.2009r. – 31.03.2010r.	-	-	30.01 – 26.04 dla projektów z zakresu e-usług	-
4.1 a	Infrastruktura ochrony środowiska, schemat A: infrastruktura oczyszczania ścieków	31.03 – 30.05	-	-	-	-	-
4.1 b	Infrastruktura ochrony środowiska, schemat B:	31.03 – 30.05	-	-	4.05 – 10.06	9.11.2012r. – 14 lutego 2013r.	-

Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
	zaopatrzenie w wodę						
4.1 c	Infrastruktura ochrony środowiska, schemat C: zagospodarowanie odpadów	-	30.06 – 25.09	-	-	-	-
4.2	Infrastruktura przeciwpowodziowa i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi	31.03 – 28.05	-	23.08 – 29.12	-	-	-
4.3	Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej	-	16.02 – 31.03	-	25.07 – 27.10	-	-
4.4	Zwalczanie i zapobieganie zagrożeniom	-	26.10 – 21.12	-	-	-	-
5.1 a	Infrastruktura edukacyjna, schemat A: Szkoły wyższe	-	16.02 – 19.03	-	-	-	-
5.1 b	Infrastruktura edukacyjna, schemat B: System	29.08 – 17.10	-	-	-	28.09 – 15.11	-

Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
	oświaty						
5.2 a	Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, schemat A: infrastruktura ochrony zdrowia	-	22.06 – 24.07 31.12.2009r. - 31.03.2010r.	-	-	-	-
5.2 b	Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, schemat B: pomoc społeczna	-	22.06 – 20.08	-	-	-	-
5.3 a	Infrastruktura sportowa i rekreacyjna, schemat A euroboiska	-	16.02 – 31.03	-	-	-	-
5.3 b	Infrastruktura sportowa i rekreacyjna, schemat B inna infrastruktura sportowa i rekreacyjna	-	16.02 – 31.03	-	-	-	-

Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
6	Turystyki i kultura	-	16.02. – 19.03	-	-	-	-
7.1	Rewitalizacja miast	-	-	31.08 – 18.11	-	-	-
7.2	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	-	-	31.08 – 18.11	-	-	-
7.3	Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo	-	-	31.08 – 28.10	-	-	-
7.3 b	Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź, schemat B: Projekty realizowane na terenach zniszczonych przez powódź	-	-	-	25.07 – 29.12	-	-
8.1	Wsparcie procesu zarządzania i	24.09 – 10.10					Przewidywana data ogłoszenia

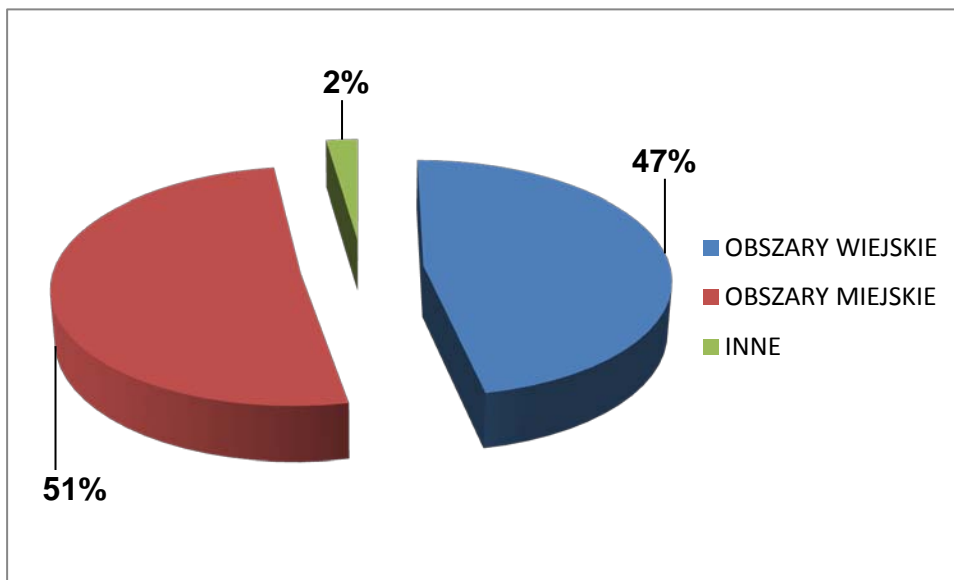
Oś priorytetowa / działanie	Nazwa	Data zrealizowanych naborów					
		2008r.	2009r.	2010r.	2011r.	2012r.	2013r.
	wdrażania	20.11 – 19.12	06.11-30.11.	3.11 – 30.11	27.10 – 30.11	29.10 - 23.11	naboru – listopad
8.2	Informowanie, promocja oraz wsparcie przygotowania i realizacji projektów	24.09 – 10.10 20.11 – 19.12	06.11-30.11.	3.11 – 30.11	27.10 – 30.11	29.10 - 23.11	Przewidywana data ogłoszenia naboru – listopad
RAZEM – zrealizowane konkursy		12	23	12	8	11	4

Harmonogram naborów wniosków o dofinansowanie RPO WP zatwierdzony uchwałą 254/6170/13 z 30 lipca 2013r.

* Harmonogram może ulec zmianie. W przypadku osi priorytetowych i działań, dla których obecnie nie przewiduje się ogłoszenia naborów z uwagi na wyczerpanie się alokacji, IZ RPO WP może jeszcze ogłosić w terminie późniejszym dodatkowe nabory w sytuacji pojawienia się wolnych środków. Informacja w tym zakresie zostanie podana do publicznej wiadomości z odpowiednim wyprzedzeniem.

Załącznik 3

Wykres. Rozkład dofinansowania projektów w podpisanych umowach w ramach RPO WP – podział wg obszarów realizacji projektów (%)

Źródło: KSI SIMIK (07-13).

Załącznik 4.

Tabela. Podpisane umowy/ wydane decyzje oraz projekty zakończone wg osi priorytetowych RPO WP - stan na 30 września 2013 r.

Oś priorytetowa / działanie	Liczba umów	Wartość dofinansowania z EFRR (w PLN)	Wykorzystanie alokacji EFRR (%)	Liczba projektów	Wartość dofinansowania z EFRR (w PLN)	Wykorzystanie alokacji EFRR (%)
1 Oś priorytetowa: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	942	1 112 352 872,39	86,87%	593	372 563 656,42	29,10%
1.1 Działanie: Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości	690	647 740 315,51	90,68%	470	348 133 419,99	48,74%
1.2 Działanie: Instytucje otoczenia biznesu	34	18 398 475,11	71,56%	5	3 412 410,07	13,27%
1.3 Działanie: Regionalny system innowacji	36	376 254 283,06	91,95%	1	2 306 673,39	0,56%
1.4 Działanie: Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu	182	69 959 798,71	53,31%	117	18 711 152,97	14,26%
2 Oś priorytetowa: Infrastruktura techniczna	439	1 483 085 858,80	93,79%	315	763 092 762,12	48,26%
2.1 Działanie: Infrastruktura komunikacyjna	229	1 238 045 395,59	96,02%	208	652 380 379,33	50,60%
2.2 Działanie: Infrastruktura energetyczna	210	245 040 463,21	83,93%	107	110 712 382,79	37,92%
3 Oś priorytetowa: Społeczeństwo informacyjne	57	265 636 474,52	92,56%	16	26 522 305,26	9,24%
4 Oś priorytetowa: Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom	249	677 867 058,33	96,81%	194	518 821 934,86	74,10%
4.1 Działanie: Infrastruktura ochrony środowiska	126	397 931 056,88	96,36%	88	289 549 376,62	70,11%
4.2 Działanie: Infrastruktura przeciwpowodziowa i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi	26	162 427 722,12	97,53%	20	120 444 218,76	72,32%
4.3 Działanie: Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej	25	12 367 636,41	97,05%	14	3 687 696,56	28,94%

4.4 Działanie: Zwalczanie i zapobieganie zagrożeniom	72	105 140 642,92	97,41%	72	105 140 642,92	97,41%
5 Oś priorytetowa: Infrastruktura publiczna	213	496 468 526,98	94,37%	162	296 701 865,21	56,40%
5.1 Działanie: Infrastruktura edukacyjna	91	226 951 244,36	91,41%	52	115 223 224,68	46,41%
5.2 Działanie: Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej	76	175 649 466,59	99,63%	67	121 351 542,74	68,83%
5.3 Działanie: Infrastruktura sportowa i rekreacyjna	46	93 867 816,03	92,47%	43	60 127 097,79	59,23%
6 Oś priorytetowa: Turystyka i kultura	70	145 620 877,38	95,73%	54	109 056 086,26	71,69%
7 Oś priorytetowa: Spójność wewnątrzregionalna	139	323 395 213,25	96,65%	57	59 131 611,19	17,67%
7.1 Działanie: Rewitalizacja miast	65	196 990 883,36	99,13%	20	26 359 421,90	13,27%
7.2 Działanie: Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	20	53 716 535,31	85,41%	4	2 485 011,44	3,95%
7.3 Działanie: Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź	54	72 687 794,58	99,57%	33	30 287 177,85	41,49%
8 Oś priorytetowa: Pomoc techniczna	70	108 136 571,24	83,07%	58	76 877 793,7	59,06%
8.1 Działanie: Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania	54	94 363 016,28	84,52%	44	67 492 582,63	60,45%
8.2 Działanie: Informowanie, promocja oraz wsparcie przygotowania i realizacji projektów	16	13 773 554,96	74,35%	14	9 385 211,07	50,66%
RAZEM	2 179	4 612 563 452,89	92,40%	1 449	2 222 768 015,02	44,53%

Załącznik 5.

Tabela. Postęp finansowy RPO WP w podziale na podregiony (tabela nie zawiera projektów w zakresie pomocy technicznej) - stan na 30 września 2013 r.

Podregion	Liczba projektów	Całkowita wartość projektu (PLN)	Dofinansowanie z EFRR (PLN)	Wartość dofinansowania z EFRR na 1 mieszkańca podregionu (PLN)
Krośnieński	433	1 236 717 767,96	687 627 694,36	1 412,57
Rzeszowski	729	2 534 496 291,70	1 499 082 140,66	2 399,19
Przemyski	318	1 052 447 484,71	615 781 655,67	1 549,80
Tarnobrzeski	587	1 958 822 755,20	1 128 246 639,22	1 816,82
Razem	2067	6 782 484 299,57	3 930 738 129,91	1 845,46

W RPO WP realizowanych jest 42 projekty, których miejsce realizacji obejmuje kilka podregionów lub całe województwo. Projekty te dot. m. in. wsparcia kapitałowego funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, poprawy bezpieczeństwa mieszkańców poprzez modernizację bazy i doposażenie jednostek ochotniczych straży pożarnych oraz systemu e-Administracji Publicznej.

INFORMACJA
z działalności Zarządu Województwa Podkarpackiego
w okresie od 14 października 2013 r. do 8 listopada 2013 r.

W okresie objętym niniejszą informacją Zarząd Województwa Podkarpackiego obradował na 13 posiedzeniach:

- nr 278 w dniu 14 października 2013 r.,
- nr 279 w dniu 15 października 2013 r.,
- nr 280 w dniu 18 października 2013 r.,
- nr 281 w dniu 21 października 2013 r.,
- nr 282 w dniu 22 października 2013 r.,
- nr 283 w dniu 22 października 2013 r.,
- nr 284 w dniu 24 października 2013 r.,
- nr 285 w dniu 25 października 2013 r.,
- nr 286 w dniu 28 października 2013 r.,
- nr 287 w dniu 29 października 2013 r.,
- nr 288 w dniu 29 października 2013 r.,
- nr 289 w dniu 31 października 2013 r.,
- nr 290 w dniu 5 listopada 2013 r.,

Przedmiotem 278 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 14 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- udzielenia pełnomocnictwa /4 uchwały/.

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 3 projekty uchwał Sejmiku Województwa, które przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

3. Pozostałe tematy:

- wnioski o dokonanie zmian w wykazie przedsięwzięć stanowiącym załącznik nr 2 do wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego.

Przedmiotem 279 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 15 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wydłużenia terminu na obronę rozprawy doktorskiej przez uczestnika projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,

- jednostronnego rozwiązania umowy Nr 8.2.2/II.18/78/10/U/48/10 o przekazywanie stypendium w ramach projektu systemowego pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- wyrażenia zgody dla dyrektora Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie na nieodpłatne użyczenie praw autorskich w zakresie korzystania z kursów e-learningowych oraz programów diagnostycznych,
- udzielenia pełnomocnictwa /6 uchwał/,
- zmiany uchwały w sprawie powołania Komisji stypendialnych do oceny merytorycznej wniosków o przyznanie stypendium w ramach projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów” zmienioną uchwałą Nr 277/6700/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 8 października 2013 r.,
Zmiana uchwały polega na powołaniu do składu komisji stypendialnych dodatkowych członków: pracowników Departamentu Edukacji i Nauki /3 pracowników do oceny 16 wniosków/ oraz pracowników Departamentu Rozwoju Regionalnego /2 pracowników do oceny 10 wniosków/,
- uznania za celową realizację zadania publicznego w zakresie kultury,
- przeznaczenia do sprzedaży w drodze przetargów ustnych nieograniczonych nieruchomości położonych w Krośnie,
- realizacji Planu Działania na lata 2012-2013 dla Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Województwie Podkarpackim,
- rozwiązania umowy,
- reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Agencji Rozwoju Regionalnego „KARPATY” S.A. w likwidacji,
- zmiany uchwały Nr 156/3741/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie ustalenia zasad nadzoru właścicielskiego nad spółkami z udziałem Województwa Podkarpackiego,
Dokonane zmiany polegają na zamianie nazwy: Departament Nadzoru Właścicielskiego i Analiz Ekonomicznych na: Biuro Nadzoru Właścicielskiego i Analiz Ekonomicznych; ponadto dokonano zmian związanych z częstotliwością składania dokumentacji ekonomiczno-finansowej przez zarządy spółek z udziałem Województwa Podkarpackiego,
- przyjęcia projektu 5-letniego planu rozwoju Spółki „Uzdrowisko Rymanów” Spółka Akcyjna,
- reprezentowania Województwa Podkarpackiego na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Spółki „Uzdrowisko Rymanów” Spółka Akcyjna,
- uchylenia uchwały nr 279/6765/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 15 października 2013 roku w sprawie przyjęcia projektu 5-letniego planu rozwoju Spółki „Uzdrowisko Rymanów” Spółka Akcyjna.
- zmiany Uchwały nr 192/4452/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Jarosławiu na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5440/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013 r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Jarosławiu w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

- zmiany Uchwały nr 192/4455/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Rymanowie Zdroju na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5441/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r. oraz Uchwałą nr 233/5579/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 21 maja 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Rymanowie Zdroju w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
- zmiany Uchwały nr 192/4454/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Nowej Sarzynie na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5444/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r. oraz Uchwałą nr 267/6496/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 9 września 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Nowej Sarzynie w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
- zmiany Uchwały nr 192/4453/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Maliniu na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5443/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Maliniu w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
- zmiany Uchwały nr 192/4456/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Woli Dalszej na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5446/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Woli Dalszej w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
- zmiany Uchwały nr 192/4457/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Woli Rafałowskiej na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5442/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Woli Rafałowskiej w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
- zmiany Uchwały nr 192/4458/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Woli Żyrakowskiej

- na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5445/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Woli Żyrakowskiej w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
- zmiany Uchwały nr 192/4451/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 27 listopada 2012r. w sprawie zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności obsługowo - rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Starych Oleszycach na 2013 rok, zmienioną Uchwałą nr 229/5447/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013r.,
Zmiana uchwały wynika z przeznaczenia dodatkowych środków dla ZAZ w Starych Oleszycach w ramach podziału środków PFRON niewykorzystanych przy realizacji zadania pn. zlecenie fundacjom oraz organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.
 - przyznania dotacji celowej dla Podkarpackiego Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie,
 - przyznania dotacji celowej dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu,
 - zmiany Uchwały Nr 225/5390/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie,
Zmiana uchwały polega na zmianie umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczania dotacji celowej dla Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie,
 - zmiany Uchwały Nr 209/4894/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie,
Zmiana uchwały polega na zwiększeniu kwoty dotacji, która wynika ze zwiększenia wskaźnika finansowania w roku bieżącym z planowanych 15% do 37,86% oraz rozliczenia środków unijnych.
 - uznania za celową realizację zadania publicznego w zakresie edukacji,
 - wyrażenia zgody na wydanie warunków technicznych na zaprojektowanie budowy chodnika w ciągu drogi wojewódzkiej realizowanego wspólnie z JST na terenie województwa podkarpackiego,
 - wyrażenia zgody na realizację zadania budowy chodnika w ciągu drogi wojewódzkiej realizowanego wspólnie z JST na terenie województwa podkarpackiego w 2013 roku /2 uchwały/,
 - udzielenia upoważnienia,
 - upoważnienia do dokonywania uzgodnień z wykonawcą dwuczłonowych zespołów trakcyjnych z napędem elektrycznym,
 - przyjęcia pomocy rzeczowej od Miasta Strzyżów,
 - ustalenia wykazu jednostek organizacyjnych Województwa Podkarpackiego,
 - wyrażenia zgody na zawarcie przez dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie aneksów do umów najmu pomieszczeń,
 - zmiany Indykatywnego wykazu indywidualnych projektów kluczowych Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
 - realokacji środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,

- ustalenia terminu rozliczenia zaliczek przekazanych beneficjentom w roku 2013 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013,
- ogłoszenia konsultacji społecznych projektów zgłoszonych na Listę rezerwową Indykatoryjnego wykazu indywidualnych projektów kluczowych Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zmiany zakresu rzeczowo-finansowego zadań budżetowych realizowanych przez Departament Rozwoju Regionalnego,
- wyrażenia zgody na dokonanie cesji wierzytelności z umowy o dofinansowanie projektu,
- zmiany Uchwały Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości Schemat B Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
Zmiana uchwały polega na rozwiązaniu Umowy o dofinansowanie projektu pn. „Zakup innowacyjnej wiertnicy COMACCHIO MC1500” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej 1 „Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka” RPO WP na lata 2007-2013, zawartej z „INTOP TARNOBRZEG” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r., w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r., w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zmiany uchwały nr 277/6714/13 z dnia 8 października 2013 r. w sprawie wyrażenia zgody na udział Województwa Podkarpackiego w Światowych Targach Wynalazczości, Badań Naukowych i Nowych Techniki „Brussels Innova” 2013,
Zmiana uchwały polega na zmianie źródeł finansowania przedmiotowego zadania - fundusze na pokrycie kosztów wyjazdu i organizacji stoiska pochodzić będą ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

2. Wydanie decyzji Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie, na nieruchomościach stanowiących własność Województwa Podkarpackiego /16 decyzji/,

- ustanowienia trwałego zarządu na rzecz Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- uzgodnienia projektów zmian Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarna, Powiat Łańcucki, Województwo Podkarpackie /3 postanowienia/,
- uzgodnienia projektów Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego /6 postanowień/,
- wszczęcia z urzędu postępowania w sprawie zwrotu przez Przemyską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich przyznanych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu w ramach osi priorytetowych I – VII Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013 – wersja: zaliczka do 60% dotacji i refundacja „Nowa jakość usług w PARR S.A. – Adaptacja budynku przy ul. ks. Piotra Skargi 7/1 w Przemyślu na Centrum Usług Biznesowych”.

4. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 7 projektów uchwał Sejmiku Województwa, które przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

5. Pozostałe tematy:

- zajęcie stanowiska w sprawie zmian terminów realizacji projektu Gminy Pilzno pn. „*Adaptacja budynku starej szkoły podstawowej w Gębiczynie na potrzeby utworzenia Centrum Edukacji Ekologicznej*”, nr RPPK.04.03.00-18-018/11, złożonego w ramach działania 4.3. „Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej”, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zajęcie stanowiska w sprawie zgłoszonych przez Gminę Miejską Dębica zmian zakresu rzeczowego projektu pn. „Przebudowa i modernizacja Domu Kultury „MORS” w Dębicy dla potrzeb programu „Europa Miast”, rozwoju kultury i promocji przedsiębiorczości – etap I” nr RPPK.06.00.00-18-077/09 złożonego w ramach osi VI „Turystyka i kultura” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zajęcie stanowiska w sprawie oceny formalnej złożonego przez Gminę Ropczyce wniosku o dofinansowanie projektu kluczowego pn. „Odbudowa trybun stadionu sportowego w Ropczycach” – nr RPPK.05.03.00-18-002/13”, w ramach działania 5.3 Infrastruktura sportowa i rekreacyjna, schemat B – Inna infrastruktura sportowa i rekreacyjna Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- wnioski o dokonanie zmian w wykazie przedsięwzięć stanowiącym załącznik nr 2 do wieloletniej prognozy finansowej Województwa Podkarpackiego.
- informacja o postępie prac Komisji wspólnej w sprawie wypracowania algorytmu przypisania zobowiązań do tworzonych samobilansujących się oddziałów Spółki „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.,

- informacja Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej ws. zawarcia umowy ze Spółką „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o.,
- informacja Ministerstwa Skarbu Państwa ws. udzielenia pomocy publicznej dla Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- informacja o projekcie umowy nieodpłatnego zbycia udziałów Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Sp. z o.o.,
- informacja w sprawie wykonania umowy nieodpłatnego zbycia akcji Spółki „Uzdrowisko Rymanów” S.A.,
- informacja o zleceniach płatności ze środków europejskich przekazanych do Banku Gospodarstwa Krajowego oraz o płatnościach dokonanych na rzecz beneficjentów w miesiącu wrześniu 2013 r. w ramach RPO WP.

Przedmiotem 280 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 18 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- uchylenia uchwały,
- wystąpienia o wydanie opinii,
- przyjęcia projektu 5-letniego planu rozwoju Spółki „Uzdrowisko Rymanów” Spółka Akcyjna.

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 2 projekty uchwał Sejmiku Województwa, które przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

3. Pozostałe tematy:

- prace nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r. oraz Wieloletnią Prognozą Finansową Województwa Podkarpackiego,
- informacja o postępach prac związanych z nieodpłatnym nabyciem udziałów Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Sp. z o.o. od Skarbu Państwa,
- prezentacja dotycząca procedury nieodpłatnego nabycia udziałów w Spółce „Uzdrowisko Horyniec Sp. z o.o.,
- prezentacja dotycząca przyjęcia 5-letniego planu rozwoju Spółki „Uzdrowisko Rymanów” S.A.

Przedmiotem 281 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 21 października 2013 r. był następujący temat:

- dalsze prace nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r. oraz Wieloletnią Prognozą Finansową Województwa Podkarpackiego.

Przedmiotem 282 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 22 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wydłużenia terminu na obronę rozprawy doktorskiej przez uczestnika projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- wydłużenia terminu na obronę rozprawy doktorskiej przez uczestnika projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- rozwiązania umowy Nr 8.2.2/III.15/113/10/U/61/11 o przekazywanie stypendium w ramach projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- realizacji zadania publicznego w zakresie kultury,
- uznania za celową realizację zadania publicznego w zakresie kultury,
- wyboru podmiotu uprawnionego do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego instytucji kultury podległej Samorządowi Województwa,
- udzielenia pełnomocnictwa /2 uchwały/,
- złożenia wniosku o dofinansowanie zadania,
- wyboru podmiotu do przeprowadzenia badania rocznego sprawozdania finansowego Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Boguchwale za 2013 rok,
- przesunięcia terminu złożenia dokumentów rozliczeniowych dotacji udzielonej na budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- przyjęcia zakresu rzeczowo - finansowego zadań realizowanych przez Departament Rolnictwa, Geodezji i Gospodarki Mieniem w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r.,
- zmiany uchwały Nr 242/5837/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 18 czerwca 2013 r.,

Zmiana dotyczy uchwały w sprawie realizacji Planu Działania na lata 2012-2013 dla Sekretariatu Regionalnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w Województwie Podkarpackim; w związku ze zmianami personalnymi na stanowiskach dyrektorskich w Departamencie Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich zaistniała konieczność zmiany składu osobowego Kapituły Konkursowej.

- przeniesienia przez beneficjenta własności dóbr objętych operacją w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013,
- wyrażenia zgody dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu na użyczenie ruchomych aktywów trwałych,
- wyrażenia zgody dla Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie na zbycie ruchomych aktywów trwałych,
- wyrażenia zgody dla Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie na nabycie aparatury i sprzętu medycznego,
- wyboru podmiotów uprawnionych do przeprowadzenia badań rocznych sprawozdań finansowych podmiotów leczniczych niebędących przedsiębiorcami, dla których podmiotem tworzącym jest Samorząd Województwa Podkarpackiego,
- wyznaczenia przedstawicieli do składu komisji konkursowej, która przeprowadzi konkurs na stanowisko dyrektora Specjalistycznego Psychiatrycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu oraz wyznaczenia przewodniczącego tej komisji,
- powołania komisji konkursowej do przeprowadzenia konkursu na stanowisko dyrektora Specjalistycznego Psychiatrycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu,
- zmiany uchwały Nr 133/3037/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie powołania Zespołu Projektowego do realizacji

projektu 1130R4 MOVE ON GREEN realizowanego w ramach Programu Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC,

Zarząd Województwa odwołał ze składu Zespołu Projektowego do realizacji projektu 1130R4 MOVE ON GREEN realizowanego w ramach Programu Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC Panią Paulę Komorek i w jej miejsce powołał Panią Magdalenę Leicht.

- udzielenia dotacji na realizację zadań w ramach sportu kwalifikowanego w 2013 roku,
- zabezpieczenia środków finansowych,
- powołania Komitetu Sterującego dla Projektu „Podkarpacki System Informacji Medycznej” „PSIM” realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2007-2013,
- powołania Podkarpackiego Forum Terytorialnego Województwa Podkarpackiego,
- zmiany uchwały Nr 135/3065/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 2 maja 2012 r.,
Zmiana dotyczy uchwały w sprawie powołania Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020. W związku ze zmianami kadrowymi w Urzędzie Marszałkowskim oraz jednostkach podległych, zaktualizowany został skład ww. zespołu oraz rozszerzony o przedstawicieli Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.
- zmiany uchwały Nr 176/4140/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 8 października 2012 r.,
Zmiana dotyczy uchwały w sprawie powołania zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020. W związku ze zmianami kadrowymi w Urzędzie Marszałkowskim oraz jednostkach podległych zaktualizowany został skład ww. zespołów zadaniowych.
- upoważnienia do reprezentowania Województwa Podkarpackiego,
- wyrażenia zgody na zabezpieczenie środków finansowych,
- realokacji środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- wyboru projektów z listy rezerwowej do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej VII Spójność wewnątrzregionalna działanie 7.1 Rewitalizacja miast Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2013 oraz zmiany Uchwały Nr 42/797/11 z dnia 26 kwietnia 2011 r.,
- wyboru projektów z listy rezerwowej do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej VII Spójność wewnątrzregionalna działanie 7.2 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2013 oraz zmiany Uchwały Nr 42/798/11 z dnia 26 kwietnia 2011 r.,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,

- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 327/6907/10 z dnia 30 listopada 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego zmiany zakresu rzeczowego oraz zwiększenia dofinansowania projektu kluczowego pn. „Regionalne Centrum Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania – powiat stalowowski” realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego zwiększenia dofinansowania projektu kluczowego pn. „Uniwersyteckie Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno - Przyrodniczej” realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r. /2 uchwały/,
- zaopiniowania wniosku Wójta Gminy Dębica.

2. Przyjęcie projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 1 projekt uchwały Sejmiku Województwa, który przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wyrażenia opinii o wniosku, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej pn. „Przebudowa skrzyżowania ul. Solidarności z ul. Wrzosową w Stalowej Woli wraz z przebudową ul. Solidarności od skrzyżowania z ul. Mościckiego w kierunku ul. Wrzosowej”,
- uzgodnienia projektu V zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Korczyna,
- uzgodnienia projektów Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego /2 postanowienia/
- uzgodnienia projektu zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „Krościenko 3”.

4. Pozostałe tematy:

- informacja o stanowisku wspólników Spółki „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o. w sprawie tworzenia samobilansujących się regionalnych oddziałów Spółki,
- informacje o zleceniach płatności przekazanych do Banku Gospodarstwa Krajowego oraz płatnościach dokonanych przez BGK w miesiącu wrześniu 2013 r.

Przedmiotem 283 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 22 października 2013 r. był następujący temat:

- dalsze prace nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r. oraz Wieloletnią Prognozą Finansową Województwa Podkarpackiego.

Przedmiotem 284 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 24 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Przyjęcie projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 1 projekt uchwały Sejmiku Województwa, który przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

2. Wydanie decyzji Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- określenia kwoty przypadającej do zwrotu przez Gminę Frysztak.

Przedmiotem 285 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 25 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Brzóznińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Hyżnieńsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Kuryłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- przyjęcia autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Sokołowsko-Wilczowolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- autopoprawki do projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Strzyżowsko-Sędziszowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,

- zmiany Uchwały Nr 198/4609/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18 grudnia 2012 r. w sprawie ustalenia rocznego planu kontroli problemowych i sprawdzających prowadzonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w 2013 r. w wojewódzkich samorządowych jednostkach organizacyjnych,
- przeprowadzenia kontroli w Wojewódzkim Zespole Specjalistycznym w Rzeszowie.
- zmian w „Programie Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Podkarpackiego na rok 2013”.

2. Przyjęcie projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 1 projekt uchwały Sejmiku Województwa, który przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

3. Pozostałe tematy:

- dalsze prace nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r. oraz Wieloletnią Prognozą Finansową Województwa Podkarpackiego.

Przedmiotem 286 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 28 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- przyjęcia autopoprawek do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r.,
- przyjęcia autopoprawek do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej Województwa Podkarpackiego.

2. Pozostałe tematy:

- informacja o niektórych aspektach realizacji projektu „Budowa Centrum Wystawienniczo – Kongresowego Województwa Podkarpackiego”.

Przedmiotem 287 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 29 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- zmiany zakresu rzeczowo – finansowego zadań realizowanych przez Podkarpackie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Rzeszowie w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r.,
- zmiany zakresu rzeczowo-finansowego zadań realizowanych przez Departament Wspierania Przedsiębiorczości w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r.,
- zmiany zakresu rzeczowo-finansowego zadań realizowanych przez Kancelarię Zarządu w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r.,

- przeniesienia przez beneficjenta posiadania dóbr objętych operacją w ramach Działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013,
- informacji o stanie realizacji zadań oświatowych za rok szkolny 2012/2013,
- powołania Komisji Stypendialnej opiniującej wnioski o przyznanie stypendiów w ramach programu „Nie zagubić talentu”,
- wydłużenia terminu na obronę rozprawy doktorskiej przez uczestnika projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Jarosławiu na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Maliniu na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Nowej Sarzynie na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Rymanowie Zdroju na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Starych Oleszycach na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Woli Dalszej na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Woli Rafałowskiej na 2014 rok,
- zatwierdzenia preliminarza kosztów działalności usługowo- rehabilitacyjnej Zakładu Aktywności Zawodowej w Woli Żyrakowskiej na 2014 rok,
- zmiany uchwały nr 216/5116/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 marca 2013r. w sprawie otwartego konkursu ofert na dofinansowanie w 2013r. zadań w zakresie pomocy społecznej,
- nie przyznania dofinansowania na realizację zadania publicznego pod nazwą „Nie jesteśmy sami” przez Jarosławskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Zaburzeniami Psychicznymi z Jarosławia,
- wyrażenia zgody dla Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie na zbycie aparatu kardiologicznego,
- wyrażenia zgody dla Podkarpackiego Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie na zbycie ruchomych aktywów trwałych,
- zatwierdzenia Regulaminu Rady Społecznej Specjalistycznego Psychiatrycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu,
- zmiany Uchwały Nr 272/6631/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 24 września 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie,
Zmiana uchwały polega na zmianie dotacji z kwoty 1 000 000 zł na kwotę 366 113 zł oraz zmianie projektu umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczania dotacji celowej.
- zmiany Uchwały Nr 250/6087/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 16 lipca 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Rzeszowie,
Zmiana uchwały polega na zmianie dotacji z kwoty 791 120 zł na kwotę 618 244 zł oraz zmianie umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczania dotacji celowej.

- zmiany Uchwały Nr 213/5033/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie, Zmiana uchwały polega na zmianie dotacji z kwoty 2 000 000 zł na kwotę 100.000 zł oraz zmianie umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczania dotacji celowej.
- zmiany Uchwały Nr 213/5034/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie, Zmiana uchwały polega na zmianie dotacji z kwoty 7 000 000 zł na kwotę 1 500 000 zł oraz zmianie umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczania dotacji celowej.
- wyrażenia opinii o projekcie Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Przeworskiego na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020,
- wyrażenia opinii o projekcie Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Rzeszowa na lata 2013-2016 z uwzględnieniem zadań zrealizowanych w 2013 roku oraz perspektywą na lata 2017-2020,
- pozbawienia zawodnika stypendium sportowego,
- udzielenia dotacji na realizację zadań w ramach sportu kwalifikowanego w 2013 roku,
- wyrażenia zgody Dyrektorowi Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie na dokonanie czynności przekraczających zakres pełnomocnictwa,
- przyjęcia pomocy rzeczowej od Gminy Dębowiec,
- wyboru podmiotu uprawnionego do przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Tarnobrzegu będącego samorządową wojewódzką osobą prawną,
- zaprzestania organizowania i finansowania kolejowych przewozów pasażerskich na liniach nr 106 i 108,
- upoważnienia do podpisywania protokołów konieczności w zakresie dostaw zespołów trakcyjnych,
- wyrażenia zgody na wykonanie przewozu nadzwyczajnego autobusem szynowym typu 214 Mb serii SA 135,
- przeprowadzenia kontroli w Specjalistycznym Psychiatrycznym Zespole Opieki Zdrowotnej im. prof. Antoniego Kępińskiego w Jarosławiu,
- wyrażenia zgody na zawarcie przez dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie aneksu do umowy najmu placu parkingowego,
- udzielenia upoważnienia,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego „Przyszłości działania Sieci Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich w województwie podkarpackim”,
- zaopiniowania wniosku WSK PZL Rzeszów S.A. o poszerzenie SSE Euro-Park Mielec,
- rozpatrzenia protestu /3 uchwały/,
- zmiany Regulaminu konkursu zamkniętego dla naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach I osi priorytetowej Działanie 1.3 Regionalny system innowacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013 - nabór 2012,
- zmiany Uchwały Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego

Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości Schemat B Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Zmiana uchwały wynika z konieczności rozwiązania umów o dofinansowanie następujących projektów: „Produkcja farb artystycznych” oraz „Wdrożenie innowacyjnych technologii przygotowania i ekspozycji reklamy w firmie „PAIR” w Krośnie”.

- przyjęcia stanowiska dotyczącego zmiany zakresu rzeczowego, wskaźników produktu oraz zwiększenia dofinansowania projektu kluczowego pn. „Budowa, rozbudowa i modernizacja bazy naukowo – badawczej Politechniki Rzeszowskiej” realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r., w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r., w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r., w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- udzielenia pełnomocnictwa /2 uchwały/,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r.,
- planu finansowego zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych Województwu Podkarpackiemu ustawami na 2013 r.,
- upoważnienia do zaciągnięcia zobowiązań na lata 2014 – 2015,
- odwołania dyrektora Obwodu Lecznictwa Kolejowego w Przemyśle – s.p.z.o.z.,

- powierzenia pełnienia obowiązków dyrektora Obwodu Lecznictwa Kolejowego w Przemyślu – s.p.z.o.z.

2. Przyjęcie projektu uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 1 projekt uchwały Sejmiku Województwa, który przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wyrażenia opinii o wnioskach, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych /2 postanowienia/,
- uzgodnienia projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Mokra 1/2012.

4. Pozostałe tematy:

- informacja na temat planu oraz realizacji dochodów i wydatków ujętych w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r., w odniesieniu do Departamentu Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego,
- informacja z wykonania budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013 r. za okres 9 miesięcy,
- informacja o zagrożeniach niewykonania dochodów ze sprzedaży mienia.

Przedmiotem 288 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 29 października 2013 r. był następujący temat:

- dalsze prace nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r. oraz Wieloletnią Prognozą Finansową Województwa Podkarpackiego.

Przedmiotem 289 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 31 października 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- realokacji środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zmiany Uchwały Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości Schemat B Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013, Zmiana uchwały wynika z konieczności odstąpienia od podpisania umów o dofinansowanie pięciu projektów, w związku z brakiem dostarczenia przez beneficjentów niezbędnych dokumentów do podpisania umowy o dofinansowanie w wymaganym terminie,
- dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B - Bezpośrednie dotacje

inwestycyjne Regionalnego Programu Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013.

2. Pozostałe tematy:

- dalsze prace nad projektem budżetu Województwa Podkarpackiego na 2014 r. oraz Wieloletnią Prognozą Finansową Województwa Podkarpackiego.

Przedmiotem 290 posiedzenia Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 5 listopada 2013 r. były następujące tematy:

1. Podjęcie uchwał Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- przyznania świadczeń pomocy zdrowotnej dla nauczycieli,
- wprowadzenia zmian do porozumienia z Uniwersytetem Rzeszowskim o opiece naukowo-dydaktycznej,
- zmiany uchwały w sprawie zatwierdzenia wniosku o dofinansowanie projektu systemowego pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów” realizowanego w ramach poddziałania 8.2.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
- zatwierdzenia listy rankingowej wniosków oraz listy wniosków odrzuconych w ramach projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- wydłużenia terminu na obronę rozprawy doktorskiej przez uczestnika projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów”,
- przedłużenia okresu przeprowadzenia komisyjnej kontroli zgodności zapisów dokumentacji ewidencyjnej ze stanem faktycznym zbiorów muzealnych Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej w Przemyślu,
- zawarcia umowy nieodpłatnego zbycia udziałów Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- przeznaczenia do sprzedaży w drodze przetargów ustnych nieograniczonych nieruchomości położonych w miejscowości Potok, gmina Jedlicze, stanowiących własność Województwa Podkarpackiego,
- realizacji Roczego Planu Komunikacyjnego PROW 2007-2013 na 2013 rok,
- zakresu rzeczowo - finansowego zadań realizowanych przez Departament Ochrony Środowiska w ramach budżetu Województwa Podkarpackiego na 2013r.,
- wyrażenia zgody na dokonanie cesji wierzytelności,
- zmiany Uchwały Nr 230/5473/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 7 maja 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu.
Zmiana uchwały polega na zmianie umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczenia dotacji celowej dla Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu, w z wążk u z poszerzeniem zakresu rzeczowego realizowanego zadania,
- zmiany Uchwały Nr 209/4895/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie przyznania dotacji celowej dla Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie,

Zmiana uchwały polega na zmianie dotacji z kwoty 1 210 150 zł na kwotę 1 424 515 zł oraz zmianie umowy określającej warunki przekazania oraz rozliczania dotacji celowej.

- przyznania dotacji podmiotowej dla Wojewódzkiego Zespołu Specjalistycznego w Rzeszowie,
- udzielenia dotacji na realizację zadań w ramach sportu kwalifikowanego w 2013 roku,
- przekazania sieci i urządzeń elektroenergetycznych wykonanych w ramach realizacji zadania pod nazwą „Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 858 Zarzecze – Biłgoraj – Zwierzyniec – Szczepieszyn wraz z budową wiaduktu nad linią LHS km 2+500-3+251,12” na rzecz Gminy Nisko,
- przekazania sieci i urządzeń elektroenergetycznych wykonanych w ramach realizacji zadania pod nazwą „Wykonanie zmiany dokumentacji projektowej z uzyskaniem odstąpienia od zatwierdzonego projektu budowlanego i innych warunków pozwolenia na realizację inwestycji drogowej oraz realizacji inwestycji pn. Rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 985 Nagnajów – Baranów Sandomierski – Mielec – Dębica na odcinku Mielec – Dębica etap II” na rzecz Miasta Dębica,
- wyrażenia zgody Dyrektorowi Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie na dokonanie czynności przekraczających zakres pełnomocnictwa,
- uchylecia Uchwały Nr 279/6789/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 15 października 2013 r. w sprawie udzielenia pełnomocnictwa,
- udzielenia pełnomocnictwa /3 uchwały/,
- rozpatrzenia protestu /6 uchwał/,
- zatwierdzenia raportów kwartalnych dotyczących nieprawidłowości w wykorzystaniu funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności,
- zmiany Uchwały Nr 151/2726/08 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie,

Zmiana dotyczy uchwały w sprawie przyjęcia wzoru umowy o dofinansowanie projektu, wzoru porozumienia o dofinansowaniu projektu oraz wzoru uchwały Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w sprawie decyzji o realizacji projektu własnego w ramach osi priorytetowych I-VII Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 i polega na zmianie załącznika nr 7 - wzoru umowy o dofinansowanie projektu w ramach osi priorytetowej I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka działanie 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości schemat A Wsparcie kapitałowe funduszy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,

- dokonania oceny strategicznej i wyboru indywidualnego projektu kluczowego pn. „Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 723 w Tarnobrzegu” do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej II Infrastruktura techniczna działania 2.1 Infrastruktura komunikacyjna, schemat A – Drogi wojewódzkie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- dokonania oceny strategicznej i wyboru indywidualnego projektu kluczowego pn. „Modernizacja dróg powiatowych na terenie miasta Tarnobrzeg” do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej II Infrastruktura techniczna działania 2.1 Infrastruktura komunikacyjna, schemat B – Drogi powiatowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,

- dokonania oceny strategicznej i wyboru indywidualnego projektu kluczowego pn. *„Modernizacja dróg gminnych w Tarnobrzegu”* do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej II Infrastruktura techniczna działania 2.1 Infrastruktura komunikacyjna, schemat C – Drogi gminne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- dokonania oceny strategicznej i wyboru indywidualnego projektu kluczowego pn: *„Kompleksowa informatyzacja „Centrum Medycznego w Łańcucie” Sp. z o.o. jako element Podkarpackiego Systemu Informacji Medycznej - PSIM”* do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach osi priorytetowej III Społeczeństwo informacyjne, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- zmiany decyzji o realizacji indywidualnego projektu kluczowego – własnego w ramach osi priorytetowych I – VII Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 – wersja: zaliczka do 100% dotacji - *„Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 985 Nagnajów - Baranów Sandomierski - Mielec - Dębica na odcinku Mielec – Dębica etap II,*
- zmiany decyzji o realizacji indywidualnego projektu kluczowego – własnego w ramach osi priorytetowych I – VII Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 – wersja: zaliczka do 100% dotacji - *„Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 855 Olbięcin – Zaklików – Stalowa Wola odcinek Granica Województwa – Stalowa Wola”,*
- zmiany decyzji o realizacji indywidualnego projektu kluczowego – własnego w ramach osi priorytetowych I – VII Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 – wersja: zaliczka do 100% dotacji - *„Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 858 Zarzecze – Biłgoraj – Zwierzyniec – Szczepieszyn odcinek Zarzecze – Granica Województwa”,*
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
- przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
 - przyjęcia stanowiska dotyczącego dalszego sposobu procedowania w zakresie projektu wybranego do dofinansowania Uchwałą Zarządu Województwa Podkarpackiego Nr 282/5582/10 z dnia 21 maja 2010 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.1 Wsparcie kapitałowe przedsiębiorczości, Schemat B – Bezpośrednie dotacje inwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
 - wyrażenia zgody na zmianę terminów zakończenia realizacji projektu,
 - przyjęcia stanowiska dotyczącego zmiany zakresu rzeczowego i wyrażenia zgody na zmianę terminów zakończenia realizacji projektu kluczowego pn. „Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii – powiat sanocki” realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
 - zmiany Uchwały Nr 86/1926/11 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18 października 2011 r. w sprawie dokonania oceny strategicznej i wyboru projektów do dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 1.4 Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu, Schemat B – Projekty pozainwestycyjne, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013,
Zmiana uchwały polega na dokonaniu ponownej oceny strategicznej dwóch projektów złożonych w ramach działania 1.4 Promocja gospodarcza i aktywizacja inwestycyjna regionu, Schemat B – Projekty pozainwestycyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013
 - upoważnienia do zaciągnięcia zobowiązań na lata 2014 – 2015,
 - zmiany uchwały w sprawie powołania Komisji stypendialnych do oceny merytorycznej wniosków o przyznanie stypendium w ramach projektu pn. „Podkarpacki fundusz stypendialny dla doktorantów” zmienioną uchwałą Nr 277/6700/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 8 października 2013 r. oraz uchwałą Nr 279/6755/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 15 października 2013 r.,
Zmiana uchwały polega na zmianie załącznika do przedmiotowej uchwały i powołaniu w skład komisji stypendialnych Pani Barbary Dudek oraz Pani Katarzyny Kuczmendy.
 - zmiany Uchwały Nr 229/5454/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie podziału środków budżetu Województwa stanowiących dochód z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej w roku 2013,

Zmiana uchwały polega na przekazaniu dodatkowych środków na dofinansowanie budowy i modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych samorządom, które wystąpiły z wnioskami o zwiększenie dotacji.

- podpisania porozumienia,
- zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r.

2. Przyjęcie projektów uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Zarząd Województwa przyjął 2 projekty uchwał Sejmiku Województwa, które przekazano pod obrady Sejmiku Województwa.

Ponadto Zarząd Województwa zaopiniował 2 projekty uchwał Sejmiku Województwa, przygotowane przez komisje Sejmiku Województwa.

3. Wydanie postanowień Zarządu Województwa Podkarpackiego w sprawie:

- wyrażenia opinii o wnioskach, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych */2 postanowienia/*,
- uzgodnienia projektu XIII zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ostrów,
- uzgodnienia projektów Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego */2 postanowienia/*.

Treść podjętych uchwał znajduje się na stronie internetowej Województwa Podkarpackiego:

<http://www.bip.podkarpackie.pl/index.php/uchwaly-zarzadu>

Ponadto Członkowie Zarządu – w ramach upoważnień udzielonych im przez Marszałka Województwa – sprawowali bieżący nadzór nad działalnością poszczególnych Departamentów Urzędu Marszałkowskiego oraz wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

Informację niniejszą opracowano w Kancelarii Zarządu na podstawie protokołów posiedzeń Zarządu Województwa Podkarpackiego.

Informacja Zarządu Województwa Podkarpackiego
o realizacji uchwał Sejmiku Województwa Podkarpackiego
podjętych na XXXIX sesji w dniu 28 października 2013 r.

Wszystkie uchwały zostały w ustawowym terminie przekazane do legalizacji organom nadzoru. Uchwały wymagające publikacji zostały przekazane do Redakcji Dziennika Urzędowego Województwa Podkarpackiego.

1) Uchwały realizowane w Departamencie Budżetu i Finansów:

- Nr XXXIX/771/13 – w sprawie wyboru podmiotu uprawnionego do badania sprawozdania finansowego Województwa Podkarpackiego za rok 2013 - W wyniku wykonywania ww. uchwały poinformowano podmiot uprawniony do przeprowadzenia sprawozdania finansowego Województwa Podkarpackiego za rok 2013. o przygotowaniu projektu umowy,
- Nr XXXIX/772/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w budżecie Województwa Podkarpackiego na 2013 r. - o zmianach w budżecie wynikających z uchwały zawiadomiono wg właściwości dyrektorów departamentów Urzędu oraz dyrektorów jednostek organizacyjnych,
- Nr XXXVIII/773/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej Województwa Podkarpackiego - o zmianach w WPF wynikających z uchwały zawiadomiono wg właściwości dyrektorów departamentów Urzędu oraz dyrektorów jednostek organizacyjnych.

2) Uchwały realizowane w Departamencie Ochrony Środowiska:

- Nr XXXIX/781/13 w sprawie Hyżnieńsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.,
- Nr XXXIX/782/13 w sprawie Strzyżowsko-Sędziszowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Nr XXXIX/783/13 w sprawie Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Nr XXXIX/784/13 w sprawie Sokołowsko-Wilczowolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Nr XXXIX/785/13 w sprawie Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Nr XXXIX/786/13 w sprawie Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,

- Nr XXXIX/787/13 w sprawie Kuryłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Nr XXXIX/788/13 w sprawie Brzóznińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- Nr XXXIX/789/13 w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej,
- Nr XXXIX/790/13 w sprawie Południoworostoczańskiego Parku Krajobrazowego,
- Nr XXXIX/791/13 w sprawie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych,
- Nr XXXIX/792/13 w sprawie Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego.

Po opublikowaniu uchwał w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego informacja o przyjęciu uchwał zostanie wysłana do właściwych terytorialnie samorządów gminnych, powiatowych, Zespołów Parków Krajobrazowych, Podkarpackiego Biura Planowania Przestrzennego, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

- Nr XXXIX/779/13 w sprawie likwidacji dotychczasowej aglomeracji Głogów Małopolski oraz wyznaczenia nowych aglomeracji Głogów Małopolski i Przewrotne – uchwała została przekazana przy piśmie z dnia 5 listopada 2013 r., znak: OS-II.0006.1.2013.PC Burmistrzowi Gminy Głogów Małopolski oraz Prezesowi Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w celu wykorzystania,
- Nr XXXIX/777/13 w sprawie wyznaczenia aglomeracji Kańczuga – uchwała została przekazana przy piśmie z dnia 5 listopada 2013 r., znak: OS-II.0006.7.2013.PC Burmistrzowi Gminy Kańczuga oraz Prezesowi Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w celu wykorzystania,
- Nr XXXIX/776/13 w sprawie zweryfikowania propozycji planu aglomeracji Jarocin. Propozycja planu aglomeracji Jarocin, wraz z przedmiotową uchwałą Sejmiku została przekazana pismem z dnia 5 listopada 2013 r., znak: OS-II.0006.13.2013.PC Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Rzeszowie i Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie w celu uzgodnienia oraz Gminie Jarocin w celu zaopiniowania,
- Nr XXXIX/778/13 w sprawie przystąpienia do wyznaczania obszaru i granic aglomeracji: Przemyśl, Ulanów, Laszki, Zaklików i Krzemienna, o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2 000. Pismem z dnia 5 listopada 2013 r., znak: OS-II.7013.75.2013.PC wystąpiono do wskazanych w uchwale gmin o przedstawienie propozycji planu nowych aglomeracji.

3) Uchwały realizowane w Departamencie Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej:

- Nr XXXIX/774/13 w sprawie zmian w Statucie Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie - uchwałę przekazano dyrektorowi podmiotu leczniczego,
- Nr XXXIX/775/13 z 28 października 2013 r. w sprawie zmian w Statucie Podkarpackiego Centrum Chorób Płuc w Rzeszowie - uchwałę przekazano dyrektorowi podmiotu leczniczego.

4) Uchwały realizowane w Departamencie Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego:

- Nr XXXIX/766/13 w sprawie ustanowienia na terenie województwa podkarpackiego – roku 2014 Rokiem Rodziny Ulmów; uchwała w trakcie realizacji - stworzenie zespołu roboczego ds. obchodów Roku Ulmów i wybór koordynatora prac; przesłanie do wojewódzkich instytucji kultury zapytania o propozycje programowe na 2014 r. związane z 70. Rocznicą śmierci Rodziny Ulmów; przygotowanie korespondencji i przeprowadzenie rozmów ws. wstępnie planowanych działań, tj:
 - przygotowanie projektu i uruchomienie specjalnej strony internetowej poświęconej Rodzinie Ulmów,
 - współorganizacja (wraz Instytutem Pamięci Narodowej) konferencji naukowej,
 - ogłoszenie (wraz z Radiem Rzeszów) konkursu na słuchowisko radiowe,
 - organizacja okolicznościowej wystawy i projekcji filmu w Muzeum-Zamku w Łańcucie,
- Nr XXXIX/767/13 w sprawie nadania Statutu Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu - jeden egzemplarz uchwały został przekazany do Dyrektora Muzeum, jeden do Rejestru Instytucji Kultury, kopia uchwały została przekazana do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Nr XXXIX/768/13 w sprawie nadania Statutu Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku - jeden egzemplarz uchwały został przekazany do Dyrektora Muzeum, jeden do Rejestru Instytucji Kultury, kopia uchwały została przekazana do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Nr XXXIX/769/13 w sprawie nadania Statutu Muzeum Okręgowemu w Rzeszowie - jeden egzemplarz uchwały został przekazany do Dyrektora Muzeum, jeden do Rejestru Instytucji Kultury, kopia uchwały została przekazana do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Nr XXXIX/795/13 zmieniająca uchwałę w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa podkarpackiego - uchwała w trakcie realizacji - na podstawie powyższej

uchwały Beneficjenci zostali poinformowani o zwiększeniu i udzieleniu dotacji oraz zostały sporządzone dla nich umowy i aneksy.

5) Uchwała realizowana w Departamencie Rozwoju Regionalnego:

- Nr XXXIX/796/13. zmieniająca uchwałę Nr XXII/386/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z 28 maja 2012 r. w sprawie wyrażenia woli realizacji projektu systemowego „Podkarpacie stawia na zawodowców” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Uchwała została przekazana do realizacji Dyrektorowi Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie. Przedmiotowa uchwała dotyczy zmian w realizacji projektu systemowego, którego Beneficjentem jest Województwo Podkarpackie/Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie, we współpracy z 30 Partnerami – organami prowadzącymi szkoły zawodowe z terenu województwa. Na chwilę obecną, na podstawie ww. Uchwały realizowane są dalsze procedury niezbędne do uruchomienia dodatkowych środków w ramach finansowania działań zaplanowanych w ramach projektu. Uchwała jest w trakcie realizacji.

6) Uchwała realizowana w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Rzeszowie:

- Nr XXXIX/765/13 w sprawie stanowiska - protestu Sejmiku Województwa Podkarpackiego dotyczącego planowanej zmiany ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w zakresie dofinansowania ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych do wynagrodzeń osób niepełnosprawnych, uwzględnionej w projekcie ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej – stanowisko Sejmiku Województwa Podkarpackiego zostało przesłane do Prezesa Rady Ministrów.

7) Uchwała realizowana w Departamencie Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego :

- Nr XXXIX/780/13 w sprawie zmiany uchwały nr XLVIII/900/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 31 maja 2010 r. w sprawie powierzenia Gminie Miasto Rzeszów wykonania zadania pod nazwą " Przygotowanie i realizacja budowy łącznika drogi wojewódzkiej nr 878 Rzeszów - Dylągówka w zakresie realizacji odcinka pozamiejskiego - uchwała jest w trakcie realizacji.

8) Uchwały realizowane w Biurze Nadzoru Właścicielskiego i Analiz Ekonomicznych:

- Nr XXXIX/793/13 w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie umowy nieodpłatnego zbycia udziałów Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. W celu wykonania uchwały Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 5 listopada 2013 roku podjął uchwałę Nr 290/6936/13 w sprawie zawarcia umowy nieodpłatnego zbycia udziałów Spółki „Uzdrowisko Horyniec” Sp. z o.o., której załącznik stanowi projekt umowy nieodpłatnego zbycia udziałów. W dniu 6 listopada Marszałek Województwa Podkarpackiego wystosował pismo do Pana Włodzimierza Karpińskiego, Ministra Skarbu Państwa, z prośbą o wyznaczenie dogodnego terminu i miejsca podpisania umowy nieodpłatnego zbycia udziałów,
- Nr XXXIX/794/13 w sprawie wyrażenia zgody na podwyższenie kapitału zakładowego Spółki „Uzdrowisko Rymanów” Spółka Akcyjna. Zgodnie z przyjętą procedurą, na dzień 15 listopada 2013 roku zostało zaplanowane Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Spółki „Uzdrowisko Rymanów” S.A., na którym zostanie przyjęty projekt 5-letniego planu rozwoju Spółki. Następnie przyjęty uchwałą Walnego Zgromadzenia 5-letni plan rozwoju Spółki, zgodnie z § 2 ust. 3 Umowy nieodpłatnego zbycia akcji, zostanie ostatecznie zatwierdzony przez Zarząd Województwa Podkarpackiego. Wywiązując się z podpisanej w dniu 29 stycznia 2013 roku Umowy nieodpłatnego zbycia akcji Spółki „Uzdrowisko Rymanów” S.A. 5-letni plan rozwoju Spółki zostanie ostatecznie przedłożony Ministrowi Skarbu Państwa. Uchwała jest w trakcie realizacji.

9) Uchwały realizowane w Kancelarii Sejmiku:

- Nr XXXIX/770/13 w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Podkarpackiego dotyczącego zmiany w ustawie z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów - uchwałę przekazano Prezesowi Rady Ministrów, Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Marszałkowi Sejmu, Przewodniczącym Klubów Parlamentarnych oraz parlamentarzystom Województwa Podkarpackiego.

Rzeszów, 2013-11-14

Dokument przygotowano na podstawie informacji uzyskanych z Departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego.